BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE ROMA
8
19 — F
18

Digitized by Google

CONTROVERSIARUM
SCOLASTICO-POLEMICO-HISTORICO-CRITICARUM,

AUCTORE

LIBERIO a JESU

CARMELITA DISCALCEATO, THEOLOGO EXIMIO,
COLLEGII DE PROPAGANDA FIDE PRÆFECTO,

TOMUS SEXTUS ex poſthumis

Complectens Tractatum

DE SACRAMENTO MATRIMONII

Cum Appendice

VARIARUM DISSERTATIONUM

AUSPICE

EXCELL.MO, ET REV.MO PATRE

ANSELMO II. SCHVVAB

ORDINIS CISTERCIENSIS
CONSISTORIALI ABBATE VIGILANTISSIMO,
REGII, IMPERIALIS, ET EXEMPTI MONASTERII B.V.M. IN SALEM,
NEC NON UTRIUSQUE SAC. REGIO-CÆSAREÆ MAJESTATIS
INTIMO, ACTUALI CONSILIARIO.

MEDIOLANI MDCCLII

Ex Typographia Petri Franciſci Malateſtæ.
SUPERIORUM PERMISSU.

Digitized by Google

INTIMUS
UTRIUSQUE
MAJESTATIS

EXCELL.ME, AC REV.ME PATER.

QUod adſpirante BENEDICTO XIV. P O. M, quatuorque Purpuratorum Principum auſpicio, hucuſque Dogmatici Liberiani Operis prælo commiſſum eſt, hoc ſibi præclariſſimum vendicat, ne reliquum publici juris fiat, quin eximii alicujus Mecœnatis adornetur nomine. Quamobrem Sextum hocce Volumen Tibi ſiſtitur, EXCELL.ME, AC REV.ME PATER, cujus tanta ubique percrebuit doctrinæ celebritas, ſpectatiſſimæque virtutis commendatio, ut longo quamvis Regionum diſſitum intervallo Te Patronum exquiſierit, aſſecutumque ſummopere gratuletur. Egregiam ſiquidem illam ad bene de omnibus merendum indolem, Sapientiam, Prudentiam, Pietatem, quæ Te Suhabiæ univerſæ conſpicuum fecêre, Italiæ retulit Fama, novitque Te Virum conſuetudine amabilem, charum omnibus, potiſſimùmque Eruditis ſpectabilem, quippe qui amœniores, ſacraſque Diſciplinas, nova venuſtate, mirabili rationum pondere Te, ſive loquente, ſive docente, auctas uno ore fatentur, id ſatis

ample probante SCHIBBOLET THOMISTICO DE GRATIA a Te nuper in lucem edito, quo tam feliciter referraſti Angelici Doctoris ſenſa, ut eo, velut Lydio lapide, ſinceros Thomiſticæ Facultatis Cultores quiſque cernere valeat. Præcellentem ſimiliter novit, qua emines in ſuprema rerum Spiritualium, temporaliumque adminiſtratione, Prudentiam, ardentiſſimum Zelum, ſartum tectumque cuſtodiendi perfectionis Monaſticæ ſtudium, ingenuam, & abſque fuco Comitatem, quæ Te unà cum exacta vitæ ratione ſummis æque, ac infimis reddit acceptiſſimum, indefeſſam Vigilantiam, qua omnibus præſtò es, ut omnibus bene conſulas. Quorum omnium præclariſſimum ſpecimen ſedulò a primis Monaſticæ vitæ exercitationibus contuentes oculatiſſimi Salemitani Patres, Te vix tertium ſupra trigeſimum ætatis annum agentem (quod ſane æterni præconii inſtar nulla temporis injuria obliterabit) in Abbatem Conſiſtorialem Regii, Imperialis, atque Exempti Salemitani Monaſterii, antiquitate celeberrimi, florentiſſimi Sanctitate, Pontificum, Regum, Imperatorum Privilegiis refertiſſimi, ex lectiſſima inſignium Monachorum frequentia aſſumpsêre, nec ultra paſſi ſunt ſub modio deliteſcere, quem ad regendum laudabili conſpiratione Natura, & Virtus efformaſſe videtur. Qui tum omnium plauſus! quæ gratulationes! ſed quanta itidem in Te, EXCELL.^ME, ET REV.^ME DOMINE, animi demiſſio! quanta erga commiſſum Gregem Sollicitudo, Providentia, Dilectio! Nemo ſane unus eſt, qui Te Sapientiſſimum Præſulem, Vigilantiſſimum Paſtorem, amantiſſimum, ac providentiſſimum Patrem non audiat: Dignus plane, ut Supremus Rei Chriſtianæ Moderator, æqui, bonique optimus Judex BENEDICTUS XIV. electionem tuam in ampliſſimo Sacræ Romanæ Eccleſiæ Cardinalium Cœtu confirmans, duabus propria manu ad Te datis Epiſtolis, plurimùm commendaverit.

Excelſa hæc, atque præclara, immo & majora, quæ ad publicum, amplioremque honorem ſeſe ultro offerunt ſpectanda, quæque tantum Tibi nomen apud Principes conciliarunt, ut FRANCISCUS Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, Ejuſque Auguſtiſſima Conjux Imperatrix, Hungariæ, & Boemiæ Regina MARIA THERESIA duplici, eoque honorificentiſſimo Diplomate, motu proprio, Utriuſque Sacræ Regio-Cæſareæ Majeſtatis Intimi, Actualis Conſiliarii munere Te decoratum voluerint, a ſuperno rerum Divinarum ſtudio, quod quam maxime proſequeris, velut inducta videntur. Apprime ſiquidem calleos, quod Melifluus Sanctiſſimus Inſtitutor tuus BERNARDUS, cujus Sanctitatem, doctrinam, ceteraſque virtutes egregie æmularis, teſtatum reliquit, Te nempe Deo debere pietatem (a), cui Te totum impendas, nihil plane in votis habes, nihilque antiquiùs, quàm ipſum impenſe colere, ac venerari. Hinc aſſidua orandi

(a) *Ad Fratres de Monte Dei.*

orandi conſuetudo, atque operoſum Cœleſtium contemplationum otium; hinc in labiis exultationis (a) diu, noctuque Divinæ laudes, accurata mentis collectio, eaque omnia pietatis officia exquiſite adoptata, quæ interiorem hominem renovant, atque perficiunt. Diligens inde decorem domus Dei (b), & locum habitationis Gloriæ ejus, magnificentià, pene dixerim, Regià, Templa vel noviter extruxiſti, vel extructa reſtauraſti, omnia permagnis exornans ſumptibus.

Quoniam verò, EXCELL.[ME], AC REV.[ME] PATER, e Religione eſt (hanc quippe Angelicus (c) pietatem vocat ſuperexcellentem) impia Hæreticorum Dogmata non averſari tantùm, ſed profligare, perdere, funditusque evertere, in eam ſpem erigor, fore, ut Liberianum hoc Opus quovis ævo præſtantiſſimum, quod arma ſatis, ſuperque ſuppeditat, quibus Heterodoxorum tela retundantur, eorumque infringatur pervicacia, benigno excipias favore, nec non offerentem, qui publico, perennique deviſtiſſimi animi teſtimonio hoc Tibi nuncupat, dum feliciora auſpicatur

EXCELL.[MÆ], AC REV.[MÆ] DOMINATIONI TUÆ

Humillimus, Obſequentiſſimus, Addictiſſimuſque Servus
Joannes Franciſcus a Tritio.

(a) *Pſal.* 62. (b) *Pſal.* 23. (c) 2. 2. *q.* 106. *art.* 1. *ad* 1.

PRIVILEGIUM.

MARIA THERESIA, Dei Gratiâ, Romanorum Imperatrix, Regina Hungariæ, Bohemiæ &c., Mediolani Dux &c. &c. &c.

PEtrus Franciſcus Malateſta Preces Nobis dedit tenoris ſequentis, videlicet — P. R. Petrus Franciſcus Malateſta cupiens imprimere Opus, cui Titulus — *Controverſiarum Scholaſtico-Polemico-Hiſtorico-Criticarum, Auctore Liberio a Jeſu Carmelita Diſcalceato, Theologo Eximio, Collegii de Propaganda Fide Præfecto*, neceſſarium videt pro ſua indemnitate facultatem a M. V. obtinere illud imprimi faciendi, ac privative vendendi ſaltem per annos decem, & quia evenire poſſet, quod alii ſub eodem, vel diverſo Titulo, illud imprimi faciant in hoc Dominio, aut alibi impreſſum introducant, aut venale habeant, fructumque ex alieno damno percipiant, decrevit ideo Supplicans, ne ſibi maximum hoc detrimentum ſequatur, ad M. V. confugere, Eam humiliter exorando, dignetur Litteris ſuis patentibus tribuere, & concedere facultatem, & privilegium favore Supplicantis, ejuſque Succeſſorum, privative imprimi faciendi, ac vendendi dictum Opus ſub nomine, quo ſupra, per decennium in antea decurrendum, cum omnibus legibus, prærogativis, pœnis, qualitatibus, atque aliis in ſimilibus exprimi ſolitis, quod &c.

QUIBUS VISIS, tenore præſentium, ſtatuimus, & inhibemus Impreſſoribus, Bibliopolis, aliiſque omnibus, & ſingulis, ne hinc ad annos decem ab edito Libro numerandos, narratum Opus imprimere, aut imprimi facere, alibive impreſſum in hoc Dominium importare, vel venale habere, aut vendere audeant, ſub pœna amiſſionis omnium Librorum, ac præterea aureorum quinquaginta, cujus pœnæ dimidium Fiſco Noſtro, reliquum Supplicanti applicetur: Mandantes quibuſcunque Officialibus, & Juſdicentibus Dominii Noſtri Mediolanenſis tam mediatis, quàm immediatis, ut præſentes Litteras Noſtras inviolate obſervent, & obſervari faciant, procedendo contra inobedientes juxta earum diſpoſitionem, atque tenorem. In quorum fidem præſentes Sigillo Noſtro munitas fieri, & regiſtrari juſſimus. Dat. Mediolani die XXII. Decembris MDCCL.

Galliorius.

L. ✠ S.

J. C. De Tortis Cancellarius.

FA-

FACULTAS, ET APPROBATIO ORDINIS.

J. ✠ M.

FR. SYMPHORIANUS A S. ANDREA
PRÆPOSITUS GENERALIS
Fratrum Carmelit. Diſcalceat. Congregationis S. Eliæ Ordinis Beatiſſimæ Virginis Mariæ de Monte Carmelo, ac ejuſdem S. Montis Prior.

TEnore præſentium facultatem impertimur, quantùm ad Nos attinet, P. F. Joanni Franciſco a S. Maria Magdalena Congregationis Noſtræ Sacerdoti Profeſſo, ut Typis mandet Libros, quibus titulus *Opera P. Fr. Liberii a Jeſu Carmelitæ Diſcalceati*, a ſupradicto Patre concinnatos, & a duobus Theologis e Noſtris recognitos, & commendatos. Datum Placentiæ in Conventu Noſtro S. Thereſiæ die 13. Septembris 1741.

Fr. Symphorianus a S. Andrea Generalis.

L. ✠ S.

Fr. Clemens a Paſſione Secretarius.

APPROBATIO
R. AD. P. GABRIELIS MARIÆ A S. DOMINICO
Ord. Diſc. S. Auguſtini, Sacræ Theologiæ Prælectoris, & Definitoris Provincialis.

DE mandato Reverendiſſimi Patris Hermenegildi Todeſchini Sacræ Theologiæ Magiſtri, & Mediolani contra hæreticam pravitatem Generalis Inquiſitoris, ad meum inde prolaturus judicium, accurate legi Admodum Reverendi Patris Liberii a Jeſu Carmelitæ Diſcalceati Tomum Sextum ex poſthumis, cui titulus: *Controverſiarum Scholaſtico-Polemico-Hiſtorico-Criticarum*: continentem Tractatum VIII. *De Sacramento Matrimonii*, nec non *Appendicem Variarum Diſſertationum*; & in eo non modò nihil penitus offendi, quod inſtructionem, atque ædificationem Fidei, Morumque non ſapiat, verùm etiam ea omnia, quæ hanc circa materiam exigi poſſunt in Doctore aut Catholicos inſtruente, aut Hæreticos profligante, conſueta Doctiſſimo Auctori eruditione, ac pietate concinnata, & numeris omnibus abſoluta inveni. Quare, ut Typorum impreſſione ad omnium utilitatem publici juris fiat, digniſſimum judico.

Mediolani ex Conventu SS. Coſmæ, & Damiani die quintadecima Octobris Anni 1750.

F. Gabriel Maria a S. Dominico Ordinis Diſcalceatorum S. Auguſtini Sacræ Theologiæ Prælector.

Die 26. Octobris 1750.

Attenta ſupradicta Approbatione

IMPRIMATUR.

Fr. Hermenegildus Todeſchini O. P. Inquiſitor Generalis Mediolani.

J. A. Viſmara Pœn. Major pro Emo, & Rmo D. D. Cardinali Archiepiſcopo.

Gallioriu pro Excellentiſſimo Senatu; abſente Egr. Berſano Provinciali.

ELEN-

ELENCHUS CONTROVERSIARUM TRACTATUS OCTAVI.

DE SACRAMENTO MATRIMONII.

Numerus paginæ columnam indicat.

PROŒMIUM CANONICO-THEOLOGICUM

DE SPONSALIBUS.

CONTROVERSIA I.

An Sponſalia promiſſionis naturam ſortiantur. 5
Sponſalia promiſſionis naturam ſortiuntur. 6
Diſſolvuntur Objecta. 7

CONTROVERSIA II.

An promiſſio Sponſalium debeat eſſe mutua. 8
Ad Sponſalia conſtituenda requiritur promiſſio mutua. Ibid.
Objecta refelluntur. 9

CONTROVERSIA III.

An ficta promiſſio conſtituat Sponſalia. 15
Promiſſione ficta non contrahuntur Sponſalia. 16
Oppoſita ſolvuntur Argumenta. 18

CONTROVERSIA IV.

An ſeptennium moraliter completum ſit neceſſarium ad contrahenda Sponſalia. 26
Septennium moraliter completum neceſſarium eſt ad Sponſalia. Ibid.
Contraria ſolvuntur Argumenta. 27

CONTROVERSIA V.

An Sponſalia gravem inducant obligationem. 30
Sponſalia per ſe gravem inducunt obligationem. Ibid.
Solvuntur Argumenta. 32

SYNOPSIS.

De arrhis, & Legatis pro Sponſalibus. 41

CONTROVERSIA VI.

An poſſint ex pacto promitti, & dari pignora, arrhas, Legata, & ſimilia pro ſpiritualibus nuptiis. 44
Licita ſunt Legata, pignora, & ſimilia cum pacto Religioſum ſtatum amplectendi. 45
Solvuntur Argumenta adverſæ opinionis. 46

CONTROVERSIA VII.

An per ingreſſum in Religionem, & per Caſtitatis votum ſolvantur Sponſalia. 53
Per ingreſſum in Religionem, & per votum ſimplex Caſtitatis diſſolvuntur abſolute Sponſalia. Ibid.
Solvuntur Argumenta oppoſita. 55

CONTROVERSIA VIII.

An poſſint Sponſalia mutuo conſenſu diſſolvi. 62
Libero mutuo conſenſu legitima diſſolvuntur Sponſalia. Ibid.
Adverſa ſolvuntur Argumenta. 63

SYNOPSIS.

Quænam ſint cauſæ dantes jus ſolvendi Sponſalia. 67

CONTROVERSIA ULTIMA.

An exiſtentibus legitimis cauſis reſiliendi a Sponſalibus poſſint Sponſi reſilire abſque Judicis auctoritate. 74
Ad diſſolvenda Sponſalia ob cauſas præbentes jus reſiliendi ſæpe requiritur Judicis Sententia. Ibid.
Solvuntur Argumenta contraria. 76

APPENDIX.

Reſolvuntur quidam Caſus practici conſectanei ad præcedentes Controverſias. 78

TRA-

Google

TRACTATUS OCTAVUS.

DE SACRAMENTO MATRIMONII.

DISPUTATIO PRIMA.

DE EXISTENTIA, ET ESSENTIA MATRIMONII.

CONTROVERSIA I.

An perſeverante Innocentiæ Statu fuiſſent Nuptiæ. 85

Perſeverante Innocentiæ Statu, per uſum Nuptiarum humanum Genus fuiſſet propagandum. 86

Diſſolvuntur Objecta. 88

CONTROVERSIA II.

An in Statu Naturæ reparatæ Nuptiæ ſint licitæ. 91

Nuptiæ in Statu Naturæ reparatæ ſunt licitæ. 93

Oppoſita Hæreticorum momenta diſſolvuntur. 94

CONTROVERSIA III.

An Matrimonium ſit vere, & proprie Novæ Legis Sacramentum. 97

Matrimonium eſt vere, & proprie Novæ Legis Sacramentum. 98

AcatholicorumArgumenta diſſolvuntur. 103

CONTROVERSIA IV.

An Conjugium inter abſentes ſit proprie Sacramentum. 108

Conjugium in Eccleſia celebratum inter abſentes veram ſortitur rationem Sacramenti. 111

Adverſa diſſolvuntur Argumenta. 112

CONTROVERSIA V.

An ex intentione Contrahentium in Eccleſia Matrimonium, ſeparari poſſit ratio contractus a ratione Sacramenti. 114

Matrimonium inter Fideles celebratum in eſſe contractus non eſt ſeparabile a ratione Sacramenti. 115

Oppoſita diſſolvuntur Argumenta. 117

DISPUTATIO SECUNDA.

DE MINISTRO SACRAMENTI MATRIMONII.

CONTROVERSIA UNICA.

An Sacerdos ſit Miniſter Sacramenti Matrimonii. 123

Sacerdos nullimode eſt Miniſter Sacramenti Matrimonii. 124

Oppoſita diſſolvuntur momenta. 129

DISPUTATIO TERTIA.

DE SACRAMENTO MATRIMONII UNITATE.

CONTROVERSIA I.

An ſimultanea Polygamia adverſetur Juri Naturali primario. 141

Polygamia ſimultanea non adverſatur Juri Naturali primario. 144

Oppoſita diſſolvuntur Argumenta. 145

CONTROVERSIA II.

An Polygamia ſimultanea ſecundario Juri naturæ adverſetur. 149

Polygamia ſimultanea adverſatur Juri Naturæ ſecundario. Ibid.

Adverſa Argumenta refelluntur. 150

CONTROVERSIA III.

An Polygamia ſimultanea Evangelica Lege ſit vetita. 155

Simultanea Polygamia Evangelica Lege prohibita eſt. Ibid.

Solvuntur Hæreticorum momenta. 157

CONTROVERSIA IV.

An Polygamia ſucceſſiva ſit prohibita. 161

Polygamia ſucceſſiva nullimode prohita eſt. 162

Oppoſita diſſolvuntur Argumenta. 164

DISPUTATIO QUARTA.

DE INDISSOLUBILITATE MATRIMONII.

CONTROVERSIA I.

An legitimum Matrimonium ſit naturali Jure indiſſolubile. 172

Legitimum Matrimonium eſt naturali Jure indiſſolubile. Ibid.

Oppoſita refelluntur Argumenta. 173

CONTROVERSIA II.

An libellus perfecti repudii Judæis fuerit licitus. 175

Libellus perfecti repudii nequaquam Judæis fuit licitus. 177

Refelluntur Argumenta Partis adverſæ. 179

CONTROVERSIA III.

An Conjugium Infidelis ad Fidem converſi ſolvatur per Conjugium in Fide ſuſceptum. 182

Conjux ad Fidem converſus aliud poteſt inire Matrimonium, ſi Uxor ducta in Gentilitate non conſentiat ſine injuria Crea-

Creatoris habitare eum illo. Ibid.
Oppoſita diſſolvuntur Argumenta. 183

CONTROVERSIA IV.
An Conjugium ſimpliciter ratum diſſolvatur per Religioſam Profeſſionem. 187
Matrimonium ſimpliciter ratum diſſolvitur per ſolemnem Profeſſionem in approbata Religione. Ibid.
Contraria Argumenta diſſolvuntur. 189

CONTROVERSIA V.
An conſummatum Catholicorum Conjugium, Adulterii cauſâ, ſit ſolubile. 194
Conſummatum Catholicorum Conjugium, Adulterii cauſâ, non eſt ſolubile. Ibid.
Probatur ex Sacris Scripturis. 194
Probatur ex natura ipſius Sacramenti Matrimonii. 197
Probatur Conciliorum auctoritate, & Patrum Traditione. 201
Adverſantium momenta evertuntur. 204
Alia ſolvuntur Argumenta. 211

CONTROVERSIA VI.
An Matrimonium ſit diſſolubile quoad thorum. 220
Matrimonium eſt ſolubile quoad thorum, cauſâ fornicationis. Ibid.
Solvuntur Objectiones. 221
Licitum eſt divortium ſimplex etiam ob alias cauſas præter fornicationem. 223
Solvuntur Objectiones. 224
Per ſe loquendo tenetur Vir Fœdifragam poſitive impœnitentem dimittere. 228
Solvuntur Objectiones. 229
Non poteſt Pars innocens proprio judicio Ream reclamantem dimittere quoad thorum, & habitationem. 230
Solvuntur Objectiones. 231

DISPUTATIO QUINTA.

DE IMPEDIMENTIS SACRAMENTI MATRIMONII IN GENERE.

CONTROVERSIA I.
An in Eccleſia detur Poteſtas conſtituendi impedimenta dirimentia Matrimonium. 233
Eccleſia Jure ſuo legitimam habet poteſtatem conſtituendi impedimenta dirimentia Matrimonium. 234
Solvuntur Acatholicorum Argumenta. 240

CONTROVERSIA II.
An Poteſtas, quæ in Eccleſia eſt, conſtituendi impedimenta, habeatur ex Laicorum Principum conceſſione. 242
Poteſtas, quæ eſt in Eccleſia quoad impedimenta Matrimonii, non eſt a laica conceſſione. Ibid.
Diſſolvuntur Adverſantium Argumenta. 244

CONTROVERSIA III.
An Eccleſia per ſuum Caput in impedimentis Juris humani diſpenſare poſſit. 255
Eccleſia per ſuum Caput diſpenſare poteſt in impedimentis Juris humani. 256
Oppoſita diſſolvuntur Argumenta. 258

CONTROVERSIA IV.
An Pontifex diſpenſare poſſit in impedimento Voti ſolemnis caſtitatis Religioſorum, ut contrahatur Matrimonium. 265
Pontifex diſpenſare non poteſt in Impedimento Voti Solemnis Caſtitatis Religioſorum. 266
Solvuntur momenta contraria. 275

DISPUTATIO SEXTA.

DE IMPEDIMENTIS SACRAMENTI MATRIMONII EX PARTE CONSENSUS.

CONTROVERSIA I.
An in Matrimonio mutuus conſenſus ſit eſſentialis. 290
In Matrimonio mutuus conſenſus eſt eſſentialis. Ibid.
Solvuntur Objectiones. 291

CONTROVERSIA II.
An Conjugale vinculum per potentiam creatam abſque Contrahentium conſenſu effici poſſit. 294
Per nullam creatam potentiam Conjugale vinculum effici poteſt abſque Contrahentium conſenſu. Ibid.
Diſſolvuntur Argumenta contraria. 296

CONTROVERSIA III.
An conſenſus Parentum requiratur ad valorem Conjugii. 300
Conſenſus Parentum nequaquam requiritur ad valorem Conjugii. 303
Oppoſita diſſolvuntur Argumenta. 305

CONTROVERSIA IV.
An Filii graviter peccent, nubendo, invitis Parentibus. 312
Filii, invitis Parentibus, nubendo, ſecundùm ſe nequaquam graviter peccant. Ibid.
Momenta adverſa refelluntur. 313

CONTROVERSIA V.
An conſenſus ad Conjugium requiſitus debeat eſſentialiter exteriùs manifeſtari. 321
Conſenſus ad Conjugium requiſitus debet eſſentialiter exteriùs manifeſtari. 322
Oppoſita refelluntur Argumenta. 323

CONTROVERSIA VI.
An exterior conſenſus ſine animo interiori ſufficiat ad valorem Conjugii in eſſe contractus. 326
Exterior conſenſus ſine animo interiori nequa-

quaquam ſufficit ad valorem Conjugii in eſſe contractus. Ibid.
Diſſolvuntur Objecta. 328

CONTROVERSIA VII.
An verba exprimentia conſenſum debeant eſſe de præſenti. 337
Verba exprimentia conſenſum debent eſſe de præſenti, & nequaquam ſufficiunt verba de futuro. 338
Adverſa diſſolvuntur Argumenta. 339

CONTROVERSIA VIII.
An coexiſtentia habitualis conſenſus ſufficiat ad Matrimonium. 342
Conjugalis conſenſus debet eſſe ſimul morali virtuali coexiſtentiâ, ſecus habituali. Ibid.
Oppoſita refellitur Sententia. 343

CONTROVERSIA IX.
An Matrimonium ſub honeſta conditione de futuro contingenti contractum, impleta conditione, fiat omnino perfectum abſque novo expreſſo conſenſu. 345
Aliqua præmittuntur. Ibid.
Ubi Nubentes contrahunt de præſenti ſub conditione de futuro contingenti, conditione impleta, perfectum, abſolutumque evadit Conjugium. 353
Solvuntur Argumenta contraria. 354

CONTROVERSIA X.
An conditio perpetui Voti Caſtitatis ante cohabitationem in pactum deducta, irritet Conjugium. 361
Conditio perpetui Voti Caſtitatis, ante cohabitationem, etiam in pactum deducta, non irritat Conjugium. Ibid.
Adverſantium motiva diſſolvuntur. 364

CONTROVERSIA XI.
An conſenſus gravi metu injuſte incuſſo extortus irritum reddat Jure naturæ Matrimonium. 370
Conjugium contractum ex metu gravi injuſte incuſſo ad illud extorquendum, non eſt irritum Jure naturæ. 371
Oppoſita diſſolvuntur Argumenta. 373

CONTROVERSIA XII.
An Conjugium metu gravi initum, ipſo facto, Jure Eccleſiaſtico ſit nullum. 377
Ipſo facto nullum eſt Jure Eccleſiaſtico Conjugium gravi metu contractum. Ibid.
Diſſolvuntur Objecta. 379

CONTROVERSIA XIII.
An conſenſus ex errore circa Perſonam appoſitus irritet omni Jure Conjugium. 383
Conſenſus ex errore appoſitus, ſeu error circa ſubſtantiam, aut Perſonam, omni Jure, irritat Conjugium. Ibid.
Oppoſita diſſolvuntur Argumenta. 384

CONTROVERSIA XIV.
An conſenſus ex errore circa qualitatem Perſonæ dans cauſam contractui, irritet Matrimonium. 387
Conſenſus ex errore circa qualitatem Perſonæ appoſitus, dans cauſam contractui, non irritat Conjugium. Ibid.
Diſſolvuntur Argumenta contraria. 388

CONTROVERSIA XV.
An Error conditionis, ſive Servitutis, Jure naturæ nullum reddat Conjugium. 390
Error ſervilis conditionis non reddit Jure naturæ Matrimonium nullum. Ibid.
Adverſa refelluntur Argumenta. 391

CONTROVERSIA XVI.
An Error Servitutis, Jure Eccleſiaſtico dirimat ipſo facto Conjugium. 393
Error ſervitutis dirimit ipſo facto, Jure Eccleſiaſtico Conjugium. Ibid.
Solvuntur Argumenta contraria. 395

CONTROVERSIA XVII.
An conſenſus clandeſtinus ante Tridentinum fuerit ſufficiens ad validum Matrimonium. 398
Conjugium clandeſtinum ante Tridentinam Synodum fuit validum. 399
Solvuntur Objectiones. 400

CONTROVERSIA XVIII.
An conſenſus clandeſtinus poſt Tridentinum ſufficiat ad validum Matrimonium. 402
Conſenſus clandeſtinus poſt Tridentinum non ſufficit ad validum Matrimonium. 402
Probatur ex nonnullis generalibus principiis. Ibid.
Probatur ex momentis in Concilio Tridentino perpenſis. 403
Contraria Argumenta diſſolvuntur. 404

SYNOPSIS.
De Proclamationibus, & Velationibus Matrimonii. 412
De Proclamationibus. Ibid.
De Velationibus. 417

DISPUTATIO SEPTIMA.
DE IMPEDIMENTIS SACRAMENTI MATRIMONII EX PARTE PERSONÆ.

SYNOPSIS.
De Cognationibus, & Affinitate. 423
De Cognatione naturali. Ibid.
De Cognatione Spirituali. 427
De Cognatione Legali. 429
De Affinitate. 430

CON-

CONTROVERSIA I.

An omnes Cognationis Gradus prohibiti Levit. 18. naturalem contineant juſtitiam, ita ut omnia præcepta Levitici obligent Chriſtianos. 432

Hiſtorica Notio. Ibid.

Non omnes Gradus in Levit. cap. 18. prohibiti naturalem continent juſtitiam, adeoque non omnia præcepta Levitici Chriſtianos obligant. 436

Sectariorum Argumenta refelluntur. 439

CONTROVERSIA II.

An Conjugium in primo Conſanguinitatis Gradu lineæ rectæ irritum ſit Jure naturæ. 442

Conjugium in primo Conſanguinitatis Gradu lineæ rectæ irritum eſt Jure naturæ. Ibid.

Adverſantium momenta diſſolvuntur. 444

CONTROVERSIA III.

An Conjugium in primo Gradu lineæ tranſverſæ ſit Jure naturæ irritum. 446

Conjugium in primo Gradu lineæ tranſverſæ irritum eſt Jure Naturæ. Ibid.

Oppoſitis Argumentis ſit ſatis. 448

CONTROVERSIA IV.

An Eccleſia rite potuerit certos Conſanguinitatis, & Affinitatis Gradus determinare conſtituentes impedimentum dirimens Matrimonium. 452

Eccleſia rite potuit certos Conſanguinitatis, & Affinitatis Gradus determinare conſtituentes impedimentum dirimens. Ibid.

Acatholicorum Argumenta refelluntur. 453

SYNOPSIS.

De impedimento publicæ honeſtatis. 456

CONTROVERSIA V.

An Conjugium Fidelium cum Infidelibus, & Judæis, quovis tempore, Jure naturali, Divino, & Eccleſiaſtico, fuerit illicitum. 458

Conjugium Fidelium cum Infidelibus, & Judæis, quovis tempore, Jure naturali, Divino, & Eccleſiaſtico, fuit illicitum. 459

Oppoſita refelluntur Argumenta. 461

CONTROVERSIA VI.

An irritum ſit Conjugium Fidelis cum Infideli, Jure tantùm Eccleſiaſtico. 464

Solo Eccleſiaſtico Jure irritum eſt Conjugium Fidelium cum Infidelibus. Ibid.

Oppoſita diſſolvuntur Argumenta. 465

CONTROVERSIA VII.

An Conjugium Catholici cum Hæretica ſit irritum Jure Eccleſiaſtico. 469

Conjugium Catholici cum Hæretica nequaquam eſt irritum Jure Eccleſiaſtico. Ibid.

Adverſantium Argumenta diſſolvuntur. 470

CONTROVERSIA VIII.

An illicitum ſit Conjugium Catholici cum Hæretica. 472

Conjugium Catholici cum Hæretica ſecundùm ſe eſt illicitum. Ibid.

Conjugium Catholici cum Hæretica ex cauſa poteſt eſſe licitum. Ibid.

Oppoſita Argumenta diſſolvuntur. 473

SYNOPSIS.

De impedimento impotentiæ. 475

SYNOPSIS.

De impedimento Ordinis. 480

SYNOPSIS.

De impedimento Criminis. 483

SYNOPSIS.

De impedimento Raptus. 485

FINIS.

TRA-

TRACTATUS VIII.
DE SACRAMENTO MATRIMONII.

Digitized by Google

PROŒMIUM CANONICO-THEOLOGICUM DE SPONSALIBUS.

1 Sicut juxta ordinem a natura in rebus conſtitutum diſpoſitiones præeunt formam, utpote præparatoriæ ſubjecti; ita in ordine ſive morali, ſive civili diſpoſitiones contractibus præmittuntur. Sponſalia itaque relate ad matrimonialem contractum cenſentur diſpoſitiones; ea propter ex regulis canonicis, & civilibus, immo jure gentium, Matrimonio præponuntur. Præmittenda ſunt Sponſalia, ſicuti habemus Cap. *Cum inhibitio, de Clandeſt. Deſponſ.*, ut pro publicationibus tempus ſuppetat, ne clandeſtinum habeatur Conjugium. Iidem ex Cap *Aliter* 30. *q.* 5., cui concinit Jus civile *l. in Sponſal.*, & *l. in poteſtate de Sponſalibus*, præmittenda ſunt Sponſalia, ut Parentum conſenſus exploretur; quod ſane magnæ æquitatis eſt. Additurque in lege *Pro oneribus*, Cap *De jure dotali*, ut Dos præparetur, ſicut & ut Sponſus pro honeſtate, & convenientia Conjugii aptare poſſit neceſſaria; unde is a debito pugnandi eximitur *Deut.* 20. *verſ.* 7., & 1. *Machab.* 3. *verſ.* 56.

Sponſalia ſunt diſpoſitiones Matrimonii.

Quare præmittenda ſunt Sponſalia.

Cum igitur Sponſalia diſpoſitiones ſint Matrimonii, eaque Jura omnia Matrimonio præponant, priuſquam Sacramenti hujus diſceptationes exordiamur, jure & merito præloqui debemus de Sponſalibus. Hinc eorum Controverſias, quas pertractabimus, quaſi totius Tractatus Proœmium appellamus, ſive exordium. Theologi Dogmatici, vel Polemici propria Provincia per ſe non eſt hujuſmodi materia, ſed veriùs moralium Theologorum, & Canoniſtarum; nihilominus placet nobis illam non omittere, & Controverſias Canonico-Theologicas diſſerere, ut Tractatus iſte numeris omnibus abſolvatur. Brevibus res tota complebitur, Doctorem Angelicum imitantes, qui in Summa dilucide per articulos, multiplices quidem, ſed breves, omnes evolvit difficultates. Si quid verò diminutum videbitur, conſulantur Auctores proprii, qui rem totam uberiùs explanant.

CONTROVERSIA I.

AN SPONSALIA PROMISSIONIS NATURAM SORTIANTUR.

2 Rerum eſſentia radix eſt proprietatum; quapropter ſi illa ignoretur, haud certa dari poteſt notio conditionum, quæ ad ipſam conſequuntur. Examinetur itaque oportet Sponſalium eſſentia, ut hinc de conſequentibus ſermo inſtituatur. Cumque Sponſalia ſint præparatio ad conjugalem contractum, hujus naturam ſortiri debent; proindeque inquiritur, num natura promiſſionis, quæ eſt voluntaria determinatio ad aliquid agendum ſub obligatione, ipſis competat.

DICENDUM itaque, Sponſalia promiſſionis naturam ſortiri.

3 PROB. Ex Dialecticæ regulis, rei cujuſcumque natura per definitionem explicatur: ſed Sponſalia definiuntur per promiſſionem, videlicet: Sponſalia ſunt mutua promiſſio futuri Matrimonii ſigno aliquo ſenſibili expreſſa; ergo Sponſalia hujus naturam ſortiri meritò cenſendum eſt. Minorem propoſitionem habemus ex Cap. *Noſtrates* 30. *q.* 9. ex Nicolao — Poſt Sponſalia fœdera, quæ futurarum ſunt nuptiarum promiſſio &c. — cui conſonat *l.* 1. *ff. de Sponſalibus*.

Definitio Sponſalium.

Res clareſcat I. Nomina ſignificant juxta rerum, a quibus derivant, naturam: ſed Sponſalium nomen derivat, & denominatur a *ſpondere* quod in idem redit, ac promittere, ut innuit Ulpianus *l.* 2. *ff. de Sponſal.*, & S. Bernardus *Ser. de Virginibus* — Sponſæ, „ vel Sponſi nomen ab eo, quod eſt ſpondere, Grammatici derivant. Dicuntur autem Sponſus, & Sponſa, quia ſe ſibi alterutrum ſpondent, ut nec ille, nec illa alteri nubat —

Sponſalia a ſpondere.

Clareſcat II. Ex veteri conſuetudine Uxores ſtipulabantur; ſtipulatio autem fit de promiſſis. Iſidorus *lib.* 9. *etymologiarum, cap. ultimo*. — Eſt aliquis Sponſus, non quia „ promittit, ſed quia ſpondet, & Sponſores „ dat — hoc eſt, Fideijuſſores. Notas velim clauſulam illam, *non quia promittit*, non eſſe promiſſionis excluſivam, ſed qualificativam, quatenus Sponſalia non quamcumque involvunt promiſſionem, ſed firmatam, & completam. Etenim in aperto eſt, Fideijuſſores non niſi ad corroborandas promiſſiones, & ad aſſecurationem executionis promiſſorum advocari; unde promiſſio principaliter intelligitur.

Stipulatio de promiſſis.

CONFIRMATUR. Varro *lib.* 5. *de lingua latina* aſſerit, Sponſalia ideo nuncupari promiſſionem futuri Matrimonii, quia apud Veteres invaluit conſuetudo, ut nuptura, ab illis, ſub quorum cura erat, ſive Pater ſit, ſive Tutor, promitteretur; ea propter Sponſus dicebatur promiſſus, promittens Fideijuſſor, contractus Sponſalia. Unde Sponſalia jure optimo dicuntur promiſſio, ut utriuſque Juris Doctores communiter propugnant.

Sponſus dicebatur promiſſus &c.

DISSOLVUNTUR OBJECTA.

4 OBJIC. I. Sponſalia, ut colligitur ex 1. *Reg.* 18. *v.* 25. ab arrhis, & muneribus ſponſalitiis nuncupantur. *Non habet Rex ſponſalia neceſſe*: ſed ſponſalitia munera, utpote omnino gratuita, non habent rationem promiſſionis; ergo.

RESP. Utique ſponſalitia munera non ſunt promiſſio, utpote quæ ad lineam donationis ſpectant, quæ, ut teſtatur Angelicus, *eſt gratuita ex amore datio*. Donatio non conſiſtit in determinatione voluntatis aliquid dandi, ſed in actuali rei largitione *l. Senatus §. Donatio ff. de donatione cauſâ mortis*; promiſſio autem determinationem importat voluntatis cum obligatione adimplendi promiſſum. Perperàm deinde aſtruitur, Sponſalia ab arrhis denominari; hæ namque promiſſionem ſupponunt, eamque confirmant. Unde in laudato Scripturæ textu denominatio Sponſalium a præſuppoſitis deſumitur; & eſt ſenſus: ſponſalitiis muneribus, quæ poſt celebrata Sponſalia donantur, Rex nequaquam indiget.

Quid Donatio, & Promiſſio.

5 OBJIC. II. Exultatio in ſuperbia nequit licitum reddere contractum: atqui futuri Conjugii promiſſio eſt exultatio in ſuperbia, juxta illud Jacobi 4. v. 16. *Nunc autem exultatis in ſuperbiis veſtris. Omnis exultatio talis maligna eſt*; quibus in eos animadvertit, qui aliquid poſtmodum facturum promittunt; ergo licita Sponſalia nequaquam importare poſſunt promiſſionem.

RESP. Redarguit Jacobus rerum temporalium promiſſiones ab iis factas, qui taliter ſibi fidunt, ut nullimode de vita ſciant dubitare. Qui hoc modo agunt, dum futura promittunt, utique exultant in ſuperbiis ſuis, quaſi vitæ & mortis ſint Domini. Qui verò promittit cum ſubordinatione ad voluntatem Dei, non eſt criminandus, ut compertum eſt; hujuſmodi autem eſt ſponſalitia promiſſio rite, ſancteque celebrata.

Quorum promiſſiones criminandæ.

6 OBJIC. III. Quæ ad liberum nuptiarum contractum diſponunt, nequeunt earundem impedire libertatem; ſed ſi Sponſalia, quæ diſpoſitiones ſunt ad nuptias, promiſſionis naturam ſortirentur, libertati nuptiarum officerent: cum abſque crimine promiſſio nequeat violari; ergo.

RESP. Dubio-procul Nuptiæ plenam exquirunt libertatem; coacta enim Conjugia malo omine celebrantur. Ceterum abſre dicitur, Sponſalia libertatem nuptialis contractus lædere. Ultro concedimus, promiſſionem involvere obligationem adimplendi promiſſum; ſed hæc non adimit libertatem, cum fuerit plene voluntaria.

Sponſalia non offi ciunt libertati.

7 OBJIC. IV. Contractus de præſenti nequit eſſe promiſſio de futuro: ſed Sponſalia habent rationem contractus de præſenti: cum Nupti in Scripturis Sponſorum nomine nuncupentur, ut de Beata Virgine legere eſt in Evangelio; ergo.

RESP. Sponſalia proprie dicta non dicuntur a matrimoniali contractu de præſenti inito; ſunt enim veluti diſpoſitiones ad ipſum, & ſunt, ut ait S. Thomas *in Suppl. quæſt.* 43. *art.* 1. *ad* 6. — Quædam ſacramentalia matrimonii, ſicut exorciſmus Baptiſmi — Per quandam tamen extenſionem, ob impletam promiſſionem, noviter Nupti dicuntur Sponſi, & quandiu matrimonium eſt ſolummodo ratum, quo pacto in Scripturis Beata Virgo, & S. Joſeph Sponſi vocantur.

Nupti quando dicantur Sponſi.

8 OBJIC. V. Si Sponſalia rationem haberent promiſſionis, Sponſus v. g. cum aliena peccans, malitiam ſpecie diverſam contraheret, aperiendam in Confeſſione: promiſſio namque jus tribuit ad rem; ſed hoc eſt falſum; ergo. Oſtenditur minor propoſitio: Sponſalia ſe habent ad nuptias, ſicut votum Religionis ad Profeſſionem, cujus obligatio novam non addit malitiam, ſi vovens contra caſtitatem delinqueret; aliàs filii procreati inter adulterinos fœtus accenſerentur; ergo.

RESP. Juxta plauſibilem multorum Sententiam concedimus majorem propoſitionem; quia Sponſalia jus tribuunt ad rem. Emptio ante rei traditionem jus importat ad rem; & contra juſtitiam peccat, qui jus illud violat; ex. gr. qui equum Petro venditum, ſed non traditum, Paulo concedit, indubie contra æquitatis jura delinquit. Ita Sponſi jura lædunt juſtitiæ, ſi alteri uſum ſui tradunt. Quæ ratio plane urget ſive in Sponſo, ſive in Sponſa; nam mutuò acquiſierunt jus ad rem. Exemplum de vovente Religionem abs re affertur; ſiquidem votum illud non Religioni, ſed Deo fit; ea propter Religio, ubi caſtitas ſine ſacrilegio nequit violari, jus nullum neque in re, neque ad rem relate ad voventem acquiſivit. Filii a Sponſis procreati ſolummodo naturales illegitimi cenſentur; ſecus adulterini, aut ſpurii. Ut Filii cenſeantur adulterini, requiritur, quod ex adulterio proprie dicto naſcantur; ut ſpurii, requiritur, quod geniti ſint ab habentibus impedimentum dirimens Conjugium. Neutrum horum impræſentiarum occurrit.

Sponſi jus habent ad rē.

Sponſorum Filii.

CONTROVERSIA II.

AN PROMISSIO SPONSALIUM DEBEAT ESSE MUTUA.

SEnſus Controverſiæ eſt, num ad conſtituenda Sponſalia ſufficiat ſola promiſſio ex parte unius alteri manifeſtata, an verò neceſſaria cenſeatur mutua repromiſſio. In hoc diſcriminantur Doctores. Sunt, qui volunt, ſola interna promiſſione obligari Sponſorem; requirunt alii acceptationem alterius, ſed non repromiſſionem; nonnulli demum utrumque neceſſarium ducunt.

DICENDUM, promiſſionem mutuam requiri ad conſtituenda Sponſalia.

9 PROB. I. Ratione deducta *ex l.* 1. *ff. de Sponſalibus*, & ex Cap. *Si inter, de Sponſalibus*. Sponſalia continent virtute, quod actu Conjugium. Sponſalia ſiquidem promittunt de futuro, quod per Conjugium præſtatur de præſenti; ſed Conjugium eſſentialiter mutuam exigit perſonarum traditionem; ergo

Sponſalia ſunt virtute conjugium.

Digitized by Google

ergo mutuam exigunt promiſſionem Sponſalia.

Sponſalia ſunt contractus oneroſus.

10 PROB. II. Contractus ex utraque parte oneroſus mutuum petit conſenſum; ſed Sponſalia ſortiuntur naturam contractos oneroſi: important namque promiſſionem ſeſe alteri tradendi, cum obligatione ut alter itidem ſe dedat: non enim eſt gratuitus contractus; ergo &c.

Firmitas ad perfectum contractum.

11 PROB. III. Contractus ex natura ſua perfectus omnem firmitatem poſtular, ſi nulla occurrat rerum mutatio: hoc eſt, niſi quid extraordinarium ſuperveniat; ſed Sponſalia perfectis contractibus jure accenſentur: cum nequeant ultro diſſolvi; ergo firmitatem poſtulant. Atqui firmitatem ſortiri nequeunt, niſi utriuſque Partis conſenſus interveniat; claudicabit ſiquidem, ſi unius deſit; ergo.

Sine conſenſu non fit translatio juris.

12 PROB. IV. Sponſalia transferunt jus ad rem, ſeu jus ſui in alterum: ſed hoc abſque mutuo conſenſu nequit ſubſiſtere; ergo. Jus ad rem præſtat, quod res illa fit habentis jus; fieri autem nequaquam poteſt, rem mei juris fieri ſine meo conſenſu; ergo.

Promiſſio homini facta aſſimilatur illi, quæ fit Deo.

13 PROB. V. Promiſſio homini facta proportionaliter involvit conditiones promiſſionis factæ Deo; ſed hæc non obligat, niſi Deus acceptet, & repromittat: hoc eſt, niſi qualitates illæ adinveniantur, ſub quibus in Scripturis palam fit, promiſſiones acceptari, atque repromitti retributionem a Deo; ergo neque promiſſio homini facta ligat, niſi adſit repromiſſio, & potiſſimùm in Sponſalibus, cum de re maximi momenti agatur.

OBJECTA REPELLUNTUR.

14 OBJIC. I. Interna promiſſio veram inducit obligationem: ſed hæc non connotat repromiſſionem; ergo ſponſalitia promiſſio verum importat obligationem ſine repromiſſione. Major, quæ a pluribus adoptatur, oſtenditur.

I. Promiſſio interior innititur veritati; ſed veritas ex ſuis intrinſecis obligationem involvit: unde mendax eſt, qui interiùs promiſſa non exequitur; ergo.

II. Qui non ſervat promiſſa interiùs facta Deo, infidelis eſt, Eccl. 15. v. 5. *Diſplicet enim ei infidelis, & ſtulta promiſſio*; ergo homini infidelis eſt, qui interiùs promiſſa homini facta ei non ſervat.

III. Promiſſionis obligatio a peculiari lege dimanat; ſed quiſque internam ſibi facere valet legem: tam eam ſibi facere poteſt externam, cujus vis tota ab interiori voluntate dependet: adeoque obligationem ſupra internum actum poteſt apponere, quam ſupra externum; ergo.

IV. Promiſſio aliquid ſuperaddit propoſito: ſed non addit niſi obligationem; ergo interior promiſſio obligationem inducit.

V. Hodie promittens interiùs, ſi poſt triduum promiſſionem manifeſtet, indubie tenetur adimplere promiſſionem; ergo compertum eſt, interiorem promiſſionem ex ſe obligare.

VI. Per ſolum interiorem actum poteſt quis vel ſuæ poſſeſſionem abdicare *l.* 1. *§. Si vir*, *l.* 3. *§. In admittenda*, & *l. Si quis* 2. *§. ult. ff. de acquiſit. poſſeſs.*; ergo poterit ſimiliter ſolo interno actu alteri jus tribuere in rem ſuam.

VII. Si quis noverit ſibi factam internam promiſſionem, quam promittens executioni demandare non vult, poteſt ille, ut propugnat Diana *Reſ.* 119. *p.* 3. *Tract.* 5. *Miſcell.* ſecreta uti compenſatione; ergo.

RESP. Major propoſitio juxta D. Thomam 2. 2. *quæſt.* 88. *art.* 1. falſa eſt, ſi intelligatur per ordinem ad homines — Pro„ miſſio, quæ ab homine fit homini, non „ poteſt fieri niſi per verba, vel quæcun„ que exteriora ſigna. Deo autem poteſt „ fieri promiſſio per ſolam interiorem co„ gitationem; quia ut dicitur 1. *Reg.* 16. „ Homines vident ea, quæ patent, ſed „ Deus intuetur cor — Et ſane homo nequit ſe alteri homini obligare, niſi modo ſibi connaturali, qui alius non eſt, niſi per ſigna ſenſibilia, cum ſit corporeus. Hinc reſpondeo,

Homo alteri obligatur per exteriora ſigna.

Ad I. probationem. Quando quis ſolummodo interiùs obſtrictus eſt promiſſione, poteſt itidem ſe ſolo ſeipſum ſolvere; quia ex regula Juris, res per eaſdem cauſas, quibus naſcitur, diſſolvitur. Quare ſeipſum ſolvens, ſi promiſſa non ſervat, mendax perperàm dicetur.

Non eſt mendax, qui interna promiſſa non ſervat.

Ad II. Quæ Deo interne promiſſa ſunt, non ſolùm cognita, ſed ab eo acceptata habentur: ſecus quæ homini promittuntur per ſolius voluntatis actus; proindeque latum inter utrumque intercedit diſcrimen.

Diſcrimen promiſſionis internæ factæ Deo, vel homini.

Ad III. Qui per legem ligare poteſt, poteſt ligatos ſolvere; propterea qui per internam legem ſeipſum obſtrinxit, abſolvere ſeipſum valet; immo ille ligatus non cenſetur, qui pro libito poteſt toties quoties ligamen abrumpere. Vis obligationis utique a voluntate dependet; verùm quandiu vinculum eſt in libera poteſtate ligati, nullius roboris reputatur. Si verò actus internus ſignis manifeſtetur, ab uno Foro ad aliud tranſit, atque legibus Fori communis ſubordinatur.

Ad IV. Promiſſio addit propoſito imperfectam quandam obligationem, & veluti vialem, non habentem tamen ſtatum, defectu firmitatis; quoniam verò revocabilis eſt ad placitum promittentis nihili habenda eſt.

Quid addat propoſito promiſſio.

Ad V. Promiſſio moraliter perſeverans, ſi de interna fiat externa, ſubditur illico conditionibus exterioris providentiæ; unde nil mirum, ſi poſt manifeſtationem obligare incipiat.

Ad VI. Per actum pure internum poteſt quis rem ſuam abdicare; cum ejuſdem perfectum habeat dominium. Nequit tamen jus ad rem alteri conferre per actum ejuſdem naturæ, nempe internum; poteſt namque is rem promiſſam reſpuere, eique diſplicere; proindeque abſque ipſius actu vim nullam ſortitur promiſſio.

Ad VII. Si ſimplex eſt internæ promiſſionis notitia, nullum prorſus acquiritur jus compenſationis; cum in poteſtate omnino libera promittentis ſit illam revocare. Si

Ex promiſſione interna nullum jus compenſationis,

verò

verò ſit notitia illa a promittente exhibita, atque habeantur conditiones dantes contractui firmitatem; tunc propugnari poteſt præcitata doctrina.

Prædicta ex certis intrinſecis principiis urgent; proptereaque extrinſecam evertunt probabilitatem, etiam eorum, qui contendunt, interne promittentem teneri præconceptam manifeſtare promiſſionem.

15 OBJIC. II. De eſſentia promiſſionis inducentia obligationem non eſt acceptatio: ſed ſponſalitia promiſſio eſſentiam habet promiſſionis; ergo abſque acceptatione ſubſiſtit. Major evincitur. Promiſſio facta Infanti, ſubſiſtit, *L. jubemus c. de mancip. lib. niſi infantes ſint*; & tamen non acceptatur ab Infante, utpote incapax eſt acceptationis; ergo. Confirmatur hoc idem ex promiſſione facta in favorem cauſæ piæ, quæ non acceptatur.

Promiſſio ut obliget debet acceptari.

RESP. Prima propoſitio falſa eſt, nec inducta probatione roboratur. Etenim Infans incapax quidem eſt acceptationis per phyſicam perſonalem voluntatem; ſecus per alienam, ejuſdem reputatam, qualis eſt voluntas Reipublicæ per Jura decernentis, cuſtodientis, omniaque membra, debita proportione, gubernantis. Idem dictum volumus de diſpoſitione favore cauſæ piæ. Verùm ultro admiſſa majori de quibuſdam promiſſionibus, omnino de promiſſione ſponſalitia negatur; cum ſingularia onera, peculiares conditiones, & circumſtantias involvat.

16 OBJIC. III. Stat perſonalis obligatio etiam cum ſui traditione, abſque alterius acceptatione repromiſſiva. ſed ſponſalitia promiſſio eſt perſonalis cum traditione juris ad rem; ergo non requirit repromiſſionem; tota namque ratio, ob quam repromiſſio neceſſaria cenſetur, eſt illud perſonale onus. Aſſumptum oſtenditur. Coadjutores Societatis Jeſu, qui formati dicuntur, per vota ſimplicia ſeſe obligant, traduntque Religioni, abſque eo quod Religio acceptet repromittendo: atqui non minus oneroſa eſt traditio facta ad onera Religionis, quàm ad onera nuptiarum; ergo. Ratio porro, quæ utrinque urget, habetur a Sanchez *Diſp.* 5., videlicet, quia poteſt quis alteri ſe gratis obligare abſque obligationis conditione ex parte alterius.

Promiſſio duplex.

RESP. Duplex adinvenitur promiſſio; gratuita una, oneroſa altera, & mutua. Gratuita promiſſio ea eſt, in qua unus ſe ultro alteri obligat, nil ab eo exigens: ſicut contingit in promiſſione donativa; hæc porro ſubſiſtit, etſi Donatarius nihil prorſus nec actu, nec promiſſione redonet. Oneroſa, & mutua promiſſio intelligitur ea, qua quis alteri ſeſe obligat, ut & alter remaneat obligatus ad aliquid; ut videre eſt in promiſſione venditionis domus: ita enim Dominus promittit domum vendere, ut alter pretium ſolvere debeat. Promiſſio ſponſalitia ſecundi generis eſt; etenim promittens ſpondet, in futuro Conjugio ſeipſum tradere, ut alter ſimilem traditionem exequatur. Exemplum Societatis nobis arridet. Siquidem etiam Societas in prædicto caſu ſe obligat, licèt ſub certis conditionibus, quibus non ſervatis, Coadjutores dimittit; adeoque exemplum mire deſervit ad evincendum, Sponſalia, urgente rationabili cauſa, fore ſolubilia. Doctrina Sanchez valet in gratuita promiſſione.

17 OBJIC. IV. Ad Sponſalium firmitatem ſufficit taciturnitas; ſed hæc nec implicite, nec explicite innuit repromiſſivam acceptationem: cum *ex regula* 44. *in* 6. tacens nec conſentire, nec diſſentire videatur; ergo ad Sponſalia hujuſmodi acceptatio non eſt neceſſaria. Major in aperto eſt. Cum enim Parentes ſpondent, præſente Filia, & tacente, ſubſiſtunt Sponſalia; ſicut cum declarant promiſſionem alteri factam, & ipſa ſilet; ut clare habetur in Cap. unic. *de deſponſat. Impuberum in* 6. §. *fin.* — Ex Sponſalibus, quæ Parentes pro filiis puberibus, „ vel impuberibus contrahunt, ſi Filii expreſſe conſenſerint, vel tacite, ut ſi præſentes fuerint, nec contradixerint, obligantur, & ex eis oritur juſtitia publicæ honeſtatis — Et hac de re *l. Iſti quidem ff. de eo, quod metus cauſâ*, opportuna affertur ratio, videlicet, quia Parentes magis Filios diligunt, quàm ſeipſos; adeoque præſumitur, Filiis bene conſulere; ea propter taciturnitas filiorum meritò reputatur conſenſus.

Taciturnitas non ſemper involvit conſenſum.

RESP. Majori propoſitioni abſolute ſpectatæ plerique refragantur. Poſſunt namque Filii tacere ſive ob metum reverentialem, ſive ob timiditatem, ſive quia credunt, ſatiùs eſſe ſilere, quàm loqui, cum ex hoc nil ſibi profuturum judicent; poſſunt itidem tacere, cum non niſi imprudenter diſſenſus cauſam referre valerent, quare ſub illa taciturnitate poſitivus interior diſſenſus adeſſe poteſt, irrita prorſus reddens Sponſalia. Occurrit & alia difficultas in concordantia prædicti textus *Cap. unico* cum alio nempe capite, *Tua fraternitas* ſub eodem tit. *lib.* 4. *Decretalium*. In primo namque textu aſſeritur, Patrem poſſe pro Filio ſive pubere, ſive impubere, contrahere; in ſecundo aperitur, non poſſe pro Filio pubertatem nacto. Itaque major propoſitio admitti poteſt, quando tales occurrunt circumſtantiæ, ut certò moraliter prudens judicare valet, verum poſitivum, ac mutuum conſenſum adeſſe; & in hoc ſenſu intelligitur a S. Thoma, nec non ab aliis, ſicut etiam a lege Civili, & Canonica. Relatum momentum de Parentum amore erga filios ultro admittimus, eo tamen caſu ut Parentum ſtudium non a peculiari inclinatione, ſed a recto dictamine dirigatur; nam ſæpenumero plures novimus a Parentibus malo omine deſponſatos. Conjugium eſt onus graviſſimum, & totius vitæ; ea propter in contrahentibus plenam voluntarietatem meritò exigit.

Taciturnitas non ſemper habetur pro conſenſu.

Ad plenam tamen intelligentiam illius textus, in Gloſſa prædictæ Regulæ 44. duo dicendi modi referuntur. Primus eſt, quando actus contrahentis explicari poteſt abſque actu Principalis: ut cum quis rem alterius vendit, Domino ſciente, & tacente; taciturnitas tunc non habetur pro conſenſu, nec valet regula, qui tacet conſentire videtur. Quando verò actus contrahentis non poteſt explicari v. g. ſine meo conſenſu, tunc taciturnitas habetur pro conſenſu; & ſic Filiorum taciturnitas, Patre promittente, habetur

tur pro conſenſu; etenim ſine voluntate Filiorum intelligi nequit ſponſalitia promiſſio. Modus alter eſt, quando res cedit in commodum, vel honorem; tunc taciturnitas reputatur conſenſus. Secus eſt ſi in gravamen vergat, ut cum agitur de obligatione contrahenda; & in hoc ſenſu Filiorum taciturnitas nequaquam æquipollere cenſetur conſenſui. Plura exempla referuntur in notulis ad prædictam regulam 44. in 6., ex quibus unum ſumere placet. Si Prælatus aliqua de re, quam ſine ſcandalo palam facere nequit, ſciſcitatus taceat, abs re taciturnitas pro conſenſu reputaretur. Porro caſus hujuſmodi apte accommodari poteſt Filiis coram Patre tacentibus; cum habere poſſint impedimentum, quod abſque infamia revelare nequeant.

Pro aliis textibus conciliandis volunt nonnulli, quod Caput *Tua Fraternitas* non loquitur definitive; ita quod ex quadam decentia, non neceſſariò, in adulto eaquirendus ſit conſenſus. Verùm ejuſmodi ſolutio arbitraria prorſus eſt; nam interrogans Pontificem ſcire volebat, num perſonalis conſenſus adulti ſit eſſentialis? ea propter reſponſio interrogationi reſpondere debet; potiſſimùm cum loquatur ex oppoſito ad infantem, cujus perſonalem conſenſum affirmat non eſſe neceſſarium. Itaque ſenſus prædicti textus eſt quidem de adulto; ſed qui non vult tonc temporis contrahere, in eo caſu per ſolam Patris voluntatem contractus nequit celebrari.

Ex his palam ſit, non Patrem tantummodo, ſed etiam Matrem pro Filiis poſſe contrahere; in cap. namque Unico *de deſponſ. Imˈub.* non Patris, ſed Parentum mentio habetur. Reliquis autem a Parentibus hoc non competit; etenim amor, qui ſpecialiter in his operatur, non eſt in aliis invenire.

18 OBJIC. V. Ex capite *Veniens, qui Clerici, vel voventes* obligat ſponſalitia promiſſio abſenti facta: ſed ibi nulla occurrit mentio mutuæ repromiſſionis; hæc igitur haud neceſſaria cenſenda eſt.

Promiſſio abſenti facta non obligat ſine repromiſſione.

RESP. Dupliciter intelligi valet promiſſio abſenti facta; vel ſimpliciter, vel accedente ſtipulatione. Simplex promiſſio habetur, cum promittens abſque alterius acceptatione voluntatem ſuam manifeſtat. Accedere etiam poteſt prædictæ promiſſioni ſtipulatio; caſu nempe, quo abſentis nomine quis eam acceptat; & hoc quidem vel cum mandato, vel abſque illo. Quocunque modo intelligatur, non ſubſiſtit promiſſio abſque abſentis acceptatione, atque repromiſſione; eſt enim contractus reſpectivus, ſive oneroſus, mutuum reſpectum exigens in utroque contrahente, ſicut in nuptiis obligatio eſſe debet mutua. Et ſane *l. Abſenti ff. de donationibus* omnis promiſſio abſenti facta, ante acceptationem eſt revocabilis: ſed ſi acceptatio non foret neceſſaria, nequiret ante acceptationem revocari, independenter ſiquidem ab ea firmitatem haberet promiſſio; ergo. Hujus rationem habemus ex *l. 1. ff. de pactis*; nempe quia non oritur obligatio, niſi ex mutuo duorum conſenſu: hic verò mutuus duorum conſenſus repromiſſionem exigit, unde poſita acceptatione ab abſente, non ſtatim irrevocabilis cenſetur, ſed fas eſt, quod & innoteſcat promiſſio, & viciſſim repromiſſio: & quidem non ex notitia quocunque modo habita, ſed expreſſe per ipſos contrahentes, ſive per Epiſtolam, vel per internuncium manifeſtata. Hæc neceſſaria ſunt ad perficiendum contractum; porro contractus perfectio *l. 1. cit. ff. de pactis* ſita eſt in duarum voluntatum unione, quæ inter abſentes non intelligitur, niſi promiſſio mutuò innoteſcat ex *l. 1. ff. de contrahenda emptione*.

Leges hujuſcemodi non tantùm obligant in Foro externo, quàm in Foro conſcientiæ: Ratio eſt, quia in æquitate juris naturalis fundantur; & aliàs leges Civiles, quando Canonicis non adverſantur, adoptantur in Foro conſcientiæ, Cap. *Intelligimus, de novi operis nunciatione*; potiſſimùm agentes de Conjugio, cujus materia eſt contractus naturalis, & civilis. His non adverſatur Canon *Veniens*. Supponit namque ſponſionem rite factam abſenti, atque ab eo acceptatam; quam propterea validam declaravit Pontifex, prout factam juxta regulas, & naturam talis contractus.

Hinc promittens nuptias abſenti, ante ſtipulationem promiſſionem poteſt revocare, quandiu ipſi non innotuerit, quandiu non fuerit acceptata, atque non acceſſerit repromiſſio; quia his deficientibus, nutat contractus. Ubi verò promiſſio, etſi gratuita, eſt ſtipulata, ideſt, ab alio fuit abſentis nomine acceptata, & promiſſio dirigatur ad præſentem Stipulatorem, remanet irrevocabilis; cum acceſſerit acceptatio. Si autem promiſſio dirigatur ad abſentem, v. g. Petro abſenti promitto equum meum, promiſſio non firmatur per ſtipulationem; quia, ut ſtipulatio firmet contractum, neceſſe eſt, Stipulatorem vices gerere, & perſonam abſentis, proindeque ad ipſum præſentem verba dirigenda ſunt, quod ſi ad abſentem dirigantur, Principalem, non Stipulatorem reſpiciunt. Stipulatio ex jure communi tribuit jus ad rem; unde Stipulator non poteſt promiſſionem reprobare, nec quidquam exequi donec abſens eam ratam habeat, atque acceptet; non tamen is ratam habere, aut acceptare tenetur: quia ſtipulatio intrinſecam involvit conditionem, ſi abſens acceptet.

Hæc in gratuitis. Nam in reſpectivis, & oneroſis, quibus accenſentur Sponſalia, requiritur in Stipulatore mandatum Principalis; quia nemo unus eſt, qui abſque voluntate onera ſubire velit; aliàs onera reſpectiva mutuum conſenſum, mutuamque exigunt repromiſſionem. Quapropter contractus inter abſentes infirmi ſunt, & revocabiles, quouſque abſens non repromittat; ſufficit tamen acceptatio, & repromiſſio Procuratoris, quando, hoc mediante, celebrantur.

Stipulatores qui eſſe poſſunt.

Pro abſente ſtipulare poſſunt, tum qui ad hoc ſpecialiter, vel generaliter ſunt deputati, tum qui ſuperioritatis gaudent prærogativâ, ut Pater pro Filio, Dominus pro Servo, Prælatus pro ſubdito, Curator pro furioſo, Tutor pro pupillo, tum Notarii, & publici Tabelliones, potiſſimùm ſi inſtrumentum conficiant; ſunt tamen, qui hujuſmodi ſtipulationem ſolummodo

pro

pro externo Foro valere contendunt.

19 Habes ex dictis, ad contrahenda Sponſalia non ſufficere gratuitam, etſi mutuam ſponſionem, ſi non ſit reſpectiva. Etenim Sponſalia involvunt contractum ultro, citroque obligatorium; atqui illæ duæ gratuitæ promiſſiones, cum ad invicem non dependeant, contractum utrinque obligatorium non efficiunt: ſicut quando quis liberaliter alteri donat librum, & iſte imaginem redonet, non intervenit contractus *do, ut des*, quia ſunt donationes independentes; argo. Et quidem quoad Sponſalia, utpote graviſſimi momenti, tutiores, & plauſibiliores adoptandæ ſunt opiniones, ne inde diſſidia, & lites exoriantur.

Promiſſio de indeterminata Perſona.

20 Habes etiam non contrahi Sponſalia, ſi promiſſio cadat ſupra indeterminatam Perſonam, ut ſi Pater unam ex pluribus conſentientibus Filiabus promittat, vel Vir ſpondeat unam ex illis ducere. Sponſalia namque ſunt diſpoſitiones ad Conjugium, quod certas exigit, atque determinatas Perſonas. Tenetur tamen unam dare, quam ipſe Pater velit, cum electio ſit liberi juris promittentis, juxta regulam 70. *in 6.* — In alternati„ vis debitoris eſt electio, & ſufficit alterum „ adimpleri — & *l. Plerumque ff. de jure Gentium*. Quod ſi omnes, una excepta, morerentur, hanc ſuperſtitem tradere deberet. At verò ſi contingeret Promiſſarium cum una ex illis peccare, nullam Pater deberet dare; non illam cum qua peccavit, cum in ejus poteſtate ſit eligere tradendam; non alias, propter exortum affinitatis impedimentum. Ex adverſo Vir ſpondens unam ex pluribus ducere, eam, cum qua peccavit, cenſetur eligere; non efficiuntur tamen Sponſalia, niſi mutuò ſibi ſpondeant, quæ mutua ſponſio, ſi contingat etiam in caſu Patris promittentis, habentur Sponſalia, & publicæ honeſtatis impedimentum conſurgit.

CONTROVERSIA III.

AN FICTA PROMISSIO CONSTITUAT SPONSALIA.

Promiſſio actum intellectus, & voluntatis importat.

21 PRomiſſio in ſuo conſtitutivo duo dicit; unum ex parte intellectus, aliud ex parte voluntatis. Ex parte intellectus importat eſſe deliberatum, atque ordinatum; ex parte voluntatis importat eſſe intentum, ſeu intentionem. Deliberatio, alia eſt ſemiplena, plena altera. Semiplena dicitur, quando advertentia ad rem, quæ agitur, eſt imperfecta, hoc eſt, non reflectit ad omnia neceſſaria ad electionem, ſed craſſo quodam modo, & ſub quadam generali confuſione, & extemporali reflexione. Plena deliberatio eſt, quando advertentia eſt perfecta, ſcilicet, quando clare cognoſcitur id, quod agitur, ex. gr., novit homo ſe futurum promittere Conjugium, ſe obligando ad ſtatum afferentem perpetuitatem, rem, de qua agitur, cum ſuo oppoſito conferens, ut locus detur voluntati ad eligendam partem, in qua major aliqua elucet ratio boni. Videatur Cajetanus 2. 2. *q.* 88. *a.* 1. Unde non eſt neceſſaria omnium circumſtantiarum, quæ occurrere poſſunt, conſideratio.

Ad Sponſalia requiritur perfecta deliberatio.

22 Ad Sponſalia requiritur deliberatio perfecta; ut colligitur ex Capite *Litteras*; ex Capite *Acceſſit*; ex Capite *Ad diſſolvendum. De Deſpon. impuberum*. Ratio eſt, quia Sponſalia ſunt contractus valde oneroſus, importans ſtatum perpetuitatis in promiſſare de futuro; unde ad minus tanta requiritur deliberatio, quanta ad graviter delinquendum. Dixi ad minus, quia N. Gabriel quid plus expoſcit. Et ſane ad lethale peccatum ſufficit advertentia præſentium; ad Sponſalia autem conſideratio etiam futurorum requiritur. Hinc ſi quis ex ſemiplena advertentia contrahat, nullam contrahit obligationem, neque ſub veniali, quamvis ſemiplena ſufficiat advertentia ad venialiter peccandum; quia lumen vultus Domini ſignatum ſuper nos ſuadet, neminem eſſe obligandum ad onus grave per legem ſibi impoſitam, ad quod non plene advertit, non plene deliberat, non plene conſentit. Et quomodo conſurgere poteſt obligatio ſub veniali, ſi ſponſalitia promiſſio non ſubſiſtit?

In promittente triplex adeſſe poteſt intentio.

23 Ex parte voluntatis triplex aſſignatur intentio. Prima eſt intentio promittendi: ſecunda eſt intentio ſe obligandi: tertia eſt intentio adimplendi promiſſum. His tribus intentionibus reſpondent tres correlativæ fictiones. Prima fictio eſt exterior promiſſio ſine interiori animo promittendi: ſecunda cum animo promittendi, ſed nequaquam ſe obligandi: tertia cum animo promittendi, & ſe obligandi, ſed ſine animo adimplendi. Quæſtio non agitur de prima, & tertia fictione, certum eſt enim apud omnes, nullam eſſe in re promiſſionem, cui deficit animus promittendi; cum ſit hujuſmodi promiſſio ſimpliciter verbalis, & luſoria. Indubium itidem eſt ſubſiſtere promiſſionem ex animo promittendi, & ſe obligandi, ſi deſit voluntas adimplendi, ſiquidem in ea reperitur tota promiſſionis ſubſtantia, & adimpletio ſolummodo ſpectat ad lineam effectus neceſſariò conſequentis. In utroque caſu ſic promittens Sponſalia, peccat graviter; nam lex juſtitiæ præcipit, quod uterque promittens in contractu mutuo vere promittat, & promiſſum adimpleat. Eſt etiam contra juſtitiam, & charitatem in re gravi Proximum circumvenire; porro per utramque fictionem in caſu Proximus in re gravi decipitur; adeoque gravi crimine reus evadit Deceptor. Difficultas igitur præſentis Controverſiæ ad fictionem ſecundi generis devolvitur.

DICENDUM, promiſſione ficta non contrahi Sponſalia.

Vis promiſſionis eſt obligatio.

24 PROB. I. Omnis conditio contraria ſubſtantiæ contractus, & promiſſionis, nullum efficit contractum, & promiſſionem: ſed animus ſe non obligandi eſt conditio directe contraria ſubſtantiæ promiſſionis ſponſalitiæ, cum vis cujuslibet promiſſionis ſit obligatio; ergo ſponſalitia promiſſio non ſubſiſtit, & eſt nulla. Habetur argumentum Cap. *Si conditiones. De conditionibus appoſitis in Deſponſ., vel aliis contractibus*, ubi

ubi — Si conditiones contra ſubſtantiam Co„ njugii inſerantur, puta &c. matrimonialis „ contractus, quantumcumque ſit favorabi„ lis, caret effectu — Ex quo inſtauratur probatio. Non minus eſt de ſubſtantia promiſſionis obligatio, quàm ſit de ſubſtantia Conjugii perpetuitas: ſed volens contrahere, ſeu promittens contrahere Conjugium ad tempus, nullum facit contractum, eo quod conditio illa eſt contraria ſubſtantiæ contractus Conjugii; ergo etiam nulla efficitur promiſſio, ubi animus ſe obligandi deſideratur.

Sponſalia vim Legis habent.

25 PROB. II. Sponſalitia promiſſio vim, & naturam ſortitur legis particularis: ſed ex intrinſecis legis eſt obligatio omnino dependens a Legislatoris arbitrio, in cujus voluntate ſtat; quod obliget lex ad culpam, vel non, ſub gravi, vel ſub levi; ergo promiſſio non obligat niſi juxta promittentis intentionem, qui ſibi legem facit particularem; ea propter nolens ſe obligare, non tenebitur ex juſtitia ad promiſſa.

Non eſt juramentum ſine animo ſe obligandi.

26 PROB. III. Sicut ex promiſſione, ita ex juramento oritur obligatio: ſed ſtante intentione jurandi, ſi animus ſe obligandi deſit, non ſubſiſtit juramentum, docente D. Thoma 3. *Sent. Diſt.* 39. *art.* 3. *quæſt.* 1. *quæſtiunc.* 3., ubi diſtinguens in hujuſmodi juramento rationem juramenti, & rationem doloſi, ait — Quamvis ergo ex ipſa ratione „ juramenti, in quantum juramentum, non „ obligetur ad ſervandum ipſum, niſi ſecun„ dùm ſuam intentionem: tamen ex neceſ„ ſitate juramenti, in quantum doloſum, „ obligatur ad obſervandum, taliter quod „ ex dolo alius non lædatur. Et hoc eſt „ quando ſecundùm intentionem recipientis „ implet juramentum. Si autem ſimpliciter „ juret abſque dolo, tunc in foro conſcien„ tiæ non obligatur, niſi ſecundùm ſuam in„ tentionem; ſed in foro &c. — ergo. Ex quo etiam habemus, nullam eſſe talem promiſſionem, quando juramento, utpote acceſſorio promiſſioni, firmatur.

Ex dupli ci intentione cōtraria quæ nam ſubſiſtat.

27 PROB. IV. Ex communi Doctorum placito, ubi duplex contraria occurrit intentio, ea ſubſiſtit, quæ alterius eſt revocatoria: ſed in caſu intentio ſe non obligandi eſt revocatoria intentionis promittendi; ergo hæc, non prima, ſubſiſtit. Explicatur aſſumptum. Intentio illa cenſetur alterius revocatoria, quæ ſuper alteram eſt reflexiva: ſed intentio ſe non obligandi eſt reflexiva ſuper intentionem promittendi, cum ſit ex prioris cognitione, & poſterior ipſâ; ergo. Inſuper illa eſt alterius revocativa, quæ ſpectat ad rationem formæ contractus: obligatio ſpectat ad formam contractus, & promiſſionis, cum ſit differentia eſſentialis diſtinctiva voluntatis promiſſivæ a non promiſſiva voluntate, ut eſt propoſitum; ergo. Præterea hæ duæ intentiones ſunt ad minus æquales; & hoc ipſo nullam efficiunt promiſſionem.

Qui non vult ſe obligare ad nihil tenetur.

28 PROB. V. Majoris eſt efficaciæ deliberatio excluſiva per ſcientiam præſuppoſitam, quàm ex præſuppoſita ignorantia: quia illa eſt expreſſa, & directa, & plene volita, ſecus iſta: ſed ſi promittens, obligationem ignoraret, & promittendo nollet ſe obligare, nulla foret promiſſio, quia impediret, & tolleret voluntarietatem ex *l. Si per errorem ff. de juriſdic. omn. judic.*, cum nihil ſit contrarium magis voluntarietati, quàm error, & ignorantia, ergo a fortiori voluntarietatem evacuat promiſſionis directus animus ex ſcientia emanans ſe non obligandi. Ob hanc doctrinam N. Gabriel partis oppoſitæ propugnator *Diſp.* 4. *De Matr. quæſt.* 6. præſupponit, nullam eſſe promiſſionem ab eo factam, qui ignorat obligationem, & illius, qui non vult promittere, ſicut alii promittunt.

OPPOSITA SOLVUNTUR ARGUMENTA.

29 OBJIC. I. Ex regula Juris *l.* 1. *ff. Si uſus fructus* qui vult antecedens, vult etiam conſequens: ſed promiſſio eſt antecedens, obligatio verò eſt conſequens; ergo qui vult promiſſionem, vult etiam obligationem.

Promiſſio cum intentione ſe non obligandi eſt nulla.

RESP. Effatum illud Juris valet ubi antecedens eſt verum, & neceſſarium; ſecus ubi eſt apparens, & a libero dipendens conſenſu. Promiſſio in caſu nolentis ſe obligare, non eſt vera, ſed verbalis, ſed apparens tantummodo. Ejus vis tota dependet a voluntate; unde ſi voluntas ſe non obligandi non adeſt, neque adeſſe poteſt promiſſio vera, ſed evanida, & apparens eſt.

30 DICES. Obligatio eſt intrinſeca promiſſioni magis quàm igni calefactio: illa enim ſe habet per modum formæ etiam a Deo inimpedibilis, & iſta eſt in genere cauſæ efficientis, & a Deo ſuſpendi poteſt; ſed dari nequit ignis abſque calore; ergo neque dari poteſt promiſſio abſque obligatione.

RESP. Argumentum, aliàs palmare, ſe ipſum ſolvit. Ea ratione a Deo non eſt impedibilis obligatio in contractibus, quia dependet, ſeu veriùs conſiſtit in actibus liberis, & voluntariis. Hoc ipſum principium in cauſa eſt, quod ſi promittens nolit ſe obligare, promiſſio non ſit vere obligatoria, ſed ſolùm apparenter. Ignis apparens calefactionem non infert, ſed ſolùm verus. Et ſane ſicut ignis, ſi applicetur, exigit calefactionem, ſi verò impediatur, non calefacit, ſic promiſſio exigit obligationem, ſi tamen eam non vult promittens, non obligat promiſſio.

31 INSTABIS. In promiſſionibus oneroſis non eſt liberum promittenti ſe obligare modo, quo ipſe vult: ſed promiſſio ſponſalitia eſt oneroſa, & quidem in re gravi; ergo nequit promittens ex ſua voluntate obligationem impedire. Explicatur. Illud eſt diſcrimen gratuitam inter & oneroſam promiſſionem, quod per illam promittens imponit ſibi fidelitatis legem: per hanc ſibi, & alteri, imponit legem juſtitiæ; adeoque liberum eſt ei ſe obligare in promiſſione gratuita quomodo vult, in promiſſione oneroſa nequaquam.

RESP. Argumentum non ferit difficultatis punctum; immo falſum ſupponit. Modum tangit inſtantia ſe obligandi ſub gravi, vel ſub levi; at difficultas præſens verſatur

circa obligationis ſubſtantiam. Ubi deeſt animus ſe obligandi, etiam ſubſtantia obligationis deficit, & promiſſio eſt apparens, pure externa. Porro alia eſt quæſtio, & longe diverſa, an poſita voluntate ſe obligandi, liberum ſit in materia gravi, & oneroſa, ſe graviter, vel leviter obligare. Satis firma extat Sententia, quod etiam in materia gravi poteſt Legislator obligare tantùm ſub levi. Qui verò non habet animum ſe obligandi, nec ſibi, nec alteri, veram imponit legem, nec onus verum, ſed alterum profectò decipit.

Subſtantia obligationis ex animo eſt.

32 REPLICABIS. Intentio ſe non obligandi habetur pro non appoſita; ſed nihil efficit conditio illa, quæ habetur pro non appoſita; ergo intentio illa ſe non obligandi nihil efficit; ac proinde non evacuat promiſſionis vim, ſeu ſubſtantiam. Major propoſitio eruitur ex Cap. *Finali. De conditionibus appoſitis in Deſponſ.*, ubi turpes, & impoſſibiles conditiones rejiciuntur; intentio ſe non obligandi eſt hujuſmodi; ergo eſt rejicienda ut non appoſita.

RESP. Falſa eſt major propoſitio. Intentio quippe ſe obligandi, vel non, pertinet ad ſubſtantiam contractus. Jus eo loci contraponit conditionibus turpibus, & impoſſibilibus conditiones de ſubſtantia; & turpes, ac impoſſibiles intendit non appoſitas, contrarias verò ſubſtantiæ declarat ipſam prorſus deſtruere, ac tollere ſubſtantiam contractus.

33 OBJIC. II. Ita ſe habet ad intentionem ſe obligandi intentio promittendi, ſicut ad inferendum conſenſum advertentia: ſed ad valorem ſponſalitiæ promiſſionis ſufficit advertentia tantùm confuſa; ergo ſufficiet etiam intentio promittendi abſque intentione ſe obligandi. Declaratur. Sicut advertentia conſenſum præcedit, & ipſum in radice præcontinet: ita intentionem ſe obligandi præcedit intentio promittendi, & ipſam ſaltem radicaliter, exigitive, & confuſe præcontinet. Rurſus, ſi quis affectus inordinati paſſione concitatus, vel tentatione vexatus promittat Sponſalia, indubie Sponſalia contrahit; aliàs plerumque irrita forent Sponſalia cum maxima Reipublicæ confuſione, & deordinatione, nam plurimi perturbato animo, ſive amore, ſive ſpe, & hujuſmodi paſſionibus, contrahunt.

RESP. Major adæquate non urget. Nam advertentia ſe tenet ex parte intellectus, & ſolùm reſpicit objective conſenſum, qui ex parte voluntatis ſe tenet; advertentia quippe eſt cognitio rei, in quam conſentit voluntas. At verò intentio promittendi, ſicut & intentio ſe obligandi, tenet ſe ex parte voluntatis, & hæc ſecunda intentio ſe habet velut prioris forma; unde defectus iſtius infirmat vim illius, & inanem, nullamque reddit.

Diſparitas intentionem inter & advertentiam.

Ad difficultatem in minori propoſitione propoſitam, quæ ad praxim deſervit, reſpondent nonnulli Canoniſtæ, invalidos eſſe hujuſmodi contractus; habemus enim Can. *Divortium de pœnitentia Diſt.* 7. — Quidquid calore iracundiæ, vel fit, vel dicitur, non prius ratum eſt, quàm ſi perſeverantiâ apparuit judicium animi fuiſſe; ideoque per calorem miſſo repudio, ſi brevi reverſa eſt Uxor, nec divertiſſe videtur — Idem *Leg. 48. ff. de Reg. Juris*; & *lib. 3. De divortio*. Verùm cum Theologis diſtinguendum eſt. Vel paſſionis motus advertentiam impedit neceſſariam ad peccatum mortale, vel non impedit. Si impedit; dubio procul non ſubſiſtunt Sponſalia, ſicuti nec vota, nec juramenta, nec alii contractus de re gravi. Secus dicendum eſt, ſi non impedit advertentiam illam; adeſt ſiquidem cognitio ſufficiens ad deliberate agendum humano modo. Vehementi paſſione acti clamabant per os plebis Sacerdotes, & Scribæ: tolle, tolle, crucifige; & tamen peccaverunt graviùs, quàm Pilatus. Eſt nota laudato Canoni appoſita.

Contractus ex paſſione quando irritus.

34 Verùm pro praxi gravis difficultas eſt, quomodo dignoſcere poſſumus, abſtuliſſe paſſionem advertentiam, vel non. Sunt qui ſequentem adoptant regulam, quæ deduci videtur ex 2. parte laudati Canonis; videlicet, ſi ſuccedente animi tranquillitate, pœniteat contrahens ſe contraxiſſe. Alii aliam ſtatuunt regulam; nempe, ſi non contraxiſſet, ea non extante paſſionis commotione. Nihilominus ſolitarie acceptæ hæ regulæ fallunt. Experientiâ conſtat, quod quis impetu iracundiæ excitus hominem occidit, ſtatim animo compoſito, de patrato crimine quàm maxime dolet; ſimiliter quis ex paſſione culpabiliter blaſphemat ludendo, quam ſane blaſphemiam non protuliſſet, ſi ludi occaſio non extitiſſet. Quare peculiares ſpectandæ ſunt circumſtantiæ; tum Perſonæ, tum excitantis cauſæ. Perpendendum eſt, num ſub fluctuante paſſione ad rem, quam agebat, animum converterit; num finem intenderit actionis ſuæ. Nec eſt fidendum, quod non præceſſerit tempore advertentia, ſed ſat eſt præceſſiſſe naturâ; valde enim colligatæ ſunt potentiæ volitiva, & intellectiva.

Quandonam paſſio tollat advertentiã.

Laudati Canonis ſenſa valent pro Foro externo, ne mulier illa, quæ reverſa eſt, puniatur. Duplex regula aſſignata ut ſupra valere poterit, quando res, penſatis omnibus, manet dubia; tunc enim præſumi poteſt inconſulte actum eſſe contractum, ut Nonnulli contendunt. Alii tamen docent, ſtandum eſſe pro contractu, pro voto, pro juramento &c. Horum fundamentum eſt, quia contractus eſt in poſſeſſione; de ipſo enim certitudo conſtat, & de advertentia dubitatur. Rurſus, quia ſemper præſumitur, adeſſe libertatem, quæ in nobis inſita eſt, niſi oppoſitum probetur.

Ubi de peccato lethali agitur, ſi certò conſtat de advertentia, ſed non de conſenſu, aut ex adverſo conſtat de conſenſu, ſed non de advertentia, N. P. Gabriel *Diſp. 4. quæſt. 5. De Matrimonio* hanc tradit regulam. In Viro probatæ virtutis præſumendum eſt negative; ſecus in alio. Ratio eſt, quia in Viro probatæ virtutis conſenſus perfectus, vel advertentia plena facilè ſui memoriam, & notitiam poſt ſe relinquit: cum aſſuetus ſit agere reflexe, & crimina execrari; unde ſi dubius eſt, præſumitur defectus in conſenſu, vel in advertentia. In alio Viro e contra, cum ex habitu, & obtuſa quadam conſideratione

Regula pro praxi.

tione ſoleat operari, nec in ſuis deliberationibus reflexe agat, non adeo facilè paritur notitia, ac memoria. Extenditur hæc doctrina ad contractus, ad vota, ad juramenta &c.

35 OBJIC. III Radicalis volitio Sponſalium cum actuali inadvertentia facit valida Sponſalia: ſed intentio promittendi, ſtante intentione ſe non obligandi, ſimili æquivalet volitioni; & eandem ſortitur æquiparantiæ vim; ergo etiam ipſa valida efficit Sponſalia. Explicatur. Si quis mente ſanus deliberat contrahere Sponſalia, & ſuperveniente amentia, vel ebrietate, tunc contrahat, valida ſunt ejuſdem Sponſalia: ſicut valet Baptiſmus priùs volitus: ſicut eſt verus homicida in eo ſtatu hominem ex prævíſione, & intentione priùs habita, occidens. Patet autem, in eo ſtatu nullam eſſe advertentiam, nullumque conſenſum, atque omnimode deſiderari. Igitur ſtante animo ſe non obligandi, ſufficiet radicalis volitio præcontenta in intentione promittendi.

RESP. Dando majorem, & negando minorem, ejuſque probationem. Non ſubſiſtunt Sponſalia, & alii contractus in ebrietate, & amentia, quamvis fuerint prævolita; nam requiritur actus humanus, pro quo formaliter, vel virtualiter, neceſſaria eſt actualis libertas, quæ pro ſtatu amentiæ, vel ebrietatis non datur, cum ligatæ ſint potentiæ, ac impeditæ ad agendum cum reflexione. Obligatio in utroque contrahente conſurgens non emanat a priori voluntate, neque a cauſa, in qua eſt volita, ſed ab ipſo actuali contractu; & ideo ejuſdem conſtitutiva debent eſſe humano modo præſentia, ideſt, ſub ſtatu libertatis. Contrahentes ſunt Miniſtri, & Actores; proinde debent in actu contractus ſe ipſos movere. Hinc in Miniſtro Baptiſmi non ſufficit baptizandi voluntas præhabita ad amentiam, vel ebrietatem, ut palam fit a Theologis in diſceptationibus de Miniſtro Sacramentorum. In ſuſcipiente tamen Baptiſmum ſufficit voluntas illa; quia paſſive ſe habet. Primum igitur exemplum in objectione productum non officit nobis, immo favet.

Contractus in ebrietate, vel amentia ſunt nulli.

Ad aliud exemplum reſp. Malum ex quocunque defectu, bonum ex integra cauſa. Occiſio illa in ebrietate eſt objectum volitum, & prævíſum in priori intentione; ac imputatur ebrio occiſori, vel amenti, quia ebrietatem, vel amentiam ortam ex cauſa libera, debebat præcavere; & quia cum prævidens poſſet cauſam non intendere, & in cauſa effectum, voluit utrumque.

Occiſio in ebrietate quomodo volita.

Ex his deducitur, eſſe a fortiori incapacem Sponſalium Amentem a nativitate, ſicut illum, qui in hac peculiari materia contractus inſanit, quamvis in aliis rebus fortè rectè judicet. Mutus, ſurdus inſimul, & cæcus, non eſt capax contrahendi, cum fieri non poſſit, ut apte inſtruatur; ſecus de muto, & ſurdo, qui ſignis inſtrui poteſt.

36 OBJIC. IV. Sicut verba externa ſunt promiſſionis interioris ſigna, ſic ſubarrhatio per annulum eſt ſignum interioris animi: ſed ſola ſubarrhatio annuli conſtituit Sponſalia, ut conſuetudo fidem facit; ergo etiam ſola verba exteriùs promiſſoria conſtituunt Sponſalia. Utrobique ratio eſt eadem; quia hæc ſunt ipſemet contractus: ſicut locutio detractiva, eſt detractio, etiamſi deſit animus detrahendi.

RESP. Exteriora verba, ſine interna intentione, ſunt ſigna apparentia, & præſumptiva; non vera, & realia. Fundant præſumptionem pro Foro externo; non tamen verum efficiunt contractum. Ita ſubarrhatio annuli eſt ſignum ſatis æquivocum; cum ex alio ſine poſſit oriri, puta ex turpi affectu &c. Locorum conſuetudo ſolummodo facit præſumptionem; adeoque aliud addi neceſſe eſt: ut ſi tractatus præceſſerunt antea, & promiſit Vir ſe ducturum Mulierem, deinde porrigit annulum, & mulier acceptat, tunc ſufficit ad Sponſalia, quia pars altera facto acceptat, & repromittit; Gloſſa *Lua, de ſponſalibus*. Idem evenit, quando amicos inter de Conjugio agitur ineundo, Muliere conſcia, & Vir annulum mittit, vel arrhas, & Mulier acceptat. Similiter dum ſpondet Vir, & manum porrigit Mulier. Hæc vera ſunt; quia taciturnitas, etiam ubi agitur de obliganda Perſona, habetur pro conſenſu, eique æquivalet, quoties actus aliquis poſitivus concurrit de linea rei, de qua eſt tractatus.

Verba exteriora ſunt ſigna æquivoca.

Taciturnitas quando ſtet pro conſenſu.

Exemplum detractionis non urget. Nam per ſe ipſam læſiva eſt famæ Proximi exterior detractio, etiamſi a detrahente non ſit intenta. Promiſſio exterior non eſt per ſe ipſam effectiva contractus, niſi præſumptive, & in Foro contentioſo; quapropter neceſſe eſt, validum reddere contractum, media intentione ſe obligandi.

Detractio ſine animo detrahendi eſt peccatum.

37 OBJIC. V. Negativa, & æquivoca intentio perinde ſe habet, ac promiſſio ſine animo ſe obligandi: ſed negativa, & æquivoca intentio conſtituit vere Sponſalia; ergo etiam intentio ſe non obligandi. Major in aperto eſt. Nam æque decipit qui promittit animo ſe non obligandi, & qui per æquivocationem promittit, & per non voluntatem. Explicatur Minor. Per has fraſes: *numquam aliam a te ducam*: *nullam ducam, niſi te*: *tecum volo contrahere*. & per alias ſimiles, contrahuntur Sponſalia. Hæ porro fraſes ſunt aut negativæ, aut æquivocæ; poteſt enim quis eas proferre juxta interiorem ſenſum, qui exteriùs non intelligatur.

Varia fraſes pro Sponſalibus.

RESP. Concedendo majorem propoſitionem pro præſenti materia. In minori diſcriminantur Auctores. Vera, & communior doctrina negat, prædictis fraſibus contrahi Sponſalia; ſunt enim tantummodo aptæ ad generandas lites in Foro externo, & ad fovenda inter Proximos diſſidia. Pro negativis fraſibus non includentibus ſaltem implicite affirmationem ratio in aperto eſt; nam conſenſus non præſtatur per negationem; & hujuſmodi eſt illa, *numquam aliam a te ducam*. Idem pro æquivocis valet; hæ ſiquidem ſcientiam non inferunt, cum certum non habeant ſenſum. Talis eſt fraſis altera; *nullam ducam niſi te*; iſta ſiquidem poteſt ſenſum habere exceptivum, inſuper & conditionalem; exceptivum, ut, *ducam te, & non aliam*; conditionalem, ut, *ſi aliquam duxero, ducam te*. In priori ſenſu exceptivo per

 ali-

aliquos Doctores verba illa ſufficiunt ad ſponſalitiam promiſſionem; in poſteriori conditionali, apud omnes nihil efficiunt verba illa, non enim abſoluta exprimitur voluntas, neque quid ſit facturus ſic promittens. Ultima fraſis, *volo tecum contrahere*, ſatis eſt æquivoca, ob triplicem ſenſum, quem poteſt habere: unum de præſenti expreſſivum actualis traditionis. alterum de futuro incluſivum futuræ traditionis; tertium ſolius propoſiti de faciendis nuptiis; & iſte ſenſus primò percipitur.

Doctores nonnullas collegerunt verborum conſtructiones de præſenti, & de futuro, capaces diverſorum ſenſuum, adeoque reddentes aut dubiam, aut æquivocam promiſſionem. Ad evitanda igitur inconvenientia, quæ ſuboriri poſſent, ſcrutanda eſt primò intentio Promittentium, eorumque mens inveſtiganda. Secundò examinandæ ſunt occurrentes circumſtantiæ; ſæpe enim iſtæ declarant id, quod eſt obſcurum. Quod ſi res adhuc remanet dubia; tunc ad communem verborum intelligentiam eſt recurrendum. Id autem compertum ſit in re tanti momenti, quod pars ſecurior tenenda eſt; ut nempe Sponſores ad iterandam promiſſionem claris, ac apertis terminis inducantur.

38 OBJIC. VI. Pro contrahendis Sponſalibus æque neceſſaria eſt Eccleſiæ intentio, ac Promittentis intentio ſe obligandi: ſed ſine Eccleſiæ conſenſu ſubſiſtunt Sponſalia; ergo pariter ſubſiſtunt ſine voluntate ſe obligandi in Promittente. Major videtur certa. Siquidem inhabilis ad Conjugium, inhabilis quoque eſt ad Sponſalia; unde ſicut ſunt correlativæ prohibitio Conjugii abſolute, & prohibitio Sponſalium: ita prohibitio Conjugii clandeſtini, & prohibitio Sponſalium clandeſtinorum. Prohibita eſſe Sponſalia clandeſtina colligunt plerique relati a Sanchez *lib. 7. diſp.* 13. ex Cap. *Finali De clandeſt. Deſp.* Eſſe invalida docent plerique Canoniſtæ ex *l. Oratio ff. de Sponſalibus*, & ex *l. Si quis Tutor ff. de ritu nuptiarum*. Minor videtur communis Theologorum; quia non eſt eadem ratio de Conjugio, ac de Sponſalibus. Nam clandeſtinum Conjugium in cauſa eſt contrahendi adulterinas nuptias; priori ſiquidem repudiata Uxore, ducebatur altera, nec reus ab Eccleſia cogi poterat ad priorem recipiendam, cum probari non poſſet Conjugium per tabulas. Addunt ex *Clementina l. De conſanguinitate* pœnam Conjugii non extendi ad Sponſalia; unde ibi excommunicantur ducentes conſanguineam, ſecus contrahentes Sponſalia cum ipſa; in odioſis enim nomine Conjugii non veniunt Sponſalia.

RESP. Argumentum inſpicit difficultatem, num neceſſe ſit contrahere Sponſalia coram Parocho, & Teſtibus; ſi enim hoc neceſſe ſit, currit æqualitas cum neceſſitate habendi intentionem ſe obligandi. Ceterum conciliari poſſunt Canoniſtæ, & Theologi, ſi termini explicentur. Sponſalia igitur contrahi poſſunt clandeſtine de futuro Conjugio itidem clandeſtino, vel cum circumſtantia impedimenti dirimentis; & poſſunt contrahi clandeſtine de futuro Conjugio libero ab omni vitio irritante. In primo caſu bene dicunt Juriſtæ; tunc enim ſunt invalida, quia ſunt de re illicita, & nulla. In altero caſu optime loquuntur Theologi; quia ſunt de re licita, & diſpoſitio Tridentini de Conjugio non extenditur ad Sponſalia, cum ſit correctio Juris communis, quæ ad caſum non expreſſum non extenditur, *l. Præcipimus C. de appellatione*; unde in Decreto Tridentini habentur Sponſalia, ut caſus omiſſus *l. Commodiſſime ff. de liberis, & poſthumis*.

Sponſalia clandeſtina an valida ſint.

39 Hinc ſolvitur argumentum. Dupliciter poteſt eſſe quis inhabilis ad Conjugium; abſolute, hoc eſt, ad omne Conjugium; vel tantùm ad hoc determinatum. Quando quis inhabilis eſt primo modo propter impedimentum perpetuum, tunc inhabilis eſt etiam ad Sponſalia; cum ſint de re ſemper illicita, & nulla. Quando quis inhabilis eſt ſecundo modo, inhabilis eſt ad Sponſalia de illo ineundo Conjugio, non de alio in forma debita contrahendo.

Prohibitio Conjugii abſolute, correlativa eſt prohibitioni Sponſalium, ob mox dicta. Prohibitio Conjugii clandeſtini correlativa eſt prohibitioni Sponſalium clandeſtinorum, ſi Sponſalia ſint de Conjugio clandeſtino; ſecus ſi ſint de Conjugio legitime celebrando.

Ex Cap. *Finali de Clandeſt. Deſponſ.* non recte deducitur, eſſe prohibita Sponſalia clandeſtina; loquitur enim expreſſe de ſolo Connubio. Nec movet ratio ex eo deducta, videlicet, quando aliquid eſt prohibitum, etiam id prohibitum eſt, per quod ad illud pervenitur; pervenitur porro per Sponſalia ad Connubium. Non movet, inquam; nam ratio illa formalis eſt: hoc eſt, quando pervenitur ad illud, ut prohibitum; proinde ſolum infertur quod Sponſalia clandeſtina de Connubio prohibito, invalida ſunt, & illicita: non quia clandeſtina, ſed ratione rei volitæ, quæ mala eſt, & nulla. Clandeſtina tamen Sponſalia de Connubio non clandeſtino, nec prohibito, ſubſiſtunt, & licita ſunt.

Denique ex duabus productis legibus nihil evincitur. Sunt enim in ſenſu formali, ita quod iis in caſibus, in quibus Connubium eſt nullum, nulla etiam ſint illius Sponſalia, etiamſi de Sponſalibus Lex non ſit locuta. Verba legis *Oratio ff. de Sponſalibus* ſunt — „ Recte tamen dicitur, etiam Sponſalia in „ his caſibus jure nullius eſſe momenti, ut „ ſuppleatur quod orationi deeſt — In his caſibus, ait. Hoc ſenſu intelligitur etiam Lex *Si quis Tutor ff. de ritu nuptiarum*. Item utraque Lex loquitur, quando idem occurrit momentum; non autem eadem eſt ratio Connubii clandeſtini, & Sponſalium. In Connubio clandeſtino foventur adulteria; ſecus in Sponſalibus clandeſtinis; ſiquidem cum his ſtare poſſunt nuptiæ non clandeſtinæ, per quas adulteria evitantur.

Diſcrimen inter Sponſalia, & Connubia clandeſtina.

Id, quod a Theologis additur de pœna ex Clementina, impræſentiarum non habet locum. Nam eſſe non clandeſtinum per præſentiam Parochi, & Teſtium, a Tridentino exigitum, non eſt pœna addita, ſed eſt forma conſtitutiva, & eſſentialis contractus conjugalis; voluit enim has conditiones Tridentinum ad valorem illius: pœna verò ſtatuitur

pro

pro violatione legis conſtitutæ, non pro conſtitutivo rerum eſſentiali.

40 OBJIC. VII. Nullum poteſt habere valorem intentio, quæ nata eſt per ſe damnum alteri inferre: hoc enim eſt per ſe injuſtum; ſed intentio ſe non obligandi appoſita promiſſioni, per ſe nata eſt Proximum lædere: quia alter illuditur, & facilè poteſt allici ad crimen aliquod, hoc eſt, ad turpitudinem admittendam, ſub ſpe promiſſarum nuptiarum; ergo intentio illa ſe non obligandi nullum debet habere valorem, ſeu vim; adeoque promiſſio debet ſubſiſtere.

Promiſſor fictus in duplici differentia.

RESP. Promiſſor fictus dupliciter intelligi poteſt; vel ut negative illudens, & fraudans; vel poſitive. Negative tunc intelligitur, quando promiſſum præciſe non præſtat; poſitive, quando ſub ſpe promiſſi alterum inducit ad malum. Si primo modo, negative videlicet, ſe habet fictus Promiſſor, tunc Sponſalia ſunt nulla, & ille ad nihilum tenetur, niſi ſcandalum inde ſequatur, vel meliores impediantur nuptiæ. Non tenetur fictus ille Promiſſor ad promiſſionem ſervandam; hæc enim nulla eſt. Non tenetur ad damnum reparandum; quia nullum ſequitur, cum tantùm deludatur Compromiſſarius, & peccet Promiſſor contra veritatem. Si ſcandalum ſequitur, adoptanda tunc eſt ſolutio mox ſubjicienda.

Si poſitive decipit Promiſſor quid agendum.

Si ſecundo modo decipit fictus Promiſſor, ideſt poſitive, quid fieri debeat, declarat Angelicus Doctor 4. *Sent. Diſt.* 28. *quæſt.* 1. *art.* 1. *ad* 4. Vel Deceptor eſt æqualis, aut ferme æqualis conditionis, ac Mulier decepta; vel ipſa decepta Mulier inferioris eſt conditionis, & Vir ſuperioris, & nobilioris. In primo caſu, ſi eſt innuptus Deceptor, deceptam debet ducere; in ſecundo caſu tenetur eam dotare, & providere de nuptiis.

Oſtenditur prima pars ex *l.* 2, *ff. Si certum petatur*. Juſtitia commutativa obligat ad reddendum idem, quoties contractus eſt de re danda, & reddenda individua: ſed in caſu, contractus promiſſionis eſt de nuptiis contrahendis; ergo nuptiæ ſunt ex juſtitia commutativa reddendæ, adeoque debet fictus Promiſſor deceptam ducere. Major propoſitio firmam, & communem continet doctrinam. Hinc qui furatus eſt equum, qui extat, debet eumdem reſtituere, & non ſufficit ei alterum æqualem reddere. Hinc qui contractum fecit injuſtum de agro, agrum debet reddere, non domum. Fortiùs hoc urget, quando unus ex contrahentibus, promiſſum ex ſua parte adimplevit. Minor propoſitio eſt ipſamet ſubſtantia facti. Sequitur illatio directè. Siquidem in contractu *Do, ut des, facio, ut facias*, ſi unus muneri ſuo faciat ſatis, tenetur alter ex juſtitia commutativa, etiamſi ficte promiſerit, contractum abſolvere: tenebatur enim ex juſtitia veraciter promittere, cum contractus ſit oneroſus; aliter, ſi liceret oppoſitum, male proviſum foret bono Reipublicæ. Unde ſi quis alteri negotium aliquod peragendum committat, puta tranſcribere Codices, ire Neapolim, cum promiſſione Scutorum decem, & animo interiori ſe non obligandi promittat, tenetur in utroque Foro ex juſtitia, tranſcriptis ab altero Codicibus, itinere expleto, decem A Scuta ſolvere. Prædicta adoptes velim, ſi duos excipias caſus. Primus eſt, cum Mulier ex certis ſignis, & circumſtantiis cognoſcit, alterum ficte promittere, & decipere; tunc ſi ille promiſſis non ſtet, ſibi imputet Mulier, voluit namque voluntarie decipi. Alter caſus eſt, quando ex nuptiarum celebratione grave ſequeretur ſcandalum, aut malum, ut rixæ, homicidia inter Parentes.

Oſtenditur nunc altera pars; & locum habet, quando Mulieri ignotus erat ſtatus Viri, aut ſi notus erat, ſigna cum aliis circumſtantiis promiſſionem ſuadebant eſſe ſinceram, ex quibus prudenter judicare poterat, B omnem abeſſe deceptionem. Igitur non tenetur ille promittens ſervare Sponſalia ex vi promiſſionis; quia nulla eſt. Non tenetur ex juſtitia commutativa; quia hæc non obligat ad inæquale, ſed ſolummodo ad æquale, & nuptiæ Viri notabiliter ſuperioris conditionis ſunt inæquales; ac proinde ad has non obligat juſtitia commutativa. Obligatur tamen ad reparandum damnum fraudolenter illatum, quod in hoc caſu abunde fit, providendo, ut diximus, Mulierem vel de dote, vel de congruis nuptiis. Et ad hoc tenetur ex juſtitia fraudolentus promiſſor, niſi & ipſe fuerit a Muliere deceptus, ipſa falsò affirmante, C ſe Virginem eſſe.

CONTROVERSIA IV.

AN SEPTENNIUM MORALITER COMPLETUM SIT NECESSARIUM AD CONTRAHENDA SPONSALIA.

AD valorem Sponſalium non ſolùm requiritur deliberatio, & intentio; verùm etiam ætas ſufficiens ad contrahendum, & quod Perſonæ ſint D habiles. Quoniam verò de deliberatione, & intentione ſatis actum eſt, ſupereſt modò agendum de ætate neceſſaria. Itaque

DICENDUM eſt, ſeptennium moraliter completum neceſſarium fore ad Sponſalia.

Jura pro Sponſalibus exigunt ſeptennium.

41 PROB. I. Id, ſine quo contractus eſt nullus, neceſſarium eſt ad contractus firmitatem: ſed Sponſalium contractus nullus eſt, ſi ſeptennium moraliter completum deſideratur; ergo. Aſſumptum manifeſtum eſt in Jure Canonico Cap. *litteras*; Cap. *acceſſit*; Cap. *ad diſſolvendum*, *De Deſponſ. Impuberum*. Dicitur enim in primo Capite — „ Cum Deſponſationes hujuſmodi nullæ ſint — E In ſecundo — Quia Deſponſationes, & Ma„ trimonia ante ſeptem annos fieri non poſ„ ſunt — In tertio — Nec Sponſalia fuiſſe „ contracta, cum conſtet puellam nondum „ ad ſeptennium perveniſſe — Ibidem etiam declaratur, ex talibus promiſſionibus non oriri affinitatis impedimentum. Idem ſtatuitur in Jure Civili, *l. In Sponſalibus contrahendis ff. de Sponſalibus*.

Septennio capacitas contrahendi.

42 PROB. II. Illud eſt neceſſarium ad contrahendum, per quod capacitas acquiritur ad contractum: ſed in ſeptennio capacitas acquiritur ad contrahenda Sponſalia; ergo.

Decla-

Declaratur. Capacitas ad Sponſalia tunc datur, quando adeſt potentia proxima ad conſenſum, ſine quo nullus ſubſiſtit contractus: ſed hæc proxima potentia ad conſenſum acquiritur per ſeptennium, quo uſus rationis apparet; ergo. Argumentum habetur *l. Si infanti*, *l. potuit C. de jure deliberandi*. In prima lege voluntas poſtulatur pupilli, ut ei acquiratur hæreditas. In ſecunda aſſeritur, ſeptennio majorem capacem eſſe hæreditatis. Supponitur ergo in lege adeſſe ſeptennio contrahendi capacitatem.

Diſcurſus acquiritur in ſeptennio.

43 PROB. III. Pro contractu Sponſalium requiritur cognitio diſcretiva bonum inter & malum, unum conferens cum alio, ad præſentia, & ad futura proſpiciens: etenim per Sponſalia contrahitur onus ſtandi promiſſis pro præſenti, & exequendi Conjugium in futuro; ſed hujuſmodi diſcretiva cognitio nequit haberi, niſi per diſcurſum, & rationis judicium, quod in ſeptennio acquiritur: eo enim tempore homo incipit eſſe ſui juris, & antea non differt a ſervo, hoc eſt, ſenſus habet, & potentias rationales ligatas; ergo.

Ætas ad peccandum.

44 PROB. IV. Ex communi Theologorum placito, pro Sponſalibus ea ſaltem requiritur deliberatio, quæ ſufficiens eſt ad peccandum mortaliter: ſed hujuſmodi deliberatio, communi pariter calculo, ſeptennio acquiritur; ergo.

CONTRARIA SOLVUNTUR ARGUMENTA.

45 OBJIC. I. Valent puerorum Sponſalia ante ſeptennium a Parentibus celebrata: ſed eadem eſt ratio de aliis Sponſalibus in infantili ætate celebratis; ergo ſeptennium non eſt neceſſarium. Declaratur major propoſitio a ſimili. Tenent vota Parentum pro Filiis, ſicut in Eccleſiaſticis monumentis palam fit: tenent acta Tutoris in bonum pupilli; ergo etiam tenent Sponſalia puerorum a Parentibus celebrata. Minor eſt clara. Nam in infantibus ſive ſubjectis, ſive non ſubjectis Parentibus, æque rationis uſus deſideratur.

Requiritur ad ſponſalia propria voluntas.

RESP. Major falſa eſt. Non enim Sponſalia a Parentibus celebrata pro Filiis infantibus obligant, niſi Filii ipſi ſufficientem ætatem nacti ea rata habeant: ut habetur Cap. unico, *De Deſponſ. in 6.*; & ratio eſt, quia ſtatus electio eſt perſonalis. Nulla etiam ſunt Sponſalia, ſi unus ſit juris ſui, ſecus alter; quia mutuam promiſſionem, mutuumque onus involvunt. Exemplum voti nobis arridet. Niſi enim talia vota adoptentur a Filiis, hi non ligantur; ut Sacræ teſtantur Hiſtoriæ. Exemplum alterum de pupillo ſub Actoribus non evincit. Nam ibi jura per fictionem mutant Reipublicæ voluntatem in realem pupillorum utilitatem: hic verò jura ipſa reclamant. Ratificatio ſufficit quod ſit æquivalens, hoc eſt, ſufficit in ſignis, & operibus, quæ ad hæc ſignificanda communi uſu adhibentur; in re tamen adeo gravi ſatius eſt claram expectare declarationem, cum ſigna poſſint aliter intelligi, eaque propter Sponſalia eludi.

46 OBJIC. II. Sicuti eſt onus perſonale obligatio nuptiarum, ita etiam obligatio Legis Evangelicæ: ſed abſque ratificatione obligatur puer ad Legem Evangelicam ex ſola Parentum promiſſione, vel Eccleſiæ in Baptiſmo facta; ergo pariter obligatur puer ad nuptias ſine propria nova ratificatione, utrobique enim eſt eadem ratio, cum utrumque, Conjugium ſcilicet, & Baptiſmus, ſit Sacramentum ad bonum Fidelium inſtitutum.

Diſcrimen Baptiſmum inter & Conjugium.

RESP. Paritas non urget. Lex Evangelica neceſſaria eſt unicuique venienti in hunc Mundum: unde Baptiſmus, qui eſt Eccleſiæ janua, eſt Sacramentum neceſſitatis; & qui eum ſuſcipit univerſæ legis debitor efficitur. Nuptiæ verò non ſunt cuilibet neceſſariæ; ſed aliquibus tantùm de Republica indeterminate, & cœlibatus majus eſt bonum, & cuique particulari liberum, conſiliis namque Evangelicis accenſetur 1. *ad Corinth.* 7.

47 OBJIC. III. Si neceſſarium foret ſeptennium pro Sponſalibus, tempus ipſorum non eſſet indefinitum: ſiquidem non poteſt ſeptennium anticipari; ſed eſt indefinitum, ut conſtat ex *l. In Sponſalibus contrahendis ff. de Sponſalibus*, ubi — In Sponſalibus contrahendis ætas contrahentium „ definita non eſt, ut in Matrimonio — ergo.

RESP. Negando minorem. Textus ex Jure productus explicatur a Gloſſa in duplici ſenſu. Primo per correlationem identitatis cum Conjugio; hoc eſt, quod ſit eadem ætas pro Sponſalibus aſſignata, & pro Conjugio. Secundo per correlationem æqualitatis; ut ſcilicet una ſit ætas pro maſculis, alia pro fœminis in Sponſalibus, ſicut in Conjugio, in quo duodecimus aſſignatur annus pro fœminis, & quartusdecimus pro maſculis, etenim potentia propagationis inæqualiter perficitur, annus autem, ſeu tempus diſcretionis per ſe æqualiter habetur in ſeptennio in utroque ſexu. Hæc dicuntur regulariter; nam inſpectis perſonalibus diſpoſitionibus, quandoque contingit rationis uſus poſt ſeptennium.

48 OBJIC. IV. Qui contrahunt Sponſalia ante præfinitam ætatem, peccant mortaliter: ſed pueri ante ſeptennium poſſunt contrahere Sponſalia ſine crimine; ergo ſeptennium non eſt ætas præfinita Sponſalium, neque ad ipſa neceſſarium eſt. Argumentum conſtat ex Cap. 2. *De Deſponſ. impuberum*, ubi — Diſtrictiùs inhibemus, ne aliqui, quo„ rum uterque, vel alter ad ætatem legibus, „ vel Canonibus determinatam non pervene„ rint, conjungantur, niſi fortè aliqua ur„ gentiſſima neceſſitate interveniente, utpote „ pro bono pacis talis conjunctio toleretur — ergo.

Sponſalia ante præfinitam ætatem an peccaminoſa.

RESP. Hac in re diſcriminantur Doctores. Negant quidam peccari mortaliter, vel venialiter, inter quos Sanchez *De Matrimonio*; quia nulla datur lex prohibens. Sed momentum hoc ex laudato Canone corruit; quia gravem innuit prohibitionem dicens. *Diſtrictiùs inhibemus*. Rurſus concedit ipſe Sanchez, adeſſe legem irritantem; porro lex

irri-

irritans eſt virtualiter prohibens. Docent alii, hujuſmodi Sponſalia, ob laudatam legem, eſſe peccaminoſa. Sed durum eſt, & a ratione alienum, ea ætate puerum poſſe lethaliter delinquere. Volunt nonnulli, legem illam eſſe intelligendam de Conjugio, non de Sponſalibus, propter verbum ibi expreſſum *conjungantur*, & *conjunctio*. Verùm hæc ſolutio ex contextu etiam corruit; ibi enim non de Conjugio, ſed de Sponſalibus mentio occurrit. Præterea dicta ſolutio cum textu non cohæret, quia in eo agitur de incapacibus conſenſus: *ubi non eſt conſenſus*; pro Conjugio ante pubertatem datur capacitas conſenſus, ut compertum eſt nono, aut decimo ætatis anno; proinde locum non habet prædicta reſponſio. Rurſus aptari non poteſt hæc reſponſio motivo laudatæ legis, quod, ut notat Gloſſa, aliud non eſt, niſi ut impediantur rixæ, & diſſidia, quæ inter Parentes ſuboriuntur: cum Sponſalia ante ſeptennium ſine conſenſu puerorum, accedente rationis uſu, diſſolvantur. Demum ex his quidam ſunt Doctores, qui locutionem illam legis contendunt explicare, fore indeterminatam, pro caſu, quo malitia prævenit. Tunc enim, dicunt, Sponſalia ex jure naturæ valida ſunt; nam uſus rationis eo in caſu datur pro ſufficienti deliberatione expeditus; & ſicut Conjugium ante ætatem tenet in Jure, ubi malitia prævalet, ita & Sponſalia; cum utrobique requiratur diſcretio proportionata. Præſcribitur tamen ſeptennium, quia tunc præſumitur communiter adeſſe uſum rationis; propterea habetur lex tamquam definita; quoniam verò habet eadem exceptionem in Conjugio, ideo extenditur etiam exceptio ad Sponſalia. Nihilominus explicatio hujuſmodi ſubſiſtere non poteſt. Ratio eſt, quia caſus productus malitiæ, eſt per accidens, & infrequens; adeoque abs re foret legem condere.

Non debent Parentes pro Filiis contrahere ante ſeptennium.

Itaque dicendum eſt, textum loqui de Sponſalibus a Parentibus ante ſeptennium Filiorum infantium celebratis. Eruitur hoc idem ex Canone, cum dicat in paſſivo, *aliqui conjungantur*; ſubintelligitur, ab habentibus eorum curam. Conſtat inſuper per exceptivam, *niſi aliqua urgentiſſima neceſſitate*, cujus ſane urgentiſſimæ neceſſitatis prævidendæ, præmeditandæque incapaces ſunt infantes. Potiſſimùm denique evincitur ex quo Canon hujuſmodi ad eamdem ſpectat materiam, ad quam antecedens, qui clare agit de Sponſalibus Filiorum a Parentibus initis.

49 OBJIC. V. Ad impediendas nuptias vim ſortiuntur æqualem impedimenta tam extrinſeca, quàm intrinſeca: cum utraque Perſonas reddant inhabiles; ſed ſtante extrinſeco impedimento, puta ſimplicis caſtitatis voto, ſunt valida Sponſalia: quia valor nuptiarum cum tali voto componitur; ergo etiam ſtante intrinſeco ætatis impedimento ſubſiſtunt Sponſalia.

Impedimenta Conjugii duplicis generis.

RESP. Ut hæc difficultas dilucide ſolvatur, ſupponendum eſt primò, duplicis generis eſſe impedimenta Conjugii. Alia ſunt dirimentia, hoc eſt, contractum nuptiarum irritantia; alia ſunt tantùm impedientia, cum quibus contractus valor ſubſiſtit, quamvis illicite. Quando primi generis eſt impedimentum; tunc nulla ſunt Sponſalia; quia de re impoſſibili. Quando impedimentum eſt ſecundi generis; vel eſt perpetuum, ut caſtitatis votum pro toto tempore vitæ; vel temporaneum, ut idem votum ad tempus determinatum elicitum. Cum impedimentum impediens eſt perpetuum, & præcedit contractum; nulla eſt promiſſio ſponſalitia, ſed irrita; quia illicita eſt, utpote de nuptiis illicitis, & prohibitis, & nemo ſe poteſt obligare, vel obligari ad illicitum, ſive ad peccatum. Si verò hoc idem impediens impedimentum perpetuum ſubſequatur contractum, ut aliquibus placet, ſicuti dicemus infra, non diſſolvitur promiſſio; quia quod ab initio validum fuit, tractu temporis non diſſolvitur. Cum autem impedimentum impediens eſt temporaneum, tunc ſubſiſtit promiſſio; quia appellat ſuprà tempus, quo impedimentum non erit.

His præſuppoſitis, neganda eſt major propoſitio objectionis. Impedimentum ſiquidem intrinſecum ſpectat ad eſſentialia conſtitutiva contractus; quibus deficientibus, pro quocumque ſtatu ejus conſtitutum nullum eſt. Uſus rationis eſt de conſtitutivo ſponſalitiæ promiſſionis, cum abſque illo impoſſibilis ſit deliberatus conſenſus, & liber; & quamvis ſit temporanea carentia uſus rationis, ſitque præſens tempore, quo nuptiæ contrahuntur, nihilo tamen minus, cum non adſit, quando ſit promiſſio, hanc inanem relinquit.

CONTROVERSIA V.

AN SPONSALIA GRAVEM INDUCANT OBLIGATIONEM.

SPonſalia in ſuo conſtitutivo dicunt promiſſionem, quæ ex ſua eſſentiali differentia obligationem importat. Hæc porro obligatio gravis eſſe poteſt, vel levis. Impræſentiarum inquirimus, qualis ſit obligatio Sponſalium. Ita igitur enucleabitur difficultas, ut & obligatio probetur, & ejus qualitas. Inſimul diſponemus argumenta tali lege, ut plurimæ quæſtiones, quas Theologi verſant, & Canoniſtæ, facilè ſolvantur.

DICENDUM itaque, Sponſalia per ſe gravem inducere obligationem.

Sponſalia habent eſſe a veritate, & veracitate.

50 PROB. I. Veritas, & veracitas obligant ſub gravi, quoties earum violatio graviter lædit Proximum: ſed Sponſalia veritati innituntur, & veracitati, quarum violatio graviter lædit Proximum; ergo Sponſalia obligant ſub gravi, ſeu gravem inducunt obligationem. Explicatur. Seria, & ſincera Sponſalia habent eſſe a veracitate, qua quis alteri loquitur, ſimulque a veritate ſecundùm quam alter ſibi loquitur; hoc eſt, ſecundùm quod in mente quis concipit, & ſentit. Porro virtus veritatis obligat, ut verba ſint conſona menti, & facta verbis, & menti; nam ad hæc obligat, ut non ficte agamus, & opere præſtemus promiſſum. Si veritas circa materiam verſetur levem, ejus violatio erit levis; ſi verò circa gravem, erit gravis violatio. Materia Sponſalium eſt graviſſima, cum agatur

tur de perpetui ſtatus electione ; ideoque ait D. Thomas *ſuppl. quæſt.* 43. *art.* 1. *ad* 2. — „ Ex tali promiſſione obligatur unus alteri „ . . . . . & peccat mortaliter non ſolvens „ promiſſum, niſi legitimum impedimentum „ interveniat — ergo.

Fidelitas in re gravi graviter obligat.

51 PROB. II. Virtus fidelitatis in re gravi obligat ſub lethali : ſed Sponſalia includunt ex ſuis intrinſecis fidelitatem, cum ſint repromiſſa promiſſio ; ergo lethaliter obligant. Oſtenditur aſſumptum. Violatio juris alterius in re gravi, lethalis eſt culpa : ſed virtus fidelitatis obligat, ne violetur jus alterius ; ergo in re gravi gravis eſt obligatio. Expenditur magis. Ex communi Doctorum placito fidelitas eſt virtus a veritate diſtincta ; unde fidelitatis violator dicitur infidelis, ſeu perfidus in Sacra Scriptura, & violator veritatis nuncupatur mendax. Utraque virtus locum habet in affirmativis ; veritas tamen magis ſe extendit. Comprehendit namque veritas omne affirmativum genus ; fidelitas verò ſiſtit in ſolis affirmativis promiſſis. Hinc fit quod promiſſor ſua affirmatione tribuit alteri jus ad exigendum ſibi promiſſum ; quapropter duplici titulo promittens fit debitor, & ne ſit mendax, & ne alieni juris ſit violator. Caput *Præterea de Sponſalibus* huic innititur rationi.

Fidelitas quomodo a veritate diſcriminetur.

In Sponſalibus obligatio ex juſtitia.

52 PROB. III. Juſtitia commutativa in pactis onerofis de re gravi obligat ſub gravi peccato : ſed Sponſalia pactum involvunt oneroſum de re graviſſima ; ergo obligant ſub gravi. Prob. major. Juſtitia eſt voluntas tribuendi unicuique quod ſuum eſt ; porro non tribuere quod alteri debetur in re gravi, ex communi doctrina cum D. Th. 2. 2. *quæſt.* 59. *art.* 4. eſt grave crimen. Aliàs fidelitatis, & juſtitiæ obligationes in cuſtodiendo alterius jure ne violetur, conveniunt ; ſed in hoc diſcriminantur, quod obligatio juſtitiæ ſtrictior, fortiorque eſt. Nam obligatio fidelitatis in ſimplici, & gratuita promiſſione faciliùs eſt ſolubilis, quàm obligatio, quæ ex juſtitia oritur vi contractus ; hinc violans ſimplicem promiſſionem non tenetur ad compenſationem lucri ceſſantis, ſecus violans contractum. Hæc dubio procul gravem inuunt obligationem in contractu Sponſalitio.

Sponſalia effectum inducunt graviſſimi momenti.

53 PROB. IV. Vinculum, quod graviſſimi momenti effectum inducit, gravem indubie obligationem importat : ſed Sponſalia effectum inducunt graviſſimi momenti, videlicet impedimentum publicæ honeſtatis ; ergo important gravem obligationem. Explicatur. Ex Sponſalibus oritur impedimentum dirimens inter Conſanguineos in primo gradu, ut habet Tridentinum *Seſſ.* 24. *De Reform. Matr. cap.* 3., ita quod Sponſus non poſſit nubere cum Matre, & Sorore Sponſæ, & nequeat Sponſa cum Patre, & Fratre Sponſi contrahere, etiamſi Sponſalia mutuo conſenſu, vel per mortem unius, diſſolvantur. Hæc affinitas vocatur impedimentum publicæ honeſtatis, & publicæ juſtitiæ. Porro hoc quanti ſit momenti in aperto eſt.

Violatio Sponſalium graviter punitur.

54 PROB. V. Lex, ſeu contractus, cujus injuſta violatio graviter mulctatur, gravem innuit, ut patet, obligationem : ſed injuſta violatio Sponſalium eſt hujuſmodi ; ergo. Argumentum compertum eſt ex pluribus Canonibus ; ſufficiat tamen unum producere.
A Cap. *Præterea de Sponſalibus* habetur — Hi, „ qui de contrahendo matrimonio pure, & „ ſine omni conditione fidem dederunt, com„ monendi ſunt, & modis omnibus indu„ cendi, ut præſtitam fidem obſervent — Hanc rationem adducit D. Thomas *in Supplem. quæſt.* 43. *art.* 1. *ad* 2.

SOLVUNTUR ARGUMENTA.

55 OBJIC. I. Omnis obligatio graviter ligans conſcientiam, certum
B habet terminum ſuæ adimpletionis, aliàs longo fruſtrari poſſet temporis ſpatio : ſed Sponſalia certum non habent terminum adimpletionis, ſiquidem differri poſſunt ad alterutrius arbitrium ; ergo gravem non inducunt obligationem.

RESP. Sponſalibus aliquando certus præfigitur terminus, aliquando nullus. Ubi Sponſalia promittuntur certo præfixo termino, patet ſervandum eſſe tempus determinatum. Ubi verò nullus præfigitur terminus, locum habet objectio ; pro qua ſolvenda duplex occurrit Sententia. Docet una, eſſe
C adimplenda Sponſalia quando alter requirit ; docet altera, obligare ſtatim. Hanc ſecundam ut veriorem nos adoptamus, ſi tamen explicetur ad mentem Canonum, & Legum, nempe ſi ſumatur illud *ſtatim* pro eo tempore, quod prudentia dictat conveniens ut neceſſaria diſponantur. Probatur ex *l. In omnibus ff. de Regulis juris* — In omnibus obligationi„ bus, in quibus dies non ponitur, præſenti „ die debetur — hoc eſt, ne multùm differas. Ex *l. Eum, qui §. quoties ff. de verbis oblig.* — Quod ſine termino debetur, ſtatim debe„ tur — ideſt, cum primùm neceſſaria in promptu fuerint. Et hoc exigit natura pro-
D miſſi, quod eſt Conjugium pro toto tempore vitæ, unde cum differtur, alter ſuo jure fraudatur. Res clareſcet exemplo voti. Quemadmodum in voto, & promiſſione facta Deo, quovis tempore urget promiſſi adimpletio, ab inſtanti, quo emiſſum eſt, ſi commode adimpleri poteſt, nam ex juſta cauſa differri poſſet ; ita etiam in Sponſalibus.

Quando adimplenda Sponſalia.

56 DICES *L. Debitores præſentes C. de pignoribus* ſtatuitur, non teneri Debitorem ſolvere, niſi a Creditore fuerit requiſitus ; ergo.

RESP. Abs re aſſumitur Lex, quæ non
E agit de ſolutione debiti, ſed de diſtractione pignoris, quam Creditor nequit exequi, niſi præmonito Debitore ; unde præſcribitur, quod, facta conventione de non diſtrahendo pignore, ſi Creditor vult diſtrahere eo quod alter eſt in mora, debeat illum publicis tabulis, ideſt, coram Teſtibus admonere.

57 DICES ſecundò. Contractus in alterius utilitatem celebrari debent tempore, quo illi ſunt utiles, executioni mandari : ſed Sponſalia non ſtatim ſunt utilia, immo ſæpe utiliora ſunt ulteriùs protracta ; ergo non niſi ad inſtantiam partis obligant ; ſicut mutuum

tuum

tuum Mutuatario non eſſet utile, ſi ſtatim eſſet reſtituendum.

RESP. Fundamentale hoc adverſæ Partis argumentum, deſtruit naturam Sponſalium. Important Sponſalia onus mutuum, mutuamque utilitatem; unde eorum obligatio non eſt regulanda penes unius utilitatem, ſed temperanda eſt ſub quadam æquitate utrique favorabili. Stat quod dilatio ſit utilior uni, & incommoda alteri: ſtat quod uni non conveniat Sponſalium executionem exquirere propter honeſtatem verecundiæ. Ceterum per ſe ipſam natura promiſſionis mutuæ ſemper ſollicitat; proinde illa per ſe eſt admittenda dilatio, quam prudens neceſſariam ducit pro iis parandis, quæ ad nuptias prærequiruntur; utilior verò unius dilatio non eſt attendenda. Mutuum, de quo in objectione, eſt contractus in utilitatem unius tantùm; adeoque revocabile non eſt, niſi expleto utilitatis tempore.

Diximus per ſe; quia dilatio quando erit neceſſaria, cauſa ſuperveniente, ut eſt in *l. Sæpe de Sponſalibus*, ubi — Sæpe juſtæ, „ & neceſſariæ cauſæ, non ſolum annum, vel „ biennium, ſed etiam triennium, & qua„ driennium trahunt Sponſalia; aut valetudo „ Sponſi, Sponſæque, vel mores Paren„ tum &c. — Quæ exceptio, & declaratio confirmant, ſtatim adimplenda Sponſalia, niſi rationabile dilationis momentum occurrat.

58 OBJIC. II. Habetur *L. 1. C. De Sponſalibus* — Alii deſponſata renunciare „ conditioni, & nubere alii non prohibetur — ſed hoc non ſubſiſteret, ſi Sponſalia obligarent, ergo.

Liberum eſt mutuo conſenſu promiſſis renunciare.

RESP. Hujuſmodi lex non intendit Sponſalibus auferre obligationis vim, ſed regulam inſtruere, quod liberum eſt ea mutuo conſenſu promiſſis renunciare, & hac facta renunciatione liberum eis alteri nubere; videbatur enim ſequi ex ſtatuta lege de obligatione exequendi Sponſalia uni promiſſa, prohiberi alteri nubere, etiam facta legitima diſſolutione per mutuam ceſſionem. Quare directe non ſolvit objectionem Sanchez *Lib. 1. diſp.* 17. recurrendo ad revocationem Cæſareæ illius Legis per Jus Canonicum.

59 OBJIC. III. Quoties in conventionibus urget gravis obligatio, toties cogi potes fœdifragus, mediis pœnis, ad ſervandam fidem: ſed violator promiſſionis ſponſalitiæ nequit cogi per Judicem ad ſtandum promiſſis; ergo promiſſio Sponſalia non obligat ſub gravi. Minor propoſitio comperta eſt Cap. *Requiſivit De Sponſalibus*, ubi — Cum libera „ debeant eſſe Matrimonia, monenda eſt „ potius, quàm cogenda, cum coactiones „ difficiles ſoleant exitus frequenter habere —

Fœdifragum Sponſalium per ſe cogi poteſt ad ſervandā fidem.

RESP. Duplex eſt coactio; una interioris Fori, exterioris altera. In Foro interiori injuſtus fœdifragus cogendus eſt monitis, & abſolutionis denegatione, utpote mortali reus crimine abſque ſincero emendationis propoſito. In Foro exteriori pœnis compellendus eſt ille, ſive jurata fuerint Sponſalia, ſive non. Probatur hoc Cap. *Ex litteris 1. De Sponſalibus*, ubi definit Pontifex, cogendos eſſe Deſponſatos ad verba retinenda, quibus uſi ſunt, ſecundùm communem intelligentiam; & ibi nulla eſt mentio juramenti. Ratio in aperto eſt, quia Judex tenetur ex officio compellere ad dandum cuique ex juſtitia quod ſuum eſt: ſed Sponſi vi promiſſionis tenentur ex juſtitia mutuò ſe tradere, ſeu Sponſalia dant jus ad mutuam Perſonam; ergo Deſponſati cogendi ſunt ad ſtandum promiſſis. Præterea Forum externum Eccleſiaſticum ordinatur primò ad ſpirituale Animarum bonum, & ejus Judex, utpote Paſtor eſt ovium Chriſti, ad id tenetur: ſed ad ſpiritualem Sponſorum utilitatem ſpectat obſervatio fidei datæ, cum eam frangendo peccent; ergo Eccleſia fœdifragum cogere poteſt Cenſuris ad fidem ſervandam. Quod intelligas velim, ut diximus, ſive jurata fuerint Sponſalia, ſive non jurata; Cap. 1. 2., & 3. *de pactis*, Cap. *juramenti* 22. *q.* 5. Hinc poſita certitudine, & legitimitate Sponſalium, fœdifragum compellere poteſt etiam Judex civilis, ſicut cogit ad ſervandam fidem aliorum contractuum; obſervatio enim Sponſalium ſpectat ad bonum politicum Reipublicæ. Nequit tamen talis civilis Judex de valore ipſorum Sponſalium examen inſtituere.

60 DICES. Conjugia debent eſſe libera: ſed coactio opponitur libertati; ergò non poſſunt cogi.

RESP. I. Quod ſola coactio injuſta opponitur libertati. II. Conjugium eſt plene liberum in ſua cauſa, quatenus voluntarie ſunt contracta Sponſalia. Unde compulſio promovet executionem liberæ promiſſionis.

61 DICES. II. Caput *Ex litteris Sylvani*, *De Sponſal.* jubet compelli ad ſervanda Sponſalia jurata, præmiſſa priùs admonitione — Et ſi non acquieverit monitis, Eccleſia„ ſticâ Cenſurâ compellas — ergo ſolùm jurata Sponſalia ſubduntur Cenſuris, & cogi poſſunt.

RESP. Affirmatio unius non eſt negatio alterius. Pontifex reſpondet caſui propoſito, qui juramentum involvebat; & huic facit ſatis, quin verba apponat excludentia caſum non juratum. Aliunde fundamentalis ratio utrobique urget; & juramentum eſt acceſſorium, novum addens ligaminis titulum, ſuppoſita contractus validitate; ſi enim contractus non valeret, nec juramentum ligaret.

Reſilientes a Sponſalibus quando compelli non poſſint.

62 Prædicta urgent, ſpectatâ Sponſalium naturâ. Quoniam verò ſæpenumero ex judiciali coactione fœdifragi ſequi poſſent plura ſcandala, diſſidia, divortia, & hujuſmodi alia mala: iis in caſibus nequit Judex injuſte reſilientem compellere. Oſtenditur I. Non eſt licitum cogere ad media, quando non deſerviunt fini, & potiſſimùm ſi eidem contrariantur: ſed iis in caſibus Sponſalia contrariantur fini, bono videlicet Matrimonii, cujus fructus eſt pax; ergo. II. E Judicis munere eſt, tueri, & promovere innocentis bonum: ſed non cogendo infidelem, promovet innocentis bonum, & cogendo illum, fovet malum, quod prævidetur futurum; ergo. III. Juxta prudentiæ regulas, ex duobus malis minus eſt eligendum: ſed minus eſt malum Sponſalium ſolutio, quàm rixoſi celebratio Conjugii; ergo. Huc reſpicit Canon uterque *Requiſivit*, *De Sponſalibus*, & *Ex litteris 2.*, *De Sponſalibus*,

C quam-

quamvis contrarii videantur. In primo Canone Lucius III. primariò attendit ad ea, quæ ſæpe eveniunt; propterea adjicit, coactiones hujuſmodi parere difficiles exitus. In ſecundo Alexander III. reſpicit primariò Sponſalium jura; ideo ſubjungit, *niſi rationabilis cauſa obſtiterit*.

Si verò Pars innocens damnum patiatur ex violata promiſſione, puta, ſi non inveniat æquales nuptias; tunc Pars fœdifraga tenetur illud reſarcire, augendo dotem illius. Tunc etiam ad hoc damnum reſarciendum debet compelli infidelis promiſſor in Foro interiori a Confeſſario; immo a Judice civili in Foro exteriori etiam cogi poteſt.

63 OBJIC. IV. Si Sponſalia ex ſuis intrinſecis obligarent, haud licitum foret adjicere in eis pœnam ſolvendam a reſiliente: nam eſſet jam vere ligatus; ſed licitum eſt hanc pœnam adjicere in Sponſalibus, ut habetur *l. Titia ff. de conditionibus*, *& demonſtrationibus*, inſuper & *l. 1. C. De Inſtitut.*, *& ſubſtit.*: & ideo tenet hæc ſponſalitia conventio: *ſolvam tibi centum*, *ſi mecum nupſeris*, *ea amiſſurus*, *ſi nolueris*; ergo.

RESP. Pro ſolutione hujus objectionis ſatis profuſe immorantur Auctores; nos verò neceſſaria, & utilia tantùm ſeligimus. Pœna adjicibilis contractui ſponſalitio duplex a Juriſtis aſſignatur; poſitiva una, negativa altera. Poſitiva, quam alii vocant pœnam propriam, conſiſtit in onere ſolvendi aliquod pretio dignum, ex. gr. centum ſcuta. Negativa, quæ ab aliis pœna impropria appellatur, conſiſtit in non acquiſitione alicujus boni, ut non recipere centum ſcuta ſibi promiſſa, vel legata. Negativa pœna adjici poſſet; dupliciter; vel ad retrahendum a nuptiis, ut *promitto tibi mille*, *ſi non nupſeris*: vel ad alliciendum ad nuptias, ut, *ſi nupſeris*, *dabo tibi centum*. Utraque hæc pœna poſitiva, & negativa apponi poſſet a Parentibus, a Conſanguineis, ab amicis, & ab extraneis. Quantum ad negativam pœnam dicemus infra *num.* 70., loquamur modò in primis de poſitiva.

Pœna adjicibilis Sponſalibus eſt duplex.

Pœna igitur poſitiva adjecta a Parentibus, Conſanguineis, & ab Amicis irritat Sponſalia, & eſt illicita. Irritat, quia plenam impedit nuptiarum libertatem; timor enim ne damnum eis obveniat, cogit ad nubendum. Sic Jus Canonicum Cap. *Gemma*, *de Sponſalibus*. Sic Jus Civile *l. Titia ff. De verborum obligatione*, & *l. Finali*, *C. De Sponſalibus*. Utrumque Jus involuntarias intendit præcavere nuptias, ex quibus jurgia inter Conſortes, Familiarumque perturbationes oriuntur. Et licèt hæc quandoque non eveniant; id tamen cenſetur fortuitum.

Pœna poſitiva irritans Sponſalia.

Nec diſtinguit Lex inter pœnam gravem, & levem, ſed loquitur abſolute, & indefinite; quia aſſignata ratio in utraque pœna ſive gravi, ſive levi, locum habet, ſicuti per utramque periculum datur ſaltem minuendi libertatem. Ait Lex *Final.*, *C. De Sponſalibus* — Si cautio pœnam ſtipulationis „ continens fuerit interpoſita, ex utraque „ parte nullas vires habebit, cum in con„ trahendis nuptiis libera poteſtas eſſe de„ beat — Similiter indefinita eſt ratio in *L. Titia ff. De verborum obligatione* — Inhone„ ſtum viſum eſt pœnâ Matrimonia obſtrin„ gi, ſive futura, ſive contracta — Cumque omnis Lex irritans ſit virtute prohibens, ſequitur, pœnæ adjectionem eſſe etiam illicitam; & quidem ſub gravi, cum circa materiam verſetur ſatis gravem. Non eſt igitur ſequenda opinio Cajetani, aliorumque Scribentium, inveniri culpam tantummodo levem.

A

64 DICES. Eadem eſt ratio de ſubſtantia Sponſalium, ac de eorumdem executione, quoad adjiciendam pœnam: cum utrobique periculum ſit minuendi libertatem; ſed pro ſollicitanda Sponſalium executione licet pœnam adjicere, ut docent Doctores; ergo etiam licebit adjicere ſubſtantiæ contractus. Et meritò quidem; ſiquidem adhuc ſtante conventionali pœna, contrahentes poſſunt reſilire.

B

RESP. Latum intercedit diſcrimen ſubſtantiam inter, & executionem Sponſalium. Adjectio pœnæ pro ſubſtantia ſecundùm ſe lædit libertatem; at verò adjectio pœnæ pro ſollicitanda executione non lædit libertatem, ſed ipſius uſum promovet, ſeu perfici celeriùs exercitium libertatis intendit. Hinc Parentes tenentur tantummodo urgere Sponſalium adimpletionem, non tamen effective executionem concludere; & ad pœnam ſolvendam non adſtringuntur, ſive perficiatur, ſive non, promiſſio ſponſalitia.

Pro executione Sponſalium licita eſt pœna poſitiva.

C

65 INSTABIS. Non minus apta eſt ad impediendam libertatem nuptiarum obligatio ſolvendi pœnam, quàm obligatio ſolvendi intereſſe conſurgens ex reſilientia a Sponſalibus: ſed obligatio ſolvendi intereſſe ſubſiſtit; ergo etiam illa ſolvendi pœnam. Explicatur argumentum. Si Sponſa pinguem offerat dotem, vel hæreditatem; ipſa reſiliente, amittet Sponſus lucrum hujus dotis. Si Sponſa ſpondeat Viro ſpectabili, & diviti; ipſo reſiliente, amittet Sponſa divitiarum, & nobilitatis bonum. Si factæ ſint expenſæ a Sponſo; reſiliente Sponſa, patitur ille expenſarum damnum. In his caſibus, ſi ſubſiſteret obligatio in reſiliente ſolvendi intereſſe, ſive damnum reparandi, jam ejus libertas valde ligaretur, ſicut ligatur ex obligatione ſolvendi pœnam ſupra relatam; quia timore reparandi hoc damnum cogeretur ad contrahendum. Sed utique ſubſiſtit hæc obligatio reparandi damnum, ut a Doctoribus propugnatur ex generali juris naturalis regula, qua in omni contractu adſtringitur violator injuſtus ex juſtitia ad damna reparanda; ergo etiam ſubſiſtet alia obligatio ſolvendi illam pœnam.

D

RESP. Circa difficultatem hanc negant quidam minorem propoſitionem, propter rationem argumenti, imminutæ ſcilicet libertatis; & propter Legem *Titia De verbor. obligatione* prohibentem omnem omnino pœnam: obligatio porro reparandi damnum indubie magna eſt pœna. Hinc Lex *Fin.*, *C. de Sponſalibus* permittit arrhas amittere. Alii e contra ultro concedunt minorem.

E

Probabilior opinio diſtinguit intereſſe poſitivum a negativo. Intereſſe poſitivum eſt damnum emergens ex factis expenſis; negativum

rivum eſt lucrum ceſſans, ex quo quis ad pinguiorem non evehatur fortunam. Ad intereſſe poſitivum tenetur fœdifragus; ſed non vi promiſſionis ſponſalitiæ, non vi conventionalis pœnæ, non vi legis poſitivæ; ſed æquitate naturalis juris obligantis omnem injuſtum damnificatorem ad damnum reparandum; quæ æquitas omnem tranſcendit contractum, ac proinde per ſe inimpedibilis eſt a jure poſitivo. Hoc igitur poſitivum intereſſe eamdem non ſortitur vim in ordine ad minuendam nuptiarum libertatem, ſicuti ſortitur pœna extrinſeca, hoc eſt, per pactum extrinſecum adjecta. Æque eſt intrinſeca promiſſioni obligatio ſolvendi damnum emergens, ac eſt intrinſeca prohibitio non peccandi, ſeu non frangendi fidem: ſed timor peccandi inductus a promiſſione non minuit nuptiarum libertatem; ergo pariter timor ſolvendi, ſeu reparandi damnum emergens ortus ab obligatione juris naturalis libertatem non minuit.

Fœdifragus quomodo teneatur damnũ reparare.

Obligatio reparandi damnum poſitivũ non lædit libertatem.

Lex *Titia* impræſentiarum non urget. Non enim oritur obligatio ſolvendi hoc intereſſe poſitivum ex natura conventionalis pœnæ, quæ irrita eſt; ſed præſcribitur a juſtitia, & jure naturali. Nec etiam Lex *Finalis* evincit oppoſitum. Nam iſta prohibet, præter arrhas, genus omne pœnæ extrinſecùs appoſitæ; non tamen prohibet damni ſolutionem, cum nequeat juſtitiæ jura impedire. Si deberet intereſſe compenſari tamquam pœna ſtipulata: tunc deberet ſtipulans ſibi imputare damnum emergens; ſed quia compenſationis debitum a lege dictatur naturali, & a juſtitia intimatur, juſta eſt compenſatio, & ſtipulans damno ſubjacere non debet.

66 REPLICABIS. Ex Novella 18. Leonis Imperatoris, injuſte frangens fidem debet pœnam ſolvere; ergo pœnalis conventio non eſt irrita.

RESP. In hac inſtantia occurrit difficultas de contrahentibus determinate cum pacto ſolvendæ pœnæ caſu quo injuſte quis recedat a promiſſione. Sanchez *num.* 2. irritam ſemper propugnat omnem conventionem; quia ſemper ratio militat de imminutione libertatis. Veriùs tamen ſuſtinent alii, ſubſiſtere determinatam pœnæ conventionem pro injuſte reſiliente, eamque teneri fœdifragum ſolvere. Huic ſententiæ fundamentum præſtat laudata Novella, quæ anteriores videtur explicaſſe leges, earum declarando materiam. Iiidem Caput *Gemma*, quod eſt de Sponſalibus impuberum, qui juſte reſilire poſſunt. Neque libertas læditur, cum a valido contractu nemini ſit licitum injuſte recedere.

Determinata conventio pœnæ ſubſiſtens

67 SUBSUMES. Ad minuendam nuptiarum libertatem perinde eſt quod pœnæ ſolutio oriatur a ſimplici conventione, vel a jurata: utrobique enim eſt coactio; ſed pœnalis conventio jurata tenet, ut plerique docent cum Leſſio *De Juſtitia, & Jure, lib.* 2., *cap.* 20. propter fidem Deo datam, licèt, poſtulata a Papa diſpenſatione, vel ab Epiſcopo, reperi poſſit ſolutum; ergo etiam ſimplex conventio tenebit ob fidem homini datam. Porro Legum diſpoſitio ad ſolum Forum externum pertinere dicendum eſt.

RESP. In argumento pro certo habetur, juramentum illud non firmare contra-

A ctum conventionalis pœnæ. Generalis ratio eſt quod juramentum non eſt iniquitatis vinculum: eſſet tamen ſi obligationem firmaret rei illicitæ, & irritæ; ergo non firmat. Item commune proloquium eſt, quod acceſſorium ſequitur naturam principalis, cumque in caſu principale ſit irritum, etiam juramentum, quod eſt acceſſorium, cenſendum eſt irritum. Rurſus Cap. *Si diligenti, de Foro competenti* irritum declaratur pactum juratum de conveniendo Clerico coram Judice Seculari: quia contrariatur privilegio conceſſo Clericorum ſtatui propter dignitatem gradus; atqui in caſu noſtro pactum juratum adverſatur nuptiis propter libertatem; ergo.

Juramentum non firmat contractum illicitũ.

B Ex iiſdem principiis juramentum hujuſmodi non obligat, etſi contractum non firmet, cum non poſſit eſſe vinculum iniquitatis. Ea enim ratione inducitur juramentum, ut Stipulator remaneat obligatus ad pœnam ſolvendam ſtabilitam per conventionem, ut per ſe ſatis patet: ſed conventio illa illicita eſt, & nulla; ergo inducitur juramentum ad ſervandam conventionem illicitam. Explicatur. Juramentum aſſumitur, ut ejuſdem vis obligativa ſubſtituatur obligationi ſimplicis promiſſionis: ſed obligatio principalis eſt de re juſte prohibita per Leges; ergo obligatio, quæ per juramentum ſubſtituitur, eſt de re

Tale juramentum non obligat.

C prohibita. Adde, juramentum de re contra bonos mores naturales, vel civiles, non obligat: ſed ſolutio pœnæ illius eſt contra bonos mores ſaltem civiles, hoc eſt, contra bonum pacis Reipublicæ; ergo non tenet juramentum.

68 Nec valet quod ſolutio illa non ſit illicita, utpote non prohibita. Licèt enim ſecundùm ſe non ſit prohibita, nec mala; eſt tamen mala ut eſt pœna adjecta promiſſioni, cum ponatur virtute pacti illiciti. Eſt igitur approbatio conventionis illicitæ; ac proinde ſub juramento cadere nequit, nullamque ex

D eo ſortitur obligationem.

Nec etiam valet, ſi objicias ſequentia tria exempla; unum nempe juratæ ſolutionis uſurarum, Cap. *Debitores*, *De jure jurando*; aliud juratæ ſolutionis pecuniæ perditæ in ludo prohibito, & irritæ a lege 8., & 9. *Tit.* 7., *lib.* 8. *Recopil.* prohibente, & annullante promiſſionem pecuniæ creditæ in ludo; & alterum juratæ ſolutionis promiſſionis factæ Mulieri ratione criminis commiſſi. Hiſce in exemplis ſolutiones independenter, & prævie ad juramentum ſunt honeſtæ. Prima, ſcilicet uſurarum ſolutio, a charitate oritur erga ſe ipſum, ut ab injuſta ſe redimat vexatione.

E Secunda ſolutio pecuniæ creditæ in ludo non pugnat directe contra commune Reipublicæ bonum, ſed contra particularium Perſonarum bonum: & prohibetur ludus ille a Republica directe propter diſpendium particulare ludentium; ſiquidem nihil, vel parum refert ad commune bonum, quod hæc pecunia ſit penes hunc, vel illum. Quare non videtur Lex poſitive obligans, ſed deobligans, hoc eſt, eximens a ſolutione; inſimul videtur pœnalis, quatenus lucranti non concedit jus ad petendam ſolutionem. Tertia ſolutio eſt pretium rei vendibilis, & voluntarie venditæ;

ſupponimus enim, pecuniam illam non dari pro inducenda Muliere ad peccatum, quia tunc eſt illicita, nec a juramento firmatur. Hæc porro in caſu noſtro non occurrunt, ut conſtat ex productis rationibus.

69 SUBDES. Si fœdifragus ſolvat pœnam, non tenetur in conſcientia recipiens ſolutionem ad hanc reſtituendam; ſed teneretur ad reſtitutionem ſi irrita eſſet promiſſio: cum nullum acquireret jus in illam ob pacti nullitatem; ergo. Majorem propoſitionem propugnant plerique Doctores.

Quis recipiens ſolutionem pœnæ nõ teneatur reſtituere.

RESP. Triplici motivo poteſt fœdifragus pœnam ſolvere; motivo obligationis exiſtimatæ; motivo ſpontaneitatis cum cognitione nullitatis; motivo denique ſervandi fidem ob bonum nomen. Quando vi exiſtimatæ obligationis ſolvit fœdifragus pœnam, tenetur recipiens ante Judicis ſententiam reſtituere; quia promiſſio eſt nulla, & Leges deobligant; nec in tali circumſtantia intendit fœdifragus ſolvens pœnam cedere juri ſuo, & ſponte donare. Quando cum cognitione nullitatis ſponte ſolvit; tunc recipiens reſtituere non tenetur; quia non ſolvit virtute promiſſionis, ſed ultro donat cedens juri ſuo. In hoc ſenſu loquuntur Auctores negantes obligationem reſtitutionis; & in primo ſenſu loquuntur alii affirmantes. Similiter cedit juri ſuo, ſi ſolvit motivo ſervandi fidem, ſciens ſe non teneri. Si verò ſententia accedat Judicis præceptiva reſtitutionis, ſive ſponte ab ipſo Judice emanata, ſive ad inſtantiam Partis, tenetur reſtituere.

Pœna negativa quando ſubſiſtat in Sponſalibus.

70 Hactenus fuit ſermo de pœna poſitiva; nunc reſtat loquendum de negativa. Quando hæc ab extraneis imponitur de bonis indebitis in ordine ad contrahendas honeſtas nuptias, tenet promiſſio; *l. Titia §. 1. ff. De condit., & demonſtrat.*, *l. 1. C. De inſtitutis, & conſtit.* Ratio eſt, quia ſpe lucri allicitur nubilis ad nuptias, quæ ſunt de genere boni honeſti. Diximus *de bonis indebitis*; ſi enim eſſet pœna de bonis aliunde debitis, ut eſt Legitima: tunc non ſubſiſteret; ſiquidem ad pœnam ſpectaret poſitivam, eſſetque impeditiva libertatis a Legibus exigitæ. Diximus *ad nuptias honeſtas*; quia ſi talis conditio honeſtatis deſit, non tenet promiſſio; nam id poſſumus, quod jure, & honeſte poſſumus, *l. Nepos proculo ff. de verborum ſignific.*, ea verò conditio, quæ honeſta non eſt, jure eſt etiam impoſſibilis, ut declaratur *l. Cum ita legatum ff. de condit., & demonſtr. §. Videamus, l. 32. Tit. 9. §. 6.* Quapropter ſi Legatum factum ſit puellæ, ut Titio nubat; ſi Titio non nubat, ſed Cajo de Patris conſenſu, Legatum ſubſiſtit; ſiquidem nulli puella honeſte nubit abſque Patris conſenſu; adeoque fictione juris ſubintelligitur in eo Legato, niſi Pater alteri voluerit Filiam tradere.

Si contrahentes ſibi imponant negativam pœnam, ex. gr., *ſi mecum volueris contrahere, dabo mille*, diſtinguendum eſt. Vel a Viro promittitur abſque compenſationis titulo; vel a fœmina. Si a fœmina, tenet pœna; quia præſumitur adjici titulo honeſto dotis, ut habetur ex Alexandro III. Cap. *Illis, de condit. appoſitis*. Si a Viro promittitur, non tenet; quia præſumitur adjecta turpitudinis affectu; & ſtatuitur *l. Si ita ſtipulatus fuero, §. Si tibi nupſero ff. de verbor. ſignif.* Diximus *abſque titulo compenſationis*; quia ſi Vir id adjiciat ad compenſandum juventutis defectum, ut Senex, vel ad compenſandum nobilitatis defectum, quæ excedit in fœmina, tunc ſubſiſtit; *l. Mulieris, C. De dignitatibus, lib. 12.*

Quando apponitur pœna negativa ad retrahendum a nuptiis, ex. gr., *dabo mille, ſi non nupſeris*; tunc diſtinguendum eſt. Vel promiſſioni, & contractui adjicitur; vel Legato adjicitur, & donationi causâ mortis: & hoc, aut numquam nuptæ: aut viduæ. Adjecta pœna negativa promiſſioni, & contractui nuſquam nuptæ, non rejicitur; ſed vitiat contractum, & irritat. Ratio eſt, quia conditiones a natura, vel Jure reprobatæ, cenſentur impoſſibiles; & habentur ut non adjectæ: cum id ſolùm poſſumus, quod jure poſſumus; *l. Conditiones contra Edicta ff. de conditionibus*; atqui conditiones impoſſibiles contractui adjectæ non rejiciuntur, ſed vitiant contractum, *§. Impoſſibilis, Inſtit. de inutilibus ſtipulationibus*, & generaliter diſponitur *l. Non ſolùm de action., & obligationibus*; aliunde pœna illa promiſſioni, vel contractui adjecta de abſtinendo a nuptiis, eſt conditio reprobata a jure relate ad Virginem; ergo non rejicitur, ſed promiſſio eſt nulla, & contractus eſt irritus. Ex adverſo pœna negativa adjecta Legato, & donationi causâ mortis, rejicitur, & non vitiat Legatum. Ratio diſparitatis eſt. Contrahentes poſſunt, cum ſint ſuperſtites, contractum a vitio purgare, removendo conditionem; ac proinde contractum valent legitime complere. Teſtator verò legans nequit, cum obierit, legatum validare; ea propter ſubintrat Lex, & diſponit in favorem Teſtatoris, conditionem rejiciendo, & Legatum, donationemque causâ mortis confirmans.

Hinc ſequitur, ſi Titius puellæ innuptæ promittat mille ſub hac conditione, *ſi cœlibatum voluerit ſervare*; promiſſio hujuſmodi nulla eſt, & puella amittit mille, ſive cœlibem eligat vitam, ſive conjugalem. E contra ſi Titius leget mille ſub eadem conditione; tenet Legatum, & puella acquirit mille tranſeundo ad nuptias; *l. Quoties 22., l. Cui tale 71., & l. Titia, Si non non nupſerit, ff. de condit., & demonſtr.* Hujus diſpoſitionis motivum inſeritur *l. 2. C. de indiſt. Viduis*, ſcilicet Reipublicæ perutilis propagatio.

Denique cum adjicitur pœna negativa Viduis ſub conditione non tranſeundi ad nuptias, ſubſiſtit conditio, ſive promiſſione, ſive contractu, ſive Legato, fuerit appoſita: & Vidua tranſiens ad ſecundas nuptias, amittit lucrum; Autentica, *De nuptiis §. Quæ verò, Collat. 4.*, Autentica, *Cui relictum C. de indiſt. Viduis*, Motivum traditur Cap. *Finali 31. quæſt. 1.*, videlicet commendabilis honeſtas abſtinentiæ a ſecundis nuptiis. Suſtinetur ſimiliter illa conditio in Eunuchis, & ſimilibus impotentibus: in Hæreticis: ſi ad certum tempus ſit alligata: ſi causâ piâ, ut in Virgine, ſi non nubat, & ſi nubat tranſeat ad cauſam piam; de quibus Becanus *Concl. ult. quæſt. 18. De Sponſalibus*;

Ex

Ex his patet ſolutio ad quartam objectionem.

71 OBJIC. V. Contractus ex jure naturæ, & poſitivo, obligans, ſeu validus, & ex ſuis intrinſecis firmus, non indiget ulteriùs firmari; ſed ſponſalitio contractui licitum eſt, & conceſſum a Jure, exigere pignora, *l. 1. C. Si Rector Provinciæ*, ut obligetur, & firmetur; quæ pignora vocantur arrhæ, & ſunt a Jure permiſſæ; ergo Sponſalia ab intrinſecis ſuis non ſunt obligantia, & valida; ſed ſunt ex ſe tantummodo liberæ quædam animi expreſſiones, & mutuæ, ſimplices voluntatum determinationes.

Pignora in Sponſalibus quomodo licita.

RESP. Pignora poſſunt in Sponſalibus dupliciter exigi; primò, ut ſtipulata ad obligandum; ſecundò, ut ſigna rei factæ ad executionem impellentia. Primo modo ſumpta non poſſunt exigi; revocantur enim ad genus poſitivæ pœnæ a Legibus reprobatæ. Secundo modo coincidunt cum arrhis a Jure permiſſis, *l. Arrhis*, *l. Final.*, *C. De Sponſalibus*; ſed iſtæ contractum ſupponunt jam validum, & ſubſiſtentem; non debent proinde pignora computari inter principia, intrinſece conſtitutiva Sponſalium. Producta Lex pignora accipit non primo, ſed ſecundo ſenſu. Pignora ut ſtipulata ad obligandum, quæ ad pœnam revocantur poſitivam, æqualiter jure naturæ ſe habent cum arrhis; reprobantur tamen illa ſic ſumpta arbitrariâ juris poſitivi diſpoſitione, & arrhæ permittuntur. Hujus diſcriminis fundamentum aſſignant Doctores; videlicet, quia datur pœna poſitiva ad coarctandas nuptias; arrhæ verò inſtituuntur ut ſigna rei geſtæ in aſſecurationem ſub onere reſtitutionis, ſecutis nuptiis.

SYNOPSIS.

DE ARRHIS, ET LEGATIS PRO SPONSALIBUS.

FRequens eſt arrharum uſus in Sponſalibus; ideoque plures practici occurrunt caſus reſolvendi. Doctores nonnulli ſatis diffuſas ſuper his quæſtiones inſtituunt. Nos brevem Synopſim ſubjicimus juxta regulas inſertas *l. Final.*, *C. de Sponſalibus*.

Arrhæ Sponſalium in rebus tantum mobilibus.

72 Conſtituendæ ſunt arrhæ in rebus tantùm mobilibus. Conſtat hoc dilucide ex laudato capite *De Sponſalibus*. Primò, quia ibi loquitur Lex de arrhis velut de quantitate præſentialiter numerata. Secundò, quia concedit, poſſe, & deberi in aliquibus caſibus duplicari, & quadruplicari; quod in rebus Immobilibus contingere non poteſt. In hoc igitur non eſt audiendus Sanchez *lib. 1. diſp.* 35., utpote recedens a contextu Legis.

Non in quacumq. quantitate.

73 Non ſunt tradendæ arrhæ in quacumque quantitate, ſed commenſurate ad conditionem contrahentium. Sic optime advertit Bartolus ad *l. Titia*, *de verbor. obligat.* Ratio eſt, quia convenirent aliàs cum genere pœnæ poſitivæ, & libertati officerent; ſiquidem qui traderent arrhas, ne tantam amitterent quantitatem, etiam inviti nuptias eligerent.

Fatemur equidem, Leges indefinite loqui ſuper his, ſed cum rationabilis cenſenda ſit Juris diſpoſitio, quantitas illa intelligenda venit, quæ conditioni congruit contrahentium: Deducitur ex argumento apud Bartolum relato hæc intelligentia, nempe ex Romanorum more, apud quos reſcindens Conjugium dotem ſolummodo ſolvere tenebatur; ſed arrhæ ſunt inferiores dote, & Sponſalia minoris ſunt conditionis relate ad Conjugium; ergo non poſſunt Sponſalibus adjici arrhæ in quacumque quantitate, ſed ſolùm infra dotem; adeoque proportionatæ contrahentium qualitati debent eſſe.

Reſilientes quomodo arrhas perdant, vel non.

74 Ubi utraque Pars tradidit arrhas æqualiter, ſuas perdit injuſte reſiliens, & acceptas tenetur reſtituere; quod ſi minores dederit, defectum debet ſupplere. Conſtat, quia ſervatur in hac menſura æqualitas; & quia pœna dupli a Lege conſtituta adimpletur.

75 Arrhas tradens, & ex cauſa juſta reſiliens, eas non amittit, ſed ipſi ſunt reſtituendæ. Hæc enim eſt arrharum Lex, ut tradens eas amittat, ſi ipſius culpâ non celebrantur nuptiæ; reddantur verò, ſi celebrantur; *l. Fin.*, *C. De Sponſalibus*. Induunt ipſæ naturam pignoris additi contractui venditionis, qua venditione ſecuta, reſtituitur pignus, qua non ſecuta alterius defectu, retinetur. Rationem tradit *l. Sancimus 22. C. de pœnis*, quia ubi abeſt culpa, debet abeſſe & pœna; ſunt enim duo hæc correlativa, quæ mutuò ſe inferunt, mutuoque ſe deſtruunt.

76 Si reſiliens ob motivum impedimenti inter Sponſos præſcius fuerit hujus impedimenti, amittit arrhas; & ſi redditæ fuerint, tenetur reſtituere, dummodo recipiens alterum mala fide egiſſe ignoraverit. Hoc evenit propter malam fidem, qua proceſſit in Sponſalibus; ſicque exigit natura contractus per Leges confirmati.

Reſtitutio dupli quando urgeat.

77 Ubi alter ſpondentium ſolus arrhas dedit, ſi recipiens ſuâ culpâ promiſſionem diſſolvat, tenetur in duplum, videlicet arrhas receptas reſtituere, & tantundem de ſuis bonis; ſimiliter ſi convenerint de triplo, vel quadruplo, *L. Fin.*, *C. De Sponſalibus*. Fundamentum eſt jus ſervandi æquale; in nullo enim recipiens puniretur, ſi ſolas reddere teneretur acceptas arrhas.

Hæc regula ſolùm locum habet in majoribus vigintiquinque annorum; minores enim ad ſolas receptas arrhas adſtringuntur, cuicumque ſint ſolutæ, ſive ipſis, ſive Parentibus, ſive Tutoribus, niſi ætatis veniam impetraverint. Quod ſi hujuſmodi arrhæ ſolutæ fuerint Patri, qui nomine proprio eas receperit, promittendo nuptias, tunc ad duplum tenetur, *L. Fin.*, *C. De Sponſalibus*.

Reſtitutio dupli obligat poſt Judicis ſententiam.

78 Reſtitutio dupli a Lege ſtatuta non cadit ſub obligatione in conſcientia, niſi poſt Judicis Sententiam. Probat hoc Lopez; quia Lex illa adverſatur Juri Canonico, cum omnis pœna reprobetur Cap. *Gemma*. Non valet tamen motivum illud; etenim arrhæ propriè non ſunt pœna, ſed potius pignora. Dicimus ergo non obligare; quia pœnæ legales ad Forum externum ſpectant: adeoque earum ſolutio

litio pendet a Judicis Sententia; unde reſiliens ſolas receptas arrhas reſtituere tenetur ante Sententiam Judicis, hæ namque ex natura contractus Parti innocenti ſunt debitæ.

79 Triplum, vel quadruplum ex conventione contrahentium, probabiliùs reſtituendum eſt ante Judicis Sententiam, & ante petitionem Partis.

Triplum ex conventione ante Sententiam Judicis obligat.

Oſtenditur pars prima. Pœna conventionalis dependet a voluntate contrahentium: ſed horum intentio eſt ſe mutuò obligare privatâ lege fidelitati innixa boni viri; ergo firmata remanet ante Sententiam Judicis. Judex enim publicas inſpicit tabulas: contrahentes autem ad privatas, honeſtaſque conditiones attendunt, potiſſimùm, cum id ex induſtria faciunt, ne deceptus ſubire conatur onera recurrendi ad Judicem, quem adverſum ſibi timere poteſt, cum Leges tantummodò de duplo diſponant: unde non ſic contrahunt explicita legis permiſſione, ſed permiſſione juris naturalis; adeoque ad triplum, vel quadruplum juxta conventionem tenentur independenter a diſpoſitione judiciali per leges regulata, nec illud adjiciunt, ut poſſint in Foro externo compelli, ſed ex fidelitate a naturali lege regulata. Fatemur tamen, oppoſitum eſſe probabile.

Etiam ante petitionem Partis.

Secunda pars ex producto momento palam fit. Quæ ex conventionali contractu, & naturali lege debentur, urgent ſicut cetera debita: ſed alia debita ante creditoris petitionem ſunt obnoxia ſolutioni; ergo etiam in caſu noſtro; niſi ex circumſtantiis prudenter colligatur, creditorem ſponte donare, cedendo juri ſuo. Oppoſitum pariter eſt probabile ab extrinſeco.

De Legatis, vel hæreditatibus.

80 De Legatis, vel hæreditatibus relictis ſub conditione amiſſionis, caſu, quo conditio non purificetur, plures plura ſentiunt. Veriorem ſeligamus doctrinam. Legatur Bertæ ex. gr. mille ſub conditione ducendi Cajum; at verò Cajum non ducit Berta abſque ſua culpa, ſed quia non vult Cajus. In hoc caſu completa cenſetur conditio, & Legatum ſubſiſtit; *l. In Teſtamento 2. ff. de conditionib.* Si verò conditio illa non purificatur, quia Cajus moritur, perit Legatum, *l. Legatum, C. de condit.* Et hoc intelligitur, niſi fuerit Legatum in favorem alimentorum, quia pauperi, vel fuerit in favorem piæ cauſæ a Teſtatore diſpoſitum. Si conditio ſuo facto deficiat, Legatum debetur; ut ſi Eccleſiæ legata fuerint mille ſub hac conditione, *ſi Cajus in ea ſepeliatur*, & non ſepelitur Cajus, quia obiit excommunicatus, Eccleſiæ debentur mille. Quando impeditur conditio a tertia Perſona, Legatum ceſſat; habet tamen Legatarius actionem adversùs impedientem.

Hinc habes quid reſolvendum caſu quo Cajus, qui primò noluit, poſtea pœniteat, & velit ducere Bertam, ſed hæc nolit. Legatum tunc amittit Berta; quia poteſt conditionem implere; ſupponimus enim, quod alteri non nupſerit. Si tamen alteri nupſerit, illud retinet; nam ab initio fecit ipſa, quod in ſe erat, nunc autem parere non poteſt Teſtatoris voluntati. Alteri nupta quando Legatum ei fuit factum, ſi tempore ſucceſſivo, hoc eſt, poſt Teſtatoris mortem, ſive tempore exequendi Teſtamentum, ſit capax nubendi propter viduitatem, tunc ſubſiſtit Legatum. Ex adverſo non ſubſiſtit Legatum, ſi tempore dicto ſucceſſivo ſit inhabilis, & decurſu temporis fiat vidua; nam tunc ad alios devoluta eſt hæreditas in actu, niſi ſint clauſulæ expreſſivæ futuritionis. Locutiones Teſtatoris rectè inſpiciendæ ſunt, & ab his mens ipſius venanda eſt, unde ſi ipſo facto Bertam privet nolentem nubere cum Cajo prima vice, qua exquiritur, non acquirit Legatum, quamvis poſtea pœniteat; jam enim ad alios tranſiit hæreditas. Secus dicendum eſt, integra manente cauſa; quia diſpoſitio non eſt ſtatim irritans, & privativa.

Ultimum proponimus difficultatem circa Legata. Titia relinquitur legataria, ut Cajum, quia nobilem, ducat; ipſum ducit, ſed poſtmodum remanens Vidua ducit Sempronium ignobilem. Dicendum quod amittit Titia Legatum, ſi conditio fuit alligata Cajo de ſecundario ut nobili, ſive ut duceret nobilem. Ratio eſt, quia diſpoſitio illa, & finalis conditio includit particulam negativam, ut ignobilem non ducat; particula verò negativa eſt perpetua. Si autem conditio alligata fuit Cajo de primario, quem nobilitas diſtinguit; tunc Legatum non amittit in ſecundis nuptiis ducendo ignobilem. In hunc ſenſum poſſet applicari *l. Lovet §. Hoc ſerm. ff. de verbor. ſignificatione*; videlicet quod ſermo ſimpliciter prolatus ſtat pro prima vice. Hæc tamen Lex in ſe, & ſecundùm ſe, intelligitur, quando ſermo ſimpliciter prolatus non includit particulam negativam.

CONTROVERSIA VI.

AN POSSINT EX PACTO PROMITTI, ET DARI PIGNORA, ARRHAS, LEGATA, ET SIMILIA, PRO SPIRITUALIBUS NUPTIIS.

Spirituales nuptiæ quænam ſint.

81 SPirituales nuptias Religioſam intelligimus profeſſionem, media qua, ſuam conſecrat quis vitam perpetuo Dei ſervitio. Neceſſitas, & utilitas hujus reſolutionis amplior eſt; extenditur enim ad plures alios caſus. Tomo II., ubi de Poteſtate Eccleſiæ in Ethnicos, *Controv. VIII. column. 752., & ſeqq.* abunde actum eſt, an Infideles ad Fidem ſuſcipiendam allici poſſint muneribus, ſeu etiam pacto induci. Quoniam verò paucis ab hinc menſibus a quodam Minorita apud Hæreticos Miſſionario ſuper unum caſum ſollicitatus fui; ob identitatem doctrinæ placet ipſum impræſentiarum referre. Evangelicus iſte Miniſter veritatem enuncians ſedentibus in tenebris, & umbrâ mortis Fidei, pollicebatur iis, quos ab errore vendicabat, congruam alimentorum ſubminiſtrationem. Id ægre ferens Hæreticus Miniſter, nec ſuis ſophiſmatibus valens Catholicæ veritati obſiſtere, ut converſionibus, quæ frequenter occurrebant, obviam iret, e ſuggeſtu declamabat, illicitum plane eſſe ob bonum temporale Religioni nomen dare;

unde

Google

unde plures a ſancto propoſito revocabat . Itaque hoc etiam dubium reſolutum fiet ex reſolutione præſentis difficultatis .

Porro ad intelligentiam ſenſus Controverſiæ prænotanda ſunt ſequentia . Primò .

Munera allicientia ad Religionem ſunt licita .

Licet indubie muneribus homines allicere ad Religioſum ſtatum amplectendum : Sicut enim licitum eſt donis blandiri Infidelem ad Baptiſmum ſuſcipiendum : ita etiam licitum eſt donis homines blandiri ad Religioſum ſtatum amplectendum ; hæc quippe ſunt liberales donationes ad benevolentiam conſequendum , media qua , faciliùs audiuntur perſuaſiones ; & auditæ voluntatem inclinant ad aſſentiendum . Secundò . Non eſt dubium licere impedimenta amovere retrahentia ab ingreſſu Religionis ; ut ſi quis ære alieno foret gravatus , & alter pro ipſo debitore ſolveret . In his nulla turpitudo ; nullum enim eſt caput , per quod illicita hæc evadere poſſint . Hinc Eccleſia inſtituit hoſpitalia Neophitorum ex Hæreſi, vel Judaiſmo , ne ob alimentorum inopiam , a converſione deterreantur . Senſus igitur Controverſiæ eſt , an liceat Legata facere , pignora, arrhas promittere , lege , & pacto , ſeu conditione , ut fiat quis Religioſus . Negant communiùs Legiſtæ poſt Bartolum ad *l. Titia ff. de verbor. obligat.* Negant etiam aliqui Canoniſtæ ad Cap. *Gemma* , *Mulier* . Affirmant verò cum Sanches *lib.* 1. *diſp.* 39. pleriqne Theologi . Itaque

Licitum eſt amovere impedimenta ad Religionem .

DICENDUM , licita fore Legata , pignora, & ſimilia, cum pacto Religioſum ſtatum amplectendi .

Licite datur libertas mancipio cum pacto ut fiat Religioſus .

82 PROB. I. Sicuti eſt res temporalis , & pretio æſtimabilis, pecunia, torques, & aliud quid ſimile , ita etiam eſt corporalis libertas . ſed licitum eſt libertatem dare mancipio cum pacto , ſi Monachatum ſubeat ; ergo etiam licitum eſt, pecuniam , & quid ſimile promittere , & dare , expreſſa lege ſi Religionem ingrediatur . Aſſumptum habetur Cap. *Cum ſit proprium* , *de conditionibus appoſitis* , ubi Diaconus quidam duos ſervos libertate donavit , ea conditione , quod Monachi fierent in quodam Monaſterio, & in eo permanerent unus ſuſceptum Religioſum habitum dimiſit , & inter Clericos adnumerari voluit ; cumque res delata fuerit ad Summum Pontificem , ipſe reſpondit — Tu „ ergo , ſi ita eſſe reperreris , ſic te exhibe , „ ut nec illi Monaſterium deſerendi ſit fa„ cultas , & manumittentis voluntas non „ valeat prateriri —

83 PROB. II. Non minus e re ſpirituali eſt ingreſſus in Eccleſiam Dei , Evangelicæque Legis profeſſio , quàm ingreſſus in Religionem , & profeſſio Regularis obſervantiæ : ſed fas eſt corporales nuptias Infideli Viro offerre ſub conditione Catholicam ſuſcipiendi Fidem ; ergo etiam liceebit pecuniam promittere Juveni ſub pacto Religioſam vitam profitendi . Aſſumptum habetur Cap. *Non oportet* 28. *q.* 1., ubi prohibentur Connubia cum Hæreticis , dando eis filios , non autem eos accipere — Si tamen ſe profitean„ tur Chriſtianos eſſe futuros , & Catholi„ cos —

84 PROB. III. Sicut plena gaudent libertate corporales nuptiæ , ita & ſpirituales: utræque enim vi celebratæ nullæ ſunt ; ſed ſubſiſtit Legatum ſub pacto ut quis cum determinata Perſona nubat , ut habetur *l. Titio centum §. Titio centum ff. de condition., & demonſtr.* ; ergo etiam ſubſiſtit Legatum ſub pacto , ut quis ſpiritualiter nubat , adoptando Religioſum ſtatum . Si enim Jus nullam agnoſcit libertatis læſionem in primo caſu , nulla itidem erit in ſecundo . Nulla emptio Sacramenti in primo ; ergo nulla emptio ſtatus Religioſi in ſecundo .

Legatum Viduis ne nubant eſt licitum .

85 PROB. IV. Sicut ad conſilia Evangelica ſpectat Religioſus ſtatus *Matth.* 19. ſic ad eadem ſpectat vidualis caſtitatis ſtatus . 1. *Corinth.* 7. : ſed licitum eſt Legatum Viduis cum pacto non nubendi ; ergo licitum erit Legatum cum pacto ut ſtatum Religioſum quis ſuſcipiat . Aſſumptum habetur *Autentic. Cui relictum C. De indust. Viduis tollend.* taliter quod Viduæ tradendum non eſt Legatum , niſi ſub cautione Mutiana , videlicet , ut ſi tranſeat ad ſecundas nuptias , Legatum debeat reſtituere cum omnibus fructibus perceptis .

86 PROB. V. Communi Doctorum calculo nulla reperitur turpitudinis labes in pacto promiſſorio , ex quo promittenti nulla adveniat utilitas: ſed nulla in caſu noſtro utilitas advenit promittenti ; ergo . Non advenit utilitas temporalis promittenti ; quia nihil temporale a promiſſario exigit . Nec etiam ſpiritualis ; quia in ſui favorem nihil expoſtulat . Sola igitur promiſſarii utilitas intenditur , ut in aperto eſt . Hinc Sacra Rituum Congregatio approbat in officio Sancti Alberti Noſtri Ordinis Carmelitani factum illud, in quo a naufragio Judæos quoſdam liberavit , habita pactione , ut baptiſmate regenerarentur — Qui cum mergi cœpiſſent , „ ad Sanctum , ut eis opem ferret , clamare „ cœperunt . Promiſit ille, ſi Chriſtiani fieri „ vellent , ſe eis auxiliaturum Quibus id „ promittentibus , Vir Dei ambulans ſuper „ aquas , manus eis porrexit , eodemque in „ flumine eos baptizavit , & ad ripam inco„ lumes perduxit — In ſolutione argumentorum res clareſcet .

SOLVUNTUR ARGUMENTA ADVERSÆ OPINIONIS .

87 OBJIC. I. Eadem eſt turpintdo velle alteri , mediâ pecuniâ , Dei donum , ac velle ſibi : ſed promittere alteri pecuniam pro ingreſſu Religionis eſt velle alteri Dei donum : ergo eſt eadem turpitudo , ac velle ſibi ; ſed velle ſibi , mediâ pecuniâ , Dei donum , eſt ſimoniacum ; ergo etiam alteri velle . Oſtenditur argumentum ex textu Sacræ Scripturæ *Act.* 8. , ubi Simon Magus cum vidiſſet per impoſitionem manuum Apoſtolorum dari Spiritum Sanctum , obtulit eis pecuniam , ut darent ei hanc poteſtatem conferendi Spiritum Sanctum ; Petrus autem dixit ad eum : *pecunia tua tecum ſit in perditionem : quoniam donum Dei exiſtimaſti pecuniâ poſſideri.* Hic habemus, ſimoniacam

cum labem in eo eſſe, quod quis velit donum Dei poſſidere pecuniâ. ex improportione, quæ pecuniam inter & donum Dei adinvenitur. Porro profeſſio Religioſa eſt donum Dei, ut colligitur ex Apoſtolo 1. *Corinth.* 7., & ex Evangeliſta Matthæo *cap.* 19. Ergo ſimoniacum eſt velle ſibi pecuniâ Religioſam profeſſionem; ergo etiam ipſam alteri velle; nam ſemper ſubſiſtit improportio pecuniæ ad donum Dei, temporalis ad ſpirituale.

RESP. Ultro fatemur ex eo Scripturæ loco colligi Simoniacum vitium; & ideo ab univerſis Theologis, ac Patribus producitur ad illud explicandum, reprobandumque. Ipſi loco alludens Angelicus Doctor 2. 2. *quæſt.* 100. *art.* 1. definit Simoniam, quod ſit ſtudioſa voluntas emendi, vel vendendi aliquod ſpirituale, vel ſpirituali adnexum. Hanc voluntatem emendi ſatis clare ſuadet illa Petri locutio: *quoniam donum Dei exiſtimaſti pecuniâ poſſideri*; hoc eſt, acquiri dominium doni Dei traditione pecuniæ. Computavit ergo Simon donum Dei inter res, quæ humano commercio pecuniis comparantur; unde pecuniam offerens illud emere voluit; & quamvis erronea exiſtimatione ductus eſſet, quia tamen vincibilis erat ejus ignorantia, ac fortè affectata, ab Apoſtolorum Principe execratus fuit, diriſque devotus. Qui hoc modo ſibi, aut alteri vult donum Dei, utique ſimoniace agit. Ceterum promittens pecuniam Juveni, ut fiat Religioſus, non ſic pecuniam tradit: ſed ſolùm pecuniam certò dandam offert, ut eum ad ſtatum ſibi utilem aſſumendum alliciat; quapropter nec formaliter, nec æquivalenter, nec implicite, donum Dei vendit.

Simonia a Simone Mago.

88 OBJIC. II. Æque damnabile eſt Deum præpoſtere colere, ac alium ad hujuſmodi cultum inducere: ſed ob bona temporalia præpoſtere colitur Deus; ergo damnabile eſt ob bona temporalia colere Deum, & alium inducere ad ſic colendum Deum. Hoc porro fit, quando promiſſione pecuniæ ad Monaſticum ſuſcipiendum habitum quis allicitur. Argumentum deſumitur ex Job *cap.* 1., ubi Satanas crimini vertit Job, quod propter temporalia bona famuletur Deo. Fit injuria Deo, in primo caſu, fit injuria ſanctitati Religionis in ſecundo.

RESP. Argumentum æquivocatione laborat. Si quis unice ob temporalia bona Deo obſequatur, dubio procul præpoſtere agit; quia ſatis innuit, Deum nolle colere, niſi propter terrenas felicitates. Ceterum non eſt is criminandus, ſi ob temporale lucrum Deo inſerviret, paratus tamen abſque illo obſequium eidem præſtare. Satanas malignans in Sancto Job perperàm judicavit, ipſum Deum famulari unice ob temporalia, ut eo loci *verſ.* 9. ſatis innuitur; *Numquid Job fruſtra timet Deum? Nonne tu vallaſti eum, ac domum ejus, univerſamque ſubſtantiam per circuitum, operibus manuum ejus benedixiſti, & poſſeſſio ejus crevit in terra? Sed extende paululum manum tuam, & tange cuncta, quæ poſſidet, niſi in faciem benedixerit tibi.* Judicabat igitur impius receſſurum Job a Dei cultu, ſi temporalibus ſpoliaretur. Erravit tamen, cum omnium bonorum jacturam paſſus in Dei cultu fidelis æquo animo perſeveraverit. Qui Juveni pecuniam promittit, ut ſuæ conſulat ſaloti, Religioſum ſtatum amplectendo, non aliud intendit, quàm ipſum allicere, ut Deo peculiariter inſerviat; ea propter finis præcipuus eſt ipſemet Deus; & in hoc nihil damnabile, nulla deordinatio.

Colere Deum ob bona temporalia quando deordinatum.

89 OBJIC. III. Illicitum eſt id, a quo præcipit Apoſtolus abſtinere: ſed Juveni promittere temporale ea animo, ut Religioſus fiat, ab Apoſtolo vetitum legitur 1. ad Theſſalonic. 5. verſ. 21. *Omnia autem probate: quod bonum eſt tenete. Ab omni ſpecie mala abſtinete vos*: ad ſtatum autem Religioſum promiſſionibus temporalium quempiam impellere ſpecies profectò mali eſt; ergo.

RESP. Temporalia ſubdere ſpiritualibus nullam inordinationem ſecundùm ſe involvit; nam Deus temporalia largitur, ut eis utamur ad ſpiritualia acquirenda. Inordinatio foret temporalibus ſubdere ſpiritualia: per temporalia ſpiritualia negotiari. In caſu noſtro hoc non contingit; temporale ſiquidem ſubditur ſpirituali, quod unice tamquam finis intenditur: intendit enim promittens æternam alterius ſalutem; nec ibi negotiatio intervenit: cum ipſe nihil recipiat.

Subdere temporalia ſpiritualibus non eſt inordinatum.

90 OBJIC. IV. Promittere temporale ut motivum conſequendi ſpirituale, eſt ſimoniacum: ſed promittens pecuniam Juveni, ut fiat Religioſus, promittit temporale ut motivum conſequendi ſpirituale; ergo ſimoniace promittit. Declaratur major propoſitio. Propoſitione 45. ab Innocentio XI. proſcripta definitur, eſſe ſimoniacum dare temporale, non ut pretium rei ſpiritualis, ſed ut motivum conferendi ſpirituale. Urbanus II. Cap. *Salvator* 1. *q.* 3. advertit quod Simon Magus non adeo hebes erat, ut putaret emi poſſe poteſtatem dandi Spiritum Sanctum; ſed obtulit pecuniam, ut Apoſtolos moveret. Giezi itidem nihil poſtulavit ut pretium miraculoſæ ſanitatis Naaman Syro precibus Eliſei collatæ, ut contextus declarat; petiit enim pro hoſpitalitate in adventu duorum Fratrum exercenda; collata ſanitas ipſum in ſpem erexit quidquam poſtulandi. Porro æqualis malitiæ eſt actu dare, ac promittere ſe daturum, ut motivum conſequendi ſpirituale. Minor propoſitio oſtenditur. Promittens Juveni mille, ut Religioſus fiat, intendit movere, impellere, allicere ad ſtatum Religioſum ſuſcipiendum: hæc enim verba in idem redeunt; ergo promittit temporale ut motivum conſequendi ſpirituale.

RESP. Motivum, in ſenſu Eccleſiæ, in collatione temporalis pro ſpirituali tunc eſt ſimoniacum, quando eſt totale, vel principale: quando eſt cum pacto ſaltem implicito alterum obligandi: quando demum eſt abſolutum, & objectum voluntatis; inſervit enim ſub iis modis temporale ad negotiandum ſpirituale. Impræſentiarum nihil horum occurrit. Promiſſio temporalis non eligitur ut motivum totale, vel principale, nec ut finis Ingreſſus in Religionem; nec Religio intenditur, ut a Juvene reſpiciatur temporale, tamquam finis, tamquam totale, aut principale

Temporale ut motivi conſequendi ſpiritualia quando ſimoniacum.

pale motivum . Rurſus nec implicite , nec explicite includitur in hac promiſſione intentio obligandi alterum . Pariter non eſt iſta promiſſio objective abſoluta : ſed ſolùm conditionata , ſed efficax ex parte promittentis : conditio autem nullam habet efficientiam in effectum ; unde promiſſum illud temporale non eſt effectivum Religioſæ Profeſſionis .

Diſcrimen inter cauſam motivam finalem, & impulſivam.

Apud Canoniſtas , & Juriſtas cauſa finalis, & motiva , longe differt ab impulſiva . Motiva , & finalis , ſubſtantiam reſpicit ; impulſiva reſpicit modum . Defectus cauſæ motivæ , & finalis , irritat contractum , ſupplicationes , & reſcripta ; ſecus defectus cauſæ impulſivæ . Hoc plane modo Deus ad ſui famulatum promovebat Hebræos , & bonorum ſpoliatione , ab Idololatria avocabat . Illa temporalia ſe habent ut dulcedo in medicamine , quæ ægrum mulcet ad bibendum illud . Sic in virtute debilis ad bene agendum allicitur , vel excitatur , ad perfectius vivendum .

91 OBJIC. V. Majus eſt directe temporale promittere ad ſpirituale conſequendum , quàm promittere temporale ad impedimenta removenda , ut alter conſequatur ſpirituale : ſed hoc ſecundum non licet ; ergo neque primum . Argumentum eruitur ex Cap. *Matthaus . De Simonia* , ubi cum unus electus eſſet ad Eccleſiæ regimen , majoris partis ſuffragio , contradicentibus paucis , Amicus electi dedit uni ex opponentibus pecuniæ ſummam , quievitque adverſantium rumor . Conſultus Pontifex reſpondit , quod electus ſtatim reſignaret Eccleſiam , ne crimine macularet animam ; cum nihil proſit Univerſum lucrari Mundum , ſi anima detrimentum patiatur .

Impedimentum aliud intrinſecum , extrinſecum aliud.

RESP. Impedimenta ſunt in duplici differentia . Alia ſunt præſuppoſita , & extrinſeca ; intrinſeca alia . Cum dicitur , licere , medià pecunià , impedimenta amovere pro conſequendo ſpirituali : de impedimentis extrinſecis , & præſuppoſitis ſermo eſt ; hæc enim connexionem non habent cum ſpirituali ; adeoque rei temporalis collatio non vitiat opus . Utique vitiatur opus , ſi impedimentum ſit intrinſecum ; quia hoc unum & idem reputatur cum principali , videlicet cum opere ſpirituali . Contradictio , de qua Cap. *Matthaus* , erat ex intrinſeco impedimento ; ſiquidem oriebatur ex contentione habentium jus ad electionem . Deinde Amicus pecuniam tribuit , annuente Electo , in cujus utilitatem cedebat contradictionis tranquillitas ; quare ſuſpicandum eſt , quod data ſit pecunia , ut motivum inducens Contradicentes ad Suffragium præſtandum . In caſu præſentis Controverſiæ temporale promittitur pro ſpirituali dando alteri , ſeu veriùs ab alio acquirendo , abſque promittentis utilitate .

92 OBJIC. VI. Ut inquit D. Th. 2. 2. *quæſt.* 100. *art.* 2. *ad* 5. ſimoniacum eſt per pecuniam parare ſibi viam ad ſpirituale obtinendum : ſed eadem eſt malitia hanc viam alteri parare : & ideo ſimoniacum eſt pecuniam dare Collatori , ſeu Intercesſori , ut Amico conferat Eccleſiaſticum Beneficium ; ergo ſimiliter erit ſimoniacum , alteri per pecuniam parare viam , ut Religioſæ Profeſſionis beneficium conſequatur .

RESP. Angelici doctrina ſubſiſtit , quan-
A do pecunia datur ut motivum ſaltem principale , vel quaſi pretium , vel cum pacto abſoluto ſub obligatione ; & ſub his terminis eadem eſt malitia ſive ſibi , ſive alteri parare viam ad ſpirituale obtinendum . Quantum ad præſens nihil horum occurrit . Promiſſio namque eſt conditionata ; quæ cum nihil ponat in eſſe , nullum habet influxum in effectum , ſicut conſtat in applicatione ignis ad lignum .

Conditio non influit in effectum.

93 OBJIC. VII. Dare aliquid temporale Monaſterio , ut Juvenem ad Profeſſionem admittat Religioſam , omnino illicitum eſt : ſed idem eſt fundamentum dare ut quis
B Religionem ingrediatur ; ergo . Aſſumptum habetur Cap. *Quàm pio* 1. *q.* 2. , Cap. *Non ſatis . De Simonia* , & *In extravaganti . Sane , de Simonia* , quibus concinit D. Th. 2. 2. *quæſt.* 100. *art.* 3. *ad* 4 Minor propoſitio videtur certa . Nam correlativa prorſus ſunt dare Religioni , ut hunc ſuſcipiat , & huic impertiri , ut Religionem ingrediatur ; & æqualis eſt improportio temporalis ad ſpirituale in Religione admittente , & in Juvene ingrediente .

Quomodo nihil accipiendum pro ingreſſu in Religionem.

RESP. In laudatis textibus aperte eſt prohibitum , ne quid accipiatur pro admiſſione ad habitum Religioſum ; quod tamen
C intelligitur , ſi illud exigatur ex pacto ultro , citroque obligatorio Sub his terminis intercedit venditio , & emptio , ut dicitur Cap. *Quàm pio* ; non quidem venditio formalis , quæ locum non habet , niſi apud ſtultum , ut dicit Urbanus II. , ſed æquivalenter , hoc eſt , ex modo agendi , quia ſic ſpiritualia habentur , ac in nundinis temporalia . Haud tamen vetitum eſt , aliquid recipere ſincero eleemoſynæ titulo , ut ibidem dicitur . Ad hoc facit Caput *Tua nos , De Simonia* , ubi Clericus cuidam Eccleſiæ ſua offert bona ſub conditione ut in Canonicum recipiatur . In hoc facto ipſe Clericus , & recipientes declaran-
D tur Simoniaci a Papa ; quia temporale offertur , ut motivum conſequendi ſpirituale , & ſub conditione mutuò obligante — Quod ſi „ is , qui talem donationem facit , ex intentione ducatur , ut per temporalia bona , „ quæ offert , ſpiritualia valeat adipiſci , & „ Clerici , qui eum in Fratrem admittunt , „ non eſſent eum , niſi commoda temporalia „ perciperent , admiſſuri , ſine dubio tam ille , „ quàm iſti , apud diſtrictum Judicem culpa- „ biles reperiuntur — Ex quo habemus , intentionem conſequendi ſpirituale per temporale ſufficere ad Simoniam ; ac proinde motivum conferendi , vel efficiendi ſpirituale per
E temporale conſtituit ſimoniacam turpitudinem ; & hoc appellatur emptio , & venditio . Nullum ex his capitulis in caſu noſtræ difficultatis reperitur . Pactum ſolummodo reperitur ex parte promittentis , & non extenditur ad obligandum alterum : conditio eſt omnino ſimplex , libere acceptanda , vel rejicienda : temporale non offertur , ut motivum , ut finis , ſed ut blandimentum quoddam verbalibus ſuaſionibus , & precibus , correſpondens , in quo nil turpe invenire eſt . D. Thomas eo loci loquitur juxta Canonum intelligentiam ; propterea dicit — pro ingreſſu Mo-

„ naſterii non licet aliquid exigere, vel accipere quaſi pretium —

94 DICES. Prædicto modo allicere ad ſpiritualia prohibitum habemus laudato capite *Quàm pio*; ait enim — Nuſquam enim „ legimus, Domini Diſcipulos, vel eorum „ miniſterio converſos quempiam ad Dei „ cultum aliquo muneris interventu provo„ caſſe, niſi fortè de pauperum alimento, „ quis in commune proponat, quorum nulli, „ cujuſcumque profeſſionis eſſet, victualia „ negabantur. Scimus enim, quod omne „ datum optimum, & omne donum perfe„ ctum, deſurſum eſt deſcendens a Patre lu„ minum, a quo bonæ voluntatis donum ac„ cipit, qui ſancto deliberationis arbitrio, „ gratis Deo ſervire diſponit — Atqui promiſſio pecuniæ Juveni, ut fiat, aut ſi fiat Religioſus, eſt provocativa ad cultum Dei: & donum ſuſcepti habitus Religioſi non eſt inſerviendi Deo gratis, cum habeatur pecuniæ oblectamento; ergo.

Pactum in ſpiritualibus reprobatur.

RESP. Verbum illud *provocaſſe*, non oblectamentum, ſed motivum, innuit, ſicut & pactum paſſive, & active obligans. Conſtat ex illis: *Dum tamen omnis abſit pactio, omnis ceſſet conventio*. Hæc verò ceſſat in caſu noſtro. Non omnis intuitus temporalium bonorum vitiat gratuitam rei ſpiritualis conſecutionem. Gloſſula in hunc locum dicit, licitum eſſe, dando, honorando, loquendo, blandiri Infidelibus, ut convertantur; & quod Silveſter omnibus, qui vellent baptizari, munera promiſit. Converſio Peccatoris donum perfectum deſurſum eſt, & nihiloſecius temporalibus pœnis ſæpe Deus ad illam Peccatores excitat; ſicut & provocat promiſſione, & collatione bonorum temporalium.

95 OBJIC. VIII. Si Legatum ſub conditione nuptiarum ſpiritualium licitum foret, rejiceretur conditio, ſi eſſet, de iiſdem non contrahendis: ſed non rejicitur; ergo. Declaratur major. Si centum legentur Juveni, ut non nubat, ſeu ſi non nubat, rejicitur iſta conditio, *l. Titia, Si non nupſerit ff. de condition., & demonſtr.*; & ſi nubat Juvenis, Legatum ſubſiſtit; quia Reipublicæ majus bonum ſunt corporales nuptiæ, quàm non nuptiæ; unde Legatum avertens a nuptiis, ſuſtinetur pro volente nuptias. Ita deberet igitur idem contingere in ſpiritualibus nuptiis; Legatum ab iis avertens deberet ſubſiſtere in volente illas. Minor propoſitio propugnatur a Sanchez, & a quibuſdam aliis. Nam Lex de ſpiritualibus nuptiis non diſponit; unde apte colligitur, cenſuiſſe Legem, turpe eſſe provocare temporalibus ad ſpiritualia.

Conditio de non contrahendis nuptiis etiam ſpiritualibus rejicitur.

RESP. Negando minorem, quam veriùs plures ſuſtinent Auctores præcipue Juriſtæ, ut ſunt Baldus, Decius, Acoſta, Aretinus, Felinus. Conſtat ex Autentica, *De Sanctiſſ. Epiſcopis §. ſed & hoc præſenti, collat. 9.* dicente, eam conditionem pro non ſcripta haberi. Quare falſum eſt, quod Jura non diſponant. Deinde Jura nuptiis corporalibus æque ac ſpiritualibus favent; quia utræque ad magnum Reipublicæ bonum ordinantur. In utriſque non intenditur per ſe primò privatum, ſed publicum, & commune bonum. Reipublicæ apprime convenit, quod Dei cultus multiplicetur, pluresque Deo in ſtatu Religionis inſerviant. Malè igitur concluditur, Leges judicare, quod Legatis provocare ad Religionem, ſapiat turpitudinem; immo bonum opus operantur, qui talia agunt. Audiamus D. Thomam 2. 2. *quæſt.* 189. *art.* 9. — Inducentes alios ad Religio„ nem, non ſolùm non peccant, ſed ma„ gnum præmium merentur . . . . poſſet ta„ men contingere circa hujuſmodi inductio„ nem triplex inordinatio. Primò quidem, „ ſi violenter aliquis alium ad Religionem „ cogeret; quod prohibetur in Decret. 20. „ q. 3. Secundò, ſi aliquis ſimoniace alium „ ad Religionem trahat muneribus datis, ut „ prohibetur Decret. ibidem q. 2. cap. *Quam* „ *pio*. Nec tamen ad hoc pertinet, ſi ali„ quis alicui pauperi neceſſaria ſubminiſtret „ in Seculo nutriens eum ad Religionem, „ vel ſine pacto aliqua munuſcula tradat ad „ familiaritatem captandam. Tertiò, ſi men„ daciis eum alliciat; imminet enim ſic in„ ducto periculum, ne cum ſe deceptum „ invenerit, retrocedat, & ſic fiant noviſ„ ſima illius hominis pejora prioribus, ut „ dicitur Lucæ 11. — Pactum accipit ad ſenſum producti Textus *Quàm pio*.

Status Religioſus Reipublicæ utilis.

Quædam limitatio de Legatis.

Cum diximus, Legatum relictum, ſi non nubit, valere in favorem nubentium temporaliter, vel ſpiritualiter, intelligitur ſi conditio ſit univerſalis, & abſoluta; ſecus ſi ſit reſtricta ad particularem perſonam in corporalibus, vel ad ſingularem Religionem, aut Monaſterium; cum aliæ ſint Perſonæ, aliaque Monaſteria, in quibus ſpirituales nuptias celebrari poſſint, ſicut in corporalibus.

Illud itidem certum videtur, quod relinquens Legatum ſub hiſce terminis *ſi ingrediatur Religionem* intendit ingreſſum media profeſſione completum; vult enim quaſi providere ſubſidia vitæ. Unde ſaltem ſuâ culpâ egrediens, quatenus habitum Religioſum aſſumpſit animo egrediendi, vel datâ operâ culpas committit, ut dimittatur, non lucratur Legatum; non enim hujuſmodi intendit fictiones Teſtator, ſed ut ſincere habitum induat ſeria intentione experiendi Religionis onera ſecundùm Eccleſiæ mandatum de probationis anno. Quod ſi candide, bonaque fide ingreſſus dimittatur, etiam propter defectus, ob quos meruerit habitu expoliari, ad hunc tamen finem non commiſſos, poteſt utique Legatum retinere, prout verba exprimunt, cum & aliunde quid diverſum ſit profiteri & ingredi; aliàs novit Teſtator, præmitti probationis annum, ut idonei aſſumantur, & dimittantur inhabiles, & tamen abſolute, & abſque exceptione Legatum inſtituit. Num verò dimiſſus ab hac Religione, aliam tentatur experiri, ab illa pendet quæſtione, quæ conſimiliter in emittente votum Religionis ad examen revocatur.

CON-

CONTROVERSIA VII.

AN PER INGRESSUM IN RELIGIONEM, ET PER CASTITATIS VOTUM SOLVANTUR SPONSALIA.

96 INgreſſus in Religionem prout ſolemnem includit validam Profeſſionem, dubio procul diſſolvit Sponſalia. Nam, ut dicemus infra agendo de Sacramento Matrimonii in hoc Tractatu *Diſp. IV. Contr. IV.* Matrimonium ſimpliciter ratum per ſolemnem Religioſam Profeſſionem diſſolvitur ergo a fortiori per eam diſſolvuntur Sponſalia, cum vinculum illius ſit fortius iſtorum vinculo. Loquimur igitur impræſentiarum de ingreſſu in Religionem, præciſive a Profeſſione, ſincero tamen animo facto in ordine ad ipſam Profeſſionem, quantum eſt de ſe, ſuo tempore emittendam. Sub eodem titulo comprehendimus etiam votum ſimplex Caſtitatis, votum Religionis, & votum ſuſcipiendi Sacros Ordines; quia de iis omnibus una videtur ratio. Hæc verò vota neceſſe eſt ſubſequi ad Sponſalia. Non enim contractus per aliud diſſolvitur, niſi ipſe contractus ſnpponatur; porro impedimentum prævium incompoſſibile jam dirimit, irritatque contractum. Loquimur etiam de Sponſalibus juratis: propter fundamentum ſæpe productum, quod juramentum contractui acceſſorium ſequitur ejuſdem naturam. Non tamen ſermo inſtituitur de caſibus per accidens, qui ſunt præter Legem, & de quibus proloquium aſſerit, non dari ſcientiam.

Circa ſimplicem approbatæ Religionis ingreſſum triplex adeſt opinio. Prima docet, utrinque Sponſalia abſolute diſſolvi. Sic cum Silveſtro Navarrus, Toletus, Sanches. Opinio altera oppoſitum propugnat, niſi ſuperveniat Profeſſio Ita cum Ricardo Durandus, Paludanus, Coarruvias. Tertia affirmat, diſſolvi ex parte remanentis in Seculo, ſecus ex parte ſuſcipientis habitum. Sic Coninck, Pontius, Amicus, Henriques. Quælibet harum opinio pro ſe explicat eumdem D. Thomæ Textum.

Quoad ſimplex Caſtitatis votum eadem pariter occurrit diſſenſio. Negant diſſolvi Sponſalia Coninck, Silveſter, Navarrus, Paludanus, Sanches. Affirmant Cajetanus, Suares *Tom. 2. de Relig.*, *lib. 2. de voto cap. 4.*, Azorius *Tom. 1. Moral. Inſtitut.*, *lib. 11.*, *cap. 21. q. 10.*, Sylvius *In Comment. art. D. Th.*, Ledeſma, Pontius. Concedunt diſſolvi ex parte non voventis, ſecus ex parte voventis, Brunellus, Cucus, & alii. Itaque ut veriorem, & Juribus conſonam eligamus opinionem.

DICENDUM quod per ingreſſum in Religionem, & per votum ſimplex Caſtitatis diſſolvuntur abſolute Sponſalia, ita quod utraque Pars libera evadit.

97 PROB. I. Quod legitime in aliud mutatur, in ſe non manet: ſed Sponſalia per ingreſſum in Religionem, & per votum Caſtitatis in melius legitime mutantur; ergo in ſe non manent. Declaratur aſſumptum. Status Cœlibatus per ſe eſt melior ſtatu nuptiali; pertinet enim ſtatus Cœlibatus ad Conſilia Evangelica *Matth. 19*, & *1. Corinth. 7.* Hic porro ſtatus aſſumitur ſive per votum Caſtitatis, ſive per ingreſſum in Religionem; ergo.

Cœlibatus melior Connubio.

98 PROB. II. Contractus habens firmitatem ſub conditione, eſſe non habet, non purificata conditione: ſed in contractu Sponſalium includitur tacita conditio, ſi ſtatum ſuperiorem non eligero, & hæc conditio non purificatur in eo, qui votum emittit Caſtitatis, vel ingreditur Religionem; ergo non habet eſſe in eo contractus Sponſalium, ſed diſſolvitur. Hac ratione Cap. *Ex publico 7.*, *De converſ. Conjugatorum* Profeſſio Religioſa dirimit Conjugium ratum; quia in nuptiali contractu tacita involvitur conditio, niſi Religioſam emiſero Profeſſionem. Ita in Sponſalibus, quæ ſunt via ad nuptias, tacita includitur conditio, niſi meliorem ſtatum aſſumpſero. Quoniam verò minoris firmitatis ſunt Sponſalia, quàm Conjugium ratum, non requiritur ad ſolvenda Sponſalia Profeſſio, & votum ſolemne, ſed ſufficit ingreſſus in Religionem, aut ſimplex Caſtitatis votum.

Conditio implecta ſuſpendit contractum.

99 PROB. III. Diſſolvuntur Sponſalia quotieſcunque talis ſupervenit illis rerum mutatio, quæ ſi antecedenter fuiſſet, prudentes non contraxiſſent: ut colligitur ex Cap. *Quemadmodum*, *De jurejurando*: ſed ingreſſus in Religionem, & ſimplex Caſtitatis votum hujuſmodi mutationem faciunt; ergo. Quantùm ad votum non eſt difficultas; quia tale votum præcedens irritat Sponſalia, quæ non poſſunt eſſe de illicitis. Quantùm ad ingreſſum in Religionem conſtat; quia nemo prudens ſponderet nuptui eum, quem ſciret ſeriò ſuſcepturum Reilgioſum habitum. Profectò aſſumptio Status Religioſi dicit in communi ſenſu magnam cum nuptiis improportionem. Et certe majorem dicit quàm mutatio notabilis in divitiis: hæc autem eſt cauſa ſufficiens ad diſſolvenda Sponſalia; ergo etiam ingreſſus in Religionem. Addatur quod apud nonnullos quædam dedecoris ſpecies cenſetur nubere cum his, qui a Religioſo ſtatu receſſerunt: opinantur enim in hac defectione turpitudinem; unde ſicut morum aſperitas eſt cauſa ſufficiens diſſolvendi Sponſalia, ita ingreſſus in Religionem.

Rerum mutatio in Sponſalibus.

100 PROB. IV. Renuntiatio dirimit Sponſalia, ſi eſt ex tituln legitimo: ſed ingreſſus in Religionem, ſicut & votum Caſtitatis, eſt renuntiatio Sponſalium ex titulo legitimo; ergo dirimit Sponſalia. Renuntiationem hanc jure fieri, in aperto eſt; nam bonum eligitur ſuperioris ordinis. Aliàs nemo contrahentium dum contrahit in bonis inferioribus, vult ſibi damnum afferre ſe impotentem efficiendo ad bona acquirenda excellentiora; hinc nemo intendit ſtare contractui in re pecuniaria, cujus ſolutio vergit in grave præjudicium famæ.

Nemo ſpoliandus ſuo jure.

101 PROB. V. Quoties duo occurrunt vincula incompoſſibilia, prævalet fortius, Cap. *Si inter*, *De Sponſalibus*: ſed Sponſalia, & votum Caſtitatis ſunt duo vincula incompoſſibilia, & votum eſt vinculum fortius; ergo prævalet iſtud, & Sponſalia diſſolvuntur.

Ingreſſus in Religionem fortius vinculum Sponſalibus.

vuntur. Proportione ſervata, idem valet de ingreſſu in Religionem. Quamvis in eo nulla detur obligatio, nec ex parte Novitii, ad perſeverandum, nec ex parte Religionis ad eum retinendum: eſt tamen in illo vis quædam ſuperioris ordinis participative a Profeſſione, ad quam tendit; quia vincula ſpiritualia fortiora ſunt corporalibus. Per Baptiſmum homo fit de Eccleſia, & obligatur ad obſervantiam Legis Evangelicæ: & Catechumenus dicitur de Eccleſia merito, & virtute, eo quod ſtatus Catechumeni eſt via, & petitio Baptiſmi. Similiter per Religioſam Profeſſionem homo fit de corpore Monaſtico, & ligatur ad Monaſticam obſervantiam: & Novitiatus ex ſui inſtitutione, & ex animo ſuſceptus, eſt via, & petitio, Profeſſionis; proinde Novitiatum ingrediens merito, & virtute, de corpore Religionis cenſetur. Refunditur ergo vigor aliquis ea Profeſſione in ingreſſum in Religionem.

Confirmatur. Sicut ſe habet forma ad formam, ita ſe habet diſpoſitio ad diſpoſitionem; & ſicut forma fortior ſuperveniens formam deſtruit præexiſtentem, ita diſpoſitio ad formam fortiorem ſuperveniens tollit diſpoſitionem præexiſtentem ad formam minus fortem. Sponſalia ſunt diſpoſitio ad nuptias, & ingreſſus in Religionem eſt diſpoſitio ad Profeſſionem; ergo.

Ex utraque Parte ſolvuntur Sponſalia.

102 Ex his eruitur quod utraque Pars libera evadit. Nam hæc omnia inter utramque Partem verſantur, & promiſſio Sponſaliria eſt mutua; ſi igitur una Pars remanet libera, neceſſe eſt & altera remaneat libera; ablato enim uno relativo, deficit & alterum.

Rurſus. Concedunt omnes, quod ſerius ingreſſus in Religionem ſit ceſſio juris acquiſiti per Sponſalia ſuper aliam Partem, unde illa remanet libera; hoc ipſo & iſta eadem debet libertate gaudere. Remanens in Seculo acquiſierat jus a repromiſſione alterius, & alter acquiſierat jus per acceptationem repromittentem: hæc omnia tollit ceſſio; adeoque facit ambos liberos.

SOLVUNTUR ARGUMENTA OPPOSITA.

103 OBJIC. I. Ingreſſus in Religionem non dicit ſui juris ceſſionem: ſed hoc ipſo non diſſolvit Sponſalia, ut conſtat; ergo. Explicatur. Ingrediens in Religionem intendit experiri, utrum ſtatus Religioſus ſit convenientior ſtatu nuptiali; adeoque non cedit ſtatim ſuo juri, ſed ſolùm ſub conditione, ſi Profeſſionem emiſero.

Ingrediens Religionem abſolute cedit Sponſalibus.

RESP. Qui ſincere ingreditur Religionem, ingreditur ex intentione permanendi, & profitendi, & eligit ſtatum Religioſum, quia abſolute eſt melior, & ſecuritis conducit ad æterna; adeoque non ingreditur, ut experiatur, an ſit ſibi convenientior. Si verò dimittit Religioſum ſtatum: vel voluntatis vertibilitati, vel debilitati naturæ tribuendum eſt. Itaque ceſſio juris eſt abſoluta, & ex parte utriuſque, cum Sponſalia non ſint contractus, qui claudicare poſſit.

104 OBJIC. II. Sicuti Profeſſio Religioſa non componitur cum nuptiis, ita non componitur cum poſſeſſione beneficii: ſed ſimplex ingreſſus in Religionem non ſolvit poſſeſſionem Beneficii, niſi conjungatur cum Profeſſione; ergo pariter non ſolvit Sponſalia, niſi conjungatur cum Profeſſione.

Cur incompoſſibile ſit Sponſalium cum ſtatu Religioſo.

RESP. Maximum reperitur diſcrimen inter oppoſitionem unius, & oppoſitionem alterius. Profeſſionis oppoſitio cum nuptiis oritur ex dignitate, & perfectione, ſtatus Religioſi; oppoſitio autem Profeſſionis cum Beneficio naſcitur ex operum exercendorum, & onerum incompoſſibilitate. Aliàs poſſeſſio juris beneficiarii nulli affert gravamen; ſecus jus Sponſalium, cum toto Novitiatus tempore alter foret ligatus expectando, num ſubſequatur Profeſſio, & interim meliores occurrere poſſent nuptiæ, quas dimittere cogeretur. Quapropter ingreſſus in Religionem ceſſionem involvit juris Sponſalium, & ex utraque parte diſſolvuntur Sponſalia; non cedit tamen juri Beneficiario.

105 OBJIC. III. Sponſalia ſunt vinculum fidelitatis, & veritatis, non minus quàm vota ſimplicia: ſed ingreſſus in Religionem antecedenter ad Profeſſionem non ſolvit vota ſimplicia; ergo neque Sponſalia.

Cur ingreſſus in Religionem non ſolvat vota, ſed Sponſalia.

RESP. Vota ſimplicia ſolvuntur per Profeſſionem; quia Profeſſio eminenter continet illa, & aliunde omnia vota facta ſunt Deo. Ingreſſus autem in Religionem non continet eminenter vota; & fieri poteſt quod nullatenus iſta illi opponantur, neque ratione materiæ, neque ratione formæ. Quod ſi materia voti ſit incompatibilis cum operibus Novitiatus, ut peregrinatio, commutatur, partecipatione privilegiorum, in alia opera compoſſibilia. Promiſſio ſponſalitia facta eſt homini, qui ſi expectare teneretur Profeſſionis exitum, gravaretur. Inſuper Novitiatus, utpote diſpoſitio ad Profeſſionem, opponitur diſpoſitioni ad nuptias, adeoque Sponſalibus; ſi enim integra remanerent Sponſalia, quæ ſunt diſpoſitiones ad nuptias, grave forent impedimentum Novitio, ne pacifice ſuo incumberet profectui, aſſiduiſque tentationibus ipſum perturbarent.

106 OBJIC. IV. Status, & actus ſuperveniens, nullam involvens obligationem ad alterum, vim non habet diſſolvendi actum, & ſtatum priorem hanc dicentem obligationem: ſed Sponſalia involvunt obligationem ad alterum: ſecus ingreſſus in Religionem, cum nec Deo, nec Religioni obliget; ergo.

Actus poſterior quandonam ſolvat priorem.

RESP. Actus, & ſtatus ſuperveniens, poteſt eſſe melior, ad quem jus haberi poteſt, ne ejus aſſecutio impediatur: poteſt inſuper eſſe impletio conditionis incluſæ in priori actu: & poteſt eſſe contrarius priori. Actus, qui ſimilibus qualitatibus ornatus eſt, efficaciam habet diſſolvendi priorem. Hujuſmodi eſt ingreſſus in Religionem: ipſe eſt electio melioris ſtatus, & Deus habet jus ne ab ullo impediatur, utpote de re ſibi gratiſſima, quoties nulli parti illarum eſt damnum: eſt impletio conditionis in Sponſalibus involutæ, videlicet, niſi ſtatum elegero ſuperiorem: opponitur inſuper actui Sponſalium. D. Thomas *in Supplem. quæſt. 43. art. 3. ad 1.* habet = Talis promiſſio ſolvitur per mortem

„ ſpi-

„ ſpiritualem, cum ſit ſpiritualis tantùm, „ ut dictum eſt — Promiſſio Sponſalitia eſt tantùm ſpiritualis, hoc eſt, conſiſtens in affectu, quia nondum corporalem facit poſſeſſionem in Sponſis, ſed ſolùm affective, & initiative, cum non ſit ipſum Conjugium, ſed ſolummodo diſpoſitio ad Conjugium. Ingreſſus in Religionem mors eſt ſpiritualis: in affectu ſcilicet, propter deſiderium perſeverandi, & profitendi. & initiative, utpote eſt diſpoſitio ad Profeſſionem; inſuper eſt non ſolùm ſpiritualis mors, ſed etiam onus eſt experimentale operum profitendorum, quod fundat jus, ut ſine cauſa nequeat Novitius a Religione dimitti. Ex laudata igitur profunda doctrina Doctoris Angelici ſatis elucet, quod ingreſſus in Religionem Sponſalibus ſuperveniens vim habet diſſolvendi ipſa Sponſalia.

107 OBJIC. V. Diſſoluta dicuntur in caſu Sponſalia ob præintellectam conditionem, niſi ſtatum elegero meliorem: ſed hoc perperàm dicitur; ergo. Perperàm dicitur; quia in nullo textu de Sponſalibus reperitur; nec etiam ex natura promiſſionis colligitur. Qui pecuniam alteri debet ex promiſſione, non ſolvit obligationem, ſi meliorem eligat ſtatum: nec ſatisfacit, ſi in melius, ſcilicet pauperibus, illam largiatur. Præterea nec in juramento, nec in voto datur locus commutationi in melius, quandu in alterius vergit præjudicium, *l. Id quod honeſtum eſt*, *De reg. juris*; ergo multo minus in Sponſalibus.

RESP. Dictum illud, ut vulgare proloquium adoptatur in electione Status. Capite *Verum*, *De converſione Conjugatorum* declaratur, Religioſam Profeſſionem ſolvere Conjugium ratum, ob id motivum incluſum, & præintellectum in contractu nuptiali. Id autem extenditur ad Sponſalia, propter rationis identitatem: cum ſint Sponſalia via ad nuptias, & Status Regularis ſit melior; quare diſpoſitio Juris non fuit neceſſaria ſingularis de Sponſalibus.

Promiſſiones in duplici genere.

Promiſſiones ſunt in duplici differentia. Aliæ circa Perſonas verſantur; aliæ circa res. Primi generis ſunt, quæ ſolùm ad Statum eligendum ſpectant; ſecundi generis ſunt, veluti promiſſiones pecuniariæ. In illis ſubintelligitur prædicta conditio; unuſquiſque enim ſibi optimum ſtatum naturaliter exoptat eligere; unde quamdiu res manent integræ, nullus vult impediri a conſecutione illius, donec Perſona realiter non eſt tradita. In promiſſionibus ſecundi generis non ſubintelligitur conditio illa; quia res ipſæ ſunt obligatæ, & ipſæ alteri ſunt utiles; unde nec per aſſumptionem ſtatus melioris, nec per largitionem eleemoſynæ ſolvitur debitum.

Ad ultimam inſtantiam, negatur ſuppoſitum, quod Comparti fiat ullum præjudicium. Nullum ſane fit; nam illa conditio eſt & ipſi favorabilis, cum & ipſa eàdem uti potuiſſet conditione.

108 OBJIC. VI. Actus illicitus ſuperveniens nequit licitum ſolvere præſuppoſitum contractum: ſed ingreſſus in Religionem Sponſalibus ſuperveniens, ſicut & votum Caſtitatis, eſt actus illicitus; ergo. Minor propoſitio eruitur ex Cap. *Veniens*, *Qui Clerici vel voventes*, ubi pœnitentiæ ſubjicitur Fœmina, quæ votum Caſtitatis emiſerat poſt celebrata Sponſalia. Et ſane offertur Deo illicite, & nulliter, quod eſt Creaturæ debitum. Adde quod oppoſita opinio viam parat fraudibus.

Votum Caſtitatis poſt Sponſalia licitum.

RESP. Sanchez *diſp.*46. docet, illicitum eſſe illud votum Caſtitatis, & ingreſſum in Religionem. Ceterum doctrina hujuſmodi nec Juribus, nec ſolidioribus principiis conſonat. Dicimus itaque, votum illud eſſe licitum, ſicut & ingreſſum in Religionem; quia promiſſio Sponſalitia conditionem involvit, niſi ſtatum meliorem elegero, ita quod etiam poſt celebratas nuptias concedit Eccleſia bimeſtre ad deliberandum. Perſona non eſt alteri abſolute debita, niſi conditione purificata, ideſt, niſi ſtatum non voluerit mutare in meliorem; adeoque nihil Deo offertur illicitum.

Laudatus Canon non urget. Mulier enim illa fraudolenter proceſſit. Diſtulit artificioſe Sponſalium executionem, volens alteri nubere; & ut mentem ſuam impleret, emiſit Caſtitatis votum, ut Compromiſſarius aliam duceret, & ſic ipſa remaneret libera. Inſuper ligata voto ſacrilege peccavit: unde Pontifex dicit: *fide mentita*, *& violato voto*; propterea juſte fuit pœnitentiæ ſubjecta. Ad præcavendum tamen majus malum indulſit Pontifex nuptias, data Epiſcopo facultate ad votum relaxandum.

Etiam eſt validum illud votum.

Hoc ipſo, quod votum eſt licitum, eſt etiam validum; aliàs ſi poſt votum vovens nuberet, eſſet ei cohabitatio omnino licita, tam active, quàm paſſive; quam cohabitationem horrent Adverſarii concedere. Si autem votum validum eſt, jam Sponſalia, quæ mutua ſunt, ex utraque parte ſoluta ſunt. Hinc infertur, quod ſi poſt votum labatur ille in peccatum, peccat ſolummodo contra votum, non etiam contra fidem mediis Sponſalibus datam. Et ſi diſpenſationem peteret a voto, poſſet alteri nubere; quia Sponſalia illa abſolute ſunt utrinque diſſoluta, nec remanent ſuſpenſa, niſi expreſſa mentio conditionis fuerit interpoſita, ideſt, quamdiu ligatus manebo voto. Hæc proportionaliter dicenda ſunt de ingreſſu in Religionem.

Nec patet aditus fraudibus ex vi præſentis doctrinæ; ſi enim ſequantur fraudes, ex privatorum malitia ſequuntur. Hoc eſt ſcandalum paſſivum acceptum, ſicuti Phariſæorum ex occaſione operum Chriſti.

109 OBJIC. VII. Æque opponuntur Sponſalibus Minores Ordines, ac ingreſſus in Religionem: ſed Minorum Ordinum ſuſceptio non diſſolvit Sponſalia; ergo neque ingreſſus in Religionem. Minorem omnes adoptant. Major facilè conſtat; ſiquidem Minores Ordines conſtituunt ſuſcipientem in Statu ſuperiori initiative, & tribuunt ei privilegium Canonis, & capacitatem, & jura ad Eccleſiaſtica Beneficia.

RESP. A poſteriori evincitur, aliquod adeſſe diſcrimen inter oppoſitionem, quam dicunt Sponſalibus Ordines Minores, & illam, quam habet ingreſſus in Religionem; omnes enim conveniunt quod Minores Ordines non diſſolvunt Sponſalia, plurimi verò

pro-

Diſcrimen inter Ordines Minores, & Novitiatum.

propugnant, ingreſſum in Religionem utique
illa diſſolvere. Ceterum diſcrimen in eo eſt,
quod Minores Ordines non dicunt ſpiritua-
lem mortem, neque initiative. Licèt enim
ex Eccleſiæ lege nullus pervenire poſſit ad
Majores Ordines, niſi per Minores: tamen
iſti medium quemdam conſtituunt Statum,
in quo quis poteſt libere permanere; adeoque
eſt Status mixtus ex Sacro, & non Sacro.
Plurimi, Eccleſia non reclamante, cum Mi-
noribus Ordinibus nubunt; & hoc regulari-
ter, & non niſi rarò, in Novitiis non con-
tingit. Sunt itaque Ordines Minores finis
intermedius ſuam habens bonitatem per ſe
expetibilem, in quo quis poteſt conſiſtere, &
per eum pariter poteſt ulteriùs progredi.
Novitiatus autem eſt velut purum medium,
quo expleto, aut dimittendus eſt, aut Pro-
feſſione complendus.

Illud certum eſt, quod ſuſceptio Sacri
Ordinis dirimit Sponſalia propter votum ſo-
lemne. Certum eſt etiam quod votum ſuſci-
piendi Ordinem Sacrum, & votum Religio-
nis ſolvunt Sponſalia, ſecundùm noſtra princi-
pia ex parte utriuſque. Etenim hujuſmodi
vota tenent; non poſſunt autem tenere de re
illicita; & eſſent de re illicita, ſi ſubſiſterent
Sponſalia, cum executioni mandari nequeant
in ſenſu compoſito cum voto, ob incompoſ-
ſibilitatem uſus nuptiarum.

110 OBJIC. VIII. Magis opponitur
prioribus Sponſalibus Conjugium cum alia
Perſona, quàm ingreſſus, & votum Religio-
nis: ſed Conjugium priora non diſſolvit
Sponſalia; ergo. Oſtenditur minor propoſi-
tio. Conjugium cum alia vim ſuſpendit
Sponſalium, ita quod ſi nuptus maneat liber
per mortem Conjugis, tenetur primam ſer-
vare fidem, ut colligitur ex Cap. *Si inter*,
De Sponſalibus, & ex Cap. *Duobus*, *De Sponſa
duorum*: eâdem prorſus ratione, qua quis
votum habens Religionis, ſi nubat, & po-
ſtea Compartis morte liber evadat, tenetur
ad votum: eodem etiam modo, quo quis
Petro vendidit equum, quem poſtea tradit
Paulo, ſi equus iterum ad Dominum perve-
niat, tradendus eſt Petro; hi namque con-
tractus ſuſpenduntur pro tempore, quo ex-
trema ſunt incompoſſibilia. Major propoſitio
eſt certa, cum Conjugium ſit terminus ipſe
Sponſalium omnino incompoſſibilis cum alia
Perſona, etiam ex mutuo condicto.

RESP. Falſam eſſe minorem propoſitio-
nem, quando Conjugium eſt validum, ut
cum Sanches *lib.* 1. *diſp.* 48. docent plurimi
ex iiſdem laudatis capitibus in objectione,
ubi altum habetur ſilentium de ſuſpenſione

Diſſolvuntur per Conjugium priora Sponſalia.

Sponſalium, & ſolummodo ſtatuitur in pri-
mo capite, pœnitentiam injungendam fore
ei, qui fidem fregit; & hoc idem eſt, ac de-
finire, ab omni alio onere, præter pœniten-
tiam, illum eſſe abſolutum. Ratio in aperto
eſt ex natura contractus. Nam ipſimet Ad-
verſarii concedunt ex laudatis Teſtibus ſolvi
Sponſalia ex parte innocentis; ergo hoc ipſo
etiam ex omni parte remanent ſoluta, cum
mutua ſint, & mutuis promiſſionibus contra-
cta. Ex conceptu etiam nuptiarum patent
ſoluta prima Sponſalia. Nuptiæ enim ſunt ex
ſuo genere perpetuæ, & oppoſitæ Sponſalibus
cum alia Perſona contractis; ergo perpetuam
A per ſe habent cum illis incompoſſibilitatem;
adeoque non poſſunt illa ex natura ſua rema-
nere ſuſpenſa. Res clareſcet exemplo. Fecit
quis ſtrictioris Religionis votum, & in laxiori
profitetur. Primum votum prorſus ſolvitur
Cap. *Qui poſt votum*, *De voto*, *& voti re-
dempt.* in 6., hoc ipſo quidem motivo, quod
ſubſequens vinculum ex natura ſua eſt irrevo-
cabile, & perpetuum, quamquam ſit diſpen-
ſabile per Romanum Pontificem, ut ajunt
Canoniſtæ, & ſit commutabile cum Profeſſio-
ne in ſtrictiori Religione. Similiter ergo in
caſu præſenti priora Sponſalia omnino ſol-
vuntur; cum Nuptiæ ſint irrevocabiles, &
B perpetuæ, ita quod, nullâ potentiâ, ſint di-
ſpenſabiles, vel commutabiles in alias.

Diſparitas inter Votum Religionis, & Conjugiū:

Primum exemplum non urget. Votum
enim Religionis non eſt vinculum mutuum,
ſed eſt ſimpliciter perſonale, ſecundùm ſe
afficiens Perſonam; quapropter, superve-
nientibus Nuptiis, ex nulla parte diſſolvitur,
ſed impeditum conſiſtit quamdiu perſeverant
illæ, & ſublato earum impedimento, revivi-
ſcit. Adde quod Religionis votum fit Deo,
& acceptatur a Deo, qui numquam deeſt:
nuptialis autem traditio fit mortali Creaturæ;
hinc vis voti ſemper apud Deum vivit.

Neque etiam officit ſecundum exem-
C plum. Equus ſiquidem eſt, qui obligatus re-
manet; unde primo debetur emptori, ſi tra-
ditio alteri facta ſolvatur. In caſu noſtro
Perſonæ ſunt obligatæ, & mutuò ſunt obli-
gatæ; adeoque ex dictis ſatis patet diſparitas.

Conjugium invalidū non diſſolvit priora Sponſalia.

Diximus ſupra *quando Conjugium eſt va-
lidum*. Nam ſi ſit invalidum, tunc utique
Sponſalia non ſolvuntur; quia quod nullum
eſt, nullum habet effectum *l. Praſtat*, *Regula*
51. *De regul. juris in 6.* — Quia non præſtat
„ impedimentum, quod de jure non ſortitur
„ effectum — Pars tamen innocens juſtam
habet reſiliendi cauſam, cum fuerit deſpe-
cta. Qui poſt Sponſalia alias contrahit nu-
D ptias cum altera Perſona abſque cauſa legiti-
ma, & ſine licentia petita, ſive valide, ſive
invalide contrahat, peccat graviter; cum
injuſte in re gravi datam violet fidem.

Diximus *quando Conjugium*. Etenim
Sponſalia poſteriora nullatenus diſſolvunt

Sponſalia poſteriora etiā jurata non ſolvunt priora.

priora, utpote poſteriora ſunt nulla. Quam-
vis eſſent jurata poſteriora Sponſalia, ſunt
nulla, utpote de re illicita. Juramentum va-
lidum fortius eſt vinculum Sponſalium vin-
culo: quoniam verò in caſu juramentum eſt
nullum, cum non poſſit eſſe vinculum iniqui-
tatis firmando promiſſionem de re illicita,
etiam ejus vinculum nullum eſt, & Sponſa-
E lia nulla ſunt. Hinc fit quod ubi unus ex
Sponſis alteri promittit, tenetur ſub gravi
priorem ſervare fidem, ſi a primo requiratur
Sponſo; quamvis innocens ipſe juſtam habeat
recedendi cauſam, cum fuerit repudiatus.
Hinc ſi priora diſſolvantur Sponſalia, non
tenetur qui cum alia Perſona contraxit Spon-
ſalia, hæc ſervare poſteriora; ſiquidem in
ſuo fieri fuerunt nulla, & quod ab initio
mortuum fuit, non reviviſcit amplius, juxta
Regulam 23. *De Regul. Juris* in 6. — Non
„ firmatur tractu temporis quod de jure ab
„ initio non ſubſiſtit — Conſtat inſuper a
ſimili.

ſimili. Habens votum Caſtitatis, ſi contrahat Sponſalia, & poſtea diſpenſetur a voto, illis ſtare nequaquam tenetur, utpote ab initio erant nulla. Similiter ſi Conjugatus poſt conſummatum Matrimonium in aliqua profiteatur Religione, mortua Conjuge, non tenetur regredi ad Religionem; quia illa Profeſſio fuit nulla.

111 DICES. Ex Cap. *Quidam*, *De converſ. Conjugatorum*, qui uxoratus Monaſticum ſuſceperat habitum, mortua Conjuge, nequit aliam ſuſcipere, quamvis primum votum declaretur nullum. Ratio fundamentalis eſt. Quia quod in totum valere non poteſt, valeat quantum poteſt; ergo promiſſio ab initio nulla, ac illicita, ablato tractu temporis impedimento, fit licita, & obligatoria.

RESP. Votum per Profeſſionem emiſſum, invita Conjuge, nullum fuit; ideoque poterat ſic vovens, mortua Conjuge, ad ſecundas nuptias tranſire. Ille uxoratus, de quo laudato Canone, aliud complicavit votum, nempe ſimplex Caſtitatis, quod ab ipſo ſervari poterat in ſtatu Conjugii, ut ſcilicet non peteret debitum; ideo ex hoc ſimplici voto impeditus remanebat pro ſecundis nuptiis, prima Conjuge mortua, erat enim illud de obſervanda caſtitate quantùm poterat.

Ratio producta non valet, quando promiſſio ab initio eſt nulla; id enim, quod nullum habuit eſſe ab initio, ſecundùm nullam partem ſubſiſtit, & ſecundùm nullam partem, aut modum obligat, niſi promittens aliter clare expreſſerit.

112 Quod hucuſque dicta ſunt, intellecta volumus, ſpectatâ rerum naturâ; poteſt namque aliunde fieri, quod ingreſſus in Religionem non ſit licitus, nec debeant Sponſalia diſſolvi. Hoc evenire poſſet, ratione ſcandali evitandi; ad reparandam nempe injuriam Sponſæ, quam defloravit Sponſus. Similiter dicendum eſt caſu, quo quis, primis ſtantibus Sponſalibus, cum alia contraheret, accedente copula ſub ſpe Conjugii; ut contra Sanchea, alioſque docent veriùs N. P. Andreas, & alii cum Coninck. Ratio eſt, quia jure antiquo Sponſalia hoc modo inita tranſibant in nuptias de præſenti, Cap. 15. *Qui de Sponſal.* ergo poſt Tridentinum, ubi eſt receptum, ſufficient hæc poſteriora Sponſalia ad infringenda priora; traditio enim actualis quoddam jus præfert, ut conſtat in eo, qui vendidit equum Petro, & iterum vendit, & tradit Paulo, venditio ſecunda utique prævalet. Jus fortius prævalet minori: in caſu fortius eſt jus Sponſalium poſteriorum propter damnum poſitivum; quod prævalet negativo damno priorum Sponſalium conſiſtente in eo, quod prima Sponſa non ducatur. In Foro exteriori Sententia Judicis ſtaret pro ipſa. Diximus jam quod Sponſalia ſe habent ad nuptias, ſicut ad Profeſſionem ingreſſus in Religionem: ſed qui poſt ingreſſum in Religionem peccaret cum puella cum promiſſione Conjugii, teneretur ſtare promiſſioni; ergo etiam qui poſt Sponſalia peccaret cum alia puella cum promiſſione Conjugii, teneretur huic ſtare promiſſioni.

Sponſalia poſteriora, accedente copula, ſolvunt priora.

Hæc intelligenda ſunt, quando ſimile delictum non intervenerit in prioribus Sponſalibus; tunc enim illis primis ſtandum eſt. Hoc idem intelligendum eſt, ſi ſecunda Mulier præcedentium Sponſalium fuerit conſcia; cum enim ſponte voluerit decipi, nullum jus acquirit. Si autem hæc ſecunda Sponſalia ex aliquo momento diſſolverentur, remaneret contrahens prioribus obligatus; unde ſi ſibi ſervari fidem Pars poſtularet prima, deberet eam ipſi ſervare. N. P. Andreas tenet ex hujuſmodi ſecundis Sponſalibus, in quibus acceſſit copula ſub promiſſione futuri Conjugii, oriri crimen publicæ honeſtatis, ſeu impedimentum publicæ juſtitiæ; & hoc alii quidam negant.

CONTROVERSIA VIII.

AN POSSINT SPONSALIA MUTUO CONSENSU DISSOLVI.

113 DOctores ſub hoc titulo diverſas admiſcent difficultates de impubertate, & pubertate; ideoque incongruum non eſt prænotare, qualis ſit earum Status, ſcilicet impubertatis, & pubertatis. Impubertas eſt hominis ætas a nativitate, ſeu veriùs ab uſu rationis, in quo incipit a brutis diſcriminari, uſque ad quartumdecimum annum in maſculo, & in fœmina uſque ad duodecimum. Pubertas incipit ab hoc prædicto tempore, quo ſufficiens adeſſe creditur judicium etiam pro gravioribus abſolvendis negotiis, inter quæ dubio procul numeratur Status electio.

Status impubertatis, & pubertatis.

Statui Conjugali præmittuntur Sponſalia mutuo conſenſu roborata, quæ in utroque Foro obligant; recte igitur quæritur, utrum poſſint eodem mutuo conſenſu diſſolvi.

DICENDUM, libero mutuo conſenſu legitima diſſolvi Sponſalia.

114 PROB. unico fundamento. Omnis contractus ſolubilis, per eadem principia diſſolvi poteſt, per quæ habuit eſſe, Cap. *Omnis res 27. q. 2.* — Omnis res per quaſcumque naſcitur cauſas, per eaſdem diſſolvitur — & eſt 1. Regula Juris: ſed ſponſalitius contractus eſt diſſolubilis, & a mutuo conſenſu ſuum habet eſſe; ergo per eumdem mutuum conſenſum poteſt diſſolvi.

Confirmatur ex Cap. *Ex parte*, *De Sponſalibus*. Sponſalitius contractus eſt quædam ſocietas ineunda Perſonarum, data fide, ad inſtar contractus ſocietatis: ſed hujuſmodi contractus ſocietatis eſt remiſſibilis ſimplici contrahentium voluntate; ergo — Ad inſtar eorum, qui ſocietatem interpoſitione fidei contraxerunt, & poſtea tandem ſibi remittunt — ait Canon, qui aſſumitur a D. Thoma *in Supplem. quæſt.* 43. *art.* 3. *ad* 5.

Explicatur. Jus non reſiſtit prudenti diſſolutioni, immo hæc ſpectat ad Reipublicæ, & Familiarum bonum. Non enim abſcondita quæque præſcire poteſt homo, nec prævidere futura; aliqua ſæpe deteguntur, quæ ab initio ſi forent præcognita, aliter fuiſſet diſpoſitum; & ſuperveniunt aliquando cauſæ, quæ pariter ſi fuiſſent præviſæ, initus

non

non ſuiſſet contractus. Hinc oritur concordantia illorum axiomatum, nempe *Prudentis eſt mutare conſilium*, & *Stultus, ut luna, mutatur*. Mutatio diſpoſitionum, iiſdem ſtantibus momentis, levitati adſcribenda eſt. Mutatio, novis accedentibus cauſis, vel quibuſdam noviter detectis occultis, prudentiæ conſilium eſt. Porro inter humanas diſpoſitiones ſimili varietati ſubjectas præcipuum habet locum Status electio, maxime per nuptias, quæ ſunt immutabiles, ac perpetuæ; quapropter optimum fuit, Sponſalia inducere, matura deliberatione, celebranda, ſolubilia, & mutabilia prudentiæ regulis. Sponſalium igitur ſolutio mutuo conſenſu facta non ſemper levitati imputatur. Quod ſi quandoque contingat levitas, patienter tolerandum eſt, ait laudatus Canon, ut majora evitentur mala.

Quando mutatio imprudens, aut prudens.

ADVERSA SOLVUNTUR ARGUMENTA.

115 OBJIC. I. Non minus jurata conſtituuntur Sponſalia mutuo conſenſu, quàm ſimplicia: ſed jurata nequeunt mutuo conſenſu diſſolvi, Cap. *ex litteris, De Sponſalibus*; ergo neque ſimplicia.

RESP. Duplici diſtinctione; unâ ex parte motivorum, alterâ ex parte Perſonarum. Primò itaque poteſt quis contrahens jurare Sponſalia in commodum Partis; & poteſt ea jurare ad honorem Dei, ut ſi pauperem, aut deſtitutam ducere vellet ob amorem Dei. Secundò Contrahentes poſſunt eſſe puberes, vel impuberes. De hac ſecunda diſtinctione dicetur in reſponſione ad ſequentem objectionem. Reſpondemus modò cum prima diſtinctione; & iſta ſuum habet fundamentum ex doctrina D. Thomæ 2. 2. *quæſt. 89. art. 9. ad* 2., ubi docet, juramentum homini factum in ipſius utilitatem diſſolvi poſſe, illo renunciante, factum verò homini in honorem Dei non poſſe diſſolvi.

Duplex juramentum.

Dicimus ergo, Sponſalia jurata, etiam in honorem Dei, mutuo conſenſu diſſolvi. Ratio eſt, quia juramentum Sponſalibus accedens induit rationem, ſeu naturam Sponſalium, quæ mutua voluntate renunciantur. Omnis promiſſio, omneque juramentum in alterius commodum cedens, etſi in honorem Dei, conditionem includit, *ſi ille non ceſſerit*; adeoque renunciante Parte, ceſſat in utroque caſu obligatio. Angelicus Doctor laudato loco loquitur de promiſſione homini facta in honorem Dei ſimpliciter, ita quod res jurata nullatenus cedat in commodum ipſius hominis; ut cum quis Patri jurat ſe Monaſticam vitam ſuſcepturum.

Juramentum accedens induit naturam Sponſalium.

Hinc habes, qui in honorem Dei juravit ducturum unam pauperem indeterminate, poteſt abſque juramenti violatione ducere divitem. Nam juramentum nulli determinate alligatum æquivalet voto, ſeu tranſit in votum: votum porro debet eſſe de meliori bono. Cœlibatus verò eſt melius bonum quàm nuptiæ; unde juramentum illud non tenet, & Jurator liber eſt ac ſi non juraſſet.

116 OBJIC. II. Sicut Sponſalitia promiſſio inter puberes per mutuam naſcitur voluntatem, ita inter impuberes: ſed inter impuberes diſſolvi non poteſt per eorumdem voluntatem, Cap. *De illis 7., De Deſponſat. impuberum*; ergo neque inter puberes; in utriſque enim datur capacitas conceſſa a natura.

RESP. Spectatis juris naturæ principiis, æqualiter ſe habent Sponſalia puberes inter, & impuberes. Attento Jure poſitivo directivo boni communis, & modificativo Juris naturalis, aliter ſe habent Sponſalia inter illos. In impuberibus, ob ætatis imperfectionem, frequentes contingerent rerum mutationes, & quidem imprudentes, diſſonaque gravitati contractus, quæ tractu temporis gravia parere poſſent inter Familias diſſidia; ea propter ſtatuit Jus, expectandam pubertatem, ad quas pervenientes poſſunt tunc reſilire.

Sponſalia impuberum.

Quando pubertatem aſſecuti impuberes, & cognitis Sponſalibus, ſtatim non reclamant, cenſentur ea approbare, ac firmare. Illud autem *ſtatim* ſtat pro triduo, *l. Finali, C. De errore Advocat.*, & *l. Finali, C. De judiciis*. Si unus ex impuberibus altero priùs pubertatem nanciſcatur, poteſt, non expectata alterius pubertate, reclamare; cum potiatur ætate a Jure ſtatuta. Ex adverſo ſi pubes cum impubere contrahat Sponſalia, tenetur alterius expectare pubertatem, & non poteſt antea reſilire; poteſt tamen impuber, aſſecuta pubertate, recedere. Hujus fundamentum habetur ex privilegio facto in favorem impuberum. Eſt inſuper regula aliis etiam contractibus communis, quod Minor contrahens abſque Tutoris conſenſu, poſſit cum Majore reclamare, & nequeat ipſe Major, *l. Non eo minus, C. De Procuratoribus*.

Ad diſſolvenda Sponſalia impuberum, accedente pubertate, ſufficit in Foro Conſcientiæ diſſenſus interior; nam hujus contractus anima eſt voluntas. In Foro tamen exteriori ſubſiſtunt Sponſalia interiori diſſenſu ſoluta, & per Judicem cogi poſſunt contrahentes; etenim præſumuntur in eadem permanere voluntate. Si contingat, quod impubes diſſentiat, renunciétque, in eoque animo perſeveret uſque ad nactam pubertatem, Sponſalia diſſolvuntur; quia perſeverantia illa debitæ ætati juncta æquivalet diſſenſui actuali. Debet tamen eſſe ſaltem virtualis perſeverantia; non enim ſufficit habitualis, ſicuti conſenſus habitualis onerosos non conſtituit contractus. Si verò impubes animum non retractet ante pubertatem, Sponſalia perſeverant integra.

117 OBJIC. III. Ejuſdem eſt virtutis conſenſus expreſſus verbo, ac facto, ſeu, ut alii dicunt, tacitus, & expreſſus, propter regulam Juris, *taciti, & expreſſi eadem eſt ratio*: ſed mutuus conſenſus facto expreſſus non diſſolvit Sponſalia; ergo. Probatur minor propoſitio. Si Sponſus mutet domicilium in regionem proficiſcens longinquam, ſciente Sponſa, Sponſus tunc renunciat facto, & acceptat facto Sponſa renunciationem; & tamen ſtatim non ſolvuntur Sponſalia, ſed, ut ſolvantur, biennium eſt expectandum, quando abſentia Sponſi eſt intra eamdem Provinciam,

ɵiam, ut ſtatuitur, *l. 2. C. De Sponſalibus*, vel triennium, quando extra Provinciam, *l. 2. C. De repudiis*, vel etiam tantum expectandum eſt tempus, donec ceſſet cauſa, quando abſentia neceſſariæ innititur cauſæ, *l. Sæpe ff. De Sponſalibus*.

RESP. Concedendo pro præſenti materia propoſitionem majorem. Ad probationem minoris attendendum eſt, num ſcientia Sponſæ ſit ex notificatione Sponſi petentis licentiam, & non reclamante Sponſa; vel ſit caſualis, non petente Sponſo licentiam. Si primo modo contingat, non diſſolvuntur Sponſalia; quia mutuo conſenſu eligitur Domicilii mutatio, aut profectio in regionem longinquam. Attendendum eſt ad dignoſcendum quando diſſolvantur hæc Sponſalia, an ſibi præfixerint determinatum tempus, vel non præfixerint. Si primum; illud eſt expectandum tempus præfixum. Si ſecundum; obſervandæ ſunt recitatæ Juris leges.

Abſentia Sponſi quando diſſolvat Sponſalia.

Quando verò ſcientia Sponſæ caſualis ſit, non petitâ a Sponſo licentiâ; tunc ſtatim diſſolvuntur Sponſalia. Quia recedens Sponſus, ex modo agendi, ſuo renunciat juri; nec Sponſa tenetur eum ſequi, remanetque libera in utroque Foro, nec cogi poteſt a Judice forenſi. Sic habetur deciſum Cap. *De illis 5.*, *De Sponſalibus*, ubi — Qui „ præſtito juramento promittunt ſe aliquas „ mulieres ducturos, & poſtea dimittunt Ter„ ram, ſe ad alias transferentes, liberum „ erit mulieribus ad alia ſe vota transferre —

Probationi ex laudatis legibus reſpondent aliqui, Jus Civile fuiſſe correctum per Jus Canonicum loco mox laudato. Non videtur tamen neceſſarium ad hoc effugium confugere; quoniam Textus illi ſufficientem habent intelligentiam, videlicet, quando Sponſa ſcit Sponſi diſceſſum ex notificatione, ut diximus, ipſius Sponſi licentiam petentis, & nullum præfixerint tempus determinatum abſentiæ.

Hæc ſubſiſtunt, quando diſceſſus eſt in longinquam regionem. Si in propinquam regionem ſit diſceſſus cum ſpe reditus, alia eſt regula. Tunc ex modo agendi non renunciat Sponſus; nam caſus iſti facilè occurrunt. Unde reditus expectandus eſt, aut ei certa temporis menſura decernenda. Requiſitus Sponſus, & non revertens ex juſta cauſa, non videtur renunciare; adeoque non eſt deſerendus, ſed prudentis, vel Judicis judicio, penſatis omnibus circumſtantiis, & periculis, rationabile tempus aſſignandum eſt, & expectandum.

118 DICES. Conditio ſervitutis habitandi in hoc, vel illo loco, rejicitur a Legato, & tenet Legatum, *l. Titio centum 2.*, *ff. de condit., & demonſtr.* ergo quando mutat Sponſus, vel Sponſa, domicilium, Sponſalia non ſolvuntur, & tenetur alter diſcedentem ſequi.

RESP. Vel conditio loci deducta eſt in pactum, vel non eſt deducta. Si in pactum deducta non eſt; vel ſecutæ ſunt nuptiæ de præſenti, vel non. Si in pactum deducta eſt conditio, nequit rejici, & promittens tenetur fidem ſervare. In contractibus de rebus ſuis poſſunt omnes apponi conditiones, quæ iniquitatem non ſapiunt, Cap. *Verum*, *De condit. appoſit.*, & *l. 1. C. De pactis*: eaſque potiſſime ſuſtinent Jura, quando in favorem cedunt nuptiarum, *loco citato*; conditiones verò vanæ, & nullius utilitatis rejiciuntur. Cumque maxime favorabilis ſit fœminæ habitatio ubi educata, ubi cognita; ideo Sponſus tenetur fidem de ea ſervare, & non obſervans ſolvere debet intereſſe, vel appoſitam pœnam, nec ipſa tenetur illum ſequi. Hæc regula communis eſt aliis contractibus, ut cum quis inſtituitur hæres cum pacto commorandi in tali loco, vel aſſumendi nomen talis Familiæ. Hæc porro in Sponſalitio contractu locum habent per ſe loquendo; ſi enim res notabiliter mutarentur, nova ſuperveniente cauſa, ut ſi peſtis graſſaretur, ſi aer fieret inſalubris, ſi gravia exorta forent diffidia, tunc pacti virtus ceſſaret.

Conditio domicilii quando ſubſiſtat.

Si in pactum non eſt deducta conditio loci, & nuptiæ ſunt ſecutæ, Uxor virum, & non Vir uxorem ſequi tenetur, niſi neceſſitate compulſa, aliò migrare cogatur mulier; quia Vir caput eſt mulieris. Iidem ſi noverat mulier, vagantem eſſe Virum, debet ipſum ſequi, conditionem ejus ſuſtinendo. Si non noverat, vagantem eſſe, non tenetur; perpetua enim vagatio onus eſt conjugali obſequio indebitum. Infortunium pariter ſibi facere debet mulier commune, ſi Vir, etiam ſine culpa, in exilium mittatur, *l. Si cum dotem*, *§. Sin autem*, *ff. ſoluto matrimonio*; immo pauperem virum exulem tenetur ex bonis particularibus alere, & non ſolùm ex dotalibus, quibus hujuſmodi obligatio conjungitur, ut docent Juriſtæ, & Canoniſtæ. Denique virum etiam excommunicatum derelinquere non poteſt.

119 OBJIC. IV. Non diſſolvit Sponſalia qui errore deceptus a tertia Perſona conſentit ſolutioni Sponſalium: ſed non minus veraciter conſentit, qui ſic deceptus conſentit, quàm qui, nullo prævio errore, conſentit; ergo ſicut ille non diſſolvit Sponſalia, ita nec iſte. Major propoſitio communis eſt, & conſtat; quia ſicut conſenſus ille dare non valet eſſe Sponſalibus; ita nec etiam poteſt auferre. Minor videtur certa; nam error a tertia Perſona proveniens non tollit voluntarietatem, cum ſit caſualis, & incidens, eo modo quo metus non tollit.

RESP. Objectio eas involvit difficultates, quæ in contractibus, vi, metu, errore, dolo, celebratis verſantur. De his ſatis agemus in hoc ipſo Tractatu VIII. de Matrimonio *Diſp. VI.*; idcirco ſat eſt impræſentiarum leges, & regulas referre, quæ a Doctoribus traduntur.

Dolus, & error, duplex eſt; alius dans cauſam contractui; & alter incidens contractui. Primus ſubſtantiam afficit, cauſamque motivam, & finalem includit, & ſine ipſo contractus non fieret; alter afficit modum, & abſque eo adhuc fieret contractus. Quando dolus, ſeu error dat cauſam contractui, ſive a Parte proveniat, ſive a tertia Perſona, contractum annullat ſubſequentem, *l. Et eleganter 7.*, *ff. de dolo*, ubi nulla fit mentio diſtinctionis doli a Parte dati, vel a tertio. Et ſane utrobique eadem eſt ratio, ſiquidem utrobique deficit objectum conſenſus, quod eſt res ſine vitio, res co-

Duplex dolus, ſeu error.

E gnita,

gnita, cum voluntas non feratur in incognitum. Error autem, ſeu dolus incidens contractui, & ipſius modum afficiens, non ſubſtantiam, non inficit contractum; quia adhuc errore cognito, vel dolo, fieret.

Conſenſus ex dolo quando ſubſiſtat.

Nunc ad argumentum, Sive Pars, ſive tertia Perſona dolo, errore, deceptione, extorqueat ab aliquo ex Sponſis, vel etiam ab utroque conſenſum ad diſſolvendam ſponſalitiam promiſſionem, non diſſolvuntur Sponſalia, quando dolus, aut error fuit cauſa talis conſenſus; nam hoc pacto conſenſus non eſt ſicuti debet eſſe ſpontaneus, & voluntarius. Tunc Pars decepta jus habet, ut ſubſiſtant Sponſalia; & Pars altera nequit abſque noxa recedere. Quod ſi Compars fuit in cauſa doli, in hoc etiam peccavit.

Itaque ad diſſolvenda Sponſalia conſenſus debet eſſe ſpontaneus, & liber; proinde ab eo debent excludi vis, metus, dolus, fraus, error, preces importunæ, & quidquid impedit voluntarium proprie dictum. Debet dari conſenſus ex utraque Parte; unde ſi una reſiliat, debet altera datam ſervare fidem.

SYNOPSIS.

QUÆNAM SINT CAUSÆ DANTES JUS SOLVENDI SPONSALIA.

CUm timidæ ſint cogitationes hominum, ejuſque viæ incertæ providentiæ, non omnia poſſunt ſub primordiis ſcire, & omnia prævidere, ut ſuperiùs obſervavimus. Plurima temporis decurſu ſeſe offerunt, quæ prudentum conſilium obligant in aliud mutare. Hoc potiſſime accidit in materia nuptiali; ideoque plures Civiles, & Canonicæ Leges conditæ ſunt ad dirigendos caſus ejus occurrentes. Has in præſentia examinamus, Canoniſtarum, Juriſtarum, & Theologorum veſtigia ſequentes; etenim ſine hujuſmodi diſcuſſione omnis forent implexa.

Generalis regula.

120 Generalis itaque regola eſt; ut omnis gravis mutatio in Perſona, vel circumſtantiis, aut extrinſecis accidentibus, quæ ſi fuiſſet ante Sponſalia, a viris prudentibus ea non fuiſſent celebrata, ſit cauſa ſufficiens, & juſta ad ea diſſolvenda; ſiquidem hujus generis contractus ſemper conditionem involvunt, ſtantibus ſcilicet rebus prout ſubſiſtunt. Nec ob hoc tranſit contractus in conditionatum. Nam ſicuti abſolute contrahitur ſecundùm quod res nunc ſunt, & habent eſſe; ita conditio illa intrinſeca abſolutam rerum naturam non immutat.

Multiplices cauſæ reſiliendi a Sponſalibus.

Porro hujuſmodi cauſæ, aliæ ſunt antecedentes, ſed ignotæ, quæ poſtea deteguntur; & aliæ ſunt ſubſequentes, ſed nequaquam prævisæ. Rurſus hæ ſubſequentes in duplicem claſſem dividuntur; aliæ ſunt ſimpliciter ordinis phyſici, & ab extrinſeco abſque culpa patientis exortæ; & aliæ ad ordinem ſpectant moralem, hoc eſt, ſupponunt culpam in eo, quem afficiunt. His prænotatis, ut quadam methodo ſine confuſione procedamus, omnes has cauſas placet reducere ad quatuor particulares Regulas.

Gravis mutatio antecedens ignota ſufficit ad reſiliendum.

121 PRIMA REGULA. Gravis mutatio antecedens, & ignota, quæ ſi fuiſſet cognita, a Viris prudentibus non fuiſſent celebrata Sponſalia, ſufficiens eſt cauſa ad diſſolvenda Sponſalia.

Hujus rationem jam diximus ſupra *num. præc.* Conſtat inſuper ex *l. In lege, ff. De contractu emptionis*. Quia res cenſetur fieri, quandu innoteſcit, proinde non apparere idem eſt, ac non eſſe: ſed illa mutatio nunc innoteſcit: ergo nunc cenſetur res fieri, ſcilicet promiſſio Sponſalitia; atqui ſi ab initio fuiſſet cognita, celebrata non fuiſſent Sponſalia; ergo nunc ſufficit ad ea diſſolvenda, cum nunc ſciri idem ſit ac de novo advenire. Hinc habes

Primò. Si Vir valde nobilis, & valde dives promiſit Fœminæ, quam ſibi credidit parem, & poſt Sponſalia novit valde diſparem, vel ratione originis, vel ratione divitiarum: non tenetur eam ducere, ſed legitime poteſt Sponſalia diſſolvere. Hoc idem dicendum eſt, ſi Fœmina valde nobilis, & valde dives promittit Viro, quem ſibi parem credidit, & poſtea valde diſparem invenit.

Secundò. Si Sponſus eſt vitiis irretitus, vel prolem ſuſcepit, & horum cognitio ſupervenit Sponſæ, jam initis ſponſalibus: ſufficiens habet Sponſa momentum reſiliendi. Nam indecorum eſt mulieri honeſtæ famæ cum Viro vitioſo nubere; & ſi ipſe prolem ſuſcepit, adeſt perennis diſcordiarum fomes ob quandam contrarietatem in Uxoribus innatam ad prolem a Marito ſuſceptam ex alia eſto legitima Conjuge, ſive etiam ex metu, ne communia bona in utilitatem prolis priùs ſuſceptæ diſſipentur.

Dictum eſt, *ſi Vir ſit vitiis irretitus*. Si enim abſque prolis ſuſceptione aliquoties ſit lapſus, non eſt cauſa ſufficiens diſſolvendi Sponſalia; quia apud homines non incongruum cenſetur tale Conjugium, cum apud ipſos Viri ob tale crimen non vileſcant.

Tertiò. E contra ſi Sponſa male ſit converſata cum alio, & cognitio ejus criminis ſuperveniat Sponſo, jam celebratis Sponſalibus, poteſt Sponſus reſilire a Sponſalibus. Etenim in hominum æſtimatione probroſum eſt Viro ducere corruptam; & ſpecies quædam bigamiæ contrahitur, tale Conjugium ineundo.

DICES. Can. *Quemadmodum*, *De jurejurando* declarat Pontifex eum — qui juravit ſe ducturum aliquam in Uxorem, non „ poteſt ei fornicationem opponere præcedentem, ſed ſubſequentem, ut illa non „ ducat in Conjugem — ergo.

RESP. Loquitur Pontifex quando delictum fuit præcognitum. Sic intelligitur prædictum caput, & ſub hac intelligentia ad alias extenditur cauſas antecedentes graviter mutantes rerum ſtatum.

Quartò. Si Vir promittat Viduæ ex Conjugio rato, quam virginem ſupponit, & detegat talem non eſſe: juſtam habet cauſam reſiliendi; facta eſt enim notabilis mutatio ex parte Viri, cum vilioris ſit æſtimationis Vidua, & contrahatur defectus bigamiæ per hujuſmodi nuptias.

122 Di-

Quædam exceptio.

122 Dicta ſubſiſtunt, quando eo animo erant diſpoſiti, quod non contraxiſſent, ſi ab initio eos ſciviſſent defectus. Si verò ita erant affecti, ut nihiloſecius contraxiſſent: tunc ſuperveniens cognitio non officit; nam error tunc eſt incidens, non lædens voluntarium, nec contractum infirmans.

In dubio circa mox dictam animi diſpoſitionem, favor, & poſſeſſio ſtat pro innocente. Cognitio itaque defectuum ſupervenients jus impertitur ipſi innocenti ad reſiliendum. Ipſo facto non diſſolvuntur Sponſalia: ſiquidem errores hujuſmodi non verſantur circa nuptiarum ſubſtantiam, quæ conſiſtit in Perſonis habilibus ad earumdem finem, ſed referuntur ad qualitates, cum quibus eſt componibilis affectio ad ſubſtantiam; proinde dant jus ad recedendum, & non ſtatim irritant; niſi illæ qualitates taliter eſſent expreſſè volitæ, ut tranſirent in ſubſtantiam.

Alia exceptio.

123 Itidem dicta ſubſiſtunt, ſi poſt habitam defectus cognitionem, jus habens reſiliendi non ratificet promiſſionem; nam ratificatio novo æquivalet contractui; & tunc abſque nova ſuperveniente cauſa nequit reſilire. Porro ratificatio fit expreſſis verbis, aut facto, ut ſi ante diſſoluta Sponſalia Pars innocens turpiter cohabitaret cum Comparte. Tunc jus omne amittit, & legum favori abrenunciat, ſive id egerit animo ratificandi, ſive non; ipſum enim factum ratificat. Si verò poſt diſſoluta Sponſalia accidat turpitudo, non eſt poſitivum argumentum voluntatis redeundi ad priora Sponſalia.

Ratificatio duplex.

Quinam defectus manifeſtandi.

124 Defectus ad Sponſalia pravii, qui poſt Sponſalia cogniti dant jus reſiliendi, in duplici ſunt differentia. Alii ſunt probroſi, vel reddentes graviter incommodas nuptias; ut ſanguinis infectio, ab Hæreticis deſcendentia, lepra, paralyſis, morbus gallicus &c. Alii non ſunt probroſi, nec valde incommodum efficiunt nuptiale onus; ut aliqua deformitas, ignobilitas &c. Quando defectus ſunt primi generis nequeunt occultari, nec ſine manifeſtatione fas eſt inire Sponſalia, & multo minus Conjugium; & quidem ſub lethali obligatione. Ratio hujus eſt, quia nemo ſibi conſulere poteſt cum poſitivo gravi damno alterius. In caſu grave damnum poſitivum alteri ſequitur; ſiquidem odioſa efficitur ſocialis cohabitatio, aliàs perpetua, rixoſa, probroſa, indecora filiorum educationi &c. Quemadmodum ergo in ceteris contractibus occulti defectus noxii ſub lethali, ex regulis juſtitiæ, manifeſtandi ſunt; ita etiam in præſenti contractu. Imputet ſibi Pars rea, ſi in eos ex culpa inciderit defectus; vel infortunio imputet, ſi ab extrinſeco advenerint.

Quales, & quomodo defectus poſſint occultari.

Si defectus occulti alterius ſint ordinis, poterit Pars vitiata licite Sponſalia contrahere, eorumque urgere executionem, quando ſimpliciter procedat occultando, non malitioſe fingendo oppoſitum, nec artificioſe negando interrogata (unuſquiſque enim jus habet ne decipiatur in contractibus) & non prævideat, nec timeat prudentialiter, eos, contractis nuptiis, detegendos, vel detectos gravia non parituros inconvenientia, inſuper

A & Compars nec exceptionem, nec objectionem faciat. Nemo enim tenetur ſe ipſum infamare, ſuoſque defectus propalare; & jus habet unuſquiſque abſque alterius injuria ſibi providere; nam e re alterius eſt de hujuſmodi defectibus inquirere, cum ſoleant in communi uſu agendi a contrahentibus percunctari, & communiter innoteſcat quod ſubeſſe poſſunt, & ſæpe occultari.

Mutatio gravis antecedenter nota non ſufficit ad reſiliendum.

125 SECUNDA REGULA. Gravis mutatio antecedens, & non incognita, ſed nota ante Sponſalia, non eſt cauſa ſufficiens per ſe loquendo ad diſſolvenda Sponſalia.

Huc ſpectat Canon *Quemadmodum*, *De jurejurando* -- Qui juravit ſe ducturum ali-
B „ quam in Uxorem, non poteſt ei fornica-
„ tionem opponere præcedentem, ſed ſub-
„ ſequentem, ut illam non ducat in Conju-
„ gem -- ubi Pontifex loquitur quando delictum fuit præcognitum; & ut diximus *num.* 120. hæc cauſa ad alias etiam extenditur antecedentes, quæ rerum naturam graviter immutant. Et ſane unuſquiſque ſui Dominus eſt, & ſe ipſum poteſt cui voluerit tradere abſque Creatoris injuria abſolutum habentis dominium; ergo licite ſe tradit unus alteri quem ſcit gravi defectu irretitum; atqui ſi licite & ſcienter ſe tradit, tenetur, per ſe, datam ſervare fidem; ergo
C nequit a promiſſione recedere.

Hinc habes, ſi Vir, vel Fœmina promiſit alteri Parti, quam ſciebat valde ſibi diſparem, vel ratione originis, vel ratione divitiarum, aut vitiis irretitam &c., tenetur per ſe loquendo nuptias contrahere, & non poteſt Sponſalia diſſolvere.

DICES. Qui pro merce promittit venditori, vel pro actu turpi promittit proſtitutæ pecuniam valde excedentem, non tenetur ad exceſſum, ſed ſolummodo ad æquale; ergo etiam in caſu non tenetur Vir fidem ſervare valde diſpari datam, ſed ſufficit ei æqualitatem ſervare, eam dotando; utrobi-
D que enim datur imprudentia, & prodigalitas, & Creatoris injuria.

Subſtantialis æqualitas Sponſalium.

RESP. Paritas non urget. Siquidem non promittit ſpondens ſe ipſum in pretium; non enim contractus Sponſalium eſt contractus venditionis, & emptionis, ſed ſpontanea, & ſimpliciter liberalis promiſſio. Subſtantialis æqualitas conſiſtit in Perſonis ut habilibus ad finem Sponſalium; & iſta ſervatur. Paupertas, ignobilitas, & ex adverſo divitiæ, & nobilitas, ſunt conditiones Perſonæ, & accidentales qualitates. In relatis exemplis pecunia illa excedens datur in pretium; propterea reduci debet ad æquali-
E tem ſecundùm juſtitiæ regulas. Quantùm ad ſecundum exemplum ſunt Doctores, qui volunt, promittentem teneri etiam ad exceſſum.

126 Diximus *per ſe loquendo*, idest attentâ rerum naturâ. Nam ſi ex hujuſmodi nuptiis valde diſparibus grave oriretur ſcandalum, graveſque diſcordiæ inter Familias excitarentur; tunc Promiſſor non tenetur, nec debet, ſtare promiſſis, & fidem ſervare, cum ſit de re illicita, quæ abſque peccato nequit compleri. Hoc idem dicendum etiamſi promiſſio foret juramento firmata;

 ne-

nequit enim juramentum eſſe vinculum iniquitatis.

Gravis mutatio phyſica ſubſequens quando ſufficiens ad reſiliendum.

127 TERTIA REGULA. Mutatio ſpectans ad ordinem phyſicum, & Sponſalia ſubſequens, adeo gravis, ut præviſa meritò, & rationabiliter moveret prudentes, eoſque retraheret a contractu, eſt cauſa ſufficiens diſſolvendi Sponſalia.

Fundamentum hujus eſt idem ac illud præmiſſum ſub generali Regula *num.* 120. Capite *Quemadmodum* 25. *De jurejurando* aliquæ deſcribuntur hujuſmodi cauſæ phyſicæ — Quod ſi poſt hujuſmodi juramentum „ mulier fieret non ſolùm leproſa, ſed etiam „ paralytica, vel oculos, vel naſum amitteret, ſeu quidquam ei turpius eveniret, „ numquid Vir teneretur eam ducere in „ Uxorem? profectò ductam non poſſet di„ mittere — Ad hos defectus revocantur aliæ Infirmitates, morbique, ut gallicus, malaolentia oris, deformitas per amiſſionem priſtinæ venuſtatis. Hæc notabiliter mutant in hac materia rerum ſtatum: ſocietati nuptiali gravamen inferunt, perpetuas gignunt diſplicentias; proindeque ſufficiunt ad diſſolvenda Sponſalia. Doctrina hujuſmodi communis eſt.

Status paupertatis, vel divitiarum.

128 Ad hoc caput revocatur Status paupertatis, & divitiarum, qui ſub triplici combinatione poteſt conſiderari. I. Si unus cadat a Statu divitiarum in paupertatem. II. Si ambo pauperes evadant. III. Si unus aſcendat ad divitias notabiliter majores. Aliqui Doctores, inter quos N. P. Andreas, propugnant, in omnibus hiſce caſibus ſubeſſe ſufficientem cauſam diſſolvendi Sponſalia propter notabilem mutationem.

In primo caſu totum onus Familiæ ſuſtentandæ in unum ex Sponſis revocatur. Multo magis augeſcit mutatio, ſi paupertas ſit ex parte Sponſæ; nam omnia ipſius bona computantur pro dote, ſive formaliter, ſive reductive, cum ſemper ad onera deſerviant allevianda.

In ſecundo caſu licèt interveniat quædam compenſatio paupertatis unius cum paupertate alterius, revera tamen difficilius redditur nuptiale onus ex utriuſque indigentia. Hujuſmodi compenſatio ad hoc deſervit, quod ſi unus ex Sponſis velit alteri pauperi nubere, tenetur priorem ſervare fidem; etenim in pari caſu melior eſt conditio poſſidentis.

In tertio caſu reſpectu divitis efficitur durior Sponſalium adimpletio, ſtante illa divitiarum affluentia, quæ ſi contractum præceſſiſſet, nequaquam promiſiſſet. Alii Doctores docent, augmentum illud divitiarum non eſſe ſufficiens ad diſſolvenda Sponſalia; quia nulla intercedit deceptio ex parte alterius, & ſolùm facta eſt mutatio ex parte ſui, in quem non fertur intentio, & conſenſus. Adducunt exemplum; ſi Petrus equum promittit venditurum Paulo pretio juſto, & tempore traditionis valor augeſcit; hæc valoris mutatio non officit, ſed ſuam habet contractus firmitatem.

129 In ordine phyſico referre poſſumus impedimenta nuptiarum dirimentia: cum poſſunt ſupervenire, etiam inculpabiliter; reſolutio tamen fere eadem eſt ac ſi culpa adeſſet. Itaque indubie ex parte utriuſque diſſolvuntur Sponſalia per impedimentum dirimens; quia cum eo eſt impoſſibilis Sponſalium executio, ſcilicet nuptialis contractus, & ad impoſſibile nemo tenetur.

Impedimentum dirimens Conjugium ſufficit ad reſiliendum.

Hinc fit quod Pars Innocens expectare non tenetur diſpenſationem, aut oblatam acceptare: jam enim acquiſivit illa jus reſiliendi, & libera facta eſt. Si tamen diſpenſationem requirat eadem Pars innocens, tenetur altera eam petere, diligentias adhibendo, & expenſas. Ratio eſt, quia apponens impedimentum lædit jus alterius: adeoque tenetur illud reparare modo quo eſt communiter reparabile; porro Pars innocens jus habet ad executionem Sponſalium, & ne efficiatur inhabilis; ac proinde habet jus ut amoveantur impedimenta, quod fit per diſpenſationem. Apud omnes illud compertum eſt, quod ſi innocens ex diſſolutione Sponſalium damnum patiatur, aut propter peccatum commiſſum, aut propter infamiam reſultantem, vel quid ſimile, tenetur alter ex generali regula diſpenſationem ſollicitare.

DICES cum Sanchez *lib.* 1. *diſp.* 56. Promiſſio ſubſiſtere intelligitur, rebus invariatis; ergo cum in caſu res non ſint ejuſdem conditionis, jam plane fit, nullam adeſſe obligationem.

RESP. Prædicta verificari ſi mutatio habeatur fortuitò; ſecus ſi ex culpa contrahentis. In caſu ex culpa impedimentum ſubortum eſt, ergo tenetur Pars rea illud tollere, cum nemo jus habeat alterum lædendi.

DICES II. Diſpenſatio eſt beneficium Principis; porro nemo tenetur illud petere, cum dicat exemptionem a legibus.

RESP. Ultro concedimus, neminem abſolute adſtringi ad expetendam diſpenſationem; tenetur tamen damnificans, ſi ea ſit neceſſaria ad reparandum damnum alteri illatum; ut in caſu.

DICES III. Nemo tenetur cum gravi incommodo ſervare promiſſa.

RESP. Si incommodum, expenſarum menſuram excedit, & laboris, taxatam in ea linea, utique abſolvitur Promittens ab obligatione; ſecus ſi non excedit, potiſſimùm cum agitur de reparando violato jure, læſa Parte inſtante. Et ſane Adverſarii in eam confluunt Sententiam, ut diſpenſationem petere reus teneatur, ſi facilis ſit, ſi moderatæ expenſæ, ſi mora brevis, & ad hoc obligatos intelligi contrahentes. Ergo cum incommodum, ex prudentiæ regulis æquum, & rationabile, non exceſſivum judicetur, ad hoc ſubeundum dubio procul obligabitur.

Sufficit etiam impedimentū impediens.

130 Impedimentum non dirimens, ſed ſolùm impediens nuptias, ſufficit ad reſiliendum ex parte innocentis. Non diſſolvit tamen immediate Sponſalia; quia licet nuptiis obſtet exequendis, vim tamen non habet ſufficientem ad ea diſſolvenda, quam habebat cauſa integra. Excipienda ſunt ab hoc capite impedimenta provenientia ex voto Religionis, vel Caſtitatis, ex ingreſſu in Religionem, & ex crimine hæreſis.

131 Quæ-

131 QUÆRES. Si ſuperveniente impedimento diſſolvente Sponſalia, contrahant Sponſi de novo, vel priora ratificent ſub hac conditione, *ſi Papa diſpenſet*, tenent ne hæc Sponſalia?

RESP. Tenent prædicta Sponſalia ſub regulis conditionati contractus; unde, purificata conditione, tranſeunt in abſoluta abſque novo conſenſu, & fundant honeſtatis impedimentum; ac proinde nequeunt Sponſi reſilire, niſi nova accedente cauſa. Fundamentum habes ex ſolemni principio apud Juriſconſultos, quod actus factus tempore inhabili, relatus ad habile tempus, valet pro illo; quare promiſſio illa ſponſalitia prorogatur ad tempus, in quo licita eſt executio.

Defectus morales ſubſequentes.

132 QUARTA REGULA. Defectus morales Sponſalia ſubſequentes eo modo ſufficiunt ad ea diſſolvenda, quo dictum eſt jam de phyſicis defectibus.

Doctrina communis eſt, quod crimen hæreſis, delictum, ex quo infamia conſurgit, læſio famæ, honoriſque, odium, diſcordiæ inter Familias, ſævitia Sponſi, & quæcumque alia propter quæ fieri poteſt thori ſeparatio, diſſolvunt Sponſalia, & ſufficiunt ad reſiliendum.

Ob fornicationem alterius poteſt innocens reſilire.

133 Inter hæc delicta computatur peccatum fornicationis, ob violatam fidem; unde Pars innocens poteſt recedere. Hoc verum eſt, quamquam Sponſa fuerit vi oppreſſa; nam in hominum æſtimatione vilior facta eſt, & cedit in exprobroſum dedecus Viri, ut colligitur ex Cap. *Raptor* 27. *q.* 2.

DICES. Hoc pugnat cum Cap. *Deſponſatas* 27. *q.* 2., ubi raptas, & quæ vim paſſa eſt, reddi jubetur.

RESP. Caput illud loquitur expreſſe de deſponſatis per verbum de præſenti, & vere nuptis. Ceterum notes velim, mulierem non rejici, quia rea, ſed quia vilior facta eſt. Nec officit, hoc non ſufficere ad thori ſeparationem inter nuptos. Nam quid majus requiritur ad thori ſeparationem, quam ad diſſolvenda Sponſalia.

Quid dicendum ſi uterque ſit fornicatus.

134 Si contingat utrumque labe fornicaria infici, dicunt nonnulli, quod Vir reſilire poteſt; quia licèt ſint æquales in fidei fractione, Sponſa tamen facta eſt vilior, & exprobroſa Sponſo. Fœmina verò non habet jus, dicunt illi, reſiliendi; quia non tanti ſit hoc delictum in homine, nec ad dedecus reputatur, quamvis prior deliquerit. Unde colligunt, quod ſi Vir exigat mandari Sponſalia executioni, tenetur Sponſa; ſecus ipſe, ſi illa exigat.

Oſcula an ſufficiant ad reſiliendum.

Sub eadem regula volunt iidem Doctores, quod in Fœmina, ſola oſcula, actuſque impudici cum alio, ſufficiant ad diſſolvenda Sponſalia ex parte Viri; ſecus ex parte Fœminæ, ſi a Viro exerceantur cum alia. Si tamen ob nimiam frequentiam in Viro gravis generetur ſuſpicio, quod nuptus fracturus ſit fidem; tunc volunt dari ex parte Fœminæ cauſam ſufficientem diſſolvendi Sponſalia.

Alia Sententia docet, quod in caſu ex nulla parte datur cauſa ſufficiens. Motivum eſt, quia in eo quod eſt principale, ſunt ambo æquales, ſcilicet, in fractione fidei: major, aut minor diſconvenientia, accidentalis eſt; adeoque aut ex parte nullius, aut ex parte utriuſque æqualiter urgere debet cauſa. Hoc apto clareſcet exemplo. Nupti ſi ambo frangunt ſibi fidem, faciunt ſibi compenſationem, ita quod nullus poteſt alium a thoro excludere; & tamen lapſus in Fœmina turpior eſt, eamque viliorem efficit; & hoc verum eſt, quia principale quod eſt fides, in utroque fractum eſt.

Hæc ſecunda opinio videtur plauſibilior. Ad illud de oſculis, fatemur, ut quid turpius cenſeri in Fœminis apud vulgarem æſtimationem; nihiloſecius in Viro ſunt quid gravius, cum Vir ſit caput mulieris.

CONTROVERSIA ULTIMA.

AN EXISTENTIBUS LEGITIMIS CAUSIS RESILIENDI A SPONSALIBUS POSSINT SPONSI RESILIRE ABSQUE JUDICIS AUCTORITATE.

135 CAuſæ enumeratæ in præcedenti Synopſi ſive antecedentes, ſive ſubſequentes Sponſalia, aliæ ipſo facto dirimunt Sponſalia, ut nuptiæ cum alia Perſona celebratæ, impedimentum dirimens, aſſumptio ad Ordines Sacros, ingreſſus in Religionem; aliæ ipſo facto non diſſolvunt, ſed jus tantummodo præſtant reſiliendi. Loquendo de primis non deſideratur Judicis Sententia. Sunt enim impoſſibiliter conjungibiles cum Connubio: ſed ad impoſſibile nemo tenetur, nec ulla auctoritate obligari poteſt; ergo nullius Judicis Sententia eſt exquirenda. Pro ipſis neque etiam declaratoria requiritur Sententia Judicis; nam, cognitâ harum cauſarum naturâ, ſequitur, evidentiâ illationis, Sponſalium diſſolutio. Difficultas itaque Controverſiæ ad ſecundas cauſas ſolummodo devolvitur, non ad primas.

DICENDUM quod ad diſſolvenda Sponſalia ob cauſas præbentes jus reſiliendi ſæpe requiritur Judicis Sententia

136 PROB. I. auctoritate D. Thomæ *in Supplem. quæſt.* 43. *art.* 3. *in corp.*, ubi ait — In omnibus prædictis caſibus Sponſalia „ contracta dirimuntur, ſed diverſo modo, „ quia in duobus, ſcilicet, cum quis ad Re„ ligionem confugit, & cum alter Conju„ gum cum altero per verba de præſenti „ contrahit, ipſo jure Sponſalia dirimuntur; „ ſed in aliis caſibus dirimi debent ſecundùm „ judicium Eccleſiæ — Et ſane inſtituit Eccleſia ſpeciale Tribunal ſuper cauſas matrimoniales, quia plerique caſus occurrunt judicialem diſcuſſionem expoſtulantes: item inſeruit ſuper hac re titulos plures in corpore Juris. Jus civile etiam condidit Sanctiones plurimas pro judicibus dirigendis. Hæc omnia neceſſitatem recurſus ad Sententiam Judicis abunde declarant.

Judicium Eccleſiæ in Sponſalibus.

137 PROB II. Quotieſcunque ex privata Sponſalium diſſolutione exoritur ſcandalum, Eccleſiæ ſatisfaciendum eſt, illud auferendo: ſed hoc fieri nequit, niſi per ejuſdem Eccleſiæ judicium; ergo. Major propoſitio

poſitio conſtat. Sæpe enim publica fiunt Sponſalia, & cauſa reſiliendi non eſt cognita; unde fit, ut privatim a promiſſis recedendo, ſuſpiciones emergant, oblocutiones, diffamationes, jurgia. Minor ex ſe eſt evidens. Nam ſcandala publica ex contractibus orta, poteſtate publica debent auferri, nec aliter hominum mentes judiciis ſiniſtris affectæ poſſunt ſuaderi, quàm per latam Sententiam mediis allegatis, & probatis. Hoc ita verum eſt, quod etiam ſi ab initio Sponſalia fuerint nulla, interpellandus eſt Judex, ſi ex diſſolutione, ſeu ex privato receſſu ſequantur ſcandala. Judex autem debet eſſe Eccleſiaſticus juriſdictionem habens in Foro externo; propterea Parochus huic muneri impar eſt.

Per Eccleſiæ judicium ſcandala auferuntur.

138 PROB. III. Sæpe reſiliendi cauſæ ſunt dubiæ, & incertæ: ſed tunc neceſſarius eſt recurſus ad Judicem; ergo ſæpe non poſſunt irritari Sponſalia abſque Judicis Sententia. Major ob diverſas oppoſitas æque fundatas opiniones certa eſt; nam ex ipſis opinionibus oritur incertitudo juris, & confuſio, & quidem rationabilis ob rationabiles opinantium contrarietates. Sæpe ſtante juris certitudine, facti conſurgit incertitudo, eo quod non clare cognoſcitur, utrum res ita ſit, ita acciderit. Minor eſt facilis intelligentiæ. Etenim in contractu juris mutui, mutuæque utilitatis, nemo innixus incerto juri, vel facto, abſque peccato recedere poteſt in præjudicium alterius, qui eſt in poſſeſſione ex vi contractus ab initio legitime initi; unde ad Tribunal juſtitiæ confugiendum eſt, quod omnibus expenſis circumſtantiis juxta leges tribuat unicuique ſuum.

Jure incerto, expectanda Judicis Sententia.

139 PROB. IV. Non rarò, celebratis Sponſalibus, variantur, & mutantur affectus ex qualitate hujuſce materiæ dotibus naturalibus innixæ, maxime extrinſecis, propter quas Perſona, quæ nunc placet, poſtea diſplicet, & fit quod leves cauſæ concipiuntur ut magnæ, & exaggeratorio proclamantur ſermone: atqui in hiſce caſibus proprium judicium non eſt aptum Tribunal, utpote corruptum ab animi turbatione, & ab affectus pondere: ſiquidem amaro palato dulcia quoque amare ſapiunt; ergo ad Eccleſiaſticum confugiendum eſt.

Hominum affectus ſæpe varii.

140 PROB. V. Quod communi bono deſervit, adoptandum eſt: ſed recurſus ad Eccleſiam pro diſſolvendis Sponſalibus communi bono deſervit; ergo adoptandus eſt. Oſtenditur minor propoſitio. Accidit quod cauſæ doloſe apponantur, quod Pars altera falſis opprimatur momentis, quod æquivocæ implicentur conditiones: ſpectat autem ad bonum commune, quod horum judicium non concedatur partibus, ad detegendos dolos, ad audaces comprimendos, ad firmandam in contractibus veritatem, præcipue oneroſis, & perpetuis; ergo ad Eccleſiam faciendus eſt recurſus.

Judicium Eccleſiæ deſervit bono communi.

SOLVUNTUR ARGUMENTA CONTRARIA.

141 OBJIC. I. Ut plurimùm occulte celebrantur Sponſalia: ſed ad hæc diſſolvenda nequit Judex interpellari, cum ad hæc, utpote clandeſtina, juriſdictionem non habeat Eccleſia; ergo plerumque neceſſarium non eſt Eccleſiæ judicium.

RESP. negando minorem. Contractus Sponſalium occulte celebratus, videlicet abſque præſentia Miniſtri Eccleſiæ, utique ſubditur ejuſdem juriſdictioni, cujus regulis dirigitur. Sponſalium contractus eſt via ad nuptias contrahendas in facie Eccleſiæ; proinde ad ejus Tribunal ſpectat. Nec Eccleſia ſupra matrimoniales cauſas habet juriſdictionem, quia clandeſtinæ non ſunt; ſed illam habet a ſua dignitate, & univerſalitate poteſtatis ſupra Fideles. Nuptiæ ideo eſſe non debent clandeſtinæ; quia ſic Eccleſia conſtituit. Si ergo Sponſalia occulte celebrata nequeunt abſque ſcandalo privatim diſſolvi, vel ſi litigioſæ ſunt cauſæ; procul dubio judicio Eccleſiæ ſunt dirimenda.

Etiam occulta Sponſalia ſubduntur Eccleſiæ.

142 OBJIC. II. Sæpe cauſa eſt occulta, quæ in judicio probari non poteſt: ſed tunc ad Judicem deferri non debet: quia gravaretur innocens, cum Sententiæ ſibi inofficioſæ, & noxiæ, ſtare deberet; ergo recurſus ad Judicem non eſt admittendus.

RESP. Si inſtet Pars rea, vel affectæ cauſæ præbenti jus alteri ad reſiliendum, ut el ſervetur fides, & ſcandalum oriatur ex diſſolutione privata Sponſalium; Judex eſt interpellandus. Similiter ſi urgeat Pars rea apud Judicem, tenetur innocens ſubire judicium, & ſententiæ obtemperare. Si tamen certus ſit innocens de veritate cauſæ; tunc habet jus ad declinandam, legitimis mediis, executionem Sententiæ, utpote quæ falſæ innititur præſumptioni, ac proinde conſcientiam non ligat; ſicut certus de ſua re apud alium exiſtente, a quo non poteſt per Sententiam recuperare, poteſt eam artificiis eripere. Si verò nec ſcandalum immineat, nec inſtet Pars rea apud Judicem; tunc alter certus de cauſa recedere valet a Sponſalibus.

Quandoque non eſt ſtandū Sententiæ.

143 OBJIC. III. Inſtantia apud Judicem pro diſſolvendis Sponſalibus revelare debet alterius defectus: ſed hoc eſt illicitum; ergo ad praxim non eſt deducenda. Explicatur aſſumptum. Diſſolutionis cauſa plerumque eſt culpabilis, ſcilicet defloratio, ignobilitas occulta, ſecretum ſanguinis vitium, infirmitas probroſa &c. ſed hæc referre ad publicum Tribunal in dedecus Perſonæ vergit, & Familiæ; ergo.

RESP. In caſu ſervanda eſt regula Evangelii *Matth.* 18., & Juris. Primò præmonenda eſt Pars rea per ſemetipſum, vel per Parentes, aut Amicos. Si nihilominus inſtet, minari debet publicum judicium. Si adhuc perſiſtens deducatur ad Forum, & notetur infamiâ, ſibi imputet; quia delatio hujuſmodi fuit defenſio proprii juris, non autem accuſatio, & intentata honoris violatio.

Quid agendum ne alterius fama lædatur.

144 OBJIC. IV. Quod notabiliter aggravat

gravat

gravat innocentem, & ipſi perturbationem parit, alienum eſt ab æquitate: ſed inſtantia apud Tribunal notabiliter aggravat innocentem: quia neceſſariò ſunt plures idonei Teſtes providendi, in quibus quærendis labor non raro exigitur, & pecunia: e contra in privata diſſolutione unus Teſtis ſufficit non ſuſpectus doli, quamquam non ſit juratus, ſufficitque publica fama; ergo.

RESP. Quando vel uterque, vel Pars accuſata rem ſatetur, tunc neceſſaria non eſt ulterior teſtificatio. Si verò ſola Pars accuſans teſtificetur, non ſufficit hæc teſtificatio; non enim in cauſa propria, & in gravamen alterius ei credendum eſt. Porrò prænotandum eſt, quod impedimenta præbentia jus reſiliendi ſunt in duplici differentia; alia ſunt, cum quibus Sponſalium executio eſt illicita, puta, Caſtitatis votum; alia ſunt, cum quibus illicita non eſt eorum executio, ut divitiarum carentia.

Quandonam, & quot requirantur Teſtes.

Si impedimenta ſint primi generis, ſat eſt unus ocularis Teſtis, & juratus; quia agitur de peccato præcavendo; Cap. *Præterea* 12. *De Sponſal.*, & Cap. *Super eo* 22., Cap. *Licèt ex quadam*, tit. *de Teſtibus*. Triplex tamen caſus ab hac regula excipiendus eſt. Primò, quando Sponſalia ſunt jurata; ſecundò quando unus Teſtis nolit nomen ſuum prodere; tertiò quando Sponſalia ſunt per verba de præſenti. In his caſibus duo requiruntur Teſtes; eruitur hoc de primo ex laudatis Capitulis, de ſecundo ex Cap. *Præterea*, de tertio ex duobus Capitibus ſub titulo *De Teſtibus*. Ceterum etiam in juratis unus ſufficit Teſtis, dummodo ſit juratus ocularis, & nomen ſuum manifeſtet. Sufficit etiam in juratis fama ex fide dignis teſtificantibus de impedimento pro Foro contentioſo; ex Cap. *Super eo* 12. *De conſanguinit.*, *& affinit.*, dummodo tamen Pars litigans oppoſitum non probet per Teſtes, ut colligitur ex Cap. *Cum in tua*, *De Sponſalibus*. Fama hæc non tantùm debet eſſe notoria, ſed juridice probata; quia Judex non ducitur perſonali ſcientiâ, ſed allegatis, & probatis.

Si impedimenta ſint ſecundi ordinis, ea ſcilicet, quibus ſtantibus, licita eſt Sponſalium executio, requirunt communiùs Doctores duos Teſtes ex certa ſcientia deponentes cum juramento ad regulam ceterorum, in quibus alterius urget præjudicium, dicente Scriptura, *In ore duorum, vel trium Teſtium ſtet omne Verbum* Matth. 18. v. 16. Aliqui Doctores probabilem ducunt opinionem Paludani affirmantis, etiam in iſtis caſibus unum ſufficere Teſtem juratum. Hæc opinio ſic probatur. Valde durum eſt, Virum ingenuum auctoritate illius Teſtis de crimine certum compellere ad criminoſam ducendam Fœminam, quam honeſtam exiſtimabat: hujuſmodi enim nuptiæ infelices plerumque producunt exitus: unde ſi conſuleretur Epiſcopus, num talis teneretur in conſcientia, reſponderet negative; ergo Teſtis ille ſufficeret etiam in judicio.

145 OBJIC. V. Omnis exceptio firmat regulam in contrarium: ſed ad Eccleſiam recurrendum eſt pro ſola juramenti diſpenſatione, quando jurata ſunt Sponſalia, Cap. *Si verò*, *De jurejurando*, ergo non eſt neceſſe pro diſſolvendis Sponſalibus Sententiam Judicis exquirere.

RESP. Non colligitur ex laudato capite argumentum exceptivum. Pontifex ibi abſolute declarat — Non eſt tutum contra juramentum venire, niſi tale ſit quod ſervatum in interitum vergat ſalutis æternæ — quod utique veriſſimum eſt.

Occaſione tamen hujus Canonis lis exorta eſt, an diſſolutis Sponſalibus, quæ fuerant jurata, ſit neceſſe ad Eccleſiam recurrere pro juramento diſpenſando. Affirmat Soto allegans prælaudatum Canonem. Verùm negandum eſt cum aliis, propter communem regulam ſæpe productam, quod juramentum afficiens contractum, ejuſdem naturam induit, & conditiones; unde ſi contractus eſt licitus, eſt etiam licitum juramentum; ſi ille habet eſſe ſubſiſtens; & hoc ſubſiſtit; ſicut & oppoſitum. Caput autem *Si verò* agit de juramento abſoluto, non de illo, quod adjacet, afficitque contractum.

Juramentum afficiens contractum nullum non indiget diſpenſatione.

APPENDIX.

RESOLVUNTUR QUIDAM CASUS PRACTICI CONSECTANEI AD PRÆCEDENTES CONTROVERSIAS.

146 PRIMUS CASUS. Cajus exteriùs ſeriò coram Teſtibus promiſit Bertæ, ſed interiùs ſimulate promiſit. Exquiſitus a Parentibus Bertæ, ut ſtaret promiſſis, recuſaſavit. Ad Epiſcopum accuſatus, & coram Teſtibus judicialiter interrogatus, promiſſionem inficiatus eſt; & propter hanc cauſam Confeſſarius illi abſolutionem denegavit. Iterum accuſatus ſub novo teſtimonio confeſſus eſt, ſe promiſiſſe, ſed ficte; cum verò fictionem probare non poſſet, Sententia lata eſt, ut eam duceret, cumque executionem differret, ipſum repulit Parochus a Communione Paſchali.

RESP. quod Cajus lethaliter peccavit ficte promittendo; & ſi quod ſecutum eſt damnum, tenetur ad ipſius reparationem. Etiam graviter deliquit negando Judici veritatem; nam legitime fuit interrogatus de re in præjudicium tertii vergente. Nec valet, quod ficta promiſſio cenſeatur nulla; nam vera fuit exterior promiſſio, & exteriora ſunt materia propria Fori judicialis; cum autem de iſta exteriori promiſſione, quam Teſtes affirmabant, fuerit interrogatus, hanc fateri debebat.

Judex in Cajum poſtea confitentem, ficte promiſiſſe, juſte ſecundùm allegata, & probata, Sententiam dixit; non enim tenetur in propria cauſa, & alteri præjudiciali credere. Quia tamen Sententia falſæ innititur præſumptioni, non obligat; unde eam poteſt Cajus juſtis artificiis declinare; ſed ſi inevitabile ſubſit ſcandalum tenetur obedire.

Parochus, ſi Cajum ob ſcandalum repulit a Communione Paſchali, optimo jure laudandus eſt.

147 SE-

147 SECUNDUS CASUS. Cajus promiſit Bertæ animo non ſe obligandi, voluntatem tamen habuit verba proferendi externa, quibus in facie Eccleſiæ contrahuntur Sponſalia. Volentem abſque alia cauſa a Sponſalibus reſilire noluit Parochus ad Sacramenta admittere duobus innixus ſequentibus exemplis. Primò. Clericus exteriùs volens Sacrum ſuſcipere Ordinem abſque interiori animo obſervandi continentiam, ad eam nihilominus tenetur. Secundò. Baptiſmus ſubſiſtit, & Baptizatus tenetur ad Evangelicæ, & Eccleſiaſticæ Legis obſervantiam, ſi Hæreticus baptizet utendo Chriſti verbis, ſed cum animo non faciendi Baptizatum Eccleſiæ Romanæ Filium. Itaque Cajus etiam volens exteriùs Sponſalia contrahere per verba, quibus communiter contrahuntur in facie Eccleſiæ, tenetur fidem ſervare, licèt non habuerit animum ſe obligandi. Ratio utrobique eadem eſt. Nam, cum in verbis exterioribus communiter acceptis contineatur vis obligatoria, volens ea ſic proferre, vult ſe obligare; & hæc voluntas eſt reflexiva, & priorem retractat voluntatem; ſicut quia Baptiſmus per verba Chriſti collatus facit Filios Eccleſiæ, volens ſic baptizare, hoc idem vult, & hæc voluntas retractat priorem.

RESP. cum diſtinctione. Vel ſciebat Cajus, in exterioribus verbis contineri per communem acceptationem obligationem, & in facie Eccleſiæ acceptari Sponſalia ut obligatoria; vel non ſciebat. Si hoc ſecundum, claudicant Sponſalia, & non tenetur Cajus ſtare promiſſis, ſed ſola damna reparare, ſi quæ ſunt ſecuta; & Parochus nequit ei Sacramenta denegare. Si primum, tenetur Cajus fidem ſervare. Nam poſterius velle eſt reflexivum ſupra priorem animum ſe non obligandi; porro ex duabus voluntatibus prævalet reflexiva ſupra aliam. Itidem univerſalior voluntas prævalet particulari; voluntas autem proferendi verba obligatoria, prout communiter accipiuntur, eſt univerſalior. Parochus igitur tunc juſte ipſum repulit a Communione; & ad hoc evincendum producta deſervire poſſunt exempla.

148 TERTIUS CASUS. Cajus ad peccatum induxit Bertam, ficta nuptiarum promiſſione, & ſuſcepta ab ea prole, negavit ſtare promiſſis, obligans ſe ad alimenta prolis. Inſtabat illa ad fidem ſervandam, offerebat alter pecuniæ ſummam; acceptavit, & cedit Berta. Hoc ut novit Parochus, utrumque a Paſchali Communione repulit, donec fidem ſervent ſibi datam; & hoc fecit propter damnum prolis, quod reparari nequit, niſi per nuptias illam legitimando.

RESP. Duo ſunt impræſentiarum conſideranda; ea nempe, quæ per ſe, ſeu intrinſeca ſunt rei; & ea, quæ per accidens, ſeu extrinſece ſe habent. Attentis, quæ ſunt per ſe, indubie debet Cajus ducere Bertam, ad reparandum prolis intrinſecum damnum, quod fieri non poteſt, niſi per Conjugium, quo legitima evadit proles. Nec juſtitiæ ſit ſatis miniſtrando alimenta; ſiquidem ſecundùm Reipublicæ leges majus eſt damnum natale illegitimum, & ſpurium. Poteſt quidem Fæmina juri ſuo cedere quoad injuriam, quam ipſa paſſa eſt; ſed juri prolis, quæ ad plura remanet inhabilis ob originis defectum, nequit cedere. Spectatis autem iis, quæ ſunt per accidens, quatenus ſcilicet prudenter futura timerentur ſcandala, & quidem gravia, ut perpetua inter Familias diſſidia; tunc ceſſat obligatio, & proli conſulendum eſt meliori poſſibili modo. Cum talia non prævideris Parochus ſecutura inconvenientia, meritò eis Paſchale denegavit beneficium.

149 QUARTUS CASUS. Cajus effræni paſſione actus promiſit coram duobus Teſtibus, intra menſem ducere Bertam; & iſta repromiſit. Elapſo verò menſe, urget Berta pro executione Sponſalium; & negat Cajus dicens, ſe non advertiſſe tunc temporis quid ageret, nec conſenſiſſe promiſſioni, & addit juramentum. Illa certiorem facit Parochum; & Parochus declarat, teneri Cajum, nec poſſe abſolvi donec ſervet Sponſalia.

RESP. Duo hic diſtinguenda ſunt; Forum nempe Eccleſiæ externum; & internum conſcientiæ contrahentium. In Foro externo remanet Cajus Sponſalibus obſtrictus. Nam certò conſtat de exteriori promiſſione Teſtibus firmata, & ad ipſum ſpectat defectum probare ſufficientis advertentiæ, & conſenſus; hoc autem non evincitur per juramentum: etenim ex regulis juris juranti non creditur in cauſa propria vergente in damnum alterius. Cum ad hoc reſpexerit Parochus, denegavit abſolutionem.

In Foro interno conſcientiæ plane dubia, & difficilis eſt reſolutio. Effrænis animi motus, & tentatio ita perturbat, & rapit aliquando mentem, ut lumen non relinquat operanti ſufficiens ad reflectendum, & conſentiendum rationabiliter, hoc eſt, cum advertentia neceſſaria ad graviter peccandum. Aliquando urget paſſio vehementer, ſed libertatis ſufficientiam, & cognitionis ad peccandum non impedit. Paſſio primo modo accepta veritatem impedit promiſſionis; ſecus ſecundo modo. Ad Parochum itaque pertinet, Cajum diligenter examinare, & rem totam bene perpendere, hinc ferre judicium circa promiſſionis obligationem.

150 QUINTUS CASUS. Promiſit Cajus coram Parentibus Bertæ ipſam ducturum, completis jam Natalitiis Solemnitatibus: acceptavit iſta repromittens, at in corde conditionem retinuit, ſi mihi tunc placebit me obligare, nolens antea ſe obligare; interim pœnitet Cajus, & voluntatem retractat, illa verò e contra ſe obligat. Completa ſunt Feſta Natalitia, & urgent Parentes executionem Sponſalium, & quia recuſat Cajus dicens, ſe mutaſſe voluntatem, comminantur Parentes ad Judicem accedere. Confeſſarius interea renuit Cajum abſolvere. Quæritur, num teneatur Cajus Fidem ſervare Sponſalium?

RESP. Pro recta ſolutione duo inquirere

rere opus eſt . Primum. An Cajus voluntatem retractaverit exteriùs, & eam retractatam manifeſtaverit Parti . Secundum . An Berta ſe intra tempus obligaverit, quo perſeverabat Cajus in promiſſis. Nunc dicimus.

Primò . Contractus ab initio coram Deo revera fuit nullus . Nam defuit conſenſus mutuus de præſenti ; cum Berta intus in corde libertatem retinuerit ſe obligandi , & actu ſe non obligaverit .

Secundò . Si Berta intus ſe obligavit, perſeverante Cajo in priori voluntate, tunc contractus effectus eſt validus . Contractus enim conditionatus , purificata conditione , tranſit in abſolutum ; porro contractus in caſu fuit conditionatus , & conditio completa eſt , quando conſenſui alterius virtualiter interiùs , exteriuſque, perſeveranti acceſſit completive conſenſus Bertæ , qui erat antea ſuſpenſus .

Tertiò . Cum Cajus abſque cauſa voluntatem mutaverit , poteſt in Foro exteriori ad Judicem fieri recurſus . Prudenter tamen expendendum eſt , an expediat coa-
A ctio per Sententiam ; non enim rarò coactiones hujuſmodi gignunt jurgia , & diſſenſiones .

Quartò . Si mutavit Cajus voluntatem intra tempus , quo Berta adhuc erat ſuſpenſa : contractus realiter eſt nullus ; & ſi id poſſet probari , non ſolùm in Foro interno deobligaretur , ſed neque in Foro externo poſſet cogi .

Quintò . Confeſſarius ſi nullitatem nullatenus detegit, juſte denegat abſolutionem
B Cajo , utpote qui injuſte reſilivit ; cumque debet monere , ut ſatisfaciat Parti , vel petat , ut altera Pars ultrò cedat , & ipſe reſarciat , ſi quæ ſecuta fuerint , damna .

Hæc dicta ſufficiant pro Prooemio Canonico-Theologico Tractatus Octavi De Matrimonio , quem ad Dei gloriam ſuſcipimus explanandum . Quidquid hacteous ſcripſimus , & ſcripturi ſumus deinceps , judicio Sacro-Sanctæ Romanæ Eccleſiæ , & correctioni , humiliter ſubjectum volumus .

TRACTATUS OCTAVUS.

DE SACRAMENTO MATRIMONII.

1 Diverſis nominibus Sacramentum hoc appellatum novimus. Nunc Matrimonium dicitur, a Matre deſumpta nuncupatione; cum ad ipſam operoſior labor in ſuſceptæ prolis educatione pertineat. Nunc Connubium nominatur a velando, juxta veterem conſuetudinem, qua vir mulierem in Sponſam electam pallio obumbrabat; qua de re habemus Ruth. 3. v. 9. ipſam poſtulantem propinquum ſuum Booz, ut pallium ſuum ſuper eam extenderet: *Expande pallium tuum ſuper famulam tuam, quia propinquus es*. Frequentiùs ſub nuptiarum nomine accipitur. Porro Nuptiæ dicuntur a Flammeo, quod erat genus quoddam velaminis crocei, quod a novis Nuptis geſtabatur in ſignum indiſſolubilis Conjugii. Vocatur demum Conjugium a communi jugo, cui nubentes, per mutuam corporis traditionem, ſeſe ſubjiciunt.

Matrimonium diverſimodè nuncupatum.

2 Ut ejus percipiamus naturam, advertendum eſt, Matrimonium conſiderari poſſe, ut eſt in officium naturæ inſtitutum, & ut novæ legis Sacramentum. Secundùm priorem intelligentiam tripliciter definitur.

A Primò definitur: duarum Perſonarum Idonearum legitimus de conjunctione conſenſus. Secundò: viri, mulieriſque maritalis conjunctio inter legitimas Perſonas individuam vitæ conſuetudinem retinens. Tertiò: conſortium communis vitæ, & communicatio divini, & humani juris. Definitiones hujuſmodi rem probe explicant; ſecundam tamen adoptant Theologi velut eſſentialem. Dicitur enim *conjunctio* mutua illa obligatio,

Definitiones Matrimonii.

B quæ ex interno, externoque conſenſu, virum inter, & mulierem oritur; *maritalis*, quia contrahentes invicem corporis dominium transferunt; *viri & mulieris* in ſingulari, ad excludendam Polygamiam; additur *inter legitimas Perſonas*, ut innuatur, nullum ſubeſſe debere impedimentum, *individuam vitæ conſuetudinem*, ſive ſocietatem, *retinens*, ut Matrimonii indiſſolubilitas declaretur. Matrimonium verò ut eſt novæ legis Sacramentum

C definitur: Sacrum ſignum practicum gratiæ, quo unio Chriſti cum Eccleſia exprimitur.

His prælibatis accedimus ad explicandam exiſtentiam, eſſentiam, miniſtrum, unitatem, atque indiſſolubilitatem Matrimonii, acturi poſtmodum de impedimentis, quæ illud vitiant

DISPUTATIO PRIMA.

DE EXISTENTIA, ET ESSENTIA MATRIMONII.

CONTROVERSIA PRIMA.

AN PERSEVERANTE INNOCENTIÆ STATU FUISSENT NUPTIÆ.

3 Prodicus, quem Gnoſticorum Schola diſcipulum habuit, luridam Adamitarum Sectam inſtituit, ubi alia inter deliramenta, nuptias negabat futuras, perſeverante Innocentiæ Statu — Ipſos nuptias adverſatos fuiſſe, quia nec „ priuſquam peccaſſet Adam, nec priuſquam „ dimiſſus eſſet de Paradiſo, cognovit uxo- „ rem. Credebant ergo, quod nuptiæ fu- „ turæ non fuiſſent, ſi nemo peccaſſet — Sic Auguſtinus *De hær. ad Quodvultdeum hær.* 31. Guido *in Summa de Hæreſibus* inter errores Armenorum undecimo loco refert, ipſos propugnaſſe, nuptiarum uſu nullatenus propagandam humanam ſpeciem, ſi Prothoparentes in integritate naturæ ſtetiſſent. Bernardus de Lutzemburgo *in ſuo Catalogo Hæreticorum* affirmat, hunc errorem exiumulaſſe Almaricum Pariſienſem Doctorem, ut legere eſt apud Alphonſum de Caſtro *hær.* 3. *de*

D *Adam, & Eva*, qui Armenorum augendo inſaniam, non ſolùm pro illo ſtatu carnalem copulam negabat, verùm etiam ſexuum differentiam nullam futuram fuiſſe contendebat, refragrante clariſſimis verbis Scripturâ Gen. 1. v. 27. *Creavit Deus hominem ad imaginem ſuam; ad imaginem Dei creavit illum, maſculum, & fœminam creavit eos*. Sunt, qui volunt, Chryſoſtomum *hom.* 18. *in Geneſ.*, Nyſſenum *De hominis opificio cap.* 17., Damaſcenum *De Fide Orthodoxa cap.* 25. ſenſiſſe, in ſtatu Innocentiæ nequaquam futuram carnalem propagationem uſu Nuptiarum. His prælibatis

E DICENDUM eſt, perſeverante Innocentiæ Statu, per uſum nuptiarum humanum genus propagandum fuiſſe.

4 PROB. I. Gen. cap. 2. v. 18. *Dixit Dominus Deus, Non eſt bonum, hominem eſſe ſolum: faciamus ei adjutorium ſimile ſibi*. Talia protulit Deus pro eo Statu, quem homini conſtituerat daturum, ſi mandato ipſius de abſtinentia vetiti fructus obtemperaſſet, adeoque pro Statu Innocentiæ; hæc enim dicta habentur pro Statu, quo hominem poſuerat Creator in Paradiſo, ut ibi vitam ageret,

ut ex præcedentibus innuitur: *Poſuit illum in Paradiſo voluptatis, ut operaretur, & cuſtodiret illum*; ubi particula *ut* perpetuitatis exprimit intentionem. In eo itaque Statu non erat bonum, hominem eſſe ſolum: quia ſi ſolus fuiſſet, humani generis propagatio non eveniſſet; ea propter fecit ei adjutorium. Porro mulier non aliter opem valet præſtare Viro, niſi deſerviendo generationi: In aperto namque eſt, in reliquis convenientiùs hominem homini deſervire; ergo.

Mulier in quo adjutoriũ eſſe viro.

5 PROB. II. Exſcripta Evæ formatione, Gen. 2. v. 23. *dixit Adam*: *Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea. Quamobrem relinquet homo Patrem ſuum, & matrem, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una.* Hujuſcemodi verba ab Adam dicta ſunt ante prævaricationem, immo ſcientiâ Dei referto: atqui in his dubio procul explicantur Nuptiæ, ut legere eſt *Matth.* 19., ubi Chriſtus eâdem ſententiâ revincit Judeos contendentes inter Conjuges licere libellum repudii; ergo. Hoc evidentiùs apparet, ſi attendamus, virum, & mulierem, non eſſe carnem unam, niſi per uſum nuptiarum: propterea non dixit Adam *ſunt*, quaſi innuens ad Evam ex ipſius carne efformatam, ſed *erunt duo in carne una*, quæ locutio futuritionem importat, atque ad omne tempus abſolute extenditur; adeoque etiam ad illud, quo Adam Deo fideliter famulabatur; ergo.

Per nuptias vir, & fœmina fiunt una caro.

6 PROB. III. Perſeverante Statu innocentiæ, propagatio fuiſſet naturalis quoad ſubſtantiam, ſicut nunc eſt. Nam naturalis propagatio quod ſubſtantiam non eſt inflicta in pœnam peccati, ſed ſolummodo quoad ærumnas, quæ illam comitantur; quod compertum habemus ex cap. 3. Gen. v. 16. *Mulieri quoque dixit: multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus tuos: in dolore paries filios, & ſub viri poteſtate eris*: quibus liquidò fit, maledictionem non quidem ſubſtantiam partus afficere, cum ipſos præſuppunat, ſed accidentalia, nempe multiplicationem, doloreſque. Atqui nunc habetur generatio per carnalem commixtionem; ergo etiam in Statu innocentiæ. Unde apte dicebat Auguſtinus *De Civit. Dei lib.* 14. *cap.* 21. -- Procreationem filiorum ad gloriam Connubii, non ad pœnam pertinere peccati --

Propagatio quoad ſubſtantiam non eſt pœna peccati.

7 PROB. IV. Duobus momentis a S. Auguſtino relatis *loco mox laudato cap.*22., *&* 23. Igitur primò habet S. Doctor -- Nos autem nullo modo dubitamus, ſecundùm benedictionem Dei creſcere, & multiplicari, & implere terram, donum eſſe nuptiarum, quas Deus ante peccatum hominis ab initio conſtituit, creando maſculum, & fœminam, qui ſexus evidens utrique in carne eſt. Huic quippe operi Dei etiam benedictio ſubjuncta eſt -- Secundò idem evincit ab inconvenienti, quod inde haberetur -- Quiſquis autem dicit, non fuiſſe coituros, nec generaturos, niſi peccaſſent, quid dicit, niſi propter numeroſitatem Sanctorum neceſſarium hominis fuiſſe peccatum? Si enim non peccando ſoli remanerent, quia, ſic putant, niſi peccaſſent, generare non poſſent, profectò ut non ſoli duo juſti homines poſſent eſſe, ſed multi, neceſſarium peccatum fuit. Quod ſi credere abſurdum eſt, illud potius eſt credendum, quod Sanctorum numerus, quantus complendæ illi ſufficit beatiſſimæ Civitati, tantus exiſteret, etſi nemo peccaſſet, quatenus nunc per Dei gratiam de multitudine colligitur peccatorum, quouſque filii hujus Seculi generant, & generantur. Et ideo illæ Nuptiæ dignæ felicitate Paradiſi, ſi peccatum non fuiſſet, & diligendam prolem gignerent, & pudendam libidinem non haberent -- Ibique proſequitur explicare, quo pacto copula conjugalis, quæ impræſentiarum verecundiam affert, ſine ea tunc temporis contingeret.

DISSOLVUNTUR OBJECTA.

8 OBJIC. I. S. Auguſtinus *De bono conjugali cap.*2. affirmat, Nuptias non eſſe niſi mortalium -- Nec eſſe concubitus, niſi mortalium corporum poſſit -- atqui perſeverante innocentiæ Statu, homines immortalitatis dote fuiſſent donati; ergo.

RESP. Auguſtinus eo loci palam fatetur, quæſtionem de propagatione in Statu innocentiæ reſolvere nolle -- Plures enim de hac re Sententiæ, diverſæque exiterunt. Et ſi examinandum ſit veritate divinarum Scripturarum, quænam earum potiſſimùm congruat, prolixæ diſputationis eſt -- alibi tamen, ut ſuperiùs vidimus, in noſtram confluit Sententiam. Ceterum nomina corporis mortalis, juxta D. Bonaventuram, non intelligit corpus morti ſubjectum, ſed corpus vitam habens animalem. Veriùs tamen explicatur ſecundùm contextum de corpore ex ſe mortali, quod, ſuperaddita Dei virtute, a morte fuiſſet præſervatum; ea propter etiam in Statu innocentiæ fuiſſet capacitas propagationis.

In Statu innocentiæ corpus ex ſe mortale fuiſſet.

9 OBJIC. II. Ex Joan. Damaſceno *lib.* 2. *de fide Orthodoxa cap.* 11., & *lib* 4. *cap.* 25. -- Primus homo erat in Paradiſo terreſtri ſicut Angelus quidam -- Sed homines, qui poſt reſurrectionem erunt ſicut Angeli, neque nubent, neque nubentur, ut ait Chriſtus Matth. 22. v. 30. *In reſurrectione neque nubent, neque nubentur; ſed erunt ſicut Angeli Dei*; ergo.

RESP. Primus homo in Statu integritatis originalis fuit ſicut Angelus quantùm ad mentis integritatem; ſecus quantùm ad vitam animalem. Porro propagatio non fit ſecundùm mentem, bene verò ſecundùm animalem vitam. Poſt reſurrectionem nemo unus vacabit generationi: quia completus erit Prædeſtinaturum numerus, atque naturæ intentio abſoluta; unde nuptiæ ceſſabunt. Eodem plane ſenſu, quo Damaſcenus, intelligendus eſt etiam Chriſoſtomus *hom.* 18. *in Geneſ*, de qua ſupra *num.* 3., ubi ait -- Ante inobedientiam, Angelicam vitam imitabantur, & nullus de re venerea ſermo erat -- & meritò ſane, ſiquidem ut ait Auguſtinus *lib.* 14. *de Civitate Dei cap.* 23. -- Sine ullo timore obſcœnitatis liber ſermo ferretur;

Poſt reſurrectionem cur Nuptiæ ceſſabunt.

„ nec

„ nec ipſa verba eſſent, quæ vocarentur ob„ ſcœna, ſed quidquid inde diceretur, tam „ honeſtum eſſet, quàm de aliis, cum loqui„ mur corporis partibus —

10 OBJIC. III. Vis generativa data eſt, ut quod in ſe conſervari nequit, in ſimili conſerveuur: ſed, homine non cadente, fuiſſet ejuſdem conſervatio in ſe; ergo nulla fuiſſet naturalis generatio.

Virtus generativa ordinatur ad ſpeciei conſervationem.

RESP. Virtus generativa ordinata eſt ad ſpeciei conſervationem, quoties individua ex ſe corrupribilia ſunt, licet ex dono non corrumpantur. Ordinata itidem eſt virtus generativa ad individuorum multiplicationem, ubi hæc ſpectat ad bonum Univerſi. Bonum autem Univerſi attenditur non ſolummodo ſecundùm eſſe permanens: verùm etiam ſecundùm eſſe ſucceſſivum; hoc porro exigit ſucceſſivam productionem. Addas velim, Deum propagationem decreviſſe propter electorum multitudinem, quam ſucceſſive fieri voluit; quapropter medio nuptiarum uſu, neceſſaria cenſenda erat propagatio.

11 OBJIC. IV. Viri ſpirituales carnis operibus, inter quæ eſt carnalis generatio, non incumbunt: ſed in Statu innocentiæ Prothoparentes ſpirituales fuiſſent; ergo.

RESP. Juxta Scripturæ ſenſum caro quandoque uſurpatur ut vitium, ad Gal. 5. *Caro concupiſcit adversùs ſpiritum*; quandoque pro humana natura, ad Epheſ. 5. *Nemo carnem ſuam odio habuit*. Itaque opera carnis ſecundùm priorem intelligentiam ſpiritualibus non aptantur; ſecus ſecundùm poſteriorem explicationem. Hujuſcemodi autem conditionis fuiſſet propagatio in Statu originalis juſtitiæ.

Generatio opus naturæ.

12 OBJIC. V. Haud dari poteſt carnalis propagatio abſque deciſione virtutis: atqui in illo Statu felicitatis nulla eſſe poterat virtutis deciſio: hæc quippe ex ſuperfluo alimenti habetur, & ſuperfluitas utpote vitioſa ab illo ſtatu amandanda erat, ſicut amandandum ſuperfluum ſecundæ digeſtionis; ergo.

RESP. Duplicem in animali perfecto agnoſcunt Philoſophi ſuperfluitatem, prima vocatur reſiduitatis, & tertiæ digeſtionis; impuritatis, & ſecundæ digeſtionis altera. Si de prima recurrit ſermo, utique per ordinem ad nutritionem dici poteſt ſuperflua; ideſt non eâ opus eſt ad nutriendum individuum. Verùm hæc eadem non eſt ſuperflua per ordinem ad generationem, ideſt ad conſervationem ſpeciei, adeoque ad complementum ſpecificæ perfectionis pertinet; unde Statui innocentiæ haud dedecet. Superfluitas altera, quæ nihil aliud eſt quàm ſeparatio puri ab impuro, ut patet in ſudoris, aut urinæ emiſſione, dupliciter valet intelligi. Alia enim oritur ex debilitate virtutis, ut ſudor; & hæc in Adamo non extitiſſet, in naturalibus ſiquidem efficaci præditus fuiſſet virtute. Alia verò habetur ex alimenti qualitate, quatenus natura, expulſis ceteris, idoneum ad nutritionem aſſumit; neque hæc Statui integritatis indecora erat; quod ſatis evincitur ex naturalibus organis in primi hominis creatione efformatis. Verùm ſegregatio hujuſmodi quandoque fit cum violentia, læſione, fœtore, ob imperfectam decoctionem; ſed hæc eſt lapſi hominis pœna.

Superfluitas in animali perfecto eſt duplex.

13 OBJIC. VI. Animalis perfecti propagatio fieri haud poteſt abſque corruptione virginalis integritatis, quæ maximam dicit perfectionem: aſt ſi homo in juſtitia perſeveraſſet, nullam perfectionis jacturam paſſus eſſet; ergo.

RESP. Hæc quæſtio, ut ait S. Bonaventura, plus curioſitatis, quàm utilitatis habet. Antiquos tamen Doctores fluctuantes legimus. Quoniam verò ſecundùm Auguſtinum *lib. ſæpe laudato cap.* 26. — De rebus „ loquimur nunc pudendis, & ideo, quam„ vis antequam earum puderent, quales eſſe „ potuiſſent, conjiciamus ut poſſumus — paucis rem abſolvemus.

D. Thomas varius fuit in hujus argumenti ſolutione. Docuit 1. *par. quæſt.* 98. *art.* 2. *ad* 4., ſalvam futuram in eo ſtatu integritatem; transfuſa ſiquidem fuiſſet activa virtus per quandam nobis incognitam penetrationem, cum quadam proportione ad virgineam Chriſti conceptionem; atque Auguſtinum loco mox laudato refert dicentem — „ Nulla corruptione integritatis infunderetur „ gremio maritus uxoris — Verùm cum male ſolutio Angelici audiretur, conatus eſt Capreolus 2. *ſent. diſt.* 20. *quæſt. unica* ipſum conciliare, textus concordando, affirmans S. Doctorem communem doctrinam propugnaſſe, quam tenuit 2. *diſt.* 20. *quæſt.* 1. *art.* 2. *ad* 1., ſalvam nempe non futuram tunc temporis integritatem. Ne tamen perperàm intelligatur, locutio explicanda eſt. Tria itaque impræſentiarum perpendenda ſunt; partium dilatatio, & extenſio; læſio, ac pœnalis paſſio; turpitudo voluptatis. Primum naturæ eſt; pœnæ alterum; tertium vitioſitatis. Illud abſque inconvenienti fuiſſet in Statu innocentiæ, ſicut manus, oriſque diſtenſio; utrobique enim naturæ ad hanc dilatationem diſpoſuit membra. Alia verò duo dedecent. Et licèt Auguſtini verba videantur obſcura, ſi tamen attente perpendantur, ab hac ſententia non diſcrepat; quod palam fit, dum *ibidem* ait — Sed eo voluntatis nutu move„ rentur illa membra, quo cetera —

Quomodo in Statu innocentiæ ſalva foret in partu integritas.

14 OBJIC. VII. Divinæ prædeſtinationis ordo eſt immutabilis: ſed condito innocentiæ Statu, ſeries prædeſtinatorum erat coordinata per redemptivam Verbi incarnationem; ergo omnia, quæ Gen. 2., & 3. de nuptiis referuntur, non quidem ad eum alludunt ſtatum, ſed ampliative ſunt intelligenda, per ordinem nempe ad ſtatum prævisi criminis. Hæc doctrina eſt Nyſſeni citati ſupra num. 3. *lib. de hominis opificio*.

RESP. Argumentum hujuſmodi veteres Scholaſticos diſſidentes habet. Quidam volunt naſcituros, perſeverante innocentiæ Statu, eos omnes, qui nunc naſcuntur; alii negant. Sunt qui propugnant tantummodo naſcituros, qui nunc ſunt prædeſtinati; quod Scotus 2. *diſt.* 20. *quæſt.* 2. contendit.

Sanctus Thomas *Quolib.* 5. *art.* 8. tria docet. I. Non omnes nunc electos, tunc naſcituros. Quia nunc ſive ex adulteris, ſive ex infidelibus plures gignuntur, cum tunc nullus adulter, nulluſque infidelis; ut autem

Quis nunc in Statu innocentiæ naſceretur

nunc-

numerica unitas effectus habeatur, opus eſt numerica tum cauſæ efficientis, tum actionis unitas. Idem evincit Angelicus, ex quo plures Parentes ex diverſis Uxoribus filios, quorum aliqui ſunt prædeſtinati, ſuſcipiunt; & pluralitas Uxorum tunc defuiſſet. II. Multos, qui nunc reprobis accenſentur, tunc naſcituros affirmat; quia nulla ſuppetit ratio, cur Adam non potuerit eundem Cain, quem poſt peccatum genuit, gignere ante illius patrationem. III. Dicit, neutiquam naſcituros reprobos, qui nunc tales naſcuntur; quod innocentiæ Status probe declarat. Hinc ad argumentum reſpondet: Deum ex futurorum præſcientia prædeſtinaſſe electos, eorumque Parentes, ſicut & cetera præordinaſſe media; eaque propter nulla mutatio in prædeſtinatione. Ibidem facit ſatis auctoritati S. Gregorii *lib. 4. moral. cap.* 30. ad illa verba Job. 3. *Nunc ergo dormiens ſilerem* — Si „ primum Parentem nulla peccati putredo „ corrumperet, nequaquam ex ſe filios gehennæ generaret, ſed ii, qui nunc per „ Redemptionem ſalvandi ſunt ſoli, ab illo „ electi naſcerentur — Facit, inquam, ſatis, dicendo, S. Doctoris ſententiam haud intelligendam ſecundùm perſonalem, bene verò ſecundùm ſimplicem demonſtrationem; ut ſit ſenſus, in eo ſtatu naſcituros electos, quales ſunt electi, qui nunc naſcuntur. Et ſolutio hæc in idem redit cum altera, quæ legitur 1. *par. quæſt.* 100. *art.* 2. *ad* 1. ideſt ſolos electos naſcituros; quoniam per Parentes originalis noxa non transfunderetur.

S. Thomæ ratio non arridet Scoto affirmanti, eundem numero effectum a diverſa efficienti cauſa haberi poſſe, cum numerica unitas ab efficienti cauſa non dependeat; unde qui nunc reprobus naſcitur, tunc naſci potuiſſet prædeſtinatus. Sed Magiſtrum ſuum tuetur Capreolus, ubi ſupra, cui illud Eccleſiaſtici 7. *verſ.* 29., & 30. accinere videtur. *Honora patrem tuum . . . memento, quoniam niſi per illos natus non fuiſſes.*

CONTROVERSIA II.

AN IN STATU NATURÆ REPARATÆ NUPTIÆ SINT LICITÆ.

25 Catholica doctrina de Nuptiis etiam ſub primordiis Eccleſiæ hoſtes nacta eſt, qui Matrimonium pro Statu naturæ reparatæ illicitum dixerunt. Inter Eruditos non una eſt Sententia de primo hujuſce hæreſis Patrono. Simonem hujus erroris jeciſſe ſemina pro certo habetur, cum impudicitiæ laxavit habenas. Plerique Saturnino id adſcribunt, quem Irenæus *lib.* 1. *cap.* 24. *editionis Pariſ.* dixiſſe affirmat, nubere, & generare a Satana eſſe. Natione Antiochenus fuit, ſuique erroris ſcholam in Syria inſtituit, ut apud Epiphanium *hær.* 23. Qua autem tempeſtate vixerit, dubium eſt. Quidam ad tempora Adriani Imp. ad annum circiter 120. ipſum referunt, ut Euſebius *lib.* 4. *Eccleſiaſt. Hiſt. cap.* 7.; alii ad tempora Cleti Romani Pontificis.

Marcion Ponticus Stoicæ Philoſophiæ Profeſſor poſt illatum Virgini ſtuprum, a Patre pientiſſimo Epiſcopo ab Eccleſia extruſus Romam fugiens, cum ſuffurari Romanæ Eccleſiæ communionem non valuiſſet, Cedronis ſecutus dogma de duobus principiis, nuptias execravit, ut caro, utpote a malo Deo, ulteriùs non propagaretur. Hinc Conjugatos a baptiſmo arcebat, ut legere eſt apud Tertullianum *lib.* 1. *contra Marcionem cap.* 29., qui ſequenti capite ſubdit — Poſtmodum idem „ Marcion pœnitentiam confeſſus, cum con„ ditioni datæ ſibi occurrit, ita pacem re„ cepturus, ſi ceteros, quos perditioni eru„ diſſet, Eccleſiæ reſtitueret, morte præven„ tus eſt —

Tatianus olim S. Juſtini Martyris auditor in eandem hæreſim prolapſus eſt, unde Matrimonium velut corruptelam, & fornicationem exploſit; ſic teſtatur S. Epiphanius *hær.* 46., & 47. Ejuſdem labii fuere Encratitæ, qui ſuæ Sectæ Tatianum Principem agnoſcunt. Severus, adoptatis Tatiani erroribus, addidit, ut habemus ex laudato Epiphanio *hær.* 45., mulierem eſſe opus Satanæ, & in humano corpore, id, quod infra umbilicum eſt, a mala conditum eſſe poteſtate.

Aliis demum omiſſis, Manichæos Nuptias reprobaſſe ad unum omnes fatentur cum Auguſtino, ſi Iſaacum Beauſordium excipias; qui *lib.* 8. *cap.* 4. *Hiſtoria Manichæorum Gallico idiomate conſcripta* Auguſtinum carpit, quaſi errorem non ſuum ipſis affinxerit.

Beauſordius male patrocinatur Manichæis.

Verùm caſſo, irritoque conatu Manichæis patrocinatur Beauſordius. Nam præter coævos Auctores, qui de hac hæreſi Manichæos criminantur, ut Chryſoſtomus *de Virginitate*, Alexander Lycopolites *lib. de Placitis Manichæorum*, Didymus Alexandrinus *lib. contra Manichæos*, Titus Boſtrenſis *lib.* 2. *contra Eoſdem*, id palam fit ex Auguſtino pluribus in locis, & potiſſimùm *lib.* 30. *contra Fauſtum cap.* 6. — Vos eum præcipue concu„ bitum deteſtamini, qui ſolus honeſtus, & „ conjugalis eſt, & quem matrimoniales quo„ que tabulæ præ ſe gerunt, liberorum pro„ creandorum cauſa, unde vere non tam „ concumbere quàm nubere prohibetis — dixerat quidem S. Doctor *lib. de moribus Manichæorum cap.* 18. — Hic non dubito vos „ clamaturos, invidiamque facturos; caſtita„ tem perfectam vos vehementer commen„ dare, atque laudare, non tamen nuptias „ prohibere; quandoquidem Auditores ve„ ſtri, quorum apud vos ſecundus eſt gra„ dus, ducere, atque habere non prohi„ bentur uxores — quibus Beauſordius contendit allucinatum Auguſtinum, dum affirmavit, Manichæos Nuptias execraſſe. Ceterum dubio-procul Nuptias reprobarunt Manichæi, quandoque tamen eas quibuſdam permittebant, non quidem ut aliquid boni, ſed ut minus malum, ut majora evitarentur ſcelera, quo pacto apud Epiphanium *hær.* 27. Hierax volebat non laudandas poſt adventum Domini Nuptias, ne majus in exitium ruerent homines.

In opus imperfectum in Matthæum, quod ſive Chryſoſtomo, ſive alteri adjudicetur, ab interpolatoribus hæreticis intruſum legi-

legitur *hom. 1.* ; Matrimonium naturâ ſuâ eſſe peccatum, ſed divina permiſſione excuſatum — Ideo ergo iſta conjunctio maritalis, „ cum eſſet peccatum, quantùm ad naturam „ rei ipſius, conceſſione Dei facta eſt licen„ tia — His poſitis

DICENDUM eſt, Nuptias in Statu naturæ reparatæ licitas fore.

16 PROB. I. Deus illiciti contractus Auctor eſſe non poteſt: ſed Deus eſt Auctor Matrimonii etiam in Statu naturæ reparatæ; ergo. Evincitur minor propoſitio. Geneſeos 2. verſ. 23. *Nunc os ex oſſibus meis: .. Quamobrem relinquet homo Patrem ſuum, & Matrem, & adhærebit uxori ſuæ*; hoc porro pro ſtatu reparatæ naturæ dictum eſſe reſtatur Chriſtus Matth. 19. v. 4., & ſeqq. *Non legiſtis, quia qui fecit hominem ab initio, maſculum, & fœminam fecit eos? Et dixit: propter hoc dimittet homo patrem, & matrem, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una ... Quod ergo Deus conjunxit, homo non ſeparet*. Quibus, Phariſæis tentantibus, an liceret uxorem dimittere quacunque ex cauſa, plane reſpondit, tum divinam inſtitutionem referendo, tum ejuſdem adſtruendo indiſſolubilitatem. Unde apte dicebat Tertullianus *lib. 1. adverſus Marcionem cap. 29.* — Conjugium exerte defendentes, cum inimice „ accuſatur ſpurcitiæ nomine, in deſtructio„ nem Creatoris, qui proinde conjugium „ pro rei honeſtate benedixit — Injurius eſt igitur Creatori, qui nuptias ut malum reprobat.

Deus Matrimonii auctor.

17 PROB. II. Quod Deus velut medium præſcribit ad evitandum malum, nullimode poteſt eſſe illicitum: atqui Nuptiæ hujuſmodi ſunt, ut legitur 1. ad Timoth. 5. v. 14. *Volo ergo juniores nubere, filios procreare, matres-familias eſſe, nullam occaſionem dare adverſario maledicti gratiâ*; ergo. Ibi per Apoſtolum Deus ſermonem dirigit ad Viduas; etenim nonnullæ erant, quæ continentiam, voventes, otio, atque garrulitati indulgebant, irritamque facientes promiſſionem, occaſionem dabant Gentibus maledicendi Eccleſiis Dei. Itaque ad hoc impediendum ſcandalum nuptias præſcribit, ut in ſuſcepta prole occupatæ a loquacitate abſtineant, utque Adverſarii fidei ipſas bene audiant.

Nuptiæ medium ad malum evitandum.

18 PROB. III. Apoſtolus perpetuus eſt in adſtruenda Nuptiarum honeſtate 1. ad Corinth. 7. v. 10. *Iis autem, qui matrimonio juncti ſunt, præcipio non ego, ſed Dominus, uxorem a viro non diſcedere*: ſed ſi Nuptiæ malæ eſſent, oporteret eas diſſolvere: malum enim de medio auferendum prorſus eſt; ergo. Et infra v. 28. *Si autem acceperis uxorem, non peccaſti. Et ſi nupſerit virgo, non peccavit*. Ubi Auguſtinus *lib. de bono Conjugali cap. 18.* — Qui dixit: ſi acceperis uxorem, „ non peccaſti &c. ſatis declaravit, nuptias „ nullum eſſe peccatum — Ad Epheſ. 5. Matrimonium optimo jure declarat, bonum eſſe, quia Sacramentum eſt. *Mulieres viris ſuis ſubditæ ſint, ſicut Domino, quoniam vir caput eſt mulieris, ſicut Chriſtus caput eſt Eccleſiæ ... Qui ſuam uxorem diligit, ſeipſum diligit. Nemo enim unquam carnem ſuam odio habuit, ſed nutrit, & fovet eam, ſicut & Chriſtus Eccleſiam; quia membra ſumus corporis ejus, de carne ejus, & de oſſibus ejus. Propter hoc relinquet homo patrem, & matrem ſuam &c. Sacramentum hoc magnum eſt. Ego autem dico, in Chriſto, & in Eccleſia*. Ad Timoth. Epiſt. 1. cap. 4. *Spiritus autem manifeſte dicit, quia in noviſſimis temporibus diſcedent quidam a fide, attendentes ſpiritibus erroris, & doctrinæ dæmoniorum, in hypocriſi loquentium mendacium, prohibentium nubere*. Demum ad Heb. 13. *Honorabile connubium in omnibus, & thorus immaculatus*. Quid clarius ad comprobandam Nuptiarum honeſtatem?

Scriptura Nuptiarum ſanctitatem aperte declarat.

19 PROB. IV. Medium aptum inſimul & neceſſarium ad finem per ſe bonum, & honeſtum, bonum eſſe debet, & honeſtum: ſed Matrimonium eſt medium aptum, immo neceſſarium, ad naturæ humanæ propagationem, & quidem ſecundùm dictamen rationis; ergo. Probatur minor. In filiorum procreatione non ſolùm ipſa filiorum generatio attendenda eſt, verùm etiam ipſorum debita, & honeſta educatio atqui licèt abſque matrimonio per vagum concubitum, & fornicarium, procreentur filii, eis tamen de recta inſtitutione non providetur: quia nec certum Parentem agnoſcunt, nec rectè educari valent; ergo cum non ſufficiat, quod homo filiis det eſſe, ſed rectam quoque debeat eis educationem præſtare, & hæc ſine Matrimonio haberi non poſſit, jam plane fit, ſecundùm dictamen rationis, Matrimonium eſſe medium aptum, atque neceſſarium, ad humanam generationem; adeoque licitum, & honeſtum.

Matrimonium juxta dictamen rationis.

OPPOSITA HÆRETICORUM MOMENTA DISSOLVUNTUR.

20 OBJIC. I. Cum Chriſtus ſolverit legem mortis, & peccati, hæc non amplius in ſtatu reparatæ ſalutis ſubſiſtit: ſed contractus nuptialis ſpectat ad legem mortis, & peccati: cum Moyſes cum Judæis tradiderit, ſuiſque inſeruerit libris; ergo.

RESP. Fauſtus Manichæus apud Auguſtinum *lib. 19.* hoc utitur principio ad execrandas Nuptias. Etenim *ibidem cap. 2., & 3.* tria genera legum diſtinguit; primum Moſaycæ, quod vocat mortis, & peccati; aliud Gentium, quod naturale, ſeu antiquum nuncupat; tertium verò, genus legis Chriſtianorum. Porro cum Chriſtus dixit, non veni ſolvere legem, ſed adimplere, locutus eſt de lege antiqua; ſecus de lege Moyſis, hanc enim ſolvit. Ex quo legitime, ut notat Auguſtinus eo loci *cap. 29.* colligeretur, Chriſtum Nuptias reprobaſſe. Hoc tamen aperte falſum eſt; ipſe ſiquidem Chriſtus doctrinâ ex Moyſis libris relatâ utitur ad firmandas Nuptias, propoſitam ſibi a Phariſæis diſſolvens quæſtionem circa libellum repudii; hinc referens Geneſis textum cap. 2. *Quod Deus conjunxit, homo non ſeparet* rem totam abſolvit. Adimplevit itaque Chriſtus legem, exceptis figuris; hæ nempe, adveniente veritate, completæ ſunt; adimplevit præcepta,

Fauſti Manichæi deliramenta.

per

per quæ lex illa bona erat, non quidem ſecundùm litteram occidentem, ſed ſecundùm vivificantem Spiritum.

21 OBJIC. II. Opus concupiſcentiæ in Statu naturæ reparatæ illicitum eſt, dicente Chriſto *Matth.* 5. *verſ.* 27. *Audiſtis quia dictum eſt, non mœchaberis. Ego autem dico vobis, quia omnis, qui viderit mulierem ad concupiſcendam eam, jam mœchatus eſt eam in corde ſuo:* atqui nuptialis propagatio eſt opus concupiſcentiæ, atque in ea dominatur delectatio abſorbens, & corrumpens rationem; ergo.

Matrimonium poteſt ſubſiſtere ſine ſexuum commixtione.

RESP. Argumentum, ſi quid evinceret, probaret maritale commercium illicitum, ſecus nuptias; ſiquidem Matrimonium vere ſubſiſtere poteſt abſque ſexuum commixtione. Audiatur Auguſtinus *lib.* 1. *de Nuptiis, & de Concupiſcentia cap.* 11. -- Quibus „ enim placuit ex conſenſu ab uſu carnalis „ concupiſcentiæ in perpetuum continere, „ abſit, ut inter illos vinculum conjugale „ rumpatur: immo firmius erit, quo magis „ ea pacta ſecum inierint, quæ charius con„ cordiuſque ſervanda ſunt, non voluptariis „ corporum nexibus, ſed voluntariis affecti„ bus animorum -- Rem comprobat exemplo Conjugii Deiparæ Virginis, & S. Joſeph.

Concupiſcentia dupliciter accipitur.

Ceterum concupiſcentia intelligi poteſt pro pœna ex Adamo deſcendente, ſecundùm quod dicebat Apoſtolus: *Sentio aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ*, eſtque pugna illa, ſeu repugnantia carnis adversùs ſpiritum; propter quam ratio membris noſtris perfecte non dominatur; & juxta hanc intelligentiam concupiſcentia nequaquam cenſeri debet formaliter peccatum. Uſurpatur etiam, ut vitium eſt; & importat voluntariam inordinationem in uſu contra dictamen rationis. Porro nuptialis propagatio ſecundùm ſe a dictamine rationis dirigitur; ea propter non eſt concupiſcentiæ opus, ut vitioſa eſt. Si autem in conjugali commercio interſit inordinata delectatio -- Quid „ ſit nuptiarum conſiderandum eſt, non quid „ nubentium, & immoderatiùs nuptiis uten„ tium -- dicebat egregie Auguſtinus *lib. de Bono Conjugali cap.* 14.

22 OBJIC. III. Quibus non eſt licitus uſus alicujus contractus, neque licet ipſemet contractus; hoc accidit in re noſtra, dicente Paulo 1. *ad Corinth.* 7. *v.* 31. *Qui habent uxores, tanquam non habentes ſint*; ergo.

Uſus inordinatus Conjugii reprobatur.

RESP. Apoſtolus ſignanter locutus eſt cum modificatione *tanquam*, ut a nuptiis inordinatum uſum excludat, illum nempe qui finem ultimum conſtituit in maritali commercio; quo pacto ibidem ait: *Qui utuntur hoc Mundo, tanquam non utantur*; per quod non docet illicitum eſſe habere poſſeſſiones, ſed tantummodo intendit monere, ne in iiſdem finis ultimus conſtituatur.

23 OBJIC. IV. Quod bonum eſt, vel cadit ſub præcepto, vel ſub conſilio: ſed Matrimonium nec cadit ſub præcepto, nec ſub conſilio; ergo. Non cadit ſub præcepto; aliàs enim Chriſtus, qui totam legem adimplevit, nuptias contraxiſſet. Neque etiam cadit ſub conſilio; quia duo actus contrarii ſub conſilio cadere non poſſunt; porro cœlibatus, qui eſt contrarius Matrimonio, cadit ſub conſilio.

Matrimonii quomodo ſub præcepto.

RESP. Matrimonium utique eſt ſub præcepto, non quidem ſingulos obligante, ſed aliquos de communitate humani generis. Si autem nemo unus contrahere vellet nuptias, ad Principem, vel ad Rempublicam ſpectaret Perſonas deſignare ad nubendum; quo poſito tenerentur ex jure naturæ Matrimonium contrahere, ne genus periret humanum.

24 OBJIC. V. Id quod a Deo ſejungit, malum eſt: atqui Matrimonium eſt hujuſmodi, idcirco Deus legem daturus Iſraelitis mandavit, ut ab uxoribus abſtinerent; ergo.

RESP. Separatio a Deo per amiſſionem gratiæ, & charitatis, eſt quidem peccatum; ſecus ſeparatio a Deo per hoc quod homo aliis diſtractus, Deo non ſemper actu attendat; aliàs dum dormit, vel aliis implicatur negotiis, peccaret. Hoc modo Matrimonium a Deo ſejungit. Et quia Deus, dum legem dabat, actualem attentionem divinia exigebat; propterea tunc temporis abſtinentiam ab uxoribus præcepit.

25 OBJIC. VI. Quæ intendit natura, potiſſimùm naturalia ſunt, adeoque communia: atqui in aperto eſt, nec quovis tempore, nec ubique eodem modo celebratas fuiſſe nuptias: cum apud Tullium *lib.* 1. *Reth. de Invent.* legatur, a principio homines fuiſſe ſylveſtres, nec certos ſciviſſe genitos ſuos; ergo.

Propagatio dependet a dictamine rationis.

RESP. Quamvis propagatio naturalis ſit, nihilominus ejus practica rectitudo a dictamine rationis dependet. Porro dictamen rationis ſæpenumero judicat, quibuſdam conditionibus, pro locorum, temporumque differentiis, ſubſtantialem attemperare contractum. Eapropter nuptiarum ſubſtantia ad jus naturæ ſpectat; cetera ad jus humanum. Conjugia ſub primordiis humani generis extitiſſe nos docet Scriptura. Quod verò Tullius refert, aliquam tantummodo particularem gentem reſpicit, ob præcedentia crimina pœnali cæcitate a Deo mulctatam. Videantur, quæ ſupra diximus *num.* 19.

26 OBJIC. VII. Fons peccati originalis malus eſt: ſed originale peccatum ex nuptiis, & nuptiali concubitu tanquam ex fonte derivatur; ergo.

RESP. Argumentum probaret, nuptiale commercium, ex quo proles generatur, malum eſſe; ſecus nuptias, ut ſupra *num.* 21. vidimus. Ceterum argumento reſpondet Auguſtinus *lib.* 1. *de Nuptiis, & Concupiſcentia cap.* 21. -- Jam nunc ſi quodammodo inter„ rogemus bona nuptialia, unde ab eis po„ tuerit peccatum in parvulos propagari; „ reſpondebit nobis operatio propagandæ „ prolis: Ego in Paradiſo magis felix eſſem, „ ſi peccatum non fuiſſet admiſſum, ad me „ namque pertinet illa benedictio, creſcite, „ & multiplicamini. Ad hoc opus bonum „ diverſi ſexus diverſa membra ſunt condita, „ quæ quidem ante peccatum jam erant, ſed „ pudenda non erant. Reſpondebit pudici„ tiæ fides: ſi peccatum non fuiſſet, quid „ me in Paradiſo ſecuriùs eſſe potuiſſet, ubi „ nec ſtimularet mea, nec alterius me libido „ tentaret. Reſpondebit etiam connubii Sa„ cra-

„ cramentum: de me ante peccatum dictum
„ eſt in Paradiſo: Relinquet homo patrem,
„ & matrem, & adhærebit uxori ſuæ...
„ Quod magnum Sacramentum, dicit Apo-
„ ſtolus, in Chriſto, & Eccleſia. Quod
„ ergo eſt in Chriſto, & in Eccleſia ma-
„ gnum, hoc in ſingulis quibuſque viris at-
„ que uxoribus minimum, ſed tamen conjun-
„ ctionis inſeparabilis Sacramentum. Quid
„ horum eſt in nuptiis, unde peccati vincu-
„ lum tranſierit in poſteros? Nempe nihil.
„ Et certe his tribus bonis perfecte ſe habe-
„ ret bonitas Nuptiarum, quibus bonis etiam
„ nunc bonæ ſunt nuptiæ —

27 OBJIC. VIII. Quod bonum eſt, excuſatione non indiget: ſed Matrimonium excuſatur propter tria, quæ ex eo deducuntur, nimirum, propter fidem Conjugum, per prolem, & propter rationem Sacramenti, quæ in eo adinvenitur; ergo.

RESP. Quædam ſunt bona, ut ait S. Thomas *in Suppl.* 3. *par. quæſt.* 49. *art.* 1., quæ nonnulla ſecum afferunt detrimenta, ratione quorum prudens ea exercere non debet, niſi ob bona inde ſecuta honeſtentur. Hujuſmodi eſt Matrimonium, quod aliqua involvit incommoda. Primum Matrimonii incommodum eſt perpetua ſervitus; hoc autem compenſatur bono Sacramenti, quo Conjuges ſeſe diligunt, ſicut Chriſtus dilexit Eccleſiam: & gratiam recipiunt, qua facilius indiſſolubile vinculum valent ſuſtinere. Secundum eſt diſtractio mentem abſorbens in carnali commercio; hocque ſuppletur per bonum prolis, quæ ad Dei obſequium ex ipſa prolis generatione deputatur. Tertium demum eſt nimia ſolicitudo placendi Uxori, theſaurizandi, filioſque educandi; & hoc exæquatur per fidei, ſeu fidelitatis, bonum, quo Conjuges mutuò obligantur ad reddendum debitum, aliiſque denegandam ſui corporis copiam. Cumque hæc Matrimonio ſint intrinſeca, ea propter ex intrinſecis licitum eſt, atque honeſtum.

Incommoda Matrimonii exæquantur bonis.

CONTROVERSIA III.

AN MATRIMONIUM SIT VERE, ET PROPRIE NOVÆ LEGIS SACRAMENTUM.

28 ALphonſus a Caſtro *lib. de Hæreſibus tit. de Nuptiis hær.* 3. Armenos primos facit Auctores hæreſis negantis, Matrimonium eſſe Sacramentum. Eoſdem hac labe coinquinatos dicit Guido *lib. de Hæreſibus* apud N. Thomam a Jeſu *De converſione Gentium lib.* 7. *cap.* 17. Jodocus Coccius itidem *lib.* 9. *Theſauri Controverſiarum tom.* 2. *art.* 1. ipſos inter dogmatizantes adversùs Sacramentalem Nuptiarum dignitatem recenſet. Verùm Clemens Galanus *lib.* 2. *Reconciliationis Armenæ Eccleſiæ cum Romana q.* 3. §. 1. *n.* 10., & §. 5. *n.* 12. propugnat, hac ſuper re Armenos cum Catholicis ſenſiſſe. Quare Novatores primi meritò referuntur, qui malignati ſunt in ſancto; quibus Eraſmus *ad cap.* 7. *prioris ad Corinthios* ova fovit —

Armenorum ſenſus de Sacramento Matrimonii.

Lutherus itaque *lib. de Captivit. Babylonica* de Matrimonio ſcribit — Matrimonium
„ non ſolùm abſque Scriptura pro Sacramen-
„ to cenſetur, verùm iiſdem traditionibus,
„ quibus Sacramentum eſſe jactatur, merum
„ ludibrium factum eſt. Matrimonium Sa-
„ cramentum eſt, non divinitùs inſtitutum,
„ ſed ab hominibus in Eccleſia inventum,
„ ignorantiâ tam rei, quàm verbi adductis —

Primi Hæretici adverſus Sacramentum Matrimonii.

Calvinus *lib.* 4. *Inſtit. cap.* 19. §. 24. — Po-
„ ſtremum eſt Matrimonium, quod ut a Deo
„ inſtitutum fateantur omnes, ita pro Sacra-
„ mento datum nemo uſque ad Gregorii
„ tempora viderat. Ordinatio Dei bona eſt,
„ & ſancta; & Architectura, Agricultura,
„ Sutrina, Tonſtrina, ordinationes ſunt Dei
„ legitimæ, nec tamen Sacramenta ſunt. Id
„ enim non tantùm in Sacramento quæritur,
„ ut ſit opus Dei, ſed ut ſit ceremonia exte-
„ rior a Deo poſita in confirmandam pro-
„ miſſionem. Nihil tale eſſe in Matrimonio
„ pueri quoque judicabunt —

Melancthon *in locis Communibus tit. de Conjugio* in Matrimonio agnovit Dei mandatum, & promiſſionem gratiæ, non quidem ſanctificantis, ſed temporalis; adeoque non eſſe Sacramentum affirmat.

His concinit Kemnitius 2. *p. examinis Tridentini* ſocium advocans erroris Durandum 4. *Diſt.* 26. *q.* 3. affirmantem, Matrimonium largo modo eſſe Sacramentum, quia non univocatur cum reliquis Sacramentis novæ legis. Verùm eſto Durandus erraverit, non eſt, cur ſibi plaudet Kemnitius; non enim Patres, aliique Theologi per os Durandi ſunt locuti. Ceterum Hambertus *Diſp.* 3. *de Matrim. art.* 2. de Durando ſcribit —
„ Durandus verò *cit. loco n.* 5. agnoſcit, Ma-
„ trimonium in nova lege eſſe Sacramen-
„ tum; & hoc tanquam de fide. Deinde
„ quærit, an conferat gratiam ex opere ope-
„ rato, ſicut alia Sacramenta, & licèt ma-
„ xime propendat in partem negantem, eam
„ tamen non audet determinare, ut ipſemet
„ profitetur *n.* 8.... ſed motus auctoritate
„ quorundam Canoniſtarum voluit proponere
„ ſuas circa iſtam partem difficultates, non
„ tamen determinate explicando ſuam ſen-
„ tentiam — Abire igitur ab Hæretico aſſertur Durandi Sententia. His poſitis

Durandus futiliter a Kemnitio adoptatur.

DICENDUM, Matrimonium eſſe vere, & proprie, novæ legis Sacramentum.

29 PROB. I: Verum novæ legis Sacramentum eſt ſignum rei Sacræ a Deo inſtitutum ſanctificantis animam: atqui Matrimonium eſt e divina inſtitutione tanquam ſignum rei Sacræ ſanctificantis animam; ergo inter vera novæ legis Sacramenta accenſeri debet. Minor quoad primam partem a Novatoribus meritò adoptatur. Nam Matth. 19. dicitur: *Quod Deus conjunxit, homo non ſeparet*, & Apoſtolus ad Ephes. 5. attendens ad Matrimonii inſtitutionem a Deo factam ab origine Mundi, videlicet, *Non eſt bonum hominem eſſe ſolum, faciamus ei adjutorium ſimile ſibi*, repetit verba, quæ ibi leguntur: *Propter hoc relinquet homo Patrem, & Matrem ſuam, & adhærebit uxori ſuæ*. Nec inſtitutum fuit ut ſignum vacuum, ſed ut ſignum rei Sacræ productivum gratiæ: Etenim poſt

Matrimonium eſt ſignum rei Sacræ ſanctificantis animam.

laudata verba ſubdit Paulus: *Et erunt duo in carne una: Sacramentum hoc magnum eſt,* A *ego autem dico in Chriſto, & in Eccleſia,* Quibus declarat, contractum Connubii elevatum eſſe in ſignum conjunctionis Chriſti cum Eccleſia. Porro conjunctio Chriſti duplex eſt: corporalis prima, ſpiritualis altera; & una ab alia non ſejungitur, immo prima eſt alterius fundamentum. Corporalis conjunctio habetur per unionem Verbi ad humanam naturam, mediâ incarnatione; ſpiritualis verò per dona ſupernaturalia, & potiſſimùm per dilectionem, quam largitus eſt, & largitur Chriſtus Eccleſiæ; & ideo idem Apoſtolus dixit ibid. v. 25., & ſeqq. B *Chriſtus dilexit Eccleſiam, & ſeipſum tradidit pro ea, ut illam ſanctificaret . . . , ut ſit ſancta, & immaculata.* Matrimonium autem hanc ſecundam unionem præcipue ſignificat, & hanc principaliùs urget Apoſtolus, qui expreſſe in Chriſto, & in Eccleſia myſterium explicat; unde prima unio eſt cum toto humano genere, non autem explicite pro Eccleſia. Nequit verò Connubium ſpiritualem Chriſti unionem ad Eccleſiam referre, niſi in eo gratia, & charitas producantur; proindeque niſi elevetur ad eſſe inſtrumentum gratiæ collativum.

Duplex conjunctio Chriſti.

Ex hoc diſcurſu contra Jueninum clare evincitur, apte colligi ex laudato Pauli textu C gratiam produci, quod ipſe *Diſſert.* 10. *de Matrimonio cap.* 2. negat, impugnando Bellarminum.

30 DICES I. Apoſtolus Sacramenti nomine non intelligit ſignum rei Sacræ, ſed ipſam rem, videlicet, conjunctionem Chriſti cum Eccleſia, quæ Sacra eſt, magnumque myſterium; ergo ex Pauli auctoritate haud colligitur, Matrimonium cauſare gratiam, adeoque verum fore Sacramentum.

SED CONTRA. Apoſtolus eo loci dicit, hoc Sacramentum magnum eſſe in Chriſto, & Eccleſia, ſeu ut legitur in textu Græco, D in Chriſtum, & in Eccleſiam, ad denotandum, unionem Chriſti cum Eccleſia non eſſe ſubjectum, bene verò terminum, hujus myſterii. Hanc habent intelligentiam Patres, quos inter Ambroſius *in cap. 5. ad Epheſ.* -- „ Myſterii Sacramentum grande in unitate „ viri, & fœminæ eſſe ſignificat -- Non igitur Matrimonium eſt Sacramentum propter ſanctitatem conjunctionis Chriſti cum Eccleſia, ſed propter ſanctitatem, quam ſignificat, & cauſat.

Matrimonii dicitur myſterium propter gratiam, quã cauſat.

31 DICES II. Apoſtolus ibidem ſermonem inſtituit de Conjugio Adæ, & Evæ: unde & textum Geneſis adducit; ſed illud E dubio-procul non fuit Sacramentum; ergo.

SED CONTRA. Quamvis Paulus ibidem ſermonem habeat de Prothoparentum Conjugio, nihilotamenminus etiam de novæ legis Matrimonio loquitur: dicit enim: *Propter hoc relinquet homo* &c.; quæ verba indefinitam important locutionem, atque ad futurum tempus extenduntur. Immo primum Conjugium ut figura Matrimonii legis gratiæ refertur; cumque aliàs res figurata ſupra figuram excellat, ſi illud non fuit, hoc debet eſſe Sacramentum.

Verba indefinita ad omne tempus extenduntur.

32. PROB. II. 1. ad Timoth. 2. v. 15. de muliere habet Apoſtolus: *Salvabitur au-* A *tem per filiorum generationem, ſi permanſerit in fide, & dilectione, & ſanctificatione cum ſobrietate.* Hic ſermonem inſtituit Paulus de muliere conjugata, affirmans, haud alienam eſſe a ſalutis tramite, etſi generationi vacare velit; hocque refert tacitam evertendo objectionem. Ex quo enim dixerat, primam mulierem uxoratam ſeductam fuiſſe, atque prævaricaſſe, videbatur inferri, conjugatas a via ſalutis declinare; ea propter oppoſitum docet: ſi tamen permanſerit in fide, dilectione, ſanctificatione, atque ſobrietate. Porro fidei nomine venit fidelitas thori, ſeu promiſſio facta Viro thalamum non violandi; B quo ſenſu ibidem *cap.* 5. *v.* 11. idem Apoſtolus dicit, Viduas, quæ continentiam Deo voverant, ad ſecundas nuptias tranſeuntes, irritam feciſſe primam fidem, ideſt promiſſionem. Dilectio ibi uſurpatur pro ſpeciali illa charitate inter Nuptos, quæ rixis inter Conjuges ſuborientibus adverſatur. Pro ſanctificatione recta intelligitur intentio, & in cohabitatione modeſtia. Sobrietas tandem ea eſt temperantia in uſu Conjugii, de qua Angelus ad Tobiam cap. 6. v. 22. *Tranſacta autem tertia nocte accipies Virginem cum timore Domini, amore filiorum magis, quàm libidine ductus.* Porro in prædictis Apoſtolus dubio- C procul intelligit quid ſpeciale, propriumque, conjugalis ſtatus, idque pro conſequenda ſalute neceſſarium ducit. Si enim ſermo eſſet de illis virtutibus, quibus in baptiſmate donata eſt mulier uxorata, ut intendit Jueninus, ubi ſupra, in aperto eſt, etiam de non nuptis idem adſtruere potuiſſe; ita quod ſi Virgo permanſerit in fide, dilectione, ſanctificatione &c. utique ſalvabitur. Jure itaque, & meritò, Apoſtoli ſenſa Uxoratis accommodantur; potiſſimùm cum circa ea difficultates, & gravia ſubeant pericula Conjugati, quæ evitantur, ſi permanſerint in acceptis hiſce donis collatis in Matrimonii ſo- D lemniis.

Virtutes neceſſariæ in Conjugibus.

33 URGET citatus Jueninus, dici poſſe tum in lege naturæ, tum in lege ſcripta de muliere fideli: *Salvabitur per filiorum generationem, ſi permanſerit* &c.; immo & in Evangelicâ, earum etiam mulierum reſpectu, quæ adhuc Gentiles nupſerint, ac proinde quarum Matrimonium non fuerit proprie dictum Sacramentum novæ legis.

RESP. Non inficias imus, prædictas Uxoratas poſſe ſalvari, verùm cum majori difficultate, deficiente Sacramentali virtute; eo plane modo, quo quis adversùs fidei hoſtes valide pugnare poterit, etſi confirmatorio Chriſmate E non inunctus, difficiliùs tamen pro aliо Sacramentali virtute roborato.

Gratia Sacramenti dat ſpeciale robur.

34 INSTAT ulteriùs. Ex quo in Græcis codicibus, & in pleriſque Latinis, verbum *Permanſerit*, legatur in plurali *Permanſerint*, conſequens eſt id quod de fide, dilectione, ac ſanctificatione, ſubjungitur, referri non ad mulierem, ſed ad filios, quorum generatione, ſeu pia educatione, mulier æternam ſalutem promeretur. Hæc ille.

Verùm hujuſmodi expoſitio abſre videtur. Docet Paulus, ſalvandam mulierem per filiorum generationem, ſi permanſerit. Porro

ut

ut ſalvetur mulier, fas eſt, ipſam virtutes nutrire, & non ſufficit ejus ſaluti filiorum perſeverantia in bonis operibus. Quandoque perit filius optime a Matre inſtitutus, & ſalvatur Mater; ex adverſo ſalvatur filius, & perit Mater. Alienum eſt a ſuavi Chriſti lege, Matris ſalutem alligare perſeverantiæ filiorum in ſanctitate, & juſtitia. Deinde Apoſtolus aptat determinate filiorum procreationi conditionalem illam, propter gravius periculum labendi: *Hi namque*, ut legitur Tobiæ 6. v. 17. *qui Conjugium ita ſuſcipiunt, ut Deum a ſe, & a ſua mente excludant, & ſuæ libidini ita vacent, ſicut equus, & mulus, quibus non eſt intellectus, habet poteſtatem dæmonium ſuper eos*. Ea propter ad effugandum dæmonem neceſſe eſt permanere in fide &c. Et quia uterque Conjux in eodem verſatur periculo, ideo a pleriſque pluralis locutio adoptatur. Vel dicas ſenſum pluralem optime uſurpari etiamſi de ſola muliere intelligatur; quia accipitur terminus *Mulier* in principio indefinite pro qualibet nupta, & impræſentiarum, ut notant Primaſius, & Sedulius, Apoſtolus perſæpe tranſit de numero ad numerum, ut videre eſt in eodem capite, ubi primò dicit *Mulieres in habitu ornato* &c., & mox: *Mulier in ſilentio diſcat*. Itidem ad Galat. 6. *Vos qui ſpirituales eſtis, hujuſmodi inſtruite; conſiderans te ipſum, ne & tu tenteris*.

Virtutes proſunt exercentibus eas.

Filiorũ procreatio periculum gravius Conjugatorum.

35 PROB. III. Quod Patres ceteris novæ legis Sacramentis exæquant, fas eſt ut verum Sacramentum ſuſcipere: ſed Fidelium Conjugium Patres exæquant ceteris Sacramentis novæ legis; ergo. Auguſtinus *lib. de bono Conjugali cap.* 24. Matrimonium Sacræ comparat Ordinationi -- Bonum igitur nuptiarum „ per omnes gentes, atque omnes homines „ in cauſa generandi eſt, & in fide caſtitatis. Quod autem ad Populum Dei pertinet, etiam in ſanctitate Sacramenti, per „ quam nefas eſt etiam repudio diſcedentem „ alteri nubere, dum vir ejus vivit, nec ſaltem ipſa cauſa pariendi. Quæ cum ſola „ fit, qua nuptiæ fiunt, ſolvitur vinculum „ nuptiale, niſi Conjugis morte. Quemadmodum ſi fiat ordinatio Cleri ad plebem „ congregandam, etiamſi plebis congregatio „ non ſubſequatur, manet tamen in illis ordinatis Sacramentum Ordinationis -- & *lib.* 1. *de Nuptiis, & Concupiſcentia cap.* 10. comparat cum Sacramento Baptiſmi — Inter „ viventes quoddam vinculum Conjugale, „ quod nec ſeparatio, nec cum altero copulatio poſſit auferre: manet autem ad noxam criminis, non ad vinculum fœderis, „ ſicut Apoſtatæ anima velut de Conjugio „ Chriſti recedens, etiam fide perdita Sacramentum fidei non amittit, quod lavacro regenerationis accepit --

Matrimonium aliis exæquatur Sacramentis.

Lucius Papa III. Can. *ad Abolendam extra de Hæreticis* Matrimonium Sacramentis novæ legis accenſet — Univerſos, qui de Sacramento Corporis, & Sanguinis Chriſti, „ vel de Baptiſmate, ſeu de peccatorum Confeſſione, Matrimonio, vel reliquis Sacramentis aliter ſentire, aut docere, non metuunt, quàm Romana Eccleſia prædicat, „ & obſervat, vinculo perpetui anathematis „ innodamus --

Martinus V. in Idem concinit, dum in A ſua Conſtitutione, quæ in Conſtantienſi Concilio refertur, præcipit, ut ſuſpectus de hæreſi — Interrogetur, an credat, quod Chriſtianus contemnens ſuſceptionem Sacramentorum Confirmationis, vel Extremæ „ Unctionis, vel ſolemnizationis Matrimonii, peccat mortaliter --

Eugenius IV. in Decreto Unionis Armenorum definit, ſeptem eſſe Eccleſiæ Sacramenta, inter quæ Matrimonium enumerat.

36 PROB. IV. ex Patribus. Chriſoſtomus *hom.* 20. *in Epiſt. ad Epheſios* explicans verba Apoſtoli *Sacramentum hoc magnum eſt* &c. habet — Interim autem dicit, *in* B „ *Chriſto dico*, quoniam & ipſe dimiſſo Patre deſcendit, & venit ad Sponſam, & „ factus eſt in ſpiritum unum... Revera „ eſt magnum myſterium eo, qui procreavit, qui genuit, qui educavit, eâ, quæ „ concepit, quæ cum dolore peperit, qui „ tot, & tantis affecerunt beneficiis, cum „ quibus diuturnus fuit uſus, & conſuetudo, „ relictis, ei adhærere, quæ ne viſa quidem „ fuit, & cum eo nihil habet commune, & „ eam omnibus præferre, revera eſt myſterium — S. Ambroſius de eo, qui uxoratam ducere cupit, ſcribit *lib.* 1. *de Abraham cap.* 7. — Qui ſic egerit, peccat in Deum, C „ cujus legem violat, gratiam ſolvit; & ideo „ quia in Deum peccat, Sacramenti cœleſtis „ amittit conſortium — S. Cyrillus Alexandrinus *lib.* 2. *in Joan. cap.* 22 referens miram converſionem aquæ in vinum in nuptiis Canæ Galilææ ait — Chriſtum ſanctificaſſe Conjugium, & gratiam nuptiis præparaſſe, ut „ aditus in hanc vitam benediceretur -- S. Epiphanius *Hær.* 67. — Quomodo enim „ non erunt venerabiles nuptiæ, & in Deo „ habentes regnum cœlorum, cum vocatus „ ſit Salvator ipſe ad nuptias, ut nuptias „ benediceret --

Patres Matrimonii Sacramentũ vocarunt.

Ceteris omiſſis, cum ejuſdem ſint labii, D adeamus Auguſtinum. Sæpenumero Sanctus iſte Doctor Conjugium Sacramentum nuncupat; & ipſi Heterodoxi hoc idem fatentur. Verùm, ut tanti Doctoris auctoritatem eludant, dicunt, ipſum largo modo Sacramentum aſſumere, prout videlicet eſt quoddam genus ſancte vivendi a Deo inſtitutum; quo pacto Innocentius Pontifex Cap. *Gaudemus, De Divortio* Matrimonium inter Infideles Sacramentum appellat. Operæ itaque pretium erit unum, vel alterum Sancti Doctoris teſtimonium afferre, ubi illud proprie Sacramentum vocat. Et quidem, omiſſis his, quæ in ſuperiori probatione retulimus, quæ rem E plane evincunt, dum Matrimonium cum aliis Sacramentis confert.

Lib. *de bono Conjugali cap.* 18. Matrimonium Fidelium dicit eſſe Sacramentum, ſecus illud Infidelium — In noſtrarum quippe nuptiis „ plus valet Sanctitas Sacramenti, quàm fœcunditas uteri — Si ergo Matrimonium Infidelium diſcriminatur ratione Sacramenti ab illo Fidelium, cum illud, lata quadam ſignificatione, Sacramentum dicatur, ut mox vidimus ex Innocentio, hoc utique erit Sacramentum proprie. Ex cap. 24. ejuſdem libri clariùs innoteſcit Auguſtini ſententia — Bonum Nuptiarum per

 „ om-

Digitized by Google

„ omnes Gentes, atque omnes homines in „ cauſa generandi eſt, & in fide caſtitatis; A „ quod autem ad Dei populum pertinet, „ etiam in ſanctitate Sacramenti — & *lib. de fide, & operibus cap. 7.* — In Civitate „ Dei, in monte Sancto ejus, hoc eſt in „ Eccleſia, nuptiarum non ſolùm vinculum, „ ſed etiam Sacramentum commendatur — Speciale itaque eſt in Eccleſia, quod Matrimonium ſit Sacramentum; porro ſi improprie Sacramentum diceretur, hoc non eſſet peculiare in Eccleſia, cum etiam Infidelium Conjugio, ampla quadam ratione, aptari poſſit.

Calvinus de mendacio redarguitur.

His habes, unde de mendacio Calvinum redarguas, qui affirmare auſus eſt, neminem B ante Gregorium agnoviſſe Matrimonium ut Sacramentum; cum laudati Patres ad unum omnes ipſum præceſſerint.

ACATHOLICORUM ARGUMENTA DISSOLVUNTUR.

37 OBJIC. I. Eâ ratione Matrimonium cenſetur Sacramentum, quia eſt ſignum conjunctionis Chriſti cum Eccleſia: atqui ex hoc non evincitur, quod ſit Sacramentum — Nam etiam cœli, qui enarrant C „ gloriam Dei, ſignificant Apoſtolos, & Sol „ Chriſtum deſignat &c., & tamen nulla „ colliguntur ex tot ſignis Sacramenta pro„ prie dicta — ergo. Sic argumentatur Lutherus *lib. de Captivit. Babyl. cap. de Matrimonio.*

Quodnam ſignum eſt Sacramentum.

RESP. Non ſignum quodlibet eſt Sacramentum, ſed illud quod a Deo eſt inſtitutum cum promiſſione gratiæ: hoc porro ſignis in argumento enumeratis nequaquam convenit, bene verò Matrimonio, ut ſupra probatum eſt; ea propter nil mirum ſi cœli, Sol, ſicut & alia ſigna, veri Sacramenti rationem non ſortiantur, ſecus Conjugium. D

38 DICES. Signum, quod eſt Sacramentum, efficit in nova lege rem ſignificatam: ſed Conjugium non efficit rem ſignificatam, conjunctionem nempe Chriſti cum Eccleſia; ergo.

Matrimonium quomodo rem efficiat ſignificatam.

RESP. Equidem Conjugium non efficit conjunctionem Chriſti cum Eccleſia, ſecundùm conformitatem naturæ: ſed per hanc ſignificationem elevatur ad efficiendam Chriſti conjunctionem Eccleſiæ dilectivam, non quidem in univerſali amplitudine, ſed participative, quatenus conjunctionem efficit animorum per charitatem. Apte rem explicat Tridentinum *Seſſ. 24. in cap. Doctrinali* — E „ Gratiam verò, quæ naturalem illum amo„ rem perficeret, & indiſſolubilem unitatem „ confirmaret, Conjugeſque ſanctificaret, „ ipſe Chriſtus venerabilium Sacramentorum „ inſtitutor, atque perfector, ſua nobis paſ„ ſione promeruit; quod Paulus Apoſtolus „ innuit dicens: Viri, diligite uxores ve„ ſtras, ſicut Chriſtus dilexit Eccleſiam, & „ ſeipſum tradidit pro ea: mox ſubjungens, „ Sacramentum hoc magnum eſt; ego autem „ dico in Chriſto, & in Eccleſia. Cum igi„ tur Matrimonium in lege Evangelica ve„ teribus Connubiis per Chriſtum gratiâ præ„ ſtet, meritò inter novæ legis Sacramenta „ annumerandum, Sancti Patres noſtri, Con„ cilia, & univerſalis Eccleſiæ traditio, ſem„ per docuerunt — Notat itaque Concilium, Chriſtum ut inſtitutorem Sacramentorum gratiam promeruiſſe, qua Conjuges ſanctificantur, & hoc innuere Paulum in conjunctione Chriſti cum Eccleſia; ipſa tamen gratia ab ipſomet Sacramento producenda eſt.

Chriſtus gratiam promeruit.

39 DICES iterum, Signum, prout eſt Sacramentum, rem proprie ſignificatam efficere debet: atqui Conjugium non efficit dilectivam Chriſti cum Eccleſia conjunctionem, cum Chriſtus indiſſolubiliter Eccleſiam diligat, ſecus Conjuges; ergo.

Matrimonium dilectivā efficit conjunctionem Chriſti cum Eccleſia.

RESP. Ut Conjugium dilectivam efficiat conjunctionem Chriſti cum Eccleſia, ſat eſt quod gratiam, & charitatem ſecundùm ſe perpetuam producat, licèt utraque amitti poſſit ex ſubjecti mobilitate. Addas velim, dilectivam Chriſti conjunctionem cum Eccleſia Sponſa inadæquate acceptâ quandoque ſolvi, nempe cum aliqua membra ex juſtis fiant injuſta; ſecus ſi adæquate ſumatur. Conſimiliter ſolvitur dilectiva conjunctio in particularibus Connubiis, non verò in omnibus, ad hunc ſenſum, quatenus omnia Conjugia ſimul intellecta nuſquam ſunt ſine gratia, & charitate.

40 OBJIC. II. Matrimonium tum ab initio Mundi, tum impræſentiarum apud Infideles, non minus verum, ac ſanctum eſt, quàm apud nos: ſed a Mundi initio, & apud Infideles, non eſt Sacramentum; ergo neque apud nos; vel ſi apud nos eſt Sacramentum, non eſt novæ, ſed etiam veteris legis.

Alphonſus de Caſtro *De Nuptiis hær. 3.*, Petrus a Soto *lect. 2. de Matrimonio*, & alii quidam, propugnant, Matrimonium in omni lege Sacramentum fuiſſe; quia Apoſtolus Conjugium Adæ cum Eva Sacramentum vocat, fuitque a Deo benedictum; unde meritò S. Leo *Epiſt. 92. ad Ruſticum Narbonenſem* ſcripſit — Cum ſocietas nuptiarum ita ab ini„ tio conſtituta ſit, ut præter ſexuum conjun„ ctionem, haberet in ſe Chriſti, & Eccle„ ſiæ Sacramentum, dubium non eſt, eam „ Mulierem non pertinere ad Matrimonium, „ in quo non docetur, nuptiale fuiſſe myſte„ rium —

Ceterum id tutò defendi non poteſt, cum Florentinum Matrimonium inter novæ legis Sacramenta recenſeat, & Tridentinum *Seſſ. 24. can. 1.* dicat a Chriſto in nova lege inſtitutum. Nec momenta relata urgent. Apoſtolus loquitur de Matrimonio Fidelium, præfiguratum quidem in Conjugio Prothoparentum; Conjugium tamen Prothoparentum actualem ſignificationem conjonctionis Chriſti cum Eccleſia referre nequaquam poterat, nec gratiam cauſabat. Benedixit quidem Deus eorundem Conjugio; ſed illa benedictio fuit ſolius fœcunditatis; quo pacto etiam piſcibus, avibuſque benedictionem largitus eſt. Denique S. Leo non alludit ad Mundi primordia, ſed ad initium inſtitutionis hujus Sacramenti per Chriſtum.

Ut autem clariùs natura Conjugii pro

diverſis

Conjugium juxta diverſos ſtatus explicatur.

diverſis ſtatibus intelligatur, adeamus S. Thomam *in Suppl. quæſt.* 42. *art.* 2. — Natura „ inclinat ad Matrimonium intendens aliquod bonum: quod quidem variatur ſecundùm diverſos hominum Status; & ideo „ oportet, quod illud bonum diverſimode in „ diverſis Statibus hominum inſtituatur. Et „ ideo Matrimonium ſecundùm quod ordinatur ad procreationem prolis, quæ erat „ neceſſaria, etiam peccato non exiſtente, „ inſtitutum fuit ante peccatum: ſecundùm „ autem quod remedium præbet contra vulnus peccati, inſtitutum fuit poſt peccatum „ tempore legis naturæ: ſecundùm autem „ determinationem perſonarum, inſtitutionem habuit in lege Moyſi: ſed ſecundùm „ quod repræſentat myſterium conjunctionis „ Chriſti, & Eccleſiæ, inſtitutionem habuit „ in nova lege; & ſecundùm hoc eſt Sacramentum novæ legis. Quantùm ad alias „ utilitates, quæ ex Matrimonio conſequuntur, ſicut eſt amicitia, & mutuum obſequium ſibi a Conjugibus impenſum, habet „ inſtitutionem in lege civili. Sed quia de vi „ Sacramenti eſt, quod eſt ſignum, & remedium, ideo quantùm ad medias inſtitutiones competit ratio Sacramenti, ſed quantùm ad primam inſtitutionem competit „ ei, quod ſit in officium naturæ; quantùm „ verò ad ultimum, quod ſit in officium civilitatis — Ex quibus compertum ſit, Matrimonium ante peccatum non fuiſſe Sacramentum: in ſtatu legis naturæ, & ſcriptæ fuiſſe Saoramentum ſub ſtatu imperfecto, eo plane modo, quo alia veteris legis Sacramenta; in lege autem gratiæ perfectum fuiſſe Sacramentum. Connubia verò Gentilium poſſent elevari ad eſſe Sacramenti; ceterum cum careant Baptiſmo, qui ad omnia Sacramenta prærequiritur, actu Sacramenta non ſunt,

41 OBJIC. III. Pontificii reputant Nuptias tanquam ſordes, ac Deo placere nequaquam poſſe affirmant, ut ait Siricius Papa, qui ad Hymerium Tarraconenſem ſcribens ait — Qui in carne ſunt, Deo placere non „ poſſunt — hic porro alludit ad Nuptias, cum ibidem prohibeat Sacerdotibus nubere, dicente Scriptura: *Sancti eſtote, quoniam ego Sanctus ſum*, & alibi: *Mundamini, qui fertis vaſa Domini*; ergo nuptiis nequaquam competere poteſt ratio Sacramenti; cum immundis rebus nullimode convenire poſſit. Adde Origenem *Num.* 6. aſſerere, Spiritum Sanctum non adeſſe Matrimoniali commercio.

Maritale commercium debet eſſe ordinatum.

RESP. Argumentum probat, Matrimonium non ſolùm e Sacramentorum Albo expungendum, ſed & illicitum fore, ut intendebant Manichæi. Itaque nemo unus ex Catholicis nuptias nuncupat ſordes. Siricius tantummodo ſacrilega Sacerdotum Connubia execrat: cum ex Sacris Canonibus ſint ipſis interdicta; ipſoſque ſuadet, ut mundentur, cum ſacra pertractare debeant. Origenes meritò affirmat, Spiritum Sanctum non adeſſe Nuptiali commercio, non quidem abſolute, ſed ſi inordinate fiat, modo nempe quo equus, & mulus, quibus non eſt intellectus.

42 OBJIC. IV. Sacramenta ad invicem non pugnant: atqui Ordo Sacer arcet a Conjugio Sacerdotes; ergo non eſt Sacramentum.

RESP. Utique unum Sacramentum non deſtruit aliud, ſicut una virtus aliam non renuit; verùm quandoque contingit, ut determinata Perſona, ratione Status, utriuſque Sacramenti incapax ſit. Unde Sacerdotes non arcentur a Matrimonio, quia Sacramentum, & propter Sacramenti rationem, quæ in illo eſt: ſed propter ſpecialem vitæ inſtitutionem, quam ſervare debent, qui Deo ſacrantur. Qua de re evidens occurrit momentum in Conjugibus, qui mutuo conſenſu perpetuam voverunt continentiam; Vir profectò Sacris valet initiari, exiſtente Conjugali vinculo. Et quidem meritò hoc Eccleſiaſticis ſancitum fuit legibus; teſte namque Apoſtolo 1. ad Corinth. 7. *Qui cum uxore eſt, ſolicitus eſt, quæ ſunt mundi, quomodo placeat uxori, & diviſus eſt*, cum aliàs Sacris inauguratus totus eſſe deberet in Dei obſequio.

Sacerdotium cur Matrimonium excludat.

43 OBJIC. V. S. Auguſtinus *lib. de bono Conjugali cap.* 17., & 18. Patriarcharum Matrimonium non minùs Sacramentum nuncupat, ac Matrimonium Chriſtianorum: ſed illud erat impropriè Sacramentum; ergo etiam iſtud. Ulteriùs *lib. de Nuptiis, & Concup. cap.* 21. affirmat — Quod in Chriſto, & „ in Eccleſia eſt magnum Sacramentum, hoc „ eſt in ſingulis quibuſque viris, atque uxoribus minimum, ſed tamen conjunctionis „ inſeparabile Sacramentum — Sentit ergo S. Doctor, Conjugium non vere eſſe Sacramentum.

RESP. Fruſtra quæritur ſuffragium ab Auguſtino, cum ex ſuperioribus compertum ſit, inter novæ legis Sacramenta Connubium accenſuiſſe. Nec relata momenta Hæreticis favent. Etenim nuptias in veteri lege vocat Sacramentum, ſed ſub ſtatu imperfecto, cum non importarent perfectam conjunctionem Chriſti cum Eccleſia, ut in lege gratiæ. Minimum deinde vocat Sacramentum relate ad ipſam Chriſti cum Eccleſia unionem; hæc quippe unio cum Eccleſia maxima meritò dicenda eſt, cum cauſa ſit omnium Sacramentorum, aut ſaltem ejuſdem finis. Ceterum etſi minimum vocet, aperte tamen fatetur eſſe Sacramentum, dum ait — Sed tamen conjunctionis inſeparabile Sacramen„ tum —

Auguſtini ſenſa.

44 OBJIC. VI. Nec Patres ſub primordiis rei Chriſtianæ florentes, nec Concilia, nec Scholaſtici, nec Canoniſtæ, agnoverunt Conjugium ut novæ legis Sacramentum; qua de re invictum habetur momentum ex alto Patrum, Conciliorumque, ſilentio. Etenim ante Conſtantienſe Concilium non fuit Matrimonium inter Sacramenta relatum; inter Scholaſticos Magiſter Sententiarum 4. *Sent. diſt.* 2. vult Connubium inſtitutum in remedium peccati: cum alia Sacramenta dicat gratiam conferre: & Durandus affirmat ſolummodo æquivoce Sacramentum dici; Canoniſtæ, ut Hoſtienſis *Tit. de Sacramentis*, aliique, propugnant, non conferre gratiam: quod Sacramentis apprime convenit; ea propter non abſre dixit Kemnitius, mentiri Tridentinum, dum ſcribit,

dogma

„ omnes Gentes, atque omnes homines in „ cauſa generandi eſt, & in fide caſtitatis ; A „ quod autem ad Dei populum pertinet, „ etiam in ſanctitate Sacramenti — & *lib. de fide, & operibus cap.* 7. — In Civitate „ Dei, in monte Sancto ejus, hoc eſt in „ Eccleſia, nuptiarum non ſolùm vinculum, „ ſed etiam Sacramentum commendatur — Speciale itaque eſt in Eccleſia, quod Matrimonium ſit Sacramentum ; porro ſi improprie Sacramentum diceretur, hoc non eſſet peculiare in Eccleſia, cum etiam Infidelium Conjugio, ampla quadam ratione, aptari poſſit.

Calvinus de mendacio redarguitur.

His habes, unde de mendacio Calvinum B redarguas, qui affirmare auſus eſt, neminem ante Gregorium agnoviſſe Matrimonium ut Sacramentum ; cum laudati Patres ad unum omnes ipſum præceſſerint.

ACATHOLICORUM ARGUMENTA DISSOLVUNTUR.

37 OBJIC. I. Eâ ratione Matrimonium cenſetur Sacramentum, quia eſt ſignum conjunctionis Chriſti cum Eccleſia : atqui ex hoc non evincitur, quod ſit Sacra- C mentum — Nam etiam cœli, qui enarrant „ gloriam Dei, ſignificant Apoſtolos, & Sol „ Chriſtum deſignat &c., & tamen nulla „ colliguntur ex tot ſignis Sacramenta pro- „ prie dicta — ergo. Sic argumentatur Lutherus *lib. de Captivit. Babyl. cap. de Matrimonio*.

Quodnam ſignum eſt Sacramentum.

RESP. Non ſignum quodlibet eſt Sacramentum, ſed illud quod a Deo eſt inſtitutum cum promiſſione gratiæ : hoc porro ſignis in argumento enumeratis nequaquam convenit, bene verò Matrimonio, ut ſupra probatum eſt ; ea propter nil mirum ſi cœli, Sol, ſicut & alia ſigna, veri Sacramenti ratio- D nem non ſortiantur, ſecus Conjugium.

38 DICES. Signum, quod eſt Sacramentum, efficit in nova lege rem ſignificatam : ſed Conjugium non efficit rem ſignificatam, conjunctionem nempe Chriſti cum Eccleſia ; ergo.

Matrimonium quomodo rem efficiat ſignificatam.

RESP. Equidem Conjugium non efficit conjunctionem Chriſti cum Eccleſia, ſecundùm conformitatem naturæ : ſed per hanc ſignificationem elevatur ad efficiendam Chriſti conjunctionem Eccleſiæ dilectivam, non quidem in univerſali amplitudine, ſed participative, quatenus conjunctionem efficit animorum per charitatem. Apte rem explicat E Tridentinum *Seſs. 24. in cap. Doctrinali* — „ Gratiam verò, quæ naturalem illum amo- „ rem perficeret, & indiſſolubilem unitatem „ confirmaret, Conjugeſque ſanctificaret, „ ipſe Chriſtus venerabilium Sacramentorum „ inſtitutor, atque perfector, ſua nobis paſ- „ ſione promeruit ; quod Paulus Apoſtolus „ innuit dicens : Viri, diligite uxores ve- „ ſtras, ſicut Chriſtus dilexit Eccleſiam, & „ ſeipſum tradidit pro ea : mox ſubjungens, „ Sacramentum hoc magnum eſt ; ego autem „ dico in Chriſto, & in Eccleſia. Cum igi- „ tur Matrimonium in lege Evangelica ve- „ teribus Connubiis per Chriſtum gratiâ præ- „ ſtet, meritò inter novæ legis Sacramenta „ annumerandum, Sancti Patres noſtri, Con- „ cilia, & univerſalis Eccleſiæ traditio, ſem- „ per docuerunt — Notat itaque Concilium, Chriſtum ut inſtitutorem Sacramentorum gratiam promeruiſſe, qua Conjuges ſanctificantur, & hoc innuere Paulum in conjunctione Chriſti cum Eccleſia ; ipſa tamen gratia ab ipſomet Sacramento producenda eſt.

Chriſtus gratiam promeruit.

39 DICES iterum, Signum, prout eſt Sacramentum, rem proprie ſignificatam efficere debet : atqui Conjugium non efficit dilectivam Chriſti cum Eccleſia conjunctionem, cum Chriſtus indiſſolubiliter Eccleſiam diligat, ſecus Conjuges ; ergo.

Matrimonium dilectivā efficit conjunctionem Chriſti cum Eccleſia.

RESP. Ut Conjugium dilectivam efficiat conjunctionem Chriſti cum Eccleſia, ſat eſt quod gratiam, & charitatem ſecundùm ſe perpetuam producat, licèt utraque amitti poſſit ex ſubjecti mobilitate. Addas velim, dilectivam Chriſti conjunctionem cum Eccleſia Sponſa inadæquate acceptâ quandoque ſolvi, nempe cum aliqua membra ex juſtis fiant injuſta ; ſecus ſi adæquate ſumatur. Conſimiliter ſolvitur dilectiva conjunctio in particularibus Connubiis, non verò in omnibus, ad hunc ſenſum, quatenus omnia Conjugia ſimul intellecta nuſquam ſunt ſine gratia, & charitate.

40 OBJIC. II. Matrimonium tum ab initio Mundi, tum impræſentiarum apud Infideles, non minus verum, ac ſanctum eſt, quàm apud nos : ſed in Mundi initio, & apud Infideles, non eſt Sacramentum ; ergo neque apud nos ; vel ſi apud nos eſt Sacramentum, non eſt novæ, ſed etiam veteris legis.

Alphonſus de Caſtro *De Nuptiis hær.* 3., Petrus a Soto *lect.* 2. *de Matrimonio*, & alii quidam, propugnant, Matrimonium in omni lege Sacramentum fuiſſe ; quia Apoſtolus Conjugium Adæ cum Eva Sacramentum vocat, ſuitque a Deo benedictum ; unde meritò S. Leo *Epiſt. 92. ad Ruſticum Narbonenſem* ſcripſit — Cum ſocietas nuptiarum ita ab ini- „ tio conſtituta ſit, ut præter ſexuum conjun- „ ctionem, haberet in ſe Chriſti, & Eccle- „ ſiæ Sacramentum, dubium non eſt, eam „ Mulierem non pertinere ad Matrimonium, „ in quo non docetur, nuptiale fuiſſe myſte- „ rium —

Ceterum id tutò defendi non poteſt, cum Florentinum Matrimonium inter novæ legis Sacramenta recenſeat, & Tridentinum *Seſs. 24. can.* 1. dicat a Chriſto in nova lege inſtitutum. Nec momenta relata urgent. Apoſtolus loquitur de Matrimonio Fidelium, præfiguratum quidem in Conjugio Prothoparentum ; Conjugium tamen Prothoparentum actualem ſignificationem conjunctionis Chriſti cum Eccleſia referre nequaquam poterat, nec gratiam cauſabat. Benedixit quidem Deus eorundem Conjugio ; ſed illa benedictio fuit ſolius fœcunditatis ; quo pacto etiam piſcibus, avibuſque benedictionem largitus eſt. Denique S. Leo non alludit ad Mundi primordia, ſed ad initium inſtitutionis hujus Sacramenti per Chriſtum.

Ut autem clariùs natura Conjugii pro

diverſis

Conjugium juxta diverſos ſtatus explicatur.

diverſis ſtatibus intelligatur, adeamus S.Thomam *in Suppl. quæſt.* 42. *art.* 2. — Natura „ inclinat ad Matrimonium intendens ali„quod bonum: quod quidem variatur ſe„cundùm diverſos hominum Status; & ideo „oportet, quod illud bonum diverſimode in „diverſis Statibus hominum inſtituatur. Et „ideo Matrimonium ſecundùm quod ordi„natur ad procreationem prolis, quæ erat „neceſſaria, etiam peccato non exiſtente, „inſtitutum fuit ante peccatum: ſecundùm „autem quod remedium præbet contra vul„nus peccati, inſtitutum fuit poſt peccatum „tempore legis naturæ: ſecundùm autem „determinationem perſonarum, inſtitutio„nem habuit in lege Moyſi: ſed ſecundùm „quod repræſentat myſterium conjunctionis „Chriſti, & Eccleſiæ, inſtitutionem habuit „in nova lege; & ſecundùm hoc eſt Sacra„mentum novæ legis. Quantùm ad alias „utilitates, quæ ex Matrimonio conſequun„tur, ſicut eſt amicitia, & mutuum obſe„quium ſibi a Conjugibus impenſum, habet „inſtitutionem in lege civili. Sed quia de vi „Sacramenti eſt, quod eſt ſignum, & reme„dium, ideo quantùm ad medias inſtitutio„nes competit ratio Sacramenti, ſed quan„tùm ad primam inſtitutionem competit „ei, quod ſit in officium naturæ; quantùm „verò ad ultimum, quod ſit in officium ci„vilitatis — Ex quibus compertum ſit, Matrimonium ante peccatum non fuiſſe Sacramentum: in ſtatu legis naturæ, & ſcriptæ fuiſſe Sacramentum ſub ſtatu imperfecto, eo plane modo, quo alia veteris legis Sacramenta; in lege autem gratiæ perfectum fuiſſe Sacramentum. Connubia verò Gentilium poſſent elevari ad eſſe Sacramenti; ceterum cum careant Baptiſmo, qui ad omnia Sacramenta prærequiritur, actu Sacramenta non ſunt.

41 OBJIC. III. Pontificii reputant Nuptias tanquam ſordes, ac Deo placere nequaquam poſſe affirmant, ut ait Siricius Papa, qui ad Hymerium Tarraconenſem ſcribens ait — Qui in carne ſunt, Deo placere non „poſſunt — hic porro alludit ad Nuptias, cum ibidem prohibeat Sacerdotibus nubere, dicente Scriptura: *Sancti eſtote, quoniam ego Sanctus ſum*, & alibi: *Mundamini, qui fertis vaſa Domini*; ergo nuptiis nequaquam competere poteſt ratio Sacramenti; cum immundis rebus nullimode convenire poſſit. Adde Origenem *Num.6.* aſſerere, Spiritum Sanctum non adeſſe Matrimoniali commercio.

Maritale commercium debet eſſe ordinatum.

RESP. Argumentum probat, Matrimonium non ſolùm e Sacramentorum Albo expungendum, ſed & illicitum fore, ut intendebant Manichæi. Itaque nemo unus ex Catholicis nuptias nuncupat ſordes. Siricius tantummodo ſacrilega Sacerdotum Connubia execrat: cum ex Sacris Canonibus ſint ipſis interdicta; ipſoſque ſuadet, ut mundentur, cum ſacra pertractare debeant. Origenes meritò affirmat, Spiritum Sanctum non adeſſe Nuptiali commercio, non quidem abſoluta, ſed ſi inordinate fiat, modo nempe quo equus, & mulus, quibus non eſt intellectus.

42 OBJIC. IV. Sacramenta ad invicem non pugnant: atqui Ordo Sacer arcet a Conjugio Sacerdotes; ergo non eſt Sacramentum.

RESP. Utique unum Sacramentum non deſtruit aliud, ſicut una virtus aliam non renuit; verùm quandoque contingit, ut determinata Perſona, ratione Status, utriuſque Sacramenti incapax ſit. Unde Sacerdotes non arcentur a Matrimonio, quia Sacramentum, & propter Sacramenti rationem, quæ in illo eſt: ſed propter ſpecialem vitæ inſtitutionem, quam ſervare debent, qui Deo ſacrantur. Qua de re evidens occurrit momentum in Conjugibus, qui mutuo conſenſu perpetuam voverunt continentiam; Vir profectò Sacris valet initiari, exiſtente Conjugali vinculo. Et quidem meritò hoc Eccleſiaſticis ſancitum fuit legibus; teſte namque Apoſtolo 1. ad Corinth. 7. *Qui cum uxore eſt, ſolicitus eſt, quæ ſunt mundi, quomodo placeat uxori, & diviſus eſt*, cum aliàs Sacris inauguratus totus eſſe deberet in Dei obſequio.

Sacerdotium cur Matrimonium excludat.

43 OBJIC. V. S. Auguſtinus *lib. de bono Conjugali cap.* 17., *&* 18. Patriarcharum Matrimonium non minùs Sacramentum nuncupat, ac Matrimonium Chriſtianorum: ſed illud erat improprie Sacramentum; ergo etiam iſtud. Ulteriùs *lib. de Nuptiis, & Concup. cap.* 21. affirmat — Quod in Chriſto, & „in Eccleſia eſt magnum Sacramentum, hoc „eſt in ſingulis quibuſque viris, atque uxo„ribus minimum, ſed tamen conjunctionis „inſeparabile Sacramentum — Sentit ergo S. Doctor, Conjugium non vere eſſe Sacramentum.

RESP. Fruſtra quæritur ſuffragium ab Auguſtino, cum ex ſuperioribus compertum ſit, inter novæ legis Sacramenta Connubium accenſuiſſe. Nec relata momenta Hæreticis ſavent. Etenim nuptias in veteri lege vocat Sacramentum, ſed ſub ſtatu imperfecto, cum non importarent perfectam conjunctionem Chriſti cum Eccleſia, ut in lege gratiæ. Minimum deinde vocat Sacramentum relate ad ipſam Chriſti cum Eccleſia unionem; hæc quippe unio cum Eccleſia maxima meritò dicenda eſt, cum cauſa ſit omnium Sacramentorum, aut ſaltem ejuſdem finis. Ceterum etſi minimum vocet, aperte tamen fatetur eſſe Sacramentum, dum ait — Sed ta„men conjunctionis inſeparabile Sacramen„tum —

Auguſtini ſenſa.

44 OBJIC. VI. Nec Patres ſub primordiis rei Chriſtianæ florentes, nec Concilia, nec Scholaſtici, nec Canoniſtæ, agnoverunt Conjugium ut novæ legis Sacramentum; qua de re invictum habetur momentum ex alto Patrum, Conciliorumque, ſilentio. Etenim ante Conſtantienſe Concilium non fuit Matrimonium inter Sacramenta relatum; inter Scholaſticos Magiſter Sententiarum 4. *Sent. diſt.* 2. vult Connubium inſtitutum in remedium peccati: cum alia Sacramenta dicat gratiam conferre: & Durandus affirmat ſolummodo æquivoce Sacramentum dici, Canoniſtæ, ut Hoſtienſis *Tit. de Sacramentis*, aliique, propugnant, non conferre gratiam: quod Sacramentis apprime convenit; ea propter non abſre dixit Kemnitius, mentiri Tridentinum, dum ſcribit,

dogma

dogma de Sacramento Matrimonii quovis tempore fuiſſe ex Patribus, Conciliis, atque univerſali Eccleſiæ Traditione.

Verùm de mendacio & jure, & meritò redarguendum eſſe hæreticum, abunde evincunt, quæ ex Patribus in ſuperioribus adnotavimus. Nec momenti eſt, ante Lateranenſem Synodum nihil quoad hoc Sacramentum conciliariter definitum. Nam priora Concilia id explicarunt, quod in diſcrimen adducebatur, puta circa inſtitutionem, ſanctitatem, illiuſque honeſtatem; cum autem circa Sacramenti naturam nullum ſubortum fuerit diſſidium, haud mirum, ſi nihil definitum legatur. Magiſter Sententiarum non negat, Matrimonium eſſe Sacramentum, productivum gratiæ, cum *ibidem diſt.* 1. Sacramentum definiens, eſſe nempe viſibile ſignum inviſibilis gratiæ, cujus ſimilitudinem gerit, & cauſa exiſtit, enumerat itidem Matrimonium; ea propter eo loci intendit aſſignare principalem finem diſtinctivum ab aliis. Circa Durandum jam ſatis ſuperiùs. Canoniſtæ vel emendandi, vel explicandi ſunt; quatenus loquuntur de Matrimonio non quidem adæquate intellecto, ſed præciſe ut eſt in officium naturæ.

Cur ante Lateranenſe nihil definitum quoad Sacramentum Matrimonii.

45 OBJIC. VII. Matrimonium prout in Eccleſia celebratur profanum eſt: ſed quod profanum eſt, nequaquam Sacramenti rationem ſortiri valet; ergo. Major evincitur. I. Quia pro Matrimonio datur pecunia; porro pro re Sacra nuſquam pecunia datur. II. Solemnitas Conjugii ſunt epulæ, & convivia; hæc profectò ſanctitatem non redolent. III. Si fiat ante Baptiſmum, ratificandum eſt, immo inter Fideles, qui per Procuratorem contrahunt, idem peragi debet; ergo.

RESP. Matrimonium prout elevatum a Chriſto perperàm profanum dici. Nec quidquam urget, quod pecunia detur. Nam ſi loquamur de dote mulieris: hæc ordinata eſt ad ſublevanda onera Matrimonii; ſi verò ſermo habeatur de pecunia, quæ Sacerdoti elargitur: hæc traditur per modum eleemoſynæ pro Sacrorum Miniſtrorum ſuſtentatione, quo pacto datur pecunia pro Miſſæ celebratione.

Pecunia in Matrimoniis ad quid ordinatur.

Ad ſecundum. Moderata ſolemnitas per epulas, & convivia, quæ utique ordinatur ad exultationem, atque ſpirituale gaudium, non niſi male criminatur; quippe quæ eadem Chriſtus in nuptiis in Cana Galilææ celebratis approbaverit, tum ipſius præſentiâ, tum miraculo converſionis aquæ in vinum.

Epulæ pro Nuptiis a Chriſto approbatæ.

Ad tertium. Volunt aliqui, Matrimonium ante Baptiſmum contractum ratificari debere poſt ſacram regenerationem, ut ad Sacramenti dignitatem elevetur. Quantùm ad aliud ſunt qui dicunt, ratificari Matrimonium inter abſentes initum, ut fraus omnis ablegetur. Alii verò dicunt, nequaquam ratificari, ſed unice ſuppleri ſolemnitates; ſicut ob idem momentum cum infantes domi baptizantur, iterum Eccleſiæ præſentantur. Vel dicas, ratum haberi a Conjugibus præſentibus, quod antea per Procuratores geſtum fuit.

Matrimoniù inter abſentes.

46 OBJIC. VIII. Sacramenta primam, vel ſecundam gratiam producunt: ſed Conjugium nullam producit; aliàs melius eſſet Conjugium, quàm Virginitas, quæ Sacramentalem gratiam non producit; ergo.

A

RESP. Matrimonium conferre gratiam abunde probatum eſt; non inde tamen colligi valet perfectius eſſe continentiâ. Nam aliud eſt ſtatum cum ſtatu comparare; aliud ſpectare modum operandi per Sacramentum. Status continentiæ perfectior eſt Statu Connubii, dicente Apoſtolo 1. ad Corinth. 7. *Qui Matrimonio jungit Virginem ſuam, bene facit, & qui non jungit, melius facit.* Sacramentum autem Matrimonii in modo producendi gratiam nobilius eſt Virginitate; illud namque gratiam producit ex opere operato, hæc ex opere operantis. Quare continens, dum nubit, creſcit in gratia; ſed ſi propter Deum nolit nubere, plus gratiæ acquirit, quàm ſit illa, quæ per Matrimonii Sacramentum confertur.

Continentia perfectior Conjugio.

B

47 OBJIC. IX. S. Dionyſius *De Eccleſiaſtica Hierarchia* loquens de Sacramentis, de Matrimonio altum habet ſilentium, & S. Hieronymus *adverſùs Jovinianum* Conjugium deprimit: ſed ſi eſſet Sacramentum, nec Dionyſius ſiluiſſet, nec Hieronymus, illud parvipendiſſet; ergo.

RESP. S. Dionyſius ibi de Conjugio non agit; cum ejus inſtitutum id non exigeret. Agebat de Eccleſiaſtica Hierarchia, & de ſacris actionibus ab Eccleſiæ Miniſtris exercendis; ad quas peragendas, licèt alia Sacramenta neceſſariò prærequirantur, non tamen Matrimonium. S. Hieronymus haud deprimit Matrimonium ut Sacramentum, ſed tantummodo continentiæ ſtatum ſtatui conjugali, utpote excellentiori, præfert; quod nemo niſi hæretice ſapiens negabit.

Continentia Conjugio præferenda.

C

CONTROVERSIA IV.

AN CONJUGIUM INTER ABSENTES SIT PROPRIE SACRAMENTUM.

D

48 DUrandus inter argumenta, quibus oſtendere conatur, Conjugium inter Fideles non fore univoce Sacramentum cum reliquis novæ legis, ſupponit indubie, Matrimonium inter abſentes celebratum non eſſe vere, & proprie, Sacramentum, quamvis ejuſdem plane rationis ſit, ac Matrimonium initum inter præſentes; hoc propugnat *in* 4. *diſt.* 26. *quæſt.* 3. *num.* 11. Cajetanus *in Opuſcul. Tract.* 12. *quæſt.* 1., Franciſcus a Victoria *in Summa n.* 244., Melchior Cano *lib.* 8. *cap.* 5., aliique, in eandem confluunt Sententiam. Audiatur Cano — Non igitur Eccleſia docet, quodlibet Fidelium Matrimonium Sacramentum eſſe. Niſi quis adeo deſipit, ut Cajetanum damnet, qui & probabiliſſime, &, me quidem judice, veriſſime, Matrimonium inter abſentes per literas, Procuratoreſque contrahitur, Sacramentum eſſe inficiatus eſt — Quare ad Catholicam de Matrimonii Sacramento corroborandam veritatem, operæ pretium erit ad examen præſentem difficultatem revocare.

E

49 Pro cujus intelligentia notandum eſt

eſt, ad Connubium inter abſentes per Internuntium, ſeu Procuratorem, celebratum quatuor requiri conditiones. Prima eſt, quod Procurator hac ſuper re ſpeciale mandatum habeat; non enim ſufficiens eſt generale, quo alicui omnia ſua quis commendat. Secunda, quod mandatum de contrahendo Conjugio ſit pro certa, atque determinata perſona; ſiquidem nemo prudens rem maximi momenti, quanti eſt Matrimonium, cenſetur velle, niſi ipſe perſonam, cum qua totum vitæ tempus tranſigere debet, Procuratori deſignaverit. Hinc tertia oritur conditio, quod ſcilicet Procurator per ſeipſum mandatum exequatur, nec alteri vices ſuas committat, niſi expreſſam habeat ſubſtituendi facultatem; eligitur namque perſonæ induſtria. Præcitatas conditiones habes ex Cap. *Procurator, de Procuratoribus* in 6., & citari ſolet ſub Cap. *Finali, de Procurat.* in 6., quia ultimum eſt Conſtit. Bonifacii VIII. Ultima conditio ea eſt, quod Procurator, circa conditiones, quibus ineundum eſt Conjugium, ſtet mandatis; alioqui nullum foret. Nam *ex l. diligenter ff. mandati*, ſine poteſtate agi cenſetur, quod excedendo mandatum exercetur. Regula hujuſmodi jure optimo intelligenda videtur de intrinſecis conditionibus, atque eſſentialibus. Nam ſi Principalis extrinſecas præciperet adhibendas ceremonias, v. g. quod ab Epiſcopo exquiratur licentia, quod proclamationes habeantur, & Procurator ad hæc non attendat: boni nominis Doctores volunt, ipſum quidem peccare, ſed valere contractum. Nam quæ formæ adduntur, cenſentur extrinſeca, ita ut ſine illis poſſit ſubſiſtere; unde cum abſque proclamationibus, vel Epiſcopi licentia, valeant nuptiæ, jam ſequitur in eo caſu valere Connubium. Excipies tamen conditionem, v. g. dotis, & ſimilium; quamvis enim ſine illis Matrimonium haberi poſſit, quia tamen ſunt veluti requiſita, & intrinſeca contractus corrolaria, a Procuratore ſunt exequenda.

Quatuor conditiones in Procuratore ad contrahendum Conjugium.

50 Nuptialis contractus per Procuratorem celebratus ideo ſubſiſtit, quia per Principalis conſenſum perficitur. Hinc eruitur quod Principalis conſenſus executionis tempore permanere debet; aliàs ſi fuerit revocatus, etſi hoc non innotuerit Procuratori, Connubium nullum eſt; ut declaratum legimus a Bonifacio mox laudato. Et meritò quidem; etenim conſenſus contrahentis eſſentialiter requiritur, taliter ut a Jure nequeat ſuppleri, ſicut in aliis caſibus ſuppletur, quando revocatio ad mandatarium non pervenit, *Clementina unica de renunciat. cap. In parte 33. de reſcriptis. L. Si mandaſſem 15. ff. mandati*. Hinc ſi revocationis tempore Procurator mandatum exequatur, contractus per ſubſequentem ratihabitionem non revalidatur; cum ab initio nullus fuerit. Si revocatio tantummodo fuerit mentalis, coram Deo nullum eſt Conjugium; ſecùs in Foro externo. Porro revocatio exterior contingere poteſt ſive verbis, ſive Epiſtolâ, ſive etiam facto; ut cum Principalis cum altera contractum inire vult; nam in aperto fit nolle cum priori contrahere, ob implicantiam contrahendi cum pluribus; quod indubium eſt, etſi juramento ſe adſtrinxerit mandatum non revocandi. A crimine tamen non foret immunis, niſi juſta intervenerit revocationis cauſa; ſub ea namque conditione emiſſum intelligitur juramentum.

Conſenſus Principalis Contrahentis permanere debet tempore executionis.

Quod ſi Principalis ficte ab initio mandatum dedit, ſed inde, mutata voluntate, fictionem retractavit, verumque præſtitit conſenſum, contendunt aliqui, nullum inde ſequi poſſe contractum; cum Procurator conſenſum ſibi commiſſum debeat exhibere, qui nullus revera erat. Alii verò validum affirmant: quia verba Procuratoris ſunt ſigna conſenſus tunc exiſtentis, atque conſenſum repræſentant præteritum quidem, ſed prout cenſetur moraliter præſens: ille autem, qui fuerat nullus, nunc præſens verus eſt; ea propter factum tenet.

Diſcriminantur itidem Theologi caſu quo executionis tempore Principalis in amentiam inciderit. Nolunt pleriqoe, validum eſſe, ob defectum præſentis conſenſus; ſicut nullum utique foret Conjugium, ſi ille, qui primò voluit contrahere, factus amens præſentialiter contraheret. Oppoſitum alii ſentiunt. Prior namque conſenſus moraliter perſeverat; quo momento jure meritò adoptatur Baptiſmus adulto amenti collatus, ſi dum ſanæ mentis erat, illum popoſcerit. Hinc diſcrimen agnoſcunt in ſtulto, qui perſonaliter contrahit; de præſenti namque per verba humana non fieret contractus; ſecus per Procuratorem, qui humano modo contrahit, referendo conſenſum Principalis moraliter, vel phyſice, præſentem. Aliter, etiam addunt, ſentiendum eſſe, ſi ipſe Procurator incidiſſet in amentiam; cum tunc temporis modo humano non contraheret. Verùm contra horum opinionem urget difficultas ex parte alterius contrahentis. Si enim Sponſa ſciret, Sponſum in amentiam incidiſſe, dubio procul contractum non iniret, ob notabilem Status variationem. Pars igitur tutior in utroque caſu amplectenda eſt; agitur enim de valore Sacramenti.

Quid ſi Principalis in amentiam inciderit tempore executionis.

51 Verba, per quæ Procurator contrahit, exprimere debent conſenſum præſentis traditionis, & acceptationis, nomine Principalis. Executio mandati coram Parocho, & Teſtibus, habenda eſt; his tamen prævie innoteſcere debet de veritate mandati. Porro haud neceſſe eſt, eâdem ſolemnitate tradi mandatum Procuratori; cum hæc ad præparatoria pertineant, ut a ſimili videre eſt in contractu inter præſentes; quidquid ſit, an in Teſtamentis eadem requiratur ſolemnitas in executione, ac in collatione poteſtatis condendi Teſtamentum.

Quomodo per Procuratorem Connubium contrahendum ſit.

52 Modo alio inter abſentes contrahitur Conjugium; nempe per Epiſtolas. Tunc in Epiſtolis conſenſus traditionis, & acceptationis de præſenti ex parte utriuſqoe contrahentis exprimi debet. Illæ porro inſimul legi debent, præſentibus Parocho, & Teſtibus, explorata priùs Epiſtolarum veritate, ſi ex utraque parte litteræ habeantur; ſi verò tantummodo adſint ex parte unius, ſat eſt, quod Pars altera conſenſum acceptet in litteris expreſſum, ſuumque præſtet coram Parocho, & Teſtibus. His prælibatis.

Quomodo per Epiſtolas.

DI-

DICENDUM, Conjugium in Eccleſia celebratum inter abſentes veram ſortiri Sacramenti rationem.

Chriſtus naturam contractus Conjugii non immutavit.

53 PROB. I. Ubi Chriſtus ad rationem Sacramenti Conjugium elevavit, nihil de natura Conjugalis contractus immutavit: ſicut nihil de natura aquæ immutavit, dum eam elevavit ad Sacramenti materiam; atqui contractus Conjugalis in Eccleſia Dei indubie valet inter abſentes: quod Adverſarii non inficiantur; ergo illum elevavit Chriſtus in Sacramentum.

In Conjugio inter abſentes adſunt requiſita ad verū Sacramentū.

54 PROB. II. Quoties propria Sacramenti materia, forma, & Miniſter, occurrunt, toties verum adeſſe Sacramentum ultro fatendum eſt: ſed in Conjugio in Eccleſia inito inter abſentes propria Sacramenti materia, forma, & Miniſter, occurrunt; ergo.

Prædicta coaleſcunt ex mutuo conſenſu expreſſo per verba de præſenti: ut loquitur Eugenii Decretum; & hæc adinveniuntur in caſu, ut ex præſuppoſitis videre eſt; aliàs requiſitam credimus adeſſe intentionem; ergo adinvenitur quidquid requiritur ad veram rationem Sacramenti, ac proinde Conjugium illud eſt verum Sacramentum.

Conjugium novæ, & veteris legis diſcriminantur.

55 PROB. III. Tridentinum *Seſſ.* 24. *cap.* 1. *Doctrinali* docet, Conjugium in lege Evangelica celebratum differre a Conjugiis veteris Teſtamenti, ex quo illud gratiam cauſet, ſecus hoc: ſed Matrimonium inter abſentes dubio-procul eſt legis Evangelicæ; ergo gratiam cauſat; ergo eſt Sacramentum — Cum igitur (ait Concilium) Matrimo„ nium in lege Evangelica veteribus Con„ nubiis per Chriſtum gratiâ præſtet; meritò „ inter novæ legis Sacramentum annumeran„ dum —

Eccleſia probat Conjugia inter abſentes.

56 PROB. IV. A veritate alienum eſt, Eccleſiam approbare Fidelium Conjugia, quin ſint Sacramentum: cum ad ſuſtinenda Matrimonii onera velit gratiam conferri; ſed Eccleſia Principum Conjugia per Procuratorem celebrata approbat, ut quotidiana teſtatur experientia; ergo vere, & proprie, ſunt Sacramenta.

Matrimoniū inter abſentes eſt novæ legis Conjugium.

57 PROB. V. Propoſitio univerſalis in materia neceſſaria, ad omnes particulares ſe extendit: ſed Eccleſia univerſaliter definivit, Matrimonium eſſe novæ legis Sacramentum: aliàs etiam inter abſentes celebratum eſt Matrimonium, & propoſitio verſatur in materia neceſſaria, utpote dogmatica; ergo eſt Sacramentum.

Indiſſolubilitas inConjugio a Sacramenti ratione.

58 PROB. VI. Conjugium apud Fideles celebratum inter abſentes ratum eſt, & indiſſolubile; aliàs graviſſima orirentur ſcandala, potiſſimùm cum Principes plerunque hi ſint, qui per Procuratorem nuptias contrahunt, quarum diſſolutio, ut in aperto eſt, graviſſima afferret diſſidia. Adde quod Tridentini Patres *Can.* 5. definierunt, Conjugium Fidelium, nullo appoſito diſcrimine, eſſe indiſſolubile; quod abſolute non dixiſſent, niſi omnia indiſcriminatim indiſſolubilia crediſiſſent. Atqui indiſſolubilitas Conjugii non aliunde habetur, niſi a Sacramenti ratione Cap. *Quanto, de divortio*; ergo inter abſentes Conjugium vere, & proprie, eſt Sacramentum.

59 PROB. VII. Si hujuſcemodi Conjugia inter abſentes ſolummodo ſubſiſterent in eſſe contractus civilis, & naturalis, eorundem cauſæ non ad Eccleſiaſticum, ſed ad politicum judicium devolverentur: atqui horum cauſas ad ſe avocat Eccleſia; ergo ea Sacramentis accenſere non dubitat.

ADVERSA DISSOLVUNTUR.

60 OBJIC. I. Ratio Sacramenti Conjugii, eadem eſt, ac ratio ceterorum Sacramentorum: ſed nullum Sacramentum inter abſentes celebratum ſubſiſtit; ergo neque Conjugium.

Sacramentorum non una omnium natura.

RESP. Utique eadem eſt omnium Sacramentorum ratio in eſſe ſigni effectivi gratiæ: ſecus ſpectata qualitate materiæ, formæ, Miniſtri, aliarumque circumſtantiarum; In his namque differunt ob diverſos inſtitutionis fines. Baptiſmus ſolummodo pro materia ſenſibile habet elementum; ſola Euchariſtia eſt Sacramentum permanens; in Pœnitentia ſuſcipiens ponit materiam, in aliis ab extrinſeco applicatur; quædam Sacramenta characterem producunt, quædam non. Cumque Conjugium involvat rationem contractus, quod aliis non competit Sacramentis, nil mirum ſi inter abſentes celebratum Sacramenti naturam ſortiatur.

61 OBJIC. II. Sicut actio, qua Sacramentum perficitur, eſt perſonalis ipſius Miniſtri, ita ejuſdem receptio eſſe debet perſonalis. ſed quando per Procuratorem celebratur Conjugium, receptio non eſt perſonalis, ut in aperto eſt; ergo.

Contractus inter abſentes celebrari poſſunt.

RESP. Ultro concedimus, receptionem Sacramenti, ejuſque operationem, debere eſſe perſonalem; ſed juxta Sacramenti naturam. Porro natura Matrimonii eſt per modum contractus; adeoque petit, ut ſecundùm aliorum contractuum morem celebrari poſſit. Dicitur tamen perſonalis in eo, quod in perſona Principalis, ejuſque nomine, alter operatur; quod in aliis Sacramentis, quæ per modum contractus non ſunt, non eſt invenire.

62 OBJIC. III. Quia in reliquis Sacramentis demonſtrative interſunt pronomina, v. g. *Ego*, ſeu *Te*, phyſica ſuſcipientium præſentia neceſſariò requiritur: ſed in Conjugio eadem intercedunt pronomina ex Cap. *Licèt de Sponſa duorum*, ubi ſequens contrahendi Conjugium forma refertur: *Ego te accipio in meam*; ergo.

Verba Ego te accipio &c. non ſunt eſſentialia in Matrimonio.

RESP. In reliquis Sacramentis formalia verba eſſentialia ſunt; proinde important phyſicam præſentiam. In Conjugio autem non ſunt eſſentialia; nam in eo quæcunque ſufficiunt ſigna exprimentia, & ſignificantia mutuum utriuſque conſenſum: & Contrahentes in ſignum aſſumere poſſunt ſive nutus, ſive Epiſtolas, ſive verba, ſive Internuncium. Itaque vis demonſtrativa phyſicæ præſentiæ non eſt neceſſaria. Forma in laudato Canone relata non exprimitur ut eſſentialis, ſed tanquam accommodatior, atque regulariter uſurpanda.

63 OBJIC.

63 OBJIC. IV. Parochus Conjugio aſſiſtens ea verba profert : *Ego vos conjungo* : ſed verificari non valent, quando per Procuratorem initur Conjugium ; ergo .

RESP. I. Ea verba non eſſe eſſentialia, ut *ſeq. Diſp.* probabitur . II. Argumentum evincit , tale Conjugium neque ut contractum ſubſiſtere ; quia illa verba neque civili vinculo Procuratores conjungunt . III. Præcitata verba apertam habent ſignificationem . Etenim Procuratores propriam non referunt perſonam , ſed alienam , ideſt mandantis , atque de eo verificantur . In Sacerdote , Chriſti perſonam agente , illa propoſitio verificatur : *Hoc eſt corpus meum*, cum Chriſti corpus , non verò Sacerdotis , ponatur ſub ſpeciebus .

Verba Parochi non ſunt eſſentialia.

64 OBJIC. V. Sicut Matrimonium eſt contractus , inſimul & Sacramentum , ita Pœnitentia judicium eſt , & Sacramentum : ſed Pœnitentia quamvis ut judicium inter abſentes inſtitui poſſit , nullimode tamen poteſt compleri ut Sacramentum; ergo quamvis Conjugium in ratione contractus inter abſentes perfici valeat , nuſquam perficietur ut Sacramentum .

RESP. Concedunt Adverſarii , valere Conjugium inter abſentes in ratione contractus , ſecus in ratione Sacramenti , verùm nequeunt concedere , valere Pœnitentiam ut judicium , quamvis non ut Sacramentum ; fateantur igitur oportet diſcrimen aliquod Pœnitentiam inter , & Conjugium . Conjugium itaque eſt contractus adæquate juxta formam Fori exterioris; Pœnitentia verò eſt, quidem judicium , ſed non complete juxta judicium Forenſe . In judicio Forenſi non ſolùm Judex debet eſſe diſtincta perſona a Reo , ſed etiam Teſtis , & Accuſator ; in judicio verò pœnitentiali idem ſunt Reus , Teſtis, & Accuſator . Aliàs Sacerdos noſcere debet præſentem pœnitentis diſpoſitionem ; quod utique in abſentia contingere non poteſt . Unde meritò Pœnitentia ut Sacramentum compleri non poteſt ; benè verò Conjugium .

Diſcrimen inter Conjugium, & Pœnitentiam.

65 OB. VI. Implicat, hominem peccare dormiendo : cum tunc temporis non adſit libertas ad peccandum requiſita : atqui ſi Conjugium inter abſentes foret Sacramentum, hoc contingere poſſet, caſu nempe, quo Procurator nuptias celebraret , dum mandans gravi irretitus crimine dormiret ; ergo .

RESP. Argumentum evinceret non ſubſiſtere Conjugium , neque in ratione contractus ; etenim nemo dormiens in particulari contractu ſeſe obligare poteſt . Ceterum qui die feſto ſomno ſe tradit prævidens dormiturum longe poſt meridiem , Sacri auditionem omittendo, indubie delinquit . Eodem plane modo , cum mandans ſe quieti committit lethali reus crimine , prævidens tunc temporis ineundum eſſe Conjugium, utique mortaliter delinquit . Res clareſcat . Qui mandatum dedit , debet quovis tempore paratum habere animum pro contrahendo Conjugio , adeoque pro ſuſcipiendo Sacramento: ea propter obicem nequit apponere ; unde peccando, atque in eo perſeverando quoadusque contractus compleatur , ſacrilegio criminandus eſt .

Dormiens quando peccare poteſt.

66 OBJIC. VII. Abſurdum eſt, quod quis in ſomno juſtificetur : ſed evenire poſſet, quod, dum mandans cum ſola attritione ſomno ſe tradit , Procurator Conjugium celebret ; ergo in eo caſu mandans juſtificabitur .

RESP. Somniantur in noſtro caſu abſurda , cum eadem occurrere poſſint in aliis Sacramentis . Si Cathecumenus Sacrum poſtulans regenerationis lavacrum ſomno detentus baptizetur , gratiam utique recipiet . Si pœnitens abſolutionem petat , & amentiâ correptus abſolvatur, dubio-procul juſtificabitur . Vi igitur illius non retractatæ voluntatis, qua voluit nubere , tradiditque mandatum, dum Conjugium completur , ſuppoſita attritione , quam inculpabiliter putat attritionem, juſtus evadet .

Juſtificatio in ſomnis.

67 OBJIC. VIII. Novæ legis Sacramenta phyſice gratiam producunt *ex opere operato* : ſed inter abſentes hujuſcemodi phyſica gratiæ productio contingere nequaquam poteſt: ut ſi mandans Romæ exiſtat , & Bononiæ contrahatur Connubium ; ergo .

RESP. Sunt , qui velint , eo in caſu gratiam non phyſice , ſed moraliter, produci, eo plane modo , quo Sacramenta eam cauſant , recedente fictione . Verùm his non urgemur ; cum divina virtus , quæ in Sacramentis operatur, limites non patiatur . Ideoque Procurator licèt Bononiæ contrahat, Sacramentum Conjugii, ut Dei inſtrumentum, valet gratiam cauſare in mandante Romæ commorante .

Dei virtus terminis non coarctatur.

68 OBJIC. IX. Conjugium inter abſentes initum, ſolet præſentibus Conjugibus, iterum coram Parocho, & Teſtibus celebrari ; at, ſi verum fuiſſet Sacramentum, iterari non deberet ; ergo .

RESP. Non iteratur neque contractus, neque Sacramentum , ſed ſolemnitates ſupplentur ; quo pacto cum pueri domi baptizantur , iterum Eccleſiæ præſentantur . Inſuper declaratur, a Conjugibus ratum haberi, quod a Procuratore peractum fuit.

CONTROVERSIA V.

AN EX INTENTIONE CONTRAHENTIUM IN ECCLESIA MATRIMONIUM, SEPARARI POSSIT RATIO CONTRACTUS A SACRAMENTI RATIONE .

69 NErvis omnibus contendunt Acatholici, Eccleſiæ doctrinam in ſuas partes trahere ; cumque nonnullos deprehendant aſſerere, ſeparabilem eſſe rationem Sacramenti a contractu Connubii , volunt non fore apud nos univerſim certum , Matrimonium eſſe novæ legis Sacramentum . Verùm enim verò licèt hujuſmodi argumentandi methodus a veritate aberret , attamen pro elucidando Catholico dogmate , placet quæſtionem hanc ad examen revocare . Cum igitur , ut alibi fuſiori calamo probatum eſt, ad validam Sacramentorum ſuſceptionem prærequiratur in adultis intentio, contingere poteſt , aliquem

velle nubere abſque intentione faciendi Sacramentum. Hic porro eſt caſus rituli Controverſiæ, an ſcilicet eo in caſu valeat Conjugium in eſſe contractus, non autem in eſſe Sacramentali. Utraque Catholica opinio ſuos ſortitur Patronos; quoniam verò negativa ſolidioribus propugnatur momentis, ideo

DICENDUM eſt, Matrimonium inter Fideles celebratum in eſſe contractus haud eſſe ſeparabile a ratione Sacramenti.

70 PROB. I. Si intentio neceſſaria ad valorem matrimonialis contractus eſt indiſpenſabiliter intentio ſaltem virtualis Sacramenti, non poteſt, vi intentionis, ſeparari ratio contractus in Conjugio a ratione Sacramenti: ſed ex divina inſtitutione contrahens in Eccleſia, per intentionem, qua vult nubere per modum contractus, vult facere Sacramentum; ergo Conjugium inter Fideles, vi intentionis, non eſt ſeparabile a ratione Sacramenti. Cum major propoſitio ab Adverſariis admittatur probanda eſt minor. Et primò quidem Eugenius IV. *in Inſtructione Armenorum* habet — Septimum eſt Sacramentum Matrimonii, quod eſt ſignum conjunctionis Chriſti, & Eccleſiæ ſecundùm Apoſtolum. Cauſa efficiens Matrimonii regulariter eſt mutuus conſenſus per verba de præſenti expreſſus — Ex quibus inſtituitur argumentum. Mutuus conſenſus eſt cauſa efficiens Matrimonii formaliter in eſſe Sacramenti: de Matrimonio enim, ut Sacramentum eſt, loquitur Pontifex, utpote quod ſuſcipit explicandum; volens itaque mutuum conſenſum vult cauſam efficientem Sacramenti; ſed mutuus conſenſus eſt conſtitutivum Conjugii in eſſe contractus; ergo intentio conſtitutiva contractus eſt inſimul intentio volitiva Sacramenti.

Mutuus conſenſus eſt cauſa efficiens Matrimonii.

Roboratur ex Cap. *Tua Fraternitati, de Sponſalibus, & Matrim.*, ubi Innocentius III. ad Epiſcopum Brixienſem habet — Matrimonium in veritate contrahitur per legitimum viri, & mulieris, conſenſum; ſed quantùm ad Eccleſiam neceſſaria ſunt verba conſenſum exprimentia — Ex quibus ſic inſtatur. Quoties conſenſus ab Eccleſia exigitus apponitur, toties datur Sacramentum: hoc enim intendit Eccleſia: ſed conſenſus legitimus interior, exteriùs explicitus, eſt ab Eccleſia exigitus; ergo qui hunc apponit, vult, quod intendit Eccleſia, nempe Sacramentum perficere; ſed conſenſus externe explicitus conſtituit Conjugium in eſſe contractus; ergo fieri nullimode poteſt quod rationem ſortiatur contractus, & non Sacramenti.

71 PROB. II. Tridentinum *Seſſ.* 24. *Cap. Doctrinali* prævie ad anathematiſmos, quantùm ad ritus ſpectat, nullum agnoſcit diſcrimen inter veteris, & novæ legis Conjugia, niſi quantum ad gratiæ collationem: ſed ſola intentio contrahendi ſat erat in veteri lege ad eſſe Conjugii licèt imperfecti; ergo in lege nova, ſpectato ritu, intentio hujuſmodi ſufficiet ad eſſe Sacramenti, aliàs quoad ritus inter prædicta Connubia intercederet diſcrimen.

Conjugia novæ, & veteris legis æqualia quoad ritum.

72 PROB. III. Tridentinum *ibidem* propugnat, Conjugium in Evangelica lege fore Sacramentum: ſed rite celebratum inter Fideles eſt Conjugium legis Evangelicæ: non enim eſt veteris, aut legis naturæ Conjugium; ergo.

Conjugium in Eccleſia eſt Sacramentale.

73 PROB. IV. Nubere nemo poteſt juxta Eccleſiæ formam, quin velit, quod vult Eccleſia: ſed nemo poteſt velle legitime nubere in eſſe contractus, quin nubere intendat juxta Eccleſiæ formam: Eccleſia ſiquidem Sanctionibus ſuis habiles, vel inhabiles reddit perſonas ad contrahendum; ergo vult, quod intendit Eccleſia; ſed dubio-procul Eccleſia conditiones legitimi contractus præſcribendo, intendit Sacramentum; ergo certò certiùs volens in Eccleſia legitimum Connubii contractum, vult ſaltem virtualiter Sacramenti rationem.

In Conjugio Eccleſia intendit Sacramentum.

74 PROB. V. Conjugium, quod eſt ratum, ideſt, indiſſolubile, Sacramentum eſt: ſed Conjugium inter Fideles celebratum, eſt ratum, & indiſſolubile; ergo eſt Sacramentum. Argumentum diſerte habetur Cap. *Quanto, de Divortiis*, ubi Fidelium Conjugium ratum cenſetur, ideſt, indiſſolubile, quia Sacramentum; ſecus Conjugium Infidelium, quod ratum non eſt, ideſt, indiſſolubile, quia non eſt Sacramentum. Porro ſi per intentionem contrahentium ſejungi poſſet ratio Sacramenti a natura contractus, nulla eſt Canonis definitio, vel ſaltem diminuta dicenda foret; cum explicationem apponere debuiſſet, videlicet, dummodo Fideles facere Sacramentum intenderent; ergo.

Inter Fideles Conjugium eſt ratum.

75 PROB. VI. Nequit intendere Fidelis civilem nuptialem contractum, quin intrinſecam velit ſignificationem in eo civili contractu ex divina inſtitutione involutam. Nemo enim in eſſentiam poteſt ferri, quin & in proprietates feratur; nam ſi *ex L. ad rem mobilem, ff. de procuratoribus* qui vult conſequens, vult etiam antecedens, ex regulis oppoſitionis qui vult antecedens, vult itidem conſequens. Porro ex divina inſtitutione in civili nuptiarum contractu a Fideli celebrato involvitur ſignificatio conjunctionis Chriſti cum Eccleſia; & hunc referunt ſenſum verba Pauli ad Ephes. 5. v. 32. *Sacramentum hoc magnum eſt, ego autem dico in Chriſto, & Eccleſia*. Ratio in aperto eſt. Siquidem ex quo quis Sacro regeneratus eſt lavacro, jam eſt de Eccleſia, jam pertinet ad Chriſtum; proindeque ex quo baptizatus nuptialiter conjungatur, illa reſultat ſignificatio, nec contrahentibus optio datur hujuſcemodi impediendi ſignificationem. Civilis itaque nuptialis contractus, connotans ſubjectum baptizatum, nullo alio appoſito, eam involvit ſignificationem; & quemadmodum baptizatus per ſuam intentionem illud connotatum ſejungere non valet, ita neque impedire poteſt illius ſignificationis reſultantiam. Hoc idem exprimitur Matth. 19. *Quod Deus conjunxit, homo non ſeparet*; ideſt, non eſt in hominis poteſtate ſignificationem, quam Deus voluit in legitimo civili nuptiarum contractu, tollere, aut ſeparare.

Significatio intrinſeca Conjugii.

76 PROB. VII. Pœnitentia, & Conjugium in eo a reliquis Sacramentis diſcriminantur, quod in his materia eſt quid ſenſibile exteriùs appoſitum, in illis verò actus pre-

Diſcrimen Conjugii ab aliis Sacramentis.

Google

proprii pœnitentis, & nubentis, ſunt materia. Præſtat S. Thomam audire 3. *Pars. quæſt.* 84. *art.* 1. *ad* 1. -- In aliis autem Sacramentis, „ quæ habent effectum correſpondentem hu„ manis actibus, ipſi actus humani ſenſibi„ les ſunt loco materiæ, ut accidit in Pœni„ tentia, & Matrimonio -- & *in Suppl. quæſt.* 42. *art.* 1. *ad* 2. -- Sacramentum Ma„ trimonii perficitur per actum ejus, qui „ Sacramento illo utitur, ſicut Pœnitentia; „ & ideo ſicut Pœnitentia non habet aliam „ materiam, niſi ipſos actus ſenſui ſubjectos, „ qui ſunt loco materialis elementi, ita eſt „ de Matrimonio -- Sed pœnitens actus ſuos non valet ſenſui ſubjicere, quin inſimul faciat, & velit facere, judicium, & Sacramentum; ergo nubens nequit ſuos actus ſenſibiles reddere, nolens facere, & velle, contractum, & Sacramentum.

Addi poſſet Canon *Si conditiones, de conditionibus appoſitis*, ubi turpes, & impoſſibiles conditiones habentur ut non adjectæ, & Can. *Si vir, vel mulier de Cognat. Spirituali*, ubi aſſeritur, dolum, aut fraudem, nemini patrociuari; nolle autem facere Sacramentum, dum quis contrahere vult, turpis eſt conditio, & dolus in modo nubendi intervenit.

OPPOSITA DISSOLVUNTUR ARGUMENTA.

77 OBJIC. I. Ex Eugenio IV. *in Inſtruct. Armenorum* Sacramentum tribus perficitur, materiâ, formâ, & intentione Miniſtri, & ſuſcipientis: ſed in caſu, quo quis nubere intenderet, nolens tamen facere Sacramentum, deeſſet ex parte ſuſcipientis intentio; ergo non compleretur Sacramentum.

RESP. Ad Sacramenti valorem virtualis Sacramenti intentio ſufficiens eſt; qui autem vult legitime nubere intra Eccleſiam, Sacramentum virtualiter intendit. Etenim abſque ulla immutatione Chriſtus ad Sacramenti materiam ipſoſmet actus elevavit, per quos civilis perficitur contractus; nec illa virtualis intentio per expreſſam Sacramenti nolitionem infirmatur, ſi ſemel actus nubentia validum efficiant contractum. Hac de re exemplum occurrit in Baptiſmo a Calviniano miniſtrato, intendente baptizare juxta Chriſti inſtitutionem, habendo tamen explicitam intentionem baptizatum adſcribendi Calvinianæ Eccleſiæ, & nullimode Romanæ. Baptiſmus hujuſmodi a Doctoribus propugnatur validus; intentio namque perficiendi Sacramentum juxta Chriſti inſtitutionem, virtualiter dicit intentionem adſcribendi Romanæ Eccleſiæ baptizatos; quæ intentio, quippe quæ generalis, & legitima, a particulari erronea non inficitur. Similiter qui legitime vult nubere, videlicet, juxta formam pro civili contractu ab Eccleſia præſcriptam, virtualiter vult Sacramentum perficere; cum Eccleſia contractum illum ad Sacramentum ordinet intrinſece; hæc porro virtualis intentio a vitiata peculiari intentione deſtrui nequaquam poteſt.

Intentio virtualis legitima, & generalis non infirmatur per expreſſā nolitionem.

78 OBJIC. II. Quamvis aqua a Chriſto elevata ſit ad materiam Sacramenti, attamen niſi accedat intentio eâ utendi in Sacramentalem ablutionem, ablutio, alia intentione, peracta, nequaquam Sacramentum conſtituit; ergo quamvis Chriſtus civilem contractum in Sacramentum elevaverit, niſi adſit intentio faciendi Sacramentum, hoc nequit conſtitui.

RESP. D. Thomas diſcrimen appoſuit inter Sacramentum Pœnitentiæ, & Matrimonii, & reliqua Sacramenta. In reliquis Sacramentis materia eſt res externa, ab alio exteriùs modo humano applicata; adeoque ex parte applicantis intentio requiritur, ſicut ex parte adulti ſuſcipientis; & cum non ſit ſtatutus determinatus modus phyſicam ſuſcipiendi ablutionem, ideo intentio ſuſcipiendi phyſicam ablutionem ſejungi valet ab intentione faciendi Sacramentum. In Connubio autem materia conſtitutiva Sacramenti ſunt iidem actus conſtituentes abſque ulla immutatione civilem contractum; & ideo qui vult legitimum contractum, vult virtualiter, & per connexionem Sacramentum.

Intentio quid valeat in aliis Sacramentis.

Addas velim, eum, qui vult aquâ ablui juxta formam ablutionis ab Eccleſia declararatam, velle ſimiliter implicite Sacramentalem ablutionem, nec phyſicam a Sacra ablutione ſeparare poſſe. Cum igitur fieri nequaquam poſſit, legitime nubere intra Eccleſiam, & non nubere ſecundùm Eccleſiæ leges, quæ illum contractum individualiter immutatum agnoſcit, atque ut Sacramentum conſtituit, nequit nuptialis contractus intendi ut legitimus, quin inſimul virtualiter intendatur ut Sacramentum.

79 OBJIC. III. Ex proſcripta 28. propoſitione ab Alexandro VIII. non valet -- Ba„ ptiſmus collatus a Miniſtro, qui omnem „ ritum externum, formamque baptizandi „ obſervat, intus verò in corde ſuo reſolvit, „ non intendo, quod facit Eccleſia -- quamvis ritus ille exterior ſit ſecundùm Eccleſiæ regulam; ergo non valet Conjugii Sacramentum per hoc quod extrinſece civiliter quis contrahat dicens in corde, non intendo facere Sacramentum.

RESP. Eccleſia invalidum meritò affirmat Baptiſma illud; quia ibi nullam interiorem, ſive virtualem, ſive formalem, adeſſe intentionem compertum habet; Auctor namque illius propoſitionis omnem amandabat interiorem volitionem. In caſu noſtro neceſſitatem, & exiſtentiam, internæ intentionis ultro admittimus; volumus enim, contrahentem interiùs, exteriuſque, legitimum exhibere conſenſum nubendi; hunc porro dicimus formalem fore volitionem contractus, & virtualem Sacramenti, & Eccleſiæ. Si autem intentio ritus exterioris eſſet interior virtualis volitio Baptiſmi, irrevocabilis ab illa peculiari reſtrictiva, & excluſiva miniſtrantis, aliter res ſe haberet; quoniam verò propoſitio omnem interiorem volitionem ablegat, & jure & meritò, fuit execrata.

Explicatur ſenſus proſcriptæ Propoſ. 28 ab Alex. VIII.

80 OBJIC. IV. Ad Conjugium, ut contractus eſt, concurrit diſpoſitio Sæcularis Magiſtratus, ut ſuo apte loco dicetur, abſque eo quod circa naturam Sacramenti verſetur; ergo civilis contractus, & ratio Sacramenti, neceſſariam non dicunt connexionem.

RESP. Ad materiale peccati concurrit Deus abſque eo quod ad formale concurrat; & tamen nequit Creatura velle materiale, & non formale peccati. Itidem ſtat, intellectum ut vitalem concurrere ad vitalitatem in actu Fidei, non verò ad ſupernaturalitatem, juxta eorum placitum, qui volunt auxilium, & gratiam, haud eſſe totam proximam agendi rationem; & tamen ponitur actus Fidei in eſſe vitalis, & non attingitur ſupernaturalitas. Poterit igitur admitti (quidquid ſit de veritate rei, de quo infra) diſpoſitio poteſtatis Secularis circa neceſſarias conditiones ad legitimum contractum, quin diſponat de ratione Sacramenti; non tamen admitti poterit, quod Fidelis velit legitime nubere, & Sacramenti rationem ſejungere. Deus illum contractum ut civiliter legitimum ſine ulla immutatione elevavit; unde in Eccleſia contractus civiliter legitimus volitus, eſt inſimul Sacramentum volitum virtualiter.

Diſpoſitio Secularis Poteſtatis nil officit rationi Sacramenti.

81 OBJIC. V. Ratio contractus rationem Sacramenti præcedit, atque ab ea ſeparabilis eſt, ut compertum eſt in non baptizatis: ſicut in Baptiſmo phyſica ablutio eſt prior ipſâ ut Sacramentum; ergo dari valet nuptialis contractus abſque Sacramento.

RESP. Illâ admiſsâ prioritate, haud dari poteſt practice in Eccleſia, quin ratio Sacramenti intendatur. Deus ſiquidem legitimum contractum elevavit in myſterium; unde ſtatim ac a baptizatis intenditur, myſticam habet ſignificationem ab Apoſtolo declaratam, nec hujuſmodi ſignificatio a contrahentium voluntate dependet. Servata rerum proportione, ad legitimum baptizatorum contractum myſtica ſequitur ſignificatio, ſicut ad Baptiſmi ſuſceptionem conſequitur obligatio divinam legem ſervandi; & ſicut nemo poteſt ſerio Baptiſmum eligere, quin ſaltem virtualiter obligationem eligat ſervandi legem, & quantumvis, iteratis actibus, illam eludere conetur, nihil operatur, ita & in noſtro caſu.

Myſtica ſignificatio in baptizatis inſeparabilis a ratione contractus.

Apud Infideles utique ſejungi poteſt ratio Sacramenti a legitimo contractu, defectu conditionis, & connotati a Chriſto requiſiti; Chriſtus namque non quemcunque nuptialem contractum elevavit, ſed tantummodo Baptizatorum, non tantùm ob generale principium, quod Baptiſmus ſit Sacramentorum janua, ſed ob ſpecialem hujuſce Sacramenti rationem, utpote ſignificans Chriſti unionem cum Eccleſia, ad quod prærequiritur, quod contrahentes Chriſtum induerint in Baptiſmate, & Sacri lavacri ſuſceptione Eccleſiam exteriùs profiteantur. Neceſſe tamen haud eſt, quod contrahentes ſint viva Eccleſiæ membra, vel actu formaliter in ipſa ſint; ſed ſat eſt, medio Baptiſmate, charactere ſint inſigniti. Ita porro apud Ethnicos eſt ſeparabilis ratio Sacramenti a Matrimonio, ut accedente Baptiſmate, nuptialis contractus in infidelitate celebratus non tranſeat in Sacramentum. Siquidem ad Sacramentum neceſſario requiritur materia, & forma, & non ſufficit appoſitio connotati, & conditionis: quando verò Conjugati Infideles baptizantur, materia, & forma, non ſunt præſentes: conſiſtunt namque in mutua traditione, & acceptatione, quæ præceſſit, quando legitime contraxerunt Conjugium. Et licèt denuo ſe traderent, non fieret Sacramentum; hæc quippe nova traditio non eſt conſtitutiva novi contractus, ſed ſimplex ratificatio præteritæ traditionis.

Conjugium apud Infideles ſeparabile a ratione Sacramenti.

82 DICES. Sacramentum Conjugii conſiſtit, ut ajunt, *in facto eſſe*, ſcilicet in vinculo indiſſolubili, quod ex contractu reſultat, ſicut Euchariſtia in ſpeciebus conſecratis: illud enim vinculum aptiùs Chriſti unionem cum Eccleſia refert, quàm actualis nuptiarum celebratio; cumque vinculum hoc præſens ſit, quando Conjugati Infideles baptizantur, tranſire in Sacramentum meritò dicetur.

RESP. Communis Doctorum Sententia ea eſt, quæ propugnat, Conjugium fore Sacramentum *in fieri*, quamvis Bellarminus, Layman, & Sanchez, in oppoſitum inclinent. Res in aperto eſt. Sacramentum ſiquidem eſt ſignum ſenſibile practicum Gratiæ; vinculum verò non eſt ſignum ſenſibile: non enim exteriùs apparet; nec eſt Gratiæ effectivum, quod ſuo uſu *ex opere operato* ſanctificet, alioquin quoties Nupti maritaliter cohabitarent, Gratiam reciperent Sacramentalem. In Euchariſtia ſpecies ipſæ conſecratæ ſenſibiles ſunt, & in ſuo uſu, atque applicatione Gratiam nutritivam producunt. Vinculum, quod remanet, res eſt ſignificata; per ſe autem nec Gratiam, nec Chriſti cum Eccleſia unionem refert. Dixi *per ſe*; nam ut externo ſubeſt contractui, prædictam Chriſti cum Eccleſia unionem ſignificat. Ipſe enim actualis contractus Gratiam immediate denotat; ſicut & unionem Chriſti cum anima per charitatem, inſimul Chriſti unionem cum Eccleſia; quæ ſignificatio, licèt in ſe tranſierit, remanet tamen in vinculo; eo plane modo, quo ſignificatio, & profeſſio Baptiſmi virtualiter remanet in charactere. Cum verò in actualibus nuptiis Infidelium actualis defuerit ſignificatio, vinculum quod remanet, non eſt ſufficiens, ut accedente regenerationis lavacro, elevetur in Sacramentum.

Conjugium eſt Sacramentum in fieri.

83 INSTABIS. Conjugale vinculum apud Infideles contractum poſt Baptiſmum fit æque indiſſolubile, ſicut in reliquis Fidelibus: ſed hoc non ſubſiſteret, niſi Nuptiæ converſorum ad Fidem in Sacramentum tranſirent; ut videre eſt ex Can. *Quanto de divortiis*; ergo.

RESP. Firmitas illa, quæ ad Baptiſmum ſubſequitur, eſt velut quædam extenſio privilegii baptiſmalis; & ſicut qui Sacro regenerantur lavacro, quodammodo ſacrantur, ita a Fide beneficium indiſſolubilitatis participant. Fidelium autem Conjugia ab intrinſeco ratione Sacramenti illam omnimodam dicunt firmitatem; & de his loquitur laudatus Canon, de illis nempe, qui poſt ſuſceptum lavacrum nuptialiter contrahunt.

Conjugale vinculum ratione Sacramenti indiſſolubile.

84 REPLICABIS. S Thomas *in Supplem. quæſt. 59. art. 2. ad* 1. affirmat, Conjugium Infidelium eſſe Sacramentum habitualiter — Matrimonium tale (*ideſt Infidelium*) „ eſt aliquo modo Sacramentum habitualiter; quamvis non actualiter, eo quod actu „ non contrahunt in fide Eccleſiæ — ergo

mens

Digitized by Google

mens S. Doctoris ea eſt, ut, accedente regenerationis lavacro, tranſeat ad eſſe actualiter Sacramentum.

RESP. S. Thomas Conjugium Infidelium nuncupat Sacramentum habitualiter, ratione legitimi contractus, qui ſecundum ſe capax eſt Sacramenti; ſed ex defectu connotati non eſt actualiter Sacramentum. Quando autem Fidem adoptant Catholicam, ponitur quidem connotatum, ſed cetera requiſita, ſcilicet mutua actualis traditio, deficiunt. Porro Baptiſma fore connotatum ad Sacramenti rationem requiſitum inſinuat ibidem S. Doctor, quatenus docet, non eſſe actualiter Sacramentum, quia non contrahunt in fide Eccleſiæ. Ea propter non aliud requiritur, ut Conjugium ſit Sacramentum, niſi quod contrahentes ſint baptizati; hi autem, ex quo velint nuptialiter contrahere; ſaltem virtualiter volunt Sacramentum. Hoc intendebat Angelicus, qui *ibid. quæſt.* 45. *art.* 4. habet -- Dicendum, quod ſicut ſe habet „ ablutio exterior ad Baptiſmum, ita ſe habet expreſſio verborum ad hoc Sacramentum, ut dictum eſt; unde ſicut ſi aliquis „ ablutionem exteriorem reciperet, non intendens recipere Sacramentum, ſed ludum, & dolum facere, non eſſet baptizatus: ita expreſſio verborum ſine interiori „ conſenſu Matrimonium non facit -- Conſenſus itaque legitimus in Conjugium Fidelium illud eſt, quod facit Sacramentum, & ſolus conſenſus, qui contractum conſtituit, conſtituit inſimul & Sacramentum.

Baptiſmus requiritur ad rationem Sacramenti Matrimonii.

85 Quoniam verò de Matrimonio Infidelium ſermo incidit, dubium occurrit; num, ſi ex permiſſione, & Eccleſiæ diſpenſatione, Baptizatus contrahat cum Infideli, num, inquam, Conjugium illud ſaltem ex parte Fidelis rationem Sacramenti ſortiatur?

Negative reponit Gonet. Quia ſicut non ſubſiſtit in eſſe contractus, niſi uterque conſentiat: ita neque in eſſe Sacramenti, quin uterque baptiſmalem habeat characterem; cum uterque ſit Miniſter. N. Andreas *Tract. IX. de Matrimonio dub.* 3. *num.* 83. affirmativam Sententiam propugnat. Baptizatus ſiquidem Sacramenti capax eſt; ideoque ex parte ipſius Sacramentum eſt; concurrunt enim materia, forma, Miniſter, & ſubjecti capacitas. Huic Sententiæ vim addunt, qui contendunt, Matrimonium duplex fore partiale Sacramentum; nam partiale erit Sacramentum in Baptizato, quin tale ſit ex parte Infidelis; ſicut contingeret fieri partiale Euchariſtiæ Sacrificium, ſi una tantummodo fieret conſecratio.

Conjugium Fidelem inter, & Infidelem eſt Sacramentum.

Et ſane nequaquam cenſendum eſt, Eccleſiam largiendo pro tali Conjugio diſpenſationem, velle filium ſuum carere gratiâ ad Conjugii onera ſuſtinenda. Quapropter cum diſpenſat Eccleſia, ſupponit, baptizatum verum perficere Sacramentum, deficere tamen ex parte Infidelis defectu connotati; ſicut ſi unus ex contrahentibus baptizatis obicem apponat Gratiæ, hic Sacramenti effectum non recipit, bene verò qui diſpoſitus contrahit.

86 Nec momenti eſt, quod perpendit Gonet. Baptiſmus namque, & Conjugium, ſicut non requirunt Miniſtrum conſecratum, ita nec baptizatum. Quare ſicut Infidelis legitime baptizat, ſi juxta Eccleſiæ leges abluat; ita legitime adminiſtrat in Conjugio. Ratio in aperto eſt. Etenim non aliter contrahentes ſunt Miniſtri, niſi quia mutuò ſe tradunt, & acceptant; unde, ſi aliàs cetera adſint requiſita, Sacramentum perficitur; porro cum ex parte Baptizati nil deſideretur, jure optimo dicetur ex parte ipſius fieri Sacramentum, modo licet imperfecto, quatenus perfecta ſignificatio unionis Chriſti cum Eccleſia non intercedit.

Conjugium non requirit Miniſtrum baptizatum.

87 Haud tamen cenſendum eſt duplex partiale Sacramentum intervenire. Conjugium ſiquidem unicum eſt ſignum ex unica materia, & forma, conſurgens; unice ſignificat Chriſti unionem cum Eccleſia; unus itidem eſt contractus ex mutuo conſenſu coaleſcens. Non adinvenitur duplex contractus, ex quo unius verba terminent ad invicem verba alterius; cum hæc mutua traditio, & terminatio, ad unum conſtituendum contractum ſit neceſſaria; & in hac mutua traditione, & terminatione, completur ſignificatio, & gratia cauſatur.

Conjugium non eſt duplex partiale Sacramentū.

Nec eſt ſimile in Euchariſtia. Quælibet namque ſpecies per ſe ſuam habet formam, ſuam efficientiam, completamque ſignificationem ab alia diſcretam, & utraque tantummodo concurrit ad unum integrandum convivium.

88 DICES. Unum Sacramentum nequit in duobus ſubjectis reperiri, nec duplicem cauſare gratiam: Sacramentum porro Conjugii duos afficit, duoſque ſanctificat; ergo non eſt unum.

RESP. Prædicta non urgent. Nam eſſe Sacramenti in ratione contractus fundatur; hujus autem natura indubie poſtulat inter duos abſolvi, duoſque afficere; & contractus hujuſmodi elevatur in Sacramentum, & ſic elevatus gratiam in utroque contrahente producit, ſi apta occurrat diſpoſitio. Si verò alter ponat obicem, unum tantummodo ſanctificat; non quidem ex intrinſeco defectu, ſed ratione impedimenti ex parte ſuſcipientis.

Eſſe Sacramenti Matrimonii fundatur in ratione contractus.

DISPU-

DISPUTATIO SECUNDA.

DE MINISTRO SACRAMENTI MATRIMONII.

CONTROVERSIA UNICA.

AN SACERDOS SIT MINISTER SACRAMENTI MATRIMONII.

1 KEmnitius, ut Matrimonium in Eccleſia initum ex Sacramentorum albo expungat, ex diſcrimine opinantium Theologorum circa materiam, formam, atque Connubii Miniſtrum, validiſſime urgere credit Catholicos. Audet affirmare 2. *p. Exam. Tridens. pag.* 1220. nondum Catholicos fingere potuiſſe quidquam, quod apte dici poſſet hujuſce Sacramenti materia, & forma; hinc Tridentinum impie carpit, quod in re tam ancipiti nil certi decreverit. Refert *ſequenti pagina* Gropperum docentem, formam eſſe Chriſti verba Matth. 19. *Quod Deus conjunxit, homo non ſeparet*. Attamen Gropperum ab hac calumnia vindicat Bellarminus *Controv.* 2. *de Matrim. lib.* 1. *cap.* 6.

Catherinus *Opuſc. de Matrimonio* peculiarem protulit Sententiam, dicens, Miniſtrum Sacramenti Conjugii Deum fore; formam verò eſſe verba illa: *Relinquet homo Patrem, & Matrem ſuam, & adhærebit uxori ſuæ*; quatenus a Deo priùs dicta, fuere poſtmodum a Chriſto confirmata; ea tamen non eſſe ab aliquo Miniſtro repetenda, dum Connubia celebrantur, ſed eadem primò prolata nuptias illico ſanctificare, ſiquidem per modum legis ſemper loquuntur. Aſt hujuſcemodi opinio nullum habuit auditorem; & meritò. Equidem Deus omnium Sacramentorum Auctor eſt principalis; ſecus miniſterialis. Verba debent materiæ per actualem moralem conjunctionem aptari; hoc autem impræſentiarum nequaquam verificari in aperto eſt. Nec ſat eſt ſcriptis fore commendata verba. Etenim & aliorum Sacramentorum formæ ſcriptæ ſunt; & tamen ad unum omnes fatentur eſſe repetendas, dum Sacramenta conficiuntur.

Melchior Canus *lib.* 8. *de Locis Theologicis cap.* 5. propugnat, Miniſtrum Sacramenti Matrimonii eſſe Sacerdotem ea verba proferentem: *Ego vos conjungo*. Canum imprudenter egiſſe judicat Bellarminus *loco cit* quatenus, dum pro ſua opinione pugnat, his utitur argumentis, quibus Novatores Eccleſiam vexare poſſent. Sed ipſum Sorbonius Ordinis Minorum vindicat, Bellarminum refellendo. Sotus, qui Tridentino interfuit, hanc Sententiam novitatis, ac temeritatis inſimulat. Verùm Eſtius ab hac nota illam defendit; cum a Patribus nequaquam alienam, immo probabilem ſuadeat; quamvis abſolute eam propugnare non audeat.

Ævo noſtro Cani opinio Patronos habet Franciſcum Sylvium *in Comment. quæſt.* 42. *Supplementi D. Th. art.* 1.: Jueninum *in Comment. Hiſt. Dogmat. Tom.* 2. *Diſſ.* 12. *quæſt.* 3., & in Diſſertatione Gallico Idiomate conſcripta ad propugnandam hanc Theſim, ubi Bacchalaureos Pariſienſes, alioſque Doctores laudat: Natalem Alexandrum *Tom.* 2. *Moralis Dogmatica lib.* 2. *art.* 5.: Contenſonium *Tom.* 2. *Theologia mentis, & Cordis lib.* 11. *p.* 4. *Diſſert.* 4. *cap.* 1. *prop.* 3., & 4. In hac Sententia non omne Matrimonium ratum inter Fideles eſt Sacramentum, ſed illud tantummodo quod a Sacerdote miniſtratur.

DICENDUM tamen, Sacerdotem nullimode eſſe Miniſtrum Sacramenti Matrimonii.

2 PROB. I. Sacramentorum naturam ex Scripturis venari debemus: cum eorundem Inſtitutionem a libera Dei voluntate dependere nemo eſt, qui non videat; atqui ex iiſdem compertum eſt, Miniſtrum Connubii alium non eſſe a Contrahentibus; ergo non eſt Sacerdos. Minor evincitur. Scriptura Sacramentorum naturam explicans, in aliis a Matrimonio Sacramentis Miniſtrum deſcribit diſcretum a Suſcipiente; hinc de Baptiſmo habetur Matth. 28. *Baptizantes eos in nomine Patris* &c., De Confirmatione Act. 8. *Imponebant manus*, De Euchariſtia Luc. 22. *Hoc facite in meam commemorationem*, De Pœnitentia Joan. 20. *Quorum remiſeritis peccata*, De Extrema Unctione Jacob. 5. *Inducat Preſbyteros* &c., De Ordine Act. 6. *Et orantes impoſuerunt manus*. De Conjugio autem nullam aliam a Contrahentibus miniſterialem deſignat cauſam; ea propter Matth. 19., explicata conjunctione viri cum fœmina per conſenſum, abſolute dictum eſt a Chriſto: *Quod ergo Deus conjunxit, homo non ſeparet*. Hic quilibet alius a Conjugibus excluditur; ergo.

Scriptura non alium a contrahentib. Miniſtrũ deſignat.

3 PROB. II. Chriſtus Matrimonium illud ad Sacramenti dignitatem elevavit, quod *Gen.* 2. *v.* 23., *& ſeq.* deſcribitur, ut clare comprobatur ex cap. 19. Matthæi, ex cap. 5. ad Epheſios, & ex Tridentino *Seſſ.* 24. in Cap. *Doctrinali*, ubi pro Matrimonio in lege gratiæ verba Geneſeos uſurpantur; atqui eo loci Miniſter non alius fuit a Contrahentibus: id enim deſignatur per illa Adæ verba. *Nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea: Hæc vocabitur virago, quoniam de viro ſumpta eſt: Quamobrem relinquet homo Patrem ſuum, & Matrem, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una*; ergo.

Matrimoniũ a Chriſto elevatum ad eſſe Sacramenti.

4 PROB. III. In reliquis Sacramentis Miniſtro activus convenit concurſus, puta baptizare, imponere manus, conſecrare, peccata remittere, ungere: ſed hujuſmodi concurſus relate ad Matrimonium ex Scripturis convenit ipſis Contrahentibus; ergo. Minor evincitur ex locis ſupra cit. Gen., Matth., & ad Epheſ. *Relinquet homo ... & adhærebit uxori ſuæ*, ideſt, ipſe unionem faciet, non autem ab altero unietur. 1. ad Corinth. 7. verſ. 9. *Quod ſi non ſe continent, nubant*: verſ. 28. *Et ſi nupſerit Virgo, non peccavit*: verſ.

Miniſter Sacramentorum active concurrit.

verſ. 39. *Cui vult, nubat; tantùm in Domino.* Nubat active; quia in hoc Sacramento Contrahens Suſceptor inſimul eſt, & Miniſter; ſecus in reliquis Sacramentis. Dicitur: *Baptizetur unuſquiſque veſtrum*, non verò dicitur ſe baptizet; *Remitetur ei*, non, ſibi remitet &c.

Matrimonium elevatū ad eſſe Sacramenti ſecundum naturam legitimi contractus.

5 PROB. IV. Chriſtus Conjugium in Sacramentum aſſumpſit ſecundùm naturam legitimi contractus, ut omnibus compertum eſt: atqui legitimus contractus per ipſos Contrahentes eſſentialiter perficitur: ipſi enim ſunt Miniſtri, ipſi apponunt materiam, ipſi formam; ergo Chriſtus alium a Contrahentibus Miniſtrum nequaquam in Conjugio conſtituit.

Doctrina Eugenii IV.

6 PROB. V. Ex doctrina Eugenii IV. *in inſtructione Armenorum*, Miniſter eſt cauſa conferens Sacramentum, ideſt, eſt cauſa efficiens miniſterialis: ſed ex laudato Pontifice Contrahentes ſunt efficiens cauſa Sacramenti Matrimonii -- Septimum eſt Sa„cramentum Matrimonii, quod eſt ſignum „conjunctionis Chriſti, & Eccleſiæ, ſecun„dùm Apoſtolum .... Cauſa efficiens Ma„trimonii regulariter eſt mutuus conſenſus „per verba de præſenti expreſſus — His explicat Pontifex Miniſtrum, materiam, totamque Sacramenti naturam. Mutuus conſenſus eſt formalis materia, ſeu forma Matrimonii conſtitutiva, unde oritur perpetua, atque indiſſolubilis obligatio; Contrahentes autem ſunt cauſa conſenſus, ſeu exhibent conſenſum; porro qui in Sacramentis exhibet materiam, ſi Pœnitentiam excipias, agit Miniſtri partes. Itaque Contrahentes mutuum exhibent conſenſum, prout eſt formale conſtitutivum Matrimonii, eoque mediante inducunt perpetuam obligationem, ea propter dicitur conſenſus cauſa efficiens Matrimonii, ideſt vinculi ex formali conſtitutione reſultantis, quam ipſemet conſenſus efficit.

7 Momentum hoc enervare contendit Jueninus volens *Matrimonii* vocem ab Eugenio eo loci uſurpatam eſſe æquivocam -- Po„teſt nimirum ſumi pro Matrimonio, vel „prout eſt contractus naturalis, & civilis, „vel prout eſt novæ legis Sacramentum. Ni„hil eſt in Eugenii Decreto, quo probetur, „eam ſumi hoc ultimo ſenſu. Nec mirum; „de induſtria nempe cavit Summus Pontifex, „ne definiret Scholaſticam quæſtionem, de „qua agitur, unde poſt hæc verba *Septimum* „*eſt Sacramentum Matrimonii* iſtis uſus non „eſt: *Cujus Sacramenti* &c. licèt de ceteris „Sacramentis agens ea adhibuerit —

Eugenius IV. loquitur de Matrimonio ut Sacramento.

Verùm arbitraria prorſus eſt Juenini expoſitio. Pontifex ſiquidem aſſumit explicandam naturam Matrimonii, ut Sacramentum eſt: *Septimum eſt Sacramentum Matrimonii, quod eſt ſignum* &c.; & hujuſmodi cauſam efficientem aſtruit conſenſum. Et ſane non minus Armenos edocebat exiſtentiam, eſſentiam, & effectus Matrimonii, quàm aliorum Sacramentorum; ſi ergo de his agit, vere ut Sacramenta ſunt, cur non aget de Matrimonio determinate ut eſt Sacramentum? Hoc elariùs evincitur ex quo ſubdit: *Tria ſunt bona Matrimonii; primum Proles ſuſcipienda, & educanda, ad cultum Dei* &c.

A Porro Conjugium ut eſt civilis contractus non reſpicit prolem ad Dei obſequium inſtituendam, ſed ad lumen rationis, atque politicum bonum; igitur perperàm dicitur, ibi non agi de Matrimonio, ut Sacramentum eſt. Nec quidquam refert, Eugenium in reliquis Sacramentis referendis repetere nomen Sacramenti, ut de Baptiſmo: *Primum omnium Sacramentorum locum tenet Baptiſmus. Materia hujus Sacramenti* &c.; ſecus ubi de Matrimonio. Non refert, inquam; etenim Sacramenti rationem ſatis innuerat, Apoſtoli ſenſa adducendo, nempe *Sacramentum hoc magnum eſt* &c.

Expenditur mens Tridentini.

Tridentinum *Seſſ. 24. in cap. Doctrinali* B Inter Matrimonium a Patribus veteris legis contractum, illudque poſt Chriſtum celebratum a Fidelibus, nullum apponit diſcrimen, niſi in eo quod horum Connubium præſtat gratiâ, quam cauſat, proindeque eſt proprie Sacramentum: ſed Matrimonium in veteri lege non contrahebatur, medio Sacerdote ut Miniſtro; ergo inter Chriſtianus celebratum abſque Sacerdotali Miniſtro in eſſe Sacramenti ſubſiſtit.

Idem Concilium *eadem Seſſione cap. 1. de reformatione Matrimonii* docet, Conjugia clandeſtina fuiſſe rata, ac vera Matrimonia — „Tametſi dubitandum non eſt, Clandeſtina C „Matrimonia, libero Contrahentium con„ſenſu facta, rata, & vera eſſe Matrimo„nia, quandiu Eccleſia ea irrita non fecit: „& proinde jure damnandi ſunt illi, ut eos „Sancta Synodus anathemate damnat, qui ea „vera, ac rata, eſſe negant — ſed talia Clandeſtina Conjugia erant vera Sacramenta; ergo.

Major Propoſitio explicatur, ut Juenini reſponſiones eludantur. Concilium *ibidem* loquitur de clandeſtinis Connubiis per defectum Parochi; & non per defectum tantummodo Teſtium, ut loquitur cit. Auctor. Nam de iis agit Conjugiis, qui libero Contrahentium conſenſu inita ſunt; atqui ſine D Parochi præſentia poteſt dari liber Contrahentium conſenſus; ergo. II. Agit Concilium de iis Conjugiis, quæ nunc utpote clandeſtina irrita ſunt: ſed impræſentiarum irrita ſunt, quia ſine Parochi, & Teſtium præſentiâ contracta; ergo tunc rata erant ut clandeſtina ex defectu Sacerdotis, & Teſtium. III Loquitur Synodus de illis Matrimoniis, quæ nunc clandeſtina cenſentur, ubi Tridentinum non eſt adoptatum: in iis autem regionibus clandeſtina ſunt ex defectu præſentiæ Parochi; ergo. IV. Sermonem inſtituit Concilium de illis, ex quibus quandoque ſequebatur, ut relicta uxore, cum qua E quis clam contraxerat, ad alias nuptias tranſibat: ſed ſi Parochus adfuiſſet ut Miniſter, jam Eccleſia ſecundum Matrimonium impedire valuiſſet; ergo.

Nunc minor Propoſitio enucleatur I. Patres dicta Conjugia eodem modo vera, & rata, nuncupant, quo ſunt illa, quæ coram Parocho, & Teſtibus celebrantur: ſed hæc ſunt Sacramenta; ergo & illa. II. Vera, & rata, eodem modo dicuntur, quo rata, & vera, eſſe affirmant filiorum Matrimonia abſque Parentum approbatione contracta: ſed iſta ſunt vera Sacramenta; ergo. III. Non

datur

datur inter Fideles Pœnitentia rata in eſſe judicii, ſecus in eſſe Sacramenti, nec Baptiſmus ratus in eſſe lavacri, ſecus in eſſe Sacramenti; ergo non dabitur itidem Conjugium ratum in eſſe contractus, ſecus in eſſe Sacramenti; non enim diviſus eſt Chriſtus.

Aliud momentum expenditur ex Tridentino evertendo Adverſariorum fundamentum. Ideo Sacerdos ad Conjugium requiritur, quia Tridentinum Cap. 1. *de Reformat.* habet — Parochus viro, & muliere, interro„ gatis, & eorum mutuo conſenſu intelle„ cto, vel dicat: Ego vos in Matrimonium „ conjungo. In nomine Patris, & Filii, & „ Spiritus Sancti; vel aliis utatur verbis juxta „ receptum uniuſcujuſque Provinciæ ritum — Sed dubio-procul talia verba non exigit ut eſſentialia; ergo. Prob. I. Teſte Juenino, talia verba non ſunt eſſentialia Matrimonio in ratione contractus. Porro illa verba priùs ſpectant ad Matrimonium, ut eſt contractus; ſiquidem niſi mutuus adſit conſenſus, unde habetur contractus, nequaquam elevatur ad eſſe Matrimonii. *Vos in matrimonium conjungo*; non igitur conjunctos in Matrimonio; adeoque Parochus conjungit tum in eſſe contractus, tum in eſſe Sacramenti. Itaque ſi ad primum non requiritur, neque requiretur ad ſecundum. II. Concilium, quia Parochi, & Teſtium præſentiam declaravit eſſentialem ad Matrimonium, illud irritum decrevit abſque hujuſmodi præſentia celebratum; ergo ſi eſſentialia cenſuiſſet præcitata verba, aliqualiter innuiſſet, ne mancam tradidiſſe doctrinam videretur. III. Concilium ad tollenda Matrimonia clandeſtina unice Parochi, & Teſtium præſentiam exquirit; ſi autem recitata verba forent eſſentialia diminute proceſſiſſet, non explicando neceſſitatem prolationis formæ.

8 PROB. VI. Innocentius III. Can. *Quanto*, *De divortiis*, habet — Nam etſi Ma„ trimonium verum inter Infideles exiſtat; „ non tamen eſt ratum. Inter Fideles autem „ verum, & ratum, exiſtit; quia Sacramen„ tum Fidei, quod ſemel eſt admiſſum, „ nunquam amittitur, immo ratum efficit „ Conjugii Sacramentum, ut ipſum in Co„ njugibus, illo perdurante, perduret —

Pontificum declarationes.

Quoniam verò Jueninus nomine Sacramenti fidei intelligit, & quidem ad rem, Baptiſma; ſic inſtatut. Per Innocentium ſola ſuperaddita, ſeu connotata, Baptiſmatis conditio efficit Conjugium ratum, & Sacramentum; ergo nullimode requiritur Sacerdotis præſentia ad ipſum conſtituendum in ratione Sacramenti.

Accedit I. Can. *Tuas*, *de Sponſa duorum*, ubi legitur — Ne verò turpis ſit pars, quæ „ ſuo non congruit univerſo, & Eccleſia „ Mutinenſis tenere debeat humiliter, & „ ſervare, quod Beati Petri Sedem, & ſuam „ Metropolim ſequi viderit, & docere: in „ Matrimoniis de cetero contrahendis illud „ te volumus obſervare, ut poſtquam inter „ legitimas perſonas conſenſus legitimus in„ tervenerit de præſenti, qui ſufficit in tali„ bus juxta Canonicas Sanctiones &c. — Hìc in aperto eſt, ſermonem inſtitui de Matrimonio, ut Sacramentum eſt; ſed juxta Canonicas Sanctiones, & doctrinam Apoſtolicæ Sedis, hujus Sacramenti eſſentialia non ſunt, niſi mutuus Contrahentium conſenſus; ergo.

II. Can. *Tua Fraternitati*, *De ſponſalibus*, habetur — Reſpondemus quod Matrimonium „ in veritate contrahitur per legitimum viri, „ & mulieris, conſenſum; ſed neceſſaria ſunt „ quantùm ad Eccleſiam, verba conſenſum „ exprimentia de præſenti — Profectò hìc enumerantur eſſentialia, ut Matrimonium vere ſit tale in Eccleſia, adeoque ut Sacramentum; illud porro Conjugium dicitur in laudato Canone vere tale in Eccleſia, quod habet expreſſum Contrahentium conſenſum, nulla planè habita mentione de Sacerdote.

9 PROB. VII. Matrimonium in Eccleſia ſubſiſtit ut Sacramentum, quoties celebratur libere coram Parocho, & Teſtibus juxta Tridentini præſcriptum: ſed ad hoc non ſunt neceſſaria verba Sacerdotis, ut habent Cardinales Sacri Concilii Interpretes. *In una Salmantina* ubi — Non pertinet ad „ ſubſtantiam Matrimonii, ut Parochus ali„ qua verba proferat: ideo valet Matrimo„ nium, quamvis verba exprimentia con„ ſenſum, prolata ſint tantùm a Contrahen„ tibus, dummodo Parochus ſit præſens, & „ intelligat id, quod agitur, licèt diſſen„ tiat, & contradicat — ergo.

Cardinalium Concilii Interpretis declarationes.

10 DICES cum Juenino. Conſtitutio Urbani VIII. anno 1631. edita mandat, declarationibus hujuſmodi nullam fidem fore præſtandam — Declarationibus ejuſdem San„ ctæ Congregationis tam impreſſis, & impri„ mendis, quàm manuſcriptis, nullam fidem „ eſſe in judicio, vel extra adhibendam —

Quanti ſint ponderis etiā ſtante Conſtit. Urbani VIII.

RESP. Mens Pontificis non eſt, ut doctrina Declarationum infirmetur, ſed præcavere periculum ſubrogandi falſas pro veris; eaque propter exigit, ut exhibeantur cum appenſo ſigillo. Ceterum quotidianâ experientiâ compertum eſt, doctrinaliter pluris æſtimari; & Theologi, ſicut & Canoniſtæ, illas in demandatis conſultationibus tanquàm valida momenta exſcribunt; & ipſimet Cardinales a ſimili præcedentium declarationum poſteriores caſus reſolvunt.

11 PROB. VIII. S. Thomas perpetuus eſt in aſtruenda Sacramenti Matrimonii exiſtentia abſque Sacerdotis præſentia. Legitur enim *ad Annibaldum lib.* 4. *diſt.* 26. *art.* 1. *ad* 1. — Dicendum quod verba exprimentia „ conſenſum de præſenti ſunt forma hujus „ Sacramenti, non autem Sacerdotalis bene„ dictio, quæ non eſt de neceſſitate Sacra„ menti, ſed de ſolemnitate. Pro materia „ verò habet actus Contrahentium Matrimo„ nium, ſicut de Pœnitentia dictum eſt — Ibid. *diſt.* 28. *art.* 4. *in corpore* — De eſſentia „ Matrimonii ſunt perſonæ legitimæ ad con„ trahendum quaſi materia, & conſenſus per „ verba de præſenti expreſſus quaſi forma; „ alia verò ſunt de ſolemnitate Sacramenti — Et *ad* 1. — In aliis Sacramentis id quod eſt „ ex parte Miniſtrorum, eſt de eſſentia Sa„ cramenti; non autem in Matrimonio, „ ſed ſolùm de ſolemnitate, quia Matrimo„ nium ordinatur ad carnalem multiplicatio„ nem, & naturalem. Unde abſque Mini„ ſtris Eccleſiæ poteſt fieri Matrimonium;

Sententia S. Thomæ refertur.

„ non

„ non autem alia Sacramenta -- Et *in Sup-*
pl. quæſt. 42. *art.* 1. *ad* 1. -- Verba, quibus
„ conſenſus exprimitur matrimonialis, ſunt
„ forma hujus Sacramenti, non autem bene-
„ dictio Sacerdotis, quæ eſt quoddam
„ Sacramentale -- Ibidem *quæſt.* 46. *art.* 5.
in Corpore -- Sicut in aliis Sacramentis
„ quædam ſunt de eſſentia Sacramenti, qui-
„ bus omiſſis, non eſt Sacramentum, quæ-
„ dam autem ad ſolemnitatem pertinent . . .
„ ita etiam conſenſus expreſſus per verba de
„ præſenti inter perſonas legitimas ad con-
„ trahendum Matrimonium facit; quia hæc
„ duo ſunt de eſſentia Sacramenti. Alia au-
„ tem omnia ſunt de ſolemnitate Sacramenti;
„ quia ad hoc adhibentur, ut Matrimonium
„ convenientius fiat -- Ad 2. ſolvens Adver-
ſariorum Achillem -- Dicendum, quod actus
„ noſter in pœnitentia, quamvis ſit de eſſen-
„ tia Sacramenti, non eſt ſufficiens ad indu-
„ cendum proprium effectum, ſcilicet abſo-
„ lutionem a peccatis; & ideo oportet, quod
„ ad perfectionem Sacramenti interveniat
„ actus Sacerdotis. Sed in Matrimonio actus
„ noſtri ſunt cauſa ſufficiens ad inducendum
„ proximum effectum, qui eſt obligatio;
„ quia quicunque eſt ſui juris, poteſt ſe al-
„ teri obligare; & ideo Sacerdotis benedi-
„ ctio non requiritur in Matrimonio, quaſi
„ de eſſentia Sacramenti -- Et *quæſt.* 63.
art. 2. *in Corpore*, ubi de ſecundis Nuptiis,
in quibus nulla Sacerdotalis intervenit bene-
dictio -- Ubicunque inveniuntur illa, quæ
„ ſunt de eſſe Sacramenti, ibi eſt verum
„ Sacramentum: unde cum in ſecundis Nu-
„ ptiis inveniantur omnia, quæ ſunt de eſſe
„ Sacramenti, quia debita materia, quam
„ facit perſona legitima, & debita forma,
„ ſcilicet expreſſio conſenſus interioris per
„ verba de præſenti, conſtat, quod etiam
„ ſecundum Matrimonium eſt Sacramentum,
„ ſicut & primum -- Et ad 2. ſolvens argu-
mentum de benedictione, quod in omni Sa-
cramento intervenire debet, habet -- Secun-
„ dum Matrimonium, quamvis in ſe conſi-
„ deratum ſit perfectum Sacramentum, ta-
„ men in ordine ad primum conſideratum
„ habet aliquid de defectu Sacramenti, quia
„ non habet plenam ſignificationem, cum
„ non ſit una unius, ſicut eſt in Matrimonio
„ Chriſti, & Eccleſiæ, & ratione hujus de-
„ fectus benedictio a ſecundis Nuptiis ſub-
„ trahitur -- S. Thomam plerique ex Theo-
logis ſequuntur.

OPPOSITA DISSOLVUNTUR MOMENTA.

12 OBJIC. I. Nequit ex Scriptura, & Traditione, evinci, Matrimonium ſine Sacro Miniſtro initum eſſe Sacramentum; ergo ut inter Sacramenta accenſeatur jure optimo Miniſtrum exigit Eccleſiaſticum.

II. Ex Eccleſiæ definitione omne Sacramentum conſtat verbis: atqui in Conjugio ſæpenumero ex parte Contrahentium nulla ſunt verba, & quandoque impoſſibilia ſunt, ut in Matrimonio mutorum; ergo ab Eccleſiaſtico Miniſtro proferri debent.

III. Sacramentum eſt res Sacra; ſed Conjugium ſine Sacro Miniſtro nihil Sacri habet; ergo.

IV. Fideles Sacrilegii crimine reos ſe eſſe nequaquam judicant, ſi ſemel lethalis conſcii criminis abſque Sacerdote contrahant; ergo ipſis compertum eſt, non fore Sacramentum.

V. Eccleſia definit, in Sacramentis certum requiri Miniſtrum: ſed in Connubio abſque Sacerdote celebrato certus non intervenit Miniſter; ergo.

VI. Ex regula Auguſtini *Epiſt.* 23. *ad Bonifacium* res ipſæ corporeæ in Sacramentis ſimilitudinem referunt ſignificationis, & ſanctificationis, quam efficiunt: ſed in Matrimonio profane celebrato nihil eſt invenire, quod ſacræ ſignificationis gerat ſimilitudinem; ergo ratio Sacramenti ei non competit. Hæc ex Cano compendioſe relata.

RESP. In nullo Eccleſiaſtico monumento aliquod datur veſtigium duplicis Matrimonii inter Fideles, ita ut unum Sacramenti rationem ſortiatur, eâ careat alterum; immo, nullo appoſito diſcrimine, ubique legitur, Conjugium inter Fideles celebratum vere eſſe novæ legis Sacramentum. Hinc ad Adverſarios ſpectaret ſive Scripturam, ſive Concilium, ſive aliquem ex Patribus referre, a quibus propugnetur, verbum Sacerdotale fore de eſſentia Connubii. Nos rite ex Scripturis probavimus Conjugium in eſſe contractus elevatum in lege nova ad eſſe Sacramenti; adeoque diſcretum a Contrahentibus non dari Miniſtrum.

Ad II. Oſtendant, fas eſt, Adverſarii, in omni Sacramento materiam eſſe rem proprie. Hoc ſane non evenit: etenim in Pœnitentia res proprie talis, potiſſimùm in mutis, non intervenit; & tamen æque definitur, Sacramenta, ſicut verbis, ita & rebus conſtare. Itaque ſicut Sacramentum ſubſiſtit, appoſitis rebus æquivalenter, non quidem formaliter talibus; ita ſtabit Sacramentum verbis æquivalenter, licèt non formaliter; potiſſimùm cum Eugenius IV. de Matrimonio loquens non dixerit, neceſſariò verba requiri, ſed *regulariter*: ad innuendum, nonnunquam nutibus compleri poſſe.

Verba alia formaliter, alia æquivalenter.

Ad III. Juvat ab Adverſario inquirere, quid Sacri eſt in Infideli verba Baptiſmi pronunciante, cum implicita intentione faciendi, quod facit Eccleſia, ſicque conficiente ſacrum regenerationis lavacrum? Nil aliud plane, niſi quia ex divina inſtitutione in ſacrum ſignum verba illa elevata ſunt, quoties ex Eccleſiæ intentione proferuntur. Ita igitur Chriſtus inter Catholicos contractum civilem nuptialem in ſacrum ſignum Gratiæ effectivum elevavit.

Quomodo Conjugium vim habeat ſacrã.

Ad IV. Ultro aſſeritur, Fideles mortali irretitos laqueo nequaquam judicare ſe eſſe ſacrilegos, ubi Sacerdos nulla promit verba; oppoſitum namque evincitur ex univerſali Catecheſi, qua Fideles edocentur, Matrimonium inter Baptizatos eſſe Sacramentum.

Ad V. Quoties certi ſunt Contrahentes, toties certus eſt etiam Miniſter. Sancitum utique eſt, in Sacramentis requiri Miniſtrum; ſed unicuique proportionatum. In

quolibet Sacramento Suſceptor unus eſt; ſecus in Conjugio.

Ad VI. Supereſt Arguenti probare, contractum civilem inter Fideles non gerere ſimilitudinem ſanctificationis. Cur ablutio exterior interioris ablutionis ſimilitudinem refert, externa verò maris, & fœminæ ſocietas non referet imaginem interioris conjunctionis cum Chriſto per charitatem?

13 OBJIC. II. Formæ conſtitutivæ Sacramentorum eſſe debent verba ſacra: atqui in Matrimonio profane contracto nulla interſunt verba ſacra; non igitur tale Matrimonium Sacramentum valet appellari. Aſſumptum pluribus contendit probare Canus. Verba nuptialia ſolent eſſe: *Ego te accipio in meam* &c.: porro hujuſmodi non eſſe Sacramentalia conſtat.

I. Verba ſuſcipientis Sacramentum poſſunt quidem materiæ conditionem ſortiri, ſecus formæ, cum forma ab agente mediis cauſis adminiſtris in paſſum introducatur.

II. Forma dans eſſe Sacramentis debet eſſe ſupernaturalis; illa verò ſunt prorſus naturalia; cum ab omnibus indiſcriminatim aſſumatur.

III. Forma ſignificat ſpiritualem effectum, cujus Sacramentum eſt cauſa; laudata verba nullius ſpiritualis effectus ſigna ſunt.

IV. Formæ Sacramentorum nequeunt pro placito Miniſtrantium variari: cum divinitùs ſint determinatæ; hoc impræſentiarum nullimode verificatur.

V. Sacramenti nomen accipitur quidem a materia, ſecus a forma: unde Baptiſmus ablutio dicitur; illis autem verba: *Ego te accipio in meam* &c. dicuntur Matrimonium, quod eſt contractus conſurgens ex verbis duorum mutuò ſeſe tradentium; igitur rationem materiæ ſortiuntur.

Verba Contrahentium ex Fide Chriſti prolata.

RESP. Verba, quæ ex Fide Chriſti proferuntur, ſacra ſunt; verbum enim, quod accedens ad elementum facit Sacramentum, creditur, ut habet Auguſtinus *Tract.* 80. *in Joan.* Porro verba, quibus Fideles nuptialem ineunt contractum, ex Chriſti Fide proferuntur; qui enim in Eccleſia nubunt, in Domino nubunt, ut teſtatur Apoſtolus.

Quæ verò objiciuntur, non urgent. Etenim primum deſtruit contractum Conjugii in eſſe civili; ſiquidem ſi verba nequeunt eſſe forma, naturalis contractus perfici per ea non poterit; quod utique falſum eſt. Cum igitur contractum in Sacramentum elevaverit Chriſtus, nil mirum, ſi verba Contrahentium habeant rationem formæ. Nec inconveniens eſt, idem ſecundùm diverſos reſpectus agens fore, & patiens; ut in Sacerdote videre eſt, qui dum conſecrat agens eſt, dum Euchariſtiam ſuſcipit eſt patiens.

Quod ſecundò dicitur, corruit, ex quo non ex ſola forma Sacramentum conſurgit, ſed etiam ex materia; non enim illa ſolummodo ſignificat, & efficit, ſed & iſta. Cur ergo res naturalis poteſt eſſe materia, & naturale verbum non poteſt eſſe forma? Utrumque revera ſecundùm ſe naturale eſt; divina tamen inſtitutione ad altiorem ordinem elevatum eſt in Eccleſia, ſecus extra illam.

Ad III. Verba ſpiritualem Chriſti unionem cum Eccleſia, ac cum anima ſignificant; qui effectus dubio-procul ſpiritualis eſt.

Ad IV. Forma Conjugii quoad verba materialia indeterminata ſunt, ſecus quoad ſignificationem; ut videre eſt in aliis Sacramentis, in quibus formalis verborum ſenſus eſt determinate a Deo definitus, ſecus materialis ſyllabarum numerus.

Ad V. Falſum eſt ab illis verbis dici Matrimonii Sacramentum; nulla enim Canoniſtarum definitio verba illa Matrimonium eſſe affirmat. Falſum itidem, ea verba ſolummodo ad formam ſpectare; ſunt enim & materia. Ea propter, eſto ab illis Matrimonium denominetur, denominatio erit ab illis tanquam materia ſpectatis.

14 OBJIC. III. Quod Sacris Sanctionibus Pontifices neceſſarium eſſe pro Sacramento Matrimonii ſanxerunt, illud tenendum eſt; atqui Pontifices declararunt, Matrimonium Sacramentis accenſendum, ſi Sacerdotis miniſterium interveniat; ergo. Calixtus *Epiſt.* 1. *ad Epiſcopos Galliæ* Contrahentes abſque Sacerdotis benedictione infames proclamat; ita ut teſtificari adversùs Sacerdotes nequeant. Siricius *Epiſt.* 1. *ad Himerium cap.* 4. ſacrilegium declarat violationem Conjugii, cui Sacerdotis benedictio acceſſit. Nicolaus *apud Gratianum* 31. *quæſt.* 2. Can. *Lotharius* illegitimas dicit nuptias abſque Sacerdotis benedictione celebratas. Evariſtus, ut refertur 30. *quæſt* 5. Can. *Aliter*, Conjugia vocat adulteria, ſtupra, quæ non fuerunt Sacerdotali more benedicta. Hormiſdas 30. *quæſt.* 2. Can. *Nullus* vetat nuptias non benedictas. Demum Alexander III. Can. *Cum in Eccleſia*, *De Simonia* benedictionem nubentium reliquis adnumerat Sacramentis, atque horribile dicit pro ea pecuniam accipere. Plura ex his adoptat Jueninus ex Cano.

Canones perperàm aſſumuntur ab Adverſariis.

RESP. In laudatis Sanctionibus nullibi invenire eſt Cani, aliorumque diſtinctio Matrimonii in eſſe contractus, & in eſſe Sacramenti; ea propter ſi neceſſaria creditur Sacerdotalis benedictio, utique talis dicenda erit, ſpectato Conjugio ſub utraque conſideratione, quod etiam Adverſarii renuunt. Itaque præcitati Canones verſantur circa formam publicæ Solemnitatis ab Eccleſiaſticis, atque civilibus legibus præſcriptam.

Hinc Calixtus eodem modo loquitur de Conjugio abſque benedictione inito, ac de eodem abſque dotali titulo, qui dubio-procul neceſſarius non eſt. Repellit ergo laudatus Pontifex ſic Contrahentes, velut infames, a teſtificando, in odium clandeſtini contractus; quin inferri valeat, prædictam ſolemnitatem eſſentialem eſſe.

Siricius ſermonem habet de nuptiis puellæ cum ſecundo viro, quæ aliàs de præſenti alteri ſe tradiderat; & harum benedictionem, ſi violetur, vocat ſacrilegium, quia illa benedictio cadens ſupra nuptias legitime contractas, innuit eas eſſe Sacramentum; & Gloſſa ibi advertit, eas ceremonias non eſſe neceſſarias, vel ſi neceſſariæ, tales eſſent ſimiliter pro Matrimonio in eſſe contractus. Ceterum in dicto caſu nuptiæ illæ nedum ſacrilegæ, ſed nullæ forent omnino.

Nicolaus in caſu relato jungit benedictio-

ctionem inſimul, & dotem, quæ utique non eſt de neceſſitate Matrimonii. Inſtruit ergo Radoaldum Portuenſem, & Joaonem Ficolenſem, Epiſcopos Delegatos Judices in cauſa Lotharii, qoi primam uxorem rejiecerat, ſecundæ accedens, qualiter ſe gerere deberent; & quia ſolemnis celebratio cum dote, Teſtibus, atque Sacerdotali benedictione, argumentum eſt legitimi contractus, ideo admonet, ut diligenter inquirant, num prædicta intervenerint in primis nuptiis, his namque poſitis ipſi incumbet probare, cur illæ nuptiæ legitimæ non fuerint.

Evariſtus eodem modo noncupat adulteria Conjugia ſine dote, ſine conſenſu Parentum, ſine paranymphis celebrata, ac ſine benedictione; & tamen priora non ſunt neceſſaria. Deinde, ſi ea vocat adulteria, & ſtupra, fas eſt, quod neque in eſſe contractus ſubſiſtant, ſi deſit benedictio. Pontifex itaque ex carentiâ ſolemnitatis præſumit, propter defectum conſenſus, Conjugium non fuiſſe legitimum; verùm ſi conſenſus adfuit etiam ſine ſolemnitate, declarat æque legitimum, ac ſi cum prædictâ celebratum fuiſſet.

Hormiſdas vetat tantummodo occultas nuptias, & præſcribit publice eſſe nubendum. Demum Alexander nuptialem benedictionem nuncupat Sacramentum ſicut ſepulturas, exequias: ſed in lata quadam ſignificatione, ſufficienti quidem ut Simoniæ reus ſit, qui pro iis pecunias exhibet; non verò ut proprie Sacramentis accenſeantur.

15 OBJIC. IV. Concilia declarant, Sacerdotem benedicentem nuptias eſſe earundem Miniſtrum; quod probatur.

I. Concilium Carthaginenſe IV. *Cap.* 13. præcipit, Sponſos eſſe a Sacerdote benedicendos, hortaturque, ut pro reverentia, quam par eſt illi benedictioni exhibere, eadem nocte in virginitate permaneant; quod utique non innuerent Patres, niſi illa benedictio foret Sacramentum; plura enim Sacramentalia paſſim uſurpantur, ob quæ ſimilia non ſuadentur.

II. Concilium Conſtantienſe præſcribit per Martinum V., interrogari ſuſpectum de hæreſi — An credat, quod Chriſtianus con„temnens ſuſceptionem Sacramentorum „Confirmationis, vel Extremæ-unctionis, „vel ſolemnizationis Matrimonii, peccet „mortaliter — ubi ſolemnitatem Matrimonii appellat Sacramentum, ſicut Confirmationem. Porro Miniſter ſolemnitatis non alius eſt a Sacerdote Miniſtro.

III. Tridentinum *Seſs.* 24. *cap.* 1. *de Reformatione Matrimonii* præſcribit, ut Parochus, viro, & muliere, interrogatis, eorumque intellecto conſenſu, dicat *Ego vos in Matrimonium conjungo* &c. Per hæc verba plane declaratur, Parochum eſſe Sacramenti Miniſtrum.

IV. Concilium Colonienſe ſub anno 1536. docet, in Matrimonio — Accedente „Sacerdotali precatione, dari donum Spi„ritus Sancti, quo vir diligat uxorem amo„re caſto —

V. Cameracenſe *Cap.* 1. *de Matrimonio* — „Cum conſtet, in Matrimonio habendam „eſſe rationem, non ſolùm divinæ Inſtitu„tionis, ſed etiam Sacramenti, & Gratiæ, „quam in illo conſequuntur Fideles, ad„monendos eſſe diximus Parochos hujus „Miniſtros &c. —

VI. Acta Mediolanenſis Eccleſiæ *p.* 4. §. 1. ex S. Carolo — Cum verò Sacramenta „quinque tantùm, nempe Baptiſmum, Eu„chariſtiam, Pœnitentiam, Matrimonium, „& Extremam-unctionem, Parochus ex offi„cio miniſtrare poſſit &c.

VII. Manuale Atrebatenſe ſub anno 1650. docet, dato mutuo conſenſu — Spon„ſus, & Sponſa, debent fieri Conjuges di„cendo; *& ego vos conjungo* — Manuale Yprenſe anno 1576. promulgatum jubet Sacerdoti, ut exploráto Contrahentium conſenſu, dicat — Et ego tanquam Eccleſiæ „Miniſter vos in Matrimonium conjungo in „nomine Patris &c. — Mechlinienſe anno 1589. præſcribit — Stante viro ad dexteram, „muliere verò ad ſiniſtram, Sacerdos hujus „Sacramenti Miniſter Sponſum, & Spon„ſam, aſpergat aquâ benedictâ.... Rurſus „Sacramenti Miniſter interroget ... Data „ſic utrimque fide, dicat Sacerdos: Et ego „tanquam Dei Miniſter vos in Matrimo„nium conjungo &c. — hoc porro Manuale collectum fuit auctoritate plurium Lovanienſis Facultatis Theologorum, & ex ſelectioribus aliarum Eccleſiarum manualibus. Manuale Romanum ſub Paulo V. *in Præf.* habet — Ceterum illorum tantùm Sacramentorum, „quorum adminiſtratio ad Parochos perti„net, ritus in hoc opere præſcribuntur, „cujuſmodi ſunt Baptiſmus, Pœnitentia, „Euchariſtia, Extrema-unctio, Matrimo„nium — Demum Sacerdotale Romanum collectum anno 1494. ab Alberto Dominicano — Sacerdos pronunciet verba, quæ ſunt „forma hujus Sacramenti cum conſenſu „utriuſque .. Sacerdos ... dicat: Et ego „auctoritate, qua fungor, conjungo vos in „Matrimonium in nomine Patris &c. —

RESP. Palmare hoc argumentum majori ex parte ex Juenino excerptum vel nimis probat, vel nobis favet. Unde ad primum deveniendo, Carthaginenſe diſerte loqui de benedictione omnino acceſſoriâ textus ipſe comprobat — Sponſus, & Sponſa cum bene„dicendi ſunt a Sacerdote, a Parentibus „ſuis, vel paranymphis offerantur; qui cum „benedictionem acceperint, eadem nocte „pro reverentia ipſius benedictionis in vir„ginitate permaneant — Hic ſermonem inſtitui de ſolemni benedictione in aperto eſt. Nam in jure benedictio nuptiarum alia non eſt, quàm ſolemnis, nec aliam uſquam poterunt Adverſarii in Canonibus adinvenire. Tum quia ſermo recurrit de benedictione facienda, præſentibus paranymphis; quæ utique ſolemnis eſt. Tum quia de ea benedictione fit mentio, quæ non eſt quovis tempore adhibenda; ait enim *Sponſus, & Sponſa cum benedicendi ſunt*. Particula namque *cum* innuit, aliquos quidem benedici, ſed non omnes; & juxta Eccleſiæ diſciplinam, quandoque nuptiæ celebrantur, quin benedicantur; ut tempore Adventus, & Quadrageſimæ. Illa verò admonitio permanendi ea nocte in virginitate refertur ad

Carthaginenſe concilii intelligentia.

Benedictio in Nuptiis acceſſoria.

illius ævi ſanctitatem, quo non ſolùm Contrahentes die celebrati Conjugii a carnali commercio abſtinebant, ſed etiam Fideles alii cum Martyrum Cryptas ingrediebantur, & cum Euchariſtiam ſumere debebant, eòque ritus ille tendebat, ut inſtruerentur Sponſi de recto Connubii fine, hoc eſt, haud ordinatum eſſe ad explendam concupiſcentiam.

16 Ad II. Perperàm dicitur, Conſtantienſe ſolemnitatem Matrimonii Sacramentum nuncupaſſe. Loquitur ſiquidem de ſolemni ceremonia benedicendi nuptias in Eccleſia. Hanc nihili faciebant Huſſitæ; eapropter decrevit Martinus, ipſos interrogandos eſſe de illis articulis. Teſte Ænea Sylvio *Epiſt. ad Cardinalem Carvajal*, Matrimonium adoptabant Huſſitæ tanquam Sacramentum -- „ Ex Sacramentis Eccleſiæ Baptiſmum, Euchariſtiam, Matrimonium, Ordinemque „ recipiunt; de Pœnitentia parum ſentiunt; „ de Confirmatione, & Extrema-unctione, „ nihil -- ſolemnes tamen Conjugii ceremonias ſpernebant; quæ inter Sacramenta recenſeri poſſunt, non quia Sacramentum faciant, ſed quia Matrimonium, ſupra quod verſantur, Sacramentum eſt.

Conſtantienſe Concilium.

17 Ad III. Sententiæ noſtræ Propugnatores reſpondent, prædicta Tridentini verba hunc ſenſum reddere: *Ego vos declaro conjunctos*.

Tridentini ſenſus.

Verùm reſponſionem hanc reprobat Jueninus. I. Quia in reliquis Sacramentis Eccleſia metaphoricis phraſibus non utitur. II. Ex nullo Scripturæ, vel Traditionis momento verbum *conjungo* uſurpatur pro *declaro conjunctos*. III. Hujuſmodi interpretatio viam ſternit Hæreticis metaphorice explicandi verba: *Ego te abſolvo*, ut ſenſum reddant: *Ego te declaro abſolutum*. IV. Teſtes, qui Conjugio adfuere, declarare valent, Conjuges eſſe legitime conjunctos; & tamen ea verba nequeunt pronunciare; ergo.

Ceterum eam explicationem cogitur adoptare Jueninus; cum illa verba in ſenſu proprio falſa ſint; ſiquidem ante eorundem verborum prolationem, Sponſi per mutuum conſenſum conjuncti ſunt. In ſenſu proprio verbum *conjungo* vinculum, quod non erat, facit. Nunc placet exquirere; qualenam vinculum facit? Nuptiale, vel non nuptiale? Si nuptiale; jam mutuus conſenſus non fecit conjugale vinculum. Si non nuptiale; ad rem non eſt; nam Eccleſia non aliud a Matrimonio intendit.

Sponſi ante prolationem verborum Parochi conjuncti ſunt.

DICES. Laudata verba conjunctos in officium naturæ conjungit in eſſe Sacramenti.

Aſt inquirimus: conjunctio in eſſe Sacramenti addit ne diverſum vinculum a priori, vel non? Si non addit; habemus intentum, videlicet verbum *conjungo* non efficere vinculum. Si addit; petimus, quale ſit; matrimoniale, vel non? Si primum; ergo duplici matrimoniali vinculo Chriſtiani Conjuges obſtringuntur; quod inauditum plane eſt. Si non eſt matrimoniale; ad rem non eſt. Matth. 19., ubi Chriſtus elevando Matrimonium ad eſſe Sacramenti declaravit totam indiſſolubilitatis vim, dixit: *Quod ergo Deus conjunxit, homo non ſeparet*. Verùm quid Deus conjunxerit, audiamus. *Non legiſtis, quia qui fecit hominem ab initio, maſculum, & fœminam fecit eos? Et dixit: propter hoc dimittet homo Patrem, & Matrem, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una*. Itaque tum vinculum in officium naturæ, tum nuptiale, conjunxit Deus: hocque in Sacramentum elevavit; non ergo verbum *conjungo vos* novum facit vinculum a priori diſcretum.

Utque res clariùs eluceſcat. Sint duo Fideles eo loci contrahentes, ubi Tridentinum non eſt promulgatum, & alii duo, puta in Italia, ubi ſuſceptum eſt; inquirimus: hos pluribus ne vinculis obſtrictos noſcit Eccleſia, vel non? Nemo utique illud primum affirmabit; itaque verbum *conjungo* vinculum non facit. Quod ſi dicas firmius efficere vinculum; jam verbum *conjungo* metaphorice uſurpatur, nempe pro firmare, roborare, & hujuſmodi; proindeque nobis itidem datum erit verbum *conjungo* uſurpare pro *declaro conjunctos*. Falſum tamen eſt, in ſecundis contrahentibus firmius præ aliis adeſſe vinculum; utrobique enim æque indiſſolubile agnoſcit, & recipit, Eccleſia. Addas velim, propoſitionem illam: *Ego vos conjungo*, eſſe ſecundùm ſe abſolutam, nihilominus eam debent Adverſarii limitare, atque ad eſſe Sacramentale coarctare; ita ſuppoſita conjunctione ex mutuo conſenſu habita, nobis ob idem momentum fas erit verbum *conjungo* intelligere pro *declaro conjunctos*. Sæpe enim in Scripturis evenit, quod verbum aliquod, propter contextum; aliter explicare debeamus, quàm fert grammaticalis intelligentia, & ſignificatio. Ex his tria priora, quæ profert Jueninus, evaneſcunt.

Quartum quod addit Jueninus abs re eſt, ſiquidem in caſu Sacramentalis abſolutionis haud conſtat Eccleſiæ, peccatorem aliunde abſolutum fore, ſicut ei innoteſcit, per mutuum conſenſum Sponſos eſſe conjunctos. Et quamvis Teſtes de prævia conjunctione certò certiùs valeant affirmare, hoc tamen munus Eccleſia Parocho commendavit, quia hic eſt præcipuus inter Teſtes, ipſique demandatæ ſunt diſpoſitiones ad Sacramentum illud perficiendum, demum quia verba illa rationem cujuſdam Sacramentalis ſortiuntur.

Itaque verba illa non præſcribit Tridentinum, ut neceſſaria Sacramento, ſed ut ceremonialia publicæ ſolemnitatis; ut ex contextu palam fit, ubi explicatur, atque traditur, regula Matrimonii publice ineundi; adeoque Parochus laudata verba proferens fungitur veluti Notarii munere firmans contractum privatim valide factum. Et ſane Concilium irritans clandeſtina Matrimonia ſolam Parochi, Teſtiumque, præſentiam decernit, nulla verborum facta mentione, quæ recenſere plane debuiſſet, ſi eſſentialia voluiſſet. Etenim cum inibi jus novum circa Conjugia clanculo celebrata conſtituat, operæ pretium fuiſſet, ſi ea verba ad eſſentiam ſpectare cenſuiſſet, declarare. Parochus igitur, illis verbis, Conjugum conjunctionem approbat, publicam ei dando auctoritatem.

Verba Ego vos conjungo ad ſolemnitatem ſpectant.

18 Ad IV., & ſeqq. Provincialia Concilia,

Concilia Provincialia, & Manualia quo ſenſu loquantur.

ellia , & Manualia præfato ſenſu loquuntur ; qua propter non vacat ea referre. Placet tantummodo Synodum Colonienſem breviter recolere , cum ejus doctrina nobis apprime deſerviat . Itaque *Capite* 40. legitur -- Sacramentum *Matrimonii* ſi quis , ſicut decet , acceperit , accedente Sacerdotali precatione , confert donum Spiritus Sancti -- En Sacerdotalis precatio accedens , non , conſtituens Sacramentum . Meditate Synodus adoptavit terminum *accedente* , non , conſtituente , non , pronunciante formam ; quia non eſt eſſentialis . Ejuſdem tamen omiſſio , ſi abſque rationabili momento fiat , actualem gratiæ productionem impedit , utpote contra Eccleſiæ mandatum . Clareſcit Concilii mens ea Enchiridio ejus nomine evulgato . Explicando namque Matrimonii formam habet -- Verbum itaque hujus Sacramenti , quo accedente , fit Sacramentum , id nimirum eſt , quo ambo mas , & fœmina (cum pietatis reſpectu , qui in Deum eſt , ſibi mutuò fidem conjugalem dant , accipiuntque) non quovis modo , ſed in Dei nomine conjunguntur , & copulantur -- His in aperto eſt, Contrahentes eſſe Miniſtros ; & quamvis mox aſſerat , Sacerdotem eſſe Sacramenti Matrimonii Miniſtrum , explicat , quo ſenſu talis dicendus ſit , modo nempe , quo Raguel Miniſter fuit Matrimonii Tobiæ , & Saræ , ſcilicet quoad exteriora , ut ſtatim enucleabimus .

Sacerdos quomodo dicatur Matrimonii Miniſter.

Miniſter ergo Sacramenti dicitur Sacerdos Matrimonio aſſiſtens , quantùm ad exteriora , ſecus quantùm ad intrinſeca conſtitutiva , ut in aliis Sacramentis ; quia e re ſua eſt circa neceſſaria hujus Sacramenti Sponſos inſtruere , de impedimentis exquirere debet , publicas præmittere proclamationes , explorare conſenſum , eoſdem benedicere , atque Conjugum nomina poſt contractum Matrimonium in Eccleſiæ tabulis deſcribere . Et hic plane eſt omnium Ritualium ſenſus, cum Parochum Miniſtrum nuncupant . Non enim nomen Miniſtri Sacramenti ſtricte , ideſt prout ille eſt , qui Sacramenta conficit , ſed in lata quadam ſignificatione intelligitur , prout innuit eum eſſe Adminiſtratorem ejuſdem ceremoniarum . Hinc ut videre eſt in Rituali Romano , inſtruitur Parochus circa Baptiſmatis ſolemnitatem , & inſimul circa privatam ejuſdem collationem , circa Euchariſtiam publice exponendam , decumbentibus deferendam , eo tempore , quo non conficitur , & hujuſmodi ; ea propter rerum qualitas apte declarat , quando Miniſter ſit Sacramentum conficiens , quando autem ſolummodo reſtis , aut diſtributor ,

19 OBJIC. V. Nemo melius Chriſti , Eccleſiæque ; ſenſa novere , quàm Sancti Patres : ſed hi benedictionem eſſentialem volunt , atque propter eam dicunt Matrimonium fore Sacramentum ; ergo non alius a Sacerdote Miniſter Matrimonii cenſendus eſt . Minor evincitur. Tertullianus *lib.* 2. *ad Uxorem cap.* 9. habet -- Unde ſufficiamus ad ,, enarrandam felicitatem ejus Matrimonii , ,, quod Eccleſia conciliat , & confirmat oblatio , & obſignat benedictio : Angeli renunciant -- ideſt Sacerdotes. Et *lib. de Pudicitia* de Nuptiis ſine Sacerdotali benedictione celebratis ſcribit -- Penes nos occultæ quoque conjunctiones , Ideſt, non priùs apud ,, Eccleſiam profeſſæ , juxta Mœchiam , & ,, fornicationem judicari periclitantur -- Clemens Alexandrinus *lib.* 4. *Stromatum* -- Sanctificatur , quod per verbum (ſupple Eccleſiæ) perficitur, Matrimonium -- Ambroſius *Epiſt.* 20. -- Conjugum velamine ,, Sacerdotali , & benedictione ſanctificari ,, oportet -- Auguſtinus *in Pſal.* 149. -- Compedes nuptiarum per Epiſcoporum manus ,, conſolidari -- Demum una eſt omnium fere Patrum Sententia , Chriſtum Summum Sacerdotem Nuptias elevando in Sacramentum in Cana Galilææ eas benedixiſſe ; ea propter liquidò fit , Sacerdotale miniſterium eſſentiale eſſe .

Patrum ſenſa explicantur.

RESP. Dubio-procul Patres de benedictione prorſus extrinſeca ſermonem inſtituunt , de ea ſcilicet , quæ in Eccleſia peragitur , cum oblationibus ſacrificiorum , cum velatione Sponſæ , cum proclamationibus , & adprecationibus Sacerdotum ; ut notant Interpretes ad Can. 13. Carthaginenſis IV. , ubi alia inter id probant laudatâ Tertulliani auctoritate . Mirum Itaque eſt , quomodo Adverſarii inferre valeant neceſſaria eſſe illa verba : *Ego vos conjungo* &c. Ex ſecunda auctoritate non aliud ſane colligitur , niſi etiam Tertulliani ævo prohibitas , aut ſuſpectas fuiſſe nuptias clanculùm celebratas, propter fraudes , quæ paſſim occurrunt . Clemens non exprimit , quale ſit verbum , per quod conficitur Connubium , & ultrò addunt Adverſarii *Eccleſiæ* ; quapropter nihil inde probatur . Ambroſius , ut textus palam facit , eodem modo loquitur de velamine , ac de Sacerdotali benedictione ; unde cum illud non ſit eſſentiale , ita nec iſta . Quoniam verò quoddam Sacramentale eſt , vim ſortitur cujuſdam ſanctificationis. Aliàs ceremonialis illa benedictio ſat erat Ambroſio , ut quoſdam Fideles cum Infidelibus Contrahentes redargueret . Auguſtinus apte dicit , per Epiſcoporum manus nuptias conſolidari ; quia firmitatem habent , ſacramque adprecationem , ſi Sacerdotalis interſit præſentia . Denique ex Chriſti facto nil aliud inde colligitur , niſi nuptias elevatas fuiſſe ad eſſe Sacramenti , & benedictionem dandam eſſe a Sacerdotibus ; ceterum , ut fert Doctorum Sententia , nec tunc temporis Sacramentum Matrimonii inſtituit , ſed Matth. 19.

20 OBJIC. VI. Apoſtolus 1. ad Corinth. 14. præcipit , ut *Mulier in Eccleſia non loquatur* ; adeoque multò minùs poterit eſſe Sacramenti Miniſter ; cum ex eodem Sacerdotes ſint Adminiſtratores Myſteriorum Dei ; quare e re Catholica non eſt miniſterium Sacramenti conſtitutivum Sacerdotibus ſolummodo conveniens, laicis tribuere . Potiſſimùm quia Miniſter habere debet intentionem faciendi , quod facit Eccleſia : ſed hanc intentionem non habent Contrahentes, cum ignorent ſe eſſe Miniſtros ; ergo .

Non omne ſacrum munus mulieribus interdictum.

RESP. Si mulier in Eccleſia non loquitur , Matrimonium, quoties eo loci celebratum , non erit validum in eſſe contractus . Itaque mulieri munus publicæ concionis interdi-

Digitized by Google

verdicitur; ſecus munus nuptias contrahendi. Sacerdotes ſunt utique Adminiſtratores Myſteriorum Dei ex officio; ſed ſicut cum hoc cohæret, laicum in privata domo baptizare, & Sacerdotem baptizato adminiſtrare ſolemnia, ita haud repugnat, laicum conficere Matrimonii Sacramentum, & Sacerdotem illud quoad ſolemnitatem complere. Aliàs Fideles ſatis norunt intentionem in celebratione hujus Sacramenti neceſſariam; adeoque intendendo facere quod facit Eccleſia, Sacramentum complent abſque alterius Miniſtri neceſſitate.

21 OBJIC. VII. S. Thomas neceſſarium Sacerdotem ut Miniſtrum pluribus nos docet, *in Suppl. quæſt.* 8. *art.* 1. -- Solus ille „ Miniſter eſt Sacramentorum, in quibus „ gratia datur, qui habet miniſterium ſuper „ Chriſti corpus verum; quod ſolius eſt Sa„ cerdotis -- Sed Matrimonium Sacramentis, quæ gratiam largiuntur, meritò accenſetur; ergo. Ibid. *quæſt.* 22. *art.* 2. -- Sa„ cramenta, in quibus gratia confertur, ad ſolos Sacerdotes pertinet -- Itidem *quæſt.* 31. *art.* 1. -- Nullius Sacramenti diſpenſatio laico „ ex officio competit -- In eodem Suppl. *quæſt.* 59. *art.* 2. *ad* 1. -- Quamvis Infideli„ bus non competat Matrimonium ſecundùm „ quod eſt Sacramentum in diſpenſatione Sa„ cramentorum Eccleſiæ conſiſtens, competit „ tamen eis, in quantum eſt in officium na„ turæ -- *Lib.* 4. *contra Gentes cap.* 73. -- Ea „ in quibus gratia illuminans confertur, „ exhibere ſolùm pertinet ad Sacerdotes -- *Cap.* 78. -- Matrimonium, in quantùm ordi„ natur ad bonum Eccleſiæ, oportet quod „ ſubjaceat Regimini Eccleſiaſtico; ea au„ tem, quæ Populo per Miniſtros Eccleſiæ „ diſpenſantur, Sacramenta dicuntur. Ma„ trimonium igitur . . . eſt Eccleſiæ Sacra„ mentum: unde & quædam benedictio nu„ bentibus per Miniſtros Eccleſiæ adhibetur -- 3. *part. quæſt.* 83. *art.* 3. *ad* 8. -- Diſpenſatio „ Sacramentorum pertinet ad Miniſtros Ec„ cleſiæ -- 2. 2. *quæſt.* 100. *art.* 2. *ad* 6. -- „ Dare pecuniam pro Matrimonio, in quan„ tum eſt Eccleſiæ Sacramentum, eſt illici„ tum; & ideo ſecundùm jura prohibetur, „ ne pro benedictione nubentium aliquod „ exigatur -- Ex his inferunt Adverſarii, D. Thomam juniorem nihil certi hac ſuper re adoptaſſe, atque Sacerdotem Matrimonii Miniſtrum agniturum, ſi Tertiam Summæ Partem abſolviſſet. Bannesius *in* 1. *Part. quæſt.* 1. *art.* 8. incertæ mentis fuiſſe Magiſtrum Sententiarum, & Scotum, ſcribit. Guillelmus Pariſienſis *Tract. de Matrimonio quæſt.* 1. *art.* 9. negat, Matrimonium eſſe veri nominis Sacramentum, ſi Sacerdotis miniſterio non perficiatur.

S. Thomæ doctrina vindicatur.

RESP. Fruſtra ſuffragium petitur à S. Thoma, cujus mentem enucleavimus ſupra *num.* 11. Hac ſuper re potiora vidit Adverſariorum momenta, nihilotamen minus palam affirmavit, Sacerdotem eſſe tantummodo ſolemnitatis Miniſtrum, diſcrimen referens Matrimonium inter, & alia Sacramenta. Ea propter eo loci, ubi univerſaliter Sacerdotibus Sacramentorum adminiſtrationem tribuit, dubio-procul apte intelligendus eſt, videlicet, Sacerdotes eſſe Miniſtros, vel Sacramentum intrinſece conſtituentes, vel Miniſtros ſolemnitatis; aliàs invalidum foret Baptiſma a Laico miniſtratum. Diſcrimen porro aſſignat *ad Annibaldum diſt.* 28. *art.* 4. *ad* 1. ſuperiùs relatum, quatenus reliqua Sacramenta directe inſtituta ſunt ad Gratiæ productionem, Matrimonium verò ad prolem generandam, pro cujus generatione, & educatione, Gratia ſuperadditur; quare in aliis directum conſtitutivum non eſt quid humanum, in Matrimonio autem actus naturales, qui Gratiâ elevantur, ſunt ejuſdem conſtitutivi. Eandem fuiſſe mentem S. Thomæ ſenioris advertit Ferrarienſis *cit. loco contra Gentes*, adnotando, Sacerdotale miniſterium Conjugio haud eſſe eſſentiale. *Opuſc.* 5. ubi de Eccleſiæ Sacramentis, ea plane verba habet de Matrimonio, quæ pro instructione Armenorum Eugenius IV. tradidit -- Septimum Sacramentum eſt Matri„ monium, quod eſt ſignum conjunctionis „ Chriſti, & Eccleſiæ. Cauſa autem efficiens „ Matrimonii eſt mutuus conſenſus per ver„ ba de præſenti expreſſus -- Itaque ſi S. Doctor Tertiam Partem Summæ abſolviſſet, doctrinam noſtram magis, magiſque illuſtraſſet.

Magiſter Sententiarū non eſt anceps in hac controverſia.

Magiſter Sententiarum perperàm dicitur anceps in hac controverſia, cum 4. *diſt.* 28. §. *Præmiſſâ* habeat -- In hujus autem Sacra„ menti celebratione, ſicut in aliis, quædam „ ſunt pertinentia ad ſubſtantiam Sacramenti, „ ut conſenſus de præſenti, qui ſolus ſufficit „ ad contrahendum Matrimonium; quædam „ ſunt pertinentia ad ſolemnitatem Sacra„ menti, ut Parentum traditio, Sacerdotum „ benedictio &c. -- Scotus itidem clare loquitur 4. *diſt.* 26. *quæſt. unica* §. *Sed hic eſt dubium*.

Guillelmus benedictionē non contendit eſſentialem.

Guillelmus nullimode vult, benedictionem eſſentialem eſſe; ſed eo loci docet, Matrimonium Chriſtianorum eſſe ſignum Sacrum, ſacrans, & ſanctificans -- Dummodo „ nuptialis benedictio non contemnatur -- ut quando prætermittitur ex juſtâ cauſâ, ſicut quando Sacerdos haberi nequit juxta ea, quæ *cap.* 6. tradiderat. Dein ſubdit -- Sed virtu„ tem Sacramentalem omnino non habet, „ nec veri nominis Sacramentum, niſi ſicut „ diximus &c. -- Scilicet *in* 2., quia contemnens benedictionem, Gratiæ obicem ponit.

Kemnitius refellitur.

22 Ex his in aperto eſt, evanidum eſſe Kemnitii argumentum contendentis ex diſcrimine opinionum circa materiam, & formam, Matrimonium non eſſe Sacramentum. Omnes ſiquidem Theologi in Conjugio admittunt corporum traditionem, conſenſum, & exteriorem expreſſionem per verba, vel ſigna. In his Matrimonii eſſentia ſita eſt; quod verò quidam corpora, alii conſenſum, verba alii materiam nuncupent, Sacramenti ſubſtantiam non tangunt.

DISPU-

DISPUTATIO TERTIA.

DE SACRAMENTI MATRIMONII UNITATE.

Polygamia duplex.

Diſputationem inſtituimus de unitate Conjugii, quæ dupliciter tolli poteſt. Primò quidem Conjugii unitas tollitur uxorum pluralitate cum eodem viro: itaut idem homo pluribus fœminis inſimul nubat; & vocatur Polygamia ſimultanea. Secundò, ſi unâ dumtaxat uxore ductâ, eâque fato functâ, alteri copuletur; & Polygamia ſucceſſiva nuncupatur. De utraque impræſentiarum agimus.

CONTROVERSIA I.

AN SIMULTANEA POLYGAMIA ADVERSETUR JURI NATURALI PRIMARIO.

Lamech primus, & ſolus ante Diluvii duas accepit uxores ſimul.

1 LAmech ex lineæ Cain primus fuit, qui duas ſimul uxores habuit, teſte Scriptura Gen. 4. v. 19. *Mathuſael genuit Lamech. Qui accepit duas uxores, nomen uni Ada, & nomen alteri Sella.* Hoc Lamechi exemplum ex antediluvianis Patriarchis nemo unus ſecutus eſt; & meritò ſane, cum probabiliſſimum ſit, ipſum non ex divina diſpenſatione, quæ poſt Diluvium adfuiſſe creditur, ſed ex libidine, pluribus nupſiſſe; idcirco a Patribus criminatur. Audiatur hos inter Hieronymus *Epiſt. 9. ad Salvinam* — Etiam de Paradiſo „ expulſus Adam unam uxorem habuit. Pri„mus Lamech maledictus, & ſanguinarius, „ & de Cain ſtirpe deſcendens, unam coſtam „ diviſit in duas, & plantarium Digamiæ „ protinus Diluvii pœna ſubvertit —

Abraham, & alii Patriarchæ, innoxie plures ſimul habuerunt uxores.

Poſt Diluvium Abraham, inſtante Sara uxore ſua, duxit Agar in uxorem Gen. 16. verſ. 1., & ſeqq. *Igitur Sarai uxor Abram non genuerat liberos . . . tulit Agar Ægyptiam Ancillam ſuam, poſt annos decem, quam habitare cœperant in terra Chanaan, & dedit eam viro ſuo uxorem. Qui ingreſſus eſt ad eam.* Factum laudavit Auguſtinus *lib. 16. de Civit. Dei cap. 25.* — Nullo modo eſt inurendum „ de hac concubina crimen Abrahæ. Uſus „ eſt eâ quippe ad generandam prolem, non „ ad explendam libidinem — Abrahamum imitatus eſt Jacob, qui primùm Liam, dein Rachelem, habuit uxores, atque hinc Balam, & Zelpham. Mos quippe tunc temporis invaluerat pluribus nubendi; ut aſſerit Auguſtinus loco mox citando, ut evincitur ex facto Laban Jacobo duas filias nuptui tradente Gen. 29. verſ. 26., & ſeq. *Non eſt in loco noſtro conſuetudinis, ut minores ante tradamus ad nuptias. Imple hebdomadam dierum hujus copulæ: & hanc quoque dabo tibi &c.* Quare de Polygamia ſcribens inquit laudatus Auguſtinus *lib. 22. contra Fauſtum cap.* 47.— Quan„do mos erat, crimen non erat; & nunc „ propterea crimen eſt, quia mos non eſt —

Hunc morem invaluiſſe apud Hebræos ſatis A colligimus ex Moyſe Deut. 21. *Si habuerit homo uxores duas, unam dilectam, & alteram odioſam &c.* Joſephus *lib. 17. Antiquitatis Judaicæ cap. 1.* ait — Mos nobis eſt patrius, „ plures ſimul uxores habere — Etiam Scriptura nos docet, David, Salomonem, alioſque de hebræa Gente fuiſſe Polygamos.

Valentinianus Imp.

Seculo IV. reparatæ ſalutis fertur ex Socrate *lib. 4. cap. 26.*, Valentinianum Imperatorem duxiſſe Juſtinam in conjugem, Severa uxore ſuperſtite; utque abſque nota id peragere poſſet, ait Hiſtoricus laudato loco — „ Legem tulit, ut cuique volenti liceret B „ duas uxores habere legitimas; eamque in „ ſingulis Civitatibus divulgavit. Lege itaque „ divulgata, ipſe Juſtinam duxit uxorem — Num verò Socrati fidendum ſit, infra dicetur *num. 43. Contr. III.*

Mahometes.

Mahometes Seculo VII. *in Alcorano Azoara* 8. — Duas, tres, aut quatuor quem„libet uxores ducere permittit, & unam pro „ altera commutare —

Witiza Hiſpaniæ Rex.

Joannes Vaſæus *in Chronico Hiſpaniæ ad annum* 702. refert, Witizam Hiſpaniæ Regem uxores multas domui habuiſſe — Et Pro„ceres Regni exemplum ſuum, ut ſequere- C „ tur hortatus eſt, nec non & plebi idem „ impune licere voluit —

Lutherus.

Seculo XVI. ſimultanea Polygamia non paucos ex Novatoribus habuit Patronos. Martinus Lutherus alios inter errores hunc quoque tutatus eſt. Nonnulli ex ejus ſequela conati ſunt, hanc labem a Pſeudomagiſtro abſtergere; ſed caſſo, irritoque conatu; etenim clara ſuperſunt monumenta, quæ ipſum criminantur, nulloque fuco obvelari poſſunt. Itaque *in explicatione Geneſeos edita anno* 1525. *ad cap.* 16. quærit; utrum Chriſtiano liceat, D exemplo Abrahæ, plures ſimul uxores habere; & reſpondet — Id neque præceptum, „ neque prohibitum, ſed liberum. Se qui„dem nolle novam conſuetudinem introdu„cere, ſed nec improbare poſſe, cum exem„pla Patrum adhuc ſint libera — *In Propoſitionibus de Bigamia editis anno* 1528. *Prop.* 62. — Apud Ethnicos fortaſſe ſcandalum fore, „ ſi Chriſtianus plures uxores habeat: tamen „ inter Judæos non eſſe ſcandalum; & ideo „ non poſſe oſtendi id eſſe illicitum — Idem *Prop.* 65., immo apud Lindanum *in Dubitantio* habetur — Joannes Oldendorpius, E „ permittente Luthero, priore conjuge ad„huc ſuperſtite, alteram duxit uxorem — Quid plura? Celebris eſt conſultatio Lutheri Sereniſſimo Principi Philippo Landgravio Haſſiæ Comiti ſuper ejuſdem Polygamia, quam publici juris fecit Carolus Ludovicus Palatinus Comes, & cum inſtructione Bucero hac ſuper re ab ipſo Landgravio data legitur apud Boſſuetum *lib. 6. Hiſtoria de Variationibus Tom.* 2. In ea ſiquidem poſt varia perpenſa momenta, poſt monitiones aliquas, conceditur Polygamia in caſu neceſſitatis, in

quo

quo Lindgravius verſabatur, qui alius ſane non erat, niſi effrænis ejuſdem intemperantia.

Alii plures hujusque Polygami.

Lutheri ſenſa adoptarunt Melancthon, Bucerus, Corvious, Adam, Leniugus, Juſtus Winſerte, & Dionyſius Melanther.

Eodem Seculo circa medium — Herzerus Anabaptiſta uno tempore tredecim ſimul uxores duxit — ut teſtatur Caniſius *lib. 2. cap. 12. Marialis*. Libertinos eâdem coinquinatos pice vult Calvinus *cap. 20. de Libertinis*. Bernardinus Ochinus *lib. 2. Dialog. 21.* ea quo — Paulus Epiſcopis, & Diaconis plures uxores interdicit, ceteris tacite concedit — immo ſubdit nec plures Epiſcopis fore illicitas, ſed ſolummodo immoderatam multitudinem, ne plus juſto a Divinis diſtrahantur, quo modo antiquitùs Regibus prohibitum erat plures equos habere, hoc eſt multitudinem nimiam, ne equis confiſi, non in Deo, ſed in multitudine equorum ſpem ponerent.

Cajetanus qui ſenſerit.

Sunt, qui de Cajetano ſuſpicentur, cum *ad cap. 10. Marci* dicat, ex Theologorum Sententia vetitam eſſe Polygamiam, nec in Canonicis libris prohibitionem adinveniri; quare quidam colligunt, ipſum velle ſola humana lege reprobatam. Verùm id non evincitur, eademque affingenda eſſet Sententia D. Thomæ, cujus verbis nititur Cajetanus loco infra citando. Dantur enim aliquæ leges, quæ in Canonicis libris ſcriptæ non ſunt, quin humanæ dicantur, ſed divinæ, utpote cordibus noſtris inditæ, & Traditione manifeſtatæ. Duriora ſunt, quæ a Jodoco Coccio *Tom. 2. Controverſiarum Fidei lib. 9. de Matrimonio art. 2.* recitantur ex Commentariis ejuſdem Cajetani in novum Teſtamentum fol. 196. — Neque jure divino prohibita fuit „ uxorum pluralitas, multi in primitiva Ec„ cleſia habebant duas uxores, imitatores Pa„ tres veteris Teſtamenti: etiam jure naturæ „ uxorum pluralitas nihil habebat indecen„ tiæ — Hæc, prout jacent, ſuadere videntur, hanc Cajetanum propugnaſſe Sententiam. Prima tamen propoſitio apte explicari poteſt de divina prohibitione per legem ſcriptam, ideſt Moſaycam. Tertia intelligi valet per ordinem ad jus naturæ primarium. Media abs re affertur; cum nullibi in Eccleſiaſticis monumentis talia exempla inveniantur, niſi forte ad legem Valentiniani referatur, de qua infra.

Calvinus.

Cenſuit Calvinus ex adverſo, ſimultaneam Polygamiam juri tum divino, tum naturali repugnare, voluitque veteres Patriarchas adulterii reos; illis tamen crimen hoc non fuiſſe imputatum, quia erant de numero Prædeſtinatorum. Kemnitius aſſirmat, recte Tridentinos Patres Polygamiam hanc execraſſe; propterea fateri debet, juſte Magiſtrum ſuum damnatum. His poſitis

2 NOTANDUM eſt I. In rebus naturalibus dari principia, quibus & proprias operationes efficiant, & quibus eaſdem ſuo fini proportionatas reddant, ſive ſint actiones ſequentes naturam generis, ſive ſequentes naturam ſpeciei. Hoc itidem evenit in rationalibus Creaturis, in quibus cognitio, & appetitus ſunt principia agendi; in vi cognoſcitiva datur perceptio, in appetitiva naturalis inclinatio, quibus operatio evadat fini conveniens, ſive operatio ſit generis, ſive ſpeciei. Hujuſmodi conceptio in cognoſcentibus indita per proportionem mediorum ad finem, lex naturalis, ſeu jus naturale, nuncuparetur; & in Brutis naturalia dicitur æſtimatio. Hinc illud, quod fini ea operatione aliqua a natura intento actionem reddit improportionatam, contra legem naturalem aſſeritur, ſive finis ſit principalis, & primarius, ſive minus principalis, & ſecundarius. Dupliciter autem actio fieri poteſt fini improportionata; aut eam impediendo, aut difficilem efficiendo, ſeu minus convenientem reddendo. Res clareſcat exemplo in immoderata comeſtione. Si comeſtio hujuſmodi ſaluti adverſetur, fini principali ipſa contraria evadit; ſi facilem, aptamque in rebus peragendis impediat actionem, ſecundario opponitur fini; demum ſi ſuperflua comeſtio ſit inordinata quoad tempus ad indebitum tempus, minùs decentem reddit conſecutionem finis.

Principia agendi alia primaria, alia ſecundaria.

Principia agendi quæ ?

3 NOTANDUM II. Quod ſicut in ſpeculativis quædam dantur prima principia per ſe nota, & alia ex illis deducta, velut immediatæ concluſiones, & ſecunda principia dicuntur; ſic in practicis invenire eſt aliqua prima præcepta naturæ immutabilia, & alia ex primis illis deducta, quæ aliquam ſubeunt variationem. Porro actio quælibet, quæ hiſce præceptis opponitur, contra naturæ legem affirmatur; ſed quæ primis adverſatur, dicitur contra legem naturæ ſecundùm finem primarium; quæ verò ſecundis opponitur, eſt contra eandem legem ſecundùm finem minùs principalem, ſeu ſecundarium.

Fines Matrimonii.

4 NOTANDUM III. Matrimonium triplicem in homine finem ſortitur. Primus finis Matrimonii homini competit ſecundùm genus; & eſt prolis procreatio, ejuſque educatio. Alter competit ei ſecundùm ſpeciem; & eſt operum communicatio, quæ in humana converſatione neceſſaria ſunt; & ad hoc mutuam ſibi fidem Conjuges præſtolantur. Tertius demùm eſt finis conveniens homini prout in lege gratiæ; & eſt ſignificatio unionis Chriſti cum Eccleſia. His prænotatis

Polygamia ſimultanea non repugnat fini primario naturæ.

DICENDUM, Polygamiam ſimultaneam non adverſari juri naturali primario.

5 PROB. I. Primarium jus naturale in Conjugio inſpectum convenit homini ſecundùm eſſe genericum: atqui natura non docuit, omnia animantia eſſe unum uni, ut in aperto eſt; ergo natura non docuit hominem ſecundùm eſſe genericum, ut ſit unum uni; ergo ſimultanea Polygamia juri naturali primario nequaquam adverſatur.

Secundò. Jus naturale primarium penes finem principalem attenditur: ſed quod unus mas plures habeat uxores, non impedit, immo potius ad finem principalem, nempe ad procreationem, proliſque educationem, conducit; ergo.

Tertiò. Jus naturale primarium non patitur mutabilitatem: prima enim præcepta, quæ a naturali jure dictantur, invariabilia ſunt; ſed circa Conjugii unitatem intervenit mutatio; cum laudabiliter veteres Patriarchæ pietate celebres plures duxerint uxores;

unde

unde Auguſtinus *lib. 22. contra Fauſtum cap.* 47., inſtituta comparatione Apoſtolos inter, & Patriarchas, habet -- Sancti Apoſtoli, „ auditoribus admirantibus, doctrinam ſuam condelectabantur, non aviditate conſequendæ laodis, ſed charitate ſeminandæ veritatis. Ita Sancti Patriarchæ Conjugibus excipiendis ſemen ſuum miſcebantur, non concupiſcentiâ percipiendæ voluptatis, ſed providentiâ propagandæ ſucceſſionis --

Veteres Patriarchę a Patrib. laudantur in ſua Polygamia.

6 PROB. II. Si ſimultanea Polygamia juri naturali primario adverſaretur, Veteres Patriarchæ non laudarentur a Patribus: ſed hi in ſua Polygamia ſatis commendantur a Patribus; ergo. Audiatur Auguſtinus *lib. 16. de Civit. Dei cap.* 25. ubi de Abraham -- O „ virum viriliter utentem fœminis, Conjuge temperanter, Ancillâ obtemperanter, nullâ intemperanter! -- *Lib. de Bono Conjugali cap.* 15. -- Miſceri fœminis jure nuptiarum officioſum fuit tunc Sanctis viris, non libidinoſum -- & *Cap.* 18. -- Sicut ergo Sacramentum pluralium nuptiarum illius temporis ſignificavit futuram multitudinem Deo ſubjectam in terrenis omnibus gentibus: ſic Sacramentum nuptiarum ſingularum noſtri temporis ſignificat unitatem omnium noſtrûm ſubjectam Deo futuram in unitate cœleſti Civitate --

OPPOSITA DISSOLVUNTUR ARGUMENTA.

7 OBJIC. I. Maritus, & Uxor, correlativa ſunt: ſed eſt contra jus naturæ primarium, quod una Mulier plures habeat viros: ut ad unum omnes teſtantur adversùs Platonem in ſua, quam finxit, Republicâ; ergo.

Virorũ pluralitas fini primario Conjugii repugnat.

RESP. Virorum pluralitas primario fini Conjugii, nempe prolificationi, & educationi, directe repugnat; experientia ſiquidem nos docet, mulieres, quæ pluribus viris ſui corporis copiam faciunt, ſteriles eſſe; & aliàs Patris incertitudo maxime nocet filiorum educationi. Hujuſmodi autem inconvenientia in noſtro caſu non verificantur. Legatur Auguſtinus *lib. de Bono Conjugali cap.* 17. -- „ Non ſicut uni viro etiam plures habere licebat uxores, ita uni fœminæ plures viros, nec prolis ipſius cauſa, ſi fortè illa parere poſſet, ille generare non poſſet... Neque enim ſic habet unus Servus plures Dominos, quomodo plures ſervi unum Dominum. Ita duobus, ſeu pluribus maritis vivis nullam legimus ſerviſſe Sanctarum; plures autem fœminas uni viro legimus, cum gentis illius ſocietas ſinebat, & temporis ratio ſuadebat, neque enim contra naturam nuptiarum eſt. Plures enim fœminæ ab uno viro fœtari poſſunt, una verò a pluribus non poteſt. (Hæc enim eſt principiorum vis) ſicut multæ animæ uni Deo recte ſubduntur. Ideoque non eſt verus Deus animarum niſi unus, una verò anima per multos falſos Deos fornicari poteſt, non fœcundari --

8 OBJIC. II. Prima Conjugii inſtitutio facta fuit, ſpectato jure naturæ primario: ſed illa conſtituit, ut unum uni copularetur; ergo.

Prima Conjugii inſtitutio perfectiſſima.

RESP. Prima inſtitutio Conjugii, utpote perfectiſſima, non tantùm ſecundùm jus naturæ primarium, ſed etiam ſecundùm jus ſecundarium ordinata fuit. Porro licèt uxorum pluralitas primario fini Matrimonii non adverſetur, cum repugnet ſecundario, ut *in ſeq. Contr. II.* dicetur, ideo in primæva inſtitutione pluralitas non adfuit.

9 OBJIC. III. Juxta prima naturæ documenta, quod uni traditum eſt, haud alteri inſimul tradi valet: atqui in Connubio homo ſeipſum uni tradit mulieri, teſte Apoſtolo 1. *ad Corinth.* 7.; ergo nullimode alteri ſeipſum tradere jure poteſt.

Primarius finis naturæ eſt prolis generatio.

RESP. Spectatis primis naturæ documentis, ſat eſt traditio viri ad mulierem juxta exigentiam primarii finis Matrimonii, qui alius ſane non eſt, niſi prolis generatio; cumque unus pluribus generandis filiis ſufficiat, hinc fit, Polygamiam non repugnare primariis naturæ regulis. Nec Apoſtolus nobis refragatur; eo loci ſiquidem alludit ad ſtatum Evangelicæ legis, in quo abſoluta corporum traditio præſcribitur; de quo infra *Contr. III.* Abraham Polygamum idem Apoſtolus laudavit *ad Galatas* 4. *verſ.* 24.

10 OBJIC. IV. Ad primas naturæ regulas ſpectat, quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris: ſed vir & jure & meritò non vult uxorem ſuam alterum virum habere; ergo.

Mulieri cur plures viri repugnant?

Argumento reſpondet S. Thomas 4. *Diſt.* 33. *art.* 1. *ad* 7. -- Illud præceptum legis „ naturæ: quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris, debet intelligi eadem proportione ſervata; non enim, ſi Prælatus non vult ſibi reſiſti a ſubdito, ipſe ſubdito reſiſtere non debet. Et ideo non oportet, quod ex vi illius præcepti, quod ſi vir non vult, quod uxor ſua non habeat alium virum, quod ipſe non habeat aliam uxorem; quia unum virum habere plures uxores non eſt contra prima præcepta legis naturæ, ut dictum eſt; ſed unam uxorem habere plures viros eſt contra prima præcepta legis naturæ --

11 OBJIC. V. Contra primarium dictamen naturæ eſt remedium apponere ad morbum angendum; ſiquidem natura primariò in ſui conſervationem inclinat. Matrimonium porro ordinatum eſt in remedium concupiſcentiæ, quæ dubio-procul ex pluralitate uxorum augetur; etenim carnale commercium ex frequentia accendit, non extinguit libidinem.

Concupiſcentię remedium finis ſecundarius Conjugii.

RESP. Remedium concupiſcentiæ eſt ſecundarius finis Conjugii; quare tantummodo inſtantia evincit, uxorum pluralitatem eidem fini ſecundario adverſari. Andiendus eſt Auguſtinus *lib. 22. contra Fauſtum cap.* 47. -- Quia homines, aliter ſe habentibus jam moribus, & legibus, non „ poſſunt delectari uxorum multitudine, niſi libidinis magnitudine, ideo errant, & putant omnino haberi non potuiſſe uxores multas, niſi flagrantiâ concupiſcentiæ carnalis, & ſordidæ voluptatis. Comparantes enim nos alios, quorum animi virtutem

„ prorſus noſſe non poſſunt, ſed ſicur ait „ Apoſtolus, ſemetipſus ſibimetipſis non intelligunt. Et quia ipſi etiam ſi unam habuerint; ad eandem non ſolùm generandi „ officio ducti viriliter accedunt, ſed ſæpe „ eocundi ſtimulo victi enerviter pertrahuntur, quaſi veraciter ſibi videntur conjicere, „ quam majori bujuſmodi morbo per multas „ alii captiventur &c. — Si igitur amore prolis habeatur conjogale commercium non augetur concupiſcentia, cum rationis dictamine dirigatur; ſecus ſi concupiſcentiæ flagrantiâ.

12 OBJIC. VI. Primarius finis Connubii eſt penes procreationem prolis: ſed ſimultanea Polygamîa directe huic fini adverſatur; ergo. Minor Propoſitio probatur. Etenim Polygamîa ſimultanea parit ſterilitatem, ut notat Plutarcus *in vita Licurgi*; & hoc in aperto eſt, Salomonis exemplo, qui ex innumeris pene mulieribus non niſi unum ſuſcepit filium Roboam, duaſque filias; ratione itidem comprobatur; ſiquidem ex multiplici uſu nequit virtus ad perfectum perduci.

Exorbitans multitudo uxorum ſterilitatem parit.

RESP. Exorbitans uxorum multitudo ſub inordinatu uſu utique ſterilitatem inferr; & hoc ſenſu redargutus fuit Salomon. Ceterum moderata pluralitas ſub ordinata cohabitatione juxta dictamen rationis illum non cauſat effectum; & in primo ſenſu intelligendus eſt Plutarcus.

13 OBJIC. VII. In animalibus, in quibus Patri, ſeu Matri, incumbit ſollicitudo de prole, eſt contra primariam naturæ intentionem fœminarum pluralitas, ut videre eſt in avibus, quæ cum ſimul pullos nutriant, pluribus non adhærent: ſed ſi homini convenire poteſt uxorum pluralitas id potiſſimùm, quia eſt animal, cui non eſt a natura inditum, quod unum uni adhæreat; ergo.

Cur in nonnullis animantibus pluralitas fœminarum ſit contra finem primarium naturæ.

Argumentum concludit ad mentem D. Thomæ, ex quo deſumptum eſt 3. *contra Gentes cap.* 124. pognare ſcilicet Polygamîam non cum primario naturæ fine. In illis ſiquidem animantibus, inter quæ mari de prole ſollicitudo eſt, fœminarum pluralitas eſt contra primariam intentionem naturæ, quia unus mas præſtare non poteſt pluribus fœminis opem in prolis educatione. Secus dicendum eſt in homine, qui pluribus fœminis in prolis educatione auxiliari potens eſt, ut ex ſe conſtat.

14 Hic placet ſubnectere, quæ ex hoc principio, nempe qood ſimultanea Polygamîa non ſit primario naturæ jure prohibita, perperàm collegit Miſſionarius quidam, ut mox accepimus, Probabiliſmi propugnator inſignis. Is itaque apud Indos evangelizans obvium habuit virum Idololatram optimæ indolis, cui expoſitâ Catholicæ Fidei veritate, Chriſto nomen dare non renuebat, ſi ipſi datum foret cum duabus converſare uxoribus. Hæſit primò Miſſionarius; hinc Ethnicum illum ſciſcitatus eſt: num certò crederet, cohabitare poſſe cum utraque muliere abſque periculo perverſionis? affirmanti rem plane indubiam eſſe, utramque indulſit ſic paralogizans. Probabile eſt, Polygamîam ſimultaneam nullatenus eſſe contra jus naturæ: ut plures Doctores propugnant, quos inter Abulenſis 1. *Reg.* 8. *quæſt.* 25., Gerſon. *in Regulis Moralibus* 2. *part. Alphabeto* 25. *l.* 5., aliique; propterea apud Infideles legitimus ſubſiſtit contractus cum pluribus mulieribus. Longe probabilius eſt, Eccleſiam haud poſſe legitimum conſummatum Matrimonium diſſolvere. Aliàs beneficium Fidei prodeſt tantummodo, quando cohabitatio vergit in contumeliam Creatoris, ut apud Theologos ſolemne eſt. Inferre itaque non dubitavit, in caſu rem eſſe per accidens; proindeque permitti poſſe. Iterumque viro, mulieribuſque interrogatis: num promitterent, facta viri converſione ad Fidem, pacifice vitam ducere, & omnibus annuentibus, virum Catholicorum albo adſcripſit, putans caſum fore per accidens extra poſitivam legem. Oſtendens tamen Proſelyto prohibitam a Chriſto Polygamîam, ipſum docere nitebatur, prohibitionem ob occurrentes circumſtantias impræſentiarum nequaquam urgere.

An Infideli ad Fidem converſo ſit licita Polygamîa.

Haud inficias imus, veliè qooſdam, Polygamîam ſimultaneam juri naturæ non adverſari; verùm oppoſitum indubie communiùs, certiùſque eſt. Hoc Sancti Patres docuere, id unum intendentes veteres Patriarchas Polygamos excuſare; quod caſſo, irritoque labore actum eſſet, ſi Polygamîa licita fuiſſet ſecundùm naturæ leges. Ceterum cum ſub primordiis conditi Orbis Monogamia in nuptiis fuerit inſtituta, atque a Chriſto in lege gratiæ reparata, ita eſt impræſentiarum illicita Polygamîa, ut nullatenus nec per ſe, nec per accidens admitti poſſit; legitimæ ſiquidem nuptiæ cum una in Evangelica lege eſſentialiter inhabilitabant ad inſimul contrahendum cum alia, taliter ut nemo unus Catholicam Religionem cum uxorum pluralitate componere queat, ſive Catholicus ſit, ſive jam nuptus ad Fidem convertatur. Lex Evangelica, cum pro omnibus lata ſit, ſitque ea ſola, in qua ſalus habetur, radicaliter ſaltem omnes adſtringit; & ſufficienter promulgata actu eos, ad quos enunciata eſt, obligat. Hinc fit, ſecundas nuptias, legitima uxore ſuperſtite, etiam apud Ethnicos invalidas fore, quamvis ob ignorantiam invincibilem excuſari poſſint; ea pari ratione, qua ſi Infidelis Sororem duceret, contractus nullus eſſet ob conſanguinitatis impedimentum primi gradus lineæ tranſverſalis, non tamen criminandus, ſi invincibilis adeſſet ignorantia; licèt Cain, & Abel, aliique, ſub Mundi exordio Sororibus nuberent. Quapropter Ethnicus Polygamus, cognitâ Evangelii veritate, unâ tantummodo exceptâ, alias teneretur dimittere uxores; quemadmodum a Sorore recedere deberet, ſi cum ea nupſiſſet.

Nec per ſe, nec per accidens licita eſt impræſentiarum Polygamîa.

Hæc in aperto ſunt. Difficultas tamen occurrit; quænam ex pluribus uxoribus dimittenda, quæve retinenda ſit? Prima generalis regula ea eſt, quod ex duabus prior electa, eſt retinenda, quando legitimus fuit contractus; ſive quia priùs tempore, & titulo, eſt in poſſeſſione; ſive quia cum ſecunda nullum eſt vinculum, niſi reputatum. Cum prima nullus erit contractus, ſi juris

Quænam ex pluribus uxoribus retinenda.

naturæ

naturæ impedimentum interfuerit ; ſecus ſi illud ſolummodo fuerit humani juris, præcepta namque Eccleſiaſtica Ethnicos non ligant. Hinc nequit Miſſionarius pro libito conſulere, ut converſus, priori legitima dimiſſa, aliam ſuperinducat ; nec hac ſuper re ullum eſt invenire privilegium ; & ſi quod dubium occurrat, vel juxta principia juris communis diſſolvendum eſt, vel ad Apoſtolicam Sedem recurrendum. Cum igitur nuptialis contractus inter infideles (ſeclusis impedimentis juris naturalis, vel ſi quæ Princeps ſtatuit) ſit verum Conjugium, licèt Sacramenti perfectione careat, ut habetur Cap. *Quanto*, Cap. *Gaudemus*, *de divortiis*, primæ uxori ſit injuria, ſi dimittatur.

Eſt & alia regula, nempe, ſi Polygamus cum ſuis illegitimis uxoribus ad Fidem convertatur, cum nullâ habitare poteſt, ſed omnes dimittere debet; ſi tamen optio detur, vel unam ex illis novo contractu ducere poteſt, vel aliam. Etenim ante converſionem nulli erat adſtrictus ; & per converſionem plene ſui juris efficitur, ita ut poſſit etiam innuptus manere. Hæc dicta volumus, ſpectatâ rerum naturâ ; fieri namque poteſt, ut unam ex illis ducere teneatur, ſive ad ſedanda in Populis diſſidia, ſive ob Catholicæ Religionis bonum. E prudentia itaque Miſſionarii erit momenta promere, ut Proſelytum indueat ad ea peragenda, quæ magis expedire videbitur.

CONTROVERSIA II.

AN POLYGAMIA SIMULTANEA SECUNDARIO JURI NATURÆ ADVERSETUR.

15 MOmenta, quæ contra ſuperiorem Controverſiam urgere videntur, & quibus fecimus ſatis, abunde evincunt, Polygamiam ſimultaneam adverſari ſecundario juri naturæ. His tamen operæ pretium erit nonnulla ſuperaddere. Igitur

DICENDUM, Polygamiam ſimultaneam adverſari juri naturæ ſecundario.

Poligamia virum imparē reddit ad juſtitiæ debitum perſolvendum.

16 PROB. I. Juri naturali adverſatur ſe imparem reddere ad ſatisfaciendum obligationibus ex juſtitia : ſed Polygamia imparem reddit virum ad ſatisfaciendum obligationibus juſtitiæ erga uxorem : ſiquidem contingere poteſt, ut poſterior conjux inſimul cum priore conjugale commercium petat, & quidem urgentibus utrinque concupiſcentiæ ſtimulis, & tunc temporis una ex ipſis jure ſuo fruſtraretur, immo & conſecutive, niſi rationalis intercederet mora ad ſufficientem reparandam diſpoſitionem ; ergo.

Rixæ, & diſſenſiones in Polygamis.

17 PROB. II. Repugnat juri naturæ, quidquid per ſe parit rixas, ſovetque diſcordias: ſed rixæ, & diſcordiæ, ex uxorum multiplicitate oriuntur ; ergo. Minor in aperto eſt ex Sara cum Agar rixante, & ex Rachele cum Lia, licèt eſſent Sorores. Unde de Agar ſcripſit Theodoretus *quaſt. 67. in Gen.* -- Cum enim Agar gravida eſſet, ſuperbiendi occaſionem inde accepit, & in dominam ſuam magna procacitate utebatur : „ quod ægre ferens Sara, apud Patriarcham „ non recte conqueſta eſt. Ille verò valde „ patienter ferens petulantiam, neque expectans donec ancilla peperiſſet puerum, „ quem in utero geſtabat, tradidit illam „ uxori puniendam: Ecce, inquit, ancilla tua „ in manibus tuis: utere eâ, prout tibi placueris --

Inter Conjuges excellens amor.

18 PROB. III. Dictante natura, inter Conjuges debet dari amor excellens, ut ait Philoſophus 8. *Ethicor. cap. 7.*, & traditur *Gen. 2.*, ubi amor viri ad uxorem Parentum amori præcellere innuitur: *Quamobrem relinquet homo Patrem ſuum, & Matrem, & adhærebit uxori ſuæ* : atqui ad plures uxores non eſt naturaliter poſſibilis hujuſmodi amor: pluribus enim intentus minor eſt ad ſingula ſenſus ; ergo.

Finis ſecundarius naturæ non compatitur cum Polygamia.

19 PROB. IV. Secundarius finis Conjugii eſt communicatio operum, ſcilicet, conſocialis cohabitatio ad regendam Familiam, & domeſtica officia mutuis partitionibus exercenda : atqui Uxorum pluralitas domeſticam hujuſmodi ordinationem ſuſdeque vertit : unaquæque enim ex illis præferri vellet, amorem, & mariti uſum, exoptaret, ſui, ſuorumque filiorum curam unice intenderet ; ergo.

ADVERSA ARGUMENTA REFELLUNTUR.

20 OBJIC. I. Ante legem ſcriptam, & ante Evangelii promulgationem floruit Lex naturæ: ſed antecedenter ad prælaudatas leges licita erat ſimultanea Polygamia; ergo naturali juri nequaquam repugnare dicendum eſt. Minorem nos docet S.Ambroſius *lib. 1. de Abraham cap 4.*, ubi congreſſum Agar cum Abraham referens ait -- Non „ ergo in legem commiſit Abraham, ſed legem prævenit -- Et S. Hieronymus *Epiſt. 3. ad Oceanum* -- Sciebat Apoſtolus lege conceſſum, & exemplo Patriarcharum, ac Moyſis, „ familiare fuiſſe Populo Hebræo noverat „ multis Uxoribus liberos ſpargere --

Lex Moſayca Polygamiā non vetabat.

RESP Laudati Patres non attendunt ad naturæ legem, ſed ad legem ſcriptam. Hanc legem ſcriptam prævenit Abraham, qui neque in legem naturalem commiſit, propter divinam diſpenſationem, ut mox dicetur. S.Hieronymus loquitur de conceſſione per Moſaycam legem. Ceterum naturali jure haud conceſſam fuiſſe ſimultaneam Polygamiam palam fatetur Innocentius III. Cap. *Gaudemus*. *De Divortiis* -- Nec ulli unquam „ licuit ſimul plures Uxores habere, niſi cui „ fuit divinâ revelatione conceſſum --

21 OBJIC. II. Contra jus naturæ nulla conſuetudo prævalere poteſt, ut habetur Cap. *Finali*. *De conſuetudine* : ſed Polygamia licita effecta eſt ex conſuetudine, ut docet Auguſtinus *lib. 3. de Doctrina Chriſtiana cap. 12.* -- Sufficiendæ prolis causâ erat uxorum plurium ſimul uni Viro habendarum „ inculpabilis conſuetudo -- ergo.

RESPONDET Argumento Angelicus in *4.Diſt.33.art.1. ad 1.* -- Conſuetudo non præju-

Conſuetudo qualis ſit varfida.

„ dicat legi naturæ quantùm ad prima præcepta ipſius, quæ ſunt quaſi communes animi conceptiones in ſpeculativis, ſed ea quæ ex iſtis trahuntur ut concluſiones, conſuetudo auget, ut Tullius dicit *in* 2. *Rethoric.*, & ſimiliter minuit; & hujuſmodi eſt præceptum legis naturæ de unitate uxoris „

22 OBJIC. III. Quod nulla lege eſt prohibitum, juri naturali non repugnat: ſed Polygamía ſub primis Mundi ætatibus nulla lege erat prohibita, dicente Auguſtino *lib.* 16. *de Civit. Dei cap.* 38. „ Eo tempore multiplicandæ poſteritatis causâ multas uxores habere lex nulla prohibebat „ & *lib.* 22. *contra Fauſtum cap.* 47. poſtquam declaravit peccatum eſſe vel contra naturam, vel contra bonos mores, vel contra præceptum, agens de Polygamía veterum Patrum, & præcipue Jacob, ait „ Si naturam conſulas, non laſciviendi, ſed generandi causâ, illis mulieribus utebatur; ſi morem, illo tempore, & in illis locis, hoc factitabatur; ſi præceptum, nulla lege prohibebatur „

RESPONDET Angelicus, *ubi ſupra ad* 2. Ea, quæ lex naturalis dictat tanquam ea primis principiis derivata vim coactivam non ſortiri per modum præcepti abſolute, niſi divina, vel humana firmentur lege. Quoniam verò tunc temporis nullum ſive divinum, ſive humanum præceptum extabat; ideo ſic locutus eſt Auguſtinus. Hæc porro doctrina adoptanda eſt, præſuppoſita divina diſpenſatione, de qua ſuperiùs Innocentiùs III.

Jus naturæ ſecundarium quandoque non obligat.

23 OBJIC. IV. Quamvis contra jus naturæ ſit, plura in eodem corpore dari capita, pluresque Dominos in eadem familia, haud tamen ipſi adverſatur dari plura v. g. brachia in eodem corpore, plures ſubditos in eadem familia: atqui in corpore œconomico familiæ Vir eſt caput, Mulier ſubdita eſt, & auxiliaris; ergo contra jus naturæ erit unam mulierem plures habere viros, ſecus unum virum plures uxores. Argumentum habes ex Auguſtino *lib.* 1. *de Nuptiis cap.* 9.

RESP. Auguſtini argumentum eò tendit, ut probet, Polygamíam non ita ſtricte adverſari juri naturali in viro ad uxorem, ſicut in uxore ad virum; quia illa pugnat tantummodo cum ſecundis præceptis, hæc verò cum primis. Non tamen evincit, nullimode Polygamíam eſſe contra jus naturale. Equidem mulier eſt Viro ſubjecta; verùm in operibus familiæ ſuam habet dominationem, quæ ſingularitatem expoſcit.

Mulier in familia ſuam habet dominationem.

24 OBJIC. V. Quoties finis ſecundarius primario officit, non eſt contra jus naturale negligere ſecundarium, ut primarius finis obtineatur: ſed ſecundarius finis non rarò officit primario: ut cum uxor eſt infœcunda; ergo.

RESP. Major propoſitio univerſaliter intellecta falſa eſt; in omnibus ſcilicet caſibus, ubi tam primarius, quàm ſecundarius finis cadit ſub lege. Commune autem proloquium eſt, fine adæquato ceſſante, ceſſare legem. Porro finis adæquatus Conjugii non tam eſt prolis procreatio, quàm domeſtica ſocietas, operumque communicatio, quæ ad vitam neceſſaria ſunt; ea propter etſi quandoque procreatio ceſſet, propter alia bona, quæ ſubſiſtunt, unitas Conjugii ſervari debet, niſi divina accedat diſpenſativa auctoritas.

Unitas Conjugii ſervanda, etſi ceſſet procreatio.

25 OBJIC. VI. Qui juri ſuo poteſt cedere adæquate, poteſt multò magis cedere ex parte; atqui Uxor abſque juris naturalis violatione juri ſuo cedere valet, dando facultatem Viro vovendi caſtitatem; ergo itidem poterit cedere inadæquate dando licentiam, ut ſecundam ducat uxorem.

RESP. Effatum illud tenet, quoties ceſſio juris alteri non officit, ideſt, quando relaxatur id, quod eſt in ſui favorem; ſecus ubi ceſſio alienum jus violat, & rerum conſtitutioni adverſatur. Dum conjux viro largitur facultatem vovendi caſtitatem, ſeipſam eo privat jure, quod in ſui favorem cedit, nec alteri traditur poteſtas ſupra virum, nec ordo rebus conſtitutus perturbatur; ſecus in caſu Polygamíæ.

Quando quis ſuo juri valeat cedere.

26 OBJIC. VII. Juri naturæ haud repugnat nubere cum muliere rixoſa; quia pacis perturbatio, non ex Conjugio, ſed ex uxoris malitia oritur; ergo quamvis ex uxorum multiplicatione rixæ timeantur, habeanturque, non erit effectus per ſe ex fœminarum pluralitate, proveniens, ſed velut obveniens ex mala earundem conditione; ergo.

RESP. In ſtatu naturæ lapſæ per ſe infert diſſidia uxorum pluralitas, & pax rarò admodum, & velut fortuitò componitur. Etenim Zelotypia a natura indita eſt; propterea ubi plures ſunt Zelotypi, ut in caſu ſimultaneæ Polygamíæ, rixæ per ſe oriuntur. Pax verò a virtute animi habetur, quam pauci tantummodo ſevero plurium annorum exercitio acquirunt; ideoque per accidens in Polygamis adinveniri poteſt.

Polygamía per ſe infert rixas.

27 OBJIC. VIII. Si Polygamía cum naturæ lumine ſecundario pugnaret, antiqui Patriarchæ pluribus nubendo peccaſſent: atqui hoc aſſerere nimis durum eſt, cum Scriptura, & Patres, ipſos laudibus commendent; ergo dicendum videtur, neque de ſecundario naturæ jure prohibitam eſſe.

Manichæi apud Auguſtinum *lib.* 22. *contra Fauſtum cap* 47., ſicut & Calvinus, ut ſupra *num.* 1. notatum eſt, facili negotio ab hoc argumento ſeſe expediunt, ultrò admittentes, antiquos Patres mortaliter peccaſſe; quod comprobant.

Primò. Quia Agar *Gen.* 21. vocatur Ancilla, & *cap.* 25. concubina nominatur, ſicut & aliæ Patriarcharum mulieres, præter primam, concubinæ dicebantur.

Secundò. S. Ambroſius *lib.* 1. *de Abraham cap.* 4. expreſſe Conjugium Agar cum Abrahamo adulterium nuncupat.

Tertiò. Leo Magnus *Epiſt.* 92. *ad Ruſticum cap.* 4. declarat, exemplo Agar, concubinam haud veræ uxoris nomen habere.

28 Itaque priuſquam argumento fiat ſatis, Sectariorum ſolutio confutanda eſt. Patriarchæ non niſi impie dicuntur adulteri; cum nuſquam illos Scriptura redarguat, immo clare teſtatur, Juſtos regnaturos *cum Abraham, Iſaac, & Jacob*. Matth. 8., & aliàs de iiſdem nullam innuat pœnitudinem. Nec Hæreticorum urgent momenta.

Ad primum reſp. Secundæ Uxores Ancillæ

Google

Uxores Patriarcharum aut Ancillæ, & Concubinæ dictæ.

cillæ dicebantur, & Concubinæ, quantùm ad ſocietatem bonorum, & hæreditaria jura, plenamque domus gubernationem; munia namque hujuſmodi, & privilegia, ad ſolam principalem Uxorem ſpectabant. Hujus filii in abſoluta hæreditaris jura ſuccedebant; ſecus ſecundarum Uxorum geniti, quibus aliquid ſolummodo de bonis concedebatur, ut legere eſt *Gen.* 25., ubi Abraham filiis Concubinarum aliqua tantùm munera dedit. Ceterum quoad jura nuptialia legitimæ Uxores erant; ut clare innuitur *Judic.* 19., ubi de quodam Levita dicitur: *Accepit ſibi uxorem Concubinam de Bethleem Juda.* Utique impræſentiarum Concubinæ nomen in deteriorem partem uſurpatur; hoc tamen non officit antiquæ locutioni, & intelligentiæ.

Conjugium Abrahæ cum Agar fuit myſterium.

Ad ſecundum. Eo loco S. Doctor pluribus excuſare contendit congreſſum Abrahæ cum Agar. Ait quidem adulteraſſe, ſed excuſandum fore; quia id egit non ardore libidinis, ſed amore poſteritatis. Verùm in poſtrema reſponſione aperte fatetur, Conjugium Abrahæ cum Agar non fuiſſe peccatum, ſed myſterium; Deus enim ita fieri voluit ad aliquid futurum ſignificandum, ut Apoſtolus exponit *ad Galat.* 4. Ex quo intelligimus, Ambroſium exiſtimaſſe, Conjugium cum pluribus Uxoribus alioqui illicitum, Dei diſpenſatione factum eſſe licitum; quæ eſt ſolutio, quam poſtea Innocentius III., & Scholaſtici ſecuti ſunt. Sic Bellarminus *De Matrim. cap.* 11. *lib.* 1.

Connubium Agar cũ Abraham ſubſtantialiter verum Matrimonium.

Ad tertium. S. Leo aſſerit, Matrimonium, quod in lege Gratiæ contrahitur cum Serva, propter Eccleſiaſticum impedimentum non eſſe verum Matrimonium, nec in Conjugio, ubi ſerva aſſumitur, perfectam adeſſe ſignificationem unionis Chriſti cum Eccleſia. Ad hunc itaque perfectæ ſignificationis defectum explicandum proponit S. Pontifex exemplum Connubii Agar Ancillæ cum Abraham; quod utique perfectum non erat quoad ſignificationem, quamvis ſubſtantialiter verum eſſet Matrimonium, cum, ſuppoſita divina diſpenſatione, de qua mox dicetur, nullum impedimentum adeſſet.

Patriarchæ abſque noxa Polygami.

29 Confutatis Hæreticorum cavillis, argumento reſpondemus, neutiquam antiquos Patriarchas peccaſſe, & licite uſque ad Chriſti adventum pluribus nupſiſſe propter ſpecialem a Deo conceſſam diſpenſationem, ut Dei Populus, qui non niſi per carnalem propagationem creſcere poterat, multiplicaretur. Hoc nos docet Innocentius III. *De Divortiis* Cap. *Gaudemus* — Nulli unquam licuit ſimul plures uxores habere, niſi cui fuit divina revelatione conceſſum . . . per quam ſicut Jacob a mendacio, Iſraelitæ a furto, Samſon ab homicidio: ſic & Patriarchæ, & alii viri juſti, qui plures leguntur ſimul habuiſſe uxores, ab adulterio excuſantur —

30 DICES. Jus naturale diſpenſationem non patitur, ut in mendacio, & perjurio videre eſt: ſed Polygamia pugnat cum jure naturali; ergo diſpenſari nequit.

RESP. Jus naturale in præceptis primæ lineæ diſpenſationem nuſquam admittit; ſecus in præceptis lineæ ſecundæ. Super mendacium, perjurium, & hujuſmodi, cum dicant eſſentialem repugnantiam ad divinam veracitatem, diſpenſatio non cadit; hoc porro impræſentiarum non urget, cum Polygamia ſimultanea ſecundario naturæ juri opponatur. Habes quidem ex Innocentio mox laudato Jacob a mendacio excuſatum, non tamen eo ſenſu, quod Deus diſpenſaverit, ut mentiendo Jacob non peccaret; ſed taliter locutionem diſponendo, ut mendax non foret, ut fuſe explicat Auguſtinus *De mendacio.*

Diſpenſatio quando repugnat.

31 INSTABIS. Diſpenſatio ſuper præcepta legis naturæ debet certò per Scripturas innoteſcere: ſed diſpenſatio ſimultaneæ Polygamiæ nullatenus ex Scripturis manifeſtatur; ergo.

RESP. S. Thomas *Suppl. quæſt.* 65. *art.* 2. *ad* 3. docet, hujuſcemodi diſpenſationem innotuiſſe per internam revelationem — Qualis eſt lex, talis debet eſſe diſpenſatio legis; & quia lex naturæ eſt cordibus impreſſa, non oportuit diſpenſationem eorum, quæ ad legem naturæ pertinent, lege ſcripta dari, ſed per internam diſpenſationem fieri — Hæc autem interna diſpenſatio poſtmodum traditione, & exemplo, aliis palam facta eſt.

32 QUÆRES, num talis diſpenſatio Populo Dei conceſſa, ad Gentiles extenderetur?

Diſpenſatio divina circa Polygamiam ad Gentiles extenſa.

RESP. Satis probabile eſt, extenſam fuiſſe ad Gentes, quod dubio-procul ab Auguſtino colligitur, qui *lib.* 22. *contra Fauſtum Cap.* 47. de Polygamia ſcribit — Quando mos erat, crimen non erat; & nunc propterea crimen eſt, quia mos non eſt. Alia enim ſunt peccata contra naturam, alia contra mores, alia contra præcepta. Quæ cum ita ſint, quid tandem criminis eſt, quod de pluribus ſimul habitis uxoribus objicitur Sancto Viro Jacob? Si naturam conſulas, non laſciviendi, ſed gignendi cauſâ illis mulieribus utebatur; ſi morem, illo tempore, atque in illis terris, hoc factitabatur; ſi præceptum, nulla lege prohibebatur. Nunc verò cur crimen eſt, ſi quis hoc faciat, niſi quia moribus, & legibus non licet? — Laban porro aliter a Populo Dei ſentiebat; & apud Gentes morabatur.

33 Adversùs opinionem hanc urgere videtur, quod Gentes impræſentiarum abſque noxa pluribus nubunt; non enim iiſdem innotuit diſpenſationis revocatio. Aliàs myſterium inductivum diſpenſationis quoad Populum Dei, videlicet illius Gentis propagatio, ex qua Chriſtus naſciturus erat, quoad Gentes non ſubſiſtit; ex propter ad eaſdem non videtur extenſa diſpenſatio.

Verùm ab ultimo incipiendo. Satis compertum eſt, non deeſſe in hac extenſione myſterium. Chriſtus ſiquidem naſciturus erat ſecundùm carnem ex Populo Hebræorum; ſpiritaliter tamen erat naſciturus in Gentibus, qui ipſum in Evangelica prædicatione ſuſceperunt. Propterea diſpenſatio fuit univerſalis uſque ad tempus, & debet abſolute dici abrogata; etenim, completis myſteriis, amplius vigere non debebat; & de facto nunc non viget, eo quod Chriſtus ad priſtinam unitatem reduxit Conjugium. Hoc

Gen-

Gentibus innotuit; ſiquidem in omnem terram exivit ſonus Evangelicæ prædicationis.

CONTROVERSIA III.

AN POLYGAMIA SIMULTANEA EVANGELICA LEGE SIT VETITA.

SUb Diſputationis exordio *num.* 1. Novatores dedimus, qui ſimultaneam Polygamiam poſt Chriſti adventum ut licitam adoptarunt. Contra eoſdem nunc

DICENDUM, ſimultaneam Polygamiam Evangelica Lege prohibitam eſſe.

Conjugium in lege Gratiæ juxta primævam inſtitutionem.

34 PROB. I. Chriſtus in Lege Evangelica Conjugium ſecundùm primævam inſtitutionem reformavit: atqui prima Conjugii inſtitutio ſimultaneam non admittit Polygamiam; ergo hæc Evangelica Lege vetita eſt. Argumentum legitur *Matth.* 19. *verſ.* 4., *&* *ſeqq.*, ubi Phariſæis interrogantibus, num liceret uxorem dimittere, repoſuit Chriſtus: *Non legiſtis, quia qui fecit hominem ab initio, maſculum, & fœminam fecit eos? & dixit: propter hoc dimittet homo Patrem, & Matrem, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una; Itaque jam non ſunt duo, ſed una caro.* En ad priſtinam unitatem revocatum Conjugium, declarans Chriſtus, ipſum ex Viro, & una tantummodo Uxore, conſtare debere. *Itaque jam non ſunt duo, ſed una caro.* S. Anſelmus ſuper laudatum Matthæi textum habet — Maſculum, & fœminam fecit eos: „ Non dixit fœminas, ſed fœminam, multiplicationem Conjugii excludens, & ad idem confirmandum dicit: propter hoc quidem, ideſt, propter hanc unam conjunctionem, dimittet homo Patrem, & Matrem, & adhærebit uxori ſuæ, non uxoribus —

Adulter eſt, qui, vivente uxore, alteri commiſcetur.

35 PROB. II. Sub Statu legis Gratiæ adulterii reus eſt, qui, priore vivente uxore, aliam ducit: ſed niſi conceſſio ſimultaneæ Polygamiæ ceſſaſſet, immo oppoſita lex non urgeret, nullatenus de adulterio criminandus eſſet, qui, vivente priore uxore, aliam duceret; ergo. Argumentum habes Marci 10. verſ. 11., & ſeq. *Quicunque dimiſerit uxorem ſuam, & aliam duxerit, adulterium committit ſuper eam. Et ſi uxor dimiſerit virum ſuum, & alii nupſerit, mœchatur.*

Monogamia viri, & fœminæ.

36 PROB. III. Æqualis juris eſt in Statu reparatæ ſalutis Monogamia ex parte Viri, atque ex parte Fœminæ: aſt, nemine diſcrepante, Mulier plures nequit habere Viros; ergo Vir itidem plures Uxores habere non poteſt. Hoc ex Apoſtolo 1. ad Corinth. 7. verſ. 2. habemus: *Propter fornicationem, unuſquiſque ſuam uxorem habeat, & unaquæque ſuum virum habeat.* Vides apertam æqualitatem Virum inter, & Mulierem. Et ſane Connubium in lege Gratiæ elevatum eſt ad perfecte ſignificandam unionem Chriſti cum Eccleſia, imperfectâ, quam in veteri lege habebat, evacuata ſignificatione: Ad Epheſ. 5. verſ. 32. *Sacramentum hoc magnum eſt, ego autem dico in Chriſto, & in Eccleſia.* Porro perfecta ſignificatio haud componitur cum uxorum multiplicitate; uni enim Eccleſiæ deſponſatus eſt Chriſtus. Quare egregie dicebat S. Iſidorus Hiſpalenſis *lib.* 2. *de Officiis Cap.* 19. — Sicut unus Chriſtus, „ & una Eccleſia; ita & unus vir, & una uxor, tam ſecundùm generis documentum, quàm ſecundùm Chriſti Sacramentum —

SS. Patres Polygamiam ſimultaneam reprobant.

37 PROB. IV. ex Patribus. Chryſoſtomus *hom.* 56. *in Geneſim* habet — Audiens „ quod Jacob accepit & majorem natu, & poſtea minorem, ne turberis· neque juxta ſtatum qui tunc eſt, opera, quæ tunc facta, judices. Tunc enim quia principia erant, permiſſum fuit cum duabus, vel tribus, vel pluribus uxoribus miſceri, ut humanum genus propagaretur Nunc verò quia per Dei gratiam humanum genus valde multiplicatum eſt, & pietas incrementum accepit, adinveniens utique Chriſtus, & virtutem in hominibus plantans, Angeloſque, ut ita dicam, ex hominibus ſiciens, omnem illam veterem conſuetudinem abolevit. Vides, quomodo non oportet conſuetudinem prætexere, ſed quod juſtum eſt, inquirere? —

Theophilactus *in cap.* 19. *Matth.* — Quid „ igitur Chriſtus? Oſtendit opus, & legiſlationem ejus, qui nos a principio formavit, eſſe monogamiam. Ab initio enim unum conjunxit Deus uni; atque ita non oportet unum virum conjungi multis mulieribus, neque mulierem unam viris multis: ſed eos, ſicut ab initio conjuncti fuerunt, manere, neque abſque cauſa cohabitationem divellere —

Victor Antiochenus *ad cap.* 10. *Marci* — „ Nunc verò ex ipſa legis forma, primaque generis noſtri inſtitutione, unum virum uni tantùm mulieri perpetuò citra ullum prorſus diſſidium cohabitare debere oſtendit —

Olympiodorus *ad cap.* 7. *Eccleſiaſtis* — „ Licebat antiquis Patribus uxores multas accipere .... quæ tamen nobis Evangelica lex coercuit —

S. Ambroſius *lib.* 1. *de Abraham cap.* 7. — Non licet tibi uxore vivente uxorem ducere; nam & aliam quærere, cum habes tuam, crimen eſt adulterii —

S. Auguſtinus *de Doctrina Chriſtiana lib.* 3. *cap.* 12. loquens de Patriarcharum Polygamia habet — In hujuſcemodi moribus, quidquid „ illorum temporum Sancti non libidinoſe faciebant, quamvis ea facerent, quæ hoc tempore niſi per libidinem fieri non poſſunt, non culpat Scriptura —

Iiſdem concinunt ceteri Patres. Hinc meritò Tridentinum *Seſſ.* 24. *can.* 2. oppoſitum ſentientes execratur — Si quis dixerit, „ licere Chriſtianis plures ſimul habere uxores, & hoc nulla lege Divina eſſe prohibitum, anathema ſit —

SOL-

SOLVUNTUR HÆRETICORUM MOMENTA.

38 OBJIC. I. Nollibi clariùs Evangelicam legem circa Conjugium explicatam habemus, quàm apud Apoſtolum 1 *ad Corinth.* 7. atqui ibi ſola excluditur Virorum Polygamía; ergo Polygamía Uxorum Evangelio non repugnat. Minor probatur. Apoſtolus aſſerit, ſolam fœminam eſſe viro alligatam uſque ad mortem, ita ut alium virum habere nequeat verſ. 39. *Mulier alligata eſt legi, quanto tempore vir ejus vivit, quod ſi dormierit vir ejus, liberata eſt; cui vult nubat.* Et ad Rom. 7. verſ. 3. *Vivente viro, vocabitur adultera, ſi fuerit cum alio viro.* En vinculum ex parte uxoris, ſecus ex parte viri.

Virum inter, & fœminam jura æqualia.

RESP. Apoſtolus eo loci Monogamiam tum ex parte viri, quàm ex parte fœminæ aperte declaravit dicens: *Unuſquiſque ſuam uxorem habeat, & unaquæque ſuum virum habeat*; atque utriuſque jura æqualia fore, declarat. Expreſſiùs quidem de fœminis ſermonem inſtituit; quia quoad ipſas Polygamía majorem explicat turpitudinem.

39 OBJIC. II. Lex Evangelica majorem exquirit temperantiam in Miniſtris Altaris, quàm in Laicis: ſed illis unam concedit uxorem 1. ad Thimoth. 3. verſ. 2. *Oportet Epiſcopum irreprehenſibilem eſſe, unius uxoris virum*; ergo Laicis plures concedit. Etenim Epiſcoporum mentionem faciens, illis unam tantummodo indulgens uxorem, ſupponit aliis ab Epiſcopo plures eſſe licitas; exceptio namque firmat regulam in contrarium. Sic Ochinus.

RESP. Perperàm ab Ochino intelligitur Apoſtolus. Etenim juxta nonnullorum placitum *ibidem* Paulus loquitur non de unitate uxoris terrenæ, ſed ſpiritualis, videlicet Eccleſiæ, cujus Epiſcopus eſt Sponſus. Alii verò contendunt, & quidem juxta litteram, Apoſtolum ſermonem habere de Epiſcopo uxorato, antequam Sacris initiaretur, declarando, bigamos, eos nempe, qui ſucceſſive plures duxerunt uxores, haud aſſumi poſſe ad Altaris miniſteria; adeoque directe evincitur, Laicis fas eſſe Polygamíam ſucceſſivam ſecundùm effatum in argumento uſurpatum, ſcilicet quod exceptio firmet regulam in contrarium.

Diſcrimen inter Laicos, & Altaris Miniſtros.

40 OBJIC. III. In lege Evangelica eadem eſt nuptiarum, & ciborum libertas: hinc Apoſtolus 1. ad Thimoth. 4. verſ. 3. reprobat doctrinam *prohibentium nubere, abſtinere a cibis, quos Deus creavit*; atqui abſque noxa fas eſt pluribus ſimul cibis uti; ergo ſimiliter pluribus nuptiis. Et ſane ratio, quam refert Paulus, æqualiter evincit, nempe: *Quia omnis Creatura Dei bona eſt, & nihil rejiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur.*

RESP. Abutuntur Hæretici Pauli textu. Non enim par ratio eſt pluralitatis ciborum, ac Nuptiarum. Illa nulli naturali principio contrariatur; hæc verò ſecundario naturæ juri adverſatur. Pluralitas ciborum nullæ ſignificationi opponitur; ſecus illa nuptiarum. Itaque Hæretici, de quibus Apoſtolus, illicitas eſſe contendebant nuptias quaſcunque, & quoſdam cibos, utpote a Deo malo; ex adverſo Paulus abſolute aſſirmat, nuptias licitas fore, nullumque cibum eſſe naturâ ſuâ malum. Verùm de ſimultanea Polygamía nihil.

Diſcrimen nuptias inter, & cibos.

41 OBJIC. IV. Lex Evangelica non eſt everſiva Oraculorum prophetantium multitudinem Gentium, velut arenæ maris, credituram in Chriſtum: atqui lex Monogamiæ hujus multitudinis propagationi adverſatur; ergo hujuſmodi lex, arbitraria meritò cenſenda eſt, perſeverante potius permiſſione ob eam rationem antiquis Patribus conceſſa.

RESP. Oracula prophetaverunt, ab extremis Mundi plagis vocandas Gentes ad Chriſtum; adeoque in omnem Terram exivit ſonus Prædicantium, & ex omni Natione, quæ ſub cœlo eſt, fuere qui crediderunt. Verùm hujuſce propagationis medium haud fuit corporale, ſed ſpiritale, prædicatio, videlicet, verbi Dei; cumque lex Chriſti ſit plenitudinis Gratiæ non debuit propagari carnaliter, ut in veteri lege contingit.

Lex gratiæ prædicatione diffuſa.

42 OBJIC. V. Lex Gratiæ in Conjugio conſervare intendit ſignificationem conjunctionis Chriſti cum Eccleſia: ſed per Monogamiam hæc ſignificatio non ſervatur: etenim Chriſtus ita unitus eſt Sponſæ, Ideſt Univerſali Eccleſiæ, ut inſimul pluribus Eccleſiis ſit conjunctus, & quidem ſeparabiliter, ita ut viduus non efficiatur per mortem, ideſt per Apoſtaſiam, unius particularis Eccleſiæ; ergo ad complendam perfectam ſignificationem licita cenſenda eſt carnalis Polygamía.

RESP. Sponſa Chriſti una eſt ſimpliciter; univerſalis quippe Eccleſia haud alia eſt a particularibus, ſed ex pluribus velut ex partibus conſurgit. Plures autem Uxores ſimul ſumptæ non unam efficiunt, ſed pluralitatem retinent; propterea non ſtat perfecta ſignificatio, ſi plures habeantur.

Univerſalis Eccleſia non alia a particularibus.

43 OBJIC. VI. Valentinianus Senior, teſte Socrate *lib.* 4. *hiſt. cap.* 26. vivente Severa prima Uxore, nupſit cum Juſtina, & legem condidit ut quiſque poſſet legitime duas habere Uxores. Loquens ille de Valeriano Iuniore hæc habet — Hunc Valentinianum intelligamus oportet ex Juſtina natum fuiſſe, quam Pater ejus, priore Conjuge Severa adhuc vivente, duxerat .... „ Quare legem tulit, ut cuicomque volenti „ liceret duas Uxores habere legitimas: eam„ que in ſingulis Civitatibus divulgavit. Lege „ itaque divulgata, ipſe Juſtinam duxit Uxo„ rem, ex qua Valentinianum Juniorem, & „ & tres filias Juſtam, Gratam, & Galiam „ procreavit — Lotharius itidem Imp. duas Uxores habuit Teutbergam, & Vualdradam; ergo.

RESP. Socrates in hac narratione turpiter erravit, cum Hieronymus, Sozomenus, Theodoretus, aliique Scriptores ætate ſuppares, hac ſuper re altum habeant ſilentium. Quod argumentum utpote negativum licèt non magni faciendum eſſe videatur, attamen vim habere nemo inficias ibit, ſi attendat Ammianum Marcellinum, virum ceteroqui

Valentinianus a calumnia vendicatur.

Et-

Ethnicum, qui Valentiniani geſta exacte referre, Imperatorem laudaſſe tanquam præcipuum pudicitiæ cultorem, atque ipſum de nimia in adulteros ſeveritate reprehendiſſe. Porro ſi duas ſimul habuiſſet uxores, nec de pudicitia laudabilis foret, nec in Mœchos animadvetere debuiſſet & ipſe adulter. Duxit quidem Juſtinam, ſed poſt Severæ obitum; qua de re nequaquam criminandus eſt.

Lotharii repudium reprobatum.

Lotharii factum Adverſantibus obeſt. Siqnidem Nicolaus I. Lotharium excommunicandum duxit Can. *An non* 24. *q.* 3. — An „ non diſtricta ultione feriendus eſt, qui in „ duabus Uxoribus adulterium Lamech, & „ flagitium imitatus eſſe dignoſceris? — Aliàs argumentum non eſt ad rem. Nam Epiſcopi, qui Regi favebant, in Concilio Aquiſgranenſi III. perperàm declararunt Matrimonium cum Teutberga nullum — Credi„ mus, non illam fuiſſe idoneam, & legiti„ mam Conjugem, neque a Deo præparatam „ Uxorem, quæ publica, ut dictum eſt, „ confeſſione, inceſtuoſo fornicationis cri„ mine denotata probatur —

44 OBJIC. VII. Canones adversùs legem Chriſti diſponere non valent: ait hi Uxorum pluralitatem concedunt, ut legere eſt Can. *Si qua mulier* 31. *quæſt.* 1. ubi viro indulgetur uxorem dimittere, quam probavit ſibi mortem molitam fuiſſe — Et ſi vo„ luerit aliam ducere, ipſa autem inſidiatrix „ pœnitentiæ ſubjecta abſque ſpe Conjugii „ permaneat — Itidem Can. *Uxor a viro*, ubi præſcribitur, quod ſi mulier propter crimen diſcedat a viro, maneat inupta, ſecus vir — „ Quia viro licet aliam ducere — Pariter Can. *Quod propoſuiſti* eadem quæſt. 7. 32. Gregorius II. Viro non potenti ſe continere concedit, ne aliam ducat, quando prior propter infirmam valetudinem debitum nequit reddere. Ad rem faciunt Canones, ubi Polygamia humano jure prohibetur.

Canones Polygamiæ non favent.

RESP. Canones perpetui ſunt in propugnanda Monogamia, nihilque adversùs eam ſanciunt. In Can. *Si qua mulier*, illa verba: *Etſi voluerit aliam ducere* nequaquam reperiuntur apud Ivonem; in aliis Codicibus vel legitur *poſt mortem uxoris*, vel ſic explicari debet, ut in pœnam delicti, mulieri, etiam defuncto viro, prohibeatur nubere. Eundem ſenſum patitur Can. *Uxor a viro*, qui tribuitur S. Ambroſio, ſed falſatum fuiſſe meritò aſſerendum eſt; cum ex ſincera mente S. Doctoris nobis exhibita tum *lib.* 1. *de Abraham cap.* 4., & 7., tum *in Comment. ad cap.* 16. *Luca cap.* 1. *lib* 8. Polygamiam reprobatam habeamus. Can. *Quod propoſuiſti* agit de muliere morbo correpta cum impotentia perpetua, quæ Conjugium dirimit. Ea propter Gregorius haud concedit duas ſimul uxores; ſed priorem contractum irritum fuiſſe declarat. Præſcribit, ut alimenta mulieri ſubminiſtrentur; quia ob paupertatem, & infirmitatem, ſibi victum comparare nequibat. Canones alii Polygamiam prohibent; ſed non inde evincitur, eam ſola humana lege proſcriptam; ſiquidem tum furtum, tum homicidium a Jure Civili, & Canonico execrantur, utvis a divina, & naturali lege prohibita. Leges itaque illæ legis naturalis, & divinæ confirmatoriæ dicuntur.

45 OBJIC. VIII. Paulus, ubi recenſet, qui digni non ſunt Cœlorum Regno, non enumerat, qui duas habent uxores. Ubi Apoſtoli Gentes inſtruunt, a quibus abſtinere debent, de Polygamia nihil referunt; & dum Gentiles, Judeoſque, apud quos Polygamia invaluerat, ad fidem receperunt, a pluribus uxoribus eoſdem non ſejunxere. Nemo unus ex Prophetis, aut Apoſtolis, in Polygamos animadvertit; immo Paulus propter fornicationem præcipit, ut unuſquiſque uxorem ſuam habeat. Ubi ergo vir nequit ſe continere, aut ab uxore diſtat, alia utique ei permittenda eſt.

Lex gratiæ adverſus Polygamos.

RESP. Momenta hujuſmodi a Philippo Langravio Haſſiæ excogitata ſatis innuunt mentis obcæcationem Hæreticorum. An non Virginalis, & Conjugalis Caſtimonia potiſſimùm in Evangelica Lege relucet? Ceterum, ut argumento fiat ſatis, Apoſtoli Chriſti doctrinam promulgantes, Polygamiam eidem contrariam prædicaverunt. Paulus in ſuis Canonicis Scriptis eandem expunxit, atque abunde reprobos inter enumeravit Polygamos, dum a Cœlorum Regno Adulteros proſcripſit. Evangelici Præcones a Polygamia abſtinere docuerunt Gentes, ubi fugere fornicationem præceperunt, nullumque ad Sacrum regenerationis lavacrum admittebant, niſi prævia rei Chriſtianæ Inſtructione, cum præceperit Chriſtus docere omnes gentes baptizantes &c. Puniebantque Apoſtoli, & Prophetæ Polygamos, eiſdem enunciantes venturam iram. Paulus autem propter fornicationem conceſſit uxorem, non uxores, immo de uxore ſemper ſingulariter loquitur. Quod additur, Auguſtinus ſolvit, affirmans, quod, ubi abundavit delictum, ſuperabundavit & gratia; & quod corruptæ naturæ eſt impoſſibile, gratiâ completur.

46 OBJIC. IX. Non eſt dicenda revocata indulgentia Patribus elargita, ſi nunc quoque valor diſpenſationis ſubſiſtit. Hæc porro diſpenſatio ſubſiſtit. Nam Eccleſia valet in ſolemni continentiæ voto diſpenſare, ne Regnum aliquod ſucceſſione careat; adeoque potiori jure diſpenſare poterit, ut duabus quis nubat, ubi prior infœcunda dignoſcatur. Hoc perpendens Langravius *in ſua Poſtulatione* commendat Lutheri conſilium Regi Angliæ datum; nempe ut priorem non dimitteret Conjugem, ſed ut aliam ſimul ſuperinduceret; ac ſubdit — Utique plus „ ſitum eſt in bona conſcientia, ſalute ani„ mæ, Chriſtianâ vitâ, abſtractione ab igno„ minia, & inordinata luxuria, quàm in „ eo, ut quis hæredes vel nullos habeat —

RESP. Conſultores *in hiſtorica notione* relati Langravio reſpondentes *num.* 9. habent — Certis tamen caſibus locus eſt di„ ſpenſationi: ſi quis apud exteras Nationes „ captivus ad curam corporis, & ſanitatem, „ inibi alteram uxorem ſuperinduceret: vel „ ſi quis haberet leproſam; his caſibus alte„ ram ducere, cum conſilio ſui Paſtoris, „ non intentione novam legem inducendi, „ ſed ſuæ neceſſitati conſulendi, hunc neſci„ mus, qua ratione damnare liceret — id ſenſere illi Sathanæ diſcipuli; ſecus Eccleſia,

quæ

Eccleſia nequit diſpenſare in jure divino.

quæ apprime novis, ſe in legem divinam nullam habere poteſtatem. Non ignobilis Theologorum portio negat, Papam in ſolemni voto diſpenſare poſſe; quia ſolemnitas voti creditur divini juris. Qui autem ex Scholaſticis hoc non renuunt, ſolemnitatem volunt eſſe juris Eccleſiaſtici; circa quod ſupremam obtinet Eccleſia auctoritatem.

CONTROVERSIA IV.

AN POLYGAMIA SUCCESSIVA SIT PROHIBITA.

47 MOntaniſtæ ſecundas nuptias, demortua priore Uxore, illicitas jure divino damnaverunt. His ſubſcripſit Tertullianus factus & ipſe Montaniſta; & contra catholice ſentientes librum exaravit de Monogamia, ubi Marcionitas blaſphemare dicit, cum omnes ſubtrahant nuptias, Catholicos verò, quos Pſychicos nuncupat, luxuriare, cum ſecundas indulgent. Inter Catalogiſtas ſunt, qui Græcis Montaniſtarum errorem affingunt; verùm quoad ſecundas nuptias nequaquam erraverunt, ut mox videbitur. Illud compertum eſt, dogma de ſucceſſiva Polygamia Nuvatianis haud arriſiſſe; ut legere eſt apud Theodoretum *lib.* 3. *Hæreticarum Fabularum cap.* 5. — Eos enim, qui ſe„ cundas nuptias inierint, a Sacris Myſteriis „ repellunt —

Controverſia inter Orientales circa tertias, & quartas Nuptias.

48 De Trigamia, nempe de tertiis Nuptiis, ſicut & de quartis, quas Græci Tetragamiam dicunt, gravis olim apud Orientales viguit contentio. *S.* Gregorius Nazianzenus *Orat.* 37. in illud Evangelii: *Cum conſummaſſet Jeſus* &c. hæc de Matrimonio habet — Primum lex eſt, ſecundum „ venia, & indulgentia, tertium iniquitas; „ Qui autem hunc numerum excedit porci„ nus plane eſt — & S. Baſilius *Can.* 4. *Epiſtola Canonica ad Amphilochium* Trigamiam juxta Patrum vocabulum caſtigatam vocat fornicationem, & *Can.* 50. eam appellat Eccleſiæ inquinamentum, *Canone* autem 79. habet — Patres Polygamiam ſilentio præter„ miſere ut belvinam, & omnino ab homi„ num genere alienam. Nobis autem pro„ batur, eam majus eſſe fornicatione pecca„ tum; & ideo conſentaneum eſt, ut ii Ca„ nonibus ſubjiciantur —

Omnis contractus, qui Trigamiæ limites excedit, nominatur Polygamia, ut commentatur Balſamon.

Tantorum Virorum ſenſa quoſdam allucinata ſunt Antiſtites, ut quartas Nuptias divino jure vetitas crederent. His adhærens Baſilius Macedo Imperator *Novellâ*, cui titulus: *Non licere ad quartas nuptias tranſire*, refert legem a Priſcis ſcriptam, atque a Juſtiniano roboratam, in qua tum tertiæ, tum quartæ Nuptiæ concedebantur, ſubdens, ſe, ne priſcis legibus acquieſcat, divina lege impediri; hinc tertio Conjugio juxta Orientales Canones reprobato, quartum irritum prorſus declaravit, filioſque ex eo ſuſceptos illegitimos. Similem Conſtitutionem, quæ eſt nonageſima, edidit Imp. Leo Sapiens, Baſilii Filius, qui cum ex tertia Conjuge Eudocia prolem nequaquam ſuſcepiſſet, illa mortua, Zoem Corbonopſinæ filiam ſibi Matrimonio copulavit, ut filium ex ea illegitime ſuſceptum, jure Principis legitimatum, Imperii Succeſſorem relinqueret. Hoc porrò graviſſimas excitavit contentiones; & Nicolaus Patriarcha CP. *Myſticus* nuncupatus adversùs Imperatorem ſtetit; verùm depoſitione, & exilio, a Leone mulctatus, ſubſtituitur Euthymius Syncellus probatæ virtutis Vir.

Elapſo ab his quinquennio, moritur Leo, qui Succeſſorem habuit Alexandrum Fratrem ſuum. Hic Imperii ſui initio Nicolaum quartas nuptias execrantem, ipſique jura Imperii proclamantem, Sedi reſtituit; contumelioſe Euthymium depoſuit, atque exulem amandavit, qui brevi vitâ functus eſt. Verùm & Alexander non multò poſt idem fatum ſubiit, delegato Imperio Conſtantino puero ſeptenni Leonis Filio, cujus præcipuum Tutorem dixit Nicolaum. Hic querulam dedit Romano Pontifici Epiſtolam, qua contendebat quartas nuptias jure divino prohibitas, ſed inter hæc ab aula pellitur; poſtmodum, urgente Imperatore, cogitavit de pace Eccleſiæ reddenda, atque in eam Sententiam venit, ut humano jure quartas nuptias vetitas dixerit, eoque conſilio cum Euthymianis rem compoſuit; atque, inſtante Cæſare, honorifice ad Urbem reportavit corpus Euthymii. Facta dein lex eſt, ut in poſterum tertiæ Nuptiæ quandoque concederentur, ea tamen lege ut ſi quis trigeſimum ætatis annum attigerit, atque ex prioribus uxoribus filios non ſuſceperit, impoſitâ pœnâ, tertia indulgeretur Conjux, immo etſi filiis non caruerit, ſed pœnâ injunctâ graviori; ſi verò quadraginta ſit annorum, & prolem non habeat ſub diuturniore, & auſteriore pœna tertium permitteretur Conjugium, ſecus ſi nati ſuperſint; quartæ autem Nuptiæ nuſquam concederentur, tanquam Canonico impedimento irritæ. Lex hujuſmodi inſerta legitur *in Tom. Unionis lib.* 2. *juris Orientalis fol.* 104.

Lex apud Orientales circa tertia, & quarta Connubia.

His, communi fere calculo, firmatis, reddita eſt Eccleſiæ tranquillitas, refragantibus nihilominus quibuſdam Monachis, qui Decreto Nicolai circa quartas Nuptias reſtiterunt; donec florentibus Conſtantino, & Baſilio Fratribus Impp. res plane compoſita fuit, ut conſtat ex additione ad præcitatum Tomum Unionis. Hac de re plura Baronius *ad annum* 901., 911. 912. 921., & 995. His hiſtoriee relatis

DICENDUM Polygamiam ſucceſſivam nullimode eſſe prohibitam.

49 PROB. I. Polygamia ſucceſſiva nec eſt contra naturalem, nec contra Moſaycam, aut Evangelicam legem; ergo. Non eſt contra legem naturalem; ſiquidem non impedit filiorum procreationem, nec bonam prolis educationem, neque rixas, aut contentiones gignit; ut in aperto eſt. Non eſt contra Moſaycam; quin potius iis potiſſime locis approbatur, ubi Judæis præcipitur, ut mulierem ducant, quam frater abſque filiis reliquit; & Tobiæ 7. commendatam habemus ſucceſſivam Polygamiam, dum Angelus Tobiæ Juniori ſuaſor fuit, ut Saram in uxo-

Polygamia ſucceſſiva nullo jure adverſatur.

gem acciperet, quæ aliàs ſeptem viris fuerat nupta; nuptiis cœleſtis Socius adfuit, benedixitque. Nec demum cum Evangelica lege pugnat; Chriſtus ſiquidem nullibi eas prohibuit, immò interrogantibus Saducæis *Luc.* 20. cujuſnam in reſurrectione erit mulier illa, quæ ſucceſſive ſeptem fratribus nupſerat, Chriſtus nec caſum repulit tanquam confictum, aut relatam damnat Polygamiam, ſed reſpondendo *Neque nubent, neque ducent uxores*, præcedentes nuptias ut licitas declarat, innuens poſt reſurrectionem a carnalibus abſtinendum: *Æquales enim Angelis ſunt*.

Idem enucleatur ex Apoſtolo, qui rem plane abſolvit, præcipue 1. ad Corinth. 7. verſ. 8. *Dico autem non nuptis, & viduis: bonum eſt illis, ſi ſic permaneant, ſicut & ego. Quod ſi non ſe continent, nubant*, Et ad Rom. 7. v. 2., & ſeq. *Quæ ſub viro eſt mulier, vivente viro, alligata eſt legi; ſi autem mortuus fuerit vir ejus, ſoluta eſt a lege viri. Igitur, vivente viro, vocabitur adultera, ſi fuerit cum alio viro: ſi autem mortuus fuerit vir ejus, liberata eſt a lege viri, ut non ſit adultera, ſi fuerit cum alio viro*.

50 DICIT Tertullianus *lib. de Monogamia*, Apoſtolum loqui de muliere, quæ virum Ethnicum amiſit, dum adhuc viveret in Gentilitate, non autem de Viduis Catholicam Fidem profitentibus; eadem enim quæ ad Romanos ſcripſerat, repetens ad Corinthios ſubdit; *Cui vult nubat, tantùm in Domino*.

Ait ille ſecundò, Apoſtolum ſecundas nuptias permittere ut minus malum; ea propter abſolute illicitæ cenſendæ ſunt.

Quomodo nubendū tantum in Domino.

RESP. Verba illa *tantùm in Domino* non habent ſenſum a Tertulliano excogitatum, ſed generali quadam ratione ſignificant non eſſe nubendum, niſi ſervatis Eccleſiæ legibus, ſeu, ut ait Chryſoſtomus *hom.* 19. *in Epiſt. S. Pauli ad Epheſios*, cum temperantia, & honeſtate — Et ſecundum concedit Matrimo„ nium *tantùm* dicens, *in Domino*. Quid eſt „ autem *in Domino*? Cum temperantia, & „ honeſtate — Ipſemet Tertullianus nondum Montaniſta *lib.* 2. *ad Uxorem cap.* 1. aliter Apoſtolum intellexit, dum Viduas ad caſtitatem promovet; in Apoſtolo hac ſuper re ſolummodo agnoſcit conſilium, quod opponit præcepto de Matrimonio non ineundo cum Infidelibus — Apoſtolus de Viduis qui„ dem, & innuptis, ut ita permaneant, ſua„ det, cum dicit: cupio autem omnes meo „ exemplo perſeverare; de nubendo verò in „ Domino cum dicit: *Tantùm in Domino*, „ jam non ſuadet, ſed exerte jubet —

Viduitas laudabilis.

Ad ſecundum reſp. Paulus non permittit ſecundas nuptias ut minus malum, ſed ut aliquid boni. Nam verſ. 40. ſubdit: *Beatior tamen erit, ſi ſic permanſerit ſecundùm meum conſilium*; per quod denotatur, quod permanere in viduitate opus conſilii eſt, non præcepti, adeoque licite oppoſitum amplecti poteſt; quod utique bonum erit, ſi debito non careat fine. Audiatur Theodoretus *lib.* 5. *Hæreticarum Fabularum cap.* 26. — Notandum „ eſt autem, quod non beatam, ſed beatio„ rem eam dicat, quæ ſe continet, ita do„ cens, quod non omnino beatitudine ſit „ deſtituta, quæ ſecundum etiam Matrimo„ nium complectitur, ſi juxta poſitam hic „ legem jugum ſubeat —

SS. Patres licitam agnoſcunt Polygamiam ſucceſſivam.

51 PROB. II. communi Patrum teſtimonio. S. Epiphanius *Hær.* 48. — Quod ſi „ quis poſt Uxoris obitum ſecundas nuptias „ pro ſua imbecillitate deſiderat, minime id „ quidem veritatis regula prohibet, in eo „ dumtaxat, qui Sacerdos non fuerit — S. Hieronymus *Epiſt.* 11. *ad Ageruchiam* — „ Quid igitur? Damnamus ſecunda Matri„ monia? Minime; ſed prima laudamus. „ Abjicimus de Eccleſia Digamos? Abſit; „ ſed Monogamos ad continentiam provoca„ mus — Et *Epiſt.* 50. *ad Pammachium* — „ Aperiant quæſo aures obtrectatores mei, „ & videant me ſecundas, & tertias Nuptias „ conceſſiſſe in Domino. Qui ſecundas, & „ tertias Nuptias non damnavi, primum po„ tui damnare matrimonium? — Et *cap.* 7. *ejuſdem Epiſtolæ* — Non damno Digamos, „ immo nec Trigamos, & ſi dici poteſt, „ Octogamos. Habeat cui libet, octavum „ Maritum, & eſſe deſinat proſtituta — S. Ambroſius *lib. de Viduis* poſt medium — „ Non prohibemus ſecundas Nuptias, ſed „ non probamus ſæpe repetitas; neque enim „ quidquid licet, & decet — S. Auguſtinus *lib. de bono Viduitatis cap.* 12. — De tertiis, „ & quartis, & pluribus nuptiis, ſolent ho„ mines movere quæſtionem. Unde ut bre„ viter reſpondeam; nec ullas nuptias audeo „ damnare, nec iis verecundiam numeroſita„ tis auferre —

Viduis intra annū nubentibus non eſt infamia.

52 PROB. III. Cum leges Civiles Viduis nubentibus intra annum luctus infamiæ notam irrogarent l. 1. c. *de Secundis Nuptiis*. Novellâ 22. c. 40., Eccleſia reſtitit; unde ex Urbano III. Cap. *Super illa* de ſecundis Nuptiis habetur — Cum Apoſtolus dicat, mu„ lier, Viro ſuo mortuo, ſoluta eſt a lege „ Viri ſui, in Domino, nubat, cui voluerit, „ per licentiam, & auctoritatem Apoſtoli „ infamia aboletur — Ibidem ex Innocentio III. Cap. *Cum ſecundùm* dicitur — Non debet „ legalis infamiæ ſuſtinere jacturam, quia „ licèt poſt Viri obitum intra tempus luctus, „ ſcilicet unius anni ſpatium, nubat, conceſſa „ ſibi tamen ab Apoſtolo utitur poteſtate, „ cum in his præſertim Seculares leges non „ dedignentur Sacros Canones imitari — Nicænum I. Novatianis ad Eccleſiam redire volentibus præſcribit, ut fateantur — Se cum „ omni conſenſu Eccleſiæ Catholicæ, & Apo„ ſtolicæ ſtatuta obſervaturos, ideſt, com„ municaturos ſe & his, qui fortè ſecundas „ nuptias experti ſunt — Itaque ſucceſſiva Polygamia nullo jure prohibetur.

OPPOSITA DISSOLVUNTUR ARGUMENTA.

51 OBJIC. I. Omnium Doctorum calculo, ex quo Chriſtus *Matth.* 19. de Conjugio dixit: *Ab initio non fuit ſic*, ſuſtulit quod lex Moſayca permittebat de ſimultanea Polygamia, & libello repudii: ſed nec ab initio fuit ſic quoad ſucceſſivam Polygamiam; ergo etiam ex quo dixit ab initio

non

Google

non ſic fuiſſe, reduxit Conjugium ad priſtinam unitatem. Sic Tertullianus *De Monogamia cap.* 4.

Chriſtus ad unitatem reduxit Conjugium.

RESP. Chriſtus Conjugium reduxit ad primævam actualem unitatem in Scripturis manifeſtatam, ſcilicet, ut unus ſit unius, non unus plurium: in ſecundis porro Nuptiis actualis unitas ſervatur. Aliàs ſucceſſiva Uxorum pluralitas conſonat doctrinæ Chriſti, qui *Matth.* 19. enunciat mœchari, qui, dimiſſa priore uxore, aliam ſuperinducit; quia non eſt ſolutus a vinculo. Verùm, priore demortua, vinculum non amplius perſeverat; qui ergo, priore demortua, aliam ducit, non mœchatur. Pluralitatem igitur ſucceſſivam non abſtulit Chriſtus.

54 OBJIC. II. Contra Domini voluntatem facit, qui ab ipſo conjunctos ſegregat: *Quod Deus conjunxit, homo non ſeparet*; ergo contra ejuſdem Domini voluntatem operatur, qui a Domino per mortem ſeparatos, Matrimonio copulat, etenim eodem modo ſeparationi adverſatur conjunctio, ac conjunctioni ſeparatio. Adde I. Adulterium committere, qui, propria repudiata uxore, alteram ducit: quia duobus ſejunctis aliena caro miſcetur; ergo a Mœchiæ crimine immunis non erit, qui priore demortua, alteri jungitur; ſiquidem & hic duobus diſiunctis caro miſcetur aliena. Si ergo non licent Nuptiæ vivente Conjuge, nec licebunt ipsâ demortuâ. II. Potior eſt ſeparatio per repudium ex contentionibus ortum, quàm ea morte: ibi enim animi, corporiſque intervenit ſeparatio, hic verò ſolo corpore; ſed ſtante illa ſeparatione, haud fas eſt alteri nubere; ergo neque ſtante alia. Sic Tertullianus, ubi ſupra *cap.* 9.

Alia eſt ſeparatio per mortem, alia per repudiū.

RESP. Toto cœlo diſtat ſeparatio per mortem, ac per repudium; illa legem viri, & mulieris diſſolvit, ſecus iſta. Itaque licèt viventes a Domino conjunctos homo ſeparare non valeat; uno tamen e vivis ſublato, cum ſuperſtes liber evadat, alterum vinculum poteſt ſubire. Poſito repudio, qui nubit, vere adulter eſt; quia ſecundæ Nuptiæ irritæ plane ſunt, prioribus adhuc quoad vinculum exiſtentibus. Accedente autem unius obitu, ſicut primæ vere diſſolvuntur, ita ſecundæ vere conſtituuntur; unde aliena caro non diſiunctis, ſed unitis accedit. Nec quælibet animi unio nuptias facit, nec quælibet diſiunctio frangit; ſed illa fit per mutuum conſenſum, ex quo nuptiale vinculum conſtituitur; & hoc per rixas non tollitur, ſecus per mortem.

55 OBJIC. III. Quod Epiſcopis præſcribit Apoſtolus, omnibus præſcribit: ſed Monogamiam Epiſcopis præſcribit; ergo etiam omnibus. Aſſumptum evincitur I. Quod omnibus præcipit Apoſtolus, Epiſcopis præcipit; ergo quod Epiſcopis præcipit, omnibus præcipit. II. Ideo omnibus, quia & Epiſcopis, & ideo Epiſcopis, quia & omnibus; nam Epiſcopi de omnibus eliguntur, & non aliunde. III. Non eſt ſeorſim ordo aliquis Monogamorum inſtitutus, unde Clerus aſſumatur, ſed ex omnibus fit electio; ergo ordo, a quo Clerus inauguratur, debet eſſe Monogamus. IV. Agebat Apoſtolus de his, qui ad Sacros Ordines promovendi erant; adeoque oportebat, omnem communis diſciplinæ formam palam facere, ut plebs apprime ſciret, quid ſibi obſervandum foret. V. Quibus Monogamia præſcribitur, cetera itidem injunguntur, nempe eſſe irreprehenſibilem, ſobrium &c.: ſed hæc Laicis competunt; ergo & Monogamia. Sic Tertullianus *cap.* 12.

Distincta munia diſcretas exigunt dotes.

RESP. Perperàm argumentatur Tertullianus, particularem a communi diſciplina non diſtinguens. Indubie in Eccleſia, graduum, & ſtatuum diſcretio datur, quibus jure merito ſpecialia præcepta, ſicut & munia, correſpondere debent. Profectò non omnia, quæ capiti competunt, auribus, aut pedibus accomodari valent. Eccleſia porro humano corpori aſſimilatur *ad Rom.* 12. Itaque ſicut ex hac propoſitione: omnibus præcipitur adultis conferre Baptiſmum in caſu neceſſitatis, adeoque & Epiſcopis: quis vellet hanc aliam propoſitionem inferre: ergo omnibus præcipitur conferre ſolemniter, quod præcipitur Epiſcopis: utique abs re inferret; ita falſa eſt argumentatio: quod omnibus circa diſciplinam mandatur, etiam mandatur Epiſcopis; ergo Monogamia, quæ iſtis injungitur, injungitur omnibus. Variatur enim rerum ſtatus, & ſuppoſitio. Communis Eccleſiæ diſciplina omnia myſtici corporis membra, prout in univerſali membrorum ratione conveniunt, reſpicit; quoniam verò quædam ſunt ſpecialia, digniora que, neceſſe eſt, peculiarem quandam inſtitui diſciplinam. Et ſane nemo unus dicere audebit, omnibus Reipublicæ Civibus diſciplinam militum aptari; quamvis, prout milites conveniunt in ratione Civium, horum legibus adſtringantur. Falſa itaque eſt etiam ſecunda probatio: ideo omnibus, quia & Epiſcopis, & ex adverſo; ſicut falsò diceretur: ideo omnibus, quia & militibus, & ideo militibus, quia & omnibus; licèt & milites ex omnibus, itidemque Epiſcopi ex omnibus aſſumantur.

Eodem momento tertia corruit probatio. In Republica conſtitutus non eſt unus ordo fortium, unde aſſumantur milites, ſed ex Civibus, qui apti ſunt, deliguntur; ita etiam in caſu noſtro.

Quarta probatio nihil evincit. Plebs ſcire debet neceſſarias conditiones eorum, qui eligendi ſunt: proindeque communi dirigi debet diſciplina; ergo cum Epiſcopus ſcientiâ præcellere debeat, etiam quilibet de plebe tali prærogativa donandus eſſet. Igitur haud neceſſe eſt, Electores in ſeipſis proprias eligendorum dotes habere, ſed ſat eſt noſſe, quæ in eligendis requirantur.

Quinta probatio evaneſcit, ſi attendamos, Apoſtolum perfectiori quodam modo virtutes illas in Epiſcopis exquirere, quæ quidem in Laico homine laudabiles forent, ſed haud ſub illo perfectionis gradu neceſſariæ.

56 OBJIC. IV. Idem Tertullianus *Cap.* 5. — dicit & Apoſtolus ſcribens ad Epheſios,
„ Deum propoſuiſſe in ſemetipſo ad diſpen-
„ ſationem adimpletionis temporum ad ca-
„ put, ideſt ad initium reciprocare univerſa
„ in Chriſto quæ ſunt ſuper cœlos, & ſuper

„ terras in ipſo . . . & adeo in Chriſto omnia revocantur ad initium, ut & fides reverſa ſit a circumciſione ad integritatem carnis illius, ſicut ab initio fuit: & libertas ciborum, & ſanguinis ſolius abſtinentia . . . & matrimonii individuitas, ſicut ab initio fuit, & repudii cohibitio . . . & poſtremò totus homo in Paradiſum revocatur, ubi ab initio fuit. Cur ergo vel Monogamum illò debeat Adam referre, qui non poteſt tam integrum præſtare, quàm inde dimiſſus eſt? — Et *Cap.* 6. ex eodem Paulo ad Galat. 3. aſſerit, nos eſſe filios Abrahæ non ex circumciſione, ideoque non circumcidimur, ſed ex fide, qua credidit, & reputatum eſt ei ad juſtitiam: ſed tunc Abraham erat Monogamus; ergo Patrem habemus Abraham Monogamum; ideoque ſicut tenemus fidem, & promiſſionem, ita Monogamiam. Itaque ſi Patrem carnali generatione Adam Monogamum ſortiti ſumus, ſpiritoali regeneratione Chriſtum Monogamum, fide promiſſionis Abraham Patrem Monogamum, meritò filios Monogamos eſſe oportet.

RESP. Apoſtolus eo loci ſermonem habet de reſtauratione eorum, quæ in cœlis, & quæ in terris ſpiritualiter ſunt, ideſt, de reparatione damnorum, quæ Adæ peccatum protulit: hoc porro eſt ad caput revocare. Nec alia ſane eſt Pauli Sententia. Quoniam verò Chriſtus adventu ſuo abſtulit legalia, ſuperinduxitque conſilia perfectionis, ideo abrogata eſt circumciſio, ciborum delectus, Polygamia, libellus repudii, & hujuſmodi; Monogamiam autem, cum ad legalia non pertineret, non quidem lege præſcripſit, ſed ſub conſilio reliquit.

Monogamia ſub conſilio.

Ad alium Pauli textum dicimus: nos ita ſumus Abrahæ filii per fidem, ut in Chriſto nec circumciſio aliquid valeat, neque præputium: quia non ſumus filii ſecundùm carnem, ſed ſecundùm ſpiritum; adeoque ſtatus Digami, aut Monogami non officit. Quod verò Adam, Chriſtus, Abraham quando credidit, ſint Patres Noſtri, hique Monogami, Adverſario non patrocinatur. Hujuſmodi enim ſunt coactæ argumentationes de conjecturis, non Sententiæ; ut ipſemet Tertullianus *ibidem* in ſimili dicit. Ceterum quoad Abraham placet hìc ſubnectere, quæ habet S. Auguſtinus *lib.* 16. *cap.* 34. Explicans itaque cur Abraham poſt mortem Saræ uxoris, pluſquam centenarios, aliam acceperit uxorem, nempe Cethuram, inquit — Quid ſi hoc proviſum eſt contra Hæreticos futuros ſecundarum adverſarios nuptiarum, ut in ipſo Patre multarum Gentium poſt mortem Conjugis, iterum conjugari demonſtraretur non eſſe peccatum? —

57 OBJIC. V. Neceſſe eſt, quod Prophetarum oracula adimpleantur: ſed nos in Monogamis Sacerdotibus legis prænunciati ſumus, cum a Chriſto Summo Sacerdote Sacerdotes facti ſimus, ut innuitur *Apoc.* 1.; ergo ex primæva Dei lege Monogami eſſe debemus.

Nec exempla veteris legis quidquam probant. Etenim ubi ceſſat ratio legis, lex quoque ceſſat: ceſſat porro ratio legis *Deut.* 25. præſcribentis fratri ducere uxorem fratris demortui, & oppoſita urget. Ratio ſiquidem triplex erat; prima multiplicationis; ſecunda, quia cum delicta Parentum in filiis mulctarentur, hi excitari debebant ex ſemine fratris; tertia demum, quia probroſa erat ſterilitas, unde, ne maledicti reputarentur demortui, præceptum erat ejus nomen ſuſcitari. Impræſentiarum ratio multiplicationis non urget; qui enim habent uxores, tanquam non habentes ſint. Alterum eſt abrogatum; quoniam unuſquiſque portat delictum ſuum. Ultimum honorabile eſt; merentur enim gratiam innupti. Ergo lege ſepulta, viget Monogamia. Idem *ibidem cap.* 7.

RESP. Nequaquam Chriſtiani prænunciati ſunt Monogami; & tripliciter errat argumentum. Errat primò quia lex agit de Sacerdotibus propriè dictis, ideſt, prout ſpecialem gradum conſtituunt; ſecundò quia diſpoſitiones illæ pro Sacerdotibus ſunt legales, quæ ceſſaverunt; tertio quia Chriſtiani Sacris non inſigniti, non ſunt niſi myſtica quadam ſignificatione Sacerdotes, & in myſtico ſenſu Patres laudatas a Tertulliano auctoritates explicant.

Chriſtiani prænunciati non ſunt Monogami.

Lex autem Deuteronomii prout fratrem afficit, utpote legalis ceſſavit; ceterum Digamia permittitur non tantùm ob prolis motivum, ſed in remedium concupiſcentiæ. Nec inficias imus vidualem, ſicut & virginalem continentiam honorabilem eſſe; verùm ſub conſilio; qui enim poteſt capere, capiat.

Cur permiſſa Digamia.

58 OBJIC. VI. Oportet illicitum prorſus eſſe, quod ſignificationem Matrimonio intrinſecam deſtruit: atqui ſecundæ Nuptiæ illam deſtruunt, conjunctionem, videlicet, cum Eccleſia, quæ eſt unius cum una; ergo.

RESP. Aliud eſt unum eſſe cum una, aliud cum alia non fuiſſe. Primum eſt eſſentiale Conjugio ſecundùm ſignificationem: aliud eſt illi accidentale. Sicut aliud eſt virginem virgini (juxta communem hominum æſtimationem, & in facie Eccleſiæ) deſponſari: aliud verò deſponſatos in virginitate permanere. Illud eſſentialiter competit Matrimonio ad perfectam ſignificationem complendam; hoc nullatenus. In ſecundis Nuptiis datur illud primum, ut ſit unus cum una; ideoque eſſentialis intervenit ſignificatio, licèt aliqua careat accidentali perfectione. Quare veri Sacramenti rationem ſortiuntur ſecundæ Nuptiæ; ut palam facit Angelicus Doctor *in Suppl. quæſt.* 63. *art.* 2. In iis namque omnia intercedunt requiſita ad Sacramenti rationem; videlicet, debita perſona, & legitima, quæ materiam conſtituit: & debita forma, ſcilicet, expreſſio interioris conſenſus per verba de præſenti.

Secundæ Nuptiæ eſſentialem habent ſignificationem.

59 OBJIC. VII. Quod nec ab Eccleſia ſuſcipitur, nec a civili lege approbatur, licitum eſſe non poteſt: ſed Digamia eſt hujuſmodi; ergo non eſt admittenda. Major evincitur I. Quia Eccleſia a Sacris Ordinibus rejicit tranſeuntes ad ſecundas Nuptias, Cap. *de Bigamis*. II. Eadem Eccleſia mandat non benedici ſecunda Conjugia, Cap. *Vir. De ſecundis Nuptiis*. III. Ex Eccleſiæ lege ſubjiciuntur pœnitentiæ ſecundò nubentes, eorumque

con-

convivio Sacerdotibus intereſſe vetat, Cap.
De his 31. q. 1. Demum Lex Civilis multi-
plici pœnæ ſubjicit Digamos l. 1. c. *De ſecun-
dis nuptiis*.

Cur Bigamia ſit impedimentum ad Ordines.

RESP. ad primum. Eccleſia propter
defectum perfectæ ſignificationis unionis
Chriſti cum Eccleſia, non propter crimen
aliquod, ſtatuit Digamiam tanquam impedi-
mentum ad ſuſceptionem Ordinum; ſicut
criminales Judices, quamvis juſte reos morti
adjudicent, ab altari repellit propter defe-
ctum lenitatis.

Cur non benedicantur ſecundæ Nuptiæ.

Ad II. in Can. *Vir* prohibetur harum
Nuptiarum benedictio, non quia illicitæ ſint,
ſed quia adprecata fuit fœcunditas Conjugi-
bus in primis Nuptiis.

Ad III. Gloſſa Canonem explicat de eo,
qui pluribus ſimul copulatur, ideſt de eo,
qui hodie unam, cras alteram ducit uxorem.
Alii interpretantur de nubentibus ſecundò,
& tertiò, causâ explendæ concupiſcentiæ.

Ad IV. Jus civile non loquitur abſolu-
te, ſed quibuſdam in caſibus. Aliàs eadem
Lex civilis per Jus Canonicum fuit emendata
locis ſuperiùs *num.* 52. laudatis; & licèt Ca-
nones de ſola Infamia loquantur, virtualiter
tamen rationem pro aliis pœnis involvunt;
eaque propter ad eas a Theologis extendun-
tur.

60 OBJIC. VIII. Patres adversùs Di-
gamiam aperte inſurrexerunt. Nazianzenus,
ut ſupra *num.* 48. ſecundum Connubium ve-
niam dicit, & indulgentiam: Chryſoſtomus
Hom. 32. *Operis imperfecti in Matthæum* ſecun-
das Nuptias honeſtam nuncupat fornicatio-
nem: S. Baſilius itidem ſupra laudatus Tri-
gamiæ legem non extare affirmat, & caſtiga-
tam vocat fornicationem: Ambroſius *in* 1. *ad
Corinth.* 7. aſſerit, ſecundò nubere, non bo-
num: S. Hieronymus *lib.* 1. *contra Jovinianum
cap.* 8 Bigamos rejicit a ſacra Synaxi.

Explicantur Patres.

RESP. Patres abſolute ſecundas Nuptias
non reprobant; ſed quandoque contra cauſam
ad nubendum impellentem, effrænem videli-
cet libidinem, inſurgunt. Evincitur ex eo-
dem Nazianzeno Orat. 39. *in Sancta lumina*,
ubi alteras nuptias licitas probat adversùs
Novatianum. Chryſoſtomus Bigamiam, lata
quadam ſignificatione, fornicationem appel-
lat, & ut ait S. Thomas *in Suppl.* 3. *Part.
quæſt.* 63 *art.* 1. — Quantùm ad cauſam, quæ
„ aliquando ſolet ad ſecundas Nuptias exci-
„ tare, ſcilicet concupiſcentiam, quæ etiam
„ ad fornicationem incitat — Ceterum apud

A Eruditos in aperto eſt, tale opus non eſſe
Chryſoſtomi. Baſilius alias Nuptias a ſecun-
dis damnat, quia libidinis ſunt argumenta —
„ ſed publicis condemnationibus non ſubjici-
„ mus — ut ſcribit S. Doctor *Epiſt.* 2. *ad Am-
philochium Can.* 50.; ſi ergo publice non re-
probantur, jam palam fit, abſolute non fore
illicitas. S. Ambroſius aſſerit, non bonum ſe-
cundò nubere, comparative; nempe ob ma-
jorem perfectionem eorum, qui abſtinent.
Bigami a S. Hieronymo ab Euchariſtia rejici
videntur, non ratione ſui, ſed ratione con-
B cupiſcentiæ, quæ illis dominari videtur. Nec
aliter intelligendus eſt, cum *in Apologia ad
Pammachium* ſuos propugnans libros adversùs
Jovinianum inſcriptos, mentem ſuam expli-
caverit dicens — Non damno Digamos, im-
„ mo nec Trigamos, & ſi dici poteſt, Octo-
„ gamos —

61 OBJIC. IX. Quod arcet a Regno
Dei, illicitum prorſus eſt: ſed ſecundæ, &
ulteriores Nuptiæ ſunt hujuſmodi, ut teſta-
tur Origenes *hom.* 17. *in Lucam* — Nunc
C „ verò & ſecundæ, & tertiæ, & quartæ nu-
„ ptiæ, ut de pluribus taceam, reperiuntur,
„ & non ignoramus, quod tale Conjugium
„ ejiciet nos de Regno Dei — ergo.

RESP. Origenes in ea non verſatur ſen-
tentia, ut Bigami, Trigami &c. a cœleſti
gloria excludantur; ſed ſolummodo declarare
intendit, hos ſublimiorem gloriæ gradum non
conſecuturos; ſubdit namque — Eum verò,
„ qui ſit Digamus, licèt bonam habeat con-
D „ verſationem, & ceteris virtutibus polleat,
„ tamen non eſſe de Eccleſia (nempe ſecun-
„ dùm gradum perfectionis) & de eo nu-
„ mero, qui non habet rugam, aut macu-
„ lam, ſed eſſe de ſecundo gradu, & de his,
„ qui invocant nomen Domini, & qui ſal-
„ vantur quidem in nomine Domini —

62 DICES. Ideo aliæ a primis Nu-
ptiis licitæ eſſent, quia per mortem ſolvitur
nuptiale vinculum: atqui, Apoſtolo teſte *ad
Hebr.* 11. verſ. 35. per mortem, hujuſmodi
E vinculum non ſolvitur: *Acceperunt mulieres
de reſurrectione mortuos ſuos*; ergo.

Defunctus a mortuis excitatus a Conjugio prima vita liber.

RESP. Eo loci Apoſtolus ſermonem
non habet de Viris uxoratis, ſed de filiis,
& alludit ad mulieres, quæ filios a Propheta
Elia 3. *Reg.* 17., & a Propheta Eliſeo 4. *Reg.*
4. e mortuis evocatos receperunt. Propte-
rea ſi defunctus e mortuis excitaretur, ſicut
Lazarus, nequiret cum ſuperſtite cohabitare
maritaliter, niſi iterum nuberet.

DISPU-

DISPUTATIO QUARTA.

DE INDISSOLUBILITATE MATRIMONII.

1 NOn poſſumus implexam de indiſſolubilitate Matrimo- A nii diſputationem eluci- dare, niſi quorundam terminorum explicationem præmittamus. Matrimonium itaque dividitur in legitimum, ratum, & conſummatum. Legitimum dicitur, quod celebratur ſecundùm leges civilem contractum firmantes; & quemlibet conjugalem Statum complectitur. Ratum vocatur, quod per Baptiſmum in re ſuſceptum ſolidatum eſt, Cap. *Quantò. De Divortio*. Conſummatum nuncupatur, quod B per thori cohabitationem completur, per quam ex utraque parte fit ſanguinis commixtio, & ex duobus una caro, & hinc conſurgit affinitas, ut habet S. Thomas 4. *Sent. diſt.* 41. *quæſt.* 1. *art.* 1.; & in hoc perfecta habetur ſignificatio unionis Chriſti cum Eccleſia, quæ realis fuit, & phyſica mediâ humanitate veraciter aſſumpta. Matrimonium iisdem ſpectari poteſt in Statu Infidelium, ſive Ethnicorum, ſive Judæorum, & in Statu Baptizatorum. Similiter Matrimonii indiſſolubilitas conſiderari valet, vel quoad thorum, inſimul & vinculum, vel ſolum- C modo quoad thorum. Porro ſecundùm prædicta, variæ difficultates, variique errores inſurrexerunt.

Diviſio Matrimonii.

Indiſſolubilitas Matrimonii duplex.

2 Prima Hæreſis adverſùs conjugale vinculum ea eſt, quæ docet, pro Conjugum arbitrio Matrimonium poſſe diſſolvi. Euſebius *lib.* 5. *Hiſt. cap.* 17. ex Apollonio Eccleſiaſtico Scriptore hunc errorem Montano adſcribit -- Iſte eſt (ſupple Montanus) qui „ nuptiarum divortia perdocet -- Auguſtinus tamen nil tale illi impingit. Quæ verò de Priſcilliano recitat Sanctus idem Doctor *lib. de Hæreſibus*, huic errori aditipulari viden- D tur; ea propter in ſuſpicionem conjugalis ſeparationis traducuntur Priſcillianiſtæ. Nicolaus Eimericus de Pſeudoapoſtolis ſcribens tradit, ipſos docuiſſe ſolubilia eſſe Conjugia, ut ad ſuam Sectam accederent. Prateolus verbo *Libertini* refert, eos propugnaſſe, ſolvi poſſe Conjugium, ubi Uxor Mariti ſui tædium cœperit.

Hæreſes adverſùs Conjugale vinculum.

Eraſmus profuſa diſputatione *in cap.* 7. *Epiſt.* 1. *ad Corinth.* tria firmare contendit; primò videlicet, Evangelicâ lege concedi Viro innocenti adulteram dimittere uxorem, aliamque ſuperinducere; ſecundò lege tan- E tummodo humana vetitum eſſe innocenti nubere alteri; demum legem hujuſcemodi, utpote nimis duram, atque iniquam, fore abrogandam. Eruditorum ſenſus eſt, ex hoc cœnoſo fonte Novatores bibiſſe. Hi ad unum omnes in eam confluunt Sententiam, Connubium quandoque diſſolvi poſſe; quamvis in particularibus caſibus diſcriminentur.

Lutherus *in Commentariis ad cap.* 7. *prioris ad Corinth.* docet, conſummatum Matrimonium pluribus ex cauſis poſſe tum quoad thorum, tum quoad vinculum diſſolvi. I. Cùm Gentilis, aut malus Chriſtianus, Chriſtianam Conjugem deſerit. II. Cùm Conjux ad furtum, aliudque crimen, Conjugem inducit. III. Quando ob frequentes rixas cohabitatio moleſta nimis evadit. IV. Si alter Conjugum diu abſit. V. Si adulterium ſuperveniat.

Bucerus *in Cap.* 19. *Matth.* ob quamcunque cauſam, propter quam Uxorati ſibi invicem diſplicent, Connubii diſſolutionem approbat.

Hanc diſſolutionem non niſi in duobus caſibus admittit Melanchthon; cùm ſcilicet alter Conjugum injuſte Conjugem deſerit, aut thorum maculavit adulterio.

Calvinus ſolummodo adulterii causâ Matrimonium ſolvi poſſe declarat, vocatque tyrannicam legem Tridentini declarantis neque per adulterium ſolvi poſſe Matrimonium quoad conjugale vinculum.

Græci ad hæc uſque tempora propugnant, Conjugia ob adulterium penitus diſſolvi; de quo plura infra *Controv. V.* In hunc errorem inclinare videntur Cajetanus *in cap.* 19. *Matth.*, & Catharinus *lib.* 5. *annot. in Comment. Cajetani*; ſed excuſandi ſunt, cum res nondum fuerit plene eliquata. His poſitis ſit

CONTROVERSIA I.

AN LEGITIMUM MATRIMONIUM SIT NATURALI JURE INDISSOLUBILE.

DICENDUM legitimum Matrimonium fore naturali jure indiſſolubile.

3 PROB. I. Connubium in ſua primæva inſtitutione conſtitutum fuit indiſſolubile: ſiquidem Chriſtus in ea quæſtione de libello repudii cum Phariſæis habitâ declaravit, ab initio non fuiſſe inſtitutum cum poteſtate diſſolutionis; ſed hujuſmodi inſtitutio nequaquam ex jure poſitivo emanavit: etenim ad unum omnes in eam confluunt Sententiam, nullum poſitivum præceptum, præter illud de eſu Arboris, Prothoparentibus datum fuiſſe; ergo ex naturali jure indiſſolubilitatem Conjugii derivatam eſſe meritò cenſendum eſt. Et quidem Argumentum evincit, de Matrimonio legitimo; nam ante peccatum jam conſtitutum fuerat; adeoque ante carnalem cohabitationem.

Matrimonium in primæva inſtitutione indiſſolubile.

4 PROB. II. Juxta naturæ principia, quò major, eò firmior, & diuturnior eſt amicitia. Porro amicitia conjugalis vinculi ex ſe ſingularis eſt, & maxima. De muliere dictum legimus Gen. 2. verſ. 23.: *Nunc os ex oſſibus meis*. De Viro verſ. 24. *Adhærebit uxori ſuæ*, ſeu ut vertunt LXX. Interpretes, *agglutinabitur uxori ſuæ*: item de ambobus: *Erunt duo in carne una*; videlicet unus velut homo.

Inter Conjuges maxima amicitia.

homo; Ex his arctiſſimum amicitiæ vinculum inter Conjuges innuitur. Unde Apoſtolus apte dicebat ad Epheſ. 5. v. 28. *Viri debent diligere uxores ſuas ut corpora ſua. Qui ſuam uxorem diligit, ſeipſum diligit.* Num intenſior amicitia adinveniri poteſt? Itaque conjugale vinculum debet eſſe perpetuum, perpetuam fundans dilectionem, ſicut perpetuum, & naturale eſt vinculum proprii corporis, ſuique ipſius dilectivum: *Nemo enim unquam carnem ſuam odio habuit* ex laudato Apoſtolo verſ. 29.

Prolis educatio exigit perpetuum Conjugii vinculum.

5 PROB. III. Ex D. Th. *in Suppl. quæſt. 67. art. 1.* — Dicendum quod Matri„ monium ex intentione naturæ ordinatur ad „ educationem prolis, non ſolùm ad aliquod „ tempus, ſed per totam vitam prolis. Unde „ de lege naturæ eſt, quod Parentes filiis „ theſaurizent, & filii Parentum hæredes „ ſint. Et ideo cum proles ſit commune bo„ num viri, & uxoris, oportet eorum ſocie„ tatem perpetuò permanere indiviſam ſe„ cundùm legis naturæ dictamen. Et ſic in„ ſeparabilitas Matrimonii eſt de lege na„ turæ.

Solubilitas magis quàm Polygamia ſimultanea adverſatur Conjugio.

6 PROB. IV. Magis adverſatur Conjugio ſolubilitas, quàm ſimultanea Polygamia: illa ſiquidem totum deſtruit, hæc non, ſed ſolummodo illud facit alteri commune; ſed Polygamia ſimultanea pugnat cum naturali jure; ergo etiam ſolubilitas.

7 Indiſſolubilitati ex jure naturali major addita eſt firmitas ex poſitivo divino jure, ut infra palam fiet, & ex jure poſitivo humano, ut, pluribus omiſſis, habetur ex Tridentino *Seſs. 24. can. 5., & 7.* Errant itaque, qui contendunt, Matrimonii indiſſolubilitatem a Pontificio jure derivare; & conciliantur illi, qui aſſerunt, partim oriri ex naturali jure, partim verò ex poſitivo, quatenus vis indiſſolubilitatis ex naturali, major autem firmitas ex poſitivo jure habetur.

OPPOSITA REFELLUNTUR ARGUMENTA.

8 OBJIC. I. Ex regula juris, & ex communi proloquio res, per quas cauſas naſcitur, per eaſdem diſſolvitur: ſed juxta naturæ leges Conjugium mutuo conſenſu perficitur; ergo mutuo ſimiliter conſenſu diſſolvi poteſt; ut in aliis contractibus compertum eſt.

Non omne, per id, quod fit, deſtruitur.

RESP. Regula illa, ſicut & effatum uſurpantur; ſpectatâ tamen rerum naturâ, earumque fine. Sunt porro res quædam, quæ licèt dependenter a cauſis contingentibus eſſe ſortitæ ſint, nihilotamenminus perpetuitatem expoſtulant. Religioſa Profeſſio v. g. ex libero, atque vertibili principio oritur; & tamen, quia Statum conſtituit, conſecratque, immobilitatem exigit. Pari itaque ratione nuptialis contractus, ob intrinſecos fines, petit perpetuitatem; unde definitur individua vitæ ſocietas.

9 OBJIC. II. Conjugium jure naturæ principaliùs ad bonum prolis ordinatur: ſed indiſſolubilitas bono prolis adverſatur: nam quis ab una prolem non ſuſcipit, quam ab altera ſuſciperet; ergo.

Bonum commune univerſalia reſpicit.

RESP. Conjugium ordinatur ad commune bonum ratione finis principalis, qui eſt bonum prolis. Porro commune bonum non penes particulares caſus regulatur, ſed ea perpendit, quæ plerumque contingunt. Deinde aliud eſt prolem quærere, aliud quærere bonum prolis ſimpliciter. Illud fortaſſis haberetur ex ſolutione Connubii; ſecus ſecundum, Bonum namque ſimpliciter prolis ex perpetuo nuptiali vinculo derivatur.

10 OBJIC. III. Diſcipuli audientes a Chriſto, Matrimonium eſſe indiſſolubile ſcandalizati ſunt: ſed ſi hoc vinculum ex naturali jure eidem conveniret, haud ſcandalum paſſi eſſent: non enim lex naturæ Apoſtolos latebat; ergo.

Cur Apoſtoli ſcandalizati de indiſſolubilitate Matrimonii.

RESP. Apoſtoli nequaquam ſcandalizati fuere percipiendo abſolute Matrimonium eſſe indiſſolubile, hoc utique dictante naturali jure; ſed aſſueti doctrinæ Phariſæorum de libello repudii male audiebant Chriſtum contra eandem declamantem. Durum quippe ipſis videbatur, nuſquam Matrimonii diſſolutionem licere.

11 OBJIC. IV. In iis, quæ ad jus naturale ſpectant, nequit Deus diſpenſare: atqui in perpetuitate Conjugii diſpenſavit Deus Gen. 21. verſ. 12. *Non tibi videatur aſperum ſuper puero, & ſuper Ancilla tua; omnia, quæ dixerit tibi Sara, audi vocem ejus.* Porro Sara ejectam volebat Agar a conſortio Abrahæ; ergo.

Præcepta juris naturæ quædam diſpenſabilia.

RESP. Agar inter, & Abraham non eſt ſolutum conjugale vinculum, ſed ſeparatio ſolius domeſticæ ſocietatis interceſſit. Ceterum S. Thomas *in Suppl. quæſt. 67. art. 2.* concedit diſpenſationem ex duplici capite. Primum, quia præcepta juris naturæ ſecundaria ſunt diſpenſabilia. Perpetuitas autem Matrimonii ad ſecundaria præcepta juris naturæ ſpectare videtur; etenim ordinatur ad bonum prolis, quatenus a Parentibus provideri ei debet pro congrua vitæ ſuſtentatione, quæ obligatio ex primis naturæ præceptis oriri non ſatis apparet. Secundum caput eſt, quia ſicut divinitùs perpetrari valent miracula in naturalibus circa primarias eorundem inclinationes, ut quod Sol ſtet, aut regrediatur; Ita eadem virtute in præceptis primæ lineæ extraordinario quodam divinæ potentiæ uſu diſpenſari poteſt.

12 OBJIC. V. Filii, ut educandi a Parentibus, ſe habent ſicut animalia, quæ ſibi poſt aliquod temporis poſſunt providere; ſed in his haud neceſſaria videtur perpetua maris, & fœminæ ſocietas; ergo ſocialis perpetuitas Conjugii ob bonum prolis non eſt neceſſaria.

Educatio prolis de jure naturæ.

RESP. Educatio prolis ad certum uſque tempus ad prima naturæ præcepta ſpectat; ut autem ad totam vitam, pertinet ad ſecunda; ſiquidem debetur Filiis bonorum hæreditas, cujus jus non amittunt per emancipationem, qua ſe ab actuali Parentum obedientia ſubtrahunt. Itaque Filii nequaquam illis æquiparantur animantibus, in quibus non eſt hæreditaria ſucceſſio in bonis.

13 OBJIC. VI. Ex Innocentio III. Cap. *Quantò. De Divortiis* Conjugio indiſſolubilitas accedit ratione Sacramenti: ſed Sacra-

cramentum, non eſt ex naturali lege; ergo neque conjugalis perpetuitas.

Duplex in Conjugio indiſſolubilitas.

RESP. Summa indiſſolubilitas exorta ex ſignificatione Chriſti cum Eccleſia habetur utique a Sacramento; ſecus indiſſolubilitas connaturalis. Compertum quippe eſt, in contractibus dari latitudinem firmitatis, prout diverſæ apponuntur illius cauſæ; quo pacto in rebus major, aut minor adinvenitur bonitas. Dubio-procul firmius eſt Conjugium ratum Chriſtianorum, quàm Infidelium; & adhuc inter Chriſtianos conſummatum fortius habet vinculum, quàm ſimpliciter ratum.

CONTROVERSIA II.

AN LIBELLUS PERFECTI REPUDII JUDÆIS FUERIT LICITUS.

Repudium duplex.

14 REpudium dupliciter intelligi valet; videlicet pro ſeparatione a domeſtica cohabitatione, & ſocietate; & pro conjugalis vinculi ſolutione. Controverſia circa ſecundum potiſſime verſatur.

Uſus repudii apud Gentes.

15 Apud Gentiles Repudii uſus invaluiſſe ſatis colligunt Auctores ex cap. 14. Judicum, ubi legitur, Samſonis uxorem, eo relicto, alterum ex amicis ejus duxiſſe; reputaverat namque ſe ab illo dimiſſam; item ex cap. 1. Eſth., ubi Aſſuerus Vaſthi dimiſit. Hunc morem apud Romanos cœpiſſe anno ab Urbe condita circiter 520. teſtis eſt Valerius Maximus *lib.* 2. *cap.* 3. referens, quendam Corvinum, ſeu Carbilium repudium primum dediſſe. Hoc tamen male audierunt Romani eo quod fidei conjugali prolis cupiditatem prætuliſſet.

Judæi dabant libellum repudii.

Apud Judæos quoque invaluerat repudium, ut habetur Deut. 24. verſ. 1. *Si acceperit homo uxorem, & habuerit eam, & non invenerit gratiam ante oculos ejus propter aliquam fœditatem: ſcribet libellum repudii, & dabit in manu illius, & dimittet eam de domo ſua. Cumque egreſſa alterum maritum duxerit, & ille quoque oderit eam, dederitque ei libellum repudii, & dimiſerit de domo ſua, vel certe mortuus fuerit, non poterit prior maritus recipere eam in uxorem; quia polluta eſt, & abominabilis facta eſt coram Domino.* Quatuor hic notantur, nempe promiſſio repudii, cauſa, libellus, qui dari debebat dimittendæ uxori, & quod non amplius, ſi alium virum duxerit, a primo aſſumeretur.

Mulieres in Judæis nequibant dare repudium viris.

Porro permiſſio hujuſmodi apud Judæos ſolummodo Viro in ordine ad Mulierem concedebatur. Cum enim repudium naturali legi refragetur, permiſſio coarctanda erat; adeoque ad mulieres nequaquam fuit extenſa. Hujus permiſſionis potiſſima ratio timor erat Uxoricidii. Cumque mulieres utpote infirmioris naturæ viros ſuos etſi inviſos plerunque haud quærant ad mortem; ideo eiſdem facultas dandi repudium conceſſa non fuit. Hac ſuper re aliud quoque occurrit momentum. Cum enim mulieres ad rixas procliviores ſint, maximeque vertibiles, continua fuiſſent repudia. Apud Gentiles mulieribus licebat dare viro repudium.

Cauſa repudii.

Cauſa proxima dandi repudium, erat odium, ex quo timor, & periculum, uxoricidii. Hoc innuitur Deut. cap. 24. *Si non invenerit gratiam ante oculos ejus*, & Malach. 2. verſ. 15. *Uxorem adoleſcentiæ tuæ noli deſpicere. Cum odio habueris, dimitte.* Cauſa verò, ex qua odium excitatur, ex laudato textu eſt aliqua fœditas: *propter aliquam fœditatem*. Terminus porro hujuſmodi, utpote indefinitus, in diverſas traxit Sententias Hebræos; idcirco Phariſæi Chriſtum interrogarunt; num fas eſſet quacunque ex cauſa uxorem dimittere? Rabbi Abbenezra fœditatis nomine ſolummodo fornicationem intelligit; ejuſque Sententiæ ſubſcribunt Talmudiſtæ. Docuerunt alii, præter fornicationem, alias ſubeſſe cauſas repudii, puta ſterilitatem Judæis probroſam, Lepram, vel alium morbum exitialem, vel depravatam vivendi rationem in filiorum ſcandalum. Alii demum ad ea omnia fœditatem extendunt, quæ odium excitare valent; quia eo loci terminus ille indefinitus cuicunque fœditati, quæ tamen gravis foret, æquivalere cenſendus eſt.

Libellus cur præſcriptus.

Libellus mulieri ante diſceſſum a domo tradendus erat. Dabatur autem ſive ut de repudio conſtaret: ne adulteræ notam ſubiret, ſi ad alium virum accederet; ſive ut virum alterum inveniret: nemo enim eam duceret, niſi ſciret dimiſſam; ſive ut repudiorum frequentia impediretur: erat enim neceſſe a Sacerdotibus libellum emere, ab iiſdem ſubſcriptum, & Sacerdotes conſiliis, aliiſque mediis, impedimento erant repudiia, ut habet Auguſtinus *lib.* 19. *contra Fauſtum cap.* 26.

Forma Libelli.

Forma libelli continebat ſubſcriptionem nominis Viri dimittentis, ejuſque Patris, & Avi, loci, indictionis, ſeu Seculi, menſis, & diei, unà cum nomine Mulieris dimiſſæ, ejuſque Patris, atque Avunculi, ſicut & facultatem abeundi quocunque ipſa vellet. Juxta communiorem Sententiam cauſæ repudii in libellis Judæorum non deſcribebantur; ſecus in libellis Gentilium.

16 In laudato Deuteronomii Canone, duo adinveniuntur permiſſa, duo itidem præcepta. Permittebatur repudium, & tranſitus ad alias nuptias; præcipiebatur dare libellum repudiatæ, & eam amplius ad ſe non reducere. Circa hoc tamen diſcriminantur Doctores. Quidam contendunt, nuſquam virum potuiſſe uxorem reducere; alii verò in eam conſtituunt Sententiam, potuiſſe virum repudiatam iterum ducere, ſi dimiſſa, poſt tranſitum ad alias nuptias fuiſſet iterum repudiata, vel ſecundus vir mortuus. Hæc ſecunda Sententia Textui videtur conſona; adeoque potuiſſe virum iterum uxorem alteri non ligatam reducere, mutuo tamen accedente conſenſu.

Si autem Vir Conjugem falsò accuſaſſet de crimine peſſimo, aut Sponſam nondum ductam in uxorem in agro violaſſet, non poterat poſt initum Matrimonium, quod contrahere debebat, eam dimittere. Ceterum ſi Uxor in utroque caſu alteri copiam ſui corporis feciſſet, accuſari poterat a Viro, ut lapidaretur juxta legem Levit. 20. Si verò

gravis

gravis tantummodò fuiſſet ſuſpicio de crimine, cogi poterat ad probationem per aquas maledictas *Numer.* 5. deſcriptas.

Permiſſio multiplex.

17 His prælibatis, ut ad rem noſtram deveniamus, notandum eſt, multiplicem eſſe permiſſionem, quæ in legibus divina, humana, & naturali, intervenire poteſt. Primò igitur quid permiſſum dicitur, quia non adeſt præceptum. Quando enim majus bonum non præcipitur, minus permiſſum affirmatur; quo pacto 1. *ad Corinth.* 7. Nuptiæ permiſſæ dicuntur, quia Virginitas præcepta non eſt. Hæc autem permiſſio etiam indulgentia nuncupatur. Altera eſt permiſſio per privationem cohibitionis; quomodo Deus mala permittere dicitur, cum non impediat, valens ea impedire. Hæc etiam appellatur ſuſtinentia. Permiſſio itidem habetur, cum perpetrata crimina non puniuntur, vel etiam cum tolerantur, ut quando minus malum permittitur ad majus evitandum. Demum permiſſio quandoque diſpenſationem involvit, ut cum permittitur ei, cui non licet, carnis comeſtio, vel hujuſmodi. Permiſſio, ſive quæ primo, ſive quæ poſtremo loco deſcripta eſt, a crimine excuſat; ſecus reliquæ. Poſt hanc rerum notitiam

DICENDUM, Libellum perfecti repudii nequaquam Judæis fuiſſe licitum.

Repudium ut minus malum Judæis permiſſum.

18 PROB. I. Illud haud licitum cenſendum eſt, quod ad majus malum evitandum tanquam minus permittitur: atqui Lex Deuteronomii *loco cit.* Hebræis repudium permittebat ut minus malum pro majori evitando: ſiquidem Uxoribus dabatur repudium ex odio, unde uxoricidii timor meritò exoriebatur; ergo ut Moyſes periclitantibus mulieribus conſuleret, ſeparationem indulſit, quæ utique Conjugio repugnat. Hoc plane innuunt Scripturæ verba, & finis illius legis exigit; ideoque illam cauſalem præmiſit: *Et non invenerit gratiam ante oculos ejus*.

Repudiata nubendo peccabat.

19 PROB. II. Si datum fuiſſet perfectum repudium, licite Mulier alteri nupſiſſet: atqui abſque crimine nequibat Mulier ſe alteri tradere; ergo. Dicitur eo loci: *Quia polluta eſt, & abominabilis facta eſt coram Domino. Coram Domino*, inquit; quia alteri ſe tradens, coram Deo peccabat; non enim legalem tantummodo immunditiam contrahebat, cum hæc non efficeret hominem in conſpectu Dei abominabilem.

20 PROB. III. Sicut Hebræis, propter pravam eorundem inclinationem ad pecuniam, & ad vindictam, dictum legimus Deut. 23. verſ. 19. *Non fœneraberis fratri tuo ad uſuram pecuniam, nec fruges, nec quamlibet aliam rem, ſed alieno*: & Matth. 5. *Dictum eſt Antiquis diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum*; ita propter malum eorum animum ipſis enunciatum eſt: *Si acceperit homo uxorem, & habuerit eam, & non invenerit gratiam ante oculos ejus propter aliquam fœditatem: ſcribet libellum repudii, & dabit in manu illius, & dimittet eam de domo ſua*. Atqui permiſſio illa uſuræ cum alieno, & vindictæ de inimico, non excuſabat eos a crimine: unice enim intendebatur effugium majoris mali, nempe uſuræ, & vindictæ inter fratres; ergo neque licebat repudium: finis enim hujuſce permiſſionis erat evitatio majoris mali, videlicet, uxoricidii; adeoque conjugale vinculum non diſſolvebatur.

Repudium unice permiſſum.

Ob duritiem cordis conceſſum repudiū.

21 PROB. IV. Chriſtus palam dixit, libellum repudii Hebræis permiſſum ob duritiem cordis, *Matth.* 19. verſ. 8. *Moyſes ad duritiam cordis veſtri permiſit vobis dimittere uxores veſtras*: ſed permiſſio ob duritiem cordis indubie a peccato non excuſat: non enim obdurata hominum malitia liberat a noxa; ergo. Et ſane omnium ſuffragiis, repudium quoad vinculum ſecundùm ſe erat malum, nec licitum eſſe poterat, niſi auctoritate Legiſlatoris diſpenſantis. Porro juſtus Legiſlator nuſquam pleniſſime in lege diſpenſat, niſi ex poſitivo aliquo bono fine (quidquid ſit de diſpenſatione in particulari caſu) Adverſarii autem ultro concedunt, libellum tantummodo permiſſum fuiſſe ad evitandum malum, ſecus ob finem directe bonum, ſicut diſpenſatio in Monogamia bonum reſpiciebat finem, ſcilicet, propagationem ad Dei cultum; ergo dicere oportet, libellum repudii ſimplicem ſolummodo involvere permiſſionem, non diſpenſationem.

22 Noſtræ Sententiæ clare adſtipulatur S. Thomas, qui licèt *in Suppl. quæſt.* 67. problematice utramque propugnet Sententiam, noſtramque ſolùm communiorem affirmet, alibi tamen eam omnino certam aſtruit. *Lib.* 3. *contra Gentes cap.* 123. habet -- Excluditur conſuetudo dimittentium uxores, „ quod tamen in veteri lege permiſſum fuit „ Judæis propter eorum duritiam; quia ſcilicet proni erant ad occiſionem uxorum. „ Permiſſum ergo fuit minus malum ad excludendum majus -- 1. 2. *quæſt.* 105. *art.* 4. *ad* 8. -- Lex permiſit repudium uxoris, non „ quia ſimpliciter juſtum eſſet, ſed propter „ duritiam Judæorum -- *Ibidem quæſt.* 108. *art.* 3. *ad* 2. -- Circa judicialia præcepta dupliciter Scribæ, & Pharifæi, errabant. Primò quidem quia quædam, quæ in lege „ Moyſi erant tradita tanquam permiſſiones, „ æſtimabant eſſe per ſe juſta, ſcilicet repudium uxoris, & uſuras accipere &c. -- Et *in Cap.* 5. *Matth.* -- Tertiò tolerantiæ, ut „ quando permittitur inter duo mala, minus „ malum, ne fiat majus; & talis fuit permiſſio Moyſis. Dicitur enim permiſiſſe, quia „ toleravit, ne majus malum facerent, ſcilicet homicidium, ut ſupra dictum eſt; „ & ideo dicit Dominus quod hoc præcepit „ Moyſes ob duritiam cordis eorum --

23 Chriſtus *Matth.* 19. interrogantibus Judæis, cur mandaverit Moyſes libellum repudii, ad enervandam prorſus illegitimam explicationem capitis 24. Deut., repoſuit: *Quoniam Moyſes ad duritiam cordis veſtri permiſit vobis dimittere uxores veſtras*. Non utitur Chriſtus verbo mandati, ſed permiſſionis, ut rem plane eliquatam redderet, atque ut omnia, quæ de libello in Scripturis leguntur, ad ſenſum puræ permiſſionis intelligerentur. Itaque permiſſio hujuſmodi a pœna excuſabat, ſecus a culpa. Unde apte dixit S. Hieronymus *in cap.* 19. *Matth.* -- Nunquid poteſt Deus ſibi eſſe contrarius, ut „ aliud ante juſſerit, & ſententiam ſuam

„ novo frangat imperio? Non ita ſentien-
„ dum eſt. Sed Moyſes, cum videret pro-
„ pter deſiderium ſecundarum Conjugum
„ (quæ vel ditiores, vel juniores, vel pul-
„ chriores erant) primas uxores interfici,
„ aut malam vitam ducere, maluit indulgere
„ diſcordiam, quàm odia, & homicidia per-
„ ſeverare —

REFELLUNTUR ARGUMENTA PARTIS ADVERSÆ.

24 OBJIC. I. Quod eſt a Deo præceptum, licitum eſt: atqui repudium eſt hujuſmodi: dicitur enim Malachiæ 2. v. 16. *Cum odio habueris* (uxorem) *dimitte, dicit Dominus Deus*; ergo.

RESP. Plerique Interpretes volunt, ironicam eſſe hujuſcemodi locutionem. Ceterum, etſi laudatus textus litteraliter intelligendus ſit, neutiquam noſtræ adverſatur Sententiæ. Etenim *ibidem* ſola permiſſio, atque immunitas a pœna innuitur; ideo ſtatim ſubditur: *Operiet autem iniquitas veſtimentum ejus, dicit Dominus Exercituum*, ideſt coinquinabit corpus ſuum, quod eſt animæ indumentum; unde vertunt LXX. Interpretes: *Operiet iniquitas cogitationes tuas*. Deiu urgendo, ut non detur repudium, habet: *Cuſtodite ſpiritum veſtrum, & nolite deſpicere*. Quem Spiritum? illum utique, de quo præcedenter verſ. 15. dixerat: *Cuſtodite ſpiritum veſtrum, & uxorem adoleſcentiæ tuæ noli deſpicere*. Cuſtodite ſpiritum veſtrum, ne amore alienigenarum ſubvertatur, & uxores, quas ab adoleſcentia duxiſtis, ſervate. Videatur S. Hieronymus *ibi*.

25 OBJIC. II. Quod ſpeciatim, propter dignitatem Status, Sacerdotibus interdicitur, Laicis conceſſum meritò cenſetur: atqui Levit. 21. verſ. 7. Sacerdotibus interdicitur repudiatam ducere: *Nec eam, quæ repudiata eſt a marito; quia conſecrati ſunt a Deo ſuo*; ergo.

Sacerdotes repudiatam ducere nequibant.

RESP. Data eſt Sacerdotibus prohibitio in deteſtationem repudii, atque ad ejus malitiam declarandam; quo pacto in anteriori parte verſiculi vetatur ducere ſcortum, & vile proſtibulum. Iidem vetitum erat Sacerdotibus repudiatam ducere etiam poſt Mariti obitum: quod tamen Laicis permittebatur; non enim datum erat Sacerdotibus Viduas ducere, niſi Vidua eſſet a Sacerdote, *Ezech.* 44. verſ. 22.

26 OBJIC. III. Servus, cui uxorem dederat Dominus, poſt ſeptennium liber egrediebatur, remanentibus uxore, & filiis ejus, ſub Domini poteſtate: Exod. 21. verſ. 4. *Mulier, & liberi ejus erunt Domini ſui, ipſe verò exibit cum veſtitu ſuo*: ſed tunc conjugale vinculum ſolvebatur, ne mulier cogeretur perpetuum ſervare cœlibatum; ergo etiam in aliis caſibus vinculum non perſeverabat.

RESP. Ex contextu non evincitur, in dicto caſu maritale vinculum diſſolvi, ſed tantummodo ſervum eximi a ſervitutis jugo, ſecus uxorem, & filios. Nec probatur, prohibitum fuiſſe Servo acceſſum ad uxorem, quamvis libera converſatio vetita videretur. Aliud durum erat ſervo in ſervitute permanere, ut cum uxore, & filiis vitam duceret. Nec in lege abſurdum erat quod ex fortuito eventu cogeretur Mulier ad cœlibatum: ſicut ſi Vir perpetuo laboraſſet morbo; itaque mulier illa, quæ in ſervitute permanebat, ſe habebat, ſicut quæ abſentem habet Virum.

Mulier quandoque ad cœlibatum coacta.

27 OBJIC. IV. Lex Moyſis *Levit.* 20. enunciata Adulteram lapidari mandabat: ſed ſi per repudium vinculum maritale non fuiſſet diſſolutum, Adulteræ impune peccaſſent, hæ nempe, quæ poſt repudium alteri viro copulabantur; ergo.

RESP. Cum Lex permitteret repudium in repudiatas Adulteras non animadvertebat; quamvis ſub prætextu novi Connubii peccarent. Eas itaque puniebat mulieres, quæ legitime nuptæ adulterio polluebantur, atque a viris accuſatæ erant; propterea diximus permiſſionem repudii fuiſſe per privationem punitionis.

Adulteræ lapidibus obruebantur in lege.

28 OBJIC. V. Illud licitum meritò cenſetur, quod Lex juſta non prohibet cum poſſit: hujuſmodi enim Lex malum omne vetat; atqui lex Moyſis juſta erat, a Deo ordinata, & ſancta, *ad Rom.* 7. verſ. 12. ergo cum non prohiberet, ſed perfectum permitteret repudium, dicendum eſt, illicitum haud fuiſſe.

RESP. Qui poteſt malum prohibere, & non prohibet, quando majora inde mala pertimeſcit, nequaquam peccat. Moyſaicus Legislator hoc apprime noverat; adeoque repudium palam non interdixit; innuit tamen perperàm agere repudiatam, alteri nubendo, ut vidimus. Addas velim, Legem Moyſis, cum non perduceret ad perfectum, non omne malum prohibuiſſe, ut de uſura, & odio ſuperiùs dictum eſt *num.* 20.

Quandoque Lex malum non vetat.

29 OBJIC. VI. Ex Doctrina Chriſti *Matth.* 19. enunciata, quod Moyſes permiſit, erat contra primævam Conjugii inſtitutionem: *ab initio non fuit ſic* verſ. 8.: ſed repudium ſolummodo quoad thorum, non quoad vinculum, non eſt contra primævam ejuſdem inſtitutionem: cum aliquando liceat; ergo Moyſes perfectum voluit repudium.

RESP. Frequens ſejunctio a thoro, & ex qualibet cauſa uſque erat contra primævam Connubii inſtitutionem, & potiſſimùm cum tranſitu ad alias nuptias; & hoc Chriſtus declaravit. Niſi enim illicite alteri nuberet repudiata, maculâ non eſſet coinquinata Mulier; quæ macula, ut ſupra dictum eſt, non erat pure legalis. Mulier a primo repulſa viro, poterat, permittente lege, alteri nubere, ab hoc dimiſſa tertio ſe copulare, & ſic ſucceſſive; ſi porro macula fuiſſet legalis, non niſi ab uno potuiſſet recipi repudiata.

Repudiata illicite alteri copulabatur.

30 OBJIC. VII. Chryſoſtomus, ſeu Auctor Operis imperfecti *hom.* 32. *in Matth.* habet — Sicut Apoſtoli permiſerunt ſecundas
„ nuptias in lege Evangelica, ſic in ſcripta
„ Moyſes repudium permiſit — ſed ſecundæ nuptiæ licitæ ſunt; ergo.

RESP. In aperto ſane eſt, Moſaycum repudium non fuiſſe permiſſum, ſicut permiſſæ ſunt in lege Gratiæ ſecundæ Nuptiæ;

iſtæ

Digitized by Google

Diſcrimen repudium inter, & ſecundas nuptias.

iſtæ namque ſecundùm ſe bonæ ſunt, ſecus illud, utpote ſecundùm ſe contra legem naturæ. Paritas igitur intelligenda eſt, ſpectata materiæ qualitate, & debita proportione, quæ in eo ſita eſt, quod ſicut ſecundæ Nuptiæ conceduntur ut minus bonum in concupiſcentiæ remedium: *Si non ſe continent, nubant*, 1. ad Corinth. 7. verſ. 9., ita repudium permittebatur ut minus malum in remedium odii erga uxores. Hoc ſenſit præcitatus Auctor, dicens — Permiſit ergo vobis „ facere mala, ne faceretis pejora: ergo hoc „ vobis permittendo, non vobis Dei juſti- „ tiam demonſtravit, ſed a peccato abſtulit „ culpam peccandi, ut quaſi ſecundùm le- „ gem agentibus vobis, peccatum veſtrum „ non videatur eſſe peccatum —

31 OBJIC. VIII. Si in Scripturis unum eſſet mendacium, licèt jocoſum, tota ejus nutaret auctoritas: quia cuicunque auctoritati ad repellendam hæreſim aſſumptæ fieret ſatis reſpondendo, illud mendaciter, jocoſe, dictum fore; ergo pari ratione ſi quæ conceſſio de aliquo illicito ſit in Scriptura, ſicut iſta foret de repudio, nulla conceſſio eſſet invenire, quæ licitam rem redderet.

Lex Moyſaica permittebat nō concedebat repudium.

RESP. Perperàm dicitur, Moſaicam Legem repudium concedere, cum ſolummodo illud permiſſum dicatur ad majus evitandum malum. Ex legis contextu innuimus perfectum repudium illicitum, proindeque nequaquam conceſſum. Argumentum inſuper haud analogiam ſervat. Leges eam vim habent, quam exprimunt; aliquæ namque ſunt ſimpliciter directivæ, & nullam injungunt pœnam, aliæ mixtæ, aliæ demum pure pœnales; unde ex una lege non valet illatio ad aliam. Veritas autem una eſt in omnibus Scripturis; quia tota ejuſdem auctoritas ab uno Summo Vero, qui in nullo mentiri poteſt, dependet. Igitur ſi circa unum objectum eſt veritas, circa omnia pariter eſſe oportet; nec liberum eſt Deo dicere verum, ſicut liberum eſt ei legem condere, ſive pure pœnalem, ſive præciſe directivam, vel obligantem ſub levi, vel ſub gravi.

Leges inter ſe diverſæ.

32 OBJIC. IX. Lex juſta non debet occaſionem directe præbere mortaliter delinquendi. Iſta conceſſio videbatur directa occaſio Judæis dimittendi uxores; ſi enim hoc ſcriptum non fuiſſet, non dimiſiſſent ipſi uxores poſt Moyſem, ſicut antea non dimittebant; ergo vel hujuſcemodi dimiſſio innoxia, vel Lex injuſta meritò cenſenda eſt.

RESP. Jam ſupra dictum eſt, Legem nequaquam concedere repudium; in ea ſiquidem duo erant, & permiſſio repudii ob duritiam cordis, & præceptum dandi libellum, ſuppoſito quod Vir daret repudium. Neutrum tamen ad peccatum impellebat; ſed Hebræi ex duritia occaſionem peccandi aucupabantur. A ſimili de lege, dicit Apoſtolus, ex ea eſſe peccatum; verùm lex non eſt mala; nam occaſione legis acceptâ, homines peccant.

Hebræi a crimine excuſari poterant.

33 Notandum occurrit, quod antiqui Hebræi potuerunt abſque crimine dare repudium, ut notat Abulenſis *in Cap. 19. Matth.*, ducti opinionum probabilitate. In iis, quæ ſunt contra jus naturæ in linea ſecundaria, excuſatio intervenire poteſt propter opinionum varietatem: quod & Angelicus advertit; ideoque Hebræorum Doctores legem repudii intelligere, atque explicare potuerunt in ſenſu approbativo, licet revera non niſi permiſſionem involveret.

CONTROVERSIA III.

AN CONJUGIUM INFIDELIS AD FIDEM CONVERSI SOLVATUR PER CONJUGIUM IN FIDE SUSCEPTUM.

34 Contingere poteſt, quod duo legitimi Conjuges ambo ad Fidem convertantur; & tunc temporis nullius diſſolutionis momentum occurrit. Controverſia verſatur, cum unus tantummodo ad Fidem convertitur, altero in infidelitate perſeverante. Hic porro poteſt nolle habitare cum Fideli ea præciſa ratione, quod Fidelis eſt; & tunc indubie ſolvi poteſt Conjugium quoad cohabitationem. Poteſt itidem Infidelis velle pacifice, & abſque injuria Creatoris, communem ducere vitam; vel cum ejuſdem injuria, hoc eſt, Chriſtum blaſphemando, atque Catholicam Fidem ſive verbis, ſive factis, contemnendo, & infidelitatis opera profitendo, quibus fidelis Conjux perturbetur, atque ad prævaricationem inducatur in Fide, vel in alio cujuſcunque generis crimine. His poſitis.

DICENDUM eſt, Conjugem converſum ad Fidem aliud poſſe inire Matrimonium, ſi Uxor ducta in Gentilitate non conſentiat ſine injuria Creatoris habitare cum illo.

35 PROB. I. Ex Apoſtolo 1. ad Corinth. 7. verſ. 15. habetur: *Quod ſi Infidelis diſcedit, diſcedat; non enim ſervituti ſubjectus eſt Frater, aut Soror, in hujuſmodi; in pace autem vocavit nos Deus.* Hiſce verbis declarat Apoſtolus, diſceſſum, & ſeparationem Matrimonii quoad vinculum. Etenim non eſſe ſubjectum conjugali ſervituti nil aliud eſt, quàm conjugale vinculum eſſe ſolutum: ſicut ſolutum eſt, quando ſoluta eſt lex viri per mortem. Porro Paulus dicit, Fratrem, aut Sororem haud ſubjici conjugali ſervituti. Clarius evincitur, ex quo Apoſtolus id Fidelibus Conjugibus denegat, quod Infideli converſo concedit: atqui illis vetat vinculi ſolutionem; ergo iſti concedit. Sic ibidem habetur verſ. 10. *Iis autem qui matrimonio juncti ſunt, præcipio non ego, ſed Dominus, uxorem a viro non diſcedere; quod ſi diſceſſerit, manere innuptam, aut viro ſuo reconciliari.* Hæc nec repetit, nec aſſerit in caſu converſi ad Fidem, ſed abſolute enunciat. *Si diſcedit, diſcedat*: hoc tamen intelligi vult, cum mutua pacifica ſocietas haberi nequit; dicit enim: *In pace autem vocavit nos Deus.*

Fidelibus negatur, quod infideli converſo conceditur.

36 PROB. II. Non minùs ſecundùm naturæ jura eſt perpetua obligatio Filii ad Patrem, quàm Conjugis ad Conjugem: ſed ubi cohabitatio Filii cum Patre in converſione ad Fidem eſt impedimentum æternæ ſalutis, poteſt in perpetuum Filius diſſolvere

Obligatio filii ad Patrē, ſicut Conjugis ad Conjugem.

obligationem cohabitandi cum Patre; ergo Conjux Fidelis non potens cum Infideli habitare abſque ſalutis diſpendio, & non niſi cum contumelia Creatoris, alterum Conjugem dimittere in perpetuum poteſt, ſolvendo obligationem cohabitationis, quod eſt vinculum diſrumpere.

37 PROB. III. Non eſt conſonum legi Chriſti, quod amplectens Catholicam Fidem teneatur ea præcepto ea, quæ ſolummodo conſilii ſunt, obſervare: ſed perpetuus cœlibatus eſt ſub conſilio, & ad hoc ſervandum teneretur converſus ad Fidem, ſi conjugale vinculum permaneret; non enim cum uxore cohabitare poſſet propter ſubverſionis periculum, neo alteri nubere, perſeverante primo Connubio; ergo. Argumentum habes es S. Th. *in Suppl. quaſt. 59. art. 5.* -- Si non „ non liceret ei (ſupple viro) aliam ducere, „ cogeretur continentiam ſervare; quod videtur inconveniens, quia ſic ea converſione ſua incommodum reportaret --

Ex converſione ad fidē non oritur incommodum.

38 PROB. IV. ea Innocentio III. Cap. *Quanto. De Divortiis*, ubi aſſumens laudatam ſuperiùs Apoſtoli auctoritatem, habet -- Si alter Infidelium Conjugum ad Fidem Catholicam convertatur, altero, vel nullo modo, vel non ſine blaſphemia divini numinis, vel ut eum pertrahat ad mortale peccatum, ei cohabitare volente, qui relinquitur, ad ſecunda, ſi voluerit, vota tranſibit; & in hoc caſu intelligimus, quod ait Apoſtolus: Si Infidelis diſcedit, diſcedat, Frater enim, vel Soror, non eſt ſervituti ſubjectus in hujuſmodi --

OPPOSITA DISSOLVUNTUR ARGUMENTA.

39 OBJIC. I. Quod divina lege indiſſolubile conſtitutum eſt, per Baptiſmum non diſſolvitur: ſed Conjugium legitime contractum, eſt divina lege indiſſolubile: Matth. 19. *Quod Deus conjunxit, homo non ſeparet*; ergo per Baptiſmum non ſolvitur. Hinc *ibidem* habemus, mœchari, qui, dimiſſa uxore, aliam ducit.

RESP. Vinculum conjugale in dicto caſu non ab homine, ſed ab ipſo Deo, qui illud conſtituit, diſſolvitur. Et quidem in favorem Fidei tale privilegium conceſſit; ut habetur Cap. *Gaudemus. De Divortiis*, & explicavit Paulus 1. ad Corinth. 7.

Deus conjugale vinculū Infidelis converſi diſſolvit.

Cum verò Chriſtus tanquam mœchum redarguit aliam ducentem, loquitur de Conjugibus Fidelibus, quorum vinculum prorſus indiſſolubile eſt. Ceterum eodem Canone *Gaudemus* dicitur, per Baptiſmum non diſſolvi ſimpliciter Conjugium in Gentilitate initum; quia Sacrum regenerationis lavacrum non Conjugia, aut alios contractus, ſed crimina ſolvit; alias nonnulli a Fidei ſuſceptione retraherentur, timentes ab Uxoribus deſeri; unde ſi Infidelis pacificæ conſentiat cohabitationi, poteſt Fidelis cum ipſo permanere juxta Pauli conſilium 1. ad Corinth. 7. v. 12. *Si quis Frater uxorem habeat infidelem, & hæc conſentit habitare cum illo, non dimittat illam*. Quod conſilium nullo revocatum eſt præcepto, ſed ſola praxi, & conſuetudine obliteratum. Primis rei Catholicæ temporibus, nempe uſque ad IV. Seculum laudabile erat cum Infideli permanere; etenim fortior ſpes converſionis alterius Conjugis occurrebat tum ex fervore charitatis converſorum, tum ex gratia miraculorum, quæ frequentiora erant. Sequenti verò tempeſtate cum ſpes iſta Fidelium culpâ friguerint, non amplius fas eſt cohabitare, niſi grave aliquod damnum inde conſurgeret, ut omnium bonorum jactura, aut mortis periculum, & hujuſmodi.

40 OBJIC. II. Crimen ſuperveniens Matrimonio, ipſum non diſſolvit: ſed crimen nolentis habitare abſque contumelia Creatoris Matrimonio in Gentilitate contracto ſupervenit; ergo illud non diſſolvit.

RESP. Per Baptiſmum ab altero Conjugum ſuſceptum non ſtatim ſolvitur Connubium. Quare, ſi blaſphemans in Creatorem, antequam converſus ad ſecunda vota tranſierit, reſipiſceret, Matrimonium ſubſiſteret; quod dixit Innocentius III. Capite *Gaudemus* -- Quod ſi converſum ad Fidem & illa converſa ſequatur antequam propter cauſas „ prædictas legitimam ille ducat uxorem, „ eam recipere compelletur -- Ceterum tria ſunt in Conjugio in Infidelitate celebrato; nempe defectus ſignificationis ex carentia Baptiſmi; cultus diſparitas, videlicet Idololatria; Creatoris contumelia, & novum Matrimonium initum. Primum efficit ſolubile Conjugium; ſecundum ad ſolutionem diſponit; tertium diſſolvit, quando converſus ad Fidem ad alias Nuptias tranſit.

Baptiſmi ſuſcepto non ſtatim ſolvit matrimonii.

41 OBJIC. III. Fortius eſt conjugale vinculum, quàm vinculum ſervitutis: ſed per converſionem ad Fidem non liberatur homo a vinculo ſervitutis Domini Infidelis, immo Apoſtolus 1. *ad Timoth.* 6. præcipit eidem ſubeſſe, atque obtemperare; ergo neque Vir ad Fidem converſus liberatur a conjugali vinculo. Aliàs utrobique adeſſe poteſt contumelia Creatoris, atque perverſionis periculum. Inſuper ex laudato Apoſtolo 1. *ad Corinth.* 7. v. 22. ſervitus non diſſolvitur, quia ſervus corpore libertus eſt Domini, unde licèt corpore ſubditus ſit, ſecus ſpiritu. His addas, ſervitutem non ſolvi, quia unuſquiſque in ea permanere debet vocatione, qua vocatus eſt; ergo ſimiliter Conjugatus cum Infideli eodem ligatus vinculo eſſe debet.

RESP. Argumentum probat, per converſionem ad Fidem immediate Conjugium non diſſolvi; non tamen evincit, ſolubile non eſſe per tranſitum ad alias Nuptias, ſicut ſervitutis vinculum per liberam dimiſſionem ſolvitur, ſicut & per redemptionem, quam omnimode procurare debet Servus, ubi periculum immineat prævaricationis.

Probatio altera ſolummodo evincit, nequaquam ſaluti repugnare ſervitutem; ſicut nec Conjugium cum Infideli, etſi alter Conjugum convertatur.

Aliud quod ſubditur, dubium excitat, an, quando Infidelis vult in Gentilitate permanere, pacifice tamen, & abſque injuria Creatoris, poſſit converſus Conjugem dimittere, atque ad alias Nuptias tranſire. Planſibilior Sententia, quæ Apoſtoli doctrinæ con-

conſonat, propugnat, non poſſe; quia conjugalis vinculi diſſolutio inducta eſt in privilegium Fidei tribus in caſibus, videlicet ubi Infidelis diſcedit, ubi Infidelis abſque Creatoris injuria, atque pacificæ cohabitationi non conſentit, demum quando cohabitatio in alia crimina inducit. Nil horum in caſu propoſito occurrit. Sententia altera negat, teneri converſum Conjugem ad cohabitandum; quia impræſentiarum cum Infideli habitare nequaquam fas eſt. Verùm Sententia hujuſmodi non attendit ad rem ſecundùm ſe ſpectatam, ſed ad poſitivas leges ab Eccleſia ſuperinductas. Prima verò opinio non loquitur, ſtantibus legibus ab Eccleſia ſuperinductis; quia ſtandum eſt Eccleſiæ Sacramentorum conditiones explicanti; porro Eccleſia impoſſibilem ſaltem moraliter judicat cohabitationem abſque Creatoris contumelia. Illud tamen indubium eſt, quod ubi abſque peccato cohabitari nequit, Conjugem Infidelem admonendam eſſe, ſi converti velit, quia novum Conjugium contrahi non valet, niſi alter velit in Infidelitate permanere; ea propter voluntas Infidelis explorANDA eſt, atque induciæ concedendæ ad deliberandum. Ab hac tamen obligatione abſolvitur converſus, quando ab Infideli longe diſtat, ut eveniret in Turcis apud nos captivis; & inſimul quando gravibus momentis conſtat de notoria pertinacia in Infidelitate.

Converſus nequit cum Infideli cohabitare.

42 OBJIC. IV. Gratia, ſicut & Fides, naturam non deſtruunt, ideoque reliqui legitimi contractus, puta venditionis, locationis, & hujuſmodi, per converſionem ad Fidem non diſſolvuntur; ergo nec Conjugium; Conjux namque ſuper alterum poteſtatem acquirit, ſicut emptor ſuper agrum.

RESP. Argumentum probat, Conjugium non diſſolvi per converſionem, niſi ex divina diſpoſitione, & in caſibus in præcedenti argumento relatis; quo pacto, ſi Deus diſpenſaret, etiam alii naturales contractus diſſolvi poſſent. Deinde poteſtas Conjugis ſupra Conjugem non eſt per modum poſſeſſionis, ſicut in venditionibus, ſed per modum ſocietatis, quæ haud congruit Fidelem inter, & Infidelem; aliàs malo ſuo privatur jure, qui non vult converti.

43 OBJIC. V. Fides non abſolvit Parentes ab onere filios educandi, eoſque in via ſalutis inſtituendi, immo potiore jure Fideles ad id tenentur: ſed ſi conjugale vinculum ſolveretur, converſus filiorum inſtitutionem deſereret, eoſque in maximo ſalutis periculo relinqueret, potiſſimùm ſi parvuli eſſent, atque ab Infideli abſtrahi nequirent; ergo maritale vinculum perſeverare merito cenſendum eſt.

RESP. Filii, ſi ſint adulti, & ſui juris circa Status electionem, Parentem converſum ſequi libere poſſunt, vel cum Infideli permanere; non enim ad Fidem ſuſcipiendam datur coactio. Si verò Filii in tenella adhuc vivunt ætate, quamvis eorundem inſtitutio ad Matrem ſpectet, Patri Fideli, privilegio Fidei, dari debent. Quod ſi aliunde nequeunt ab Infideli ſeparari, Principe v. g. vetante, caſus eſt per accidens; proindeque non valens converſum cogere ad remanendum cum Infideli. Immo pro Filiarum educatione permanentia Fidelis cum Infideli poſſet eſſe damnoſa, quatenus Infidelis ſollicitiùs ſupra Filios evigilabit, ut firmiùs erroribus ſuis adhæreant; cumque homines ad malum proniores ſint, perverſa Infidelis monita prævalebunt.

Filii converſorum ad Patrē ſpectant.

44 OBJIC. VI. Magis pugnat adulterium cum Matrimonio, eique adverſatur, quàm Infidelitas: atqui adulterium conjugale vinculum non frangit, ſed ſolummodo ſeparationem permittit; ergo neque Infidelitas.

RESP. Adulterium magis opponitur Conjugio ſpectato in eſſe officii naturæ; ſecus ſecundùm eſſe Sacramenti Eccleſiæ, a quo perfectam habet firmitatem, quatenus ſignificat indiviſibilem conjunctionem Chriſti cum Eccleſia. Itaque Conjugium, quod ratum non eſt per Baptiſmum, ut eſt illud in Infidelitate initum, ſolubilius eſt per Infidelitatem, quàm per adulterium; ob bonum namque Fidei in primo caſu diſpenſavit Deus, ſecus in ſecundo.

Matrimoniū a Sacramento habet firmitatem perfectam.

45 OBJIC. VII. Conjuges jure Matrimonii pares ſunt tum naturali, tum Evangelica lege 1. *ad Corinth.* 7. Sed vinculum Infidelis, ſi a Fideli Conjuge recedat, non ſolvitur: non ab Eccleſia, cui ſe ſubjicere renuit: non a Deo, contra quem agit: non ab altero Conjuge, quem invitum deſerit: non a ſe ipſa, cum ſit tantummodo Pars; & ideo ſi poſtmodum ad Fidem convertatur, ad Conjugem debet redire; ergo.

RESP. Eccleſia quidem de his, qui foris ſunt, non judicat puniendo, judicat tamen diſcretive; adeoque e re noſtra eſt ſcire, quid Infideli competat. Igitur ſi Converſus tranſivit ad ſecundas Nuptias, tunc Infidelis alteri nubere poteſt; quia, ſoluto vinculo ex parte unius, ſolutum remanet ex parte alterius; ſicque Deus ex Privilegio Fidei vinculum ex parte Infidelis diſſolvit. Pro Infidelibus tamen Chriſtianis Principibus ſubditis, in pœnam pertinaciæ, latæ ſunt leges vetantes in dicto caſu eis nubere. Si autem converſus, ad alias Nuptias, vel ad Statum religioſum non tranſierit, Infidelis nubere nequit; quia vinculum integrum perſeverat; hinc ſi convertatur, & ille Infidelis, ad mutuam ſocietatem utraque Pars redire debet. Si Infidelis diſcedens alteri nupſerit, & poſtmodum convertatur, ſuperinductum Conjugem deſerere debet, atque ad priorem redire, ſi tamen nondum novis Nuptiis ſit illigatus, aut Deo per Religioſam profeſſionem ſacratus; nullæ quippe fuerunt Nuptiæ illæ. Si autem converſus alteri nubat, & ſecunda uxor moriatur, & prima ad Fidem convertatur, cum hac converſus non poteſt copulari ſine novo matrimoniali contractu; cum primum vinculum fuerit ſolutum.

Quid de Infidelis, ſi alter convertatur.

46 OBJIC. VIII. Pejor eſt lapſus Fidelis in Infidelitatem, quàm perſeverantia in priſtino errore: ſed per lapſum in Infidelitatem conjugale vinculum non diſſolvitur, etſi prævaricator abſque Creatoris contumelia cohabitare nolit; ergo neque per converſionem unius vinculum cum Infideli diſſolvitur.

RESP. Matrimonium inter Fideles celebratum ſummam ſortitur indiſſolubilitatem,

quam

Baptiſmus indiſſolubile prorſus reddit Conjugium.

quam ei tribuit Baptiſmus, cujus character eſt perpetuus, & habet rationem ſignificativi unionis Chriſti cum Eccleſia; unde ſuperveniens Infidelitas vinculum non diſſolvit.

47 OBJIC. IX. Præſcribitur 1. *Petri* 3., ut mulieres Fideles ſubditæ ſint Viris Infidelibus: porro ſi Conjugium diſſolveretur per converſionem unius; hujuſmodi præceptum fruſtraneum eſſet; ergo.

RESP. Petri Sententia doctrinam ſuperiùs traditam confirmat. Diximus enim non licere Fideli ſe ſejungere ab Infideli volenti pacifice cohabitare; tunc namque ſubeſt ſpes converſionis alterius, quam *ibidem* innuit S. Petrus; proindeque hortatur, ut modeſtæ incedant. Ejuſdem labii ſunt S. Hieronymus *lib.* 1. *adversùs Jovinianum cap.* 5., & 6., & Tertullianus *ad Uxorem lib.* 2., aliique.

CONTROVERSIA IV.

AN CONJUGIUM SIMPLICITER RATUM PER RELIGIOSAM PROFESSIONEM DISSOLVATUR.

48 LUtherani, Calviniſtæ, aliique hujus furfuris homines, Catholicam Eccleſiam criminati ſunt, quia Conjugium ſimpliciter ratum per Solemnem Profeſſionem in approbata Religione diſſolvi affirmabat; perperàm tamen.

DICENDUM itaque eſt, Matrimonium ſimpliciter ratum diſſolvi per Solemnem Profeſſionem in approbata Religione.

Inconſulto Conjuge licitum eſt tranſitus ad Religionem.

49 PROB. I. Cap. *Deſponſatam* 27. *quæſt.* 2. Euſebius Papa habet -- Deſponſatam puellam non licet Parentibus alii viro „ tradere, licet tamen illi Monaſterium „ ſibi eligere -- Cap. *Ex parte tua, De converſione Conjugatorum* Innocentius faſſus ſe Deceſſorum ſuorum veſtigiis velle inhærere, conſultus reſpondet Lugdunenſi Archiepiſcopo, ante Matrimonii conſummationem -- Licere alteri Conjugum, reliquo inconſulto, „ ad Religionem tranſire, ita quod reliquus „ ex tunc legitime poterit alteri copulari -- Cap. *Verum* ſub eodem titulo Alexander III. Salernitano Epiſcopo reſcribit -- Poſt con„ ſenſum legitimum de præſenti, licitum eſt „ alteri, altero etiam repugnante, eligere „ Monaſterium (ſicut quidam de nuptiis vo„ cati fuerunt) dummodo carnalis commix„ tio non intervenerit inter eos, & alteri re„ manenti (ſi commonitus continentiam „ ſervare noluerit) licitum eſt ad ſecunda „ vota tranſire -- His addes Tridentinum *Seſs.* 24. *Can.* 6. -- Si quis dixerit Matrimo„ nium ratum, non conſummatum, per ſo„ lemnem Religionis Profeſſionem alterius, „ Conjugium non dirimi; anathema ſit --

Laudabile eſt ad perfectius aſcendere.

50 PROB. II. Unicuique fas eſt a Statu minus perfecto ad perfectiorem tranſire, quoties id abſque alterius damno poteſt fieri: ſed per tranſitum á Nuptiis non conſummatis ad Religioſam Profeſſionem Status eligitur perfectior, ut in aperto eſt, & abſque alterius damno, ſi Nuptiæ diſſolvantur; ergo id licet. Quod nulli fiat injuria, evidens eſt. Non fit injuria proli; nulla ſiquidem præceſſit copula unde habeatur proles. Nulla fit injuria Conjugi; quia remanens ſecundùm ſtatum priſtinum, nil decoris amittit, & æqualiter valet alias Nuptias contrahere.

51 DICES. Illi fit injuria Conjugi, qui remanet in Seculo; cum invite re ſua ſpolietur.

In diſſolutione Conjugii per vota nulli fit injuria.

RESP. Remanenti in Seculo non eſt injurius, qui ad Religionem tranſit; cum ille nullum patiatur incommodum, & aliàs æqualia ſint utriuſque jura, ita quod quilibet pro libito ſolemnia vota emittere poteſt.

Religioſa Profeſſio æquiparatur morti.

52 PROB. III. Ita ſe habet vinculum ſimpliciter ſpirituale ad perfectam ſpiritualem mortem, ſicut carnale vinculum ad mortem corporalem: ſed per hanc carnale diſſolvitur vinculum, quod per conſummatum Connubium habetur; ergo per Religioſam Profeſſionem, quæ eſt perfecta ſpiritualis mors Seculi, ſpirituale vinculum diſſolvetur. Porro Conjugium non conſummatum, utpote vinculum animorum, eſt tantummodo ſpirituale.

Vinculũ Religionis fortius vinculo Conjugii.

53 PROB. IV. Univerſalius, fortiuſque vinculum ſolvit vinculum minus univerſale, & debilius: atqui vinculum Religioſæ Profeſſionis univerſalius eſt, & fortius, vinculo conjugali; ergo. Vinculum Religioſæ Profeſſionis eſt vinculum, quod non ſolùm privat hominem dominio corporis per votum caſtitatis, ſed dominio libertatis per votum obedientiæ, atque externorum bonorum dominio per paupertatis votum; Matrimonium verò privat præciſe dominio corporis relate ad honeſtam prolis generationem. Inſuper Religioſa Profeſſio eſt vinculum tum in linea Religionis, tum in linea juſtitiæ: cum per eam obſtrictus ſit homo ad inſerviendum Religioni ad menſuram a lege præſcriptam; conjugale vero ligamen eſt de linea juſtitiæ. Eſt itidem fortius vinculum Profeſſionis; quia hominem inter & Deum immediate intercedit, ſecus conjugale.

Diſcrimen inter Conjugium ratum, & conſummatum.

54 PROB. V. Conjugium ratum, ut Sacramentum, ſignificat conjunctionem Chriſti cum anima, media charitate, ut habet Innocentius III. Can. *Debitum. De Bigamo non ordinando*; conſummatum verò unionem Chriſti cum Eccleſia, media unione Hypoſtatica -- Cum duo ſint in Conjugio, videli„ cet, conſenſus animorum, & commixtio „ corporum, quorum alterum ſignificat cha„ ritatem, quæ conſiſtit in ſpiritu inter „ Deum, & animam, ad quod pertinet il„ lud, quod dicit Apoſtolus: *Qui adhæret* „ *Deo unus ſpiritus eſt cum eo*, reliquum verò „ deſignat conformitatem, quæ conſiſtit in „ carne inter Chriſtum, & Eccleſiam, ad „ quod pertinet illud: *Verbum caro factum* „ *eſt, & habitavit in nobis*, profectò Conju„ gium, quod non eſt commixtione corpo„ rum conſummatum, non pertinet ad illud „ Conjugium deſignandum, quod inter Chri„ ſtum, & Eccleſiam, per Incarnationis My„ ſterium eſt contractum, juxta quod Paulus „ exponens hoc: *Nunc os* &c. ſubjungit: *Sa*„ *cramentum hoc dico magnum in Chriſto, &* „ *Eccleſia* -- Porro unio per charitatem per pecca-

peccatum diſſolvitur ; ergo conjugale vinculum per aliud contrarium vinculum , quale eſt illud Religioſæ Profeſſionis, erit ſolubile. Dixi per vinculum contrarium , ne dicatur ſolubile per violationem thori ; peccatum namque non eſt vinculum , nec directe conjugali vinculo contrarium , ſed uſui .

CONTRARIA ARGUMENTA DISSOLVUNTUR.

55 OBJIC. I. Conjugium in Evangelica lege initum, & eſt Sacramentum, & ſummam habet firmitatem , quamvis ſolummodo ratum ; *Quod Deus conjunxit, homo non ſeparet*, Matth. 19., quibus verbis etiam ad Matrimonium non conſummatum Chriſtus alluſit . Revocavit enim Conjugium ad primævam inſtitutionem , & ex hac indiſſolubilitatem probavit : primæva autem inſtitutio fuit in ſtatu Innocentiæ , quo tempore Matrimonium non fuit conſummatum. Aliàs Chriſtus ſuâ ſententiâ pondus addidit firmitati , quam Adam in Conjugio ſive conſummato , ſive non conſummato agnovit ; immo quod in futuro enunciavit Adam : *Et erunt duo in carne una*, reaſſumpſit Chriſtus in præſenti : *Itaque jam non ſunt duo , ſed una caro*; quo oſtendere voluit, ſuam de Indiſſolubilitate Sententiam poſtmodum prolatam reſpicere ad Coojugium ſecundùm ſe, nequaquam futura commixtione expectata. Et ſane pro tunc verificatur, quod Conjuges ſint una caro , propter intimum conſenſum , quo ſibi mutuo poteſtative corpora tradunt , eademque corporum traditione in actu primo unum integrum propagationis principium conſtituunt .

Adde , Tridentinum Seſs. 24. *in Cap. Doctrinali* palam fatetur , Matrimonii perpetuum , atque indiſſolubilem nexum divino inſtinctu Adamum pronunciaſſe , cum dixit : *Nunc os ex oſſibus meis* ; Chriſtum verò eo nexu duos tantummodo conjungere apertiùs declaraſſe . Subdit itidem naturalem amorem , & indiſſolubilem unionem perfici per Gratiam, quam ſua paſſione Salvator meruit, & qua Conjugium ut Sacramentum in lege Gratiæ Nuptiis veterum Patrum præſtat . Indubium porro eſt , Adamum ea protuliſſe , quando ejus Conjugium ſolummodo ratum erat ; cum in aperto ſit Conjugium ratum non conjungere niſi duos , & eſſe Sacramentum , proindeque divino jure eſſe indiſſolubile . Sed Religioſa Profeſſio eſt humani juris ; ergo nequaquam vim habere poteſt diſſolvendi ratum Matrimonium .

Matrimonii ratum a Deo ſolvitur, dum quis in Religione profitetur.

RESP. Equidem Conjugium tantummodo ratum eſt vere indiſſolubile , atque etiam de eo ſuam Chriſtus protulit Sententiam, eſtque itidem verum novæ legis Sacramentum productivum Gratiæ, qua indiſſolubilis unitas confirmatur , ut docet Tridentinum ; non habet tamen omnimodam firmitatem , atque perfectam Sacramenti ſignificationem , quam poſt conſummationem ſortitur , prout Canones ſuperiùs enunciati declarant ; Argumentum itaque evincit , non fore Matrimonium ratum ab homine ſolubile ; ſed non evincit eſſe indiſſolubile a Deo . Supponunt illud Canones a Deo diſſolubile , cum affirmant id per Profeſſionem evenire . Unde Can. *Ex parte . De converſione Conjugatorum* quoſdam ſanctitate celebres , Dei nutu , a Conjugio ad Monaſterium convolaſſe refertur , & Can. *Ex publico* ibidem ex Scripturis privilegium hoc Religioſæ Profeſſioni convenire . Deus legem ſtatuit , ut per mortem vinculum hoc diſſolvatur ; & Religioſa Profeſſio , præſuppoſita ejuſdem inſtitutione , eſt perfecta mors civilis . Dicitur etiam , Profeſſionem jure divino naturali dirumpere conjugale ligamen ; quia conſilia Perfectionis ſunt divinæ inſtitutionis ; & ex iſtis Religioſa Profeſſio conſtituitur .

56 OBJIC. II. Per ſimplex caſtitatis votum , ſicut & per ſuſceptionem Ordinis Sacri , & potiſſimùm Epiſcopatus , fit tranſitus ad perfectiorem Statum ; ſed per hæc Conjugium ratum nequaquam diſſolvitur ; ergo neque per Religioſam ſolemnem Profeſſionem .

Per Sacros Ordines non habetur mors ſpiritualis perfecta.

RESP. Prædicta utique perfectiorem Statum conſtituunt , ſed non important perfectam ſpiritualem mortem , ſicut Religioſa Profeſſio . Qui enim ſimplex votum caſtitatis emiſerunt , quique Sacris Ordinibus ſunt inaugurati , manent in Seculo , propriæ voluntatis , bonorumque dominium habent ; quod de Religioſis non verificatur . Hinc apud Græcos Presbyteri , Sacriſque Ordinibus initiati Nuptias contrahunt , vel ſaltem nupti ad Altaris miniſterium aſſumuntur .

57 DICES . Per vota ſimplicia poſt biennium in Religione Societatis Jeſu emiſſa habetur perfecta mors ſpiritualis : Patres enim Societatis vere , & proprie , Religioſi ſunt ; ſed per illa ratum Conjugium non diſſolvitur , ut plerique Doctores ex eadem Societate propugnant , quamvis ſubſequens dirimant Matrimonium , prout declaravit Gregorius XIII. in ſua Conſtit. *Aſcendente Domino* ; ergo .

RESP. Tridentinum Can. 6. ſæpe laudato declaravit per ſolemnem Profeſſionem ratum diſſolvi Conjugium . Porro per recitata vota non habetur ſolemnis Profeſſio , nec ex illis perfecte quis Mundo moritur ; cum non intercedat perfecta traditio ſive ex parte dantis , ſive ex parte acceptantis ; ſiquidem fit reſervatio poteſtatis certis quibuſdam caſibus ipſum ejiciendi . Hoc in Solemni Religioſa Profeſſione nequaquam contingit . Diximus in ſolemni Profeſſione ; quia tacita Profeſſio æquivalet ſimplici , quæ conjugale vinculum non ſolvit .

Tacita profeſſio non ſolvit Conjugiū.

58 OBJIC. III. Solemnis Profeſſio Religioſa non eſt incompoſſibilis cum Conjugio : remanet ſiquidem vinculum integrum , ubi Conjuges mutuo conſenſu Religionem ingrediuntur , ibique profitentur ; ad hoc itaque , ut Matrimonii rati vinculum diſſolveret , deberet eſſe incompoſſibilis .

Profeſſio adverſatur Conjugio rato .

RESP. Laudati Canones , ſicut & Canon *Ad Apoſtolicam . De converſione Conjugatorum* affirmant cum Matrimonio rato incompoſſibilem fore ſolemnem Profeſſionem ; adeoque diſſolvi , quia illud importat vinculum

lum tantummodo animorum, eſtque ſpirituale, cui perfecta mors ſpiritualis directe opponitur. Conſummatum verò Conjugium dicit inſuper actuale vinculum corporum, cui ſola mors corporalis perfecte adverſatur. Addas velim, conſummatum Catholicorum Matrimonium duplicem ſignare perfectiſſimam unionem Chriſti cum Eccleſia: charitatis nempe cum tota Eccleſia, quæ eſt adæquata ejuſdem Sponſa, & hypoſtaticam cum humanitate; quarum quælibet eſt plane indiſſolubilis. Has porro ſignificationes non includit Conjugium ratum.

59 OBJIC. IV. Religioſa Profeſſio non ſolvit contractus minùs ſolemnes in Seculo initos: hinc Profeſſus Religioſus non liberatur a debito pecuniario; ergo neque ſolvit ab arctiſſimo Conjugii vinculo.

Diſcrimen Conjugii inter, alioſque contractus.

RESP. Equidem Religioſa Profeſſio reliquos contractus in ſuo robore relinquit; cum iiſdem non opponitur, ſicut Conjugio. Sive in Conjugio, ſive in Religioſa Profeſſione, perſonalis traditio habetur; ſecus in reliquis. Igitur opponitur Religiula Profeſſio cum Conjugio, non autem cum reliquis contractibus. A debito tamen pecuniario liberatur Profeſſus; cum ſive hæres, ſive Communitas, in qua vovet, ad illud ſolvendum teneatur.

60 OBJIC. V. Adversùs divinam prohibitionem haud valet humana diſpoſitio: atqui humani juris eſt causâ Religionis diſſolvi Conjugia, & juris divini eſt prohibitio ſolutionis; ergo. Totum argumentum habes ex D. Gregorio relato Can. *Sunt qui dicunt* 27. quæſt. 2. -- Sunt qui dicunt Religionis causâ „ Conjugia debere diſſolvi. Verùm ſciendum eſt, quia etſi hæc lex humana conceſ„ ſit, lex tamen divina prohibuit. Per ſe „ enim veritas dicit, *Quod Deus conjunxit* „ *homo non ſeparet* —

Patres explicantur.

RESP. Illa Sententia Matrimonium conſummatum reſpicit; adeoque ad ratum non extenditur. Etiam de conſummato loquitur S. Auguſtinus *lib. 1. de Nuptiis, & Concupiſc. cap.* 11. cum dicit conjugale vinculum non rumpi, ſed firmari, ubi Conjugca ex mutuo conſenſu abſtinent in perpetuum. Hæc firmitas, quam Sanctus Doctor dicit accedere, eſt nova animorum conjunctio in amore caſtitatis propter Deum. Deinde non videtur loqui de abſtinentia ab eo, qui per ſolemnem Profeſſionem Deo ſacratur.

61 OBJIC. VI. Votum, quod inane eſt, præcedens vinculum diſſolvere non valet; ſed ſolemnis Profeſſio poſt Conjugium ratum non obligat; ergo illud nequit diſſolvere. Argumentum planum eſt in Auguſtino *Enarrat. in* Pſal. 149. -- Sed dicit, continere „ jam volo; nolo jam uxorem. Non potes; „ quid ſi tu vis, & illa non vult? Nunquid „ per continentiam tuam debes illam facere „ fornicariam?... Non vult tali lucro Deus „ compenſare tale damnum — Et *Epiſt.* 262. aliàs 199. *ad Ecdiciam* — Omitto quod ip„ ſam contitentiam, illo nondum volente, „ non ſecundùm ſanam doctrinam te ſuſce„ piſſe cognovi. Neque enim corporis tui „ debito fraudandus fuit, priuſquam ad illud „ bonum, quod ſuperat pudicitiam conjuga„ lem, tuæ voluntati voluntas quoque ejus „ accederet — *Epiſt.* 127. aliàs 45. *ad Armentarium, & Paulinam* -- Una ſola eſſe cauſa „ poſſet, qua te id quod voviſti, non ſolùm „ non hortaremur, verùm etiam prohibere„ mus implere. Si fortè tua Conjux hoc te„ cum ſuſcipere animi, ſeu carnis infirmi„ tate recuſaret. Nam & vovenda talia non „ ſunt Conjugatis, niſi ex conſenſu, & vo„ luntate communi; etſi præpropere factum „ fuerit, magis eſt corrigenda temeritas, „ quàm perſolvenda promiſſio. Neque enim „ Deus exigit, ſi quis ex alieno aliquid vo„ verit, ſed potius uſurpare vetat alienum — S. Paulinus *in Epiſt. ad Celantiam* -- Tu verò „ quaſi oblita fœderis nuptialis, pactique „ hujus, ac juris immemor, inconſulto viro „ voviſti Domino caſtitatem, ſed periculoſe „ promittitur, quod adhuc in alterius poteſ„ tate eſt, & neſcio quàm ſit grata donatio, „ ſi unus offerat rem duorum -- Sed Patres loqui de Conjugio rato in aperto eſt. Nam de Matrimonio conſummato altum habent ſilentium, & momenta aſſerunt Conjugio rato intrinſeca, videlicet rem uni traditam non poſſe alteri donari, & Conjugem alterius Conjugis poteſtatem habere, teneri reddere debitum, ne incontinentiæ periculo propter infirmitatem ſpiritus Pars altera exponatur.

RESP. Laudati Patres de conſummato Matrimonio ſermonem habent, a quo non niſi ex mutuo conſenſu dari poteſt ſeparatio thori. Hoc ſenſu etiam Canones ſimilia uſurpant; ut 27. quæſt. 2. ad declarandum Conjugato haud licere, Monaſticam vitam profiteri abſque alterius Conjugis conſenſu; cum aliàs *ibidem* ſatis explicent id licere, ſi Conjugium ſit tantummodo ratum. Equidem expreſſam non faciunt mentionem de Matrimonio conſummato; verùm id ſatis innuunt, quatenus de eo Conjugio loquuntur, per quod duo facti ſunt una caro, & alter Conjugum actualem habet poſſeſſionem alteriùs Conjugis, ſicut & in caſu quo unus habet jus, ut alter debitum reddat. Hæc utique ſolummodo conſummato Connubio aptari poſſunt. Nam in Conjugio rato nec perfecta intercedit traditio, nec abſoluta, ſed conditionalis, ut dictum eſt, nec alter Conjugum ſuper corpus alterius actuale dominium habet, nec actualem contraxit obligationem reddendi debitum. Aliàs nemo gravatur; eſt enim æquale jus ingrediendi Religionem, & ex parte nutriuſque conſenſus eſt conditionalis, videlicet niſi quia ad meliorem frugem velit tranſire; ideoque per ſe nullum incontinentiæ periculum ſubeſt.

Matrimonium conſummatum indiſſolubile.

Si quis, Conjugio conſummato, perpetuam voverit ex alterius conſenſu continentiam, hoc fato functo, ad ſecundas Nuptias tranſire nequit; & ſi ſolemniter votum emiſerit, tentatæ Nuptiæ nullæ ſunt, Cap. *Conſuluit. De converſione Conjugatorum*, & Cap. *Dudum* ſub eodem titulo Gregorius IX. declarat, quod alter alterum in eo caſu nequit repetere. II. Si Maritus abſque adulteræ Conjugis conſenſu Monaſterium adiret, atque ſolemniter ſe Deo ſacraverit, ab Ipſa nequit repeti; ex Innocentio III. Cap. *Conſtitutus* ſub

eodem

eodem titulo. III. Mulier, quæ dolo, aut minis, Marito indulſit ingreſſum in Religionem, ſi alienos amatores admiſit, omni jure ipſum revocandi privatur; ex eodem Innocentio *ibidem*. IV. Si alter Conjugatorum prolabatur in Hæreſim, Judaiſmum, & hujuſmodi, latâ ſententiâ divortii, innocens ingredi valet Monaſterium, altero etiam reluctante, etſi ab Infidelitate convertatur; Cap. *Mulier* ſub eodem titulo, ex eodem Pontifice. V. Mulier Maritum mortuum exiſtimans, Monaſticum profeſſa inſtitutum, revertente Viro, ſi educatur, debitum reddere, ſed non petere poteſt, ſecuta dein Mariti morte compelli nequit ad Clauſtrum, ad quod tamen hortanda eſt; Cap. *Placet* ex Cœleſtino III., Cap. *Quidam* ex Alexandro III. ſub eodem titulo. VI. Alter Conjugum non eſt ad Religionem admittendus etiam ex conſenſu Partis, niſi remanens in Seculo perpetuam voverit continentiam, vel longævæ ſit ætatis; ut nullum Incontinentiæ ſubſit periculum; Cap. *Præterea* ex Alexandro III., Cap. *ſignificavit* ex Innocentio III. ſub eodem titulo.

62 OBJIC. VII. Opus injuſtum diſſolvere nequit juſtum vinculum: atqui tranſitus ad Religionem, ſtante Conjugio rato, opus injuſtum eſt; nam Conjugium perpetuam dicit traditionem; tum quia cogitur alter innuptus manere uſque ad Religioſam Profeſſionem, quæ fortè ad longum tempus valet protrahi; & ſi non profiteretur, teneretur vivere cum eo, qui diſceſſit a Religione, quod utique indecorum videtur; ergo.

RESP. Ad tollenda inconvenientia ſtatuit Eccleſia bimeſtre Conjugibus ad deliberandum de ingreſſu Religionis, quod a tempore initi Conjugii computandum eſt. Elapſo bimeſtri, ſtante adhoc Matrimonio rato, nequit unus abſque alterius conſenſu licite Religionem ingredi; cum jus habeat alter ad petendum debitum. Si tamen ingrediatur, profiteaturque, Profeſſio valida eſt, & vinculum diſſolvitur conjugale; quoniam Eccleſia declaravit, Matrimonium, quandiu ratum, per ſolemnem Profeſſionem diſſolvi. Quamvis Conjux non intendat per vota ſe Deo dicare, in bimeſtri liber eſt ad reddendum debitum; poteſt namque animum mutare, potiſſimùm cum ob alios fines indulgeant Canones bimeſtre. Itaque falſa eſt minor propoſitio. Producta momenta evincunt, peccare, qui abſque rationabili cauſa conjugalem iniret contractum animo poſtmodum ingrediendi Religionem; ſecus ſi rationabile ſubeſſet motivum. Si prætextu Religionis Sponſus Profeſſionem differat, ex una in aliam vagando Religionem, ab Eccleſiaſtico Judice compellendus eſt pro una determinata Religione.

CONTROVERSIA V.

AN CONSUMMATUM CATHOLICORUM CONJUGIUM, ADULTERII CAUSA, SIT SOLUBILE.

63 CONtroverſia hujuſmodi fundamentalem continet de indiſſolubilitate Matrimonii difficultatem. Nervis omnibus conantur Novatores propugnare, conſummatum Connubium, adulterii causâ, ſolubile eſſe. His concinunt, præter recenſitos ſub Diſputationis exordio *num.* 2., Cophti, & Abyſſini apud Ven. N. P. Thomam a Jeſu *lib.* 7. *De Converſione Gentium cap.* 5., & *cap.* 8. Armachanus *lib.* 10. *cap.* 26. Armenos ejuſdem Sententiæ affirmat; ceterum Clemens Galanus *Tom.* 2. *Reconciliationis Eccleſiæ Armenæ cum Romana* in Armenorum libris ſe id nuſquam legiſſe, immo ſanioris doctrinæ Præſules oppoſitum docere, fatetur; addit tamen, in praxi ipſos levi etiam de cauſa Uxores dimittere, aliaſque ſuperinducere.

DICENDUM tamen, conſummatum Catholicorum Conjugium, adulterii causâ, non eſſe ſolubile.

PROBATUR EX SACRIS SCRIPTURIS.

64 PROB. I. Matth. 5. verſ. 31., & ſeq. dicebat Chriſtus: *Dictum eſt autem: Quicunque dimiſerit uxorem ſuam, det ei libellum repudii. Ego autem dico vobis: quia omnis, qui dimiſerit uxorem ſuam, exceptâ fornicationis causâ, facit eam mœchari: & qui dimiſſam duxerit, adulterat*. In prima propoſitionis parte declarat Chriſtus dimittentem a thoro Uxorem ſuam, exceptâ fornicationis causâ, quæ divortium licitum reddit, peccare; quia ipſam periculo exponit mœchandi. In parte altera manifeſtum facit, vinculum non diſſolvi; aliàs Mulier non eſſet adulterii rea, ſi cum alio coiret. Porro ſi vinculum ex parte dimiſſæ perſeverat, ſubſiſtet itidem ex parte Viri: etenim æquitatis jura expoſcunt, ut mutuus contractus duos connectens, ſi ex parte ſolvatur, omnino diſſolutum cenſeatur. *Æqualitas vinculi inConjugatis.*

65 Vim argumenti prævidens Eraſmus propugnat, vinculum ex utraque parte ſolutum; verùm in pœnam criminis vetitum fore dimiſſæ, alteri nubere.

Attamen ex toto corruit Argumentum. Si enim ex utraque parte ſolutum eſt vinculum, Mulier illa nullius eſt Viri; igitur ſi Vir ſolutus eam in Uxorem aſſumat, nequaquam mœchabitur. Adulterium eſt nuptialis thori violatio: ſed Divina Veritate teſtante, illa mœchatur; ergo Mulier adhuc maritali vinculo adſtricta eſt, & ſane non alterius ab eo, qui eam dimiſit. *Vinculum duorum non ſolvitur ſolû ex parte unius.*

66 PROB. II. Matth. 19. verſ. 6. Poſtquam Chriſtus exactam tradidit Conjugii, ſive rati, ſive conſummati, notionem, ſubdit: *Quod ergo Deus conjunxit, homo non ſeparet*. Atqui ſi adulterii causâ ſolveretur, vel foret *Homo ſolvere nequit vinculum divinum.*

ſolubile, homo ſejungeret quod Deus conjunxit; ergo. A Argumentum habes ex S. Ambroſio *lib.8. in Luc. cap.16.* -- Qui hominibus obſequeris, Deum verere. Audi legem Domini, cui „ obſequuntur etiam, qui legem ferunt: quæ „ Deus conjunxit, homo non ſeparet. Sed „ non ſolùm hic cœleſte præceptum, ſed „ quoddam etiam opus Dei ſolvitur --

67 PROB. III. Marci 10. verſ. 10., & ſeqq. *Et in domo iterum Diſcipuli ejus de eodem interrogaverunt eum. Et ait illis: Quicunque dimiſerit uxorem ſuam, & aliam duxerit, adulterium committit ſuper eam. Et ſi uxor dimiſerit virum ſuum, & alii nupſerit, mæchatur.* Et Luc. 16. verſ. 18. B *Omnis qui dimittit uxorem ſuam, & alteram ducit, mæchatur; & qui dimiſſam a viro ducit, mæchatur.* Ex his ſic inſtituitur Argumentum. Propoſitio univerſalis diſtributiva omnes, & ſingulos caſus, complectitur: atqui propoſitiones laudatæ ſunt univerſales diſtributivæ, ut in aperto eſt; ergo omnes complectuntur caſus, ſiva quando licite dimittitur Conjux, cauſâ criminis contra fidem conjugalem, ſive quando illicite, ex aliis nempe arbitrariis momentis. Argumentum valide urget Auguſtinus *lib. 1. de Adulterinis Conjugiis cap. 9.* -- Sine dubio ibi ſunt ambo, & qui præter, „ & propter cauſam fornicationis dimittit C „ uxorem. Hoc eſt enim quicunque dimiſe„ rit; hoc eſt, omnis qui dimittit -- Caſum fornicationis includi planum fit in textu Marci, ubi refertur, Diſcipulos in domo interrogaſſe Chriſtum de eodem, ideſt, de reſponſione data, & doctrina prolata in diſputatione cum Phariſæis ſuper cauſam Matrimonii, in qua Chriſtus Matth. 19. de fornicatione ſermonem habuit.

Propoſitio univerſalis diſtributiva ad omnes caſus extenditur.

68 PROB. IV. Ad Rom. 7. verſ. 1., & ſeqq. *An ignoratis Fratres (ſcientibus enim legem loquor) quia lex in homine dominatur, quanto tempore vivit? Nam quæ ſub viro eſt mulier, vivente viro, alligata eſt legi: ſi au-* D *tem mortuus fuerit vir ejus, ſoluta eſt a lege viri. Igitur, vivente viro, vocabitur adultera, ſi fuerit cum alio viro.* His palam fit, Mulierem, quando Vir ejus vivit, eidem alligatam eſſe: atqui dum mœchatur, Vir ejus vivit; ergo eſt ei alligara; adeoque vinculum perſeverat, ut egregie adnotavit Auguſtinus *lib. 2. de Adulterinis Conjugiis cap.4.* -- Verba „ Apoſtoli toties repetita, toties inculcata, „ vera ſunt, viva ſunt, ſana ſunt, plana „ ſunt. Nullius viri poſterioris mulier uxor „ eſſe incipit, niſi prioris eſſe deſiverit. Eſſe „ autem deſinet uxor prioris, ſi moriatur vir „ ejus, non ſi fornicetur. Licite itaque di- E „ mittitur Conjux ob cauſam fornicationis, „ ſed manet vinculum prioris, propter quod „ fit reus adulterii, qui dimiſſam duxerit, „ etiam ob cauſam fornicationis -- Perpendant velim Novatores Pauli verba non ſolùm vera eſſe, ſed plana; adeoque æquivocationi non ſubſunt, nec interpretationi.

69 PROB. V. 1. ad Corinth. 7. v. 10. *Iis autem, qui matrimonio juncti ſunt, præcipio non ego, ſed Dominus, uxorem a viro non diſcedere. Quod ſi diſceſſerit, manere innuptam, aut viro ſuo reconciliari. Et vir uxorem ſuam non dimittat* &c. Ex quibus ſic. Præcepto Domini per Apoſtolum enunciato Mulier dimittens, cauſâ fornicationis, Virum, debet vel ad ipſum redire, vel innupta manere: ſed ſi propter adulterii crimen ſolveretur conjugale vinculum, nequaquam cogeretur abſtinere a nuptiis; ergo.

70 Sunt tamen, qui Apoſtoli auctoritatem detorqueant, ita ut ſit ſenſus: Præcipio, Uxorem a Viro non diſcedere, niſi ex fornicationis crimine; quod ſi alia de cauſa diſcedat, innupta permaneat.

Ceterum inquirimus; cum Mulier fornicationis cauſâ diſcedit, quia adultera fuit a Viro dimiſſa, tenetur ne innupta permanere, vel non? Si tenetur innupta permanere; habemus intentum. Si non tenetur, ſed poteſt alteri nubere; ergo potior eſt conditio fornicariæ, quàm caſtæ: caſta namque Mulier injuſte dimiſſa nubere nequit, & mœcha juſte ejecta novum inire poterit Connubium. Hoc ſane abſurdum eſt. Nunquid divina Lex, ob crimen ſanctitati Conjugii intrinſece, & directe contrarium, reum, ſi alteri nupſerit, ab adulterii notâ abſolvet, & innocentem ſancte Matrimonii jura ſervantem damnabit ut adulteram, ſi alio Viro per Matrimonium copuletur?

Falſa reprobatur intelligentia textus Apoſtoli.

Quærimus itidem; an fas ſit, Virum probum adulteræ, & probam Mulierem improbo Viro reconciliari, vel non? Si primum neceſſe eſt per adulterium conjugale vinculum non frangi, proindeque Mulier manere debet innupta. Secundum catholicæ aures abhorrent, cum & ipſe Dominus totius caſtitatis, & puritatis fons, & origo, animæ, quæ cum amatoribus ſuis adulterata eſt, ad eum redeunti reconciliari non dedignetur.

71 RESPONDET Eraſmus: in cauſa divortii aliam eſſe conditionem Viri ab illa Mulieris. Si enim Vir propter thori violationem Uxorem dimiſerit, annuente Chriſto, poteſt nubere; ſecus Mulier, urgente Pauli præcepto Dei legem interpretante. Profert hac ſuper re ſubſidiariam Ambroſii auctoritatem *In commentariis* ad illum locum: *Et vir uxorem ſuam non dimittat*, ubi notat non ſubdidiſſe: & ſi dimiſerit, maneat innuptus -- Quia viro licet ducere uxorem, „ ſi dimiſerit uxorem peccantem, quia non „ ita lege conſtringitur, ſicut mulier: caput „ enim mulieris eſt vir --

Quia hæc Sententia male auditur a Catholicis, Gratianus 32. *quæſt. 7.*, & Magiſter Sententiarum 4. *Sent. diſt. 35.*, cui ſubſcribit S. Thomas *in cap. 7. prioris ad Corinth.*, volum a Falſariis aſſutam Commentariis Ambroſii prædictam Sententiam. Reſponſio tamen hujuſmodi Eraſmo non arridet; ideoque reponit -- Sed ajunt quidam ab Hæreticis „ hoc aſſutum fuiſſe in libris Ambroſii. Qui„ nam Hæretici? An fortè quæſtio hæc ven„ tilata eſt inter Hæreticos unquam? Equi„ dem ego non legi. Denique ſicut hoc fa„ cilè dicitur, & non probatur, ita facilè, „ ac vere contemni poteſt --

Verùm perperàm talia reponit Eraſmus. Non enim Gratianus crimen illud Hæreticis, ſed Falſariis tribuit. Aliàs ſub Auguſtini temporibus hac ſuper re fuerunt diſceptationes;

Eraſmus refellitur.

nes; & Pollentius, ad quem Sanctus Doctor libros de Adulterinis Conjugiis dedit, pleraque objecit, quæ Novatores impræſentiarum referunt. Nec abs re erit adnotare, Auctorem illius Commentarii errorem plane Ambroſio injurium *ibidem* ſubnectere, videlicet, poſſe Virum alteri nubere, ſi ipſe fœdifragus ſit, quia eſt caput, ſecus fœminam, quia eſt inferior; quem egregie refellit Auguſtinus *laudato loco lib.* 2. *cap.* 8. Demum Eraſmo nullimode favet Ambroſius; cum Commentaria in omnes Pauli Epiſtolas ab Eruditis Ambroſio non adſcribantur.

Nec momenti eſt, Virum ſupereminere Mulieri. Etenim ut ait Primaſius *in Comment.* ad eum Pauli textum — Agnoſcant „ viri non ſibi licere aliam præter uxorem „ cognoſcere; quia æquali ſorte ſibi invicem „ ſunt ſubditi, & debitores — S. Anſelmus *ibid.* — Subintelligendum eſt idem de viro, „ quod de uxore præmiſſum eſt, ut ſi vir „ uxorem dimiſerit ob fornicationem ejus „ maneat inconjunctus, aut ſi ſe non poteſt „ continere, reconcilietur uxori ſuæ — Demum Auguſtinus *lib.* 2. ſæpe laudato *de Adulterinis Conjugiis cap.* 8. evertit momentum in præcellentia Viri ſuper Muliere fundatum — Quaſi non propterea magis debeant illicitas concupiſcentias frænare viriliter, quia „ viri ſunt; quaſi non propterea magis debeant mulieribus ſuis ad virtutis hujus „ exemplum ſe præbere, quia viri ſunt; „ quaſi non propterea minus debeant a libidine ſuperari, quia viri ſunt; quaſi non „ propterea minus debeant laſcivienti carni „ ſervire, quia viri ſunt? Et tamen indignantur, ſi audiant, adulteros viros pendere ſimiles adulteris fœminis pœnas, „ cum tanto gravius eos puniri oportuerit, „ quantò magis ad eos pertinet, & virtute „ vincere, & exemplo regere fœminas. „ Chriſtianis equidem loquor, qui fideliter „ audiunt, Caput mulieris vir: ubi ſe agnoſcunt duces, illas autem comites eſſe debere. Et ideo cavendum eſt viro, illac „ ire vivendo, quà timet, ne uxor ſequatur „ imitando. Sed iſti, quibus diſplicet, ut „ inter virum & uxorem par pudicitiæ forma ſervetur, & potius eligunt, maximeque in hac cauſa, Mundi legibus ſubditi „ eſſe, quàm Chriſti —

PROBATUR EX NATURA IPSIUS SACRAMENTI MATRIMONII.

Natura Sacramenti Matrimonii exposcit indiſſolubilitatē.

72 PROB. ſecundò ex natura ipſius Sacramenti Matrimonii. Conjugium Catholicorum conſummatum, ex Can. *Debitum. De bigamis*, ex Can. *Cum Societas* 27. quæſt. 2., & alibi ſæpe, ſignificat conjunctionem Chriſti cum Eccleſia ut Sponſa, media charitate ſuper unionem hypoſtaticam radicata: atqui Chriſti conjunctio cum Eccleſia Sponſa, eſt perpetua, atque plene indiſſolubilis: ut indubium eſt; ergo Conjugium conſummatum eſt inter Catholicos prorſus indiſſolubile. Hanc conſequentiam ſtatuunt Canones, Eugenius IV. *In inſtructione Armenorum*, aliaque Eccleſiaſtica monumenta; & meritò quidem. Etenim primaria ſignificatio primario reſpondere debet ſignificato; & hoc ſi indiſſolubilitatem dicit, eandem importare debet & illa. Hinc S. Iſidorus *lib.* 2. *de Eccleſiaſticis Officiis cap.* 19. — Sacramentum ideo inter Conjugatos „ dictum eſt; quia ſicut non poteſt Eccleſia „ dividi a Chriſto, ita nec Uxor a Viro — Rem egregie verſat Chryſoſtomus *Hom.* 12. *in cap. ultimum ad Coloſſenſes*, & Auguſtinus *De Bono conjugali cap.* 7. 15. 18., *&* 24.; ex quibus Catechiſmus Romanus *De Sacramento Matrimonii* Conjugii excellentiam exponens alia inter habet — Cum enim Chri„ ſtus Dominus vellet arctiſſimæ illius neceſ„ ſitudinis, quæ ei cum Eccleſia intercedit, „ ſuæque erga nos immenſæ charitatis cer„ tum aliquod ſignum dare tanti myſterii, „ dignitatem hac potiſſimùm maris, & fœ„ minæ ſancta conjunctione declaravit ... „ Atque idcirco fit, ut frequenter Sacræ „ Literæ nuptiarum ſimilitudine divinam „ hanc Chriſti, & Eccleſiæ copulationem „ nobis ante oculos proponant —

Notandum tamen. id, quod in Conjugio illam ſignificat unionem, non eſt contrahentium actus; cito enim tranſeunt actus iſti, & ſunt tantummodo Sacramentum. Neque etiam illud eſt Gratia ſanctificans, quæ res eſt Sacramenti ſignificata, & contenta; quia ſæpenumero abſque Gratia Conjugii Sacramentum celebratur. Id igitur ſignificans unionem Chriſti cum Eccleſia ut Sponſa, eſt vinculum, quod res & Sacramentum eſt. Res eſt, quia ex mutuo conſenſu conſtitutivo Sacramenti reſultat. Sacramentum eſt; quia immediate ad productionem Gratiæ diſponit; ſicut facit character in Baptiſmo, ut explicat S. Thomas *in Suppl. quæſt.* 42. *art.* 3. *ad* 1. Gratia autem confertur in remedium concupiſcentiæ, ad rectam prolis educationem, & ad reliqua domeſticæ ſocietatis opera; quapropter ſi primarium ſignificatum fuerit prorſus indiſpenſabile, oportet & vinculum illud eſſe ſimpliciter indiſſolubile.

73 Ambroſius Catharinus *lib.* 5. *Annotat. in Commentaria Cajetani*. propugnans indiſſolubilitatem Matrimonii eſſe de jure Eccleſiaſtico, quamquam ſe Romanæ Eccleſiæ judicio, ſicut Eraſmus, Sententiam ſuam ſubdiderit, pluribus argutiis præjactum fundamentum convellere conatur.

OBJICIT ergo I. Conjugium morte vel unius, vel utriuſque Conjugis, diſſolvitur; ſed Chriſti unio cum Eccleſia nuſquam diſrumpitur; ergo ex laudata ſignificatione non ſatis evincitur omnimoda indiſſolubilitas. Quod ſi dicatur, hoc fore per accidens, pariter dici valet per accidens ſolvi Conjugium fornicationis cauſâ.

Cur diſſolvatur Conjugium cauſâ mortis.

RESP. Per mortem diſſolvitur Conjugium, quia deficiunt extrema, quæ vinculo colligantur; & quidem per ſe diſſolvitur, cum detur lex *ad Rom.* 7., & aliàs per ſe exigitur coexiſtentia extremorum, ut detur conjunctio; nec aliud intendunt Canones, niſi definire, eſſe inſolubile Conjugium uſque ad mortem. Unio Chriſti cum Eccleſia militante ad conſummationem uſque Seculi per-

 ſeverat;

ſeverus ; qua adventante , deſponſatio Chriſti cum militante Eccleſia deſinet : cedet enim Principatum Deo Patri 1. *ad Corinth.* 15. ; & ceſſabit vinculum : quia extremorum coexiſtentia deficiet . Ubi verò conjugalis fidea violatur , extrema coexiſtunt ; adeoque vinculum permanere fas eſt .

74 OBJICIT II. Significatio laudata violatur , quoties ſuperſtes ob alterius mortem tranſit ad ſecundas Nuptias: ſed eo non obſtante unio Chriſti cum Eccleſiâ integra perſeverat ; ergo ſtante Chriſti cum Eccleſia indiſſolubili unione , ſolvi poterit Conjugium .

RESP. Significatio perpetuitatis per mortem non diſſolvitur : quia ſignificatio ſolummodo perpetuitatem complectitur coexiſtentium extremorum ; ſed completur : quatenus verificatur , tandiu perdurare Conjugii vinculum , quandiu Chriſti unio cum Eccleſia perdurabit , hoc eſt , toto tempore , quo Chriſtus , militanſque Eccleſia coexiſtunt . In ſecundis nuptiis adhuc ſubſiſtit perpetuitatis ſignificatio ; quia & in illis vinculum perſeverat uſque ad mortem . Deficit quidem aliqua ſignificationis perfectio ; Conjugium quippe non eſt ita unius ad unum , ut utrumque extremum eſſe debeat præciſe ad unum ; hic porro defectus Eccleſiaſtica Sanctione Bigamiam conſtituit .

In ſecundis nuptiis ſignificatio perpetuitatis .

75 OBJICIT III. Chriſti cum Eccleſia conjonctio nuſquam diſiungitur: ſed inter Conjuges contingit quandoque ſeparatio domeſticæ ſocietatis , ſubſiſtente ſignificatione ab Apoſtolo enunciata ; ergo dari itidem poterit vinculi diſſolutio abſque ſacramentalis ſignificationis injuria , vel ſi non eſt poſſibilis ſolutio vinculi , ne violetur ſignificatio , ob idem motivum non erit approbanda ſeparatio per divortium .

RESP. Significatio ſub divortio integra perſeverat , ſicut & analogía rectè intellecta . Quamvis Chriſtus nuſquam ex toto ab Eccleſia ſeparetur ; ſejungitur tamen aliqualiter , & in aliquo genere actualis unionis , ut docent Patres , puta , cum permittit , Eccleſiam perſecutionibus vexari , dividi a Schiſmaticis , hæreticalibus concuti inſidiis ; ideo navi exiſtenti in mari , ventis undique furentibus , valide agitatæ comparatur . Quandoque donorum affluentiâ eam referiam habes , vel in converſione alicujus Regni , vel in Sanctorum multitudine ; quæ dona quandoque ſubtrahit quaſi ab actu fœcundante alienus ; immo non rarò permittit , quoſdam per apoſtaſiam ſeparari . Sic non opus eſt , Conjuges nuſquam a thoro , nec a ſociali domeſtica cohabitatione ſejungi ; ſed ſat eſt quod in divortio unus odio aliam non habeat ; quæ obligatio quovis tempore urget , cum in præcepto negativo fundetur . Itaque ſufficit , unum aliam diligere , & ab hac obligatione nequaquam abſolvit divortium , ut ſignificatio non ſolùm habitualis unionis , ſeu vinculi , quod potiſſimùm intenditur , ſed etiam actualis ſaltem quoad ſubſtantiam , licèt non quantum ad omnimodam perfectionem , quæ in nulla analogía exigitur , ſervetur .

Chriſtus quo pacto ſemper Eccleſiæ conjunctus .

76 OBJICIT IV. Contingere poteſt , quod tempore bimeſtris , inconſummato Matrimonio , alter e Conjugibus conjugalem fidem violet : atqui tunc non adeſt ſignificatio unionis Chriſti cum Eccleſia ; ergo eo in caſu adulterium ſolvet Conjugium .

RESP. Neque in hoc caſu diſſolvitur Matrimonium . Siquidem in hoc Conjugio rato duplex alia firmitas adinvenitur , ex lege nempe naturæ , & ex ſignificatione a ratione Sacramenti exorta , quæ ſignificatio licèt minorem dicat firmitatem ab ea , quæ per conſummationem habetur , nihilotamen minus talis eſt , ut nequeat per adulterium diſſolvi Matrimonium ratum . Quare aliud eſt , ſignificationem in Conjugio conſummato inſolubile vinculum prorſus efficere ; aliud , ſine ea non ſubeſſe momentum firmans vinculum adversùs adulterium ; primum verum eſt , ſecus ſecundùm .

Firmitas in Matrimonio rato .

77 OBJICIT V. Conjugium ex natura ſua , ex verbo Dei , & ex ipſo uſu , firmitatem dicit : adeoque non ideo indiſſolubile eſt , quia ſignificat , ſed potius ſignificat , quia indiſſolubile ; ſed Conjux fœdifraga violat Verbum Dei , Conjugiique naturam ; ergo haud mirum , ſi deſtruatur ſignificatio , & quod integrum permaneat ſignificatum .

RESP. Triplici ex fonte Conjugii firmitas habetur : primò a natura : ſecundò ex Dei verbo : tertiò a Sacramento ; hæcque aliis præeſt , atque plane vinculum efficit indiſſolubile , ſi per conſummationem perficiatur . Hanc itaque ipſum Sacramentum facit ſignificando , atque faciendo ſignificat ; propterea non ideo ſignificat , quia inſolubile eſt . Conjux infidelis in ſuo uſu naturam Conjugii violat , ſecus in ſuo eſſe conſtitutivo , ſeu vinculo ; eodemque modo Dei verbum violat , quo pacto , qui rem ſurripit alienam , verbum Dei præceptivum violat , non quidem legis obligationem auferendo , ſed in ſuo actu , non faciendo quod præcipit . Vellet quidem peccans verbum Dei , & Matrimonium ſolvere , ſed caſſo , irritoque conatu ; Lex namque divina perpetuò urget . Hinc fit , ſignificationem nequaquam deſtrui poſſe , quia ſignificatum non perit .

Firmitas Conjugii ex triplici capite .

78 OBJICIT VI. Sicut ſignificatur per Conjugium indiſſolubilis unio Chriſti ad Eccleſiam , ita per Sacrum regenerationis lavacrum ſignatur Chriſti ſepultura , & reſurrectio Redemptoris , cui , devicta morte , mors ultra non dominabitur : ſed hujuſmodi obliteratur ſignificatio in eo , qui poſt ſuſceptum Baptiſmum peccat : etenim in Baptiſmo homo moriens peccato Chriſto conſepelitur , atque cum eodem non amplius moriturus reſurgit , & tamen iſte , peccando , iterum moritur ; ergo ſimiliter per adulterium , Conjugii ſignificatio deſtruitur .

RESP. Nuſquam obliteratur in Baptizato ſignificatio primariò inſpecta . Quocunque vadat Peccator , ſemper characterem Domini portat , in quo velut in jure , atque obligatione perſeverat debitum reſurrectionis hominis non amplius morituri . Unde peccando , violat ſignificationem , ideſt non adimplet quod promiſit , atque in Baptiſmo profeſſus eſt ; ſed non ſolvitur obligatio adimplendi , quod promiſit , in quo præcipua ſignificatio habetur . Ita in Conjugio

Fracta conjugali fide reſtat vinculũ.

ſol-

ſolvitur per crimen actualis fides vinculo debita, non verò vinculum.

79 OBJICIT VII. Homo per peccatum adhærens Diabolo Dominum a debito, & vinculo ſpiritualis Conjugii abſolvit, ita ut cum poſſit Chriſtus in perpetuum dimittere, & alium ſibi in Sponſum aſſumere, quamvis peccatrix anima alium nequeat quærere amatorem; ergo ſtante adulterii crimine ex parte unius, innocens alium poterit in perpetuum dimittere, & alteri ſe tradere; non enim ipſe violat, ſed læſam invenit ſignificationem.

RESP. Conjugii conſummati ſignificatio non reſpicit Chriſti conjunctionem cum hac particulari anima: illa enim ſolubilis eſt, ſed unionem dicit cum Eccleſia tota; proindeque indiſſolubilia meritò cenſetur; quoniam tota Eccleſia nec peccat, nec peccare poteſt. Unde nil mirum, ſi conjugale vinculum etiam quoad partem non abrumpatur. Nec incongruum eſt addere, in eo caſu non tolli ex parte Dei omne vinculum, ſaltem conditionale, quatenus vi ſuæ promiſſionis animam nequit reſpuere, quoties ad ipſum per ſinceram cordis converſionem redire velit.

Conjunctio Chriſti eſt cum tota Eccleſia.

80 OBJICIT VIII. Non minus Chriſtus ſibi deſponſatam habuit Synagogam, quàm Eccleſiam: ſed Chriſtus Synagogam, quia Diabolo adhæſit, dereliquit, ſeque Gentibus tradidit; ergo per violationem Conjugii abunde tollitur ſignificatio, ut poſſit innocens alteri nubere.

RESP. Falſa eſt prima propoſitio. Siquidem Eccleſiæ, prævia hypoſtatica unione, unitus eſt Chriſtus; ſecus Synagogæ. Eccleſia ſubſtantialiter una eſt ab initio Mundi uſque ad finem Seculi; huic Chriſtus indiſſolubiliter conjunctus eſt. Synagoga determinatum Eccleſiæ ſtatum importat, & ſub hac conſideratione a Domino derelicta ſuit; verùm ſic ſpectata non ſignificabatur a Conjugio: cum enim ſit Sacramentum niſi a conſtituta Eccleſia ſub ſtatu legis gratiæ, non habet unionem Chriſti cum Eccleſia referre, niſi ſub eodem ſtatu gratiæ.

Chriſtus indiſſolubiliter conjunctus Eccleſiæ.

PROBATUR CONCILIORUM AUCTORITATE, ET PATRUM TRADITIONE.

81 PROB. tertiò Conciliorum auctoritate. Concilium Milevitanum ſub anno 416. celebratum Can. 17. habet — Placuit ut ſecundùm Evangelicam, & Apoſtolicam diſciplinam, neque dimiſſus ab uxore, neque dimiſſa a marito, alteri conjungantur, ſed ita maneant, ut ſibimet reconcilientur. Quod ſi contempſerint, ad pœnitentiam redigantur — immo hac ſuper re Imperialem legem ſubdit, ut Refractarii pœnarum metu coercerentur.

Conciliorum auctoritas.

Anglicana Synodus Can. 10. ſub Theodoro Epiſcopo congregata — Si quiſquam propriam expulerit Conjugem legitimo ſibi matrimonio conjunctam, ſi Chriſtianus eſſe rectè voluerit, nulli alteri copuletur, ſed ita permaneat, aut propriæ reconcilietur Conjugi —

Nannetenſe Concilium *Can.* 12. — Si cujus uxor adulterium perpetravit, & hoc a viro deprehenſum fuerit, & publicatum, dimittat uxorem, ſi voluerit, propter fornicationem . . . Vir verò ejus illa vivente nullatenus accipiat aliam uxorem — Eugenius *in Decreto Armenorum* ſic hoc inſtruit — Quamvis ex cauſa fornicationis liceat thori ſeparationem facere, non tamen aliud Matrimonium contrahere fas eſt, cum Matrimonii vinculum legitime contracti perpetuum ſit —

Demum Tridentinum *Seſſ.* 24. *Can.* 7. habet — Si quis dixerit, Eccleſiam errare, cum docuit, & docet, juxta Evangelicam, & Apoſtolicam doctrinam propter adulterium alterius Conjugum, Matrimonii vinculum non poſſe diſſolvi, & utrumque, vel etiam innocentem, qui cauſam adulterio non dedit, non poſſe, altero Conjuge vivente, aliud Matrimonium contrahere, mœcharique eum, qui, dimiſsâ adulterâ, aliam duxerit, & eam, quæ, dimiſſo adultero, alii nupſerit; anathema ſit — Ex laudato Canone in aperto eſt, Tridentinos Patres ſenſiſſe juxta Evangelium, & Apoſtolum, non poſſe diſſolvi Matrimonium adulterii cauſà, & quod Eccleſia quovis tempore hanc adoptavit Sententiam. Ceterum taliter hoc Decretum concinnatum eſt, ut anathema immediate impeteret docentes, Eccleſiam errare, dum adſtruit, ex re Evangelica, & Apoſtolica eſſe indiſſolubilitatem Matrimonii, ſuppoſito etiam adulterii crimine, non tamen docentes, Conjugium hujuſmodi eſſe ob adulterium ſolubile. Et hoc, inſtantibus Venetis Oratoribus, ne offenſionis cauſa foret Reipublicæ Inſulis, ubi Græci eidem ſubditi commorantur, qui aliàs in eo caſu Conjugia diſſolvunt, cum tamen, etſi Græcano ritu vivant, Præſulibus Romanis obtemperent.

82 PROB. quartò ea perpetua Patrum traditione. Et omiſſo primo rei Chriſtianæ Seculo, ubi Chriſti, & Apoſtoli doctrinam retulimus, Seculo II. Athenagoras *In Apologia pro Chriſtianis* — Qui uxorem ſuam dimiſerit, & duxerit alteram, adulteratur, inquit Dominus Noſter — Clemens Alexandrinus *lib.* 2. *Strom. cap.* 12. affirmat, quod — Scriptura legem aperte conſtituit: Non dimittes uxorem præter fornicationem. Adulterium enim exiſtimat conjungi matrimonio, vivo altero ex ſeparatis —

Patrum ſenſa.

Seculo III. Origenes *Tract.* 7. *in Matth.* docet, contra Scripturam agere nonnullos Præſules, qui alteri nubere concedebant, priori vivente uxore, ſubdens — Qua enim ratione adultera eſt mulier, quamvis legitime nubere videatur, viro vivente, eadem ratione & vir, quamvis legitime accipere videatur dimiſſam ab aliquo viro, non accipit legitime ſecundùm ſententiam Chriſti, ſed magis mœchatur, quaſi alienam accipiens — Tertullianus eidem fere ſuppetias *lib.* 4. *contra Marcionem cap.* 34., & de Monogamia *cap.* 9., & 11.

Seculo IV. Chryſoſtomus rem plane deſcribit *Hom.* 17. *in Matth.* — Ille enim etſi alteram non duxerit, hoc ipſo ſe conſti-

„ tuit

„ tuit criminis reum, quod adulteram facit „ ex conjuge; hic verò accipiendo alienam „ adulter effectus eſt. Nequaquam enim „ mihi referas, quia illam alter ejecit. Nam „ expulſa quoque uxor ejus, qui eam expu- „ lit, perſeverat — S. Hieronymus *Epiſt.* 30. *in Epitaphio Fabiolæ* ex Scripturis evincit, adulterum fore Conjugem, qui, criminoſo dimiſſo, alteri nubit, docens alias eſſe leges Cæſarum, & alias Chriſti, alias Pauli, & alias Papiniani, & excuſatâ Fabiolâ ob ignorantiam legis Chriſti, publicam refert tantæ Matronæ pœnitentiam, quam, ſpectante Roma, egit propter patratum crimen, nubendo ſcilicet ſecundo Viro, dimiſſo priori conjugalis fidei fractore. Et *Epiſt.* 147. ad Amandum ſciſcitantem, utrum fas ſit Mulieri, quæ Virum dimiſit adulterum, & alteri nupſit, vivente priori, Eccleſiæ communicare: exuſlatis excuſationibus, quibus homines propriis vitiis favent, habet — „ Reſponde itaque Sorori, quæ a nobis ſub „ ſuo ſtatu quærit non noſtram, ſed Apoſtoli „ Sententiam: *An ignoratis, fratres* &c. Om„ nes igitur cauſationes Apoſtolus amputans, „ apertiſſime definivit, vivente Viro, adul„ teram eſſe Mulierem, ſi alteri nupſerit — Et proſequitur id ipſum pluribus declarare, & ſubintellectas excuſationes reſcindere. S. Auguſtinus totus eſt hac ſuper re, ſive *de bono conjugali cap.* 7., *cap.* 15., *&* 18., ſive *de Adulterinis Conjugiis lib.* 1. *cap.* 9. 22., & *lib.* 2. *cap.* 5., & alibi, ita ut Catherinus haud valens Patrum momenta refellere, dicebat, doctrinam hanc vires ab Auguſtino, & in Auguſtino vires ſumpſiſſe. Verùm etſi in ſolo Auguſtino radices egiſſet, non propterea veritas foret obnubilata. Ceterum perperàm hoc affirmavit citatus Auctor; cum in Evangelio, Apoſtoliciſque litteris fundamentum habere in aperto ſit, quas Patres, qui Auguſtino præluſerunt, egregie expenderunt. Vires utique addidit Auguſtinus, utpote qui ſolide arbitrarias Scripturarum interpretationes confutavit.

Seculo V. occurrit Innocentius I. *Epiſt.* 3. *ad Exuperium cap.* 6. — De his etiam requi„ ſivit dilectio tua, qui, interveniente re„ pudio, alii ſe Matrimonio copulaverunt, „ quos in utraque parte adulteros eſſe mani„ feſtum eſt — Primaſius rem clariùs elucidat *In cap.* 7. *prioris ad Corinth.* — Si quis „ dimiſerit uxorem, exceptâ causâ fornica„ tionis, facit eam mœchari, quod ſi diſceſ„ ſerit, manere innuptam. Non ita diſce„ dere, ut alii nubat, ſi ob aliquam cauſam „ diſceſſerit, alii non nubat —

Seculo VI. dedimus ſuperiùs *num.* 81. Patres in Anglicana Synodo congregata. His concinit S. Iſidorus Hiſpalenſis *De Eccleſiaſticis Officiis cap.* 17.

Seculo VII. Beda *In cap.* 10. *Marci* loquens de dimiſſione uxoris ob fornicationem, habet — Una ergo ſolummodo cauſa carna„ lis, fornicatio, una ſpiritualis, timor Dei, „ ut Uxor dimittatur, ſicut multi religionis „ causâ feciſſe leguntur. Nulla autem cauſa „ eſt Dei lege præſcripta, ut vivente ea, „ quæ relicta eſt, alia ducatur — Verùm ne longiùs quàm par eſt, protrahatur Controverſia, dicimus, reliquos Patres ejuſdem labii eſſe.

ADVERSANTIUM MOMENTA EVERTUNTUR.

83 OBJIC. I. Ubi verba Domini plana ſunt, haud poſſunt arbitraria interpretatione explicari; porro Chriſtus dilucidis verbis docuit, fornicationis causâ, conjugale vinculum diſſolvi Matth. 19., ubi quæſtioni a Phariſæis excitatæ reſpondit: *Dico autem vobis, quia quicunque dimiſerit Uxorem ſuam, niſi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur*; ergo ex adverſo, qui, fornicationis causâ, uxorem dimiſerit, & aliam duxerit, nequaquam mœchus cenſendus erit. Chriſti reſponſio vim duplicis propoſitionis involvit; nempe, qui Uxorem ſuam dimiſerit abſque cauſa fornicationis, aliamque duxerit, mœchatur; qui verò ipſam dimiſerit fornicariam, & aliam duxerit, adulterii reus non eſt. Huic argumento potiſſimùm ſe credunt Græci unà cum Novatoribus.

RESP. Diverſæ Doctorum interpretationes textum obſcuriorem reddiderunt; Patres tamen Scripturas ſincere meditantes nullimode Sectariorum illationem adoptarunt. Itaque declarat Chriſtus, committi adulterium per dimiſſionem a thoro, niſi in caſu violatæ fidei, & quando alia ducitur, vivente priore; igitur exceptiva particula *niſi* ſolummodo ad primam partem, ſecus ad ſecundam refertur. Chriſti locutio complexa eſt, brevibus plura continens, ideoque digna Deo: complectitur doctrinam tum ſimplicis divortii, tum indiſſolubilitatis vinculi conjugalis; quod profunde inſimul, & clariſſime explicat S. Auguſtinus *libro contra Adimantum cap.* 3. Duplicem igitur Chriſti reſponſio propoſitionem continet, utramque tamen ſub uno principali verbo. Unde verbum *mœchatur* ſupra primam partem textus cadit ſub exceptiva particula *niſi*: iterumque ſupra ſecundam partem abſolute; & in utroque caſu affirmat, adeſſe peccatum; atque in idem redit, ac ſi diceret: mœchatur, ideſt, ut explicat Auguſtinus *ibidem*, facit eam mœchari, quia illam exponit periculo adulterandi, cum injuſte ſe dimiſſam agnoſcat, niſi ſit caſus fornicationis, mœchatur itidem qui aliam ducit. Res clareſcat exemplo. Si diceretur: quicunque non jejunat abſque diſpenſatione, & inebriatur, peccat. In hujuſcemodi propoſitione verbum *peccat*, utramque afficit propoſitionis partem, & particula *&* non facit ſenſum copulativum, ſed diſtributivum, atque ſenſum reddit: peccat tum quia jejunium violat, niſi ſit diſpenſatus, tum quia ſe inebriat. Unde ſicut ex hac propoſitione: quicunque non jejunat abſque diſpenſatione, & inebriatur, peccat, perperàm contraria efformaretur, nempe: ergo non peccat, qui violat jejunium cum diſpenſatione, & qui ſe inebriat, ſubintelligendo cum diſpenſatione; ita etiam falsò inferunt Sectarii: ergo non mœchatur, qui dimittit Uxorem, causâ fornicationis, & qui aliam ducit, ſubintelligendo causâ fornicationis.

Matthæi textus dilucidatur.

Teſte Auguſtino *quæſt.* 69 ex 83. — So„ let circumſtantia Scripturæ illuminare ſen„ ten-

Unde veritas petenda deſumenda.

„ teneiam, cum ea, quæ circa Scripturam „ ſunt, præſentem quæſtionem contingentia „ diligenti diſcuſſione tractantur -- Ex præcedentibus itaque, & conſequentibus placet veritatem enucleare. Ex præcedentibus. Matth. 5., ubi præmiſſa doctrina æternæ ſalutis: *Niſi abundaverit juſtitia veſtra pluſquam Scribarum, & Phariſæorum, non intrabitis in Regnum Cælorum*, totus eſt Chriſtus in reformandis erroribus, quibus legis Doctores vitiati Judaicam Gentem corrumpebant. Alios inter errores, nonnulli ad Conjugium ſpectabant, quos laudatâ ſuperiùs doctrinâ evertit. Ex hoc porro occaſionem captarunt Phariſæi Chriſtum tentandi Matth. 19. duplicem proponendo quæſtionem de libello Repudii juxta duplicem erroneam Phariſæorum conſuetudinem, dimittendi ſcilicet Uxores quacunque ex cauſa, ſolvendique conjugale vinculum aliis nubendo. Chriſtus utrumque primævæ inſtitutionis repugnare oſtendit, potiſſimùm vinculi inſolubilitatem urgendo, tum illis verbis: *Erunt duo in carne una*, ideſt, velut unus homo ex anima, & corpore, conflatus, qui non niſi per mortem diſſolvitur, tum aliis: *Quod Deus conjunxit; homo non ſeparet*. Reponentibus Phariſæis Moſaycam permiſſionem, utrique quæſtioni dilucide reſpondet: *Dico autem vobis, quia quicunque dimiſerit uxorem ſuam, niſi ob fornicationem*: hoc eſt, nequaquam fas eſt dimittere ex quacunque cauſa, ſed ſolummodo ob violatum Conjugium, *& aliam duxerit, mœchatur*: hoc eſt, maritale vinculum perſeverat; & ſic brevibus iniquorum ora obturavit.

Ex conſequentibus res palam fit. Subdit namque ibidem Chriſtus: *Et qui dimiſſam duxerit, mœchatur*. Adverſarii his ſubintelligunt *niſi ob fornicationem*; ſed perperàm. Plus enim deferretur impudicitiæ, quàm caſtitati. Quoniam verò Diſcipuli rem totam plane intellexere, dixerunt: *Si ita eſt cauſa hominis cum uxore, non expedit nubere*: ideſt, durum nimis eſt, quod nuſquam diſſolvi poſſit maritale vinculum, ita ut vir cogatur vel cum muliere fœdifraga cohabitare, vel eâ dimiſsâ, innuptus permanere. Non inde tamen Chriſtus mutavit Sententiam, aut aliquam indulſit diſpenſationem; ſed Eunuchorum exemplum propoſuit, qui etiam inviti coguntur ſe continere; ut intelligerent nullimode permiſſum tranſitum ad alias nuptias, priore vivente uxore.

Ex aliis itidem Scripturæ locis evincitur Matrimonii indiſſolubilitas. Marci 10. v. 11., & ſeq. Diſcipuli, quibus doctrina de Conjugii indiſſolubilitate non arridebat, iterum domi hac ſuper re ſermonem cum Chriſto inſtituerunt; at Chriſtus vinculi indiſſolubilitatem iterum confirmavit: *Quicunque dimiſerit uxorem ſuam, & aliam duxerit, adulterium committit ſuper eam. Et ſi uxor dimiſerit virum ſuum, & alii nupſerit, mœchatur*. Chriſtus impræſentiarum, ut omnem pravæ intelligentiæ ſenſum everteret, ſpeciatim, clariuſque, Diſcipulos inſtruit, juxta illud Marc. 4. v. 11. *Vobis datum eſt noſſe myſterium regni Dei; illis autem, qui foris ſunt, in parabolis omnia fiunt*. Chriſtus igitur hic nullam de fornicatione mentionem facit quantùm ad ſeparationem a thoro, ne exinde ad diſſolutionem vinculi, excogitatis cavillis, extenderetur propoſitio. Sub eadem univerſalitate loquitur Salvator Luc. 16. *Omnis qui dimittit uxorem ſuam, & alteram ducit, mœchatur*. Itaque ſubobſcurus Matthæi textus ita ab aliis Evangeliſtis dilucidatus eſt, ut nulla ſuperſit pro re Catholica dubitatio. Reſtat igitur dicendum, illum, qui dimiſſam ob fornicationem Uxorem ducit, mœchari; quia conjugale vinculum quovis tempore perſeverat; aliàs quomodo mœchus cenſendus erit, ſi ſolutus eſt. Audiatur Auguſtinus *lib. 1. de Adulterinis Conjugiis cap. 7.* -- Quomo„ do mœchatur? niſi quia illa, quam duxit, „ eo vivente, a quo dimiſſa eſt, adhuc uxor „ aliena eſt --

84 DICES I. Multæ ſunt cauſæ præter fornicationem, ob quas Uxorem a thoro dimittere licet: vel ergo Chriſtus, unam tantummodo aſſignando, diminute proceſſit, vel cauſam fornicationis referens intendit explicare per hanc diſſolvi Matrimonium non ſolùm quoad cohabitationem, verùm etiam quoad vinculum.

Niſi per fornicationē perpetuò Uxor dimittitur.

RESP. neg. conſeq. Etenim quamvis multæ ſint cauſæ, ob quas Uxorem dimittere fas eſt a thoro, nulla tamen præter fornicationem aſſignari valet, ob quam perpetua liceat ſejunctio. Addas velim alias cauſas dimittendi Uxorem, puta rixas, ſævitiem, & hujuſmodi, non fore ita proprias Matrimonii, quin etiam dari poſſint reſpectu aliorum, qui abſque mutuo Matrimonii vinculo vivunt; Adulterium autem violat conjugalem fidem, quæ eſt velut fundamentum Conjugii.

85 DICES II. Chriſtus laudatâ auctoritate *Quicunque dimiſerit* &c. ad Phariſæorum inquiſitionem reſpondit: ſed hi interrogaverunt de libello repudii prout conjugalis vinculi diſſolutionem importat: ſic enim ipſi Moyſem intelligebant: ſic conſuetudine firmatum erat; ergo ſi Chriſtus de illa dimiſſione loquitur, de qua fuerat interrogatus, atque aſſerit dimitti poſſe ob fornicationem, jam plane fit, quod ad dimiſſionem hujuſmodi maritalis vinculi ſolutio conſequatur.

Judæi perperàm Moyſem interpretabantur.

RESP. Chriſtus in prima parte propoſitionis dilucide reponit, repudium quoad thorum non licere, niſi fornicationis causâ; in ſecunda ejuſdem parte declarat, repudium quoad vinculum nuſquam fas eſſe. Etenim cum Hebræi perperàm interpretantes Moyſem crederent, vinculum eſſe ſolutum, & hoc ipſo quod dimiſſa erat Uxor, ſive alteri nuberet, ſive non, Vir ſui juris erat ſive ad nubendum, ſive non, fruſtra omnino Chriſtus addidiſſet, *Et aliam duxerit mœchatur, & qui dimiſſam duxerit, mœchatur*. Intellecta ſiquidem dimiſſione in cauſa criminis, intelligebatur ſolutum vinculum. Si igitur talia addidit, in aperto eſt, aliud docere myſterium; non aliud ſane, niſi conjugalis vinculi indiſſolubilitatem.

Aliam habes ſolutionem ex D. Auguſtino *lib. 1. de Adulterinis Conjugiis cap. 9.*, quam optime verſat Bellarminus *De Matrim. lib. 1. cap. 27.*

86 OB-

86 OBJIC. II. Qui neminem cogit cœlibem eſſe, aliàs fornicationis cauſâ divortium permittit, atque concedit poſſe alteri nubere: ſed Chriſtus, ut compertum eſt, neminem cogit eſſe cœlibem, atque in caſu fornicarii criminis divortium non reprobat; ergo facto divortio, altera ſuperinduci poteſt.

Chriſtus non cogit abſolute ad cœlibatū, ſed ex quadam ſuppoſitione.

RESP. Chriſtus revera non cogit abſolute ad cœlibatum, benè verò facta ſuppoſitione, qua quis ſtare debet promiſſis. Unde qui caſtitatem vovit, eam obſervare tenetur. Eccleſ. 5. verſ. 3. *Quodcunque voveris, redde*. Similiter, qui nubendo, conjugalem promiſit continentiam, ſi conſortem dimittit, cogitur ad cœlibatum.

87 OBJIC. III. Quandiu durat cauſa legis concedentis in repudio tranſire ad ſecunda vota, tandiu durat ipſa lex: ſed ubi alter Conjugum non vult pacifice cohabitare, durat ipſa cauſa legis, nempe duritia cordis; ergo durat ipſa lex. Chriſtus namque de his nihil immutavit, quæ Pater fecit; ipſe autem, ſtante cordis duritia, permiſit libellum repudii; & aliàs Nuptiæ ſunt neceſſariæ, cum dixerit Deus Gen. 2. *Non eſt bonum, hominem eſſe ſolum*, & 1. ad Corinth. 7. *Unuſquiſque ſuam uxorem habeat*. Argumentum eſt Buceri *in cap.* 19. *Matth.*

RESP. Errat Bucerus a communiori recedens Sententia, quæ propugnat, illicitum eſſe libellum repudii, neque ex eo haberi conjugalis vinculi diſſolutionem; qua de re plura *in praced. Controv. II.*

Non eadem eſt ratio in lege Gratiæ, ac in veteri.

Ceterum, adoptata contraria opinione, nil evincit. Etenim in aperto eſt, Chriſtum in lege Gratiæ quid majus expoſcere, quàm in veteri; & ideo dicebat Matth. 5. verſ. 21., & ſeq. *Dictum eſt antiquis .... ego autem dico vobis*. Igitur ad perfectionem primævæ inſtitutionis revocavit Conjugium, ut legitur Matth. 19., & alibi. Satis amplum intercedit diſcrimen novam inter, legemque veterem. In nova major Gratia abundat, atque cor lapideum evadit carneum *Hierem.* 31., & *Ezech.* 36., Conjugium ad Sacramenti dignitatem elevatum eſt, dona quamplurima collata ſunt ad Matrimonii onera toleranda, perpetua continentia quammaxime commendatur; quæ omnia in veteri Teſtamento deſiderabantur. Chriſtus, qui non venit ſolvere legem, ſed adimplere, nihil horum, quæ Pater fecit, reprobavit; nihilotamen minus propria conſtituens perfectæ legis, ea immutavit, quæ ad ſtatum pædagogiæ ſpectabant.

Textus Geneſis univerſam hominum communitatem reſpicit; pro hac porro Nuptiæ neceſſariæ ſunt, non verò pro ſingulis, quibus dicebat Paulus: *Beatior tamen erit, ſi ſic permanſerit*. Equidem Conjugalis præcipit, ut unuſquiſque ſuam habeat uxorem; quia alienum thorum invadere non eis licet.

88 OBJIC. IV. Alienum eſt, immo ſuavi Chriſti jugo adverſum, ut quis innocens ad ſervandam continentiam cogatur, ubi potiſſimùm concupiſcentia exſtimulat: ſed hoc contingit, quoties v. g. fœdifraga Conjux dimittitur, perſeverante Connubii ligamine; ergo. Catharinus inſimul & Eraſmus verboſe argumentum proſequuntur, & Kemnitius addit, divortium a Chriſto permiſſum in caſu criminis, prout a nobis explicatur, eſſe in laqueum conſcientiæ, in uſtiones, in iram, in judicium Dei.

RESP. Pollentius eadem Auguſtino objecit, paucorum inquiens fore continenter vivere; unde eum, qui dimittit adulteram adeo periclitari, ut non humanam, ſed feralem dicat Chriſti legem. Verùm inanis querela, futilis argumentatio. Homines conjugalium onerum conſcii nonne ultro nuptias eligunt? Si innocens dono caret continentiæ, cur ream dimittit? non eſt qui cogat. Dimiſſam cur ad reconciliationem non invitat? *Nonne oportuit & te miſereri conſervi tui, ſicut & ego tui miſertus ſum?* dicebat Chriſtus loquens in parabolis Matth. 18. verſ. 33. Si ipſe parcit Conjugibus, cur alter alteri non parcit? Referens Auguſtinus *lib.* 2. *de Adulterinis Conjugiis cap.* 7. abſolutionem Adulteræ *Joan.* 8. relatæ, ſubdit — In adulteras
„ adulteri ſæviunt, quibus ſi diceretur, non
„ quod illi audierunt, qui ſine peccato eſt:
„ quis enim ſine peccato? ſed qui ſine iſto
„ peccato eſt, prior in illam lapidem mittat, tunc forſitan cogitarent, qui indignantur, quod adulteram non occiderit,
„ quantâ illis miſericordiâ parceretur, ut
„ adulteri viverent —

Inanes incontinentiū querelæ refelluntur.

Quod ſi æquum non eſt reconciliari adulteræ, adhuc inaniter inclamatur — O
„ Frater, *inquit Auguſtinus ubi ſupra cap.* 10.
„ quantùm ad incontinentes pertinet, multas querelas habere poſſunt, quibus, ut
„ dicis, legem Chriſti feralem pronuncient,
„ non humanam. Et tamen non propter illos Evangelium Chriſti pervertere, vel
„ mutare debemus. Te quippe ſola eorum
„ querela promovet, qui Conjuges, cauſa
„ fornicationis intercedente, dimittunt, ſi
„ alias ducere non ſinantur, quoniam continere paucorum eſt ... Itaque ſi, dimiſsâ
„ adulterâ, non ducitur altera, juſtam querelam, ſicut putas, habebit hominum incontinentia. Sed attende, quàm plura
„ ſunt, ubi ſi querelas incontinentium velimus admittere, neceſſe nobis erit adulteria
„ fienda permittere. Quid ſi enim aliquo
„ diuturno, & inſanabili morbo corporis
„ teneatur Conjux, quo concubitus impediatur? Quid ſi captivitas, vel vis aliqua
„ ſeparet, ita ut ſciat vivere maritus uxorem, cujus ſibi copia denegatur? Cenſeſne admittenda incontinentium murmura,
„ & permittenda adulteria? — Quid ad hæc Novatores?

89 OBJIC. V. Chriſtus Conjugii indiſſolubilitatem probat ex textu Gen. 2. *Adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una*: ſed permittendo divortium deſcriptam adhæſionem tollit, dividitque carnem; ergo & vinculum. Et ſane ad alium non tenentur Conjuges, niſi ad mutuum debitum, cohabitationem, & obſequium, a quibus Pars innocens per divortium abſoluta meritò cenſenda eſt; ideoque huic ſaltem licitæ erunt ſecundæ Nuptiæ...

RESP. Exorbitat Argumentum ſupponens Conjugium conſiſtere in actuali cohabitatione, obſequio, & hujuſmodi; quod

falſum

Google

Conjugium in quo conſiſtat.

falſum eſſe ſuo apte loco diximus; quapropter nihil evincit. Etenim, teſte Scriptura *ad Rom.* 7, & 1. *ad Corinth.* 7. Connubium non ſolùm obligat Conjuges ad prædicta officia, ſed itidem ad ea nulli alii præſtanda. Porro divortium impedit actualem in illis officioſitatem, ſed ſecundam non deſtruit obligationem. Neque hoc oneroſum innocenti eſſe debet; quia ſcienti, & volenti, nulla fit injuria; ſciens autem, & volens, nupſit, atque ultro tale onus ſubire non recuſavit.

90 OBJIC. VI. Magis directe corporale adulterium adverſatur Conjugio, quàm ſpirituale, nempe Infidelitas: ſed hæc ſolvit vinculum, ut cum alter ad fidem convertitur; ergo & illud.

RESP. Superiùs *Controv. III. num.* 44. ſolutum eſt argumentum ea ratione, qua probatur Conjugium Infidelium non eſſe ratum, ut docet Innocentius III. Cap. *Gaudemus, De Divortiis*.

91 OBJIC. VII. Ideo Conjuges alteri nequeunt nubere, quia Vir poteſtatem non habet ſui corporis, ſed Mulier, & e contra: atqui per adulterium, quo Pars rea alteri ſe tradit, & dividit, redit ad partem innocentem ſui corporis poteſtas; ergo alteri nubere poterit.

RESP. Incongrua eſt Catherini ratio, cur ſecunda vota non liceant Conjugato; hoc namque habetur a vinculo, quod ex mutuo contrahentium conſenſu reſultat; ex quo, velut effectus, dimanat mutua corporis poteſtas inter Uxoratos. Porro per adulterium hujuſmodi poteſtas non perit, ſed innocens in actu ſuo fraudatur; quo pacto ſi alteri rem furtivam tradas, a vero Domino non transfertur dominium, ſed actuali privatur uſu. Quare ad Partem innocentem libera ſui corporis poteſtas non redit, ſed uſus ſuſpenditur, eoque fruſtratur.

Unde oriatur indiſſolubilitas Matrimonii.

92 OBJIC. VIII. In Conjugio potior eſt cauſa Viri, quàm Mulieris; Chriſtus ſolam Mulierem fœdifragam prohibet nubere; adeoque ex parte Viri diſſolvitur. Aſſumptum oſtenditur.

I. In veteri lege Vir dare poterat libellum repudii Uxori, ſecus ex adverſo; repudio legis veteris in nova ſucceſſit divortium.

II. Quandoque fas fuit Viro duas habere Uxores; nuſquam verò Mulieri.

III. Vir cum ſoluta rem habens non punitur ut adulter, ſed tantummodo ſi peccet cum Uxorata; Mulier verò ſemper ut adultera pœnam ſubire debet.

IV. Maximam facit injuriam Conjugio Mulier, cum alienos filios thoro ſupponit; quod de Viro non verificatur

V. Gravius dubio-procul eſt Mulieris delictum; quia exponit incertitudini filios.

VI. Leges civiles, quæ ad regulam naturalis æquitatis efformantur, concedunt Viris, ut adulteras accuſare valeant; quod Mulieribus haud datum eſt.

VII. Conſuetudo, quæ ex legitima auctoritate vim ſortitur, ea eſt, ut divortium Mulieribus adverſùs Viros non concedatur: bene verò Viris adverſùs Mulieres; in aperto igitur eſt, Mulierem magis fore Viro obnoxiam, quàm Virum Mulieri. Et ſane congruum videtur, quædam concedere privilegia Viro, utpote caput eſt Mulieris. Quare contra Evangelicam legem nihil adſtruitur, cum affirmatur, poſſe Virum, dimiſſa fœdifraga Uxore, alteri nubere.

RESP. Ambroſius Catharinus totus eſt in hoc argumento propugnando; aſſerit tamen ſe loqui, ſpectata tantummodo Evangelica lege, ſecluſis Pontificum Sanctionibus, quas ſibi contrarias ultro fatetur. Ut autem Sententiam ſuam attemperet, dicit, Virum poſſe nubere, peccare tamen ob Sacramenti Sanctitatem; vultque, durare vinculum ex parte Mulieris, ſecus ex parte Viri; infert hinc, Epiſcopum diſpenſare poſſe, ut Vir abſque noxa Matrimonium contrahat.

Ceterum quoquoverſus navem inflectat, ſcopulos, ſyrteſque paratas habet. Dedimus tum Scripturas, tum Patres, qui utriuſque Conjugis jura volunt eſſe æqualia; quod egregie probat Nazianzenus *Orat.* 31. ad illa verba: *Cum conſummaſſet Jeſus hos ſermones*— „ Si caro una eſt, æqualem honorem habeat— Et ipſe evincit tum relatis Scripturis ex æqualitate debiti in Filiis ad utrumque Parentem honore proſequendum, tum ex neceſſaria utriuſque ope ad procreandam prolem, tum ex doctrina Pauli mutuam præcipientis dilectionem, qua mutua unio Chriſti cum Eccleſia per charitatem ſignatur. Itaque cum Chriſti Lege æquior ſit nulla, haud fas eſt Viro jus fortius tribuere. Audiatur Auguſtinus *lib.* 2. *cit. cap.* 8. — Sed cum hæc eis dicimus, non ſolùm nihil volunt detrahere „ ſe veritati, ſed iraſcuntur inſuper veritati, „ & loquuntur, atque reſpondent: ſed nos „ Viri ſumus. An verò ſexus noſtri dignitas „ hanc ſuſtinebit injuriam, ut cum aliis fœ„ minis præter Uxores noſtras, ſi quid ad„ mittimus, in luendis pœnis Mulieribus „ comparemur? Quaſi non propterea magis „ debeant illicitas concupiſcentias viriliter „ frænare, quia Viri ſunt: quaſi non pro„ pterea magis debeant Mulieribus ſuis ad „ virtutis hujus exemplum ſe præbere, quia „ Viri ſunt: quaſi non propterea minùs de„ beant a libidine ſuperari, quia Viri ſunt; „ quaſi non propterea minùs debeant laſci„ vienti carni ſervire, quia Viri ſunt? —

Virum inter, & Mulierem æquale jus.

Ut autem ad rem veniamus. Falſum eſt, quod Uxor non exprimatur in exceptione; vidimus enim, Chriſtum *apud Marcum* utriuſque meminiſſe. Reſp. igitur

Ad I. Utique in lege veteri non erat mutua poteſtas repudii; ſed Lex Gratiæ, quæ abundantiorem vult juſtitiam noſtram illâ Scribarum, & Phariſæorum, æquitatis jura expendit, ideoque pleræque cauſæ repudii, quæ tunc vigebant, prorſus obliteratæ ſunt. Ceterum exemplum Adverſarium ferit. Siquidem ſub lege Moyſis, dato libello repudii, poterat Vir (licèt ex conſuetudine male interpretantium legem inducta) alteri nubere, & dimiſſa Mulier aliud Matrimonium contrahere.

Ad II. Ex diſpenſatione licitum quidem fuit Viro plures habere Uxores; verùm Lex Evangelica illam abrogavit, & jura utrique communia fecit; proindeque nullum intercedere debet diſcrimen quoad vinculi indiſſolubilitatem.

Ad III. Theologi ad unum omnes in

O eam

eam conſtituunt Sententiam, quæ aſſerit, adulterum fore Virum, etſi cum ſoluta peccet, ſicut a malitia adulterii non excuſatur acceſſus Mulieris ad ſolutum; unde par ratio ſubſiſtit.

Ad IV., & V. Sicut Mulier injuriam facit alienos Filios Viro ſuo ſupponens, ſic Vir æque damnificat alienum thorum extraneos Filios ſupponendo; & ex eodem principio incertitudinis Vir in aliena domo prolem exponit, ac Mulier in propria.

Ad VI., & VII. reſpondet Auguſtinus *cit. lib. 2. cap. 8.* -- Sed illi, quibus diſplicet, „ ut inter virum, & uxorem par pudicitiæ „ forma ſervetur, & potius eligunt, maximeque in hac cauſa, Mundi legibus ſubditi eſſe, quam Chriſti, quoniam jura forenſia non eiſdem, quibus fœminas, pudicitiæ nexibus viros videntur obſtringere: „ legant quid Imperator Antoninus, non „ utique Chriſtianus, de hac re conſtituerit, „ ubi maritus uxorem de adulterii crimine „ accuſare non ſinitur, cui moribus ſuis non „ præbuit caſtitatis exemplum, ita ut ambo „ damnentur, ſi ambos pariter impudicos „ conflictus ipſe convicerit -- Duo impræſentiarum dicit Auguſtinus. Primum: divinam legem, ad quam Catholici ſpectare debent, pares facere Virum, & Mulierem, quidquid Civiles Leges decreverint. Aliud: æqualiter puniendos, ſi æqualiter Rei inveniantur. Unde conſuetudo in oppoſitum prorſus humana eſt, quæ nullam coram Deo diſcretionem valet afferre -- Periniquum enim „ mihi videtur eſſe (dicebat laudatus Imperator apud Auguſtinum ibidem) ut pudicitiam Vir ab Uxore exigat, quam ipſe „ non exhibet --

ALIA SOLVUNTUR ARGUMENTA.

93 OBJIC. IX. Quod vetuſtiſſimo Eccleſiæ ſenſui reſtagatur, ablegandum prorſus eſt: cum indubie primitiva Eccleſia non erraverit; ſed Conjugium non diſſolvi cauſâ fractæ fidei jugalis repugnat ſenſui primitivæ Eccleſiæ; ergo. Oſtenditur aſſumptum.

I. Ex Apoſtolicæ Sedis Reſcriptis. Gregorius III. *Epiſt. 4. ad Bonifacium Epiſcopum* ſcribens Virum quendam hortatur, ut permaneat innuptus in caſu infirmitatis Uxoris non valentis cohabitare, ſubdit tamen -- Sed „ quia hoc magnum eſt, ille qui ſe non poterit continere, nubat magis -- & refertur Cap. *Quod propoſuiſti* 32. q. 7. Zacharias Papa præſcribit, quod -- peccante Viro cum „ Sorore Uxoris, nulla ipſis ſpes ſubſit Conjugii; ejus verò Uxor, ſi non fuerit ſceleris conſcia, ſi ſe continere non vult, „ nubat in Domino, cui velit -- Sic Can. *Concubuiſti* ibid. Hi porro Pontifices Seculo VIII. floruere.

Leo Primus *Epiſt. 87. ad Epiſcopos Africæ cap. 1.* Sacerdotem, qui, priori dimiſſa, alteram duxerat, tantummodo ab Ordine removet; Conjugium autem nequaquam dirimit. Innocentius I., ut patet *ex Epiſtola ad Exuperium*, ſciſcitatus fuit -- De his „ qui, interveniente repudio, alii ſe Matrimonio copularunt -- Non ergo tunc temporis (Seculo nempe IV., & V.) de præſenti doctrina conſtabat.

II. Probatur ex Conciliis. Illiberitanum relatum 31. q. 1. Can. *Si qua mulier* ſtatuit, Virum Uxorem abalienare poſſe, ſi reanprobaverit ſitientatæ mortis -- Et ſi volo rit „ aliam ducere, ipſa autem inſidiatrix pœ„ nitentiæ ſubjecta abſque ſpe Conjugii ma„ neat --

Arelatenſe an. 314. celebratum *Can. 10.* -- De his, qui Conjuges ſuas in adulterio „ deprehendunt, & ii ſunt adoleſcentes, & „ prohibentur nubere, placuit, ut in quantum poteſt, conſilium eis detur, ne viventibus Uxoribus, licèt adulteris, alias accipiant -- Si igitur Arelatenſes Patres conſulunt, & non præcipiunt a novis Nuptiis abſtinere, plane fit, ipſos nec irritas, nec illicitas eas cenſuiſſe.

Concilium Venetiis habitum ſub an. 465. *Can. 11.* -- Eos quoque, qui relictis Uxoribus ſuis, ſicut in Evangelio dicitur, excepta cauſâ fornicationis, ſine adulterii probatione, alias duxerint, ſtatuimus a communione ſtatim arcendos --

Tiburienſe relatum Can. *Si quis* 32. q. 7. -- Si quis cum Noverca ſua dormierit, neuter ad Conjugium poteſt pervenire; ſed „ Vir ejus, ſi vult, poteſt aliam accipere, ſi „ ſe continere non poteſt -- Aliud Concilium quod legere eſt, Can. *Quædam* 32. q. 7. -- Quædam cum Fratre Viri ſui dormivit, „ decretum eſt, ut adulteri nunquam Conjugio copulentur: illi verò cujus Uxor „ ſtuprata eſt, licita Conjugia non negentur -- Similia habes in Concilio Moguntino I.

Vetus Pœnitentiale Romanum Tit. 3. *De fornicatione, & inceſtu Cap. 20.* decrevit; quod Mulier, quæ probaverit juridice, jubente Marito, invitam crimen patraſſe -- Si „ ſe continere non poteſt, nubat, cui voluerit, tantùm in Domino; Maritus verò „ ſine uxoria ſpe in perpetuum maneat --

III. Probatur ex Patribus. S. Juſtinus *Apolog. 1. pro Chriſtianis* de quadam Muliere refert, diu male moratum Conjugem toleraſſe, tandem -- Miſſo illi, qui apud vos dicitur repudii libello, ab eo ſic ſejuncta „ eſt -- Sanctus Martyr factum non reprehendit; ergo cenſet ſolutum vinculum.

Tertullianus *lib. adversùs Marcionem cap. 34.* -- Ceterum præter cauſam adulterii, „ nec Creator disjungit, quod ipſe ſcilicet „ conjunxit --

Origenes *Tract. 7. in Matthæum* fatetur, quoſdam Epiſcopos nonnullis Mulieribus indulſiſſe ad ſecunda vota tranſire, viventibus prioribus Viris, addens -- Non tamen ſine „ cauſa permiſerunt -- ergo ea ætate mos erat diſſolvendi Conjugia.

S. Hieronymus *Epiſt. 30. ad Oceanum* narrat Fabiolam, dimiſſo priori Viro, cum altero nupſiſſe, neſcientem hoc Evangelica lege proſcriptum; ergo Seculo V. noſtra doctrina nondum invaluerat.

Lanfrancus ſciſcitatus fuit Seculo XI. a Tho-

Thoma Eboracenſi Epiſcopo -- De his, qui
„ Uxores deſponſatas, cauſâ fornicationis,
„ relinquere, aliaſque ſibi conjungere vo-
„ lunt -- ergo tunc temporis nihil certi.

Auguſtinus *lib. De fide, & operibus Cap.* 19. fatetur -- In ipſis divinis Sententiis ita
„ obſcurum eſt, utrum & iſte, cui quidem
„ ſine dubio adulteram licet dimittere, adul-
„ ter tamen habeatur, ſi alteram duxerit, ut
„ quantum exiſtimo venialiter ibi quiſque
„ fallatur -- Unde Pollentius hac ſuper re aperte contradixit Auguſtino; non ergo doctrina hujuſmodi inter Catholica dogmata recenſebatur. Ex quo factum eſt, Concilium Neocæſarienſe *Can.* 7. contrahentibus ſecundas Nuptias poſt divortium, injunxiſſe pœnitentiam, ſed Nuptias nequaquam diremiſſe.

94 RESP. Pleniſſimam, indubiamque ſuperiùs *num.* 82. Traditionem innuimus; idcirco impræſentiarum negamus aſſumptum.

Ad I. Amandatâ eorum Sententiâ, qui relatum Canonem Magno Gregorio affingunt, putantes ad Auguſtinum Monachum directum in favorem Gentis Angliæ ad Fidem converſæ, cum unice cum ea Gente diſpenſatum legatur in quarto, & quinto Conſanguinitatis gradu, dicimus, Pontificem loqui de infirmitate impotentiæ prævie ad Nuptias exiſtentis; quæ impedimentum dirimens conſtituit; proindeque nullum erat illud Conjugium. Nec momenti eſt, quod ſubdit --
„ Non tamen ſubſidii opem ab illa ſubtra-
„ hat, quam infirmitas præpedit, non dete-
„ ſtabilis culpa excludit -- quibus innui videtur, validum extitiſſe Matrimonium; ſi enim nullum ab initio fuiſſet, ſubſidii onus incongrue fuiſſet impoſitum. Hoc, inquam, nullius momenti eſt. Siquidem Pontifex ope ſubſidii dotem intelligit, quam reſtituendam præſcribit, dum ſine culpa dimittitur. Vel etiam ſubſidii ope intelligit charitativa alimenta; fortè enim his aliunde carebat.

Pontificum ſenſa.

Alter Canon concedit innocenti Uxori nubere, cui voluerit: ſed poſt Viri mortem, juxta Pauli ſententiam 1. ad Corinth. 5. verſ. 39. *Cui vult nubat: tantùm in Domino*; quæ ab Apoſtolo ſancita ſunt: *ſi dormierit vir ejus*. Vir autem criminoſus, ſicut & Mulier ſceleris ſocia, neque per mortem Uxoris, aut Viri, Matrimonium inire valent -- Et
„ quandiu vixeritis juxta præceptum Sacer-
„ dotis, pœnitentiam agite -- Nec valet, Canonem dicere -- Si feciſti, neutram habeas -- idest nec tuam Uxorem, nec ejuſdem Sororem. Nam talia referuntur ad jus petendi debitum, quo, ob perpetratum crimen cum Affine, privatur; Pars innocens tamen petere poteſt.

S. Leo exquiſitus fuerat de Viro, qui Uxorem ante Sacerdotium habuerat, quamque dimiſit, & Sacris inauguratus eſt, quid in hoc caſu agendum: an ſcilicet Sacra peragere deberet? & Pontifex reſpondit negative; de Matrimonio autem altum ſilentium eſt, cum de eo nulla inquiſitio.

Innocentius doctrinam tradit *ibidem Cap.* 6. -- De his requiſivit dilectio veſtra, qui,
„ interveniente repudio, alii ſe Matrimonio
„ copularunt. Quos in utraque parte adul-
„ teros eſſe manifeſtum eſt. Qui verò, vel
„ Uxore vivente; quamvis diſſociatum vi-
„ deatur eſſe Conjugium, ad aliam copulam
„ feſtinarunt, neque poſſunt adulteri non vi-
„ deri, in tantum ut etiam hæ perſonæ,
„ quibus tales conjuncti ſunt, etiam ipſæ
„ adulterium commiſiſſe videantur, ſecun-
„ dùm illud quod legimus in Evangelio, qui
„ dimiſerit uxorem ſuam, & duxerit aliam,
„ mœchatur, ſimiliter & qui dimiſſam du-
„ xerit mœchatur, & ideo omnes a commu-
„ nione abſtinendos -- Itaque, colligi nequaquam valet, tunc temporis ignotam fuiſſe Noſtrorum Seculorum doctrinam, quam ipſe Pontifex tunc tradidit expreſſis verbis.

95 Ad II. Antequam objectis fiat ſatis, obſerves velim cauſam 32. q. 7. in duas partes potiſſimùm dividi. Prima pars habet teſtimonia propugnantia, nequaquam in cauſa violatæ jugalis fidei diſſolvi per divortium maritale vinculum; altera continet auctoritates, quibus pœnæ infliguntur in Conjuges fœdifragos, ſtatuentes inſimul impedimenta quædam futurum Conjugium dirimentia. Nunc reſpondemus.

Canones quomodo intelligendi.

Decretum illud Illiberitanum apud Ivonem non habet relata verba: *Si voluerit aliam ducere*, ſed in Decretis legitur -- Poteſt ipſe,
„ per mortem uxoris, ſi voluerit, aliam du-
„ cere -- Immo, ut notat Gloſſa quadam, in ſimilibus Canonibus conditio mortis ſemper ſubintelligitur, ut novum contrahatur Matrimonium; nam eò tendunt Canones, ut pœnam perpetuam criminoſis infligant.

Arelatenſe non adoptat conſilii nomen adverſative ad præceptum, ſed pro admonitione; atque ſenſum reddit, quod Paſtores admoneant Adoleſcentes illos, ut, fœdifragis viventibus, novum Conjugium non intentent, cum aliàs irritum ſit, & nullum, ut ibidem aperte declaratur: *Et prohibentur nubere*. Itaque nihil inde adversùm nos.

Venetum decretum verba illa *ſine adulterii probatione* refert ad Uxorum dimiſſionem, ſecus ad ſequentia; ita ut ſit ſenſus, eum illigari debere excommunicationis cenſurâ, qui ſine adulterii probatione uxorem ſuam dimiſerit; quod idem legitur in Concilio Agathenſi *Can.* 25.

Tiburienſe, ſicut & duo ſequentia Concilia loquuntur de Nuptiis contrahendis poſt mortem criminoſæ Partis, cui tanquam pœna imponitur perpetua inhabilitas ad nubendum.

Pœnitentiale Romanum permittit innocenti, ut nubat poſt obitum Conjugis; ut enim inſtituatur diſcrimen innocentem inter, ſeu minus ream Uxorem, & Maritum criminis auctorem, dicitur, quod, Uxore fato functa, hic ad cœlibatum tenetur: Uxor verò, ſi Maritus præmoriatur, alias Nuptias valet contrahere. Olim hæc pœna in Eccleſia frequens erat, ut qui atrox crimen aliquod perpetraſſet, a Nuptiis coerceretur. Parricidis hanc mulctam impoſuit Concilium Moguntinum *Can.* 20. Eandem Inceſtuoſis decrevit Concilium Vermerienſe *Can.* 5. Addendum inſuper non incongruum videtur id, quod Natalis Alexander ſcribit *In ſua Dogmatica Theologia lib.* 2. *de Matrim. art.* 7. *prop.* 2. -- Quot aliqui Epiſcopi, privatæque

„ Synodi ſenſerint contra Evangelicam veritatem, Matrimonium diſſolvi poſſe ob fornicationem quoad vinculum, fuit obſcuritas quæſtionis nondum eliquatæ, & finitæ — Per quod reſponderi poteſt Canoni 9. Vermerienſis Concilii, ubi ſtatuitur, quod, Viro abeunte in longinquam regionem, Uaor innupta permaneat, ille verò, ſi ſe continere non poteſt, aliam Uaorem ducat.

Patres pro Catholica veritate.

96 Ad III. Quid Patres ſenſerint, fuſe indicatum eſt ſuperiùs. Ceterum Juſtinus perperàm aſſumitur pro adverſa Sententia; cum tantummodo referat, innocentem adulterum dimiſiſſe, de ſecundis Nuptiis nullo facto verbo. Porro illud licuiſſe nemo inficiatur.

Abs re ſimiliter affertur Tertullianus, qui aſſerit nec Creatorem disjungere Conjugatos quoad thorum, niſi cauſâ fornicationis; quod Catholicum prorſus eſt.

Origenes duo ibi clare refert. Primum: eos Præſules contra Scripturæ ſenſa egiſſe — „ Scio quoſdam, qui præſunt Eccleſiis, contra Scripturam permiſiſſe, aliquam nubere „ Viro, priori vivente — Secundum: cauſam permiſſionis fuiſſe ad majus malum evitandum — Non tamen omnino ſine cauſa hoc „ permiſerunt. Forſitan enim propter hujuſmodi infirmitatem incontinentium hominum, pejorum comparatione, quæ mala „ ſunt, permiſerunt, adverſùs ea, quæ ab „ initio fuerunt ſcripta — Et licèt illud Pauli aſſumat *Bonum eſt mulierem non tangere, propter fornicationem unuſquiſque ſuam uxorem habeat*, non intendit, hanc permiſſionem eſſe minoris boni, ſicut ea eſt, de qua Paulus. Nam illam non vocat Paulus contra Scripturam, ſicut prior declaratur, ſed unice uſurpatur ſecundùm generale motivum infirmitatis, quæ in cauſa fuit illius permiſſionis minoris mali pro majori evitando.

Publica Fabiolæ pœnitentia.

Injurius eſt Hieronymo, qui, dum factum Fabiolæ deſcribit, pro adverſa parte eum aſſumit. Totus enim ibi eſt S. Doctor pro Catholicorum Sententia. Et ſane publica pœnitentia, quam pro eo luendo crimine egit Fabiola palam facit, peccaſſe. Porro peccati labe non fuiſſet coinquinata, ſi ea tempeſtate non innotuiſſet veritas indiſſolubilitatis Conjugii. Inane verò eſt Kemnitii commentum, dum Fabiolæ culpam levem ſolummodo fuiſſe affirmet. Quando nam pro veniali noxâ publica injuncta pœnitentia, Mulieri potiſſimùm nobilioris Gentis? Quando nam Epiſcopi pro veniali culpa ab Eccleſia expulerunt Fideles, ſicut expulſam narrat Hieronymus Fabiolam? Corrupit quidem Sectarius Canonem *Si quis* 32. q. 1. ut propugnet, venialiter deliquiſſe, referens laudatum Canonem duorum, vel trium annorum pœnitentiam iis injungere, qui adulteram ſine divortio retinebat; quod ſane grave crimen non eſt, immo laudabile, potiſſimùm ſi emendationem pollicetur, cum aliàs Canon ille de his agat, qui non dimittendo adulteram in crimen conſentiunt, quod dubio-procul a gravi culpa non vacat. Imponit Hæreticus Hieronymo, quod dixerit, Fabiolam Papiniani legem ſecutam fuiſſe; cum Papinianus ſolis Viris, non fœminis novum inire Conjugium permiſerit.

Aſſerit quidem, ipſam Evangelii vigorem
A ignoraſſe; ſed culpabiliter, & ex ardore concupiſcentiæ, quo ſe ipſa fallens ad ſe pertinere judicavit illud Pauli: *Melius eſt nubere, quàm uri. Volo juniores nubere.*

Inquiſitiones aliqua ſuper re non eam reddunt incertam. Voluſianus profectò de myſteriis oppidò claris interrogavit Auguſtinum, ut legere eſt apud eundem *Epiſt.* 3. puta de Chriſti incarnatione, de Beatæ Mariæ perpetua Virginitate, & hujuſmodi; nec ex his inquiſitionibus fas eſt colligere, talia pro ea ætate incerta fuiſſe. Hæc aptari debent ſciſcitationi Eboracenſis Epiſcopi. Præcipue cum certa evadant obſcura propter nunnullorum ſophiſticas obſervationes,

B Hoc ſenſu obſcuram affirmat hanc quæſtionem laudatus Auguſtinus *de bonis Operibus*, accedente dubitatione ex parte grammaticalis ſyntaxis Evangelici textus apud Matthæum cap. 19. Verum *de Adulterinis Conjugiis* apertè fatetur, conſtare ex Evangelio mœchari Mulierem, quæ, dimiſſo adultero, alteri nubit. Pollentius verò non contradicendi, ſed percipiendi animo, de locis ſibi obſcuris Auguſtinum conſuluit. Sed inde jure colligi poteſt, Dogma de indiſſolubilitate tunc in Romana Eccleſia viguiſſe. Nam propter obortas difficultates circa Scriptorarum
C ſenſa obnubilatus Pollentius, Auguſtinum adiit, ut inde claram intelligentiam haberet. Non enim inquiſitioni locus ſupereſſet, ſi Eccleſia ſolubile Conjugium docuiſſet. Ceterum non legimus, Auguſtinum appellaſſe Pollentium hæreticum, cum hæreticus non ſit, qui licèt in errore verſetur, contumax tamen non eſt; talem fuiſſe Pollentium ſatis apparet ſub exordio utriuſque Libri ad ipſum inſcripti. Concilium Neocæſarienſe de nuptiis poſt divortium altum habet ſilentium; ſed loquitur de ſecundis Nuptiis, defuncta Uxore, quæ quamvis licitæ, cum non nihil incontinentiæ redoleant, aliquâ notabantur
D pœnitentiâ.

97 OBJIC. X. ex Græcorum Patrum auctoritate. I. Orientales Græci Baſilii auctoritati velut primo Canonico principio innituntur, hinc fit, ut in diſceptationibus, ad Baſilium provocant, Baſilium inclamant. Bloſtarius Nomocanonem * edidit; eoque recentiores Græci ut rectiſſima, atque in dirimendis Controverſiis exploratiſſima regula utuntur. In hoc igitur teſtimonium Baſilii refertur in favorem ſolutionis Conjugii causâ violatæ fidei conjugalis, idque deſumptum *ex Epiſt.* 1. *Canonica ad Amphilochium Can.* 9., ubi habet I. In more poſitum eſſe, ut
E Mulier fœdifragum Virum non dimittat. II. Licere Viro adulteras Uxores abalienare. III. Virum, ſi dimiſſâ criminoſâ Uxore, alteram ducat, veniâ dignum fore, & ſecundam non eſſe damnandam. IV. Virum ab Uxore diſcedentem non poſſe aliam aſſumere. V. Mulierem, quacunque cauſa impellente, nuſquam a Conjuge diſcedere debere — Quare, *en Canon* „ *S. Baſilii*, quæ reliquit, eſt adultera, ſi „ ad alium Virum acceſſit. Qui autem re„ liquit, eſt dignus veniâ; & quæ ei coha„ bitat, non ideo condemnatur. Sed ſi Vir,
„ qui

** Ordinata Canonum collectio.*

„ qui ab Uxore diſceſſit, acceſſit ad aliam, „ & Ipſe adulter eſt; quoniam facit eam „ adulterari; & quæ ei cohabitat eſt adul- „ tera: eo quod alienum Virum ad ſe tra- „ duxit —

II. Chryſoſtomus aperte ſentit, fornicationis cauſâ Matrimonium diſſolvi, ut palam ſit ſequenti ratiocinio. Qui eam Sententiam, quæ docet, dimiſſam debere innuptam manere, aſſerit, ſpectare ad parvas cauſas, & aſſerit, poſita cohabitatione cum adultera, univerſam Nuptiarum avolaſſe pudicitiam, Connubium fore diſſolutum, deleta jura Nuptiarum, Virum amplius non eſſe Virum, demum dimiſſum non poſſe amplius reconciliari, aperte ſentit, nullimode conjugale vinculum ſubſiſtere; ſed hæc aperte propugnat Chryſoſtomus *in cap. 7. prioris ad Corinth.*; ergo ſentit, fornicationis cauſâ Matrimonium diſſolvi.

III. Nazianzenus *Orat.* 31. habet — Lex „ quidem omnes ob cauſas libellum dat re- „ pudii, at Chriſtus non ob omnes, ſed ſe- „ parari tantùm ab adultera permittit — Sed Lex in omnibus caſibus repudii tranſitum dabat ad alias nuptias; ergo Chriſtus hoc concedit in cauſa violatæ fidei conjugalis.

IV. S. Epiphanius *lib. 2. contra Hæreſes har.* 59. agens de ſecundis Nuptiis adversùs Catharos, qui eas execrabantur, poſtquam Monogamiam laudavit, habet — Qui verò „ non potuit, unâ mortuâ, contentus eſſe, „ ob aliquam ſcortationem, aut adulterium, „ aut ſeparatione ob aliquam malam cauſam „ facta, eum divina Scriptura non accuſat, „ ſi aut vir ſecundæ conjungatur, aut uxor „ cum ſecundo viro, neque ab Eccleſia, & „ vita abdicat — Sentit ergo, aliquam malam ſubeſſe poſſe cauſam, ob quam liceat ſeparatio cum tranſitu ad alias Nuptias, quæ utique mala cauſa adulterium eſſe poſſe quis neget?

98 RESP. Ad I. Omiſſis Interpretationibus Zonaræ, aliorumque, quæ obſcuriorem reddunt Baſilii mentem, gravioreſque emergere faciunt difficultates, brevi calamo referam quæ tum in eo Canone, aliiſque ejuſdem Epiſtolæ, veraciter docet S. Doctor. *Vindicantur Græci Patres.* Dicit igitur I. Ex Domini Sententia jura utriuſque Conjugis quoad thorum æqualia fore. II. Poſſe Virum fœdifragam dimittere, immo teneri, ne ex publica cohabitatione cum adultera conſcius criminis traducatur. III. Conſuetudinem non permittere, quod Uxor adulterum dimittat. IV. Dimiſſam ſive jure, ſive injuriâ, alteri nubere nequaquam poſſe. V. Diſcrimen hoc non quidem ex juſta cauſa, ſed ex conſuetudine derivatum. VI. Virum dimiſſum alteri nubentem eſſe veniâ dignum; quod nil aliud eſſe affirmat *Can.* 33., quàm admitti poſſe ad Sacramenta Eccleſiæ. VII. Nuſquam aperte fatetur, vinculum ſolvi in eo caſu, quo Vir dimiſſus alteram ducit. Ceterum in libro *De vera Virginitate* poſt medium, onera Matrimonii deſcribens, ejuſdem omnimodam indiſſolubilitatem probat eodem plane momento, quod ſuperiùs expendimus in reſp. ad 1. Objectionem, ubi notavimus, Diſcipulos ægre ferentes doctrinam de perpetuo Conjugii vinculo, Chriſto reſpondiſſe: *Si ita eſt . . . non expedit nubere* — At verò Dominus his, „ qui Conjugii moleſtiam didicerant; & „ quod ſolvi facilè non poſſit, Uxoris vincu- „ lum ægre ferebant, dixerantque: non ex- „ pedit nubere, non omnes, inquit, ca- „ piunt verbum hoc &c. — Itaque S. Doctor non eam adoptavit Sententiam, quæ ſolubilitatem Matrimonii propugnat, ſed tantummodo hujuſmodi licentiam conſuetudine indoctam adſtruit; verùm hujuſce conſuetudinis juſtam non adinvenit cauſam, & meritò quidem; quoniam conſuetudo divinæ legi contraria a Patribus corruptela nuncupatur.

99 Ad II. Infirmum ſatis patrocinium exquiſierunt Græci a S. Doctore; cum luce clarius noſtram propugnet Sententiam. Igitur *hom. 17. in cap. 5. Matth.* habet — Nequa- „ quam enim mihi referas, quia illam ille „ ejecit; nam expulſa quoque Uxor ejus eſſe, „ qui eam expulit, perſeverat . . . Qui autem „ dimiſſam duxerit, adulteratur, per quod „ certe uxorem facit etiam nolentem pudi- „ cam, ad alium virum omnino ei aditum „ claudens . . . Cum enim didicerit uxor, „ quod omni modo neceſſe ſit, aut eum ha- „ bere, quem a principio ſortita eſt, aut „ illius ejectam ſemel domo, nullam ſe jam „ aliud inventuram eſſe perfugium, etiam „ nolens Conjugem ſuum amare cogetur — *D. Chryſoſtomus propugnat noſtrã Sententiam.* *Hom. 62.* in illa verba Matth. 19. *Si ſic eſt cauſa hominis cum uxore* &c. idem aſſerit. Sed *in libro de Virginitate cap.* 40. verſans verba Pauli 1. ad Corinth. 7. *Præcipio, non ego, ſed Dominus*, plurima ſuppeditat teſtimonia, & expenſis oneribus, quæ ex Conjuge improbo, ſuperbo &c. oriuntur, ſubdit — „ Perferat omnem iſtam ſervitutem: tantùm „ enim ſui juris futura eſt, cum is e vita „ migraverit — En terminus, quo diſſolvitur Matrimonium. Perpenſis iterum injuriis etiam cum fractione conjugalis fidei, ex qua dimiſſio ſequatur — Maneat, inquit, innu- „ pta, aut Viro reconcilietur. Sed quid, „ inquit, ſi nunquam cum Viro in gratiam „ redire voluerit? Habes illud alterum, quo „ te inde expedire poſſis. Quid nam id eſt? „ Expecta, dum is tibi decedat — Ad mortem revocat diſſolutionem. Idem expendit tum exemplo Virginis Deo dicatæ per votum, cujus vinculum nuſquam frangitur, etſi fornicetur; tum ex inconvenientibus, quæ ex adverſo haberentur; etenim tranſitus fieri poſſet a nuptiis cum uno ad nuptias cum alio, & ab hoc ad alterum: unde Conjugii amor, honeſtas, & rectitudo prorſus evaneſcerent. Poſtremò demonſtrat, Conjugii ſervitutem omnes inter ſervitutes majorem fore, hincque egregiâ inſtitutâ comparatione, rem totam abſolvit. Dicit namque, Conjuges eſſe velut duo fugitivi, quorum pedes uno communi vinculo obligati ſunt, quo abeundi facultas tollitur, quoque unus alium trahit, atque alter alterum ſequi cogitur, quocunque vadit.

Nec obſtant relata in oppoſitum. Nam Conjugium triplicem habet quaſi ſtatum: inchoationis nempe per verba de futuro: exiſtentiæ per deſponſationem in verbis de præſenti: & conſummationis per conjugale commercium. *Explicatur S. Chryſoſtomus.* Dicit itaque loco laudato, per

dimiſ-

dimiſſionem Nuptias quoad conjugale commercium diſſolutas, munditiem conjugalem avolaſſe, Virum non eſſe Virum. Hanc porro fore S. Doctoris mentem apprime colligitur ex argumento, cui totam ibi fidit doctrinam, idest, *qui adhæret meretrici, unum corpus efficitur cum ea*. Hic ſane præciſe actus Conjugii exprimitur. Et quamvis affirmet, Paulum ex aliis cauſis, in quibus vult, dimiſſam manere innuptam, divortium toleraſſe, non inde bene colligitur, in cauſa fornicationis velle vinculi diſſolutionem. Sed illud occurrit diſcrimen, quod in prioribus facilis, immo, ceſſante cauſa, debita eſt reconciliatio; ſecus in ſecundo caſu: cum Pars innocens per ſe non teneatur reconciliari, immo non debeat, ſi ſemel pars criminoſa vult in malo perſeverare, aliàs innocens ei adhærens unum fiet corpus cum meretrice.

100 Ad III. Fruſtra ad Nazianzenum fit recurſus. Nam in ſecundo carmine laudes recenſet Virginitatis, & incommoda Conjugii; & hoc dicit malum eſſe, quod aliquis ſibi parat, ſine ulla prorſus ſpe effugii. Porro laudato loco comparationem inſtituit tantummodo plures inter extuias ſeparationis, non autem in modo ejuſdem. Nuſquam ſane Nazianzenus, neque etiam alter ex Græcis Patribus aſſeruit, quod quis poſſit dimiſſam ducere, ſed eam ſeparationem permittit, quam Chriſtus indulſit, videlicet quoad thorum. Falſum deinde eſt, libellum repudii copiam feciſſe tranſeundi ad alias Nuptias, ut ſupra latiori calamo probatum eſt.

101 Ad IV. Cum Epiphanii ævo, etſi ſecundæ Nuptiæ, altero ex Conjugibus defuncto, validæ cenſerentur, & licitæ, tranſeuntes ad ſecunda vota ſubjicerentur pœnitentiæ ob aliquod incontinentiæ ſignum, nullimode credi poteſt permiſſas ſecundas Nuptias, priori vivente, quamvis dimiſsâ. Verùm ſenſa Epiphanii in aperto ſunt, & grammaticalis ſyntaxis hujuſmodi eſt, qui, mortua priori, a qua facta eſt ſegregatio, non eſt contentus, propter ſcortationem, quia nempe peccavit cum libera, vel propter adulterium ob copulam cum Conjugata, vel propter aliam malam cauſam, poteſt alteri nubere. In hoc, ut videre eſt nil momentoſum, quod urgeat. Sed cur ad interpretationem confugimus? Suam ipſemet pandit mentem, ſubdit namque -- Sed ſuffert „ propter debilitatem: non ut duas uxo„ res ſimul habeat, altera adhuc ſuper„ ſtite, ſed ut ab una ſeparatus, ſecundæ, „ ſi ita contingat, copuletur, divina Scri„ ptura, & Sancta Dei Eccleſia ejus miſe„ retur -- Igitur indubie propugnandum eſt, etiam ex Græcorum Patrum Sententia indiſſolubile prorſus eſſe Catholicorum conſummatum Matrimonium.

CONTROVERSIA VI.

AN MATRIMONIUM SIT DISSOLUBILE QUOAD THORUM.

Divortium aliud perfectum, ſimplex aliud.

102 OMiſſis vocum differentiis apud Canoniſtas, & Theologos, in explicatione Divortii, & Repudii, utrumque pro eodem impræſentiarum uſurpatur. Divortium itaque, ſeu Repudium, tria dicere poteſt; ſeparationem nempe a ſolo thoro; ſeparationem a thoro, & domeſtica ſocietate; ſeparationem denique a thoro, ſocietate, & vinculo. Secundùm hanc tertiam intelligentiam dicitur divortium perfectum; ſecundùm alias acceptationes nuncupatur ſimplex divortium. De primo jam plura locuti ſumus; remanet igitur pro præſenti loquendum de ſecundo.

Divortium ſimplex ex mutuo conſenſu licitum.

Et quidem ambigendum non eſt, fieri poſſe ad tempus ſimplex divortium ex mutuo conſenſu. De eo enim Apoſtolus ſuaſor eſt 1. *ad Corinth. 7. verſ.* 5., ut Conjuges invicem ad tempus abſtineant, ut vacent Orationi; *nolite fraudare invicem, niſi fortè ex conſenſu ad tempus, ut vacetis Orationi*.

Perpetuum quoque divortium ex mutuo conſenſu laudavit Chriſtus, dum, explicata Conjugii indiſſolubilitate, ſubdit Matth. 19. verſ. 29. *Et omnis, qui reliquerit domum, vel Fratres, aut Sorores, aut Patrem, aut Matrem, aut Uxorem, aut Filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam poſſidebit*. Ibi Uxor proprie intelligitur, Idest ea, quæ Matrimonium contraxit, & non tantùm quam quis ducere poteſt. ſicut proprie veniunt Pater, Mater, & hujuſmodi: proinde de ſeparatione a vera Uxore loquitur; adeoque verum approbat Chriſtus divortium perpetuum ex mutuo conſenſu causâ majoris perfectionis.

103 His itaque præſuppoſitis, tota difficultas enucleanda adversùs Heterodoxos, qui male audiunt ſimplex divortium, verſatur in cauſa fornicationis, vel in cauſa alterius criminis, aut etiam alterius momenti. Controverſiam in plures propoſitiones ſejungimus, majoris claritatis gratiâ, quas tamen breviter elucidabimus.

AN MATRIMONIUM SIT DISSOLUBILE QUOAD THORUM CAUSA' FORNICATIONIS.

Fornicationis nomine quid veniat.

104 FOrnicationis nomine omne crimen conſummatum, completum, contra caſtitatem intelligimus ab altero Conjugum patratum cum alio quocumque vivente vitâ ſenſitivâ, aut ſimul rationali; cum tunc interveniat carnis commixtio cum aliena, eaque cum altera dividatur. Itaque

DICENDUM, Matrimonium fore ſolubile quoad thorum, causâ fornicationis. Hoc eſt: Divortium ex crimine fractæ fidei conjugalis eſt licitum.

105 PROB. I. Ubique licitum eſt, quod cum ſanctitate componitur: atqui divortium ob crimen violati thori ſtat cum

ſan-

Divortium cauſâ fornicationis componitur cum ſanctitate.

ſanctitate ; ergo. Habemus argumentum Math. 1. verſ. 18. *Antequam convenirent inventa eſt in utero habens de Spiritu Sancto. Joſeph autem vir ejus, cum eſſet juſtus, & nollet eam traducere, voluit occulte dimittere eam.* In his innuitur ſuſpicio contra conjugalem fidem; quapropter cœleſtis Nuncius ad eam evacuandam illa utitur cauſali: *quod enim in ea natum eſt, de Spiritu Sancto eſt.* Porro concepta dimiſſionis ſententia cum ſanctitate conjungitur: Ideoque Sanctimonia viri ponitur pro cauſa occultæ dimiſſionis: *Cum eſſet juſtus*; ergo. Sic nonnulli. Verùm hoc momentum parùm urget, ut ex dicendis conſtabit infra *num.* 150.

106 PROB. II. Haud illicitum cenſeri poteſt, quod conceſſum eſt in correctionem antiquatum conſuetudinum: ſed divortium, fornicationis causâ, conceſſum eſt a Chriſto, ut veteris legis abuſus, pravaſque ejuſdem intelligentias repararet; ergo. Argumentum legere eſt apud Matth. cap. 5. verſ. 31: *Dictum eſt autem: quicunque dimiſerit uxorem ſuam, det ei libellum repudii. Ego autem dico vobis: quia omnis, qui dimiſerit uxorem ſuam, exceptâ fornicationis causâ, facit eam mœchari, & qui dimiſſam duxerit, adulterat.* En facultas uxorem dimittendi ob crimen violatæ fidei, integro tamen perſeverante Connubii vinculo, ideo dimiſſam ducens adulterat.

Lex gratiæ correctiva veteris legis.

107 PROB. III. Peccatum juri conjugali, Sacramentique ſanctitati directe adverſum meritâ mulctandum eſt pœnâ. Porro ſimplex divortium eſt æqua pœna violati Conjugii, ut innuitur Ezech. 22. v. 11., & ſeqq. *Unuſquiſque in uxorem proximi ſui operatus eſt abominationem... Ego Dominus locutus ſum, & faciam. Et diſperdam te in nationes, & ventilabo te in terras, & deficere faciam immunditiam tuam a te.* Punit Deus adulteros, & quidem diſpertionis pœnâ, cui Conjugum ſeparatio connectitur; ergo.

Divortium eſt pœna juſta violati Conjugii.

108 PROB. IV. Quod Chriſtus docuit, dubio procul æquitatem redolet. Chriſtus porro propoſuit divortium, dum Matth. 18. verſ. 9. docuit: *Si oculus tuus ſcandalizat te, erue eum, & projice abs te.* Conjux namque promiſſam fidem, Sacramentoque firmatam violans, indubie parti alteræ eſt in ſcandalum, ergo erui, & projici demeretur; quod aliud ſane non eſt niſi ſeparari.

109 PROB. V. Naturalia juſtitiæ, atque juris Gentium principia æqua ſunt, & licita: ſed naturale juſtitiæ, juriſque Gentium principium eſt, quod frangenti fidem fides frangatur eidem, aliàs per ſeparationem ſimplicis divortii fides frangitur fractori fidei, non quidem poſitive, aliud ſimile perpetrando crimen, ſed promiſſum denegando debitum; ergo. Veritatem hanc ſanxit Trident. *Seſſ.* 24. *Can.* 8., & aperte eam ſtatuunt Sacri Canones Cap. *Significaſti*. Cap. *Ex litteris*. Cap. *Gaudemus*. *De Divortiis*.

SOLVUNTUR OBJECTIONES.

110 OBJIC. I. Matth. 19. verſ. 6. Chriſtus conſocialem Conjugum vitam deſcribens, divinum mandatum protulit: *Quod Deus conjunxit, homo non ſeparet*; ergo dimittens, fornicationis causâ, Uxorem **A** per divortium, illicite, & contra divinum mandatum agit.

RESP. Eo in caſu non homo ſeparat, ſed Deus, qui in pœnam violati fœderis hoc privilegium innocenti conceſſit; quapropter haud refractarius eſt mandato Dei.

Deo conſentiente fit divortium.

111 OBJIC. II. Apoſtolus 1. ad Corinth. 7. verſ. 10. mandat, ut Mulier a Viro non diſcedat: *præcipio non ego, ſed Dominus, uxorem a viro non diſcedere*: ſed Conjugum jura æqualia ſunt; ergo nec Vir Uxorem jure valet dimittere.

RESP. Paulus Divinum refert præceptum; Dominus autem arbitrariam dimiſſio- **B** nem vetat; & in hoc nullum diſcrimen Virum inter, & Mulierem. Cæterum divortium impræſentiarum licitum proclamatur, accedente causâ violati thori.

Arbitrarium divortii vetitum.

112 OBJIC. III. Haud fas eſt, malum pro malo reddere: ſed dimittens fœdifragam, malum reddit pro malo; ergo non licet.

RESP. Equidem illicitum eſt, malum reddere pro malo, amore vindictæ; ſecus amore juſtitiæ. Divortium porro ordinatur tum ad propriam propellendam injuriam, tum ad juſtam delinquentis correptionem; adeoque nullimode malum cenſendum eſt.

Divortium ad correptionem ordinatur.

113 OBJIC. IV. Fini Conjugii magis **C** adverſatur ſterilitas, quàm crimen in thorum: ſed propter ſterilitatem non approbatur divortium; ergo neque propter crimen fornicationis.

RESP. Sterilitas malum phyſicum eſt ex naturalibus cauſis derivatum, atque nemini juſte injurium; ſecus crimen conjugalem fidem violans. Hoc voluntarium eſt; ideoque meritò pœnâ dignum eſt.

114 OBJIC. V. Major intervenit Sacramenti abominatio, ſi Conjux uterque criminoſus habeatur, quàm ſi alter tantummodo; ſeparatio iniqua foret in primo caſu; ergo & in ſecundo.

D RESP. In caſu criminis utriuſque, nemo eſt qui juſte alterum judicet; in eo enim quo alter in alium ſententiam dicit, ſeipſum condemnat. Uterque fractor fidei eſt, uterque Sacramento infert injuriam; adeoque jura æqualia ſunt; unde unus alteri rationabiliter prævalere debet. Hoc indubium eſt, etiam quando unius crimen gravius habeatur; cum jura tantummodo crimen, non ejuſdem accidentalia conſideret. Quod ſi alter ex Conjugibus emendatus ſit, & poſtulet a comparte emendationem, cui refragatur contumax in crimine, emendatus jus habet faciendi divortium; quia emendatio cum po- **E** ſtulatione reconciliationis injuſte rejecta æquivalet reconciliationi. Porro apud Doctores pro certo habetur, quod ſi poſt reconciliationem alter relabatur, Pars innocens jus habet dimittendi delinquentem.

In caſu criminis utriuſque nullus reclamare poteſt.

115 OBJIC. VI. Æque maleficii reus cenſetur, & qui delinquit, & qui dat cauſam delinquendi, juxta commune effatum: quod eſt cauſa cauſæ, eſt cauſa cauſati. Sæpenumero Vir improbus, jure Conjugii ad alendam Uxorem adſtrictus, denegat alimenta, vel quam ut ſociam diligere debet, tanquam mancipium deſpectam habet: unde

cum

cum inviſam ſe credat Uxor, alienum quærit amatorem. In hoc igitur caſu Vir Uxorem dimittere nequit; non enim eſt, cur Vir crimen objiciat, ſi ad illud Uxorem impulit; ergo propter fornicationem nequit divortium intentari.

RESP. Revera alter Conjugem nequit dimittere, ſi conſcius ſit criminis, vel ipſam proſtituendo, vel non impediendo, cum valeat; conſentienti enim non fit injuria. In caſu argumenti ſi Vir ea intentione, ut per crimen ſibi conſulat Uxor, ſubtrahit alimenta, utique divortium intentare nequit, ex Cap. *Significaſti*; ex Cap. *Litteris. De Divortiis*. Si verò quid tale non excogitavit, dimittere valet; nam, ut *ibidem* advertit Gloſſa, fractio fidei quovis tempore illicita eſt.

Fractio fidei ſemper illicita.

116 Non eſt ſufficiens cauſa divortii materiale crimen in thorum: ut ſi per vim fuerit violata Uxor: ſi fraudolenter ab alio, quem ſuum Virum bona fide putabat, cognoſcatur: ſi mortuum credens Maritum tranſeat ad ſecunda vota; ſecus ſi, exiſtente bona fide mortis Viri, ad alium fornicarie accedat. Poſt crimen, ſi fiat reconciliatio, ceſſat jus divortii; innocens namque per reconciliationem injuriam obliteravit; unde Matrimonii jura reparata fuere. Quare ſi poſt concordiam iterum labatur, vel etiam, ipſa ſtante, ſi Pars olim innocens rea evadat, jus ad divortium reviviſcit; non enim compenſationi datur locus; prior ſiquidem injuria abolita eſt, & per reconciliationem dimiſſa.

Fornicatio materialis nō eſt cauſa ſufficiens divortii.

Reconciliatio verbis ſinceræ condonationes peragitur, inſuper & factis, per ſigna nempe amicitiæ, puta amplexus, copulæ, & hujuſmodi. Si autem ficte talia peragantur, quamvis in Foro externo rata habeatur concordia; ſecus in conſcientia.

Reconciliatio.

AN MATRIMONIUM SIT SOLUBILE QUOAD THORUM OB ALIAS CAUSAS PRÆTER FORNICATIONEM.

117 KEmnitius 2. *part. examinis Tridentini Concil.* auſu temerario criminatur Eccleſiam, ex quo ob alias cauſas præter fornicationem ſeparationem inter Conjuges admittat. Sed veritas Domini manet in æternum, quam Tridentini Patres ſub anathemate confirmant *Seſſ.* 24. *Can.* 8. Igitur

DICENDUM, licitum fore divortium ſimplex etiam ob alias cauſas præter fornicationem.

118 PROB. I. Per hoc quod Conjuges ad ſocialem cohabitationem teneantur, ab obligatione Divini Juris nequaquam abſolvuntur; ſed Jus Divinum ſeparationem præcipit unius ab alio in caſu hæreſis, ad Titum 3. verſ. 10. *Hæreticum hominem poſt unam, & ſecundam correptionem devita*; ergo non ob fornicationem ſolùm, verùm etiam ob alia momenta licita eſt inter Conjuges ſeparatio.

Jus divinum divortiū præcipit.

119 PROB. II. Fortior utique non eſt obligatio cohabitionis inter Conjuges, quàm Patrem inter, & Filium: ſed periculoſa Patris ſocietas ſat eſt ad diſſolvendam cohabitationem inter Patrem, & Filium, dicente Chriſto Matth. 10. verſ. 35. *Veni enim ſeparare hominem adverſus Patrem ſuum, & Filiam adverſus Matrem ſuam* &c. quod potiſſimùm locum habet, cum domeſtici ad malum provocant; ergo rationabili exiſtente cauſa, fas erit inter Conjuges ſeparatio.

Periculoſa ſocietas vitanda.

120 PROB. III. Obligatio conjugalis cohabitationis non aufert debitum conſulendi ſaluti animæ, proindeque non minuit obligationem removendi impedimenta ab illius aſſecutione retrahentia: immo eo tendit Conjugium, ut habet Apoſtolus 1. *ad Corinth.* 7. ut per ipſum facilius ſalutis pericula amoveantur; ſed contingere poteſt, ut cohabitatio Conjugum ſit in ruinam, putà ſi Vir improbus crimina male ſuadeat, atque ab obſervantia retrahat mandatorum Dei; ergo...

Conjux quandoque in ruinam.

121 PROB. IV. Conjugale vinculum Juris naturæ privilegia a Conjugibus non tollit: ſed Jus naturæ adversùs injuſtum aggreſſorem defenſionem permittit; ergo, ſi alter Conjugum ſit furioſus, maleficus, crudelis, poterit ſane Pars innocens per ſeparationem ſe defendere.

Ab injuſto aggreſſore juſta defenſio.

122 PROB. V. Conjugalis conjunctio ordinem naturæ non immutat: videlicet bonum cujuſque proprium alterius eſt bono præferendum. Porro evenire poteſt, quod unus Conjugum ſit leproſus, peſte infectus, gallico morbo laborans, ex quibus contum imminet ex cohabitatione periculum; ergo alter dubio procul poterit recedere.

Ex natura lege ſibi conſulendum.

SOLVUNTUR OBJECTIONES.

123 OBJIC. I. Chriſtus Matth. 5., & 19. fornicationem tanquam unicam ſeparationis cauſam attulit: *Omnis qui dimiſerit uxorem ſuam, excepta fornicationis cauſa facit eam mœchari*; ergo male, & contra Domini ſententiam aliæ cauſæ decernuntur.

RESP. I. cum Auguſtino *ſerm.* 1. *de verbis Domini in monte cap.* 26., *& ſeqq.* fornicationis nomine venire peccatum quodlibet; cum in Scripturis omne peccatum fornicatio nuncupetur.

II. Chriſtus *ibidem* divortii cauſam ex ipſo Matrimonio emanantem deſignat, non autem alias, quæ ex aliis principiis derivant, excludit.

III. Ibidem ſermo inſtituitur de fornicatione; quia agebatur de divortio perpetuo. Porro ſolummodo propter violationem conjugalis fœderis licitum eſt divortium perpetuum; cum aliæ cauſæ temporariam ſeparationem afferant, quibus ablatis dimittens tenetur iterum cum Uxore cohabitare, ſecus ſi fornicatio det cauſam divortii.

Ex fornicatione divortium perpetuum.

124 OBJIC. II. Pontificii ex verbis Pauli 1. *ad Corinth.* 7. quibus præcipit, Mulierem, *ſi diſceſſerit*, manere innuptam, licitum fore divortium, propugnant: ſed Paulus ibi loquitur de illicito divortio; ergo.

RESP. Equidem Apoſtolus ſermonem habet de illicito divortio; ſed dum præſcribit, Mulierem a Viro non diſcedere. Verùm, quæ ſubdit, de licito intelligenda ſunt;

ſunt ; alioqnin haud poſſet optionem dare Mulieri vel manendi innuptam, vel ſe Viro ſuo reconciliandi, ſed abſolute reconciliationem mandaret . Non enim , quod illicitum eſt , ſub optione relinqueret .

125 OBJIC. III. Chriſtus vetat, exceptâ fornicationis cauſâ, ſeparationem inter Conjuges , ne dimiſſa exponatur periculo mœchandi : ſed hujuſmodi periculum contemnunt, qui ob alias cauſas divortium permittunt ; ergo .

RESP. Debemus utique alterius incontinentiæ periculum evitare , quando abſque jure , & ſine culpa tali periculo exponitur .

Potior conditio innocentis.

Ceterum cum quis ſuo utitur jure , ut in caſu , tunc potior eſt innocentis conditio , & delinquenti ſolummodo imputandum eſt , quod voluntarie , & culpabiliter tali periculo ſe expoſuerit . Aliàs ad majora mala evitanda tale periculum permittitur .

126 OBJIC. IV. Nequeunt Pontificii rerum immutare naturas : ſed Conjugium definitur individua vitæ conſuetudo , quæ divortio tollitur ; ergo abſque divina conceſſione hoc admitti nequit .

RESP. Kemnitius fallitur , dum naturam Conjugii in uſu conſtituit . Rerum definitiones actum primum ſignificant ; porro

Conjugium non conſiſtit in uſu .

actus primus conſtitutivus Conjugii eſt mutua obligatio, quæ adhuc ſub divortio perſeverat . Si Conjugium in uſu conſiſteret , diuturna abſentia diſſolveret Conjugium ; cum eo tempore cohabitatio non habeatur .

127 OBJIC. V. Chriſtus Matth. 5. verſ. 31. priſtinam coarctavit libertatem dimittendi Uxores : *Dictum eſt autem : quicumque dimiſerit Uxorem ſuam , det ei libellum repudii . Ego autem dico vobis : quia omnis qui dimiſerit uxorem ſuam , exceptâ fornicationis cauſâ facit eam mœchari* ; ſed ex aliis cauſis præter fornicationem Veteres abalienabant Uxores ; ergo impræſentiarum nullimode fas eſt , niſi cauſâ fornicationis .

RESP. Veteres dabant libellum repudii quacumque ex cauſa ; pravam hanc conſuetudinem abrogavit Chriſtus , & ſolùm perpetuum permiſit divortium ob fornicationem ,

Ex quibus cauſis temporarii divortium licet .

non excludens tamen temporarium ob graves cauſas , quæ ad tria capita revocantur , nempe ad Apoſtaſiam , ſcandalum , & ſævitiam . Vide ſuperiùs *num.* 123. in reſp. ad primam objectionem .

128 OBJIC. VI. Reprobandum eſt , quod Canonicis Sanctionibus vetatur : ſed divortium ob alias cauſas hujuſmodi eſt ; ergo . Alexander III. Cap. *Quæſivit . De Divortiis* habet — Quod mulier pro furto , vel alio „ crimine viri ſui ab eo ſeparari nequit — illa verba *vel alio crimine* univerſalia ſunt ; adeoque crimen quodcunque excludit .

RESP. Canones loquuntur de criminibus Virorum, quæ ipſis ſolummodo officiunt ;

Non omne crimen ad divortium ſufficit .

& propter hæc fruſtra intentatur divortium . Attamen aliqua ſunt crimina , quæ ſunt in alterius perniciem , atque in æternæ ſalutis diſpendium cedunt, inter quæ meritò recenſentur tum hæreſis , tum ad peccatum incitatio ; hæc divortium permittunt .

129 OBJIC. VII. Nemo in ſpiritualibus ſibi nocet, niſi volens : poteſt in quocunque caſu criminoſi Conjugis alter , adhibitâ diligentiâ, malum a ſe avertere, ſibique conſulere ; ergo , exceptâ cauſâ fornicationis , nuſquam mutua ſeparatio licita eſt .

RESP. Eccleſiæ Jura permittunt divortium propter pericula per ſe inſpecta ; hæc autem , ſtante quacunque diligentiâ , perſeverant . Intendunt itidem Jura criminoſum Conjugem punire ; idcirco etſi malum , quod timetur , alio medio poſſit evitari , adhuc licita eſt ſeparatio . Addas velim , onerosam nimis fore cohabitionem , ſi innocens ad rigidam , ſollicitamque diligentiam pro evitandis periculis tum ſibi , tum Filiis imminentibus teneretur ; unde ſub tanto gravamine non videtur obligari ad cohabitandum .

130 OBJIC. VIII. Si ob alia delicta præter fornicationem , liceret divortium , poſſet in eo perſeverari, data etiam emendatione , ſicut in divortio ob cauſam adulterii contingit : ſed hoc non licet · quia Cap. *De illa . De Divortiis* præſcribitur, compelli Mulierem reverti ad Virum Eccleſiæ reconciliatum ; ergo .

RESP. Talia crimina ſupra recenſita ſufficientem cauſam præbent ad divortium , non verò ad perſeverandum in eo poſt emendationem . Jus namque illud habetur tum propter contumaciam delinquentis , tum propter periculum ſpiritualis ruinæ : hæc autem

Reconciliatio quando habenda .

per reſipiſcentiam ceſſant ; unde Pars innocens cedens juri ſuo reconciliari poteſt . Immo ſi ſeparatio privata auctoritate peracta eſt, & emendatus reconciliationem expoſcat , Mulier tenetur ad illam . Hoc intendit laudatus Canon , vult enim compellendam eſſe , ſi nolit ultro redire . Si verò Judicis auctoritate factum fuerit divortium , non niſi urgente Judicis Sententiâ , redire tenetur ; Judex ſiquidem perpetuam ſegregationem in pœnam inflixit ; & aliàs innocenti valde oneroſum eſſet , debere Virum publicâ ſententiâ infamatum repetere .

Hinc habes in caſu divortii , quod privata auctoritate fit ob hæreſis crimen , non

Diſcrimen inter divortium ex privata, & aliud ex publica auctoritate .

poſſe innocentem aſſumere ſtatum Conjugio incompoſſibilem ; quia prædicta ſejunctio ſecum involvit debitum cohabitationis , ſi reus emenderetur . Unde ſi ſtatum Religionis adoptaſſet innocens , & alter emendaretur , & reconciliationem expoſceret , revertere deberet , & conjugale debitum reddere ; non tamen petere poſſet debitum , immo neque , altero defuncto , ad ſecundas Nuptias tranſire poſſet . Si verò publica auctoritate habeatur divortium, eligere poteſt innocens ſtatum incompoſſibilem ; ut habetur Cap. *Finali . De Converſione Conjugatorum* , & Cap. *De illa . De Divortiis* — Si judicio Eccleſiæ „ ab eo receſſit , ad recipiendum eum nullatenus dicimus compellendam —

Paritas autem adulterii non urget . Quia per emendationem non tollitur injuria innocenti irrogata ; in caſu verò hæreſis per emendationem , tum contumacia , tum perverſionis periculum ceſſat ; quare in his caſibus reconciliatio haberi poteſt .

131 OBJIC. IX. Si prædicta crimina utpote in perniciem innocentis jus tribuerent ad ſeparationem , non eſſet tantùm per-

P miſ-

miſſivum, ſed coactivum, obligationem importans divortii: etenim Scriptura abſolute præcipit eruendum, abjiciendumque oculum ſcandalizantem; ſed hoc publico bono quammaxime nocivum videtur; ſiquidem cum omnis caro corruperit viam ſuam, humanum genus verteret ad interitum; ergo dicendum videtur, recenſita crimina nullum divortii jus præſtare.

Quandoque ad divortium quis tenetur.

RESP. Utique ad ſeparationem adſtringitur innocens, quoties in ſcandalum eſt cohabitatio. Si Conjux ad actus inhoneſtos inter Conjugatos provocetur, ſi exponatur proſtitutioni, vel periculo violationis, improbos viros ad eam adducendo, & hujuſmodi, privata auctoritate poteſt, immo tenetur recedere, uſque dum corrigatur Reus. Porro Familiarum conſervatio nullimode curanda eſt cum æternæ ſalutis diſpendio.

132 OBJIC. X. Nequit ſævitia jus dare ad ſeparationem. I. Quia ſi hoc eſſet, quotidianis perturbationibus Reipublica vexaretur; cum undequaque Conjuges inhumani, & rixoſi habeantur. II. Quia rixæ ex dura indole, vel ob fractam fidem, perſæpe oriuntur. III. Unuſquiſque dum Nuptias contrahit, cedere juri ſuo cenſendus eſt; noverunt ſiquidem homines ſolere inter Conjuges diſſidia, ſævitiemque dominari. Non videtur itaque divortium ob alias cauſas præter fornicationem approbandum eſſe.

Sævities quid importet.

RESP. Sævitiei nomine, non levis, ſed gravis vexatio, intelligitur. Nec ſat eſt quod ſemel contingat gravis comminatio; ſed neceſſe eſt, quod vulnera v. g. ſint gravia, ſeriæ comminationes mortis, conviciorum frequentia, verbera repetita, immoderata, injuſta, & hujuſmodi, quæ contra jura amicabilis, ſuaviſque ſocietatis a Deo inſtitutæ, & ab Apoſtolo traditæ, nimis gravem, moleſtamque reddunt cohabitationem. Notandum tamen inurbanitas, quæ vel levis, vel mediocris videri poteſt, ſi ſpectetur Mulier infimæ notæ, reſpectu nobilis erit gravis, Immo graviſſima reſpectu Matronæ.

Ad divortium Sententia præmittenda.

Hinc ad I. dicimus cum communiori Doctorum placito: ne paſſim ex levibus cauſis intententur divortia, Judicis eſt præmittenda Sententia, ubi abſque inconvenienti, ac periculo haberi poteſt, Cap. *Significaſti*. *De Divortiis*. Si autem periculum ſit in mora, aut Judex facilè adiri nequeat, vel ex inopia non poſſit agitari cauſa, aut ſævities aliàs certa non ſine magna difficultate, Innoteſcere, tunc Pars innocens, privata auctoritate, ſecundùm jus defenſionis diſcedat, Cap. *Litteras*. *De reſtitutione ſpoliatorum*. Quod ſi injuſtus vexator Uxorem repetat coram Judice, & hæc probationes offerat, non debet reſtitui, donec cauſa examinetur.

Nemo moleſtus vexandus.

Ad II. Quamvis Conjux ſive frangendo fidem, ſive crimen aliud perpetrando, divortii cauſam dederit, nihilotamen minus jus habet, ne privatis moleſtiis a Marito vexetur; unde Cap. *De benedicto* 32. q. 1. Pontifex mandat Epiſcopo, quod ſub cautela concedat Viro adulteram recipere, præſtita cautione de ea non lædenda.

Ad III. Falſum eſt Conjuges cedere juri ſuo; quia Connubium eſt amicabilis ſocietatis contractus; unde ipſi amari exoptant, non male tractari.

Sævities non dat jus perpetui divortii.

Sævities non præſtat jus divortii perpetui, ſed ad tempus, quandiu provideri prudenter poteſt per opportuna remedia, puta per juratas promiſſiones, fidejuſſiones, & hujuſmodi, ne malum inde ſequatur; quæ Judex alte perpendet, Cap. *Litteras*. *De reſtitutione ſpoliatorum*. Idcirco nequit vexatus incompoſſibilem ſtatum aſſumere, videlicet Sacros Ordines, aut in Religione profiteri. Quod ſi timor ſit incluctabilis, nec periculum averti poſſit, tunc divortium perpetuum evadit; ut ex laudato Cap. Tunc naturalia defenſionis jura perſeverant; adeoque innocens ad aliam frugem valet tranſire, ſublato jure repetitionis in Reo, ipſi tamen previe haud datum eſt alium ſtatum eligere, ne commodum ex iniquitate reportet.

AN TENEATUR VIR PER SE LOQUENDO FŒDIFRAGAM IMPŒNITENTEM DIMITTERE.

Diximus jam ſupra *num.* 131., quandoque teneri Innocentem ad ſeparationem, quoties videlicet cohabitatio vergit in ſcandalum. Hanc tamen veritatem juvat impræſentiarum pleniùs enucleare, ut magis magiſque Etherodoxorum errores diſſolvantur. Quare

DICENDUM, per ſe loquendo Virum teneri fœdifragam poſitive impœnitentem dimittere.

133 PROB. I. Ex præcepto quilibet tenetur evitare impietatis crimen: ſed Proverb. 18. v. 22. *Qui tenet adulteram ſtultus eſt, & impius*; adulteram ſcilicet poſitive impœnitentem, quæ in conjugalis fidei fractione perſiſtit; ergo Vir, ne impius evadat, illam tenetur dimittere.

Qui criminoſa conſentit, fit reus.

134 PROB. II. Ex Apoſtolo quilibet tenetur male agenti non conſentire, ad Rom. 1. v. 32. *Quoniam qui talia agunt, digni ſunt morte, & non ſolùm, qui ea faciunt, ſed etiam, qui conſentiunt facientibus*; ſed Vir fœdifragæ impœnitenti adhærens, conſentit criminibus: *qui adhæret meretrici, unum corpus efficitur*, ex eodem 1. ad Corinth. 6. verſ. 16.; debet ergo illam dimittere.

Divortium erubeſcentiã, & privationẽ bonorum importat.

135 PROB. III. Quicunque eſt alterius caput, ad illius correptionem tenetur, quoties in peccato contumax perſiſtit, ea adhibendo media, quæ apta cenſentur ad emendationem; ſed Vir caput eſt Mulieris, & ſeparatio apprime apta eſt ad emendationem: divortium namque erubeſcentiam, nec non bonorum meriti privationem ſecum trahit; ergo ad illud Vir tenetur.

Mulier inſidiatrix repellenda.

136 PROB. IV. Quandiu Mulier in fractione fidei perſeverat, eſt inſidiatrix pudicitiæ Viri, & ſanctitati Sacramenti Conjugii: ſed inſidiatores repellendi ſunt, ut habet S. Clemens *lib. 6. cap.* 14. — Abſcide eam
„ a carnibus tuis: non enim adjutrix eſt,
„ ſed inſidiatrix -- & Illiberitanum *Can.* 65.
— Si unius Clerici Uxor mœchata fuerit, &
„ ſciat eam Maritus ſuus eam mœchari, &

„ eam

„ eam non ſtatim projecerit, nec in fine ac-
„ cipiet communionem -- Et ſane eadem ratio eſt de Laico, ac de Clerico; ergo.

Peccanti non datur venia niſi ſit emendatus.

137 PROB. V. Secundùm regulam Juris quintam in 6., peccanti non datur venia, niſi adſit correctio: ſed in caſu Mulier non eſt emendata; ergo eidem non eſt danda venia, ut præſcribunt Canones 32. q. 1. Cap. *Sicut crudelis*, Cap. *Dixit Dominus*, aliique. Si vero Mulier pœniteat, aut Vir alio convenienti modo eam corrigere poſſit, nequaquam tenetur eam dimittere.

SOLVUNTUR OBJECTIONES.

138 OBJIC. I. Simplex permiſſio non involvit præceptum: ſed divortium ſimpliciter a Deo permittitur ex Gloſſa *in 1. ad Corinth. 7.*; ergo non cadit ſub præcepto.

Permiſſio non excludit præceptum.

RESPONDET inſtantiæ S. Thomas *in Suppl. quæſt. 62. art. 2. ad 5.* — Dicendum,
„ quod permiſſio illa eſt intelligenda per
„ prohibitionis privationem; & ſic contra
„ præceptum non dividitur; quia etiam quod
„ cadit ſub præcepto, non eſt prohibitum —

139 OBJIC. II. Quiſquis remittere poteſt injuriam, quam alter irrogavit: ſed Uxor in malo contumax peccat in Virum; ergo Vir ei parcere poteſt.

Adulterium plures lædit.

RESPONDET laudatus Doctor ubi ſupra *ad 6.* — Uxor non tantùm peccat in Vi-
„ rum, ſed etiam in ſeipſam, & in Deum;
„ & ideo Vir non totaliter poteſt pœnam
„ dimittere, niſi emendatio ſequatur —

140 OBJIC. III. Nemo ob alterius crimen tenetur jure ſuo ſe expoliare; ergo ob Mulieris peccatum Vir non amittit jus illam retinendi; ergo ſi eo non expoliatur, non tenetur illam dimittere.

RESP. Ob Mulieris crimen jus Viri ſimpliciter non amittitur, ipſum tamen læditur; ideoque per punitionem reparandum eſt. Unde abalienando Uxorem jus non dimittit Vir, ſed expurgat, ſolidatque per divortium.

141 OBJIC. IV. Vir non tenetur ſe continere: ſed ſi teneretur dimittere Uxorem, ad ſervandam continentiam adſtringeretur; ergo.

Injuria illata Sacramento reparanda.

RESP. Tenetur ſaltem ad tempus ſe continere ad reparandam injuriam Sacramento irrogatam, atque ad delinquentis emendationem; quo pacto ad continentiam obligaretur, ut ægrotantem Uxorem ſanaret. Vide mox dicenda.

142 OBJIC. V. Per dimiſſionem ſcandala, & lites oriri poſſunt, & dimiſſa quandoque effrænior evadit: ſed Vir talia impedire tenetur; ergo fœdifragam dimittere non debet.

Quando ceſſet obligatio divortii.

RESP. In præcitatis caſibus lex in actu ſecundo non obligat. Verùm contingere poteſt, ut ſcandalum habeatur, ſi adultera domi retineatur; quapropter prudentiæ regulis res penſanda eſt. Scandalum tamen evitari poterit, ſi palam fiant conatus Viri, quibus per ſtrictiorem cuſtodiam, per diſcreta verbera, per increpationes, & hujuſmodi, a crimine delinquentem ſatagit avertere. Quare, præcluſo ſcandalo, eam dimittere non tenetur, ſi lites timeat, infamiam, bonorum jacturam, ſi incontinentiæ periculum urgeat, vel quid ſimile, cum gravi incommodo exponatur innocens dimittendo adulteram.

Emendatam non tenetur Vir dimittere.

143 Ex his habes, Virum non teneri dimittere emendatam. Accedere enim maritaliter meretrici ad bonam frugem converſæ, aut, ut ejuſdem converſio intentetur, laudabile eſt, ut patet exemplo Oſeæ Prophetæ relato q. 1. 32. Cap. *Non eſt culpandus*, & Clemens III *de Sponſalibus, & Matrimonio*, inter pietatis opera recenſet eorum ſtudium, qui depravatas Mulieres a lupanaribus eripiunt, eaſdemque in Uxorem ducunt. Unde ſtante emendatione, nec ejus crimini conſentit, nec eidem ut meretrici, ſed tanquam Uxori adhæret.

AN PARS INNOCENS POSSIT REAM RECLAMANTEM PROPRIO JUDICIO DIMITTERE QUOAD THORUM, ET HABITATIONEM.

144 PRopoſitio ſeparationem thori innuit, & habitationis amplectitur. Nam certus moraliter de crimine mœchſæ poteſt ſe a thoro privata auctoritate ſeparare; cum promiſſio conjugalis hanc involvat conditionem; eſtque aliunde hujuſmodi ſejunctio privata actio, quæ propria fieri valet auctoritate. Si ad ream accederet innocens, cenſeretur facta reconciliatio, juſque deperderet poſtulandi judicialiter ſeparationem. Si Pars rea per Judicem, mediis Cenſuris, compelleret ad conjugale commercium innocentem, adhuc abſtinere poſſet innocens; quia Judicis Sententia, cum in falſa præſumptione fundetur, nullam vim habet. Evitare tamen deberet ſcandalum, ſi adeſſet, ne Cenſurarum contemptor videretur. Momenta, quæ certitudinem gignere valent, eſſe ſolent teſtificationes Perſonarum omni exceptione majorum, notorietas facti, ſuſceptio prolis in longa abſentia, ſcientia cohabitationis Viri extranei in domo Uxoris, aliaque prudentum judicio perpendenda, ne Pars innocens, probroſis ſuſpicionibus, afficiatur injuriâ.

Propoſitio itidem ad reclamantem provocat. Si enim Pars criminoſa ſeparationi acquieſcat, ſive publicum, ſive privatum ſit crimen, poterit innocens tutò recedere; volenti enim non fit injuria. Præcavendum tamen erit ſcandalum, ſi inde timeretur. His poſitis

DICENDUM, non poſſe Partem innocentem proprio judicio ream reclamantem dimittere quoad thorum, & habitationem.

In veteri lege repudium publica auctoritate fiebat.

145 PROB. I. Repudio in veteri lege permiſſo ſucceſſit in lege Gratiæ divortium ſtrictioribus regulis a Chriſto reformatum: atqui in lege Moyſis non dabatur repudium abſque publica auctoritate: oportebat namque ſubſcribi libellum a Sacerdotibus, hocque ad præcavenda mala, quæ evenire poſ-

ſent ; ergo etiam in lege Evangelica publicæ auctoritatis judicium exigitur ; cum idem urgeat motivum communis boni .

Divortium fieri debet per ſententiã Eccleſiæ .

146 PROB. II. Judicium inflictivum pœnæ huic correſpondere debet : ſed pœna ſeparationis ſit manifeſta ; ergo etiam judicium debet eſſe manifeſtum . Et quidem judicium requiritur Eccleſiæ manifeſtum ; cum Conjugium inter Fideles magnum ſit Sacramentum .

Nemo Judex, & Actor.

147 PROB. III. Nemo unus , niſi in cauſa Fori interioris , Actor eſſe poteſt inſimul , & Judex : ſed dimittens Partem fœdifragam eſt Actor ; ergo nequit eſſe Judex ; unde extraneum judicium exquirendum eſt .

Privata vindicta reprobata .

148 PROB. IV. Quoddam videtur vindictæ genus , fœdifragam proprio judicio dimittere , contra Apoſtolum dicentem ad Rom. 12. verſ. 19. *Mihi vindicta : ego retribuam , dicit Dominus* ; ut ergo ab omni privata vindicta judicium expurgetur , & æquitatis jura ſerventur , Judicis Sententia expoſcenda eſt .

Hoc & Canones ſanxerunt . Cap. *Seculares* 33. *q.* 1. ex Concil. Carthag. habetur — Si antequam ad Epiſcopos Comprovinciales diſſidit cauſas dixerint , & priuſquam „ in judicio damnentur , Uxores ſuas abjecerint , a communione Eccleſiæ , & ſancto „ populo Dei , & pro eo , quod Conjugia „ maculant , ſeparentur — Cap. *Porro* . *De Divortiis* Alexander III. declarat , abſque Eccleſiæ Sententia non poſſe ſeparari Conjuges , qui aliàs illegitime propter publicum , & notorium Conſaguinitatis impedimentum Matrimonium contraxerunt ; ergo potiori jure ſine Eccleſiæ judicio dari non poterit divortium . Præterea Cap. *Significaſti* . *De Divortiis* ſubjicitur excommunicationi Vir , qui propter inceſtum Conjugem , privata auctoritate , dimiſerat . Et Cap. *De illa* ibidem cogitur Mulier ad Virum ab Apoſtaſia reverſum redire , a quo cauſã hæreſis proprio marte ſeſe abalienaverat .

SOLVUNTUR OBJECTIONES.

149 OBJIC. I. Abſque publico judicio Sententiam e legitimo Judice latam quilibet valet executioni mandare : ſed Chriſtus legitimus Judex divortii Sententiam dixit in cauſa fornicationis ; ergo publicum aliud judicium haud requiritur .

Chriſti ſententia de divortio per Judicem applicari debet.

RESP. Legis Canonem Chriſtus ſtatuit , Juſque promulgavit , & juxta Jus a Judicibus Sententia efformanda eſt . Sententia enim nil aliud eſt , quàm juris communis applicatio ad factum particulare per conſtitutos Miniſtros emanata ; & applicatio hujuſcemodi in caſu requiritur .

150 OBJIC. II. Laudabiliter imitatur , quod commendatur in Scripturis : ſed laudatur Sanctus Joſeph , qui Deiparam Sponſam voluit occulte dimittere ; ergo privato judicio divortium licitum fore nullimode eſt ambigendum .

S. Joſeph cur Virginem voluit dimittere .

RESP. cum D. Thoma *in Suppl. quæſt.* 62. *art.* 3. *ad* 2. — Joſeph voluit B. Virginem „ dimittere , non quaſi ſuſpectam de fornicatione , ſed ob reverentiam ſanctitatis „ ejus , timens cohabitare ei ; nec tamen eſt „ ſimile , quia tunc ex adulterio non ſolùm „ procedebatur ad divortium , ſed ulteriùs ad „ lapidationem , non autem nunc , quando „ agitur in judicio Eccleſiæ —

Alia argumenta vide ibidem ex Angelico Doctore .

Status incompoſſibilis aſſumendus poſt Judicis ſententiam.

151 Hinc inferas , innocentem , qui jus habet , inſcio reo , aſſumendi ſive Sacros Ordines , ſive ingrediendi Religionem , nequit ante Judicis Sententiam incompoſſibilem ſtatum amplecti , ſive pro ſcandalo evitando , ſive ob decentiam Sacrorum Ordinum , nec non Religionis . Adoptato incompoſſibili ſtatu , non poteſt Vir amplius Uxorem repetere . Nec datur compenſatio , ſi cum alia peccaret . Quod ſi ad ſuam accederet , delinqueret utique contra Religionem , ſecus contra juſtitiam ; non enim diſſolutum eſt vinculum . Pars rea eo in caſu non tenetur aut caſtitatem vovere , aut ingredi Religionem ; hoc ſiquidem Jura non diſponunt . Pars fœdifraga , inſcio innocente , nequit ad aliam incompoſſibilem frugem tranſire ; nam quandiu innocens manet in Seculo reconciliari poteſt , ſuamque repetere , quæ redire tenetur , etſi in Religione voviſſet caſtitatem ; quo caſu reddere deberet , ſed petere nequaquam debitum poſſet .

DISPU-

DISPUTATIO QUINTA.

DE IMPEDIMENTIS SACRAMENTI MATRIMONII IN GENERE.

CONTROVERSIA I.

AN IN ECCLESIA DETUR POTESTAS CONSTITUENDI IMPEDIMENTA DIRIMENTIA.

1 NOvatores nobiſcum ſentiunt, in Chriſtiana Republica dari poteſtatem condendi leges prohibentes Nuptias, ſpectatis circumſtantiis loci, temporis, & Perſonarum. Stante porro lege, ſi quis eidem non obtemperet, Matrimonium annuunt illicite contrahi, utpote contra ſtatuta recti regiminis. Contendunt tamen, hanc poteſtatem non eò extendi, ut valeat impedimenta decernere, quæ dirimant, irritumque faciant Matrimonium. Tridentini temporibus obſtrepebant Hæretici, adversùs Eccleſiam inſurgentes, ex quo conſtituerit alios a Levitico aſſignatos Conſanguinitatis, & Affinitatis gradus.

Melancthon *in locis Communibus Tit. de Conjugio*, & Kemnitius 2. *parte examinis Tridentinæ ſynodi* nonnullos gradus jure prohibitos fuiſſe noverunt, nec renuunt fateri, nunc poſſe prohiberi, ſalva tamen conſcientiæ libertate, ut ſcilicet nullum ſit peccatum, ſi ſecus fiat. Hac ſuper re Kemnitius pugnantia docet. Si enim juſta eſt, & legitima prohibitio, neceſſe eſt, Matrimonia adversùm eam contracta fore illegitima, adeoque peccare ſic contrahentes.

Gentiletus in ſuo examine Concilii Tridentini inſurgit adversùs Canonem 3. Seſs. 24. ubi Tridentini Patres anathema dixerunt adversùs aſſerentes, nequire Eccleſiam in aliquibus gradibus conſanguinitatis, & affinitatis in Levitico enunciatos diſpenſare, audenter ſcribens -- Hoc Canone Tridentini Pa„tres, Eccleſiæ, hoc eſt. Papæ, & Sedi Ro„manæ poteſtatem tribuunt a Juris divini „obſervatione ſolvendi, Juſque ſuæ illius „poteſtatis ſupra Deum ipſum extenden„dæ &c. -- Brentius in Confeſſione Wirtembergenſi Cap. *de Conjugio*, & alibi, negat Romano Pontifici auctoritatem ferendi leges conſtitutivas graduum dirimentium Matrimonium, ſed veneratur Cæſarem ut legitimum Legislatorem; quoniam verò Pontificiis Sanctionibus leges ſuas ſubjecit, vult ipſum auctoritate expoliatum. Addit nihilominus, ſervandam eſſe Romani Imperatoris legem; quia licèt Cæſar hoc non potiatur jure, lex tamen juſta cenſenda eſt.

Calvinus *lib. 4. Inſtit. cap. 19. §. ult.* Eccleſiam criminatur, quod gradus cognationis conſtituerit præter aliarum Gentium, & ipſius Moyſis Politiam. Beza primus Calvini Diſcipulus *lib. de repudiis, & divortiis* modum reprehendit ſupputandi gradus, quo Canoniſtæ utuntur, tanquam abſurdum, ſed hac ſuper re ſequendas ſtatuit Leges Civiles, eâ nempe œconomiâ, ut Matrimonia in illis gradibus Cognationis, quos illæ ſupputant, non contrahantur, verùm ſi contracta fuerint, negat eſſe dirimenda.

Launoius libro, cui inſcriptio: *Regia in matrimonium Poteſtas*, Eccleſiæ nomine, de qua Canon 4. *Seſs.* 24. Tridentini, Cœtum Fidelium intelligit, non quidem Eccleſiaſticæ Hierarchiæ, ſed politicæ gubernationis, prout ex Regibus, politiciſque Magiſtratibus coaleſcit -- Eccleſia verò a Romanis Ponti„ficibus . . . definitur Fidelium, ſeu Catho„licorum congregatio -- Hinc aſſerit, rectè intelligi, quomodo potuerit, & reapſe dirimentia Matrimonii impedimenta Eccleſia conſtituerit -- Nempe per Reges alteram Ec„cleſiæ perſonam, illa potuit conſtituere, „& conſtituit. Sic igitur ad perſonam Re„galem fleso Eccleſiæ nomine Tridentinis „Canonibus ſua conſtat veritas, & contra „imperitum Novatorem (*Lutherum intelli„git*) impedimentorum Matrimonii diſcipli„na retinetur, & aſſeritur --

Sunt, qui dicunt, Eccleſiam Seculo IX., quo prodiere Decretales, perperàm, ut ajunt, prioribus rei Chriſtianæ Pontificibus adſcriptæ, jus ſibi vendicaſſe conſtituendi impedimenta, unde factum eſt, ut Seculo XI., & XII. praxis illa ubique invaluerit, quoniam Burchardus, Ivo Carnotenſis, & Gratianus hujuſcemodi Decretales ſuis Collectionibus inſeruerunt. Alii contendunt, Eccleſiam ſenſim hoc jus ſibi arrogaſſe; ideoque vix fieri potuit, ut uſurpato juri Principes contradixerint. Alii tandem ultro fatentur, primis legis Evangelicæ Seculis Eccleſiam ſtatuiſſe impedimenta, non quidem proprio, ſed emendicato jure, nempe ex Principum conceſſione.

DICENDUM tamen eſt, Eccleſiam jure ſuo legitimam habere poteſtatem conſtituendi impedimenta dirimentia Matrimonium.

2 PROB. I. In Scripturis Eccleſia Regno ſub optimo regimine conſtituto aſſimilatur: ſed in hujuſmodi Regno datur jus intrinſecum diſponendi de civilibus, politiciſque contractibus, prout ad Reipublicæ bonum expedit, quaſdam apponendo conditiones, quibus valent contractus, aut irriti cenſendi ſunt, ſi illæ deſint; ergo itidem in Eccleſia dari oportet intrinſecum jus diſponendi de Sacro connubiali contractu, prout ad bonum Animarum, Sacramentique decorem expediens ipſi viſum fuerit, ſicut in ceteris rebus ad Dei cultum ſpectantibus, taliter ut certis tantummodo ſervatis conditionibus, validum habeatur Matrimonium.

Eccleſia aſſimilatur Regno.

3 PROB. II. Eccleſia fundata ſuper fundamentum Apoſtolorum totâ gaudet gubernativâ poteſtate, quam Apoſtoli ſortiti fuere:

Apoſtolis, Eccleſiæque collata poteſtas circa Matrimonium.

fuere: ſed Apoſtolis poteſtas a Chriſto collata eſt conſtituendi impedimenta dirimentia; ergo. Et ſane Apoſtolus 1. *ad Corinth.* 7., caſu, quo Vir infidelis citra Creatoris injuriam cum Conjuge ad Fidem converſa habitare nolit, permittit, ut ab eo diſcedat, alterique nubat; ergo decernit, Viri infidelitatem, ſeu diſparitatem cultus, eo in caſu dirimens fore Impedimentum.

4 PROB. III. In qualibet bene inſtituta Republica ſpectat ad eos, qui jure præſunt, humanos actus eidem proprios dirigere, eoſque vel ratos, vel irritos declarare: ſed in Chriſtiana Republica invenire eſt, qui jure præeſt, nempe Petri Succeſſor: Matth. 16. verſ. 19. *Tibi dabo claves regni cælorum*. Joan. 21. verſ. 17. *Paſce oves meas*; ergo, cum contractus matrimonialis ſit proprius Reipublicæ Chriſtianæ, utpote ad rationem Sacramenti elevatus, apprime neceſſaria eſt in Præſidentibus directiva poteſtas, qua licitus, validuſque habeatur. Hinc Jeremiæ 1. verſ. 10. legitur: *Ecce conſtitui te hodie ſuper Gentes, & ſuper Regna, ut evellas, & deſtruas, & diſperdas, & diſſipes, & ædifices, & plantes*; quibus innuitur poteſtas circa humanos actus, qui ad Sacra pertinent.

Ergo Eccleſiaſtica eſt circa Sacra verſari.

5 PROB. IV. Quoties lex naturalis ſolummodo mandat, rem aliquam ad ordinem Sacrarum rerum ſpectantem agendam, vel non agendam eſſe, dari neceſſe eſt in Eccleſia poſitiva poteſtas modum præſcribens, quo licite, valideque peragatur: unde effatum illud habetur: ubi deſinit lex naturalis, lex poſitiva conſurgit. Hinc quia lex naturæ Deum eſſe colendum præſcribit, quin modum decernat: habetur in Eccleſia poteſtas ejuſdem præſcriptiva, ut nempe certis diebus, actionibuſque, ſub æternæ mortis diſcrimine colatur. Similiter quia in Eccleſia data eſt poteſtas remiſſiva peccatorum indeterminate, ideo ipſa firmiter ſanxit, ut ſemel ſaltem in anno Fideles eidem poteſtati ſeſe ſubjiciant. Et ratio in aperto eſt. Etenim bonitas, & malitia actionis non a ſola ſpecifica ratione, verùm etiam ab individualibus conditionibus dependet: momentum hoc ſimiliter urget ſive validitatem, ſive nullitatem actus ſpectes; atqui Matrimonium, ſecundùm ſe, tantummodo pertinet ad naturæ legem, & divinâ elevatione ad Sacrarum rerum ordinem; ergo dari oportet in Eccleſia poteſtas modum præſcribens, quo actu bene, valideque fiat. Idcirco ſcribit Apoſtolus 1. ad Corinth. 4. *Sic nos exiſtimet homo, ut miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei*.

Ubi deſinit lex naturalis, poſitiva conſurgit.

6 PROB. V. Non minùs eos inter, qui Sacro regenerationis lavacro abluti ſunt, Conjugium cenſetur Sacramentum, quàm Euchariſtia, Pœnitentia, & alia Sacramenta: ſed in Eccleſia datur legitima poteſtas diſpoſitiva circa alia Sacramenta, ut licite, vel illicite fiant, valide, vel invalide; ergo etiam in ordine ad Conjugium. Habemus namque Matth. 7. verſ. 10. Domini præceptum: *Nolite Sanctum dare canibus*: porro canes non ſolùm hi intelliguntur, qui indigni ſunt, ſed etiam incapaces; quare fas eſt, ut Eccleſia poteſtatem habeat ſive circa honeſtatem, ſive circa actus validitatem, potiſſimùm circa ea, quæ non ſunt determinata ſive naturalis, ſive divini juris. Hac poteſtate uſum fuiſſe Paulum legimus 1. ad Corinth. 11. verſ. 34. nonnulla præcipiens circa Euchariſtiam, ſervato jure cetera diſponendi: *Cetera cum venero diſponam*; & in Sacro reconciliationis Sacramento habemus, Eccleſiam Canones conſtituiſſe, quibus validi, vel invalidi declarantur Miniſtri, adeoque validum, invalidumque efficiatur Sacramentum.

Poteſtas in Eccleſia circa Sacramenta.

7 PROB. VI. Per analogiam temporalis Conjugii explicat Apoſtolus dignitatem Conjugii ſpiritualis: ſed Eccleſia circa ſpirituale Conjugium poteſtatem habet reddendi Perſonas inhabiles: quoniam ad Titum 1. verſ. 5. legitur: *Reliqui te Cretæ, ut conſtituas per civitates Presbyteros*, ita etiam 1. ad Timoth. 3. verſ. 6. præcipitur, ne in Epiſcopum Neophitus eligatur; ergo pariformiter Eccleſia poteſtatem habere debet formam exarandi corporalis Conjugii, habileſque reddendi Perſonas ad illud contrahendum.

Analogia temporalis, & ſpirituali Conjugio.

8 PROB. VII. eadem veritas ex Traditione Conciliorum. Primò quidem, ſi fides habeatur Canonibus Apoſtolicis, habemus ſub primordiis Eccleſiæ *Can.* 26., ſeu 27. ſtatutum impedimentum Ordinis pro majoribus Clericis, quatenus ipſis interdictæ fuerunt Nuptiæ.

Concilia impedimenta Conjugio opponentia.

Seculo IV. In Concilio Illiberitano *Can.* 14., & *ſeqq.* aſſignatur impedimentum diſparitatis cultus, dum prohibentur Conjugia Idololatras inter, & Chriſtianas Mulieres, ſicut inter Hæreticos, & Fideles &c. Concilium Neocæſarienſe ſub an. 314. ſtatuit impedimentum affinitatis *Can.* 2. -- Mulier ſi duobus fratribus nupſerit, abjiciatur uſque ad mortem; veruntamen in exitu, ſi promiſerit, quod ubi convaluerit, ſolvet Matrimonium, propter humanitatem pœnitentiam habebit -- Carthaginenſe II. ſub Genethlio Epiſcopo anno 390. *Can.* 1. impedimentum Ordinis firmat decernens, ut Epiſcopi, Presbyteri, & Diaconi ab Uxoribus abſtineant.

Seculo V. Hibernenſe ſub an. 450. *Can.* 17. Irritum facit Matrimonium cum Virgine Deo ſacrata. Item Carthaginenſe IV. an. 498. celebratum *Can.* 104. Viduis continentiam ritu ſolemni profeſſis, & violato propoſito ad Nuptias tranſeuntibus, Chriſtianam ſubtrahit communionem. Chalcedonenſe *Can.* 16. Sacras Virgines Deo dicatas, ſimiliter & Monachos, nubere prohibet.

Seculo VI. Aurelianenſe I. an. 511. celebrato *Can.* 18. habet -- Neque ſuperſtes frater thorum defuncti fratris aſcendat, neque ſe quiſquam amiſſæ Uxoris Sorori audeat ſociare. Quod ſi fecerint; Eccleſiaſtica diſtrictione feriantur -- Arelatenſe II. an 533. *Can.* 17. Fœminas, quæ Diaconalem benedictionem obtinuerunt, ſi nupſerint, arcet a communione. Arelatenſe III. congregatum an. 538. *Can.* 7. inſtauratis circa gradus conſanguinitatis, & affinitatis Statutis, iterum declarat, Conjugia hujuſmodi fore inceſtus, & adulteria, prohibens ne quis relictam Patris, filiam uxoris, relictam fratris, ſororem uxoris, conſobrinam, aut ſobrinam relictam avunculi, vel patrui, ducat Uxorem. Demum Aurelianenſe IV. *Can.* 24. ſtatuit impedi-

dimentum conditionis , ſeu ſervitutis , mancipiorum Conjugia irritans, ſi abſque Dominorum placito fuerint inita . Turonenſe II. ſub anno 567. *Can.* 15. Monachos Uaorem ducentes a communione pellere, atque ab illegitimo conſortio ſeparare mandar . Idem quoad Sanctimoniales decernit Matiſconenſe I. an. 583. Et II. an. 585. *Can.* 18. inceſtas conjunctiones exceratur .

Seculo VII. Rhemenſis Synodus an. 625. celebrata *Can.* 8. inceſtuoſas Nuptias damnat, atque bonorum eapoliatione plectir . Toletanum IV. an. 634. habitum vetat Clericis inferioribus , quibus nubere licet , ne Viduas , repudiatas, aut malæ famæ fœminas ducant .

Seculo VIII. Synodus Romæ habita ſub Gregorio II. an. 721. anathemate ferit eos , qui Saoctimonialem , ſuſceptricem e Saero fonte , fratris uaorem , neptem , noveream , aut aliquam de cognatione, Uaorem duxerint.

Seculo IX Moguntinum Concilium I. ſub Rabano an. 857. *Can.* 30. Conjugium in quarto conſanguinitatis gradu deineeps vetat , & contractum poſt hanc prohibitionem dirimit .

Seculo X. Concilium Ænhamenſe anno 1000. *Can.* 8. decernit de impedimentis Matrimonii , hoeque contrahi prohiber cum conſanguineis , vel affinibus in quarto gradu , cum Sanctimoniali , cum ſuſceptrice ſua e Sacro fonte .

Seculo XI. Bituricenſe an. 1030. *Can.* 17. interdicit Connubia conſanguineorum , & affinium , ſicut & cum Clericis , vel corum filiis , aut uaoribus , vel filiabus . Rothomagenſe an. 1050. *Can.* 14. Matrimonia clam contrahi prohiber, aut poſt prandium , & inter conſanguineos infra ſeptimam generationem .

Seculn XII. Leondonienſe I. an. 1102. *Can.* 24. decernit ne Cognati uſque ad ſeptimum generationem copulentur , vel copulati ſimul permaneant . Idem firmatur in ſequenti Concilio an. 1125. *Can.* 16.

Sequentium Conciliorum Sanctiones referre abs re foret; cum in notiſſimis verſemur.

9 PROB. VIII. ea Traditione Summorum Pontificum . Pro quatuor prioribus Eecleſiæ Seculis habemus momentum ea Siricio Papa ad Himerium Tarraconenſem , quo Monachos quoſdam execratur , qui nubere tentabant — Quod (*ait Pontifex*) & publicæ Le„ ges , & Eccleſiaſtica Jura coodemnant -- quibus palam fit, non loqui de nova lege tunc temporis emanante , ſed de lege , quæ jam invaluerat .

Reſcripta Pontificum circa impedimenta .

Innocentius I. *Epiſt.* 9. *ad Probum* declarat , nullimode legitimum fore Matrimonium Fortunii , ſuperſtite Utâ priori Uaore , a Barbaris rapta ; quod eſt impedimentum ligaminis . Leo I. *Epiſt.* 129. aliàs 79. *ad Nicetam Aquilejenſem Epiſcopum cap.* 4. ligaminis impedimentum confirmat , Mulieres quaſdam excommunicationi ſubjicens, ea quo prioribus exiſtentibus Viris, licèt in captivitate, alios duxerant , atque ad primos tenuebant redire . Idem Leo *Epiſt.* 12. aliàs 84. *cap.* 4. impedimentum Ordinis ſtatuit, declarans Subdiaconis nequaquam concedendum eſſe Connubium . Plura etiam ipſe Pontifex habet de impedimento conditionis *Epiſt.* 92. *cap.* 4. Symachus *Epiſt. ad Cæſarium Arelatenſem cap.* 4. Nuptias prohibet Viduis , & Virginibus Deo ſacratis , quod eſt impedimentum voti .

Gregorius Magnus *lib.* 6. *Epiſt.* 1. *ad Fortunatum Neapolitanum Epiſcopum* declarat, reſtituendam fore Mulierem a Viro dimiſſam propter diſſimulatam , ut objiciebat, ſervitutis conditionem , cum ejuſdem libertas probata fuerit ; *lib.* 7. *Epiſt.* 120. Virgilium , & Syagrium redarguit , quod defenſionem non ſuſceperint Syagriæ Deo ſacratæ , & per vim ſociatæ Marito ; ubi duplex innuit impedimentum , voti nempe , & violentiæ; *lib.* 12. *Epiſt.* 31. ad Auguſtinum Anglorum Apoſtolum *in reſponſione ad* 6., *&* 7. *interrogationem* vetat , ne in primo , & ſecundo gradu Connubia fiant .

Zacharias Papa ad interrogationem tertiam Bonifacii Germanorum Apoſtoli , quæ erat de Laico , qui licentiam a Gregorio III. ſibi indultam dictitabat, ut Mulierem in tertia generatione ſibi propinquam , avunculi ſui Viduam , ab altero Viro conſobrinu adhuc ſuperſtite digreſſam , & ante Matrimonium velatam in Uxotem aſſumerer , reſpondit : veriſimile non eſſe . Gregorium Matrimonium hujuſmodi permiſiſſe , quia -- Ab Apoſtolica „ Sede illa non diriguntur , quæ contraria „ eſſe Patrum , ſive Canonum inſtitutis in„ veniantur -- quare a prædicto Matrimonio recedendum eſſe decernit .

Nicolaus I. ad conſulta Bulgarorum *cap.* 39. docet , quid de conſanguineorum Matrimoniis ſentiendum -- De conſanguini„ tate generationum eaquiritis , ut quibus „ utique fœminis jungi debeatis , liquidò co„ gnoſcatis , inter eas enim Perſonas , quæ „ Parentum , Liberorumve locum inter ſe „ obtinent, Nuptiæ contrahi non poſſunt &c. --

Gregorius V. in Romano Concilio an. 998. congregato Roberti Francorum Regis cum Bertha conſanguinea Connubium irritum declaravir , eiſque *Can.* 1. ſeptem annorum pœnitentiam injunait , atque ſeparationem ſub anathemate mandavir ; & *Can.* 2. Etchembaldum Turonenſem Archiepiſcopum talis Conjugii conſecratorem , alioſque Epiſcopos conſentientes, a communione ſuſpendit , donec Eccleſiæ ſatisfecerint .

Aleaander II. *Epiſt.* 38. *ad Epiſcopos , Clericos , & Judices Italiæ* confirmavit præcedentium Seculorum leges dirimentes Connubia infra ſeptimum conſanguinitatis gradum ; & in Synodo Romana ab ipſo coacta an. 1065. Inceſtuoſorum hæreſim damnavit ; quidam namque Juriſperiti pertinaciter adhærentes Juſtiniani auctoritati gradus conſanguinitaris numerandos eſſe eadem ratione ab Eccleſia , qua in ſucceſſionibus contendebant , atque Matrimonia inter cognatos eſſe licita propugnabant . Gregorius IX. edere juſſit Decretales , in quibus plures leges Connubia irritantes inſeruntur .

Eduardus Anglorum Rex Edmundum Margaretæ filiæ Ludovici Belgarum Comitis Matrimonio copulaverat ; verùm nullum declaratum fuit Conjugium propter impedimentum conſanguinitatis , atque irrito , caſſoque labore apud Urbanum V. diſpenſatio expetita fuit.

Lu-

Ludovicus XII. Galliarum Rex, cum invitus duxiſſet Joannam Regis Ludovici XI. filium, ipſam utpote ſanguine conjunctam repudiavit; per Judices namque Eccleſiaſtices ab Alexandro VI. deputatos nullum declaratum fuit Conjugium. Hoc ſoluto vinculo, veniâ a Pontifice impetratâ, Annam Britannicam itidem conſanguineam in Uxorem duxit. Aliæ plurimæ occurrunt Pontificiæ diſpenſationes ſuper impedimentis Matrimonii uſque ad Concilium Tridentinum.

His omnibus invicte evincitur, legitimam adeſſe in Eccleſia auctoritatem conſtituendi impedimenta Conjugii dirimentia.

10 PROB. IX. ex Traditione Sanctorum Patrum, qui in Catholica Eccleſia impedimenta Matrimonii agnoverunt.

S. Baſilius *lib. de Virginitate* poſt medium, de impedimento voti habet -- Cum „ Virginitatem Domino profeſſæ ſint, carnali poſtmodum voluntate male blanda „ delinitæ, & devictæ, ſtupri ſcelus honeſto „ Conjugii nomine obtegere cupiunt. Non „ ignorant bujuſmodi, quamvis ignorantiam „ ſimulent; quæ Sponſi dexteram, & fœdera „ prævaricata ſit; eam nec illius ultra eſſe „ Sponſam, quem dereliquit, neque ejus „ Uxorem per ullas leges dici poſſe, cui ſe, „ deſerto Sponſo, libidine incitata conjun„ xit -- Et *in Epiſt. ad Amphilochium* de impedimento conſanguinitatis -- Si quis affectu „ immundo correptus, ad illicitam duarum „ Sororum communicationem exorbitaverit, „ id neque Conjugium eſſe cenſendum, ne„ que talem ad Eccleſiaſticum cœtum ad„ mittendum, priuſquam a ſe invicem diri„ mantur -- De impedimento publicæ honeſtatis ſcripſit Siricius Papa ad Himerium Tarraconenſem Epiſcopum *cap.* 4. -- Hoc ne „ fiat, omnino prohibemus -- De impedimento Ordinis S. Hieronymus *lib.* 1. *adverſus Jovinianum* -- Certe confiteris non poſſe „ eſſe Epiſcopum, qui in Epiſcopatu filios „ faciat; alioqui ſi deprehenſus fuerit, non „ quaſi vir tenebitur, ſed quaſi adulter dam„ nabitur -- Diſparitatem cultus obeſſe Matrimonio contrahendo agnovit Auguſtinus *lib.* 1. *de Adulterinis Conjugiis cap.* 25. exponens Apoſtoli verba 1. ad Corinth. 7. *Cui vult, nubat, tantùm in Domino* -- In Domi„ no, duobus modis poteſt intelligi, aut „ Chriſtiano nubens, aut Chriſtiana perma„ nens. Sed poſterior expoſitio non videtur „ ita probabilis, ut prior &c. -- Tertullianus *lib.* 2. *ad Uxorem* fuſe hac ſuper re loquitur, probans non oportere Chriſtifideles cum Infidelibus contrahere Matrimonium. S. Ambroſius *lib.* 1. *de Abraham cap.* 9. idem affirmaverat -- Cave Chriſtiane, Gentili, aut „ Judæo filiam tuam tradere; cave Genti„ lem, aut Judæam, atque alienigenam, „ hoc eſt, hæreticam, & omnem alienam „ a tua fide uxorem acceerſas tibi -- Cum ſequentium Seculorum Patres ejuſdem labii ſint, ideo eorum auctoritates omittimus, ut ad Novatorum ſophiſmata refellenda accedamus.

SOLVUNTUR ACATHOLICORUM ARGUMENTA.

11 OBJIC. I. In cauſa Conjugii quod Deus conjunxit, homo non ſeparet: ſed per impedimentum dirimens ſeparatur, qui a Deo conjunctus eſt; ergo ab homine, hoc eſt ab Eccleſia, nequit dirimens conſtitui impedimentum.

RESP. Chriſtus nonniſi legitime contrahentes conjungit; porro legitime non contrahunt, qui aliquo impedimento irretiti ſunt; itaque Eccleſia nequaquam ſejungit conjunctos a Deo, ſed ſolummodo ſua lege inhabiles reddit Perſonas ad conjunctionem. *Non omnes legitime contrahunt.*

12 OBJIC. II. Quæ a ſuperiori poteſtate firmata ſunt, nequeunt ab inferioribus infringi: ſed Conjugii firmitas divino jure conſtituta eſt; ergo ab Eccleſiæ legibus infringi nequit.

RESP. Apud Legiſlatores ſolemne eſt, plura decernere dependenter a regulis per inferiores Judices apponendis. Hoc modo actum eſt in lege Matrimonii; etenim Deus ejuſdem naturam ita conſtituit, ut Eccleſiæ commiſerit jus ea decernendi, quæ apta fuerint judicata. Simile habemus in Sacramentali Confeſſione; Chriſtus namque abſolute Sacramentum reconciliationis inſtituit, peculiaria verò e re Eccleſiaſtica ſunt. *Eccleſiæ plura a Deo commiſſa.*

13 OBJIC. III. Conjugio indiſſolubilitas eſt eſſentialis: ſed quod eſſentiale eſt, nullimode auferri poteſt; ergo Conjugium per Eccleſiaſticas Sanctiones nequaquam valet diſſolvi.

RESP. Matrimonio legitime contracto competit quidem indiſſolubilitas, nec quodcunque ſuperveniens impedimentum illud ſolvit; atque in hoc nulla impræſentiarum dubitandi ratio occurrit. Difficultas verſatur circa Matrimonium nondum contractum: & jure, & merito dicimus, Eccleſiam impedimenta apponere poſſe, ne contrahatur.

14 OBJIC. IV. Non eſt e poteſtate Eccleſiæ impedimentum ponere, ne baptiſmalis character in eo producatur, qui juxta divini juris regulas ad Sacrum regenerationis lavacrum aptus eſt; atqui Conjugium non minùs quàm Baptiſmus Sacramentum eſt; ergo eas inter Perſonas, quæ ſecundùm jus divinum habiles ſunt repertæ ad Matrimonium, nequit Eccleſia dirimens apponere impedimentum.

RESP. Matrimonium, ut ait S. Thomas 4. *ſent. diſt.* 34. *quaſt unica art.* 1. *ad* 4. eſt in officium naturæ, & eſt Sacramentum; ideoque magis ſubeſt Eccleſiæ Miniſtris, quàm Baptiſmus, cui ſolummodo Sacramenti ratio competit. Ea duplici autem capite oritur, quod potiſſimùm Conjugio præ aliis Sacramentis poſſint, & debeant apponi impedimenta. I. quia Matrimonium habet cauſam in nobis, utpote humanus contractus, & habet cauſam in Deo, ut reliqua Sacramenta; unde illud pluribus modis quàm iſta impediri poteſt; & quia Pœnitentia habet itidem in nobis cauſam, propterea impedimenta quædam poſſunt circa eam conſtitui. *Cur Eccleſia valeat impedimenta conſtituere.*

II. quia

II. quia de aliis Sacramentis habemos præceptum, vel conſilium, velut de perfectioribus: ſecus de Conjugio; quare ut detur occaſio proficiendi in melius, debent poſſe aſſignari impedimenta.

15 OBJIC. V. Chriſtus Dominus, ſublatis varietatibus hominum traditione ſuperinductis, eum Phariſæis verba faciens *Matth.* 19. Conjugium ad primævam unitatem, & uniformitatem revocavit: atqui per impedimenta irritantia hujuſcemodi uniformitas tollitur, & multiplex inducitur mutatio; ergo non eſt in Eccleſia poteſtas impeditiva Conjugii.

RESP. Reformatio Conjugii a Chriſto inducta potiſſimùm attenditur penes unitatem, ejuſdemque indiſſolubilitatem; qua ſuper re nulla prorſus impræſentiarum mutatio. Quoniam verò unitas, atque indiſſolubilitas nequaquam ſubſiſtit, niſi contrahentes habiles ſint, fas eſt poteſtas aliqua directiva, & regulativa, per quam habiles conſtituantur Perſonæ; quod fit mediis Sanctionibus conditiones præcipientibus, ut unitas, & indiſſolubilitas perfecta habeatur.

Mutatio quandoque laudabilis. Nec urget, quod aliqua intercedat mutatio, ſi loci, & temporis ſpectentur circumſtantiæ. Hinc dixit Innocentius In Concilio Lateranenſi -- Non debet reprehenſibile „ judicari, ſi ſecundùm varietatem temporum Statuta quandoque varientur humana, præſertim cum urgens neceſſitas, vel „ utilitas id expoſcit, quoniam ipſe Deus, „ quæ in veteri Teſtamento ſtatuerat, nonnulla mutavit in novo -- & refertur *De Conſanguinitate*, *& Affinitate*.

16 OBJIC. VI. In Conjugio prior, & potior eſt conjunctio animorum, quàm corporum: ſed Eccleſia non valet impedimenta conſtituere pro animorum conjunctione: cum impedire nequeat charitatis, atque amicitiæ laudabile vinculum; ergo neque apponere poteſt impedimenta pro corporum conjunctione.

RESP. Eccleſia utique non poteſt ſimpliciter, & abſolute, amicabilem impedire animorum conjunctionem; bene verò in aliqua determinata circumſtantia in ordine ad bonum commune cuſtodiendum, augendumque. Quo pacto Magiſtratus in politicis concordiam inter Cives nequit prohibere, poteſt tamen eidem obſiſtere, puta reſpectu quarundam Perſonarum juxta peculiares rerum conditiones occurrentes, ſeu relate ad aliquos determinatos effectus, v. g. ne nocturni privati conventus habeantur &c.; ita Eccleſia impedire poteſt maritalem animorum conjunctionem cum hac, illave Perſona. *Animorum conjunctio quando damnabilis.*

17 OBJIC. VII. Leges dirimentes Matrimonia, directe fini Conjugii, qui eſt prolis ſuſceptio ad cultum Dei, opponuntur; ergo. Sicut ab initio nullum adfuit impedimentum, quia Connubium ad humani generis propagationem ordinatum erat; ita nullum in præſenti apponi debet, quia proles intenditur ad Dei cultum.

RESP. Leges dirimentes nequaquam laudato fini contrariantur; ſed mire deſerviunt, quatenus diſponunt, ut debito, congruentiorique modo proles ſuſcipiatur, inſtituaturque ad Dei obſequium. Ceterum propagatio divini cultus in lege Gratiæ non per
A carnalem propagationem, ſed per Gratiam fit; hæc porro expoſcit, ut Fideles ab inordinato carnalium amore arceantur, magiſque expediti ſint, ut cœleſtia proſequantur. Ad hoc tendunt leges conſtituentes impedimenta. *Leges Eccleſiæ ad Dei cultum ordinatæ.*

18 OBJIC. VIII. Conjugium eſt conſtitutum in ſymbolum conjunctionis Chriſti cum Eccleſia: ſed Eccleſia impedire nequit, quod anima cum Chriſto conjungatur; ergo neque obſtare poteſt, quod uniantur corpora.

RESP. Deſponſatio animæ cum Chriſto fit per Fidem, quæ plane ſupernaturalis eſt,
B nec aliud eſſe habet; quare non ab alio, quàm a Deo ejuſdem regula venanda eſt. Conjugium verò & in officium naturæ habetur, & eſt Sacramentum; & licèt ſecundùm hanc rationem ab Eccleſia non dependeat, dependet tamen ab ea ſecundùm alteram. Porro Conjugium dicitur ſymbolum conjunctionis Chriſti, & Eccleſiæ, ut eſt Sacramentum; non ut eſt in officium naturæ. *Conjugium ut officiũ naturæ ab Eccleſia regulatur.*

CONTROVERSIA II.

C *AN POTESTAS, QUÆ IN ECCLESIA EST, CONSTITUENDI IMPEDIMENTA, HABEATUR EX LAICORUM PRINCIPUM CONCESSIONE.*

PRobatâ in Eccleſia poteſtate conſtituendi impedimenta Matrimonium dirimentia, nunc inquirendum ſupereſt, an habeatur a laica poteſtate, atque in Cœtu Fidelium reſideat.

DICENDUM itaque, poteſtatem, quæ eſt in Eccleſia quoad impedimenta Matrimonii, haud eſſe a laica conceſſione.

19 PROB. I. Juxta doctrinam Pa-
D trum, qui primo rei Chriſtianæ ævo floruere, poteſtas conſtituendi impedimenta Matrimonii a Sacris eſt Eccleſiæ Miniſtris; ergo a laica poteſtate, ſeu Principum conceſſione nequaquam deſcendit. Aſſumptum probatur. Siricius Papa *Epiſt. ad Himerium Tarraconenſem cap.* 4., loquens de impedimento publicæ honeſtatis hoc refert momentum -- Quia illa benedi„ ctio, quam nupturæ Sacerdos imponit, „ apud Fideles adinſtar ſacrilegii eſt, ſi ulla „ tranſgreſſione violetur -- Hujuſmodi impedimentum non repetit Pontifex ex Principum decretis, ſed ex Sacerdotali benedictione. *Doctrina Patrum primi Chriſtiani ævi.*

S. Baſilius *Epiſt. ad Diodorum* ſcribens
E de Viduo, qui Sororem demortuæ Conjugis duxerat, declarat id fore illicitum, utpote adversùs leges a Sanctis Viris exaratas -- „ Propterea quod Sanctiones iſtæ a Sanctis „ Viris nobis ſunt traditæ -- Non dicit ab Imperatoribus, ſed a Sanctis Viris. Notes velim, loqui non quidem de re nova, ſed de re a Majoribus accepta.

Tertullianus *lib.* 2. *ad Uxorem cap.* 9. ſermonem inſtituens de impedimento cultus dicit, illud ſolummodo Conjugium ratum fore apud Chriſtianos, quod Eccleſia conciliat, confirmat oblatio, obſignat benedi-

 ctio,

ctio ; ubi nulla de Principibus mentio.

Impedimentum quoad Diaconiſſas a ſola Eccleſia.

20 PROB. II. Haud dici poteſt illud ex Principum Sanctionibus, aut conceſſione, emanaſſe, de quo nihil unquam ſtatuerunt Principes, bene verò Eccleſia: ſed de Diaconiſſis altum apud Principes ſilentium, & aliàs in Concilio Aurelianenſi II. *Can.* 17. decretum eſt pro ipſis impedimentum voti in ordine ad contrahendum Matrimonium; ergo.

Eccleſia Leges ad omnes Gentes.

21 PROB. III. Ex Principum conceſſione reperi nequeunt Eccleſiæ Leges, quæ, Genti eidem Principibus non ſubditæ, ab Eccleſia injunctæ ſunt; ſed Eccleſia Leges dedit Genti non ſubditæ imperio Principum: ut in aperto ex Gregorio Magno, qui Anglorum Genti tunc temporis Romano Imperio non ſubditæ circa impedimenta conſanguinitatis diſpoſuit: & ex Nicolao I., qui in Reſponſis ad conſulta Bulgarorum *cap.* 39. ipſos, quamvis Romanis Principibus minime ſubjectos, docuit, quibus in gradibus conſanguinitatis licerent Conjugia; ergo.

Principes ab Eccleſia exquirunt leges.

22 PROB. IV. Ei competit jus conſtituendi impedimenta, cujus eſt inſurgentes ea de re dubitationes enucleare: ſed ad Eccleſiam ſpectat matrimoniales cauſas agnoſcere, non ad laicos Principes; ergo. Concilium Rom., apud Binnium, ſub Zacharia an. 743. celebratum, habet -- Præteritis annis „ litteras miſerunt Archiepiſcopi, & Reges „ Provinciæ illius (*ſcilicet Germaniæ*) petentes Apoſtolica præcepta, qualiter liceat „ illius Conjugia copulare, & quomodo debeat obſervare -- Reges petunt, & non imperialia, ſed Apoſtolica præcepta, qualiter eſſent intelligenda, & obſervanda circa gradus cognitionis; agnoſcebant igitur tunc temporis laici Principes auctoritatem penes Eccleſiam ſtatuendi leges circa Conjugia.

Idem comprobatur ex actis a Gregorio V. in Concilio Rom. in cauſa Roberti Francorum Regis, & ab Alexandro VI. in cauſa Ludovici XII., de quibus ſuperiùs *num.* 9. actum eſt.

Illuſtrius argumentum habemus ex Childerico Francorum Rege, qui Prætextatum Archiepiſcopum Rothomagenſem in Pariſienſi Synodo, referente Gregorio Turonenſi *Hiſt. lib.* 5. *cap.* 18., criminatus eſt -- Quid „ tibi viſum eſt, o Epiſcope, ut inimicum „ meum Meroveum, qui filius eſſe debuerat, „ cum amita ſua, ideſt cum Patris ſui uxore „ conjungeres? An ignarus eras, quæ pro „ hac cauſa Canonum Statuta ſanxiſſent? --

Carolus etiam Magnus *lib.* 6. *Capitularium* antea faſſus fuerat -- De reliquis verò „ propinquis juxta conſtituta Sanctorum Patrum, & juxta Decreta Canonum judicentur --

Lex Eccleſiaſtica leges Principum emendat.

23 PROB. V. Jus illud haud cenſeri debet ex Principum conceſſione derivatum, quod eorum leges emendat, abrogatque: ſed Eccleſiæ poteſtas circa impedimenta Matrimonii eſt hujuſmodi: nam Cap. *Cum ſecundùm Apoſtolum. De ſecundis Nuptiis* abrogatur lex Imperialis vetans ſecundò nubere nondum expleto anno a morte prioris Conjugis; ergo.

24 PROB. VI. Leges Canonicæ circa impedimenta Matrimonii tendunt ad objectum ordinis, qui altior eſt laicali poteſtate: ſed poteſtas legiſlativa altioris ordinis dimanare nequit ab inferiori poteſtate, ut in aperto eſt; ergo. Explicatur argumentum. Conjugium conſiſtens in contractu civili duarum Perſonarum elevatum fuit a Chriſto inter baptizatos ad eſſe Sacramenti, nempe ad ordinem ſacrum; porro ordo ſacer eſt propriè Sacerdotalis juriſdictionis, & dubio procul ſuperior eſt ad quamcunque laicalem poteſtatem; ergo ſicut res naturalis, & humana, Deo ſacrata, a laicali linea extrahitur, ſic Conjugium elevatum ad eſſe Sacramenti, non laicalis, ſed Eccleſiaſticæ juriſdictionis efficitur. Hinc Cap. *De Francia. De Sponſalibus* Synodus Triburienſis decrevit, firmum eſſe Conjugium a quodam Franco initum cum muliere Saxona, qui eam dimittere volebat, eo quod Franciccæ leges non erant ſervatæ. Itaque Leges Civiles non urgent, ſi juxta Eccleſiaſticas Sanctiones Matrimonium fuerit contractum.

DISSOLVUNTUR ADVERSANTIUM ARGUMENTA.

25 OBJIC. I. Sacerdotalis Ordo non niſi eam habet poteſtatem, quàm eidem largitus eſt Chriſtus; ſed ab eo poteſtatem non habet apponendi impedimenta Matrimonii, ſed ſolummodo declarandi, quando liceat, nec ne: quo pacto idem Divinus Legiſlator *Matth.* 19. interrogantibus Phariſæis, num liceret quacunque ex cauſa uxorem dimittere, nulla conſtituta Sanctione reſpondit, quando liceret, & quando non; ergo jure ſuo Eccleſiam non habet, unde decernat impedimenta.

RESP. Kemnitius 2. *part. Examinis Tridentini* tanquam mediator accedit inter negantes Eccleſiæ poteſtatem circa Matrimonia, illamque propugnantes, affirmans, ad Sacerdotalem Ordinem ſpectare reſolvere conſcientiæ caſus ex Dei verbo pendentes circa Matrimonia, ad Magiſtratum verò politicum ferre Leges. Verùm ex laudato Matthæi capite oppoſitum evincitur. Nam Chriſtus interpretatus non eſt ſolummodo Dei Verbum, ſed per legem utique coactivam Judaicum abrogavit divortium; nec judicium ad politicum Magiſtratum remiſit, ſed ipſemet legem tulit: *Dictum eſt antiquis..... Ego autem dico vobis* &c. Matth. 5., ut inde intelligamus ad Principes Sacerdotum ſpectare cognoſcere matrimoniales cauſas, cum ipſi Chriſti perſonam referant.

Chriſtus de Conjugio judicavit.

26 OBJIC. II. Circa rem nullimode ſacram nequit jus proprium habere Eccleſia: ſed Conjugium hujuſmodi eſt; cum ſit contractus civilis, & naturalis; ergo.

Matrimonii ad eſſe ſpirituale elevatum.

RESP. Utique Eccleſia de Conjugio non diſponeret, ſi ad eſſe Sacramenti non fuiſſet a Chriſto elevatum; fuit tamen elevatum; & ideo de eo diſponit. Materia, quæ erat naturalis, ſuppoſita elevatione, tranſit ad materiam Sacramenti; adeoque altior evadit ordine politico, & civili; jure itaque

opri-

optimo Eccleſiæ legibus ſubdi debet.

27 INSTABIS. Conjugium, etſi elevatum ad eſſe Sacramenti; de his plane rebus eſt, quæ directè, & per ſe deſerviunt ad conſervandam Reipublicæ pacem: atqui pax Reipublicæ eſt proprius finis, propriumque objectum politicæ poteſtatis; ergo jus diſponendi de Conjugio ad Principes unice pertinet, & non niſi ex eorundem conceſſione alii judicare poſſunt.

Eccleſiæ leges ad bonũ Reip. ordinantur.

RESP. Conjugium elevatum in Sacramentum, hoc ipſo quod rectè per Eccleſiaſticas Leges dirigatur, indubie ad Reipublicæ tranquillitatem quammaxime aptum eſt. Etenim Leges illæ ex rationabilibus momentis, nec non ſpectato communi bono conditæ ſunt; & alias benè inſtituto ſupernaturali ordine, & tendentiâ in ultimum finem, dirigitur etiam tendentia in finem naturalem ex hujus ſubordinatione ad illum. Non igitur ex bono Reipublicæ colligi valet, Eccleſiaſticam Legem ex Principum conceſſione emanare.

28 OBJIC. III. Lex impeditiva Conjugii inter Conſobrinos, dimanavit a Theodoſio Imp., ab eoque in morem inductam agnovit S. Ambroſius *Epiſt.* 60. novæ Editionis Pariſienſis; ergo non eſt e re Eccleſiaſtica leges condere circa Matrimonia.

Lex irritãs Cõnubia Conſobrinorum.

RESP. Suo illaqueatur vinculo Kemnitius. Tulit utique Theodoſius legem irritantem Conjugia Conſobrinorum: ſed eam Arcadius, & Honorius ejuſdem filii *l. Celebrandis* 19. *c. de Nuptiis*, & Juſtinianus §. *Duorum. Inſtit. de Nuptiis* revocaverunt; Eccleſia verò legem hanc abrogavit, inſtauravitque Theodoſianam, eique robur dedit, ſuamque fecit: hinc hujuſmodi Eccleſiæ Conſtitutio invaluit, atque perpetuam eſt conſecuta firmitatem. Itaque non precaria, ſed propria auctoritate, Sacerdotalis Ordo impedimenta conſtituit, judicatque de illis. Gregorius Magnus *lib.* 12. *Epiſt.* 31. *ad Auguſtinum Anglorum Apoſtolum in reſponſione ad* 6., & 7. *interrogationem* habet — Quædam terrena „ Lex in Rom. Republica permittit, ut ſive „ Fratris, ſive Sororis, ſeu duorum Fratrum „ germanorum vel duarum Sororum filius, & „ filia miſceantur; ſed experimento didicimus, „ ex tali Conjugio ſobolem non poſſe ſuccre„ ſcere, & ſacra Lex prohibet cognationis „ turpitudinem revelare; unde neceſſe eſt, „ ut jam tertia, vel quarta generatio Fide„ lium licenter ſibi jungi debeat — Lex terrena a S. Pontifice nuncupatur Lex Arcadii, & Honorii, revocativa Theodoſianæ Conſtitutionis, ſubrogatque Eccleſiaſticam prohibitionem non quidem ad regulam Theodoſianæ, ſed ad regulam ſacræ, divinæque inſtitutionis.

29 OBJIC. IV. Duas inter poteſtates ſubordinatas principalior ea eſt, quæ alteri vim tribuit: ſed in decernendis matrimonialibus impedimentis politica poteſtas Eccleſiaſticâ potior eſt jure quia tempore; ergo cum neceſſe ſit, quod eas inter detur ſubordinatio, plane fit, Eccleſiaſticam conſequi vim a laicali. Argumentum habemus ex Siricio *Epiſt. ad Himerium Tarraconenſem cap.* 4. — „ Quod & publicæ leges, & Eccleſiaſtica Jura „ condemnant — Ecce primatus Juri Civili, cui Eccleſiaſtica ſubditur poteſtas.

Lex Eccleſiaſtica potior Civili.

RESP. Lex politica circa Eccleſiaſtica eſt potior tempore in executione; quoniam Principes Ethnici priùs extitere ad Chriſti Eccleſiam, legeſque promulgaverunt. Non autem eſt potior jure, non enim Secularis Ordo, quamvis præceſſerit tempore, Eccleſiaſticum præcellit dignitate. Erat quidem prior, & potior quoad Matrimonium, antequam ad rationem Sacramenti elevaretur; ſecus poſtea.

Porro Siricius Imperialem legem, quantùm ad vim obligandi, Eccleſiaſtico Juri nequaquam præponit; ſed in illa hypothetica propoſitione deſcribit ex duplici lege Monachorum proſcripta Conjugia, atque a Civili tanquam a notiori exorditur.

30 OBJIC. V. Poteſtas alteri obſequens, ab ea vim accipit: ſed Eccleſiaſtica poteſtas circa Conjugia obſequitur laicali; ergo. Evincitur minor propoſitio ex quo Sacerdotalis Ordo executioni mandari juſſerit leges a Principibus latas. Leo Magnus *Epiſt.* 92. *cap.* 3. declarat irrita Servorum Conjugia, invitis Dominis, quia Cæſareæ Leges illa prohibent. Similiter Nicolaus I. *in reſponſis ad Bulgaros* eoſdem edocens de gradibus vetitis, Imperialem legem proponit, explicat, præſcribitque praxim — De conſanguinitate „ generationum exquiritis, ut quibus utique „ fœminis jungi debeatis, liquidò cognoſca„ tis. Verùm quod Leges hinc ſanciunt, „ jam meminimus —

Eccleſia vim confert legibus Principũ.

RESP. Ex quo Sacerdotalis Ordo executioni mandari jubeat Leges Civiles, non ſatis comprobatur in ipſo ſolummodo precaria poteſtas; immo Superioris Legiſlatoris eſt praxim urgere mandatorum inferioris. Itaque Sacerdotalis Ordo praxim præſcribit Legum Imperialium, quatenus ab ipſo adoptatæ fuerunt, atque ab eodem vim obligandi fuerunt conſecutæ. Ceterum S. Leo tantùm affirmat, Leviticam legem perprius ad jus Imperiale appoſuiſſe impedimenta: dicit enim — Nuptiarum autem fœdera inter „ ingenuos ſunt legitima, & inter æquales „ multo priùs hoc ipſum Domino conſti„ tuente (*in veteri lege*) quàm initium Ro„ mani juris exiſteret — Nicolaus verò perperàm ad Bulgaros Imperialem Sanctionem expoſuiſſet; cum tunc temporis Romano Imperio non ſubderentur, adeoque Cæſareis nequibant urgeri Conſtitutionibus.

31 OBJIC. VI. Sacerdotalis Ordo a laicali poteſtate ſuarum legum valorem expetivit: ut legere eſt apud Binnium in Concilio Milevitano *Can.* 17., ubi relato impedimento ligaminis, ſubditur — In qua cauſa „ Imperialem Legem petendam promulgari — & in Moguntina Synodo, ubi poſtquam Canones conditi fuere, quos inter nonnulli habentur ſpectantes ad Matrimonium, puta LIV., & LV., a Patribus Carolo Magno oblati fuerunt, ut ab ipſo emendarentur, atque robur obtinerent, ergo Leges Eccleſiæ ex ſe proprie vim non habent obligandi, ſed hanc ſortiuntur a laica poteſtate.

RESP. Ultro allucinatur Adverſarius; nam verba Canonis oppoſitum evincunt. Ait

laudatus Canon Milevitanus *Placuit, ut ſecundùm Evangelicam, & Apoſtolicam diſciplinam* &c., & proſequitur explicando impedimentum ligaminis. Igitur ſi hoc impedimentum ab Evangelica, & Apoſtolica dimanat, non dependet quoad vim obligandi a Principum auctoritate.

Cur Eccleſia ſubſidiiPrincipum quandoque excipiet.

Equidem verum eſt, Eccleſiam quandoque ad laicos Principes confugere, ut ſuæ Leges executioni mandentur; ſed ſecularem poteſtatem in ſubſidium expoſtulat, non ut Lex vim obtineat, ſed ut corporalibus pœnis coerceantur contumaces, inobedientes, atque ſpiritualia gladii contemptores.

Eodem ſenſu pariter intelligendum eſt Moguntinum, in quo luce clarius apparet, Fidei cauſas Sacerdotibus tantummodo commendatas, ſicut laicales Laicis. In tres namque turmas diſcreta eſt Synodus, ut habet Præfatio Synodi — In prima turma conſederunt Epiſcopi cum quibuſdam Notariis, „ legentes, atque tractantes Sanctum Evangelium, nec non Epiſtolas, & Actus Apoſtolorum, Canones quoque, ac diverſa Sanctorum Patrum Opuſcula, Paſtoralemque librum Sancti Gregorii, cum ceteris „ ſacris dogmatibus, diligenti ſtudio perquirentes, quibus modis ſtatum Eccleſiæ Dei, „ & Chriſtianæ plebis profectum, ſanâ doctrinâ, & exemplis juſtitiæ inconvulſum, „ largiente gratia Dei, perficere, & conſervare potuiſſent. In ſecunda turma conſederunt Abbates, ac probati Monachi &c. „ In tertia ſederunt Comites, & Judices in „ mundanis legibus decertantes, vulgi juſtitias perquirentes, omniumque advenientium cauſas diligenter examinantes, modis, quibus poterant, juſtitias terminantes — His compertum eſt, in laudata Synodo Eccleſiaſticas cauſas ad Sacerdotes ſpectaſſe, ſicut laicales ad Laicos, ſed quandoque horum poteſtas exoptata fuit, ut Refractarii ad legum obſervantiam impellerentur. Nec urget Canonum oblatio facta Principi; hæc enim non neceſſitatis, ſed honoris cauſâ peragebatur; ut ſimiliter factum legitur in Concilio Arelatenſi VI.

32 OBJIC. VII. Cujus eſt relaxatio, ejus eſt Conſtitutio. Porro circa impedimenta Matrimonii ſuevit diſpenſare politica poteſtas; ſecus Eccleſia. Conſtat aſſumptum in Lege edita Ravennæ anno 409., cui titulus, *Si nuptiæ ex reſcripto petantur*, ubi Honorius, & Theodoſius Impp. referunt, quando, quibus, & qua ratione, velint circa vetita Connubia diſpenſare. Idem evincitur ea diſpenſationum formulis, quas tradit Caſſiodorus *lib. 7. variarum cap. 6. num.* 40., *&* 47. Præterea ex facto Theodorici Regis, qui viro cuidam induiſit, ut cum puella in ſecundo conſanguinitatis gradu conjuncta contraheret, & ratum effecit Conjugium cujuſdam nobilis contractum cum Muliere plebeia, id lege vetante. Cum ergo Principes & impedimenta Matrimonio appoſuerint, & pro libito diſſolverint, aliàs Eccleſia nuſquam obſtitit; jam plane fit, legitimam in ipſis poteſtatem agnoſci. Si enim alienam uſurpaſſent poteſtatem, debuiſſet Sacerdotalis Ordo in faciem reſiſtere; quoniam, ut dicebat Felix III. ad Acacium CP. — Error, cui non reſiſtitur, approbatur —

Principum diſpenſationes ex Eccleſiæ conſenſu.

RESP. Diſpenſationes præcitatæ licitæ fuere, quatenus conſervandæ pacis cauſâ ſaltem tacitus Eccleſiæ conſenſus accedebat. Quandoque Imperialibus Conſtitutionibus non reſtitit; quia & a juſtitia non aberrabant, & Catholicæ Religionis bonum expoſcebat concordiam Sacerdotii, & Imperii; ſæpenumero tamen rejecit, ut vidimus ſuperiùs *num.* 23.

Placet tamen Cabaſſutii ſenſa hac ſuper re exſcribere. Habet igitur *in ſua Notitia Eccleſiaſtica* Seculi XVI., ubi de Concilio Tridentino *num.* 56. — In noſtra Theoria, „ & praxi Canonici Juris *lib.* 3. uberiùs diſputari de poteſtate Eccleſiæ nova indicendi Matrimonii dirimendi impedimenta, „ & docui, potuiſſe quidem Regias Conſtitutiones opponere civilia obſtacula contra filiorumfamilias Connubia, quæ inſciis, „ & invitis Parentibus contrahuntur. Ceterum his legibus non attingi Sacramenti vigorem, aut validitatem, neque poſſe Principum, aut Magiſtratuum auctoritatem de Sacramentorum eſſentia quidquam decernere, ſicut hoc ipſo capite (*De Reformatione Matrimonii cap.* 1.) decernit Tridentina Synodus de Matrimoniis filiorumfamilias, Parentibus invitis, aut inconſultis. Poſſunt tamen Civiles Leges ejuſmodi nuptias prohibere quaſi non tantùm humano, ſed etiam divino jure vetitas, utpote adverſantes Dei præcepto de Parentibus honorandis, tametſi ratio Sacramenti ſubſiſtat in his ipſis illicitis nuptiis contractis. Multa enim facta tenent, quæ fieri prohibentur, multaque impediunt contrahenda, quæ non dirimunt jam contracta, „ *l. Patre furioſo ff. de his qui ſunt ſui, vel alieni juris*. Sed tamen nullitas illa civilis ſpectatur ſecundùm civiles actus, nuptialium conventionum invaliditates, Succeſſionum incapacitates, actionum civilium denegationes, & ſimilia. Hæc diſerte docent Gallicani Juriſconſulti, Lovetus Supremæ Pariſienſis Curiæ Senator, nonnulla referens ampliſſimi Senatus illius judicia *lit. M. tit.* 6. Et Carolus Fevretus, quamvis in pleriſque parùm æquus Eccleſiæ juriſdictioni, *lib.* 5. *de abuſu tit.* 2. diſtinguit inter conventiones, & Sacramentum Matrimonii, docetque Sacramentum quidem exiſtere in Conjugiis filiorumfamilias contra edicta Gallicana factis, dum acceſſerit Parochi proprii, duorumque Teſtium præſentia, ſed penes Curias Regni contractus, ſeu conventiones quoad civilem effectum pro nullis haberi. Deinde „ *in obſervatione XIV.* ad ſuum illud opus Vir Senatus Conſultorum Gallicanorum diligentiſſimus perſcrutator hæc ipſa verba effatur: *Curia ſuprema in clandeſtinis filiorumfamilias Matrimoniis* (loquitur autem de Clandeſtinis reſpectu Parentum, etſi Parochus, & duo ſaltem Teſtes interfuerint) *diſtinguere, ac ſecernere ſolent conventa nuptialia ab ipſo Sacramento, & quoad iſta ſola conſueverunt decernere Matrimonii nullitatem, ac invaliditatem, non tamen ullatenus*

Circa Sacramenti eſſentiam nil Principes poſſunt.

„ *an-*

„ *annullare Conjugii vinculum, neque convel-*
„ *lunt mutuum illum partium conſenſum, qui*
„ *materiam prabet Sacramenti; quia Laici Ju-*
„ *dices incompetenter ſunt in ſpiritualibus, &*
„ *Sacramentis*. Addiditque, abuſum exurgere,
„ ſi Judex Secularis judicium ferret de vali-
„ ditate, aut invaliditate fœderis ejus, ad
„ quod Parochi præſentia exigitur. Sicut ex
„ oppoſito Judex Eccleſiaſticus abuteretur, ſi
„ auderet de dote, & nuptialibus donatio-
„ nibus judicium ferre. His demum iſta
„ ſubjungit, quæ rem iſtam extra omnem du-
„ bii aleam ponunt. Refert enim *ibidem* Fe-
„ vretus: Clerus Gallicanus, poſtquam pro-
„ mulgatum fuit Ludovici XIII. edictum
„ an. 1629., ſupplex Regem rogavit, ad-
„ monuitque hujus edicti art. 39. per hæc
„ verba: *Soient tels mariages declarez non*
„ *valablement contractez*, gravem naſcitu-
„ ram confuſionem, & ambiguitatem, eo
„ quod a nonnullis ea referri contingeret ad
„ ſacramentalem ipſum fœderis nexum, quem
„ Sacroſancta Synodus Trid. ita arctum, &
„ inſolubilem eſſe ſanciverat, ut anathemate
„ feriat quoſcunque id vinculum ſolvere at-
„ tentantes, cum agatur de Fide, & Sacra-
„ mentis, circa quæ verſatur inconcuſſa ju-
„ riſdictio, quam Chriſtus Dominus ſuæ
„ contulit Eccleſiæ, nec ulli Chriſtiano lici-
„ tum eſt dubitare in ejuſmodi rebus defini-
„ tionem Œcumenici Concilii eſſe infallibi-
„ lem, & ab omnibus tenendam: Regem
„ verò, ac primariis Conſilii ſanctioris Ma-
„ giſtratibus communicata, matureque exa-
„ minato ſcripto Gallicani Cleri commoni-
„ torio, hæc ſcribi juſſiſſe: *Prædicta edicti ver-*
„ *ba nihil præjudicare Sacramenti vinculo, ſed*
„ *ſolùm civilibus partium conventionibus, de*
„ *quibus laici Judices cognoſcere ſolent*. Atque
„ ita Rex ipſe, & Clerus inter Sacramenti
„ vinculum, & pacta dotalia diſtinguendum
„ judicarunt — Hæc Cabaſſutius, quarum

nonnulla pro reſponſione ad argumentum deſervire poſſunt.

33 OBJIC. VIII. Nequit impræſentiarum jure proprio Eccleſia ſtatuere, quod ante Seculum XI. ſancire non poterat: ſed Seculo relato — Nondum moribus receptum
„ erat, ut Pontificum Romanorum veniâ,
„ lege cognationis ſolutâ, Conjugia inter
„ Cognatos coirent — ut refert Joannes Mariana Hiſpanorum Hiſtoricus *lib.* 10. *cap.* 8., ubi loquitur de inceſtis nuptiis Alphonſi Caſteliæ Regis cum Ulraca conſanguinea; ergo independens jus exercebant Principes, & ſenſim, his non advertentibus, illud ſibi vendicavit Sacerdotalis Ordo.

RESP. Mariana plane erravit. Quoniam longe ante Seculum XI. Gregorius Magnus cum Anglis diſpenſavit in quibuſdam conſanguinitatis gradibus; itidem Gregorius II. cum Germanis circa annum 721. Equidem raro primis Eccleſiæ Seculis diſpenſatum eſt: cum vigeret diſciplina circa Matrimonii impedimenta; erat tamen in Eccleſia poteſtas, ſicut nunc. Abs re autem dicitur, ſenſim ſibi Eccleſiam jus illud arrogaſſe; cum nec primus referri poſſit Auctor, nec caſus fingi. Siquidem, cum Matrimonia palam eſſent celebranda, quomodo contra publicas, notaſque Principum Leges contrahi potuiſſent, nullo reclamante? Omnes ne Principes, omnes Magiſtratus tunc temporis dormitabant? Quis credet?

Primis Eccleſiæ Seculis rara diſpenſatio.

34 OBJIC. IX. Per Fidei ſuſceptionem non amiſerunt Principes poteſtatem, quam jure divino, & naturali, & jure Gentium ſortiti ſunt: ſed Principes Infideles, alieni prorſus ab Eccleſia, conſtituebant Matrimonii impedimenta, quibus adſtringebantur Chriſtiani ſub eorum imperio viventes; ideoque præcepit Apoſtolus ad Rom. 13. verſ. 1. *Omnis Anima ſublimioribus Poteſtatibus ſubdita ſit*; ergo candem poteſtatem poſt Sacrum regenerationis lavacrum retinere meritò dicendum eſt; ergo illa, quam habet Eccleſia, precaria cenſenda eſt.

RESP. Imperialibus Sanctionibus adſtringebantur Catholici, quoties Fidei non adverſabantur, ut *ibidem* docet Apoſtolus. Matrimoniales leges in diſcrimen non adducebant Religionis jura; ideo ipſis Eccleſia non obſiſtebat, immo ad obtemperandum adhortabatur Fideles; Religionis ſiquidem Incrementum id expoſcebat. Equidem Principes ad Fidem converſi propria non fuere poteſtate expoliati, ſed ejuſdem ſubordinationem agnoverunt in iis, quæ ad Sacrum Ordinem ſpectant.

Laicalis poteſtas circa Sacra ſubjicitur Sacerdotali.

35 OBJIC. X. Ex communi proloquio qui dat eſſe, dat conſequentia ad eſſe, & ex oppoſito propter identitatem rationis: ſed politica poteſtas, abſque ulla dependentia ab Eccleſia, agit jure proprio in ea, quæ ad Conjugium conſequuntur: diſponit namque de filiis, & hæreditatibus, de donationibus, & dotibus; ergo etiam de eſſentia ipſius Conjugii.

RESP. Proloquium illud valet de conſequentibus intrinſece emanantibus ab eſſe; ſecus de extrinſece connexis. Intrinſece conſequitur ad Matrimonium v. g. Sacramentalis gratia. Relata verò in argumento extrinſeca plane ſunt, & acceſſoria; cum abſque illis validum ſubſiſtat Connubium. Non valet igitur illatio. Quoniam autem prædicta conſequentia ſimpliciter laicalia ſunt, apte ad laicalem poteſtatem pertinent.

Laicalia in Conjugio ad Laicos ſpectant.

36 OBJIC. XI. Qui præſcribit Sacerdotio formam irritandi Conjugia, exigitque Irritationem per reſtaurationem Legum Imperialium, politicam poteſtatem agnoſcit potiorem Sacerdotali, hancque precariam. Id porro contingit in Tridentina Synodo; nam Oratores Galli, Regis nomine, ſolemniter, ideſt, auctoritative petierunt Irritari Matrimonia clandeſtina, ut legere eſt apud Pallavicinum *lib.* 12. *Hiſt. Tridentini Concilii cap.* 1. *num.* 12., *& ſeq* — Diſputatum eſt
„ de irritis declarandis Matrimoniis Clande-
„ ſtinis. Agnoſcebantur immenſa detrimen-
„ ta, quæ inde naſcebantur... Idcirco Ora-
„ tores Galli, quorum Regnum fortaſſis hoc
„ incommodum frequentiùs, nocentiuſque
„ patiebatur, 24. Julii ſolemniter Regis no-
„ mine petierunt, ut hujuſmodi Matrimonia
„ impoſterum irritata decernerentur, reno-
„ vatis antiquis nuptiarum ritibus: quod ſi
„ gravi de cauſa interdum aliter fieri oppor-
„ tunum cenſeretur, ſaltem Matrimonia pro

„ non

„ non legitimis haberentur, quoties non „ adeſſet Sacerdos cum tribus, aut pluribus „ Teſtibus --

Galli agnoſcunt in Eccleſia poteſtatem in Matrimonia.

RESP. Argumentum Adverſarios ferit. Nam eatenus Galli Oratores eam à Synodo petierunt reformationem; quia apprime noverunt, penes Principes illam non vigere poteſtatem. Porro illa petitio, ſupplicantium fuit, non imperantium. Non enim hoc innuit terminus *ſolemniter*, ſed tantummodò declarat ſupplicationem peractam publice, & authenticis Regis inſtructionibus. Nomine verò antiquorum rituum non quidem Imperiales, ſed Eccleſiaſticæ Leges veniunt primis rei Chriſtianæ Seculis emanatæ, de quibus Concilium Capite 1. *De reformatione Matrimonii*. Nec Oratores formam ullam præſcripſerunt a Concilio adoptandam, ſed tantummodo oſtenderunt, quo pacto occurrentibus malis obviam iri poſſet.

37 OBJIC. XII. Haud cenſendum eſt, Principes in lege Gratiæ minoris eſſe auctoritatis, quàm in lege ſcripta: ſed in lege ſcripta Principes poterant ſolvere impedimenta in Levitico deſcripta, quod aliàs Sacerdotibus datum non erat; ergo. Evincitur minor propoſitio ex *lib. 2. Reg. cap. 13. verſ. 13.* Ubi Thamar, cum a Fratre opprimeretur, ejus audaciam redarguens dixit: *Potius loquere ad Regem, & non negabit me tibi*; & 3. Reg. 2. Adonias a Salomone petiit Abiſag Sunamitidem Novercam ſuam; ergo Iſraelitis innotuerat, Regem diſpenſare poſſe in impedimentis divino jure firmatis.

Thamar vera Soror Ammon.

RESP. Sunt, qui reſpondent, Thamar non fuiſſe Sororem Ammon, ſed David Privignam; unde eos inter non dabatur impedimentum. Hoc tamen a veritate alienum eſt, cum Scriptura *ibidem* nuncupet Thamar filiam Regis, & 1. *Paralip.* 3. relatis filiis David ſubditur: *Habueruntque Sororem Thamar*. Reponunt alii, Puellam talia ſubdole protuliſſe, ut e Fratris manibus elaberetur. Verùm queſtus inde habiti, quando ab Ammon expulſa fuit, aliter innuunt: *Majus eſt hoc malum, quod nunc agis, adverſùm me, quàm quod ante feciſti, expellens me*; credebat ergo, quod, accedente Patris voto, remanere poſſet in uxorem. His itaque rejectis reſponſionibus, veriùs dicendum eſt, quod Thamar credidit legis ignara, minus malum nuptias, conſentiente Patre, quàm ſtuprum. Porro, cum ita ſit, nil inde in favorem laicalis poteſtatis.

Quoad ſecundum non una eſt Doctorum Sententia. Contendunt quidam, Abiſag non fuiſſe Novercam Adoniæ; quia non Uxor David, ſed adminiſtra Regis; cum nec Uxor vocetur, nec ab ipſo fuerit cognita. Sed inde exurgunt alii, uxoremque affirmant; quoniam de induſtria quæſita eſt Mulier ſpecioſa, ut ſenem calefaceret: quod miniſterii genus, etiam pro ſenibus, maxime periculoſum eſt; ideoque, ne David exponeretur periculo labendi, eam deſponſavit, potiſſimùm cum tunc temporis Polygamia foret licita. Signanter notatur, quod eam non cognoverit, tanquam excellens virtutis exemplum in Rege; quod ſi Uxor non fuiſſet, perperàm admiraretur. Verùm ex quo Salomon, comminando, Bethſabeæ preces rejecerit, ſatis apparet, & illicitas fuiſſe, & e Regis imperio non eſſe diſpenſationem. Abulenſis comminationem, & mortis reatum cognovit in Adonia, eo quod inhiabat ad Regnum, atque Abiſag Conjugio ſuæ cauſæ patrocinari volebat; propterea Salomon ad Matrem intercedentem dixit; *Poſtula ei & regnum*; unde dicere oportet, tum Adoniam, tum Bethſabeam, ad legem prohibentem non attendiſſe.

Abiſag Uxor David.

38 OBJIC. XIII. Major eſt Supremi Principis poteſtas, quàm Plebis: ſed hæc abſque Clericorum conſenſu inducere valet conſuetudinem conſtitutivam novi impedimenti, & abrogativam veteris, licèt a Canonibus conſtituti; ergo per expreſſam legem poterit Supremus Princeps nova conſtituere, & antiqua abrogare abſque dependentia a Sacerdotio. Quod Plebs prædictam poſſit conſuetudinem inducere, docent non infimæ notæ Theologi, exemplisque confirmant ſive conſtituendi diem feſtum, aut jejunium, potiſſimùm cum impedimenta Conjugii propriè ſpectent ad Laicos.

Adde quod in lege humana, ut vim ſortiatur, ea ſubintelligitur conditio, ſi uſu recipiatur, & uſu recepta vim habeat, donec conſuetudine abrogetur. Et quamvis Supremus Princeps poſſit refractarios Subditos ad legis obſervantiam cogere; attamen, quia ad publicam felicitatem inſtituuntur leges, & Chriſtianorum gubernium, non tyrannidem, ſed ſuavitatem præſeferre debet, in aperto eſt, prædictam conditionem involvere, & quidem relate ad eos, qui ea lege diriguntur, qui impræſentiarum alii non ſunt a Laicis; quare ſola ipſorum praxis ſat erit pro firmanda conſuetudine.

Tria neceſſaria ad conſuetudinem firmandam.

RESP. Ad ſolutionem hujus Argumenti notandum, tria potiſſimùm neceſſaria eſſe ad legitimam conſuetudinem circa ea, quæ ſunt præter legem, multoque magis contra legem. I. eſt honeſtas, videlicet, quod utilitas adſit Reipublicæ. Conſuetudo namque vim legis habet: unde legis conditionibus gaudere debet, porro intrinſeca legis conditio eſt utilitas. II eſt legitima temporis præſcriptio, decennium nempe in Civilibus, quadragenium in Canonicis. III. demum eſt Legislatoris conſenſus, qui communiùs tacitus ſufficiens creditur. Verùm difficultas inter Auctores ſuboritur, quomodo tacitus conſenſus dignoſcatur. Dicunt Caſuiſtæ apte dignoſci, cum Legislator animadvertit, aliquid paſſim uſurpari, & non contradicit, cum facilè poſſit. Ea tamen non contradictio eſſe debet ex animo, & intentione, ſive antiquam legem abrogandi, ſive novam inducendi; & ratio in aperto eſt. Ex parte Subditorum frequentatio actuum contra, vel præter legem, oriri debet ex intentione obligandi; ſi enim oriatur ex intentione ſe ſubjiciendi pœnæ, vel devotionis causâ, non eſt apta ad inducendam conſuetudinem obligantem. Quando Legislator pleno, & expreſſo conſenſu legem ſcriptam conſtituit, ut obliget, fas eſt ipſum habere intentionem obligandi ſive ad culpam, ſive ad pœnam. Hoc totum itaque prærequiritur in tacito con-

conſenſu pro lege obligante ex conſuetudine. His ſuppoſitis

Plerique docent, conſuetudine novum induel poſſe impedimentum, & quidem ex generali regula relsta Cap. *Finali*. *De Conſuetudine*, quod legitime perſcribens vim legis habeat: cui concinit axioma apud Auguſtinum *Epiſt.* 86. *ad Caſſulanum* -- Mos populi „ Dei, & Inſtituta Majorum ſunt pro lege „ tenenda -- Cap. *Cum olim*. *De Cleric. Conjug.* dicuntur fieri inhabiles ad beneficium, qui erant habiles: poterunt ſimiliter per eandem conſuetudinem habiles aliunde ad Matrimonium, inhabiles fieri; & propterea Cap. 1. *de cognatione ſpirituali* dicitur valere Matrimonium inter duorum compatrum filios, niſi Eccleſiæ conſuetudo, aliter ſe habere noſcatur.

Hæc eadem evincunt, conſuetudine abrogari poſſe impedimenta ab Eccleſia conſtituta, ita ut habiles ſint ad nubendum, qui inhabiles erant; proindeque laudato capite *Finali* aſſeritur, legem meritò introductam præjudicare poſſe Juri poſitivo, ut illud eſt, quo impedimenta conſtituta ſunt; conſuetudo autem poteſt legem facere.

Nec obſtat Cap. *Quod ſuper*. *De conſanguinit.*, *& affinit.*, ubi ſejungendos præcipitur quoſdam in prohibito gradu conjunctos, non obſtante quacunque conſuetudine, quæ potius corruptela dicenda eſt; non igitur conſuetudo vim habet contra legem, nec Pontifex tacite conſentire cenſetur, cum omnem contrariam conſuetudinem execretur.

Non obſtat, inquam, quia Pontifex ſermonem habet de conſuetudine contra legem, ſtante identitate cauſæ, quà lex condita fuit; ſecus de illa, quæ, nova occurrente cauſa, ſuperinducta eſt: ad quod nequaquam ſpectaſſe videtur Legislator, quando conſuetudinem vel reprobavit, vel non approbavit. Hujus porro rei momentum eſt, quia contingere poteſt, ut id quod in aliquibus circumſtantiis malum erat, vel inutile, aliis occurrentibus, bonum ſit, & honeſtum. Quare ſicut ob hoc valet Legislator mutare legem ſcriptam prohibentem, vel præcipientem; ita per conſuetudinem novo titulo, novâque causâ, ſuperinductam lex prior abrogari poteſt.

Hæc dicta ſunt, ut vim aliquam præſeferre videatur objectio; ceterum oppoſita doctrina ſequenda eſt. Nam Gloſſa in Cap. *Fin. de conſuetud.* irrationabilem dicit conſuetudinem contra Statuta, & in Cap. *Cum non liceat*. *De præſcript.* nonnulli referuntur caſus, in quibus nullimode præſcribitur contra legem, & cum ſanior debeat eſſe multitudo, quàm particularis Perſona, juſtius eſt, quod nequeat multitudo mala fide præſcribere.

Nulla eſt Laica conſuetudo adverſus Legem Canonicam de Conjugio.

Admiſſa tamen probabilitate relatæ opinionis, negatur, Laicos poſſe conſuetudinem introducere abrogantem Canones circa Conjugium inſtitutos. Etenim, quamvis non ſit neceſſe, Clericos inferiores vel exercere actus conſuetudinis, vel aſſentiri, attamen fas eſt, Supremum Canonum Legislatorem ſaltem tacitum præbere aſſenſum; ab eo ſiquidem vis tota Canonicæ Legis dependet. Equidem Conjugia quoad executionem ſunt propria materia Laicorum; ſecus quoad directionem. Exemplum autem jejunii, & diei feſti in eo ſubſiſtit, quod jejunantibus Laicis, non verò Clericis, immo his reclamantibus, induci poſſit conſuetudo, ſi Superioris interveniat conſenſus. Non eſt tamen adoptanda doctrina, quæ ſubditur de illa tacita conditione, quæ in lege involuta aſſeritur. Abſolute Lex ſupremi Principis nequaquam a Subditorum acceptatione dependet. Non inficias imus, poſſe Subditos momenta exponere: quibus perpenſis, ſi opus ſit, Legislatorem legem abrogare æquum eſt; & in hoc ſuavis Chriſtianorum gubernatio præcellere debet, non verò in præallegata implicita conditione.

39 OBJIC. XIV. Impedimentum non dicitur dirimens, quia Conjugium legitime contractum diſſolvat, ſed quia impedit, ne legitime fiat, inhabiles ad hoc reddendo Perſonas: atqui ad hoc ſolummodo Principes poteſtatem habent, nihilque jure propriu Sacerdotium; ergo precaria eſt Eccleſiæ poteſtas. Et ſane quandiu Conjugium non eſt contractum, ad urdinem Sacrum non eſt elevatum: nnndum enim eſt Sacramentum; porro uſque dum non eſt ordinis ſuperioris, nullatenus ad Sacerdotium ſpectat; ſicut quandiu ſpirituali militiæ quis nomen non dedit, non Sacerdotali juriſdictioni, ſed laicali ſubditur. Cum ergo ante Matrimonii celebrationem tum Perſonæ, tum contractus, prorſus ſint Fori laicalis, non niſi politicæ poteſtati ſubordinantur. Et revera S. Thomas *in Suppl. quæſt.* 50. *art. unico ad* 4. nullum munus in Matrimonio Eccleſiæ diſpoſitioni relinquit — Dicendum, quod Perſonæ illegi„ timæ ad Matrimonium contrahendum di„ cuntur ex eo quod ſunt contra legem, qua „ Matrimonium ſtatuitur. Matrimonium „ autem, in quantum eſt in officium naturæ, „ ſtatuitur lege naturæ: in quantum eſt Sa„ cramentum, ſtatuitur jure divino: in quan„ tum eſt in officium communitatis, ſtatui„ tur lege civili; & ideo ex qualibet dicta„ rum legum poteſt aliqua Perſona effici ad „ Matrimonium illegitima -- Hic nullum eſt caput, unde Eccleſiaſtica poteſtas præfulgere poſſit.

RESP. Indubie, quandiu Perſonæ, & res remanent profanæ, laicali poteſtati ſubduntur; nihilo tamen minus circa illas valet Eccleſia diſponere ſub conditione futuræ conſecrationis Deo faciendæ. De Laico volente Clericalem ſtatum aſſumere ſtatuit conditionem legitimi partus, ſcientiæ, & hujuſmodi; de eodem, ſi velit ſolemniter inter Religioſos adoptari, decernit ætatem ad profitendum. Cum ergo inter baptizatos legitimum Conjugium ſit Sacramentum, de eo hanc, vel illam conditionem expoſcere jure poteſt. S. Thomas de Matrimonio loquitur ſecundo loco; cum Jus divinum illud inſtituerit, tradens Eccleſiæ poteſtatem condendi regulas, ſine quibus validum non evadit. Qua poteſtate pluries uſa eſt Eccleſia, & noviſſime dixit anathema adverſùs eos qui volebant, Eccleſiam non poſſe conſtituere impedimenta Matrimonium dirimentia, vel in

Eccleſia de profanis diſponere poteſt.

iis

iis conſtituendis erraſſe; ut legere eſt in Tridentino *ſeſſ. 24. Can. 3., & 4.*, & *Tit. de Reformatione Matrimonii* per plura capita.

Eccleſiæ nomine venit Sacerdotalis Ordo.

Porro Eccleſiæ nomine intelligere Tridentinum Sacerdotalem Ordinem, ſecus Fidelium multitudinem, Laicos, Clericoſque complectentem, luce clariùs apparet. Agit namque directe adversùs Lutherum, qui Sacro Ordini poteſtatem denegabat conſtituendi impedimenta: dicebat enim Hæreticus — „ Debent Sacerdotes ea omnia Matrimonia confirmare, quæ contra Eccleſiaſticas, vel „ Pontificias leges fuerunt contracta, in quibus Papa diſpenſat, & quæ non ſunt in „ Sacra Scriptura expreſſa — Adde I. Tridentinum inhæret veſtigiis præcedentium Conciliorum, & Canonum; in præcedentibus autem Conciliis Eccleſiæ nomine venit Sacerdotalis Ordo. II. *Titulo de Reformatione Matrimonii cap. 1., & ſeqq.* agit de impedimentis, nonnulla de novo ſtatuens, declarans alia, eam clauſulam repetendo: *Declarat Sancta Synodus*, qua ſolummodo Sacerdotalis Ordo exprimitur. III. Debet ſaltem aliquando declarari, quod ſit nomine alterius Legislatoris, ut innoteſcat, cui accedendum pro diſpenſatione; nunquam autem Laicos Principes Sancta Synodus nominat. IV. Demum ſi Principum nomine id peregiſſet, ea omnia diſciplinæ Decreta in ſuis Regnis publicari juſſiſſent Principes; quod ſane non contigiſſe ad unum omnes novere.

CONTROVERSIA III.

AN ECCLESIA PER SUUM CAPUT IN IMPEDIMENTIS JURIS HUMANI DISPENSARE POSSIT.

Explicatur natura diſpenſationis.

40 Diſpenſatio, quæ a pleriſque definitur, Juris alicujus relaxatio ab habente legitimam poteſtatem, differt ab interpretatione; quia hæc non involvit neceſſariò juriſdictionem, cum privati Doctores poſſint legem interpretari. Diſcrepat etiam ab irritatione legis. Diſpenſatio enim plenam ſupponit legis obligationem; ſecus irritatio, ut videre eſt in ſententia eorum, qui volebant, legem non obligare independenter a Populi acceptatione: hoc ipſo quod Populus legem non acceptet, lex redditur irrita, antequam plenam ſortiatur vim obligandi. Nec etiam convenit diſpenſatio cum abrogatione, vel derogatione. Nam abrogatio eſt ceſſatio totius legis, & derogatio partis illius, ſed quoad omnes; diſpenſatio verò eſt relaxatio legis quoad aliquos, manente ipſa quoad alios in ſuo robore.

De hac igitur legis relaxatione inſtituitur præſens Controverſia, inquirendo, an Eccleſia per ſuum Caput in impedimentis Juris humani diſpenſare valeat. Pro quo adnotare fas eſt, impedimenta in triplici fore differentia; alia ſunt Juris divini, naturalis alia, reliqua demum humani juris. In his, quæ naturalis, aut divini Juris ſunt, niſi ſpecialis Dei conceſſio præintelligatur, Eccleſia nequit diſpenſare, ut perperàm clamant Etherodoxi, Catholicos propugnare. Evincitur ex Cap. *Inferior* diſt. 21., & ex Clementina *de Electione. Ne Romani*. Itaque lis tota verſatur circa impedimenta Juris humani.

DICENDUM, Eccleſiam per ſuum Caput diſpenſare poſſe in impedimentis Juris humani.

Vis legis ab intentione Legislatoris.

41 PROB. I. Supremus, & abſolutus Legislator poteſt, quem vult, a lege eximere: ſed Eccleſia in ſuo Capite eſt ſupremus, & abſolutus Legislator quoad impedimenta Conjugii, quæ ſunt Juris humani; ergo ab his, quem vult, eximere poteſt. Major propoſitio in aperto. Nam tota vis legis, ſive in fieri, ſive in conſervari, ab intentione Legislatoris dependet, qui ſicut legem poteſt ex toto abrogare, ita ab ejus onere aliquem ſubtrahere valet; quod aliud ſane non eſt niſi diſpenſare.

Laudabilis quandoque diſpenſatio.

42 PROB. II. Non minùs in ſuo regimine eſt bene diſpoſita Eccleſia, quàm politicus Magiſtratus, nec minorem legislativam, abſolutamque auctoritatem, Eccleſiæ tribuunt Scripturæ, quàm Reipublicæ: ſed hæc in ſuis legibus valet diſpenſare, quod diſcimus, ex quo Principes ſæpenumero ab oneribus legis nonnullos de Republica benemerentes laudabiliter eximunt; ergo poterit ſimiliter Eccleſia in ſuis legibus ad Conjugium ſpectantibus diſpenſare.

43 PROB. III. Æquali lance Hierarchiæ Eccleſiæ ex divina conceſſione convenit ligare, & ſolvere: Matth. 16. verſ. 19. *Quodcunque ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in Cœlis, & quodcunque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in Cœlis*; ſed Eccleſia ligare poteſt apponendo impedimenta; ergo ſolvere poteſt eadem auferendo per diſpenſationem.

Conjugium ſpirituale, & corporale analogantur.

44 PROB. IV. Ad Epheſ. 5., & 1. ad Timoth. 3. juxta quorundam Patrum intelligentiam corporale, & ſpirituale Conjugium analogantur: ſed Eccleſia poteſtatem habet diſpenſandi in impedimentis Conjugii ſpiritualis: ut alios inter conſtat in S. Ambroſio, qui Neophitus ad Epiſcopatum aſſumptus eſt, dicente aliàs Apoſtolo: *Non Neophitum*: & in Epiſcopo Panormitano a Lucio Papa diſpenſato in Bigamia, ſicuti refert Gloſſa Cap. *Lector* diſt. 34.; ergo poterit in impedimentis corporalis Conjugii diſpenſare.

Diſpenſatio ſæpe ad majus bonum ordinata.

45 PROB. V. Legislativa poteſtas Eccleſiæ data eſt in ædificationem: ad hoc autem pertinet, ut modis omnibus, utique aptis, tendat ad aſſecutionem finis a lege ſpectati: ſed quandoque contingit, adimpletionem legis conſtitutivæ impedimentorum vel majus bonum impedire, vel etiam malum gignere; ergo neceſſe eſt tunc temporis poſſe Eccleſiam bonum aſſequi, legem relaxando. Si enim Princeps aliquis nubere vellet cum Conſanguinea, & ex tali Matrimonio vel Fidei incrementum, vel pax Regni haberi poſſet, diſpenſatio ad majus Eccleſiæ bonum deſerviret; adeoque concedenda eſſet, potiſſimùm ſi mala ex denegatione oriri poſſe prudens quilibet pertimeſceret.

46 Igitur poteſt Eccleſia per Summum Pontificem in impedimentis juris humani diſpenſare, juſtâ tamen accedente causâ; & meritò

Diſpenſatio ſine juſta cauſa eſt illicita.

meritò ſane. Nam Legislator ſi aliquos ſine caûſa a lege eximeret, diſſipator potius, quàm fidelis diſpenſator cenſendus eſſet; cum inæqualitatem irrationabiliter poneret inter Subditos. Juxta Suarii placitum *lib. 6. cap. 17. num. 9.*, & aliorum, lethali crimine reus eſſet; Sanchez verò *lib. 8. de Matrim. Diſp. 18. num. 7.*, aliique plures, non niſi venialiter peccare dicunt (niſi magnum inde Reipublicæ damnum timeatur) cum exemptio unius a lege non magnam inferat Reipublicæ deordinationem. Hinc proportionaliter juxta gravitatem peccati ex parte Diſpenſantis peccat petens abſque legitima cauſa diſpenſationem, eaque utens. Poteſt tamen quis cauſam ſuam Legislatori exponere, ejuſque judicio rem totam committere; porro ſi tunc diſpenſet, & compertum non ſit, nullam ſubeſſe cauſam, diſpenſatio executioni mandari poteſt. Hæc clara ſunt.

An diſpenſatio ſine juſta cauſa ſit valida.

Major difficultas exurgit, an pro valore diſpenſationis juſta præerequiratur cauſa. Apud Doctores indubium eſt, invalidam eſſe diſpenſationem inferioris in lege Superioris; ſiquidem haud ſuſpicari poteſt, eam poteſtatem communicaſſe, niſi ut rationabiliter ad uſum deducatur. Hinc nullam dicunt diſpenſationem Rom. Pontificis abſque juſta cauſa in voto ſimplici, in juramento, & hujuſmodi, quæ ſunt de jure divino; quoniam Deus poteſtatem non largitur, niſi in ordine ad prudentem, & rationabilem diſpenſationem. Similiter nullam volunt diſpenſationem ab Epiſcopo factam pro libito in impedimentis dirimentibus, ut infra declarabitur, immo etiam in impedientibus. Nam ita ſe habet Epiſcopus ad legem Pontificiam, ſicut Pontifex ad Deum: hic porro ſtante Dei conceſſione, non niſi ex rationabili motivo eximere poteſt Fideles a lege divina; ergo & Epiſcopus in lege Pontificia.

In propriis legibus, ut docent boni nominis Doctores, Legislator illicite quidem diſpenſat, valide tamen. Ad hanc firmandam opinionem ſequenti fundamentali momento utuntur. Lex pendet ab intentione, & poteſtate Legislatoris; ergo poteſt legem propriam ex toto, vel ex parte pro libito abrogare. Et ſicut ob ſolam magni Principis poſtulationem concedi poteſt diſpenſatio; ita ob ſolam dignitatem Principis ferentis legem, in eadem diſpenſari poteſt; & hæc appellatur gratia Principis.

Sunt tamen, qui gravia opponunt momenta. Illud potiſſimum urget, quod nulli Legislatori a Deo, vel ab Eccleſia, vel a Republica conceditur poteſtas, niſi in ædificationem: & ob hoc Doctores ad unum omnes in eam confluunt ſententiam nullas eſſe diſpenſationes hujuſmodi ab Inferioribus factas in lege Superiorum; ergo neque in legibus propriis. Adde. Quamvis vis legis ab intentione Principis dependeat, attamen, non niſi juſtâ interveniente cauſâ, lex fieri poteſt; ergo itidem, niſi rationabili occurrente motivo, valida erit diſpenſatio. Unde egregie S. Thomas 1. 2. *quæſt. 97. art. 5.* habet in corpore articuli — Et ideo ille, qui „ habet regere multitudinem, habet poteſtatem diſpenſandi in lege humana, quæ „ ſuæ authoritati innititur, ut ſcilicet in perſonis, vel in caſibus, in quibus lex deficit, licentiam tribuat, ut præceptum legis „ non ſervetur. Si autem abſque hac ratione pro ſola voluntate licentiam tribuat, „ non erit fidelis in diſpenſatione, aut erit „ imprudens: infidelis, quidem ſi non habet intentionem ad bonum commune: „ imprudens autem, ſi rationem diſpenſandi „ ignoret; propter quod Dominus dicit Luc. „ 12. Quis putas, eſt fidelis diſpenſator, „ & prudens, quem conſtituit Dominus ſuper familiam ſuam? -- Hujuſmodi Sententia tutior eſt, & rationabilior; prima verò extrinſecâ Doctorum auctoritate videtur communior.

Quænam cauſa ſufficiat pro diſpenſatione.

Cauſa, quæ pro diſpenſatione deſideratur, non ea eſſe debet, quæ ex ſe eximat a lege, immo nequaquam fas eſt tanti ponderis eſſe, alioqui non opus eſſet diſpenſatione, ſed tantummodo interpretatione; debet itaque tanti eſſe, ut rationabile motivum involvat legem relaxandi. Quandoque plures cauſæ ſejunctæ inſufficientes ſunt pro diſpenſatione; ſecus ſi inſimul conſiderantur. Graviores cauſæ in fortioribus impedimentis exquiruntur; quo enim majus eſt vinculum, major urget prohibitionis ratio, adeoque gravior cauſa exoptatur v. g. pro gradibus proximioribus conſanguinitatis, & affinitatis, quàm pro remotioribus. Nequit autem certa regula aſſignari ad juſtam dignoſcendam cauſam pro hac, illave diſpenſatione, propter diverſas temporis, loci, & perſonarum circumſtantias. Quare ad prudentes devolvitur judicium, ſpectata qualitate perſonarum, utilitate, pietate, & hujuſmodi, inter quæ fere Principem locum habet dignitas poſtulantis, puta Regis; diſpenſatio namque quoad Principes commune Reipublicæ, & Religionis bonum involvit.

OPPOSITA DISSOLVUNTUR ARGUMENTA.

47 OBJIC. I. Impedimenta Matrimonium dirimentia ſtatuta ſunt in Conciliis: ſed Supremus Eccleſiæ Paſtor in Conciliorum Sanctionibus diſpenſare non valet, ut octo ſupra decem Romani Pontifices a Dupin relati affirmant, ultro confitentes ſe non poſſe in prædictis diſpenſare, & inſolubili obſervatione retinenda Sacerdotum Conſtituta. ſupremi namque Præſules ſunt Canonum cuſtodes, ipſis ſubjecti, nec ab Apoſtolica Sede vertibiles; ergo.

In canonibus Fidei nulla diſpenſatio.

RESP. Huic argumento factum fuit ſatis *Tom. V. Part. III. de Ordine Contr. VIII.* Impræſentiarum duo Canonum genera diſtinguenda ſunt; quæ primi generis ſunt, pertinent ad Fidei definitiones, naturaliſque Juris, nec non divini, explicationes; quæ verò alterius, ad Eccleſiaſticam diſciplinam ſpectant. In primis nulla intervenire poteſt diſpenſatio; ſecus in ſecundis. Momenta in argumento indicata apte probant, non poſſe Pontifices pro ſuo beneplacito diſpenſare, ſicut Adrianus II. *in Epiſt. ad Baſilium Imp.* declaravit; ceterum, rationabili exiſtente

cauſa, Apoſtolicæ Sedi conceſſam diſpenſativam poteſtatem non infringunt. Audiatur Tridentinum *Seſſ. 25. cap. 18. de Reformatione* — Sciant Univerſi, Sacratiſſimos Canones exacte ab omnibus, & quoad ejus fieri poterit, indiſtincte obſervandos. Quod ſi urgens, juſtaque ratio, & major quandoque utilitas poſtulaverit, cum aliquibus diſpenſandum eſſe, id cauſa cognita, ac ſumma maturitate, atque gratis a quibuſcumque, ad quos diſpenſatio pertinebit, erit præſtandum: aliterque facta diſpenſatio, ſubreptitia cenſeatur — Itaque abſolute ſubduntur Supremi Paſtores definitionibus Fidei; reliquis verò vi directiva, quæ ſupremæ auctoritati non adverſatur, nec diſpenſativam minuit poteſtatem.

48 OBJIC. II. Lex Eccleſiaſtica impedimentorum conſtitutiva recta eſt, adeoque divinæ, naturalique legi conſona: aliàs Religioni non congrueret, nec conveniret diſciplinæ: quod tamen ad rationem legis apprime neceſſarium eſt; ſed Paſtor Supremus haud valet in divina, naturalive lege diſpenſare; ergo neque in lege conſtitutiva impedimentorum.

Eccleſia jus in humanam legem.

RESP. Eccleſia proprie loquendo ſive in divina, ſive in lege naturali, niſi aliter a Deo conceſſum ſit, nequit diſpenſare: ad alium namque ordinem pertinet; poteſt tamen eam interpretari, ſicut cum decernit v. g. mutuum Proditori Patriæ non fore reddendum. In lege verò humana poteſt indubie diſpenſare; quia propriam lineam non excedit. In eo igitur Eccleſiæ diſpenſatio conſonat legi divinæ, naturalique, quod recta ſit, congruatque Religioni.

49 OBJIC. III. Supremus Paſtor adversùs juſtitiam diſtributivam agere nequit: ſed diſpenſatio in legibus matrimonialibus lædit juſtitiam diſtributivam decernentem, quod partes æqualiter graventur, quodque una præ aliis ab onere non eximatur: ſicut eſt etiam contra juſtitiam legalem, cum pars toti conformari debeat; ergo quoad diſpenſandum nulla in Pontifice Poteſtas.

Juſtitiæ diſtributivæ non adverſatur diſpenſatio.

RESP. Utique agitur contra juſtitiam diſtributivam, ſi abſque rationabili cauſa inæqualiter graventur partes; ſecus ſi legitimum occurrit momentum: ſicut non eſt acceptio perſonarum *Deut.* 1. exſecrata, ſi æqualia inter inæquales non ſerventur, cum ſcilicet inter eos inæqualitas conditionum habeatur. Similiter immeritò adversùs juſtitiam legalem cenſetur, quod rationabiliter pars toti non conveniat. Itaque argumentum id unum evincit, non poſſe videlicet diſpenſari ſine cauſa. Ceterum, ut ait S. Bernardus *Lib. 3. de Conſiderat. ad Eugenium cap. 4.* — Ubi neceſſitas urget, excuſabilis diſpenſatio; ubi utilitas provocat, diſpenſatio laudabilis eſt. Utilitas, dico, communis, non propria. Nam cum nihil horum eſt, non plane fidelis diſpenſatio, ſed crudelis diſſipatio eſt —.

50 OBJIC. IV. Nequit commune bonum pro privato particularis Perſonæ commodo prætermitti: cum bonum Gentis, ut ait Ariſtoteles c. *Ethicorum*, ſit bonum divinius, quàm bonum unius Perſonæ; ſed Lex, quæ impedimenta decernit, reſpicit commune bonum, ergo hoc prætermitti non debet; adeoque in lege nequit diſpenſari.

Diſpenſatio ordinatur ad bonum commune.

RESP. Commune bonum & directe, & indirecte reſpicitur. Et quamvis plerumque cauſa impulſiva ad diſpenſandum, directe commune bonum intendat; non tamen ſemper exigitur, ſed ſat eſt, quod indirecte ad ipſum tendat. Hoc accidit, quoties propter privatum bonum diſpenſatio impertitur; quoniam ex privatorum bono commune reſultat. Itaque in diſpenſatione ſufficit intentio boni communis ob cauſam directe in bonum privatæ Perſonæ cadentem.

51 OBJIC. V. Ex lege conſtitutiva impedimentorum habetur materia proxima Sacramenti Matrimonii: atqui natura Sacramenti eſt, quod ſemel conſtituta invariabiliter perſeveret; ergo. Et ſane haud congruum videtur, in eadem Civitate, in eodem Pago, immo & in eadem Familia, ab uno contractum cum affine Matrimonium eſſe nullum, contractum ab alio cum alia itidem affine validum exiſtere ratione diſpenſationis, totieſque variari Sacramenti materiam.

Quæ juris poſitivi ſunt, variantur.

RESP. Male ſibi plaudunt hoc argumento Hæretici, nolentes intelligere, eandem rem alicubi graviter Jure poſitivo eſſe præceptam; ſecus alibi. Ceterum inſtantiæ ſolutio in aperto eſt, videlicet, leges humanas, ac peculiares conſuetudines, ex conditionibus Perſonarum, locorum, & ſimilium, variationibus ſubeſſe. Proxima Sacramenti Matrimonii materia ubique una eſt, atque invariabilis, legitimus nempe duorum conſenſus; & tantummodo variatur materialis conditio ſubjecti contrahentis, quatenus ratione impedimenti una Perſona efficitur inhabilis ad legitimum conſenſum, altera verò ob carentiam impedimenti per diſpenſationem ablati habilis eſt.

52 OBJIC. VI. Non poteſt Pontifex diſpenſare in Matrimonio, ita quod Proles nata ex Connubio inter Perſonas impeditas contracto ſit legitima in ordine ad effectus civiles; quia nequit facere, quominus illud Connubium fuerit ab initio nullum; ſed ſi diſpenſare poſſet in impedimentis, hoc agere poſſet, cum poſſet irritare Eccleſiaſticam legem ſtatuentem illud impedimentum, ſine qua Matrimonium fuiſſet validum; ergo ſignum eſt, quod hanc diſpenſativam poteſtatem non habet Pontifex.

Pontificis poteſtas circa illegitimos.

RESP. Poteſt quidem Pontifex aptam reddere prolem aliàs illegitimam, ad effectus Eccleſiaſticos, qui ſub ejuſdem cadunt juriſdictione; ſed nullimode facere poteſt, quod Proles ex illegitimo concubitu ſit legitima in ordine ad effectus naturaliter ſequentes ad Matrimonium rite contractum. Et ſane Prolem eſſe illegitimam, non oritur immediate ex impedimento ab Eccleſia ſtatuto, ſed immediate ex illegitimo Conjugio; nec Pontificis poteſtas ea eſt, ut præſtare poſſit, ut non fuerit impedimentum, quando contractum fuit Conjugium. Poterit tamen diſpenſare in eo, & concedere, ut iterum celebretur, validumque habeatur; & tunc Proles, aliàs illegitime nata, ſecundùm Juris diſpoſitionem legitima fiet.

53 Præ-

Nuncii poteſtas.

53 Præter Romanum Pontificem in univerſa Eccleſia, poteſt Nuncius in ſua Provincia diſpenſare in caſibus, in quibus Epiſcopus valet, inſuper in impedimento publicæ honeſtatis ante, vel poſt contractum Matrimonium, & legitimare filios ante, vel poſt illud ſuſceptos.

Auctoritas Epiſcoporum quoad impedimenta.

54 Epiſcopus ex favorabili interpretatione jus habet diſpenſandi in impedimentis dirimentibus, gravi urgente neceſſitate ſcandali, infamiæ, vel etiam incontinentiæ, ubi defectus occultus eſt, & difficillimus ſit acceſſus ad Pontificem, ſive ad ejus Miniſtrum, aut Privilegiatum, ſive difficultas ex magna diſtantia, ſive ex inopia habeatur, & alias Matrimonium publice fuit celebratum. Poteſtatem hanc extendunt quidam ad caſum contracti Conjugii ex mala fide utriuſque; non enim credunt, Pontificem cum tanto animarum periculo ſibi in iis circumſtantiis reſervaſſe diſpenſationem. Verum huic Sententiæ refragatur Tridentinum *Seſſ. 24. cap. 5. de Reformatione*: Non enim dignus eſt, qui „ Eccleſiæ benignitatem facilè experiatur, „ cujus ſalubria præcepta temere contempſit. Propognari tamen poſſet horum doctrina, ſi mala fides ex una tantummodo parte adfuerit; cum malitia unius innocenti obeſſe non debeat. Porro contendunt nonnulli, ad malam fidem nequaquam ſufficere ſcientiam ſpeculativam de gradu Conſanguinitatis, vel Affinitatis; ſed requiri practicam, ſcientiam ſcilicet, qua dignoſcatur illi gradui ſubeſſe impedimentum. Volunt itidem eam facultatem extendi ad Conjugium nondum celebratum, ſi illæmet urgeant circumſtantiæ magni ſcandali, infamiæ, damnique pergravis, vel neceſſitatis filios legitimandi, nec alia via foret ab his evadendi, aut accedendi ad Apoſtolicam Sedem. Nec alio ducuntur momento, niſi quia inveriſimile videtur, Papam in illis anguſtiis, & æternæ ſalutis periculo, ſibi diſpenſationem reſervare voluiſſe; quibus favet Cap. 2. *de Sponſ. Impub.*, ubi inſtante neceſſitate, conceditur Epiſcopo facultas diſpenſandi in ætatis defectu. Pro enunciatis circumſtantiis valet Epiſcopus facultatem ſuo Vicario delegare; cum ipſi non ratione Perſonæ prædicta poteſtas conveniat, ſed ratione dignitatis; quæ autem hoc modo conveniunt, Vicariis communicabilia ſunt, utpote corollaria juriſdictionis ordinariæ. Non tamen ſufficit generalis conceſſio pro omnibus caſibus, ſed ſpecialis deſideratur ad hunc caſum.

Vi conſuetudinis, & Doctorum auctoritate, licèt non vigore Juris, poteſt idem Epiſcopus diſpenſare, ut Conjuges debitum invicem petant, aliàs impediti propter votum ſimplex, ſive præcedens, ſive ſubſequens Matrimonium, vel propter affinitatem, & ſpiritualem cognationem ſupervenientem. Et quidem diſpenſatio hujuſmodi elargiri poteſt etiam extra caſum neceſſitatis, immo patente aditu ad Superiorem. Hoc & Generalis Vicarius valet vi generalis conceſſionis a ſuo Præſule impertitæ. Cumque hujuſmodi poteſtas ſit juris ordinarii, hinc ſit eandem habere Proviſores, Sede vacante.

Privilegia PP. Societatis.

55 Sacerdotes Societatis Jeſu a Præpoſito Generali ad partes ultramarinas ſive Orientales, ſive Occidentales, deputati, poſſunt pro Matrimonio ſive inito, ſive ineundo, Indulto Apoſtolico, in omnibus gradibus affinitatis, & conſanguinitatis, Juris humani diſpenſare, dummodo cum ſcientia impedimenti non fuerit contractum, ſub hac tamen limitatione; quod ubi facilis eſt aditus ad Epiſcopos, ſolummodo in conſcientia valeat diſpenſatio, quamvis in perpetuum; Epiſcopi verò in utroque Foro, ſed tantùm ad viginti annos a data patentium præſentium litterarum computandos, & de conſilio Patrum Societatis tanquam ſuorum Coadjutorum, ſi commode haberi poſſint. In reliquis autem Provinciis, ubi non ſunt Epiſcopi, vel non minus quàm duo millia paſſuum diſtant, laudatis Patribus poteſtas in utroque Foro diſpenſandi competit; iiſdem in locis poſſunt ſolemnitates, declamationes, aliaſque externas ceremonias, ubi oportuerit, omittere, ſuſceptamque Prolem, ſuſcipiendamve legitimare. Conceſſa itidem eſt ipſis poteſtas, ut licentiam impertiantur infidelibus ad Fidem converſis permanendi in Conjugiis antea celebratis in gradibus prohibitis, qui non ſunt divini juris: Vid. infra *Diſſ. VI. Contr. II. num. 28.*

Habent iidem facultatem concedendi licentiam Conjugi ad Fidem converſo nubendi cum Muliere Catholica, non expectato conſenſu, aut reſponſo alterius Partis, quæ in Infidelitate perſeverat, dummodo ſufficienter conſtet, fuiſſe admonitam, atque intra ſtatutum tempus nullum dediſſe reſponſum, vel propter abſentiam non poſſe legitime admoneri. Circa quod *Limenſis* Synodus a Sixto V. confirmata ſtatuit I. ut, ſi Infidelis rationabilem ſuæ converſionis ſpem oſtendat, converſus ad ſecundas Nuptias non tranſeat, ſed cunctando curet lucrari Conjugem. II. Si hæc converſionem differat, nec dilatio converſo officiat, per ſemeſtre ſuſtineat, ſæpenumero de converſione Partem admonens. III. Elapſo prædicto tempore adiri debet Epiſcopus, qui pro ſua prudentia ſecundas Nuptias concedat, ſi vel Fidei, vel incontinentiæ ſubſit periculum, hoc verò ceſſante, jubeat expectare Infidelem, vel, ſi prodeſſe noverit, conſulat cohabitare.

Conceſſa ſimiliter iiſdem Patribus poteſtas eſt matrimoniales cauſas cognoſcendi, in illis tamen Terris Infidelium, in quibus non ſunt Epiſcopi; & licèt Judicis munere fungantur, ſine judiciali ſtrepitu id debent peragere, accedente ſuorum Prælatorum deputatione, nec non aſſenſu Epiſcopi utendi ſuis Privilegiis.

Privilegia Carmel. Diſcalceatorũ.

56 Paulus V. Noſtris Carmelitis Diſcalceatis in Perſide degentibus vivæ vocis Oraculo indulſit, ut cum his, qui in illis Regnis convertuntur, & etiam cum jam Converſis, in omnibus gradibus diſpenſare poſſint, præter primum Conſanguinitatis, vel affinitatis, ac per lineam rectam inter aſcendentes, & deſcendentes. Sic apud N. P. Thomam a Jeſu *De Converſione Gentium lib. 12. in notis ad Bullas Pontificum*.

57 Sacra Congregatio de propaganda Fide die 23. Febr., referente Cardinali Facchi-

chinetto litteras Miſſionarii Thomæ Henrici Decani Baſilienſis -- Decrevit, Miſſio- „ narios habere facultatem diſpenſandi gratis in tertio, & quarto gradu in pauperibus, & cum Converſis ad Fidem Catholicam in ſecundo, & tertio mixtis, & in cognatione ſpirituali, præterquam inter levantem, & levatum. Decrevit etiam, quod Converſi ad Fidem Catholicam diſpenſandi ſunt in cognatione ſpirituali; quia Baptiſmus inter Hæreticos eſt verus. Item quod in caſibus, in quibus diſpenſari poterit, facultas eis datur declarandi prolem legitimam, & ſi publicatum fuerit decretum de matrimonio juxta formam Concilii, debent Jugales converſi antea conjuncti ab Hæreticis in Matrimonium, iterum contrahere ſaltem ſecretò -- Verùm circa hujuſmodi decretum eſt advertendum hanc facultatem non quibuſcumque Miſſionariis impertitam, ſed iis tantummodo, qui a Sacra Congregatione mittuntur.

Privilegia Miſſionariis conceſſa.

58 Brevi calamo ſubdere placet ad Controverſiæ complementum cauſas, quæ ad diſpenſandum ſufficientes cenſentur; & ad ſequentia referuntur. I. Bonum pacis tum Regnorum, tum Provinciarum, tum familiarum, ſicut & litium, diſcordiarum, aut ſcandalorum extinctio. II. Dotis defectus, ut ſi Mulier dote carens inter Conſanguineos reperit, qui ipſam ducere velit; quod & de Viro intelligendum eſt. Hoc momentum extendunt Doctores ad caſum, in quo Parentes divites utique ſunt, ſed vel nolunt filiam ſufficienter dotare, vel diu differunt, unde nubenda gravetur, niſi contrahat cum Conſanguineo; ſi tamen ſufficientem habeat dotem pro contrahendo Matrimonio cum Viro paris conditionis, haud poteſt diſpenſationem petere, ut contrahat cum Conſanguineo, qui ad altiorem ſtatum ipſam elevet. III. Locorum anguſtia, per quam difficile eſt nubere, niſi cum Conſanguineis. IV. Conſervatio ſucceſſionis excelſæ familiæ, vel magnæ hæreditatis; expedit enim Reipublicæ bono habere nobiles Viros, opulentaſque familias. V. Inſtauratio Matrimonii bona fide contracti, immo & mala fide, potiſſimùm ſi præceſſerit copula, vel proles fuerit ſuſcepta. Ad hanc cauſam revocatur reparatio honoris violatæ Mulieris, legitimatio, ſuſceptæque prolis educatio. VI. Nobilitas, dignitaſque poſtulantis, puta Regis, Principis, & hujuſmodi; iſti ſiquidem ſolent eſſe de Eccleſia benemeriti, & ſimilia Conjugia in bonum Reipublicæ, & Eccleſiæ cedunt. VII. Pro remotioribus gradibus ſat eſt pecuniarum ſubſidium in Eccleſiæ utilitatem.

Cauſæ ad diſpenſandum ſufficientes.

Præcitatæ ſunt cauſæ ex parte petentis diſpenſationem; cauſæ verò ex parte concedentis ſunt liberalitas diſpenſantis, ordinatumque Eccleſiæ regimen.

59 Nunc deveniendo ad ipſam diſpenſationem notandum eſt, duplicem cauſam in diſpenſatione occurrentem diſtinguendam eſſe, motivam ſcilicet, & impulſivam. Prima eſt Reſcripto intrinſeca, & eſt finis præcipuus conceſſionis, & poſtulationis, & complectitur momenta, quæ mox enumeravimus tanquam ſufficientia pro expoſcenda diſpenſatione. Secunda eſt extrinſeca, vimque finis proximi ſortitur, ut ſunt amicitia, ſapientia, bonitas poſtulantis.

Diſpenſationis cauſa alia motiva, impulſiva altera.

Ut valor conceſſionis ſubſiſtat, fas eſt, cauſam motivam perſeverare, quando ab Apoſtolica Sede conceditur diſpenſatio: & ſi Ordinario mandetur, adeſſe debet, cum ab ipſo emanat. Si verò ante celebrationem Conjugii ceſſet cauſa v. g. defectus dotis; juxta probabilius Doctorum judicium, valet diſpenſatio, ex regula Juris 73. in 6. -- Factum legitime, retractari non debet, licèt caſus poſtea eveniat, a quo non potuit inchoari. -- Et ſane diſpenſatio abſoluta diſcriminatur a conditionata; porro nulla foret diſtinctio, ſi, ceſſante cauſa, diſpenſatio corrueret. Hæc ſuper re exempla præſto ſunt; diſpenſatio in irregularitate ex paupertatis motivo conceſſa, eo ceſſante, diſpenſationis valor perſeverat; diſpenſatio in voto Religionis ob virium debilitatem, in voto caſtitatis ob periculum incontinentiæ, non cenſetur nulla; etſi vires acquirantur, amoveaturque labendi periculum. Hujus ratio ſatis apta occurrit; quia nempe beneficium diſpenſationis conſummatur, ſeu completur in actu legitimæ expeditionis: tunc enim diſſolvitur vinculum, nec amplius redit, quamvis cauſa ceſſet, ſicut legis abrogatio adæquate habetur, cum Princeps ea cauſa ipſam revocat, nec reviviſcit, etſi cauſa ultra non perduret. Nec eſt ſimile in his, quæ, ut ajunt, tractum habent ſucceſſivum, diverſaque complectuntur tempora; tunc enim adeſt velut multiplex diſpenſatio, unde cauſa ceſſante pro uno tempore, pro eodem ceſſat diſpenſatio; ut cum quis ob virium defectum a jejunio diſpenſatur, ſi perfecte reparentur vires, ceſſatur beneficium diſpenſationis.

Cauſa motiva quandonam debeat perſeverare.

60 Reſcriptum Romani Pontificis ſubreptitium dicitur, vel obreptitium, quoties ex errore procedit, vel ignorantiâ, vel quia, quod exponi debet, reticetur, vel falſum loco veri ſubſtituitur. Si ſit Reſcriptum gratiæ, quo beneficia, diſpenſationes, & ſimilia conceduntur, ipſo facto irritum eſt; quia rationali concedentis voluntati refragatur, atque in ejus conceſſione cauſa completur, proindeque ſtatim finis ejuſdem evertitur. Si verò Reſcriptum ſit juſtitiæ, quod nempe per Juris regulas ordinatur ad cauſas abſolvendas, tunc non irritum immediate cenſetur; quia circa media, non circa finem verſatur, nec per illud abſolvitur cauſa, ſed per Sententiam a Judice ferendam; unde Pars altera inſtare debet, ut irritetur.

Reſcriptum ſubreptitium quando habeatur.

In Reſcriptis gratiæ, de quibus tantummodo impræſentiarum, omiſſio eorum, quæ ex jure, vel ſtylo Curiæ, vel conſuetudine, ſunt exprimenda, nullum facit Reſcriptum; quia talia in Jure exiguntur pro forma actus, qua deficiente, ut in aperto eſt, deficit actus. Subreptitium itidem, adeoque nullum efficit Reſcriptum, omiſſio, vel falſificatio illius, quod eſt cauſa motiva; quia tunc ignorantia, ſive error, dat cauſam conceſſioni.

Si falſificatio, vel omiſſio circa extrinſeca verſentur, quibus cognitis diſpenſatio non haberetur, ut ſi poſtulans falsò deſcri-

batur

Google

batur doctus, aut probus, probabilior Sententia docet, Reſciptum validum fore; quia error, vel ignorantia non afficit ſubſtantialia, eaque propter non variat, aut abſolutam concedentis voluntatem vitiat; regulanda quippe eſt per intrinſeca rationabilia motiva. Habes exemplum. Tenet eleemoſyna facta pauperi, qui probus creditur, cui facta non fuiſſet, ſi ejus mores improbi cogniti fuiſſent; etenim proprium eleemoſynæ motivum eſt paupertas. Secus eſſet, ſi innocentia vitæ unice fuiſſet inſpecta. Illa clauſula Reſcriptis inſerta, *ſi vera ſint expoſita*, ſubſtantialia, cauſaſque moventes reſpicit, cum ab his eſſentialis diſtributivæ poteſtatis rectitudo reguletur.

Ubi plures cauſæ proponuntur ad unam adæquatam ſufficientem conflandam, ſi cum veris falſa commiſceantur, Reſcriptum nullum eſt; quoniam tunc ex ſingulis ſimul ſumptis una integra conſurgit, quæ eſt cauſa totalis motiva; hinc tota corruit per unius falſitatem, deficitque principium, cui concedentis voluntas innititur. Si verò ſingulæ cauſæ ſufficientes ſint, & veris falſæ aliquæ inſerantur, Reſcriptum ſubſiſtit; cum ex jure una ſufficiat. In dubio de ſufficientia, vel de veritate cauſæ, aut de valore diſpenſationis, vel an falſa, quæ expoſita fuere, motiva ſint, vel impulſiva, plerique Doctorum propugnant, Reſcriptum tanquam validum; quia Jura favent *l. quoties ff. de rebus dubiis*, Cap. *Abbas de verborum ſignificatione*.

Ubi impedimentum inter Perſonas conſurgit ratione unius principii utramque afficientis, ſublatum ex parte unius aufertur ex parte utriuſque, vi connexionis. Si verò utramque Perſonam afficiat ſine connexione; tunc ex parte utriuſque requiritur diſpenſatio. Hinc ſi tam Vir, quàm Mulier, votum emiſit, non ſufficit diſpenſatio uni collata; votum enim unius non connectitur cum alterius voto; ſecus accidit in gradu conſanguinitatis, vel affinitatis, qui ex eodem indiviſibili principio conſurgit. Plura hæc ſuper re ſupereſſent eoucleanda, quæ facilè occurrunt apud Caſuiſtas.

CONTROVERSIA IV.

AN PONTIFEX DISPENSARE POSSIT IN IMPEDIMENTO VOTI SOLEMNIS CASTITATIS RELIGIOSORUM.

61 QUoniam ſermo fuit de diſpenſationibus impedimentorum, operæ pretium erit impræſentiarum deſcendere ad peculiarem quæſtionem diſpenſationis circa votum ſolemne, quod eſſe impedimentum dirimens, & quidem jure naturali divino ex dicendis patebit. Inquirimus itaque, an Pontifex diſpenſare poſſit cum Religioſo ſolemniter Profeſſo, ut Matrimonium contrahat. Salva ubique eſſe debet Apoſtolicæ Sedis reverentia, ejuſdemque privilegia plene integra ab omnibus veneranda ſunt, propugnandaque. Sed quoniam tot inter dotes indebito non indiget coruſcare fulgore; ideo Catholici Doctores ad præſentis difficultatis examen devenere, affirmantibus pluribus, poſſe Romanum Pontificem in præcitato impedimento diſpenſare, negantibus aliis, qui id honori verius Pontificiæ dignitatis, quatenus Acatholicorum obſtruunt ora clamantium, a Pontificiis extolli Petri Cathedram ſupra id quod eſt Deus.

DICENDUM eſt, Pontificem diſpenſare non poſſe in impedimento voti ſolemnis caſtitatis Religioſorum, ut contrahatur Matrimonium.

62 PROB. I. Quoties perſeverat conſecratio conſtituens intrinſece Perſonam Deo Sacram, impoſſibile eſt, quod ipſa non ſit Deo conſecrata, & ad laicalem Statum redeat: ſed Eccleſiæ poteſtas nequit ſeparare conſecrationem intrinſece conſtituentem Perſonam Deo Sacram ab illo, qui eſt ſolemniter profeſſus in Religione; ergo nequit illum ad Secularem Statum reſtituere, diſpenſando in voto ſolemni, aptumque reddens ad contrahendum Matrimonium. Votum ſolemne conſtituere Perſunam intrinſece Deo Sacram aperte declarant Canones relati 27. q. 1. ut Cap. *Virgines*, Cap. *Si quis facto*, Cap. *Si qua Virgo*, & alibi ſæpe. Declarant Patres, ut Ignatius *Epiſt. ad Antiochenſes* — Virgines „ agnoſcant, cui ſe conſecraverunt — Athanaſius *lib. de Virginit.* — Poſtquam continen„ tiam profeſſa es, corpus tuum ſanctifica„ ſti — Baſilius *in Proœmio Conſtit. Monaſtic.* — Qui a Mundi vinculis liber eſſe cupit, „ nuptias velut pedicas quaſdam fugit; his „ autem relictis, vitam ſuam Deo conſecrat, „ & caſtitatem profitetur — Ambroſius *lib. 3. de Virg.* — Diſcite quantas Alexandrina, „ totiuſque Orientis, & Africana Eccleſia, „ quotannis ſacrare conſueverint: pauciores „ hic homines prodeunt, quàm illic Virgi„ nes conſecrantur — Euſebius *lib. 4. de vita Conſtantini* — Caſtitatem, virginalemque „ modeſtiam amplexatæ quædam, corpus, & „ animam conſecravere Deo — Ex his duo palam fiunt. Primum. Perſona eſt, quæ immediate ſacratur; ideoque inclamant Patres, *Corpus tuum*, *Vitam tuam*, Deo ſacrata ſunt; ad innuendum, conſecrationem afficere Perſonam. Secundum. Perſonæ ſe ipſas Deo conſecrant; ut prædicta conſecratio intelligatur non pure invocativa, quatenus invocetur Deus, ut talia peragentibus præſto ſit, ſed conſtitutiva, utpote Perſonam ſacrans, inhabilemque reddens ad profanos uſus.

Votum ſolemne intrinſece Deo conſecrat.

Porro conſecrationem hujuſcemodi auferri nuſquam poſſe in aperto eſt. Etenim ſi conſecratio conſtituit intrinſece Perſonam Deo Sacram, tandiu eſſentialiter durat, quandiu ipſa Perſona ſubſiſtit: ſicut quouſque perſeverat Altare ſub legitima Altaris figura eſſentialiter effectus habetur conſecrationis, qui, ſi lapidem ſecundùm ſe afficeret, perſeveraret, deſtructâ Altaris figurâ. De hac conſecratione loquitur Deus Levit. 27. verſ. 9. *Animal, quod immolari poteſt Domino, ſi quis voverit, Sanctum erit, & mutari non poterit*; ſiquidem animal relate ad præteritam actionem conſecrantem dicitur conſecratum; quoniam verò nemo unus præſtare poteſt, quod actio illa non ſit præterita, ideo quandiu animal

mal vivit, ſemper dicetur ſacratum Domino. Ex ea autem conſecratione dimanat in homine obligatio continentiæ. Hæc porro obligatio non eſt forma conſtitutiva conſecrationis, ſed effectus; non enim argumentari valet, quia tenetur ad continentiam, eſt conſecratus: ſed ex adverſo; etenim ſalvatur obligatio continentiæ abſque conſecratione.

Res clareſcat exemplo, quod expendit Abulenſis *in cap. 3. Numeror. quæſt.* 109. Si Ordini Epiſcopali, ſicut & Presbyterali, ejuſque conſecrationi eſſentialis foret obligatio continentiæ, nequiret Pontifex diſpenſare, ut Epiſcopus, vel Sacerdos, Conjugium contraheret, nec in ſenſu compoſito Epiſcopalis dignitatis, nec in ſenſu diviſo, auferendo ſcilicet Epiſcopalem conſecrationem; in omnium ſiquidem Sententia Eccleſia nequaquam valet Epiſcopalem conſecrationem auferre, & aliàs illi conſecrationi foret eſſentialis obligatio continentiæ; in ſubſtantialibus autem Eccleſia nequit diſpenſare. Atqui Religioſæ conſecrationi eſt eſſentialis obligatio continentiæ, ut clare docuit Innocentius III. relatus in *Cap. Cum ad Monaſterium, de ſtatu Monach.*, ubi — Nec exiſtimet Abbas, quod „ ſuper habenda proprietate poſſit cum aliquo „ Monacho diſpenſare; quia abdicatio „ proprietatis, ſicut & cuſtodia caſtitatis, „ adeo eſt annexa regulæ Monachali, ut „ contra eam nec Summus Pontifex poſſit li„ centiam indulgere — Et Abulenſis, ubi ſupra, ait — Includit contradictionem, quod „ aliquis ſit talis, qualis denominatur, & „ careat ſubſtantiâ rei, quæ eum talem fa„ cit, ſcilicet quod ſine albedine ſit albus, „ cum per albedinem quis albus ſit. Ita Mo„ nachum eſſe oportet, quod aliquid inclu„ dit ſubſtantialiter, idest, quod habeat ali„ quid ſubſtantialiter requiſitum ad hoc, „ quod ſit Monachus: quia qualibet res ha„ bet aliquid ſubſtantiale ſibi; ſed nullum al„ terum eſt ſubſtantiale Monacho, per quod „ differat a non Monachis, niſi per obliga„ tionem ad continentiam, & abdicationem „ proprii, & obedientiam; ergo non pote„ rit Papa diſpenſare, faciendo, quod ali„ quis ſit Monachus, & careat aliquo iſto„ rum — Sed neque facere poteſt, quod Monachus non ſit, adeoque capax Conjugii: nam per profeſſionem homo conſecratur Deo, ut ſuperiùs fuſe probatum eſt, & conſecratio illi eſt eſſentialis, ſicut eſſentialis eſt in ordine Epiſcopali; ergo.

Monachis eſſentialis eſt continentia.

63 PROB. II. Non minùs firmum eſt ſolemnis Profeſſionis vinculum, quàm vinculum Matrimonii conſummati: cum illud ſit ſpiritnale, perfectiſſimumque, Deum inter & hominem, per translationem perfectam dominii; ſed, urgente quacunque neceſſitate communis boni, nuſquam diſſolvi poteſt vinculum Conjugii corporalis conſummati; ergo neque ſolubile cenſendum eſt votum ſolemne Religioſæ Profeſſionis. Extraordinaria, & ineluctabilis neceſſitas boni communis ſit imminens periculum perverſionis totius Regni a Fide, evitari poſſit damnum adeo grave per diſſolutionem conjugalis vinculi: nemo unus ex Catholicis dicet, Pontificem in eo diſpenſare poſſe, nec inde colligi fas eſt quidquam ad rectum Eccleſiæ regimen deficere in Pontifice; quare ergo dicetur, diſſolubilem eſſe Profeſſionem Religioſam per diſpenſationem Pontificis, eâdem, vel ſimili, inſtante neceſſitate?

Religioſa profeſſio æquiparatur Conjugio.

Nec momenti eſt, ſi dicatur indiſſolubile prorſus Matrimonium conſummatum, propter perfectam ſignificationem unionis Chriſti cum Eccleſia, quæ ratio non urget in Religioſa Profeſſione. Etenim ſatis apte haberetur perfecta ſignificatio per hoc, quod Conjugium conſummatum ex natura ſua, & ſpectatâ ordinariâ rerum providentiâ, foret indiſſolubile; ideoque eidem non officeret, ſi per extraordinariam poteſtatem Pontifex poſſet illud diſſolvere, ſicut non officit, ex quo Deus illud diſſolvere poſſit. Ergo ſi hoc non obſtante, Matrimonium conſummatum nequit a Pontifice diſſolvi, neque poterit Religioſam Profeſſionem infringere.

64 PROB. III. Non datur in Eccleſia poteſtas ſive ordinaria, ſive extraordinaria, auferendi rem alicui traditam, & ſub hujus dominio perfecte translatam, etiam urgente communi bono, quoties Perſona, quæ re illa expoliari debet, non eſt illi ſubjecta: atqui Religioſus per vota ſolemnia perfecte Deo traditur, & ſpecialiter translatus eſt ſub dominio Dei, qui indubie Eccleſiæ juriſdictioni non ſubditur; ergo per nullam poteſtatem ſolemnia ejuſdem vota diſſolvi poſſunt, excogitato etiam quocunque boni communis periculo.

Per votum ſolemne homo Deo perfecte traditur.

65 PROB. IV. In verbis Joan. 21. relatis: *Paſce oves meas* non intelligitur collata extraordinaria poteſtas Eccleſiæ excitandi a mortuis virum ſupremo fato functum, ad præcavendam communis boni jacturam, ſi aliud medium non ſupereſſe confingamus, niſi vita hominis illius: ſed ſolemnis Religioſa Profeſſio in ordine ad ſecularia ex divina inſtitutione eſt mors ſpiritualis perfecta; ergo non eſt in Eccleſia extraordinaria poteſtas Virum Deo ſacratum per vota, adeoque mortuum Seculo, ab ea morte excitare.

Religioſus ad ſecular. a velut mortuus

66 PROB. V. Chriſtus conſtituens, atque declarans perfectionem, immobilitatemque ſtatus perfectionis, qui in ſolemni Profeſſione Religioſa involvitur, comparationem adoptavit ab Eunuchis, qui hujuſmodi ſunt a natura, vel ab hominibus: quo momento utuntur Catholici adversùs Novatores, ut videre eſt apud Bellarminum *lib. 2. de Monachis cap.* 23., pro evincenda perpetuitate voti caſtitatis; ſed ſemel poſitâ impotentiâ in illis duobus Eunuchorum generibus, nullâ hominis poteſtate, aut naturali virtute, ſed a ſolo Deo ſupra naturam operante auferri poteſt; ergo poſitâ itidem voluntariâ impotentiâ in Religioſis, non dabitur in Eccleſia poteſtas eam reparandi, ſed ſolummodo e divina auctoritate erit id præſtare.

67 PROB. VI. Et potiſſimùm urgetur adversùs Novatores contendentes, impedimentum voti ſolemnis ſuperſtitioſum eſſe hominum inventum, adeoque non obligare, & pro libito diſſolvi poſſe. Urgetur ſimiliter adversùs nonnullos Eruditos, qui licèt catholice ſentientes fateantur, juxta præſentem Eccleſiæ diſciplinam, vota ſolemnia ſubſequens Ma-

Matrimonium dirimere, nolunt tamen id evenire ex natura ipſius voti, ſed ex Pontificia ſanctione, ea propter primis rei Chriſtianæ temporibus illicitum quidem, ſed validum fuiſſe Conjugium contractum ab eo, qui ſolemniter voverat caſtitatem; diſcriminantur tamen, quo tempore votum conſtitutum fuerit impedimentum dirimens. Probatur itaque, quovis tempore ſolemne caſtitatis votum diremiſſe Matrimonium; unde meritò inferri debet diſſolvere jure naturali divino, nullimode a Pontifice diſpenſabili.

Secundùm Auguſtinum *lib. 4. de Baptiſmo contra Donatiſtas cap.* 24. -- Quod Univerſa tenet Eccleſia, nec Conciliis inſtitutum, ſed ſemper retentum eſt, non niſi Apoſtolica auctoritate traditum rectiſſime creditur -- Sed vota ſolemnia ſubſequens dirimere Matrimonium Univerſa tenet Eccleſia, neque invenitur a Conciliis inſtitutum; ergo ad Apoſtolicam Traditionem, quæ Jus divinum nobis manifeſtavit, referendum eſt. Quod univerſa Eccleſia hoc propugnet, in aperto eſt ex Tridentino *Seſs.* 24. *Can.* 9. -- Si quis dixerit, Clericos in Sacris Ordinibus conſtitutos, vel Regulares ſolemniter profeſſos, poſſe Matrimonium contrahere, contractumque validum eſſe, non obſtante lege Eccleſiaſtica, vel voto; anathema ſit -- Porro legem hanc non fuiſſe in Concilio aliquo conditam probant eadem momenta, quæ adverſæ partis Defenſores proferunt, hujuſce legis exordia deſignantes.

68 Volunt quidam, legem illam latam fuiſſe ſub temporibus Innocentii II., qui Pontifex inauguratus fuit circa annum 1130.; cum in Lateranenſi Concilio II. habeatur *Can.* 7. -- Statuimus, quatenus Epiſcopi, Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, Regulares, Canonici, Monachi, atque Converſi profeſſi, qui Sanctum tranſgredientes propoſitum ſibi Uxores copulare præſumpſerint, ſeparentur. Hujuſmodi namque copulationem, quam contra Eccleſiaſticam regulam conſtat eſſe contractam, Matrimonium non eſſe cenſemus -- Et *ſeq. Can.* ſubdit -- Id ipſum quoque de Sanctimonialibus fœminis, ſi, quod abſit, nubere attentaverint, obſervari decernimus --

Referunt alii, quos inter Jueninus *Tom. 2. de Sacramentis cap. 3. de Impedimento voti*, hoc impedimentum ad tempora, quibus ubique invaluit, Gregorii Magni, qui an. 590. Romanus Pontifex electus fuit; cum *lib. 7. Epiſt. 9. ad Vitalianum Sipontinum Epiſcopum* pro caſu Mulieris, quæ Religioſum habitum exuerat, & poſt votum nupſerat, habeat -- Inſtantiæ tuæ ſit Mulierem comprehendere, & ſtatim non ſolùm ad male contemptum habitum ſine excuſatione aliqua revocare, ſed etiam in Monaſterio, ubi omnino diſtricte valeat cuſtodiri, detrudere -- His conſtat Gregorium injungere ſeparationem a Viro, cui ſe copulaverat Mulier Religioſa.

Ante tempora Innocentii II. matrimonium contractum a Religioſis erat nullum.

Verùm tum ante Decretum Innocentii II., tum ante illud Gregorii, legimus ſolemne votum irritum reddere ſubſequens Conjugium. Et quoad Innocentium, Calixtus II., qui ipſum præceſſit *Diſt.* 27. *cap.* 8. habet -- Presbyteris, Diaconis, Subdiaconis, & Monachis Concubinas habere, ſeu Matrimonium contrahere penitus interdicimus. Contra quoque Matrimonia ab hujuſmodi Perſonis diſiungi, & Perſonas ad pœnitentiam redigi debere juxta Sacrorum Canonum definitiones judicamos -- Jubet igitur, illos ſeparari, utpote nullum Matrimonium, ut habet Gloſſa; & inſimul hoc declarat juxta antiquiores Canones. Concilium Troslejanum circa annum 909. ſub Sergio III. *cap.* 8. decernit -- Nullus Deo devotam Virginem, nullus ſub Religionis habitu conſiſtentem, ſive viduitatis continentiam profeſſam, vel ſui proximam generis illicito Connubio, aut vi, aut conſenſu, accipiat Conjugem; quia nec verum poterit eſſe Conjugium, quod a meliori propoſito deducitur ad deterius, & ſub falſi nominis culpâ, inceſtivâ pollutione, & fornicationis immunditiâ perpetratur -- Triburienſe Concilium an. 895. habitum idem ſtatuit *Cap.* 23. -- Si quis Sacro velamine conſecratam in Conjugium duxerit .... Verbo Domini, & Canonica auctoritate in hac Sancta Synodo præcipimus, ut omnino ſeparentur, & juramento colligentur, ulteriùs ſub uno non cohabitent tecto, nec familiari frui colloquio ... aut pariter ullam habere communionem, unde ſuſpicio illecebroſi deſiderii, aut ſcandalum libidinoſi facti juſte poſſit oriri -- Toletanum IV. an. 633. habitum in eandem confluit Sententiam *Cap.* 51. -- Nonnulli Monachorum egredientes a Monaſterio, non ſolùm ad Seculum revertuntur, ſed etiam Uxores accipiunt. Revocati in eodem Monaſterio, a quo exierant, pœnitentiæ deputentur, ibique deleant crimina ſua, unde deceſſerunt -- Ex his compertum quiſque habere poteſt, ante Innocentium II. Eccleſiam nullum crediſſe Matrimonium poſt ſolemne votum celebratum.

Verbo Domini, idest divino præcepto nullis Conjugium cum voto ſolemni initum.

Idem habes ex momentis antiquioribus Gregorio Magno. Concilium Turonenſe II. celebratum juxta P. le Cointe an. 566., adeoque ante laudatum Gregorium, *Can.* 15. habet -- Si qui in Monaſterio converſi ſunt, aut converti voluerint, nullatenus exinde habeant licentiam evagandi, nec quod abſit, ullus eorum Conjugium ducere, extranearum Mulierum familiaritatem habere, nam ſicut ſupra dictum eſt, ſi Uxorem duxerit, excommunicetur, & de Uxoris malæ ſociatæ conſortio etiam Judicis auxilio ſeparetur -- Quid clarius ad irritas declarandas hujuſcemodi Nuptias? Hybernenſe ſub S. Patritio circa annum 450. -- Virgo, quæ voverit Deo, ſi permaneat caſta, & poſtea nupſerit carnalem Sponſum, excommunionis ſit, donec convertatur. Si converſa fuerit, & dimiſerit adulterium, pœnitentiam agat, & poſtea non in una Domo, nec in una Villa, habitent -- Ante Hybernenſe habemus Toletanum I. circa annum 400. congregatum, quod decernit *Can.* 16., ut Mulier ſolemniter Deo Sacra -- Quæ Maritum acceperit, non admittatur ad pœnitentiam, niſi adhuc vivente ipſo Viro, caſte vivere cœperit, aut poſtquam ille deceſſerit -- Per ea verba: *Adhuc*

vivente

vivente ipſo viro, *caſte vivere cœperit*, ſatis innuitur ſeparatio extrinſeci, ut ſic dicamus, conjugalis vinculi, quod revera non eſt; aliàs Canon non quid magis importaret pro ea, quæ poſt votum intentando Matrimonium Viro copulatur, ac pro ea, quæ poſt votum abſolute peccat: cum hanc quoque a pœnitentia rejiciat, niſi peccare deſinat, ut prima pars Canonis explicat -- Devotam pec-
„ cantem non recipiendam eſſe in Eccleſia
„ cenſemus, niſi peccare deſierit --

69 Dicit Jueninus, *ubi ſupra*, verba præcitata non arguere ſeparationem quoad vinculum contracti Matrimonii, ſed tantùm quoad thorum; hanc enim præcipiebant Canones publice pœnitentibus, præſertim cum utraque Pars in ipſo Nuptiarum contractu peccaret.

RESP. Marcus Antonius de Dominis *lib. 2. Reipub. Eccleſiaſtica cap. 11. num.* 47. aſſerit, Canonem Toletanæ Synodi alludere ad Statutum Innocentii I. *Epiſt. 2. ad Vitricium cap.* 12. quamvis perperàm adſtruat, correctivum eſſe ejuſdem Statuti -- Reſpondeo,
„ *inquit*, Concilium hoc mitigaſſe in parte
„ Statutum Innocentii -- Videamus igitur quid ſentiat hac ſuper re laudatus Pontifex, qui eodem ævo regebat Eccleſiam. Igitur laudato capite habet -- Item quæ Chriſto
„ ſpiritualiter nupſerunt, & velari a Sacer-
„ dote meruerunt, ſi poſtea vel publice nu-
„ pſerint, vel ſe clanculò corruperint, non
„ eas admittendas eſſe ad agendam pœniten-
„ tiam, niſi is, cui ſe junxerat, de Seculo
„ receſſerit. Si enim de omnibus hæc ratio
„ cuſtoditur, ut quæcunque, vivente Viro,
„ alteri nupſerit, habeatur adultera, nec ei
„ agendæ pœnitentiæ licentia concedatur,
„ niſi unus ex eis defunctus fuerit, quantò
„ magis de illa tenenda eſt, quæ antea im-
„ mortali ſe Sponſo conjunxerat, & poſtea
„ ad humanas Nuptias tranſmigraverit -- His palam fit, nullum fuiſſe intentatum Conjugium; comparat enim hujuſcemodi Conjugium Conjugio ab illa contracto, quæ, vivente Viro, alteri nupſerit, quod plane nullum eſt; & ſicut Pontifex huic denegat licentiam agendi pœnitentiam, niſi unus ex eis fuerit defunctus, ita eandem denegat Sacræ Virgini, donec Vir fato functus fuerit. Loquebatur enim Innocentius de illis Virginibus, quæ cum poſt velum publice acceptum nupſiſſent, a Viris diſcedere nolebant; his porro pœnitentia uſque ad Viri obitum interdicebatur; & meritò quia in libidinoſo crimine perſeverare volebant. Cur verò non præceperit, eas vel invitas a Viris ſeparari, ea cauſa eſt, quia Eccleſiaſticis tantùm, non Civilibus pœnis eas perſequendas cenſuit; idcirco erga illas non Civilem, ſed Eccleſiaſticam poteſtatem exercere voluit. Si igitur Innocentius nullum declarat Matrimonium a Virgine Deo Sacra contractum, idem decernere dicendum eſt Concilium Toletanum, ſi in ſuo Canone ad Canonem Innocentii alludit; adeoque ibidem non agit de ſola ſeparatione quoad thorum, exiſtente revera maritali vinculo.

70 Eodem Seculo, anno ſcilicet 451. in Generali Chalcedonenſi Synodo *Can.* 16. ſtatutum eſt -- Si qua Virgo ſe Deo dedica-
„ verit, ſimiliter & Monachus, non licere
„ eis jungi Nuptiis. Si verò inventi fuerint
„ hoc facientes, maneant excommunicati.
„ Statuimus verò, poſſe in eis fieri humani-
„ tatem, ſi ita probaverit loci Epiſcopus --

Ex ultimis verbis colligit Petrus Martyr, poſſe Epiſcopum permittere Sanctimonialium Conjugia, & Marcus Antonius *loc. cit. num.* 37. Canonem ſequentibus explicat -- Hoc eſt
„ confitentibus ſe peccaſſe, tollat ab eis ex-
„ communicationem, & patiatur eos ſine
„ illa frui Matrimonio -- Et Jueninus hoc unum aſſerit, velle Patres, niſi ut pœnitentiæ addicantur, circa quam poterit mitiùs agere Epiſcopus, ſed nullimode ipſos præcipere ſeparationem.

Verùm ſatiùs eſt Triburienſis Concilii adoptare ſenſa, quàm ſive Hæreticorum, ſive etiam aliorum ſequi interpretationem. Itaque laudata Synodus *Cap.* 23., de quo nonnulla ſuperiùs dedimus, ſed impræſentiarum integrum referre caput operæ pretium erit, habet -- Si quis Sacro velamine conſecratam
„ in Conjugium duxerit, & poſt dicatum
„ Deo propoſitum inceſta fœdera, ſacrilega-
„ que miſcuerit, ut in Conſtitutis Gelaſii Pa-
„ pæ *cap.* 20. legitur, protinus æquum eſt,
„ a Sacra Communione detrudi, & niſi per
„ publicam, probatamque pœnitentiam om-
„ nino non recipi; ſi tamen pœnituerint,
„ tranſeuntibus de Seculo Viaticum non ne-
„ getur. In Chalcedonenſi Concilio *cap.* 16.,
„ hoc perpetrantes excommunicentur: confi-
„ tentibus, auctoritate Epiſcopi miſericor-
„ dia largiatur. In Epiſtola Papæ Siricii
„ *cap.* 6., Velatæ Deo conſecratæ, ſi abje-
„ cto propoſito Sanctitatis, clanculùm ſacri-
„ lega ſe contagione miſcuerint, vel de illi-
„ citis complexibus publice, & libere filios
„ procreaverint, has impudicas, deteſtabi-
„ leſque Perſonas a Monaſteriorum cœtu, &
„ Eccleſiarum conventibus eliminandas eſſe
„ judicatum eſt, quatenus retruſæ ergaſtulis,
„ tantum facinus continua lamentatione
„ defleant. Unde verbo Domini, & Cano-
„ nica auctoritate, in hac Sancta Synodo præ-
„ cipimus, ut omnino ſeparentur &c. -- Omnino igitur ſeparari debent ſic contrahentes, tum verbo Domini, idest divino præcepto, tum Canonica auctoritate, ſive ex Gelaſio, ſive ex Chalcedonenſi Concilio, ſive ex Siricio derivata.

Triburienſe antiquos Canones renovat.

71 Concilium Carthaginenſe IV. anno 398. celebratum *Can.* 104., cui interfuit S. Auguſtinus, de Viduis profeſſis, quæ ad Nuptias tranſeunt, habetur, quod juxta Apoſtolum damnationem incurrunt; quia primam fidem irritam fecerunt; additurque ſequens cauſalis -- Nam ſi adulteræ Conjuges
„ reatu ſuo ſunt Viris ſuis obnoxiæ, quantò
„ magis Viduæ, quæ Religioſitatem muta-
„ verunt, crimine adulterii notabuntur, ſi
„ devotionem, quam Deo ſponte, non coa-
„ cte, obtulerunt, libidinoſa corruperint
„ voluptate, aut ad ſecundas Nuptias tran-
„ ſitum fecerint -- In hac cauſali Matrimonium illud declaratur nullum, ſicut nullum eſt illud, quod intentatur ab adultera, cui æquiparat Sancta Synodus tranſitum Monialis

ad

ad Nuptias. Verùm quid plura, ubi textus in aperto eſt? proſequitur enim — Quæ etſi, „ violentia irruente, ab aliquo præreptæ fuerint, ac poſtea delectatione carnis, atque „ libidinis, permanere in Conjugio, raptori, „ vel violento Viro conſenſerint, damnationi ſuperiùs comprehenſæ tenebuntur „ obnoxiæ — Non vult igitur, quod in Conjugio permaneant, ſed prorſus ſeparentur.

Nuptiæ ſecundæ quando nullæ.

Obiter placet advertere, dupliciter aliquem poſſe ad ſecundas Nuptias tranſire; vel prima vivente Conjuge, vel eâ defunctâ. Si tranſitus habeatur, vivente priore, ſecundæ Nuptiæ irritæ cenſentur; porro quando Religioſa ſolemniter Profeſſa intentat Conjugium, Conjux alter, ideſt Chriſtus, adhuc vivit, proindeque nullimode nubit.

72 Habemus tandem Concilium Illiberitanum ineunte Seculo III. congregatum, ubi *Can.* 13. — Virgines, quæ ſe Deo dicaverunt, ſi pactum perdiderint virginitatis, „ atque eidem libidini inſervierint, non intelligentes quid amiſerint, placuit, nec in „ fine dandam eis eſſe Communionem. Quod „ ſi ſibimet perſuaſerint, quod infirmitate „ corporis lapſæ fuerint, & omni tempore „ vitæ ſuæ ejuſmodi fœminæ egerint pœnitentiam, & abſtinuerint a coitu, eo quod „ lapſæ potius videantur, placuit, eas in fine „ Communionem accipere debere — Patres veniam, & communionem in fine vitæ illis concedunt, ſi abſtinuerint, ideſt, ſi ſe a prætenſo Marito ſeparaverint; quo loquendi modo irritus declaratur contractus.

Gaſpar Jueninus *loc. ſupra cit.* Canonem hunc intelligit de Virginibus lapſis, per ſimplicem fornicationem, ſecus per tranſitum ad Nuptias, de quibus in eo Canone nulla occurrit mentio.

Verùm Canon communiter de Nuptiis accipitur, ut Gloſſa *27. quæſt. 1. Can.* 25.— „ Quod ſi Virgines votum continentiæ frangentes nupſerint — Aliàs nulla de Conjugio mentio habetur; ſiquidem quod nuſquam fuit, in proprietate ſermonis Conjugium nuncupari non debet.

73 Si quis autem, ut harum auctoritatum vim relevet, cum cit. Juenino diceret, ex illis probari, votum ſolemne Religioſorum alicubi quidem primis Eccleſiæ Seculis diremiſſe Matrimonium, ſecus ubique; facilè revincitur. Nam, ut vidimus ex Auguſtino — Quod Univerſa tenet Eccleſia, nec „ Conciliis inſtitutum, ſed ſemper retentum „ eſt, non niſi Apoſtolica auctoritate traditum rectiſſime creditur — Porro ſi ex Apoſtolica auctoritate, immo & divina, habetur bujuſmodi impedimentum, ſane ubique vigere debuit; non enim Jus Divinum alicubi obligat, alicubi non obligat. Addes quod Œcumenica Concilia, quæ utique pro Univerſa Eccleſia Canones præſcribunt, de hoc impedimento ſermonem habuere: ut de Chalcedonenſi dictum eſt; ergo. Notandum etiam, nos retuliſſe Concilia ex omnibus fere Nationibus: etenim pro Hiſpania retulimus Illiberitanum, & Toletanum, pro Hybernia Hybernenſe, pro Gallia Turonenſe, pro Africa Carthaginenſe &c.; ergo jure aſſerere poſſumus, hanc fuiſſe totius Eccleſiæ Sententiam.

74 His concinunt priorum Seculorum Patres. S. Baſilius *Lib. de vera Virginitate* circa medium habet — Cum enim Virginitatem Domino profeſſæ ſint, carnali poſtmodum voluptate male blandâ delinitæ, „ ac devictæ, ſtupri ſcelus honeſto Conjugii „ nomine obtegere cupiunt. Non ignorant „ hujuſmodi, quamvis ignorantiam ſimulanti, quæ Sponſi dexteram, & fœdera „ prævaricata ſit, eam nec illius ultra eſſe „ Sponſam, quem nequitiæ dans manus dereliquit; neque ejus Uxorem per ullas leges dici poſſe, cui ſe deſerto Sponſo, libidine incitata, conjunxit — Et infra — „ Conjugium quippe illi in peccatum reputabitur; primum quidem quia peſſimum „ conjunctionis bujus fundamentum voluptatem jecit, prævaricationiſque malum; deinde quia cauſa non eſſet libera, neque enim „ eſt mortuus vir ejus, ut cui vult nubat, „ vivente immortali viro, meritò cenſetur „ adultera, quæ mortalem hominem ob carnis vitia Domini thalamis intulit — Quid luculentius? Si enim bujuſmodi mulier habet viventem virum, cui ſe per votum ſolemne dicavit, jam planc fit, intentatas Nuptias cum mortali Sponſo non ſolùm illicitas, ſed nullas prorſus fore.

Patres priorum Seculorum.

Baſilio ſubſcribit Chryſoſtomus *Epiſt. 6. ad Theodorum Monachum lapſum* — Angelorum ſemel ſocietati junctum, illam relinquere, aut uxoris laqueis implicari, „ adulterii crimen incurrere eſt. Quamvis „ frequens hoc ipſum nuptias voces, ego tamen & adulteriu illud tantò pejus affirmo— Illa adverſativa *Ego tamen* ſatis innuit, Sanctum Doctorem ſentire, non eſſe nuptias; & ſane *ibidem* ſæpenumero eandem doctrinam repetit, cui addit — Nam, ſi mulier proprii „ corporis non habet poteſtatem, ſed vir, „ multò magis hi, qui Chriſto potius, quàm „ ſibi vivunt, conditionem corporis ſui habere non poſſunt — Ubi vides eam eſſe conditionem inter Virginem Deo ſacram, & Chriſtum, quæ uxorem inter, & maritum intercedit: ſed uxor, vivente marito, irritum facit ſubſequens Conjugium; ergo itidem Virgo Deo ſacrata, dum carnale intentat Matrimonium.

Bellarminus, Poſſevinus, aliique, male audiunt Tractatum Sancti Ambroſii *ad Virginem lapſam*, tamquam Novatiano errori faventem: adeoque Sancto Ambroſio abjudicant; tamen Natalis Alexander abſolute non reprobat. Ibidem igitur legitur — Quæ ſe „ ſpopondit Chriſto, & Sanctum velamen „ accepit, jam nupſit: ſed immortali juncta „ eſt viro; etiamſi voluerit nubere communi „ lege Conjugii, adulterium perpetrat, ancilla mortis efficitur — Si autem ſecundæ Nuptiæ cum homine celebratæ ſubſiſterent, utvis forent illicitæ, non tamen adulterinæ dicerentur.

S. Hieronymus *adversùs Jovinianum* relatus *diſt. 27. Can. 9.* — Virgines, quæ poſt „ conſecrationem nupſerunt, non tam adulteræ ſunt, quàm inceſtæ — Ejuſdem labii ſunt ceteri Patres, quos referre non vacat, cum præcitata monumenta abunde ſufficiant ad evincendam doctrinam priorum Seculorum

circa nullitatem intentati Matrimonii poſt ſolemne Religioſæ Profeſſionis votum. Ex his tamen placet ſubſequens argumentum inſtituere.

75 Ex laudatis Conciliis, & Patribus, in aperto eſt, ſub exordio naſcentis Eccleſiæ extitiſſe Monachatum in ſua proprietate per tria ſolemnia vota conſtitutum: ſed Monachatus hujuſmodi ex natura ſua irritum facit ſubſequens Matrimonium; ergo tunc temporis nullum fuit Conjugium ſubſequens in Perſona ſolemnibus votis adſtricta. Min. evincitur. Nam SS. PP., & Concilia æquiparant Nuptias cum Chriſto celebratas, media Religioſa Profeſſione, Nuptiis celebratis inter homines: ſed Nuptiæ priores, vivente altero ex Conjugibus, ſubſequens dirimunt Matrimonium; ergo pariter in noſtro caſu.

Elucidatur argumentum. Ex natura legitimi, perfectique contractus, quoties res eſt uni perfecte tradita, nullus efficitur contractus, per quem ejuſdem rei intentatur traditio alteri; quia per legitimam, perfectamque traditionem, dominium etiam poſſeſſivum transfertur; translato autem perfecto rei dominio, nulla ſupereſt poteſtas in ordine ad aliam dominii translationem. Sed ſolemnis Profeſſio perfectam dicit traditionem totius Perſonæ in Deum: cum ab ipſo, mediis Eccleſiæ Miniſtris, poſitive acceptetur; ergo ex natura ſua aliam quamcumque traditionem hominibus factam irritat. Sicut, quia ratione ſervitutis omnia opera mancipii ſunt ſub poteſtate Domini, ideo omnis donatio, & venditio a mancipio intentata nulla eſt, & ſi eodem modo translata eſſet Perſona, mancipium nubere non poſſet; ita, quia per ſolemnem Profeſſionem translata eſt in dominium Dei Perſona Monachi, nulla eſt traditio poſtmodum tentata per Matrimonium.

Profeſſio dicit perfectam traditionem in Deum.

SOLVUNTUR MOMENTA CONTRARIA.

76 OBJIC. I. Non minùs intervenit obligatio juris divini, traditio, promiſſio, & conſecratio, in votis ſimplicibus conſtituentibus Religioſum Statum, atque Sacræ Ordinationi annexis, quàm in votis ſolemnia Religioſæ Profeſſionis: atqui in illis Eccleſia diſpenſare poteſt; ergo etiam in iſtis.

RESP. Argumentum firmat aſſertionem noſtram. Nemo unus ex Catholicis Adverſantibus noſtris dicet, abſque diſpenſatione poſſe Religioſum ſolemniter Profeſſum valide inire Matrimonium; & tamen, nulla diſpenſatione præmiſſa, poteſt quis, ſtante ſimplici caſtitatis voto, valide Conjugium contrahere. Abſque ulla diſpenſatione, ſi a Societate Jeſu dimittantur habentes vota ſimplicia conſtitutiva Status Religioſi, poſſunt Nuptias celebrare. Itidem nullus aſſerere audebit, Religioſum ſolemniter profeſſum, perſeverante Religioſo Statu, poſſe habilem reddi ad Nuptias; & tamen Sacer Altaris Miniſter, diſpenſatione accedente, poterit capax fieri ad contrahendum, ut innuit S. Thomas 2. 2. *quæſt.* 88. *art.* 11. Itaque latum intercedit diſcrimen inter præcitata

Diſcrimen inter vota ſimplicia, & ſolemnia.

in votis ſimplicibus non intervenit perfecta traditio, perfectaque translatio dominii in Deum; & quamvis conſtituant Statum, ut in Societate, non ſunt abſoluta, ſed conditionata, ut refert Vaſquez 1. 2. *diſp.* 65. *cap.* 8. *num.* 84. -- Emittuntur vota a Scho„ laſticis, & Coadjutoribus Noſtris, ut ſub „ conditione quadam, quæ initio ingreſſus „ omnibus manifeſtatur, emittantur -- Hanc explicat conditionem *num.* 86. -- Sub ea ta„ cita conditione vovit, quandiu Societas „ ipſum retineret -- ita ut, ſecuta dimiſſione, ceſſant vota, ut in ſua Extravag. *Aſcendente Domino* Gregorius XIII. affirmat. In Sacra Ordinatione habetur quidem inauguratio, quæ ab Eccleſia auferri nequaquam poteſt; verùm eidem non eſt eſſentialiter annexum continentiæ votum. Vota ſolemnia & plane abſoluta ſunt, & perfectam, perpetuamque important traditionem, & Statui Religioſo eſſentialiter connectitur votum continentiæ.

77 OBJIC. II. Religioſa Profeſſio habet a ſolemnitate indiſſolubilitatem: ſed hujuſmodi ſolemnitas ex ſola Eccleſiæ inſtitutione orta eſt; ergo indiſſolubilitas Profeſſionis Religioſæ ab Eccleſia auferri poteſt. Minor habetur ex Bonifacio VIII. in Cap. *unico de Voto in* 6., ubi Pontifex ad Biterrenſem Epiſcopum habet -- Quod votum debeat dici „ ſolemne, nec ad dirimendum Matrimo„ nium efficax nos conſulere voluiſti. Nos „ igitur attendentes quod voti ſolemnitas ex „ ſola conſtitutione Eccleſiæ eſt inventa, „ Matrimonii verò vinculum ab ipſo Eccle„ ſiæ Capite rerum omnium Conditore, „ ipſum in Paradiſo, & in Statu innocentiæ „ inſtituente, unionem, & indiſſolubilita„ tem acceperit: præſentis declarandum du„ ximus oraculo Sanctionis, illud ſolum vo„ tum dici ſolemne, quantum ad poſt con„ tractum Matrimonium diſſolvendum, quod „ ſolemnizatum fuerit per ſuſceptionem Sacri „ Ordinis, aut per Profeſſionem expreſſam, „ vel tacitam factam alicui de Religionibus „ per Sedem Apoſtolicam approbatis -- Et Gregorius XIII. Conſtit. *Aſcendente Domino* coarguens aſſerentes, Alumnos Societatis emittentes vota ſimplicia non eſſe vere, & proprie Religioſos, habet -- Non confide„ rantes voti ſolemnitatem, ſola Eccleſiæ „ Conſtitutione inventam eſſe, triaque hu„ juſmodi Societatis vota, tametſi ſimplicia, „ ut ſubſtantialia Religionis vota ab hac Sede „ fuiſſe admiſſa, illaque emittentes in ſtatu „ Religionis vere conſtitui, quippe qui per „ ea ipſa ſe Societati dedicant, atque actu „ tradunt, ſeque divino ſervitio mancipant -- ergo.

RESP. Poſſemus, ut argumento fiat ſatis, duplicem diſtinguere ſolemnitatem: unam intrinſecam, & eſſentialem, quæ conſiſtit in abſoluta traditione Deo facta, & abſolute acceptata, ſtante habilitate Perſonæ ad profitendum: extrinſecam alteram, quæ verſatur in ritibus, & conditionibus ab Eccleſia præſcriptis ad valorem Profeſſionis; non aliter a Matrimonio, in quo intrinſeca ſolemnitas ſita eſt in actibus mutuæ traditionis, & extrinſeca in ritibus ab eadem Eccleſia

Solemnitas voti duplex.

cleſia decretis. Prima ſolemnitas eſt juris divini conſtituentis ſtatum perfectionis, tanquam ſingulare bonum Evangelicæ legis; & hæc extra Eccleſiæ juriſdictionem eſt quoad diſſolutionem. Extrinſeca eſt humani juris poſitivis Statutis variabilis. Verùm his non indigemus; quoniam Bonifacius in laudata auctoritate nobis tutam ſternit viam. Ultro damus, totam ſolemnitatem eſſe ab Eccleſia; ſed negamus inde, ſolemnem Profeſſionem eſſe diſſolubilem. Diſcriminantur namque voti ſolemnitas, & voti ſolemnis eſſentia; ſicut longe diverſum eſt Matrimonii ſolemnitas, & Matrimonii eſſentia. Solemnitatem Conjugii Fidelium totam præſcribit Eccleſia, quæ nullum voluit, ſi Parochi, & duorum Teſtium deſit præſentia; & tamen ad unum omnes fateantur, oportet, in hoc non conſiſtere eſſentiam Conjugii, ſed in abſolutis actibus mutuæ traditionis, illa ſolemnitate comite, & ab eſſentia indiſſolubile oritur vinculum, non quidem ab Eccleſia, ſed a Capite rerum omnium Conditore, ut loquitur Pontifex. Similiter totam Religioſæ Profeſſionis ſolemnitatem præſcribit Eccleſia, nullamque dicit Profeſſionem, hanc irritam decernit, ſi Religio non ſit approbata, ſi annus probationis non præmittatur &c.; ſed voti ſolemnis eſſentia ex his non conſurgit, ſed ex actibus perpetuæ actualis traditionis, & acceptatæ in perpetuum translationis, unde immediate vinculi obligatio habetur, & hæc obligatio ad lineam ordinis ſuperioris aſcendit; quod ſimiliter in Conjugio videre eſt, in quo, præmiſſa, ſeu comitante diſpoſitione ab Eccleſia præſcripta, reſultat ratio Sacramenti, ſignificatio conjunctionis Chriſti cum Eccleſia, vinculi indiſſolubilitas, quæ non Eccleſiaſtici, ſed divini Juris ſunt.

Idem alio evincitur exemplo. Jus civile totam præcipit ſolemnitatem neceſſariam ad valorem v. g. donationis inter vivos, vel Teſtamenti confirmandi per mortem, ita quod, illis non appoſitis conditionibus, nulla cenſetur donatio, nullumque Teſtamentum; attamen omnibus rite perſolutis conſurgit obligatio ordinis naturalis; & potiſſimùm facta translatione rei donatæ, vel hæreditatis, nequit Magiſtratus, ſpectato jure, rem illam, aut hæreditatem a Poſſeſſore auferre: quod ſi translatio in Perſonam alienigenam facta ſit, neque urgente communi bono ſpoliari poteſt. Ita impræſentiarum loquendum eſt; obſervatâ Religioſæ Profeſſionis ſolemnitate ab Eccleſia ſancitâ, exoritur obligatio alterius ordinis; proindeque ab humana poteſtate indiſſolubilis evadit.

Quod ex Gregorio refertur, nobis arridet. Vota ſimplicia Societatis, quamvis veros efficiant Religioſos, non tamen faciunt eos ſolemniter Profeſſos; non ob aliud ſane, niſi quia traditio illa non eſt plane perfecta, & quoquoverſus abſoluta; hinc Eccleſia non eam Dei nomine adoptat ſimpliciter pro omni caſu. In profeſſione verò ſolemni & traditio abſoluta cenſetur, & Eccleſia eam in perpetuum Dei nomine acceptat, fitque illico Juris divini; quo modo cum Procurator nomine alterius conſenſum partis contrahentis, remve ultro oblatam, acceptat, translatio immediate vertit in principalem, nec amplius ſub poteſtate Procuratoris eſt revocatio.

78 OBJIC. III. Non minùs eſt inſeparabilis ab homine Religioſo Profeſſio, quàm conſecratio a Calice Sacris deputato: ſed Calix hujuſmodi, urgente neceſſitate, aſſumi poteſt ad laicales uſus, & manente eodem ſubjecto per ablationem formæ Calicis auferri conſecratio; ergo eodem exiſtente homine, auferri, & ſeparari poterit Profeſſio, proindeque ad Conjugium aptari.

RESP. Calix abſque ulla execratoria actione, aſſumi valet, ſi occurrat neceſſitas, ad laicalem uſum, puta ad dandum medicamen Infirmo periclitanti, & aliud ad id non ſuppeteret medium, & abſolute Calicis figura ab ipſa materia, puta argento, ſejungi valet; nil autem horum concedere poſſunt Adverſarii in caſu Religioſi Profeſſi. Negatur itaque a Calice ſeparabilem eſſe conſecrationem; dum ſiquidem figura tollitur, deſtruitur Calix, & remanet argenti maſſa; ex quo infertur, per mortem ſeparari ab homine Profeſſionem Religioſam, quia per mortem deſinit homo.

79 OBJIC. IV. Id quod ſi a principio adeſſet, impediret, ne votum fieret, eſt ſufficiens cauſa diſpenſandi poſt factum: ſed bonum commune v. g. pax Regni, eſt ſufficiens cauſa, ne votum fiat, cum homo teneretur non vovere; ergo ſi commune bonum occurrat poſt votum, ſufficiet ad diſpenſandum ſolemniter Profeſſum.

RESP. Si ante contractum Matrimonium timerentur ex eo mala, eaque gravia, teneretur homo non contrahere; verùm ſi Matrimonio inito eadem mala immineant, diſſolvi nequaquam poteſt. Sic in noſtro caſo commune bonum utique impedire poteſt ſolemnem Deo conſecrationem; ſed poſt hanc nulla eſt in Terris poteſtas, quæ illam auferre poſſit.

Plura facta tenent quæ fieri non valent.

80 OBJIC. V. Si in ſolemni voto conditionata involvitur acceptatio, videlicet, niſi obſtet commune bonum, & ſupremus Princeps aliter non decernat, datur poteſtas voti diſpenſativa: ſed in voto ſolemni hujuſcemodi conditio implicatur: eſt enim lex particularis, & aliàs in hiſce legibus duplex illa conditio ſpectatur; ergo.

RESP. Conjugium eſt lex particularis, & conſummatum poteſt eſſe communis boni impeditivum v. g. propter ſterilitatem; & tamen non contrahitur cum illa duplici conditione, nec diſſolvi poteſt. Ita in noſtro caſo. Jus namque naturale obligat ad providendum communi bono licitis, & poſſibilibus mediis, & non aliter. Leges itaque dupliciter particulares nuncupantur; vel quia pro inſtitutionis fundamento non niſi hominis voluntatem reſpiciunt; vel quia applicationem quidem habent a voluntate, ſed aliunde illas inſtitutas agnoſcit, utroque illis ſubjicit. Ubi leges ſunt primo modo particulares, duplicem relatam conditionem involvunt. Sed lex Matrimonii, ſicut & Profeſſionis Religioſæ particulares ſunt ſecundo modo, quatenus divinæ ſunt inſtitutionis ſimpliciter, quibus libere homo ſe ſubjicit; unde nulla poteſtas eſt invenire, quæ a tali lege relaxet.

Leges particulares in duplici differentia.

81 OBJIC. VI. Nequit homo Eccleſiæ præripere privilegia extraordinariæ poteſtatis conceſſa per ea verba Joan. 21. *Paſce oves meas*: ſed aſſertio noſtra hujuſcemodi privilegia abnegat: urgente ſiquidem neceſſitate periclitantis Fidei, niſi Religioſus ſolemniter profeſſus nubat, denegatur Eccleſiæ extraordinaria poteſtas diſpenſativa voti ſolemnis; ergo.

RESP. Aſſertio noſtra nullum ſane privilegium laudatis verbis Eccleſiæ conceſſum imminuit, infirmatve; immo Eccleſiæ jura mire propugnat, cum ipſa explicet conſone ad Scripturæ regulas. Et ſane quis uſquam dicet, lædere Pontificiam poteſtatem, qui affirmaret Supremum Hierarcham non poſſe conſummatum diſſolvere Matrimonium, non poſſe mutare Sacramentorum materiam, etiam periclitante communi bono? Cur igitur eadem impræſentiarum non recurrit ratio?

82 OBJIC. VII. Hæc prædicatio, *Petrus eſt Religioſus*, eſt accidentalis, ſicut hæc, *Petrus eſt albus*: ſed eſſe album eſt ſeparabile a Petro; ergo etiam eſſe Religioſum.

RESP. Hæc prædicatio, *Petrus eſt uxoratus*, eſt accidentalis, ſicut hæc alia, *Petrus eſt cæcus*; & tamen eſſe uxoratum non eſt auctoritate Eccleſiæ a Petro ſeparabile, nec naturali virtute eſſe cæcum; ergo ſimiliter in noſtro caſu. Sunt enim denominationes quædam, quæ accidentales dicuntur, quia rei ſecundùm ſua eſſentialia conſtitutæ ſuperveniunt; verùm ſuppoſita earundem applicatione, efficiuntur inſeparabiles, & velut eſſentiales. Eſſe Religioſum ſecundùm ſe eſt ſeparabile a Petro; ſecus Petro perfecte Deo ſacrato per vota; nam ſub hac conſideratione intelligitur perfecta traditio conſecrativa perſonæ. Unde licèt hæc propoſitio, *Petrus eſt Religioſus*, ſit abſolute accidentalis, hæc tamen eſt neceſſaria, *Petrus Deo traditus per Profeſſionem eſt Religioſus*, proindeque immutabilis.

Quædam accidentalia a ſubjecto inſeparabilia.

83 OBJIC. VIII. Latria, & Charitas ſunt virtutes ſolemni voto excellentiores: illæ namque immediate Deum reſpiciunt, hoc verò non immediate; ſed in Eccleſia admittitur poteſtas diſpenſandi in voto Latriæ, & Charitatis; ergo etiam in voto ſolemni.

RESP. Indiſſolubilitas non attenditur penes objectum perfectius, ſed penes propria conſtitutiva. Euchariſtia indubie eſt Sacramentum aliis excellentius; & tamen eſt iterabilis, quod de omnibus aliis non verificatur. Nobilius eſt vinculum Epiſcopalis conſecrationis ad Eccleſiam, quàm vinculum conjugale: illud enim perfectius habet objectum; & tamen illud diſſolvi poteſt, ſecus iſtud. Votum itaque ſolemne ex ſuis intrinſecis perfectam dicit, atque adæquatam Deo traditionem; ideoque vovens caſtitatem ad mortem uſque profitetur, & Deus hoc modo acceptat.

Rerum conſtitutiva ſpectanda.

84 OBJIC. IX. Si pereunte humano Genere, tantummodo Monachi, & Sanctimoniales ſupereſſent, tenerentur, ne tota Gens periret, ſimul nubere: ſed hoc illicitum foret, niſi accedente diſpenſatione; ergo hæc eſt poſſibilis; adeoque adeſt in Pontifice hujuſmodi poteſtas.

A RESP. Argumenta hujuſmodi non urgent, cum limites Providentiæ a Deo conſtitutæ in regimine Univerſi tranſcendant. Ceterum recurrit inſtantia de Matrimonio conſummato. Si enim omnes Uxorati eſſent ſteriles, poſſet ne Eccleſia diſſolvere Matrimonium conſummatum, ne humanum Genus periclitaretur? Si nec gutta aquæ ſupereſſet, & milleni forent Infantes baptizandi, poſſet ne diſpenſari, ut collatio Baptiſmi fieret in lacte? In eo igitur conficto caſu illi nec nubere tenerentur, nec poſſent; ſicut qui nihil habet, nec tenetur, nec poteſt opem præſtare extremæ indigenti. Deberet tamen tunc temporis Eccleſia precibus Deum exorare, ut divinam voluntatem manifeſtaret; quod ſi B certa fieret revelatio de propaganda ulteriùs ſpecie, ipſum ſpecialiter, abſoluto ſuo dominio, diſſolvere ſolemnis Profeſſionis vinculum intelligeremus.

Deficientibus hominibus Religioſus non poſſet nubere.

85 OBJIC. X. Ubi eſt eadem ſpecies rerum conſtitutiva, eædem ſunt proprietates: ſed voti tum ordinis, tum ſimplicis caſtitatis eadem eſt ſpecies cum voto ſolemni; ergo eadem eſt proprietas diſpenſationis.

RESP. Conjugium eſt ejuſdem ſpeciei ſive ratum, ſive conſummatum; & tamen illud eſt diſſolubile per Profeſſionem Religioſam, ſecus iſtud. Sunt inter Theologos, qui C propugnant, votum ſimplex a ſolemni diſcriminari. diſcriminari itidem votum Ordinis ab illo Religioſæ Profeſſionis; ſunt & alii, qui omnia ejuſdem ſpeciei volunt. Verùm, utut res ſe habeat, votum ſolemne efficitur indiſſolubile propter conſummatam perfectionem traditionis, & acceptationis divinæ, quæ in aliis non adinvenitur.

Diſcrimen inter votum ſimplex, & ſolemne.

86 OBJIC. XI. Solemne Religionis votum non ſolùm importat continentiam, ſed etiam omnis proprietatis abdicationem; ſed Eccleſia, cum Religioſos ad Epiſcopatum promovet, diſpenſat quoad paupertatis votum: eodem quippe modo, & tenore exD pediuntur Bullæ pro ipſis, ac pro aliis Clericis, qui dubio-procul Eccleſiaſticorum bonorum dominium habent: aliàs prædicti Epiſcopi ad reſtitutionem de male expenſis tenerentur, quod non eſt dicendum, cum hac ſuper re Eccleſia non ſit ſollicita; ergo.

RESP. Perperàm aſſeritur, diſpenſari in paupertatis voto Religioſum Epiſcopum inauguratum, ſed eidem ſolummodo libera bonorum tribuitur adminiſtratio, cum dependentia tamen a Supremo Paſtore, cui etiam obedientiæ voto ſubditur. Bullæ quidem eædem ſunt quantùm ad liberam adminiſtrationem; ſecus quoad dominium. Unde teneretur E ad reſtitutionem, ſi bonis abuteretur; ſed de hoc Eccleſia non eſt ſollicita, vel quia crimen non ſupponit, vel quia talem obligationem relaxat, ipſi namque deberentur Eccleſiæ.

Epiſcopus Religioſus ad paupertatem tenetur.

87 OBJIC. XII. Sicut obligatio voti ſolemnis eſt Juris divini naturalis, ita obligatio juramenti promiſſorii, vel obligatio ſuccurrendi Parentibus ſunt Juris naturalis: atqui in his Eccleſia diſpenſare poteſt; ergo etiam in illo.

RESP. In promiſſione humana alteri facta, atque acceptata, Pontifex diſpenſare nequit;

nequit; quia jam alter dominium habet in re, vel jus ad rem. Cumque in ſolemni voto abſoluta acceptatio facta fuerit a Deo; hinc eſt, quod Pontifex in eo diſpenſare non valeat. Id palam fit in votis ſolemnibus Societatis, quæ majorem utique firmitatem habent ſive coram Deo, ſive coram hominibus, quàm vota ſimplicia Coadjutorum, eaque major firmitas conſurgit ex carentia conditionatæ acceptationis, quæ in ſimplicibus involvitur. Votum ſolemne importat conſummationem ſpiritualis Conjugii in eſſe contractus hominis tradentis ſe Deo acceptanti; adeoque acceptatio abſoluta eſt. Aliàs ſtatus perfectionis, quem vota ſolemnia conſtituunt ad Evangelica conſilia ſpectant, quæ abſolute ſunt Juris divini.

Unde firmitas in voto ſolemni.

88 OBJIC. XIII. Patres in eam confluunt Sententiam, ut validum ſit Matrimonium initum poſt ſolemne caſtitatis votum: ſed hoc ſalvari nequit ſine diſpenſatione; ergo. Major ex mente Hæreticorum impugnantium Statum Monachorum fuſius ſeq. Tomo probabitur. Impræſentiarum Auguſtinum, & Leonem Magnum potiſſimùm adducemus, quibus fidit Jueninus *loco ſæpe cit.*, ubi probare contendit, votum ſolemne caſtitatis non fuiſſe ubique per quinque priora Secula Matrimonii impedimentum dirimens — S. Auguſtini tempore, *ait Eruditus Auctor*, „ fuerunt, qui dicebant, Nuptias Virginum, „ quæ Deo caſtitatem voviſſent, non Nuptias „ eſſe, ſed adulteria, fuerunt, qui negarent; „ iſtis adhæſit Auguſtinus —

I. Itaque ex Auguſtino ſequentem excerpit auctoritatem ex *lib. de bono Viduitatis cap. 10., & ſeq.* — Proinde qui dicunt, ta„ lium Nuptias non eſſe Nuptias, ſed potius „ adulteria, non mihi videntur ſatis acute, „ ac diligenter conſiderare quid dicant... „ Fit autem per hanc minus conſideratam „ opinionem, qua putant, lapſarum a ſancto „ propoſito fœminarum, ſi nupſerint, non „ eſſe Conjugia, non parvum malum, ut a „ Marito ſeparentur Uxores, & cum volunt „ eas ſeparatas reddere continentiæ, faciunt „ Maritos earum adulteros viros, cum ſuis „ Uxoribus vivis alteras duxerint. Quapro„ pter non poſſum quidem dicere a propoſito „ meliore lapſas ſi nupſerint, fœminas, adul„ teria eſſe, non Conjugia: ſed plane non „ dubitaverim dicere, lapſus, & ruinas a „ caſtitate ſanctiore, qua vovetur Deo, adul„ teriis pejores eſſe — Hæc S. Doctor.

II. Leo Magnus *Epiſt. 82. ad Ruſticum Narbonenſem* conſultus de Monachis, qui Uxores accipiunt, non jubet, ut ſeparentur, ſed tantùm ut publicâ pœnitentiâ damnentur — Qui relictâ ſingularitatis (*ſic Can. 12.*) „ Profeſſione ad militiam, vel ad Nuptias „ devolutus eſt, publicæ pœnitentiæ ſatisfa„ ctione purgandus eſt; quia etſi innocens „ militia, & honeſtum poteſt eſſe Conju„ gium, electionem tamen meliorum deſe„ ruiſſe, tranſgreſſio eſt — Sic Jueninus.

RESP. primò quoad ultimam auctoritatem Leonis Magni. S. Pontifex loquitur de Monachis ſimplici voto continentiæ obſtrictis, non verò ſolemni. Etenim *Can.* 14. aperte diſtinguit utrumque votum. Nam *cit. Can.* 12. legitur — Propoſitum Monachi proprio arbitrio, „ aut voluntate ſuſceptum, deſeri non poteſt „ abſque peccato; quod enim quis vovit „ Deo, debet & reddere. Unde qui, relicta „ ſingularitatis profeſſione &c. — Hoc, propoſitum, ſeu votum ſimplex fore, colligitur ex diverſo loquendi modo, quo utitur *Can.* 14., ubi agit de voto ſolemni; hoc namque appellat non ſolùm propoſitum, ſed conſecrationem — Ambigi verò non poteſt crimen „ magnum admitti, ubi & propoſitum de„ ſeritur, & conſecratio violatur. Nam ſi „ humana pacta non poſſunt impune calca„ ri, quid eis manebit, qui corruperint fœ„ dera divini Sacramenti — Quod autem de ſeparatione altum ſilentium habeat, nil mirum; cum de ea jam ſatis diſſeruerit Innocentius I. Deceſſor ſuus, ut vidimus ſuperiùs *num. 69.*

Ad primam auctoritatem, nempe D. Auguſtini.

RESP. Indubie ex S. Auguſtini Sententia datur votum ſimplex non conſtitutivum ſtatus Religioſi, & votum ſolemne, quod Monachalem Statum conſtituit. Nam *Pſal.* 75. duo diſtinguit genera voventium continentiam; in eos nempe, qui continentiam a paupertatis, & obedientiæ voto diſcretam vovent; & in eos, qui, relictis omnibus, caſtitatem, communemque vitam in ſocietate Sanctorum amplectuntur. Similiter S. Doctor adfuit Concilio Carthaginenſi IV., in quo *Can. ultimo* contra Viduas prævaricantes, poſtquam, abjecta laicali veſte, ſub Epiſcopi, & Eccleſiæ teſtimonio, ſeſe Deo dicaverant, pœna decernitur. Porro hoc Viduarum genus ab aliis diſcriminabatur, quæ caſtitatem quidem vovebant, ſed, retenta laicali veſte, in Parentum, Dominorumve domo, caſte vivebant. Loco igitur laudato *de bono Viduitatis* ſermonem non habet de votis Statum Monachalem conſtituentibus, ſed de votis ſimplicibus; nec ibi quidquam innuitur, quod votum ſolemne declaret, immo oppoſitum ex contextu evincitur. Etenim *cap.* 10. harum Viduarum votum comparat cum voto Mulieris conjugatæ, quæ continentiam vovet, quod dubio-procul non eſt, niſi votum ſimplex; cumque hoc non dirimat ſubſequens Matrimonium, jure optimo earum Nuptias malas, ſed non irritas dicit.

Diſcrimen inter votum ſimplex, & ſolemne apud Auguſtinum.

89 DICES. S. Auguſtinus Inſurgit adverſùs dicentes, Nuptias illas nullas fore: ſed nemo unus dicere poterat, ſimplex votum ſubſequens dirimere Matrimonium; ergo illi Auctores loquebantur de Viduis voto ſolemni obſtrictas.

RESP. Minor falſa eſt. Etenim duo breviter notanda occurrunt. Primum eſt, duplex votum ſimplex caſtitatis adinveniri; unum continentiam Deo promittens abſque ullâ prorſus traditione Religioni facta; alterum continentiam Deo promittens cum aliquali imperfecta traditione facta Religioni. Secundum notandum eſt, omnium conſenſu, faciliùs eſſe ſubſequens vinculum impedire, quàm præcedens diſſolvere; adeoque quod valet præcedens diſſolvere Matrimonium ratum, poteſt fortiùs impedire ne contrahatur. His poſitis.

Votum ſimplex duplex.

Non ſolùm Auguſtini ævo, ſed noſtris

hiſce

hiſce temporibus quorundam Scholaſticorum opinio fuit, votum ſimplex traditionem aliquam involvens diſſolvere Matrimonium ratum; adeoque hi Doctores propugnare debebant, votum ſimplea Conjugium ſubſequens impedire juxta doctrinam in ſecundo notando relata. Alios inter Paludanus 4. *diſt.* 27. *quæſt.* 3. *num.* 25. hanc propugnat Sententiam, affirmans, Eremitarum votum non eſſe ſolemne, diſſolvere nihilominus Matrimonium.

90 INSTABIS. S. Doctor tum eo loci, tum *Can. ultimo* Carthaginenſis Concilii, ad probandum, prædictas Viduarum Nuptias fore illicitas, utitur teſtimonio Apoſtoli affirmantis, Viduas illas habere damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt: ſed Apoſtolus loquitur de Viduis habentibus ſolemne caſtitatis votum; ergo & Auguſtinus.

RESP. neg. min. Etenim Apoſtolus de Viduis ſermonem inſtituit habentibus votum continentiæ ſecundùm ſe; agit namque de illis, quæ in obſequium Templi, ſeu in Diaconiſſas eligebantur. Hinc Sancti PP. teſtimonium illud uſurpant ſive pro ſimplici, ſive pro ſolemni voto, ut inde probetur, haud licitum eſſe, ſive nubendo, ſive fornicando, violare promiſſam caſtitatem, nullimode ſpectatis aliis effectibus, qui cum illis connectuntur.

91 URGEBIS. Ibidem Auguſtinus tanquam aliqualiter acutam laudat argumentationem Adverſariorum, verùm eam non adoptat, ea quo abſurda ex illa proveniunt; hæc autem nulla forent, niſi ſupponeret, votum illud fore ſolemne. Vis enim argumenti erat hujuſmodi: ſi ſecundæ Nuptiæ intententur, ſuperſtite priori Viro, nullæ ſunt: ſed Viduæ illæ, medio voto, Chriſto, cui mors ultra non dominabitur, nupſerunt; ergo ſubſequentes Nuptiæ homini factæ irritæ cenſendæ ſunt. Sed in hoc argumento abſurdum involvi affirmat Auguſtinus — Cum „ enim laudabiliter etiam vivente Viro, ex „ ejus conſenſu continentiam fœmina Chri„ſto voveat, jam ſecundùm iſtorum ratio„nem nulla hoc facere debet, ne ipſum „ Chriſtum, quod ſentire nefas eſt, adulte„rum faciat, cui, vivente Viro, nubit — Cumque fœmina non fiat Chriſti Sponſa niſi per votum ſolemne, in aperto eſt, Auguſtinum de eo locutum fuiſſe.

RESP. Ad ſalvandam illationem S. Auguſtini haud neceſſe eſt votum ſolemne, per quod peculiares Nuptiæ Chriſtum inter, & Sanctimoniales, celebrantur: ſed ſat eſt votum quodcunque, per quod aliqua cum Chriſto conjunctio intercedat; ſiquidem fœmina habens Virum, ſi alteri ſui copiam faciat, ſive per ſecundas intentatas Nuptias, ſive alio quopiam modo, Vir ille adulter eſt. Ceterum S. Doctorem non loqui de ſolemni voto conſtituente ſpeciales Nuptias cum Chriſto, ſatis innuitur ſequentibus — Deinde cum primæ „ Nuptiæ melioris ſint meriti, quàm ſecun„dæ, abſit, ut ſanctarum Viduarum iſte ſit „ ſenſus, ut Chriſtus eis videatur quaſi ſe„cundus maritus; ipſum enim habebant & „ antea, quando Viris ſuis fideliter ſervie„bant ſubditæ, non carnaliter, ſed ſpiritua„liter, Virum, cui Eccleſia ipſa, cujus „ membra ſunt, Conjux eſt, quæ fidei, ſpei, „ charitatis, integritate, non in ſolis Virgi„nibus Sanctis, ſed etiam in Viduis, & „ conjugatis Fidelibus tota Virgo eſt -- Quibus apte declarat, ſermonem eſſe de Viduis communem laicalem Statum poſt votum ſervantibus, nec ad Statum peculiarium Nuptiarum, ut illæ ſunt, quæ per ſolemnia vota celebrantur in Religione, tranſierunt. Eundem ſenſum habet Auguſtinus *lib. de Sancta Virginitate cap.* 34. , ubi agit de Viduis, quæ cœlibatum voverant, ſed pœniter Profeſſionis, quia nubere impune non poſſunt; ubi videtur, non excludere impotentiam ſimpliciter ad nubendum, ſed ſolummodo ratione pœnæ, & aliàs votum earum fuerat ſolemne, cum Profeſſio non habeatur per ſimplea votum. Habet itaque eundem ſenſum Auguſtinus, cum etiam hoc loco loquatur de voto ſimplici. Profeſſionem namque in lata quadam, ſed vera ſignificatione uſurpat; indubie enim qui ſimpics caſtitatis votum emittit, caſtitatem profitetur.

Viduæ quædam cum ſimplici voto.

92 OBJIC. XIV. Eccleſia poteſt diſpenſare Religioſos ſolemniter profeſſos, ut Matrimonium contrahant; ergo votum ſolemne caſtitatis non dirimit Matrimonium naturali, aut divino Jure. Sic Jueninus, qui hoc nonnullis, quibus jam factum fuit ſatis, probare contendit; addit tamen, quoſdam Pontifices in hoc diſpenſaſſe, prout apud Feburetium legere eſt, referens ex Mendoſa diſpenſationem relate ad Ramirum — Qui „ licèt in Tomarienſi Cœnobio Ordinis S. Be„nedicti ſolemniter voviſſet, diſpenſatus eſt „ ab Innocentio Papa II., ut mortuo Ger„mano Fratre ſine liberis, nuberet cum Ul„raca Aquitaniæ Ducis, & Pictorium Co„mitis filia — Sic ille.

Alii volunt, Alexandrum III., ſeu Cœleſtinum III. diſpenſaſſe cum Conſtantia filia Regis Siciliæ, ut nuberet cum Henrico filio Imperatoris Friderici Barbaroſſæ.

Surius *Tom.* 1. *die* 8. *Januarii* refert, Alexandrum III. ex Bernardo Juſtiniano *in vita S. Laurentii Juſtiniani* diſpenſaſſe cum Nicolao Monacho de familia Juſtinianorum, ut Uxorem duceret, ad reparandam familiam illam bello fere extinctam.

Additur ex Martino Chromero *lib.* 4. *de rebus geſtis Polonorum*, Benedictum IX., Inſtantibus Populis, vota diſſolviſſe Caſimiri filii Regis Poloniæ, Monachi Cluniacenſis, ut nuberet.

RESP. Huic argumento poſſemus brevibus reſpondere dicendo quod ex enunciatis monumentis non inde colligitur, poſſe abſolute Pontificem diſpenſare, ſed poſſe probabiliter. Ut enim Pontifex licitè, & prudenter ſe gerat in diſpenſando, ſufficit, quod ſequatur dictamen opinionis probabilis, qualis eſt affirmans, poſſe Pontificem cum Religioſis ſolemniter profeſſis diſpenſare; nec requiritur, quod evidenter, aut certò cognoſcat ſe habere poteſtatem ad id, quod facit. Inductive conſtat hoc in diſpenſationibus, & diſpoſitionibus Pontificiis circa alias materias, in quibus ſolent concurrere opiniones contrariæ

Digitized by Google

trariæ probabiles. Sic dicitur, aliquos Pontifices diſpenſaſſe in Matrimonio rato, quia in praxi ſecuti ſunt opinionem probabilem aſſerentem, poſſe Papam ſic diſpenſare; alii verò non auſi ſunt in tali Conjugio diſpenſare, quia judicarunt ſpeculative eſſe certius, quod Papa non habeat talem poteſtatem. Sic erudite loquuntur PP. Noſtri Salmanticenſes *Tract. 20. de Statu Religioſo diſp. 1. dub. 7. num.* 110., ex quibus plura pro hac Controverſia adoptavimus. Ceterum cum iiſdem relatas Hiſtorias rejicimus.

Conficta refelluntur narrationes.

Quoad Ramirum audiamus Natalem Alexandrum *Seculo XII. cap. 11. art. 4.*, qui, poſtquam ex Zurita *in Indicibus rerum ab Aragoniæ Regibus geſtarum lib.* 1. retulit Ramirum a Pontifice Maximo a voto ſolutum, ſubdit -- Pontificiam illam diſpenſa„ tionem fabulæ ſimillimam ſuſpicor, quam „ Zurita ipſe haud certò aſſerit, hac verbo„ rum cautione uſus (*ut ferunt*) &c: *Quod* „ *confirmare liquido haud poſſum*. Præterea „ de Pontifice, a quo hujuſmodi conceſſa „ fertur diſpenſatio non conveniunt Scripto„ res. Quidam ab Anacleto Pſeudopontifice, „ alii ab Innocentio II. datam tradunt. Ter„ tiò Principem fœminam, quam Uxorem „ duxit, quidam *Agnetem*, alii *Mathildem*, „ alii *Urracam* nominant; quidam, ſororem, „ quidam filiam Ducis Aquitaniæ fuiſſe do„ cent. Quartò, nullum ſive Antipapæ Ana„ cleti, ſive legitimi Pontificis Innocentii II. „ diploma hac de re profertur -- Sub his invictis momentis, quis unquam ſtabit relatis ſive a Zurita, ſive a Mendoza?

Quoad ſecundùm de Conſtantia iterum adeamus laudatum Alexandrum, qui rem verſat *Seculo cit. cap. 2. art.* 13. -- Conſtan„ tiam illam Rogerii Siciliæ Regis filiam in „ Monaſterio Panormitano Monialem fuiſſe „ votis obſtrictam, atque a Cœleſtino (ſup„ ple Tertio) ut Henrico V. Imperatori nu„ beret, a votis abſolutam, Recentiores non„ nulli commenti ſunt, quos doctiſſimus Car„ dinalis Baronius luculente refellit, Monia„ lem nunquam fuiſſe, probans ex Gofredi „ Viterbienſis, Hugonis Falcandi, Arnoldi „ Lubecenſis &c. coævorum Scriptorum ſilen„ tio. Epitaphia verò, ex quibus fidem „ huicce commento adſtruere quidam nitun„ tur, adſcititia eſſe probat. Nec a Cœle„ ſtino diſpenſata dici poteſt, ut Henrico V. „ Imp. nuberet, quæ anno 1186. eidem „ adhuc Germaniæ Regi nupſerat, Urba„ no III. Pontifice, ut Gotfridus Viterbien„ ſis teſtatur --

Quoad tertium. Quæ de Nicolao Juſtiniano Monacho Ordinis S. Benedicti adſtruitur diſpenſatio, egregie refellitur a Baronio; nam prout refertur a Surio contradictionem involvit. Affirmatur a Surio, habita diſpenſatio ab Alexandro III., quâ poſitâ, Nicolaum duxiſſe Uxorem, ex qua S. Laurentium Juſtinianum ſuſcepit, qui aliàs ad Epiſcopalem dignitatem aſſumptus fuit ab Eugenio IV., qui annis ducentis quinquaginta ab Alexandro floruit. Alii ut tempora concilient, volunt non S. Laurentii Progenitorem fuiſſe diſpenſatum, ſed alium ex Aſcendentibus. Verùm nec monumenta rem aptè comprobant, nec propugnari ullatenus valent ab ipſiſmet Adverſariis, qui contendunt hujuſcemodi diſpenſationes concedi poſſe non niſi periclitante Regno, aut Catholica Fide; extinctio autem unius familiæ licèt præclariſſimæ non eſt tanti momenti, ut diſpenſandum ſit in voto ſolemni.

Ad ultimum. Auctorum diſcrepantia rem prorſus dubiam reddit. Quidam volunt Caſimirum a Benedicto IX. diſpenſatum; alii a Clemente II. Sunt qui affirmant, vota emiſiſſe vi, & metu cadente in virum conſtantem a Boleslao incuſſum, qui Caſimirum cum Matre exulare coegit, utque ſecurior evaderet, Cluniacenſem habitum induit, quem, audita morte perſecutoris, dimiſit. Hoc colligit Joannes Nicolaï *in additionibus ad ſummam Raynerii* ex libro, cui titulus *Gallia Chriſtiana*, & Gonet *de Matrim. diſp. 9. art. 2.* §. 4. ex Longino rerum Polonicarum Scriptore; idcirco, ubi Baronius *ad an.* 1041., aliique, dicunt, Caſimirum fuiſſe diſpenſatum, intelligendi ſunt de diſpenſatione impropria, quatenus Pontifex nullam declaravit fuiſſe ab initio Profeſſionem.

93 OBJIC. ult. ex Doctrina Juenini *in reſponſione ad objectionem contra 3. Concluſionem*. Vinculum ſolemnis Profeſſionis, & vinculum Matrimonii non habent inter ſe repugnantiam, ſed ſunt compoſſibilia; ergo ſolemnis Profeſſio ex natura ſua non repugnat Matrimonio, ſed id præſtat ex ſola Eccleſiaſtica Conſtitutione, quam Pontifex valet diſpenſare. Ant. prob.

I. Conjuges poſt conſummatum Matrimonium poſſunt ex communi conſenſu ſolemnem Profeſſionem emittere, & conſtitui vere, & proprie in Statu Religionis, retento Connubii vinculo; quod ſatis evincere videtur, Matrimonii, & Profeſſionis vincula inter ſe non repugnare.

II. Licèt ſolemnis Profeſſio ſit hominis traditio facta Religioni, non tamen omnimoda, & totalis: unde ex natura ſua locum relinquit, ut homo naturali utatur facultate ad valide contrahendum Matrimonium; quo pacto licèt homo jure ſervitutis Domino ſe tradiderit, poteſt tamen alteri nubere; ergo,

Diſcrimen inter matrimonium antecedens ad profeſſionem, & hanc ſubſequens.

RESP. Argumenti ſolutionem habemus ex laudatis Noſtris PP. Salmanticenſibus *dub. 6. num.* 78., *&* 85. Admittimus non inveniri repugnantiam, ſed compoſſibilitatem, ſi ſermo, aut comparatio ſit inter Matrimonium antecedens, & ſubſequentem Profeſſionem; negamus tamen, ſi fiat comparatio inter Profeſſionem antecedentem, & ſubſequens Matrimonium. Nam ſicut impotentia, quæ Matrimonium præcedit, illud dirimit: ſecus impotentia ſubſequens; ita in noſtro caſu. Et diſparitas in eo apparet, quod contrahens Matrimonium tradit corpus Uxori, obligando ſe ad reddendum debitum, & ad ſimul cohabitandum: Religioſus autem, qui ſolemniter ſupponitur profeſſus, ſive Deo perfecte traditus ad caſte vivendum, illam nequit traditionem facere, nec talem intentionem habere, atque adeo nequit valide contrahere, atque jus Deo acquiſitum auferre; & conſequenter fieri non valet, quod vinculum præcedentis Profeſſionis cohæreat cum vinculo ſub-

ſubſequentis Matrimonii. Ceterum ubi Matrimonium ſupponitur ratum, aut conſummatum, fieri poteſt, quod unus Conjugum ob adulterium amittat jus exigendi debitum, vel quod ambo ex mutuo conſenſu cedant juri illud petendi, ſimulque habitandi: quo caſu nihil impedit, ut ex pari etiam conſenſu vitam Religioſam ſolemniter profiteantur; proindeque fieri valet, quod vinculum Matrimonii antecedentis componatur cum vinculo ſubſequentis Profeſſionis. Idemque proportionabiliter accidit in exemplo proxime allato impotentiæ comparatæ Matrimonio antecedenti, & ſubſequenti, ut facilè conſideranti conſtabit.

Probatio prima partem ſolummodo, quam concedimus, evincit. Nam in ea fit comparatio Profeſſionis ad Matrimonium antecedens, quod contractum, & ratum jam ſupponitur.

Servus cur nubere poſſit. Ad ſecundam. Res uni tradita, & ſub ejus dominio exiſtens nequit alteri tradi, ſecundùm eam rationem, ſecundùm quam tradita eſt; unde quia Servus traditur Domino, & eſt ſub ejus poteſtate quoad opera, itaut

A Dominus poſſit eo uti quantùm ad omnem uſum prudentem, & ſibi utilem, propterea Servus nequit alteri ſe tradere in ordine ad eadem opera. Conſtat autem quod homo per ſolemnem Profeſſionem traditur Deo, non utcunque, ſed in ordine ad ſervandam omnimode caſtitatem, cujus perpetuum votum in ipſa Profeſſione includitur: traditio verò in Matrimonio concedit Uxori jus in corpus hominis ad uſum Profeſſioni Religioſæ contrarium; ergo Religioſus ſolemniter profeſſus ex natura ipſius Profeſſionis redditur inhabilis ad contrahendum valide Matrimonium, & conſequenter prædicta Profeſſio
B jure naturæ illud dirimit. Quod verò Servus ſe tradat Uxori ad uſum, & finem Matrimonii, non eſt contrarium præcedenti traditioni in ordine ad opera ſervilia; unde una traditio non dirimitur per aliam. Hæc laudati PP. Collegii Salmanticenſis, & quidem egregie *loco citato*, ubi plura ad rem noſtram, ſicut etiam *in dubio ſequenti*, potiſſimùm cum agunt *num.* 117. de Sententia Sancti Thomæ. Plurima & nos dicemus Tomo ſequenti *De Conſiliis Evangelicis*.

DISPUTATIO SEXTA.

DE IMPEDIMENTIS MATRIMONII EX PARTE CONSENSUS.

1 Matrimonii impedimenta in duplici ſunt differentia; alia ſimpliciter impedientia nuncupantur; dirimentia altera. Dirimentia eſſentialibus conſtitutivis Conjugii repugnant; unde conjugale fœdus ſub his invalide contrahitur. Impedimenta impedientia non adverſantur eſſentiæ Matrimonii, ſed ipſum illicitum reddunt, quamquam invalidum non efficiant.

Impedimenta Matrimonii impedientia. 2 Impedientia ſub his verſiculis continentur

Eccleſia vetitum, nec non tempus feriatum,
Atque catechiſmus, crimen, ſponſalia, votum,
Impediunt fieri, permittunt facta teneri.

Prohibitio igitur Eccleſiæ intervenit, quoties Pontifex, Epiſcopus, aut Parochus, ob rationabile momentum Nuptias interdicunt. Hujus violatio indubie lethalem culpam regulariter involvit; cum gravibus mulctentur pœnis delinquentes, ut habetur Cap. 1. *de Matrimonio contracto contra interdictum Eccleſiæ*. Haud tamen inficias imus, cauſam occurrere poſſe a mortali excuſantem.

Tempus feriatum ex Tridentino *Seſſ.* 24. *cap.* 10. comprehendit tempus a Dominica prima Adventus incluſive, uſque ad completum diem Epiphaniæ, & a feria 4. Cinerum incluſive, uſque ad abſolutum diem Octavæ Paſchatis. Sub hoc tamen impedimento non intelligitur Matrimonium abſolute, ſicut & illius conſummatio; ſed ſolummodo ſolemni-

C tas benedictionis, itidem ſolemnis Sponſæ in domum Sponſi traductio, ſolemniora convivia, atque tripudia. Et Tridentinum mox laudato *cap.* 1. non prohibet, Matrimonium ante benedictionem conſummari, ſed ne hoc fiat, hortatur.

Sequitur impedimentum Catechiſmi, quod ſublatum creditur. Contrahebatur namque antiquitùs hoc impedimentum inter Profeſſorem Fidei, quam ante Eccleſiæ januam quis pronunciabat nomine baptizandi, & ipſum baptizatum.

Aliud impedimentum eſt Criminis, quod
D ad ſeptem capita reducitur. Primum eſt inceſtus, quod eſt conſummatum crimen ſcienter, cum Conſanguineis Sponſæ, & e contra. Si crimen hoc fit cum Conſanguineis Sponſæ ducendæ de futuro, eſt Jure novo Tridentini *Seſſ.* 24. *cap.* 4. impedimentum dirimens uſque ad ſecundum gradum; & Jure antiquo Cap. *Tranſmiſſa. De eo, qui cognovit Conſanguineam Uxoris*, impediebat nubere cum quacunque. Si fit cum Conſanguineis Sponſæ de præſenti, impedit cohabitationem thuri. II. Raptus Sponſæ alienæ de
E præſenti, invito Viro, eam de domo abducendo impedit cum quacunque nubere. III. Uxoricidium ſimplex, peractum ſive ex ira, ſive ex vindicta, vel ex alio quocunque motivo, impedit cum quacunque alias Nuptias contrahere, etſi Vir Uxorem deprehenſam in adulterio occiderit; quia lex lata fuit pro quacunque illicita occiſione, Cap. *Quicunque* 33. q. 2. Non tamen extenditur ad Uxores occidentes Viros, utpote ad ſimilia non ita audentes. Diximus Uxoricidium ſimplex; ſi

enim

enim ſit perpetratum animo aliud Matrimonium contrahendi, eſt impedimentum dirimens, & non tantùm impediens. IV Suſceptio Prolis, ideſt, ſi eam abſque neceſſitate baptizet, aut de ſacro fonte levet, aut in Confirmatione teneat, animo negandi debitum alteri. In pœnam itaque inſidiati Conjugii privatur Conjogio in perpetuum, Cap. *De eo* 3. q. 1. V. Qui Presbyterum occidit, atque de crimine convictus fuerit, privatur jure nubendi, Cap. *Qui Presbyterum. De Pœnitentiis, & remiſſionibus*; & meritò quidem, cum ſuſtulerit Miniſtrum ad aſſiſtendum Conjugio deſtinatum. VI. Solemnis pœnitentia pro eo tempore, quo perdurat, a Nuptiis arcet; illud namque tempus non exultationis, ſed luctus eſt. Porro inter crimina receoſetur, non quia crimen involvat, ſed quia illud præſupponit. VII. Impeditur a contrahendo Connubium, qui ſcienter præſumit Monialem Deo ſacratam ſibi in Uxorem aſſumere; quia injuriam Sponſo Chriſto irrogat. Doctores ad unum fere omnes volunt, hoc criminia impedimentum ſote ex oppoſita conſuetudine ſublatum.

Quintum impedimentum oritur ex Sponſalibus. Quæ enim contracta ſunt cum una, impediunt cum altera nobere; eſt ſiquidem contra fidelitatem, & juſtitiam id, quod uni promiſſum eſt, alteri tradere. Si autem legitime diſſolvantur, ceſſat impedimentum.

Ultimum demum impedimentum, quod Matrimonium impedit, eſt ſimplex votum ſive caſtitatis, ſive Ordinis, aut Religioſum Statum ſuſcipiendi, vel non nubendi, ſive abſolutum ſit, ſive ad tempus, expectata v. g. morte Patris; quia bujuſce voti obſervatio juribus Matrimonium conſequentibus repugnat. Hæc ſunt impedimenta, quæ illicitum quidem, ſed non invalidum reddunt Connubium.

3 Impedimenta dirimentia, quæ ſcilicet nullum reddunt Conjugium, quatuordecim enumerantur ſequentibus verſibus deſcripta.

Impedimenta Matrimonii dirimentia.

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus diſparitas, vis, ordo, ligamen, honeſtas,
Si ſit affinis, ſi fortè coire nequibis,
Si Parochi, & duplicis deſit præſentia teſtis,
Raptaque ſit mulier, nec parti reddita tuta.
Hæc facienda vetant Connubia, facta retractant.

Omnia impedimenta dirimentia ad duo capita referuntur.

Hæc porro dirimentia impedimenta ad duo velut fundamentalia capita reducuntur, ad conſenſum videlicet contrahentium, & ad perſonarum idoneitatem; Conjugium namque nihil aliud eſt, quàm voluntarius contractus legitimus inter Perſonas. Ad conſenſum refertur vis, ſeu coactio. Ad eumdem conſenſum reducuntur etiam error, & conditio Perſonæ; etenim nemó cenſetur conſentire in Perſonam, quæ alia eſt ab ea, quæ creditur, nec quis vult Servam ducere, quam liberam ſupponit. Reliqua impedimenta ad perſonæ idoneitatem reducuntur. Ex his quædam abſolute, & reſpectu cujuſcunque Matrimonii inhabiles reddunt; ſecus alia. Nonnulla jure naturæ, nonnulla jure Eccleſiaſtico conſtituta fuere. Naturale impedimentum quodcunque dirimit Conjugium, ſicut etiam votum, Ordo, ligamen; crimen verò, cultus diſparitas, cognatio, aliquos ſolummodo afficiunt. Impræſentiarum ad examen revocamus, quæ ſpectant ad conſenſum, acturi poſtmodum in ſequenti Diſputatione de aliis, quæ Perſonas afficiunt.

4 Ethcrodoxi tria impedimenta, quæ ſe tenent ex parte conſenſus, non renuunt, videlicet errorem, conditionem, & vim; aliud tamen addunt, nempe defectus conſenſus Parentum; itaut Calvinus *lib. 4. Inſtit. cap.* 19. irritas declarat Nuptias filiorum, non interveniente Parentum conſenſu, cui concinunt alii Novatores, de quibus *Controv. III.*, ubi etiam erit ſermo de quibuſdam Catholicis Auctoribus.

Circa enunciata impedimenta plures occurrunt difficultates, quæ dilucide brevibus enucleari non poſſunt; quare diverſis Controverſiis examinandæ ſunt. Pro quo notandum. Conjugium duo importare; & ipſum actualem contractum, quo Conjuges de præſenti mutuò ſe promittunt, traduntque; & vinculum perpetuum, quod ex illa actuali traditione conſurgit. Utrumque reperitur in quolibet legitimo Connubio, ſive in officium naturæ ſit, ſive in eſſe Sacramenti conſideretur.

CONTROVERSIA I.

AN IN MATRIMONIO MUTUUS CONSENSUS SIT ESSENTIALIS.

DICENDUM, in Matrimonio mutuum conſenſum fore eſſentialem.

Pontificum ſenſa circa conſenſum:

5 PROB. I. Pontificiæ Sanctiones eſſentialem agnoſcunt mutuum contrahentium conſenſum; ergo. Ant. evincitur ex Eugenio IV. *in Decreto pro inſtructione Armenorum* — Cauſa efficiens Ma„trimonii regulariter eſt mutuus conſenſus „per verba de præſenti expreſſus — Tridentinum *Seſſ. 24. de Reformatione Matrimonii cap.* 9. declarat, maxime neſarium eſſe Matrimonii libertatem violare, inde ſub anathematis pœna probibet, quod nullus nec directe, nec indirecte cogat — Quominus Ma„trimonia contrabant — Et clariùs *Cap.* 1. — „Dubitandum non eſt, Matrimonia clande„ſtina libero contrahentium conſenſu facta, „rata, & vera eſſe Matrimonia &c. — Et infra — Parochus, viro, & muliere interro„gatis, & eorum mutuo conſenſu intellecto „vel dicat &c. — Innocentius III. *de ſponſalibus, & Matrimonio*. Cap. *Tua Fraternitati*. — Reſpondemus, quod Matrimonium in ve„ritate contrahitur per legitimum viri, & „mulieris conſenſum — Et Cap. *Tua nos* — „Non debet ex illo facto Conjugium judi„care, quoniam ex altera parte defuit om„nino conſenſus, ſine quo cetera nequeunt „fœdus perficere conjugale &c. — Alexander III. *Cum locum* eodem titulo — Cum lo„cum non habeat conſenſus . . . Matrimo„nium autem ſolo conſenſu contrabitur — Nicolaus I. *ad Conſulta Bulgarorum* Cap. *Sufficiat*

ſciat 27. q. 2. -- Sufficiat ſecundùm leges „ ſolus eorum conſenſus, de quorum co„ njunctionibus agitur; qui conſenſus, ſi in „ nuptiis ſolus fortè defuerit, cetera omnia „ etiam cum ipſo coitu celebrata fruſtrantur--

6 PROB. II. Quod abſolute, & ſimpliciter unius eſt, in alterius poteſtatem tranſire nequaquam poteſt, abſque Domini conſenſu: ſed in Conjugio unius corporis poteſtas transfertur in alterum, dicente Apoſtolo 1. ad Corinth. 7. verſ. 4. *Mulier ſui corporis poteſtatem non habet, ſed vir. Similiter autem & vir ſui corporis poteſtatem non habet, ſed mulier*; ergo abſque mutuo conſenſu nequit hujuſmodi translatio juris fieri: Vir enim, ſicut & Mulier ſunt ſimpliciter domini ſuorum corporum. Cumque ex l. *Labeo* 2. *ff. de verborum ſignificat.* in quolibet contractu conſenſus exigatur, potiſſimùm pro matrimoniali erit neceſſarius; cum in eo & tradatur res maxime propria, & pretioſa, & ſub graviſſimo tradatur onere, ad uſum videlicet compartis, quando voluerit, & quoties expoſtulaverit. Argumentum habes ex S. Thoma *in Suppl. quæſt.* 45. *art.* 1. -- „ Unus non accipit poteſtatem in eo, quod „ eſt libere alterius, niſi per ejus conſen„ ſum: ſed per Matrimonium accipit uter„ que Conjugum poteſtatem in corpus alte„ rius, ut patet 1. *Corinth.* 7. cum priùs „ uterque liberam poteſtatem ſui corporis „ haberet; ergo conſenſus facit Matrimo„ nium --

Quod ſui juris eſt, non ſit alterius, niſi accedēte conſenſu.

7 PROB. III. Conjugale vinculum importat ſocialem animorum, corporumque unionem in domeſtica ſocietate, & œconomica familia, idcirco *ad Ephes.* 5. ex conjugali deſponſatione colligit Apoſtolus indiviſam mutuæ dilectionis obligationem, ſicut Chriſtus dilexit Eccleſiam; ſed ſocialis unio, ſicut & mutua dilectio, ut in aperto eſt, ſine mutuo voluntatis conſenſu dari nequit; ergo.

Animorum unio importat mutuum conſenſum.

8 PROB. IV. ex S. Thoma *loco laudato* -- Dicendum quod in omnibus Sacra„ mentis eſt aliqua ſpiritualis operatio, me„ diante operatione, quæ eam ſignificat, „ ſicut per ablutionem corporalem in Ba„ ptiſmo fit ablutio interior ſpiritualis: unde „ cum in Matrimonio ſit quædam ſpiritualis „ conjunctio, in quantum Matrimonium „ eſt Sacramentum, & aliqua materialis, ſe„ cundùm quod eſt in officium naturæ, & „ civilis vitæ, oportet quod, mediante ma„ teriali, fiat ſpiritualis virtute divina; unde „ cum conjunctiones materialium contra„ ctuum fiant per mutuum conſenſum, „ oportet, quod hoc modo etiam fiat ma„ trimonialis conjunctio --

In matrimonio ſpiritualis conjunctio.

SOLVUNTUR OBJECTIONES.

9. OBJIC. I. Illud perperàm cenſetur eſſentiale, quo deficiente, quandoque ſubſiſtit Conjugium: ſed, deficiente conſenſu, quandoque illud ſubſiſtit: nam Eugenius IV. ſupra relatus *num.* 5. appoſuit verbum *regulariter*; ergo.

Reſpondent quidam, eo adverbio uſum Eugenium propter Sponſalia conſenſum per verba de futuro exprimentia, quæ, accedente cohabitatione thori, Jure veteri ante Tridentinum vigente, tranſibant in Matrimonium. Verùm hujuſmodi ſolutio nequaquam cohæret cum Decretalibus enunciatis, quæ longe ante Eugenium emanatæ fuerunt, quaſque eidem apprime perſpectas fuiſſe fas eſt credere.

Itaque dicendum eſt, adverbium illud præpoſitum fuiſſe, cum afficere deberet non quidem conſenſum, ſed verba, huncque ſenſum efformare -- Cauſa efficiens Matrimo„ nii, eſt mutuus conſenſus, regulariter per „ verba de præſenti expreſſus -- Et meritò ſane; nam verba non ſemper ſunt neceſſaria, ſed nutus aliquando ſufficiunt, ut in mutis, ſurdiſve apparet.

10 OBJIC. II. Amens, cum aptus ſit ad procreandum, Conjugii capax dici debet, potiſſimùm cum Eccleſia ad conſervandas præclariſſimas familias, amentium Nuptias admiſerit: ſed amens incapax eſt conſenſus; ergo.

RESP. Amens alius eſt, qui nuſquam mentis compos efficitur; alius verò, qui aliquando ſanæ mentis dignoſcitur. Qui primi generis eſt, nullimode contrahere valet Conjugium, nec uſquam Eccleſia approbavit; quia licèt in illo adſit procreandi capacitas, hæc tamen ab illa jumentorum non diſcriminatur. Qui eſt ſecundi generis, a contrahendo non excluditur; eo ſiquidem tempore, quo mentis eſt compos, verum conſenſum præbere poteſt, qui virtualiter perſeverat. Hoc porro Matrimonium admittit Eccleſia; ſecus illud.

Quinam Amentes Matrimonium poſſint cōtrahere.

11 OBJIC. III. Sicut Baptiſmus eſt Sacramentum ſpiritualis generationis, ita Conjugium eſt Sacramentum corporalis propagationis: ſed veraciter ſubſiſtit Sacramentum Baptiſmi abſque proprio conſenſu: ut compertum eſt in pueris, qui ſub primordiis vitæ regenerati, nequeunt inde reclamare, quamvis Chriſtianæ legis præceptis ſeſe gravatos dictitent; ergo abſque proprio conſenſu ſtabit Sacramentum Conjugii, licèt oneroſam inducat obligationem.

RESP. Equidem utrumque Sacramentum in ea ratione ſpiritualis, & corporalis generationis analogatur; ſed longe diſpari conditione. Baptiſmus eſt de omnino neceſſariis ad ſalutem; quapropter per ſolam intentionem Matris Eccleſiæ valide confertur, atque ad promiſſæ legis obſervantiam obligat, abſque eo quod poſſit ad uſum rationis perveniens reclamare; & oppoſitum damnavit Tridentinum *Seſs.* 7. *Can.* 14. Et meritò ſane, cum onus obſervandæ legis ſit baptizato & abſolutæ neceſſitatis, & ſummæ utilitatis. Conjugium verò non eſt de neceſſariis ad ſalutem; cumque aliàs perpetuum involvat vinculum, necnon onera pergravia, ſufficientem expoſcit in nubente diſcretionem ad præcavenda futura; quod abſque rationis uſu fieri nequaquam poteſt.

Diſcrimen inter Baptiſmum & Matrimonium.

12 DICES ex S. Thoma *in Suppl. quæſt.* 43. *art.* 2. -- Ex tunc aliqui poſſunt Spon„ ſalia contrahere, ex quo eis poſſunt futuræ „ Nuptiæ placere: ſed ſigna talis placentiæ fre„ quenter

„ quenter apparent in pueris ante ſepten-
„ nium; ergo ante illud tempus poſſunt con-
„ trahi Sponſalia -- ergo conſenſus non eſt A
neceſſarius .
RESP. Argumentum ſolvit ibidem An-
gelicus Doctor -- Ad quartum dicendum
„ quod illa placentia, quæ eſt in pueris ante
„ ſeptennium, non procedit ex perfecto uſu
„ rationis, cum nondum ſuſceptibiles ſint
„ plenæ diſciplinæ, ſed magis contingit ex
„ motu naturæ, quàm ex aliqua ratione ; &
„ ideo non ſufficit talis placentia ad Sponſa-
„ lia contrahendum -- Hanc doctrinam cla-
riùs explicat in corpore articuli, ubi tripli-
cem ſtatum diſtinguit circa uſum rationis --
„ Primus eſt, cum quis neque ipſe intelligit B
„ per ſe, neque ab alio capere poteſt. Se-
„ cundus eſt ſtatus, quo homo ab aliis ca-

Triplex ſtatus circa uſū rationis.

„ pere poteſt, ſed ipſe per ſe non ſufficit ad
„ intelligendum. Tertius eſt, cum homo &
„ ab alio jam capere poteſt, & per ſeipſum
„ conſiderare. Et quia ratio paulatim in ho-
„ mine convaleſcit, ſecundùm quod quie-
„ tantur motus, & fluxibilitates humorum
„ ſenſualitatis; ideo primum ſtatum hominis
„ obtinet homo ante primum ſeptennium.
„ Et propter hoc, illo tempore nulli con-
„ tractui aptus eſt ; & ita nec Sponſalibus.
„ Sed ad ſecundum ſtatum incipit pervenire
„ in fine primi ſeptennii ; unde etiam tunc C
„ temporis pueri ad ſcholas, ponuntur. Sed
„ ad tertium ſtatum incipit homo pervenire
„ in fine ſecundi ſeptennii, quantùm ad ea,
„ quæ ad perſonam ipſius pertinent, in quo
„ ratio naturalis ejus convaleſcit, ſed quan-
„ tùm ad ea, quæ extra ipſum ſunt in fine
„ tertii ſeptennii ; & ideo ante primum ſe-
„ ptennium nulli contractui aptus eſt. Sed
„ in fine primi ſeptennii incipit eſſe aptus ad
„ aliqua promittendum in futurum, præci-
„ pue de his, ad quæ ratio naturalis inclinat
„ magis, non autem ad obligandum ſe per-
„ petuo vinculo, quia ad hoc non firmam
„ voluntatem habet ; & ideo tali tempore D
„ poſſunt contrahere Sponſalia. Sed in fine
„ ſecundi ſeptennii jam poteſt obligare ſe de
„ his, quæ ad perſonam ipſius pertinent,
„ vel ad Religionem, vel ad Conjugium ;
„ ſed poſt tertium ſeptennium etiam poteſt
„ de aliis ſe obligare &c. -- Hâc doctrinâ
plane evincitur, ad contrahendum Conjugium
neceſſariò prærequiri perfectum uſum ratio-
nis, atque conſenſum ad ſe perpetuo vinculo
obligandum.
13 OBJIC. IV. Si conſenſus neceſſa-
rius, eſſentialiſque foret ad Conjugium, ne-
quiret inde ſubſiſtere ſine illo : atqui juxta
Canones ſubſiſtere videtur ; ergo. Evincitur E
minor propoſitio ex Cap. *Litteras. De Deſpon-
ſatione Impuberum*, ubi declaratur, Nu-
ptias non ſubſiſtere celebratas cum Matre,
poſtquam filia fuit in cunabulis ab eodem
deſponſata, dummodo Nuptiæ cum Matre
initæ fuerint poſt filiæ ſeptennium ; nec alia
occurrere poteſt ratio, niſi quia deſponſatio
filiæ in cunabulis nulliter facta tractu tem-
poris convaluerit ; proinde conſenſus non vi-
detur eſſentialis.
RESP. Indubia eſt Doctorum Senten-
tia, tractu temporis non convalidari Sponſa-
lia, ſive Conjugia ; adeoque expoſcitur vel
novus conſenſus, vel præcedentis confirma-
tio. Hanc Sententiam eo in caſu ſupponit
Alexander III. dicit enim -- Verùm ſi poſt-
„ quam puella ſeptimum annum complevit,
„ prædictus Vir Matrem ejus accepit Uxo-
„ rem, cum Sponſalia ex tunc placere con-
„ ſueverint, inter eos ſententiam divortii
„ non differas promulgare -- Ea verba : *cum
Sponſalia ex tunc placere conſueverint*, red-
dunt ſenſum, ſi fuerint ratihabitione confir-
mata; quo pacto valida ſunt Sponſalia, atque
publicæ honeſtatis impedimentum inducunt ;
proinde ibidem Pontifex vetat, ne & filiam
accipiat. Hujuſmodi reſolutio iis conſonat,
quæ habentur Cap. *Si Infantes. De Deſpon-
ſatione Impub.* in 6., ubi pariter Sponſalia per
verba de futuro ante ſeptennium celebrata,
ſicut etiam inter impuberes per verba de præ-
ſenti decernitur, ſola temporis ſucceſſione
non firmari, niſi ratihabitio intercedat per
verba, vel ſigna expreſſa.
14 OBJIC. V. Catechiſmus, ubi de
Matrimonii Sacramento, propugnat validum
Conjugium -- cum puella propter verecun-
„ diam non reſpondet, ſed Parentes pro ea
„ loquuntur -- ſed in hoc caſu mutuus con-
trahentium conſenſus non invenitur, ſicut
propria non habentur verba ; adeoque ſicut
verba Parentum ſufficiunt, ita ſolus eorun-
dem conſenſus Matrimonium efficiet.

Taciturnitas quandoque verbis æquivalet.

RESP. Supponit Catechiſmus, quod in
caſu verecundiæ puella vere conſentiat, ſed
erubeſcat verbis conſenſum declarare ; qua-
propter taciturnitas cenſetur declaratio con-
ſenſus. Quoniam verò advertit Gloſſula in
Cap. *Si Infantes* mox citato -- Regulariter
„ in actu oneroſo tacens non habetur pro
„ conſentiente -- l. *Filius familias ff. De procur.*;
ideo caute in hiſce caſibus agendum eſt, &
Parochi rigide declarationem exigere debent
vel per nutus, vel per verba, puellæ contra-
hentis, ita ut nullus ſuperſit ambigendi lo-
cus ; ſæpe enim timida creditur verecundia,
quæ revera eſt diſplicentia, & averſatio ad
Sponſum. Prædicta ex dicendis clariùs elu-
ceſcent.

CONTROVERSIA II.

AN CONJUGALE VINCULUM PER POTENTIAM CREATAM ABSQUE CONTRAHENTIUM CONSENSU EFFICI POSSIT.

DICENDUM per nullam creatam
potentiam conjugale vinculum ef-
fici poſſe abſque contrahentium
conſenſu.
15 PROB. I. Quotieſcunque ad ali-
quod conſtituendum juxta ordinarias provi-
dentiæ leges aliquid ſive per modum conſti-
tutivi, ſive per modum conditionis *ſine qua
non*, ut eſſentiale requiritur, non eſt admit-
renda, ſine ſpeciali revelatione, in Civili, vel
Eccleſiaſtica Republica poteſtas, quæ illud
requiſitum immutet, ſive ſuppleat, potiſſi-
mùm cum illud ad naturalem legem, vel ad
Sacramenti rationem ſpectet, & urgentiùs ſi

Quod eſt eſſentiale ſuppleri non poteſt.

ad utrumque ſimul: in quolibet enim ordine & principia ſunt immutabilia, & rerum naturæ invariabiles; ſed contrahentium conſenſus juxta communes providentiæ leges pertinet ex naturali lege, & ex lege Sacramentorum, pro ſtatu Gratiæ ad eſſentialia Matrimonii requiſita; ergo ſine ſpeciali revelatione non datur creata poteſtas valens illum ſupplere. Aſſumptum jam in præcedentibus probatum eſt.

Conjugale vinculum a conſenſu efficitur.

16 PROB. II. Quod ut effectus dependet ab actibus vitalibus, effici nequit ab illa poteſtate, quæ nullum in eoſdem actus habere poteſt influxum: ſed conjugale vinculum eſt effectus, vel quaſi effectus dependens, ut a cauſa efficienti, a contrahentium conſenſu: ut in aperto eſt ex Eugenio IV. jam laudato; ergo cum nulla creata poteſtas vim habeat, nec ullam habere poſſit cauſalitatem in actus vitales, nulla poteſt abſque contrahentium conſenſu conjugale vinculum efficere.

Conjugium exposcit animorum conjunctionem.

17 PROB. III. Vinculum, quod eſſentialiter radicalem, immo actualem animorum conjunctionem exigit, effici nequit a poteſtate, quæ animos immutare non valet, nec ullum dominii genus habet ſuper eos, uti revera eſt creata poteſtas; ſed Conjugium ex ſuis intrinſecis expoſtulat radicalem animorum conjunctionem, cum mutuum exigat amorem, mutuamque connaturaliter dilectionem, & quidem ſpecialem, eſt enim Individua vitæ ſocietas: unde ſcriptum eſt Gen. 2. *Et adhærebit Uxori ſuæ*, & ad Epheſ. 5. *Viri diligite Uxores veſtras, ſicut Chriſtus Eccleſiam*; ergo.

18 PROB. IV. Vinculum quod poteſt fieri per humanam poteſtatem, etiam per eamdem poteſtatem eſt diſſolubile, juxta commune effatum: omnis res, per quas cauſas naſcitur, per eaſdem diſſolvitur; ſed diſſolubile non eſt conjugale vinculum per humanam poteſtatem; ergo. Declaratur argumentum. Homines ſuo conſenſu efficiunt conjugale vinculum, velut, ut ajunt, *in fieri*, & Deus *in facto eſſe* illud efficit indiſſolubile, atque contrahentium voluntati talem tribuit firmitatem, ut uſque ad mortem in ſuo effectu perſeverare debeat: *quos Deus conjunxit, homo non ſeparet*; quod ſi hanc perpetuitatem non habet juxta præſentem providentiam, nequaquam conjugale vinculum dici poteſt. Porro ſi independenter a nubentium voluntate humana poteſtas eos conjungeret, vinculum eſſet abſolute ſolubile, utpote ſimpliciter juris humani; ut compertum eſt in vinculo conſanguinitatis, quod cum ex humana conſtitutione inhabiles reddat Parentes ad contrahendum, ab humana poteſtate ſæpenumero diſſolvitur; ergo.

Vinculum conjugale dicit perpetuitatem.

19 PROB. V. Ex definitis in Tridentino *Seſſ. 21. cap. 2.* Eccleſia nullâ gaudet poteſtate immutandi Sacramentorum ſubſtantiam, quæ in materia, atque forma conſiſtit, multoque minùs id poteſt civilis poteſtas: ſed Chriſtus determinate pro materia proxima in Sacramento Conjugii inſtituit legitimum contrahentium conſenſum; ergo per nullam potentiam creatam fieri valet, ut Conjugium abſque prædicto conſenſu ſit Sacramentum. Nulla etiam poteſtas poteſt efficere, quod Conjugium, ut in officium naturæ, ſine illo conſenſu ſubſiſtat. Siquidem hocce Conjugium per conſenſum nubentium eſt unice materia elevabilis, ſeu elevata in Sacramentum Matrimonii: & quamvis fortaſſis contingere poſſit, ut ratio Sacramenti ſeparetur a ratione contractus, nuſquam tamen fieri poteſt, ut deſtruatur habitudo ad eſſe Sacramenti, ita ut vel dari poſſit Sacramentum Conjugii ſine ratione contractus eſſentialiter per mutuum conſenſum conſtituti, vel poſſit adinveniri contractus per mutuum conſenſum in officium naturæ, & non ſit materia apta ad Sacramentum; cumque nulla poteſtas vim habeat efficiendi, quod vinculum conjugale aptitudinem non involvat ad eſſe Sacramenti, jam plane fit, neminem efficere poſſe, ut non prærequirat mutuum conſenſum.

Sacramentorum eſſentia immutabilis.

20 PROB. VI. Conjugale vinculum eſſentialiter eſt ligamen inter marem nuptum, & fœminam nuptam conſtitutum: ſed vinculum, quod abſque contrahentium conſenſu ab humana poteſtate haberetur, nequaquam vinculum foret nupti ad nuptam, ſed poteſtatis ipſius devincientis; ergo. Sane nullus ibi interveniret contractus. Etenim ſi Princeps aliquem cogeret invitum ad rem ſuam alteri dandam, hic revera nullum inſtitueret contractum, nec ſe alteri obligaret, licet alter jus in rem acceptam acquireret. Pari ratione, ſi Eccleſia, vel Reſpublica dominium corporis Viri conferret Mulieri, & ex adverſo, nullo tamen partium interveniente placito, neuter ſe alteri obligaret, nec conjugale vinculum conſurgeret, ſed eſſet jus dominii ex parte unius, & ſervitutis ex parte alterius a Superiore derivatum.

Inter invitos nullus contractus.

21 PROB. VII. Poteſtas, quæ tendit in deſtructionem boni communis, nec a Deo, nec a Republica Principibus conceſſa eſt: ſed hujuſmodi eſſet poteſtas copulativa Conjugii abſque eorundem conſenſu; nam quomodo inviti poſſent Matrimonii onera ſuſtinere? quomodo individuam vitæ ſocietatem ſervare? quomodo mutua officia præſtare? Sine his commune bonum iidque everteretur, ergo nullimode concedenda eſt humanæ poteſtati facultas conſtituendi Conjugia ſine mutuo contrahentium conſenſu.

DISSOLVUNTUR ARGUMENTA CONTRARIA.

22 OBJIC. I. Sponſalia, accedente cohabitatione thori, abſque novo conſenſu tranſibant in Conjugium de præſenti: Cap. *Is, qui fidem. De Sponſalibus, & Matrim.*: ſed hoc non aliter evenire poterat, niſi quia Eccleſia conſenſum de præſenti ſupplebat; ergo.

RESP. Præſumitur in prædicto caſu novum in cohabitatione thori interveniſſe conſenſum. Hoc judicavit Gregorius IX., ut nullus ſubſit ambigendi locus; adeoque Epiſcopo Cæmonenſi præſcribit, ut Sponſo præcipiat, dimiſſâ ſecundâ, quam duxerat in facie

Solus conſenſus Sponſalium non ſufficit ad Conjugii.

ſacie Eccleſiæ, ad priorem redire. Ceterum ſi revera novus conſenſus de præſenti defuit, nullus coram Deo erat contractus.

23 OBJIC. II. Qui perfecto gaudet dominio Viri, & fœminæ, poteſt invitos copulare; ſed Reſpublica hujuſmodi eſt: quoniam invitos Cives ad ſervitutem, & mortem tradere valet; ergo ex juſta cauſa, reluctante Viro, poteſt ejus corpus transferre in poteſtatem alicujus fœminæ.

Poteſtas Reipublicæ limitata.

RESP. Reſpublica nequaquam habet liberum, abſolutumque dominium corporeum ſuorum Civium, ut in allato exemplo videre eſt; nequit enim præcipere, ut Cives ſeipſos jugulent. Nullam dein poteſtatem ſortitur in ordine ad conjugale commercium; cum hoc ſit ſingulariter proprium, & liberum, & vinculum Matrimonii eſſentialiter pendeat ab electione, quæ poteſtati humanæ non ſubeſt.

24 OBJIC. III. Non minùs Cives ſunt Reipublicæ, quàm ejuſdem ſint eorundem bona: ſed pro communi utilitate, invitis Civibus, utitur eorundem bonis Reſpublica; ergo in ordine ad idem bonum poterit efficere Conjugium, ut publica obtineatur felicitas.

RESP. Non inficias imus, poſſe Rempublicam juxta æquitatis leges uti Perſonâ Civium in ordine ad publicam felicitatem; ſecus hanc ſibi per quæcunque media poteſt conciliare. Hinc plerique Doctores meritò propugnant, nequire innocentem tradere Tyranno illum ſub minis univerſalis excidii exquirenti; quia hujuſmodi traditio incongruum plane foret medium ad ſalutem totius Gentis. Quoties Reſpublica, invitis Civibus, utitur eorundem bonis, per ea finem conſequitur; verùm finis Conjugii, qui eſt individua vitæ conſuetudo mutuis dilectionis officiis complenda, ſine contrahentium conſenſu nuſquam habebitur.

Reipublicæ poteſtas juxta æquitatē.

25 OBJIC. IV. Temporale Conjugium *ad Ephes. 5.* analogatur cum ſpirituali: quam analogiam apte declarat Evariſtus Papa *Epiſt. 2. de Epiſcopis ejectis*; ſed Eccleſia poteſt Clericum cogere ad Epiſcopatum, qui eſt ſpirituale Conjugium; ergo & Civem ad Matrimonium.

RESP. Argumentum æquivocatione laborat. Aliud ſiquidem eſt, ad corporale, ſive ſpirituale Conjugium cogere, aliud effective facere Conjugium ſine conſenſu contrahentium. Primum indubium eſt; unde Eccleſia valet præceptis cogere ad Epiſcopale munus aſſumendum, itidem juſtis de cauſis ad Matrimonium contrahendum, itaut Subditi teneantur obtemperare mandatis; ſed tunc aderit conſenſus. Secundum humanam effugit poteſtatem, quæ nec ſpiritualis, nec corporalis Conjugii vinculum valet immediate efficere.

Poteſt præcipere Eccleſia ut quis Conjugium contrahat.

26 OBJIC. V. Non minor libertas requiritur ad Religioſæ Profeſſionis vinculum, quàm ad conjugale. hi namque Status in jure æquiparantur; ſed Eccleſia effective impellit invitum ad Religioſæ Profeſſionis vinculum, ut ſi ultra annum quis Profeſſorum habitum geſtaverit: ut habetur Cap. 1. *De Regularibus in 6.*; ergo.

A RESP. Non dicitur eo loci, Eccleſiam cogere ad Profeſſionem vinculum efficiendo; ſed declarare in eo caſu Profeſſionem legitime elicitam; quia, ut inquit Innocentius IV. *intelligitur firmiter approbaſſe* ſuſceptum Ordinem poſt elapſum probationis annum. Eo ſane modo, quo valet Eccleſia ex circumſtantiis declarare in aliquo corporali Conjugio mutuum adfuiſſe conſenſum. Ceterum neutrum poteſt Eccleſia efficere independenter a voluntate Profeſſi, & nubentium.

Eccleſi[a] declarare valet adfuiſſe conſenſum.

27 OBJIC. VI. In contractu ſub conditione impoſſibili inito, eâ non purificatâ, non cenſetur adeſſe conſenſus: ſed nuptialis contractus taliter celebratus, ab Eccleſia ut validus habetur: non alia ratione, niſi quia

B ipſa ſupplet, quod deeſt, Cap. *Si conditiones. De Conditionibus appoſitis*; ergo.

RESP. In citato Canone Gregorius IX. aliter ſentit ab Adverſantibus. Suſtinendum declarat illud Conjugium; quia conditiones turpes., & impoſſibiles, pro non adjectis habentur; adeoque, qui ſub illis conſentit, abſolutum præbet conſenſum, ſicut quando nulla apponitur conditio.

Conditio impoſſibilis nulla.

28 OBJIC. VII. Quoties aliquid ad valorem contractus eſſentialiter deſideratur, nuſquam ſine illo ſubſiſtere poteſt, ſive dum contractus efficitur, ſive dum convalidatur:

C utpote ab initio nullus; ſed Eccleſia conſenſum, qui defuit ab initio, ſupplere poteſt, revalidando Conjugia nulliter contracta; ergo etiam ab initio poterit abſque nubentium conſenſu efficere conjugale vinculum. Min. evincitur.

Innocentius XII. motu proprio, cujus initium, *In Principis Apoſtolorum Sede*, Romæ evulgato apud S. Mariam Majorem 12. Kalendis Maji Pontificatus an. II., ubi cum ſub Legatione Avenionenſi quarundam Eccleſiarum Paſtores ſine facultate Romanæ Sedis in impedimentis quarti, ſicut etiam tertii, & quarti mixtorum graduum Conſanguinitatis,

D iidem tertii æqualis conſanguinitatis, vel affinitatis diſpenſaverint, declaravit primò, ejuſmodi Matrimonia talis diſpenſationis prætextu celebrata *nulla, & invalida fuiſſe, & eſſe*; deinde de plenitudine poteſtatis ea immediate valida effecit — Tenore præſentium „ revalidamus, ac omnino revalidata eſſe „ volumus, illaque impoſterum revalidationis noſtræ hujuſmodi vigore vim, robur, „ effectum, ac efficaciam validorum, & legitimorum, legitimeque contractorum Matrimoniorum, & perinde ac ſi illa, & illorum quælibet ab illorum initio, ac in „ eorum radice valida, ac legitima, præviâ

E „ ſuper dictis impedimentis diſpenſatione „ Apoſtolica, rite, valide, ac legitime contracta, celebrata, ſolemnizata fuiſſent, „ habere, & obtinere: omneſque, & ſingulos, qui dicta Matrimonia ſic contraxerunt, in eorum Matrimoniis hujuſmodi „ abſque eo quod illi, nec quiſquam illorum „ Matrimonium de novo contrahere, ſeu „ novum conſenſum præſtare ullo modo debeant, aut teneantur, remanere, & in „ eis perſeverare libere, & licite, poſſint, „ ac debeant, prolesque ex hujuſmodi Matrimonii ſuſceptas, ac ſuſcipiendas legiti-

„ mas,

„ mas, & pro legitimis, ad utrumque Fo-
„ rum dici, cenſeri, & haberi . . . . . de-
„ cernimus, declaramus, ſupplentes quoſ-
„ cumque defectus ex nullitate, ac inſubſi-
„ ſtentia diſpenſationum hujuſmodi prove-
„ nientes &c. -- ſubdens demum, quod ii, qui hujuſmodi Matrimonia inierunt, a nulla poteſtate vexari poſſint.

Aliud pro eadem re momentum habemus ex Conſtitutione Clementis XI., quæ incipit, *Ad futuram rei memoriam* emanatâ Romæ apud S. Petrum ſub anulo Piſcatoris die 2. Aprilis 1701. Pontificatus an. I., ubi eodem modo revalidat Matrimonia a Neophitis Indorum converſorum contracta in gradibus prohibitis ſub prætextu diſpenſationis collatæ a Patribus Societatis vi ſuorum privilegiorum. Conſtitutionis laudatæ ſenſa in idem redeunt cum enunciatis ex Innocentio. Porro tria potiſſimùm in hac Conſtit. notanda occurrunt. I. Privilegia Societatis ad caſus *ibidem* recenſitos, exhibitoſque, non ſe extendere, ex declaratione Romanæ Inquiſitionis. II. Matrimonia prætextu diſpenſationis hujuſmodi contracta *nulla, ac invalida fuiſſe, & eſſe*, declarantur. III. Omnes ſupplendo defectus decernit Pontifex, ea revalidare abſque eo quod Nupti *novum conſenſum præſtare ullo modo debeant*.

Utrumque Decretum fuit inde productum occaſione poſtulatæ reſponſionis in facto cujuſdam Miſſionarii, qui in pluribus Matrimoniis ſuper gradus prohibitos diſpenſaſſe dicebatur. Ab Eminentiſſimis reclamatum eſt, atque in revalidationibus novus exigitus fuit Partium conſenſus; verùm cum res iterum ad examen fuerit revocata, nullum conditum Decretum pertinens ad conſenſum, ſed aliter proviſum eſt.

RESP. Erraſſe hujuſmodi Pontifices a veritate prorſus alienum eſt; idcirco eorundem ſenſa hac ſuper re perpendenda ſunt. Dici itaque poteſt primò, Pontifices laudatos velle non renovandum conſenſum coram Parocho, & Teſtibus: cum pro Foro externo ſit ſatis ſemel præſtitum fuiſſe; unde uterque declarat, quod nullus ſuper ea Matrimonia ab ulla poteſtate vexari poſſit. Quare, dum aſſerunt, novum conſenſum non fore præſtandum, de publico, ſecus de privato loquuntur.

Secundò dici poſſet, quod omnes illæ formulæ, quibus uterque Pontifex utitur, tanquam de præſenti ea Conjugia convalidantes, ſint ſimpliciter declaratoriæ ſupplementi defectus, quod pro eo tempore, quo vi prætenſæ legitimæ diſpenſationis contracta fuere; præſtitit Eccleſia. Elucidatur hoc, ſuppoſitâ ſatis plauſibili doctrinâ, nempe Eccleſiam defectus ſupplere in caſibus, & factis, quorum valor ab ipſa dependet, quando ejus Miniſtri prætextu legitimæ auctoritatis, quæ tamen in re non eſt, ſtante titulo, & errore communi, aliquid agunt; ut cum Sacerdos juriſdictione carens ad abſolvendum, ſtante titulo, atque errore communi, Pœnitentiæ Sacramentum miniſtrat: in quo caſu Eccleſia dicitur ſupplere juriſdictionis defectum, ita quod ille vere crimina relaxat. Pari ratione irritum eſt Conjugium inter perſonas Conſanguinitate conjunctas ſive in tertio, ſive in quarto gradu, ſed ex ſola Eccleſiæ diſpoſitione; quapropter, ſi ejuſdem diſpenſatio, dum Matrimonium contrahitur, interveniat, jam legitimum & jure, & meritò cenſetur.

Præſules itaque Comitatus Avenionenſis, ſicut & Miſſionarii Societatis ſeſe legitima præditos poteſtate arbitrantes, titulo ſufficienti ſub communi errore diſpenſaverunt; unde hujuſmodi defectum, dum contrahebantur Conjugia, ſupplebat Eccleſia; propterea valida fuere, & talia quovis tempore fuiſſe declarant laudati Pontifices. *Eccleſia quandoque juriſdictionem ſupplet.* Utuntur quidem verbis innuentibus actualem revalidationem, ut dignoſcatur eſſentialis neceſſitas realis diſpenſationis a Romana Eccleſia; cumque dicunt, prædicta Conjugia *invalida fuiſſe, & eſſe*, hoc intelligendum eſt, attentis rebus ſecundùm ſe.

Tertiò propugnari poſſet, Innocentium, & Clementem, novum non exquirere formalem conſenſum; quia prior, qui fuit appoſitus, ſaltem virtualiter perſeverat abſolute, & ſimpliciter in effectibus, mutuiſque obſequiis, adeoque ſat eſt removere impedimenta, ſub quibus conſenſus aliàs validus ſuum non ſuit ſortitus effectum conſtituendi nempe vinculum conjugale. Unde appoſite Pontifex uterque præmiſit, *aliàs tamen rite, & legitime contracta*; ſiquidem volunt ab initio legitimum conſenſum, qui poſtmodum perſeverat; ea pari ratione qua ſi adultus, poſtulato Sacro regenerationis lavacro, non quidem naturali, ſed artificiali aqua fuiſſet ablutus, dein in amentiam incidiſſet, detecto errore, vi illius primæ voluntatis, quæ perſeverare meritò præſumitur, poſſet iterum naturali aqua ablui.

CONTROVERSIA III.

AN CONSENSUS PARENTUM REQUIRATUR AD VALOREM CONJUGII.

29 Conjugia Filiorumfamilias, invitis Parentibus, caſſa, irritaque fecere Romani, ut pluribus in aperto eſt Tit. *de ritu nuptiarum*, & potiſſimùm l. *Nuptiæ* 2. *ff. de ritu nuptiarum* l. 23. tit. 2. ubi -- Nuptiæ conſiſtere non
„ poſſunt, niſi conſentiant omnes, ideſt qui
„ coeunt, quorumque in poteſtate ſunt -- Diſſidium inter Eruditos eſt, an omnium conſenſus ita ſit neceſſarius, ut ſine illo irritæ cenſendæ ſint Nuptiæ quoad ſubſtantiam contractus, & Sacramenti, vel tantummodo quoad effectus civiles. *Romanorum leges irrita Conjugia Filiorum.* Hoc veritas egregii Juriſconſulti judicarunt, quos inter Paulus *lib. 2. Sententiarum tit.* 14. ſcribens -- Eo-
„ rum, qui in poteſtate Patris ſunt, ſine vo-
„ luntate ejus Matrimonia jure non contra-
„ huntur, ſed contracta non ſolvuntur; con-
„ templatio enim publicæ utilitatis privato-
„ rum commodis præfertur -- Hujuſmodi Sententia elucidatur ex formula 14. ex relatis ab Illuſtri Bignonio ſub hoc titulo: *Formulæ veteres ſecundùm legem Romanam* -- Viven-
„ tibus

„ tibus Patribus, inter Filiosfamilias ſine „ voluntate eorum, Matrimonia non legiti„ me copulantur, ſed contracta non ſolvun„ tur — Ea propter Juſtinianus *Inſtit. de Nuptiis*, dum aſſerit, quod ſi, invitis Parentibus, contrahant Filii — Nec vir, nec uxor, „ nec matrimonium, nec dos intelligitur — non aliud intendit, quàm explicare injuſtitiam contractus, ſecus diſſolutionem; ut apte ſcripſit Dionyſius Godefridus in Notis ad legem *Filius* in Digeſt. *de ritu Nuptiarum* — Si „ Pater juſtam rationem habuit non probandarum hujuſmodi nuptiarum, injuſtæ nu„ ptiæ, injuſta uxor, injuſti liberi, &, ut „ Apulejus, Spurii; nulla dos, nulla uxor. „ *Inſtit. de Nuptiis*. Non tamen jure civili „ Romano diſſolvitur Matrimonium —

30 Romanis legibus conſonant Franciæ poſteriorum Seculorum. Henricus II. Galliarum Rex an. 1556. Parentibus conceſſit jus exhæredandi filios, qui abſque ipſorum conſenſu nuberent, legem extendens tum ad futuras, tum ad præteritas Nuptias non conſummatas, exceptis tamen filiis, completo anno 30., & fœminis ætatis annorum 25., qui petito, & non obtento conſenſu Parentum, Matrimonium contraxerunt.

Leges Galliæ.

Henricus III. in Comitiis Bleſenſibus an. 1579. eaſdem leges confirmavit, & articulo 42. capitis pœnâ mulctavit ſubornatores filiorum, aut filiarum minorum 25. annorum, prætextu Matrimonii, Parentibus non conſentientibus. Ludovicus XIII. Conſtitutione edita an. 1629. ſtatutum Bleſenſe confirmavit — Volumus, omnia Matrimonia „ contra dicti Statuti tenorem declarari in„ valide contracta; obligabunturque Judices „ Eccleſiaſtici cauſas matrimoniales conve„ nienter huic articulo dijudicare —

Verùm quid circa hujuſmodi Ludovici Conſtitutionem actum ſit a Clero Gallicano, plura dedimus ſuperiùs *Diſp. præced. Controv. II. ſub num.* 32. ex Cabaſſutio, ubi retulimus ejuſdem Cleri ſenſa, quibus humillime ſupplicatum eſt, ut duæ elucidarentur difficultates — Prima eſt, ut non aliter intel„ ligantur hæ voces *valide*, *& invalide* con„ tracti Matrimonii, quàm per relationem „ ad contractum civilem, & nullatenus ad „ contractum ſpiritualem Sacramenti. Se„ cunda, ut non adſtringantur Eccleſiaſtici „ ad judicandum ſecundùm hujus edicti, „ ſimulque Bleſenſis articulos, ſed juxta Sa„ cros Canones, & Eccleſiaſtica Decreta, „ quæ ſunt unica regula, & norma judicii „ Eccleſiaſticorum — His ex mandato Regis reſponſum fuit — Commonitio Cleri quod „ ſpectat ad priorem difficultatem ſic reſolu„ ta fuit: verba iſta *valide*, *aut invalide con„ tracta Matrimonia* non eſſe aliter explican„ da, quàm per ſolam relationem ad con„ tractum civilem per laicos Judices. Altera „ pariter difficultas juſta, & rationi congrua „ viſa eſt — Subdit Jueninus *in præſenti art.* 2. — Eam Regis Chriſtianiſſimi declarationem „ laudati Auctores excerpſerunt ex Commen„ tariis Cleri Gallicani *Tom.* 1. *pag.* 774. „ Sed illius (ut audit) Senatus Pariſienſis „ non habet rationem, quippe quod, ubi „ reſcidit contractus de quibus agitur, fa„ cultatem faciat ad alias Nuptias convo„ landi —

Illud tamen mirum videtur, eundem Clerum paucos poſt annos, anno nempe 1635. irritum declaraſſe Matrimonium Joannis Baptiſtæ Gaſto Aurelianenſis Ducis, præciati Regis Ludovici Fratris, contractum, inſcio, & invito Rege, cum Margareta Lotharinga —Galliæ conſuetudine non eſſe conceſſum, ut „ Regiæ ſobolis Principes, & ii præſertim, „ qui viciniores ſunt hæredes Coronæ, ſine „ Regis conſenſu Nuptias celebrent, multò „ minùs contra voluntatem, & interdictum „ illius. Has porro Nuptias, ſeu Conjugia „ illegitima eſſe, invalida, & nulla, defectu „ conditionis, ſine qua memorati Principes „ valide contrahere non poſſunt Matrimo„ nium. Hanc demum Galliæ conſuetudi„ nem rationi conſentaneam eſſe, veterem „ & legitima præſcriptione conſtabilitam, & „ Eccleſiaſtica authoritate firmatam — Porro ſi ex declaratione Ludovici XIII. invalida ſunt quoad contractum civilem Matrimonia Filiorum-Familias ſine Parentum conſenſu, ſecus quoad rationem Sacramenti, qua ratione invalidum abſolute declaratur a Clero Matrimonium Ducis Aurelianenſis? Numquid Sacramentorum eſſentia alia eſt pro Principibus, alia pro Plebe? Hanc repugnantiam videtur agnoviſſe Archiepiſcopum Pariſienſem, dum anno 1643., adſtantibus Duce, & Margareta, annuente jam Rege, iterum Matrimonium contrahentibus, audito mutuo Conjugum conſenſu, ſub conditione protulit — Et ego conjungo vos in Matrimonium, in quantum eſt opus: In nomine Patris &c. — Vid. ſeq. Controv. *num.* 62.

Declarationes Cleri Gallicani inter ſe pugnantes.

Equidem verum eſt, apud Gallicanos latum diſcrimen opinandi adeſſe circa valorem Conjugii Filiorum, invitis Parentibus. Alii propugnant fore invalida; quia Rex carentiam conſenſus vult eſſe impedimentum dirimens; quod & præſtare valet, cum Principes laici poſſint leges ferre circa Matrimonium prout eſt in officium naturæ. Dicunt alii, irrita eſſe hujuſmodi Conjugia quoad ſubſtantiam, non ex defectu conſenſus Parentum, quem neceſſarium non agnoſcunt ad valorem, ſed quia in iſtis contractibus ſæpenumero occurrit impedimentum raptus, non quidem violentiæ, ſed ſeductionis juxta caput 395. *lib. 7. Capitularium* — Placuit, ut hi qui rapiunt fœmi„ nas, vel furantur, vel ſeducunt eas, nul„ latenus habeant Uxores — Alii demum contendunt, ea Connubia non eſſe irrita quoad ſubſtantiam, ſed ſolummodo quoad effectus civiles, puta, exhæredationis; legitimorum natalium, donationum, & hujuſmodi; nec poſſe Principes Chriſtiani impedimenta Matrimonium dirimentia ſtatuere, immo nuſquam conſtituiſſe.

Galli inter ſe contrarii.

31 Novatores circa præſentem Controverſiam in varias abiere Sententias. Quid ſenſerit Calvinus, vidimus ſub initio Diſputationis *num.* 4. Martinus Lutherus *Ser. de Matrimonio*, & Melancthon *in locis communibus tit. de Conjugio* cum diſtinctione procedunt. Vel ex Conjugio filiorum, inconſultis Parentibus, ſecutus eſt partus: & tunc firmum volunt eſſe Matrimonium; vel non eſt

Novatores.

ſecu-

ſecutus : & tunc liberum eſt Parentibus illud firmare , vel irritare .

Joannes Brentius *in Catechiſmo ad quartum præceptum* , Kemnitius in 2. *p. examinis Trident.* volunt , & præcipiunt , ut Nuptiæ a filiis celebratæ ſine Parentum placito reſerventur Magiſtratibus , eorum judicio approbandæ , vel reprobandæ ; eaque ducuntur ratione , quia etſi ex generali regula debeant filii Parentum conſenſum obtinere , nihilominus quandoque aliter expedit ; ideoque Judicis Sententia exquirenda eſt .

Eraſmus noſtri temporis Hæreticos præivit *in colloquio de Matrimonio* , ubi Catharinam , & Eubulum loquentes referens ait — „ Definiunt quidam , Matrimonium eſſe ratum , quod inſciis , aut etiam invitis Parentibus , inter puerum , & puellam per „ verba de præſenti contractum eſt ; atqui „ illud dogma nec naturæ ſenſus approbat , „ nec Veterum leges , nec Moyſes ipſe , nec „ Evangelica , nec Apoſtolica doctrina — quibus aperte ſentit , divino , & naturali Juri repugnare Sententiam aſſerentem , non requiri Parentum conſenſum . Verùm ex principiis ab Eraſmo productis Catholica veritas plane firmatur .

DICENDUM itaque , conſenſum Parentum nequaquam requiri ad valorem Conjugii .

32 PROB. I. ex Scripturis veteris legis . Gen. 2. Moyſes referens Conjugii inſtitutionem non ſolùm non innuit neceſſarium Parentum conſenſum , ſed oppoſitum ſuadet dicens : *Quamobrem relinquet homo patrem ſuum , & matrem , & adhærebit uxori ſuæ .* Hic plena poteſtas nubendi declaratur , nullo expectato Parentum conſenſu .

In filiis plena poteſtas nubendi.

Hinc ut legitimum approbat Scriptura Conjugium a Jacob cum Lia , & Rachele initum Gen. 29., & 30., non interveniente Patris Jacob placito . Immo Matrimonium Eſau cum tribus Uxoribus verum fuit , & tamen invitis Parentibus celebratum ; de duabus primis habetur Gen. 26. verſ. 34. *Eſau verò quadragenarius duxit uxores duas , Judith filiam Beeri Hethæi , & Baſemath filiam Elon ejuſdem loci ; quæ ambæ offenderant animum Iſaac , & Rebeccæ* ; de tertia legitur ibid. cap. 28. quod cum Eſau cognoviſſet Patrem nolle quod Jacob Uxorem duceret de filiabus Chanaan , nihilominus voluit ex eis ſumere Uxorem : *Probans quoque , quod non libenter aſpiceret filias Chanaan Pater ſuus , ivit ad Iſmaelem , & duxit uxorem* &c. quod ſane manifeſtat , nupſiſſe , invitis Parentibus . Eadem plena libertas nubendi declaratur Numeror. cap. 36. verſ. 6. , ubi Moyſes : *Et hæc lex ſuper filiabus Salphad a Domino promulgata eſt : nubant , quibus volunt , tantùm ut ſuæ tribus hominibus* . Celeberrimum itidem offert exemplum Scriptura Tobiæ 7., ubi Junior Tobias inſciis Parentibus , Angelo ſuadente , Saram uxorem duxit ; quod Matrimonium miraculis commendatum legimus , quatenus Sponſam a Dæmone liberavit . Quod ſi ex divino , & naturali Jure neceſſarius fuiſſet Parentum conſenſus , neutiquam talia eveniſſent , nec ſuaſorem habuiſſet Angelum .

33 PROB. II. ex novo Teſtamento . Toties non eſt neceſſarius Parentum conſenſus ad Matrimonium Filiorum-familias , quoties Chriſtus unicuique liberam ſtatus electionem reliquit : atqui hoc contigit in lege Gratiæ ; ergo . Inſtituens Chriſtus *Matth.* 19. ſtatum perfectionis , atque Evangelica explicans conſilia , libertatem omnem Eligenti conceſſit : ideo dixit Adoleſcentulo : *Si vis perfectus eſſe : vade* &c. ; ſi ergo quilibet ſui juris eſt in electione ſtatus , jam plane fit , non eſſe neceſſarium placitum Parentum . Idem innuitur ab Apoſtolo 1. ad Corinth. 7. verſ. 39. *Mulier alligata eſt legi , quanto tempore vir ejus vivit ; quod ſi dormierit vir ejus , liberata eſt ; cui vult , nubat , tantùm in Domino* ; cui vult ipſa , non ejus Parentes . Et meritò ſane . Etenim ratio , quam ibidem verſ. 7. verſat Apoſtolus , id clare evincit , atque apte ſive viduis , ſive primò nubentibus accomodatur : *Unuſquiſque proprium donum habet ex Deo* ; nubere itaque , vel non nubere eſt donum unicuique proprium , ab alterius voluntate independens .

34 PROB. III. Ex Decretis Pontificum . Nequit ex divino Jure neceſſarium dici , cujus oppoſitum Eccleſiaſtici Canones ſanxerunt : non enim errare poteſt Eccleſia circa Jus divinum , vel naturale ; ſed Canones declarant , Parentum conſenſum haud eſſe neceſſarium in Conjugiis filiorum ; ergo . Can. *Cum virum . De Regularibus* , habet Clemens III. de puella nubili — Tunc , quia „ liberum habet arbitrium in electione propoſiti , ſequi Parentum non cogitur voluntatem — Cap. *Sufficiat* 27. q. 2. Nicolaus I. ad conſulta Bulgarorum — Sufficiat ſecundùm leges ſolus eorum conſenſus , de quorum conjunctionibus agitur &c. — Eadem verba habentur Cap. *Cum apud Sedem Apoſtolicam* , Cap. *Cum Locum* eodem tit. , & alibi ; ergo .

35 PROB. IV. Ex Patribus . S. Ambroſius *lib.* 1. *de Virginibus cap.* 10. — Si hominem amarent filiæ veſtræ , per legem „ poſſent eligere , quem vellent . Quibus igitur hominem eligere licet , Deum non licet ? — S. Auguſtinus *Epiſt.* 254. aliàs 233. *ad Benenatum* de quadam puella nondum apta Viro , de cujus Conjugio jam agebatur , inquit — Fortaſſis quæ nunc non apparet , „ apparebit , & Mater , cujus voluntatem in „ tradenda filia omnibus , ut arbitror , natura „ præponit , niſi eadem puella in ea jam „ ætate fuerit , ut jure licentiori ſibi eligat „ ipſa , quod velit —

36 Accedit argumentum ex Adverſariorum principiis . Novatores contendunt , Conjugium filiorum , invitis Parentibus , celebratum , ab iiſdem nequaquam diſſolvi poſſe , ſi conſummatum fuerit ; hoc porro nequaquam valeret , ſi priùs non cenſeatur validum . Conſummatio namque ad ſubſtantiam Conjugii non ſpectat , ſed eſt effectus ad ipſum conſequens , immo ab eodem ſeparabilis , quinimmo cohabitatio thori eſt prorſus illicita , quoties prævie non ſubſiſtit conjugale vinculum , erit enim acceſſus ad non ſuam ; ergo concedant oportet Novatores , haud neceſſe fore , quod filii advocent Parentum conſen-

ſenſum, ut valide nubant -- Proindeque jure „ damnandi ſunt illi, ut eos S. Synodus ana„ themate damnat, qui ea vera, ac rata eſſe „ negant, quique falsò affirmant, Matrimo„ nia a filiis-familias ſine conſenſu Parentum „ contracta irrita eſſe, & Parentes ea rata, „ vel irrita facere poſſe -- Trident. *in Decreto de Reformat. Matrimonii cap.* 1.

OPPOSITA DISSOLVUNTUR ARGUMENTA.

37 OBJIC. I. Deus Conjugii Auctor eſt Matth. 19. *Quod Deus conjunxit* &c. Sed Deus non poteſt eſſe Auctor Conjugii filiorum, inſciis, aut invitis Parentibus, celebrati, utpote contra ſuum præceptum: *Honora Patrem tuum, & Matrem tuam*; ergo.

RESP. Deus eſt Auctor Conjugii quoad eſſentialia; ſecus quoad accidentalia, ipſique Matrimonio extrinſeca. Porro id quod eſſentiale eſt in Conjugio, eſt materia, & forma; cetera verò accidentalia. Unde bene poteſt contrahi verum Matrimonium, etſi deficiat quoad id, quod eſſentiam non tangit. Deus eſt Baptiſmi Auctor; & tamen ſtare poteſt, ut quis valide baptizet, etſi illicite, puta cum Laicus abſque neceſſitate, immo contra Epiſcopi mandatum, Sacramentum regenerationis miniſtrare præſumit. Et ſicut ſecundùm ſe non agit contra Decalogi præceptum filius, qui, renuentibus Parentibus, pro Chriſto cœlibatum eligit; contra illud non agit, ſi nubat, ſpectatâ per ſe Conjugii naturâ. Si autem dehonoratio aliqua interveniat, aliunde crimen obveniet, ex accidentariis nempe Conjugii.

Filius eſt ſui juris in ordine ad Conjugium.

38 OBJIC. II. Poſt primum Adæ, & Evæ Conjugium, Deus neminem, niſi per aliquod medium, conjungit: ſed medium in Conjugio filiorum, naturali ſubjectionis lege id poſtulante, eſt Parentum conſenſus; ergo.

RESP. Sicut Deus alia Sacramenta, medio Miniſtro, facit; Ita & Matrimonium. Miniſter autem Sacramenti Conjugii ſunt ipſi Contrahentes; adeoque aliud medium haud exquiritur. Equidem naturali lege filius Parentibus ſubditur, ſed ſalva libera conditione in electione ſtatus; unde ſicut non eſt in libera Parentum poteſtate, ut filius ſe contineat, vel non, ita neque ut valide, vel invalide nubat.

Filii quomodo Parentibus ſubditi.

39 OBJIC. III. Toties per Parentum conſenſum, tanquam per medium neceſſarium jungit Deus Filios-familias, quoties horum Conjugia expreſſe dependent a Parentum voluntate; porro taliter dependent, juxta Apoſtolum ad Coloſs. 3. verſ. 20. *Filii, obedite Parentibus per omnia; hoc enim placitum eſt in Domino. Per omnia*, inquit; adeoque nullum excipit caſum. *Placitum eſt in Domino*; proindeque Nuptias, invitis Parentibus, reprobat, nec facit.

RESP. Filiorum Conjugia ſub Parentum directione cadunt; quatenus congruum eſt, quod ipſis renuentibus, aut neſcientibus, Matrimonium non contrahant. Ceterum eorum conſenſus haud deſideratur tanquam neceſſarius ad validum filiorum Matrimonium. Quare non eſt intelligendus de his Apoſtolus, in quibus filius eſt ſui juris. Et hoc in aperto eſt. Si enim vellet filius, refragantibus Parentibus, ſe Deo ſacrare, utique contra Apoſtoli mandatum agere nemo unus ex Catholicis dicet; ergo ſimiliter in noſtro caſu. Ultro concedimus, placere Deo, quod filii juxta Parentum votum nubant; ſed ſi contra ipſorum voluntatem contrahant, non reprobantur irritatione Conjugia.

Quando Parentibus obtemperandū.

40 OBJIC. IV. Tunc foret abſolute neceſſarius Parentum conſenſus, ſi præceptum eſſet Parentibus, ut filios Matrimonio jungerent: ſed hoc a Domino abſolute præceptum eſt; ergo. Deut. 7. verſ. 3. *Nec ſociabis cum eis conjugia. Filiam tuam non dabis filio ejus, nec filiam illius accipies filio tuo.* Jerem. 29. verſ. 6. *Accipite uxores, & generate filios, & filias, & date filiis veſtris uxores, & filias veſtras date viris.* Hic eodem modo deſcribitur neceſſarius Parentum conſenſus ad proprias, ſicut ad filiorum nuptias. Rurſus 1. ad Corinth. 7. *Igitur & qui matrimonio jungit Virginem ſuam bene facit, & qui non jungit melius facit.* Vide pleniſſimum Parentum dominium in Conjugia filiorum.

RESP. Parentibus commendantur filii, ut inſtituantur circa Conjugia, ſicut ad bene agendum in omnibus; ceterum non eſt eis collata poteſtas irritandi, vel conſtituendi eorum Connubia. Primus itaque Scripturæ locus abs re aſſertur; continet namque præceptum prohibens Hebræis Matrimonium inire cum alienigenis, ne eorum corda ſubverterentur, atque ad Idololatriam traherentur. Textus alter mandatum explicat de propagatione Hebraicæ Gentis ſub ſervitutis jugo pene deſtructæ. Ultimus Virginitatis involvit conſilium, quatenus tam præexcellſæ virtutis ſuaſores eſſe debent Parentes.

Parentes inſtituere filios debent.

41 OBJIC. V. Res per eaſdem cauſas diſſolvitur, per quas naſcitur: ſed filiorum Conjugium ex Domini præcepto, ſola Parentum voluntate, diſſolvitur; ergo etiam valide Conjugium non contrahitur ſine Parentum placito. Eruitur minor Exod. 22. verſ. 16. *Si ſeduxerit quis virginem necdum deſponſatam, dormieritque cum ea: dotabit eam, & habebit eam uxorem. Si pater virginis dare noluerit: reddet pecuniam juxta modum dotis.* Idem legitur *Deut.* 22. verſ. 28.

RESP. In laudatis Scripturis non agitur de irritatione Matrimonii; nam in hiſce caſibus, ut ipſimet Novatores fateri tenentur, diſſolvi nequit, cum fuerit conſummatum. Agitur ibi de pœnis iis infligendis, qui erga Virgines nondum deſponſatas injurii ſunt; ut ſcilicet dotare, & ducere teneantur. Patre autem nolente filiam tradere Stupratori; hic debet dotem ſolvere, & certam pecuniæ quantitatem. Verùm hoc intelligas, ſi renuente Patre, renuat & filia. Nam ſi hæc velit, etſi Pater nollet, ſtarent Nuptiæ.

Pœna in Stupratores.

42 OBJIC. VI. Quandiu filii ſub patria poteſtate ſunt, tandiu irrita ſunt eorundem acta, nullumque faciunt contractum de his, quæ ad patriam poteſtatem pertinent: ſed filii, antequam nubant, vivunt ſub patria poteſtate; ergo nullum contrahunt, Parenti-

bus non conſentientibus, Matrimonium. Ideoque *Numer.* 30. Pater ex Domini præſcripto filiarum vota irritat; quod juris naturalis eſſe notat Auguſtinus.

RESP. Filius conſiderari poteſt in ſtatu pubertatis, & ante pubertatem. Quæ agit pro hoc ſtatu quantùm ad vota, Conjugia, & hujuſmodi, a Parentibus irritari poſſunt; quia tunc temporis quoad totius vitæ ſeriem Parentibus ſubduntur. Secus dicendum eſt poſt pubertatem; tunc enim ſunt ſui juris quantùm ad diſpoſitionem perſonæ. Unde ſicut pro hoc ſtatu vota Religionis, caſtitatis, obligant, etiam contradicentibus Parentibus; ita & Conjugia. Lex Numerorum loquitur pro ſtatu incompletæ pubertatis; quo ſenſu loquitur Auguſtinus. Vide doctrinam S. Thomæ, quam ſupra *num.* 12. recitavimus.

Vota filiorum quando irritari poſſunt.

43 DICES. Eâ ratione Impuberum Conjugia infirma ſunt; quia Conjugium magni momenti res eſt, atque perpetua ſervitus, quæ ſeriam expoſtulat rerum diſcuſſionem, quæ in ipſis dari non poteſt. Hoc porro urget etiam pubertatis tempore; cum ferveſcant animi motus, qui mentem obnubilant, atque circa futura improvidi meritò cenſeantur; ergo pro eo tempore, niſi advocato Parentum conſenſu, infirma, adeoque irritabilia erunt Conjugia.

RESP Quamvis, expleta pubertate, poſſint quandoque filii ſine prudentiæ dictamine operari, nihilominus pubertatis ſtatus ſufficientem involvit rerum cognitionem ad seriò perpendenda, quæ ipſis prodeſſe, vel obeſſe poſſunt. Ideireo & natura, & leges, pleraque eorundem acta ut valida approbant, inter quæ Matrimonium pariter numeratur.

Status pubertatis capax ad deliberandum.

44 OBJIC. VII. Filius in ſtatu pubertatis, invitis Parentibus, nequit domum vendere. Eſt autem Patri filius charior domo; unde qui illum occideret, vel raperet, magis Patrem offenderet, quàm ſi domum everteret. Itaque ſi domum nequit filius, Patre invito, vendere, neque ſe ipſum poteſt diſponere. Audiamus Eraſmum — Emancipaunt te leges a jure Parentum? Nequaquam. Licet ne tibi emere, aut vendere fundum, invitis Parentibus? An non tu illis chariſſima, maximeque propria es poſſeſſio? —

RESP. Filii pro eo ſtatu valent bona poſſidere, de quibus libere, & valide poſſunt diſponere, ſpectata naturali lege, nam Civilia, vel Canonica Statuta, aliquando aliter decernunt. Porro mutatio ſtatus ad actus naturaliter liberos ſpectat; quapropter quoad hanc plenam habent libertatem. Eſt quidem filius poſſeſſio Patris; non tamen ut mancipium, ſed ut naturâ liber, ſuæque poteſtatis circa ea, quæ propriam perſonam reſpiciunt.

Mutatio ſtatus libera.

45 OBJIC. VIII. Quod perpetua Eccleſiæ Traditione firmatum eſt, ad Jus divinum revocari poteſt, & oppoſitum nequit poſterioribus Seculis ſtatuere: ſed Conjugium filiorum, renuentibus Parentibus, nullum eſſe perpetua Eccleſiæ Traditione firmatur; ergo Jure divino nullum eſt. Min. prob.

Evariſtus Seculo II. illegitimum declarat filiorum Conjugium, ſi Parentum conſenſus non accedat — Aliter legitimum non „ fit Conjugium, niſi ab iis, qui ſuper ipſam fœminam dominationem videntur habere, & a quibus cuſtoditur, Uxor petatur, & a Parentibus, aut propinquioribus ſponſetur &c. — Hinc talia Matrimonia adulteria, & fornicationes vocat; ut refertur Cap. *Aliter* 30. q. 5.

Seculo III. Tertullianus *lib.* 2. *ad Uxorem cap.* 8. — Nec in terris filii ſine conſenſu Patrum rectè, & jure nubunt —

Seculo IV. S. Baſilius *Epiſt.* 2. *ad Amphilochium Can.* 42. — Quæ ſine iis, qui habent poteſtatem, fiunt Matrimonia, ſunt „ fornicationes. Nec ergo vivente Patre, „ nec Domino, ii qui conveniunt, ſunt ab „ accuſatione liberi, donec Conjugio Domini annuerint; tunc enim accipit firmitatem Conjugium — Eodem ævo S. Ambroſius *lib.* 1. *de vita Abraham cap. ultimo* agens de Rebecca ait — Conſulitur Puella, „ non de Sponſalibus; illa enim expectat „ judicium Parentum —

Seculo V. Concilium Carthaginenſe IV. *Cap.* 13. vult, quod Sponſi a Parentibus ſuis, vel paranimphis offerantur. Et Leo Magnus relatus Cap. *Qualis* 30. q. 2. declarat, quod Uxor a Parentibus tradi debet.

Seculo VI. Toletanum III. *Cap.* 10. — „ Similis conditio de virginibus, ne extra „ voluntatem Parentum, vel ſuam cogantur „ Maritos accipere — Aurelianenſe IV. *Can.* 22. — Ut nullus per imperium poteſtatis „ filiam competere audeat alienam, ne Conjugium, quod contra Parentum voluntatem impie copulatur, velut captivitas judicetur: ſed ſicut eſt prohibitum, non „ adminatur, & his, qui perpetraverint, „ excommunicationis ſeveritas pro modo „ piaculi imponatur —

Seculo VII. eadem diſciplinæ ratio habebatur apud Orientales, ut colligitur ex Photii Nomocanone *Tit.* 13. *cap.* 9., & ad Seculum uſque XII., Immo ineunte Seculo XIII., vigebat, ut refert Balſamon, qui tunc ſcripſit in titulum Photiani Nomocanonis. Seculo IX. Nicolaus I. *in Reſp. ad conſulta Bulgarorum cap.* 3. tum contrahentium, tum Parentum conſenſum, ad Matrimonium requirit — Quæque conſenſu eo„ rum, qui hæc contrahunt, & eorum, „ in quorum poteſtate ſunt, celebrantur —

Seculo XIV. Clemens III. relatus Cap. *Videtur nobis* 35. q. 6. — Qui enim meliùs „ recipi debent, quàm illi, qui meliùs „ ſciunt, & quorum eſt intereſſe? Ita ut ſi „ non interfuerint, & conſenſum non adhibuerint, ſecundùm leges nullum ſit Matrimonium —

Demum hujus Traditionis invictum momentum habemus ex Synodo Colonienſi celebrata anno 1536. *p.* 9. *cap.* 43., ubi exoptat Evariſti Canonem renovari.

RESP. Admiſſa, licèt non conceſſa, Traditione, non evincitur, Jure divino neceſſarium eſſe Parentum conſenſum. Non enim omnis Traditio ad Jus divinum pertinet; cum etiam Traditio ſolius Eccleſiaſtici Juris habeatur. Ce-

Ceterum negamus prætenſam Traditionem. Etenim Conjugium quovis tempore fuit proprius nubentium conſenſus, utpote reſpiciens rem maxime propriam contrahentium. Quare notandum eſt, Conjugium ſumi poſſe dupliciter; nempe & quoad ſubſtantiam, & quoad perfectionem, & ſolemnitatem. Relata teſtimonia evincunt, in Eccleſia exigitum fuiſſe Parentum conſenſum, ad perfectionem, & ſolemnitatem Conjugii; quoniam ſemper a clandeſtinis Matrimoniis abhorruit. Nuſquam tamen Eccleſia ut eſſentialem agnovit Parentum conſenſum; ut in apertu eſt ex plena libertate, quam in contrahentibus exigit, etiam relate ad Parentes, quatenus improbat violentiam, vel quaſi violentiam, quæ ab ipſis fit quoad Nuptias filiorum.

Conjugium quoad perfectionem, & ſolemnitatē.

Itaque ad ſingula deveniendo. Celebris Evariſti Canon ab omnibus explicari debet; quoniam tales *ibidem* expoſcit conditiones, quas indubie ad ſubſtantiam Nuptiarum ſpectare nemo unus dicet. Vult namque quod Nuptiæ cum oblationibus, & precibus, cum paranimphis, & propinquorum comitatu, cum legitimis dotibus, a Sacerdote benedicantur. Hæc ſane Matrimonii ſubſtantiam non tangunt, ſed ad ſolemnitatem requiruntur. Equidem contractum ſine Parentum conſenſu vocat illegitimum; at intelligi debet in facie Eccleſiæ, cum nequeat probari Teſtibus. Vocat itidem adulterinum; ſed in præſumpta radice; præſumuntur enim clanculùm nubentes, ex concupiſcentia nubere, ex qua oriri ſolent adulteria. Videantur quæ diximus jam ſupra *Diſp. II. Contr. Unica num.* 14. in reſp. ad 3. object.

Concupiſcentia fovet adulteria.

Ad III. Seculum reſpondemus, Tertullianum meritò aſſerere, non advocato Parentum conſenſu, nec recte, nec jure, nubere filios-familias; ordo ſiquidem congruentiæ ſine cauſa prætermittitur, dum, inconſultis Parentibus, Matrimonium contrahitur. Sed hoc probat fore illicitum; ſecus invalidum.

Ad IV. S. Baſilius loquitur, ſpectatis legibus civilibus, quæ ſuo tempore evulgabantur. Hæ porro illicitas, & fornicarias hujuſmodi Nuptias declarabant, quantùm ad effectus civiles; ſecus quantùm ad rationem Sacramenti. S. Ambroſii auctoritas hortatoria eſt ad puellas, ut Rebeccæ exemplum imitentur; verùm ſi aliter Nuptias contrahant, earum Conjugia nequaquam irritat.

Ad V. Carthaginenſe abs re affertur; cum dubio-procul loquatur de ſolemnitatibus Connubii, idcirco exigit etiam paranimphos cuſtodes. Ejuſdem labii eſt S. Leo; cum dotem, & paranimphos inſimul cum Parentum oblatione expoſtulet.

Ad VI. Toletanum Adverſarios fecit; ſiquidem eo loci agit de viduis, inquiens -- „ Illis nubant, quos propria voluntate voluerint habere Maritos -- hancque conditionem ad Virgines extendit -- Ne extra „ voluntatem Parentum, vel ſuam cogantur „ Maritum accipere -- Sufficit igitur ipſarum voluntas ad contrahendum. Aurelianenſe noſtræ non adverſatur Sententiæ; ſed ſolummodo intendit vim omnem ſive Parentibus, ſive puellis, factam impedire. Hinc ad ſalvanda plenæ libertatis jura decernit, ut rapta reſtituatur, etiamſi vel in ſtuprum, vel in Matrimonium conſenſerit, ut de libera ejuſdem voluntate certum habeatur argumentum.

Ad VII. Nomocanon Photianus continet doctrinam Baſilii loquentis ſecundùm Jus civile, ut jam innuimus; & hoc eodem ſenſu locutus eſt ſimiliter Balſamon. Porro juxta prædictum Jus, hujuſmodi Matrimonia non ſunt invalida, ſed tantummodo talis conditionis, ut in judicio auctoritas Magiſtratus ei non patrocinetur.

Nicolaus leges tradit de Matrimonio juxta conſuetum modum contrahendo; adeoque varios Nuptiarum ritus, qui, dum Matrimonium contrahitur, intervenire debent, refert, puta dotem, oblationem, benedictiones Sacerdotales: addens non eſſe peccati reum, qui ex his aliquos prætermitteret; ex quo palam fit, non omnes eſſentiales eſſe; nec ab ipſo eo loci declarantur, quinam accidentarii, quique eſſentiales ſint.

Ad XIV. Id, quod affertur ex Clemente III. quod alii Cœleſtino I. adſcribunt, nullum faceſſit negotium; ſiquidem ibi clarus eſt ſermo de impedimentis conſanguinitatis, & affinitatis exquirendis. Etenim immediate ad relatum textum legitur -- „ Ideo enim maxime Parentes, & ſi defuerint Parentes, proximiores admittuntur, „ quoniam unuſquiſque ſuam genealogiam „ cum teſtibus, & chartis, tum etiam ex „ recitatione Majorum ſcire laborat. Qui „ enim melius &c. -- Unde ſicut nemo dicet, conſenſum proximiorum eſſe eſſentialem Conjugio: ita nec conſenſum Parentum; & tamen eo loci dicitur, admittendos proximiores, illis deficientibus. Quare verba illa *Secundùm leges nullum fit Matrimonium* in idem redeunt, ac ſi diceretur, non fit Matrimonium ſecundùm Eccleſiæ leges, niſi exquirantur gradus conſanguinitatis.

Colonienſe Concilium optat Evariſti Decretum ad praxim deduci, ne clandeſtina permittantur Conjugia, de quibus agit laudatus Pontifex. Synodi vota complevit Eccleſia in Tridentino illa irritante.

46 OBJIC. IX. Conſuetudo vim legum declarat: atqui conſuetudo fuit, ut Matrimonia, inconſultis Parentibus, irrita cenſerentur; ergo. Minor propoſitio probatur.

I. Judith vidua Heſulphi, & Etelredi Regum Angliæ, filia Caroli II. Regis Franciæ, cum nupſiſſet Balduino Belgii Comiti, non niſi poſt interpoſitas Nicolai I. preces factum eſt, ut, accedente Patris voto, legitimum contraheret Matrimonium; ut legere eſt apud Flodoardum *lib.* 3. *cap.* 12. *Hiſtoria Eccleſiæ Rhemenſis*; ergo.

II. Ludovicus II. filius laudati Caroli II., inſcio Patre, cum Anſgeada Conjugium iniit, ſed diſſolutum fuit, quamvis prolem ſuſcepiſſet, & Alicem, ſeu Adelaidem Anglam, deſponſavit, cujus filius

Carolus Regno ſuffectus eſt: ſic Reginon *in Chronic. lib.* 2.; ergo Patris conſenſus eſt eſſentialis.

RESP. Apud Flodoardum legitur, Juditham Balduinum, inſcio Patre, ſecutam fuiſſe, & quod Carolus per Epiſcopos, & Regni ſui Primates — Poſt mundanæ legis „ judicium, Canonicam in jam dictum „ Balduinum, & Judith ſecundùm Edicta „ B. Gregorii ab Epiſcopis depromi Senten„ tiam fecit — Porro Canones Gregorii ipſemet Rex Carolus Epiſt. *ad Ludovicum Fratrem* inſcriptâ declarat, atque Balduini crimen palam facit — Filiam noſtram Judith „ Viduam ſecundùm leges divinas, & mun„ danas ſub tuitione Eccleſiaſtica, & Re„ gionum de Burge conſtitutam Balduinus „ ſibi furatus eſt in Uxorem, quem poſt „ legale judicium Epiſcopi Regni Noſtri ex„ communicaverunt ſecundùm Sacros Ca„ nones, & definitionem Sancti Gregorii „ Papæ, qui dicit: ſi quis Viduam furatus „ fuerit in Uxorem, ipſe & conſentientes „ ei, anathema ſint — Rapuit igitur Balduinus in Uxorem Juditham, ipſa conſentiente, & Ludovico fratre approbante, ſed renuente Patre. Verùm argumentum non urget ex Sententia P. Boucat, cujus eſt argumentum *de Matrim. Inſtit. Diſſert. 7. art. 3. Sect. 5. Concl. 1. Tertiò ex quibuſdam factis*. Etenim laudatus Auctor *eadem Diſſert. art. 8. §. 14. Quæres I.* propugnat nullum Matrimonium Andreæ, qui Titiam, ipſa conſentiente, ſed invitis Parentibus, & Tutore ſub cujus dominio adhuc eſt, rapuit, & ambo in aliam a Patria abeunt Civitatem, ubi tabernaculum, & domicilium conſtituentes, poſtea nubunt. Nullum, inquam, vult hujuſmodi Matrimonium ex Decreto Concilii Aurelianenſis relato Can. *de Raptoribus* 36. q. 1. — Si verò, quæ rapitur, Patrem habere „ conſtiterit, & puella raptori conſenſerit, „ poteſtati Patris excuſata reddatur, & ra„ ptor Patri ſuperioris conditionis ſatisfa„ ctione teneatur obnoxius — Cum igitur caſus hujuſmodi idem revera ſit, ac factum Balduini cum Juditha, dicemus nullum fuiſſe horum Conjugium, non ex defectu conſenſus Patris, ſed ex impedimento raptus.

Ceterum dicendum eſt, Matrimonium Balduini validum fuiſſe quoad rationem Sacramenti; ſecus ſecundùm civiles effectus. Ita eſſe plene colligitur ex Epiſtola Hincmari Nicolao Pontifici data, ubi reconciliato Patre Judith Conjugium deſcribitur — Baldui„ nus, & Judith Jura legum Secularium, „ quæ elegerunt, exequi ſtuduerunt. Domi„ nus autem Noſter Rex, filius veſter huic „ deſponſationi, & conjunctioni intereſſe „ non voluit, ſed miſſis publicæ rei Mini„ ſtris, ſicut vobis promiſit, ſecundùm le„ ges Seculi eos uxoria conjunctione adinvi„ cem copulari permiſit, & honores Baldui„ no pro veſtra ſolummodo petitione dona„ vit — Leges Seculi quid aliud diſponunt niſi ſpectantia ad dotem, hæreditatem, & hujuſmodi? Itaque ſecundùm humanum Jus validum effectum eſt, quod validum jam erat ut Sacramentum.

Ad II. dicimus, Reginonem, alioſque hac ſuper re erraſſe. Nam Flodoardus ſupra laudatus *cap.* 19. refert, Anſgardim a Ludovico II. cognominato Balbo perperàm repudiatam fuiſſe, ut Adelaidem Uxorem duceret; enumerans enim Opuſcula, quæ ſcripſit Hincmarus, unum exaratum dicit, quo ſe excuſat eo quod Ludovici cohabitationem cum Adeleide non prohibuerit — Scripſit & „ de Objectis ſibi a Goſſeno ſuper Ludovici „ Balbi Regis Patris eorum aſſenſu, quare „ Anſgardim uxorem abjectam eum recipere „ non coegerit, & Adelaidem ab eo reti„ neri non prohibuerit — Cujus rei invictum habemus momentum, ex quo Ludovicus III., & Carlomannus filii Anſgardis regnaverunt ante Carolum ſimplicem habitum ex Adelaide, quam ſecundam Uxorem vocat Baronius *ad annum* 879. Pluribus id evincit Natalis Alexander *Sec. IX. cap. 7. art. 4.*

CONTROVERSIA IV.

AN FILII GRAVITER PECCENT NUBENDO, INVITIS PARENTIBUS.

47 DUbio-procul graviter delinquere poterit filius nubendo contra Patris voluntatem propter circumſtantias, quæ in tali Conjugio poterunt ſpectari, puta ſi cum dedecore familiæ nubat, ſi cum ſcandalo, ſi cum diſcordiarum periculo, homicidiorum, & ſimilium; quo pacto etiam Parentes mortalis noxæ Rei fierent, copulando filios, ſi moleſto, ſi inæquali tradant Conjugio, ſi fœdæ, aut riſoſæ ipſos copulare velint mulieri. Quærimus igitur, an præciſe, ex quo ſine Parentum conſenſu nubant filii, mortaliter peccent. Ultrò admittimus in filiis convenientiæ, & congruentiæ debitum ad poſtulandum, expectandumque Parentum conſenſum; verùm hoc debiti genus ſub veniali obligare ſolet.

DICENDUM itaque, filios, invitis Parentibus, nubendo, ſecundùm ſe nequaquam graviter peccare.

48 PROB. I. Secundùm ea, quæ ad corporis naturam pertinent, homo non tenetur obedire homini, ſed ſolummodo Deo: quia in his omnes ſunt naturâ æquales: ut ſunt ea, quæ ad corporis ſuſtentationem, proliſque generationem pertinent; ergo ſicut valent filii, inſciis Parentibus, de his, quæ ad corporis ſuſtentationem pertinent, ſibi providere, ita etiam in his, quæ prolis generationem reſpiciunt, quod fit per Matrimonium; aliàs non eſſent quoad hoc naturâ æquales. *In quibuſdā homines naturâ æquales.*

49 PROB. II. Filius per Matrimonium perpetuæ obligatur ſerrvituti, quæ onera, & quidem gravia ſecum affert, & niſi libera prorſus voluntate eligantur, difficillime poſſent tolerari; ergo æquum eſt, contrahentes eſſe omnino liberos in tali ſuſcipienda obligatione; proindeque alterius conſenſum nec exquirere, nec expectare jure debent. Laborioſam hanc ſervitutem involvere Conjugium perſpectam habuerunt Apoſtoli; pro- *Matrimoniū oneroſā ſervitutem involvit.*

propterea Matth. 19. audita ejuſdem Indiſſolubilitate dicere: *Si ita eſt cauſa hominis cum uxore, non expedit nubere*. Eamdem ſervitutem mente evolvens Apoſtolus 1. ad Corinth. 7. verſ. 28. compatiebatur Conjugatis dicens: *Et ſi nupſerit virgo, non peccavit, tribulationem tamen carnis habebunt hujuſmodi*. Porro nemo liberæ conditionis adſtringi poteſt ad perpetuam, duriſſimamque ſervitutem invitus, ita quod ſub reatu gravis peccati, æternique cruciatus, ab aliorum voluntate, & conſilio, dependere teneatur; ergo non datur obligatio exquirendi Parentum voluntatem, eorumque aſſenſum expectandi.

Pactum pecuniarium lædit libertati in Nuptiis.

50 PROB. III. Magis adverſatur libertati Nuptiarum, onus peccandi graviter, quàm ſolvendi pecuniarum, etſi mediocrem, ſummam: cum ſpirituale damnum longe prætergrediatur quodcunque temporale; ſed Jura tum Canonica, tum Civilia, ne Nuptiarum libertas lædatur, vetant, irritantque pactum ſolvendæ pecuniæ in Sponſalibus appoſitum, ſi alter a promiſſis reſiliat Cap. *Gemma. De Sponſal. l. Titia ff. de verborum oblig. l. fin. cap. de Sponſalibus*; ergo multò minùs gravis obligatio poſcendi, atque expectandi Parentum voluntatem filiis apponenda eſt.

51 PROB. IV. Spirituale Conjugium, ut ſæpenumero dictum eſt, analogatur cum corporali: ſed in electione ſpiritualis Conjugii nullatenus peccat filius aſſumendo ſive ſtatum cœlibatus, ſive profitendo in Religione, non advocato Parentum conſenſu; ergo idem in corporali Conjugio dicendum eſt. Utrobique enim eadem ratio occurrit, videlicet quia contrahentium agitur negotium.

MOMENTA ADVERSA REFELLUNTUR.

52 OBJIC. I. Parentes juxta Sacræ Scripturæ leges filiis opportunas Nuptias debent procurare *Deut. 7., Jerem. 9.*, & 1. *ad Corinth. 7.*; ergo filii Parentibus obtemperare debent; ergo non ſunt ſui juris; adeoque Parentum voluntas exquirenda.

Conjugia filiorum non ſpectant ad domeſticam œconomiam.

RESP. Quamvis Parentes curare debeant, ut filios nubant; horum tamen voluntas potiſſimùm expectanda. Gen. 24. verſ. 57. explorata fuit a Parentibus, fratribuſque, Rebeccæ voluntas: *Vocemus puellam, & quæramus ipſius voluntatem*. Et ſane cum filiorum Connubia non ſpectent ad domeſticam œconomiam, pleno Parentum dominio non ſubordinantur.

53 OBJIC. II. In licitis, honeſtiſque, potiſſimùm ſi magni momenti ſint, Parentibus obtemperare debent filii: atqui Nuptiæ licitæ ſunt, & honeſtæ, atque ob perpetuam obligationem gravis momenti; ergo ſub gravi illis obtemperare debent.

Nuptiarum electio per ſe libera.

RESP. Non omnia licita, & honeſta, habemus præcepta. Nonnulla ſiquidem ad ordinem ſupererogationis ſpectant. In his porro plenâ potiuntur libertate homines; unde filii pubertatem nacti, invitis Parentibus, ad plura ſe adſtringere valent, puta ad quædam moderata jejunia, ad vacandum Deo, & hujuſmodi. Nuptiæ autem licitæ quidem ſunt, sed maxime liberæ; & quia onus important, ſed perſonale, ideo earum electio non niſi a propria voluntate habenda eſt.

Parentum querelæ adversùs filios quandoque injuſtæ.

54 OBJIC. III. Actio filii, quæ graviter Parentum jura violat, haud a lethali crimine valet excuſari: ſed hujuſmodi eſt Conjugium filiorum, inſciis Parentibus, celebratum: etenim ubique gentium conqueruntur Genitores adversùs filios taliter nubentes; ergo lethali crimine rei meritò cenſendi ſunt.

RESP. Actio, quæ violat jura congruentiæ, & honeſtatis, venialis peccati lineam non excedit. Hujuſmodi eſt conditionis Matrimonium filiorum abſque Parentum conſenſu celebratum. Horum querimoniæ non eæ ſunt, ut lethale crimen innuant; cum ſæpe itidem conquerantur, ubi filii, potiſſimùm primogeniti, Chriſto ſe vovent, atque Religioſam vitam profitentur; cum aliàs in tali electione nullâ ipſi afficiantur injuriâ.

55 OBJIC. IV. Univerſalis conſuetudo, rationabili inſtituta motivo, veræ legis vim ſortitur: ſed univerſalis adeſt conſuetudo, ut filii non niſi exquiſito, & expectato Parentum conſenſu, Nuptias quærant: quod ſane rationi congruum eſſe nemo unus refragabitur; ergo.

Conſuetudo quando habet vim legis.

RESP. Conſuetudo etſi immemorabilis non ſemper vim legis habet; ut enim hanc vim ſortiatur, fas eſt, quod inducatur animo conſtituendi legem, & quod Principis accedat approbatio, & tantæ debet eſſe efficaciæ, ut adversùs oppoſitum jus præſcribere valeat. Impræſentiarum præcitata conſuetudo non fuit inſtituta animo conſtituendi legem, ſed ſolummodo innuendi convenientiam. Nec ab Eccleſia adoptata fuit; cum plenam libertatem velint Canones. Neque adversùs oppoſitum jus poteſt præſcribere; cum hoc ea natura ipſa oriatur. Dein ſæpiſſime interrupta fuit; cum frequenter habitæ fuerint Nuptiæ, invitis Parentibus.

56 OBJIC. V. Quotieſcunque quis in aliquo opere eligendo tenetur ſub gravi prudenter agere, adeoque ab aliorum inſtructione pendere, ne in agendo erret, toties abſque conſilio operando, graviter delinquere in aperto eſt: Conjugii electio hujus eſt generis; ergo nupturi aliena indigent directione. In filiis autem hujuſmodi inſtructio indubie a Parentibus venanda eſt; aptiùs namque iſti præ aliis noſcunt, quod filiis, familiæque expediat, ut habetur Cap. *Aliter* 30. q. 5. Non petita itaque, expectatoque Parentum conſenſu, graviter peccare dicendum eſt.

Filii capaces eligendi.

RESP. Argumentum evincit, quandoque contingere poſſe, ut filius peccet graviter, inconſultis Parentibus, nubendo; ſed non ſemper. Etenim plerumque filius capax eſt prudenter perpendendi Matrimonii onera; & aliàs extranei ad conſulendum aptiores ſunt, cum Parentes non raro in Nuptiis divitias, familiæ ſplendorem, non quidem veram filiorum felicitatem cogitent.

57 OB.

57 OBJIC. VI. Tenentur Parentes ab indigno Conjugio filium avocare, & filius non obtemperando graviter delinquit, ſed tenentur itidem Parentes filio congruum providere Conjugium; ergo ſi tunc filius Parentibus refragatur, gravi crimine reus erit. Et ſane in bonum filiorum cenſetur Parentum bonum, ſicut illorum malum horum infortunium judicatur.

RESP. Parentes vi ſui muneris tenentur filios dirigere, tum a malo avocando, tum dirigendo ad bonum; Patres namque filiis theſaurizant. Ceterum æqualis non adinvenitur ratio, ut cenſeatur in filiis obligatio ad ſequendam Parentum directionem.

Omne malum fugiendum, ſed non omne bonum amplectendum.

Malum quodlibet lædit; propterea quovis tempore fugiendum. Sed non tenemur quodcunque bonum amplecti, nec cujuslibet boni omiſſio in crimine eſt; ex duobus namque bonis poteſt abſque noxa, prætermiſſo uno, aliud eligi. Quare filius indignam ducere non debet, atque hac ſuper re Patri adhærere tenetur; ſed non ſemper quam dignam offert Pater, adoptare debet, ſed ei liberum eſt aliam, quæ indigna non ſit, ſibi eligere; quo pacto, ſi filio volenti ſe Deo ſacrare Pater unum Monaſticæ vitæ ſtatum proponeret, hoc prætermiſſo, poſſet alium filius abſque Parentis injuria amplecti.

58 OBJIC. VII. Ex doctrina D. Thomæ a Theologis adoptata, filius in his, quæ ad naturam corporis ſpectant, ut generatio, & ſuſtentatio, liberi juris eſt, & Patri æqualis: ſed quamvis filius non peccet ſibi providendo ſuſtentationem, invito, & negante Patre alimenta, delinquit tamen, ſi determinatam, atque a Patre oblatam renuit ſuſtentationem, ut ad placitum contra ejuſdem voluntatem alterius conditionis exquirat; ergo licèt filius nubendo non peccet, quando Pater Nuptias denegat, reſpuens tamen, quas Pater offert, dubio-procul peccabit.

RESP. Si Pater filiorum ope non indiget, poterit filius abſque Patris injuria extra Parentum domum ſuſtentationem ſibi acquirere. Ceterum Conjugium inter & ſuſtentationem latum intercedit diſcrimen. Quamvis Pater filium alere teneatur, nihilotamen minus Dominus eſt bonorum, quibus filium ſuſtentat; & ideo liberum eſt ei hæc, vel illa bona diſtribuere. Inſuper alimenta non conſiſtunt in re indiviſibili, atque perpetua. Secus accidit in Conjugio, quod perpetuam importat adhæſionem, atque individuam vitæ ſocietatem mutuo amore conglutinatam. Filius itaque fortius habet jus circa Conjugium, quàm circa ſuſtentationem.

Diſcrimen inter Conjugium, & ſuſtentationem.

59 OBJIC. VIII. Ubi Parentes in ſtatu impubertatis filium alicui determinatæ perſonæ in Sponſum promittunt, pubertatem nactus tenetur ille ſtare promiſſis, ex Cap. *Tua Fraternitas. De Deſp. Impuberum*, ubi Hormildas habet — Et poſtquam filius pervenerit ad perfectam ætatem, omnino debet hoc adimplere — Sed eadem urget ratio pro ſtatu pubertatis: nam etiam tunc temporis ſub patria vivit poteſtate, ratione cujus voluntas Patris cenſetur filii voluntas; ergo.

RESP. Nequaquam filius, vi paternæ promiſſionis, tenetur ſtare Sponſalibus a Patre initis: ſicut nec ingredi Religionem, ex quo Parentes ipſum Deo voverint; cum hæc libertati, quæ a jure naturali, & divino, ipſi competit quoad electionem ſtatus, repugnent. Illæ itaque promiſſiones Parentum tacitam involvunt conditionem, ſi filii ratum habuerint, libereque acceptaverint. In hoc ſenſu a Gloſſa, & a Doctoribus explicatur laudatus Hormiſdæ Canon. Diximus non teneri vi promiſſionis; ſi enim aliunde gravia timerentur mala, vel maxima bona familiæ obventura eſſent, filius fortè peccaret a paternis reſiliendo promiſſionibus.

Parentum promiſſiones pro filiis conditionem involvunt.

60 OBJIC. IX. Ab æquitate alienum videtur teneri Parentes, ipſis invitis, grave ſubire onus nuptos alendi filios, atque filiabus dotem tradendi, & poſſe filios ſine Parentum placito nubere: ſed Parentes ex communiori Sententia tenentur filias dotare, filiiſque alimenta præſtare; ergo filii abſque gravi crimine nubere nequeunt, niſi accedente Parentum conſenſu, ut ex mutuo onere æquitas medium teneat.

RESP. Parentes abſque dubio filias non indigne nubentes contra eorum voluntatem, dotem ſolvant, oportet, ſicut & alimenta filiis ſimiliter nubentibus. Abſolute enim nullam irrogant ipſis injuriam, nec poſſunt rationabiliter eſſe inviti quoad ſubſtantiam Conjugii; cum ut ſupponimus, æqualitatem generis, & hujuſmodi ſervent. Solummodo quoad accidentalia eorum Nuptiis opponuntur; hæc tamen oppoſitio non ſufficit ad abſolvendos Parentes ab obligatione numerandi dotem, atque præſtandi alimenta. Fortè a ſolutione dotis liberi evaderent Parentes, ſi filia ex bonis adventitiis illam haberet. Verùm circa hoc oriri poſſet dubium, quando indecore filia nubat; quo caſu nonnulli Doctores contendunt, Patrem haud cogi poſſe ad ſolutionem dotis, ſed ſolummodo ad alimenta, quæ juxta naturæ leges filiis etiam ingratis debentur. Sed eſt & alia Sententia; quia denegatio Dotis graviſſime lædit libertatem, & proteſtatio illam denegandi graviſſimæ coactioni, graviſſimiſque minis æquipollet, quæ jure Eccleſiaſtico prorſus execrantur.

Dos filiabus exſolvenda.

61 OBJIC. X. Nequit a gravi crimine excuſari, quod leges juſtæ graviſſime puniunt: ſed leges Cæſareæ, Caſtellæ, Galliæ, & Portugalliæ, puniunt exhæredatione filios, invitis Parentibus, nubentes; ergo graviſſimum debet eſſe peccatum.

RESP. Hujuſmodi inſtantia, opinantium diverſitate, obſcurior evaſit. Ut igitur elareſcat.

Leges Cæſareæ de filiis nubentibus, invitis Parentibus.

Dicendum eſt I. Jure communi Cæſareo nequeunt Parentes filios ipſis invitis nubentes exhæredare præciſe ex quo unam potius, quàm aliam ſibi Uxorem aſſumant; ſimiliter de filiabus dicendum eſt. Nullibi enim in Jure hoc cautum eſt; nec tale Matrimonium una eſt ex quatuordecim cauſis, nec ex gravioribus enumeratis in Gloſſa Cap. *Quintavalis. De jurejurando* ex Auth. *Ut cum de Appellat. cognoſcitur* §. *Aliud quoque*, & tradit Navarrus *cap. 4. num. 15.*, ſicut & Clarus §. *Teſtamentum q. 41.* &c. Et meritò ſane;

Digitized by Google

ſane; cum filii quoad ſtatus electionem Parentibus nequaquam ſubdantur.

Dicendum II. Filiæ nubentes poſt 25. annos, & filii poſt 30. etiamſi cum dedecore familiæ, exhæredari non poſſunt, Auth. *Sed ſi poſt. C. de inoffícioſ. Teſtament.* -- Sed „ ſi poſt 25. annos, te differente filiam Marito copulare, & in ſuum corpus peccaverit, vel ſine conſenſu tuo Marito (ſe libere tamen) copulaverit, eam exhæredare non potes -- Et ratio legis optima eſt; quia Pater in procurandis ejuſdem Nuptiis negligens præſumitur.

Dicendum III. Si filius ante prædictam ætatem turpiter nupſerit, exhæredari valet l. *Non tantùm*. §. *Si emancipatus* 2. *de Bonorum poſſeſſione* — Nam etſi tam ignominioſam duxerit uxorem filius, vel dedecore ſit tam ipſi, quàm Patri mulierem talem habere . . . poſſit Avus ſuo jure uti, eumque exhæredare — Si filia ante 25. annum, volentibus Parentibus eam nuptui tradere, congruenterque dotare, non conſenſerit, ſed luxurioſam vitam elegerit, exhæredari valet: itidem ſi mancipio nupſerit; ut colligitur ex præallegata Authentica *Sed ſi poſt*. Poſſunt namque ſeculi Principes in crimina ex Matrimonio orta animadvertere.

An obligent Leges Cæſareæ, & particularium Regnorum de exhæredatione Filiorum.

62 Hinc difficultas eſt, an hujuſmodi leges ſive Cæſarei Juris, ſive particularium Regnorum obligent. Sunt, qui velint, has leges accenſendas eſſe inter injuſtas, vel eſſe revocatas, aut Jure Canonico correctas; ſive quia libertati Nuptiarum à divina, & naturali lege conceſſæ adverſantur; ſive quia juris eſt Eccleſiæ leges condere circa Matrimonia; ex Trident. *Seſs. 24. Can. 12.*

Volunt alii, non eſſe abrogatas, nec injuſtas. Siquidem Parentes tantummodo jure naturæ tenentur filiis alimenta præſtare; ſecus hæreditatem; l. *fin C. De Codicil.* & alibi. Aliàs Parentes ſuorum bonorum plenam habent poteſtatem: ſicut liberi ſunt, & Domini ipſi filii ad decenter nubendum; adeoque in pœnam errogatæ injuriæ poſſunt hæreditate privari, ſicut abſque Patris injuria poſſunt filii decore nubere. Quibus addas velim, exhæredationis pœnam nimiam filiorum audaciam compeſcere: nihil melius excogitari poſſe ad criminis ultionem; & leges hujuſmodi inſtitutas eſſe in favorem Matrimonii, ne indigne contrahantur. Unde ad primam Adverſantium rationem reponunt illi, Eccleſiam libertatem, quæ in peccatum tendit, nequaquam patrocinari; etenim peccatum dicit defectum veræ libertatis. Ad ſecundam, affirmant, Magiſtratum leges ferre poſſe circa Matrimonium, ut eſt civilis contractus; ſecus ut Sacramentum, de quo Tridentinum.

Poſſet tamen quis dicere, e Regia poteſtate fore leges municipales condere circa Matrimonia, invitis Parentibus, celebrata, ſi Epiſcopi, & Eccleſia, annuant, dummodo gravia occurrant momenta, vel ex inconvenientibus, vel ex publico Regni bono; quare ſi in aliquo Regno pleraque Conjugia filiorum contra Parentum voluntatem inita communi felicitati adverſentur, quatenus ipſimet Parentes contemnantur, deſerantur, eorumque bona diſſipentur, ſi filii evadant effrænes, nimiumque molles, pigri, artes diſcere negligent, & hujuſmodi, poterunt Principes præſcribere, ut Conjugia a filiis non celebrentur ſine Parentum conſenſu, atque in eos animadvertere pœnâ denegationis dotis, atque exhæredatione. Hinc juſtæ cenſeri poterunt leges Henrici II., Henrici III., & Ludovici XIII. pro Galliarum Regno, quibus tum filii, inſciis Parentibus, nubentes, tum nepotes, in perpetuum ab omni hæreditate, juribuſque omnibus, & commodis vi matrimonialis contractus, teſtamentorum, iiſdem obvenientibus repelluntur.

Quare in Galliarum Regno Parochi aſſiſtere nequeunt Nuptiis filiorum minorum 30. annis, & filiarum non expletis 25., ſi contrahere velint, invitis Parentibus, ſed conſenſum exigere debent ſcriptis commendatum; ſi verò Parentibus caruerint, exquiritur Tutorum, & Curatorum conſenſus. Abſolutâ autem prædictâ ætate, non eſt expectandus eorum conſenſus, ſed ſcripto conſtare debet fuiſſe rogatos; itidem a Matre, quæ ad ſecundas Nuptias convolavit, rogandum, non expectandum ejuſdem placitum. Sic in laudatorum Regum Conſtitutionibus. His non obſtantibus Gallicani Doctores Epiſcopis, & Parochis ſuaſores ſunt, ut contendant filios reconciliare Parentibus, neve ſecundùm Juris rigorem agant; pro quo mire deſervire poteſt Epiſt. 83. S. Ambroſii ad Siſinium.

Incertum an Leges Principum circa matrimonia obligent in conſcientia.

63 Verùm an hujuſmodi leges pro conſcientiæ Foro obligent, diſſidium eſt. Durum quippe valde eſt, filiorum libertatem ſub æterni cruciatus pœnâ vincere, eo potiſſimùm tempore, quo concupiſcentia fervet, & familiari mulierum converſatione incaleſcit; adeoque incontinentiæ periculum urget, ob quod docet Apoſtolus meliùs eſſe nubere, quàm uri; aliàs non rarò Parentes ſtudioſe Nuptias differunt, & ne filii id ægre ferant, laxant habenas, nec eorundem pravos animi motus compeſcunt, unde in præceps ruunt. In aperto eſt doctrina S. Auguſtini *lib. 1. de Adult. Conjugiis* Connubium inſtitutum eſſe ad ſedandam concupiſcentiam; propterea plurimos laudabiliter nubere, qui aliàs non poſſent fortè laudabiliter vivere. Proindeque periculoſum valde eſt, quod in conſcientia filius Nuptiis aptus teneatur ad nutum Parentum nubere ex civili lege adſtrictus; cum Paulus inclamet: *Si non ſe continet, nubat*. Non dicit, ſi non ſe continet, petat a Patre Nuptias; ſed abſolute, nubat. Et potiſſimùm poſt Tridentinum, ubi, cum Oratores Galli petiiſſent, ut hujuſmodi Conjugia irrita declararentur, noluere Patres nec ætatem 18., vel 20. annorum determinare, nec neceſſitatem beneplaciti, & conſenſus Parentum; ut refert Pallavicinus *lib. 22. cap. 1.*

Equidem ſcio, nonnulla Concilia Inceſtuoſis, ſpem nuptiarum abſtuliſſe; & tamen nemo unus dicet, id injuſte ſancitum ob continentiæ periculum. Notum quippe erat, Deum, qui fidelis eſt, & non ſinit tentare ſupra id, quod poſſumus, poſtulantibus nuſquam denegare Gratiam continendi. Sed talia Decreta, nec univerſalia fuerunt, nec multum temporis perdurarunt, immo certum

ſolum-

ſolummodo Perſonarum genus obſtrinxere. Dubitari itidem poſſet, num ad Forum conſcientiæ extenderentur; cum ad exteriorem ſpectarent diſciplinam, nec omnia ab Apoſtolica Sede approbata fuiſſent. Hæc innuimus; ceterum unuſquiſque abundat in ſenſu ſuo; ideoque in Tridentino tot fuere opinionum, & opinantium concertationes circa filiorum Conjugia.

64 OBJIC. XI. Nequit a gravi crimine immune cenſeri, quod Eccleſia ſemper execrata fuit, prohibuitque: ſed ex Tridentino *Seſſ. 24. cap. 1. de Reformat. Matrim.* Conjugia filiorum, invitis Parentibus, quamvis rata — nihilominus Sancta Eccleſia Dei ex „ juſtiſſimis cauſis illa ſemper deteſtata eſt, „ atque prohibuit — ergo.

RESP. Ex contextu palam fit, Concilium ſermonem habere de Conjugiis clandeſtinis, quæ irritavit, & ad valide contrahendum, Parochi, & duorum Teſtium præſentiam neceſſariam decernit. Filiorum Conjugia abſque Parentum conſenſu non ſunt clandeſtina; poſſunt namque coram Parocho, & Teſtibus celebrari; adeoque a Tridentino perperàm execrata dicuntur.

65 OBJIC. XII. Ex communi effato exceptio firmat regulam in contrarium; ſed in Tridentino *Seſſ. 24. cap. 9. de Reformat. Matrim.* ſolis Dominis temporalibus, & Magiſtratibus, vetitum eſt Subditos ad Nuptias cogere — Præcipit Sancta Synodus ſub ana- „ thematis pœna, quam ipſo facto incur- „ rant, ne quovis modo directe, vel indi- „ recte, Subditos ſuos, vel quoſcunque „ alios cogant, quominus libere Matrimonia „ contrahant — ergo Concilium ſupponit, & vult, Parentes cogere poſſe filios; propterea filii ſub gravi obtemperare debebunt.

Seculares cogentes ſubditos ad nuptias, excommunicantur.

RESP. Illud Concilii Decretum non eſt relativum, ſed poſitivum, ſpectans præciſe ad temporales Poteſtates; adeoque nec ſupponit, nec Parentibus poteſtatem facit cogendi filios ad Nuptias. De Parentibus namque egit in prioribus capitibus. Solùm juvat inferre, Parentes cogentes filios ad Nuptias non innodari majori excommunicatione, ſicut innodantur cogentes Subditos.

66 OBJIC. XIII. Servata perſonarum notione, ita ſe habet filius ſub patris poteſtate conſtitutus, ac Servus ſub dominio Heri; ſed iſte abſque gravi noxa, Domino non annuente, nequit Matrimonium inire: cum ſui dominium jam alteri traditum, Uxori dare nequeat; ergo neque filius. Fortiùs urget argumentum in filia, quæ ex toto a patria extrahitur poteſtate, ſubditurque Viro. Propter hanc rationem ultrò ab omnibus conceditur, Servum abſque Domini conſenſu nequaquam poſſe Sacris Ordinibus inaugurari, aut Religioſam Profeſſionem emittere; quia ad opera adſtringeretur, ad quæ Dominus jus habet, & poteſtatem.

RESP. Quidquid dicatur de Matrimoniis Servorum ad Seculum uſque duodecimum, dubio-procul impræſentiarum validum eſt, & licitum, ut colligitur ex Cap. 1. *De Conjugio Servorum* — Sane juxta verbum Apo- „ ſtoli, ſicut in Chriſto Jeſu neque liber, „ neque Servus, a Sacramentis Eccleſiæ remo- „ vendus eſt; ita nec inter Servos Matri- „ monia debent ullatenus prohiberi. Et ſi „ contradicentibus Dominis, & invitis, con- „ tracta fuerint, nulla ratione ſunt propter „ hoc diſſolvenda — Et ratio eſt, quia Servus non ſubditur Domino in his, quæ ſunt de jure naturæ: ſed juxta naturæ appetitum eſt Matrimonium in ordine ad conſervationem ſpeciei, ſicut cibi ſumptio in ordine ad individui conſervationem; ergo ſicut Servus non ſubditur Domino, quin libere poſſit comedere, prout neceſſe eſt ad corporis ſuſtentationem, ita non ſubditur quantùm ad contrahendum Matrimonium. Unde Doctores volunt, Dominum graviter peccare, ſi impediat Servi Conjugium, ſi ſupplicio afficiat ob initum Matrimonium, ſi aliò mittat, ita ut ab uxore ſejungi debeat, ſi thori cohabitationem, rectamque prolis inſtitutionem impediat.

Servus libere matrimonium valet contrahere.

Itaque, ut ait S. Thomas *in Suppl. quæſt. 52. art. 2. ad 1.* — Servus eſt res Domini, „ quantùm ad ea, quæ naturalibus ſuperad- „ duntur, ſed quantùm ad naturalia omnes „ ſunt pares. Unde in his, quæ ad actus „ naturales pertinent, Servus poteſt alteri, „ invito Domino, ſui corporis poteſtatem „ per Matrimonium præbere —

Illud, quod de filia additur, probat ultra quàm par eſt. Nequiret enim Religionem intrare; cum per ingreſſum ſubtrahatur a patria poteſtate, & alteri plene ſubdatur. Latum igitur intercedit diſcrimen Servum inter, & filiam. Servus actiones ſuas ex juſtitia, abſolute, ſimpliciter, & in perpetuum obligatas habet Domino; ideoque alteri ſe tradere nequit, nec ipſi Deo Sacros Ordines ſuſcipiendo, vel Religionem ingrediendo, niſi conſentiente Domino. Filia verò non eſt abſolute, & in perpetuum ſub patria poteſtate, ſed quandiu ſtatum non elegit: & electio ſtatus eſt ei libera; unde cum a dicta poteſtate ſe extrahat per id, quod ei liberum eſt, nullam irrogat Parentibus injuriam.

Servus in eo [illegible] Domino.

67 OBJIC. XIV. Patres perpetui ſunt in execrandis Conjugiis, inconſultis Parentibus, celebratis, ut in ſuperiori Controverſia *num. 45. Object. VIII.* vidimus ex Tertulliano, Ambroſio, Evariſto, ſicut ex PP. Concilii Aurelianenſis IV., & Colonienſis celebrati an. 1536.; ergo.

Laudatis Patribus addes Leonem *Epiſt. ad Ruſticum Narbonenſem* ubi — Paterno ar- „ bitrio viris junctæ carent culpâ — ergo eâ non carent ſine illo junctæ. Pelagius Cap. *Patrem* 32. q. 3. habet — Et ideo Avi ma- „ gis electionem de conjunctione neptis, „ quàm Patris ejus (quia Pater erat Servus, „ ſecus Avus) cujus nullo modo liberum „ poteſt eſſe arbitrium, decernimus atten- „ di — Alexander II. *in 3. parte Decreti Ivonis Carnotenſis cap. 17.* Virum probat reum eſſe perjurii propter promiſſionem factam ducendæ concubinæ, & conſanguineæ, quia — Quod obſervare legaliter non potuit ſine „ judicio Parentum, vel Judicum, temere „ jurare præſumpſit — Concilium Pariſienſe celebratum an. 557. *Cap. 6.* prohibet ſub anathemate, etiam beneficio Regis petere puellas contra Parentum voluntatem. Turonenſe II. habi-

habitum an. 567. *Can.* 20. non admittit quarundam puellarum Deo Sacrarum, & Viduarum excuſationem, quæ poſt mutatam veſtem nubebant, id feciſſe aſſerentes -- ne „ eas inferiores perſonas macularent — non admittit, inquam; quia leges ſtatuerunt — „ Ut nullus ullam puellam abſque Parentum „ voluntate trahere, aut accipere præſumat.; „ quæcunque ergo timet violentiam . . . re„ fugiat ad Eccleſiam —

RESP. Argumentum evincit, filios, & potiori jure filias, delinquere contra debitum honeſtatis, & convenientiæ, invitis Parentibus, nubendo; nec aliud probant relata teſtimonia. Admittimus tamen, ut ſub Controverſiæ initio adnotavimus *num.* 47., ex circumſtantiis contingere poſſe, ut graviter peccent.

Laudabiles nuptiæ conſultis parentibus celebratæ.

Sequentia pariter momenta in idem redeunt. Nuptiæ ſiquidem ad votum Parentum celebratæ carent veniali culpa ex violato honeſtatis debito; ſecus illæ, quæ, ipſis inconſultis, habentur. Pelagius Avi conſenſum expectandum præſcribit ex honeſtate, non verò ex abſoluta neceſſitate. Alexander & jure & meritò filiom criminatur; quia imprudenter, nullo exquiſito judicio, circa vinculum conſanguinitatis, & dedecus ducendi concubinam juraverat. Pariſienſe duo vetat: rapere filiam contra Parentum voluntatem: & eam expoſcere beneficio Regis. Nec abs re hæc duo vetat. Nam ex primo irrogatur Parentibus injuria; ex ſecundo habetur vis, & coactio, quoniam Principis voluntas coactioni æquiparatur. Reliqua municipales Gallici Regni Conſtitutiones innount.

68 Regula igitur in Conjugiis filiorum, invitis Parentibus, quoad peccatum, attendenda eſt ea cauſa. Si cauſa ſit contra aliquod præceptum, vel præcepti violationem involvat; tunc peccabunt filii, & cogi poſſunt ad determinatas Nuptias; ut ſi Virgo fuerit deflorata, ſi ex tali Conjugio rixæ, diſſidia, & hujuſmodi tollantur, ſi ad Parentum ſuſtentationem ſint neceſſariæ. Ceterum noverunt prudentes ſæpenumero Parentes potius proprium, quàm filiorum felicitatem, & commodum ſedulò exquirere; unde etſi quandoque peccent filii, invitis Parentibus, nubentes, non rarò peccant Parentes contentioſe filiorum Nuptias impediendo.

CONTROVERSIA V.

AN CONSENSUS AD CONJUGIUM REQUISITUS DEBEAT ESSENTIALITER EXTERIUS MANIFESTARI.

69 Wiclephus relatus a N. Waldenſi *Tom. 2. de Matrim. cap.* 132. negat ſenſibilia ſigna neceſſaria ad Conjugium; ideoque *in* 4. *Trialogi cap.* 22. habet — Veritas qui„ dem mihi videtur, quod aſſiſtente conſen„ ſu Conjugii, & Domino approbante, ſub„ ducto quocunque ſigno ſenſibili, foret ſa„ tis, ideo lex conſcientiæ, & inſtinctus Do„ mini in bene viventibus in contractu hu„ juſmodi rectiſſime regularet -- Cujacius in Cap. *Tuæ Fraternitati. De ſponſalibus, & Matrim.* idem ſentit. Quidam ex Catholicis neceſſariam volunt exteriorem conſenſus manifeſtationem, non quidem eſſentialiter, ſed per modum conditionis.

DICENDUM tamen, conſenſum ad Conjugium requiſitum debere eſſentialiter exteriùs manifeſtari.

70 PROB. I. Eugenius IV. *in Inſtruct. Armenorum* habet -- Septimum eſt Sacramen„ tum Matrimonii . . . cauſa efficiens Matri„ monii regulariter eſt mutuus conſenſus per „ verba de præſenti expreſſus — Adverbium illud *Regulariter*, ut *in hac Diſp. Contr. I. num.* 9. explicatum eſt, appellat ſupra mutos, & ſurdos, in quibus nutus, & ſigna, pro verbis uſurpantur.

Tridentinum *Seſſ.* 24. *cap.* 1. *de Refor. Matrim.* -- Parochus, Viro, & Muliere in„ terrogatis, & eorum mutuo conſenſu in„ tellectu, dicat &c.-- Si intelligi debet conſenſus, dubio-procul debet eſſe ſenſibilis.

Alexander III. Salernitano Archiepiſcopo in Cap. *Licet. De Sponſal. duorum* -- Si inter „ Virum, & Mulierem legitimus conſenſus „ interveniat de præſenti, ita quidem quod „ unus alterum in ſuo mutuo conſenſu, ver„ bis conſuetis, expreſſe recipiat, utroque „ dicente: Ego &c. —

Innocentius III. Arelatenſi Archiepiſcopo Cap. *Cum apud. De Sponſal.* agens de mutis, & ſurdis — Videtur, quod ſi talis velit „ contrahere, ſibi non poſſit, vel debeat de„ negari, cum quod verbis non poteſt, ſignis „ valeat declarare --

71 PROB. II. Conjugium inſtitutum eſt per modum humani contractus humano modo exercendi: ſed humanus contractus eſſentialiter expoſtulat, ut aliquo ſenſibili ſigno compleatur: omnis enim conventio in humanis ſignis, aut verbis, exprimitur: ergo. Argumentum deſumitur ex D. Thoma *in ſuppl. quæſt.* 45. *art.* 2. -- In matrimonio „ fit contractus inter virum, & mulierem; „ ſed in quolibet contractu oportet eſſe ex„ preſſionem verborum, quibus ſe invicem „ homines obligent: ergo & in matrimonio „ oportet eſſe conſenſum per verba expreſ„ ſum —

Conjugium eſt contractus.

72 PROB. III. Contractus conjugalis importat obligationem unius ad alium: 1. ad Corinth. 7. verſ. 3. *Uxori vir debitum reddat: ſimiliter autem & uxor viro*; ſed nullus ſe alteri obligat, niſi ſenſibiliter id manifeſtet: Proverb. 6. verſ. 2. *Illaqueatus es verbis oris tui, & captus propriis ſermonibus*; ergo manifeſtatio exterior eſt eſſentialis.

Nemo alteri obligatur, niſi exprimat.

73 PROB. IV. Per Matrimonium fit tranſlatio dominii unius perſonæ in aliam: 1. ad Corinth. 7. verſ. 4. *Mulier ſui corporis poteſtatem non habet, ſed vir: ſimiliter autem & vir ſui corporis poteſtatem non habet, ſed mulier*; ſed tranſlatio dominii rei exterioris nequit fieri per actum ſolummodo internum: 1. Reg. 16. verſ. 7. *Homo enim videt ea, quæ patent, Dominus autem intuetur cor*; ergo interior voluntas ſenſibiliter manifeſtari debet. Hanc rationem habet Catechiſmus Romanus in præſenti *num.* 6. — Cum itaque Conjugii

Conjugium transfert dominium.

„ obligatio nuda promiſſio non ſit, ſed ejuſmodi abalienatio, qua reipſa vir mulieri, & viciſſim mulier viro corporis ſui poteſtatem tradit; idcirco neceſſe eſt verbis, quæ præſens tempus deſignant, Matrimonium contrahi —

74 PROB. V. Conjugale vinculum ſpecialiter conſurgit ex mutua traditione unius ad alterum, atque ex mutua acceptatione: ſed mutua intelligi nequit acceptatio, niſi mutua manifeſtatio habeatur, quæ ſine ſolis animi motibus, qui occulti ſunt, fieri nequaquam poteſt; ergo.

Ex mutua traditione habetur vinculum conjugale.

75 PROB. VI. Omne novæ legis Sacramentum eſſentialiter conſiſtit in aliquo ſenſibili: ſed hujuſmodi eſt Chriſtianorum Conjugium; ergo eſſentialiter in aliquo ſenſibili conſiſtere debet; ergo ſolis actibus internis conſtare non poteſt. Quod dicebat S. Thomas laudato loco — Matrimonium eſt „ Sacramentum quoddam; ſed in omni Sacramento requiritur aliquod ſenſibile ſignum; ergo & in matrimonio. Et ita oportet eſſe conſenſum per verba expreſſum —

Matrimonium eſt Sacramentum ſenſibile.

OPPOSITA REFELLUNTUR ARGUMENTA.

76 OBJIC. I. Conſenſus ſolitarius eſt conſenſus ſimpliciter internus: ſed Jura pro eſſentia Conjugii ſolùm conſenſum exquirunt; ut Cap *Tuas. De Sponſal. duorum* — Ut poſtquam inter legitimas perſo„ nas conſenſus legitimus intervenerit de præſenti, qui ſufficit in talibus juxta Canonicas Sanctiones, & ſi ſolus defuerit &c. — Cap. *Cum locum. De Sponſalibus* — Matri„ monium autem ſolo conſenſu contrahitur — & *Cap. Sufficiat* 27. *q.* 2. — Sufficiat ſecun„ dùm leges ſolus eorum conſenſus, de quorum conjunctionibus agitur —

RESP. Terminus ille *ſolus* non excludit conſenſum exteriùs manifeſtatum, ſed explicat alium non requiri conſenſum a contrahentibus diſtinctum, ut excludatur eorum Sententia, qui volebant neceſſarium Parentum conſenſum ad validum Conjugium, aut copulam, ut Matrimonium vere contractum diceretur. Ceterum eo ipſo, quod Jura dicant, conſenſum requiſitum debere eſſe legitimum, plane fit debere manifeſtari; non enim legitimus cenſeri poteſt, niſi contrahentibus innoteſcat.

Legitimus conſenſus debet innoteſcere.

77 OBJIC. II. Conjugium ſpectat ad lineam contractus promiſſivi: ſed in humanis valida eſt promiſſio, & donatio pure mentalis: unde ſi Petrus v. g. librum interiùs donet Paulo, hic non eſt fur, ſi illum accipiat; ergo.

RESP. Inter homines non datur promiſſio, & donatio per actum pure internum; ſiquidem ut vera habeatur, neceſſaria eſt acceptatio. Unde Paulus librum accipiens, neſciens Petri voluntatem, eſſet formaliter fur, ſed non materialiter; quoniam Dominus in re non eſſet invitus. Ceterum ut ait Catechiſmus ſupralaudatus *num.* 5. — Neque „ enim Matrimonium eſt ſimplex donatio, ſed mutua pactio; atque ita fit, ut conſenſus alterius tantùm, ad Matrimonium conjungendum ſatis eſſe non poſſit, ſed duorum inter ſe mutuum eſſe oporteat; atqui ad declarandum mutuum animi conſenſum verbis opus eſſe perſpicuum eſt —

Pactio debet manifeſtari, ne non [illegible]

78 OBJIC. III. Illud non eſt eſſentiale, ſine quo res ſubſiſtere valet: ſed ſine exteriori manifeſtatione conſenſus adhuc Conjugium ſubſiſteret; ergo. Si Deus unius conſenſum alteri revelaret, & alter illum acceptaret, ſubſiſteret Conjugium: etenim manifeſtatio non eſt neceſſaria, niſi ut alter acceptare poſſit. Hoc intendebat Innocentius III. Cap. *Tua Fraternitati, de Sponſ.* — Matrimo„ nium in veritate contrahitur per legitimum viri, & mulieris conſenſum; ſed neceſſaria ſunt quantùm ad Eccleſiam verba conſenſum exprimentia de præſenti —

RESP. Non quæcunque manifeſtatio conſenſus ſat eſt ad Matrimonium; ſed quæ propria ſit humani contractus, & Sacramenti novæ legis. Hæc porto eſt modo humano ſenſibilis. Manifeſtatio non ſolùm eſt neceſſaria, ut interior innoteſcat conſenſus, ſed inſimul eſt pars; ſicut in Confeſſione Sacramentali ſimiliter videre eſt, quæ eſſentialis partis veram rationem ſortitur, etſi ordinetur ad internæ compunctionis manifeſtationem. Caput *Tua Fraternitati* nobis patrocinatur; cum ibi Pontifex expoſcat conſenſum exteriùs manifeſtatum, ſed indeterminate, nempe aut per verba, aut per nutus, itaut hi, qui loqui poſſunt, verbis internum conſenſum declarare debeant, ne inde lites habeantur, quæ ex ſignis alioquin æquivocis oriri poſſunt. Verùm de mutis aliter loquendum eſt — Nam ſurdi, & muti, *inquit*, poſ„ ſunt contrahere, ſi aliis ſignis exprimant ſuos conſenſus — Sunt igitur neceſſaria verba quoad Eccleſiam; cum faciliùs in Foro externo probetur, quod verbis fuit declaratum.

Manifeſtatio quo neceſſaria [illegible]

79 OBJIC. IV. Mutorum Conjugia inter Fideles celebrata veram Sacramenti rationem habent: non eſſent porro Sacramenta, ſi interior conſenſus non ſufficeret: Nutus ſiquidem non valent Sacramentum perficere, dicente Eugenio ſuperiùs laudato, tribus Sacramenta conſtare, rebus ſcilicet, verbis, & Miniſtro. Hinc nec Baptiſmus, nec Pœnitentia abſque verbis perficiuntur. Itaque ſingulare eſt, abſque exteriori ſigno Conjugium ſubſiſtere; cum etiam prò his, qui loqui nequeunt, fuerit inſtitutum.

RESP. Soto *in* 4. *Diſt.* 26. *q. unic.* §. *Sed hic eſt dubium*, & Melchior Canus *lib.* 8. *de locis cap.* 5. *ad* 3. aſſerunt, Mutorum Conjugia non fore Sacramenta; immeritò tamen. Quia Conjugium inter Fideles rite celebratum, ex definitione Tridentini verum eſt Sacramentum. Cumque inter mutos verus matrimonialis contractus habeatur, hinc accenſeri debet inter Sacramenta; Chriſtus namque conjugalem contractum ad eſſe Sacramenti elevavit. Porro contractus quilibet nutibus, aliiſque ſignis, internum conſenſum declarantibus, perfici valet; hinc Eugenius referens naturam Sacramenti Matrimonii perfici verbis, addidit *regulariter*, ut innueret

Conjugium Fidelium mutorum verum eſt Sacramentum.

nueret, non eſſe expungendum e Sacramentorum albo, cuju per ſolos nutus exprimitur conſenſus.

Nutus æquiparatur verbis.

Momenta a Soto, & Cano in Objectione producta non urgent. Siquidam in humanis, nutus verbis æquiparantur, quoad contractus civiles; ut in aperto eſt. In Baptiſmo, & Pœnitentia, determinata eſt forma a Chriſto per verba; & iſta ſunt eſſantialiter requiſita. Secus accidit in Conjugio; cum in hoc id unice requiratur, quod civilem contractum perficere poteſt; porro ad civilem contractum perinde ſunt verba, ac nutus.

Quinimmo plerique Doctores propugnant, validum eſſe Conjugium ſi ſignis, aut nutibus exprimatur, quamvis contrahentes loqui valeant. Chriſtus ſiquidem, quando Conjugium in Sacramentum elevavit, non immutavit naturam contractus; porro cum contractus quilibet per conſenſum exteriùs expreſſum ſive verbis, ſive ſignis, ſive nutibus perficiatur, plane fit etiam in potentibus loqui valere Conjugium in eſſe Sacramenti; unde ante Tridentinum Sponſalia per ſolam thori cohabitationem tranſibant in Conjugium.

80 DICES, S. Thomas *in Suppl. quaſt. 45. art. 2.* aſſerit, verba in Conjugio fore neceſſaria, ſicut ablutio in Baptiſmo; hæc ablutio dubio-procul neceſſariò requiritur in Baptiſmo; ergo etiam in Conjugio neceſſariò requiruntur verba.

RESP. Nomine verborum intelliguntur ſigna quælibet ſenſibilia; quia cum Matrimonium ſit Sacramentum, debet per aliquod ſenſibile ſignum perfici, ſicut in Baptiſmo neceſſaria eſt externa ſenſibilis ablutio.

81 OBJIC. V. Si non ſufficeret conſenſus pure internus, nullum foret Conjugium initum a puella omnino tacente: ſed ex D. Th. *loco ſupra cit. ad 3.* validum cenſeri debet; ergo. Aliàs ex Cap. unico §. *Fin. de Sponſal. Impub.* in 6. habetur, ſufficere Parentum conſenſum ad Matrimonium puellæ, etſi ipſa prorſus ſileat; & tamen conſenſus Parentum non eſt eſſentialis in Conjugiis filiorum; ergo conſenſus pure internus contrahentium ſufficiet ad Matrimonium perficiendum.

RESP. Ubi Lex, vel Doctores, volunt, ſufficere taciturnitatem ad contrahendum Conjugium, de exteriori loquuntur taciturnitate, quæ ex circumſtantiis æquiparatur locutioni. Hinc dixit *ibidem* S. Thomas -- „ Sic oportet conſentire, ut invicem ſe „ ſpontanee recipiant: quod judicatur fieri, „ ſi in deſponſatione non contradicant; unde „ verba Parentum computantur in caſu illo, „ ac ſi eſſent puellæ; ſunt enim ſufficiens „ ſignum, quod ſunt ejus, ex quo non contradicit -- Et hic eſt caſus, ubi verificatur Regula Juris: *Qui tacet, conſentire videtur*; præſumit namque Jus ſilentium illud ex verecundia oriri. Ceterum Parochi hujuſmodi Conjugia nullatenus permittere debent; cum ſint valde æquivoca, & lites inde maximæ oriri poſſunt.

Silentium verbis æquivalet ex circumſtantiis.

82 OBJIC. VI. Eodem modo loquendum eſt de Matrimonio, ac de voto, cum utrumque obligationem involvat: ſed conſenſus interior ſat eſt ad votum; ergo ſimiliter ad Matrimonium.

RESP. Latum intercedit diſcrimen votum inter, & Matrimonium. Matrimonium habet naturam contractus; idcirco Jura exigunt, ut Contrahentium voluntates exprimantur, ne humana perturbetur ſocietas. Audiatur S. Thomas *ubi ſupra ad 1.* -- Dicendum, quod in voto non eſt aliqua Sacramentalis obligatio, ſed ſpiritualis tantùm; & ideo non oportet, quod fiat ad modum materialium contractuum ad hoc quod obliget, ſicut eſt de Matrimonio --.

Diſcrimen votum inter, & matrimonium.

CONTROVERSIA VI.

AN EXTERIOR CONSENSUS SINE ANIMO INTERIORI SUFFICIAT AD VALOREM CONJUGII IN ESSE CONTRACTUS.

83 HÆreticos dedimus *Tomo III. Tract. I. De Sacramentis in Genere Diſp. VI. Contr. VI.*, immo & Catholicos, qui, diverſimode licèt, propugnant, in Miniſtro Sacramentorum non fore neceſſariam intentionem ad conficiendum Sacramentum; ibique adversùs prædictos valide probata eſt abſoluta intentionis neceſſitas. Quæ ibidem retulimus mire impræſentiarum deſervire poſſunt; placet tamen alia ſubdere momenta, ut fiat ſatis Objectis a viris Catholicis, qui non ſolùm *in eod. Tract. de Sacramentis in Genere*, ſed etiam ſpeciatim *de Matrimonio* eandem verſant doctrinam. Hos inter eſt Juenimus *Diſſert. 10. de Matrimonio quaſt. 2. art. 2. Concl. 2.*

DICENDUM itaque, exteriorem conſenſum ſine animo interiori nequaquam ſufficere ad valorem Conjugii in eſſe contractus.

84 PROB. I. Vera corporum, animorumque conjunctio non ſubſiſtit cum ſolo externo conſenſu, ſeriò licèt exhibito, ſine interiori animo: diſſenſus ſiquidem cordis diſiungit animos; atqui Conjugium hanc veram corporum, animorumque conjunctionem importat: Gen. 2. verſ. 24. *Relinquet homo Patrem ſuum, & Matrem, & adhærebit uxori ſuæ*, quibus declaratur, Conjugium fore vinculum mutui, perfectique amoris, Parentum amorem vincentis; ergo.

Conjugium mutuū amorem exigit.

85 PROB. II. Conjugium, etiam ut in officium naturæ conſideratum, analogatur, & aſſumptum eſt ad unionem Chriſti, & Eccleſiæ ſignificandam, *ad Epheſ. 5.*: ſed phyſica Chriſti unio, media Incarnatione, non eſt apparens, & ficta, ſed vera, & realis: & unio moralis non eſt ſolummodo exterior per externorum donorum communicationem, ſed potiſſimùm interior, media charitate; ergo oportet, unionem conſtitutivam Conjugii eſſe veram; ſed ejuſmodi non eſt, ſi non adſit interior voluntas contrahendi; ergo.

Conjugium unionē ſignificat Chriſti, & Eccleſiæ.

86 PROB. III. Conſenſus, per quem transfertur dominium rei maximæ æſtimationis, maximeque propriæ, ad liberum alterius uſum, debet eſſe magis liber, & vo-

Translatio dominii ſupponit liberum conſenſum.

lentarius, quàm conſenſus tranſlativus dominii rei communis, & extrinſecæ; quoniam quæ primi generis ſunt, majoris ſunt momenti, majoriſque ponderis. Sed conjugalis conſenſus tranſlativus eſt dominii proprii corporis. quod indubie res eſt maxime propria, intrinſeca, & pretioſa: & traditur liberæ alterius voluntati; ergo interveniat neceſſe eſt conſenſus maxime proprius, intrinſecus, & liber, qui ſane non eſt conſenſus pure exterior; ergo quamvis exterior conſenſus in quibuſdam contractibus circa bona fortunæ verſantibus poſſet ſufficere, nuſquam ſufficiet pro contractu Conjugii.

87 PROB. IV. Si exterior conſenſus foret legitimus, atque ad Matrimonium ſufficiens, qui cum una hoc modo contraxiſſet, ſi poſtmodum cum altera ſincere, & vero animo nubendi Conjugium celebraret, teneretur abſolute priori adhærere, nec delinqueret cum ea habitando; atqui cum priori cohabitare nequit, etiamſi pœnis, cenſuriſque cogatur ab Eccleſia verum conſenſum præſumente, nec eam retinere poteſt, ut ſtatutum legitur ab Innocentio III. Cap. *Inquiſitioni. De Sent. Excommunicationis* — „ Debet potius excommunicationis Sententiam humiliter ſuſtinere, quàm per carnale commercium peccatum operari mortaliter — non igitur per fictum conſenſum verum contrahitur Matrimonium.

Internus conſenſus prævalet exteriori.

88 PROB. V. Exterior conſenſus per ſola verba exprimitur, atque illis unice innititur; Conjugium tamen per ſola verba non perficitur, Cap. *Tuæ Fraternitati, de Sponſal. & Matrim.*, ubi Innocentius III. — Poſtulaſti, „ utrum ex ſolis verbis, & ex quibus, Matrimonium contrahatur. Nos igitur inquiſitioni tuæ taliter reſpondemus, quod Matrimonium in veritate contrahitur per legitimum viri, & mulieris conſenſum, ſed „ neceſſaria ſunt quantùm ad Eccleſiam verba conſenſum exprimentia de præſenti. „ Nam ſurdi, & muti, poſſunt contrahere, „ ſi aliis ſignis exprimant — fictus conſenſus nequit legitimus nuncupari. Rurſus idem Innocentius Cap. *Tua nos*, eodem tit. interrogatus, quid ſentiret de duobus, quorum unus doloſe ſe habuerat, reſpondit, nullum inter eos interceſſiſſe Connubium — Quoniam ex altera parte dolus ſolummodo aſfuit, & defuit omnino conſenſus, ſine „ quo cetera nequeunt ſœdus perficere conjugale — Idem probat Alexander III. *in Appendice Concilii Lateran. III. p. 6. cap. 26.*

Conjugium ſolis verbis non perficitur.

89 PROB. VI. Ad valorem Sacramenti novæ legis requiritur intentio interior: ſed Conjugium inter Chriſtianos eſt verum novæ legis Sacramentum; ergo veram interiorem intentionem exigit. Hoc argumentum fuſe verſatur *Tomo III. Tract. I. Diſp. VI. Contr. VI.* adversùs propugnantes, ſeriam exteriorem intentionem ſufficere ad conficienda Sacramenta.

A

DISSOLVUNTUR OBJECTA.

90 OBJIC. I. Fraus, & dolus, nemini debent patrocinari: ut habetur ex Alexandro III. *de Cognatione ſpirituali*, Cap. *Si vir, vel mulier*; ſed ſi, qui ſeriò per verba de præſenti abſque interiori animo nuberet, non ligaretur conjugali vinculo, fraus, & dolus, ei patrocinaretur: cum in Foro externo frui poſſet impune amplexibus mulieris deceptæ, eamque poſtmodum dimittere; ergo. Sic Jueninus.

B

RESP. Argumentum hoc ſibi objecerat S. Thomas *in Suppl. quæſt. 45. art. 4.*, cui reſpondet — Ad primum ergo dicendum, „ quod ibi ſunt duo; ſcilicet defectus conſenſus, qui ſibi patrocinatur in Foro „ conſcientiæ, ut non adſtringatur vinculo „ Matrimonii, quamvis non in Foro Eccleſiæ, in quo judicatur ſecundùm allegata; „ & dolus verborum, & hoc non patrocinatur nec in Foro Pœnitentiæ, nec in „ Foro Eccleſiæ, quia in utroque pro hoc „ punitur —

Fraus nemini patrocinatur.

C

91 OBJIC. II. Haud cenſendum eſt male proviſum Reipublicæ, immo honori, & illatæ Virginibus injuriæ per Viros Stupratores ſub promiſſione, & per verba de præſenti. Hoc contingeret, ſi de facto non ſufficeret exterior conſenſus. Nam etſi ſub pœna capitis præciperetur Stupratori Virginem ducere, ſi internus conſenſus requireretur, poſſet ille animum non habere, hinc relicta Conjuge, in longinquas abire Regiones, aliamque ducere, & ſic leges eludere, & Canones, qui excommunicationibus cum priori habitare compellunt. Ergo ſufficit exterior conſenſus.

D

RESP. Leges illæ juſtæ cenſendæ ſunt, dum Stupratorem cogunt deceptam ducere; cum non aliud intendant, niſi compellere ad rite nubendum; quod ſane internum conſenſum importat. Quoniam verò humanus Legiſlator prævalere nequit adversùs omnem malitiam, hinc quandoque impii homines ficte contrahunt, quin dicatur male proviſum Reipublicæ; non enim omnes legibus refrigantur — Eccleſia, *ut ait S. Thomas loco „ laudato ad* 3. compellit ad ſtandum cum „ prima Uxore; quia ſecundùm ea judicat, „ quæ foris apparent; nec decipitur in juſtitia, quamvis decipiatur in facto. Sed „ ille debet potius excommunicationem ſuſtinere, quàm ad primam Uxorem accedat, vel debet in alias regiones remotas „ fugere —

Leges præcipiunt Stupratori legitimas Nuptias.

E

92 OBJIC. III. Non eſt adſtruendus neceſſarius conſenſus, qui fere omnia Conjugia exponit incertitudini, & ſummo diſcrimini deſponſatas: ſed interioris conſenſus neceſſitas prædictorum eſt certa origo; ergo. Prob. min. Interior voluntas niſi per verba dignoſcitur; ergo ſi verborum expreſſio non ſufficit, neuter contrahentium poſſet alterius animum dignoſcere; proindeque uterque incertus eſſet, adeoque peccaminoſa foret cohabitatio. Hoc fortiùs urget in Nobilibus Conjugium cum plebeis mulieribus ineuntibus

bus. Valida namque adeſt præſumptio, quod propter conditionis inæqualitatem vero nubendi animo careant.

RESP. Si ex parte unius adſit dolus, nullum revera eſt Conjugium; eſt enim contractus mutuus. Quandiu tamen non apparent ſigna clara, & evidentia doli, oppoſitum præſumendum eſt; omnis quippe præſumitur bonus, niſi probetur malus. Unde, hac ſtante regula, ſufficiens pro humano convictu certitudo habetur; quapropter Pars neſcia juſte ſuo utitur jure.

Nemo præſumitur malus, niſi probetur.

In contractibus iridem inter conditione diſpares ſua ſunt ſigna, & ſinceræ promiſſionis argumenta. Equidem diligentiùs ex parte plebejæ mulieris res perpendenda eſt, ne decipiatur; ceterum non raro nobiles Viri ſinceriùs ad iſtas feruntur a fucatis dotibus nequaquam illecti. Vid. Infra *num. 97.*

93 OBJIC. IV. Abſurdum plane damnabile eſt, quod innocenter decepta mulier nec poſſit cum Deceptore habitare, nec ad ſecunda vota tranſire: ſed ſtante noſtra Sententia, hoc contingeret: etenim licèt Fraudator juramento fateatur dolum, mulier nec valet thoro accedere, nec in facie Eccleſiæ alteri nubere; ergo.

RESP. Eccleſia facili negotio non aſſentitur aſſerenti dolum in celebratione Conjugii, quando publice faſſus eſt, alteram acceptaſſe in Uxorem. Quare Innocentius III. Cap. *Per tuas, de probationibus* ait — Nimis „ indignum eſt (juxta legitimas Sanctiones) „ ut quod ſua quiſque voce dilucide proteſtatus eſt, in eundem caſum proprio va„ leat teſtimonio infirmare — Hinc nec Pars altera facilè credere debet; præſumendum enim eſt, nunc potius ſore mendacem, quàm quod mentitus ſit in facie Eccleſiæ. Interea nondum explorata rei certitudine, abſque peccato jure ſuo uti poteſt. Accedentibus verò certitudinis momentis abſtinere tenetur, cauſam deferens ad Eccleſiam, quæ, cognita fraude, alias Nuptias concedet.

Qui dolum aſſerit, probare tenetur.

94 OBJIC. V. A Conjugio non legitimo, illegitimi filii naſcuntur: non enim arbor mala bonos fructus facere poteſt; atqui ex Conjugio ex parte doloſo filii legitimi habentur, ut Jura clamant; ergo Conjugium legitimum ſit oportet.

RESP. In favorem bonæ fidei, & Partis Innoxiæ filios declarat legitimos, & efficit Jus Canonicum, quoties defectus, vel impedimentum occultum, vel uni tantùm Parti notum interceſſerit; dummodo tamen in facie Eccleſiæ contractus fuerit celebratus, & filii nati ſint ante præceptum a Judice divortium. Unde ignorantia, quæ alterum ex Parentibus a peccato excuſat, etiam facit filios eſſe legitimos.

Quando filii legitimi ex Conjugio nullo.

95 OBJIC. VI. Conjugium inſtitutum eſt juxta regulas contractus civilis: ſed contractus hujuſmodi per ſolam externæ promiſſionis obligationem ſubſiſtit; ergo. Si civilis contractus non ſubſiſteret per ſolam obligationem externæ promiſſionis, nulla in contractibus eſſet fides. Siquidem vendens, donans, &c. abſque animo vendendi, & donandi, non transferret rei venditæ, vel donatæ Dominium: unde abſque injuſtitia, reddito emptori pretio, rem venditam iterum poſſet ſibi accipere; quod ſane abſurdum foret, omne humanum commercium ſubdeque vertens.

RESP. Sunt, qui volunt cum Pontio, & Vaſques, nonnullos humanos contractus, puta donationes, venditiones, permutationes, &c. hujuſmodi, verum non requirere conſenſum, ſed fictum ſufficere, dummodo ſeria verba intercedant. Verùm horum opinio pleriſque non arridet; & quidem urgente eodem principio. Modus namque ſic contrahendi humano adverſatur commercio, quod humano modo, ideſt ſecundùm hominis naturam, quæ rationalis eſt, exerceri debet; unde ſicut ſimiles contractus validi nequaquam cenſentur, quoties intercedit violentia, hæc quippe naturæ liberi hominis contrariatur; ita legitimi dicendi non ſunt, ſi ficte celebrentur. Etenim contractus, & promiſſiones, inter privatos homines quandam privatæ legis ſpeciem præſeferunt, quæ a publicis legibus exemplanda eſt: hæ porro vim nullam obligandi habent, ſi Legiſlator voluntatem non habeat obligandi, ſive ad pœnam, ſive ad culpam; quapropter, ſi internus deſit conſenſus, tales contractus non ſunt humano modo initi. Nec humanum commercium periclitatur. Nam etſi ficti contractus coram Deo nulli ſint, nihilominus per leges, & pœnas coguntur Deceptores ſtare promiſſis; coguntur iridem a Confeſſariis tum propter damna inde obvenientia, tum quia ex juſtitia legitime contrahere tenentur.

Humani contractus ſine interno conſenſu nulli.

Eſto tamen contractus aliqui quoad humanas rerum commutationes ſolo exteriori exhibito conſenſu ſubſiſtant, ſunt alii plures verſantes circa graviora, & pretioſiora, qui ſine vero conſenſu non valent. Hos inter potiſſimùm eſt Conjugium, propter ſingularem ejuſdem naturam, ut vidimus; ſicut ob idem momentum, non valet ſpirituale Conjugium Religioſæ Profeſſionis ficte celebratum.

96 OBJIC. VII. Idem ſentiendum eſt de Matrimonio, ac de Sponſalibus: cum hæc ſint via ad illud; ſed Sponſalia per ſolam exteriorem promiſſionem ſubſiſtunt; ergo etiam Conjugium. Minor ſequentibus probatur momentis.

I. Obligatio adimplendi promiſſum ab externa tantummodo promiſſione oritur: etenim nemo unus dicet, habentem intentionem donandi ita eſſe adſtrictum, ac ſi revera donaſſet; ſed ficte promittens habet exteriorem promiſſionem; ergo illam adimplere tenetur.

II. Contractus civilis obligationem involvit tam pro interno, quàm pro Foro externo: ſed Forum externum ad actum ſolummodo externum perpendit: non enim de internis judicat; ergo ficte promittens, quamvis non obligetur interne, externe tamen ſervare debet promiſſa.

III. Si promiſſio, quia ficta, non involveret obligationem, jam ſequeretur, quod exterior infamatio ſine animo infamandi non induceret obligationem reparandi damna inde obvenientia: hoc nullimode propugnandum eſt; ergo.

IV. Ficte contrahens cum intentione ſe non obligandi, voluntatem habet promittendi,

tendi, quæ obligationem importat, adeoque admixtam involvit voluntatem ſe obligandi. Sicut projiciens merces in Mare nollet eas projicere, & tamen voluntarie cenſetur id facere, prævalente voluntate projiciendi voluntati adverſæ; ita in noſtro caſu quamvis nollet ſe obligare, quia tamen promittit, ideo meritò cenſendum eſt velle ſubire obligationis debitum.

V. Legis naturæ mandatum eſt, ut alteri non feceris, quod tibi non vis fieri: ſed nemo vellet Promiſſorem mendacem eſſe; ergo ficta promiſſio revera obligat.

Conditio contraria ſubſtantiæ contractus ipſi irritat.

RESP. Nonnulli ex his, qui contendunt, ſubſiſtere Sponſalia ſub ficta promiſſione celebrata, renuunt tamen hoc aſſerere de Connubio, ſi interior deſit conſenſus, ex quo conjugalis contractus perpetuum mutui amoris vinculum importat. Ceterum idem prorſus aſſerendum eſt etiam de Sponſalibus. Implicat namque, aliquem teneri promiſſionem implere, qui poſitiva voluntate ſe non obligandi promittit: conditio ſiquidem contraria ſubſtantiæ contractus ipſum irritat; ſed habens poſitivam voluntatem ſe non obligandi ponit conditionem contrariam ſubſtantiæ promiſſionis, de cujus ratione eſt ipſa obligatio; ergo promiſſionem deſtruit. Hoc autem etiam urget, etſi jurata foret promiſſio; quia acceſſorium ſequitur principale. Videantur, quæ diximus in Procemio præſentis Tractatus *Contr. III.*, ubi reſolvimus, ficta promiſſione non contrahi Sponſalia, & momenta contraria refellimus. Quantùm ad ea, quæ hic objiciuntur reſpondemus.

Ad I. Evidens eſt, obligationem ab externa obligatione non unice exoriri; interior quippe voluntas ſe habet ad actus humanos, ſicut anima ad corpus. Actualis autem donatio ideo magis obligat, quàm ſola donandi intentio: quia præter intentionem involvit executionem, atque promiſſi traditionem.

Ad II. Civilis contractus interne, & externe, obligans, non eſt fictus contractus; verùm Forum externum etiam ad actum internum reſpicit, cum iſte ſit forma exterioris; proindeque judicat de internis cum exterioribus connexis.

Ad III. Infamatio ſine animo lædendi obligat propter damna inde ſecuta. Hoc itidem contingit in fictis promiſſionibus, ſi inde damna ſequantur.

Ad IV. Obligatio adimplendi promiſſum, ad veram conſequitur promiſſionem, ſecus ad doloſam; quo pacto illa foret, quaquis ſine poſitiva voluntate ſeſe obligandi promitteret. Nec urget paritas de projiciente merces in Mare. Hic ſiquidem vult ſimpliciter projicere, & ſolummodo ſecundùm quid non vult; in noſtro caſu vult ſimpliciter ſe non obligare.

Ad V. Lex illa naturæ oppoſitum plane ſuadet; nemo enim vult, quod ſecum fraudolenter contrahatur; ideoque ſi optat ſibi ſervari promiſſum, vult ſimiliter, verum ſecum contractum celebrari.

97 OBJIC. VIII. Conſenſus ille dicendus eſt neceſſariò requiſitus, qui magis communi bono deſervit: ſed conſenſus exterior eſt hujuſmodi; ergo. Poſito exteriori conſenſu ea nequeunt derivari abſurda, quæ haberentur, ſi interior conſenſus exigeretur. Etenim decipientes ſub ſpe Matrimonii puellas contractum ſervare debent, nec ab eo valent recedere; ex adverſo, ubi deeſſet interior conſenſus, non teneretur ſtare promiſſis, nec ex vi Matrimonii, neque ex vi promiſſionis; adeoque ficti Amaſii impune debaccharentur.

RESP. Nullum ſequitur inconveniens, ex quo requiratur exterior inſimul & interior conſenſus. Nam hujuſmodi Deceptores tenentur Parti offenſæ ex vi illati damni ſatisfacere. Qua ſuper re ſequentes regulas adoptant Doctores ex D. Th. *in Suppl. quæſt. 46. art. 2. ad* 4. — Dicendum, quod in tali caſu „ Sponſus antequam aliam cognoverit, tene„ tur eam ducere in Uxorem, ſi ſint æqualis „ conditionis, vel ſi Sponſa ſit melioris con„ ditionis. Sed ſi aliam duxerit, factus eſt „ jam impotens ad ſolvendum illud, ad quod „ tenebatur; & ideo ſufficit, ſi ei de nuptiis „ provideat. Et ad hoc non tenetur, ut qui„ dam dicunt, ſi Sponſus ſit multò melioris „ conditionis, aut aliquod ſignum fraudis „ evidens fuerit; quia præſumi probabiliter „ poteſt, quod Sponſa non fuerit decepta, „ ſed decipi finxerit —

Deceptor tenetur deceptæ ſatisfacere, & quomodo.

Itaque ſi Deceptor ſufficientia dedit deceptionis ſigna, ſibi imputet Decepta: decipi namque voluit. Si Deceptor, & Decepta fere æqualis ſint conditionis; eam ducere debet, niſi cum altera fuerit uxoratus, vel niſi inde rixæ inter Parentes, ſcandala, vel damna timeantur, quibus caſibus ſat erit illam dotare, vel de aliis Nuptiis providere. Ratio in aperto eſt. Damnificator, ex Juſtitia æquale tenetur reddere; eo in caſu reddi nequit æquale, niſi illam ducat; illa ſiquidem ſeipſam dedit, ut ille ſe daret in Conjugem, unde ibi fuit contractus oneroſus *do, ut des*, & abſolutâ conditione ex parte unius, debet alter, non ex vi fictæ promiſſionis, ſed ex lege juſtitiæ, qua tenebatur ſincere promittere, & injuriam non irrogare, conditionem adimplere; ſicut qui ficte Petro promittit centum ſub onere, quod Petrus adimplevit, ex juſtitia debet fictus Promiſſor centum tradere. Tandem ſi Deceptor longe diſparis ſit conditionis, ratione dignitatis, nobilitatis, & hujuſmodi: non adſtringitur Deceptam ducere, etſi fœmina ejuſdem conditionem ignoraverit, vel, eâ cognitâ, prudenter credidit, ſ riam fuiſſe promiſſionem. Quoniam in contractibus oneroſis tenetur quis ex juſtitia ſervare æqualitatem in rebus; impræſentiarum non ſervaretur æqualitas; apud Prudentes ſiquidem non tanti æſtimatur damnum violatæ puellæ, quanti Nuptiæ ejuſdem cum viro longe dignioris ſtatus. Quod de Virgine dictum eſt, aptari debet Viduæ honeſtæ famæ; ſecus mulieri deperditæ.

98 DICES cum nonnullis, qui contra hanc regulam inſurgunt, & duobus inſtant momentis.

I. Subſtantia Conjugii in perſonarum traditione ſita eſt: divitiæ verò, nobilitas, & cetera hujuſmodi, accidentaria meritò cenſentur; ideoque etiam in promiſſione Spon-

Sponſalium fictus Promiſſor imparem ducere tenetor.

II. Sequeretur quod neque qui vere promitteret, deberet eam ducere; nam ſincera promiſſio non ponit æqualitatem, ad quam ſpectat juſtitia.

RESP. ad I. Equidem divitiæ, nobilitas, dignitas, & hujoſmodi, non ſpectant ad ſubſtantiam Conjugii; magnam nihilominus ponunt inæqualitatem inter contrahentes, quam ſervare non præcipit lex juſtitiæ.

Ad II. Non eadem currit ratio de vero, & ficto Promiſſore. Nam verus Promiſſor ex vi promiſſionis inire debet Conjugium; fictus autem ſolummodo propter damnum, quod ſtante illa inæqualitate non tanti æſtimatur, quanti Matrimonium viri nobilitate præcipui cum muliere inferioris notæ. Tenetur tamen hic eam dotare, vel de honeſto Connubio providere; quod ſi ſeducta dote caruerit, non ſolùm de Nuptiis, ſed & de dote provideri debet.

99 OBJIC. IX. Conjugium per fictam promiſſionem contractum cenſetur ab Eccleſia validum, quæ cogit contrahentes, licèt ſolummodo externe, ad mutuam vitæ ſocietatem abſque eo quod revalidationem præcipiat per novum verum conſenſum; ergo conſenſus pure externus ſufficiens eſt ad perficiendum Matrimonium.

RESP. Argumentum circa practicam difficultatem verſatur; ab omnibus tamen diſſolvendum, cum urgeat non tantùm in promiſſione ficta, ſed etiam in promiſſione ex errore circa ſubſtantiam, ex metu gravi occulto, ex impedimento dirimente, quod poſt contractum Conjugium vel utriſque, vel uni Parti inoteſcat.

Duplex igitur hac ſuper re occurrit Sententia Doctorum, qui ſolam externam promiſſionem ſufficere abnuunt. Prima affirmat, fictum Promiſſorem ad revalidandum contractum nequaquam adſtringi. Ex quo enim nullus initus fuit contractus, liber eſt ad reſiliendum; unde qui ficte Religioſam Profeſſionem emiſit, ad valide profitendum nequit impelli.

Fictus promiſſor tenetur verū contractum apponere.

Propugnat altera, debere verum contractum apponere, niſi propter ſcandala, damna, & hujuſmodi, revalidatio impediatur. Hæc Sententia adoptanda videtur. Fictus ſiquidem Promiſſor damnum Parti illatum reparare tenetur ex juſtitia; Pars namque decepta ob deperditam virginitatem cogetur manere innupta, vel Religionem ingredi, quoniam Eccleſia nuſquam Conjugii diſſolutionem, & tranſitum ad alia vota permittet, niſi invictis argumentis fictio comprobaretur, ne fortè quis capret occaſionem valida diſſolvendi Conjugia, quia ſi mentitus eſt contrahendo in facie Eccleſiæ, dubitari meritò poteſt, quod mentiatur diſſolutionem intentando. Addas velim, juſtitiæ leges præcipere, ut unicuique jus ſuum reddatur: porro Pars innocens, cum vere pro toto vitæ tempore alteri ſe tradiderit, jus habet, ut itidem alter idem præſtet; ergo cum ab initio hoc factum non fuerit, & alterius traditio perſeveret, jam plane fit, reparandam eſſe fictam traditionem. Religioſæ Profeſſionis exemplum abs re affertur; cum Religio nullum patiatur damnum, etſi vera non emittatur Profeſſio.

Quomodo fictus Promiſſor teneatur verum contractū apponere.

100 Sed hinc validus emergit ſcopulus, qualiter novus præſtandus ſit conſenſus ad convalidandum irritum Conjugium. Docent aliqui, haud neceſſe fore mutuum conſenſum, neque abſolutam manifeſtationem, aut Parochi, & Teſtium præſentiam, ſed abunde ſufficere conſenſum aliqualiter exteriorem ex parte illius, qui ſive impedimenti, ſive alterius defectus conſcius eſt, quin Pars altera admoneatur, dummodo aliquo artificioſo medio, occultatâ prioris contractus invaliditate, Partis innocentis habeatur conſenſus.

Volunt alii expreſſum utriuſque conſenſum, ſive Pars utraque, ſive una tantummodo nullitatis ſit conſcia, immo innocentem de nullitate contractus admonendum. Doctrinam hanc magni nominis Doctores propugnant; & profecto mihi certa videtur, eamque ſequentibus momentis evinco.

101 I. Conjugium ut ſit validum, importare debet vel phyſice, vel moraliter eſſentialia conſtitutiva, nempe mutuum legitimum conſenſum externe manifeſtatum; ſed cum Matrimonium ab initio nullum revalidatur, non admonita Parte, nec phyſice, nec moraliter adſunt prædicta conſtitutiva; ergo nequit Conjugium effici validum. Majori propoſitioni nemo refragatur. Probatur igitur Minor; & quoniam phyſicum deſiiſſe conſenſum in aperto eſt, & circa moralem permanentiam dubitatio exoriri poteſt, hanc non adeſſe prout ad intentum, evincitur. Conſenſus, qui moraliter adeſt ex parte ignorantis Matrimonii nullitatem, ille eſt, qui perſeverat ut ab initio poſitus: ſed conſenſus ab initio poſitus fuit nullus, illegitimuſque; ergo conſenſus, qui perſeverat, eſt nullus, atque illegitimus. Nam permanentia, non eſt niſi præexiſtentis rei duratio; ergo ex illo moraliter perſeverante, validum nequaquam efficietur Conjugium; non enim majoris virtutis cenſendus eſt ut moraliter, quàm ut phyſice præſens.

Conſenſus illegitimus non ſufficit ad contrahendū.

102 II. Ut ſufficeret conſenſus ille moraliter perſeverans, debuiſſet ſaltem ex parte innocentis eſſe validus: ſed ex hac parte non fuit validus; ergo non ſufficit. Si Conjugium irritum fiat ratione impedimenti dirimentis, certum eſt, conſenſum fuiſſe illegitimum; qui enim incapax eſt ad contrahendum, quantuncunque conetur valide contrahere, ſemper nulliter contrahit; ſicut incapax ad donandum, aut vendendum, quantuncunque conetur donare, & vendere, nulliter vendit, & donat. Si fiat nullum defectu conſenſus alterius Partis, etiam nullus eſt ex parte innocentis. Non enim ſat eſt ad valorem, ut vere alter ſe tradat, ſed neceſſe eſt, ut contractus ille importet acceptationem: cum habere debeat rationem materiæ, & formæ; porro quantum eſt de ſe nihil innocens acceptat; quia nihil traditur. Sicuti nihil tradit, qui non habet, unde tradat, quamvis tradere intendat; ita nihil acceptat, cui nihil confertur.

Vera traditio ad veram acceptationē refertur.

ſentur, etſi acceptare intendat.

103 III. Lex civilis, & Canonica, Immo Chriſtus non elevavit ad veri contractus, ſeu Sacramenti materiam conſenſum verum reputatum, & tantummodo in hominum exiſtimatione legitimum: ſicut non jungit perſonas ſula exiſtimatione legitimas: nec aqua credita naturalis, ſed vera elevata eſt ad materiam Sacræ ablutionis; atqui conſenſus ex parte innoxia exhibitus eſt tantùm in exiſtimatione validus, quatenus credidit, nullum ſubeſſe impedimentum dirimens, nullamque interfuiſſe fictionem; ergo ille conſenſus nullatenus fuit verus, & validus; adeoque formaliter repetendus, ſicut ablutio formaliter repetenda eſt in Baptiſmo, ubi prior cum aqua ſolùm exiſtimata naturali facta fuerit.

Verus conſenſus elevatur ad rationem Sacramenti.

104 IV. Sola ratihabitio prioris illegitimi conſenſus non eſt dicenda ſufficiens ad revalidandum contractum Conjugii; ſed conſenſus artificioſo modo exquiſitus, non detecta nullitate Matrimonii, non eſt niſi ratihabitio illegitimi prioris conſenſus: non enim renovant conſenſum, niſi quia credunt legitime nupſiſſe; ergo. Ubi Superiores ſingulis annis ſolemnem votorum renovationem excipiunt a Religioſis, non niſi primæ acceptationis ratihabitio intervenit, quæ ſi nulla fuiſſet, nullimode per repetitas votorum renovationes revalidaretur; ſiquidem ideo nunc Superiores acceptant, quia priorem validam fuiſſe judicant. Ita in noſtro caſu.

105 V. Ideo alterius Sententiæ Propugnatores illa exquirunt artificia, atque non eſſe revelandam Matrimonii nullitatem contendunt, quia fieri poteſt, quod Pars innocens novum refugiat contractum, & quidem momentoſis acta rationibus, puta quia rixoſa, infidelis, aut odioſa cohabitatio; ergo rationabile occurrit momentum, quo judicetur nec priorem irretractatum perſeverare conſenſum, nec verum, abſolutumque eſſe illum, qui artificioſis mediis extorquetur.

106 VI. Ex Angelico Doctore loco ſupra laudato conſenſus per verba de præſenti expreſſus in Conjugio ſe habet, ſicut ablutio in Baptiſmate. Fiat caſus, Sacerdotem artificiali aqua, quam naturalem, veramque credidit, legitima intentione, infantem abluiſſe: & cognito poſt menſem errore, verâ aquâ abluendo, revalidaſſe Sacramentum; ſufficiens ne cenſenda eſſet illa prior intentio non revocata? Nequaquam ſane. Fiat iterum caſus, Sacerdotem verâ aquâ abluiſſe adultum, qui tamen nullam, immo contrariam habuit intentionem ſuſcipiendi Sacrum regenerationis lavacrum, quamvis legitimam habuerit intentionem Sacerdos: hinc poſt aliquos dies ficte baptiſatus velit revalidare Baptiſmum, proinde re Sacro Miniſtro manifeſtata, animo ſuſcipiendi Sacramentum ſe diſponit; ſufficiet ne prior illa ablutio ſub illa prima Sacerdotis intentione? Nemo unus hoc affirmabit. Fas eſt, utrumque novam efformare intentionem cum nova ablutione. In primo exemplo habes Conjugium ratione dirimentis impedimenti irritum: in ſecundo habes Conjugium nullum ratione fictionis; & in utroque prior intentio non ſuffragatur; adeoque in utroque denuo exquiritur mutuus conſenſus exteriùs manifeſtatus.

Ratio fundamentalis eſt. Quia conſenſus conjugalis vim totam, totamque habet efficaciam *in fieri*, quatenus cauſat perpetuum vinculum, & in eo totam exhaurit virtutem, atque in ipſo perſeverat irrevocabiliter; unde ſi Conjuges mutuo conſenſu centies seriò, & ſincera voluntate, conentur priorem retractare conſenſum, vel ejuſdem permanentiam deſtruere, nuſquam id præſtare valebunt; quod itidem contingit in Baptiſmate, in quo tota vis intentionis exhauritur *in fieri*, perſeveratque immobiliter in charactere. Porro ubi ſub primordiis nullum fuit Conjugium, aut Baptiſmus nullus, vis conſenſus, vel intentionis evaneſcit, nec vinculum efficitur, aut character; adeoque nihil ſupereſt, in quo perſeverare poſſit.

Vinculum conjugale ex conſenſu.

107 VII. Conjugium æque perpetuum, & oneroſum eſt, cum revalidatur, ac quando primò rite celebratur: propterea utrobique perfectum requirit voluntarium; hoc ſane non eſt invenire, ubi non detecto impedimento, aut defectu, artificioſis formulis, extorquetur conſenſus, puta: *Me ne ita diligis, ut impræſentiarum meum contraheres, ſi non eſſet inter nos Conjugium?* vel *Ex nunc vis me in Conjugem, ac ſi nullum fuiſſet hactenus Matrimonium?* vel *Scrupulis angor circa valorem Matrimonii, conjugalem contractum renovemus*. Hæ namque cenſentur amatoriæ ſignificationes, quibus ſæpenumero utuntur Conjuges certi de valore Matrimonii, ut ad conjugale commercium ſe excitent. His autem quandoque affirmative reſpondent mulieres, eo plane tempore, quo interiori mordentur rabie ob dura, & moleſta, immo etiam ob verbera, quæ pridie paſſæ ſunt, ne graviora ſuſtinere cogantur. Quandoque contingere poteſt, ipſas ſive triſti exagitatas humore, ſive in ſuſpicionem actas, ſive ob alias cauſas, quæ in dies occurrunt, ad præfata nihil reſpondere.

Conjugium renovari perfectũ voluntarium.

Nec momenti eſt dicere, eo in caſu ad manifeſtationem conſenſus ſufficere thori cohabitationem maritali affectu abſolutam, quæ ante Tridentinum valebat, ut Sponſalia in Conjugium tranſirent. Etenim illa cohabitatio, & affectus, ex parte innocentis non eſt niſi per reſpectum ad Conjugium exiſtimatum ab initio legitimum, nihil denuo addens. Aliàs poſt Tridentinum, Sponſalia ſulo carnali commercio, tranſire nequeunt in Matrimonium.

Carnale commercium non efficit Conjugium.

108 VIII. Vel Pars conſcia nullitatis prudenter prævidet innocentem novum aſſenſum denegaturum; & indubie veritatem manifeſtare debet. Vel prudenter credit, habenti animo novum præſtare poſſe conſenſum; & hoc renovato, revalidatum certò habet Conjugium, cum conſenſus induſtrioſe exquiſitus nec liber, nec abſolutus dicendus ſit, & quidquid involvit voluntarii, unice habet per ordinem ad priorem conſenſum in exiſtimatione legitimum; proindeque nuſquam in conſcientia tutus erit, & ut exteriora evitet inconvenientia, majoribus illaqueatus evadet.

109 IX.

In dubiis tutius eligendum.

109 IX. Stante hujuſmodi diverſarum opinionum obſcuritate, renovatio Conjugii artificioſe exquiſita redditur ſaltem dubia quoad valorem. Porro in dubiis circa valorem Matrimonii ſolemne, & certum eſt apud Doctores, tutius eſſe eligendum. Quoniam verò in caſu extremæ neceſſitatis licèt, ſicut in aliis Sacramentis videre eſt, uti materiâ dubiâ, ita urgente ſimili neceſſitate fas erit, oppoſitam adoptare Sententiam; non debent tamen Conjuges de facili alluoinari, quaſi grave foret inconveniens abſtinere a thoro propter nullitatem contractus, cum ob leviora momenta habeantur diuturnæ, immo perpetuæ ſeparationes.

In occultis revalidationibus non requiritur præſentia Parochi, & Teſtium.

110 Quæ tamen hucuſque diximus, non urgent quoad præſentiam Parochi, & Teſtium, ſi ſemel, dum contractum fuit Matrimonium, adfuere præſentes, & aliàs impedimentum non eſt publicum, nec publica Conjugii nullitas. Nam Pius V. declaravit, in occultis revalidationibus non fore neceſſariam Parochi, & Teſtium præſentiam; & quidem hac ſuper re, utpote Eccleſiaſtici Juris, potuit Apoſtolica Sedes diſpenſare, ſecus in conſenſu, qui ad Jus naturale, & divinum ſpectat.

111 Poſſet in favorem ficti conſenſus argumentum referri ex D. Auguſtino *lib.* 1. *de unico Baptiſmo cap.* 10. quo adversùs Wiclephum utitur Thomas Waldenſis, videlicet. Potuit Simon Magus ſecundùm extrinſecum Sacramentum, quamvis non ſecundùm ſpiritum, Chriſto conjungi; ergo qui ficte contrahit, ſecundùm extrinſecum Sacramentum recte cenſebitur verum Matrimonium celebraſſe.

Verùm perperàm uſurpatur Auguſtini doctrina. Etenim ideo S. Doctor eo loci validum admittit Simonis Magi Baptiſmum; quia fictio non verſabatur circa intentionem verum ſuſcipiendi Sacramentum, ſed circa finem, qui pravus erat, cum intenderet non Gratiam acquirere, ſed pecuniam reportare. In noſtro caſu fictio verſatur circa intentionem ſpectantem ad eſſentialia Conjugii; quare paritas non urget.

CONTROVERSIA VII.

AN VERBA EXPRIMENTIA CONSENSUM DEBEANT ESSE DE PRÆSENTI.

Wiclephi error.

112 Wiclephus *in* 4. *Trialogi cap.* 22. apud N. Waldenſem *de Sacram. Matrim. cap.* 132. habet — Hæc convertuntur, „ ut hìc ſupponimus, Te accipio in uxorem, „ &, te accipiam in uxorem. Cum ergo „ ſecundum ſit certius, & minùs imbrigabile, videtur, quod ipſum ſit eligibilius „ ad homines matrimonialiter copulandum— Et infra — Si accipio te in uxorem, tunc per „ ante eſt verum, quod te accipiam in uxorem: & ſi ſit verum, te accipiam in uxorem, tunc pro tempore ſuo eſt verum, „ quod te accipio in uxorem; cum ergo cum „ verbis de futuro ſit conſenſus compatibilis, „ & verba illa ſint vera, atque a Domino „ ordinata, quomodo licet verba illa fruſtrare per verba ſequentia de præſenti, quæ, „ non ſunt tantæ efficaciæ? — Hinc ſubdit— „ Si per verba de præſenti ſit matrimonium, „ tunc ſequitur oppoſitum in adjecto; quia „ cum vox, quando deſinit eſſe, non eſt, „ verba iſta de præſenti non faciunt matrimonium, nec ſunt ſibi compoſſibilia — Hæc ille; ex quibus habemus, ipſum ſentire, requiri ad contrahendum Matrimonium verba de futuro, & nequaquam verba de præſenti deſervire.

DICENDUM tamen eſt, verba exprimentia conſenſum eſſe debere de præſenti, & nequaquam ſufficere verba de futuro.

Adam contraxit Conjugiū per verba de præſenti.

113 PROB. I. Argumento S. Auguſtini *lib. ſuper Gen. ad litteram cap.* 19. Verba, quibus Adam ſuum iniit, expreſſitque Conjugium exemplaria fuere pro omnibus futuris Conjugiis ad Seculi uſque conſummationem: ſed verba illa fuerunt de præſenti, cum determinatione itidem de præſenti; ergo verba de præſenti a Deo aſſumpta fuere, atque conſtituta ut eſſentialia pro contrahendo Matrimonio. Exponitur aſſumptum. De coſta Adæ educta Muliere, eique in adjutorium propagationis commendata, ſtatim inquit: *Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea . . . Quamobrem relinquet homo Patrem ſuum, & Matrem, & adhærebit uxori ſuæ: & erunt duo in carne una.* Gen. 2. verſ. 23. & ſeq. Illis in verbis de præſenti, atque per adverbium de præſenti coarctatis, *Hoc nunc os ex oſſibus meis*, eructavit, ait Auguſtinus, quod magnum Sacramentum commendat Apoſtolus, & licèt illa verba primus homo protulerit, Dominus tamen in Evangelio Deum dixiſſe declaravit: Math. 19. verſ. 4. *Non legiſtis, quia qui fecit hominem ab initio, maſculum, & fœminam fecit eos? & dixit: propter hoc dimittet Patrem, & Matrem, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una*; ea namque elevavit Deus, atque inſtituit.

Conjugium conſiſtit in contractu de præſenti.

114 PROB. II. Ex Hugone *lib.* 2. *de Sacram. p.* 11. *cap.* 5. Conjugium conſiſtit in contractu, qui fit, non vero in contractu, qui promittitur; qui enim promittit, nondum abſolvit contractum; qui verò facit, illud complet. Sed contractus, qui fit, formam importat de præſenti; ergo Conjugalis contractus verba de præſenti exigit. Audiamus laudatum Doctorem apud Waldenſem— „ Conſidera, quod longe aliud eſt promittere, atque aliud facere. Qui promittit, „ nondum facit. Qui autem facit, jam facit, quod facit. In eo, qui promittit, ſi „ non facit, quod promittit, mendacium „ eſt. In eo autem, qui facit, etiam ſi poſt „ factum pœnitet, tamen factum omnino „ eſt, quod factum eſt. Qui ergo promittit „ ſe uxorem ducturum, nondum tamen uxorem duxit. Et quæ ſpopondit ſe nupturam, nondum nupſit, nec Conjugium „ adhuc fuit, ſed futurum eſſe debuit. Cum „ autem poſtea & ille uxorem duxit, & illa „ marito nupſit, jam Conjugium ſit utrinque, & non poterit diſſolvi, quod factum

„ eſt, etiamſi id, quod promiſſum fuit, non „ eſt impletum —

115 PROB. III. Fieri nequaquam poteſt, determinatæ rei non adeſſe determinata conſtitutiva: ſed Conjugium eſt quid determinatum: quoniam dicit determinatum vinculum cum determinatis Perſonis; aliàs verba de futuro, utpote de contingentibus, indeterminationem important; ergo per talia verba Conjugium celebrari nequaquam poteſt.

Determinatæ rei ſunt determinata conſtitutiva.

116 PROB. IV. Cauſæ Sacramentales ſignificando efficiunt: unde id efficiunt, quod ſignificant, ſed exprimens conſenſum ſuum per verba de futuro, non ſignificat ſe facere, ſed facturum Conjugium; ergo illud non efficit.

117 PROB. V. Qui per verba de futuro in mulierem aliquam conſentit, inde aliam per verba de præſenti ducit, debet ſecundùm Jura cum ſecunda cohabitare; ſed ſi non forent neceſſaria verba de præſenti, hoc non contingeret, nec id Jura præciperent: ſiquidem cum prima jam Matrimonium celebraſſet, & qui legitimam habet Uxorem, aliam ducere nequaquam poteſt; ergo verba de futuro non ſufficiunt, ſed omnimode neceſſaria ſunt verba de præſenti.

Plura afferri poſſent Jura rem noſtram apprime probantia; verùm ſufficiat Gregorii IX. reſolutio Cap. *Si*, *de Sponſalibus*, *& Matrim.* — Si inter Virum, & Mulierem legi„timus conſenſus interveniat de præſenti, „ ita quod unus alterum mutuo conſenſu „ verbis expreſſo recipiat, ſive ſit juramen„tum interpoſitum, ſive non, non licet al„teri ad alia vota tranſire; quod ſi fecerit, „ ſecundum Matrimonium de facto contra„ctum, etiamſi ſit carnalis copula ſubſecuta, „ ſeparari debet, & primum in ſua firmitate „ manere. Verùm ſi inter ipſos acceſſit tan„tummodo promiſſio de futuro, ideſt, Ego „ te recipiam in meam, & ego in meum, „ ſive ſimilia verba; ſi alius mulierem illam „ per verba de præſenti deſponſaverit, etiamſi „ inter ipſam, & primum intervenerit jura„mentum de futuro, ſecundum Matrimo„nium non poterit ſeparari, ſed eia eſt de „ violatione fidei pœnitentia injungenda —

ADVERSA DISSOLVUNTUR ARGUMENTA.

118 OBJIC. I. Si quis dicat: *Volo te in Uxorem meam*: ſuam declarat voluntatem per verba de præſenti: ſed hæ non efficiunt Conjugium; ergo verba de præſenti non ſufficiunt.

RESP. Verba, quæ ad contrahendum neceſſaria ſunt, debent eſſe non ſolummodo de præſenti quoad materialem conſtructionem, ſed potiſſimùm quoad ſignificationem. Præcitata non habent ſenſum dicentem de præſenti contractum, ſed præciſe exprimunt voluntatem contrahendi; quo modo declararet quis ſuam voluntatem poſtmodum exequendam, ſi diceret: *Volo emere domum tuam*. Itaque pro Conjugio verba de præſenti deſiderantur, quæ actu contractum efficiant, atque declarent.

Voluntas contrahendi nō efficit contractum.

119 OBJIC. II. Obligatio contractus conjugalis eſt inſtituta juxta regulas cæterorum contractuum civilium: ſed in aliis contractibus conſurgit obligatio per quæcumque verba conſenſus exprimatur, ſive ſint de præſenti, ſive de futuro; ergo ſimiliter contractus conjugalis.

RESP. Conjugium inſtitutum eſt juxta leges contractus civilis, qui actu transfert dominium. Omnis autem contractus civilis tranſlativus poteſtatis rei propriæ verbis de præſenti completur. Quod ſi verba adhibeantur de futuro, ſola voluntas transferendi ſtipulatur, ſecus tranſlatio.

Per verba de præſenti transfertur dominium.

120 OBJIC. III. Hæc verba: *Juro, quod tenebo te in Uxorem*, nullatenus ſunt de præſenti; ſed per hæc validum efficitur Conjugium, Cap. *Ex parte*, *de Sponſal.*, & Cap. *Si quis* 32. q. 5. — Si quis juraverit ſe „ aliquam habere in Uxorem, illa ſit legiti„ma Uxor — ergo verba de præſenti non ſunt prorſus neceſſaria.

RESP. Quandoque verba, quæ ſecundùm grammaticalem expreſſionem ſunt de futuro, ex adjunctis aliter ſignificant. Verba illa *Tenebo te in Uxorem* relata Cap. *Ex parte* determinantur ad tempus præſens per adjuncta *Tenebo te in Uxorem ex nunc*, *ex hoc tempore*: propter hoc quæ erant de futuro, trahuntur, ut ſignificent de præſenti; ideoque ſufficiunt ad contrahendum Matrimonium. Unde apte advertit Gloſſula, illa verba in objectione relata ſolitarie accepta non valere ad complendum Conjogium; quia ſic accepta ſenſum ſimpliciter promiſſorium important, non autem effectivum.

Ad ſecundum ex Cap. *Si quis*, dicimus quod per appoſitum juramentum non habetur Matrimonium, ſed tantummodo obligatio ad Mulierem illam ducendam in Uxorem.

121 OBJIC. IV. Majorem firmitatem, & certitudinem, habent verba clara de futuro, quàm dubia, & obſcura de præſenti; ſed hæc conſtituunt Conjugium: cum Jura plurimùm deferant Matrimonio, & in dubiis pro illo judicandum ſit: Cap. *Videtur*. *Qui Matrim. accuſare poſſu*, & Cap. *Licet* 2. *de Teſtibus*; ergo ſufficient ſimiliter verba de futuro.

RESP. Verba manifeſta de futuro majorem habent certitudinem in ordine promiſſionis: ſecus in ordine perficiendi, abſolvendique contractum; in hoc quippe verba de præſenti, etſi dubia, prævalent. Porro verba poſſunt eſſe ambigua ex vi locutionis, quæ duplicem reddere valet ſenſum. V.G. Si quis dicat: *Conſentio te habere in Uxorem*, poſſunt in idem reddere, ac ſi diceretur: *Conſentio te ducere in Uxorem*: & tunc ſolam promiſſionem important; & poſſunt ſignificare: *Nunc te accipio in Uxorem*: & efficiunt Conjugium. Prædicta itaque verba clareſcere poſſunt vel ex circumſtantiis, vel ex Proferentis intentione. Unde prima regula interpretandi hujuſmodi verba eſt mens loquentis, ubi innoteſcere poteſt. Altera regula ſunt circumſtantiæ. Si verò neutrum occurrat; uſurpanda ſunt juxta communem loquendi, & intelligendi modum. Poſt factum, perſeverante dubio, ſtandum videtur pro Matrimonio;

Verba dubia quomodo intelligenda.

monio ; quia ejus diſſolutio plura affert inconvenientia , & aliàs Conjugium ex natura ſua perpetuum eſt .

122 Non expedit immorari in perſuadendis Wiclephi momentis, quæ ſupra *num.* 112. recitavimus; cum nullius ſint ponderis. Primum quod in prima propoſitione refert, in aperto falſum eſt . Quis unquam , non dicam docuit , ſed ne audivit quidem, dici ad convertentiam *te accipio* , *te accipiam* ? convertentur ergo hæc alia , *comedo* , *& comedam* : *do* , *& dabo* ; quo nil abſurdius . Non audet Auguſtinus *lib.* 11. *cap.* 18. dum auroram , quæ Solis nuncia eſt , intuetur, Solem dicere præſentem : & affirmabit Wiclephus, dici ad convertentiam præſens , & futurum? *Wiclephus confutatur.*

Errat itidem in alio momento ejuſdem propoſitionis aſſerens , certius eſſe futurum , & minùs imbrigabile . Quid enim incertius futuro contingenti ? Quid vertibilius futuro pendente ab inconſtanti hominum voluntate? Quis hominum non ſe certiùs habere exiſtimat , quod jam habet , quàm quod nondum habet ?

Similiter paralogizat in ſecunda propoſitione — Si accipio te in Uxorem , tunc „ per ante eſt verum quod te accipiam in „ Uxorem -- Volens excutire non diſcriminatur data inter , & promiſſa . Qui conſentit me cras ditaturum , non me nunc ditat; ditat promiſſione , non pecuniâ . Conſenſus itaque non verus promiſſione , ſed verus actuali acceptatione efficit Conjugium — Si „ ſit verum te accipiam in Uxorem , tunc „ pro tempore ſuo eſt verum, quod te accipiam in Uxorem -- Si nunc ſincero animo dicam, cras Romam ibo, nunc non eſt verum , quod cras ibo Romam ; cum & infirmari poſſim , vel detineri , vel mutare voluntatem . Itaque ad rem noſtram inquit S. Thomas *in Suppl. quæſt.* 45. *art.* 3. *ad* 1.— „ Cum conſenſus exprimitur per verba de „ præſenti , & verba ſunt præſentia , & in „ præſens conſentitur pro eodem tempore ; „ ſed quando conſenſus fit per verba de futuro , verba ſunt præſentia, ſed conſentitur „ in futurum, & ideo non pro eodem tem„ pore --

Inane demum eſt quod tertiò dicit -- „ Quia vox quando deſinit eſſe , non eſt ; „ verba iſta de præſenti non faciunt Matri„ monium — Idem regerimus in Hæreticum . Verba ſi futura ſunt , nondum ſunt ; & ideo quia non ſunt , non faciunt Conjugium . Quod ſi dicat : immo ſunt in tempore ſuo . Et nos reponimus , verba de præſenti ſunt in tempore ſuo .

§§ §§
§§

A

CONTROVERSIA VIII.

AN COEXISTENTIA HABITUALIS CONSENSUS SUFFICIAT AD MATRIMONIUM.

Brevi calamo propoſitam difficultatem expendimus .

DICENDUM , conſenſum conjugalem eſſe debere ſimul morali virtuali coexiſtentia , ſecus habituali .

123 PROB. I. Conſenſus conjugalis debet eſſe explicatus per verba formalia , vel æquivalentia de præſenti : ſed mutuus conſenſus de præſenti, moralem importat ſimultatem ; ergo . Evincitur minor propoſitio . Nequit ſalvari mutua duorum coexiſtentia ſine aliqua ſimultate : non autem fas eſt, interveniat phyſica ſimultas , ut ex humano convictu , atque in aliis Sacramentis videre eſt ; adeoque moralis requiritur , quæ tamen non longe præceſſerit ; verba ſiquidem de præſenti hoc expoſcunt . Res clareſcet in Sacramento Euchariſtico . Non eſt opus, quod materia conſecranda ſit omnino ſub oculis Sacerdotis , ſed aliqualiter diſtare poteſt, ita tamen ut pronomen *hoc* verificetur. Sic in Sacramentali abſolutione perſona abſolvenda poteſt ad aliquod ſpatium diſtare, ſed taliter ut ipſi accomodari valeat particula *te abſolvo*; ſi enim tanta intercederet intercapedo , ut ex humano loquendi modo deberet dici *illum* , abſolutio nulla foret . Ita impræſentiarum , ſignificatio de præſenti *Nunc te accipio in Uxorem* eam moralem ſimultatem exquirit, quam naturaliter poſtulat actualis contrahentis promiſſio . *Mutuus conſenſus exigit moralem ſimultatem.* B

124 PROB. II. Illa neceſſaria cenſenda eſt coexiſtentia , quam involvit ſolemnitas Conjugii ab Eccleſia requiſita . Eccleſia in celebratione Conjugii quovis tempore poſtulavit, ſi non ad valorem , ad licitum ſaltem, Sacerdotis præſentiam , ejuſque benedictionem . Porro hic modus contrahendi moralem formalem , ſeu virtualem , præſentiam petit , nec deſervit conſenſus habitualiter perſeverans . Et ſane quis poſſet teſtimonium reddere de conſenſu duorum , ſi puta per menſem unus alium præceſſerit . Hujuſmodi probatio potiſſimùm rem noſtram evincit quoad licitum . *Eccleſia poſcit coexiſtentiam conſenſus formalē, vel virtualem.* C D

125 PROB. III. Conjugium propter perpetuitatem , & onera , quæ importat, perfectum exigit voluntarium : ſed in conſenſu tantummodo habitualiter perſeverante non datur perfectum voluntarium : cum non habeatur niſi perſeverantia voluntarii a multo tempore habiti ; ergo . *Voluntarium habituale non eſt perfectū.* E

126 PROB. IV. Ea moralis coexiſtentia mutui conſenſus eſt neceſſaria , quæ ad elevationem in Sacramentum apta cenſetur : Conſenſus ſimultaneus per ſolam habitualem permanentiam nullimode eſt ſufficiens ad elevandum Conjugium in Sacramentum . Siquidem conſenſus contrahentium Matrimonium eſt conſenſus Miniſtri Sacramenti ; cumque in hujuſmodi Miniſtro , ut plerique meritò docent Theologi , habitualis intentio non ſit ſufficiens , & ſaltem virtualis requiratur, *Intentio Miniſtri ſaltem virtualis.*

ritur, hinc fit, prædictum conſenſum ineptum fore ad Sacramentum conficiendum.

127 PROB. V. Secundùm Jura non ſufficit ad contractum, qui ſtipulatione perficitur, ſimultas, quæ per habitualem perſeverantiam habetur; & hujuſmodi eſt communis intelligentia textus l. *Continuus ff. de verborum obligat.* — Continuus actus ſtipulantis, & „ promittentis eſſe debet -- Sed Conjugium, ſpectatis Tridentini conditionibus, ſtipulato æquivalet contractui; ergo pro eo alius ab habituali conſenſu requiritur. Ea itaque mora admittenda eſt, quæ, ad obtinendum reſponſum, & cum eo conſenſum, deſideratur. In gravioribus ſiquidem negotiis, quæ perpetuitatem involvunt, maxima exoptanda eſt conſenſus coexiſtentia.

Matrimonii eſt contractus ſtipulatus.

OPPOSITA REFELLITUR SENTENTIA.

128 OBJIC. I. Juxta commune placitum, Matrimonium per Procuratorem celebratum, validum, & licitum eſt: ſed in hoc caſu non eſt invenire moralis formalis ſimultas conſenſus, ſed tantummodo habitualis; ergo.

RESP. Conſenſus contrahentis in prædicto Conjugio eſt moraliter præſens per actualem virtualem perſeverantiam in mandato, litteriſque procuratoriis.

129 OBJIC. II. Sicut Conjugium contractus naturam ſortitur, ita Sacramentalis Pœnitentia leges habet judicii: ſed in Pœnitentia confeſſio, quæ ejuſdem materia eſt, abſolutionem, quæ eſt illius forma, longe præcedere poteſt; ergo conſenſus unius diu antecedere poteſt alterius conſenſum, adeoque habitualiter tantùm perſeverare.

RESP. Argumentum Adverſarios ferit. Etenim confeſſio, ut pars Sacramenti, debet eſſe dolorosa; hæc autem ex communi Sententia nequit longe præcedere; ſiquidem nemo audet propugnare, actum contritionis nunc elicitum deſervire poſſe poſt biduum ad obtinendam abſolutionem. Et quamvis narrativa peccatorum confeſſio longe priùs habeatur, attamen ante abſolutionem ut tradunt Doctores, fas eſt ſaltem in confuſo, & in genere ipſam renovare, hoc exigente naturâ judicii reconciliativi per modum Sacramenti. Proinde neque in Conjugio conſenſus ſolummodo habitualiter perſeverans dicetur ſufficiens ad intentum.

Conjugii, & Pœnitentiæ ſimilis ratio.

130 OBJIC. III. Juxta moralem hominum exiſtimationem tandiu cenſetur perſeverare conſenſus, quandiu implicite, ſive explicite, non revocatur; hinc apud homines ſolemne eſt ab his, qui conſenſum in aliquo negotio præſtiterunt, exquirere, an in eo perſeverent. Sed in Conjugio conſenſus quocunque tempore præſtari valet; ergo, ſi non retractetur, ſemper perſeverare dicetur; proindeque habitualis perſeverantia ſufficiet.

RESP. Perſeverantia, ex quo actus non retractetur, arduas in explicatione involvit difficultates, quæ a Theologis verſantur, ubi de actibus humanis. Communiùs perſeverare dicitur conſenſus pro contractibus in obligatione ipſum ratum habendi: quo pacto non manet in ſe ipſo, ſed in ſuo effectu; ea plane ratione, qua perſeverat conſenſus v. g. aliquem occidendi in obligatione illum revocandi, nec ratum habendi. Hic tamen perſeverandi modus pro Conjugio nequaquam ſufficit; ſiquidem non ex illa obligatione, ſed ex conſenſu tanquam ex parte eſſentiali componitur. Verùm his non inſpectis, illa perſeverantia non deſervit in Sacramentorum Miniſtris; conſenſus in contrahentibus Conjugium ſpectat ad materiam, formam, & ejuſdem Miniſtrum, qui alius non eſt a Conjugibus. Aliàs ſæpenumero in civilibus contractibus hujuſmodi conſenſus, ſolâ temporis morâ, revocatur; hinc Mercatores quamvis vendere alicui promiſerint merces, ſi aliquod tempus elabatur, Emptore non comparente, aliò diſtrahunt. Hanc implicitam conſenſus revocationem meritò ſuſpicari poſſemus in electione ſtatus perpetui: non enim hæc diutinam admittit ſuſpenſionem; adeoque habitualem conſenſum excludit.

Temporis morâ revocatur conſenſus.

131 OBJIC. IV. Virtualis intentio neceſſaria creditur, quando ad aliquid peragendum ordinatur, ut in reliquis Sacramentis luculenter apparet: ſed conſenſus, & intentio, in Conjugio nullum opus efficiunt, ſed ſolùm dominium unius in alium transferunt; ergo haud opus eſt virtualiter exiſtere; adeoque habitualis ſufficiet exiſtentia.

RESP. Virtualis intentio non tantùm eſt neceſſaria ad opus, ſed etiam quando operans nomine alterius agit; Conjuges autem, utpote Miniſtri Sacramenti, agunt alterius nomine. Dein licèt intentio hujuſmodi non ſit factiva realis operationis, ſeu operationis a Conjugibus diſcretæ: eſt tamen mutuò applicativa materiæ, & formæ Conjugii: eſt inſuper effectiva conjugalis vinculi; unde ſaltem virtualis eſſe debet.

Virtualis intentio in Miniſtro requiſita.

132 OBJIC. V. Videtur ſatis plauſibilis opinio aſſerens, ſufficere ex parte innocentis conſenſum ab initio poſitum, quando Pars altera ficte contraxit, & reparari debet Conjugium; ergo, cum hujuſmodi revalidatio quandoque poſt multum temporis contingat; dicendum eſt, ſufficere habitualem conſenſus perſeverantiam; in eo namque caſu partis innocentis conſenſus, qui ab initio validus fuit, irretractatus ſupponitur.

RESP. Prædicta Sententia in ſuperioribus *num.* 100. uſque in finem Controverſiæ fuſe impugnata fuit; adeoque non niſi pro caſu neceſſitatis ad praxim deducenda, quo pacto utimur etiam materiâ dubiâ, ut ibidem *num.* 109. vidimus. Quare impræſentiarum inſtantia non urget.

CON-

CONTROVERSIA IX.

AN MATRIMONIUM SUB HONESTA CONDITIONE DE FUTURO CONTINGENTI CONTRACTUM, IMPLETA CONDIDITIONE, FIAT OMNINO PERFECTUM, ABSQUE NOVO EXPRESSO CONSENSU.

• • •

ALIQUA PRÆMITTUNTUR.

Adjectiones, quæ Conjugio apponuntur.

133 CUm civiles contractus dependeant a voluntate contrahentium, atque a legum diſpoſitione, eiſdem quandoque quædam apponuntur modificationes, ſeu adjectiones. Has itaque congruum eſt indicare.

Prima adjectio eſt temporis; deſignatio videlicet temporis, pro quo contrahens intendit, & vult contractum abſolvi, v. g. *Contraho tecum nunc, ut poſt decem dies te habeam in Uxorem*. Hæc adjectio indubie contractum ſuſpendit uſque ad determinati temporis complementum.

Secunda eſt cauſæ; aſſignatio nempe motivi contrahendi, quæ explicatur per cauſalem *quia*, ex. gr. *contraho tecum, quia nobilis*.

Tertia eſt demonſtrationis; quæ eſt declaratio conceptus per relativum qualitatis: *Contraho tecum, qua nobilis es*.

Quarta eſt modi; ideſt per modum oneris, quod declaratur per particulam ut: *Contraho tecum, ut doceas*; & ſtatim perficitur contractus, cum revera habeatur abſolutus conſenſus cum animo ſe obligandi, hincque conſurgit obligatio, ſtante honeſtate materiæ. Modus itaque perfectum ſupponens conſenſum, contractum nequaquam ſuſpendit, ſed obligationem imponit; unde ſunt, qui dicunt, modum appoſitum eſſi contrarium ſubſtantiæ contractus, Ipſum irritum non reddere, v. g. *Petrus cum Berta contrahit, ut corpus ſuum proſtituat*.

Conditiones de præſenti, vel de præterito non ſuſpendunt contractum.

134 Præter hujuſmodi adjectiones apponuntur non rarò conditiones aliquæ, quarum aliæ ſunt de præſenti, vel de præterito. Conditiones iſtæ contractum non ſuſpendunt. Si enim ſubſiſtunt, validus efficitur contractus, ſecus, ſi non ſubſiſtunt; ſiquidem quodlibet ex ſuppoſitione quod eſt, neceſſariò eſt, & ad præteritum non datur actio.

Conditiones neceſſariæ de futuro an ſuſpendant contractum.

Aliæ ſunt conditiones de futuro neceſſariæ ab intrinſeco, ob eſſentialem a cauſis naturalibus dependentiam, ut: *Si Sol cras orietur*; vel ab extrinſeco ex divina Dei ordinatione, ut: *Si futurum ſit univerſale judicium*; hæ tamen indeterminate nuncupantur, ignotum quippe eſt tempus, quo evenient. Si incognitæ abſolute ſint, aut tanquam neceſſariæ non habeantur, induunt reſpectu ignorantium naturam conditionis contingentis, proindeque conjugalem ſuſpendunt contractum. Si verò dignoſcantur ut neceſſariæ, contractus non ſuſpenditur, ſed completæ cenſentur; quia ſive in cauſa naturali, ſive in poſitivo decreto divinæ Providentiæ noto, & certo, ſunt determinatæ, atque in hac determinatione præſentes ſunt, & ſic habentur ut impletæ, quod colligitur ex l. *Si pupillus 9. ff. de Novat.*

135 DICES I. Habetur l. *Hæres meus ff. de condit., & demonſt.* legatum conditionatum non ſortiri effectum, niſi ad adventum conditionis.

II. Conditiones ab extrinſeco neceſſariæ, revera ab intrinſeco ſunt contingentes, ſicut & aliæ revera cenſentur contingentes, quamvis cadant ſub infallibili diſpoſitione divinæ Providentiæ.

III. Incertum eſt quod contrahens perveniat uſque ad adventum conditionis; adeoque meritò dicendæ ſunt contingentes.

RESP. Lex eo loci loquitur in caſu, quo inſtituens Legatum talem eſſe ſuam intentionem explicat; quod commune eſt pro omnibus contractibus conditionatis; abſolute namque non conſentit de præſenti, ſed tempus determinat, ibique ſuam alligat diſpoſitionem.

Ad ſecundum. Equidem omnes conditiones neceſſariæ ſunt, ſi ſpectetur divina Providentia; ſed de quibuſdam datur cognitio divini Decreti, de aliis non. Primæ igitur dicuntur neceſſariæ etiam quoad nos: adeoque contractum non ſuſpendunt; ſecus aliæ.

Ad tertium. Illæ ſunt modificationes tranſcendentes, quæ effectum non retardant, niſi exprimatur; adeoque habentur pro non adjectis, atque cenſentur conditiones generales, ad quas referuntur conditiones: *Si vixeris, ſi conſenſeris, ſi Deus voluerit* &c. Cum enim hæ in omnibus caſibus intelligantur, atque ſine illis contractus non ſubſiſtat, nil operantur, etiamſi exprimantur, atque pro non adjectis reputantur.

136 Sunt & conditiones, quæ impoſſibiles dicuntur, ex quo ad actum reduci non valent. Quædam impoſſibiles ſunt ex natura rei, v. g.: *Contraho tecum, ſi digito cœlum tetigeris*; aliæ a Jure: *Contraho tecum, ſi liceat cum Conſanguinea contrahere*; aliæ de facto: ut ſi mulieri oſtiatim mendicanti dicatur: *Contraho tecum, ſi pondus auri dederis*; aliæ ex ſuppoſitione: ut ruſticanam alloquens velit cum illa contrahere, *ſi ſit Dux, aut Princeps*: vel ſciens Patrem fato functum dicat: *Contraho tecum, ſi Pater tuus vivit*.

Regulæ pro conditionibus impoſſibilibus.

Circa conditiones impoſſibiles de futuro, ſequentes inſtituuntur regulæ; etenim de adjectis ſive de præſenti, ſive de præterito dicetur poſtea.

Prima regula ea eſt, quod quando conditio impoſſibilis ut talis non dignoſcitur, ſuſpenditur contractus; cum reſpectu contrahentium perinde eſt, ac ſi poſſibilis foret.

II. Cognita conditionis impoſſibilitate, omnis illico tollitur obligatio, quæ in re nulla erat, ſed in apprehenſione ſuſpenſam obligationem habebat.

III. Si ſeriò talis conditio exigatur; non rejicitur, ſed cenſetur pro nolle contrahere.

IV. Si luſorie adjiciatur, & de intentione certum habetur momentum; pro non adjecta reputatur, & Conjugium in utroque fore validum creditur.

V. Si

V. Si de animo non conſtet, videlicet num joco, aut ſeriò appoſita, nec ex circumſtantiis certum efformari poſſit judicium: ſtante dubio decernendum eſt in favorem Conjugii; ad tollendam tamen quamcunque ambiguitatem abſolutus conſenſus apponendus eſt.

In caſu itaque, quo non conſtet de contrahentium intentione, ſtatuit Gregorius IX. Cap. *Fin.*, *de condition. appoſitis*, quod ſtatim validum habeatur Matrimonium, atque conditio impoſſibilis, cognita ut talis, cenſeatur non adjecta -- Conditiones appo- „ ſitæ in Matrimonio, ſi turpes, aut im- „ poſſibiles fuerint, debent propter favorem „ ejus pro non adjectis haberi -- Decretum hujuſmodi, ex quo Eccleſia validum efficere nequeat Matrimonium, quod ex natura rei nullum eſt, multiplicem habet intelligentiam.

Sunt, qui velint, Jus novum importare in favorem Matrimonii, fundatum in præſumptione conſenſus vere exhibiti ab exigente impoſſibilem conditionem, hancque jocoſe adjectam, proindeque nullimode conſideratur, habeturque contractus tanquam abſolutus; quod comprobant ex l. *Obtinuit ff. de condition.*, *& demonſt.*, ubi in favorem ultimæ voluntatis decernit Jus civile, quod quandiu non conſtat de voluntate Teſtatoris, conditiones impoſſibiles in Legatis rejiciuntur, niſi habeantur ut poſſibiles, quia tunc ſuum ſortiuntur effectum. Fas tamen eſt in utroque contrahente, ut rationabilis præſumptio fundetur, laudati Juris adeſſe notitiam. Cum enim ex generali regula contractus ſub impoſſibili conditione celebrati, præſumatur, quod contrahens eligat contrahere ſub adjecta conditione, hinc fit, nequaquam prudens haberi fundamentum dictæ præſumptionis, ſi ſemel Jus illud ignoretur. Ceterum cum plerique prædictâ careant notitiâ, raro ſuum effectum conſequitur.

Sotus *in 4. diſt. 29. quæſt. 2. art. 2.* negat, Pontificem decernere, Conjugium ſub conditione impoſſibili celebratum ſtatim fore validum, validumque præſumendum: adeoque illico non cenſeri ut non adjectam illam conditionem; affirmatque, Pontificem intendere, ut in favorem Conjugii judicetur, quando, perpenſis omnibus, abſolutus adfuiſſe creditur conſenſus, vel de eo dubitatur; & in hoc caſu rejicienda eſt conditio, atque Sententia in favorem Matrimonii ferenda eſt.

Itaque cum ſigna conſenſus occurrunt, nec oppoſita prævalent, nullimode ad conditionem attendendum eſt, ſed favendum eſt Matrimonio. Et ſane Pontifex nequit validum efficere Conjugium ab initio nullum defectu conſenſus; cum ab hoc valor contractus dependeat, nec rationabile momentum habetur præſumendi adeſſe conſenſum. Siquidem ex leg. *Impoſſibilis ff. de verb. oblig.* cum certò non conſtat de intentione, conditio impoſſibilis alios contractus, præter ultimam voluntatem, vitiat, eoſque irritos reddit; apud homines namque ſolemne eſt, quod cum rem aliquam refugiunt, impoſſibilem apponunt conditionem ad innuendum diſſenſum. Non igitur in caſu Matrimonii fundamentum ſubeſt præſumendi conſenſum, etiam habitâ Juris notitiâ. Vult namque Pontifex favere Matrimonio ſecundùm ſe, & per modum legis, quæ ab aliena notitia nequaquam dependet; & quamvis ultimæ voluntates circa Legata impoſſibilem rejiciant conditionem, id oritur, ex quo verſentur circa temporalia, quorum dominium ob juſtas cauſas Reſpublica in alium transferre valet: quod de Conjugio verificari nequit, cum Eccleſia nec conſenſum transferre, nec ipſum ſupplere poteſt, adeoque niſi ſufficientia occurrant indicia, præſumi non debet: Ideoque Pontificia Sanctio id præſtat, ut pro Matrimonio judicandum ſit, ubi de diſſenſu certò non conſtet.

Prædicta Regula extenditur ad conditiones ſive poſitivo, ſive naturali Jure impoſſibiles: v. g. *Contraho tecum, ſi cum Conſanguinea contrahere poſſum*: vel, *Contraho tecum, ſi furtum licitum fuerit*; quia id poſſumus, quod jure poſſumus, l. *Nepòs poculo ff. de verb. ſignificat.*, propterea hujuſmodi conditiones Jus civile rejicit a Legatis, l. 1. *ff. de condition.* Idem ſentiendum de prædictis conditionibus ſive ſint de præſenti, ſive de futuro: ut, *ſi digito cælum tangis*, *aut tetigiſti*; quia conditio impoſſibilis non rejicitur a Matrimonio, quia ad impoſſibile obliget, ſed quia impoſſibilis eſt; hoc porro verificatur, ſive ſit de præſenti, ſive de præterito.

Conditiones impoſſibiles de facto: ut noſcens, mulierem eſſe mendicam dicat: *Contraho tecum, ſi mille ſolveris*, non amandantur, nec ſtatim nullum reddunt contractum; quia hujuſmodi conditiones non ſunt abſolute impoſſibiles, ſed reſpectu hujuſce perſonæ. Nec ablegantur, quæ ſunt impoſſibiles ex ſuppoſitione, ut: *Contraho tecum, ſi Pater tuus conſentit*, cum aliàs eſt mortuus, qua de re ſi adſit notitia, ſtatim nullum cenſetur Matrimonium; ſi non, ſuſpenditur uſque dum veritas innoteſcat, qua poſita omnis corruit contractus. Iſtæ nempe conditiones circa poſſibilia verſantur, & non niſi ex fortuito eventu impoſſibiles ſunt; proindeque ad normam poſſibilium metiendæ ſunt.

Contractus dependens a Papæ diſpenſatione valet.

Conditio *Contraho tecum, ſi Papa diſpenſaverit*, ſi habeatur a perſonis impeditis vinculo a Papa ſolubili, & de ea ſerie, in qua non difficulter, immo ſæpe diſpenſatio occurrit, habeaturque de præſenti ſufficiens cauſa, inter impoſſibiles non computatur. Si enim ſit impedimentum de linea eorum, quæ vel ſolvi non poſſunt a Pontifice, vel nunquam, aut raro diſpenſantur, aut graviſſimam cauſam, ſeu qualitatem perſonarum primi ordinis, ut ſunt Principes, exquirant, vel juſta diſpenſationis ratio non ſubſit; communiter reputatur conditio impoſſibilis, quæ rejicitur, & Conjugium irritum immediate cenſetur; cum perſonæ ſint inhabiles. Ratio primi eſt, quia nullibi conditio illa prohibetur, cum ſolummodo vetitum habeatur Conjugium abſolute contrahi inter impeditos; aliàs conditio honeſta eſt, & ſæpius adimpleta, unde inter poſſibiles meritò accenſetur, efficitque contractum in proprietate conditionatum. Huic Sententiæ adſtipulatur Jus civile l. *Gallus ff. de liber.*, *&c.*

d by Google

& poſthum., ubi ſtatuitur, quod factum tempore inhabili relatum ad tempus habile valet pro illo; & per conſequens quamvis contractus conjugalis ſub conditione diſpenſationis non teneat pro eo tempore, valebit tamen pro tempore obtentæ diſpenſationis.

Nec obſtat l. *Continuus* 137. §. *Cum quis ff. de verb. oblig.* ſecundùm quam conditio a Principis voluntate dependens cenſetur impoſſibilis. Nam hoc intelligendum eſt de iis, quæ a Principe concedi non ſolent.

Nec iterum obſtat, quod quando contractus celebratur perſonæ ſunt inhabiles, & inter inhabiles nullum celebrari Conjugium. Quia licèt, dum nunc ſub conditione contrahunt, ſint inhabiles, refertur tamen Matrimonium ad tempus habile, pro quo præſens contractus moraliter, & virtualiter irretractatus perſeverat. Non inficias tamen imus, oppoſitam Sententiam ſatis probabilem eſſe.

Conjugium, ſeu Sponſalia contracta inter Conſanguineos, non expreſſa conditione, *Si Papa diſpenſaverit*, nulla cenſenda eſſe veriùs dicitur. Etenim enumerantur inter contractus abſolutos ab inabilibus initos; & in *Clementina unica de conſanguinit.* excommunicationis cenſurâ notantur nubentes cum Conſanguineis, quæ diſpoſitio nuſquam urgeret, ſi tacita conditio diſpenſationis æquivaleret expreſſæ.

Nec in oppoſitum urget l. *Ut gradatim* §. 1. *ff. de muneribus, & honor.*, juxta quam verba generalia intelliguntur de extremis habilibus, propterea contractus intelligitur celebratus ſub ea conditione, ſub qua licet, etſi non exprimatur. Ea ſiquidem regula valet, quando conditiones omnino intrinſecæ ſunt, & ſine quibus ab intrinſeco nullus eſt contractus, v. g. *ſi conſenſeris*; ſecus quando conditiones ſunt ab extrinſeco, ſeu a Jure poſitivo, tunc enim exprimi debent.

137 Ex his colligitur I. per Matrimonium, & Sponſalia ſub conditione celebrata, *Si Papa diſpenſaverit*, non contrahi impedimentum publicæ honeſtatis, quandiu non eſt impleta conditio. Hoc enim impedimentum ex Sponſalibus conditionatis non habetur; bene verò completa conditione.

II. Pro tempore expectatæ diſpenſationis inter Sponſos ea licent, quæ permittuntur, quando Sponſalia ſunt abſoluta.

III. Contrahens, cui juſta ſuppetit cauſa reſiliendi ante diſpenſationem a Matrimonio, vel Sponſalibus, vel a Sponſalibus obtenta diſpenſatione celebratis, non tenetur ad expenſas pro diſpenſatione factas, ſicut nec pro præparatoriis ad Conjugium, etiamſi Pars altera abſque culpa cauſam dederit, puta quia graviter morbo fœdata; quia ſuo utitur jure, adeoque nemini injuriam irrogat. Si autem cauſa reſiliendi ex culpa habeatur, atque indecorum ſit nubere, puta ob crimen fornicationis Sponſæ, hæc ad impenſas ab innocenti factas tenetur. Crimen tamen fornicationis in Sponſo non reputatur hujus conditionis.

Turpes conditiones rejiciendæ.

IV. Servata proportione, idem ſentiendum eſt de turpibus, ac de impoſſibilibus conditionibus Matrimonio adjectis; cum utraſque Gregorius IX. loco laudato rejiciat. Hinc ſi ſeriò contrahens intentionem conditioni turpi alligaverit, ſuſpenditur contractus, niſi talis ſit naturæ, ut ſubſtantiæ Matrimonii contrarietur. Si contrahens vere inire velit Conjugium, joco tamen turpem adjicit conditionem, habetur tanquam non appoſita, & pro valido contractu judicandum eſt. Si dubium ſuboriatur, num joco, aut ſeriò fuerit adjecta, rejicitur ſimiliter, & nullius momenti reputatur. Prædicta tamen intelligenda ſunt, ſi turpes conditiones ſint de futuro, ut contraho, *ſi Patrem occideris*. Si autem ſeriò appoſitæ ſint, & de præſenti, vel de præterito, ut *ſi Patrem occidiſti*, non rejiciuntur; ſed ſi non ſubſiſtunt, nullum illico eſt Matrimonium; ſi ſint verificatæ, validum.

Doctores Gregorianum Decretum communiùs extendunt ad Sponſalia, quando contrahentium intentio non innoteſcit; unde conditiones turpes, ſeu impoſſibiles ab illis ablegantur, & in utroque Foro cenſentur abſolute inita. Et meritò ſane; cum Sponſalia ſint via, & velut inchoatum Conjugium. Nec momenti eſt, quod diſpoſitio Tridentini circa clandeſtina Matrimonia non extendatur ad Sponſalia, ex quo de ipſis non occurrat mentio; adeoque neque extenſio in noſtro caſo facienda ſit, cum Gregorius de illis nihil decernat. Nam extenſio facienda eſt, ubi finis idem, eademque ratio viget. In noſtro caſu de turpi, & impoſſibili conditione apprime verificatur ſive pro Conjugio, ſive pro Sponſalibus; provocatio nempe ad peccatum. Non autem eadem eſt ratio in clandeſtinis Sponſalibus, ac in Matrimonio; cum non eadem occurrant inconvenientia a Concilio inſpecta.

Prænotata pro conditionibus honeſtis.

138 Deveniendo tandem ad honeſtas conditiones, duo prælibare fas eſt. Primum, in Foro conſcientiæ contrahentis intentioni ſtandum eſt. Subſtantia ſiquidem, & valor Conjugii totus a conſenſu dependet; unde quæcunque ſit appoſita conditio, ſi contrahens vere illi adhæret, ſuſpenditur contractus, ſicut & obligatio, donec adimpleatur conditio, etſi Eccleſia in Foro exteriori oppoſitum decerneret. Secundum, gravi crimine rei ſunt contrahentes ſub conditione etiam honeſtâ: ejuſdemque criminis participes ſunt Parochus, & Teſtes. Etenim Sacramentum ſub conditione conficitur abſque neceſſitate, quæ revera adeſſe nequit in celebratione Conjugii ſub conditione; cum effectum non ſortiatur, niſi ea completa, & aliàs pro quolibet eventu per Sponſalia valeat provideri.

Conditiones honeſtæ de præſenti, & de præterito non ſuſpendunt contractum.

139 Dicendum itaque primò eſt, conditiones honeſtas de præſenti, & de præterito, contractum Conjugii nequaquam ſuſpendere; ſed illico valere, ſi conditiones ſubſiſtunt: irritumque cenſeri, ſi non adſint. Nam ſub illa conditione realiter exiſtente, mutuus contrahentium conſenſus in ſuo eſſe completo exiſtit: nil enim expectandum eſt; ſi autem non exiſtit, nullus adeſt conſenſus, utpote innixus veritati conditionis.

Conditio de futuro, ſuſpendit Conjugium.

140 Dicendum II., conditionem de futuro contingenti, propter naturam conditionis, quæ eſt ſuſpenſiva valoris contractus ſub ea celebrati, ſuſpendere Conjugium. Siquidem

quidem contrahens non habet animum tradendi dominium ſui, niſi adveniente conditione. A Hoc intelligi debet de conditionibus vel ante, vel in ipſo contractu adjectis; com enſin Matrimonium ſemel perfectum non dependeat a mutuo conſenſu pro diſſolotione, nulla amplius apponi poteſt conditio quoad illius valorem. Idem, ſervata contractus proportione, dicendum eſt de Sponſalibus.

Ex conditionato contractu oritur obligatio.

141 Dicendum III. Initis ſemel Conjugio, vel Sponſalibus, ſub conditione, Pars una licite reſilire nequit, altera reſtagante. Sicut enim ex contractu abſoluto abſoluta, & in re oritur obligatio; ſic ea contractu conditionato obligatio conditionata, & in ſpe dimanat. B Si tamen alteruter conſenſum retractet, aut alteri nubat, ſtatim vinculum ſolutum remanet. Porro cauſæ juſtæ reſiliendi ab hujuſmodi Conjugiis illæ eædem ſunt, quæ ad relaxanda Sponſalia ſufficiunt.

Impleta conditione perficitur contractus.

142 Dicendum IV. Cum impletur conditio, ſub qua celebratum fuit Conjugium, illico perficitur, etſi conditionis adimpletio ignoretur, ſive conditio ſit de præſenti, & de præterito, ſive de futuro: niſi ipſamet cognitio adimpletæ conditionis ſit in pactum deducta; quod & de quibuſcunque contractibus verificatur. Etenim ad valorem Conjugii ſufficit vera contrahendi voluntas: C ſed purificata conditione, adeſt voluntas contrahendi; ergo omnia ad valorem contractus adinveniuntur. Haud tamen licita eſt cohabitatio, niſi adveniente ſcientia completæ conditionis.

143 Dicendum V. quando contrahens conditionem apponit, *Si Pater conſentit de præſenti*, hoc eſt, ſi Patri non diſplicet; ſi Pater ſciens, & volens, approbet ſtatim, ſubſiſtit contractus Conjugii.

Conditiones circa conſenſum Patris.

Quod ſi Pater pro eo tempore non ſit ſui compos, & ſuo juri redditus gratum habeat, validum cenſetur Conjugium ea Sententia Soti; quia illa ratihabitio virtualem innuit complacentiam, vel ſaltem non illi D diſplicuiſſe tale Matrimonium. Verùm haud legitimum hujuſmodi Conjugium dicendum eſſe videtur. Nam pro eo tempore quo Pater v. g. erat dormiens, formalis complacentiæ prorſus incapax erat; adeoque ratihabitio nequit virtualem complacentiam ſignare: ad virtualem ſiquidem ſaltem prærequiritur exiſtentia formalis complacentiæ. Hinc ſi quis in ſomnis filium baptizet abluendo, & proferendo verba, neutiquam cenſendus eſſet regeneratus, etſi evigilans Baptiſmum ratum haberet; quia eo tempore incapax erat intentionis.

E Si verò conditio adjiciatur de præterito, & Pater modò conſenſerit, modò diſſenſerit, ſtandum eſt ultimæ voluntati; quia animus contrahentium eſt non diſplicendi Patri, & ultima voluntas priorem retractat.

Si autem conditio ſit de futuro, nempe ſi Pater conſentiet; & ipſe primò diſſentiat, dein Conjugium approbet, nullum eſt. Quia l. *boves §. Hoc ſermone ff. de verborum ſignific.* ſermo ſimpliciter prolatus de prima vice intelligendus eſt. Hoc ipſo quod Pater primò diſſentiat, deficit conditio, qua deficiente nullus efficitur contractus; adeoque contrahentes reſilire poſſunt, quoniam obligatio ſemel extincta non reviviſcit.

Si verò celebretur Conjugium ſub conditione: *ſi Pater conſentiet*; & ipſe conſcius Conjugii ſub hac conditione initi, nec conſentiat, nec diſſentiat, nullaque occurrant ſigna ad comprobandum conſenſum, vel diſſenſum, dicendum eſt, nullum fore hujuſmodi Connubium. Conditio ſiquidem debet in ſpecifica forma adimpleri juxta contrahentium animum; hoc impræſentiarum non verificatur, cum Pater ad utrumque negative ſe habere videtur.

Negativa voluntas non innuit conſenſum.

Nec valet, quod in hoc caſu contrahentium animum eum eſſe, ne Pater ægre ferat tale Conjugium, neve contradicat: hoc ipſo autem quod tacet, non ægre fert, aut contradicit, aut ſigna diſſenſus apparent; ergo conditio cenſenda eſt adimpleta. Non valet, inquam, ſiquidem qui ſic ſe habet, nec contradicit, nec diſſentit, nec conſentit, ſed velut inter utrumque verſatur; nam, ut apte advertit Gloſſula ad regulam 44. *Juris in 6.* tacere eſt medium quoddam expreſſam inter voluntatem, expreſſamque contradictionem; propterea haud dici poteſt, quod poſitivus non adſit diſſenſus, ſed nec adeſt, nec non adeſt, ſed quid medium a diſſenſu, & conſenſu, ſicut proportionaliter accidit in dubio, & præciſione.

RESOLVITUR DIFFICULTAS CONTROVERSIÆ.

144 His prælibatis celebris occurrit difficultas, videlicet, an Matrimonium per verba de præſenti celebratum, ſub honeſta tamen conditione de futuro contingenti, purificata conditione, ſine novo conſenſu a contrahentibus appoſito evadat perfectum, tranſeatque in abſolutum.

Non inficias imus melius eſſe, tutiuſque novum conſenſum apponere; non tamen lethalis criminis reus foret cenſendus, qui illum omitteret, propter gravia momenta Sententiæ propugnantis, novum non eſſe neceſſarium.

Itidem indubium eſt, in hac Sententia contrahentes, poſita veritate conditionis, haud poſſe cum aliis nubere, nulliterque aliud intentari Conjugium; cum Matrimonium prius jam ſubſiſtat perfectum. Secus accidit juxta illorum placitum, qui novum exquirunt conſenſum: licèt enim graviter delinqueret contra juſtitiam, frangendo promiſſam alteri fidem, tamen poſterius Conjugium validum eſſet; illud namque ſub conditione celebratum, cum non fuerit perfectum, abſolutumque, Sponſalibus æquiparatur.

Certò ſimiliter ſupponendum eſt, contrahentes pro eo tempore, pro quo conditionis eventus expectatur, conſenſum non retractaſſe. Si enim conſenſum alteruter revocaſſet, dubio-procul novus apponendus eſſet; eſtque ſimilis ratio, quæ urget in Conjugio per Procuratorem celebrato, quod ſubſiſtit, ſi quando Procurator agit, Principalis non mu-

mutavit voluntatem. Itaque caſus ad hoc reducitur, quod duo contrahant per verba de præſenti ſub conditione de futuro contingenti, & conſenſum non retractent, an purificata conditione novum exhibere debeant conſenſum, ut perfectum habeatur Conjugium.

DICENDUM eſt, ubi nubentes contrahunt de præſenti ſub conditione de futuro contingenti, puta: *Si cras mille ſolveris*, conditione impleta, perfectum, abſolutumque evadere Conjugium.

Natura contractus conditionalis.

145 PROB. I. Chriſtus contractum Matrimonii elevando ad rationem Sacramenti, ſartam, tectamque voluit illius naturam; ſed natura contractus conditionalis ea eſt, ut, impleta conditione, purus, perfectuſque, habeatur, perinde ac ſi nulla fuiſſet appoſita conditio, ut Jura clamant l. *Hac venditio 7. ff. de contrah. empt.* — Conditio„ nales venditiones tunc perficiuntur, cum „ impleta fuerit conditio -- & l. *potior* 11. *ff. qui potior.* — Cum ſemel conditio exiſtit, „ proinde habetur, ac ſi illo tempore, quo „ ſtipulatio interpoſita eſt, ſine conditione „ facta eſſet -- ergo, impleta conditione, contractus Conjugii abſolutus efficitur, & Sacramentum.

Conjugium ab animo contrahentium dependet.

146 PROB. II. Contractus plene voluntarius, uti eſt conjugalis, ab animo, atque expreſſo contrahentium conſenſu dependet: ſed iſti declarant contrahere, ſe ligare, ſe tradere, ſi conditio adimpleatur; ergo, hâc poſitâ, Conjugium firmum evadit, atque abſolutum. Nam iſte modus contrahendi negativam involvit particulam, ſeu ſenſum negativum cujuſcunque conditionis importat, & ſic intelligitur: Ego te nunc accipio in Uxorem, & me tibi trado abſque ullo alio requiſito, hoc ipſo quod v. g. dederis mihi centum; ergo, facta ſolutione, abſolutus omnino redditur contractus.

Verba practica quod ſignificant, efficiunt.

147 PROB. III. Verba practica id efficiunt, quod ſignificant, & ſecundùm quod innuunt: ſed hæc verba: *Accipio te nunc in meam, ſi cras centum dederis*, & hæc alia: *Accipiam te in meam ſi cras dederis centum*, ſunt practica; ergo quod ſignificant, efficiunt. Sed longe aliud prima ſignificant, ac ſecunda: ergo diverſum effectum ſignificant, efficiuntque; atqui ſecunda efficiunt obligationem contrahendi Matrimonium, conditione impleta; ergo prima ſignificant jam contractum, eâdem purificatâ; aliàs eandem ſignificationem, eundemque effectum haberent.

Conſenſus formalis, ac virtualis, est eadem.

148 PROB. IV. Eandem efficaciam in humanis habet præſentia virtualis, ac formalis intentionis: unde æque perficitur Sacrum regenerationis lavacrum per virtualem, ac per formalem Miniſtri intentionem; ſed conſenſus expreſſus de præſenti, qui ſub initio ſtipulationis appoſitus fuit, eſt virtualiter præſens, quando impletur conditio; ergo eundem præſtat effectum, ac ſi formalis adeſſet. Quandiu enim non retractatur conſenſus, ſemper virtualiter declarat: *Nunc te accipio in Uxorem*; adeoque etiam dum purificatur conditio.

149 PROB. V. Corporale Conjugium cum ſpirituali analogatur *ad Epheſ. 5.*: ſed deſponſatio animæ cum Chriſto per ſimplex votum, quo de præſenti quis Deo vovet caſtitatem ſub conditione de futuro, v. g. *Si cras Petrus dederit centum*, conditione impleta, nullo expectato conſenſu, & voluntate, obligat, & abſolute adſtringit, & per conſequens conſenſus abſolutus evadit; ergo conſimiliter in corporali Conjugio.

Spirituale, & corporale Conjugium æquiparantur.

150 PROB. VI. Sicut ad Matrimonium requiritur conſenſus per verba de præſenti, ita ad Sponſalia requiritur conſenſus per verba de futuro. Sponſalia ſub conditione emiſſa, adimpleta conditione, ocyus efficiuntur abſoluta, perfectaque; quia ſtatim oritur publicæ honeſtatis impedimentum, quod ſane, pendente conditione, non habetur; ita quod ſi pro eo tempore per verba de præſenti Vir iniret Matrimonium cum Conſanguinea prioris Sponſæ, valeret Conjugium, ſecus adimpleta conditione, ut declaratur Cap. unico *De Sponſal. in 6.* Ergo etiam Conjugium independenter a novo expreſſo conſenſu perfectum efficitur, & abſolutum.

Ratio eadem Sponſalium, & Conjugii.

SOLVUNTUR ARGUMENTA CONTRARIA.

151 OBJIC. I. Poſt Conſtitutionem Innocentii XI. non ſubſiſtit Sacramentum, cui non apponuntur materia, & forma, juxta tutiorem opinionem: atqui opinio novum formalem conſenſum requirens impleta conditione, eſt tutior, & quidem adverſative, negat enim primum conſenſum ſufficere, novumque neceſſariò requirit; ergo cum Catholicorum Conjugium ſit Sacramentum, & conſenſus ad valorem per modum formæ ſit neceſſarius, plane ſit, novum conſenſum requiri.

Decretum de tutiori ſequenda Sententia explicatur.

RESP. In ſolutione momentoſæ hujuſce difficultatis notandum venit, quod dupliciter aliquid tutius dici valet; aliud dicitur tutius intenſive, extenſive aliud. Tutius intenſive illud eſt, quod rerum naturam ſervat, nulloque periculo ſive Sacramenta, ſive contractus exponit: Tutius extenſive illud eſt, quod non ſolùm rerum ſervat naturam &c., ſed inſuper opus facit perfectius, ſeu perfectiori modo complet. Si Miniſter intentionem habeat virtualem conficiendi Sacramentum, utitur opinione intenſive tuta; ſi verò formalem habeat, utitur opinione tutiori extenſive. Similiter ſi pœnitens imperfecte contritus ad Pœnitentiæ Sacramentum accedit, opinionem ſequitur tutam intenſive; ſi verò perfecte contritus, extenſivè tutiorem amplectitur. Porro Eccleſia præcipit, ſequendam opinionem tutiorem intenſive; ſecus extenſive. Noſtra Sententia eſt tutior intenſive; oppoſita eſt tutior extenſive, per novum ſiquidem formalem conſenſum modo perfectiori celebratur Conjugium.

152 DICES. Opinio, quæ verſatur in linea probabilitatis in conſpectu tutioris, non eſt tuta, aut tutior intenſive, ſubditurque Innocentianæ damnationi: ſed noſtra Sententia ſiſtit in linea probabilitatis, cum plures Doctores prædictæ Sententiæ refragentur,

tur, & aliàs tutius eſt, quod ipſi propugnant; ergo noſtra nec tutior, immo nec tuta eſt intenſive.

RESP. Opinio ſiſtere poteſt in linea probabilitatis directe tantùm, & directe inſimul, & indirecte. Directe tantummodo ſiſtit, quando pondus aliquod probabilitatis habet ab auctoritate, & ratione, ſed ab aliis Doctoribus inter probabiles non accenſetur; directe verò inſimul, & indirecte, ſeu veriùs reflexe, quando & habet ſuæ probabilitatis momenta, & ab aliis in oppoſitum ſentientibus judicatur etiam probabilis, licèt aliter ſentiant. Quando primo modo opinio ſolummodo probabilis eſt, non eſt tuta intenſive, & damnationi ſubjacet; ſecus quando eſt probabilis ſecundo modo. Porro Sententia noſtra eſt hujuſmodi. Nam licèt directe ab aliquibus impugnetur; ab eiſdem tamen cenſetur probabilis; adeoque tuta eſt intenſive. Sic reſponderi poſſet ea doctrina Cardenas in ſua Criſi ſupra proſcriptas a laudato Innocentio propoſitiones *Differt.* 2. *cap.* 8. *n.* 514., *& ſeq.* Verùm impræſentiarum hac non indigemus doctrina, quæ aliàs multùm laboris exquirit, ut dilucide explicetur.

Quare dicimus, opinionem noſtram nequaquam in pura ſiſtere probabilitate, ſed veritatem attingere; cum illi certitudo Juris patrocinetur; proindeque certo innititur principio, & ex eo tanquam certa concluſio deducitur. Contradictio autem per adverſam Sententiam eſt extrinſeca, quæ intrinſecam alterius firmitatem non aufert; ſed ſolummodo quoad nos aliqualiter obvolvit, quatenus nequit dici vera univerſaliter. Et ſane ex eodem principio demonſtrativo ab aliquibus demonſtrativa deducitur concluſio: perpenſa ſiquidem principii vi, illud infallibiliter aptatur illationi; ab aliis verò ſolùm probabiliter, quia vis principii nec ſatis perpenditur, nec recte applicatur. Hinc eſt, quod apud Theologos quædam ſunt propoſitiones de Fide quoad ſe, ſecus quoad nos; quia licèt inter revelata contineantur, univerſaliter tamen non admittuntur ut revelatæ.

153 URGEBIS. Opinio illa nullimode tuta dici poteſt, cui poteſt ſubeſſe falſum, nullumque reddere Sacramentum: ſed noſtra opinio talis cenſeri debet; ergo. Evincitur minor propoſitio. Ex Dialecticæ regulis, ex duabus propoſitionibus contradictoriis una debet eſſe vera, altera falſa; cumque Adverſantium Sententia eſſe nequeat falſa, eſt enim Impoſſibile fruſtrari Sacramentum per uſum illius, noſtra tuta eſſe nequaquam valet; proindeque reprobanda, ne fruſtretur Sacramentum.

RESP. Inſtantia non modicam involvit difficultatem; verùm a quampluribus ſolvenda eſt; urget namque in intentione virtuali quoad Sacramenta; in contritione imperfecta quoad Pœnitentiam, & hujuſmodi. Ceterum opinio noſtra nequit eſſe falſa; quia ſervat naturam contractus, & conſona eſt regulis Juris. Porro ſi in eſſe contractus, tuta eſt, tuta itidem erit in eſſe Sacramenti; quoniam in Conjugio Chriſtus validum contractum elevavit; unde ſi conſtet de validitate contractus, validitas Sacramenti in aperto eſt. In oppoſita Sententia equidem impoſſibile eſt, quod fruſtretur Sacramentum; cum hæc eligat perfectius; ſicut qui eligit pro Baptiſmo formalem intentionem, pro Pœnitentia perfectam contritionem. Sed non inde colligere fas eſt, in noſtra opinione ſubeſſe periculum fruſtrationis Sacramenti; cum hæc eligat perfectum in conſpectu perfectioris, ſeu tutum in conſpectu tutioris. Contradictio non verſatur circa rei eſſentiam, ſed circa majorem, minoremve ejuſdem perfectionem; quod Sacramentum non vitiat, ut in intentione virtuali, & formali videre eſt.

Tutum eligibile in conſpectu tutioris.

154 INSTABIS. Chriſtus illum elevavit contractum ad eſſe Sacramenti, qui ſtatim ſuum ſortitur effectum: eſt enim contractus in actuali traditione conſiſtens: ſed contractus in noſtro caſu eſt validus ſub conditione, per quam illico non ſortitur effectum, nec actualem traditionem; ergo.

RESP. Chriſtus elevavit contractum civilem, prout humanis deſervit commutationibus, & obligationibus; hujuſmodi autem contractus admittit conditiones, ſtatimque ſuum effectum ſortitur, purificata conditione, importatque actualem traditionem, quia a tempore impletæ conditionis tranſit immediate in abſolutum, ac ſi nulla fuiſſet appoſita conditio.

Matrimonii verum bene rationem contractus.

155 REPLICABIS. Contractus debet eſſe proportionatus ad Sacramenti naturam; ſed natura Sacramenti ſuſpenſionem omnem, omnemque conditionem de futuro excludit; unde non valet Baptiſmus ſub conditione de futuro collatus: v. g. *Baptizo te, ſi eras pœnitueris*, niſi renovetur ablutio; ergo.

RESP. Hoc eſt ſpeciale, propriumque in Sacramento Conjugii, quod contractus naturam ſequatur. Porro contractus natura eſt, ut ſi fiat ſub conditione de præſenti, ſine novo conſenſu, impleta conditione, tranſeat in abſolutum. Sicut quia Sacramentum Pœnitentiæ inſtitutum eſt per modum judicii; hinc fit, quod poſſit præmitti confeſſio, ferri Sententia, & protrahi executio pœnæ.

Conjugium ſequitur naturam contractus.

156 SUBSUMES. Pro eo tempore, quo validus eſt nuptialis contractus, ſubſiſtit Sacramentum? ſed abſque novo conſenſu, impleta licèt conditione, Sacramentum nequit ſubſiſtere; ergo. Prob. min. Eſſentiale eſt Sacramento, ut ſit ſignum ſenſibile, phyſice exiſtens, dum ponitur: atqui ſine novo conſenſu nil phyſice ſenſibile habetur, dum adimpletur conditio: conſenſus namque & verba præteriere, & conditio ad Sacramentum non ſpectat; ergo.

RESP. Quamvis Sacramenta alia a Conjugio, quando perficiuntur, actu aliquod ſenſibile, & phyſicum, velint; Sacramentum tamen Matrimonii hoc non requirit, cum Chriſtus elevaverit contractum in Sacramentum, ſeu hoc inſtituerit Sacramentum per modum contractus, e cujus natura eſt, ut non ſemper exigat, dum perficitur, aliquod ſenſibile, & phyſicum, ſed ſufficit, quod illum virtualiter perſeveret.

Diſcrimen Conjugium inter, & alia Sacramenta.

157 SUBDES. Conjugium eſt novæ legis

by Google

legis Sacramentum phyſice productivum Gratiæ : ſed ad phyſicam cauſalitatem neceſſaria eſt phyſica exiſtentia cauſæ ; ergo neceſſe eſt, quod, dum perficitur, phyſice exiſtat. Sed ſine novo conſenſu nil phyſicum eſt invenire ; ergo.

Contractus quando perficiatur.

RESP. Ad phyſicam cauſalitatem ea exiſtentia ſufficit, quæ ad perfectionem contractus deſervit, utpote Conjugium, ut ſæpe dictum eſt, naturam contractus ſortitur ; in contractu autem de præſenti conditionato ſat eſt, ut pro tempore, quo conditio verificatur, adſit perſeverantia virtualis illius conſenſus, qui fuit ab initio expreſſus.

158 OBJIC. II. Sponſalia, purificata conditione, abſque novo conſenſu tranſire nequeunt in Conjugium. Porro contractus conjugalis de præſenti ſub conditione celebratus non aliam vim habet, quàm Sponſalium, ut dicitur Cap. *Super eo de conditionib. appoſit.* — Nequaquam eſt noſtræ defini„ tioni adverſum, cum hujuſmodi conſenſus „ non ſit de præſenti habendus, licèt per „ verba de præſenti evidentiùs exprimatur — Cap. *Per tuas* eodem tit. declaratur, contractum Viri, & Mulieris, per mutuum conſenſum de præſenti ſub conditione conſenſus Patris, vim ſolam Sponſalium habere ; adeoque potuiſſet Vir recedere, niſi thori cohabitatio acceſſiſſet. Hanc doctrinam propugnat S. Thomas in *Suppl. quæſt.* 47. *art.* 5., ubi agens de conditionibus Conjugii habet de conditionato contingenti — Aut eſt con„ tingens, ut datio pecuniæ, vel acceptatio „ Parentum, & tunc idem eſt judicium de „ tali conſenſu, ſicut de conſenſo, qui fit „ per verba de futuro ; unde non facit Ma„ trimonium — Et ratio occurrit manifeſta. Nam conditio neque eſt præſens in ſe, neque in ſua cauſa, ſi ſemel eſt contingens ; adeoque nequit certitudinem dare contractui.

Conſenſus de præſenti in duplici differentia.

RESP. In hoc plauſibili argumento latet æquivocatio. Verba expreſſiva conſenſus de præſenti ſunt in duplici genere ; alia a contrahentibus aſſumuntur firma voluntate ex nunc contrahendi ſub conditione ; aſſumuntur alia animo contrahendi de futuro, quando conditio fuerit adimpleta : vulgarem namque habemus loquendi modum, per verba de præſenti ſignificare id, quod erit de futuro, v. g. *Si obtinuero Petri hæreditatem, vendo tibi domum*. Qui primo modo contrahit, verum apponit conſenſum conditionatum de præſenti ; & conditione impleta, contractus evadit abſolutus, & perfectus. Qui verò ſecundo modo, non conſentit de præſenti, ſed ſatis innuit velle de futuro contrahere. Itaque Jura laudata, ſicut & Angelicus, ſermonem habent de mutuo conſenſu, præſtito quidem de præſenti, ſed juxta ſecundam intelligentiam mox enucleatam ; ideoque contractus ille non alius eſt a Sponſalibus. Sed nos propugnamus contractum ſecundùm priorem conſiderationem ; unde, purificata conditione, remanet Conjugium ita firmum, abſolutumque, ac ſi ab initio nulla adfuiſſet conditio.

Dici etiam poſſet, contractus per mutuum conſenſum de præſenti, ſub conditione de futuro, vero animo ſe obligandi celebratos, ſumi poſſe dupliciter: prævie ad adimpletionem conditionis: & poſt ejuſdem complementum. Prævie ad adimpletionem conditionis poſſunt reſilire contrahentes, nec cogi poſſunt ad ſervandum contractum, unde meritò a Juribus, & a D. Thoma Sponſalia nuncupantur, quia in hoc iiſdem æquiparantur. Secus accidit, ſecuto conditionis eventu. Propterea optime dixit Urbanus III. Cap. *ſuper eo*, quod cogendus non erat ad contrahendum, qui contraxerat ſub conditione : *ſi Pater conſenſerit*, conditione nondum impleta. Caput. *Per tuas* aba re affertur. Etenim ibidem Vir aperte fatetur, ſe Sponſalia, non Conjugium contraxiſſe ; adeoque dubio-procul novus apponendus eſt conſenſus, ut Matrimonium habeatur. Attendi itaque debet animus contrahendi ſub conditione : nempe an animus ſit contrahendi de præſenti ſub conditione de futuro, an talis ſit, ut innuat nunc non contrahere, ſed hoc velle tempore conditionis impletæ ; quibus ſpectatis, evaneſcit inſtantia ex D. Thoma aſſumpta.

159 OBJIC. III. Conſenſus ab intrinſeco inſufficiens ad Conjugium, quandiu non tranſit ad eſſe perfectum, ſemper eſt ejuſdem virtutis : ſed per adventum conditionis conſenſus, qui erat inſufficiens, intrinſece non perficitur, vel quia jam præteriit, vel quia interior actus animæ eſt, qui per adventum rei extraneæ nequit perfici ; ergo novus exigitur conſenſus.

Conditionis eventus præexiſtenti explicat virtutem.

RESP. Primus conſenſus eſt plane ab intrinſeco ſufficiens, poſita conditione: quia hac ſtante, ſimpliciter contrahentes obligat ; quapropter conditionis eventus nec novum facit conſenſum, nec priorem perficit intrinſece, ſed illud apponit, quod intendebat, ut ſuum ſortiretur effectum. Aliqualiter explicari poſſet exemplo cauſæ completæ, & ex intrinſecis expeditæ ad agendum, ſed impeditæ ; hæc enim, ſublato impedimento, nulla alia deſiderata virtute, effectum producit.

160 OBJIC. IV. Contractus Conjugii exigit purum de præſenti conſenſum, atque ab eo regulatur : quod ſi purus non ſit, dicetur alterius naturæ contractus : Conjugium namque conſiſtit in actuali traditione, ſed ille primus conſenſus, utpote conditionatus, non eſt purus ; ergo novus requiritur.

Conſenſus conditionatus virtualiter perſeverat.

RESP. Cum impræſentiarum ille prior conſenſus ſupponatur non retractatus ante conditionis eventum, plane ſit, ipſum virtualiter perſeverare, atque pro inſtanti adimpletæ conditionis fore præſentem, atque abſolutum evadere, atque ita purum haberi effectum, ac ſi ab initio nulla fuiſſet appoſita conditio ; proindeque abſque alio effectum ſortitur actualis traditionis, ligaminis, atque obligationis. Hæc quippe natura eſt contractus conditionati, ut in abſolutum tranſeat, purificata præciſa conditione.

161 OBJIC. V. Conjugium ob vinculi perpetuitatem conſenſum exigit perfectiſſimum, maximeque liberum : ſed conſenſus conditionatus non eſt hujuſmodi ; ergo non ſufficit.

RESP. Conſenſus, impleta conditione, perfectiſſimus, & plene liber, efficitur ; ſup-

Z 2 ponimus

Conſenſus conditionatus, impleta conditione, perfectiſſimus.

ponimus namque, quod ubi de præſenti Conjugium ineunt, nulla coactio, nullove metus intervenerit, ſed quod ultro invicem conſenſerint contrahentes.

162 OBJIC. VI. Ideo novus non exigitur conſenſus, quia per eventum conditionis tranſit ſecundùm Leges in abſolutum, qui erat conditionatus: ſed hoc non evincitur; ergo. Leges volunt, quod hujuſmodi contractus conditionali ſolùm vim habeant obligandi ad contrahendum, ratione cujus a Judice compelli poſſunt, ut contrahant; nolunt tamen quod proprium effectum completi contractus, v. g. emptionis, ſortiantur. Quare ſi Petrus dicat: emo ex nunc agrum tuum, ſi ex India pecunia mihi advenerit, & Paulus reſpondeat: vendo tibi ex nunc agrum meum, ſi tibi advenerit pecunia; purificata conditione, nequaquam contractus evadit completus in eſſe emptionis, ſed tantummodo conſurgit obligatio ad emptionem, & venditionem.

Lex favet conditionato contractui.

RESP. Argumentum eſt contra mentem, & verba Legis. Nam lex *Potior* ſuperiùs relata dicit ita tranſire contractum in abſolutum, ac ſi ab initio nulla adfuiſſet conditio: porro ſi ab initio nulla appoſita fuiſſet conditio, dubio procul contractus fuiſſet completus, abſolutuſque in eſſe contractus, & non tantùm in eſſe promiſſionis obligatoriæ ad emendum; ergo ſimiliter ſentiendum eſt etſi contractus modo dicto ſit conditionatus.

163 OBJIC. VII. Impleta conditione, Pars quælibet reſilire poteſt, tum quia præeligere valet oppoſitam Sententiam, tum quia compelli nequit ad Conjugium: atqui ſi contractus abſque novo conſenſu foret completus, nulla Pars recedere poſſet; ergo.

Impleta conditione firmatur Conjugium.

RESP. Quando primo modo ſuperiùs *num.* 158. explicato per verba de præſenti contractus fuit initus, neutra Pars recedere valet; quia firmatum eſt Conjugium. Et adeſt punctualis deciſio in Cap. *Super eo de condit. appoſit.*, ſi ſemel reſponſio Pontificis formaliter correſpondeat interrogatis. Sciſcitatus namque fuerat, an qui conſenſerat de præſenti, ſi Pater ejus præſtaret conſenſum, compelli poſſet ad conſummandum Matrimonium; & reſpondit, ante Patris conſenſum non eſſe cogendum. Proinde ex vi legitimæ illationis inferri debet, quod, accedente Patris conſenſu, potuerit compelli. Sed in aperto eſt, quod nequaquam compelli potuiſſet ad conſummandum, niſi perfectus, abſolutuſque fuiſſet contractus Conjugii, & ſola adfuiſſet obligatio ad contrahendum; ergo ſupponit Pontifex, priorem conſenſum conditionatum, impleta conditione, tranſire in abſolutum.

Nec urget, quod dicatur, qui ſic contraxit, alteram adoptare poſſe Sententiam. Etenim notanda eſt doctrina, quam Cardenas in ſua Criſi *Differt.* 2. *cap.* 8. *n.* 516. proſequitur, nempe naturam Conjugii, eo quod omnimodam dicit perpetuitatem, atque indiſſolubilitatem, exigere, ut contrahentes ſeriò, & ex animo hanc ſummam intendant firmitatem; ideirco ablegent oportet quamcunque probabilem Sententiam, quæ quomodocunque perpetuæ cohabitationi opponatur; adeoque qui ſeriò, & ex animo de præſenti ex nunc contrahit ſub conditione, ea impleta, nullimode alteram poteſt adoptare Sententiam.

164 OBJIC. VIII. Conjugium perfectum ſpirituale per ſolemnem Religioſam Profeſſionem, ex conſuetudine, quæ optima Legum interpres eſt, per primum conſenſum ſub conditione poſitum non ſubſiſtit, niſi ea impleta, novus exhibeatur conſenſus; ergo pariter corporale Conjugium. Et ratio utrobique præſto eſt. Nam promiſſio ponit de præſenti obligationem, ſed executionem ſuſpendere valet, ideo conditionem admittit. Profeſſio autem in ipſa executione per traditionem de præſenti conſiſtit; adeoque non admittit ſuſpenſionem per conditionem de futuro. Quod enim ſub rathiabitionis ſpe fit, licèt voce tunc fiat, fit tamen revera ut dependens a conditione, ita ut poſſit ratum haberi, vel irritari; unde cum in nullius ſit poteſtate ſuſpendere effectum Sacramenti in tempus futuræ rathiabitionis, & conſequenter exponere Sacramentum nullitati, ſi irritetur, clare fit, Conjugium nullum eſſe ſub ſpe rathiabitionis; quod ſi eſſe dicatur, injuria fit Sacramento.

RESP. Quidquid ſit de ſolemni Religioſa Profeſſione, hoc ipſo enim quod per legitimam conſuetudinem ſub illis formulis non accipietur, firmatur regula in contrarium: Conjugium corporale ex certa Chriſti lege conſtitutum eſt per modum contractus civilis, cujus natura eſt, ut ſuſpenſivam admittat conditionem. Conjugium conſiſtit in actuali executione traditionis, dum completur, & abſolutum evadit; & hoc habet in noſtro caſu, impleta conditione.

Natura contractus in Conjugio.

Nec probroſo diſcrimini exponitur Sacramentum; quoniam, ut ſæpius dictum eſt, ad regulas humani, civiliſque contractus eſt inſtitutum.

165 OBJIC. IX. Nec valet, nec ſubſiſtit Conjugium, niſi coram Parocho, & Teſtibus, conditio verificetur, ubi Tridentinum adoptatum eſt: quia hujuſmodi aſſiſtentia pertinet ad formam conjugalis contractus; ſed ſi novus non eſſet neceſſarius conſenſus, haud neceſſaria foret illorum aſſiſtentia; ergo non ſubſiſtit, niſi renovetur conſenſus.

An debeat conditio verificari coram Parocho, & Teſtibus.

RESP. Hac ſuper re duplex eſt opinio. Negat prima, fore neceſſarium, conditionem verificari coram Parocho, & Teſtibus, vel quod eiſdem certò innoteſcat illius complementum. Et primò quidem, quia Concilii mens ea eſt, ne occulte contrahens tranſire poſſit ad alias nuptias; ſed hoc ipſo, quod ab initio coram Parocho, & Teſtibus exhibitus fuit conſenſus, jam hujuſmodi periculum evaneſcit: Eccleſia ſiquidem nuſquam aliud Conjugium permitteret; ergo. II. Parochi, & Teſtium præſentia eſt tantummodo neceſſaria ad teſtificandum de veritate contractus per mutuum conſenſum de præſenti celebrati, non autem ad omnes etſi neceſſarias circumſtantias comprobandas. Hinc poteſt Parochus, illicite quidem, ſed tamen valide, aſſiſtere Conjugio Affinium, ignorata diſpenſatione, vel Matrimonio inter abſentes

Digitized by Google

ſentes celebrato, etiamſi ei non conſtet de facultate Procuratoris &c. III. Si tempore ſuſpenſæ conditionis maritaliter cohabitent, in utroque Foro valet Conjugium, etſi hæc cohabitatio Parocho non innoteſcat; tunc enim cenſetur, renunciaſſe conditioni.

Opinio altera ſequenda docet, complementum conditionis innoteſcere debere Parocho, & Teſtibus. Quia horum præſentia eſt neceſſaria, ut eſſentialis, & conſtitutiva, ſolemnitati Conjugii in eſſe perfecto, & abſoluto. Ut enim vidimus, contractus ille non eſt perfectus, abſolutuſque niſi per conditionis eventum; propterea ipſis palam fieri debet conditionis complementum, ut ſubſtantialis habeatur forma, & de ea poſſint teſtimonium reddere; quod non contingeret, ſi ipſos lateret. In caſibus autem primæ opinionis nihil adeſt ſuſpendens de præſenti perfectionem contractus; ſiquidem ſupponitur facultas in Procuratore, & diſpenſatio inter Affines, quamvis occulta ſint Parocho, & Teſtibus, unde Teſtes fiunt de vero Conjugio in re abſoluto.

CONTROVERSIA X.

AN CONDITIO PERPETUI VOTI CASTITATIS ANTE COHABITATIONEM IN PACTUM DEDUCTA, IRRITET CONJUGIUM.

QUæſtio inſtituitur de conditione perpetui voti Caſtitatis; eadem nihilominus verſatur difficultas circa conditionem voti Religionis. Quare quod dicitur de uno, intelligendum venit de altero.

DICENDUM eſt, conditionem perpetui voti caſtitatis ante cohabitationem, etiam in pactum deductam, non irritare Conjugium.

166 PROB. I. Si Contrahentes caſtitatis voto eſſent adſtricti, legitime contraherent Matrimonium, & etiam licite: ut in Conjugio Deiparæ contigit; ſed quod deducatur in pactum, non immutat nec voti, nec Conjugii naturam; ergo illa conditio etiam in pactum deducta non irritat Conjugium. Et ſane ratio videtur evidens. Nam quod ſecundùm ſe non deſtruit naturam contractus, neque deſtruit per reflexam illius volitionem, & pactum; ſicut quod ſecundùm ſe eſt licitum, per reflexam volitionem, & pactum, nullimode illicitum efficitur: quia pactum cadit ſuper illud, quod licitum eſt, & ſubſtantiam contractus non impedit.

Votum naturam Conjugii non vitiat.

167 PROB. II. Dubio-procul ſubſtantia Conjugii conſiſtit in radicali jure cohabitationis thori; actualis enim cohabitatio, vel proxima facultas ad cohabitandum non eſt de illius eſſentia, ut Fides docet; ideo ab inſtanti celebrati Conjugii poſſunt Nuptiæ mutuo conſenſu perpetuam vovere caſtitatem. Sed conditio illa etiam in pactum deducta proximam tantummodo aufert cohabitandi poteſtatem, ablegatque jus proximum, ſervato jure radicali, immo hoc præſupponitur, quoniam volunt de facto ſe mutuo tradere in actu primo, ſed ſub conditione non tranſeundi ad actum ſecundum; ergo non irritat Conjugium.

Jus radicale cohabitationis thori ad eſſentiā ſpectat.

168 PROB. III. Ex D. Thoma *in Suppl. quæſt.* 48. *art.* 1. *in corp.* — Matrimonium „ non eſt eſſentialiter ipſa conjunctio carnalis -- Et ibid. *ad* 4. -- Initiatum Matrimonium reſpondet conſummato, ſicut habitus, vel potentia, actui, qui eſt operatio -- Itidem *art.* 2. *ad* 5. -- Ipſa unio „ eſt ſignum conjunctionis Chriſti, & Eccleſiæ, & non operatio unitorum -- Ex quibus ſequens inſtituitur argumentum. Quotieſcumque actus primus ſejungi poteſt a ſecundo, unus ſine alio valet ſubſiſtere, itdemque primum intendi ſine ſecundo: ſed ſubſtantia Conjugii ex laudata doctrina conſiſtit in actu primo ſeparabili a ſecundo; ergo ſubſtantia Conjugii intendi poteſt, voluntarie rejecta carnali conjunctione; ergo in pactum deduci poteſt. Nam per aliam volitionem inducentem obligationem velle nolitionem actus ſecundi non deſtruit actum primum, ut in aperto eſt; porro obligatio firmata per pactum, eſt de non ponendo actum ſecundum. Clariùs elucidatur. Poſſibilitas actus optime componitur cum impoſſibilitate futuritionis ejuſdem actus; unde in Prædeſtinato damnatio poſſibilis eſt, & eſt impoſſibilis futura damnatio, ſeu futuritio damnationis. Et hæc duo non opponuntur; quia poſſibilitas attenditur penes actum primum, liberum, & completum: futuritio autem penes actum ſecundum. Sicut in præmoto ad materiale peccati, juxta Thomiſtarum Sententiam, eſt poſſibilis evitatio peccati, & eſt impoſſibilis futura peccati evitatio; & quia præmotio afficit actum ſecundum, ideo impoſſibilem efficit futuritionem, non deſtruendo ejuſdem poſſibilitatem. Conſimiliter pactum de nunquam cohabitando carnaliter afficit futuritionem, non deſtruendo poſſibilitatem; adeoque Conjugii ſubſtantiam indemnem relinquit.

Actus ſecundus a primo ſeparabilis.

169 PROB. IV. Ex Apoſtolo 1. *ad Corinth.* 7. *verſ.* 5. poſſunt Conjuges, mutuo conſenſu, a carnalibus abſtinere, ut orationi vacent: *nolite fraudare invicem, niſi forte ex conſenſu ad tempus, ut vacetis orationi*; ergo etiam poſſunt contrahentes deducere in pactum temporariam continentiam, ſalvo Conjugio, ut rebus incumbant divinis, immo etiam poſſunt ſtatim a contracto Conjugio ad perpetuam continentiam ſe obligare; ergo ſimiliter poterunt antecedenter, ſalvâ Matrimonii ſubſtantiâ eandem in pactum adducere. Nam Conjugium licèt poteſtatem tribuat ad thorum, non tamen obligat niſi ad placitum contrahentium; ergo ex obligatoria conventione hoc placitum abſque deſtructione ſubſtantiæ abdicare poſſunt. Res clareſcet exemplo. Contractus Societatis juxta plurimorum Doctorum Sententiam ſubſiſtit etiam accedente pacto aſſecurationis capitalis, immo etiam rationabilis partis fructuum, vi duplicis formalis, vel virtualis contractus; quia verò unus non deſtruit naturam alterius reſpectu diverſi ſubjecti, neque deſtruit reſpectu ejuſdem; & quia unus contractus ſucceſſive ſuperadditus alium non vitiat, neque

Conjugium non obligat ad thorum, niſi ad placitum contrahentium.

vitiat,

viriat, ſi uterque inſimul habeatur. Natura contractus Societatis exigit æqualitatem periculi capitalis; & tamen per alium contractum, quo redimitur periculum capitale per venditionem incerti lucri, quod eſt fructus contractus Societatis, ſecurus evadit. Ita proportione ſervata, Conjugium conſiſtit in mutuo jure ad thorum, cujus uſus eſt, ut ſic dicamus, fructus; poſſunt Conjuges mutuo reflexo conſenſu, ſeu per alium contractum recuſare jus executivum iſtius fructus, atque ſeſe inhabiles reddere ad executionem uſus ejuſmodi, ſeu hujuſce fructus conſecutionem.

170 PROB. V. Juxta Philoſophorum effatum poſterius abſque priori eſſe nequit, bene verò e contra prius ſine poſteriori ſubſiſtit; ſed reſpectus ad thorum eſt poſterior ad vinculum conjugale: eſt enim -- Comes, „ & non effector Conjugii, officium, & non „ vinculum — ut docet ex principiis Auguſtini Hugo a S. Victore *lib. de incorrupta Deipara Virginitate*; poterit ergo ſtare conjugale vinculum abſque illo reſpectu, ſeu conſenſu. Doctrina Auguſtini eſt, eſſentialem Conjugii finem eſſe tantummodo naturalem in diverſo ſexu ſocietatem. Nam *lib. de bono conjugali cap.* 1. poſtquam oſtendit, creatum hominem, ut ſocietatis vinculo vitam agat, primamque ſocietatem fuiſſe virum inter, & mulierem, habet -- Conſequens eſt connexio „ ſocietatis in filiis, qui unus honeſtus fru„ctus eſt, non conjunctionis maris, & fœ„minæ, ſed concubitus; poterat enim eſſe „ in utroque ſexu, etiam ſine tali commix„tione alterius regentis, alterius obſequen„tia amicabilis quædam, & germana co„njunctio — Idem repetit *Cap.* 3. explicans, quale ſit bonum Conjugii -- Quid mihi non „ videtur propter ſolam filiorum procrea„tionem, ſed propter ipſam etiam natura„lem in diverſo ſexu ſocietatem -- Et hoc fuit dictum Quintiliani *Declam.* 368., Taciti *lib.* 4., Spartiani *in Vita Imperatoris Ælii veri.* — Matrimonia a natura ſunt inventa, ut im„becilior ſexus præſidium mutua ſocietate „ ſortiatur. Uxor enim dignitatis nomen „ eſt, non voluptatis -- Itaque finis præcipuus Matrimonii eſt, ut adversùs pericula, & calamitates, ſocietas vitæ utriuſque ſexus obſequiis, præſidio, & ſolatiis juvetur.

Mutua ſocietas finis Conjugii.

Hinc fit, quod Conjugium abſque ullo reſpectu ad maritale commercium fuerit definitum per ordinem ad hanc ſocietatem. Sic Magiſter 4. *Diſt.* 27. -- Matrimonium eſt „ viri, mulieriſque conjunctio inter le„gitimas perſonas vitam inſolubilem reti„nens — Et §. *Nuptiæ Inſtit. de Patria poteſt.* „ Viri, & mulieris conjunctio individuam vi„tæ conſuetudinem tenens -- *In Decretis* Co„njunctio maris, & fœminæ inter perſonas „ legitimas individuam vitæ conſuetudinem retinens -- In his eſſentia Conjugii ſalvatur abſque ullo prorſus reſpectu, & conſenſu ad thorum.

Conjugium definitur ſine ordine ad thorum.

Et ſane ex quo circa rem potiſſimùm perpetuam detur reſpectu fundi directum dominium, quod eſt circa proprietatem, & dominium utile, quod verſatur circa uſumfructum, poteſt inſtitui contractus circa directum, nulla habita ratione de dominio utili; ſed dubio-procul in Conjugio duplex datur dominium, directum, quod circa corpora verſatur, ut docet Apoſtolus 1. *ad Corinth.* 7., & utile circa uſum thori; ergo celebrari valet contractus quoad primum, excluſo ſecundo.

Quibus adde, quod ex Conjugio duæ dimanant obligationes; prima negativa de non cognoſcenda aliena; poſitiva altera, de uſu corporis, ſi exigatur. Prima conſequitur infallibiliter Conjugium; ſecus altera; nam frangens fidem jus amittit ad thorum: & ex mutuo conſenſu abdicari poteſt. Ergo in prima totum bonum fidei ſervari poteſt; ſecunda excludi valet per pactum, ſalvo jure directo, quod eſt abſolutum.

ADVERSANTIUM MOTIVA DISSOLVUNTUR.

171 OBJIC. I. Catholicus Conjugium contrahens, juxta intentionem Auctoris Conjugii contrahere debet: ſed Conjugium ad prolis procreationem inſtitutum eſt; ergo in contractu excludi non valet maritale commercium; ergo ſub præſenti providentia apponi nequit, ſalvâ Conjugii ſubſtantiâ, conditio abdicativa juris cohabitandi. Minorem probat Thomas Hurtadus Scripturis, Patribus, & præcipue ex Auguſtino, Thoma, & Cajetano.

RESP. Argumentum hoc apud Adverſarios tam celebre pluribus corruit. Et primò in ipſos regeritur. Quia neque valide contraheretur Conjugium ab habentibus ſimplex votum caſtitatis; iſti namque habent impedimentum contrarium fini inſtitutionis. Nec etiam, contracto Conjugio, poſſent, mutuo conſenſu, in perpetuum a maritali commercio abſtinere; hoc quippe fini, & Inſtitutioni adverſaretur. Quod ſi dicatur hoc poſſe fieri; quia unuſquiſque juri ſuo cedit. Nos ſimiliter dicimus, illud fieri poſſe; cum unuſquiſque velit in inſtanti celebrationis contractus juri ſuo cedere, & hanc ceſſionem pacto firmare.

II. Haud eſt neceſſe ad ſalvandam eſſentiam Conjugii, quod omnis finis intendatur; ſed ſufficit intentio primarii. Hic porro eſt naturalis in utroque ſexu ſocietas, quæ negative ſe habet ad filiorum procreationem; & propterea ex mutuo conſenſu excludi valet ordo ad conjugale commercium.

Non omnis finis Conjugii intendi debet.

III. Conjugium eſt ordinatum ad procreationem, ut dicit dominium tam directum, quàm utile; ex cauſa verò poteſt valide in pactum deduci dominium directum, in quo abſoluti vinculi eſſentia ſervatur, excludendo utile dominium.

IV. In ipſo utili dominio radicalis poteſtas a proxima, itidem radicale a jure proximo diſcriminatur: ſed ex rationabili motivo poteſt contrahens, pacto, abdicare, & excludere jus proximum, exiſtente radicali; ergo.

V. In ipſo utili dominio datur poſſibilitas actus, ejuſdemque futuritio, ſi juxta

inſti-

Digitized by Google

inſtitutionem exigatur: atqui futuritio poteſt fieri impoſſibilis, ſalva poſſibilitate actus; ergo. Argumentum itaque verificatur in contractu prout communiter, & ut in plurimum celebratur; ſecus in caſu particulari, atque rarò contingenti.

172 OBJIC. II. Conjugii eſſentia ſita eſt in facultate petendi, reddendique debitum: ſed per obligationem ſe mutuò non cognoſcendi in pactum deductam privatur quis jure prædicto; ergo deſtruitur Conjugii eſſentia.

RESP. Ex argumento inferri deberet, Conjugium ſcienter celebratum ab his, qui perpetuo caſtitatis vinculo ſunt obſtricti, nullum fore; vi ſiquidem voti nequeunt petere, aut reddere debitum. Hinc dicimus I. Eſſentia Conjugii conſiſtit in directo perſonarum dominio; ſecus in dominio utili, cujus eſt prædicta facultas. II. Conſiſtit in radicali potentia, & poſſibilitate actus; non verò in proxima, & futuritionis. Obligatio autem in pactum deducta adverſatur obligationi futuritionis. III. Jus petendi, atque reddendi debitum non eſt abſolutum, nec neceſſarium. Quia tale jus ſolùm involvit obligationem reddendi, ſi petatur, & petendi, ſi nupti velint; non eſt enim de ſubſtantia abſoluta executio actus. Per pactum verò a ſe abdicant voluntariam petitionem; adeoque non adeſt contrarietas circa idem.

Jus radicale de eſſentia Conjugii.

173 OBJIC. III. Quamvis obligatio orta a virtute Religionis non opponatur ſubſtantiæ Conjugii, ea tamen, quæ oritur ex juſtitia, oppoſitionem importat: quia directe adverſatur obligationi, quæ eſt ex juſtitia in Conjugio, quod dicit jus ſe cognoſcendi; ſicut non cenſetur Simonia aliquod temporale pro ſpirituali ex gratitudine conferre: benè verò ſi deducatur in pactum. Sed obligatio ex pacto ſe abſtinendi a carnali commercio eſt obligatio ex juſtitia; ergo opponitur ſubſtantiæ Conjugii.

RESP. Perperàm dicitur, obligationem ortam ex Religione Conjugium non diſſolvere, ſi ſemel ſubſtantiæ adverſetur Conjugii; unde votum ſolemne dirimit: quia ſubſtantiæ contrariatur; ſimplex verò non deſtruit: quia non ſubſtantiæ, ſed ſolummodò uſui opponitur. Ita ſimiliter obligatio ex juſtitia, quæ cum ſubſtantia non componitur, ſolvit Conjugium; ſecus quæ uſum impedit. Obligatio in pactum relata, uſui, non ſubſtantiæ, contraria eſt, ut vidimus.

Quid opponatur ſubſtantiæ Conjugii.

174 OBJIC. IV. Ita ſe habent ad Conjugii ſubſtantiam pactiones obligatoriæ ad non uſum, ſicut pactiones obligatoriæ ad non ſervandam fidem, ad evitandam prolis generationem. In utroque namque caſu pactiones non radicalem potentiam, ſed proximam afficiunt; ſiquidem in hoc contractu: *Contraho, ſi tui copiam facias Petro*, ponitur proxima obligatio ad frangendam fidem, ſalva radicali obligatione ad eam obſervandam. Sed pactiones hujuſmodi juxta commune placitum irritum reddunt Conjugium; ergo & illæ.

RESP. Adversùs ſecundas pactiones ſtat Decretum Gregorii IX. Cap. *Finali de condition. appoſit.*; ſecus adversùs primas. Sic brevibus poſſet reſponderi ad argumentum. Verùm dicimus, pactiones ſecundi generis apponi poſſe ut afficientes ſecundùm ſe Matrimonium, & ut obligationes illius; poſſe etiam apponi ut afficientes tantummodo uſum, ejuſdemque obligationem. Si primo modo apponantur, ſolvunt Conjugium, & radicali obligationi adverſantur; & in hoc ſenſu adoptanda eſt communis Sententia. Si verò ſecundo modo apponantur, non irritant Conjugium, ut bene docet N. Gabriel. Pactiones autem in noſtro caſu ſecundi generis ſunt; quare eſſentiam Conjugii non vitiant. Deinde apertum eſt diſcrimen primas inter, & ſecundas pactiones. Secundæ pactiones verſantur circa proprietates neceſſarias, abſolutas, quæque impediri non poſſunt. *Contraho tecum, ſi tui copiam feceris Petro*, reſpicit fidem: *Contraho tecum, ſi prolem evites*, bonum reſpicit generationis: *Contraho tecum, ſolummodo ad Patris uſque adventum*, ad perpetuitatem ſpectat; quæ omnia impediri nequaquam poſſunt; idcirco, Inito Conjugio, nequeunt, mutuo conſenſu, diſſolvere vinculum, ſuique copiam aliis facere. Secus accidit in primis pactionibus. Nam jus cohabitationis non eſt abſolutum, ſed conditionatum. Hinc per adulterium amittitur, & mutuo conſenſu poſſunt poſt celebratum Conjugium ſe eo jure ſpoliare: Unde mirum non eſt, quod poſſint illud in pactum deducere.

Pactiones in Conjugio dupliciter poſſunt apponi.

175 OBJIC. V. Sententia noſtra directe adverſatur menti Angelici Doctoris, qui *in Suppl. quæſt.* 47. *art.* 5. loquendo de conditionibus, habet — Conditio appoſita „ aut eſt de præicoti, aut de futuro. Si de „ præſenti, & non eſt contraria Matrimo„ nio, ſive ſit honeſta, ſive non honeſta, „ ſtat Matrimonium, ſtante conditione, & „ ea non ſtante, non ſtat — Sentit itaque, omnem conditionem Matrimonio contrariam illud ſolvere. Et *quæſt. ſeq. art.* 1. *ad* 3. ait — „ Illa conditio explicata non ſolùm actui, „ ſed poteſtati contrariatur copulæ carnalis; „ & ideo eſt contraria Matrimonio — Porro conditio illa non alia erat, niſi quæ a nobis propugnatur, ut compoſſibilis cum valore Conjugii: videlicet — Conſentio in te, ut „ non cognoſcas me —

RESP. Nequaquam nobis adverſatur Angelicus; cum in iiſdem laudatis locis ſubſtantiam Conjugii in potentia radicali conſtituat, & pactum, de quo in concluſione, operationem reſpicit, peoximamque expeditam potentiam. Primus itaque locus intelligitur de contrarietate dominii directi, vel de ea inferente, de conditione ſcilicet non tranſlativa dominii corporum. Locus alter intelligitur ſimiliter de contrarietate potentiæ proximæ; & conditio huic oppoſita irritat contractum, quando una Pars contrahens tantummodo ponit eam exceptionem, alterâ reclamante, utpote quæ abſque ulla utilis dominii exceptione vult contrahere. In *art.* 2. *quæſt.* 48. ſibi objicit quarto loco, quod Conjugium unionem Chriſti com Eccleſia ſignificat, & conſequenter Conjugium contrahi nou poſſe ob turpem cauſam; cui reponit —

Mens Angelici aperitur.

„ Quod

„ Quod ipſa unio eſt ſignum conjunctionis „ Chriſti, & Eccleſiæ, & non operatio uniorum; & ideo ratio non ſequitur -- Unio itaque ſubſtantiam facit Conjugii; hæc verò per conſenſum translativum corporum efficitur; pactum autem, de quo impræſentiarum, afficit potentiam proxime expeditam ad operationem, & eam impedit, ligatque.

176 OBJIC. VI. Ut aliquid ſit contrarium, irritanſque Conjugium, ſat eſt, quod negative opponatur fini illius, etſi poſitive, & contrarie, non adverſetur; ideoque naturalis impotentia ad cohabitationem thori illud irritat. Sed pactio perpetuæ continentiæ ſaltem negative fini Conjugii opponitur; ergo eſt irritativa. Dictum eſt *ſaltem negative*; ſiquidem obligatio ad non cohabitandum contrariatur poſitive obligationi ad cohabitandum, ut in aperto eſt.

Oppoſitio negativa duplex.

RESP. Opponi negative fini Conjugii ſtat dupliciter; primò ita ut negatio phyſicam actus poſſibilitatem, & naturalem, ſupponat, & ſolummodo neget executionem ad finem conſequendum neceſſariam; ſecundo modo, ita quod negatio non ſupponat poſſibilitatem phyſicam, naturalemque, ideoque negative dicatur opponi, quia non datur potentia in actum. Secundæ conditionis eſt oppoſitio per impotentiam naturalem. Cum verò oppoſitio eſt juxta primam conſiderationem non irritat Conjugium. Siquidem Contrahentes ſcienter cum voto caſtitatis legitime Matrimonium ineunt; & tamen habent impedimentum fini Conjugii negative contrarium, immo etiam poſitive, quia uterque adſtringitur ad non petendum, reddendumve debitum; ergo ſimiliter non irritabitur Conjugium, ſi, expreſſa pactione, conveniant ad votum ſervandum, & ad illam ſervandam obligationem; proindeque neque irritabitur pactum immediatum, cum hoc non aliud habet objectum, niſi id, quod per prævium illud votum intendebatur.

Adverſariorum plauſibilis Sententia eſt, votum valere, ſi quis vero animo vovendi, & ſe obligandi, ſeu promittendi, voveat, cum animo tamen illud non adimplendi: eo quod voti eſſentia in illa prima formalitate conſiſtit, cum ſecunda ad executionem ſpectet; ergo ſubſiſtet Conjugium, quoties verificabitur promiſſio translativa dominii corporum, & obligativa radicaliter, etiamſi adſit animus pactione firmatus illo jure nuſquam utendi, cum hoc ad lineam ſpectet executivam. Eſt quidem diſcrimen votum inter, & Conjugium: quod executio in voto eſt debita, nec ſolo voventis arbitrio prætermitti poteſt: ſed in Conjugio executio non eſt debita abſolute, ideo mutuo conſenſu valet ablegari; quare in voto animus ille reprobatur, laudatur verò in Conjugio.

177 OBJIC. VII. Obligatio vitandi prolem, inito Conjugio, ejuſdem ſubſtantiæ contrariatur: ſed obligatio ſe non cognoſcendi, eſt virtualis obligatio vitandi prolem; ergo.

RESP. Latet æquivocatio in argumento. Prima propoſitio vera eſt in eo, qui contrahit, volens habere maritale commercium, prolis tamen excluſa generatione; ſecus ſi contrahens ex honeſto fine a cohabitatione thori velit abſtinere. Obligatio igitur vitandi prolem, orta ex obligatione non utendi jure conjugali, ut eſt in contrahentibus caſtitatis vinculo, ſeu pactione adſtrictis, non eſt contraria ſubſtantiæ Conjugii; adeoque non refragatur, immo perficit Matrimonium, dicente Auguſtino *lib. 1. de Nupt., & Concupiſc. cap. 11.* -- Abſit, ut inter illos vinculum conjugale rumpatur, immo firmius „ erit, quo magis ea pacta inierint, quæ „ chariùs, concordiuſque ſervanda ſunt, non „ voluntariis corporum nexibus, ſed voluntariis affectibus animorum -- Itaque cum dicitur, obligationem vitandi prolem ſubſtantiæ Conjugii eſſe adverſam, hoc debet intelligi, exiſtente uſu thori; ſecus ſi maritale commercium non habeatur.

Vitatio prolis non ſemper adverſa Conjugio.

178 OBJIC. VIII. Conſenſus in conjugalem ſocietatem eſt conſenſus eſſentialiter in tria bona Conjugii, nempe, indiſſolubilitatem, fidem, prolemque ſuſcipiendam: ſed pactum ſe non cognoſcendi tertio bono Conjugii adverſatur; ergo, qui ſic ſuum aſſenſum determinat, clare oſtendit, ſe verum nolle inire Matrimonium, ſicut ſi in pactum deduceret fidei violationem, vel ipſius diſſolutionem; qui enim bona Conjugii refugit, itidem ipſum Conjugium refugit.

RESP. Utique conſenſus in ſocietatem Conjugii eſt ſimiliter conſenſus in bona ejuſdem; ſed in poteſtate, & radicali aptitudine. Pactum caſtitatis repugnat tertio bono quoad actum futuritionis; ſecus quoad aptitudinem, & poſſibilitatem. Aliàs pactum impediendi præciſe futuritionem prolis non innuit animum non contrahendi, ſicut hoc non innuit votum priùs emiſſum; pactum ſiquidem non immutat Conjugii ſubſtantiam, cum idem habeat objectum voti præcedentis ad Conjugium, quod ad lineam executivam pertinet. Placet tamen iterum advertere diſcrimen, quod intercedit inter conditiones frangendi fidem, perpetuitatem, procurationem ſterilitatis, & conditionem ſe non cognoſcendi. Fides namque, perpetuitas, jus ſuſcipiendi prolem, ſunt abſolute bona conſequentia Conjugium, quæ impediri non poſſunt; jus verò ſe cognoſcendi, ex mutuo conſenſu, ſicut etiam ex crimine, impediri valet. Quapropter primæ conditiones in pactum deductæ, poſſunt irritum reddere Conjugium, ſicut & Sponſalia, ſi apponantur, ut adimplendæ poſt Conjugium; ſecus conditio altera.

Quæ conditiones contra Conjugium.

179 OBJIC. IX. Sicut de ratione donationis, causâ mortis, eſt, quod revocari poſſit, ita de ratione Conjugii eſt jus, & exigentia cohabitationis thori: ſed ſi donationi prædictæ addatur conditio, ut ſit irrevocabilis, jam tranſit in alium contractum, & prior corruit; ergo ſi Conjugio adjiciatur conditio de non cohabitando, non amplius erit contractus Conjugii, ſed alterius generis.

RESP. Perperàm applicatur Juris civilis doctrina. I. Si quis causâ mortis, ſervatis juribus, donationem faciat, deinde Sacramento, vel promiſſione, ſe adſtringat ad illam non revocandam, adhuc donatio illa cenſetur,

Irrevocatio unde habetur.

tur causâ mortis, & non tranſit in donationem inter vivos; quia irrevocatio non habetur ex intrinſecis donationis, ſed ex alio ſuperaddito contractui; ſicuti videre eſt in contractu ſocietatis, ubi per alium contractum aſſecuratur capitale. II. In conjugali contractu radicale jus, non autem executio eſt de illius ſubſtantia.

180 OBJIC. X. Ideo pactum illud non eſt irritativum, quia proximam tantummodo obligationem afficit, ligatque, non autem radicalem: ſed etiam ligamen ſolius proximæ potentiæ irritat Conjugium, ut palam fit in eo, qui perpetuam habet impotentiam ab extrinſeco, ratione maleficii, ubi radicalis viget potentia, proximâ ſolummodo impeditâ; ergo.

RESP. Illa impotentia, liberâ contrahentium voluntate, auferri non poteſt; adeoque ſpeciem induit violentiæ. Pactum verò ex mutuo conſenſu appoſitum voluntarium eſt; adeoque ſubſtantiam non afficit.

181 OBJIC. XI. Pactum ſe non cognoſcendi opponitur Conjugio, ſicut opponitur impedimentum dirimens: utrumque ſiquidem inhabilem reddit perſonam: illud ad jus petendi, iſtud ad contrahendum; ſed impedimentum dirimens, ſi ſubſequatur, non ſolvit Conjugium, ſecus ſi antecedat; ergo pariter pactum illud, ſi ſubſequatur, non deſtruet Conjugii ſubſtantiam, ſecus ſi præcedat; unde corruit recantatum exemplum de continentiæ voto, quod Conjuges poſt Matrimonium valent elicere.

RESP. Major propoſitio falsò aſſeritur. Impedimentum ſiquidem dirimens abſolute opponitur ſubſtantiæ Conjugii, & inhabilem conſtituit ad translationem dominii; quam non impedit pactum, cujus objectum, ut ſæpenumero innuimus, eſt ſola uſus executio, & futuritio. Dirimens impedimentum ſi ſubſequatur, nec ſolvit Conjugium, nec impedit cohabitationem thori; quam tamen votum, & pactum impediunt. Unde & ipſi Adverſarii circa hoc ſolvere debent paritatem. Porro reperitur exemplum de voto; quia clare oſtenditur per illud, ſicut per pactum, impediri jus proximum, & actus futuritionem, ſalvâ Conjugii ſubſtantiâ.

Impedimentũ dirimens circa ſubſtantiã verſatur.

182 OBJIC. XII. Analogantur corporale Conjugium, & ſpirituale: ſed nullum eſt ſpirituale Conjugium Profeſſionis Religioſæ, ſi profitens veram habet voluntatem vovendi, & promittendi, ſed nequaquam ſe obligandi, ſecus ſi ſolùm haberet animum vota non adimplendi; ergo nullum plane eſt corporale Conjugium, ſi quis velit seriò contrahere, & promittere, ſed non ſe obligare ad cohabitationem, ſecus autem ſi ſolummodo haberet animum non cohabitandi; unde vis tota, & robur hujus, & ſimilium conditionum, conſiſtit in ratione obligationis.

RESP. Nonnulli hoc argumento noſtram Sententiam roboratam volunt, quatenus Cap. *Inſinuante, qui Clerici vel voventes* admittitur validum votum Monachale ſub conditione manendi in domo cum omni propria ſubſtantia; & tamen abdicatio proprietatis eſt de eſſentia voti paupertatis. Itaque in ſpirituali Conjugio eſt eſſentialis voluntas ſe obligandi, ſecus voluntas exequendi, atque adimplendi promiſſa. Sic in corporali Conjugio eſt eſſentialis voluntas ſe radicaliter obligandi, ſed non voluntas exequendi, adimplendique; pactum verò, de quo in noſtra Aſſertione, hujus quidem lineæ eſt, non autem prioris. Dicitur enim: *Contrahimus, ſed ſub conditione, ut nos mutuò non cognoſcamus*; non dicitur: *ut non habeamus poſſibilitatem ad nos cognoſcendos*. Et quamvis abſolute majus aliquid ſit obligatio, quàm ſimplex voluntas, tamen eadem ſubſiſtit ratio; quia objectum ſimplicis voluntatis, & pacti illius obligantis, idem eſt, videlicet ſecundariæ, non primariæ lineæ. Et ſane, ſi animum habeo nubendi, ſed non transferendi corporis dominium, etſi in pactum non deducatur, nullum efficitur Matrimonium: quia lineam reſpicit primordialem; ſi verò animum habeo transferendi dominium, ſed quia voto ligatus, non eſt mihi voluntas uſquam illo dominio utendi, Matrimonium utique validum erit: quia hoc ad ſecundariam lineam pertinet. Cur ergo, ſi voluntas iſta deducatur in pactum, irritum faciet Conjugium, cum obligatio orta ex conventione idem ſortiatur objectum lineæ ſecundariæ, atque executivæ? Stat itaque obligatio juſtitiæ ad poſſe petere, & ad jus poſſibilis cohabitationis ex capite conjugalis cohabitationis exorta; ſtat itidem obligatio juſtitiæ ad nuſquam cohabitandum, ſeu ad nunquam utendum poſſibilitate, orta ex pacto; non enim circa diverſa repugnant obligationes ex juſtitia a diverſis principiis emanatæ. Quamvis multiplicatio præceptorum non multiplicet obligationes, ſi tamen diverſis ſub motivis multiplicentur, multiplicantur obligationes; unde fit, quod una eademque omiſſio ad plures peccatorum ſpecies pertineat, ut de actibus humanis traditur. Ita non eſt cenſendum inconveniens, quod in eodem contractu circa diverſos reſpectus occurrant motiva obligantia in linea juſtitiæ.

Executio voti non ſpectat ad eſſentiam.

CONTROVERSIA XI.

AN CONSENSUS GRAVI METU INJUSTE INCUSSO EXTORTUS IRRITUM REDDAT JURE NATURÆ MATRIMONIUM.

COactio per vim, & metum, illata opponitur libertati, quæ potiſſimùm ad electionem perpetui ſtatus neceſſaria eſt; ideo ad examen revocandum eſt, qualis coactio libertatem auferat ad valorem Conjugii requiſitam.

183 Supponimus communem metus definitionem a Juriſtis traditam, atque a Theologis adoptatam, videlicet — Metus „ eſt inſtantis, vel futuri periculi causâ, „ mentis trepidatio — Primaria diſtinctione dividitur in metum gravem cadentem in Virum conſtantem; & in levem, qui eſſe poteſt Viri inconſtantis. Uterque oriri valet

Definitio, & diviſio metus.

a cauſa neceſſaria, ut a morte inſtante, a naufragio, a bello, a peſte, & hujuſmodi; & a cauſa libera, ab homine v. g. minante alteri necem, niſi nubat. Metus, qui eſt a cauſa libera, juſte incuti poteſt, ut cum Judex Criminoſo ultimum minatur ſupplicium; & injuſte, ut cum Latro vitam auferre intentat, niſi Viator eroget pecuniam.

Quantum ad rem noſtram, metus injuſte valet incuti ad extorquendum Conjugium: & tunc per ſe ad hoc ordinatur; vel poteſt ad alium finem incuti, pro quo declinando Matrimonium eligitur: & tunc per accidens reſpicit conjugalem contractum. Impræſentiarum de his agendum eſt. Quoniam verò reſolutiones a notione primæ diviſionis dependent, ideo brevi calamo conditiones gravis metus innuere operæ pretium erit.

Quinque aſſignari ſolent conditiones ad gravem metum conſtituendum neceſſariæ.

Conditiones ad metum gravem.

Prima eſt, quod malum intentatum ſit grave. Non enim eſt conſtantis Viri, levibus moveri; & tunc grave cenſetur, non solùm quando individuæ perſonæ, quod minatur, incommodum natum eſt afferre, ſed etiam ubi imminet malum iis, qui cum ipſo unam perſonam ratione conjunctionis videntur efficere, ut ſunt Uxor, Parentes, Filii ex legitimo Matrimonio uſque ad quartum gradum, Frater, ceterique collaterales Conſanguinei, & Affines, ad quos referuntur ii, qui arctiſſimo amicitiæ vinculo conjuncti ſunt. Secunda eſt, ut quis prudenter judicet ſibi tale malum imminere. Si enim imprudens eſt, levibus concutietur conjecturis. Tertia, ut incutiens malum potens ſit illud exequi. Quarta, ut metum incutiens ſolitus ſit exequi, quod minatur. Quinta demum ut patiens non poſſit facili negotio intentato malo obſiſtere.

Quid ſit malum grave.

Grave malum revocari ſolet ad malum in corpore, in bonis famæ, in bonis fortunæ, in bonis ſpiritualibus per majorem excommunicationem. Hoc tamen grave malum non intelligitur abſolute, ſed comparative. Nam quod grave erit reſpectu unius, tale non erit reſpectu alterius; quod enim ſufficiet ad terrendum ſenem, puerum, fœminam, nòn erit ſufficiens ad terrendum militem, virum equeſtrem &c. Non eſt tamen Viri conſtantis eligere peccatum ad aliquod ea præcitatis malis evitandum; quia peccatum eſt ſummum malum, cui nequit fieri comparatio, etſi tantummodo ſit veniale. His poſitis

DICENDUM eſt, Conjugium contractum ex metu gravi injuſte incuſſo ad illud extorquendum, non eſſe irritum Jure naturæ.

184 PROB. I. Quoties contrahens de re ſua conſenſu ſimpliciter voluntario diſponit, toties contractus jure naturæ eſt validus; ſiquidem ex natura rei nil aliud exquiritur, niſi dominium rei, quæ traditur, & voluntarietas in traditione.

Metus gravis non tollit voluntarium ſimpliciter.

Contrahens Conjugium ex metu gravi de re ſua diſponit: cum ſit Dominus ſui corporis; & conſenſu ſimpliciter voluntario diſponit: quoniam metus gravis non tollit voluntarium ſimpliciter, utpote qui non tollit intrinſeca liberi arbitrii conſtitutiva, & cum ipſo poteſt quis velle abſolute id, ad quod cogitur. Et ſane metus gravis ejuſdem rationis, ejuſdemque efficaciæ eſt quoad libertatem lædendam, ſive juſte, ſive injuſte incutiatur: ſive a libera, ſive a naturali cauſa proveniat; ſed juſte. & a naturali cauſa incuſſus, ut omnibus in aperto eſt, non tollit voluntarium ſimpliciter; ergo ſimiliter ſi ea cauſa libera, & injuſte incutiatur. Conjugium itaque contractum ex metu gravi injuſte incuſſo ad illud extorquendum nullatenus irritum eſt Jure naturæ.

185 PROB. II. Quod ex natura rei non opponitur ſubſtantiæ Conjugii, quod vinculum perpetuum dicit, non efficit illud Jure naturæ irritum: ſed metus gravis non adverſatur ſubſtantiæ Conjugii; ergo.

Metus non adverſatur ſubſtantiæ Conjugii.

Prob. min. Nam licèt coactio, ſub qua quis paſſive ſolummodo ſe habet, perpetuitati opponatur, cum nihil violentum perpetuum; coactio tamen, ſub qua quis active operando libere eligit, non contrariatur perpetuitati: quia hanc ultro amplectitur; ergo. Porro active ſe gerere, qui metum patitur, ex eo innoteſcit, quod ſibi imminens incommodum ficte cæteriùs contrahendo evadere poſſet, ut plerique Doctores relati a P. Viva *Prop.* 29. *Innoc. XI. num.* 12. docent; adeoque ſi interiùs conſentit, jam in aperto eſt, hoc medium præ alio libere eligere ad intentatum malum evitandum.

186 PROB. III. Non minùs Conjugium inducit vinculum perpetuum, quàm Baptiſmus: ſed Baptiſmus ſuſceptus ab eo, qui interiorem habet voluntatem illum ſuſcipiendi, ſubſiſtit, & valet, etſi gravis metus cum gravi injuria patientis ad hunc finem incutiatur; ergo etiam Sacramentum Conjugii valebit.

Baptiſmus metu ſuſceptus valet.

187 PROB. IV. Ideo Jure naturæ irritum efficeretur Matrimonium in caſu concluſionis; quia metum patienti gravis irrogatur injuria, quæ reparari nequaquam poteſt, niſi ad priorem libertatem reducatur patiens, ita ut a conjugali vinculo remaneat abſolutus. Porro propter hoc motivum, Conjugium non redditur nullum; & facilè evincitur. Siquidem, ſi Judex abutendo allegatis, & probatis, injuſtæ mortis Sententiam alicui comminaretur ob privatum finem intentum, graviſſimam ſane irrogaret injuriam: & tamen ſi patiens ad effugiendum ſupremum fatum, cum filia Judicis contraheret, valeret utique Conjugium; non itaque graviſſima injuria reddit nullum.

188 PROB. V. Si Matrimonium ex metu gravi contractum eſſet Jure naturæ irritum, hoc potiſſimùm foret, quia fines ipſius impediuntur, cum non habeatur animorum conjunctio in mutuo amore radicata. Hoc perperàm aſſertur. Siquidem cum aliqua licèt diminutione ex parte objecti plena adinveniri poteſt deliberatio conſenſus dilectivi: ut cum quis vel deformem, vel rixoſam, aut vetulam, propter divitias ducit Uxorem; non enim eſt tota plenitudo dilectionis ex parte objecti. Hoc itidem accidit, ſi gravis metus interveniat: fertur contrahens in Conjugium, quatenus grave malum, quod timet, vitatur: quæ conſideratio eſt ratio imminuens ex parte objecti; ea nihilominus

Gravis metus non impedit fines Conjugii.

Digitized by Google

nus ſtante, & movente, in Conjugem plena fertur deliberatione, proindeque electione abſolute dilectiva. Hoc explicari valet exemplo attritionis, quæ abſolute peccata deteſtatur ſecundùm omnem malitiam, quamvis ex motivo gehennæ fugiendæ oriatur.

189 Poſſet roborari Aſſertio exemplo ſolemnis Religioſæ Profeſſionis ex gravi metu elicitæ, quæ Jure naturæ non eſt invalida; & tamen non ſolùm involvit perpetuitatem, ſed alia inſimul graviſſima onera. Quoniam verò objectionum diſſolutione firmior Sententia noſtra evadet; ideo alio non indigemus ſubſidio. Non inficias imus, oppoſitam opinionem celebres habere Patronos, qui ipſam momentis, & auctoritate, probabilem reddunt.

OPPOSITA DISSOLVUNTUR ARGUMENTA.

190 OBJIC. I. Sicut Deus non niſi bonum acceptat, ita non niſi bonum conjungit: ſed Deus coacta Sacrificia renuit; ergo coacta non jungit Conjugia. Et utriuſque ratio præſtò eſt; quia nullum bonum niſi voluntarium.

RESP. Deus utique coacta non approbat Sacrificia, cum Sacrificans prorſus paſſive ſe habet; ſecus cum active Sacrificium peragitur. Non execratur Deus thuris oblationem, ſi violenter, coacta nempe manu, illud Idolo fuerit incenſum; bene verò ſi voluntas conſenſerit. Voluntas namque coacta vera voluntas eſt l. *Si mulier §. penult. ff. quod metus causâ*. Et ratio affertur Cap. *Merito* 15. *q.* 1. *ex Aug. q.* 24. *in num.* Peccata per metum commiſſa non ſunt peccata nolentium; quia licèt peccans nollet peccare, cum peccatum ſecundùm ſe ſpectatum diſpliceat, attamen hic, & nunc, libere adoptatur, ut congruum medium ad præcavendum quod imminet malum. Ita in noſtro caſu.

Voluntas coacta vera voluntas eſt.

191 OBJIC. II. Tota Conjugii obligatio oritur ex natura rei a contrahentis arbitrio: cum electio ſtatus cuilibet libere competat; ſed neceſſitas compellens naturaliter voluntati repugnat; ergo Conjugium initum voluntarie, ſed neceſſitate impellente, erit illegitimum.

RESP. Neceſſitas dupliciter repugnare dicitur voluntati; vel ita quod compulſio tantummodo ſit injurioſa; vel ita quod impediat conſenſum elicere. Quando prima adeſt compulſio, Conjugium intelligitur illegitimum quoad licitum, ſaltem ex parte compellentis; quando ſecunda intervenit, Conjugium eſt abſolute illegitimum, invalidumque. Verum falsò aſſeritur, metum gravem illud irritum facere; ſiquidem conſenſus in Matrimonium eſt ab intrinſeco cum plena omnium circumſtantiarum cognitione, quæ perfectum voluntarium ſimpliciter conſtituit.

Neceſſitas dupliciter voluntati repugnat.

192 OBJIC. III. Ita ſe habet metus ad conjugalem contrahendam obligationem, ſicut ad ejuſdem adimplementum: ſed ex natura rei nulla urget obligatio executionis, imminente metu cadente in Virum conſtantem, v. g. ſub periculo mortis; ergo nulla itidem contrahitur obligatio in caſu metus conjugalis.

RESP. Paritas non evincit. Plura namque executionem impediunt, quæ ejuſdem productioni officere non valent; ut videre eſt in votis, legibus, & juramentis. Executio ad actum ſecundum ſpectat, productio ad actum primum; faciliùs autem, & frequentiùs, ſtat actus primus ſine ſecundo; pluraque inſuper ad hunc, quàm ad alium requiruntur. Ut obligationem contrahat, qui metum patitur, ſat eſt, quod abſolute volens contrahat; ut verò ad adimplementum teneatur, requiritur, quod grave incommodum non occurrat, cum nemo unus adſtringatur ad id exequendum, unde grave damnum timet.

Plura ad actum ſecundum, quàm ad primum.

193 OBJIC. IV. Sicut Jure naturæ facienti injuriam fraus patrocinari non debet, ita patienti non debet nocere: ſed injuria metu illata noceret, ſi cauſa foret, atque conjugalis obligationis fundamentum; ergo dicendum eſt, Jure naturæ nullum fore Conjugium metu gravi contractum.

RESP. Fraus utique nemini patrocinatur; quia nemo impune alteri irrogat injuriam. Nam juxta Juris diſpoſitionem fraudulentus non conſequitur, quod intendit, cum repellatur a conſecutione boni intentati; tenetur itidem reparare damna, quæ inde alius paſſus eſt. Injuriam patiens non debet juxta æquitatis leges detrimentum pati; verùm ſæpe irreparabiliter metus nocet. Nemo debet injuriam pati, nec cuiquam hæc nocere debet; ſed patiens ipſe nocumentum eligit. Porro in caſu patiens ipſe fundamentum conjugalis obligationis, nempe conſenſum, eligit.

Fraus nemini patrocinatur.

194 OBJIC. V. Quamvis metus ad alios fines incuſſus non impediat voluntarii ſubſtantiam, huic tamen adverſatur, ſi ad extorquendum Conjugium fuerit incuſſus. Etenim in aliis caſibus voluntas non determinatur a metu ad hoc eligendum medium, ſed ſub illo metu ipſa hoc ultro eligit; in noſtro caſu vi metus determinatur voluntas ad hoc medium, unde ſuppoſita voluntate evitandi malum, neceſſitatur ad propoſitum medium adoptandum, proindeque vere læditur libertas, minuiturque. Sed jus, immo voluntas evitandi malum, eſt juxta naturæ principia; ergo nullum ſpectato naturæ Jure eſſe deberet Conjugium vi metus electum.

RESP. Inſtantia utique momentum perpendit, quod a Jure inſpectum fuit, ut nullum redderet Matrimonium gravi metu contractum; tamen non eſt ſufficiens ad illud irritum declarandum Jure naturæ. Major namque, & minor illa determinatio, cum ſit accidentaria, ſpeciem non mutat; & aliàs non impedit, quin conſenſus ſit ſimpliciter voluntarius; quod ſane evincitur, ex quo internum conſenſum apponat, cum exteriùs tantùm ad imminens malum evitandum potuiſſet metum patiens contrahere; ſicut ſi medium electum foret peccaminoſum, electio ipſa peccatum involveret, quod nullum eſſet ſine voluntario.

Voluntarius conſenſus eſt metu compatitur.

195 OBJIC. VI. Naturali Jure Conjugium perfectiſſimam importat duorum

unionem mutuo amore firmatam ; ſed contractus gravi metu initus hanc unionem non connotat : nemo enim per amorem perfecte ei unitur, cui invitus adhæret ; ergo naturali Jure Conjugium gravem metum excludit .

Metus non impedit translationem dominii .

RESP. Conjugium conſiderari debet ſecundùm eſſentialia , & ſecundùm connaturalia . Primo modo importat translationem dominii ; ſecundo modo importat eandem translationem cum ſuis perfectionibus . Voluntarium ſimpliciter eſt ſufficiens , jure naturæ ſpectato , ad transferendum dominium inter Conjuges ; ſecus ad transferendum illud connaturaliter , ſeu perfecte . Falsò tamen aſſeritur , vi coactionis impediri perfectam unionem ; cum voluntas poſſit abſolute ferri in objectum , cui unitur . Hinc ſtat, quod timore pœnæ peccator ſimpliciter deteſtetur delectabile , quod eſt in peccato , & quamcumque inſimul formalitatem , quæ ſecundùm ſe non habet oppoſitionem cum pœna . Et ratio utrobique eadem eſt ; quia , ſtante, licèt imminuta , ratione motiva ad electionem , voluntas toto conatu fertur in rem electam ſecundùm ſe .

196 OBJIC. VII. Contractui , qui perpetuam inducit obligationem , Jure naturæ repugnat coactio : violentia namque tollit perpetuitatem ; ſed Conjugium eſſentialiter importat vinculum quovis tempore indiſſolubile ; ergo Jure naturæ eidem repugnat coactio . Quod dicebat S. Thomas *in Suppl. quæſt.* 47. *art.* 3. *ad* 2. — Ad Matri„ monium non ſufficit quodcunque volun„ tarium , ſed voluntarium complete ; quia „ debet eſſe perpetuum ; & ideo per violen„ tum mixtum impeditur — Et *in* 4. *Diſt.* 29. *quæſt.* 1. *art.* 3. *quæſtiunc.* 1. — Dicendum „ quod vinculum Matrimonii perpetuum eſt ; „ unde illud quod perpetuitati repugnat , „ tollit Matrimonium . Metus autem , qui „ cadit in conſtantem Virum , perpetuita„ tem contractus tollit ; quia poteſt peti re„ ſtitutio in integrum ; & ideo hæc coactio „ tollit Matrimonium , & non alia —

Coactio adverſatur connaturalitati Conjugii .

RESP. Argumentum habet inſtantiam in Conjugio inito ex metu juſte incuſſo . Coactio itaque adverſatur connaturalitati ſtatus perpetui ; ſecus eſſentiæ . Quare Matrimonium voluntarie eligitur ; ſicut videre eſt in perpetuo carcere , aut exilio , ex optione electo potius quàm ignominioſam mortem ſubire . Quia tamen connaturalitas ſtatus plurimùm ad bonum commune deſervit ; ideo ratio in argumento producta juſtiſſimum cenſetur fundamentum Conjugia hujuſmodi irritandi ; ad quod attendebat S. Thomas aſſignans cauſam , ob quam Eccleſia decrevit reſtitutionem in integrum .

197 OBJIC. VIII. Jus naturæ dictat, omnem injuriam in eodem genere bonorum, in quo eſt illata , reparandam eſſe : ſed injuria Matrimonio illata per metum , non aliter reparari valet , niſi per diſſolutionem ; ergo cum Matrimonium ſemel valide celebratum ſit indiſſolubile , plane fit , prævie nullum eſſe cenſendum .

Non omnis injuria reparari poteſt .

RESP. Plures ſunt injuriæ , quæ in eodem genere boni ſunt irreparabiles ; ut mutilationes , homicidia , ſtuprationes , & hujuſmodi . Et loquendo de metu , ſi quis graviter perterritus ſuſcipiat Baptiſmum , utique graviſſimam patitur injuriam : cum Baptiſmus perpetuum vinculum inducat ; & tamen illa injuria nequit reparari . Hoc idem evenit in noſtro caſu . Aliàs non eſt cenſendum irritum Conjugium ; quia ut ſæpe dictum eſt, ad valide contrahendum ſufficit voluntarium ſimpliciter , quod etiam in caſu adinvenitur .

198 OBJIC. IX. Majorem exquirit libertatem contractus conjugalis , quàm contractus lucrativi in bonis fortunæ . Hujuſmodi contractus gravi metu initi Jure naturæ cenſentur irriti ; quia donationes, cum ſint puræ liberalitatis, plenam volunt libertatem : qui enim donat , vult rem in nullo caſu ad ſe reverti , ut habetur l. *Donationes , de Donat.* Hinc eſt, quod l. 28. *Tit.* 11. *p.* 3. præſcribitur, ut qui alium gravi metu ad contrahendum adegit , teneatur acquiſitum per talem contractum reſtituere ; quod clare innuit non eſſe translatum dominium . Similiter itaque dicendum eſt de contractu conjugali .

Contractus metu initi reſcindi poſſunt .

RESP. Perperàm dicitur , hujuſmodi contractus nullos eſſe Jure naturæ ; immo neque ipſo facto ſunt nulli humano Jure . Quia tamen a metu aliqualiter vitiantur , reſcindi a Judice poſſunt ; & irriti quandoque dicuntur, quia de facili irritabiles . Et quamvis qui rem aliquam per metum graviter incuſſum ſibi acquiſivit , illam teneatur reddere , non inde colligere fas eſt , dominium non fore translatum ; non enim dominium eſſentialiter importat jus utendi pro libitu re ſua , ut videre eſt in re fideicommiſſaria , quæ alienari non poteſt . Quoniam verò dominium non eſt undequaque perfectum ; ideo ſtat cum obligatione reſtitutionis .

199 OBJIC. X. Conjugium , quod non eſt abſolute indiſſolubile , nequit validum affirmari Jure naturæ : cum ex eodem Jure perpetuum vinculum importet ; ſed metu gravi contractum non eſt abſolute indiſſolubile : quoniam per leges Eccleſiæ diſſolvitur ; ergo .

Matrimonium ab Eccleſia nunquam diſſolvitur .

RESP. In argumento latet æquivocatio. Conjugium legitime celebratum non eſt a Jure Eccleſiaſtico ſolubile ; ſed dicitur, quod diſſolvi poſſit, ex quo impediri valet, ne fiat, inhabiles reddendo perſonas ad contrahendum . Hoc modo Eccleſia nullum effecit Conjugium clandeſtinum ; non quidem diſſolvendo priora , ſed apponendo formam , ſub qua impoſterum celebrandum eſt Matrimonium, qua deficiente, ipſo facto irrita cenſentur . Ita impræſentiarum decrevit Eccleſia , perſonam gravi metu coactam inhabilem eſſe ad contrahendum, ſeu , quod in idem redit , declaravit , conſenſum ſub gravi metu elicitum non eſſe legitimum .

Ex hac doctrina enervatur aliud Adverſantium momentum ; videlicet , legem naturalem ſcriptam eſſe in cordibus noſtris , atque eſſe æternam , adeoque nullimode deſtrui poſſe per Jus humanum . Enervatur , inquam , quia humanum Jus non agit in deſtructionem legis naturæ , ſed conditiones ponit neceſſarias pro valore civilis contractus,

qui

qui eſt legitima Conjugii materia. Etenim, ut ſæpe dictum eſt, Conjugium ſpectat ad legem naturæ, prout eſt in officium naturæ: ad legem civilem, prout tendit in bonum Reipublicæ: ad legem divinam, prout eſt Sacramentum. Quare licèt ſpectatis iis, quæ Juris naturæ ſunt, Conjugium tum clandeſtinum, tum ex metu gravi initum, ſit legitimum; tamen attendendo ad Eccleſiaſticam legem nullum eſt. Plura ſiquidem ſunt ordinis naturæ, quæ diriguntur, perficiunturque a lege humana, quæ inter eſt conjugalis contractus.

200 OBJIC. XI. Si Conjugium ex gravi metu initum ſecundùm naturæ Jura validum foret, apud Infideles eſſet indiſſolubile: hoc falſum eſt, ut *Diſp. IV.* vidimus; ergo Jure naturæ eſt invalidum; cum lex Eccleſiaſtica non afficiat Infideles.

Apud Infideles Conjugii validum.

RESP. Apud Ethnicos ſicut validum cenſetur clandeſtinum Conjugium: Ita etſi contractum ex metu gravi, dummodo Principum Jura non aliud decreverint; adeoque eſt indiſſolubile. Et quamvis diſſolvi poſſit per converſionem unius ad Fidem; ſolvitur tamen a Supremo Legislatore, a Deo nempe, ob bonum Fidei.

201 OBJIC. XII. Ex communi effato Conjugium metu gravi contractum invalidum eſt; ſed non eſt invalidum Jure Eccleſiaſtico: nullum namque peculiare Decretum afferri poteſt, quo Eccleſia illud nullum reddat, & ante quodlibet Decretum ea Traditione cenſebatur nullum; ergo. Si quæ Jura adduci valent Eccleſiaſtica, hæc ſunt Juris naturalis declaratoria: dicunt ſiquidem, nullum eſſe, quia Conjugium perficitur conſenſo: proindeque arbitrantur, ſufficientem conſenſum deficere; conſenſus porro Juris naturalis eſt; adeoque Jure naturæ eſſentialis intervenit defectus.

RESP. Solutio hujus Argumenti conſtabit ex dicendis ſequenti Controverſia.

CONTROVERSIA XII.

AN CONJUGIUM METU GRAVI INITUM, IPSO FACTO, JURE ECCLESIASTICO, SIT NULLUM.

DICENDUM eſt, ipſo facto nullum eſſe, Jure Eccleſiaſtico, Conjugium gravi metu contractum.

202 PROB. I. ex Alexandro III. Cap. *Cum locum, De Sponſal.*, *& Matrim.* — „ Cum locum non habeat conſenſus, ubi „ metus, vel coactio, intercedit, neceſſe „ eſt, ut ubi aſſenſus cujuſquam requiritur, „ coactionis materia repellatur. Matrimo„ nium autem ſolo conſenſu contrahitur: & „ ubi de ipſo quæritur, plena debet ſecuri„ tate ille gaudere, cujus eſt animus inda„ gandus, ne per timorem dicat ſibi place„ re, quod odit, & ſequatur exitus, qui „ de invitis ſolet nuptiis provenire. Quo circa „ mandamus &c. — Notandum quod ubi aſſerit Pontifex, locum non habere conſenſum, quando metus intervenit, non loquitur de conſenſu abſoluto; univerſaliter quippe falſum eſt, ſub gravi metu ipſum non dari; immo Eccleſia illum ſupponit, ut declarat S. Thomas 4. *diſt.* 29. *quæſt.* 1. *art.* 3., & *in Suppl. quæſt.* 47. *art.* 3., ubi rem declarat dicendo — Unde Eccleſia præſumit eum „ conſenſiſſe, ſed judicat, conſenſum illum „ extortum non eſſe ſufficientem ad facien„ dum Matrimonium —

Cum gravi metu ſtat conſenſus.

Laudatus Pontifex Cap. *Significavit, de eo, qui duxit* concedit accedere ad ſecundam, qui coactus primam duxerat — Man„ damus quatenus ſi conſtiterit, quod eidem „ tanta vis illata fuerit, quod non ſponte in „ primam conſenſerit, nec, poſt præſtitum „ juramentum, ipſam carnaliter cognoverit, „ propter hoc non dimittas, quin ad aliam, „ quam poſtea in Uxorem accepit, rever„ tendi liberam tribuas facultatem — Cum ſupponat Pontifex Virum coacte conſenſiſſe, invalidum declarat Matrimonium.

Conſultus idem Pontifex de Nuptiis a Viro coacte initis cum puella, cum qua inventus fuerat poſt Sponſalia celebrata, & copulam habitam cum alia, reſpondit Cap. *Veniens, de Sponſal.* — Si inveneris, quod pri„ mam poſt fidem præſtitam cognovit, ipſum „ cum eâ facias remanere; alioquin ſecun„ dæ, niſi metu coactus, qui poſſet in Vi„ rum conſtantem cadere, eam deſponſave„ rit, adhærere facias ut Uxori —

Ejuſdem labii eſt Honorius III. Cap. *Conſultationi, de Sponſal.*, *& Matrim.* ſermonem habens de Mulieribus, quæ accepta benedictione aufugiunt adhuc integræ, aſſerentes ſe nuſquam conſenſiſſe veraciter, ſed metu illato compulſas verba protuliſſe conſenſus, licèt animo diſſentirent — Non ſta„ tim, *inquit Pontifex*, eſt audientia dene„ ganda: ſed de illato metu eſt cum dili„ gentia inquirendum; & ſi talis metus in„ veniatur illatus, qui cadere potuit in con„ ſtantem Virum, erunt non immeritò au„ diendæ —

203. PROB. II. Corporale Conjugium, ut ſæpe innuimus, cum ſpirituali per Religioſam Profeſſionem celebrato analogatur: ſed Religioſa Profeſſio ex gravi metu emiſſa irrita eſt juxta Eccleſiaſtici Juris Sanctiones Cap. *Perlatum, de his, quæ vi*; ergo etiam nullum eſt corporale Connubium. Utrobique æqualis ratio adinvenitur in his, quæ Juris naturæ ſunt: utrobique perpetuum vinculum; adeoque eadem Eccleſiaſtici Juris diſpoſitio; unde ſicut in ſpirituali Conjugio plena libertas deſideratur, ita in corporali.

Profeſſio Religioſa metu gravi emiſſa eſt irrita.

204 PROB. III. Non minùs ſolicita eſt Eccleſia in præcavendis malis, quæ ex ſpiritualibus contractibus, ſeu cum iiſdem connexis, quàm Reſpublica quoad politicos contractus; ſed hæc irritandos decernit politicos contractus aliàs jure naturæ validos, ex gravi metu celebratos l. *Si mulier* 21. §. *fin. Quod metus cauſa*, & l. ultima *C. de his, quæ vi*, ubi donationes, venditiones, & hujuſmodi, quæ per vim extortæ ſunt, præcipitur infirmari; ergo Eccleſia eos impedire debuit, nulloſque declarare a principio; quia conjugalis contractus ſemel validus indiſſolubilis eſt.

205 PROB.

Eccleſia de Sacramentorum veneratione ſolicita.

205 PROB. IV. Eccleſia ex data ſibi poteſtate in ædificationem diſpoſuit in Sacramentorum adminiſtratione ritus quoſdam, vel ad majorem ſuſcipientium utilitatem, vel ad majorem Sacramentorum venerationem, ex Trident. *Seſſ.* 21. *cap.* 2.: ſed Conjugium eſt Sacramentum ſignificativum conjunctionis Chriſti cum Eccleſia, quæ prorſus libera fuit; ergo Eccleſia meritò decernere debuit, nullum fore Conjugium, niſi prorſus libere contractum.

DISSOLVUNTUR OBJECTA.

206 OBJIC. I. Majori efficaciâ lex naturalis ad commune bonum ordinatur, quàm lex humana: ſed non obſtante quod contractus conjugalis ex gravi metu injuſte incuſſo, jure naturæ, bono communi adverſetur, adhuc, ſpectata naturæ lege, irritus eſſe nequit; ergo non obſtante quod tale Conjugium vergat in damnum commune, nequit ab humano Jure irritari; & quidem ex eodem principio, nempe, quia lex humana nequit impedire voluntarium ſimpliciter.

RESP. Dubio-procul naturalis lex ad commune bonum ordinatur, nec rationem legis haberet, niſi ad illud tenderet. Ceterum nulla aſſignari valet lex naturæ poſitiva circa valorem Matrimonii gravi metu celebrati; ſed Jus naturæ tantummodo præſcribit, ſufficere ad legitimum contractum voluntarium ſimpliciter, quod metu compulſus habere poteſt. Quoniam verò Jus idem præcipit, nemini faciendam eſſe injuriam; hine fit, illicitos Jure naturæ cenſeri hujuſmodi contractus. Unde Eccleſia irritans Conjugium ex metu initum nullam naturalem legem abrogat, nec voluntarium ſimpliciter tollit; ſed conditionem apponit, ſub qua idem voluntarium inſufficiens efficitur materia Conjugii; quo pacto loquimur de clandeſtino Matrimonio. Jus namque naturæ poſitive non præceptivum, ſed ſumptum præciſe negative quoad directionem humano Juri ſubditur; quâ poſitâ, aliqua evadunt illicita, invalida alia.

Jus naturæ ab humano dirigibile.

207 OBJIC. II. Sicut Conjugium eſt Sacramentum per modum contractus, ita Pœnitentia eſt Sacramentum per modum judicii: ſed Eccleſia irritare non valet Sacramentum Pœnitentiæ ex gravi metu adminiſtratum; ergo neque Conjugium. Et ſane ſi Sacerdos ex gravi metu injuſte incuſſo diſpoſitum abſolvat pœnitentem, Sacramentum perficit; quia Miniſtri intentio eſt ſimpliciter voluntaria, licèt involuntaria ſecundùm quid; & Eccleſia nullatenus illud irritare poteſt, ſicut contingit in Baptiſmo, qui ex gravi metu ſuſceptus, aut adminiſtratus non fruſtratur, quamvis careat ſui ſtatus connaturalitate. Ex quo igitur Jure naturæ valet Connubium gravi metu contractum, non poteſt ab Eccleſia irritari, aut inhabilem reddendo perſonam ad contrahendum, aut inſufficientem, illegitimamque efficiendo materiam.

Diſcrimen Conjugium inter, & alia Sacramenta.

RESP. Quædam Sacramenta, ut ſuo apte loco vidimus, fuere a Chriſto inſtituta formâ, & materiâ omnino determinatis, taliter ut nil quoad ea valeat diſponere Eccleſia; Conjugium verò inſtitutum fuit ſolummodo quoad determinationem contractus legitimi. Quoniam verò contractus quoad eſſe legitimum regulatur a lege, hinc fit, diſpoſitione legis hujuſmodi, contractum, qui antea erat legitimus, nullum evadere. De hac re in Sacramento reconciliationis exemplum occurrit. Chriſtus elevavit, ſeu inſtituit pro Miniſtro hujus Sacramenti legitimum Judicem; porro ad Eccleſiam ſpectat legitimum deſignare, juriſdictionem conferendo.

208 OBJIC. III. Nequit Eccleſia ſua lege cogere ad peccatum. Si irritaret Conjugium ex metu gravi initum, cogeret ad peccatum. Siquidem vel coactus, interiùs non conſentiret: & foret mendax; vel conſentiret: & ſacrilegus evaderet, quia materiam, & formam apponeret materiæ ineptæ, ſicut ſi Sacerdos indiſpoſitum vellet abſolvere, aut conficere Euchariſtiam in cerviſia, coactus ex gravi metu injuſte incuſſo. Nequit itaque Eccleſia Conjugium ex gravi metu initum ſua lege facere nullum.

Coactus non peccat proferendo verba conſenſus.

RESP. Coactus eo in caſu utroque modo poteſt ſe gerere. Poteſt interiùs non conſentire, & ſolùm exteriùs proferre verba conſenſus, ſubintellecta conditione ad evitandum malum, vel ſi debeo; & tunc non eſt mendax; quia ex circumſtantiis ſatis advertere poteſt cogens ſibi non irrogari injuriam, cum alter illi per verum conſenſum correſpondere non teneatur. Nec ſacrilegus dicendus eſt; quia non eſt injurius Sacramento; nullam enim apponit materiam, & formam. Poteſt etiam interiùs conſentire, quin ſit ſacrilegus; quia ipſe irritum non facit Sacramentum, ſed conſenſum apponit ad mortem evitandam, quem conſenſum irritavit Eccleſia, nullum efficiens contractum ex metu initum; unde contrahens non apponit veram materiam, veramque formam, quæ in libero conſenſu conſiſtit, nec intendit Sacramentum facere. Si enim ſciens, conſenſum illum non eſſe aptum, nihilotamen minus intenderet facere Sacramentum, tunc irriſor eſſet, graviter peccaret; ſicut qui vellet conſecrare cerviſiam intendens facere Sacramentum, ſciens eſſe materiam prorſus ineptam. Non ergo in patiente metum intervenit peccatum; aliàs deberet potius ſubire mortem, & non eſſet Vir conſtans. Qui verò timorem incutit dubio-procul gravis criminis reus eſt.

209 DICES. Eccleſia approbare nequit ſimulatam Sacramentorum adminiſtrationem. Porro ſimulatio Sacramenti ex metu gravi prorſus illicita eſt juxta Propoſitionem 29. ab Innocentio XI. proſcriptam videlicet — Urgens metus gravis eſt cauſa „ juſta Sacramentorum adminiſtrationem ſi„ mulandi — Et ſane Conjugium ex metu celebratum a ſimulatione non valet excuſari; quoniam, ubi in facie Eccleſiæ metum patiens externum profert conſenſum ſive cum animo, ſive abſque illo, ſimulat Conjugii Sacramentum efficere. Ultrò conceduut

cedunt Auctores, ſimulatam eſſe abſolutionem , adeoque lethaliter peccaminoſam , A quam ficte ea gravi metu impertitur Sacerdos . Quidquid autem in caſu abſolutionis occurrit , in caſu Matrimonii invenire eſt . Etenim ſicut conſenſus ſub gravi metu non eſt valida , & propria materia , & forma Conjugii , ita nec abſolutionis verba abſque intentione , ſeu ficte prolata ſunt propria Sacramenti reconciliationis forma ; & ſicut Chriſtus niſi legitimum conſenſum elevavit , ita niſi veram formam abſolutionis : ubi elevavit verba , nil addidit præter elevationem , ſimiliter ubi elevavit contractum , nil addidit præter elevationem . Quare dicendum videtur , Eccleſiam non irritaſſe Conjugium B gravi metu contractum .

Conjugium inter, & Pœnitentiam diſcrimen .

RESP. In caſu abſolutionis directe expoſtulatur Sacramentum , cui fictam apponere formam ſacrilegum eſt ; ideoque in caſu fictæ abſolutionis nulla ſuppetit excuſatio a ſimulatione . In caſu verò Conjugii directe exquiritur contractus , ad quem ſi ſit legitimus , conſequitur Sacramentum . Contrahens igitur ea metu fingit contractum , qui hoc ipſo quod non eſt legitimus , non cenſetur Sacramenti materia ; quare nec fingit , nec ſignificat , ſe ponere requiſitam Sacramenti materiam . Si directe poſtularetur Sacramentum , Sacramentumque facere in- C tenderet , eadem plane ratio foret , neque a ſacrilega ſimulatione poſſet expurgari ; unde ſicut in primo caſu Sacerdos in perſona Chriſti falſum proferret judicium , ita in ſecundo in perſona ejuſdem falſum Conjugium efficeret .

210 OBJIC. IV. Eccleſia diſſolvere nequit Jus naturæ præſcribens teneri , qui metum incutit , ad nutum innocentis Partem alteram ducere uxorem : cum prædictum Jus decernat, in eodem ordine reparandam eſſe injuriam ; ſed Jus hujuſmodi , irritato contractu , nullum foret , cum ex contractu nullo nulla oriatur obligatio ; er- D go hunc nec irritavit , nec irritare potuit Eccleſia .

Incutiens metum tenetur ad contrahendum .

RESP. Indubie tenetur incutiens metum , ſi unus ſit ex contrahentibus , ducere deceptum Conjugem , ſi iſte velit ; & quidem non tantùm ubi damnum aliquod aliunde ei illatum eſt, ſed ex vi illatæ injuriæ , ne ex delicto commodum reportet . Nec expectanda eſt Judicis Sententia . Non enim tenetur ratione pœnæ pro delicto , ſed vi naturalis obligationis ; quod colligitur ex Cap. 1. *De eo , qui duxit* , & ex l. *Fin. Tit.* 2. *p.* 4. , ubi innocenti datur optio , & reo declaratur obligatio , quæ ex qualitate E injuriæ , quæ graviſſima eſt , exoritur , Matrimonium enim perpetuam involvens vitæ ſocietatem res maximi momenti meritò cenſetur . Hinc ſit , cogentem , prudentia arbitrio , expectare debere , an innocens inire velit Conjugium ; hic tamen reſilire poteſt, etiam altero invito , cum nullius criminis ſit reus .

211 OBJIC. V. Tantundem in meticuloſo operatur levis metus , in filio metus reverentialis , blanditiæ in filia , importunæ preces in amico , quantùm in Viro forti gravis metus operatur : hæc namque omnia & moleſtant animum , eumque flectunt ad amplectendum , quæ non placent ; ſed priores ſpecies metus , Jure Eccleſiaſtico , Conjugium non irritant : aliàs pleraque Conjugia claudicarent , & dubietates undique emergerent , cum nullum ferme celebretur Matrimonium , in quo non aliquid occurrat hujuſmodi ; ergo .

Natio levis metus .

RESP. Ut plana evadat ſolutio , notes velim , quod metus , qui levis cenſetur reſpectu unius , gravis eſſe poteſt reſpectu alterius , & abſolute , omnibuſque inſpectis levis eſſe poteſt . Dein metus reverentialis in filio , in uxore , in ſubdito &c. , alius eſt ſimplex : ut pudor quidam , & verecundia ad denegandum , quod Superioribus arridet ; alius verò mixtus : ut cum ex denegato conſenſu Parentes , & Superiores , graviter indignantur , atque in indignatione perſeverant , vel minis , verbis , vel factis , aſpere cum renuentibus ſe habent . Blanditiæ itidem & ordinariæ , & exceſſive eſſe poſſunt . Preces ſimiliter dicuntur importunæ , vel quia aliquoties repetitæ , vel quia inſtantiſſimæ , & a Superioribus adhibitæ . Itaque metus abſolute levis , reverentialis , blanditiæ , preces in priori ſenſu uſurpatæ non idem operantur , ac metus gravis injuſte incuſſus ; cum prædicta facili negotio depellantur . Unde Conjugium non irritant ; & quamvis aliqualiter libertatem minuere videantur , nihilominus compoſſibilia ſunt cum mutuo dilectivo conſenſu ad contrahendum requiſito . Hinc a Jure non inſpiciuntur ; & meritò ſane . Hæc namque in humanis quotidie occurrunt ; unde ſi diſſolverent contractus , omnia perturbarentur .

Si verò prædicta aliter intelligas , gravi metui injuſto æquiparantur , irritantque Conjugium . Profectò durum nimis eſt filio , uxori , ſubdito , ſuſtinere Parentes , Maritum , Superiores , indignatos , male tractantes ; & blanditiæ , preceſque importunæ a Superiori , ſecus ab æquali , vel inferiori , adhibitæ graviſſimam inferunt moleſtiam , atque Conjugium diſſolvunt ex Regul. 4. *ff. de Regul. juris* — Velle non creditur , qui „ obſequitur imperio Patris , vel Domini — Hæc tamen intelligenda ſunt , quando metus ex prænarratis proveniens dat cauſam contractui ; non verò ubi ſub primordiis occaſionaliter movet , indeque voluntas libere , & abſque vi operatur .

212 OBJIC. VI. Æque lædit libertatem metus gravis a naturali , vel libera cauſa , juſte , vel injuſte ad alios fines illatus , ac lædat metus injuſte incuſſus ad extorquendum Conjugium : utrobique enim violentia , & coactio interveniunt ; ſed ille non irritat Conjugium ; ergo neque iſte .

Metus a cauſa neceſſaria non irritat Conjugium .

RESP. Quamvis , ſpectato metu in ordine ad libertatem , nullum in prædictis intervenire diſcrimen videatur , ſi tamen momenta perpendantur , quibus Eccleſia Conjugium in ſecundo caſu irritavit , plana occurrit diſparitas . Quando metus a cauſa neceſſaria incutitur , puta a peſte , naufragio , infirmitate , & hujuſmodi , contractus omnino ab intrinſeco eligitur , & metus ipſe

ab

ab intrinſeco oritur ; nullus enim eſt , qui vim inferat, nullus, qui injuriam faciat ; unde valet Conjugiom , nec ab Eccleſia irritatur , nec finis Conjugii periclitatur , cum ex deliberatione eligatur Matrimonium .

Quando metus juſte infertur a cauſa libera, ſive ad extorquendum Coojugium, ſive non , validum eſſe cenſetur ; quia revera ſic contrahens non dicitur cogi ab extrinſeco , nec injuriam pati, ſed a ſe ipſo cogitur , ſibique metum facit ratione delicti ; habetur namque Cap. *Si mulier de eo , quod metus cauſa* -- Tunc ſibi metum ipſa infert -- quod firmatur praxi utriuſque Fori pœnis, & cenſuris cogentis ad hujuſmodi noptias . Itidem ubi metus injuſte a cauſa libera eſt, non quidem ad extorquendum contractum , ſed ad alios fines, non irritatur . Nam electio Conjugii ultrò a contrahente adoptatur , & non ab aggreſſore cauſatur : ſiquidem metus ille occaſionaliter ſe habet , & ad Conjugium per accidens movet ; proinde voluntarie a contrahente aſſumitur ad imminens malum evitandum . Plura hac ſuper re omittimus , cum facilè apud morales Theologos occurrant .

CONTROVERSIA XIII.

AN CONSENSUS EX ERRORE CIRCA PERSONAM APPOSITUS IRRITET OMNI JURE CONJUGIUM .

213 IN celebrandis Nuptiis intervenire poteſt error: vel circa perſonam, ut cum quis intendit cum una contrahere , & ſupponitur alia : vel circa conditionem , ut cum pro libera ſubrogatur Serva : vel circa qualitatem intrinſecam , ut cum loco Virginis , nobilis , pulchræ , exhibetur ignobilis , corrupta , turpis ; demum circa extrinſecam qualitatem , ut cum pauper , vel ſine dote adinvenitur , quæ dives , vel dotata , credebatur . Error itidem alius eſt antecedens , quem Juriſtæ dantem cauſam contractui nuncupant , quia cauſam tribuit , ut contractus fiat , ſiquidem abſque eo nullatenus haberetur ; concomitans alter , qui incidens vocatur, quique non movet , ſed ita concomitatur , ut adhuc fieret contractus, etſi detegeretur . Porro error , de quo impræſentiarum , poteſt eſſe vincibilis , & ut ajunt craſſus, & prudens ; ſicut etiam invincibilis . Nunc primùm ad examen reducitur error circa Perſonam .

Error explicatur .

DICENDUM, conſenſum ex errore appoſitum , ſeu errorem circa ſubſtantiam , ſeu perſonam , omni Jure , irritare Conjugium .

214 PROB. I. Ex D. Thoma *in Suppl. quæſt.* 51. *art.* 1. -- Conſenſus aliquid voluntarium nominat : Sed error impedit vo„ luntarium ; quia voluntarium ſecundùm „ Philoſophum , & Gregorium Nyſſenum , „ & Damaſcenum , eſt , cujus principium „ eſt in aliquo ſciente ſingularia , in quibus „ eſt actus -- Sed qui errat circa Perſonam non habet voluntarium , cum non habeat ſcientiam , approbat enim falſa pro veris : & aliàs voluntarium , omni Jure ſpectato , eſt eſſentiale ad valorem Conjugii ; ergo error circa Perſonam irritat , omni Jure , Conjugium .

Error opponitur voluntario .

A

215 PROB. II. Conſenſus eſt Matrimonio eſſentialis : ſed l. *Si per errorem ff. de juriſdict. omn. judic.* nihil eſt -- tam contra„ rium conſenſui , quàm error -- ergo error circa Perſonam Matrimonium impedit .

216 PROB. III. Ex Eugenio IV. *in Inſtruct. Armenorum* . Conſenſus legitimus eſt efficiens cauſa Conjugii : ſed error circa Perſonam eſt incompoſſibilis cum legitimo conſenſu , hic quippe eſt determinatus , & qui conſentit contrahere v. g. cum Berta , non conſentit contrahere cum Joanna ; ergo .

Conſenſus ab errore deſtruitur .

B

217 PROB. IV. Quoties primarium , & eſſentiale objectum conſenſus deficit , toties neceſſariò ipſe deficit conſenſus : ſed ubi eſt error circa Perſonam, primarium , & eſſentiale objectum conſenſus deficit ; ergo . Primarium, & eſſentiale objectum non aliud eſt niſi ipſa individua Perſona : nam Conjugium eſt conjugalis unio ad individuam vitæ ſocietatem ; ergo ubi datur error circa Perſonam conſenſus deſideratur ; proindeque ex natura rei nullus eſt contractus .

Objectum conſenſus determinatum .

C

218 PROB. V. Sicut in emptione , & venditione , materia , cujus dominium transfertur , eſt res venalis , ſic in Conjugio res , cujus transfertur dominium ſunt Perſonæ contrahentium: ſed in emptione , & venditione, ſi unum pro alio ſubrogetur , puta aurichalcum pro auro , pro gemma vitrum , corruit ex toto contractus ; ergo ubi una Perſona pro alia ſupponitur, nullum erit Conjugium . Gregorius IX Cap. *Ex parte de conſeſs.* declarat , errorem facti nemini præjudicare -- Cum igitur negotio nondum fini„ to nemini noceat error facti , mandamus , „ quatenus ſi de hujuſmodi potuerit errore „ docere , provideas , ut nullum ſibi ſuper „ hoc præjudicium generetur -- Porro error Perſonæ eſt error facti ; adeoque decepto præjudicare non debet . Et ſane compertum eſt, eum , qui Clericum percutit, putans ex errore Laicum eſſe , Canonis excommunicatione non innodari : ſicut & illum , qui crederet Epiſcopum, hominem aliàs Laicum, ab eoque Sacris foret inauguratus , nullam plane Ordinationem accipere . Ita in noſtro caſu .

Error facti nemini præjudicat .

D

OPPOSITA DISSOLVUNTUR ARGUMENTA .

219 OBJIC. I. Conjugalis contractus Jacob cum Lia ſubrogatâ Rachelis loco , fuit ex errore Perſonæ : ſed validus fuit hujuſmodi contractus ; ergo Conjugium ex errore Perſonæ validum cenſendum eſt .

E

RESP. Conjugalis contractus Jacob cum Lia duplicem habuit ſtatum ; primum ſub primordiis , ſtante errore ; ſecundum , detecta fraude , ob quam cum Labano conqueſtus eſt . Si ſpectetur ſub primo ſtatu nullum fuit Conjugium ; poſtea verò legitimus , quia accedente novo conſenſu ſciens , & volens cum ipſa contraxit . Unde exemplum noſtræ patrocinatur Sententiæ . Audiatur S. Th. *in Suppl. quæſt.* 51. *art.* 1. *ad* 4. -- Matrimo„ nium

Conjugium Jacob cum Lia primò nullum .

„ nium quod fuit inter Liam, & Jacob, „ non fuit perfectum ex ipſo concubitu, qui „ ex errore contigit, ſed ex conſenſu, qui „ poſtmodum acceſſit —

220 OBJIC. II. Sicut inſtimtio teſtamentaria determinatum reſpicit hæredem, ſic conjugalis contractus determinatam Perſonam: ſed illa non infringitur ex errore Perſonæ, ut plane innoteſcit ex benedictione Iſaac filio Jacob impertita, fraudolenter pro Eſau ſubſtituto; ergo.

RESP. Contendunt nonnulli cum Abulenſi *quaſt. 7. in Cap. 27. Gen.*, Iſaacum intentionem habuiſſe largiendi benedictionem præſenti filio, quicunque ille foret. Ceterum non ſatis hoc cohærere videtur cum ſolicita inquiſitione, quam ipſe adhibuit, ne Jacob pro Eſau benediceret. Veriue Sententia adoptanda, eſt illa Auguſtini. Aſſerit S. Doctor *lib. 16. de Civit. Dei cap. 27.*, Iſaacum, errore cognito, myſterium revelante Numine, datam confirmaſſe benedictionem — Et alium pro alio benedixiſſe cognoſcens „ miratur, & quis nam ille ſit, percunctatur, nec tamen ſe deceptum eſſe conqueritur; immo confeſtim, revelato ſibi intus „ in corde magno Sacramento, devitat in- „ dignationem, confirmat benedictionem. „ Quis ergo, inquit, venatus eſt mihi venationem, & intulit mihi, & manducavi de „ omnibus, antequam tu venires, & benedixi eum, & ſit benedictus — Ejuſdem labii eſt Theodoretus *quaſt. 70. in Gen.*

Iſaac, cognita fraude, ratam habuit benedictionem.

221 OBJIC. III. Quod bonis Matrimonii non adverſatur, illud non impedit: ſed error Perſonæ eſt hujuſmodi, cum æqualiter illa habeantur, ſive per unam, ſive per aliam Perſonam; ergo.

RESP. Licèt ſecundùm ſe error Perſonæ nec Matrimonio, nec bonis ejus, adverſetur; opponitur tamen fundamento, nempe conſenſui, ad conſtituendum contractum, efficiendumque vinculum neceſſario.

Error adverſatur conſenſui.

222 OBJIC. IV. Ob mutuam dominii translationem æquiparatur conjugalis contractus contractui venditionis, & emptionis: ſed in venditione error Perſonæ non vitiat contractum, ut ſi quis credens Petro equum vendere vendat Joanni; ergo etiam in Conjugio.

RESP. In humanis contractibus quædam ſunt per ſe inſpecta, & propter ſe quæſita; quædam verò non per ſe, ſed per accidens. Error, qui verſatur circa ea, quæ per ſe ſunt inſpecta, cenſetur circa ſubſtantiam, & contractum invalidat; ſecus error circa ea, quæ per accidens conſiderantur. Hæc quidem poſſunt quandoque ex intentione contrahentis per ſe quæri; & tunc error etiam circa illa irritat contractum. In commutationibus rerum venalium ex vi contractus Perſona emens, aut vendens, per accidens venit, nec momenti eſt, an ſit Petrus, aut Joannes.. Ceterum in humano commercio ſunt quidam contractus, qui determinate Perſonam reſpiciunt, ut donatio, teſtamentaria inſtitutio, & hujuſmodi. Conjugium itaque ex natura contractus, & ex contrahentis intentione, determinatam hanc reſpicit Perſonam; quapropter error circa illam diſſolvit Conjugium, ſeu impedit, ne validus habeatur contractus.

Quidam contractus perſonam reſpiciunt.

223 OBJIC. V. Ejuſdem inſtitutionis eſt Sacramentum Conjugii, ac reliqua Sacramenta: ſed in reliquis Sacramentis error Perſonæ non officit: ut ſi Sacerdos baptizaret, abſolveret, ungeret &c. Petrum, quem judicat Joannem; ergo etiam valide celebratur Conjugium, ubi quis intendens ducere Franciſcam ducit Mariam; cum utrobique particula *Te* ſit de ſubſtantia.

RESP. Argumentum ſolutum habes ex Angelico *loco ſupra cit. ad* 3. — Dicendum „ quod character Baptiſmi non cauſatur ex „ intentione baptizantis directe, ſed ex ele- „ mento materiali exteriùs adhibito. Inten- „ tio autem operatur ſolùm, ut dirigens „ elementum materiale ad effectum pro- „ prium; ſed vinculum conjugale ex ipſo „ conſenſu cauſatur directe, & ideo non eſt „ ſimile — Intentio itaque Miniſtri Sacramentorum ex communi operandi modo fertur ad Perſonam præſentem, quæcunque ſit; quod ſi quis Sacerdos taliter ſuam alligaret intentionem, ut Petrum v. g., & non alium, vellet abſolvere, nulla eſſet abſolutio, ſi præſens foret Joannes. Cum autem contrahens Conjugium hoc modo ſe habeat; Ideo, variatâ Perſonâ, nullum evadit.

Contrahens conjugium alligat intentionem perſonæ.

224 OBJIC. VI. Qui per ignorantiam, & errorem, peccat, vere criminis reus habetur: ſed, ſtante naturali Jure, voluntarium ad peccandum ſufficiens ſufficit itidem ad valorem Conjugii; ergo error Perſonæ, ſaltem quando eſt vincibilis, non impedit Matcimonium.

RESP. Non omne voluntarium ad peccatum ſufficiens ſufficit ad Conjugium. Ad illud ſat eſt voluntarium interpretativum, imputativum, & virtuale. Ad Conjugium requiritur formale, expreſſum, & explicitum; quia conſenſus eſſe debet realis, verus, & expreſſus. Igitur error vincibilis Matrimonium irritum reddit.

Non omne voluntarium ſufficit ad Conjugium.

225 DICES. Actualis interpretativus conſenſus ad Conjugium deſervire poſſe videtur; formali enim æquiparatur, & pluries ab Eccleſia approbatur. Sed conſenſus hujuſmodi ſtat cum errore circa Perſonam; ut cum quis ducit Bertam, quam credit Mariam, paratus tamen eandem ducere, ſi errorem dignoſceret; ergo.

RESP. Falſum eſt, interpretativum conſenſum ad mentem Adverſariorum ſufficere. Eccleſia ſemper formalem ſupponit conſenſum, quamvis ex circumſtantiis adfuiſſe interpretetur. Ceterum error concomitans, de quo objectio, licèt non faciat poſitive involuntarium; facit tamen non voluntarium; non enim datur actualiter conſenſus, ſed daretur, ſi objectum illud aliàs ignotum innoteſceret.

Bb CON-

CONTROVERSIA XIV.

AN CONSENSUS EX ERRORE CIRCA QUALITATEM PERSONÆ DANS CAUSAM CONTRACTUI IRRITET MATRIMONIUM.

226 SI error circa qualitatem Perſonæ ſit pure concomitans, dubio-procul Matrimonium non irritat; conſenſus ſiquidem ad illud requiſitus minime vitiatur, cum ſic contrahens abſolute conſentiat. Si verò vellet quis contrahere ſub conditione, puta, ſi ſit nobilis, Virgo &c., ea deficiente, nullus eſſet conjugalis contractus; ſiquidem contractus initus ſub conditione de præſenti, eâ non purificatâ, corruit, ut ſupra demonſtratum eſt. Quare Controverſia devolvitur ad caſum, quo quis contrahit v. g. cum corrupta, quam Virginem judicabat, paratus non contrahere, ſi vitium dignoſceret; quo pacto dicitur, errorem dare cauſam contractui.

DICENDUM itaque, conſenſum ex errore circa qualitatem Perſonæ appoſitum dantem cauſam contractui non irritare Conjugium.

Voluntarium ſimpliciter ſufficiens ad Conjugium.

227 PROB. I. Voluntarium ſimpliciter in ſubſtantiam Conjugii, ſufficit ex natura rei ad illius valorem: ſed error circa qualitatem Perſonæ dans cauſam contractui ſuum habet voluntarium ſimpliciter in ſubſtantiam; ergo. Abſolute contrahens, vult hanc determinatam Perſonam ducere, quam Virginem putat; & quamvis aliquid involuntarii ibi interveniat, hoc tamen voluntarium abſolutum, & liberum nequaquam tollere poteſt; ergo.

Qualitas accidentalis eſt.

228 PROB. II. Quoties objectum primarium, & eſſentiale intentionis contrahentis ſubſiſtit, toties Conjugium validum cenſendum eſt; ab objecto ſiquidem primario rerum exiſtentia dependet: nam objectum illud eſt intrinſecum ſpecificativum. Sed ſub errore circa qualitatem integrum perſeverat objectum primarium, nempe ipſa Perſona, cum qua intendit contrahere: qualitas namque ad accidentalia ſpectat; ergo.

Accidentalia non irritant Sacramenta.

229 PROB. III. Sacramentum Conjugii ejuſdem eſt intentionis quoad valorem, ac reliqua ſunt Sacramenta; ſed, poſitis eſſentialibus, hæc ſubſiſtunt cum errore accidentalis ritus, cum falſa cognitione accidentalis qualitatis: ut ſi quis baptizet in aqua naturali non benedicta, quam benedictam ſupponit, vel conſecret in fermentato, quod azymum putat, aliàs non baptizaturus, nec conſecraturus, ſi rem probe noſſet; ergo etiam in noſtro caſu validum erit Matrimonium; cum qualitas Virginitatis ſit prorſus accidentalis.

230 PROB. IV. Contractus conjugalis a Deo fuit inſtitutus, atque a natura ordinatus ad commune bonum, ad pacem fovendam, rectamque filiorum educationem; ſed ſi error qualitatis irritaret Conjugium, hujuſmodi non forent Nuptiæ; ergo. Tunc innumeræ exorirentur dubietates, lites, atque diſſidia; cum nullum celebretur Conjugium, in quo aliquæ qualitates non ſpectentur, & aliàs ſæpenumero ipſæ fallaciis, & deceptionibus ſubſunt. Si error circa illas Conjugium irritaret, ſingulis fere momentis Conjugum querelæ haberentur, qui utique noluiſſent contrahere, ſi ſciviſſent v. g. Uxorem non bene morigeratam, imprudentem, infirma valetudine laborantem, & centena alia, quæ & facilè deperduntur, ſi habeantur, & non raro ſimulantur, ut alliciant; ergo.

Qualitates ſæpe fallunt.

Error circa cauſam motivam non vitiat contractum.

231 PROB. V. In reliquis contractibus error circa cauſam motivam, & finalem extrinſecam, non vitiat abſolutum conſenſum in rem, quæ cadit ſub contractu: ſed error circa qualitatem verſatur circa cauſam motivam, & finalem extrinſecam; ergo. Hoc cernere eſt in actibus moralibus, qui, permanente eorundem eſſentia, quoad accidentalia poſſunt deficere. Exemplum habes ex S. Thoma *quæſt.* 51. *art.* 2. in eo, qui Patrem percuteret baculo ferreo putans eſſe ligneum; ignorantia circa qualitatem baculi non aufert eſſentialem percuſſionis malitiam. Verùm fingatur caſus in qualitate motiva. Percutit quis hominem injuſte, quem putat furem, vel lenonem; error hujuſmodi eſſentialem malitiam peccati non tollit. Movetur quis ad Sacri auditionem, quia laudabilis vitæ credit Sacerdotem, aliàs non auditurus, ſi oppoſitum noſſet; error qualitatis dat cauſam actui, & tamen actus ille, deficientibus accidentalibus qualitatibus, ſubſiſtit quoad eſſentialia; unde poſſet eſſe adimpletivus præcepti. Quare apte dicebat Angelicus *laudato loco* — Error non excuſat a peccato, „ niſi ſit illius circumſtantiæ, cujus appoſitio, vel remotio, facit differentiam liciti, „ vel illiciti in actu — Porro idem error, qui cauſando involuntarium excuſat a peccato, impedit Matrimonium; hic autem eſt, qui verſatur circa eſſentiam, ſecus circa accidentalia — Oportet, quod error, qui Ma„ trimonium impedit, ſit alicujus eorum, „ quæ ſunt de eſſentia Matrimonii — Sic Angelicus *ibidem*.

DISSOLVUNTUR ARGUMENTA CONTRARIA.

232 OBJIC. I. Quod alicui convenit ſecundùm ſe, ſemper illi convenire debet: ſed errori ſecundùm ſe convenit nullum reddere Conjugium, ut de errore circa Perſonam dictum eſt; ergo ſemper illi convenire debet, etiamſi ſit circa qualitates.

Error quomodo impediat Matrimonium.

RESP. ex D. Thoma ubi ſupra *ad* 1. — „ Dicendum quod error non habet ex natu„ ra generis, quod impediat Matrimonium, „ ſed ex natura differentiæ adjunctæ, prout „ ſcilicet eſt error alicujus eorum, quæ ſunt „ de eſſentia Matrimonii —

233 INSTABIS. Quod convenit generi ſecundùm ſe, convenit omni differentiæ contentæ ſub illo. Errori autem ex genere convenit, quod impediat Matrimonium; convenit namque illi, quatenus cauſat

ſat involuntarium. Porro involuntarium etiam ad circumſtantias quaſcunque extenditur; cum in rem ignoratam non feratur voluntas. Convenit itaque errori circa qualitatem impedire Conjugium.

RESP. Dubio-procul quælibet circumſtantia ignorata cauſat involuntarium circa ipſam; ſecus circa totum illud, quod afficit, poteſt ſiquidem ſubſtantia rei eſſe cognita. Si quis eroget eleemoſynam Patri, quem famulum credit, actus hujuſmodi eſt involuntarius, quatenus tendit ad ſubveniendum Genitori; eſt tamen voluntarius circa ſubſtantiam eleemoſynæ.

Cognitâ ſubſtantiâ ignorari poteſt qualitas.

234 OBJIC. II. Voluntas ſequitur apprehenſionem intellectus, & non vult, niſi quod ille apprehendit: ſed intellectus apprehendit Perſonam nobilem, non verò a nobilitate diſcretam; ergo voluntas vult cum illa nobili contrahere, ſecus cum ignobili.

RESP. Utique voluntas non aliud vult niſi ab intellectu apprehenſum: verùm id vult, prout eſt apprehenſum. In apprehenſione Perſonæ nobilis duo ſunt; ſubſtantia nempe perſonæ, quæ objectum eſt primarium, & eſſentiale; & nobilitas, quæ eſt accidentaria. Perſona abſolute eſt cognita; ignorata nobilitas. Unde voluntas ſimpliciter volens, fertur in Perſonam; & ſecundùm accidentariam nobilitatem eſt involuntaria.

Voluntas ſequitur ductû intellectus.

235 OBJIC. III. Non minùs voluntarium requiritur ad Conjugium, quàm ad actum eleemoſynæ: ſed error circa qualitatem dans cauſam eleemoſynæ nullam abſolute ipſam reddit; ergo. Cum quis ficto pauperi ſubvenit tenetur hic fictus pauper acceptam pecuniam reſtituere, non ob aliud ſane momentum, niſi quia illa elargitio eſt involuntaria, cum intendatur veri, non ficti pauperis levamen; ergo ſimiliter ſi quis Conjugium contrahit cum ignobili, quæ ſe fingit nobilem, Conjugium eſt involuntarium, & nullum.

RESP. Quidam contendunt argumentum ſolvere evincendo, non teneri fictum pauperem acceptum reſtituere; quod admitti poſſet, ſi ſermo eſſet de minutis eleemoſynis, quæ pro nihilo reputantur. Ceterum abſolute loquendo, hujuſmodi pauperes Catechiſmus Rom. *p.3. de 7. præcepto num. 17.* furibus accenſet -- Furtum præterea facere „ videntur, qui fictis, ſimulatiſque verbis, „ quive fallaci mendicitate pecuniam extor„ quent, quorum eo gravius eſt peccatum, „ quod furtum mendacio cumulant -- Omiſſis itaque hiſce ſolutionibus, reſpondeo.

Ficti pauperes tenentur ad reſtitutionem.

Error in dante eleemoſynam non verſatur circa qualitatem, ſed circa ſubſtantiam. Actus enim ex parte operis reſpicit eſſentialiter pauperem; adeoque, deficiente paupertate, nullus eſt. Itidem ex parte clargientis eleemoſynam, directa, & eſſentialis intentio fertur in pauperem, atque huic dare intendit; quapropter ubi pauper non eſt, non eſt elargitio voluntaria.

236 OBJIC. IV. Non minùs ad qualitatem ſpectat conditio primogeniti, ſeu Regiæ ſtirpis, quàm nobilitas, vel divitiæ: ſed error circa primogenitum, vel Regis filiam indubie Conjugium irritat; ergo etiam error nobilitatis, vel divitiarum, impedit Matrimonium.

RESP. Quædam ſunt qualitates, quæ redundant in ipſam Perſonam; & tunc eſt error Perſonæ, & nullum redditur Matrimonium. Quando quis ſub certa qualitate Perſonæ non communi, ſed particulari, concipit individuam Perſonam, cum qua hìc & nunc vult contrahere, & poſtea offeratur alia non habens illam qualitatem; tunc error qualitatis redundat in Perſonam; ut ſi fœmina habens in mente primogenitum Regis, vult cum illo contrahere, & offeratur alius, qui non ſit Regis primogenitus, error talis qualitatis redundat in Perſonam. Et ratio eſt, quia conſentit in Perſonam, quam ſibi in mente proponit, & hæc eſt Perſona Primogeniti Regis, non alia; ergo cum illa vult contrahere. Quando verò quis independenter a qualitate concipit certam Perſonam, & poſtea decipitur, putans ipſam eſſe Regis filium, ſi non ſit; tunc talis error non redundat in Perſonam, nec irritat Matrimonium; quia intendit ſimpliciter contrahere cum Perſona, quam cognoſcit, licèt ad hoc moveatur ex tali qualitate, quam falsò apprehendit. Unde ſi prævie ad cognitionem qualitatis detur cognitio Perſonæ, cum Perſona vult contrahere, & qualitatem habet ut motivam; ſi autem prævie ad cognitionem Perſonæ, & voluntatem cum ea contrahendi, apprehendit qualitatem perſonalem & individuam, & ex ea moveatur ad contrahendum cum illa, ſi vere non detur illa qualitas, quæ ſe offert, error qualitatis refunditur in Perſonam, nullum habetur Conjugium.

Qualitates quædam redundant in perſonam.

237 OBJIC. V. In aliis contractibus error circa qualitatem dans cauſam contractui ipſos irritabiles reddit: quod & in Sponſalibus contigit; ſed conjugalis contractus ſemel appoſitus non eſt irritabilis; ergo ab initio irritus cenſeri debet.

RESP. Major propoſitio non verificatur, niſi ubi Jus clare de hoc diſponit; ut in Sponſalibus habemus. Quoad Conjugium verò nil tale eſt invenire; quare irritum nequaquam aſſerendum eſt.

CONTROVERSIA XV.

AN ERROR CONDITIONIS, SIVE SERVITUTIS, JURE NATURÆ, NULLUM REDDAT CONJUGIUM.

238 POteſt quis conſentire in Matrimonium cum Perſona ad ſervitutem redacta, ſive jure emptionis, ut ſi Parentes, ſoluto pretio, ſuos liberos traderent, ſive ex natalibus, ut ſunt filii, quos Vir captivus ſuſcipit ex Uxore itidem captiva. Inquirimus itaque, an ſi quis neſciens conditionem ſervitutis contraheret cum Serva, Jure naturæ validum ſit Conjugium.

Quinam ſint Servi.

DICENDUM, errorem ſervilis conditionis

tionis non reddere Jure naturæ Matrimonium nullum.

239 PROB. I. Error, qui non verſatur circa ſubſtantiam Conjugii, ipſum Jure naturæ non irritat: ſalvatur namque ratio voluntarii ſimpliciter circa ſubſtantiam; ſed error ſervitutis eſt hujuſmodi: ſubſtantia namque Conjugii conſiſtit in libera, & mutua corporum traditione quoad uſum conjugalem, quæ impræſentiarum intervenit, ut infra declarabitur; ergo talis error non irritet Matrimonium.

Error ſervitutis non verſatur circa ſubſtantiam Conjugii.

240 PROB. II. Sicut ineſt homini naturalis inclinatio conſervandi individuum, ita & conſervandi ſpeciem: ſed naturali Jure ſervitus non impedit, quin Servus cibo, ſomno, aliiſque ad ſui individui conſervationem neceſſariis utatur: ergo eodem Jure non impedit neceſſaria ad propagationem; ergo nequit Jure naturæ irritare Conjugium; cum error hujuſmodi naturalem non auferat libertatem.

Servitus non aufert naturalem libertatem.

241 PROB. III. Quod contrarietur primariæ intentioni naturæ, nequit illud impedire, quod eſt juxta primariam ejuſdem intentionem; ſed ſervitus contraria eſt primariæ intentioni naturæ: nam ex S. Gregorio *in Paſtorali p. 2. cap. 6.* contra naturam eſt hominem velle homini dominari; aliàs contractus conjugalis eſt juxta primariam naturæ inclinationem, quæ tendit ad propagationem ſpeciei; ergo Jure naturæ nequit a ſervili conditione impediri. Sed propagatio habetur per validum Matrimonium; ergo.

242 PROB. IV. Quod nec bonis Matrimonii, nec cauſæ efficienti adverſatur, Conjugium non irritat. Error ſervitutis non adverſatur bonis Matrimonii, ſcilicet ſociabili cohebitationi; aliàs ſervitus etiam cognita opponeretur, quod nemo aſſerit. Nec contrariatur cauſæ efficienti: cum enim in naturalibus omnes æquales ſint, & ad hæc ſervitus non extendatur, hinc fit, quod, ſpectatis his, quæ ſunt Juris naturæ, remanet ſufficiens libertas ad contrahendum Matrimonium, & legitimus præſtari poteſt conſenſus. Ignorantia igitur ſervitutis non officit valori Conjugii.

Servitus non adverſatur bonis Matrimonii.

ADVERSA REFELLUNTUR ARGUMENTA.

243 OBJIC. I. Error eorum, quæ ſunt de ſubſtantia Conjugii, Jure naturæ illud irritat: ſed error ſervitutis eſt eorum, quæ ſunt de ſubſtantia, ut aſſerit S. Thomas *in Suppl. quæſt. 51. art. 2.*, ubi errorem ſervitutis errori Perſonæ comparat; ergo Jure naturæ error hujuſmodi ſolvit Conjugium.

RESP. Advertit Sylvius, ſatis probabile videri, S. Thomam ex aſſumpta paritate de errore Perſonæ ſentire irritum eſſe Jure naturæ Conjugium ex errore ſervitutis contractum. Ceterum, attentis his, quæ in ſequenti quæſtione perpendit, probabilius eſt, nobiſcum ſentire.

D. Thomas ſentit nobiſcum.

Itaque S. Doctor non omnimodam propugnat paritatem inter errorem Perſonæ, & ſervitutis, ſed aliqualem tantummodo admittit, quæ in eo ſita eſt, quod ſicut error Perſonæ voluntarium impedit conſenſum circa Perſonam, ita error ſervitutis; cum hoc tamen diſcrimine, quod error circa Perſonam impedit voluntarium conſenſum circa ſubſtantiam Matrimonii, error verò ſervitutis circa qualitatem. Error circa qualitatem cum nonnihil bonis Matrimonii adverſetur, quæ ſuo modo ad Matrimonii ſubſtantiam ſpectant, etiam ſecundùm quid eſt contra ſubſtantiam Matrimonii; hoc tamen ad illud irritandum non ſufficit.

Diſcrimen inter errorem perſonæ, & ſervitutis.

244 DICES. Naturalis impotentia abſolute adverſatur ſubſtantiæ Conjugii; ſed S. Doctor *loc. cit. quæſt. 52. art. 1.* vult, quod error ſervitutis contrariatur Matrimonio, ſicut naturalis impotentia; ergo.

RESP. Ex ſequenti articulo aperte colligitur, relatam paritatem non eſſe adæquatam, ſed ſecundùm aliquam proportionem; quatenus utraque impotentia impedit conjugale commercium: ſed impotentia naturalis pro ſemper: ſecus ſervilis conditio. Unde error ſervitutis nequit ex Jure naturæ impedire voluntarium ſimpliciter, ſicut impedit naturalis impotentia.

Naturalis impotentia aliter a ſervitute adverſatur Conjugio.

245 INSTABIS. Ex eodem Angelico Doctore *quæſt. 51. art. 2. ad 4.* aliter efficiunt Perſonam qualitates corporis, animi, & fortunæ, ac conditio ſervitutis; illæ quidquam de eſſentia non immutant, ſecus iſta. Sed illarum qualitatum ignorantia facit ex natura rei involuntarium ſecundùm quid; ergo error iſtius faciet ſimpliciter involuntarium.

RESP. Quo ſenſu dicat Angelicus, ſervitutem aliquid de eſſentia immutare, jam innuimus, ſcilicet quatenus connaturalem bonorum Matrimonii conſecutionem, expeditumque uſum impedit; & in hoc ſenſu aliter afficit perſonam, ac aliæ qualitates, ita tamen ut ignorantia illius nequaquam tranſcendat ordinem involuntarii ſecundùm quid, quamvis intra lineam voluntarii majorem addat differentiam ſecundùm magis, & minus.

Voluntarii ſecundùm quid habet magis, & minus.

246 OBJIC. II. Qui eſt quantùm ad Perſonam uni totaliter adſtrictus, Jure naturæ nequit ſe alteri tradere: ſed Servus eſt hujuſmodi; ergo nequit ſe alteri obligare, & tradere per Matrimonium.

RESP. Nimis probat argumentum. Eſſet enim irritum Conjugium contractum ab eo, qui novit ſervilem alterius conditionem; quod falſum eſſe ad unum omnes ultro concedunt. Itaque Servus Domino ſubditur quantùm ad œconomicas, civileſque actiones; ſecus quantùm ad naturales. Nec Servus diſcriminatur a Libero in Sacramentorum participatione; æqualiter cum Libero uti valet remediis a natura, & gratia paratis adversùs concupiſcentiæ motus. Adeſt quidem diſcrimen in eo, quod Liber poteſt quovis tempore cibum ſumere, quieſcere, &, ſi Uxoratus, maritale habere commercium; Servus autem minus expedite prædicta exercere valet.

Servitus non omnes ligat actiones.

247 OBJIC. III. Ad Conjuges Jure naturæ ſpectat poteſtas, & obligatio ſuſceptam alendi prolem; ſed Servitus eſſentialiter hujuſmodi tollit poteſtatem: cum quid-

quid

quid Servus acquirit, Domino comparetur; ergo.

RESP. Argumentum urget in Servitute cognita. Nam Dominus Connubio Servi adverſatur; & tamen neque Eccleſia irritat illud, ſi ſtante ſcientia ſervitutis fuerit contractum. Itaque ſicut Domini ſunt quæcunque lucrantur a Servo, ita & ipſa proles; ejus igitur eſt ſicuti Servum ita & prolem alere, atque educare. Si verò alter Conjugum liber eſt, proles ipſum ſequens ab eodem alenda eſt.

Dominus prolem ſervi alere debet.

248 OBJIC. IV. Conjugium naturali Jure diſſolvitur, ubi Pars contrahens cum ignorantia gravem patitur injuriam, graviſque damni periculum; ſed hoc contingit in Conjugio cum ignorantia ſervilis conditionis contracto; ergo. Minor propoſitio facilè conſtat. Dominus namque mittere poteſt Servum in remotas regiones, ad quas Uxor vel ob infirmam valetudinem, vel ob periculum ſalutis æternæ, cum habitatio eſſe poſſit inter Infideles, accedere non valeat; quo caſu Conjuges injuriam paterentur, cum ſuo uti jure nequirent.

RESP. D. Thomas ubi ſupra *quæſt.* 52. *art.* 2. *ad* 4. habet -- Quod in tali caſu di„ citur, quod Dominus cogendus eſt, ne „ Servum vendat taliter, quod faciat onera „ Matrimonii graviora, præcipue cum non „ deſit facultas ubicunque Servum ſuum ven„ dendi juſto pretio -- Quoniam verò ſæpe contingit, ut Dominus cogi nequeat, caſus accenſendus eſt inter infortunia implicite prævifa, & in quolibet Conjugio volita; ut ſi in perpetuum ſervitutem alter Conjugum deveniat, ſi toto vitæ tempore ad triremes damnetur, ſi ſubſequatur impotentia, & hujuſmodi, quæ quidem non tollunt veram rationem voluntarii in contrahentibus.

Dominus nequit Servo impedire uſū Matrimonii.

249 OBJIC. V. Favorabilius eſt ſpirituale Conjugium, quo quis ſe Deo per Religioſam Profeſſionem conſecrat, quàm corporale: ſed illud Jure naturæ nullum eſt in Servo contra Domini voluntatem contracto; ergo.

RESP. Diſcrimen inter utrumque Conjugium in aperto eſt. In ſpirituali Conjugio actiones omnes œconomicæ, & civiles, aliàs Jure naturæ Domino debitæ, ſubduntur Religioni; in corporali verò ſolummodo ſe alteri tradit quantùm ad cohabitationem thori, quæ raro contingit; unde Domini jura nequaquam læduntur.

Diſcrimen inter ſpirituale, & corporale Conjugium.

CONTROVERSIA XVI.

AN ERROR SERVITUTIS, JURE ECCLESIASTICO, DIRIMAT IPSO FACTO CONJUGIUM.

DICENDUM, quod error ſervitutis, quamvis Jure naturæ non dirimat Conjugium, ut mox vidimus, illud tamen ipſo facto dirimit, Jure Eccleſiaſtico.

250 PROB. I. Cap. *Ancillam* 32. *q.* 2., ubi ex S. Leone *Epiſt.* 92. *ad Ruſticum Narbonenſem* habetur -- Ancillam a thoro abji„ cere, & uxorem certæ ingenuitatis acci„ pere, non duplicatio Conjugii, ſed pro„ fectus eſt honeſtatis -- Ex Cap. *Non omnis* ibidem -- Mulier juncta viro uxor eſt viri, „ quia nec omnis filius hæres eſt Patris. „ Nuptiarum autem fœdera inter ingenuos „ ſunt legitima, & inter æquales multò „ priùs hoc ipſum Domino conſtituente, „ quàm initium Romani Juris exiteerit. Ita„ que aliud eſt Uxor, aliud Concubina, „ ſicut aliud ancilla, aliud libera -- Et ſermo eſt de ancilla habita ex errore ut libera. Hinc notat Gloſſula ad primum caput: qui ancillam ſic duxit, declaratur non bigamus; & tamen ſi cum ſcientia ſervilis conditionis ancillam duxiſſet, fuiſſet irregularis, Cap. *Si quis viduam* diſt. 34., ubi contrahens cum vidua, vel ancilla irregularitatis pœnâ notatur. Porro S. Leo hujuſce Sanctionis fundamentum deſumit ab æqualitatis jure a Deo inter Conjuges conſtituto, ex quo lex Eccleſiaſtica dirimendi Conjugia celebrata cum errore ſervitutis firmata eſt.

Jus Eccleſiaſticum a divino exemplatum.

251 PROB. II. Cap. *Si quis ingenuus* 29. *q.* 2. -- Si quis ingenuus homo uxorem an„ cillam alterius acceperit, & æſtimat, „ quod ingenua ſit, ſi ipſa fœmina fuerit „ poſtea in ſervitute detecta, ſi eam a ſer„ vitute redimere poteſt, faciat; ſi non po„ teſt, ſi voluerit, aliam accipiat. Si au„ tem ancillam eam ſcierat, & collauda„ verat, prout legitimam eam habeat, ſimi„ liter & mulier ingenua de Servo alterius „ facere debet -- Et ſeq. Cap. -- Si fœmina „ ingenua acceperit Servum, ſciens quod „ Servus eſſet, habeat eum; quia omnes „ unum Patrem habemus in cœlis, una lex „ eſt viro, & fœminæ -- Ergo ſi erat inſcia ſervitutis, non habebit illum in Conjugem. Propterea Cap. *Cujus rei cauſa* ibid. Fortunatus Epiſcopus decrevit, ſeparari Maritum ab Uxore ſua, quam Maritus ipſe de ſervili conditione redemerat, donec controverſia declararetur; probato autem libertatis ſtatu, juſſit Magnus Gregorius reſtitui Viro tanquam legitimo, impoſito præcepto, ne ob motivum ſervitutis eam amplius repellere auderet.

252 PROB. III. Cap. *Propoſuit*, *de Conjugio Servorum* in 6. -- Propoſuit nobis M. „ mulier, quod cum Vir ejus cum ea diu„ tiùs permanſiſſet, notam ei ſervilis con„ ditionis objecit, aſſerens eam ancillam, „ quam liberam eſſe credebat, cum eam du„ xit in uxorem .... Mandamus quatenus „ ſi conſtiteris, quod idem Vir præfatam „ Mulierem, poſtquam illam audivit eſſe an„ cillam, carnaliter cognovit, ipſum, mo„ nitione præmiſſa, compellatis, ut eam „ ſicut Uxorem maritali affectione pertractet. „ Si verò aliter fuerit, & Sententiam divor„ tii proferri contingat, Mulieri pecuniam, „ quam præfatus Viro pro dote conceſſit, re„ ſtitui faciatis --

253 PROB. IV. Cap. *Ad noſtram*, *de Conjugio Servorum* in 6. -- Ad noſtram noveris „ audientiam perveniſſe, quod G. Presbyter „ Cardinalis Apoſtolicæ Sedis Legatus R. „ militem a Muliere quadam propter condi„ tionis

„ tionis ſeparavit errorem; ideoque manda-
„ mus, quatenus ſi conſtiterit, quod miles
„ ignoranter contraxit cum ancilla, ita quod
„ poſtquam intellexit conditionem ipſius nec
„ facto, nec verbo, conſenſerit in eandem,
„ propter quod per Cardinalem eundem ab
„ ejus fuerit conſortio ſeparatus, contrahen-
„ di cum alia liberam ipſi concedas auctori-
„ tate Apoſtolica facultatem --

254 Juri Canonico concinit Jus civile irritans Conjugia celebrata ex errore ſervilis conditionis. Novella 22. *de Nuptiis* cap. 10., & in Authentic. *Coll.* 4. *tit.* 1. *cap.* 11. -- Si

Jus civile cum jure Canonico convenit.

„ verò ab initio putaverit aliquis liberæ jun-
„ gi Perſonæ, illa verò famula poſtea decla-
„ retur exiſtens, non dicimus ſolvi Matri-
„ monium, ſed ab ipſo initio neque Matri-
„ monium fieri ſecundùm priùs a nobis di-
„ ctam cauſam, propter inæqualitatem for-
„ tunæ -- Ad hunc ſenſum intelligendæ ſunt leges Codice *de inceſtis nuptiis*, ubi declaratur, quod non poſſit eſſe Matrimonium inter liberum, & ancillam, inter virum clarum, & mulierem abjectam, quando ſcilicèt ſervilis conditio fuerit ignorata.

Et quidem utrumque Jus eodem momento in eam devenit Sententiam irritandi Conjugium, ignorato ſervilis conditionis ſtatu; videlicet propter inæqualitatem, quæ inter liberum, & ancillam intervenit. Liber enim plenam libertatem, & exercitium ſui alteri tradit; ſecus ancilla. Quoniam verò cohabitatio thori non eſt de eſſentia Matrimonii, poteſt contrahens juri ſuo cedere; hinc fit, quod Eccleſia firmum habet, & ſtatuit Conjugium cum notitia ſervitutis initum.

Inæqualitas fundamentū decernēdi irritum Conjugium.

Placet tamen advertere, locutiones, quibus Jura utuntur hac ſuper re; *Habeat eum. Mandamus. Apoſtolica auctoritate* &c. ſane evincere Decreta illa non eſſe ſimplices declarationes divini, aut naturalis Juris, ſed Juris Pontificii Sanctiones; idcirco impedimentum conditionis ad Jus ſimpliciter Eccleſiaſticum revocari oportet, ſingularibus Decretis, diverſis temporibus firmatum; quandoque enim contingit non adeſſe legem aliquam determinatam, ſed multiplices decretales Sanctiones, quibus contractus, & hujuſmodi regulantur.

SOLVUNTUR ARGUMENTA CONTRARIA.

255 OBJIC. I. Jus poſitivum Juri naturæ, a quo dimanat, conformari debet; ſed Jure naturæ Servitus ignorata non dirimit Conjugium, cum juxta naturale Jus omnes homines ſint æquales: aliàs Servitus eſt Juris Gentium, & poſitivi, ut habetur ex Digeſto veteri *lib.* 1. *tit.* 1. *lege* 4.; ergo neque Eccleſiaſticum Jus poteſt illud dirimere; debet namque Jus naturale, quod eſt fundamentum Juris Gentium, & poſitivi, prævalere.

RESP. Ex D. Th. *in Suppl. quæſt.* 52. *art.* 1. *ad* 2. -- Dicendum, quod nihil pro-
„ hibet, aliquid eſſe contra naturam quan-
„ tùm ad primam intentionem ipſius, quod
„ non eſt contra naturam quantùm ad ſe-
„ cundam intentionem ejus .... Simili-
„ ter autem dico, quod ſervitus eſt con-
„ tra primam intentionem naturæ, ſed non
„ eſt contra ſecundam; quia naturalis ratio
„ ad hoc inclinat, & hoc appetit natura,
„ ut quilibet ſit bonus. Sed ex quo aliquis
„ peccat, natura etiam inclinat, ut ex pec-
„ cato pœnam reportet; & ſic Servitus in
„ pœnam peccati introducta eſt. Nec eſt
„ inconveniens, aliquod naturale per hoc
„ quod eſt contra naturam, hoc modo impe-
„ diri; ſic enim Matrimonium impeditur per
„ impotentiam coeundi, quæ eſt contra natu-
„ ram modo prædicto -- Determinata igitur eſt Servitus ut pœna peccati a Jure poſitivo; quod tamen, ne quis ſine culpa puniretur, ſtatuit, ut ſervilis conditio ignorata ſolvat Conjugium; eſt enim ſpecies pœnæ, quod liber ancillam habeat in uxorem.

Nemo debet pœnam pati ſine culpa.

256 OBJIC. II. Sicut homo naturali pondere intendit ſui conſervationem, ita & conſervationem ſpeciei: ſed Jus poſitivum nullimode ſancire valet, ne quis neceſſaria ad ſui conſervationem aſſumat; ergo nec prohibere poteſt, quod neceſſaria aſſumantur ad ſpeciei conſervationem; ergo Servorum Conjugia proſcribere non valet.

RESP. Argumentum nimis probat. Siquidem non poſſet Eccleſia dirimentia decernere impedimenta. Conſervatio itaque individui ex naturali inclinatione ſubditur regulis poſitivi Juris, ſive in ordine ad ſupernaturalem finem, ob quem ſtatutis diebus abſtinentia præcipitur ab Eccleſia, tum in ordine ad conſervationem naturæ, unde a Medicis pro conditione locorum, & perſonarum ciborum qualitas, & quantitas decernuntur. Idem dicendum eſt de conſervatione ſpeciei, ſervata proportione; potiſſimùm cum inclinatio conſervandi ſpeciem ſit quidem in quolibet individuo, ſed non pro quolibet, cum aliquibus tantummodo conveniat.

Naturalis inclinatio a Jure poſitivo regulatur.

257 OBJIC. III. Ejuſdem rationis eſt error Servi putantis contrahere cum libera, quæ talis non eſt, ac error liberi contrahentis cum Serva, ignorata ſervitutis conditione; ſed Jus Eccleſiaſticum primum Conjugium non dirimit, ut ultro omnes concedunt; ergo neque ſecundum. Unde Jura, quæ afferuntur, non ſtatuunt univerſalem legem, ſed tantummodo Reſolutiones ſunt pro particularibus caſibus.

RESP. Latum intercedit diſcrimen primum inter, & ſecundum errorem. In primo caſu ſervatur æqualitas, quoniam tantundem ab ancilla traditur, quantùm traditur a Servo; uterque enim ſtat ſub lege ſervitutis. In ſecundo verò caſu liber plus tradit, quàm ab ancilla tradatur; proinde injuriam patitur, ob quam Eccleſia Conjugium dirimit. Quare quoties liber nubit cum ancilla ex errore ſervitutis, ſemper adeſt inæqualitas, & injuria, ob quas reparandas Jura, tanquam lex generalis, nullum decernunt hujuſmodi contractum.

Ob inæqualitatem diſſolvitur Conjugium.

258 OBJIC. IV. Matrimonium ſub errore vincibili, vel concomitante, non eſt irritum; ergo neque ſub errore antecedenti. Utrobique enim contrahens, dum hanc eligit, cedit juri ſuo, ac ſi adeſſet ſcientia.

RESP.

RESP. Neg. ant. Etenim qualiſcunque ignorantia tollit voluntarium, vel ſaltem facit actum non voluntarium; adeoque tollit conſenſum directum, & formalem, actualemque animum cedendi juri ſuo. Matrimonium autem, cum graviſſimum onus involvat, petit ex libera, & actuali voluntate procedere, & quod ex animo cedat contrahens juri ſuo; quod ſane cum ignorantia etiam vincibili non verificatur; proindeque non ſufficit negative ſe habere. Hoc caſu non datur conſenſus interpretativus, cum errorem vincere potuerit. Nam ad conſenſum interpretativum, ut ait S. Thomas 1. 2. *quæſt. 6. art.* 3. requiritur, quod quis poſſit, teneatur, & non faciat; impræſentiarum autem quamvis contrahens poſſit errorem devincere, & non faciat, attamen ad id non tenetur; quia non adeſt lex præcipiens Matrimonium contrahendum cum libera. Aliàs conſenſus interpretativus non eſt actualiter a voluntate, ſed operanti ſolummodo imputatur.

Ad Conjugium non ſufficit conſenſus interpretativus.

259 OBJIC. V. Si Conjugium ex errore initum eſſet ipſo facto nullum, Pars utraque abſque Judicis Sententia reſilire poſſet: cum ex contractu nullo nullum ſit vinculum; ſed neutra Pars abſque Judicis Sententia reſilire poteſt, ut ex laudatis Juribus ſatis innoteſcit, in his namque habetur recurſus ad Eccleſiam; ergo.

RESP. Cum Conjugium in facie Eccleſiæ ſit celebratum, diſſolutio ſcandalum gigneret, ſi propria auctoritate fieret; ideo ad illud præcavendum, Eccleſiæ judicium deſideratur. Si tamen nullum ſubeſſet ſcandalum, poſſent contrahentes, propria auctoritate, ſeparari. Deceptor tamen ſi ſubdole ſervilem conditionem occultavit, tenetur, inſtante decepta, denuo contrahere, ut illata reparetur injuria; ſi verò bona fide proceſſerit, non tenetur, niſi alteri irreparabile damnum evenerit.

Quando Judicis ſententia deſideratur.

260 OBJIC. VI. Ejuſdem efficaciæ eſt quoad impediendum Conjugium actualis ſervitus ignorata, ſive perpetuò duratura, ſive brevi relaxanda; in impedimentis ſiquidem eorum coexiſtentia pro tempore ſpectatur, quo contractus celebratur; unde irritum eſt Conjugium Conſanguineorum, ſive impedimentum nullimode auferendum ſit, ſive brevi poſt celebrationem tollendum per diſpenſationem. Atqui Servitus ignorata ab inito contractu brevi tollenda non officit Conjugio; ergo neque ſi perpetuò duratura ſit.

RESP. Supponit Argumentum, Servos quandoque conſequi libertatem; ut cum Dominus Servæ confert dotale inſtrumentum, dotis ſiquidem conſtitutio non ancillæ, ſed liberæ eſt; itidem cum Dominus ducit ancillam, vel Domina Servum, cum æqualitatem velit Conjugium, & Dominus contrahens facit ſibi ſociam uxorem &c. Igitur ſunt, qui propugnant, in utroque caſu, prout in Argumento, nullum fore Conjugium; quia tempore contractus adeſt ſervitus ignorata, quæ ex lege Eccleſiaſtica impedit Matrimonium. Volunt alii, Servitutem mox diſſolvendam non officere Conjugio; quia reputatur, ac ſi non eſſet, nec inconvenientia ab Eccleſia ſpectata locum habent.

Ceterum cum illis ſentiendum eſt, qui
A affirmant, nullum fore Conjugium, ſive ſervilis conditio ignorata ſit perpetua, ſive brevi diſſolvenda; quia pro eo tempore, pro quo intentatur Matrimonium, verum adeſt impedimentum dirimens. Nec momenti eſt, ſervitutem brevi fore diſſolvendam, adeoque libertatem, quæ parùm diſtat, nihil diſtare. Nam hoc non valet in eſſentialibus conſtitutivis rei; ut in aperto eſt.

Servitus ignorata ſive perpetua, ſive mox diſſolvenda impedit Conjugium.

261 OBJIC. VII. Momenta omnia, quibus Eccleſia mota eſt ad irritandum Conjugium ex errore ſervilis conditionis, urgent caſu, quo quis liber contrahat, habens tamen firmam, & deliberatam voluntatem
B tradendi ſe, inſcia Uxore, in perpetuam ſervitutem: ſtat enim inæqualitas ſtatus, & cohabitationis thori, ſtat injuria, ſtat involuntarium &c., ſed dubio-procul non irritatur hujuſmodi Conjugium; ergo ſi Servitus in voto non dirimit, neque dirimere debet Servitus in re.

RESP. Si utrumque Conjugium ſecundùm ſe ſpectetur, utique, cum eadem ſint inconvenientia, vel utrumque nullum, vel utrumque validum eſſe deberet; ſi verò utrumque conſideretur ſecundùm Juris diſpoſitionem, cum hæc non ſit utrobique eadem, diverſimode loquendum eſt. De Ser-
C vitute ſolummodo excogitata nihil Jura decernunt; bene verò de reali. Cum hæc facilliùs in praxi occurrere poſſit, & naturali inclinationi repugnare videatur, ut quis ſe velit tradere in Servum, poſtquam alteri ſe tradidit in Conjugem; ideo de primo diſpoſuit Eccleſia, ſecus de ſecundo.

De ſervitute in voto nil diſpoſuit Eccleſia.

Poſſe, celebrato Conjugio, Virum ſe tradere in Servum ſine Uxoria licentia, docet S. Thomas *in Suppl. quæſt.* 52. *art.* 3. quia — Vir ſubditur Uxori ſolùm in his, „ quæ ad actum naturæ pertinent, in quibus „ ſunt æquales, ad quem ſervitutis ſubjectio „ ſe non extendit; & ideo Vir, nolente
D „ Uxore, poteſt ſe alteri in Servum dare, „ Non tamen ex hoc Matrimonium diſſolvetur; quia nullum impedimentum Matri- „ monio ſuperveniens poteſt diſſolvere ipſum — Non idem tamen de Uxore dicendum eſt, quæ non ſolùm Viro ſubditur quoad actum naturæ, ſed etiam in aliis œconomicis actionibus.

CONTROVERSIA XVII.

E

AN CONSENSUS CLANDESTINUS ANTE TRIDENTINUM FUERIT SUFFICIENS AD VALIDUM MATRIMONIUM.

262 IDem eſt inquirere, an conſenſus clandeſtinus ſufficiat ad validum Matrimonium, & an Matrimonium clandeſtinum validum ſit; conſenſus namque conſtituit Conjugium. Porro illud clandeſtine factum dicitur, quod ſit ſecretò, & ſine Arbitris; ex quo verò Matrimonium non ſit in facie Eccleſiæ, clandeſtinum nuncupatur. Totiea clandeſtinum dicitur Matrimonium, quot publicæ præ-

Clandeſtini Conjugii triplex differentia.

prætermittuntur manifeſtationes ab Eccleſia exquiſitæ; & iſtæ ad tres reducuntur, teſtificationis nempe, promulgationis, & velationis. Clandeſtinum eſt Conjugium, defectu teſtificationis, quando deeſt Parochi, & Teſtium præſentia; defectu promulgationis, quando præſcriptæ denunciationes prætermiſſæ fuere; defectu velationis, quando benedictiones omittuntur. Quod propriè clandeſtinum Conjugium conſtituit, atque nominat, eſt defectus teſtificationis.

DICENDUM, Conjugium clandeſtinum ante Tridentinam Synodum fuiſſe validum.

263 PROB. I. Ex Tridentino *Seſſ. 24. cap. 1. de Reformat. Matrimonii* ubi ſic legitur — Tametſi dubitandum non eſt, clande-„ ſtina Matrimonia, libero contrahentium „ conſenſu facta, rata, & vera eſſe Ma-„ trimonia, quandiu Eccleſia ea irrita non „ fecit; & proinde jure damnandi ſunt illi, „ ut eos S. Synodus anathemate damnat, qui „ ea vera, ac rata eſſe negant — Atqui Eccleſia ante Tridentinum nullibi hujuſmodi Conjugia irrita fecit; nullum quippe extat vel Apoſtolicæ Sedis, vel Œcumenici Concilii Decretum ea irritans; ergo.

Clandeſtina Conjugia olì valida.

264 PROB. II. ex ratione adoptata a Sacris Canonibus, quos in præcedentibus ſæpenumero attulimus. Quoties eſſentialia conſtitutiva alicujus contractus adinveniuntur, toties contractus & jure, & meritò validus cenſendus eſt: ſed eſſentialia conſtitutiva contractus conjugalis ſunt contrahentes, eorumque liber conſenſus, qui utique in clandeſtinis Conjugiis adfuiſſe ſupponitur; ergo hæc indubie valida erant. Vidimus namque, potiſſimùm *Contr. III.*; ubi de valore nuptiarum filiorum, deficiente Parentum conſenſu, quod Sacri Canones pro validitate Matrimonii non aliud exigebant, quàm mutuum contrahentium conſenſum.

265 PROB. III. Inter abſurda, quæ ex clandeſtinis Nuptiis ſuboriebantur, illud maximi momenti erat, quod deperditi homines poſt primam clanculò acceptam Uxorem, ad alias tranſibant Nuptias; ſed habemus ex Canonibus Cap. *Ex parte, de Sponſ., & Matrim.*, Cap. *Ex litteris, de Divortio*, Cap. *Dixit* 32. *q.* 1. Romanos Pontifices in præcitato caſu Viros illos coegiſſe ad priorem redire, irritas declarando ſubſequentes Nuptias; ergo ſentiebant, clandeſtina Conjugia fore valida. Et aptè quidem; non enim abſurda oriebantur ex natura contractus, ſed ex pravo hominum affectu, ut plerumque evenire ſolet.

Abſurda ex Conjugio clandeſtino.

266 PROB. IV. Sacramenta, ut alibi vidimus, tribus conficiuntur, materiâ, ſcilicet, formâ, atque Miniſtri intentione: ſed in Matrimonio clandeſtino nil ex his deſideratur, cum Miniſtri ſint contrahentes, & per conſenſum materiam, & formam mutuo exhibeant; ergo. Argumentum habes ex D. Thoma *in Suppl. quæſt.* 45. *art.* 5. — „ Ubicumque eſt debita materia, & debita „ forma Sacramenti, ibi eſt Sacramentum; „ ſed in occulto Matrimonio ſervatur debita „ materia, quæ ibi ſunt legitimæ perſonæ ad „ contrahendum, & debita forma, quia ibi „ ſunt verba de præſenti conſenſum exprimentia; ergo eſt ibi verum Matrimonium —

In clandeſtino nil deſideratur ad valorem.

267 PROB. V. ex eodem Angelico; qui ſcribens ante Tridentini Sanctionem rem plane probat — Sicut in aliis Sacramentis „ quædam ſunt de eſſentia Sacramenti, qui-„ bus omiſſis, non eſt Sacramentum: quædam „ autem ad ſolemnitatem Sacramenti perti-„ nent, quibus omiſſis, verum perficitur Sa-„ cramentum, quamvis peccet, qui omittit; „ Ita etiam conſenſus expreſſus per verba de „ præſenti inter perſonas legitimas ad con-„ trahendum Matrimonium facit; quia hæc „ duo ſunt de eſſentia Sacramenti; alia au-„ tem omnia ſunt de ſolemnitate Sacramen-„ ti, quia ad hoc adhibentur, ut Matrimo-„ nium convenientiùs fiat: unde ſi omittan-„ tur, verum eſt Matrimonium, quamvis „ peccent, niſi per aliquam legitimam cau-„ ſam excuſentur — Quid clariùs?

Conſenſus de eſſentia conjugii.

SOLVUNTUR OBJECTIONES.

268 OBJIC. I. Hormiſdas in ſuo Decreto relato 30. q. 5. execratus Nuptias ſine benedictione celebratas — Nullus „ Fidelis cujuſcumque conditionis ſit, oc-„ culte Nuptias faciat, ſed benedictione ac-„ cepta a Sacerdote publice nubat in Do-„ mino — Sed Nuptiæ clandeſtinæ non ſunt a Sacerdote benedictæ; ergo.

RESP. Argumentum evincit, quovis tempore clandeſtina Conjugia fuiſſe prohibita. Hoc ipſum fatetur Tridentinum Concilium ſubjungens — Nihilominus Sancta Dei „ Eccleſia illa ſemper deteſtata eſt, & pro-„ hibuit — Et ſane Synodus Forojulienſis an. 791. celebrata decrevit, ut nemini liceret furtim raptimque contrahere. Concilium Londinenſe an. 1175. *Can.* 18. clandeſtina Matrimonia prohibuit. Lateranenſe IV. an. 1215. *Can.* 51. eadem vetavit. Salmurenſe an. 1253. *Can.* 27. idem ſenſit. Arelatenſe ſub Florentio Archipræſule an. 1260. *Can.* 4. excommunicationis pœnâ contrahentes mulctavit. Bituricenſe an. 1286. *Can.* 2. non ſolùm excommunicatione percellit clandeſtinè contrahentes, ſed etiam cooperatores, & ſcienter præſentes; idemque decernit ſub eadem pœna Concilium Compendii Rhemenſis Provinciæ an. 1303. celebratum. An. 1310. Colonienſe a præcitatis non diſcrepat. Londinenſe aliud circa annum 1342. *Can.* 11. ferit anathemate clam nubentes. Andegavenſe an. 1448. *Can.* 18. Fidelium communione privat hujuſmodi Conjugia celebrantes, & etiam procurantes; hique eâdem pœnâ plectuntur a Toletano an. 1473. *Can.* 17.

Clandeſtina Conjugia ſemper prohibita fuerunt.

Nullum tamen afferri momentum poteſt ſive ex Conciliis, ſive ex Pontificibus, quibus ante Tridentinum irrita fuerint clandeſtina Matrimonia. Hocque plane fit ex tot renovatis Decretis; Sacra enim Eccleſiæ Decreta non verebantur infringere pravi homines; ſi verò nullæ fuiſſent hujuſmodi Nuptiæ, certò Eccleſiæ Sanctiones fuiſſent violatæ, reclamantibus Conſanguineis, ne hæreditaria jura ad illegitimos devolverentur.

Quare

Quare meritò execravit Hormiſdas Nuptias clam celebratas, utpote illicitas; eas tamen irritas non affirmavit.

269 OBJIC. II. Contractus omnimode prohibitus, nullus meritò cenſendus eſt: quod enim aliquando valet, non eſt penitus interdictum; ſed Conjugium clam celebratum omnimode prohibitum fuit ab Innocentio III. Cap. 3. *de Clandeſt. Deſponſ.* — „ Prædeceſſorum Noſtrorum veſtigiis inhærendo, clandeſtina Conjugia penitus inhibemus; prohibentes etiam ne quis Sacerdos talibus intereſſe præſumat — ergo.

RESP. Quod penitus inhibetur, abſolute, & efficaci voluntate vetatur. Ceterum ſi nil aliud addatur in prohibitione, nequaquam intelligitur nullitas actus. Conjugium clandeſtinum utique penitus fuit interdictum, & ideo abſolute, & efficaciter vetitum; non tamen unquam fuit ante Tridentinum Concilium irritum, & nullum declaratum.

270 OBJIC. III. Conjugia, quæ ut fornicationes, & adulteria habentur, irrita ſunt, & nulla: ſed Evariſtus Cap. *Aliter* 30. q. 5. aſſerit, prædicta Conjugia clandeſtina eſſe adulteria, & fornicationes; ergo.

Conjugia clandeſtina quomodo vocentur adulteria.

RESP. Evariſtus conjugale commercium in clandeſtino Matrimonio nuncupat adulterium, ſive quia plerumque clam contrahentes concupiſcentiæ affectu moventur, ſive quia adulteria inde proveniunt, nam prioris Conjugii pertæſi tranſeunt ad alias Nuptias, quæ indubie adulterinæ ſunt. Hanc eſſe Pontificis mentem clare evincitur ex Concilio Colonienſi ſub Paulo III. congregato, ubi *part.* 7. *cap.* 43. habetur — „ Optandom, ut Canon Evariſti Pontificis, „ Concilio Generali renovetur, tollanturque illa clandeſtina Matrimonia, quæ invitis Parentibus, ac Propinquis, Veneris „ potius, quàm Dei causâ contrahuntur..... „ Interea verò, donec Eccleſia de hoc proſpiciat, ſi non irrita, prohibita ſaltem „ ſint —

271 OBJIC. IV. Non minoris efficaciæ dicendæ ſunt Leges Civiles, quàm Canonicæ. ſed illæ irritum reddebant Conjugium clandeſtinum, ut jam vidimus *Controv. IV. num.* 61. agentes de Filiorum Connubiis contractis, invitis Parentibus; ergo etiam iſtæ.

RESP. Jam demonſtratum eſt, Leges Civiles quædam irritaſſe Connubia quoad effectus civiles hæreditatis bonorum, & hujuſmodi; quod ſi quid aliud intendebant, dirigendæ erant ad regulas Sacrorum Canonum.

272 Notandum eſt pro coronide præſentis Controverſiæ, quod quamvis clandeſtina Conjugia ſub reatu pœnæ æternæ eſſent vetita, nihilominus, ut affirmat S. Thomas ſupra laudatus, aliquando juſta adeſſe potuit cauſa excuſans Contrahentes a crimine. Porro cauſa reputari poterat ſufficiens, cum Minor clam contrahebat præſcius; quòd vel Nuptiæ interdicerentur, vel proponerentur indecoræ, aliàs ipſe laudabiles eligebat. Item cum jamjam moriturus ad legitimandam prolem quis ducebat Concubinam. Demum cum in Urbis excidio, clam contrahebat quis Conjugium, ſciens ſe inde incolumem evaſurum. Hæc apud Sylvium.

Ob juſtam cauſam aliquando excuſabantur a crimine.

CONTROVERSIA XVIII.

AN CONSENSUS CLANDESTINUS SUFFICIAT POST TRIDENTINUM AD VALIDUM MATRIMONIUM.

273 TRidentini Patres ſequens edidere Decretum *Seſt.* 24. *cap.* 1. *de Matrimonio* — Qui aliter „ quàm præſente Parocho, vel „ alio Sacerdote de ipſius Parochi, ſeu Ordinarii licentia, & duobus, vel tribus Teſtibus Matrimonium contrahere attentabunt, eos Sancta Synodus ad ſic contrahendum omnino inhabiles reddit, & hujuſmodi contractus irritos, & nullos eſſe „ decernit, prout eos in præſenti Decreto „ irritos facit, & annullat — Hoc Decreto, ut in aperto eſt, declarantur irrita clandeſtina Matrimonia.

Mirum eſt, quot adversùs Decretum hujuſmodi criminoſe evomant Novatores, contendentes, haud eſſe e re Eccleſiaſtica irritare Conjugia aliàs valida. Verùm cum ſuſe ſuperiùs *Diſp. V. Contr. I.* demonſtratum ſit adeſſe in Eccleſia poteſtatem conſtituendi impedimenta dirimentia Conjugium, non eſt opus exactum impræſentiarum ſuſcipere hujus veritatis examen. Ne tamen abs re Controverſiam inſtituiſſe videamur, eam ſat eſt enucleare. Itaque

DICENDUM, conſenſum clandeſtinum poſt Tridentinum non ſufficere ad validum Matrimonium; adeoque potuiſſe Eccleſiam illud irritare.

PROBATUR EX NONNULLIS GENERALIBUS PRINCIPIIS.

274 PROB. I. In iis, quæ ad Fidem, & ad mores, ſpectant, Eccleſia, quæ eſt columna veritatis, quamque audire præcepit Chriſtus, nequaquam errare poteſt: ſed Tridentina Synodus, ubi Decretum illud condidit ad mores pertinens, Univerſalis Eccleſiæ prærogativâ & jure, & meritò gaudebat; ergo errare non potuit, potiſſimùm accedente Pontificis confirmatione. Porro ſi non potuit errare, jam plane ſit, vere irrita eſſe clandeſtina Conjugia.

Eccleſia errare nequit.

275 PROB. II. Non major requiritur poteſtas ad decernendum impedimentum clandeſtini Conjugii, quàm ad reliqua conſtituenda impedimenta: cum utrobique perſonæ reddantur inhabiles, contractus irritetur, nullumque efficiatur Sacramentum; ſed ab initio legis gratiæ Eccleſia donata fuit hac poteſtate conſtituendi reliqua impedimenta dirimentia Matrimonium, nullis tunc temporis refragantibus, niſi poſtmodum Hæreticis; ergo jure potuit inter impedimenta di-

Jus in Eccleſia conſtituendi impedimenta.

rimeotia etiam clandeſtinum conſenſum annumerare.

276 PROB. III. Æqualis ſaltem auctoritatis eſt Eccleſia circa Matrimonia, ac ſit civilis Magiſtratus: atqui per Novatores Magiſtratus civilis rite, & valide, filiorum Conjugia ſine Parentum conſenſu irritavit; ergo etiam Eccleſia, quæ publice celebrata non ſunt, nulla facere poteſt. Et ſane ſi illud potuit Magiſtratus, quia filii ſunt partes Reipublicæ, cur idem non poterit Eccleſia, cum Fideles ſint ejuſdem filii?

Poteſtas civilis non major Eccleſiaſticâ.

277 PROB. IV. Sicut per Etherodoxos non habet Eccleſia poteſtatem ſupra jus ſupernaturale, ut illud immutet, ita nec Eccleſia, nec Magiſtratus civilis ſupra jus naturale: ſed hoc non obſtante civilis Magiſtratus irritavit Minorum contractus ſine Curatorum placito celebratos, & Eccleſia irritas fecit Simoniacas beneficiorum commutationes, Cap. *Cum olim*, Cap. *Quæſitum, de rerum permutatione*; ergo etſi Conjugium in Lege nova ad jus naturale, & ſupernaturale ſpectet, poterit Eccleſia Clandeſtinas Nuptias nullas efficere, abſque eo quod ſive naturale, ſive ſupernaturale jus lædatur.

Poteſtas Eccleſiæ in jus naturale.

278 PROB. V. Sicut Jure gentium e civili Republica eſt modum ſancire ſive circa dotes, ſive circa hæreditates in Conjugiis: bonum ſiquidem politicum ad civile pertinet Forum; ſic Jure divino ſpectat ad Eccleſiam dirigere Conjugia, ut ad Ordinem ſacrum elevata. Sed poteſt civilis Reſpublica, ultro fatentibus Novatoribus, diſponere de dotibus, & hæreditatibus, haſque irritas reddere, ſi in ejuſdem damnum cedere cenſeantur; ergo poterit itidem Eccleſia diſponere de valore Conjugii, modum ea celebrandi perſcribendo, ſi in bonum Fidelium, Sacramentique venerationem cedere opportune judicaverit.

Bono Fidelium conſulere debet Eccleſia.

PROBATUR EX MOMENTIS IN CONCILIO TRIDENTINO PERPENSIS.

PLura momenta in Tridentinis congreſſibus hac ſuper re in favorem Eccleſiæ producta fuere. Nos eadem impræſentiarum breviter percurremus. Igitur

279 PROB. VI. Potuit Eccleſia rite dirimere Conjugia jam valide contracta inter Infidelem, & Fidelem, in favorem ſuſceptæ Fidei, ex collata a Deo, atque ab Apoſtolo Paulo manifeſtata poteſtate; ergo fortiori titulo in favorem Sacramentorum, animarumque utilitatem poterit impedimenta apponere, ne valida habeantur Conjugia.

280 PROB. VII. Non minùs Pœnitentia Sacramentum eſt, ac Matrimonium: ſed Eccleſia potuit irritam facere, & fecit abſolutionem, quæ a Sacerdote impertitur, qui non ſit Pœnitentis Paſtor; ergo.

281 PROB. VIII. Priuſquam Conjugium in Sacramentum elevaretur, e poteſtate Reipublicæ erat, opportuna ad ipſum ſpectantia diſponere: ſed abs re diceretur, quod elevatio in Sacramentum talem poteſtatem minuerit, abſtuleritve; ergo.

282 PROB. IX. Eccleſia poteſt abſolute reddere inhabiles perſonas ad quomodocunque contrahendum, ut videre eſt in aliis impedimentis, quæ Juris Eccleſiaſtici ſunt, puta, in impedimento voti ſolemnis, quo ſtante nullimode valet Conjugium; ergo multo magis poterit decernere inhabiles ad contrahendum determinato modo, ut impræſentiarum. Etenim perſonas reddit inhabiles non ad contrahendum, ſed ſolummodo ad contrahendum hoc modo, nempe, clandeſtine.

283 PROB. X. Poteſt Eccleſia conjugale vinculum, quod in Matrimonio rato invenire eſt, per ſolemnem Religioſam Profeſſionem diſſolvere; ergo potiori jure impedire poterit, ne vinculum conſurgat, apponendo impedimentum, ne illud reſultet.

284 PROB. XI. Sicut homo ut animal politicum, & ſociabile ſubditur politicæ poteſtati in ordine ad bonum publicum, ita ut Fidelis Eccleſiaſticæ ſubordinatur poteſtati, in ordine ad bonum ſpirituale: ſed ex primo apte colligitur poteſtas in Republica circa civiles Subditorum contractus; ergo ex ſecundo itidem colligi valet poteſtas circa Sacramenta; ergo etiam circa Matrimonia.

285 Hæc potiſſimùm momenta in Conciliaribus congreſſibus perpenſa fuere a Patribus, quæ licèt ejuſdem ponderis non omnia habeantur, poteſtatem nihilominus ſatis innuunt in Eccleſia pro irritandis clandeſtinis Conjugiis.

Æquitatis, immo neceſſitatis, motiva irritandi clandeſtina Conjugia in laudato Tridentino Conventu ea præcipue fuerunt, quæ Cardinalis Lotharingus expendit. Primò diſſidia, & rixæ, quæ inter Parentes excitabantur ex iis clandeſtinis Nuptiis, & diſſolvebant benevolentiam, animorumque unionem, quæ ex Matrimonio intendebantur. Secundum motivum fuit violatio conjugalis fidei; cum ſæpe dimitterentur Uxores clandeſtine aſſumptæ, aliæque publice ducerentur; cum enim prioris contractus nullus adeſſet Teſtis, a fœdifrago denegabantur Nuptiæ, quæ in occulto fuerant contractæ. Accedit damnum innocentis prolis, quæ ſæpenumero ut adulterina rejiciebatur, & ex legitimo commercio nata erat. Injuria quoque Sacramenti; cum gravi crimine ſordeſceret anima vetitum contrahendo Conjugium, quod aliàs Sacramentalem gratiam cauſaret. Expenſa itidem fuere civilia incommoda ex clandeſtinis obvenientia. Quibus permoti Patres, poſtquam diu, multumque concertatum eſt, devenere tandem ad Decretum efformandum, quo irrita haberentur clandeſtina Matrimonia.

CONTRARIA ARGUMENTA DISSOLVUNTUR.

286 OBJIC. I. Eccleſia nequit naturæ Jura invertere: ſed Conjugium Jure naturæ, ſolo interveniente clandeſtino conſenſu, validum eſt; ergo Eccleſia illud irritare non valet.

RESP.

Clandeſtinus conſenſus non eſt legitimus.

RESP. Quandiu legitimus perſeverat conſenſus, toties validum eſt Jure naturæ Conjugium; ſecus ſi illegitimus evadat. Porro clandeſtinus conſenſus poteſtate Eccleſiæ inſufficiens effectus eſt; cum hujuſmodi perſonas inhabiles ad clandeſtine contrahendum reddiderit; quo pacto civilis poteſtas prodigos voluit inhabiles ad civiles contractus, tametſi quilibet naturali Jure ſit bonorum ſuorum dominus.

287 OBJIC. II. Materiam Sacramentorum valori accommodam immutare nequit Eccleſia: atqui clandeſtinus conſenſus ad tempora uſque Tridentini fuit materia valori Matrimonii accommoda; ergo.

Sacramentorum materia invariabilis.

RESP. Materia apta pro Sacramento Conjugii eſt conſenſus legitimus contrahentium, nec Eccleſia materiam hanc immutare valet; ſicut materia apta pro Euchariſtiæ Sacramento eſt vinum de vite, quam Eccleſia nequit variare. Quia tamen ipſa poteſtatem habet efficiendi, ut hujuſmodi contractus legitimus non ſit; meritò efficere poteſt, ut Conjugium hoc contractu celebratum irritum ſit. Et ſicut, quia, hominum induſtriâ, poteſt contingere, ut hoc vinum, per diſtilationem, vini naturam amittat: & conſecratio in tali liquore nulla foret, quin diceretur hominum arte immutatam Euchariſtiæ materiam; ita legitimus conſenſus eſt materia pro Conjugio a Deo inſtituta, ſecus conſenſus, qui revera legitimus non eſt.

288 OBJIC. III. Extrinſeca ſolemnitas in civilibus contractibus pro Foro externo requiſita, ſi non apponatur, non eos irritos facit: atqui ſolemnitas a Sancta Synodo decreta, eſt extrinſeca, & pro Eccleſiæ Foro; ergo ejuſdem defectus non efficit nullum Conjugium in Foro conſcientiæ.

Solemnitas a Synodo requiſita eſſentialis.

RESP. Apud Theologos prima propoſitio graves patitur difficultates; veruntamen quidquid hac ſuper re dicatur, falsò aſſeritur, ſolemnitatem a Tridentino requiſitam extrinſecam eſſe, atque ſolummodo pro Foro Eccleſiæ. Eſt enim forma conſtitutiva, atque intrinſeca; cum, eâ deficiente, revera coram Deo perſonæ inhabiles ſint ad contrahendum; Eccleſia ſiquidem ea Sanctione ad Forum conſcientiæ primò reſpexit. Aliàs natura Conjugii exigit, quod prædictæ ſolemnitatis defectus irritet Conjugium non tantùm in externo, quàm in Foro interno; etenim Matrimonium cum ſit eſſentialiter indiſſolubile, abſonum eſt, quod, remanente interiori vinculo, exteriùs diſſolvatur.

289 OBJIC. IV. Eccleſia adversùs finem Conjugii a divina ordinatione inſtitutum nequaquam valet diſponere: ſed irritando clandeſtina Conjugia ſibi jus arrogat adversùs finem a Deo inſtitutum; ergo. Minor in aperto eſt. Duplex namque eſt finis Conjugii; prolis nempe procreatio, *Gen.* 2., & concupiſcentiæ tranquillitas, 1. *ad Corinth.* 7. Porro finis hujuſmodi humanæ infirmitati apprime opportunus eſt, qui tamen irritando clandeſtinas Nuptias vel tollitur, vel ſaltem graviter læditur. Nam cum aliàs potuiſſent Juvenes per occulta Conjugia ſibi conſulere, coguntur diu uri, ut Nuptias ſolemniter celebratas expectent, quæ plerunque ad plures annos protrahuntur.

RESP. Eccleſia contra finem Conjugii, etiam ſecundarium, nihil intentavit, ſed rectam illius ordinavit aſſecutionem. Plerunque qui clam contrahere volunt, non quidem ſincero animo leniendi concupiſcentiam moventur, ſed ex inordinatis animi motibus, quibus expletis, naviſque exurgentibus, aliò ſe convertunt, graviſſimâ prioris Uxoris injuriâ. Quapropter ad hanc effrænem coercendam libidinem neceſſe fuit, certam nubendi regulam decernere. Hæc autem nullam præſefert difficultatem, cum obvie occurrat; de facili namque Parochus, & Teſtes adiri poſſunt. Quod ſi quandoque rerum circumſtantiæ aliquam temporis moram involvant, cupienti nubere præſto erunt divina auxilia ad incontinentiæ diſcrimen evitandum.

Nubendi regula laudabilis.

290 OBJIC. V. Eccleſia Fideles privare nequit Jure libertatis a Chriſto conceſſæ ad nubendum: ſed hanc libertatem tollit irritatio clandeſtini Conjugii; ergo.

RESP. A Jure divino conceſſa eſt libertas nubendi in Domino; hoc autem poſtulat tum perſonas habiles, tum legitimum conſenſum, tum ſubordinationem ad leges eorum, qui Dei vices gerunt. Hæc nullimode adinveniuntur in clandeſtinis Conjugiis; propterea non ſunt juxta libertatem a Chriſto Fidelibus conceſſam.

Libertas nubendi ſubordinata legi.

291 OBJIC. VI. Eccleſia immutare nequit ſignificationem Conjugio intrinſecam, quæ in eo ſita eſt, ut referat unionem Chriſti cum anima per charitatem, & Verbi cum humanitate per ejus aſſumptionem; ſed irritatio Conjugii clandeſtini utramque deſtruit ſignificationem: cum ſive una, ſive altera unio abſoluta fuerit ſolo conſenſu animæ, & Chriſti, ſicut & activa Verbi aſſumptione, & paſſiva humanitatis; ergo.

RESP. Significatio nullatenus eſt imminuta. In publicis namque Nuptiis integra omnino perſeverat, fortiùſque eluceſcit, nec non major habetur de legitimo contractu certitudo, quoties juxta Eccleſiæ regulas celebretur Sacramentum. Nec Verbum divinum ita clanculo humanitatem aſſumpſit, ut Angelorum miniſterium non intervenerit, ſive annunciando adventum, ſive nativitatem cantibus celebrando; unde etiam Paſtoribus veritas deſponſationis Verbi cum humanitate fuit evulgata. Deſponſatio ſimiliter interior animæ ad Chriſtum teſtes habet Angelos, non quidem eſſentialiter, ſed ad ſolemnitatem. Bene itaque ſubſiſtet ſignificatio in Conjugio, etſi Eccleſia ſolemnitatem exigat eſſentialiter.

Significatio in Conjugia non evertitur.

292 OBJIC. VII. Fidei articuli longa quavis temporis ſucceſſione nuſquam mutationem ſubeunt: ſed ultra quindecim Secula de Fide creditum eſt, Matrimonium inter Fideles rite celebratum eſſe Sacramentum, etiamſi nulla alia præter mutuum conſenſum adeſſet ſolemnitas; ergo iſte Fidei Canon irritari non potuit, itaut nunc credendum ſit, Matrimonium duos inter Fideles initum clandeſtine non eſſe Sacramentum.

RESP. Articulus Fidei hac ſuper re in eo verſatur, quod Conjugium a contrahentibus Fidelibus celebratum rationem habeat

De fide eſt Conjugium inter Fideles eſſe Sacramentum.

Sacramenti ; hoc quovis tempore, & uſque ad conſummationem Seculi abſque ulla mutatione verum erit. Attamen Conjugium rite neutiquam celebratur, niſi interveniat legitimus conſenſus ; qui talis utique non eſt, quando eſſentialis forma ab Eccleſia inſtituta non ſervatur. Ante Tridentinum Conjugium clandeſtinum fuit Sacramentum, non quia clandeſtinum, ſed quia legitime celebratum : conſenſus namque clam appoſitus legitimus cenſebatur ; impræſentiarum verò, cum invalidus reputetur, ſub ipſo non ſtat ratio Sacramenti.

293 OBJIC. VIII. Sicut ubique terrarum una eſt Eccleſia, ita ubique eadem ſunt Sacramenta, & eſſentialis eorundem forma : & ſicut non eſt in poteſtate hominum efficere, quod Eccleſia ubique non ſit una, ita nulla eſt humana poteſtas, quæ efficere poſſit, quod ubique eadem non ſint Sacramenta ; ſed conſenſus clandeſtinus pluribus in locis, puta apud Polonos, Germanos, aliaſque Nationes, pro legitimo Conjugio rite deſervit ; ergo etiam ubique.

Conjugium ubique unum eſt.

RESP. Quamvis hoc Argumentum fucum faciat Acatholicis, nihilominus cum æquivocatione laboret, nullius eſt momenti. Identitas Sacramenti Conjugii ubique una eſt, eademque ; hæc quippe innititur identitati legitimi conſenſus contrahentium ; non enim ex quocunque conſenſu habetur. Ubi Tridentinum adoptatum eſt, clandeſtinus conſenſus non eſt legitimus : ubi verò non eſt publicatum, aut non receptum, legitimus cenſetur, atque ut legitimus ab Eccleſia toleratur ; quare cum ubique apud Fideles aliqua detur forma præſtandi legitimum conſenſum, ubique itidem ſervatur identitas Sacramenti. Dicimus apud Fideles. Nam ſi ſermo habeatur de Infidelibus ſub Principum Chriſtianorum Ditione exiſtentibus legitimum eſt Conjugium initum, non ſervata Tridentini Sanctione ; Lex ſiquidem Eccleſiaſtica non niſi baptizatos afficit. Num verò peccent contrahentes abſque Tridentini forma, ubi non eſt promulgatum, vel non receptum, pendet reſolutio ex regulis, quæ traduntur de Legibus.

294 OBJIC. IX. Lex contra bonos mores non obligat, immo in Republica ſive civili, ſive Eccleſiaſtica non datur hac ſuper re poteſtas. Lex irritativa Conjugii clandeſtini eſt contra bonos mores ; ea ſiquidem urgente, quis in gravi vitæ periculo conſtitutus, deficientibus Parocho, & Teſtibus, non poſſet ducere mulierem ad legitimandam prolem, ad conſulendum honori fœminæ, ad ſuccurrendum propriæ ſaluti periclitanti ob inordinatum affectum erga Concubinam ; ergo.

RESP. Argumentum æque ſe habet in omnibus impedimentis dirimentibus. Si quis enim in mortis periculo conſtitutus foret Concubinæ Conſanguineus, quibuſcunque ſive famæ, ſive æternæ ſalutis urgentibus momentis, eam in Uxorem aſſumere non poſſet, etſi Parochum, & Teſtes paratos haberet. Latum igitur intercedit diſcrimen inter Legem pure præceptivam, & irritativam. Prima, ſi ſit Juris humani, pro caſu

Diſcrimen inter legem præceptivã, & irritativã.

neceſſitatis interpretationem patitur ; nam Lex humana, ubi periculum occurrit gravis damni, vel ſalutis, non obligat. Altera verò nuſquam admittit interpretationem ; quia perſonas contrahentes efficit inhabiles ; per Decretum namque annullans inducitur forma ſubſtantialis rei, ſine qua res nequit habere eſſe, & Legislator, ſi conſultus foret, non conſentiret in oppoſitum, niſi vellet vel Jus immutare, vel in eo diſpenſare. Ob allatum diſcrimen licèt ante Tridentinum illicita eſſent clandeſtina Conjugia, utpote prohibita ; attamen in caſu neceſſitatis licita erant, ut vidimus ex D. Thoma. Similiter invincibilis ignorantia Legis excuſabat a crimine. Nunc verò eadem ignorantia, quamvis a peccato immunem reddat, non tamen efficit actum validum ; cum ignorantia non ponat habilitatem demptam a Lege, Cap. 1. *De conceſſione præbendæ* in 6. Exemplum habes in ſolemni Religioſorum Profeſſione emiſſa cum ignorantia invincibili ætatis a Tridentino requiſitæ. Parocho igitur deſiderato, nullum effici poteſt Conjugium ; quia ejus præſentia exigitur ut forma, & hæc ſpecifice, & proprie apponenda eſt, nec ullimode ſuppleri valet.

295 OBJIC. X. Lex, quæ conſcientias adigit ad perplexitates, nec juſta, nec valida cenſenda eſt. Lex irritativa Conjugii clandeſtini eſt hujuſmodi. Siquidem ſæpiſſime contingit, ut homines a loco, ubi Tridentinum promulgatum eſt, ad alium tranſeunt, ubi non eſt receptum, ut in Mercatoribus videre eſt : & non rarò Parochi, & Eccleſiarum Antiſtites ab Hæreticis invaſoribus expulſi fuerunt, ut nullus adſit, qui ſacra peragat ; in hiſce caſibus, ſi quis clandeſtine contraheret, continuis angeretur ſcrupulis, vel cogeretur Nuptias differre, imminente quandoque ſpirituali, & temporali damno, aut etiam cum vitæ periculo, ut ſi quis captivus apud Barbaros oblatam renueret Uxorem. Hæc porro nimiùm catholicam lædunt libertatem.

RESP. Hiſce perplexitatibus, atque gravaminibus ſatis proviſum eſt per Juris regulas, quibus prædicta omnia evaneſcunt. Apud Theologos, Canoniſtas, atque Juriſperitos, ſolemne eſt, Peregrinos, & Incolas teneri Legibus, legitimiſque conſuetudinibus locorum quantùm ad contractus, eorumque requiſitas ſolemnitates. Ratione namque contractus quilibet ſortitur Forum loci, in quo contrahit ; aliàs in contractibus omnia eſſent litibus involuta. Dubitationes igitur, quæ in dictis contractibus emergunt, juxta leges, & locorum conſuetudines reſolvuntur. Hinc Peregrinus, qui aliàs in loco nativitatis non ſubditur Legi Tridentini, nubere volens eo loci, ubi Tridentina Conſtitutio viget, debet coram Parocho, & Teſtibus, Nuptias celebrare, aliter nullum erit Conjugium ; ex adverſo ſi Peregrinus diſcedat a regione, quæ Tridentinam Sanctionem adoptavit, & aliò migret, ubi ipſa nullam vim obtinuit, valide nuberet ſine Parocho, & Teſtibus, dummodo per fraudem illuc non acceſſiſſet, quia urgente Jure communi Eccleſiæ fraus illi non patrocinaretur.

In contractibus conſuetudo loci ſervanda.

Hac

Hac ſuper re nonnulli Doctores referunt declarationem Cardinalium. Invaliditatem Conjugii ob fraudolentam habitationis mutationem approbavit Urbanus VIII. ſuo Brevi ad inſtantiam Archiepiſcopi Colonienſis an. 1627. die 14. Auguſti. Quapropter, ſecluſa fraude, valide contrahunt Chriſtiani Mercatores in Terris Infidelium, abſque Parochu, & Teſtibus, etiamſi incolatum habeant, ubi Tridentina Decreta obſervantur. Idem ſentiendum de captivis apud Gentiles, & de his, qui morantur, ubi non ſunt Parochi, utpote ab Hæreticis ejecti. Quare ex Eccleſiæ Decreto nullum ſequitur Chriſtianæ libertatis gravamen.

296 OBJIC. XI. Ne Lex laqueus ſit animarum, dilucide debet materiam decernere: atqui Conſtitutio Tridentini æquivocam, & ſubobſcuram, relinquit materiam, ubi Parochi præſentiam abſolute requirit; ergo. Oſtenditur minor propoſitio. In eadem Parœcia quandoque plures adſunt Parochi: quandoque contrahentes diverſis ſubduntur Paſtoribus: non rarò unus ex contrahentibus diverſis anni temporibus diverſas inhabitat Parochias: ſunt etiam, qui nullum habent incolatum: & alia hujuſmodi; in hiſce porro caſibus incertum eſt quid agendum; unde illaqueantur conſcientiæ.

Clara Tridentini doctrina ex contextu.

RESP. Tridentinum Decretum tum ex contextu, tum ex conſonantia ad alias regulas abunde innoteſcit.

Ex contextu habemus I., Parochum debere eſſe proprium. Tridentinum namque loquitur de eo, cui competit proclamationes facere, benedicere Nuptias, licentiam impertiri Sacerdoti, ut ipſius vices gerat; quæ ſane ad proprium Parochum ſpectare in aperto eſt. II. Neceſſarium eſſe Parochum domicilii, illum verò originis nequaquam ſufficere. Siquidem nomine Parochi abſolute venit ille, qui eſt contrahentis Paſtor, qui utique ille non eſt, qui baptizavit, ſed ille ſub cujus ſpirituali directione commoratur; ideoque Cap. *Cum nullus, de temp. Ordinan.* volens Jus explicare, ad Sacramentum Ordinis ſuſcipiendum ſufficere Epiſcopum Originis, id expreſſit. III. Ubi in eadem Parochia duo ſunt Paſtores, ex his quilibet deſervire poteſt ad intentum; cum uterque ſit verus Paſtor. Nec alterius licentia expoſcitur; cum par in parem non habeat imperium, Cap. *Cum innotuit, de Electione*. IV. Cum quis æqualiter; vel fere æqualiter duobus in locis habitat, cum utrobique Parocho ſubdatur, quemlibet ex duobus avocare poteſt ad aſſiſtendum Conjugio, Cap. 2. *De Sepultura* in 6. V. Qui in uno loco habet domicilium, & aliò ſe transfert animo ibi commorandi pro majori parte anni, licèt ad priſtinam habitationem ſit reverſurus, ut eſſent Scholares ad Univerſitatem accedentes ſtudiorum causâ, Solicitatores cauſarum in Curia exiſtentes, Mercenarii apud Heros laborantes, & hujuſmodi, poteſt contrahere coram Parocho habitationis. Ad hunc ſiquidem effectum, ſicut ad cetera Sacramenta ſuſcipienda, ſufficienter per habitationem conſtituuntur de grege illius Paſtoris, ut colligere eſt ex Cap. *In noſtra, de Sepulturis*. Diximus *animo ibi commorandi pro majori parte anni*. Si enim ad modicum temporis, puta recreationis gratiâ, quis ad locum aliquem ſe conferat, nequit cum præſentia Parochi loci illius valide inire Matrimonium; quia tunc nec domicilium, aut quaſi domicilium acquirit, adeoque non fit de Parœcia. Alia quidem Sacramenta magis neceſſaria ibi recipere poteſt, ex conceſſione Eugenii IV.

Clara itidem ex conſonantia ad alias regulas.

Ex conſonantia ad alias regulas itidem eluceſcit quæcumque obſcuritas Tridentinæ Sanctionis. Habemus itaque I. Sat eſſe Parochum ſive maris, ſive fœminæ ad legitime contrahendum. Quia ex Cap. *Præterea de Officio Judic. Deleg.*, cui aliqua conceditur juriſdictio, ea conceduntur, ſine quibus juriſdictio nulla foret: ſed juriſdictio v. g. Parocho maris conceſſa nulla foret, ſi eum cum fœmina alterius Parœciæ conjungere nequiret; ergo extendatur oportet etiam ad mulierem, Conjugii enim contractus eſſentialiter eſt inter duos; idcirco Tridentinum in ſingulari, Parochi mentionem facit, quia perinde eſt ſive ſit maris, ſive fœminæ. II. Parochus extra propriam Diœceſim valide, liciteque privato Subditorum ſuorum Conjugio aſſiſtere poteſt. Siquidem etiam in aliena Diœceſi verus eſt eorundem Paſtor; aliàs dum aſſiſtit nullam exercet juriſdictionem, ſed tantummodo partes agit Teſtis præcipui; & ſi quam exerceret juriſdictionem, non eſſet contentioſa, quæ in alieno Territorio reprobatur. Nequit tamen ibidem proclamationes facere, aut Nuptias benedicere; hæc namque ſine ſolemnitate exerceri non valent; & ideo Epiſcopus etiam Ordines conferre nequit in aliena juriſdictione. III. Vagorum Conjugio Parochus quilibet poteſt intereſſe. Cum enim non habeant certum domicilium, ſortiuntur Forum, ubi commorantur, ibique Sacramenta recipere, legeſque obſervare tenentur, & hoc nonnulli propugnant, etiamſi unus ſolummodo ex contrahentibus incerta ſede vagetur, de quo judicent alii. Peccat tamen lethaliter Parochus, qui abſque licentia Diœceſani Epiſcopi, & abſque prævia diligenti inquiſitione de perſonarum idoneitate, vagos conjungit; ſimiliter reus criminis cenſendus eſt, qui ſine prælaudatis conditionibus Conjugio Alienigenarum aſſiſtere audet; ſtat namque identitas rationis, & finis, niſi in caſu, quo illuc adveniſſent ea ætate, qua incapaces erant contrahendi.

297 OBJIC. XII. Non videtur Lex juxta æquitatis lancem conſtituta, quæ gentes circa materiam aliàs oneroſam in gravem moleſtiam inducit; hujuſmodi eſt Tridentini Decretum; tenentur ſiquidem inquirere, num Parochus ſit ſuſpenſus, vel excommunicatus, ſi verum habeat titulum, vel larvatum &c. Contingit namque non rarò, Parochos cenſurâ fore notatos, vel a ſuis Epiſcopis gravari præceptis, quibus a ſuorum munerum exercitio impediuntur; ergo.

RESP. Moleſtia, de qua in argumento, per alias quoque materias divagatur; quapropter ſicut Leges circa alia a Matrimonio ob hoc non ſunt amandandæ, ita nec Lex Tridentini. Circa Parochi qualitates

brevi

brevi calamo ſeqnentia notamus.

Parochus aſſiſtens poteſt eſſe non Sacerdos.

I. Sacerdotium in Parocho ſive ad valide, ſive ad licite contrahendum, non eſt neceſſarium; & idem dictum volumus de Epiſcopo, & Generali Vicario. Ratio eſt, quia Concilium Parochi conditionem exquirit, de Sacerdotio verò altum eſt ſilentium; aliàs apprime noverat, non Sacerdotem Parochiale beneficium obtinere poſſe, cum onere ſuſcipiendi Ordines intra annum. Eſt ſimile in Cap. *Utriuſque ſexus*, ubi Epiſcopus electus, vel Parochus non Sacerdos copiam facit ſubdito confitendi alieno Sacerdoti; & Cap. *Nuper, de Sent. Excommunic.*, Parochus non Sacerdos impertitur abſolutionem ab excommunicatione non reſervata. Et ſane ad mentem Concilii Sacerdotalis dignitas nil deſervit; cum aſſiſtentia ad Matrimonium non ſit adminiſtratio Sacramenti. Et quamvis Sacerdotalem characterem exigat in aſſiſtente per deputationem: *vel alio Sacerdote de licentia* &c. terminus ille *alio* non eſt per ſimilia, ſed per diſſimilia, quod ſæpe contingit, ut videre eſt in duplici Canone ſupralaudato. Cum enim Concilium velit, aſſiſtentem aliqua fulgentem qualitate, iden in non Parocho deputatn vult Sacerdotii conditionem ad ſupplendam Paſtoris qualificationem, quæ aliàs eſt in Parocho non Sacerdote.

Quod ſi dicatur, in materia Sacramentorum opinionem ſequendam eſſe tutiorem. Reſpondetur Tridentini ſilentium in re adeo gravi noſtram tutiſſimam reddere Sententiam; quemadmodum quia in deputato non expreſſit conditionem Confeſſarii, ideo dubio-procul Sacerdos ad Confeſſiones non approbatus deſignari poteſt. Addas velim, Sanctionem Innocentianam de tutiori ſequenda verſari circa materiam, aut formam, vel circa juriſdictionem intra lineam Sacramentalem; porro præſcripta Parochi aſſiſtentia nil horum importat, ſed eſt præciſe velut conditio, ſine qua non eſt legitimus contractus.

Parochus excommunicatus eſt vere Parochus.

II. Ad valorem Matrimonii non requiritur, ut Parochus non ſit excommunicatus denunciatus (de tolerato enim non occurrit difficultas poſt celebrem, & notam Martini V. conſtitutionem) nam quandiu Parochiale retinet beneficium vere Parochus eſt, & valide acta Ordinis peragit, ſicut & cetera, quæ uſum juriſdictionis non involvunt; porro Conjugio aſſiſtere non importat uſum juriſdictionis, aut actum Ordinis, unde fit, Parochum, vel Sacerdotem deputatum, ſi irretiit excommunicatione aſſiſtant contrahentibus, non incurrere irregularitatem; aliunde valet teſtimonium Teſtis excommunicati, ſi non repellatur. Propter hæc eadem momenta propugnant nonnulli, poſſe Parochum censurâ innodatum licentiam impertiri Sacerdoti itidem excommunicato aſſiſtendi; quia dare alteri facultatem, prout in caſu, non cenſetur actus juriſdictionis, ſed ſimplex deputatio, & ſubrogatio alterius. Num verò etiam licite aſſiſtat, alii alia dicunt, & utrinque ſunt Doctores.

Sufficit titulus coloratus, & error communis.

III. Ad valorem Conjugii ſufficit in aſſiſtente titulus coloratus, & error communis, quo verus Parochus credatur, quamvis ſive invalide collatum titulum ſuſceperit, ſive per Judicis Sententiam fuerit privatus, dummodo actu beneficium retineat; quia Eccleſia ad plurima evitanda inconvenientia in his, ſimilibuſque caſibus ſupplet inhabilitatem. Nonnulli contendunt, ſufficere errorem communem, etſi nullus adſit titulus coloratus; verùm requiri hunc titulum verior propugnat Sententia.

Qui præter Parochum, poſſint aſſiſtere.

IV. Præter Parochum poteſt pro tota Diœceſi aſſiſtere Epiſcopus, ejuſve Generalis Vicarius, Capitulum, ſeu Vicarius Capitularis, Sede vacante, cum ipſi jus adminiſtrandi Diœceſim competat, Archiepiſcopus actu viſitans in Diœceſi Suffraganeorum, Cardinales in Eccleſia Titulari, Legati Pontificii in ſuæ Legationis diſtrictu, omnes demum habentes juriſdictionem quaſi Epiſcopalem relate ad ſuos Subditos.

Quæ licentia in Delegato.

V. Ut Sacerdos Parochi vices gerat, haud opus eſt licentia ſcriptis commendata, aut peculiariter ad hunc finem conceſſa. Etenim ſat eſt, generalis conceſſio ad parochialia munia exercenda, ſeu ad miniſtranda Sacramenta. Volunt aliqui licentiam metu, vel dolo, extortam opportunam fore, cum nulla dominii intercedat tranſlatio, ſed ſola teſtificatio qualificata; nec renuunt tacitam licentiam de præſenti, ut ſi Parochus videat Sacerdotem, qui aſſiſtere velit Conjugio, & non prohibeat. Reprobatur tamen tacita per ratihabitionem de futuro; & ſemper requiritur, quod innoteſcat, cum acceptari debeat. Ex quibus comperium quiſque habere poteſt, Tridentinum Decretum non eas involvere anguſtias, quas fingit objectio.

S Y N O P S I S

DE PROCLAMATIONIBUS, ET VELATIONIBUS MATRIMONII.

PRæter Matrimonium clandeſtinum, quod vere, & proprie tale cenſendum eſt, dicitur etiam in lata quadam ſignificatione clandeſtinum Matrimonium, quod abſque Proclamationibus, aut Velationibus celebratur, ut ſupra innuimus *num.* 258. De Matrimonio vere, & proprie clandeſtino in ſuperioribus duabus Controverſiis locuti ſumus; ſupereſt itaque modò ut aliqua ſynoptice prælibemus de reliquis Conjugiis, quæ improprie dicuntur clandeſtine contracta, ſeu de Proclamationibus, & Velationibus Matrimonii. Et primò

DE PROCLAMATIONIBUS.

Proclamationes antiquitus in uſu.

298 PROCLAMATIONES, quæ & denunciationes nominantur, prioribus Eccleſiæ Seculis præmiſſas Conjugio vult Juenius *in ſuo Comment. Hiſt. Dogmatic. q.* 5. *cap.* 2., cum diceret Tertullianus *lib.* 2. *ad Uxorem* — unde ſufficiam ad enarrandam fe-
„ licitatem ejus Matrimonii, quod Eccleſia
„ conciliat, & confirmat oblatio, & obſi-
„ gna-

„ gratum Angeli renunciant, Pater ratò „ habet — Porro Angeli non alii ſunt impræſentiarum ab Epiſcopis, qui in populorum frequentia futurum Matrimonium denunciabant; quod comprobat ex S. Ignatio ad Polycarpum, ubi innuit, Nuptias abſque Epiſcopi arbitrio non fore celebrandas. Diſciplina hujuſmodi optimo ſane conſilio invaluit, ſive ut impedimenta, ſi quæ forent, palam fierent, ſive ut execrarentur Conjugia Fidelium cum Infidelibus.

Proclamationes apud Germanos antiquitus fuerunt in uſu.

Has Proclamationes antiquitùs fuiſſe in uſu apud Germanos dicendum eſt. Contendit namque laudatus Jueninus earum uſum apud Gallos quovis tempore viguiſſe; ſiquidem eas vocant *Ban* a voce *Banna*, quæ in Germania, unde Galli originem traxerunt, publicam denunciationem ſignificat, idemque vocabulum retinuerunt, non ob aliud, ait Jueninus — Niſi quod ſtatim ab eorum „ ſub Clodovæo converſione in eum ſenſum „ ab Eccleſiæ Franciæ Præpoſitis uſurpata „ ſit — adeoque priùs in Germania fieri ſueverunt.

Uſus Proclamationū antiquatus.

De Proclamationibus habemus Canonem 11. Concilii Londinenſis anno 1200. celebrati, ubi prohibetur, ne contrahantur Matrimonia, ſine trina denunciatione publice habita in Eccleſia. Innocentius III. ſolemni Decreto Proclamationes præcepit in Lateranenſi Synodo *Act.* 13., & 24., quod licèt ubique fuerit promulgatum, paulatim tamen quibuſdam in Regionibus, & potiſſimùm in Hiſpania abrogatum fuit. Hujuſmodi tamen abuſus a Tridentino ſublatus eſt *Seſs. 24. cap. 1. de Reform. Matrim.*

Ubi nam fieri debent.

299 Proclamationes fieri debent in Parochia utriuſque Conjugis a proprio Parocho, vel ab alio de ipſius licentia; non tamen eſt neceſſe, ut Sacerdotali charactere ſit inſignitus. Porro Parochia contrahentium illa cenſenda eſt, ubi diuturnam habuerunt habitationem, non illa, ubi recenter commorantur; ſervanda tamen eſt locorum conſuetudo, ſicut & Epiſcoporum mandata. Haberi debent Proclamationes vel tribus continuis Feſtis diebus, ut tribus diebus Pentecoſtes, vel tribus diebus Dominicis, etſi unus, alterve Feſtus dies intercedat. Habita tertia Proclamatione, ſi poſt duos menſes differatur Matrimonium, ex regulis Romani Ritualis repetantur oportet; potuit ſiquidem tunc temporis impedimentum ſuboriri — Si „ verò infra duos menſes poſt factas denun„ ciationes Matrimonium non contrahatur, „ denunciationes repetantur, niſi aliter Epi„ ſcopo videatur —

Abſque Epiſcopi licentia non eſt eo die, quo ultima facta eſt Proclamatio, Conjugium celebrandum, niſi Parochus ea ſuper re Populum prævie admonuerit, vel niſi pridie ad initium Quadrageſimæ, ſeu Adventus facta fuerit.

Proclamationes habendæ dum populi frequentia occurrit.

Proclamationes inter Miſſarum ſolemnia habendæ ſunt, propter majorem Populi frequentiam. Quoniam verò Patrum Tridentini mens eò tendit, ut Populus certior fiat de futuro Conjugio, inde colligunt Auctores nonnulli, eas haberi poſſe etiam in alia Eccleſiaſtica functione, ſi quandoque, magno Populi interventu, feriatis diebus habeatur.

A Ubi ante Matrimonium juſtam ob cauſam præmiſſæ non fuerint, habendæ ſunt ante conſummationem. Sic Tridentinum *laudato loco* — Quod ſi aliquando probabilis fuerit „ ſuſpicio, Matrimonium malitioſe impediri „ poſſe, ſi tot præceſſerint Denunciationes; „ tunc vel una tantùm fiat, vel ſaltem Pa„ rocho, & duobus, vel tribus Teſtibus præ„ ſentibus, Matrimonium celebretur: deinde „ ante illius conſummationem Denunciatio„ nes in Eccleſia fiant, ut ſi aliqua ſubſunt „ impedimenta, faciliùs detegantur, niſi „ Ordinarius ipſe expedire judicaverit, ut „ prædictæ Denunciationes remittantur —

Earum prætermiſſio graviter culpabilis.

300 Prætermiſſio Proclamationum, re B ipſa ſpectata, lethale crimen eſt. Nam ſive Lateranenſe, ſive Tridentinum in re maximi momenti expreſſe præceptivis verbis utuntur; cum grave occurrat periculum nullitatis Conjugii; & gravibus pœnis Parochi mulctantur, prætermiſſis denunciationibus, Conjugio aſſiſtentes, immo in Galliis ex Lingonenſi Synodo an. 1404. celebrata tum contrahentes, tum intereſſentes excommunicantur, & quoad effectus civiles irritæ cenſentur Nuptiæ ex art. 40. Comitiorum Bleſenſium. Sunt, qui volunt, unius Proclamationis omiſſionem eſſe lethaliter culpabilem; quod C alii negant, potiſſimùm cum ob præmiſſam diligentem inquiſitionem, morali certitudine, nullum ſubeſſe impedimentum apparet.

Maritale commercium criminoſum, ſi ſine denunciationibus habeatur.

Maritale commercium, non præmiſſis Proclamationibus, cum præmitti deberent, toties quoties eſt lethaliter peccaminoſum, etſi in aperto foret, nullum ſubeſſe impedimentum; violatur quippe Lex negativa, quæ quovis tempore obligat; ut in ſimili habemus de comedente ſæpe carnes die Veneris. Et ſane lex prohibens actum ob periculum damni ſecuturi, id intendit præcavere, quod plerunque occurrit; adeoque etſi quandoque damnum non habeatur, non officit ejuſdem D univerſalitati. Sunt, qui oppoſitum propugnant, ſtante certitudine nullius impedimenti; verùm hi falſo innituntur principio.

Valet Conjugiū ſine Proclāationibus.

Proclamationum omiſſio nequaquam Conjugium irritat. Non enim Lateranenſe Concilium, aut Tridentinum irritativâ utuntur formulâ, ut hoc poſtremum facit quoad Conjugium ſine Parocho, & Teſtibus celebratum; qua de re a Gerbaſiu declaratio Cardinalium refertur.

Qui diſpenſare poſſunt.

301 Concedit Tridentinum Epiſcopis facultatem diſpenſandi etiam in omnibus Publicationibus. Nomine Epiſcopi venit etiam Generalis ejuſdem Vicarius, niſi expreſſam E habeat exceptionem, quo caſu intelligenda eſſet Declaratio, Sacræ Congregationis Cardinalium relata ab Enriquez *lib.* 11. *cap.* 15. *n.* 5., qua negatur Vicario Generali hujuſmodi poteſtas: De ea tamen declaratione dubitat Leander *Diſp. 7. q. 57.* Præter Epiſcopum, ejuſque Vicarium diſpenſare valent Abbates, vel Priores juriſdictionem quaſi Epiſcopalem habentes; reſpectu namque ſuorum Subditorum ſunt Ordinarii; & aliàs diſpenſatio non eſt actus Ordinis. Contendunt aliqui, Priores Ordinis S. Joannis in Eccleſiis ſibi ſubditis in Hiſpaniis, & Magiſtrum

ſcholæ

ſcholæ Salmantinæ cum Scholaribus in ſua matricula exſcriptis diſpenſare poſſe. Illud indubium eſt, eos, qui diſpenſare valent, poſſe itidem ſuam auctoritatem delegare; cum talis facultas jure ordinario ipſis competat.

Quando omitti poſſent proclamationes?

Si prudenter timeatur malitioſe apponendum eſſe impedimentum, ex quo Proclamationes habeantur, ſubſitque periculum in mora, fas eſt Parocho, non præmiſſis Denunciationibus, aſſiſtere Conjugio. Si verò nullum immineat periculum, pateatque aditus ad Epiſcopum, tunc nec celebrari, nec conſummari poteſt Conjugium ſine Epiſcopi diſpenſatione; adeoque puniendus foret aſſiſtens Parochus; Lateranenſe ſiquidem negat Parocho etiam ex juſta cauſa poteſtatem diſpenſandi. Alii tamen ſentiunt, eo in caſu poſſe Parochum aſſiſtere Matrimonio, licèt conſummari nequeat ſine Epiſcopi diſpenſatione; quod colligi poſſe videtur ex Trident. *Seſſ.* 24. *cap.* 1., ubi pro maritali commercio innuitur neceſſaria Epiſcopi diſpenſatio, ſecus pro celebratione. Porro quidquid dicitur impræſentiarum de cauſâ ſuſpicionis malitioſe impediendi Conjugium, dictum volumus, quando aliæ occurrunt diſpenſandi cauſæ; exemplum namque, quod in cit. Tridentini capite refertur, non eſt excluſivum, ſed tantummodo appoſitum ut præcipuum.

Diſpenſatio cauſam requirit.

Ex laudatis Conciliis ad diſpenſationem juſta requiritur cauſa, & ſine gravi momento diſpenſans Epiſcopus mortaliter delinqueret; non enim prudenter poteſtate data in ædificationem uteretur. Non tamen opus eſt judicialis diſquiſitio per examen Teſtium, ſed ſufficit prudens cognitio cauſæ, ſicut in aliis momentoſis rebus prudentes viri agere conſueſcunt; quare Epiſcopus extra propriam Diœceſim valet diſpenſare. In Galliis verò, quoniam datur Appellatio ab abuſu, Epiſcopi adhibere ſolent cautiones in ſcriptis expoſitas, ut caſu Appellationis valeant rationem reddere.

Cauſæ pro diſpenſatione in duplici genere.

Cauſæ porro, quæ hac ſuper re occurrere poſſunt, in duplici ſerie recenſentur; quædam ſufficientes creduntur ad Proclamationes prorſus omittendas, quædam verò ad eas poſthabendas. Primi generis ſunt infamia Conjugum, ut cum diu exiſtimati Conjuges volunt revera contrahere, tunc diſpenſandum eſt in Proclamationibus, ne detecto crimine infames reddantur. Diſparitas ætatis, conditionis, divitiarum; nam ex Denunciationibus pudore ſuffunderentur contrahentes. Periculum proprium, nempe periculum concubinatus: alienum itidem, ut ſi ſcandalum ex dilatione timeatur, ſicut etiam ſi Meretrix vellet contrahere, & dubium occurrat, vel quod ipſa, vel Sponſus nolint in propoſito perſeverare. Expetitio diſpenſationis a Principibus Viris facta; hoc quippe in Eccleſiæ bonum cedit; bonum namque eſt, ipſam Magnates habere benevolos. Tempus inſtans feriandi a Nuptiarum ſolemniis, ſi neceſſitas urgeat; quo caſu, ut innuit Tridentinum, ad conſummationem Sacerdotalis benedictio præmittenda eſt. Alterius generis ſunt prudens ſuſpicio malitioſi impedimenti, quod apponi poſſit; quæ ſi quovis tempore timeatur, ſufficiet ad omnes omittendas Denunciationes. Accedit legitimatio prolis, inſtante mortis periculo, ſicut & ſecuritas moriendi ſine conſcientiæ anguſtiis. Aliæ occurrere poſſunt cauſæ ex peculiari, vel communi, contrahentium circumſtantiis; de quibus plura apud Morales Theologos.

Non ſemper diſpenſandū etiam ſtante cauſa.

Porro ſtante cauſa ſufficienti, non ſemper tenetur Epiſcopus diſpenſationem impertiri, ſed quandoque eam poterit denegare; cum prudenter judicaverit, cauſam leviter communi, vel particulari bono deſervire, quamvis ad diſpenſandum, accedente Epiſcopi indulgentia, ſufficere poſſit. Ubi verò cauſa eſt gravis, multùmque communi, vel particulari bono deſerviens, graviter delinquit denegando diſpenſationem Epiſcopus, & contrahentes abſque noxa celebrare poſſunt Conjugium, ſicut & Parochus, atque Teſtes aſſiſtere; quod æque intelligitur, quando adiri nequit Epiſcopus, ſi ſecundùm prudentum æſtimationem revera gravis interſit cauſa.

Quæ impedimenti notitia obliget ad illius manifeſtationem.

302 Si impedimentum ſive dirimens, ſive impediens, publicum fuerit, tenetur quilibet illud denunciare, niſi quis certò ſciat jam fuiſſe delatum. Urget obligatio Denunciationis, etiamſi quis noverit, obtentam fuiſſe in Foro conſcientiæ diſpenſationem; fieri namque debet ſatis Foro exteriori.

Si fuerit occultum, ſciens, & potens illud juridice probare, tenetur Superiori manifeſtare; publica enim Proclamatio juridicæ æquivalet interrogationi, cui obtemperandum eſt, niſi grave damnum, aut ſcandalum timeatur; utrumque tamen facilè per ſecretam Denunciationem evitari poteſt; quo caſu Superior ut Pater Chriſtianâ prudentiâ poterit Conjugium impedire.

Si impedimentum occultum fuerit, ſciens, ſed non valens illud per Teſtes probare, debet nihilominus illud Superiori detegere; potiſſimùm quia ex matrimoniali contractu cum impedimento præſertim dirimente læditur commune bonum, & particulare tertii; cum fiat injuria Sacramento; damnificentur filii, qui erunt illegitimi; jurgiis, atque diſſidiis exponantur Conſanguinei, ſi fortè impedimentum detegatur. Hæc ſane momenta evincunt, teneri ad talem Denunciationem, licèt notitia ſub ſecreto fuerit communicata, immo juramento firmata, vel ſolummodo habeatur ex auditu a perſona fide digna; talis quippe Denunciatio ſat eſt, ut prudens Superior diligenter de veritate ſciſcitetur. Si verò impedimentum innoteſcat a perſona, cui fidendum prudenter non ſit, & impedimentum infamiam involvat, occultandum eſt; cum nullius ſit utilitatis hujuſmodi manifeſtatio. Secus dicendum ſi nullum occurrat dedecoris periculum; proderit ſiquidem ad præmittendam diligentiam, ſub qua veritas magis eluceſcet.

Revelanti impedimentum non incumbit probare; ſed e re Superioris eſt veritatem inquirere; aliàs non agitur de punitione Rei, pro qua non ſufficit fides unius, ſed agitur de peccato præcavendo.

Si quis ex contrahentibus, vel uterque con-

conſcius ſit impedimenti, quod infamiam ingererit, tenetur illud revelare, ſi nolit a Matrimonio deſiſtere. Siquidem injuſte contractum intentaret, quem nequit celebrare; ubi enim agitur de animæ periculo, poteſt juramentum exigi, etſi Judex nihil probaverit.

De Parocho, & Epiſcopo.

303 Parochus, cui revelatum fuit impedimentum, tenetur Conjugium impedire, Cap. *Final. de Clandeſt. Deſp.* Ad ipſum tamen non ſpectat cognitio de veritate impedimenti, ſed caſum deferre debet ad Epiſcopum; ſicut etiam in caſu, quo Parochus ipſe ſciat extraſacramentaliter impedimentum. Quod ſi ipſemet Epiſcopus impedimentum noverit, debet Matrimonium impedire, vel deferendo cauſam ad Apoſtolicum Nuncium, vel ad ſuum Vicarium, licèt proprius Judex ſit; in gravi enim cauſa poteſt Superior teſtificari coram Judicibus ab ipſo conſtitutis; vel poteſt ipſe munus Judicis ſimul, & Teſtis exercere, cum caſus ſit Parti judicandæ favorabilis, nec agatur de crimine puniendo, proindeque ceſſat ratio Juris prohibentis, ne quis ſit in eadem cauſa Judex, & Teſtis.

Quæ ſcientia requiritur ad probandum impedimentum.

304 Ut Epiſcopus de veritate impedimenti recte judicet, ſufficit unus Teſtis fide dignus ſub juramento, ex certa ſcientia teſtificans, etiamſi jurata Sponſalia præceſſerint. Ut enim ſuperiùs dictum eſt, minor probatio requiritur ad periculum animæ evitandum, quàm ad reum puniendum, pluriſque intereſt, ut invalidum non habeatur Conjugium, quàm quod repellantur volentes ſive invalide, ſive illicite inire contractum. Ubi tamen impedimentum fuerit Conſanguinitatis, admittitur etiam Teſtis ex auditu, ſi certum deſſignet gradum, interpoſito juramento ſe illud audiviſſe a duobus Majoribus fide dignis.

DE VELATIONIBUS.

Velationes quid ſint.

305 VELATIONES vulgò ſic dictæ, proprio nomine appellantur Benedictiones. Hæ porro nihil aliud intelliguntur, niſi preces, & ceremoniæ ab Eccleſia præſcriptæ, & adhiberi ſolitæ in ſolemnitate Nuptiarum. Deſerviunt ut in Matrimonio Conjuges feliciter procedant ab Eccleſia benedicti.

306 Tertulliani ævo uſum benedicendi Nuptias jam invaluiſſe compertum eſt; ſic enim ipſe ſcribit de Nuptiis ſine Sacerdotali Benedictione celebratis, Lib. *De Pudicitia* — „ Penes nos occultæ quoque conjunctiones, „ ideſt non priùs apud Eccleſiam profeſſæ, „ juxta Mœchiam, & Fornicationem judi„ cari periclitantur — Et Lib. 2. *ad Uxorem* cap. 9. habet — Unde ſufficiamus ad enar„ randam felicitatem ejus Matrimonii, quod „ Eccleſia conciliat, & confirmat oblatio, „ & obſignat Benedictio, Angeli renun„ ciant — ideſt Sacerdotes. S. Ambroſius *Epiſt.* 20. earum neceſſitatem commemorat dicens — Conjugium velamine Sacerdotali, „ & Benedictione, ſanctificari oportet — Calliſtus Papa *Epiſt.* 1. *ad Epiſcopos Galliæ* contrahentes abſque Sacerdotis Benedictione infames proclamat, ita ut teſtificari adversùs Sacerdotes nequeant. Concilium Carthaginenſe IV. *cap.* 13. præcipit, Sponſos eſſe a Sacerdote benedicendos; hortaturque, ut pro reverentia, quam par eſt illi Benedictioni exhibere, eadem nocte in Virginitate permaneant. De his habemus Decretum *in cap.* 40. *quæſt.* 3., quod renovavit Concilium Tridentinum *Seſſ.* 24. *cap.* 1. *De Reform. Matrim.*

Earum contemptus eſt peccatum lethale.

307 Huſſitæ quamquàm Matrimonii Sacramentum adoptarent, ejus Benedictiones nihili faciebant. Verùm laudabiles ſunt, & ſanctæ; & qui eas contemnit, a lethali crimine nequit excuſari. Equidem de eſſentia Sacramenti Matrimonii non ſunt, ut ſatis oſtendimus ſuperiùs *Diſp. II. Controv. Unica*, præcipue in reſponſionibus ad Objectiones; nihilotamen minus quoddam Sacramentale ſunt, & vim ſortiuntur cujuſdam ſanctificationis. Martinus V. in Concilio Conſtantienſi ſtatuit, ſuſpectum de hæreſi alios inter articulos interrogandum de iſto, nempe — „ An credat, quod Chriſtianus contemnens „ ſuſceptionem ſolemnizationis Matrimonii „ peccet mortaliter — Et Tridentinum *Seſſ.* 24. *de Sacram. Matrim. Can. XI.* eas damnantem anathematizat — Si quis dixerit, pro„ hibitionem ſolemnitatis Nuptiarum certis „ anni temporibus, ſuperſtitionem eſſe ty„ rannicam ab Ethnicorum ſuperſtitione pro„ fectam, aut Benedictiones, & alias ce„ remonias, quibus Eccleſia in illis utitur, „ damnaverit; anathema ſit —

Qui has Benedictiones omittit, ſi contemptus abſit, & ſcandalum, non videtur lethaliter peccare, nec infert Sacramento injuriam, quod ſine his ſubſiſtit. In hoc ſenſu intelligendus eſt Nicolaus Papa Cap. *Noſtrates* 30. quæſt. 5., ubi recenſens ea, quæ in Matrimonio requiruntur, aſſerit, non eſſe peccatum eas prætermittere. Tunc igitur ſolummodo venialis culpa, aut nulla, accedente aliqua cauſa, interveniet.

308 Non eſt de præcepto, ut ſtatim habeantur Velationes poſt contractum Matrimonium. Hortatur tamen Tridentinum *Seſſ.* 24. *de Reform. Matrim.* — ut Conjuges ante „ Benedictionem Sacerdotalem in Templo „ ſuſcipiendam, in eadem domo non coha„ bitent —

Ante Velationes Matrimonium conſummare eſt peccatum veniale, aut nullum.

Plures, & graves Doctores dicunt, non eſſe per ſe peccatum mortale, ſed veniale, ante Benedictiones Matrimonium conſummare; & aliqui propugnant, nullum eſſe peccatum. Sunt præterea, qui volunt, Epiſcopum non poſſe ſub pœna Excommunicationis præcipere, quod Matrimonium ante prædictas Velationes non conſummetur, & quod ſi illam injunxerit, non obligabit. Attamen in aliqua Diœceſi lata eſt Excommunicationis Sententia contra eos, qui ante Benedictionem Eccleſiæ ſub aliquo loco, vel tecto, jugiter ſimul commorantur.

309 Ut nonnullis Sacris temporibus Fideles magis vacare poſſint orationibus, jejuniis, aliiſque pietatis, & pœnitentiæ operibus, Eccleſia certis anni temporibus prohibere ſuevit non ſolùm Nuptiarum Benedictiones ſolemnes, verùm etiam quamcunque

Quibuſdam temporibus prohibita eſt Solemnitas Matrimonii.

Matrimonii Solemnitatem, ut Sponſam traducere, nuptialia convivia, choreas, muſicam, aliaque lætitiæ ſigna publica facere. Quoad hæc tempora determinata, varia fuit & multiplex Juris antiqui diſpoſitio, prout conſtat ex *Can.* 8., 10., *&* 11. *cauſ.* 33. *quæſt.* 4., & *c. Capellanus* 24. *de Feriis*. Hodie Jus antiquum reſtrictum eſt per Tridentinum Concilium *Seſs.* 24. *De Reform. Matrim. cap.* 10. tenore ſequenti — Ab Adventu Domini Noſtri Jeſu Chriſti uſque in diem Epiphaniæ, & a Feria quarta Cinerum uſque in Octavam Paſchatis incluſive antiquas ſolemnium Nuptiarum prohibitiones diligenter ab omnibus obſervari Sancta Synodus præcipit; in aliis verò temporibus Nuptias ſolemniter celebrari permittit — Eadem Tridentina Synodus ſuper hac re *Seſs.* 24. *de Sacram. Matrim. Can. XI.* habet — Si quis dixerit, prohibitionem ſolemnitatis Nuptiarum certis anni temporibus, ſuperſtitionem eſſe tyrannicam ab Ethnicorum ſuperſtitione profectam; anathema ſit —

In pluribus Diœceſibus uſus obtinuit, quod prædictis a Tridentino ſtatutis temporibus etiam ſine Solemnitate Nuptias celebrare non liceat, niſi Epiſcopus diſpenſet, aut niſi neceſſitas urgeat, v. g. in articulo mortis ad legitimandam prolem, vel ſi ſtatim diſceſſurus ad bellum vult ducere Concubinam, & in ſimilibus caſibus. Præſcindendo tamen a conſuetudine particularium Diœceſium, cui parendum eſt, poſſunt utique Matrimonia licite celebrari ſine prædictis ſolemnitatibus, etiam ſine diſpenſatione, quibuſvis anni temporibus. Abbas *in c. Capellanus de Feriis num.* 4. cum Gloſſa communiter recepta *in eod. cap. Capellanus* 4. *de Feriis, V. Quocunque*. Et ex eodem Tridentino ſatis compertum eſt; nam de ſolis Nuptiis ſolemnibus loquitur; immo & Jura ipſa antiqua de eiſdem ſolis diſponunt. Hoc pacto intelligendum eſt Rituale Romanum Tit. *De Sacramento Matrimonii*, ubi expreſſis jam temporibus ſacris, quibus prohibentur Nuptiæ cum ſolemnitate, ſubdit — Matrimonium autem omni tempore contrahi poteſt — ideſt ſine ſolemnitate.

Jus benedicendi Nuptias ad proprium Parochum ſpectat.

310 Jus benedicendi Nuptias competit proprio Sponſorum Parocho, ſicuti jus ipſis aſſiſtendi, non obſtante quacunque contraria conſuetudine, aut privilegio. Patet ex ſæpe laudato Concilio *Seſs.* 24. *cap.* 1. *de Reform. Matrim.* — Statuit, Benedictionem „ a proprio Parocho fieri —

Poterit tamen Parochus proprius, vel Ordinarius alteri licentiam concedere; ſubdit enim Tridentinum — neque a quoquam, „ niſi ab ipſo Parocho, vel ab Ordinario, „ licentiam ad prædictam Benedictionem „ faciendam alii Sacerdoti concedi poſſe, „ quacunque conſuetudine etiam immemo„ rabili, quæ potius corruptela dicenda eſt, „ vel privilegio non obſtante &c. —

Quomodo poſſit licentia concedi benedicendi Nuptias.

Hæc autem licentia ab Ordinario, vel Parocho, poteſt concedi, vel verbo, vel ſcripto, aut alio ſigno: & ſpecialiter, vel generaliter, conceſſione videlicet generali peragendi munia Parochialia; nam Tridentinum non exprimit, eſſe concedendam aut verbis, aut ſcriptis, aut ſpeciali mandato. Is itaque, cui ab Ordinario, vel Parocho generaliter, & ſine exceptione, conceſſa eſt Animarum cura, vel Sacramentorum adminiſtratio, poterit Matrimonia benedicere, & eiſdem aſſiſtere.

Cui poſſit concedi.

Nullimode tamen poteſt Parochus, aut Ordinarius hanc licentiam concedere Diacono, vel Subdiacono, aut alteri Clerico non Sacerdoti. Nam Concilium expreſſe ſtatuit, quod Delegatus ſit Sacerdos — alii Sacerdoti „ concedi poſſe — Et hoc roboratur ex communi Eccleſiæ praxi, quæ eſt optima legum Interpres *l.* 37. *ff. de Legibus*. Valet tamen licentia Sacerdoti ſimplici, & non eſt neceſſe, quod ſit Curatus; quia Tridentinum unice requirit Sacerdotem, & quilibet Sacerdos etiam ſimplex non Curatus, vere eſt Sacerdos.

DICES. Poteſt ipſe Parochus licèt non Sacerdos Matrimonia celebrare, illis aſſiſtendo, & ea benedicendo; ergo etiam poterit non Sacerdoti licentiam hujuſmodi concedere.

Aliqui volunt, etiam Parochum debere eſſe Sacerdotem; & ſuam deducunt opinionem ex particula *alius* a Concilio appoſita — „ alii Sacerdoti — quæ particula eſt repetitiva ſimilium *l. Si fugitivi, C. de Servis fugitivis*. Nihilominus cum communi Sententia dicendum eſt ut ſupra *num.* 297., non requiri Parochum Sacerdotem. Concilium illâ particulâ utitur; quia Parochi ordinarie ſolent eſſe Sacerdotes. Particula *alius* non ſemper eſt repetitiva ſimilium; quod ſatis conſtat in illa Lucæ 23. verſ. 32. *Ducebantur & alii duo nequam cum eo*, ubi ſermo eſt de Chriſto, & tamen Chriſtus non intelligitur & ipſe nequam. Quando Jura declarant, vel materia ſubjecta, aut ratio ſuadet, non eſſe particulam *alius* accipiendam pro repetitiva ſimilium, tunc ut talis non eſt accipienda; hoc autem contingit in caſu. Tridentinum expreſſe requirit Sacerdotem pro Delegato; Parochum verò non exprimit debere eſſe Sacerdotem, ſed unice vult Parochum. Porro Parochus poteſt eſſe etiam non Sacerdos, dummodo ad Parochialem Eccleſiam ſit aſſumptus *c. Licèt Canon, c. Statutum de Elect.* in 6. Munia quidem Parochialia, quæ pendent ab Ordine Sacerdotali nequit Parochus non Sacerdos exercere, poteſt tamen reliqua adimplere, quæ ad talem Ordinem non ſpectant, ut ſunt Velationes, & aſſiſtentia Matrimonii. Itaque Parochus non Sacerdos poterit Nuptias benedicere, & alteri non Sacerdoti licentiam ad hoc concedere non valet.

Pœna benedicentis ſine licentia Parochi.

Pœnam ſuſpenſionis incurrit quicunque conferre præſumit has Velationes, qui non ſit proprius Sponſorum Parochus, aut licentiam non habuerit ab eo, vel ab Ordinario. Sic ſtatutum eſt in Tridentino *Seſs.* 24. *de Reform. Matrim. cap.* 1. — Si quis Parochus, „ vel alius Sacerdos, ſive Regularis, ſive „ Secularis ſit, etiamſi id ſibi ex privile„ gio, vel immemorabili conſuetudine licere „ contendat, alterius Parochiæ Sponſos ſine „ illorum Parochi licentia Matrimonio co„ njungere, aut benedicere auſus fuerit, „ ipſo jure tamdiu ſuſpenſus maneat, quam-

„ diu

„ diu ab Ordinario ejus Parochi, qui Matrimonio intereſſe debebat, ſeu a qoo Benedictio ſuſcipienda erat, abſolvatur --

Secundæ Nuptiæ ex Jure nunquam ſunt benedicendæ.

311 Secundæ Nuptiæ ex Jure communi non ſunt benedicendæ ſive ambo Conjuges, ſive alteruter ſolummodo, in priori Matrimoniu Benedictionem jam ſuſceperint, *cap. 1. Vir* -- Vir autem, vel Muliee ad Bi„ gamiam tranſiens, non debet a Presbytero „ benedici --

Plures Doctores perſcrutantur hujus Legis rationem, & varii varie loquuntur. Unam deſumunt aliqui alias inter rationes ex eodem capite, nempe -- quia, „ cum alia vice benedicti ſint, eorum Be„ nedictio iterari non debet -- Hoc tamen ita intelligendum non eſt, quod abſolute Matrimonialis Benedictio non ſit iterabilis, & per repetitionem vileſcat, ut quidam dicunt. Nam Sacramenta omnia, quæ characterem non imprimunt, poſſunt repeti, & illorum Benedictio iterari, ut patet in aliis Benedictionibus; adeoque ſimiliter poſſent, quin vileſcant, repeti in ſecundis Nuptiis Benedictiones, quamvis jam habitæ in primis; & ſane, ut infra dicemus, ex conſuetudine iterantur. Sic igitur Jus definivit, quia prima Benedictio, licèt ſecundùm ſe ſit iterabilis, eſt tamen ſufficiens, & non indiget iterari in ſecundis Nuptiis cum duret prima; & hoc quidem etiam in caſu, quo unus tantùm ex Sponſis jam primò eam acceperit, communis enim eſſet, ſi repeteretur, utrique ſecunda Benedictio. Optima eſt ratio, quam refert D. Thomas 4. *Diſt.* 42. *q.* 3. *art.* 2. *ad* 2. -- Secundum Matrimonium, „ quamvis in ſe conſideratum ſit perfectum „ Sacramentum, tamen conſideratum in or„ dine ad primum, habet aliquid de defectu „ Sacramenti, quia non habet plenam ſigni„ ficationem, cum non ſit una unius, ſicut „ eſt in Matrimonio Chriſti, & Eccleſiæ; „ & ratione hujus defectus Benedictio a ſe„ cundis Nuptiis ſubtrahitur --

Plures volunt, quod Sacerdos benedicens ſecundas Nuptias, de Jure incurrat ſuſpenſionem; quod deducunt ex *cap.* 1. *Tit.* 21. -- Capellanum, quem Benedictionem eum „ ſecunda conſtiterat celebraſſe, ab Officio, „ Beneficioque, ſuſpenſum literarum tua„ rum teſtimonio ad Sedem Apoſtolicam „ nullatenus deſtinare poſtponas -- Nihilominus communior, & probabilior Sententia cum Abbate *in cit. cap.* 1. *num.* 5. docet, ſuſpenſionem non incurrere talem Sacerdotem, bene verò aliam mitiorem pœnam arbitrio Ordinarii imponendam. Et ſane debet pœna commenſurari delicto; & hoc in præſenti non fieret, nam Benedictio ſecundarum Nuptiarum, intellige ſine ſcandalo, delictum eſt modicum in Jure, Suſpenſio autem ab Officio, & Beneficio, eſt graviſſima pœna. Quod dicitur in laudato capite intelligendum venit de benedicente abſque licentia proprii Parochi; quam pœnam etiam ſtatuit Tridentinum in ſimili, ut ſupra vidimus.

Ex conſuetudine quando benedicendæ ſunt ſecundæ Nuptiæ.

De conſuetudine, aut ſpecialibus mandatis, in pluribus Diœceſibus etiam ſecundæ Nuptiæ benedicuntur, ſi Sponſa adhuc nunquam ſuit benedicta, etiamſi Vir aliam duxeris Uxorem, & fuerit benedictus. In hac conſuetudine videtur deficere ratio D. Thomæ ſupra laudata, in qua dicitur, ſecundum Matrimonium non habere plenam ſignificationem, & ratione hujus defectus ab eo ſubtrahi Benedictionem. Verùm enim verò Matrimonium ſecundum quamvis plenam non habeat ſignificationem, aliquam habet ſignificationem; & hoc ſufficit juxta rationem D. Thomæ, quod poſſit benedictionem accipere. Suam explicat doctrinam Angelicus ſubjungens *loco cit.* -- Benedictio a ſecundis „ Nuptiis ſubtrahitur. Sed hoc eſt intelli„ gendum, quando ſecundæ Nuptiæ ſunt ſe„ cundæ & ex parte Viri, & ex parte Mu„ lieris, vel ex parte Mulieris tantùm. Si „ enim Virgo contrahit cum Viro, qui ha„ buit aliam Uxorem, nihilominus Nuptiæ „ benedicuntur; ſalvatur enim aliquo modo „ ſignificatio etiam in ordine ad primas Nu„ ptias, quia Chriſtus, etſi unam Eccleſiam „ Sponſam habeat, habet tamen plures Per„ ſonas deſponſatas in una Eccleſia -- Nulla tamen eſt conſuetudo benedicendi ſecundas Nuptias, ſi Sponſa jam in primo Matrimonio benedicta ſecundò nubit. Ratio ſemper urget D. Thomæ *ibidem* -- Anima non po„ teſt eſſe Sponſa alterius, quàm Chriſti: „ quia aliàs cum Dæmone fornicatur, nec „ eſt ibi Matrimonium ſpirituale; & pro„ pter hoc quando Mulier ſecundò nubit, „ Nuptiæ non benedicuntur propter defe„ ctum Sacramenti -- Hac ſuper re inſpicere oportet Ritualia Diœceſana, & ſequenda eſt conſuetudo cujuſcunque Diœceſis. Rituale Romanum *Tit. De Sacramento Matrim.* hæc habet -- Caveat Parochus, ne quando „ Conjuges in primis Nuptiis Benedictio„ nem acceperint, eos in ſecundis benedi„ cat, ſive mulier, ſive etiam vir, ad ſe„ cundas Nuptias tranſeat. Sed ubi ea viget „ conſuetudo, ut, ſi mulier nemini un„ quam nupſerit, etiamſi vir aliam uxorem „ habuerit, Nuptiæ benedicantur, ea ſer„ vanda eſt. Sed Viduæ Nuptias non be„ nedicat, etiamſi ejus Vir nunquam Uxo„ rem duxerit -- Similia habet Rituale Mediolanenſis Eccleſiæ a Sancto Carolo inſtitutum.

DISPUTATIO SEPTIMA.

DE IMPEDIMENTIS SACRAMENTI MATRIMONII EX PARTE PERSONÆ.

1 SUb initio præcedentis Diſputationis omnia impedimenta dirimentia ad duo veluti fundamentalia capita reduximus, nempe ad conſenſum contrahentium, & ad Perſonarum idoneitatem. Quæ ad caput primum ſpectant jam expendimus in eadem Diſputatione præcedenti; in præſenti igitur remanet perſolvendum de ceteris, de iis ſcilicet, quæ attinent ad Perſonarum idoneitatem. In his enucleandis difficultatibus ſtudioſe Polemicas ſeligimus, at verò Scholaſticas omittimus, & Morales ſynoptice pertractabimus.

Quid ſentiant Etherodoxi de impedimentis ex parte Perſonæ.

Itaque Etherodoxi duo abſolute adoptant impedimenta ex parte Perſonæ, impotentiam ſcilicet, & ligamen: duo alia cum limitatione admittunt, nempe Conſanguinitatem, & Affinitatem, in gradibus tamen in Levitico olim vetitis, ſecus in reliquis; cetera autem impedimenta reprobant; unde audacter dicebat Lutherus Serm. *De Matrimonio* — Duas de viginti cauſas in Jure effinxit Papa, quibus omnibus Matrimonium vel diſſipet, vel impediat; quas tamen fere omnes & rejicio, & condemno — Adversùs impedimentum Voti plura maledico ore evomunt; verùm de eo ſuperiùs diximus, nempe *Diſp. V. Contr. IV.*, nonnulla dicturi ſumus ubi de impedimento Ordinis, & ſequenti Tomo, ubi de Conſiliis Evangelicis; adeoque impræſentiarum eo ſuperſedemus.

SYNOPSIS

DE COGNATIONIBUS, ET AFFINITATE.

Dividitur Cognatio.

2 UT dilucide hac in re procedamus, notandum eſt, Cognationem in triplicem partiri differentiam; in naturalem nempe, & dicitur Conſanguinitas, ceu ſanguinis unitas; in ſpiritualem, quæ a Tridentino *Seſſ.* 24. *cap.* 2. Compaternitas nuncupatur; demum in legalem, quæ nominatur adoptio, utpote ab adoptione emanata. De qualibet agendum eſt in præſentia, deinde erit ſermo de Affinitate. Et primò

DE COGNATIONE NATURALI.

Definitur Conſanguinitas.

3 COgnatio naturalis, ſeu Conſanguinitas definitur: Vinculum perſonarum ab eodem ſtipite deſcendentium, carnali propagatione contractum. *Vinculum*; quia Conſanguinei, utpote ab eodem ſanguine orti, A majori dilectionis, & familiaritatis nexu connectuntur. *Perſonarum*, ideſt, rationalium Creaturarum; utpote quæ ſolummodo veri amoris capaces ſunt. *Ab eodem ſtipite deſcendentium*, proximo videlicet, ex cujus origine ſimilitudo, amor, & familiaritas inter Conſanguineos conſervatur. *Carnali propagatione contractum*, ut innuatur ex carnali propagatione haberi Conſanguinitatis vinculum; ex aliis namque propagationibus illud non oritur, ut videre eſt in Angelis a Deo creatis, & in Eva relate ad Adam.

Quotuplex linea Conſanguinitatis.

4 Conſanguinitas lineas, & gradus habet. B Linea eſt ordinata Perſonarum collectio ab uno ſtipite deſcendentium; quæ duplex eſt, recta nempe, & tranſverſalis, ſeu obliqua.

Linea recta eſt eorum collectio, quorum unus ab alio deſcendit, ut filius a Patre. In duas ſecatur partes, ſcilicet aſcendentium, & deſcendentium. Prima a Genitis progreditur ad Progenitores, ut a filio ad Patrem, a Patre ad Avum; progreditur altera a Progenitoribus ad genitos, ut a Patre ad filium, a filio ad nepotem.

Linea obliqua non eſt niſi collectio deſcendentium ab eodem ſtipite, licèt unus ab C alio non proveniat; ut fratres, & Conſanguinei. Dividitur & ipſa in duas partes; in æqualem ſcilicet, & inæqualem. Illa eſt Perſonarum æqualiter diſtantium ab eodem ſtipite, ut duæ Sorores; hæc eſt inæqualiter diſtantium ab uno ſtipite, ut Patruus, & Nepos. Stipes illa dicitur Perſona, a qua Conſanguinei originem trahunt, ut ſtipes Fratrum eſt Pater, Nepotum eſt Avus.

Gradus Conſanguinitatis.

5 Gradus nihil aliud eſt, quàm major, vel minor diſtantia unius Perſonæ ab alia juxta lineam Conſanguinitatis. In li- D nea recta in graduum ſupputatione Jus Civile, & Canonicum, conveniunt; diſcrepant verò in linea obliqua. Civile in computatione ad ſingulorum gradus attendit; quoniam verò unuſquiſque ſuum habet gradum, hinc fit, quod ſi duo ſint Fratres, duplici inter ſe diſtant gradu, ſi tres triplici, quadruplici ſi quatuor. Canonicum verò attendit ad diſtantiam, qua plures ab uno elongantur, vel ad unum accedunt; & quia duo Fratres unâ diſtantiâ a Patre diſtant, uno itidem gradu diſtant inter ſe. Hæc porro ſup- E putatio adoptanda eſt; etenim a Jure Canonico Catholicorum Conjugium dirigitur.

Regula pro gradibus dignoſcendis.

6 Pro dignoſcendâ graduum diſtantiâ triplex aſſignatur regula. Ea eſt prima pro linea recta, ut tot gradibus unus a ſtipite diſtet, quot mediant generationes; propterea quia Patrem inter, & Filium, una intercedit, duæ inter Avum, & Nepotem, & tres inter Proavum, & Pronepotem; ideo Filius gradu uno a Patre, Nepos duobus ab Avo, tribus a Proavo Pronepos.

Re-

Regula alia eſt pro linea obliqua. Tot gradibus plures inter ſe diſtant, vel junguntur, quot a communi ſtipite diſtant, vel accedunt, & quia duo Fratres uno diſtant a Patre, & gradu duplici Nepotes, ideo inter duos Fratres unus intercedit diſtantiæ gradus, inter duos Nepotes duplex.

Tertia regula pro linea tranſverſali inæquali hujuſmodi eſt. Tot gradibus plures inter ſe diſtant, quot remotior a communi ſtipite elongatur; quapropter cum Nepos ab Avo diſtet duobus gradibus, ideo Patruus, idest Frater Avi duplici diſtat gradu a Nepote. Hæc habemus ex D. Th. *in Suppl. quæſt.* 54. *art.* 1., *&* 2., & ex Jure Canonico 35. *q.* 5. Cap. *Ad Sedem Apoſtolicam*.

7 Beza inter Calvini Diſcipulos Princeps lib. *De repudiis*, *&* *divortiis* contumelioſe inſurgit adversùs Canonicam computationem, cujus regulas ineptas, atque abſurdas impudentiſſime nuncupat, nobiſque affingit, quæ a Catholicorum doctrina prorſus aliena ſunt. Quoniam verò contumelias referre non vacat, quæ contra præcitatas regulas perperàm excogitavit, audiamus.

8 Igitur contra primam Regulam ſupputandi gradus ſcribit -- Hæc Regula etſi „ nihil efficit a veritate alienum, tamen non „ recte concepta eſt; relinquit enim ſuſpen„ ſum animum, cur demenda ſit una, & „ quænam ſit demenda --

Verùm prævie hac de re locutus eſt S. Thomas loco ſuperiùs laudato. Una itaque demenda eſt Perſona, eaque prima, quia gradus diſtantiam importat unius ab alio; adeoque unus dari neceſſe eſt, a quo initietur. Cum autem id, a quo initium, primum ſit, una & prima Perſona demenda eſt; prima enim gradum non facit, cum a ſeipſa non diſtet, ſicut punctum, a quo incipit linea, ubique linea non eſt.

9 Inſurgit contra ſecundam, falſamque ex communi Sententia pronunciat -- Na„ tura enim ipſa oſtendit, tot eſſe oportere „ gradus, quot ſunt generationes, nec poſſe „ perveniri a Fratre ad Fratrem, niſi tran„ ſitu per Patrem communem facto -- Certum quippe eſt, Filium propinquiorem videri Patri, quàm Fratri: hinc major amor, & obligatio Filii ad Patrem; cumque Filius uno diſtet gradu a Patre, fas eſt pluſquam uno gradu a Fratre diſtare.

Confictum tranſitum Fratris ad Fratrem per communem Patrem introducit, vel nobis affingit Beza. Diſtantia Fratris a Fratre non datur per mediatum, vel immediatum unius ab alio deſcenſum; talis diſtantiæ modus in recta linea contingit. Uterque Frater in Patre conjungitur, nec Frater ad Fratrem aliam habet habitudinem, niſi quatenus unum eſt cum Patre, quia ab eo procedit uterque. Quare haud cognoſci poteſt diſtantia Fratris a Fratre, niſi in ordine ad Patrem; cumque habitudo hujuſmodi in utroque ſit unius gradus, ſit oportet unius gradus diſtantia Fratris a Fratre. Quod autem unus Frater uno diſtet gradu a Patre, & Frater alter uno itidem gradu diſtet, haud facit, vel quod ambo, vel quod unus duplici diſtet gradu, nec facit quod Fratres diſtent inter ſe duplici gradu. Unus itaque idem gradus diſtantiæ a Patre in utroque Fratre numeratur, non multiplicatur.

Rationi reſpondet Angelicus *in Suppl. quæſt.* 54. *art.* 2. *ad* 5. -- Conſanguinitas di„ citur major, vel minor, uno modo inten„ ſive ex ipſa natura Conſanguinitatis: alio „ modo quaſi dimenſive, & ſic quantitas „ Conſanguinitatis menſuratur ex Perſonis, „ inter quas Conſanguinitatis propagatio pro„ cedit; & hoc ſecundo modo gradus Con„ ſanguinitatis diſtinguitur -- Igitur intenſive major eſt, & propinquior Conſanguinitas in Filio ad Patrem, quia eſt per colligationem geniti a Progenitore, accipientis a dante, effectus a cauſa; hinc ſtrictior amor, atque obligatio. Hoc autem modo non eſt Conſanguinitas Fratris ad Fratrem; cum unus non ſit effectus alterius, ſed uterque unius communis cauſæ effectus. Dimenſive verò æqualiter diſtant, ac inter ſe; quoniam in utroque reſpectu idem medium reperitur. Clareſcet exemplo duarum partium unitarum per continuationem, & duarum unitarum per contiguitatem. In linea dimenſiva æqualiter diſtant; primæ tamen fortiùs ſunt colligatæ.

10 Adversùs tertiam Regulam furit Beza -- Hæc verò Regula tam craſſum, & „ pudendum errorem prodit, ut vel ſola ma„ nifeſte oſtendat, illos Antichriſtos vere „ fuiſſe vertiginis ſpiritu mancipatos, ut Do„ minus per eos ulciſceretur in univerſo „ Mundo ſuæ veritatis contemptum &c. -- Porro quodnam eſt tam informe Monſtrum a nobis in medium productum? Non aliud ſane niſi quod una Perſona æqualiter diſtet a pluribus inæqualiter diſtantibus. Sit v. g. Jacob ſtipes, ex dextera parte Judas, Onan, Aſſur, Melchiſedech, ex ſiniſtra Joſeph, Manaſſes, Uri, Berſabea; ex vi traditæ ſupputationis Melchiſedech in quarto gradu ab omnibus ſiniſtræ partis diſtat, cujus Perſonæ aliàs inæqualiter diſtant inter ſe.

Verùm hoc Monſtrum devorandum eſt a Beza ſpectata linea tranſverſali æquali. Etiam in hac quartus lateris dexteri æqualiter diſtat ab omnibus Perſonis, quæ in ſiniſtro ſunt. Quoniam verò Beza ad regulas Juris civilis confugiet, operæ pretium erit oſtendere ſic fore gradus computandos, nec aliter poſſe fieri.

Perſonæ unius lateris non habent habitudinem ad Perſonas lateris alterius, niſi ratione ſtipitis, in quo uniuntur: quatuor Perſonæ ſiniſtri lateris non reſpiciunt poſtremam lateris dexteri, niſi quatenus omnes quatuor uniuntur in ſtipite; ſed Melchiſedech quarto diſtat gradu a ſtipite Jacob; ergo neceſſariò quarto diſtat gradu ab omnibus alterius lateris. Quod autem Perſonæ ſiniſtri lateris inter ſe inæqualiter diſtent, non oritur ex habitudine ad Perſonas lateris dexteri, ſed ex proceſſione unius ab altero, adeoque inæqualitas inter ipſas nequaquam deſervit ad immutandam diſtantiam cum Perſonis lateris alterius.

11 Notandum verò occurrit diſcrimen gradum inter remotiorem, atque propinquiorem in ſupputatione. Cum aſſumitur remotior,

rior, puta, Melchiſedech, attenditur ipſius diſtantia a ſtipite, in quo Perſonæ ſecundi lateris uniuntur; cumque remotior quarto diſtet gradu a ſtipite, eodem neceſſe eſt a collateralibus diſtare. Cum autem aſſumitur propinquior, attenditur diſtantia ſtipitis (in quo Melchiſedech intelligitur) a Perſonis ſiniſtri lateris: atqui Jacob ſtipes inæqualiter diſtat a Perſonis illius lateris; ergo Melchiſedech inæqualiter diſtat a collateralibus. Hoc autem in aperto eſt. Etenim aſſumendo propinquiorem, ſi attendimus ipſius diſtantiam a ſtipite, fas eſt aliquam admittere Perſonam unius lateris propinquiorem eſſe ſuo collaterali, quàm ſtipiti; quod fieri nequaquam poteſt, cum non niſi ratione ſtipitis collaterales conjungantur. Quod clariùs elucidetur, ſi attendamus diſtantiam Judæ a Jacob ſtipite, in quo Perſonæ omnes ſiniſtri lateris intelliguntur. Nunc ſic. Judas a Jacob uno diſtat gradu; ergo uno gradu diſtat ab Uri, & reliquis; ſed Uri a ſtipite diſtat tertio gradu; ergo una Perſona collateralis magis ad alteram collateralem accedit, quàm ad ſtipitem, quod tamen impoſſibile eſt cum Uri non niſi per Jacob uniatur cum Juda.

DE COGNATIONE SPIRITUALI.

12 SPiritualis Cognatio eſt Perſonarum propinquitas orta ex ſuſceptione, vel collatione Sacramenti Baptiſmatis, aut Confirmationis. Impedit, & dirimit Connubium Eccleſiaſtico Jure, ut ex Trident. *Seſſ. 24. cap. 2. de reformat. Matrimonii.* S. Thomas congruam affert rationem *in ſuppl. quæſt. 56. art. 2.* cur in duobus hiſce tantummodo Sacramentis contrahatur Cognatio — Duplex eſt carnalis nativitas. Prima in

In Baptiſmo, & Confirmatione contrahitur Cognatio.

„ utero, in quo adhuc id, quod natum eſt,
„ eſt adeo debile, quod non poſſit extra poni
„ ſine periculo; & huic nativitati aſſimilatur
„ regeneratio per Baptiſmum, in quo rege-
„ neratur aliquis adhuc quaſi fovendus intra
„ uterum Eccleſiæ. Secunda eſt nativitas ex
„ utero, quando jam, quod natum erat,
„ in utero tantùm roboratum eſt, quod po-
„ teſt ſine periculo exponi exterioribus, quæ
„ nata ſunt corrumpere; & huic aſſimilatur
„ Confirmatio, per quam homo roboratus
„ exponitur in publicum ad confeſſionem no-
„ minis Chriſti. Et ideo congrue per utrum-
„ que iſtorum Sacramentorum contrahitur
„ cognatio ſpiritualis —

13 Perſonæ Cognarionem contrahentes in Baptiſmate deſcribuntur ex laudato Trident. — Statuit ut unus tantùm ſive Vir,

Inter quos contrahatur.

„ ſive Mulier, juxta Canonum inſtituta, vel
„ ad ſummum unus, & una, baptizatum
„ de Baptiſmo ſuſcipiant, inter quos ac ba-
„ ptizatum ipſum, & illius Patrem, & Ma-
„ trem, nec non inter baptizantem, & ba-
„ ptizatum, baptizatique Patrem, & Ma-
„ trem tantùm ſpiritualis Cognatio contra-
„ hatur — In Confirmatione Confirmans &
Confirmatus, illiuſque Pater, & Mater, ſicut & tenens — Ea quoque Cognatio, *ſic*
„ *laudata Synodus*, quæ ex Confirmatione
„ contrahitur, Confirmantem, & Confirma-
„ tum, illiuſque Patrem, & Matrem, non
„ egrediatur: omnibus inter alias Perſonas
„ hujus ſpiritualis Cognationis impedimen-
„ tis omnino ſublatis — Unde Baptizatus ducere poteſt filias Patrini, ac Matrinæ, nec non Baptizantis, & duo Conjugati poſſunt eſſe ſuſceptores filii alieni in Baptiſmo abſque eo quod ullum incurrant impedimentum quoad petendum debitum, immo abſque noxa, cum nullibi prohibitum habeatur.

14 Ut prædicta Cognatio contrahatur intercedat oportet verus Baptiſmus, aut Confirmatio, proindeque non habetur Cognatio, ſi puer domi baptizatus ſit, & ſolemnitates in Eccleſia publice ſuppleantur: ſi validus Baptiſmus iteretur; cum tunc revera nullum fiat Sacramentum. Si verò ex dubio rebaptizetur, tunc contrahitur Cognatio; cum Eccleſia tunc baptizari præſumat. Fas eſt itidem, quod baptizans, confirmans, & ſuſceptores ſint baptizati, & confirmati; quare infidelis baptizans, utpote Eccleſiæ legibus minime ſubjectus, nullam contrahit Cognationem; hinc ad Fidem converſus poſſet ſive cum Baptizato, ſive cum Patre, ejuſdemque Matre nubere. Citato loco mandat Sancta Synodus ut unus tantummodo, vel una, vel unus, & una ſuſcipiat de lavacro, & quidem per deſignationem Parentum, vel eorum, quibus incumbit baptizati cura; unde ob hujuſce conditionis defectum inferunt quidam Theologi, neminem incurrere Impedimentum, ſi plures non deputati baptizatum ſuſciperent, reclamantibus aliis, qui volunt, omnes contrahere Cognationes, ſi omnes inſimul ſuſciperent, ſi verò ſucceſſive non niſi duo, qui primò tangerent infantem.

15 Neceſſe eſt, Patrinos puerum tenere dum aquâ abluitur, vel Chriſmate inungitur, vel ut immediate ſuſcipiant Baptizatum per imerſionem, vel e fonte levent ſi per infuſionem regeneretur puer. Phyſicus contactus neceſſarius eſt, ut verificetur puerum teneri; ideirco non ſufficit digito tangere, vel oſtendere. Non eſt opus, aliquid reſpondere. Ætas quæcunque poſt rationis uſum ſat eſt ad munus Patrini. Requiritur tamen intentio proprium munus exequendi juxta mentem Eccleſiæ; & ſine hac nullum conſurgit impedimentum. Requiritur itidem quod ſolemniter conferatur Baptiſmus; eſt enim ceremonia ab Eccleſia ordinata, unde abſque crimine in privata Sacramenti collatione prætermittitur. Baptizans verò, private etiam in caſu neceſſitatis contrahit Cognationem; cum verum conferat Sacramentum, & ſacramentalis producatur effectus.

16 Parentes proprium filium extra neceſſitatis caſum baptizantes, ſcienterque id exequentes, privantur uſu Conjugii, ita ut qui baptizat, nequit debitum petere, quamvis reddere teneatur, non enim abſque culpa Pars altera gravari debet. Si verò, urgente neceſſitate, filium regeneret, nullum contrahit impedimentum; hoc ſiquidem ei apponeretur tanquam pœna: pœna autem nulli debetur, ex quo præceptum adimpleat; porro in prædicto caſu urgeret præceptum baptizandi periclitantem puerum. Nec eſt

ſimile

ſimile ab alio baptizante ex eodem neceſſitatis motivo; ſiquidem ſpiritualis cognatio non illi apponitur ut pœna, ſed ut amor, & charitas ad alios extendatur. Olim diſputabatur utrum ex aliis Sacramentis, & potiſſimùm ex Pœnitentiæ Sacramento ſpiritualis Cognatio oriretur, ſed ex Tridentino abunde conſtat, ex ſolo Baptiſmate, & Confirmatione haberi.

DE COGNATIONE LEGALI.

17 Cognatio legalis eſt propinquitas Perſonarum ex adoptione proveniens. Adoptio eſt legitima extraneæ Perſonæ in filium, vel nepotem aſſumptio. *Legitima*, videlicet, ſecundùm leges; *extranea Perſona*, quæ ſcilicet, non ſit in poteſtate adoptantis ſive ſit Conſanguinea, ſive non; *in filium*, *vel nepotem*, non in Fratrem, aut alium gradum, quia adoptio ſubrogatur ſucceſſioni naturali. Duplex eſt adoptio; perfecta, & communis. Exquirit prima Perſonam, quæ ſui ſit juris, & reſcripto Principis tranſit ſub poteſtate adoptantis, ſicut ceteri legitimi filii. Hæc etiam dicitur arrogatio; quia adoptans a Principe rogatur, an velit talem aſſumere, & adoptatus ſimiliter rogatur, an velit aſſumi. Adoptio communis, quæ etiam ſimplex, & imperfecta nominatur, eſt, quæ vulgari locutione appellatur adoptio, & non tranſit per eam in familiam adoptantis perſona adoptata, nec requirit reſcriptum Principis, ſed ſufficit cujuslibet Magiſtratus. Adoptans per arrogationem debet habere quadraginta annos completos, nec poteſt teſtamento privare adoptatum quarta parte, qui etiam ſuccedit *ab inteſtato*; in quo convenit cum adoptato ſimpliciter. Secundùm legum Statuta requiruntur in adoptante adoptione communi ſex conditiones. Prima, ut ſit maſculus; fœmina enim non adoptat, niſi ex privilegio, cum ſub ſua poteſtate filios non contineat. Altera, ut ſit ſui juris excedens vigintiquinque annos; quia oportet, ut bona ſua valeat adminiſtrare. Tertia, ut non ſit naturaliter impotens ad propagationem; quia alios aſſumit in defectum filiorum, quos naturaliter gignere poſſet. Quidam volunt, ut non ſit incapax, ſeu impotens etiam ex defectu. Quarta, debet excedere decem, & octo annos, adoptatum, qui debet eſſe ætatis ſeptem annorum; ut ratione ætatis poſſit illius eſſe filius. Quinta, Perſonæ debent eſſe præſentes; quia inter abſentes non fiunt generationes. Sexta, requiritur auctoritas publica, nec ſufficit publicitas facti; ut poſſint dirimi lites occaſione diſtribuendi bona.

Quid ſit legalis Cognatio.

18 Ex utraque adoptione triplex oritur Cognationis ſpecies. Prima, lineæ rectæ aſcendentium, & deſcendentium; verſaturque inter adoptatum, & adoptantem. Altera lineæ tranſverſalis; intercedit que inter adoptatum, & filios legitimos adoptantis. Tertia affinitatis; reſpicitque adoptantem, & Uxorem adoptati, & e contra. Nulla ex iſtis Cognationibus impedit Conjugium Jure naturali, vel divino; omnes tamen humano impediunt Jure. De duabus primis habetur expreſſio Cap. unico, *De cognat. leg.*, Cap. *Per adoptionem* 30. *q.* 3. Tertia verò impedit ex immemorabili Eccleſiæ conſuetudine. Ratio hocce inſtituendi impedimentum proportionaliter eadem eſt, quæ pro Conſanguinitate affertur, ſingularis nempe amor, familiaritas, ſpecialis reverentia &c.

Cognationis legalis ſpecies.

19 Cum ſolùm poſitivo Jure hoc impedimentum habeatur, non niſi in Jure expreſſos comprehendit; adeoque non extenditur in linea recta ultra primum gradum. Sed quia *l. Si Pater-familias ff. de adoptionibus* omnes cenſentur adoptati, qui ſunt ſub poteſtate adoptati tempore, quo adoptatur; ideo ad illos etiam extenditur, non autem ad alios. Hinc fit, valere Conjugium. I. Inter adoptantem, & filiam adoptati non exiſtentem ſub ejus poteſtate, vel poſt adoptionem natam. II. Inter adoptantem, & filiam filiæ adoptivæ; quia fœmina non habet patriam poteſtatem. III. Inter adoptantem, & filios illegitimos adoptati, & e contra, ſimiliter inter filium adoptatum, & filias adoptatas ejuſdem Patris; quia ad ſolos filios naturales hoc impedimentum extenditur. IV. Inter Parentes adoptati, & adoptantem, ac Parentes ejus; cum de iſtis nihil agatur in Jure. Species, quæ lineæ tranſverſæ inducta eſt ad evitandum incontinentiæ periculum ortum ex familiari conſuetudine cohabitationis domeſticæ adoptati cum filiis adoptantis, ceſſat, quando tollitur patria poteſtas, vel per emancipationem filiorum, vel per mortem Patris adoptantis; hinc filia adoptiva poſt mortem Patris poteſt ducere filium adoptantis, Cap. unico *De cognat. leg.*, Cap. *Per adoptionem* 35. *q.* 3. Quia verò prima, & tertia ſpecies inducta eſt ob debitum reverentiæ, quæ ſemper durat, perpetua eſt, niſi diſpenſatio intercedat.

Secundùm veriorem Sententiam ſola adoptio arrogativa, ſive perfecta inducit impedimentum. Nam Jura dicunt induci Cognationem per adoptionem ſimpliciter talem; hæc autem eſt ſola perfecta, nam alia imperfecta eſt potiùs quædam ſola diſpoſitio, quæ non participat formæ naturam. Inſuper Cognatio legalis inducta eſt ad ſimilitudinem naturalis; hæc autem poſtulat, ut filii ſint ſub Patris poteſtate, proinde illa ſolùm inducere debet impedimentum, per quam adoptatus conſtituitur ſub poteſtate adoptantis, quod ſola adoptio perfecta facit, ſicut ſola affert periculum incontinentiæ, ex quo conſtituat adoptatum in familiam adoptantis.

DE AFFINITATE.

20 Affinitas eſt Perſonarum propinquitas ex conjunctione carnalis copulæ exorta; cum enim per ipſam maſculus, & fœmina fiant una caro, Conſanguinei unius alterius Conſanguinei evadunt; hæc porro reſultans Conſanguinitas nuncupatur Affinitas. Copula, unde ipſa dimanat, apta eſſe debet ad generationem, atque Conjugii conſummationem. Stipes ſunt perſonæ illæ, quæ ſeſe maritaliter cognoſcunt; ipſæ nam-

Affinitas exponitur.

que

que ſunt Affinitatis principium. In eo gradu habetur Affinitas, in quo eſt Conſanguinitas cum cognita. Conſanguinei Viri, & ex adverſo, non ſiunt affines Conſanguineorum Mulieris, ſed tantummodo Vir cum Conſanguineis Mulieris, & e contra; proinde duo Fratres duabus copulari poſſunt Sororibus &c. Non ſolùm autem ex licito, ſed ex illicito quoque concubitu oritur Affinitas ex Trident. *Seſs.* 24. *cap.* 4.

Conſtituit impedimentum dirimens.

21 Affinitas ſive ex uno, ſive ex capite altero, exorta, dirimens conſtituit impedimentum, ut legere eſt in toto Tit. *De conſanguin.*, *& affinit.* Omneſque rationes, quæ pro Conſanguinitate referuntur, Affinitati accomodat S. Thomas *in Suppl. quæſt.* 55. *art.* 2. Ex Jure antiquo ad ſeptimum uſque gradum extendebatur, Cap. *Æqualiter* 35. q. 3. Utreque tamen Cap. *Non debet*, *De conſang.*, *& affinit.* ad quartum gradum fuerat coarctata. Verùm nuperrime ex Tridentino *Seſs.* 24. *cap.* 4. ex copulâ fornicariâ revocata eſt ad ſecundum gradum; cum plerunque occulta ſit, unde ſæpenumero contingebat irrita celebrari Matrimonia, atque in eis perſeverare. Quoniam verò ex hac non oritur amor ille, & reverentiæ cauſa, quæ ex licito concubitu habetur; hinc fit, nullum ex ipſa oriri impedimentum dirimens Jure naturæ. Affinitas quoque ex maritali conſortio dimanans non dirimit naturali lege Conjugium Leviri cum Glore, ut compertum eſt ex diligenti inquiſitione omnium fere Reipublicæ Chriſtianæ Doctorum præmiſſa a Clemente VII., ut legitimam declararet diſpenſationem a Julio II. conceſſam Henrico VIII. Anglorum Regi, ut nuberet cum Catharina, quæ fuerat Fratris Uxor. Hoc aliis roborari poſſet exemplis, & conſone quidem ad Scripturas, ubi deſcribitur Conjugium Jacob cum Lia, & Rachele, *Gen.* 29., & *Deut.* 27., ubi præcipiebatur, ut Frater nuberet cum Uxore Fratris ſui, qui abſque liberis deceſſeret; quod ſane fieri non potuiſſet, ſi in primo gradu tranſverſali Affinitas Jure naturæ Matrimonium dirimeret.

Affinitas in linea recta an dirimat Jure naturæ Conjugium.

22 Affinitas in linea recta non dirimere Jure naturæ Conjugium, ut inter Privignum, & Novercam, Privignam & Vitricum, Socerum inter & Nurum, ſicut inter Socerum & Generum, propugnant nonnulli magni nominis Doctores, graviſſimâ tamen interveniente causâ; cum ex Affinitate non tanta habeatur indecentia, quanta eſt inter Conſanguineos lineæ rectæ, puta inter Patrem, & Filiam. Unde Concilium Agathenſe *Can.* 6., & Arelatenſe *Can.* 10. prohibet Conjugium Privigni cum Noverca; ſi verò ante hujuſmodi prohibitionem initum fuerit, decernit, legitimum eſſe cenſendum; quæ declaratio nullius eſſet momenti, ſi naturæ Jure nullum foret. Et ſane Matrimonii ſubſtantiæ, aut bonis ejus, nequaquam adverſatur; cum tales Affines ſibi mutuò debitum reddere, fidem ſervare, prolem rite, ſancteque, inſtituere poſſint; aliàs non talis adinvenitur ſuperioritas, & inferioritas, quæ tantam gignat reverentiam, ſicut inter Conſanguineos.

Alii verò Clariſſimi Doctores oppoſitum volunt, contendentes; Jure naturæ dirimere Matrimonium. Amos namque 2. *verſ.* 7. ut ſcelus reputavit graviſſimum, quod *filius*, *ac Pater ejus ierunt ad puellam*, *ut violarent nomen ſanctum*; & 1. ad Corinth. 5. Apoſtolus acriter reprehendit inceſtuoſum cum Noverca: Levitici itidem 20. pariter redarguitur Connubium cum Noverca, & cum Nuru, atque mortis pœnâ mulctantur contrahentes. Referunt quoque Cap. *Si vir* 35. *q.* 3. ex Auguſtino *lib.* 22. *contra Fauſtum cap.* 61., qui tantam deberi affirmat reverentiam Uxori Patris, ac ipſi Patri. Demum Cap. *De propinquis* 35. *q.* 3. dicitur, eodem modo abſtinendum ab Affinibus, ac a Conſanguineis. Momenta utrinque graviſſima ſunt. Docti illa perpendant, eligantque meliora. Vide tamen quæ dicenda ſunt infra *Contr. III. num.* 60.

CONTROVERSIA I.

AN OMNES COGNATIONIS GRADUS PROHIBITI LEVIT. 18. NATURALEM CONTINEANT JUSTITIAM, ITA UT OMNIA PRÆCEPTA LEVITICI OBLIGENT CHRISTIANOS.

HISTORICA NOTIO.

Cognationis gradus innuimus jam ſuperiùs *num.* 5., ubi & pro dignoſcenda ipſorum diſtantia aſſignavimus regulas, quas a contumeliis Bezæ vindicavimus. Pro præſenti congruum eſt primò quærere, in quibus gradibus fuerit prohibitum Conſanguineis nubere inter ſe.

23 Ab Orbe condito ad hæc uſque tempora non una fuit Lex, aut Conſuetudo. In Lege naturæ progeniti ex Adam cum Sororibus nupſerunt, & nati ex filiis ejuſdem, ſumma illa cogente neceſſitate Generis propagandi, Conſanguineas duxerunt. Patrui, & Avunculi juncti ſunt Neptibus; ut evincitur exemplo Abrahæ ſeſe excuſantis apud Abimelech *Gen.* 20. Amitæ cum Nepotibus inierunt Connubia *Numeror.* 26.

Quid lex Moyſis quoad conſanguinitatem.

24 In Lege ſcripta Moyſes *Levit.* 18. *verſ.* 7. a legitimo Matrimonio proſcripſit primum, & ſecundum gradum in linea recta, Patris nempe cum filia, & nepte, Matris cum filio, & nepote: in linea tranſverſali Conjugium cum Sorore ſive ex uno, ſive ex utroque Parente, ſicut & nepotis cum Amita, vel Matertera *verſ.* 9., *& ſeqq.*

Ex identitate rationis vult S. Hieronymus, apud Hebræos irrita fuiſſe Connubia collateralis lineæ reſpectu Deſcendentium, ita quod Patrui, & Avunculi Neptes ſeu ex Fratre, ſeu ex Sorore ducere nequirent. Verùm cum hac de re nihil habeatur in lege, pluribus hujuſmodi extenſio non arridet.

S. Ambroſius *Epiſtolarum lib.* 6. *Epiſt* 48. *ad Paternum* dicit vetitum divina lege Conjugium Fratrum patruelium, qui ſunt in quarto gradu; quod ſane a veritate alienum eſt.

Digitized by Google

eſt. Crederem tamen, nomine legis divinæ intelligere S. Doctorem, non expreſſam Moyſis legem, ſed naturalem æquitatem homini a Deo impreſſam, quæ videtur innuere, hujuſmodi Conjugia reprobanda. Hoc conſonat rationi, qua urget Paternum contendentem, Conjugium, de quo ipſe conſulebat, non eſſe Moyſis ſcripto vetitum; cui reponit Ambroſius, interdictum fore Jure naturæ, interdictum lege, quæ ſcripta eſt in cordibus. Negat *in eadem Epiſtola* S. Doctor, in Levitico eſſe expreſſe prohibitas Nuptias Patris cum filia. Verùm vel aliter intelligit verſiculum ſeptimum, vel impreſſionis menda eſt Patrem pro Patruo exſcribens.

Quid eadem lex quoad affinitatem. Quantùm ad affinitatem Lex Moyſis laudato loco Levitici *verſ.* 8. prohibuit Nuptias Filii cum Noverca, Patris cum Nuru *verſ.* 15., Patris cum Privigna, vel cum ejus filia *verſ.* 17.; & hæc quoad lineam rectam. Ex tranſverſali vetuit Nuptias cum uxore Fratris *verſ.* 16., & cum Sorore uxoris, ipſa vivente, *verſ.* 18., ſicut & cum Sorore Patrui *verſ.* 14.

25 In Lege Gratiæ primis quatuor Eccleſiæ Seculis licebant Nuptiæ Conſobrinos inter, & Conſobrinas, nec non inter filios, filiaſque Fratrum, atque Sororum; quod *Quid in lege Gratiæ.* evincitur clare ex Auguſtino *lib.* 15. *de Civit. Dei cap.* 16. -- Experti autem ſumus in Con„ nubiis Conſobrinarum etiam noſtris tem„ poribus propter gradum propinquitatis fra„ terno gradui proximum, quamrarò per „ mores fiebat, quod fieri per leges licebat, „ quia id nec divina prohibuit, & nondum „ prohibuerat lex humana. Veruntamen fa„ ctum etiam licitum, propter vicinitatem „ horrebatur illiciti, & quod fiebat cum „ Conſobrina, pene cum Sorore fieri vide„ batur -- Licitæ igitur putabantur hujuſmodi Nuptiæ, ſed rarò habebantur. Porro quamvis licerent prædicta Conjugia, reprobata tamen erant etiam apud Gentiles illa deſcendentium in linea collaterali, Avunculi ſcilicet cum Nepte, Amitæ cum Nepotibus, ut legere eſt in Svetonio *in Vita Claudii Imp. cap.* 26., ubi refertur Senatus Decretum pro Claudio emanatum, ut Agrippinam Fratris ſui Filiam ducere poſſet.

Deſinente Seculo IV., Theodoſius Senior Nuptias prohibuit in ſecundo grado collateralis lineæ rectæ, videlicet, inter filios, & filias Fratrum, & Sororum. Hujus meminit S. Ambroſius *laudata Epiſtola ad Paternum* -- „ Theodoſius Imperator etiam Fratres Pa„ trueles, & Conſobrinos vetuit inter ſe Co„ njugii convenire nomine, & ſeveriſſimam „ pœnam ſtatuit, ſi quis temerare auſus eſſet „ Fratrum pia pignora --

Ineunte Seculo V. legem Theodoſii abrogarunt Arcadius, & Honorius Impp., ut habetur *in Cod. Juſt. lib.* 5. *art.* 4. *de Nuptiis* -- Celebrandis inter Conſobrinos Matrimo„ niis licentia legis hujus ſalubritate indulta „ eſt, ut revocata priſci Juris authoritate, „ reſtinctiſque calumniarum fomentis, Ma„ trimonium inter Conſobrinos habeatur le„ gitimum, ſive ex duobus Fratribus, ſive „ ex duabus Sororibus, ſive ex Fratre, & „ Sorore nati, & ex Matrimonio editi legi„ timi, & ſuis partibus Succeſſores habean„ tur -- Attamen hujuſmodi abrogatio vim non obtinuit. Etenim Concilium Agathenſe anno 506. celebratum cenſuit inceſtuoſum -- „ Si quis Conſobrinæ ſuæ ſe ſociaverit -- Et S. Gregorius Seculo VI. monitum voluit Auguſtinum Anglorum Epiſcopum illius legis nullam habendam eſſe rationem.

Seculo VI. cœpit conſuetudo, quæ ad Seculum uſque XI. perduravit, ut non valerent Conjugia intra ſeptimum gradum. Conſuetudinis hujus teſtem habemus S. Gregorium Magnum *lib.* 12. *Epiſt.* 22. *ad Felicem Epiſcopum Meſſanenſem* -- Progeniem verò „ ſuam unumquemque de his, qui fideliter „ edocti ſunt, & jam firma radice plantati „ ſtant inconvulſi, uſque ad ſeptimam obſer„ vare decernimus generationem -- Epiſtolam hanc confictam volunt nonnulli. Ejuſdem tamen conſuetudinis momentum habemus ex Gregorio III., qui florebat anno 731. *Epiſt.* 1. *ad Bonifacium* -- Progeniem verò „ ſuam unumquemque uſque ad ſeptimam „ generationem obſervare decrevimus --

Pro Anglis ad Fidem converſis S. Gregorius diſpenſavit, ut extra quartum gradum valerent Nuptiæ; & pro Germanis diſpenſavit Gregorius II. *Epiſt.* 13. *ad Bonifacium*. Sed Gregorius III. ejuſdem Succeſſor diſpenſationem revocavit *Epiſt.* 1. *ad Bonifacium*.

A Seculo XIII. Conſanguinitatis, & Affinitatis gradus ad quartum ſolummodo redacti fuere ab Innocentio III. in Concilio Lateranenſi anno 1215. celebrato *Can.* 50. Sanctio hujuſmodi nunc quoque viget.

26 Prædicta apud Latinos ſolemnia ſunt. Ceterum apud Græcos non eadem eſt ſupputandi ratio; ſiquidem Regulam Juris civilis adoptantes computant gradus Perſonarum numero. *Græcorum ſupputatio ſecundùm Jus civile.*

Primis itaque rei Chriſtianæ temporibus uſque ad Theodoſium Seniorem non excludebant niſi ſecundum gradum, atque Conſanguineorum Conjugia permittebant. A Theodoſio verò ad Seculum uſque XI. tertium gradum, ſextam videlicet Perſonam, inter excluſas a Matrimonio connumeraverunt. Sed Michael, qui Eccleſiæ CP. præerat anno 1050., ſeptimam excluſit Perſonam, octavæ Nuptias permittens. Praxim hujuſmodi improbavit Innocentius IV. Seculo XIII. *in Epiſt. ad Ottonem Cardinalem Tuſculanum in Regno Cypri Legatum pro componenda controverſia Græcos inter Epiſcopos Regni illius, & Archiepiſcopum Nicoſienſem Latinum*, referens Decretum Lateranenſis Concilii ſuperiùs citati. Porro Pontifex adversùs Græcos urgebat; quia hi permittebant Nuptias in quarto gradu, non quidem quoad ſeptimam, bene verò quoad octavam Perſonam. Etenim ſecundùm Jus civile duplex Perſona duplicem gradum conſtituit, ſed unum tantummodo ſecundùm Jus Canonicum: unde prima, & ſecunda Perſona primum Canonicum gradum faciunt, tertia & quarta ſecundum, tertium quinta & ſexta, ſeptima demum & octava quartum; cumque Græci concederent octavæ Nuptias, a Canonicis Sanctionibus diſcrepabant. Hujuſmodi Græcorum praxim eradicare non potuit Innocentius. Conten-

dunt namque illi, Pontificis Decretum non fuiſſe promulgatum; adeoque non obligare.

In affinitate ex Matrimonio eandem Juris civilis regulam ſequuntur, & Nuptias ſeptimæ Perſonæ concedunt, quas ſextæ denegant, idest inter Affines tertio Canonico gradu. Conſtituunt itidem Affines inter ſe Conſanguineos Mariti, & Conſanguineos Uxoris; cum nos velimus ſolùm Affines Conſanguineos Mariti cum Uxore, & Conſanguineos Uxoris cum Marito. Cur autem Græci ſeptimum civilem gradum remittant in Affinitate, ſecus in Conſanguinitate, ex Blaſtraſio legitur *in Nomocanone*, videlicet; ubi fortior eſt unio, ibi longiori intervallo diſſolvitur: ſed fortior eſt in Conſanguinitate, quàm in Affinitate; ergo prima ad ſeptimum uſque gradum producitur, non autem altera. Quoad aliud de Affinitate, quod alterum eſt, in quo a nobis diſcrepant, rationem affert præcitatus Auctor; quia nempe Conſanguinei Viri ſunt unum in Uxore, cum qua Vir eſt una caro: Conſanguinei Uxoris ſunt unum in Viro, cum quo ſimiliter Uxor eſt una caro; ergo utriuſque Conſanguinei ſunt unum in uno, idest in Uxore, & Marito, qui unum ſunt; ergo juxta regulas Dialecticæ ſunt unum inter ſe. Habent deinde regulas, ſub quibus licitæ, vel illicitæ inter Conſanguineos ex Affinitate cenſentur Nuptiæ; de quibus Arcudius *in ſua Concordia lib. 7. de Matrim. cap. 30.*

27 Adversùs hoſce Conſanguinitatis gradus inſurrexerunt Novatores. Joannes Wiclephus *lib. 4. Trialogi cap. 20.* ſequentia habet -- Non delector in multitudine cauſarum divortii, cum multæ ſint inſundabiliter humanitùs ordinatæ, ut patet ſpecialiter de Cognatione. Nam tempore primi hominis Fratres, & Sorores fuerunt ex ordinatione divina totaliter conjugati; & tempore Patriarcharum, ut Abraham, Iſaac, & aliorum, ſatis propinqui cognati. Nec ſupereſt ratio, quare non ſic liceret hodie, niſi humana ordinatio, quæ dicit, non ſolùm ex cognitione, ſed ex affinitate amorem inter homines dilatari; ſed cauſa hæc hominum nimis debilis eſt--

Novatores quid ſentiant.

Martinus Lutherus anno 1520. lib. *de Captivit. Babylonica in cap. de Matrim.* ſcripſit -- In gradibus affinitatis, & conſanguinitatis nulla alia attendi debent, & poſſunt, quàm quæ in Levitico cap. 18. ſcripta ſunt, quæ & ſervari debent -- Et *in Serm. de Matrimonio* -- Conſobrini inter ſe lege ſociari poſſunt, divina, & chriſtiana poteſtate -- Addit *ad cap. 2. Geneſeos* -- Loth fuit filius fratris Abrahæ, utriuſque Soror fuit Sara, & Melcha. Jam duo fratres Abraham, & Nachor, duas Sorores germani fratris filias duxerunt. Ex his concludi poteſt, quod nec abrogatum eſt, nec quiſquam inhibere queat, quominus fratris filiam ducere liceat; quia Abraham, & Nachor fecerunt, qui in Scripturis laudantur, & ſanctiores quàm nos fuerunt -- Demum *ad cap. 36. Geneſeos* probat, & confirmat, Matrimonium, quod quidam cum propria filia, quam ex propria Matre, inceſto Connubio, licèt inſcius ſuſceperat, contraxit.

Bucerus anno 1530. *ad cap. 19. Matthæi* docebat -- Conſobrinis, & Fratruelibus Connubium inter ſe contrahere licet, quidquid leges contra Pontificiæ ſtatuerint --

Calvinus *lib. 4. Inſtit. cap. 19. §. ultimo* reprehendit Eccleſiam, quod gradus Cognationis conſtituerit præter aliarum Gentium, & ipſius Moyſis politiam.

Quid ſenſerit Beza ſupra innuimus. Alios Sectarios referre non vacat; eorum errores ſufficit brevibus narrare. Quidam volunt, præcepta Levitici *cap. 18.* naturalem continere juſtitiam; alii dicunt, eſſe immutabilia, atque ab humana poteſtate indiſpenſabilia; ſunt, qui volunt, neminem poſſe novos addere gradus; nonnulli ea a Chriſtianis neceſſariò obſervanda deprædicant; contendunt alii, ex quo prohibitum eſt v. g. Conjugium Nepotis cum Amita, prohibitum itidem eſſe Conjugium Patrui cum Nepte ex Fratre, aut Sorore; demum affirmant pauci, potuiſſe Pontifices quoſdam gradus impedientes Matrimonia ſtatuere, ſalva tamen libertate conſcientiæ. His poſitis

ADVERSUS NOVATORES FIRMATUR VERITAS.

DICENDUM, non omnes gradus in Levit. *cap. 18.* prohibitos naturalem juſtitiam continere, adeoque non omnia præcepta Levitici Chriſtianos obligare.

28 PROB. I. Naturalia præcepta, pro omni ſtatu, & quovis tempore obligant: ſed præcepta Levitica circa gradus prohibitos non ſemper obligaverunt; ergo nequaquam naturalem continent juſtitiam. Minor propoſitio evincitur I. Jacob *Gen. 29.* duas duxit Sorores, Liam nempe, & Rachelem: porro duas ducere Uxores vetitum eſt laudato Levitici loco *verſ. 18.*; ergo quovis tempore talia præcepta non obligabant. II. Judas *Gen. 38.* Uxorem defuncti primogeniti filii ſui dedit ſecundogenito, promiſitque tertio: ſed hoc *verſ. 16.* prohibetur; ergo. III. Amram filius Caath filii Levi accepit Uxorem Jochabed natam in Ægypto ex Levi *Numeror. 26.*, proindeque Sororem Caath, & Amitam ipſius Amram: ſed hoc reprobatum habemus *verſ. 12.*; ergo.

Præcepta naturalia ſemper obligant.

Hujuſmodi autem Patriarchas peccaſſe, Calvinus, & Beza, jure affirmare non poſſunt. Etenim etſi quandoque Viros Sanctitate celebres in crimen aliquod prolabi contingat, perſeverantia tamen in peccato uſque ad obitum, pugnat cum Sanctitate: hi verò Sancti Patriarchæ uſque ad extremum vitæ perſeveraverunt in celebratis Conjugiis; adeoque ſi illa Conjugia illegitima fuiſſent, in peccatorum ſordibus ſemper permanſiſſent. Addas velim, quod Jacob proficiſcens in Meſopotamiam, ubi Uxores duxit, ſingularem a Domino promiſſionem in prolis multiplicationem, inſimul & benedictionem obtinuit: *Et benedicentur in Te, & in ſemine tuo omnes tribus terræ.* Gen. 28. Affirmare autem, Deum ſpeciali benedictione futuras illegiti-

mas

mas Nuptias approbaſſe, iniquum eſt. Simile
ratiocinium poteſt efformari de Juda, cujus
ſucceſſioni promiſſus fuit Meſsias tanquam
ſingulare privilegium, *Gen.* 49. Eſt & aliud
momentum, quarenus filii ea præcitatis pro-
geniti ut legitimi ſemper habiti fuere, nec
uſquam in Scripturis ut ſpurii notati.

Confugere ad diſpenſationem a Deo fa-
ctam ob aliquod myſterium, ſicut cum Jacob
ibidem admittitur diſpenſatio in pluralitate
Uxorum, arbitrarium prorſus eſt. Siquidem
diſpenſatio illa aliàs occulta ſcandalum apud
Gentes illas rem prorſus inſuetam conſpi-
cientes peperiſſet; hoc porro non evenit;
quoniam Laban & filias obtulit, & Ja-
cob adoptavit Uxores, nemine ſtupente,
aut refragante. Nec momentum aderat di-
ſpenſationis inſtituendæ in lege naturali. Si-
quidem, ut Dei Populus propagaretur (quod
fuit motivum diſpenſationis in Polygamia)
haud opus erat naturale præceptum violare;
cum aliæ mulieres nullo affinitatis vinculo
colligatæ paſſim occurrerent. Hinc Judas,
dum Uxorem defuncti filii tradidit ſecundo,
altum de diſpenſatione ſilentium habet, at-
que tantummodo inditam a natura inclina-
tionem propagandi ſeipſum cauſatus eſt,
videlicet ut ſemen fratris ſuſcitaretur.

29 PROB. II. Deus *Deut.* 25. præce-
ptive diſponit, ut ſi quis abſque liberis vitâ
functus ſit, ſuperſtes Frater ducat illius Uxo-
rem, ejuſque ſuſcitet ſemen. Rem ſub præ-
cepto mandavit, ut in aperto eſt; porro di-
ſpenſatio pro aliquo caſu ſolùm ab obligatio-
ne abſolvit. Et ſane in Deuteronomio Lex
ſtatuitur jubens, Uxorem defuncti Fratris
eſſe ducendam; ſed Lex hujuſmodi nil præ-
cipit contra Jus naturæ: fieri enim nequa-
quam poteſt, ut Auctor naturæ adversùs na-
turam agat; ergo Fratris Uxorem ducere
nequaquam dici debet contra Jus naturæ.
Atqui Lex Levitica *verſ.* 16. vetat Nuptias
cum Uxore Fratris; ergo Levitica præcepta
Jus naturale non involvunt.

Ut hocce argumentum fortiùs urgeat,
declarandum eſt, legem Deuteronomii loqui
primò de germano Fratre, indeque ad alios
propinquos extendi. Et quidem evincitur I.
ex contextu: *Quando habitaverint Fratres
ſimul, & unus ex eis abſque liberis mortuus
fuerit, Uxor defuncti non nubet alteri, ſed
accipiet eam frater ejus, & ſuſcitabit ſemen
fratris ſui* verſ. 5. Fratres autem, qui in ea-
dem domo commorantur plerumque ſunt ger-
mani Fratres, & quando alii propinqui ſi-
mul habitant, Fratres nuncupantur germani.
II. Lex illa Deuteronomii a Sadducæis uſur-
pata fuit, ut Chriſtum tentarent quoad mor-
tuorum reſurrectionem; ſermonem namque
inſtituentes de muliere, quæ nupſit ſeptem
Fratribus, cui in reſurrectione adjudicanda
foret, aperte intelligendi ſunt de Fratribus
germanis. Siquidem non ſolùm laudato Mat-
thæi loco dicuntur Fratres, ſed etiam Marc.
12. *verſ.* 19., & Luc. 20. *verſ.* 28. Porro ſi
Fratrum nomine propinqui deberent intelli-
gi, indubie aliquis ex Evangeliſtis hoc expli-
caſſet, & Fratres propinquorum nomine ap-
pellaſſet; quod non legitur; ergo. III. Ex
hiſtoria Ruth. *Cap.* 1. clare evincitur, latam

fore Legem primariò germanos Fratres affi-
A cientem. Etenim Noëmi Viduas Nurus ſuas
hortatur, ut non expectent Fratres defuncto-
rum virorum, ut nubant; *Revertimini filiæ
meæ, cur venitis mecum? Non ultra ha-
bes filios in utero meo, ut viros ex me ſpe-
rare poſſitis. Revertimini filiæ meæ, & abite;
jam enim ſenectute confecta ſum, nec apta
vinculo conjugali*, verſ. 11., & ſeq. Hic pla-
ne ſermo eſt de germanis Fratribus; de his
nempe, qui ex eodem materno utero naſcun-
tur. Nomen itaque Fratris cogimur intelli-
gere non de propinquis, ſed de Fratribus,
qui tales ſunt juxta communem hominum
ſenſum. Quod fatetur ipſemet Beza *lib. de
B Repudiis* ſtans adversùs Calvinum aliter ſen-
tientem *in Comment. ad cap.* 18. *Levit.*

Prohiberi autem in Levitico ducere
Uxorem Fratris, quod ſubſumptum eſt in
argumento, nemo ſapiens inficiatur, cum
in omnibus Scripturæ Codicibus ſive He-
braicis, ſive Græcis, ſive Latinis id habea-
tur. Et quidem prohibetur ducere Uxorem
Fratris abſolute, & non verò, ut quidam
perperàm interpretatur, Fratris viventis.
Siquidem fruſtra hoc fuiſſet ibidem ap-
poſitum; cum manifeſtum ſit adulterium
copula cum Uxore Fratris viventis, &
aliàs in eodem capite expreſſe Mœchia ſit ve-
C tita. Si quis detorqueret Scripturam ad Uxo-
rem repudiatam, jam omnia Levitica præce-
pta confunderentur; cum omnibus prædicta
expoſitio aptari poſſet.

Non itaque laudata præcepta natura-
lem continent juſtitiam. Hoc invicte pro-
pugnandum eſt, etiamſi admittatur, Le-
gem Deuteronomii verſari quidem circa
germanum Fratrem, ſed fore exceptivam
Legis latæ in Levitico. Nam vel illa ex-
ceptio erat naturalis, vel judicialis. Si
naturalis; obligaret pro omni ſtatu, adeoque
etiam nunc vigeret; proindeque Fratres innu-
pti ducere deberent Uxorem defuncti Fratris
D abſque liberis; quod ad unum omnes admittere
refugiunt, & potiſſimùm Patroni Schiſmatis
Anglicani. Si verò exceptio dicatur judicia-
lis; lex ſimiliter ad eundem ordinem ſpecta-
ret; talis namque eſt exceptio, qualis lex.
Itaque non eſt ab intrinſeco malum nubere
cum Sorore defuncti Fratris, nec tantum-
modo licet, urgente ſumma neceſſitate, ad
hanc ſiquidem non attendit Lex Deuterono-
mii, ſed quandam pietatem erga Fratrem
reſpexit; quare ea inter recenſeri poſſet, quæ
repugnantiam quandam velut negativam, ſeu
præciſivam, & fundamentalem dicunt, unde
mala ſunt, ſi debitas non connotent circum-
E ſtantias. Nequeunt itaque Levitica præcepta
Chriſtianos afficere quoad omnes gradus ibi-
dem vetitos; adeoque conceſſiones ab Ec-
cleſia factæ validæ, & licitæ jure habendæ
ſunt.

SECTARIORUM ARGUMENTA REPELLUNTUR.

30 OBJIC. I. Conjunctio conjugalis facta inter Gentes, quam abominatur Deus, naturali juſtitiæ repugnat: ſed Nuptias a Gentibus celebratas in gradibus in Levitico prohibitis abominatur Deus; ergo naturali repugnant juſtitiæ; ergo omnes gradus Levitica Lege prohibiti naturalem continent æquitatem, non enim præcepta judicialia ligabant Gentes. Minor oſtenditur ex laudato Levitici capite verſ. 26., & ſeq. *Cuſtodite legitima mea, atque judicia, & non faciatis ex omnibus abominationibus iſtis, tam indigena, quàm colonus, qui peregrinantur apud vos. Omnes enim execrationes iſtas fecerunt accolæ terræ, qui fuerunt ante vos.* Et verſ. 24. *Nec polluamini in omnibus his, quibus contaminatæ ſunt univerſæ gentes, quas ego ejiciam ante conſpectum veſtrum.* Et cap. 20. verſ. 22. pœnæ in eaſdem Gentes comminantur ob violatam Levitici legem: *Cuſtodite leges meas, atque judicia, & facite ea; ne & vos evomat terra. Nolite ambulare in legitimis nationum, quas ego expulſurus ſum ante vos. Omnia enim hæc fecerunt, & abominatus ſum eas.* Utrobique verba ſunt univerſalia: *In omnibus his. Omnia hæc*; adeoque non poſſunt intelligi de quibuſdam tantùm ſceleribus, ob quæ puniri debeant, ſed meritò dici debet puniendos ob violationem graduum prohibitorum; unde aſſerendum eſt, ipſos naturalem continere juſtitiam.

Verba univerſalia ſæpe diſtributivè intelligenda.

RESP. Verba utique univerſalia ſunt; verùm nequaquam ſupponunt diſtributive pro omnibus gradibus, ita ut Gentes abominabiles dicantur, ex quo in quolibet gradu contraxerint; ſed tum ob violatos gradus Jure naturæ prohibitos, tum ob graviſſima ſcelera, potiſſimùm ob Idololatriæ, Beſtialitatis, & Sodomiæ peccata ibidem recenſita. Et ſane pœna illa: *Ne & vos evomat terra*, licèt omnibus criminibus apponatur, attamen indubie non omnia peccata eâ pœnâ puniebantur, ſed Idololatria, aliaque graviora.

31 DICES. Quoties a Legislatore eadem aſſignatur ratio prohibitionis, toties ejuſdem ordinis ſunt omnia, quæ a lege prohibentur: ſed Deus pro omnibus gradibus, quos vetat, eandem aſſignat rationem, ideo in principio generaliter dicit: *Omnis homo ad proximam ſanguinis ſui non accedat*: & ad ſingulos gradus ſubditur: *Quia turpitudo eſt*; ergo ſinguli gradus prohibiti ad eundem ordinem ſpectant. Sed aliqui dubio-procul ſpectant ad Jus naturæ, ut Patrem inter, & filiam; ergo & ceteri omnes.

Malitia duplex.

RESP. Duplex diſtinguitur a Theologis malitia; radicalis una, formalis altera. Illa quandam involvit diſconvenientiam ad aliquam perfectionem, ratione cujus fundat congruentiam, & quaſi exigentiam, ut prohibeatur; quandiu tamen non prohibetur, non eſt formaliter mala. Formalis autem malitia actualem dicit deordinationem ad legem prohibentem. Turpitudo itidem alia eſt radicalis, alia formalis. Prima in omnibus gradibus Cognationis adinvenitur; cum natura dictet, quandam Cognatis deberi reverentiam. Formalis eſt in omnibus gradibus actu prohibitis. Quoniam verò leges prohibentes, quædam ſunt naturales, quædam poſitivæ; propterea formalis turpitudo non una eſt. Quare non omnes Levitici gradus, ſed aliqui tantummodo, naturali Juri adverſantur. Itaque Legislator illâ cauſali *Quia turpitudo eſt* ſolùm radicalem innuit rationem, congruentiam prohibitionis fundantem; & per actualem prohibitionem conſtituit formalem. Et quamvis in gradu quolibet aliqualis habeatur diſconvenientia, in uno tamen major eſt, minor in alio juxta majorem, minoremve propinquitatem; quod ſatis itidem explicatur, dum dicitur: *Turpitudo enim Patris tui eſt; Turpitudo tua eſt; Turpitudo fratris tui eſt* &c.

32 INSTABIS. Illa cauſalis in gradu primo lineæ rectæ: *Quia turpitudo Patris tui eſt*, ad formalem juſtitiam naturalis ordinis pertinet, & a lege naturæ Connubium Patris cum filia execratur: ſed eadem urget ratio in aliis gradibus; ergo. Minor propoſitio duplici clareſcet exemplo. Prohibet Lex Levitici, Nepotem ducere Amitam, & Materteram, non verò Patruum, & Avunculum ducere Neptem; quia Amita, & Matertera non habent paream poteſtatem in Nepotem, ſicut habent in Neptem Patruus, & Avunculus. Eſt naturaliter indecens, ut Superior naturali auctoritate, fiat naturali ſubordinatione ſubjectus ei, cui præeſt; idcirco nequit Amita cum Nepote contrahere, Vir namque eſt caput Mulieris; Patruus verò ſemper præeminet, unde Neptem poteſt ducere. Exemplum aliud eſt in gradu lineæ tranſverſæ, & affinitatis. Quia turpius erat, quod una Mulier duos haberet Maritos, quàm quod unus Vir duas haberet Uxores, hinc factum eſt, quod aliter prohiberetur duas ducere Sorores, aliter ducere Sororem Fratris defuncti.

RESP. Hoc argumentum noſtram firmat Sententiam. Si enim Levitica prohibitio in omnibus gradibus naturalem involveret juſtitiam: ubi foret æqualitas gradus, eſſet etiam æqualitas naturalis juſtitiæ, cum æqualitas Cognationis haberetur; & tamen Lex Levitici intra eundem gradum, unum prohibet extremum, ſecus aliud, ut in exemplo videre eſt. Amita, & Patruus cum Nepte ad eundem prorſus gradum pertinent, ſicut etiam Frater, & Soror; & tamen Lex Levitici vetat, Amitam Nepoti copulari, Fratrem Uxorem defuncti Fratris ducere, quin extendatur ad Patruum reſpectu Neptis, & ad Fratrem reſpectu Sororis Uxoris defunctæ, cum aliàs in utroque extremo Amitæ, & Patrui &c. eadem inveniatur ſubſtantialis turpitudo ob æqualitatem Cognationis. Quare diſcrimen illud aſſignatum, extrinſecum prorſus eſt gradui, ſexum afficiens, vel aliquam perſonæ contrahentis conditionem; proindeque haud valet turpitudinem conſtituere Conjugium Jure naturali dirimentem.

Prohibitio nō reſpicit ſemper æqualitatem gradus.

33 OBJIC II. Quod apud Gentes execratur, Jure naturæ invalidum eſt: ſed Conjugium Privigni cum Noverca execrabile

erat

erat apud Gentes, dicente Apoſtolo 1. ad Corinth. 5. verſ. 1., & ſeq. *Omnino auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter Gentes, ut uxorem Patris ſui aliquis habeat*; ergo hujuſmodi Conjugium naturæ legibus refragatur. Sed hoc eſt vetitum in Levitico; ergo Lex Levitici naturalem continet juſtitiam.

RESP. Probabile eſt, primum gradum affinitatis in linea recta Jure naturali adverſari Conjugio. Preſcindendo tamen ab hac probabilitate dicimus, quod Paulus ſermonem habet de Conjugio Privigni cum Noverca, vivente Patre (quod ſane natura refugit) ut colligitur ex eodem Apoſtolo 2. ad Corinth. 7. verſ. 12. *Scripſi vobis, non propter eum, qui fecit injuriam, nec propter eum, qui paſſus eſt, ſed ad manifeſtandam ſollicitudinem noſtram*. Hic mentionem facit de eo, qui paſſus eſt injuriam, nempe de Patre, adeoque dicendum eſt ipſum fore vivum. Niſi dicere velis, Privignum nequaquam Conjugium cum Noverca iniiſſe, ſed cum ea illicitum habuiſſe commercium.

34 OBJIC. III. Diebus Joannis Baptiſtæ Levitica Lex ut judicialis non obligabat; quia *Lex & Propheta uſque ad Joannem*, Luc. 16. Sed tunc temporis Conjugium cum Uxore Fratris nullum erat: non quidem Lege Evangelica, quæ hac ſuper re nihil præceperat; ergo Lege naturæ, ad quam attendebat Præcurſor Herodem reprehendens habentem Fratris ſui Uxorem.

RESP. Ex communi Interpretum placito, Herodes, vivente Philippo ejus Fratre, hujus Uxore abutebatur; unde meritò adverſùs eum inſurrexit Joannes. Omiſsâ tamen hâc Sententiâ, falsò aſtruitur, Leviticam Legem ævo Joannis ceſſaſſe; vigebat namque tunc, atque Herodem, ceteroſque de Hebraica Gente obligabat; Lex enim Moyſis per Chriſti mortem evacuata eſt. Dicitur quidem *Lex & Propheta uſque ad Joannem*; quia hic poſtremus fuit veteris legis Propheta; proindeque reprehenſibilis erat Herodes, quia in Leviticum peccabat.

Herodes cur a Joanne reprehenſus.

35 OBJIC. IV. Deus ſingulis præceptis de gradibus adjecit pœnas, eaſque graviſſimas *Levit.* 18., & 20., puta interfectionis, ablegationis a Populo, & hujuſmodi; ergo cum aliqui gradus naturalem involvant malitiam, non abs re dicetur, omnes eandem importare.

RESP. Oppoſitum ex hoc argumento abunde evincitur. Etenim inter appoſitas pœnas latum intercedit diſcrimen. Conjugium ſiquidem in primo affinitatis gradu lineæ rectæ, ſicut & in primo conſanguinitatis lineæ tranſverſæ punitur pœnâ mortis; Conjugium verò in ſecundo gradu conſanguinitatis, & affinitatis tranſverſæ punitur carentiâ prolis, quæ indubie minor eſt pœna. Urget & aliud momentum adverſùs Kemnitium. Non enim colligere fas eſt ex inflictis pœnis, illa præcepta eſſe naturalia; ſimiles namque appoſitas legimus præceptis judicialibus, & ceremonialibus, ut videre eſt in tranſgreſſore Circumciſionis *Gen.* 17., in comedente fermentatum diebus azymorum *Exod.* 12.

Crimina diverſa diverſimode puniuntur.

36 OBJIC. V. Decalogi præcepta naturalem continent juſtitiam: ſed Levitica præcepta ad Decalogum referri auctor eſt S. Auguſtinus *q.* 65. *in Leviticum*; ergo.

RESP. S. Doctor adulteria in Levitico prohibita dicit ad Decalogum etiam reduci — Ecce ubi rurſus prohibet adulterium, quod „ cum aliena uxore committitur, quod etiam „ in Decalogo prohibetur; unde apparet illa „ ita prohibita, ut etiam mortuis viris ſuis „ non ducant uxores, quarum prohibet tur„ pitudinem revelare — Non igitur omnia Levitici præcepta refert ad Decalogum, ſed tantùm adulterium, quod utique naturali Juri adverſatur.

Adulterium eſt contra Jus naturæ.

37 OBJIC. VI. Præcepta nullimode ab Eccleſia diſpenſabilia, ſunt Juris naturalis: ſed in gradibus in Levitico prohibitis nequit Eccleſia diſpenſare, ut propugnant Major 4. *Diſt.* 40. *quæſt.* 3., Silveſter verbo *Papa* §. 17., Waldenſis *Tom.* 2. *de Sacramentis cap.* 134., quibus concinunt Doctores ab Henrico VIII. conſulti, contendentes, Pontificem haud potuiſſe diſpenſare, ut defuncti Fratris Uxorem duceret; ergo.

RESP. Pauci utique Theologi ex inadvertentia ad loca Levitici inſimul, & Deuteronomii, in eam devenere Sententiam, ut in gradibus in Levitico exſcriptis non poſſit Eccleſia diſpenſare. Verùm hæc Catholicam veritatem non ferit. Divinum namque lumen non privatis quibuſdam Doctoribus, ſed Eccleſiæ affulget ad accuratam Scripturarum intelligentiam; adeoque nihili facienda eſt eorum doctrina, quæ Eccleſiæ declarationibus adverſatur. Qui verò pro Henrico ſteterunt, noverunt ad aulicam auram flectere Sententias, nullâ Scripturarum, Traditionum, Sacrorumque Canonum, habita ratione. Novimus enim ea lege Crammerum Archiepiſcopum Cantuarienſem creatum, ut divortium Regis latâ Sententiâ approbaret. Quo jure igitur his fidendum?

Sententia paucorū nequaquā prævalet Eccleſiæ doctrinæ.

CONTROVERSIA II.

AN CONJUGIUM IN PRIMO CONSANGUINITATIS GRADU LINEÆ RECTÆ IRRITUM SIT NATURÆ JURE.

38 Difficile ſane eſt oſtendere, aliquos Conſanguinitatis gradus naturæ Jure Conjugium dirimere; ſiquidem nec ex Scripturis hoc evinci poteſt, nec naturali ratione immediate probari. Illicitum quidem illicò colligitur; non tamen omne illicitum cenſetur irritum; cum Nuptiæ in quibuſdam gradibus prohibitis contractæ, ſi quædam occurrant circumſtantiæ, licitæ eodem Jure habeantur. Nihilominus cum omnibus Catholicis.

DICENDUM, Conjugium in primo Conſanguinitatis gradu lineæ rectæ irritum fore naturæ Jure.

39 PROB. I. In prima Conjugii inſtitutione dictum eſt: *Relinquet homo Patrem ſuum, & Matrem, & adhærebit Uxori ſuæ*. Gen. 2. verſ. 24.: ſed hoc innuit, ex ſui in-

Conjugium in ſua inſtitutione excludit Patrem, & Matrem.

ſtitutione, adeoque ex naturali lege, ineundum eſſe Conjugium cum perſona a Patre, & Matre diſcreta; ergo uterque Parens inhabilis eſt ad contrahendum cum Filiis.

Leges Conjugii repugnant Parentes inter, & filios

40 PROB. II. Juxta naturæ leges tenentur Filii Patrem, Matremque, ſingulari reverentia proſequi: ſed jura Conjugii ſingularem hanc reverentiam non patiuntur, ut ad unum omnes facilè conjicere poſſunt: & aliàs thori cohabitatio eſſentialiter aliquam involvit turpitudinem; ergo ſi Conjugii munia inter eos naturaliter incompoſſibilia ſunt, dicendum merito eſt, inter eoſdem repugnare naturaliter Matrimonium.

Conditio Conjugis dicit æqualitatem.

41 PROB. III. Conditio Conjugii non ſolùm importat eſſentialiter æqualitatem ſocietatis in procreanda, educandaque prole, ſed etiam in œconomica domeſtica gubernatione: ſed conditio Filii eſſentialem dicit ſubjectionem ad Patrem, & Matrem in prædicta œconomica gubernatione; ergo ex contradictoriis conditionibus inhabiles ſint oportet ad conjugalem contractum. Hoc clariùs evincitur in Conjugio Filii, & Matris, quæ Filio ſubjici deberet.

Bruta commercium cum matre refugiunt.

42 PROB. IV. Quod ingenitæ animalium inclinationi repugnat, fortiùs adverſatur rationali naturæ: atqui conjunctio cum Matribus ad procreandum ingenitæ inclinationi brutorum repugnat: unde Equi, & Cameli ad congreſſum cum Matribus compelli nequeunt, ut Plinius teſtatur *lib. 8. Naturalis Hiſt. cap. 42.*, & Ariſtoteles *lib. 9. de Hiſt. animalium cap. 50.* qui refert, quod Camelus morſu interfecit eum, qui matri obtectæ, ut jungeretur, curavit, & Equus præcipitem ſe dedit, poſtquam id ſimile egiſſe perſenſit; ergo.

43. PROB. V. In perſcrutatione rerum, quæ adversùs naturam pugnant, ſtandum eſt judicio Sapientum, qui ſolo naturæ lumine ad veritatis indaginem procedunt. Hi porro Parentum Conjugia cum filiis execrantur. Unde Ariſtoteles 2. *Polit.* Uxorum communionem reprobat; cum fieri poſſet, ut Parentes cum filiis nuberent. Quare barbaræ Nationes tales Nuptias refugiunt, ſi Perſis excipias, de quibus habet Sextus Empir. Pyrr. *lib. 3. cap.* 24. -- Perſæ „ verò, & inter eos potiſſimùm, qui ſapientiam profiteri videntur, Magi cum matribus Matrimonia contrahunt -- Hinc illud Catulli *Epig.* 91.

Nam Magus ex matre, & gnato naſcatur oportet.

Perſæ ob Conjugium cum matribus execrabiles.

Hujuſmodi tamen flagitium totius humani generis animadverſionem provocavit.

44 PROB. VI. Ex Patribus, quorum unam, aliamve dabimus auctoritatem, cum in re adeo nota verſemur. Igitur S. Ambroſius *Epiſt. 66. ad Paternum* ſcribit -- Nec „ Pater filiam ſuam accipiat Uxorem, inter„ dictum eſt Jure naturæ, lege, quæ eſt in „ cordibus ſingulorum, interdictum eſt in„ violabili præſcriptione pietatis, titulo ne„ ceſſitudinis -- S. Auguſtinus *lib. 22. contra Fauſtum cap.* 43. ſermonem habens de filiabus Loth, quæ cum ebrio Patre concubuere, ut humani generis conſervationem quærerent, ait -- „ Potius quidem nunquam eſſe Matres, quàm „ ſic uti Patre debuerint -- Ex his ſatis innuitur, tale commercium naturæ legibus repugnaſſe. Ejuſdem labii ſunt reliqui Patres.

ADVERSANTIUM MOMENTA DISSOLVUNTUR.

45 OBJIC. I. Non major eſt Patris, Filiique conjunctio, quàm Adami, & Evæ, quæ erat os ex oſſibus ejus: ſed validum fuit eorum Conjugium, immo futurorum exemplar; ergo inter alios Progenitores, & Filios validum erit Conjugium. Porro conjunctionem illam non repugnare naturæ ſatis innuit Creator Deus, qui Evam aliter efformare potuiſſet.

Adam, & Eva nō erant Conſanguinei.

RESP. Productio Evæ ex Adami coſta nullam intulit Conſanguinitatem: cum nec per aliquam Adæ actionem, nec per generationem facta fuerit; propterea nullam involvit turpitudinem, quam indubie importat maritalis conjunctio Progenitorum cum Filiis.

46 OBJIC. II. Filiæ Loth, aliàs ad dictamen rationis enutritæ, ſibi fas eſſe copulam cum Patre crediderunt, ne, Univerſo Orbe conflagrato, ipſis vitio verteretur, ſi totum humanum Genus periret; ſed ſi naturæ lumine nullum foret Conjugium Filiorum cum Parentibus, in eam devenire Sententiam nequaquam potuiſſent; ergo.

Filiæ Loth de concubitu cum Patre inexcuſabiles.

RESP. Argumentum in Adverſarios regeritur. Siquidem Patris concubitum Filiæ furatæ ſunt, ipſum inebriantes, ut ab ebrio conſequerentur quod, vigilante, nullimode conſequi potuiſſent, ut ait S. Auguſtinus *lib. 22. contra Fauſtum cap.* 43. -- Ab illo autem „ opere ita Patrem abhorrere ſentiebant, ut „ id ſe impleturas eſſe non crederent, niſi „ ejus ignorantiam procurarent. Namque, „ ut ſcriptum eſt, inebriaverunt eum, & „ ſe neſcienti miſcuerunt -- Unde plane fit, ipſas noviſſe, concubitum Patris cum Filia naturæ legibus adverſari. Sunt nonnulli ex Patribus, qui eas a crimine excuſant, cauſantes in ipſis amorem periclitantis poſteritatis. Verum enim verò, ut ſupra notavimus ex Auguſtino -- Potius quidem nunquam „ eſſe Matres, quàm ſic uti Patre debue„ runt --

47 OBJIC. III. Niſi id, quod opponitur fini, & bonis Matrimonii, impedit Jure naturali ejuſdem valorem; atqui Cognatio primi gradus lineæ rectæ nec opponitur fini, nec bonis Conjugii: cum per hujuſmodi Conjugia & procreari, & educari poſſint Filii; ergo nequaquam naturæ legibus adverſari cenſendum eſt.

Quomodo Parentum Conjugia cum filiis naturæ adverſantur.

RESP. Quamvis tale Conjugium fini primario Matrimonii non obſiſtat ſimpliciter, cum ex Parentis, Filiique concubitu proles generari, atque educari poſſit; adverſatur tamen quoad modum, quia ſummâ id fieret indecentiâ. Carnalis ſiquidem copula turpitudinem quandam ſecum affert; ideoque Patrem inter, & Filiam quædam irreverentia intercederet; quod naturali rationi refragatur.

48 OBJIC. IV. Quod ad majorem

Co-

Digitized by Google

Conjugii firmitatem deſervit, nequit naturæ legibus repugnare; ſed potiſſima conjunctio, quæ Filios inter, & Parentes invenitur, mire deſervit ad Conjugii firmitatem: etenim firmiora ſunt vincula ex voluntate inſimul, & natura, quàm ex ſola voluntate, & eo validiora, quo utraque conjunctio ſpecialior eſt; ergo.

RESP. Conjunctio unius generis vinculum alterius generis perſæpe impedire ſolet; v. g. conjunctio identitatis conjunctionem impedit ſimilitudinis. Quare nil mirum ſi ſumma conjunctio naturalis, & affectiva, in linea recta, vinculum aliud ex Connubio impediat.

49 OBJIC. V. Conjugalis contractus ex dilectione oritur, & dilectionem infert; ſed, ut legere eſt Eccleſiaſtici 13. verſ. 19., *omne animal diligit ſimile ſibi*; ergo ubi major ſimilitudo, ibi major itidem diſpoſitio ad contractum conjugalem. Cumque inter Parentes, & filios maxima intercedat ſimilitudo, jam inde maxima habetur diſpoſitio ad Matrimonium.

Non omnis dilectio deſervit ad Conjugium.

RESP. Affectio dilectiva diverſimode verſatur inter Conjuges, ac inter Parentes, Filioſque. Illa eſt affectio cujuſdam ſocialis æqualitatis; altera eſt affectio cujuſdam reverentialis ſubjectionis. Ex prima oritur contractus conjugalis; ſecunda repugnantiam involvit ad talem contractum, cum recta ratio illi adverſetur. Textus Eccleſiaſtici intelligitur de ſimili in ſpecie.

50 OBJIC. VI. Parentes, & Filii, qui ratione filiationis eiſdem ſubjecti ſunt, ſiunt æquales ratione contractus, ut in aperto eſt: immo quandoque Filius ratione dignitatis, puta Epiſcopalis, aut judicialis, ſuperior Patre evadit; ergo quamvis ſit Filius Parentibus ſubjectus ratione filiationis, æqualis, aut ſuperior evadet ratione Conjugii.

RESP. Inter Filios, & Parentes, dantur utique contractus de rebus, quarum dominium habent, niſi Lex obſtet. Porro contractus conjugalis impeditur a lege Conjugii. Hæc quippe inter Conjuges æqualitatem exquirit ad mutua obſequia; aliàs Filii, urgente naturæ præcepto, quoad hæc Parentibus ſubjiciuntur.

51 OBJIC. VII. Si momenta pro noſtra Sententia evincerent, probarent itidem Conjugium Jure naturæ irritum in omnibus gradibus lineæ rectæ aſcendentium, & deſcendentium: in omnibus enim urgent eadem inconvenientia; ſed hoc arduum videtur, atque contra Eccleſiæ praxim; ergo neque in primo gradu irritum erit.

Num in omnibus gradibus lineæ rectæ ſint irrita Conjugia.

RESP. Sunt equidem boni nominis Doctores, qui invicte propugnant, omnia Conjugia lineæ rectæ aſcendentium, & deſcendentium irrita eſſe Jure naturæ. Contendunt namque, producta momenta eodem modo urgere in uno gradu, ac in omnibus; quoniam ſicut eſt impoſſibile, filium eſſe abſque Patre, ſic eſſe Neptem abſque Avo, & juxta naturæ leges filius nequit eſſe a Patre, quin ſit ab Avo; adeoque eandem vim habent in ratione principii, ſecundùm quam relata argumenta, licèt major, minorve detur ſanguinis participatio. Sunt & alii, qui negant,
A prædicta Connubia in omnibus gradibus irrita fore, propter diſtantiam commixtionis ſanguinis. Porro quænam ex his Sententiis ſit eligenda, judicent alii.

CONTROVERSIA III.

AN CONJUGIUM IN PRIMO GRADU LINEÆ TRANSVERSÆ SIT JURE NATURÆ IRRITUM.

DICENDUM, Conjugium in primo
B gradu lineæ tranſverſæ irritum fore Jure naturæ.

52 PROB. I. Conjugium, a quo natura abhorret, eidem adverſari meritò cenſendum eſt: ſed natura abhorret a Conjugio Fratrem inter, & Sororem; ergo Jure naturæ irritum eſt. Major in aperto eſt. Etenim natura ab eo non abhorret, ad quod homo naturaliter adſtringitur: ſed legitimi Conjuges naturali lege tenentur ad mutuam thori cohabitationem; ergo ab hac abhorrere non debet natura; ergo ſi Fratrem inter, & Sororem abhorret, hujuſmodi cohabitatio ſit oportet illegitima, atque
C nulla. Propoſitio altera, circa quam diſſidium eſſe poſſet, evincitur. Inter Noachidarum, ideſt, filiorum Noe præcepta, quæ Juris naturalis præſcripta, quibus homines adſtringuntur univerſi, commemorant, quartum eſt *De revelatione turpitudinum*, quo declaratur etiam a Gentibus pene omnibus abominandum Conjugium cum Sororibus tam uterinis, quàm germanis; unde Plato *lib. 7. de Legibus* talia Connubia vocat *nequaquam ſancta, ſed Deo inviſa*: Diodorus Siculus *lib. 1.* Ægyptios notat *præter communem aliorum hominum morem* cum Sororibus inire conſueviſſe: & Philo Judæus *lib. de Legibus Spe-*
D *cialibus ad VI., & VII. Decalogi præceptum* ſcribit -- Deinde præcipitur, ne Sororem quidem eſſe ducendam. Honeſtum ſane præceptum, atque aptum continentiæ. Quamvis Athenienſis Solon hoc obſervat in uterinis tantùm Sororibus eodem Patre prognatis relinqui liberum. Contra Lacedæmoniorum Legiſlator uterinis non interdicit Connubio, ſed ſolis eodem Patre genitis. At Ægyptius ridens utrinſque ſimplicitatem, & ſemiperfecta placita, laxavit libidinem, & auxit in corporibus, animiſque inſanabile malum intemperantiæ,
E permiſsâ licentiâ ducendi Sorores, ſive per alterutrum Parentem, ſive per utrumque cognatas, majores pariter & minores, æqualeſque, ne gemellis quidem exceptis, quas natura ipſo natali ſejunxit, intemperantia verò ſocietate copulavit inſatiabili, & male copulata junctura. Quas leges abominatus Moſes, ut alieniſſimas a bene conſtituta Republica, & incitantes ad omnem turpitudinem, modis omnibus prohibuit congreſſum cum Sororibus, utrumque ſive alterum tantùm Parentem communem habentibus --

Gentes plerumque refugiunt Conjugia inter Fratres, & Sorores.

Apud Perſas, approbante Cambyſe Sororum

torum Conjugia, dixerunt Juriſconſulti — „ Nullam ſe invenire legem, quæ Sororem „ Fratri nubere ſinat — Græci commiſtionem cum Matre, Filia, vel Sorore, non illicitam modò, ſed nefariam habuere, ut legitur ex Ocello Leucano Pythagorico Philoſopho *cap.* 4. — Oportet etiam inſtituere „ hujuſmodi mores, qui in Græcis Civitatibus legitimi, ac recepti ſunt, nimirum „ neutiquam cum Matre, Filia, aut Sorore „ concumbere — Et Euripides *in Andromache* — Hujuſmodi eſt omne barbaricum genus. „ Pater enim Filiæ, & Filius Matri miſcetur, Soror itidem Fratri — Demum Simplicius *Commentar. ad Epicteti cap.* 47. — Jam „ cum lex, & conſuetudo Sororis, & Fratris conſuetudine interdicat; appetitiones „ non ſecus ac ab ipſius naturæ imperio ſuppreſſæ, jam prorſus ſunt immobiles, niſi „ fortè aliquos furoris intemperies, & diræ „ ſcelerum ultrices agitarint — Si ergo naturæ legibus talia Conjugia adverſantur, ſi ejuratur, ut ſcelus, Perſarum conſuetudo nubendi cum Matre, Filia, aut Sorore, ſi non niſi barbaræ Gentes in tantum nefas prolapſæ ſunt, jam in aperto eſt, tales Nuptias fore contra dictamen rationis.

53 PROB. II. Abraham, ſive cum in Ægyptum conceſſit, ut vitæ ſubſidia quæreret, *Gen.* 12., ſive cum in Palæſtina peregrinaretur inter Geraritas, *Gen.* 20., Saræ laudabiliter, prudenterque, ſuaſor fuit, ut Uxorem ſe non eſſe ſimularet, ſed Sororem ſuam diceret, ut mortem effugeret, timebat enim, ne Ægyptii, aut Geraritæ Specioſæ Uxoris amore capti ipſum interficerent. Suaſio hæc inanis fuiſſet, ſi Jure naturæ fraterna Conjugia non fuiſſent reprobata; etenim etſi Abraham Sororem diceret Saram, Uxor nihilominus credita fuiſſet. Erat pulchrà nimis, ut notat Scriptura; unde fraterna jura de facili in conjugalia tranſiſſent. Et profectò Rex Geraræ Abimelech, dum Iſaac Patrem imitatus dixit Rebeccam Sororem, videns eos jocantes: Gen. 26. verſ. 9. *Accerſito eo, ait: Perſpicuum eſt quod Uxor tua ſit; cur mentitus es, eam Sororem tuam eſſe?* Quibus clare innuit, nullum eſſe Conjugium Fratrem inter, & Sororem. Aliàs ſi illicitum tantummodo fuiſſet exiſtimatum, ut quidam autumant, evidentiori vitæ diſcrimini obnoxii fuiſſent, quatenus in pœnam illiciti Connubii occidi potuiſſent.

54 PROB. III. Innocentius III. in Cap. *Gaudemus, de Divortiis* definitive reſolvens quæſtionem, num Pagani conjuncti in ſecundo, aut remotiori gradu, ad Fidem converſi poſſint habitas retinere Uxores, reſpondit affirmative; ergo ſenſit, quod ſi in primo contraxiſſent, eſſent ſeparandi.

Nec momenti eſt, ſi dicatur, hac ſuper re non fuiſſe interrogatum; adeoque nullum dediſſe reſponſum. Etenim facta interrogatio pro ſecundo, aliove remotiori gradu, ſupponit, nullum ſubeſſe dubitandi locum pro primo. Et meritò ſane; omnium quippe Gentium conſenſio execrans hujuſmodi Conjugia, ut ſuperiùs vidimus, abunde manifeſtat, naturæ dictamini taliter adverſari, ut abs re ſit ultra de hoc ſciſcitari.

55 PROB. IV. Ex quo Filius eſt una caro immediata cum Patre, Jure naturæ nullum eſt inter eos Conjugium: ſed æquali Jure Frater, & Soror, ſunt una caro in eodem Patre; ergo æquali Jure nullum erit Conjugium. Etenim licèt Frater, & Soror, non ſint una caro per dependentiam unius ab alio, ſunt tamen una caro immediata inter ſe in uno eodemque Patre propter immediatam participationem ab eodem principio, cum filius ſit pars Patris; qua ratione probatur eſſe in primo gradu.

Frater, & Soror ſunt una caro in Patre.

56 PROB. V. Actus conjugalis ob turpitudinem, quam ſecum affert, adverſatur pudori, & reverentiæ, quæ ſanguine in primo gradu conjunctis debetur; ergo.

OPPOSITIS ARGUMENTIS FIT SATIS.

57 OBJIC. I. Quod Jure naturæ irritum eſt, nuſquam validum effici poteſt: ſed fraternum Conjugium ſub Mundi primordiis validum fuit, validumque foret, ſi, exceptis Fratre, & Sorore, totum humanum Genus periret; ergo.

RESP. Quædam adinveniuntur Jure naturæ irrita ſimpliciter, ſi caſum extremæ neceſſitatis excipias. Rem alienam, invito Domino, uſurpare, illicitum plane apud omnes cenſetur; & tamen ſi ſumma occurrat neceſſitas, fas eſt, nemine refragante, eam accipere, eamque conſummare. Privatum homicidium ubique Gentium execratur; ſi verò adſit inevitabilis neceſſitas juſtæ defenſionis omni culpâ caret. Hujus generis eſt fraternum Conjugium; & ideo validum, licitumque fuit ſub initio Mundi; ſed nullatenus ipſo jam floreſcente, ut apte diſcurrit S. Auguſtinus *lib.* 15. *de Civit. Dei cap.* 16.

Jus naturæ, ſtante ſumma neceſſitate, quandoque variatur.

Quoad caſum de univerſali hominum excidio, ſunt, qui volunt adhuc irritum fraternum Conjugium, ea quo credi poſſet rerum omnium finem adeſſe. Si verò de hoc ſolida non occurrant momenta, jam redit caſus extremæ neceſſitatis mox relatæ.

58 OBJIC. II. Fraternum Conjugium populo Dei non inſolens prorſus fuiſſe in aperto eſt ex facto Thamar inter, & Amnonem Fratrem; illa namque, ut Fratrem, qui Sororem deperibat, ab intentato ſtupro averteret, dixit: *Noli, frater mi, noli opprimere me . . . . quin potius loquere ad Regem, & non negabit me tibi.* 2. Reg. 13. verſ. 12. Sed Thamar ad hoc conſilium non deveniſſet, niſi ab uſu fraternorum Conjugiorum edocta; ergo. Porro ſeriò talia protuliſſe puellam palam fit ex querimonia adverſus Amnon inſtituta, cum ab eo fuit expulſa verſ. 16. *Majus eſt hoc malum, quod nunc agis adverſùm me, quàm quod ante feciſti, expellens me.*

RESP. Cum ex Levitica Lege fraternum Conjugium vetitum eſſet, non poterat Thamar illud intentare aliorum exemplo illecta, ſed horrore criminis turbata in ea verba prolapſa eſt, ut Fratrem ab inceſtu repelleret; & ex erronea opinione minus malum credidit poſt deflorationem cum Fratre nubere,

Thamar ex errore fraternum Conjugium inire volebat.

nubere, quàm cum illo dedecore vitam agere. Quare ex facto Thamar nullum rationabile argumentum valet inſtitui.

59 OBJIC. III. Abraham, ut colligitur *Gen.* 20. Saram Sororem ſuam duxit Uxorem: ſed ſi naturæ legibus repugnaret hujuſmodi Conjugium, nequaquam a probatiſſimo Patriarcha initum fuiſſet; ergo.

Hebræi propinquos dicebant Fratres, & Sorores.

RESP. Apud Hebræos, qui erant ex eadem ſtirpe propinqui, Fratres, & Sorores dicebantur. Audiatur Auguſtinus *lib.* 16. *de Civit. Dei cap.* 19. -- Uxorem ſuam dixit Sororem nihil mentitus. Errat enim & hoc, quia propinqua erat ſanguine. Sicut etiam Loth eadem propinquitate, cum Fratris ejus eſſet filius, Frater ejus eſt dictus. Itaque Uxorem tacuit, non negavit -- Et *lib.* 22. *contra Fauſtum Manichæum cap.* 35. -- „ Cum igitur Abraham eo tempore viveret in rebus humanis, quo quidem jam Fratres ex utroque, aut ex altero, vel altera, Parente natos necti Conjugio non licebat, Filios autem Fratrum, aliosque longinquiore gradu generis Conſanguineos, nullâ lege, nullâ poteſtate prohibita conſuetudo jungebat: quid mirum ſi Sororem ſuam, ideſt ex Patris ſui ſanguine procreatam habebat Uxorem? Nam hoc ipſe reddenti ſibi eam Regi dixit: De Patre eſſe Sororem, non de Matre. Ubi certe ut Sororem mentiretur, nullo jam timore cogebatur, quando jam ille Uxorem ejus eſſe didicerat; & eam divinitùs territus cum honore reddebat. Fratres autem, ſive Sorores generali nomine Conſanguineos, vel Conſanguineas ſolere apud Veteres appellari Scriptura teſtatur. Nam & Tobias dicit Deo, cum oraret, antequam miſceretur Uxori: Et nunc Domine, tu ſcis, quoniam non luxuriæ causâ accipio Sororem meam; cum eſſet illa non ex concubitu ejuſdem Patris, nec ex eodem Matris utero, ſed ex eadem ſtirpe cognationis exortu. Et Loth Frater Abrahæ dicitur, cum Patruus ejus eſſet Abraham. Ex qua vocabuli conſuetudine etiam Fratres Domini vocantur in Evangelio, non utique quo Maria pepererat, ſed ex ejus conſanguinitate omnes propinqui -- Sara itaque erat vere Soror Abrahæ. ſecundùm Hebraicæ Gentis conſuetudinem, qua Conſanguinei nuncupabantur Fratres. Porro Sara, ſicut & Loth, fuerunt progeniti ab Aram, qui Frater erat ipſius Abrahæ; adeoque non carnaliter Soror, ſed Neptis.

60 OBJIC. IV. Non minor eſt conjunctio Fratrem inter, & Sororem, quàm inter Privignum, & Novercam; ſed horum Conjugium naturæ legibus non adverſatur: cum 3. *Reg.* 2. Adonſas Novercam ſuam Abiſag in Uxorem a Salomone petierit, nec a Sapientiſſimo Rege rem naturæ legibus adverſantem exquiſiviſſe credendum eſt; ergo.

RESP. Adonſas non expoſtulaſſet Abiſag, ſi fuiſſet Noverca; quoniam hoc aperte in Levitico vetitum erat, nec prohibitionem poterat ignorare Princeps vitam agens apud Patrem, cui ſolemne erat ſcrutari mandata Dei. Itaque non conſtat, Abiſag fuiſſe Davidis Uxorem. Compertum utique eſt, non fuiſſe ab eo cognitam, atque ad ipſum calefaciendum aſſumptam. Ceterum ex hoc argumento robur additur Sententiæ noſtræ. Siquidem Salomon, ex quo Adonſas petierit Abiſag, ipſum morti tradidit; & in Levitico *cap.* 20. pœnâ capitis mulctantur tum Privignus contrahens cum Noverca, tum Vitricus cum Privigna, tum Frater cum Sorore; quod ſatis innuit, talia Conjugia Jure naturæ fore irrita. Unde de Antiocho Sotere, qui Stratonicem Novercam deperibat, dicitur execrando exemplo illam a Patre in Uxorem accepiſſe. Vide ſupra in Synopſi de Affinitate *num.* 22.

Execrandũ Conjugium Privigni cũ Noverca.

61 OBJIC. V. Si fraterna Conjugia irrita forent Jure naturæ, fruſtra Epaonenſe Concilium præciperet diſſolvenda hujuſmodi Conjugia apud Infideles inita, poſitâ eorundem converſione: ſed hoc ſancitur *Can.* 30.; ergo.

RESP. Nihil de fraternis Conjugiis, aut de Infidelibus in laudata Synodo legere eſt; ſed citatus Canon execratur -- „ Qui relictam Fratris, quæ pene priùs Soror extiterat, carnali conjunctione violaverit. Si quis Frater germanam Uxoris ſuæ accipiat &c. -- unde perperàm affertur prò oppoſita Sententia.

62 OBJIC. VI. Quod eſt irritum Jure naturæ, ab Eccleſia nuſquam diſpenſari poteſt, ſed per Martinum V. diſpenſatum eſt, ut Frater Sororem duceret, ut refert Silveſter; ergo.

RESP. Argumentum hocce adversùs Apoſtolicæ Sedis dignitatem extollit Beza, atque ſceleſtiſſimum factum deprædicat, pro quo magnam pecuniæ vim accepiſſe Pontificem mendaciter affirmat. Verùm fontem adeamus, unde Silveſter Hiſtoriam exſcripſit. Is eſt S. Antoninus 3. *p. Summæ tit.* 1. *cap.* 11., qui clare deſcribit non quidem diſpenſatum fuiſſe, ut Soror germana in Uxorem aſſumeretur, ſed Soror ejus, quam antea Vir fornicarie cognoverat; quoniam verò crimen occultum erat, & ſcandalum imminebat graviſſimum, ideo præmiſſâ matura plurium Theologorum diſcuſſione, prudenti diſpenſatione, conceſſit Pontifex, ut Matrimonium celebraretur. Legimus apud Paulum Æmilium, ſub temporibus Ludovici XI. Francorum Regis Comitem Armeniacum falſo diplomate Sororem germanam ſibi Matrimonio copulaſſe; quo audito Rex Pontificem hac ſuper re percunctatus eſt; hinc deprehenſa falſitate conceſſionis, Prothonotarius morti adjudicatus fuit. Nullum igitur afferri poteſt momentum, quo probetur in caſu diſpenſatio.

63 OBJIC. VII. Quod naturali lumini adverſatur, Gentibus ipſis innoteſcit; cum ſuper omnes ſignatum ſit lumen rationis. Porro apud Perſas, Ægyptioſque, fraterni Conjugii conſuetudo invaluerat; quod ſatis comprobatur ex Saliano Anno 50. ante Chriſtum *num.* 3., qui refert ex Dione Ptolomæum Auletem mandaſſe Cleopatræ, ut more Majorum cum Fratre nuberet -- „ Meminit teſtamenti Auletis Dio *lib.* 42. in hæc verba. Poſt hæc Cæſar in concionem cum Ptolomæo, & Cleopatra progreſſus,

„ Patris eorum teſtamentum de ſcripto recitavit, quo præcipiebatur, ut more Majorum apud Ægyptios inter ſe quidem illi Matrimonio jungerentur (Frater ſcilicet cum Sorore, qui mos maxime valuit apud Perſas) Regnumque tenerent —

Et S. Auguſtinus dicit, fraternum Conjugium factum *damnabilius*, *Religione prohibente*; non igitur lege naturæ.

Concinit etiam S. Thomas 2. 2. *quæſt.* 154. *art.* 9. *ad* 3.; ubi ſolummodo Nuptias Patris, & Matris cum Filiis, & Filiabus admittit refragari naturæ.

Naturæ lumen in Gentibus obtenebratum.

RESP. Non omnes naturæ lumine recte utuntur, & non apud Gentiles tantùm, ſed etiam inter Chriſtianos plura patrantur naturali dictamini repugnantia, puta adulteria, furta, homicidia, & hujuſmodi; unde nil mirum, ſi Perſæ, & Ægyptii fraternum Conjugium adoptaverint. Id tamen execratum vidimus ſuperiùs *num.* 52.

Auguſtinus nullimode ſuppetias fert Adverſantibus. Nam quod erat damnabile lege naturæ, dicit *damnabilius Religione prohibente*; quod ultro admittimus. Etenim ſicut homicidium apud barbaras Gentes minorem habet deformitatem, quàm apud Catholicos: ita & fraternum Conjugium; unde ſanctitas Catholicæ Religionis illud damnabilius reddit.

Ad id, quod additur ex S. Thoma, dicimus, utique nonnullos velle, S. Doctorem nobis adverſari; & quidem eo loci id innuere videtur. Ceterum ex corpore articuli aliter ſentire in aperto eſt. Habet enim — Naturaliter homo debet quandam honorificentiam Parentibus; & per conſequens aliis Conſanguineis, qui ex eiſdem Parentibus de propinquo originem trahunt — Et iſti ſunt filii. Ex hoc principio ſequentem infert illationem — Manifeſtum eſt ſecundùm prædicta, quod in actibus venereis maxime conſiſtit quædam turpitudo honorificentiæ contraria; unde de his homines verecundantur; & ideo congruum eſt, quod commixtio venerea fiat talium perſonarum ad invicem — En quod eandem illationis rationem ad Fratres, atque Sorores, qui ſunt de propinquo a Parentibus progeniti, extendit; adeoque ab eis Nuptias excludit, ſicut a Parentibus cum filiis. Et ſane non minor eſt Cognatio Fratris ad Sororem, quàm Privigni ad Novercam: ſed ex Angelico horum Conjugium irritum eſt Jure naturæ, ſicut paternum Conjugium, dicens *in cap. 5. prioris ad Corinthios* — Uxor Patris repellitur a Matrimonio, ſicut perſona Patris, vel Matris &c. — referens naturalem rationem in Levitico exſcriptam; ergo itidem repellere debet perſonam Fratris.

Itaque irrita ſunt naturali Jure Conjugia Matris cum Filio, Patris cum Filia, Fratris cum Sorore, etiam ex uno tantummodo Parente, Privigni cum Noverca, Vitrici cum Privigna.

CONTROVERSIA IV.

AN ECCLESIA RITE POTUERIT CERTOS CONSANGUINITATIS, ET AFFINITATIS GRADUS DETERMINARE CONSTITUENTES IMPEDIMENTUM DIRIMENS MATRIMONIUM.

64 QUamvis a primis rei Chriſtianæ Seculis ad tempora uſque Innocentii III., videlicet, ad annum 1215. variæ fuerint Eccleſiaſticæ Sanctiones quoad contrahendum Matrimonium inter Conſanguineos, ut in ſuperioribus innuimus; tamen in Concilio Lateranenſi IV. *Can.* 50. ſub eodem Innocentio III. ſancitum eſt, ne in poſterum ultra quartum ſive Conſanguinitatis, ſive Affinitatis gradum extendatur impedimentum dirimens Matrimonium — Non debet reprehenſibile judicari, ſi ſecundùm varietatem temporum, Statuta quandoque varientur humana, præſertim cum urgens neceſſitas, vel evidens utilitas id expoſcit. Quoniam ipſe Deus ea his, quæ in veteri Teſtamento ſtatuerat, nonnulla mutavit in novo . . . Prohibitio quoque copulæ conjugalis quartum Conſanguinitatis, & Affinitatis gradum de cetero non excedat; quoniam in ulterioribus gradibus jam non poteſt abſque gravi diſpendio hujuſmodi prohibitio obſervari — Sic laudatus Canon.

Rerum mutatio quandoque laudabilis.

Novatores non niſi Levitici præcepta adoptantes, contendunt, non eſſe Pontificii Juris quidquam decernere circa Matrimonii impedimenta, atque tanquam ſacrilegas improbant Sanctiones hac ſuper re emanatas. Verùm Catholice ſentiendo.

DICENDUM, Eccleſiam rite potuiſſe certos Conſanguinitatis, & Affinitatis gradus determinare, conſtituentes impedimentum dirimens Matrimonium.

65 PROB. I. ex S. Bonaventura 4. *diſt.* 40. *quæſt.* 3. Juſtitia Evangelii, cujus explicatio, atque propagatio Eccleſiæ demandata eſt, ſuperabundare debet juſtitiæ legis Moſaicæ: ſed juſtitia Moſaicæ legis Levit. 18. ſupra legem naturæ quoſdam addidit Conſanguinitatis gradus, dirimentes Conjugia; ergo juſtitia Evangelii potuit, & debuit per ſuos Miniſtros ſupra Moſaicam legem alios ſuperaddere gradus. Quod enim Moyſes ſupra naturæ legem ſanxit, cum ad Conjugiorum reverentiam eſſet ordinatum, majorem reſerebat perfectionem Moſaicæ legis; cum igitur Lex Evangelica longe perfectior ſit Moſaicà, jam plane fit, rite ab Eccleſia additos fuiſſe Conſanguinitatis gradus.

Evangelica Lex perfectior Moſaica.

66 PROB. II. ex eodem S. Doctore, Chriſtus majorem, amplioremque poteſtatem circa ſpiritualia Petro, ejuſque Succeſſoribus contulit, quàm Reges habeant circa temporalia: ſed olim datum erat Regibus rite decernere gradus Conjugiorum; ergo potiori jure Petrus, ejuſque Succeſſores valent Conſanguinitatis gradus quoad Matrimonium determinare.

Eccleſiæ poteſtas circa ſpiritualia.

67 PROB. III. Petrus, ejuſque Succeſſo-

Miniſtri Eccleſiæ ſunt Diſpenſatores Dei.

ceſſores conſtituti ſunt in Eccleſia fideles Diſpenſatores myſteriorum Dei : ſed fidelis Diſpenſator poteſtatem habet diſtribuendi bona familiæ ad illius utilitatem juxta rationes temporum ; ergo Petrus , ejuſque Succeſſores jus habent pro temporum diſcrimine diſpenſandi bona Sacramentorum Fidelibus ; adeoque ipſis datum eſt diſponere de modo utiliori celebrandi Conjugia has inter , illaſve Perſonas ; proindeque etiam data eſt eis poteſtas aſſignandi gradus Conſanguinitatis pro ineundo Connubio .

68 PROB. IV. Ad Hebræos 7. verſ. 12. *Translato Sacerdotio , neceſſe eſt , ut & legis translatio fiat .* Porro Lex Sacerdotii antiquæ legis conſtituebat , ut intra propriam Tribum , & inter Conſanguineos Nuptiæ celebrarentur , iis ſolummodo exceptis , qui intra eandem commorabantur familiam , lex enim erat carnalis , & per generationem fiebat divini cultus propagatio ; atqui Sacerdotium Chriſti , ſicuti & Fideles , per gratiam, quæ carnalia refugit , propagantur ; ergo in hoc Sacerdotio adinveniri debet Lex , & Poteſtas legiſlativa diſponendi de Nuptiis inter Conſanguineos , ut a carnalibus amoveantur Fideles , atque in ſpiritualibus proficiant .

Lex Gratiæ ad ſpiritualia ordinatur.

69 PROB. V. Sicut in temporali Republica corporales dantur neceſſitates , & morbi : ita in Republica Chriſtiana dantur ſpirituales infirmitates , quas inter potiſſimùm viget concupiſcentiæ morbus ; ſed ob infirmam corporum valetudinem fas eſt, quod in illa detur, præter virtutem medicaminum, facultas medendi , eamque juxta morborum indigentiam applicandi ; ergo in hac præter virtutem curativam morbi concupiſcentiæ , a natura, & a Deo inſtitutam per Conjugium , detur oportet facultas diſponens de uſu hujuſmodi medicaminis ad majorem contrahentium utilitatem . Porro determinatio graduum pro ineundo Matrimonio ſpectat ad majorem contrahentium utilitatem . Conjugium ſiquidem officeret potiùs , quàm prodeſſet ; quoniam nocens evaderet Conſanguineorum converſatio . Si enim pro libito licerent Conjugia , tum propter naturalem amorem inter eos , qui ſanguine conjuncti ſunt , tum propter familiarem vitæ conſuetudinem, concupiſcentiæ affectus faciliùs incenderetur , atque temere inirentur Nuptiæ .

Determinatio graduum utilis contrahentibus.

ACATHOLICORUM ARGUMENTA REFELLUNTUR .

70 OBJIC. I. — Romanus Pontifex non „ eſt ſupra Chriſtum : cum ipſe „ etiam non niſi Vicarium ejus ſe faciat ; at „ Chriſtus non venit leges politicas conſti„ tuere , ſed verbum Dei annunciare ; ergo „ nec Romanus Pontifex debet , aut poteſt „ ejuſmodi leges ferre — Sic ratiocinatur Brentius *ad cap.* 18. *Levit.*

RESP. Chriſtus etſi politicas non condiderit leges , jus tamen legiſlativum ipſi apprime competebat ; & hoc jus in bonum Fidelium , & relate ad vitam æternam , Eccleſiæ ſuæ conceſſit . Nec leges hujuſmodi ſimpliciter politicæ cenſendæ ſunt . Spectant namque ad ſpiritualem ordinem ; cum Conjugium in Sacramentum elevatum ſit . Et A ſicut in reliquis Sacramentis quædam Chriſtus diſpoſuit , aliaque ordinanda tradidit Eccleſiæ ; ita & in hoc Sacramento dicendum eſt contigiſſe .

Leges Conjugii ſpirituales.

71 OBJIC. II. Meliùs novit Deus , quæ ſint Perſonæ aptæ ad contrahendum , quàm homo quilibet : ſed non prohibuit Deus Conjugium niſi ad ſecundum uſque gradum lineæ inæqualis ; ergo temere ab hominibus prohibentur Conjugia in ulterioribus gradibus . Ita Lutherus *de Captivit. Babyl. de Matrim.* , & Bucerus *in cap.* 19. *Matth.*

RESP. Argumentum nobis arridet . Deus ſiquidem Sapientiſſimus, tum circa gradus , B tum circa alia , pro ſtatuum diſcrimine , diverſa conſtituit . Quædam decrevit pro ſtatu legis naturæ , alia pro ſtatu legis ſcriptæ , demum pro lege Gratiæ ea per Eccleſiæ Miniſtros decreta voluit , quæ nobilitati legis , atque Fidelium utilitati aptiùs congruerent . Porro hæc ſunt impedimenta ab Eccleſia appoſita pro contrahendo Matrimonio inter Conſanguineos uſque ad quartum gradum .

Non eadem pro omni ſtatu decreta.

72 OBJIC. III. Vera Eccleſia tantummodo vocem ſui Paſtoris , Summique Legiſlatoris audit : ſed divinus Legiſlator , qui omnes proſpicit caſus , non tot gradus conC ſtituit Levit. 18. ; ergo vera Eccleſia hos ſolùm adoptat ; nam alios addere , vel minuere , eſt ſuperbe ſapere , & nimiâ arrogantiâ ſibi divinas Leges ſubdere , eaſque obtruncare , derogare , atque examinare . Illæ autem leges ceremonialibus non accenſentur , ſed ſimpliciter divinæ ſunt, Conjugia pro quolibet ſtatu aſſociantes ; & primitiva Eccleſia ut divinas venerata eſt , teſte Callixto 35. q. 2. Cap. *Conjunctiones* — Conjunctiones „ Conſanguineorum fieri prohibeatur . Qua„ re ? Quia has divinæ, Seculique prohibent „ Leges . Leges ergo divinæ hoc agentes , „ & eos , qui ex eis prodeunt , non ſolùm D „ ejiciunt , ſed etiam maledictos appellant . „ Nos verò &c. — Idem ſentit Zacharias 35. q. 3. Cap. *Pitacium* , ubi ait: eos , qui contra leges divinas Levitici Matrimonia contrahunt , in ſempiternæ damnationis via eſſe . Cap. *Nolite* diſt. 11. Julius docet, eos , qui doctrinam libris Canonicis pugnantem probant , doctrinâ peregrinâ falli , ac decipi . Et Cap. *Quis neſciat* , ſicut & Cap. *Neque* diſt. 9. ex Auguſtino habetur , ut omnino Sacræ Scripturæ Canonicæ veteris , & novi Teſtamenti inhæreamus , nec ullo pacto ab ea deſciſcamus , aut de eorum , quæ in ea E continentur rectitudine diſputemus . Hæc mordaciter urget Gentiletus *in examine Canonis* 3. *Tridentini Seſſ.* 24.

RESP. Equidem Romana Eccleſia vera eſt Chriſti Sponſa ; quia perfecte Sponſi vocem audit , cum & vocem Paſtorum , quos audire præcipit Chriſtus , excipiat . Utique Deus omnes proſpexit caſus , atque de illis accommodate ad naturam ſtatus legis diſpoſuit. Pro veteri Lege ſingularia præſcripſit ; pro nova , utpote Lex libertatis , quia charitatis , Eccleſiæ mandavit , ut quoad peculiaria , quæ congrua viderentur, diſponeret .

Perpetuò deinde Gentiletus affirmat ,

Gentiletus Canonibus abutitur.

Leges Levitici quoad omnes gradus non fuiſſe ceremoniales; omnibuſque textibus in ſui patrocinium abutitur. Etenim Calliſtus laudato Canone dicit — Conjunctiones Con„ ſanguineorum fieri prohibere, quando has „ & Divinæ, & Seculi prohibent Leges — qui loquendi modus alium ſane ſenſum reddit ab illo quem Gentiletus affingit. Hic univerſaliter gradus lege divina prohibitos definit; ille nequaquam, ſed diſtributive dicit, non eſſe faciendas conjunctiones, quas Divina, & Civilis Lex prohibet.

Zacharias determinate ſermonem habet de primo gradu lineæ rectæ, & tranſverſalis ex Levitica lege prohibito; unde fortiori argumento evincit, non fore legitimum Conjugium cum filia ſpirituali, & qui ſic contrahunt, aſſerit eſſe in via damnationis.

Julius verò peregrinas eas nuncupat doctrinas, quæ ab Apoſtolorum, Apoſtolicorumque Virorum Statutis declinant, ſubdens: *Canones habetis. His fruimini.* Ex quibus Catholica Veritas comprobatur.

Auguſtinus demum in Cap. *Quis neſciat* docet, Sacras Scripturas Epiſcoporum ſcriptis eſſe preferendas; de primis namque haud fas eſt diſputationem inſtituere, an aliquid falſi contineat, ſecus de aliis. Et in Cap. *Neque* docet, hominum ſcriptis eam præſtari non poſſe auctoritatem, quæ Canonicis Litteris debetur; prima ſiquidem improbari poſſunt, cum Canonicæ Scripturæ prorſus ſint venerandæ. Cumque in his habeamus conceſſam Eccleſiæ poteſtatem in ædificationem, recte infertur, potuiſſe Eccleſiam gradus Conjugiorum ſtatuere.

73 OBJIC. IV. Haud legitima cenſeri debet Lex, quæ ridiculæ, & puerili cauſæ innititur: ſed Conſtitutio de gradibus in Lateranenſi efformata ridiculam prorſus, & puerilem profert cauſam: quia ſcilicet quatuor ſunt humores in humano corpore, ex quibus velut ex quatuor elementis conſtat; ergo. Sic Beza *lib. de Repudiis*.

RESP. Non unum fuit momentum, quod Patres movit, ſive ut ultra gradus Levitici alios ſtatuerent, ſive ut eos ad quartum ſolummodo gradum coarctarent. Ratio primi, eaque potiſſima fuit, quæ reverentiam docet deberi Conſanguineis. Deinde ut occaſio tolleretur frequentandi inceſtus, tum ob domeſticam in una domo cohabitantium Conſanguineorum conſuetudinem, tum ob eorundem familiarem inſimul convictum. Præterea ut moderatus Conjugii uſus haberetur; qui ſine excederet, ſi naturali ponderi conjugalia ſuperadderentur affectus.

Ratio coarctandi gradus ad quartum tantummodo, fuit occaſio plurium Conjugiorum, quæ inter Conſanguineos ſine diſpenſatione contrahebantur ex ignorantia Conſanguinitatis, hinc, habitâ rerum notitiâ, lites, & ſcandala oriebantur, quæ ut tollerentur, prudenti conſilio ſancita eſt graduum limitatio; quare apte dicebat S. Thomas *in Suppl. quæſt. 54. art. 4. ad 5.* — Non „ eſt eadem cauſa ſecundùm diverſa tem„ pora gradus Conſanguinitatis prohibendi; „ unde quod alio tempore utiliter concedi„ tur, alio ſalubriter prohibetur — Cumque quarto loco ſibi objeciſſet Hæreticorum argumentum, reſpondet — Tales rationes aſſigna„ tæ magis dantur per modum adaptationis, „ & congruentiæ, quàm per modum cauſæ, „ & neceſſitatis — Et in corpore articuli hanc congruentiam egregie explicat.

Quæ ul di-ſciplinam ſpectant, mu-tabi-nem ſu-bount.

74 OBJIC. V. Non eſt e re Eccleſiaſtica ſolvere, coarctare, vel extendere Conſanguinitatis vinculum, utpote poſitive Juris naturalis; ſed vinculum hujuſmodi, ſi primum excipias gradum, poteſtatem, juſque tribuit Conjugii inter Conſanguineos: datur namque in omnibus naturalis inclinatio ad perpetuitatem gentis ſuæ; ergo Eccleſia nullo gaudet jure prohibendi contractus conjugales inter Conſanguineos.

RESP. Eccleſia, lege datâ, non facit, quoſdam non eſſe Conſanguineos, bene verò ut Conſanguinei inepti ſint ad contrahendum. Conſanguinitas non aufert capacitatem ad nubendum, ſed Jus præcipiens nullum dicit conjugale commercium inter eos, qui ſanguine conjuncti ſunt. Cumque aliàs ex prædicto commercio irrogetur irreverentia ſanguini, Eccleſia optimo jure coarctavit eorundem Conjugium intra certos Conſanguinitatis gradus. Inclinatio autem ad propagationem familiæ ſubditur dictamini rationis; adeoque ſubditur regulæ, quæ commune bonum, atque naturalem reverentiam cuique debitam reſpicit.

Inclinatio ad propagationem rationalis.

75 OBJIC. VI. Capacitas Jure divino ad Baptiſmum, nulla poſitiva Sanctione valet impediri; ergo capacitas ad Conjugium in gradibus Jure divino non prohibitis nequaquam ab Eccleſia limitari poteſt.

RESP. Capacitas divino Jure ad Sacrum regenerationis lavacrum eſt poſitiva, & præceptiva; quapropter poſitiva lege impediri non poteſt. Capacitas verò ad Conjugium inter Conſanguineos negativa eſt: ideſt non apponit impedimentum, ſed non præcipit; adeoque capacitas hujuſmodi per Eccleſiæ præceptum regulari poteſt. Præterea Baptiſmus eſt ſimpliciter Sacramentum; Conjugium autem de primaria inſtitutione eſt in officium naturæ, & formam habet humani contractus, qui legibus humanis dirigitur; unde magis ſubjacet diſpoſitioni Eccleſiæ Matrimonium, quàm Baptiſmus. Quare Deus non conjungit, quos ſolvit Eccleſia.

Diſcrimen Baptiſmum inter, & Conjugium.

SYNOPSIS

DE IMPEDIMENTO PUBLICÆ HONESTATIS.

76 PUblica honeſtas, ſeu ſecundùm Juriſtas Juſtitia publicæ honeſtatis, eſt propinquitas orta ex Sponſalibus per verba de futuro celebratis, vel ex Matrimonio rato. Hæc Conjugium dirimit Eccleſiaſtico Jure, Cap. *Si quis Uxorem*, Cap. *Si quis diſpenſaverit diſt. 27. q. 2.* Et meritò quidem. Nam decentia, & decor, ſatis ſuadent, ne quis contrahat Matrimonium cum Conſanguineis illius, cum qua priùs fuit deſponſatus.

77 Pu-

Digitized by Google

77 Publica honeſtas orta ex Sponſalibus hoc fundat impedimentum, quando Sponſalia ſunt valida, ſed primum gradum non excedit; unde ſolum intercedit inter Sponſum, Matrem, Sororem, & Filiam Sponſæ, & ex oppoſito. Hæc habemus ex Tridentino *Seſſ.* 24. *cap.* 3. -- Juſtitiæ publicæ honeſtatis impedimentum, ubi Sponſalia, quacunque ratione valida non erunt, Sancta Synodus penitus tollit; ubi autem valida fuerint, primum gradum non excedant, quoniam in ulterioribus gradibus jam non poteſt hujuſmodi prohibitio abſque diſpendio obſervari --

Publica honeſtas ex Sponſalibus.

Porro hoc impedimentum perpetuum eſt; propterea ſive per mortem, ſive mutuo conſenſu, aliâve causâ, diſſolvantur Sponſalia, Sponſi inhabiles ſunt ad contrahendum cum præcitatis; quia licèt ſint ſui juris ut Sponſalia diſſolvant, auferre tamen nequeunt impedimentum, quod ſtatuit Eccleſia, quodque ex certis Sponſalibus contractum eſt.

Non habetur tamen, ſi Sponſalia ſint cum incerta Perſona, puta, cum una ex filiabus v. g. Pauli; debent namque iniri cum Perſona determinata, ex Cap. unico *De Sponſ.* in 6. Inſuper abſoluta eſſe debent; quapropter valet Conjugium cum una celebratum, pendente conditione cum ejuſdem Sorore, quamvis grave crimen committatur.

78 Publica honeſtas orta ex Conjugio rato, Matrimonium dirimit ad quartum uſque gradum, ſervato hac ſuper re Jure antiquo, Cap. *Non debet*, *de Conſanguinit.*, *& Affinit.* cum de hoc nihil immutatum habeamus ex Tridentino, atque ad omnem tollendam dubitationem, quæ ſuboriri uſquam potuiſſet, id declaratum legimus a Pio V. *in Conſtit.*, quæ incipit: *Ad Romanum*, ubi -- Idcirco „ motu proprio, auctoritate Apoſtolica, tenore præſentium declaramus, & definimus, Decretum Concilii hujuſmodi omnino intelligendum eſſe, & procedere in Sponſalibus de futuro dumtaxat, non autem in Matrimonio ſic, ut præfertur, contracto, ſed in eo durare adhuc impedimentum in omnibus illis caſibus, & gradibus, quibus de Jure veteri ante prædictum Decretum Concilii introductum erat, & ita ab omnibus judicari debere mandamus, atque ſtatuimus --

Publica honeſtas ex Matrimonio rato.

Non ſolùm autem Conjugium ratum, quod validum ſit, ſed etiam ex quocumque capite invalidum, dummodo tale non cenſeatur defectu conſenſus, vel in præjudicium cedat priorum Sponſalium, ſubſequens dirimit Connubium. Et quamvis defectus conſenſus ſit interior, ſive in Sponſalibus, ſive in Conjugio, non inducit impedimentum, etſi exteriùs validi habeantur hujuſmodi contractus. Hinc quia error Perſonæ, metus, defectus ætatis, nulla efficiunt Sponſalia, ſicut nullum eſt Conjugium, ubi conſenſus deſideratur; ideo in hiſce caſibus publicæ honeſtatis impedimentum non dimanat. Ex oppoſito, cum defectus valoris Matrimonii clandeſtini non ſit ex defectu legitimi conſenſus, ſed ex carentia debitæ ſolemnitatis, apte dicitur clandeſtinum Conjugium hujuſmodi importare impedimentum; non enim ad tollendum impedimentum ſat eſt illegitimum fore conſenſum, alioquin in omni caſu, quo nullum ſit Conjugium, non haberetur juſtitia publicæ honeſtatis, quod omni Juri refragatur, utpote ſemper conſenſus cenſetur illegitimus, quoties invalidum habetur Matrimonium. Impedimentum hoc ex Matrimonio rato perpetuum eſt. Qui cum ſecundâ contrahit Sponſalia in præjudicium priorum Sponſalium, nullum habet impedimentum; cum ſecunda nulla fuerint, perſeverat namque prior obligatio.

CONTROVERSIA V.

AN CONJUGIUM FIDELIUM CUM INFIDELIBUS, ET JUDÆIS, QUOVIS TEMPORE, JURE NATURALI, DIVINO, ET ECCLESIASTICO FUERIT ILLICITUM.

79 Inter impedimenta Matrimonium dirimentia unum eſt cultus diſparitas, quæ eſt diverſæ Religionis profeſſio. Propter multiplices Sectas multipliciter attendi poteſt. Aliquæ enim nec in re, nec in typo Chriſtum ſuſcepere, ut Idololatræ; aliæ ſolummodo in typo Chriſtum veneratæ ſunt, ut Gens Judæorum; Chriſtum aliæ in re adoptarunt, quem poſtmodum per apoſtaſiam impie deſeruerunt, quod Hæreticis convenire præterit neminem; ſunt demum Catholici, qui Chriſtum ſequentes ab eo nuſquam defecerunt. Porro conjugalis contractus celebrari poteſt inter Sectas quamvis diverſas, ejuſdem tamen rationis, ut ſunt Gentiles; & contrahi valet inter Sectas diverſæ rationis, ut Gentiles inter, & Hæreticos, vel inter Gentiles, & Catholicos, vel demum inter Catholicos, & Hæreticos. Ulteriùs Conjugium inter hujuſmodi Perſonas conſiderari poteſt ut licitum, & ut validum. Omnia ſucceſſive abſolventur. Impræſentiarum inquirimus: an Conjugium Fidelium cum Infidelibus, & Judæis, quovis tempore, Jure naturali, Divino, & Eccleſiaſtico, fuerit illicitum.

Cultus diſparitas.

80 Supponimus inter Infideles etiam diverſæ Sectæ validum fore, & licitum Jure naturæ Conjugium ad invicem celebratum.

I. Quia Lex propagandi humanum Genus omnibus univerſaliter data eſt ab Auctore naturæ. Lex autem hujuſmodi eſt de propagando humano genere per legitimum Conjugium; Fornicatio enim naturæ legibus repugnat, ut adversùs Maimonidem, alioſque Hebræorum Magiſtros probat S. Thomas 2. 2. *quæſt.* 154. *art.* 2., & Gentes fere omnes noverunt; unde Chryſippus relatus a Grotio *Annot. in cap.* 5. *S. Matth.* notat, extra Civitates Meretrices fuiſſe conſtitutas -- „ Primùm Meretrices extra Urbes, & larvas ſibi imponentes, volentibus ſui faciebant copiam; poſtea inverecundiores abjecere larvas. Attamen legibus non ſinentibus eas in Urbes ingredi, extra eas ſe tenebant -- Hujus conſuetudinis veſtigia etiam apud

Inter Infideles valida, & licita Nuptiæ.

apud Peruanos, & Tartaros reperta ſunt.

II. Inter Gentiles licent, & ſubſiſtunt amicitiæ, & politicæ communicationis fœdera. ſed ad hoc maxime deſervit conjugalis contractus, ergo.

III. Evangelii prædicatio, quæ univerſis facta eſt in deſtructionem cujuſcumque erroris, nuſquam monogoma Conjugia inter quoſcunque Gentiles celebrata execravit, prohibuitve; ſi verò vel illicita, vel invalida fuiſſent, dubio-procul adversùs ea inſurrexiſſent Apoſtolici Viri; propterea Cap. *Si quis* 28. q. dicitur, Baptiſmo crimina, non Conjugia ſolvi.

81 Diximus licita, & valida fore Jure naturæ. Fieri enim poteſt, ut Principes unius Gentis prohibeant, vel etiam conjugales contractus irritent cum Perſonis Sectæ alterius; & tunc non ſolùm illicitæ, ſed & irritæ erunt hujuſmodi Nuptiæ; cum apud Gentes ſolam naturalis, & civilis contractus naturam retineant, adeoque ſubdantur diſpoſitioni civilis poteſtatis, quæ etiam Ethnicis Principibus cujuſcunque generis legitime competit. His ſuppoſitis

DICENDUM, Conjugium Fidelium cum Infidelibus, & Judæis, quovis tempore, Jure naturali, Divino, & Eccleſiaſtico, fuiſſe illicitum.

82 PROB. I. Quod naturali, Divina, & Eccleſiaſtica Lege vetitum eſt, meritò cenſetur illicitum: ſed Conjugium Fidelium cum Infidelibus, vel Judæis, prædictis vetitum eſt legibus; ergo. Minor evincitur. Jus naturæ, Divinum, & Eccleſiaſticum, præcipit evitanda potiſſimùm animæ pericula. Porro Conjugium hujuſmodi ſecum involvit periculum ſubverſionis Conjugis Fidelis. Etenim admonemur Eccleſiaſtici 13. verſ. 1. *Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea, & qui communicabitur ſuperbo, induet ſuperbiam*. Et ſi, Paulo teſte 1. ad Corinth. 15. verſ. 33. *Corrumpunt mores bonos colloquia mala*, inquit Tertullianus *lib. 2. ad Uxorem cap. 3.*, quanto magis convictus, & individuus uſus. Et ſane quo pacto Deo inſervire poſſet Mulier fidelis — habens, *ut ait laudatus Auctor*, in latere diaboli ſervum, „ procuratorem Domini ſui, ad impedienda „ Fidelium ſtudia, & officia. Ut ſi ſtatio „ facienda eſt, Maritus de die condicat ad „ balnea. Si jejunia obſervanda ſunt, Maritus eâdem die convivium exerceat. Si „ procedendum erit, nunquam magis familiæ occupatio advenit. Quis enim ſinat „ Conjugem ſuam viſitandorum fratrum gratiâ, vicatim aliena, & quidem pauperiora quæque tuguria circuire? &c. —

Jus quodlibet præcipit vitanda animæ pericula.

83 PROB. II. Deut. 7. Prohibuit Deus Populo ſuo Conjugia cum Infidelibus miſcere, verſ. 3., & ſeq. *Nec ſociabis cum eis Conjugia. Filiam tuam non dabis Filio ejus, nec Filiam illius accipies Filio tuo; quia ſeducet Filium tuum, ne ſequatur me, & ut magis ſerviat Diis alienis*; quod repetit 3. Reg. 11. verſ. 2. *Non ingredimini ad eas, neque de illis ingredientur ad veſtras: certiſſime enim avertent corda veſtra, ut ſequamini Deos earum*. Et lib. 1. Eſdræ cap. 9. iteratur prohibitio. Porro Populus Chriſtianus ſe habet impræſentiarum ad Judæos, & Infideles, ſicut ſe habebat Hebræa Gens ad alias Gentes; unde eodem plane modo vetita ſunt Fidelium Conjugia cum Judæis, & Gentibus. Quæ enim ad mores pertinent, non intelliguntur revocata, niſi certa Chriſti Lege innoteſcat: nulla autem lex hujuſmodi proferri valet; adeoque urget eadem prohibitio ſub Lege Gratiæ; Conjugium namque cum Infidelibus mores reſpicit.

Jus divinum de vitando Infidelis Conjugio nunc obligat.

84 PROB. III. Apoſtolus 2. *ad Corinth.* 6. prohibet potiſſime familiare commercium cum Gentibus: *Nolite jugum ducere cum Infidelibus*; ſed Conjugium eſt commercium omnium maximum, maximeque familiare; ergo omnino prohibetur. Argumentum eſt S. Hieronymi *lib. 1. adversùs Jovinianum*, & *Epiſt. ad Gerontium*.

85 PROB. IV. Commixtio membrorum Chriſti cum membris Diaboli, ex qua fiunt una caro, abominabilis plane eſt, atque Chriſtiano homini prorſus indigna. Sic enim contrahentibus apte accommodari poſſet Apoſtoli increpatio loco ſupralaudato: *Quæ participatio juſtitiæ cum iniquitate? Quæ ſocietas lucis ad tenebras? Quæ autem conventio Chriſti ad Belial? Qui conſenſus Templo Dei cum idolis? Vos enim eſtis templum Dei vivi*. Sed Conjugium commixtionem hujuſmodi importat, ſevere igitur prohibetur Fideles inter, & Infideles.

Commixtio abominabilis fugienda.

86 PROB. V. Converſatio, quæ manifeſtum involvit periculum ſubverſionis filiorum, nequit non eſſe illicita. Hujuſmodi eſſet conjugalis converſatio Fidelis cum Infideli; unuſquiſque namque ſtuderet ad ſuam legem filios inſtituere; cumque aliàs natura ad malum ſit proclivis, filii ad pravam ſectam declinarent. Exponeretur itidem irriſioni majeſtas Myſteriorum Dei. Plura namque Chriſtianæ Legis myſteria humanam excedunt intelligentiam, plura myſticis peraguntur ceremoniis, quarum ſenſum percipere non valet Gentilis; propterea Sacra ſubjicerentur periculo contemptus; atque irriſionibus. Unde primis rei Chriſtianæ Seculis Patres fuere ſolliciti, ne coram Gentibus divina myſteria celebrarentur.

Converſatio Fidelis cum Infideli periculoſa.

87 PROB. VI. ex Patribus, qui in eandem confluunt Sententiam. Et omiſſo Tertulliano, cujus ſenſa jam ſuperiùs *num.* 82. attulimus, S. Cyprianus Lib. *de Lapſis* Inter graviſſima ſcelera recenſet Conjugia Fidelium cum infidelibus, utpote quæ ad Tyrannorum perſecutionem anſam præbuere — Sed cladis „ cauſa cognoſcitur ... Jungere cum Infidelibus vinculum Matrimonii, proſtituere „ cum Gentilibus membra Chriſti —

Prædicta Conjugia a Patribus execrata.

S. Ambroſius Lib. 1. *de Abraham* cap. 9. — Cave Chriſtiane, Gentili, aut Judæo, „ filiam tuam tradere: cave Gentilem, aut „ Judæam, atque alienigenam, hoc eſt, hæreticam, & omnem alienam a tua fide, „ Uxorem acceſſas tibi —

S. Hieronymus Lib. 1. *Adversùs Jovinianum* — At nunc pleræque contemnentes „ Apoſtoli juſſionem, junguntur Gentilibus, „ & templa Chriſti Idolis proſtituunt —

S. Auguſtinus Lib. 1. *De adulterinis Conjugiis* cap. 25. ad illa Apoſtoli verba: *Cui vult*,

vult, nubat tantùm in Domino, habet -- In „ Domino duobus modis poteſt intelligi; aut „ Chriſtiano nubens; aut Chriſtiana permanens. Sed poſterior expoſitio non videtur „ ita probabilis ut prior. Non enim dubium „ eſſe poterat, quia illicitum eſſet, nubendo „ apoſtatare a Fide, immo id tam perſpicuum, & notum eſt omnibus, ut plane „ ſupervacaneum videatur de ea re Chriſtianos monere --

88 PROB. VII. Prædicta Conjugia illicita declarantur a Concillo Illiberitano *Can.* 16. vetando Fidelium Nuptias cum Infidelibus, eo tamen diſcrimine, ut nubentes cum Judæis quinquennali pœnitentiâ mulctentur, & *Can.* 17. dantes filias Sacerdotibus Idolorum etiam in morte communione privantur -- Si qui fortè Sacerdotibus Idolo„ rum filias ſuas junxerint, placuit nec in „ fine dandam eſſe communionem -- Itidem Chalcedonenſe *Can.* 14. prohibet Conjugia cum Hæreticis, Judæis, & Paganis. Demum, ut aliquibus placet, prohibet Nicænum *Can.* 67. *ex Arabicis* -- Quæcunque Mu„ lier fidelis Viro infideli nupſerit, ipſa „ quoque ab Eccleſia ejiciatur; quæ ſi pœ„ nitentiam egerit maleficii, & cum Vi„ rum, quem habere non poterat, ideſt, „ Infidelem, dimiſerit, non eſt recipienda „ niſi eo modo, quo recipitur, qui poſt„ quam Fidem negavit, ad Fidem reverti„ tur, debetque ipſa Infidelem relinquere --

Ex quibus in aperto eſt, Conjugium Fidelium cum Infidelibus omni Jure eſſe illicitum.

OPPOSITA REFELLUNTUR ARGUMENTA.

89 OBJIC. I. Quod Jure naturæ illicitum eſt, ſemper prohibitum fuit; ſed in ſtatu Legis naturæ laudabiliter celebrata ſunt Conjugia Fidelium cum Infidelibus: ut videre eſt exemplo Jacob, qui filias Laban duxit, & Moyſis, qui Æthyopiſſæ nupſit; ergo Conjugium Fidelium cum Infidelibus nequaquam Jure naturæ illicitum cenſendum eſt.

RESP. Illicitum dupliciter dicitur. Primò quod ita eſt ab intrinſeco, & eſſentialiter malum, quod nullâ veſtiri poſſit circumſtantiâ, qua licitum fiat; ut blaſphemare, pejerare &c. Secundò quod abſolute illicitum eſt, ſed accedere poteſt circumſtantia, qua malitiâ expoliatur; ſicut rem alienam accipere in extrema neceſſitate, vel privata auctoritate ad ſui defenſionem hominem occidere. Hujus generis eſt Conjugium Fidelium cum Infidelibus; eſt ſimpliciter illicitum, ſed talis naturæ, ut circumſtantiæ accedere poſſunt, quæ illud licitum reddant. Hæ porro in præcitatis caſibus interceſſiſſe meritò dicendum eſt; quod converſione Infidelium mulierum comprobatur.

Illicitum dupliciter dicitur.

90 OBJIC. II. Conjugium Fidelium cum Infidelibus propter perverſionis periculum aſtruitur illicitum Jure naturæ; ſed ſtante hujuſmodi periculo, habemus approbata hujuſmodi Connubia, ſive in Conjugio Eſther cum Aſſuero, apud quem ob exundantem Idololatriæ praxim maximum aderat ſubverſionis periculum, ſive in Conjugio Samſonis cum Philiſthæa, a qua fuiſſe deceptum declarat Scriptura *Judic.* 14.; ergo nullimode Conjugium Fidelium cum Infidelibus Jure naturæ prohibetur.

RESP. Divino conſilio factum eſt, quod prædicta Conjugia celebrarentur. Et quidem illud Eſtheris, ut Hebræa Gens ab irruente mortis periculo ipſius patrocinio liberaretur; aliud Samſonis, ut de Philiſthæis ulciſceretur. Quod ſimiliter cenſendum eſt de Conjugio Patriarchæ Joſeph cum Ægyptiaca, ut Populus Hebræorum a fame ſalvaretur, atque in Ægypto propagaretur. Quoniam verò de Salomone nullum occurrit momentum, unde divina diſpenſatio poſſit præſumi; ideo dubio-procul contrahendo cum Mulieribus Idololatris peccaſſe dicendum eſt. In præcedentibus Conjugiis nullum adfuiſſe perverſionis periculum plane comprobatur, tum ex ſingulari Dei adjutorio, tum ex illorum eximia conſtantia in Fide; & quamvis Eſther Moſaicis ligaretur Statutis, non ea violavit, Mardochæo legem pro eo caſu interpretante.

Stante divina diſpenſatione fas eſt cum Infideli nubere.

91 OBJIC. III. Nequit Jure naturæ illicitum cenſeri, quod ſervandum præcepit Deus. Porro habemus Deut. 21. verſ. 10., & ſeqq. *Si egreſſus fueris ad pugnam contra inimicos tuos .... & videris in numero captivorum mulierem pulchram, & adamaveris eam, volueriſque habere uxorem, introduces eam in domum tuam ... & intrabis ad eam, dormieſque cum illa, & erit uxor tua.* His Nuptiæ cum Infidelibus commendantur; ergo.

RESP. Teſtimonium illod intelligitur, juxta D. Thomæ interpretationem *in Suppl. quæſt.* 59. *art.* 1. *ad* 2. quando Mulier parata erat Fidem ſuſcipere, atque Idololatriam execrare -- Lex illa vel loquitur de aliis Na„ tionibus, cum quibus poterant inire Co„ njugia; vel loquitur, quando illa Captivâ „ ad Fidem converti volebat -- Abs re igitur affertur textus Deuteronomii.

Stante ſpe converſionis valet ac Conjugium.

92 OBJIC. IV. Quod ſola Eccleſiaſticâ Lege proſcriptum eſt, haud dici valet illicitum ſive naturali, ſive Divino Jure; ſed Nuptias Fidelium cum Infidelibus ſolâ Eccleſiaſtica lege vetatur; ergo. Et ſane nullum promi poteſt teſtimonium pro Jure ſive naturali, ſive divino. Prohibitio namque relata Deut. 7., & Eſdræ 9., facta Hebræis de non nubendo cum Cananæis, aliiſque Gentibus, legalis fuit; proindeque obliterata in Lege Gratiæ. Textus Pauli, qui a pleriſque adducitur, de Viduis, ut non nubant, niſi tantùm in Domino, non eſt ad rem. Siquidem ſolummodo præcipit nubere ex fine caſtæ generationis, atque ut in Chriſti Fide perſeverent; ut Græci Patres interpretantur. Textus alter, ubi præcipit Apoſtolus, ut jugum non ducant Fideles cum Infidelibus, non eſt de Conjugio. His addas velim utrumque textum, etſi præceptum contineret, nequaquam fore divini, ſed humani Juris. Ea namque refert Paulus, non ut Apoſtolus,

ſed

ſed ut Paſtor, atque Eccleſiarum Rector; qua ratione etiam Bigamorum ordinationem proſcripſit.

RESP. Hujuſmodi Conjugia eſſe contra Jus naturæ, & divinum, abunde probavimus: & meritò ſane ſic ſentiendum eſt. Nam præceptum Deuteronomii, atque Eſdræ, morali rationi, quæ ſemper permanet, innititur; in familiaribus ſiquidem conſuetudinibus, & potiſſimùm interveniente conjugali vinculo, maxime urget perverſionis periculum, de quo dicitur Pſal. 105. verſ. 35., & ſeq. *Commixti ſunt inter Gentes, & didicerunt opera eorum*. Paulum dediſſe præceptum, & quidem divinum, evincit, pluribus omiſſis, Auguſtinus ſupra *num.* 84. relatus, ubi optimam Sententiæ ſuæ rationem affert. Huic non refragantur aliorum Patrum ſenſa, immo bene cohærent; ſunt enim inter ſe ſubordinatæ interpretationes. Ultrò concedimus, Paulum, ſicut & reliquos Apoſtolos, quædam condidiſſe ut Paſtores, alia explicuiſſe, ut Interpretes, atque Verbi divini Scriptores. Verùm probandum ſupereſt Adverſariis, Impræſentiarum locutum non fuiſſe ut Apoſtolum.

Perverſionis periculum illectum ſemper reddit Conjugium.

95 OBJIC. V. S. Auguſtinus in Sacris Litteris apprime eruditus fatetur Lib. 1. *de adulterinis Conjugiis* cap. 25. nullum occurrere in Lege Gratiæ teſtimonium, quo prohibeatur Connubium Fidelium cum Infidelibus — Non enim tempore revelati Teſta„ menti novi, in Evangelio, vel ullis Apo„ ſtolicis Litteris ſine ambiguitate declara„ tum eſſe recolo, utrum Dominus prohi„ buerit, Fideles Infidelibus jungi. Quam„ vis Beatiſſimus Cyprianus inde non dubi„ tet, nec in levibus peccatis conſtituat jun„ gere cum Infidelibus vinculum Matrimo„ nii, atque id eſſe dicat proſtituere Genti„ libus membra Chriſti — Et Lib. 1. *De fide, & operibus* cap. 19. — Noſtris temporibus jam „ non putantur eſſe peccata, quoniam revera „ in novo Teſtamento nihil inde præceptum „ eſt; & ideo aut licere creditum eſt, aut „ velut dubium derelictum eſt — ergo.

RESP. Dupliciter intelligi poteſt S. Doctor. Primò, videlicet, nullum dari præceptum prohibens ſimpliciter omnino tale Conjugium, ita quod quacunque ſuperveniente circumſtantia nuſquam liceant Nuptiæ cum Infidelibus. Secundò, nullum dari præceptum in Lege nova illas irritans. In utroque caſu negat, rem prorſus eſſe apertam; in utroque ſenſu fatetur, rem ambiguam fore, proindeque abſtinendum prout in laudato cap. *De adulterinis Conjugiis* advertit, de quo infra iterum ſermo occurret. Ceterum in cit. lib. *cap.* 21. aliter ſentire in aperto eſt — Nulla de his quæſtio eſt, quæ pertineat ad „ illam Domini juſſionem, doctrinamque „ Apoſtolicam, & præceptum Teſtamenti „ veteris, & novi, quo prohibetur Fidelis „ cum Infideli Conjugium —

Auguſtinus explicatur.

CONTROVERSIA VI.

AN IRRITUM SIT CONJUGIUM FIDELIS CUM INFIDELI JURE TANTUM ECCLESIASTICO.

Conjugium Fidelium cum Infidelibus illicitum omni Jure ſatis probavimus in ſuperiori Controverſia: modò igitur examinandum ſupereſt, an etiam ſit omni Jure irritum.

DICENDUM, ſolo Eccleſiaſtico Jure irritum eſſe Conjugium Fidelium cum Infidelibus.

94 PROB. ſequenti diſcurſu. Nefas eſt, Sanctiſſimos Viros a Scriptura, vel hominum Traditione commendatos, toto vitæ ſuæ tempore aſſerere fornicarios: ſed tum ante Legem ſcriptam, tum in Lege ſcripta, tum in Lege Gratiæ Viri probatæ ſanctitatis Infidelibus nupſerunt, a quibus niſi per mortem ſejuncti fuere; ergo fateri oportet cultus diſparitatem ſolo Eccleſiaſtico Jure, & quidem poſt multa rei Chriſtianæ Secula, Conjugium dirimere.

Nullo Jure olim irritum Conjugii Fidelis cum Infideli.

Et ſane in Lege naturæ Jacob duas filias Laban cultoris Idolorum, Joſeph filiam Putiphrris Ægyptiam, Moyſes filiam Jetro Æthyopiſſam. Horum Conjugia non reprobat Scriptura, nec filii inter nothos recenſiti fuere; immo in ſemine Jacob factam Meſſiæ repromiſſionem legimus.

In lege ſcripta Eſther nupſit Aſſuero, David filiæ Regis Geſſur, Salomon filiæ Pharaonis &c.

In Lege Gratiæ Cæcilia Matrimonium contraxit cum Valeriano, Clotildis cum Clodovæo Ethnico, Monica S. Auguſtini Mater cum Patricio Infideli; quorum Nuptiæ nuſquam irritæ creditæ ſunt, immo Deo placuiſſe palam fit ex Conjugum converſione. Et meritò.

Nam Conjugium ſemper validum cenſetur, quoties ſubſiſtit intrinſecus, primarius, ipſiuſque formalis finis, ut eſt in officium naturæ: atqui, ſtante diſparitate cultus, prædictus finis adinvenitur, nempe procreatio, atque prolis educatio juxta rationis dictamen, propter quod inter Infideles validum contrahitur Connubium; non igitur diſparitas cultus illud naturali lumine irritum reddit. Si quæramus Jus divinum poſitivum, non erit invenire; cumque Gratia ſit perfectiva naturæ, Lex Chriſti non diſſolutionem, ſed perfectionem addidit Conjugio. Hinc S. Paulus 1. *ad Corinth.* 7. abunde innuit, diſparitatem cultus haud fore cum veritate Conjugii impoſſibilem: quatenus vult, non eſſe ſejungendos Conjuges, ſi alter eorum ad Fidem convertatur; & licèt ſermonem inſtituat de Conjugio jam legitime contracto, ſecus de contrahendo, attamen momenta, quæ promit, ad quodcunque extenduntur Conjugium. Affirmat namque per Mulierem Fidelem ſanctificari Virum Infidelem, unde per familiarem Fidelis conſuetudinem ſæpenumero meliora ominari poſſunt. Permittit quidem vinculi ſeparationem; verùm non abſo-

abſolute, ſed cum Infidelis non vult cohabitare abſque Creatoris injuria. Ex his compertum eſt, Conjugium Fidelis cum Infideli ad Fidei incrementum poſſe deſervire. Ad privilegium itaque Fidei ſpectabat, diſparitatem cultus non diſſolvere Conjugium; adeoque primis Eccleſiæ Seculis nullo Jure tale Connubium irritabatur, licèt poſtmodum Eccleſiaſtico more invaluerit, ut cultus diſparitas inter impedimenta accenſeretur; de quo in ſolutione argumentorum.

OPPOSITA DISSOLVUNTUR ARGUMENTA.

95 OBJIC. I. Scripturales probationes ad præcedentem Controverſiam comprobandam relatæ ſatis evincunt, Conjugium Fidelis cum Infideli irritum eſſe; ſunt enim locutiones abſolutæ, & univerſales, hujuſmodi Conjugium reprobantes. Sed illæ divinum Jus continent, & referunt; ergo Jure Divino hujuſmodi Conjugium irritum eſt.

Malachiæ 2. verſ. 11., legitur: *Tranſgreſſus eſt Judas, & abominatio facta eſt in Iſrael, & in Jeruſalem: quia contaminavit Judas ſanctificationem Domini, quam dilexit, & habuit filiam Dei alieni. Diſperdet Dominus virum, qui fecerit hoc* &c. Si ergo Conjugium cum Infideli eſt abominatio facta in Iſrael, & contaminatio ſanctificationis, dubio-procul erit invalidum. Porro ratio divinæ abominationis eſt univerſalis; adeoque ad omnem ſtatum cujuſcunque Legis extenſa, atque in primo principio luminis naturæ radicatur, contemnitur quippe, ut antecedenter innuit Propheta, per acceſſum ad filiam Dei alieni, Pater omnium Deus.

Plura illicita, licet valida.

RESP. Scripturæ eo loci relatæ evincunt quidem, Conjugium Fidelis cum Infideli eſſe illicitum, ſeclusis circumſtantiis: ſecus eſſe irritum, plures namque contractus illiciti habentur, qui tamen irriti non ſunt. Probandum igitur foret, irritum eſſe.

Malachiæ textus aperte explicatur de illicito Connubio, quod ſane graviſſimum involvebat crimen. Poſtquam enim reverſa eſt Tribus Juda ex Babylonica captivitate, Principes ejus, Sacerdotes, & Levitæ, alienigenas duxere Mulieres, pulchriores, ditiores, abjicientes, quas de Populo Iſraelitico aſſumpſerant pauperes, Infirmas, vetulas, atque deformes; quod ſane execrabile nefas fore nemo eſt, qui non videat.

96 OBJIC. II. Eſdras *lib. 2. cap. 9.* juſſit ſeparari Viros ab Alienigenis, quas duxerant Hebræi: atqui ſi illæ Nuptiæ non fuiſſent irritæ, abſque crimine hanc ſeparationem, utpote legitimis Conjugibus injurioſam, præcipere non potuiſſet: ſat enim fuiſſet propter perpetratum ſcelus nubendi, ad pœnitentiam illos excitare; ergo. Probantur itidem irrita prædicta Hebræorum Conjugia ex ingenti animi dolore, quo nuncium talium Conjugiorum excepit Eſdras lib. 1. cap 9 verſ. 3. *Cumque audiſſem ſermonem iſtum, ſcidi pallium meum, & tunicam, & evelli capillos capitis mei, & barbæ, & ſedi mœrens.*

RESP. Triplex huic Argumento occurrit ſolutio. Prima docet, datam fuiſſe Legem, ne Mulieres Cananææ aſſumerentur; adeoque pro iſtis tantummodo fuiſſe irritativam Conjugii, quin inde colligatur, univerſaliter diſparitatem cultus fore impedimentum dirimens Conjugium Jure divino. Verùm cum Eſdras Alienigenas a Cananæis non diſcreverit, hujuſmodi ſolutio non videtur Argumento occurrere. Alia porro opinio propugnat, ſeparationem non quidem quoad vinculum, ſed quoad thorum fuiſſe. Tertia demum ultro admittit in præcitatis Conjugiis diſſolutionem quoad vinculum, ſed contendit, mandatum illud fuiſſe legale; proindeque non urgere impræſentiarum. Attamen hæc ſolutio iis non arridet, qui volunt, nuſquam diſparitatem cultus fuiſſe Jure divino impedimentum dirimens Matrimonium, cum in quacunque Lege, ut jam adnotavimus, exempla præſto ſint, quibus valida probantur Conjugia Fidelium cum Infidelibus.

Adoptanda igitur eſt ſecunda ſolutio, niſi velimus dicere, illa Conjugia, de quibus Eſdras, irrita fuiſſe, quia Viri Iſraelitæ alias habebant Uxores Gentis ſuæ, quas injuſte abjecerant: ob quam injuſtitiam haud uti poterant privilegio ſimultaneæ Polygamiæ, cum Deus illud non conceſſerit ad permutandas Uxores, potiſſimùm Religionis injuriâ, ſed ob propagandum Dei Populum.

97 OBJIC. III. Filii Jacob, ne Dinam Sororem ſuam concederent in Uxorem Principi Sichem, cultus diſparitatem tanquam Conjugii impedimentum adduxerunt Gen. 34. verſ. 14. *Non poſſumus facere, quod petitis, nec dare Sororem noſtram homini incircumciſo; quod illicitum, & nefarium eſt apud nos.* Sed cultus diſparitas vim eandem habet in omni Lege: ubique enim involvit intrinſecam Religionis diverſitatem; ergo ſemper dicit impedimentum Jure Divino.

RESP. Filii Jacob doloſe, ut contextus manifeſtum facit, Principi Sichem locuti ſunt; meditabantur namque vindictam de illata Sorori injuria. Unde non inde colligi valet, diſparitatem cultus fuiſſe dirimens impedimentum. Fuiſſet quidem illicitum, ſed non invalidum tale Conjugium; propterea illud dixerunt illicitum, & nefarium apud ipſos.

98 OBJIC. IV. Extrema, quæ contradictorie, & privative opponuntur, nequeunt uniri inter ſe: ſed conditio Fidelis, & Infidelis contradictorie, immo privative, adverſantur; ergo. Minor evincitur ex Apoſtolo 2. ad Corinth. 6., ubi præſcribens non eſſe ducendum jugum cum Infidelibus, ſubdit hujus rei rationem: *Quæ ſocietas lucis ad tenebras* &c. Porro tenebræ contradictorie, & privative opponuntur; ergo.

RESP. Apoſtolus, ſtante periculo perverſionis, prohibet Conjugium cum Infidelibus ut illicitum; ſed non irritat. Immo illud permittit, ubi nil tale timetur. Revera Fides, & Infidelitas ita inter ſe adverſantur, ut nequaquam in unum convenire poſſunt; ſecus perſona Fidelis cum Infideli. Equidem diſpar hæc conditio quandoque periculum importat deficiendi a Fide; verùm tunc

Conjugium cum Infidelibus illicitum.

temporis non licet ſive contrahere Matrimonium, ſeu cohabitare.

99 OBJIC. V. Sicut quod ex natura rei Conjugio repugnat, illud eodem Jure dirimit: ita Jure Divino dirimit, quod eodem Jure repugnat; ſed ratio Sacramenti, quæ eſt intrinſeca in ſtatu elevationis, Jure Divino in Conjugio Fidelis cum Infideli repugnat, ob incapacitatem ſuſcipiendi Sacramenta in Infideli; ergo Divino Jure dirimitur.

Ratio Sacramenti ſeparabilis in Conjugio.

RESP. Sacramenti ratio ſuperaddita eſt naturæ Conjugii, ut intelligitur in officium naturæ; quapropter Fidelem inter, & Infidelem ſubſiſtere valet, etſi Sacramenti perfectione careat. Unde inſtantia ſolummodo evincit, diſparitatem cultus repugnare Divino Jure cum natura Sacramenti; ſecus cum natura Conjugii. Ratio autem Sacramenti eſt ſeparabilis a natura Conjugii, ubi in ſubjecto contrahente deeſt regenerationis lavacrum. Vid. *Diſp. I. Contr. V. num.* 81.

100 OBJIC. VI. Quod directe repugnat eſſentiali obligationi conjugalis vinculi, illud ex natura rei, & ex Jure Divino dirimit: ſed cultus diſparitas eſſentiali obligationi educandi filios ad Dei cultum repugnat; ergo.

Filii inſtituendi in Dei obſequium.

RESP. Neutiquam datur in Conjugio Fidelis cum Infideli eſſentialis, & abſoluta repugnantia filios inſtituendi in obſequium Dei; & licèt quandoque major interveniat difficultas, non tamen abſolute repugnat, potiſſimùm ſi Fidelis Conjux ſollicite muneri ſuo incumbat; cum aliàs Gentiles temporalibus inhiantes, Conjugis, filiorumque Religioni parùm ſtudeant.

101 OBJIC. VII. Juxta Auguſtini placitum, diſciplina, cujus initium in Conciliis, & Patribus, non eſt invenire, a Chriſto, aut ab Apoſtolis, eſt repetenda. Prohibitio modò irritans Conjugium Fidelis cum Infideli non habet ab Eccleſiaſticis monumentis exordium; nullus namque Canon afferri valet. Aliàs ſub primordiis naſcentis Eccleſiæ prædicta invaluerat diſciplina. Siquidem Seculo V. leges imperiales irrita, ac nulla, prædicta Conjugia declarant, ut legere eſt Lib. 3. *Codicis Theodoſiani tit.* 14. *de Nuptiis Gentilium leg.* 1., & Lib. 9. *ejuſdem Codicis tit.* 4. *l.* 5. Medio Seculo III. Cyprianus talia execratur Conjugia. Et Seculo II. ea diris devovet Tertullianus. Demum Apoſtolus prima Chriſtianæ Religionis ætate præſcribit, tantummodo Chriſtiano nubendum. Itaque Lex irritativa revocanda eſt in Jus Divinum a Chriſto inſtitutum, atque declaratum.

Irritatio Conjugii inter Fideles, & Infideles ex Eccleſiæ conſuetudine.

RESP. Irritatio Conjugii, quæ Fidelem inter, & Infidelem impræſentiarum viget, in legitimam Eccleſiæ conſuetudinem revocanda eſt; nullus namque Canon aſſignari poteſt, quo poſitive ab Eccleſia tale Conjugium irritetur. Et quamvis plures in medium afferantur 28. q. 1., vim tamen irritativam non involvunt; æqualiter enim ſermonem habent de Infidelibus, & Hæreticis, cum quibus dubio-procul valide Nuptiæ celebrantur.

Adſcribunt alii Concilio Toletano IV. Can. 62., ubi decernitur — Ut niſi ad Fidem „ Judæus acceſſerit, ſeparetur ab Uxore — Idemque reperitur in Concilio Aurelianenſi II. Can. 18. Attamen laudata Concilia de ſolis Judæis præ ceteris pervicacioribus agunt: atque in determinatis Provinciis; proindeque non valent univerſalem Eccleſiæ legem ſtatuere.

Baſilius *cap.* 47. *num.* 5. indubie affirmat, Legem hanc irritativam conditam in Niceno I. Can. 67., ubi præſcribit, Mulierem Fidelem Viro Infideli nuptam agere debere pœnitentiam, Virumque dimittere, ut ſuperiùs *num.* 88. innuimus; qui Canon intelligi nequit de ſola ſeparatione thori; per talem namque ſejunctionem non relinquitur Vir, ut Canon præcipit, cum adhuc vinculum perſeveret; propterea leges civiles mox citatæ pro adulteris utuntur ſimilibus fraſibus.

Canones Nicæni non niſi viginti.

Verùm incerto innititur fundamento Baſilius. Etenim communiùs nonniſi Canones 20. conditos volunt in Nicæno Eruditi, & Canones 80., quos ex Arabico Idiomate latinitati donavit Franciſcus Turrianus, ab omnibus non adoptantur. Ceterum ſeparationem illam non poſſumus intelligere quoad vinculi diſſolutionem; cum poſt Nicænum habeamus laudata Connubia inter Fideles Mulieres, Viroſque Ethnicos, & S. Hieronymus *lib.* 1. *adversùs Jovinianum* frequentia dicit, & S. Auguſtinus *lib.* 9. *Confeſſionum cap.* 9. refert abſque nota nuptam Matrem ſuam cum Patricio Viro Ethnico. Et licèt ab uno, aliove ignorari potuiſſent Nicæni Canones, abs re utique foret aſſerere, hujuſmodi ignorantiam conſediſſe in tot, tantiſque Viris, Mulieribuſque de Chriſtiana Religione maxime ſollicitis. Arbitrarium quoque eſt, affirmare habitam ab Epiſcopis diſpenſationem, hocque latuiſſe Auguſtinum aliàs Epiſcopali dignitate inſignitum.

Quantùm ad civiles leges dicimus, nec ſtatim invaluiſſe, nec ab omnibus ſuſceptas. Nam, Auguſtino teſte, in Africa, quamvis tunc temporis Romano Imperio ſubjectâ, talia Connubia frequentabantur, & Clotildis Chriſtiana Clodovæo Infideli nupta fuit. Tertullianus, & Cyprianus meritò Conjugia Fidelium cum Infidelibus reprobant, utpote inita abſque cauſa, & urgente perverſionis periculo: quo caſu dubio-procul illicita ſunt; nuſquam tamen præcitati dicunt, fore dirimenda. Pauli ſenſa jam ſupra dedimus *num.* 98.

Seculo XII. irrita Conjugia Fidelium cum Infidelibus.

Circa Seculum XII. conſuetudo irritans dicta Conjugia ubique invaluit, accedente pleno Doctorum conſenſu, præeunte Magiſtro Sententiarum *lib.* 4. *diſt.* 39. Æquo fere modo ſe habuit diſciplina cum Catechumenis. Ab initio namque non erant irrita Conjugia Fidelium cum ipſis, immo licita cenſebantur; cum plerique etiam piiſſimi in provectam ætatem Baptiſmi ſuſceptionem differrent. Non eſt autem credibile, Eccleſiam vetaſſe Nuptias Baptizatorum cum illis. Nunc autem irrita prorſus ſunt, quamvis Catechumeni in voto ſint de Eccleſia.

Conjugium cum Catechumenis.

CON-

CONTROVERSIA VII.

AN CONJUGIUM CATHOLICI CUM HÆRETICA IRRITUM SIT JURE ECCLESIASTCO.

102 COmmunis Sententia eſt, Conjugium Catholici cum Hæretica non eſſe Irritum, nec Jure naturali, nec Jure Divino. Et hoc ex præcedentibus abunde compertum eſt. Non enim major repugnantia invenitur in Conjugio Catholici cum Hæretica, quàm Fidelis cum Infideli: ſed hujuſmodi Conjugium ex dictis nec naturali, nec Divino Jure irritum cenſetur; ergo. Difficultas eſſe poſſet quoad Jus Eccleſiaſticum. Quoniam verò ex Eccleſiaſticis monumentis promi nequit ſpecialis reatus urgens potius adversùs Hæreticos, quàm adversùs Infideles; hinc ſatis eruitur, neque Eccleſiaſtico Jure fore irritum tale Conjugium. Hæc ſane vera ſunt. Congruit tamen rem clariùs, & ſpecialiùs ediſſere. Itaque

DICENDUM, Conjugium Catholici cum Hæretica nequaquam irritum fore Jure Eccleſiaſtico.

Conjugium ratum eſt legitimum.

103 PROB. I. Conjugium ratum indubie legitimum eſt: ſed ex Cap. *Quanto*, *de Divortiis* Conjugium initum Catholicum inter, & Hæreticam, utpote inter baptizatos, ratum habetur; ergo eſt legitimum. Hinc Cap. *Decrevit*, *de Hæret.* in 6. Mulier nubens cum Hæretico privatur dote, ſed non ſeparatur a Viro.

Inter Hæreticam, & Catholicum non eſt diſparitas cultus, quæ ſit impedimenti.

104 PROB. II. Impedimentum dirimens, quod Eccleſia ſtatuit, eſt diſparitas cultus, quæ Religionis diverſitatem profitetur; ſed inter Catholicum, & Hæreticam non datur hujuſmodi diſparitas cultus: nam Hæreticus ratione Baptiſmi eandem profeſſus eſt Religionem, quam Catholicus, ad eamque obſervandam adſtringitur, quamvis actu pluribus adverſetur; ergo Hæreſis non dirimit Matrimonium, non enim cultus, ſed Fidei diſparitatem importat.

Per Baptiſmum homo capax Sacramentorum.

105 PROB. III. Eccleſia approbat Hæreticorum Baptiſma, atque ab ipſis regeneratos tanquam filios agnoſcit: ſed per Baptiſma homo efficitur capax Sacramentorum Eccleſiæ; ergò ob cultus diſparitatem non efficit Eccleſia Hæreticos incapaces Conjugii, inter quos Conjugium ad rationem Sacramenti elevatur, ſi ſecundùm Chriſti inſtitutionem celebretur.

Hæreſis non ſolvit Conjugium.

106 PROB. IV. Si ex duobus Fidelibus, qui contraxerunt, alter fiat Hæreticus, aut ſi ex duobus Hæreticis alter convertatur ad Fidem, non diſſolvitur Conjugium: ſed diſparitas cultus in Infidelitate conſiſtens tribuit capacitatem diſſolvendi Conjugium, ſi uni ex Conjugibus ſuperveniat mutatio Religioſi cultus per ſuſceptionem Catholicæ Fidei; ergo non eadem urget ratio in diſparitate cultus inter Fidelem & Infidelem, ac inter Catholicum & Hæreticum.

Eccleſia intendit præcavere damna Fidelium.

107 PROB. V. Eccleſia conſtituendo diſparitatem cultus, tanquam dirimens impedimentum, præcavere intendit incommoda, atque inconvenientia tum Conjugii in officium naturæ, tum in eſſe Sacramenti; ſed ſi Eccleſiæ Sanctione Hæreſis ſolveret Conjugium, gravia inſurgerent inconvenientia: cum Hæreſis facilè obtegatur, & occulte ſerpat, etiam in Provinciis Catholicorum, unde contingeret, ut poſt multum temporis, detecta Hæreſi, Conjuges deberent ſejungi cum magno damno prolis; ergo.

ADVERSANTIUM ARGUMENTA DISSOLVUNTUR.

108 OBJIC. I. Decreta Concilii Generalis ad totam Eccleſiam extenduntur: atqui Synodus VI. Generalis Can. 72. Nuptias Catholici cum Hæretica irritas declarat — Non licere, Orthodoxum cum Hæ„ retica conjungi, nec Orthodoxam cum „ Hæretico, ſed & ſi quid hujuſmodi appa„ ruerit, irritas Nuptias exiſtimari, & nefa„ rium Conjugium diſſolvi — ergo Eccleſiaſtico Jure irritum eſt Conjugium cum Hæretico.

Trullani Canones non ſunt a VI. Synodo.

RESP. Præcitatus Canon perperàm Synodo VI. adſcribitur; eſt enim unus ex Trullanis, qui nec univerſaliter a Romanis Pontificibus approbati, nec univerſaliter ab Eccleſia adoptati fuere; ideo non urget. Hinc allucinatur Gratianus diſt. 17. Cap. *Sexta Synodus* affirmans ab Adriano Papa Canonem illum conditum, cum ſit Tharaſii; ſiquidem laudatus Pontifex *in Epiſt. ad Tharaſium Patriarcham CP.* tantummodo, quæ ad imagines ſpectant, approbavit. Covaruvias dicit, Canonem illum loqui de Catechumenis apoſtatis a Fide, qui Hæretici, licèt improprie, nuncupantur, ob Fidem, quam deſeruerunt, & ob quam in voto conſtituebantur de Eccleſia.

109 OBJIC. II. Eodem plane modo Cap. *Non oportet*, & Cap. *Cave* 28. *q.* 1. Conjugia Fidelium cum Infidelibus, ac cum Hæreticis prohibentur: ſed inita cum Infidelibus prohibentur per irritationem; ergo etiam cum Hæreticis. Et quidem momenta, quæ Cap. *Cave* referuntur, utrinque urgent, videlicet, quia ambo Conjuges debent eſſe conſecrati, ambo ad orandum nocte ſurgere &c.

Non eadem ratio quoad Gentiles, & Hæreticos.

RESP. Laudati Canones non irritant, ſed prohibent prædicta Connubia. Alibi quidem ea irritat Eccleſia, ſi cum Gentilibus celebrentur, Inductâ ſcilicet conſuetudine; hæc verò conſuetudo non invaluit quoad Hæreticos. Prima autem ratio a Canone relata Gentiles ſolummodo afficit; cum Hæretici per Baptiſmum Deo ſint conſecrati. Ratio verò altera ad accidentalia ſpectat. Baſilius non renuit admittere, præcitatos Canones irritare Conjugia, ſed vult eos conditos ex diſpoſitione quorundam Epiſcoporum pro ſua Diœceſi, cum tunc temporis conſtituere poſſent impedimenta dirimentia; adeoque pro univerſali Eccleſia non deſervire, immo impræſentiarum per contrariam conſuetudinem fore abrogata.

110 OBJIC. III. Non agnoſcit Eccleſia tanquam validum Conjugium, quod primario bono, conjugali ſcilicet fide, carere ſupponit; ſed Eccleſia cit. Cap. *Cave* ſupponit, Conjugium cum Hæretico carere conjugali fide, cum eam referat rationem: *Prima Conjugii fides, caſtitatis gratia eſt*, quæ gratia in dicto Conjugio non adinvenitur; ergo.

RESP. Momentum illud, quod a Canone refertur, congruentiæ eſt, ut inde colligatur, prohibita fore prædicta Connubia. Colligi tamen nequit, eſſe irrita; aliàs irrita dicenda eſſent Gentilium Conjugia, ſicut & Hæreticorum inter ſe celebrata; cum hæc careant gratiâ caſtitatis, quam Nuptiæ ut Sacramentum producunt. Ceterum fides conjugalis invenitur, etiam ſecluſa ratione Sacramenti a nuptiali contractu, ſicut fuit tum in lege naturæ, tum in lege ſcriptâ; & hoc ſufficit ad ejuſdem eſſentiam.

111 OBJIC. IV. Si Conjugium Catholici cum Hæretica irritum non haberetur, haud opus eſſet diſpenſationem petere a Romano Pontifice: ſed praxis abunde innuit hujuſmodi diſpenſationem neceſſariam; ergo. Gregorius XIII. duabus Mulieribus Superioris Rhætiæ indulſit, ut duobus Hæreticis copularentur. Clemens VIII. cum Barienſi Duce diſpenſavit, ut Hæreticam duceret Catharinam Henrici IV. Francorum Regis Sororem. Urbanus VIII. copiam fecit Henriciæ, ſeu Henriettæ Lodovici XIII. Sorori, ut cum Carolo Anglorum Rege Hæretico contraheret.

Diſpenſatio pro lege irritante, & prohibente.

RESP. Diſpenſatio non intercedit ſolummodo, ſtante lege irritante, ſed etiam ſtante lege prohibente, ut videre eſt in diſpenſatione legis jejunii. Porro mox videbimus *ſeq. Contr.* prohibita eſſe hujuſmodi Conjugia; adeoque ut licite fiant, accedat oportet Romani Pontificis diſpenſatio.

Quoad diſpenſationes in Argumento narratas. Sunt, qui negant diſpenſationem Gregorii; cum hac ſuper re publicum non habeatur monumentum. Clemens VIII. utique diſpenſavit cum Duce Barienſi, ut Catharinam duceret, ſed quadam adductus neceſſitate; jam enim mutua interceſſerat cohabitatio. Aliàs conceſſa fuit diſpenſatio, eâ conditione, ut Catharina inſtrueretur in Catholica Religione, & proles, ſi quæ haberetur, Fidem profiteretur Orthodoxam. Urbanus VIII. meliora ſperavit pro Catholicis, facta diſpenſatione, quamvis ſpem fefellerit eventus. Ceterum, ut ſupra diximus, diſpenſatio non ſemper connotat legem irritantem, ſed quandoque legem tantùm prohibentem præſupponit.

112 OBJIC. V. Non minùs univerſalis, & antiqua eſt conſuetudo reprobans Conjugia Fidelium cum Gentilibus, quàm illa non contrahendi cum Hæreticis: ſed ex prima colligitur impedimentum dirimens; ergo etiam ex ſecunda, cum utraque innitatur periculo perverſionis, pravæ filiorum inſtitutionis, rixarum, odiorumque inter Conjugatos.

RESP. Equidem utraque conſuetudo ex antiquitate, & univerſalitate, laudatur; ſed utraque eâdem intentione non fuit inducta. Prima, conſentientibus Pontifice, & Epiſcopis, adoptata fuit ex intentione nullitatis; ſecus altera. Porro conſuetudo leges inducens, ex intentione dignoſcitur; & hanc ex conſenſo Doctorum, ex intelligentia, & praxi Eccleſiæ compertam habemus.

CONTROVERSIA VIII.

AN ILLICITUM SIT CONJUGIUM CATHOLICI CUM HÆRETICA?

CONjugium Catholici cum Hæretica taliter poteſt eſſe illicitum, ut nunquam a malitia expoliari valeat, vel ita malum, ut immune poſſit evadere a culpa.

DICENDUM ergo I, Conjugium Catholici cum Hæretica ſecundùm ſe illicitum eſſe.

113 PROB. I. Argumenta, quæ probare contendunt, irrita eſſe hujuſmodi Conjugia, ſatis evincunt eſſe illicita; ergo.

114 PROB. II. Plerunque practice periculum adeſt, ne præ auctoritate Viri ſupra Mulierem, ſi ipſe Hæreſis labe ſit coinquinatus, ad Hæreſim incauta pertrahatur, & ne Mulier Hæretica ſuis decipiat blanditiis Virum Fidelem; ergo.

Conjugium cum Hæretico ſecundùm ſe illicitum.

115 PROB. III. Proli ſemper male conſultum eſt, pacto etiam appoſito, ut Catholice inſtruatur: cum enim uterque Conjux jus habeat in filium, uterque in ſuas partes ipſum inclinare ſtudebit, ceterum cum ad malum prona ſit hominis inclinatio, facili negotio ad deteriora converteretur. Quod ſi contingat Catholicum immaturo fato occumbere, Proles indubie ſuperſtitum Parentum dogmata adoptabit.

116 PROB. IV. In celebratione Conjugii Catholicus eſt in cauſa, vel quod Pars altera indigne ſuſcipiat Sacramentum, vel ne Sacramentum habeatur, utrunque autem ſacrilegum eſt; ergo Conjugium Catholici cum Hæretica ſecundùm ſe eſt illicitum.

DICENDUM II., Conjugium Catholici cum Hæretica ex cauſa licitum eſſe poſſe.

Ex cauſa poteſt eſſe licitum.

117 PROB. I. Quia ut in ſuperioribus vidimus, a Pontificibus diſpenſatum fuit, ut Nuptiæ celebrarentur Catholicos inter, & Hæreticas. Hæc diſpenſatio indubie neceſſaria eſt; quod enim a Lege eſt vetitum, non licet, niſi Legiſlator diſpenſet. Porro cauſa diſpenſandi eſſe debet, vel commune Reipublicæ bonum, vel grave commodum Perſonarum, aut Familiarum, ut contingit in diſpenſatione Cognationis.

118 PROB. II. In illis Provinciis, in quibus inſimul habitant Catholici cum Hæreticis, ut in Germania, Polonia &c. unamque Rempublicam faciunt, conſuetudine introducta, atque a Pontificibus tolerata, ad pacem tuendam, fovendamque maritali fœdere adunari poſſunt; ergo.

119 PROB. III. Quæ illicita ſunt ſecundùm ſe, appoſitis circumſtantiis, licita quandoque poſſunt evadere. Sunt autem quidam

dam ex Hæreticis, qui nullam Catholicis afferunt moleſtiam, immo ſtudent, ut quilibet de familia, Religionis, quam profitetur, ſervet dogmata, atque præcepta.

120 PROB. IV. Concilium Laodicenum Can. 10. præcipit — Quod non oporteat, indifferenter Eccleſiaſticos fœdere Nuptiarum Hæreticis ſuos filios, filiaſque conjungere — & Concilium Carthag. III. Can. 12. — Item placuit, ut filius, & filia Epiſcoporum, vel quorumlibet Clericorum, Gentibus, vel Hæreticis, aut Schiſmaticis, Matrimonio non jungantur — ex quibus colligi videtur, aliis a Clericorum filiis id licere.

OPPOSITA ARGUMENTA DISSOLVUNTUR.

121 OBJIC. I. Conjugia Fidelium cum Hæreticis, aut Infidelibus, malo utique fato, inita fuere, ut compertum eſt in Achab, qui Jezabelem, & in Joram, & Ochozia 4. *Reg.* 8., qui filias Achab duxerunt, & in pluribus Matronis, quas acri eloquentia objurgat S. Hieronymus *lib.* 1. *adverſus Jovinianum*; ergo ſemper illicita cenſenda ſunt hujuſmodi Conjugia.

RESP. Si quæ Conjugia referri poſſunt, quæ, ut ait S. Hieronymus laudato loco, templa Chriſti Idolis proſtituerunt, fuiſſe & alia, quibus benedixit Dominus, ut de Conjugiis Jacob, Cæciliæ, Monicæ, aliorumque, nos Sacra, & Eccleſiaſtica docent monumenta. Non debent igitur univerſaliter execrari; ſicut perperàm Catholicorum Connubia reprobarentur, ex quo ſæpenumero rixæ, diſſidia emergant. Equidem ſi periculum perverſionis occurrat, a Nuptiis abſtinendum eſt; cum iiſdem adaptari poſſit, quod dicit Apoſtolus: *Nolite jugum ducere cum infidelibus; quæ enim participatio juſtitiæ cum iniquitate?* &c.

Conjugia cum Hæreticis ſæpe bona.

122 OBJIC. II. Catholicus nubens cum Hæretica exponitur periculo nullitatis Conjugii: cum Hæreticus ſentiat, Conjugium eſſe diſſolubile per repudium, ſi alter Conjugum adulter deprehendatur; ſed hoc eſt malum ab intrinſeco; ergo nuſquam licitum erit Conjugium cum Hæretica.

RESP. Peculiaris error Sectæ hæreticæ Conjugii veritatem non impedit. Utique de ratione Connubii eſt perpetua vitæ ſocietas; & hanc intendere debent contrahentes; quod tunc verificatur, cum quis intendit contrahere juxta naturam ipſius contractus, vel juxta Eccleſiæ mentem. Hæretici porro hac non carent intentione; cum intendant facere, quod Chriſtus inſtituit; neque intentionem iſtam deſtruit erronea opinio, qua quis credit, Conjugium fore diſſolubile.

Peculiaris error non deſtruit rei veritatem.

123 OBJIC. III. Catholicus contrahens cum Hæretica communicat cum ea, quam Eccleſia diris devovit: hoc dubio-procul eſt illicitum; ergo hujuſmodi Conjugium ſemper involvit peccatum.

RESP. Communicare cum excommunicato tolerato, & cum cauſa, culpâ caret. Cumque vitandi ſint excommunicati

A nominatim denunciati, cum Hæreticis non interdicitur conſuetudo; plerunque enim non ſunt nominatim execrati; & aliàs neceſſitas, & utilitas ſæpe occurrunt, quæ contrahentes a crimine liberant. Itaque nec ipſi, nec Parochus aſſiſtens, peccant, ex quo conſuetudinem habeant cum Excommunicato.

Hæretici non ſemper vitandi.

124 OBJIC. IV. In celebratione Conjugii Catholici cum Hæretica nullimode adhiberi poſſunt Velationes; ſed hoc ipſo peccat Catholicus graviſſimam Eccleſiæ legem violans; ergo.

RESP. Velationes, ſeu benedictiones, ad Conjugii valorem non ſpectant; onde in ſecundis Nuptiis non adhibentur. Pertinent

B quidam ad ſolemnitatem; ſed abſque noxa, urgente neceſſitate, poſſunt prætermitti. Cauſa porro, quæ licitum facit Conjugium Catholicum inter, & Hæreticam, eadem eſt, per quam omitti poſſunt benedictiones, & Miſſæ Sacrificium, quod coram Hæretico peragi nequit. Ubi Tridentinum viget, ad valorem Conjugii, Parochi, & Teſtium præſentia neceſſariò requiritur.

Benedictiones extra Conjugii eſſentiam.

125 OBJIC. V. In quocunque caſu Catholicus cum Hæretica contrahens Sacramentum miniſtrat Hæretico, atque indignæ alterius ſuſceptioni cooperatur; ſed hoc dubio-procul ſacrilegum eſt: cum dicatur

C Matth. 7. verſ. 6. *Ne mittatis margaritas veſtras ante porcos*; ergo nuſquam talia contractus immunis erit a culpa.

RESP. Nullimode cooperatur peccato Catholicus contrahens juxta ſenſum noſtræ Concluſionis. Etenim Pars hæretica Conjugium rite, ſancteque, celebrare poteſt; quod ſi aliter contingat, malo ſuo vertitur. Si intendat facere, quod fecit Chriſtus, vel gerit Eccleſia, Conjugium illud erit Sacramentum, ſecus ſi hac careat intentione; quo caſu nec erit Sacramentum ex Parte Catholici, cum huic Sacramento eſſentiale ſit, ut ex duobus coaleſcat, cum mutuum contra-

Catholicus abſque culpa contrahere poteſt cum Hæretica.

D ctum involvat. Itaque honeſtas cauſæ contrahendi excuſat a peccato Sacrilegii, ſive quoad indignam alterius Partis ſuſceptionem, ſive quoad nullitatem Sacramenti. Quoniam verò in hujuſmodi Conjugiis quædam apponuntur conditiones, ut ſervemus, juramento firmandæ ſunt; ſolemni quippe eſt, atque ſacrum, etiam apud Hæreticos, juramentum. Ceterum ea conditio, tanquam illicita, amandanda eſt, qua paciſcitur, ut filii a Patre, filiæ a Matre inſtituantur; cum Parentibus indiſcriminatim filiorum cura incumbat. Catholicus nervis omnibus contendere debet, ut filii impubertatis tempore

E Catholica dogmata amplectantur; quod ſi pubertatem nacti pervertantur, eorum malitiæ adſcribatur.

SYNOPSIS

DE IMPOTENTIÆ IMPEDIMENTO.

126 IMpotentia, de qua in præſenti, eſt impedimentum tollens poteſtatem conſummandi Conjugium, ſeu per quam impeditur actualis uſus, & cohabitatio thori. Eſt multiplex cauſa, ex qua provenit; & multiplicem conſtituit ſpeciem. Impotentia alia antecedit Conjugii contractum, alia ſubſequitur: alia perpetua, ad tempus altera. alia naturalis, & intrinſeca, alia accidentalis, & ab extrinſeco: alia abſoluta, alia reſpectiva: alia ex defectu ætatis, alia ex defectu caloris, alia ex membrorum defectu; alia ex partium coarctatione; alia ex ſenectute; alia a Dæmone per maleficium. De ſingulis brevi calamo agemus.

Impotentia multiplex.

127 Impotentia abſoluta ea dicitur, quæ eſt in maſculo ad omnes fœminas; & ex adverſo. Perpetua dicitur, quæ nulla arte, abſque miraculo, vel abſque peccato, vel abſque vitæ periculo, auferibilis eſt; & ad hanc revocatur ea, per quam in totum, vel in parte, nequit ſemen intra vas naturale immitti, ex quo eſſuſio ſeminis coitum anteverrit.

Hæc Impotentia abſoluta naturalis perpetua, Jure naturæ ſubſequens dirimit Matrimonium. Nam Jure naturæ transferre nemo poteſt dominium rei, quam non habet: de valore autem Conjugii neceſſaria eſt translatio dominii corporis cum potentia ad generationem; unde cum hæc in noſtro caſu non detur, Jure naturæ Conjugium dirimit. Et quidem dirimit Jure Eccleſiaſtico Cap. *Fraternitatis*, & aliis *De Frigidis, & maleficiatis*, Cap. 1., & ſeqq., diſt. 33. q. 1. Hæc certa ſunt apud omnes, ſi impotentia ignoretur.

Impotentia abſoluta naturalis perpetua.

Si verò ab altera Contrahentium Parte fuerit cognita, non una eſt apud omnes Sententia. In eam tamen confluunt Doctores, poſſe in ſe hujuſmodi Perſonas quoddam ſocietatis vinculum inire, quo ſimul habitantes ad mutua ſeſe obſequia obligent, ex. gr. ut Fœmina Viro inſerviat, & Vir Fœminæ alimenta præſtet, dummodo nullum ſubſit incontinentiæ periculum; ſicut poſt contractum Conjugium, ſi dignoſcatur impotentia, & nolint Contrahentes ſeparari, ſed ſocialiter cohabitare tamquam Frater, & Soror, id ultro conceditur Cap. *Conſultationi*, *De Frigidis, & maleficiatis*.

128 Impotentia temporalis ea eſt, quæ arte, & abſque miraculo, peccato, & mortis periculo, poteſt auferri. Hæc ſive ſit cognita, ſive ignorata, nequaquam ſubſequens dirimit Conjugium. Non Jure Eccleſiaſtico; nullum ſiquidem affertur, immo triennium concedit ad perpetuitatis experientiam, atque diſſolutum jubet reſtaurari, ſi poſtea conſtet, impotentiam non fuiſſe perpetuam. Neque Jure naturæ dirimit; cum non ſit abſolute impoſſibile quod temporarium eſt; & aliàs finis ſimpliciter ſit poſſibilis. Peccat tamen graviter impotentiam ſciens perpetuam, vel temporalem, ſaltem prudentialiter creditam tempore longo duraturam, & nihilominus contrahens. Ubi verò datur potentia ad uſum thori cum ſterilitate, vel a natura, vel a ſenectute, vel a medicina, non irritatur Conjugium, niſi in pactum deducatur; quia per accidens impeditur generatio ex defectu particulari, & perſonali efficacitatis virtutis, & non ex ipſa ſpecifica virtutis natura.

Impotentia temporalis.

129 Impotentia paſſiva illa ſic vocatur, quæ eſt ex parte Mulieris. Dicitur perpetua, quæ arte humana, ſine miraculo, vel peccato, aut periculo vitæ, non eſt auferibilis. Dirimit hæc Conjugium, Jure naturæ, & Eccleſiaſtico, ſi antecedat; nec revalidatur, ſi fortè miraculo, vel peccato, aut periculo vitæ, tollatur, ſed novum oportet contractum celebrare.

Impotentia paſſiva.

Jaro uxorata, ſi ſit impotens, & apta poſſit fieri medicamentis, vel inciſionibus, tenetur illa adhibere, etiam cum gravi dolore, moleſtia, & morbo, ad præcavendum in Viro incontinentiæ periculum; niſi Vir ipſe remittat, niſi læſio graviſſima, vel morbus graviſſimus, aut læſio diuturna, ſint ſubeunda, non enim cum tanto tenetur incommodo. Cum minoribus incommodis concedit Eccleſia divortium.

Si Medici dubii ſint, an abſque diſpendio vitæ poſſint medicamenta applicari, niſi experientia oppoſitum probet, impotentia judicanda eſt perpetua. Si verò Medici arbitrentur, non eſſe medicamentis curabilem abſque periculo vitæ, & experimento conſtet falſum eſſe, & ſine magno diſcrimine Mulier evaderet habilis, Vir ei reſtituendus eſt, etiam poſt tranſitum ad alias Nuptias. Si talis Uxor velit habitum ſuſcipere Religioſum, & profiteri, non tenetur medicamenta adhibere.

130 Impotentia reſpectiva, tam activa, quàm paſſiva, ea eſt, quæ relate ad omnes non eſt, ſed ad has determinate Perſonas. Hæc ſi perpetua ſit, & humano inſuperabilis artificio, modo explicato, Conjugium dirimit, Cap. *Fraternitatis* cit. Quia hic contractus inter certas ſingulares Perſonas eſſentialiter celebratur, nec potentiam reſpicit, & aptitudinem in genere, ſed in particulari, & ad particularem Perſonam refertur. Nec nobis adverſatur S. Thomas *in Suppl. quæſt.* 58. *art.* 1. *ad* 1., ibi enim loquitur de impotentia frigiditatis, quæ eſt univerſalis, non autem de impotentia improportionis.

Impotentia reſpectiva.

Si verò Vir potens ſit cum corrupta, ſecus cum Virgine, Matrimonium abſque dubio eſt licitum. Et poteſt tunc Fœmina licitum adhibere medicamentum; non tamen tenetur, & multò minùs cum gravi incommodo, quia ex parte ſua nulla occurrit perſonalis ratio, ſed ſola univerſalis conditio a natura conſtituta. Vir quidem, in quo adeſt perſonalis defectus, tenetur ad medicamenta adhibenda, modo licito, & abſque vitæ diſpendio.

Si Vir ob hujus Perſonæ deformitatem, repugnantiam, abominationem, ad hanc nequeat excitari, bene verò ad alias, inutiliter præmiſsà experientià triennali, qua Virum tenetur Mulier allicere, ſive blanditiis, ſive orna-

ornamentis, perpetua reſpectiva impotentia judicatur.

131 Impotentia ætatis in puero, eſt tempus impubertatis. Solvit hæc Conjugium, Jure ſaltem Eccleſiaſtico, etiam poſt uſum rationis, Cap. *Atteſtationes*, Cap. *Ex litteris*, *De deſponſ. impub.*, Cap. *Continebatur* ibidem. Non ſolvit tamen, ſi malitia ſuppleat ætatem, ſcilicet, ſi experimento conſtet, potentem eſſe, & vim, naturamque cognoſcere conjugalis contractus, Cap. *De illis 2.*, Cap. *Puberes*, Cap. ultimo *De deſponſ. impub.* Quia tamen in Foro externo præſumptio ſtat pro impotentia, volentes contrahere tenentur probare. Poſt pubertatem valet contractus. Quod ſi detur impotentia ad uſum, expectandum eſt uſque ad decimum octavum in maſculis, & uſque ad decimum quartum in fœminis, quo tempore completur, & perficitur pubertas; fieri enim poteſt, quod ex debilitate ætatis proveniat defectus.

Impotentia ex ætate.

Senes quicumque, etiam decrepiti, valide nubunt, dummodo potentes ſint ad conſummandum cum emiſſione virtutis, quamvis inefficacis ad procreationem.

Moribundus etiam valide contrahit; præſumitur enim impotentia ſolùm actualis pro eo ſtatu, non autem habitualis, niſi certò probetur; & Eccleſia quandoque obligat illum ad contrahendum, ut honori conſulatur, vel ad ſuſceptam legitimandam prolem.

Eunuchi perfecti ob carentiam utriuſque teſticuli, vel ob contuſionem (ſecus imperfecti ob unius tantùm privationem) invalide contrahunt Jure naturæ; quia vera, & ſpecifica procreativa virtute carent, nec niſi aqueos alterius ſpeciei humores concoquere poſſunt. Hac de re non amplius dubitari valet poſt Conſtitutionem Sixti V. an. 1587 editam, quæ incipit: *Frequenter in iſtis regionibus*; qui etiam Pontifex motu ſuo juſſit, Eunuchos a Mulieribus ſeparari, quoniam incontinenter vivebant.

132 Impotentia a Dæmone proveniens contrahitur per maleficium, uſum reddens impoſſibilem inter has duas Perſonas. Signum ejus communius eſt, ſi Vir, ſic de Muliere, erga alias dotibus æqualibus, vel minoribus etiam, ornatas excitatur, & non erga ſuam, quam ſponte, & lubenter deſponſavit: ſi ei abſque moventis cauſæ cognitione averſatur: ſi ei quaſi Dæmon, vel facie horrenda &c. videtur. Quibus mediis hoc peragat Dæmon, noſtrum non eſt inquirere, ſat eſt imprælentiarum, experientià certà, hujuſmodi dari maleficia.

Impotentia a Dæmone.

Hæc impotentia eſſe poteſt perpetua, vel temporaria. Perpetua eſt, ſi humanis artificiis, orationibus, exorciſmis, aliiſque ab Eccleſia mediis ad fugandos Dæmones conſtitutis, nequeat maleficium amoveri. Si ſine miraculo, aut peccato non eſt maleficium ſolubile, triennalis præmittenda eſt experientia ad hoc probandum. Si verò licitis mediis ſolubile eſt, dicitur impotentia temporaria. Perpetua dirimit Matrimonium, Cap. *Finali*, *De frigidis*, & *maleficiatis*; ſecus altera.

Maleficium haud licet ſolvere maleficio. Neque etiam licet a parato malefico illius poſtulare ſolutionem, quamvis mutuum petere

A liceat a parato dare cum uſura, & juramentum petere a parato jurare per falſos Deos; quia illud primum omnino eſt ab intrinſeco malum, alia verò duo poſſunt fieri bene; cum poſſit ille mutuum dare abſque uſura, & ille per Deum verum veraciter jurare. Non eſſet tamen licitum, uſuras, aut falſum juramentum, petere; quia ſunt ab intrinſeco mala. Licet tamen a malefico petere, ut auferat ſigna, & ligaturas frangat, quibus maleficium alligatum eſt; quia hoc peccatum non eſt; immo neque eſt peccatum, ſi alius a malefico tollat, ſi detegere contingat, ut Leſſius cum aliis docet. Quidam dicunt, etiam licere maleficum adire, qui poteſt licite maleficium ſolvere, quamvis petenti compertum
B ſit, quod non niſi illicito medio ſolvet: quia petit quod recte peragere valet; & probant exemplo potentis legitime jurare, cum poſtulatur, ſed certò prævidetur falsò juraturus. Hujuſmodi tamen doctrinæ exactiori indigent diſcuſſione; gravia enim continent pericula illaqueandi conſcientias. Exiſtimatur impotentia temporaria, ſi maleficus vivat, & poſſit, ſi velit, maleficium auferre, diſſolvendo ſigna; quia licito humano artificio reparabilis eſt potentia.

133 Impotentia ex quocumque capite Conjugio legitimo ſuperveniens, tam rato, C quàm conſummato, Conjugium non ſolvit. Si perpetua ſit, non licet Conjugibus conari ad uſum thori cum periculo emiſſionis indebitæ, ſive Juvenes ſint, ſive Senes. Licebunt oſcula, aſpectus, tactus in partibus honeſtis, & ſimilia, ſecluſo dicto periculo: cum ſint vere Conjugati, poteruntque deſervire ad ſedandam concupiſcentiam, fovendamque benevolentiam.

Impotentia ſuperveniens Conjugio.

Itaque ubi impotentia antecedens eſt certò perpetua abſque probabilitate oppoſiti, ex quocumque capite orta, tenentur impotentes auctoritate privata a Conjugio reſilire, ſi ſcandalum non immineat: ſi verò hoc adſit,
D Eccleſiæ judicium expectandum eſt, quæ convenienter providebit. Nec in eo caſu licet triennalis experientia; propterea ſunt illicita oſcula, & ſimilia. Pars potens tranſire valet ad alias Nuptias. Si dubium ſit, impotentiam certò perpetuam anteceſſiſſe, vel ſuperveniſſe, facta ſufficienti diligentia, crederem, ſentiendum eſſe cum iis Doctoribus, qui docent, contra Matrimonium eſſe judicandum: Quia Matrimonium tunc non poteſt ſuum ſortiri effectum; & ideo declarandum irritum, ne etiam gravetur Pars potens. Si dubium ſit, an impotentia ſit perpetua, vel non: an conſummatum fuerit, nec
E ne Matrimonium; præmiſſa ſufficienti diligentia, & permanente dubio, ſtandum eſt pro valore Conjugii; cum quiſque præſumatur potens, niſi probetur oppoſitum.

134 In dubio de impotentia perpetua, ſi in judicio reclament Conjuges, ex Cap. *Laudabilem*, *de frigidis*, & *maleficiatis*, jurare debent, ſe numquam potuiſſe conſummare. Itidem adhibere tenentur ſeptem propinquos, iis deficientibus, ſeptem vicinos, vel alios Judicis arbitrio, qui abſque juramento teſtentur, id ſibi perſuaſum eſſe, vel ab ipſis Conjugibus audiviſſe, numquam potuiſſe

In dubio quid agendum.

con-

congredi. Adhibenda eſt etiam honeſtarum Fœminarum inſpectio ex parte mulieris, Virorum ex parte maſculi, ad probabile ſaltem efformandum judicium. Baſilius hoc negat adhibendum eſſe remedium; quia inutile, atque indecens. Sufficienti factâ diligentiâ, & perpetuâ cognitâ impotentiâ, eos debet Judex ſeparare, ſaltem a thoro; quantùm enim ad domeſticam ſocietatem poſſunt tolerari, ſi ſecluſo periculo, ipſi eligant fraternaliter converſari.

Si verò adhuc perſeveret dubium, triennalis eis conceditur experientia per frequentationem conatus, ſaltem ex majori parte anni, congruis inſuper adhibitis remediis. Porro experientia hujuſmodi incipit a tempore, quo maritale commercium intentarunt. Pro eo tempore liciti ſunt conatus etſi extra vas contingat effuſio; quia eſt præter intentionem. Poſt hæc, ſi conſtet in judicio, inanes fuiſſe conatus, ex Cap. *Laudabilem* &c. ſeparandi ſunt per Judicis Sententiam.

Quid poſt ſeparationē

135 Facta ſeparatione, qui potens eſt, inire valet alias Nuptias; ſecus Pars altera, niſi impotentia ſit reſpectiva. Facta verò ſeparatione per Sententiam abſolutæ, & naturalis impotentiæ, adeoque perpetuæ, ſi contingat abſque miraculo, peccato, & vitæ diſpendio, impotentem fieri potentem, debent ſeparati redire, & in priſtinum reſtitui, etiamſi ſecundas celebraverint Nuptias; quia primum Conjugium fuit validum, ſecus ſecundum, ex Cap. *Laudabilem*, ex Cap. *Fraternitatis*, *de frigidis*, *& maleficiatis*. Et tunc iterum concedenda eſt triennalis experientia; qua præmiſſa, ſi contingat ſecunda ſeparatio, motivo ejuſdem impotentiæ, Sententiâ Eccleſiæ, numquam amplius ad Matrimonium ſunt reſtituendi.

Poſt judicialem ſeparationem ex abſoluta impotentia, ſi Vir impotens Sacros ſuſceperit Ordines, & poſtea appareat, & conſtet, non eſſe impotentem, & Uxor alteri nupſerit, ab hoc ſeparanda eſt; quia nullum iniit Matrimonium. Ordinatus non poteſt eam repetere, propter votum continentiæ. Ipſa poteſt Ordinatum repetere; quia Ordo non ſolvit præcedens Conjugium. Ordinatus, qui debet reſtitui, petere nequit debitum, ſed tantùm debet reddere, propter votum continentiæ; cum & legitime fuerit ordinatus, & legitime votum emiſerit. Error namque non fuit finis ſuſcipiendi Ordines: unuſquiſque enim præſumitur ſincero animo inſerviendi Deo aſcendere ad Sacros Ordines; ſed ſolummodo ſe habuit error ille per modum removentis prohibens. Hæc ſatis eſt tetigiſſe. Auctores videri poſſunt apud N. Andream *Tract. XIX. cap. 12. puncto 9.*, *10.*, *11.*, *& 12. &c.*

SYNOPSIS

DE IMPEDIMENTO ORDINIS.

TOmo V. Parte I. de Sacramento Ordinis *Diſp. V. Controv. I.*, *& ſeqq.* fuſe adversùs Acatholicos egimus de Clericali continentia; quapropter impræſentiarum brevi calamo referre opus eſt, quæ ſpectant ad explicationem impedimenti, quod Ordinis nuncupatur.

Obligatio, & vis Clericalis continentiæ.

136 Primò. Votum, ſeu Eccleſiæ præceptum, circa laicalem continentiam, illicitum, irritumque facit Conjugium intentatum ab eo, qui Sacris Ordinibus inaugaratus eſt. Secundò. Illicitam reddit cohabitationem thori reſpectu illius, qui ante ſuſceptos Ordines Uxorem duxerat. Tertiò. Cuicunque actui contra caſtitatem malitiam ſuperaddit ſacrilegii neceſſariò explicandam in Confeſſione.

Continentia Clericis ſanctiſſime indicta.

137 Sanctiſſimis, validiſſimiſque de cauſis continentiam Miniſtris ſuis indixit Eccleſia; qui enim Sacris deputantur Miniſteriis. Deo intenſiùs vacare tenentur, a quo indubie plurimùm abducit conjugalis ſocietas. Plura alia momenta loco citato invenies.

Obligatio, & vis Clericalis continentiæ eſt Juris Eccleſiaſtici.

138 Obligatio Continentiæ Clericalis, ejuſque vis irritativa Conjugii, Juris eſt tantummodo Eccleſiaſtici, ut legimus in Tridentino *Seſſ. 24. Can. 9.* — Si quis dixerit, „ Clericos in Sacris Ordinibus conſtitutos, „ vel Regulares ſolemniter profeſſos, poſſe „ Matrimonium contrahere, contractumque „ validum eſſe, non obſtante Lege Eccleſia„ ſtica, vel voto, anathema ſit — Propterea hac ſuper re varia fuit Eccleſiæ diſciplina, ut loco ſupra citato videre eſt.

Non immediate ob Eccleſiæ præcepto, ſed a voto.

139 Obligatio, & vis irritativa Conjugii non videtur immediate dimanare ab Eccleſiæ præcepto, ſed a voto continentiæ, quod in ſacra inauguratione emittitur. Canones ſatis hoc innuunt. Nam *Diſt. 28. cap. 1.* habemus — Nullum facere Diaconum præſumant Epiſcopi, niſi qui ſe victurum caſte „ promiſerit — Cap. *Diaconi* eadem diſt. — „ Quicunque ſane tacuerint, & ſuſceperint „ manus impoſitionem, profeſſi continen„ tiam &c. — Cap. *Cum olim*, *De Clericis Conjugatis* — Nos igitur attendentes, quod „ Orientalis Eccleſia votum continentiæ non „ admiſit &c. — Cap. unico *De voto*, *& voti Redemptione* in 6. — Illud ſolum votum dici „ ſolemne, quantùm ad poſt contractum „ Matrimonium dirimendum, quod ſolemnizatum fuerit per ſuſceptionem Sacri Or„ dinis, aut per Profeſſionem &c. — Idem habetur Cap. *A multis*, *De ætate*, *& qualitate Ordinandorum*. Itaque obligatio orta ex promiſſione Ordinandorum, in Eccleſiæ præceptum revocari nequit; cum Canones dicant *niſi qui promiſerit*, *profeſſi continentiam* &c., quibus compertum eſt, laudatos Canones nomine voti non intelligere Eccleſiæ præceptum; nuſquam enim Eccleſiæ præcepta habemus voti nomine nuncupata. Equidem votum Lex aliquoties dicitur; quia revera Lex eſt, & Lex Eccleſiæ dici poteſt, quando

ipſa

Digitized by Google

ipſa præſcribat , ut votum emittatur .

Et ſane ſi obligatio continentiæ ex Eccleſiæ mandato immediate haberetur , non foret adeo ſollicita, ut Sacris initiandi votum emitterent , ut ex Epiſcopali Ceremoniali ſatis apparet ; ſed ſimpliciter abſtinendum a Nuptiis præciperet , ſicut Canonicarum Horarum penſum abſolute præſcribit. Aliàs poſſet Pontifex ſine cauſa , tum aliquos in particulari , tum omnes in communi a tali obligatione diſpenſare : ſiquidem qui legem condidit , poteſt illam pro libito abrogare ; & tamen, non niſi graviſſima interveniente cauſa , contingere poteſt , ut qui Sacris eſt deputatus, diſpenſetur, ut nubat ; quia obligatio voti ad lineam ſuperioris ordinis aſcendit, efficiturque ſtrictioris obligationis, adeoque difficilioris diſpenſationis .

Explicatur.

140 Quamvis votum Lex ſit privata, nec non liberi juris , & continentia res ardua , poteſt nihilominus Eccleſia non quidem abſolute , ſed ex ſuppoſitione Clericos obligare ad illud emittendum ; ſicut Jus Civile certas præſcribit conditiones ab eo ſervandas, qui res ſuas vult v. g. elargiri mortis cauſà . Itaque Eccleſia Clericum non obligat , ut Sacris Ordinibus inauguretur , volenti tamen ſe Deo ſacrare , votum continentiæ præcipit ; ita namque ad Dei cultum expedire apte decernit . Potuiſſet utique Eccleſia ſine voti vinculo immediate continentiam præſcribere ; verùm ſatiùs credidit votum præcipere , ut majoris libertatis exercitum , meritumque ex parte Ordinandorum eluceſceret .

Ad hoc votum explicite emittendum per ſe tenentur , qui Sacris inaugurantur , ut in aperto eſt ex Rituali Romano , ubi refertur admonitio ab Epiſcopo , aut ab ejus Miniſtro facienda . Cenſetur autem votum expreſſe emiſſum factis , licèt non verbis , ex quo Ordinandus ſcit talem obligationem annexam Ordini , Ordineſque voluntarie recipit ad illam attendens . Poſſet etiam per accidens ex ſolo voto implicito obligari , qui ex invincibili ignorantia votum non emitteret ; tunc enim cenſetur implicitum emiſiſſe votum , quando ultro gradum aliquem ſuſcipiens vult , & intendit adjuncta onera ſuſcipere . Quod ſi quis advertens ad obligationem , renueret votum emittere , graviter delinqueret , atque ad vovendum adſtringeretur ; & quandiu differret , tandiu peccaret ; ſicut contingit in eo , qui differt odium in Fratrem deponere . Si tamen ſic Ordinatus caſtitatem violaret , utique non foret ſacrilegii reus. In utroque tamen caſu , nempe ignorantiæ invincibilis , aut perverſæ voluntatis renuentis vovere , Conjugium irritum eſſet ; cum Eccleſia intendat abſolute inhabiles reddere Ordinatos , ſive implicito voto, ſive media obligatione illud emittendi .

Ex his facilè occurritur momentis , quibus innititur Pars altera Doctorum propugnantium , obligationem oriri immediate ex Eccleſiæ præcepto .

141 Hinc colligitur I. quod , quando invalida eſt Sacri Ordinis ſuſceptio , non tenet obligatio voti caſtitatis, neque in ratione voti ſimplicis ; quia Clericale votum eſt ſimpliciter acceſſorium . Secus accidit in Religioſa Profeſſione , quæ ſi invalida ſit , votum ſubſiſtit in ratione voti ſimplicis ; ſiquidem votum caſtitatis non conſideratur ut acceſſorium Profeſſioni , ſed ut quid eſſentiale emittitur , unde immediate caſtitatem vovet ; adeoque quamvis ex defectu valoris Profeſſionis non remaneat votum in ratione ſolemnis irritantis Matrimonium , manet in vi voti ſimplicis illud illicitum reddentis . Sic ex Cap. *Quidam*, & Cap. *Placet* , *de Converſ. Conjugat.*

Ex invalida ſuſceptione Ordinis non remanet obligatio voti Caſtitatis.

II. Ordinatus ante uſum rationis Clericali continentiâ non ligatur. Quia Eccleſia non obligat, nec obligare poteſt ad Conſilia Evangelica abſque libera voluntate ſubjecti ; adeoque debitum expectandum eſt tempus, & Ordinati voluntas exploranda. Secus accidit quoad Evangelicam Legem , quæ cum ſit de neceſſitate medii ad ſalutem , ſitque Divini Juris, proindeque ab abſoluto noſtrarum voluntatum Domino , obligat baptizatum ante uſum rationis, ita quod , accedente uſu rationis , non eſt in poteſtate baptizati illam reſpuere .

Ordo ante uſum rationis ſuſceptus non obligat ad continentiam Clericalem.

III. Si Impuber Sacris initietur , ad Clericalem continentiam non adſtringitur , niſi pubertatem nactus votum ratum habeat . Cum enim votum hujuſmodi ſtatum perpetuum faciat , æquum eſt ut ſeria , ac prudenti penſatione , qua impuber non valet , eligatur .

Impuber Sacris initiatus ad continentiam Clericalem non adſtringitur.

IV. Qui inauguratus eſt ſive ante uſum rationis , ſive ante pubertatem , haud poteſt licite ante præſcriptam ætatem in ſuſcepto Sacro Ordine miniſtrare . Cum ipſi fas ſit a Clericali ſtatu reſilire , ſtatum eligere debet , atque continentiæ votum vel emittere , vel jam emiſſum approbare . Hoc fieri poteſt per verba , vel etiam ſcienter, & libere in ſuſcepto Ordine miniſtrando cum advertentia ad obligationem .

Ordinatus ante præſcriptam ætatem quid agere debeat.

V. Conſentiens in ſuſceptionem Sacri Miniſterii gravi metu injuſte compulſus (ſecus ſi metus juſte incutiatur) liber eſt a vinculo Clericalis continentiæ. Nam immediate obligaretur vi voti ; porro votum tam implicitum, quàm explicitum emiſſum metu gravi injuſte incuſſo nullam vim ſortitur , Cap. *Prælatum*, & Cap. *Cum Dilectus* , *de his* , *quæ vi* , *metuque cauſâ fiunt* .

Ex gravi metu injuſte incuſſo nullū vinculum Clericalis continentiæ.

Nec urget , Ordinationem in dicto caſu validam eſſe ; adeoque etiam votum, utpote ad eandem acceſſorium .

Reſpondetur enim , quod acceſſorium ſequitur principale, quando res ſuum connaturalem ſtatum habent, ſeu quando connexio unius ad alium ſequitur ex natura rei . Naturalem hanc ſequelam impedit metus cadens in virum conſtantem ; quare etſi valida ſit Ordinatio , non tenet obligatio continentiæ .

Si tamen ceſſante metu , advertens Ordinatus ſe liberum fore ab obligatione voti , ſuo fungatur munere , cenſetur ratum habere votum aliàs nullum ; adeoque ad illud ſervandum erit adſtrictus .

VI. Ordinatus ante legitimam ætatem, vel ex gravi metu , tranſiens ad Nuptias nequit Sacra peragere , neque Clericalibus privilegiis gaudet . Non enim Eccleſia utrumque

que copulative permittit. Juſtum quippe eſt, ut qui ſentit commodum, ſentiat & incommodum. In caſu tamen, quo quis ad continentiam non tenetur, volunt Doctores, liberum eſſe ab onere Horarum Canonicarum.

SYNOPSIS

DE IMPEDIMENTO CRIMINIS.

142 CRimen, quod inter Baptizatos Jure Eccleſiaſtico inducit impedimentum dirimens, eſt homicidium, & adulterium, utrumque diſcretum, & utrumque conjunctum.

Homicidium ab adulterio ſejunctum quando impedimentum.

Homicidium ab adulterio ſejunctum conſtituit dirimens impedimentum, quando ex mutuo conſenſu Viri, & Fœminæ, animo inter ſe contrahendi, ſequitur in re occiſio alterius Conjugis. Non ſufficit tamen ratihabitio occiſionis, etiamſi in favorem Conjugum fuerit peracta; requiritur enim verus concurſus, qui in mortem influat.

Adulterium ab homicidio diviſum.

Adulterium ab homicidio diviſum dirimit, quando conjungitur vel cum promiſſione futuri Matrimonii, vel cum promiſſione de præſenti, ideſt cum Matrimonio intentato per verba de præſenti.

Adulterium cum homicidio conjunctum.

Adulterium cum homicidio conjunctum eſt impedimentum, quando occiſio proprii Conjugis conjungitur cum adulterio, ſive Uxor propria ab adultero occidatur, vel Maritus adulteræ; ſive adultera ſui Viri, vel adulteri Conjugis mortem moliatur. Non ſufficit autem ſola ratihabitio abſque concurſu. Haud tamen opus eſt, utrumque Conjugem in occiſionem convenire, quando intervenit adulterium; in hoc namque ſufficientem involvi conſenſum intelligitur, & aliàs diſcrimen aliquod intercedere debet inter crimen homicidii ab adulterio ſejuncti, & homicidii cum adulterio conjuncti. Hoc impedimentum ultra Complices non extenditur, ſcilicet ultra Mulierem, & Virum, qui animo ſimul contrahendi paciſcuntur.

Conditiones ad hoc impedimentum.

143 Ut in præcitatis caſibus hoc habeatur impedimentum, ſequentes deſiderantur conditiones. Prima, quod præcedens Conjugium cum Conjuge occiſo, vel adultero fuerit validum. Jura ſiquidem verum adulterium, & verum uxoricidium præſupponunt; adeoque legitimum Matrimonium. Non eſt tamen neceſſe, fore conſummatum. Altera conditio eſt, adulterium præcedere debere Conjugis occiſionem. Tertia, quod adulterium ſit completum per copulam perfectam. Quarta, quod uterque Conjux conſcius ſit Conjugii, cui per occiſionem, & adulterium, irrogatur injuria. Quinta, quod intentio ſimul contrahendi exteriùs innoteſcat; Eccleſia namque hiſce pœnis punit crimen pro Foro externo. Sunt tamen nonnulli, qui internam ſufficere intentionem propugnant, ſicut etiam negant, requiri intentionem mutuò contrahendi, quando occiſio conjuncta eſt cum adulterio, ſed ſatis eſſe, ſi habeatur utrumque, quocumque animo executum. Verùm ea fine a Jure intento hujuſmodi intentio requiritur; illud ſiquidem vult occaſionem tollere occidendi Conjuges. Non abs re tamen dicetur, ſufficere intentionem ex parte unius; cum in hoc finis legis ſubſiſtat.

Illationes.

144 Ex his colligitur, non conſtitui impedimentum dirimens, ſi mors intentata impediatur; ſi mandatum ante occiſionem revocetur, hocque innoteſcat Mandatario; ſi hic, motu proprio, nullo habito reſpectu ad mandatum, ſive conſilium, mortem infligat; ſi non ex vulnere, ſed ex Medicorum negligentiâ, aut vulnerati injuriâ mors habeatur; ſi adulter putat, Fœminam, qua abutitur, eſſe ſolutam, hæcque Virum occidat, ut cum illo contrahat, nam adulterium non eſt niſi materiale, & aliàs, ut ſupponimus, ex mutuo conſenſu non ſequitur occiſio. Plerique Doctores ſufficere affirmant quamcumque ignorantiam ſive craſſam, ut ajunt, ſive ſupinam, dummodo non ſit dolo affectata. Agitur quippe impræſentiarum de ignorantia non Juris, ſed facti; ſed in facto ignorantia quælibet excuſat juxta regulam *Ignorantia, de Regul. Juris*; & aliàs intervenire debet adulterium, ad quod ſecundùm *l. penult. ff. Ad leg. Jul.* requiritur, quod cum dolo fiat, qui ſane non compatitur, niſi cum ignorantia affectata. Si adulter Conjugem ſuam v. g. occidat non animo ducendi complicem delicti, ſed ob inimicitiam, ob tædium cohabitationis, & hujuſmodi, non contrahit impedimentum; in hoc namque caſu ratio Legis locum non habet; quod verum eſt etſi Mulier occiſi concurſum dederit, ducta & ipſa ex aliis cauſis.

Adulterium ab occiſione, & promiſſione ſejunctum non eſt impedimentum.

145 Adulterium ab occiſione, & promiſſione ſejunctum, non inducit impedimentum. In promiſſione cum adulterio ad inducendum impedimentum non requiritur mortis machinatio. Promiſſio præcedens ſcientiam Matrimonii adulteræ, ſi conjungatur cum adulterio ſubſequenti, impedimentum conſtituit: quia per crimen ratum habetur; ſecus ſi adulterium ſcientiam præcedat, ſubſequaturque promiſſio. Promiſſio cum adulterio, ut ex ea reſultet impedimentum, vitæ ſimultatem utriuſque requirit. Unde ſi quis adulteretur cum Muliere, hinc, mortuo Conjuge, illi Matrimonium promittat, valida eſt hujuſmodi promiſſio. Similiter ſi promiſſio revocetur ante adulterium, etſi poſtmodum ſequatur, non irritat; quia moraliter non conjunguntur. Si autem promiſſio cum adulterio conjungatur, revocatio nullum ſortitur effectum; cum contractum jam ſit impedimentum. Promiſſio itidem debet eſſe acceptata, ſeriò facta, ſimiliter conſummatum adulterium; ſumus enim in odioſis, quæ ſunt reſtringenda. Sunt Doctores & quidem præſtantes, qui volunt, fictam promiſſionem ſufficere; quia legis ratio in eo caſu locum habet; ſiquidem Pars altera, quæ promiſſionem veram credit, Conjugi ſuo mortem moliri poteſt.

Impedimentum hoc rationabiliter ab Eccleſia decretum.

146 Hoc impedimentum, ut ſuperiùs innuimus, Juris eſt Eccleſiaſtici, ſed valde rationabiliter ab Eccleſia decretum. Horrendum quippe facinus eſt, quod Conjux fidem alteri frangat, ejuſque vitæ inſidias tendat, quem aliàs ſingulari amore proſequi debe-

deberet, cum Conjugium ſit arctiſſimæ dilectionis vinculum.

Itaque injuſte Eccleſiam carpit hac ſuper re Lutherus *in ſua captivit. Babyl. cap. de Matrimonio*, & Melancthon *in Locis tit. de Conjugio*. Referunt ipſi crimen David ad exemplum; ſed perperàm. Adulterium quippe commiſit David non cum promiſſione futuri Matrimonii, ſed ex humana infirmitate; nec homicidium Uriæ intentavit eo fine, ut Berſabeam duceret, quinimmo mediis omnibus ſtuduit, ut domum rediret, ad crimen ſuum obtegendum.

Hinc ſi duo Infideles mutuo conſenſu moliti fuerint mortem uni ex ſuis Conjugibus, vel cum promiſſione, aut cum occiſione unius ex Conjugibus, commiſerint adulterium, & poſtea ad Fidem convertantur, non erunt inhabiles ad contrahendum Conjugium. Si verò alter tantùm Fidem amplectatur, & facinus poſt converſionem perpetraret, ipſe inhabilis evaderet; cum Eccleſiæ adſtringatur legibus. Requiritur tamen, quod utrumque crimen poſt converſionem committatur; quod enim ante converſionem habetur, omni caret vi ad inducendum impedimentum; adeoque uniri nequit cum delicto habito poſt ſuſceptionem Fidei.

SYNOPSIS

DE IMPEDIMENTO RAPTUS.

Raptus in generali acceptatione quid ſit.

147 RAptus in generali acceptatione eſt violentia Mulieri facta explendæ libidinis causâ. Specialem habet malitiam adverſus caſtitatem in Confeſſione explicandam. Habet itidem malitiam propriam in materia injuſtitiæ; & quidem duplicem, ſi patiens violentiam ſub alterius poteſtate, curâ, aut cuſtodiâ, vitam agat, dummodo nec ipſa, nec Parentes, nec Cuſtodes, conſentiant; ſi enim ipſa conſentiat, ſecus alii, vel ex adverſo, adhuc ſpecialem involvit injuſtitiæ deformitatem declarandam in Confeſſione. Sed de hujuſmodi raptu non agitur impræſentiarum, neque ad hoc neceſſe eſt, quod a loco ad locum Mulier, quæcunque ſit, ſive Virgo, ſive corrupta, abducatur.

Raptus ſpecialiter dictus quinam ſit.

148 Raptus ſpecialiter dictus, de quo Tridentinum *Seſs. 24. cap. 6.* eſt violenta Mulieris abductio de loco ad locum causâ Matrimonii. Dicitur *abductio*, ut innuatur carentia conſenſus raptæ Mulieris; ſi enim abductio ipſi arrideat, fuga potius, quàm raptus dicetur. *De loco*, quia a Parentum domo, aut Curatorum, extrahi debet; nec ſufficit, ſi a cubiculo ad cubiculum ad ſecretiùs eâ abutendum deducatur. *Ad locum*, ita ut fiat ſub poteſtate Raptoris. *Violenta* vel phyſice, vel moraliter, ideſt per minas, vel per metum, vel per importunas preces metui cadenti in virum conſtantem æquipollentes, quæ facilè adinveniri poſſunt reſpectu Perſonæ, cui reverentia debetur. Hinc dolo, aut fraude conſentiens decepta Mulier, non dicetur rapta; qua ratione non cenſetur rapina ablatio rei alienæ, conſentiente Domino, dolo, vel fraude, decepto. *Mulieris* & quidem abſolute, ut quælibet intelligatur ſive bonæ, ſive malæ famæ &c. Et in hoc Eccleſiaſticum Jus a Civili diſcriminatur; Lex enim Civilis *l. unica de raptu Virginis* pœnam capitis infligens Raptori, applicanſque bona delinquentis Mulieri, exigit quod boni nominis ſit. *Cauſa matrimonii*, quia ad raptum ſecundùm hanc notionem requiritur hujuſmodi intentio. Unde ſi quis mulierem abduceret, ut in ſervitutem redigeret, vel ad ſumendam vindictam, immo ad explendam libidinem, non incurreret pœnas a Tridentino inflictas, intendit namque favere libertati Conjugii.

Quid ex Raptu ſimpliciter dicto.

149 De raptu igitur mox deſcripto ſequentia ſtatuit Tridentinum *Seſs. 24. cap. 6.* -- Decernit Sancta Synodus inter Raptorem, „ & Raptam, quamdiu ipſa in poteſtate Raptoris manſerit, nullum poſſe conſiſtere „ Matrimonium. Quod ſi Rapta a Raptore „ ſeparata, & in loco tuto, & libero conſtituta, illum in Virum habere conſenſerit, eam Raptor in Uxorem habeat, & „ nihilominus Raptor ipſe, & omnes illi „ conſilium, auxilium, & favorem præbentes, ſint ipſo Jure excommunicati, ac „ perpetuò infames, omniumque dignitatum „ incapaces, & ſi Clerici fuerint, de proprio gradu decidant. Teneatur præterea „ Raptor Mulierem raptam, ſive eam Uxorem duxerit, ſive non duxerit, decenter, „ arbitrio Judicis, dotare --

Inhabilitas ad Matrimonium in laudato Decreto ſtatuta, itidem Excommunicatio ipſo facto, abſque Judicis Sententia incurritur. Quoad alias pœnas, Judicis expectandum eſt Decretum. Et hoc quidem quoad dotem decernit Concilium; quoad alias pœnas eſt Doctorum Sententia ad regulas moralis doctrinæ attemperata. Et quamvis pœna in privatione conſiſtens plerunque abſque Sententia incurratur; tamen ſi magnæ ſit notæ, ut perpetua infamia, incapacitas ad dignitates &c. non ſtatim delinquentes afficit.

Si rapta conſentiat, diſſentientibus Parentibus, ſeu Curatoribus, non urget Tridentini diſpoſitio, quamvis Raptores pœnis a Jure communi ſancitis ſubdantur; quia Concilium potiſſimùm attendit ad libertatem contrahentium, ad quam non eſt neceſſe, quod voluntas Parentum accedat. Hinc ſit, haud opus eſſe, quod Mulier iiſdem reddatur, ſed ſat eſt, quod in loco, ubi libere de ſe ipſa diſponere valet, collocetur.

Urget tamen Tridentinum veriùs etiamſi Rapta ſit Sponſa per verba de futuro; quia adhuc poſt datam fidem per Sponſalia non debet libertas Matrimonii impediri. Nonnulli oppoſitum propugnant ex Cap. *Lex illa 36. q. 1.*, & ex Cap. penult. *De Raptoribus*, ubi tanquam conditio Raptus apponitur, quod non ſit Sponſa, nec inter ipſos de Conjugio tractatus aliquis fuerit. Verùm dici poteſt, diſpoſitionem Tridentini Jus antiquum correxiſſe.

Conciliare Decretum extenditur etiam ad irritanda Sponſalia, quandiu Rapta non

fuerit

fuerit in tuto poſita; Lex ſiquidem correctiva, & pœnalis, amplianda eſt, ubi eadem militat ratio, ut in caſu. A

Sunt, qui velint, in præciſato Decreto comprehendi Fœminas rapientes Viros; quia in ordine ad Conjugium Vir, & Fœmina ſunt correlativa. Ceterum cum Sancta Synodus intendat conſulere fragilitati Fœminarum, quæ dubio-procul magis Virorum violentiis ſubduntur, dicendum videtur, ad eas nequaquam extendi Decretum Tridentini Concilii.

Hæc pro præſenti Tractatu de Sacramento Matrimonii dicta ſufficiant. Quæcumque diximus, ea irrefragabili judicio, & correctioni Apoſtolicæ Sedis humillime ſubjecta volumus; immo ſi quid fortè aut Sacris Conciliis, Canonibus, Bullis Pontificum contrarium, aut Eccleſiæ Sanctæ Romanæ doctrinæ aliquo modo adverſum exciderit, ex nunc libenter retractamus, atque pro non ſcripto, aut dicto haberi volumus. Totum autem, ſi quid eſt, quod Chriſtianæ Reipublicæ utcunque juvare poſſit, Patri luminum referimus, unice optantes ejus laudem, & Gloriam.

APPEN-

Google

APPENDIX

AD TRACTATUM

DE MATRIMONIO,

ET AD RELIQUOS PRÆCEDENTES
TRACTATUS

DE SACRAMENTIS,

Complectens

DISSERTATIONES VARIAS

ILLIS CONSENTANEAS

In Partes quinque diſtributas,

AUCTORE

LIBERIO a JESU

CARMELITA DISCALCEATO, THEOLOGO EXIMIO,
COLLEGII DE PROPAGANDA FIDE PRÆFECTO.

Digitized by Google

PRÆFATIO
AD LECTOREM.

A Deo conſtans, atque ampliſſima; fuit ſemper apud omnes Eruditos exiſtimatio Clariſſimi Viri LIBERII a JESU, ut ſæpiſſime illius Votum vel in arduis, involutiſque rebus ad litterariam Rempublicam ſpectantibus, vocaretur in conſilium; qua de re factum eſt, ut plura nobis non modò Dogmaticæ, & Criticæ, verùm Scripturalis, & Canonicæ, nec non Moralis facultatis poſthuma reliquerit monumenta. Eorum ſeriem, animus erat, poſt omnium Tractatuum impreſſionem, in unicum Volumen redigendi, ſicque publicæ luci mandare. Aſt ſaniori conſilio ducti exiſtimavimus, haſce Diſſertationes huic Libro ſubnectere; tum quia potiſſima earum Pars ad præcedentes editos Tractatus de Sacramentis referri poteſt; tum etiam, ut præſens Volumen mole exiguum in certam, & debitam magnitudinem conſurgeret. Ne verò hujuſmodi Elucubrationes litte-

rariæ tumultuario modo Lectori objicerentur, eas curavimus, claritatis gratiâ, in determinatas Claſſes diſtribuere, quæ Partibus quinque complecti placuit, juxta varias, ad quas pertinent, facultates. In prima igitur Claſſe Diſſertationes Theologicæ collocantur, quæ prævìis de Matrimonio Controverſiis affinitatem multam dicunt. In altera ſuccedunt Dogmaticæ. Tertiam Canonicæ occupant ſedem. Quarta complectitur Hiſtoricas. Poſtremam denique Partem, totumque Opus abſolvunt Scripturales. Quæ in prima reſident Parte Scholaſticam ſequuntur methodum, ſecus quæ in reliquis, unâ, vel alterâ exceptis. Omnium Elenchus in promptu eſt; in calce porrò veniet Index Rerum Notabilium unà cum notabilibus materiis Tractatus de Sacramento Matrimonii. Quæ omnia, ut in Dei Gloriam, ac publicam cedant utilitatem, unice exoptamus, benevolo Lectori proſpera ſemper precantes.

ELEN-

ELENCHUS
VARIARUM DISSERTATIONUM,

Quæ in hac Appendice continentur.

Numerus paginæ columnam indicat.

PARS PRIMA.

DISSERTATIONES THEOLOGICÆ.

DISSERTATIO THEOLOGICA I.

An Præſentia Parochi requiſita a Concilio Tridentino ad evitandam clandeſtinitatem in Matrimonio, debeat eſſe eſſentialiter moralis, & humana. 505

Caſus pecoliaris exponitur, & Votum ſuper eo Romanæ Rotæ. Ibid.

Ad validitatem Matrimonii neceſſaria probatur præſeotia Parochi moralis, & humana. 509

Solvitur Objectio Prima. 523

Solvitur Objectio Secuoda. 530

Solvitur Objectio Tertia. 536

DISSERTATIO THEOLOGICA II.

An Parochus teneatur probibere, & quantum in ſe eſt poſitive reſiſtere clandeſtinis Matrimoniis. 543

Aliqua præmittuntur notanda. Ibid.

Quoties non adeſt graviſſima cauſa, tenetur Parochus poſitive reſiſtere clandeſtinis Matrimoniis. 545

DISSERTATIO THEOLOGICA III.

An ſit validum, aut potius clandeſtinum, Matrimonium eorum, qui mutatis nominibus, & veſtibus, adſtantibus duobus Peregrinis Teſtibus, contraxerunt coram Parocho deponente in examinibus contradictoria. 548

Caſus peculiaris exponitur. Ibid.

Reprobatur exiſtentia ſuppoſiti Matrimonii. 550

Evioeitur, Matrimonium deſcriptis circumſtaotiis veſtitum, eſſe clandeſtinum. 555

Appeodix ad idem Reſpooſum. 560

DISSERTATIO THEOLOGICA IV.

An Confeſſarius debeat Uxoratum Pœnitentem impedimento dirimente ignorantia invincibili irretitum admonere, infructuoſam prævidens admonitionem. 565

Confeſſarius tenetur Pœnitentem impedimento dirimeote ignorantia invincibili irretitum admonere, quamquam prudenter noſcat nequaquam profuturam admonitionem. 567

Solvuntur Objectiones alterius Seotentiæ. 573

DISSERTATIO THEOLOGICA V.

An Religioſus, qui laboris, ac pœnitentiæ pertæſus, ad deformatos tranſit ejuſdem Religionis Conventus, ſit tutus in conſcientia, & poſſit Sacramentaliter abſolvi. 576

Nonnulla prænotaoda. 577

Religioſus, de qoo occurrit quæſtio, non eſt tutus in eonſcientia, nec poteſt Sacramentali abſolutione donari, vel ad Euchariſtiæ Sacramentum admitti, niſi efficaeiter promittat perſeverare in reformatis Conventibus, pro quibus, & io quibus Religioſæ vitæ nomen dedit, atque votis ſe obſtrinxit. 578

Solvontur Objectiones. 582

PARS SECUNDA.

DISSERTATIONES DOGMATICÆ.

DISSERTATIO DOGMATICA I.

An Eccleſia in ſuo Capite poſſit errare in Facto Dogmatico doctrinali. 587

Canonicum Eccleſiæ jodicium de ſenſu alicujus Propoſitionis, ut ab Auctore intento eſt infallibile in materia Dogmatis. 589

Probatur ex Sententia Eccleſiæ. Ibid.

Probatur ex Scripturalibus momentis. 592

Probatur Theologieis rationibus. 595

Probator exemplis. 596

Adverſantium Momenta diſſolvuntur. 598

Alia Argumeota ſolvuotur. 606

DIS-

DISSERTATIO DOGMATICA II.
De Cultu, Invocatione, Reliquiis, Imaginibuſque Sanctorum. 617
Senſus refertur Catholicus de Cultu Sanctorum. Ibid.
Laudatur adversùs Hæreticos Sanctorum Cultus. 618
Utilis, atque laudabilis oſtenditur contra Novatores Invocatio Sanctorum. 620
Sanctorum Reliquias, & Imagines eſſe venerandas comprobatur. 622

DISSERTATIO DOGMATICA III.
An Angeli, Apoſtoli, Martyres, ceterique Cœlites, Sanctorum nomenclaturâ nuncupari debeant. 624
Scripturis Sacris adversùs Hiconomachos Orthodoxa firmatur Veritas. Ibid.
Ex Traditione confirmatur eadem Veritas, & Objectionibus fit ſatis. 626

DISSERTATIO DOGMATICA IV.
Adversùs Petrum Abælardum.
De Verbi Divini Conſubſtantialitate. 627
Hiſtorica notio Petri Abælardi. 628
Verbi Divini Conſubſtantialitas enucleatur. 630

DISSERTATIO DOGMATICA V.
Ad Canonem III. Cæſaraugustanum.
De Gratia Eucharistica. 634
Fidelibus rite, ſancteque diſpoſitis prodeſſe oſtenditur Sacramentum Euchariſticum, & ab Hæreticorum injuriis vindicatur. 634

DISSERTATIO DOGMATICA VI.
De Simonia. 637
Hiſtorica notio Simonis Magi. Ibid.
Simoniæ demonſtratur execrabile vitium, graviſſimumque malum. 638

DISSERTATIO DOGMATICA VII.
An Ordinationes ab Hæreticis Epiſcopis factæ validæ cenſendæ ſint. 641
Adversùs Novatores aſtruitur, validas eſſe Ordinationes ab Hæreticis Epiſcopis factas. Ibid.

PARS TERTIA.

DISSERTATIONES CANONICÆ.

DISSERTATIO CANONICA I.
Ad Canonem X. Concilii Aurelianenſis V. Epiſcopatum, ſola Dei vocatione aſſumendum, haud fas eſt appetere. 645
Improbatur ambitio eorum, qui non vocati Epiſcopatum exoptant, & ſuſcipiunt, vel ad eum emptionibus aſcendunt. Ibid.
Dignitatum Amatorum effugia præcluduntur. 647

DISSERTATIO CANONICA II.
Ad Canonem XIV. Concilii Sardicenſis.
De Reſidentia Epiſcoporum. 650
Declaratur Epiſcoporum Reſidentia de Jure Divino. Ibid.
Objecta refelluntur. 652

DISSERTATIO CANONICA III.
Ad Caput II. Seſſ. VII. Concilii Tridentini.
De Beneficiis Eccleſiaſticis. 653
Beneficiorum pluralitas reprobatur. Ibid.
Objectioni fit ſatis, & roboratur doctrina. 655

DISSERTATIO CANONICA IV.
An Excommunicatio ab Homine lata abſque prævia admonitione ſit valida. 656
Injuſta eſt Excommunicatio ab Homine lata ſine prævia admonitione. Ibid.
Non tantùm injuſta eſt, ſed etiam invalida. 657
Una diluitur Objectio, & Corrolarium annectitur. 658

DISSERTATIO CANONICA V.
Ad Canonem I. Concilii Andegavenſis Anno CCCCLIII. in Gallia celebrati.
De Exemptione Eccleſiaſticorum a Judiciis Secularibus. 660
Defenditur privilegium Fori Clericorum. Ibid.
Verſutiæ Marci Antonii De Dominis, & Maimbourgi evertuntur. 662

PARS QUARTA.

DISSERTATIONES HISTORICÆ.

DISSERTATIO HISTORICA I.
De Symbolo Apoſtolorum. 667
Apoſtoli Fidei Summam, quæ Symbolum vocatur Apoſtolorum, concinnarunt. Ibid.
A calumniis vindicatur. 670

DISSERTATIO HISTORICA II.
De eodem Symbolo Apoſtolorum. 671
Symbolum Apoſtolorum fuit ab ipſiſmet Apoſtolis compoſitum. Ibid.
Oppoſita diſſolvuntur momenta. 673
Solvitur ultima Objectio. 686

DIS-

DISSERTATIO HISTORICA III.
De Concilio Carthaginenſi, quod vulgò fertur Quintum. 691
Affirmatur hoc idem Concilium celebratum Anno CCCXCVIII. Ibid.
Reliqua breviter referuntur de ejus hiſtoria. 693

DISSERTATIO HISTORICA IV.
De Concilio Celenenſi in cauſa Priſcillianiſtarum. 5?4
Ob quam cauſam fuerit indictum Concilium Celenenſe, quomodo, a quo, & quis fuerit Præſes. Ibid.
Ubinam, quo anno, celebratum, & quænam Fidei doctrina. 696

PARS QUINTA.

DISSERTATIONES SCRIPTURALES SUPER GENESIM.

DISSERTATIO SCRIPTURALIS I.
At illa verba Geneſeos 3. verſ. 1.
Sed & Serpens erat callidior cunctis animantibus Terræ, quæ fecerat Dominus Deus.
An Serpens fuerit verus; quænam ejus calliditas; qualis tentatio; & an peccatum Evæ gravius cenſendum peccato Adæ. 699
Confutatis contrariis Opinionibus, verus aſſeritur Serpens, non ſimulatus. Ibid.
Serpentis calliditas evincitur congenita, tentatio externa, & peccatum Adæ gravius peccato Evæ. 704

DISSERTATIO SCRIPTURALIS II.
Ad Caput 4. Gen. verſ. 8., & 15.
Conſurrexit Cain adversùs Fratrem ſuum Abel, & interfecit eum .... Poſuit Dominus Cain ſignum, ut non interficeret eum omnis, qui inveniſſet eum.
Quo Mundi Anno Cain trucidaverit Abelem, & quale ſignum poſuerit in Fratricida Dominus, ut nemo interficeret eum. 706
Quædam referuntur difficultates circa annum, quo occiſus fuit Abel. 707
Firmatur, intra annum CXXX. ab Orbe condito occiſum fuiſſe Abelem, & oppoſitis difficultatibus fit ſatis. 708
Quibuſdam confutatis Fabulis, recenſetur pro ſigno tremor, & timor ingens. 713

DISSERTATIO SCRIPTURALIS III.
Ad Caput 5. Gen. verſ. 23., & ſeq.
Et facti ſunt omnes dies Henoch trecenti ſexagintaquinque anni. Ambulavitque cum Deo, & non apparuit; quia tulit eum Deus.
An Henoch vivus translatus fuerit, atque adhuc vivat. 714
Evincitur, Henoch vivum fuiſſe translatum, atque in humanis agere. 715
Confutantur deliria Jacobi I. Regis Angliæ. 717

DISSERTATIO SCRIPTURALIS IV.
Ad Caput 7. Gen. verſ. 8., & 9.
Ex omnibus animantibus mundis tolle ſeptena, & ſeptena, maſculum, & fœminam; de animantibus verò immundis duo, & duo, maſculum, & fœminam. De animantibus quoque mundis, & immundis, & de volucribus, & ex omni, quod movetur ſuper terram. Duo, & duo ingreſſa ſunt ad Noe in Arcam, & maſculus, & fœmina.
An ſeptem, vel quatuordecim ex animantibus mundis in Arcam Noe fuerint ingreſſa, & quot ex immundis. 720
Sub temporibus Noe diſcrimen fuiſſe oſtenditur mundorum animalium, & immundorum. Ibid.
Tantùm ſeptem ex animantibus mundis in Arcam Noe declarantur ingreſſa. 723
Imperfectorum animantium difficultas enucleatur doctrinâ D. Auguſtini. 725

DISSERTATIO SCRIPTURALIS V.
Ad Caput 16. Gen. verſ. 3., & ſeq.
Tulit Agar Ægyptiam ancillam ſuam .... & dedit eam Viro ſuo Uxorem, qui ingreſſus eſt ad eam.
An Abrahamo, ceteriſque Patriarchis ſimultanea Polygamia fuerit licita. 728
Difficultates recenſentur propoſitæ quæſtionis. Ibid.
Defenditur innocentia Abrahami. 729
Difficultatibus objectis reſpondetur. 731

AP-

APPENDIX
AD TRACTATUM
DE MATRIMONIO,
ET AD RELIQUOS PRÆCEDENTES TRACTATUS
DE SACRAMENTIS.
PARS PRIMA.
DISSERTATIONES THEOLOGICÆ.

DISSERTATIO THEOLOGICA I.

AN PRÆSENTIA PAROCHI REQUISITA A CONCILIO TRIDENTINO AD EVITANDAM CLANDESTINITATEM IN MATRIMONIO, DEBEAT ESSE ESSENTIALITER MORALIS, ET HUMANA.

QUæſitum in hoc idem redit: An materia neceſſaria ad valorem contractus Matrimonialis, ſit mutuus conſenſus Contrahentium, expreſſus ſenſibiliter coram Parocho, & duobus ſaltem Teſtibus, ita quod actualiter, clare, & indubie percipi debeat a Parocho, ſub nullitate Matrimonii.

Super hac re caſus evenit practicus, quem referre operæ pretium eſt, ad pleniorem difficultatis intelligentiam.

CASUS PECULIARIS REFERTUR, ET VOTUM SUPER EO ROMANÆ ROTÆ.

1 MAtrimonium itaque contraxit Franciſcus cum Helena coram Parocho, qui conſenſum Contrahentium non intelligere affectavit; & ſane faſſus eſt Parochus ipſe, ſe non intellexiſſe eorum conſenſum. Hinc orta eſt contentio, an fuerit validum hocce Matrimonium, nec ne. Tota res geſta delata fuit Romanæ Rotæ; & cum in trutina fuerit poſita, pondus habuit pro validitate, *In Romana Matrim.* 4. *Februarii* 1697. *coram Urſino.*

2 Hujuſce Romanæ Rotæ Votum per-
Votum Romana Rota. currere placeat prout habetur §. *Demonſtrato,*
& ſeqq. — Demonſtrato conſenſu Helenæ,
„ Doctores deſcendentes ad examen alterius
„ nullitatis oppoſitæ Matrimonio, de quo
„ contenditur circa debitam Parochi præſen-
A „ tiam a Concilio Tridentino requiſitam ſub
„ *Cap.* 1. *Seſs.* 24. *De Reform. Matrim.*, illa
„ DD. ceſſare viſa eſt ex genuina intelligen-
„ tia ipſius Textus Conciliaris.
„ Etenim, quamvis Parochus poſt au-
„ ditum Franciſci conſenſum, dixerit in
„ criminalibus: *Io ciò ſentendo, ſenza dargli*
„ *tempo, gli ho voltato la ſchena, dicendo,*
„ *che non gli conoſcevo per niente*: & reſpe-
B „ ctu Helenæ ſubdat: *E non ho inteſo, ſe la*
„ *Giovane mi abbia detto coſa alcuna*; atta-
„ men exinde reſultat, ejus non intelligen-
„ tiam ab ipſius Parochi poſitivo facto pro-
„ ceſſiſſe, proindeque, dum ipſe cauſam
„ dedit, quominus intelligeret, de Jure
„ habendus eſt pro intelligente, dum ne-
„ ſciens ex quo noluit ſcire, vel affectavit
„ neſcire, habendus eſt pro ſciente *c. Cum*
C „ *inhibitio* §. *Si quis de Clandeſt. Deſponſ.* Et
„ in puncto de Parocho non intelligente,
„ ex quo aures obturavit, ne audiret, firmat
„ doctiſſimus Fagnanus *in cap. Quæſitum de*
„ *Pœnit., & remiſſion. n.* 8., & poſt eum,
„ de Parocho fugiente, & per alios actus
„ improprios non audiente, Riccius *in Praxi*
„ *For. Eccleſ. Reſol.* 213. *n.* 3., Pont. *De Ma-*
„ *trim. Lib.* 1. *cap.* 25. *ſub num.* 12., Boſs.
D „ *eod. Tract. c.* 3. *n* 22., Lean. *Oper. Mor.*
„ *Tom.* 2. *Tract.* 9. *Diſp.* 7. *quæſt.* 50., Bar-
„ boſ. *De Poteſt. Epiſc. Par.* 2. *alleg.* 32. *num.*
„ 83., & 85., & *De Offic. Paroch. Par.* 2.
„ *cap.* 21. *num.* 47., & 49., & *ad Concil.*
„ *Seſs.* 24. *De Reform. Matrim. cap.* 1. *num.*
„ 73., & 75., & Card. de Luca *In annot.*
„ *ad Concil. Diſc.* 26. *num.* 4., & *ſeqq.*, &
„ ſequitur Natal. ab Alex. *In Theol. Dogm.*
E „ *Tom.* 6. *regul.* 10. *in fin. fol.* 494.
„ Ac per hujuſmodi Parochi adhibitio-
„ nem ex tali cauſa non intelligentis, ſa-
„ tisfactum eſt diſpoſitioni Concilii, ad effe-
„ ctum ſuſtinendi validitatem Matrimonii,
„ & irritationem ab eodem Concilio indi-
„ ctam evitandi. Siquidem verum eſt, Sa-
„ pientiſſimos Concilii Patres pro Matrimo-

„ nio rite , & recte celebrando , ultra ſo-
A „ lemnitates , præſcripſiſſe per illa verba :
„ *Parochus , Viro , & Muliere interrogatis , &*
„ *eorum mutuo conſenſu intellecto , vel di-*
„ *cat &c.* Sed tamen ubi tranſeunt ad indu-
„ cendam irritationem , nequaquam repetunt
„ Parochi intelligentiam , ſed tantùm præ-
„ ſentiam , ibi : *Qui aliter quàm præſente Pa-*
„ *rocho , vel alio Sacerdote de ipſius Parochi ,*
„ *ſeu Ordinarii licentiâ , & duobus , vel tri-*
„ *bus Teſtibus Matrimonium contrahere atten-*
„ *tabunt , eos Sancta Synodus ad ſic contra-*
„ *hendum omnino inhabiles reddit , & hujuſ-*
„ *modi contractus irritos , & nullos eſſe de-*
„ *cernit .*

B „ Cùm itaque conditio illa mutui con-
„ ſenſus per Parochum intellecti , quæ fuerat
„ appoſita in prima parte diſpoſitionis , non
„ legatur in hac ſecunda ſuper irritatione ,
„ utique non cenſetur volita ſub pœna irri-
„ tationis contractus ; ut bene diſtinguendo
„ diſpoſitionem Conciliarem in duas partes ,
„ obſervat Card. de Luca *dicto diſc.* 26. *ſub*
„ *num.* 4. , & 47. , ubi firmat , valere Ma-
„ trimonium , Parocho expreſſe diſſentiente ,
„ aut fugiente , vel per vim detento , ſeu
„ aures claudente , ut non audiret , & in
„ caſibus hujuſmodi ſufficere illius præſen-
„ tiam , ſeu interventum materialem . Idque
C „ dixerat *in diſc.* 2. *de Matrim num.* 9. , ubi
„ diſtinguit inter Parochum ex vi naturalis ,
„ vel accidentalis impotentiæ non audien-
„ tem , & inter nolentem , ſeu affectantem
„ non audire . Idemque concludunt Riccius ,
„ & alii ſupra laudati .

„ Neque Sapientiſſimi Patres ejuſdem
„ Concilii , qui hanc ſolemnitatem præſen-
„ tiæ Parochi , uti publicæ Perſonæ ad tol-
„ lendam potiſſimùm clandeſtinitatem actus
„ exquiſiverunt , cenſendi ſunt ita voluiſſe
„ Matrimoniorum libertatem coanguſtare ,
„ ut eſſet in cujuſvis Parochi poteſtate illo-
„ rum celebrationem impedire , illaque irrita
D „ reddere per ipſorum voluntatem , & affe-
„ ctatam non intelligentiam ; cum cætero-
„ quin Matrimonii libertas judicata fuerit
„ ſemper neceſſaria , etiam poſt Concilium
„ Tridentinum , prout ex Oraculo Summi
„ Pontificis reſcriptum fuit anno 1616. ad
„ Archiepiſcopum Mechlinienſem , & ex
„ Cardinali Belarmino tranſcripſit Pignatel-
„ lus *Tom.* 4. *Conſul.* 145. *num.* 12.

„ Et multò minùs irritatio inducenda
„ eſt ex illo defecto , de quo Concilium non
„ diſponit expreſſe , ſtante theorica Textus
„ in *l. Præcipimus C. de Appellat.* , quod quid-
„ quid in nova Lege non apparet ſpecialiter
E „ expreſſum , id ſub veterum Legum , Conſti-
„ tutionumque regulis relictum intelligitur ,
„ nec per ſubauditos intellectus inducendum
„ eſt , quod expreſſe non legitur . Ac proin-
„ de cum in ea parte Concilii , in qua Ma-
„ trimonia irritantur , non legatur expreſſe
„ repetita Parochi intelligentia , ſed tantùm
„ præſentia , nequaquam inducenda eſt irri-
„ tatio ultra terminos a Concilio expreſſos .
„ Ideoque , dum loquitur Concilium ſolum-
„ modo de præſentia , illius tantùm defectus
„ ex mente Concilii irritare debet Matrimo-
„ nium , non autem defectus intelligentiæ .

„ Eoque magis inclinarunt DD. in hanc
„ Sententiam , ex quo ipſamet Sacra Con-
„ gregatio Concilii Tridentini Interpres ,
„ tam antiquis , quàm modernis temporibus
„ eidem Sententiæ adhæſiſſe viſa eſt ; &
„ ſignanter *in una Giennen.* 26. *Julii* 1582. ,
„ in qua ſuper dubio his verbis concepto :
„ *Quid ſi Sacerdos nihil eorum , quæ ageban-*
„ *tur vidit , neque audivit ; Congregatio de-*
„ *claravit , non valere Matrimonium , ſi non*
„ *intellexerit , niſi affectaſſet non intelligere .*
„ In cujus ſequelam paucis poſt annis *in una*
„ *Ulixbonen.* etiam conſimile Decretum pro-
„ diit , ibi : *Congregatio cenſuit , ſi vera ſunt ,*
„ *quæ narrantur , & Parochus affectaverit non*
„ *intelligere , Matrimonium valere .* Et in
„ terminis themati , de quo diſputatur ,
„ proximioribus , *in una Sarzanen.* 16. *Febr.*
„ 1648. , ubi omiſſæ fuerunt Denunciationes ,
„ Parochus contradicebat , & audivit tan-
„ tummodo verba conſenſus præſtiti per
„ Sponſum , dum Sponſam habebat præ ma-
„ nibus , *Congregatio cenſuit , Matrimonium*
„ *ſuſtineri , etiamſi Parochus non intellexerit*
„ *verba Sponſæ , dum tamen de illius conſenſu*
„ *ex aliis ſignis , juxta Juris communis di-*
„ *ſpoſitionem legitime conſtet .* Prout etiam *in*
„ *Patavina* 16. *Maji* 1699. , *in Tolentinat.* 28.
„ *Novemb.* 1671. , & *in Venetiarum* 11. *Mar-*
„ *tii* 1673. , in quibus omnibus juxta teno-
„ rem Decretorum , quæ hodie in Foliis au-
„ thenticis circumferebantur , reſolutum le-
„ gebatur , Matrimonium valere , etiamſi
„ Parochus verba alterutrius ex contrahenti-
„ bus non audierit , vel quia affectaverit non
„ intelligere , vel quia , ex quo terga ver-
„ tit , non auſcultavit , vel quia propter
„ iram , aut rumorem , ſeu quid ſimile ,
„ audire non potuit . Et allegatâ præmiſsâ
„ reſolutione *Giennen.* firmat Fagnanus tum
„ *in dicto Quæſitum de Pœniten.* , *& remiſſ.*
„ *num.* 6. , 7. , & 8. , tum *in c. Quoniam*
„ *num.* 25. *De Conſtitut.* , unà cum aliis ſu-
„ pra allegatis .

„ Hinc rejiciendos DD. cenſuerunt
„ quoſdam Moraliſtas , & ſignanter Sanchez
„ *De Matrim. lib.*3. *diſp.* 39. *ſub n.* 6. , Tran-
„ cred. *eod. Tract. lib.* 3. *diſp.* 39. *num.* 2. ,
„ Herincha *in Theolog. Scholaſt. Moral. Tract.*
„ 5. *de Sponſ.* , *& Matrim. diſp.* 5. *quæſt.* 2.
„ *num.* 24. , alioſque nonnullos ejuſdem ge-
„ neris , qui reſolutionem Sac. Congrega-
„ tionis in cauſa Giennen. dicunt , interpre-
„ tandam de Parocho , qui affectavit non
„ intelligere , ſed nihilominus revera intel-
„ lexerit . Quia agnita fuit contraria con-
„ textui ipſius declarationis , in quo ſuppo-
„ nitur , Parochum non intelligere ; dum ſi
„ revera intelligeret , caſus dubitationis non
„ emergeret , cum nullus unquam dubita-
„ verit de Matrimonii validitate , Parocho
„ revera intelligente . Ideoque quæſtio in
„ propriis terminis agitabatur , ſi Sacerdos
„ nihil eorum , quæ agebantur , vidit , ne-
„ que audivit , ut ſunt verba præciſa dubii
„ diſputati in Sacra Congregatione , quæ
„ citra violationem literæ , prædicari non va-
„ lent de Parocho revera intelligente ; ac
„ propterea rationem a Sanchez allatam ,
„ meritò fuiſſe frigidam appellatam a Pontio
„ cum

„ cum aliis ſupra relatis. Proindeque valuit „ Matrimonium, de quo agitur, dum intervenit præſentia Parochi, non obſtante „ quod non audiverit, num Helena aliquid „ dixerit, ſive ex quo terga vertit, ſive ex „ quo, terga vertendo, affectavit non audire &c. Et ita &c. -- Hactenus S. Rota.

3 Verùm poſt acerrimam litem denuo comparuerunt Franciſcus, & Helena, coram Parocho, rurſumque, ad tollendas omnes in hac parte ambiguitates, Matrimonium voluerunt contrahere, & contraxerunt. Hinc votum Rotæ reviſionem non obtinuit, nec pro deciſione exhibitum fuit coram Sacra Congregatione S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, ad quam dubii reſolutio ſpectabat.

Ad plenam tamen Parochorum inſtructionem Julius Antonius de Rubinis Rector Parochialis Eccleſiæ S. Laurentii in Montibus, porrectis humillimis precibus Summo Pontifici Innocentio XII., inſtavit, ut a Sacra Congregatione haberetur reſolutio ſequentium dubiorum. I. An Parochus teneatur prohibere, & quantum in ſe eſt poſitive reſiſtere clandeſtinis Matrimoniis; & quatenus affirmative. II. An ob inopinatum caſum, deficientibus aliis mediis prohibendi, & reſiſtendi, peccet, vel male faciat Parochus tentando fugam, claudendo oculos, & aures obturando. III An Parochi præſentia, de qua loquitur Sacrum Concilium *in 2. parte c. 1., Seſs. 24. de Reform. Matrim.* cum illis verbis: *Qui aliter quàm præſente Parocho &c.* debeat eſſe moralis humano modo, & cum advertentia, ita ut poſſit eſſe Teſtis Matrimonii actualiter, & de facto contracti, non verò voluntatis contrahendi; vel ſufficiat potius ſola præſentia phyſica, ſeu materialis. IV. An affectante Parocho non audire verba, vel non videre nutus attentantium clandeſtine contrahere Matrimonium, & revera illa non audiente, vel iſtos non vidente, validum ſit Matrimonium, coram ipſo attentatum.

Huic inſtantiæ benigne annuit Summus Pontifex Innocentius XII. Et Sacra eadem Congregatio mandavit celeberrimo Dominico Urſayæ in Urbe Advocato, atque P. Calixto Lodigerio Ordinis Servorum B. M. V. inſigni Theologo, ut in hac cauſa pro veritate ſua dicerent vota. Mandavit & mihi Theologorum minimo; & ut juſſibus obtemperarem, meam qualemcumque Sententiam expoſui, quæ tunc juſſu Sacræ Congregationis Concilii typis mandata fuit, ut ſequitur.

AD VALIDITATEM MATRIMONII NECESSARIA PROBATUR PRÆSENTIA PAROCHI MORALIS, ET HUMANA.

4 QUatuor ſequentia puncta veniunt examinanda, videlicet. I. An Parochus teneatur prohibere, & quantum in ſe eſt poſitive reſiſtere clandeſtinis Matrimoniis; & quatenus affirmative. II. An ob inopinatum caſum, deficientibus aliis mediis prohibendi, & reſiſtendi, peccet, vel male faciat Parochus tentando fugam, claudendo oculos, & aures obturando. III. An affectante Parocho non audire verba, vel non videre nutus attentantium clandeſtine contrahere Matrimonium, & revera illos non audiente, vel non vidente, validum ſit Matrimonium coram ipſo attentatum. IV. An Parochi præſentia, de qua loquitur Sacrum Concilium *in 2. parte cap. 1. ſeſs. 24. de Reform. Matrim.* cum illis verbis: *Qui aliter quàm præſente Parocho &c.* debeat eſſe moralis, humano modo, & cum advertentia, itaut poſſit eſſe Teſtis Matrimonii actualiter, & de facto contracti, non verò voluntatis contrahendi; vel ſufficiat potiùs ſola præſentia phyſica, ſeu materialis. Quoniam tamen, & præcipuus cardo conſiſtit in hoc quarto, & ab hujus reſolutione facilè deducitur aliorum explicatio; ideo ab hoc ultimo exordium ducere rationabiliùs credidi.

Matrimonium clandeſtinum dupliciter accipitur.

5 Matrimonium ergo dupliciter in Jure dicitur clandeſtinum; late, & ſtricte. Lato modo clandeſtinum accipitur per carentiam publicæ denunciationis faciendæ inter Miſſarum ſolemnia ſecundùm præſcripta Conc. Lateranen. ſub Innoc. III., vel per carentiam benedictionis Sacerdotalis exercendæ in Templo ante cohabitationem Sponſorum in eadem domo, ſecundùm Canones antiquos, & novos. Stricto modo clandeſtinum ſumitur pro carentia Parochi proprii, vel Sacerdotis ab ipſo deputati, & duorum Teſtium; hoc eſt, ſi duo mutuò conſentiant, non præſente Parocho proprio, vel Sacerdote aliquo de illius licentia, & duobus Teſtibus, clandeſtine abſolute, & ſtricte contrahunt, ita quod non ſolùm illicitum, ſed omnino nullum efficitur Matrimonium, ſic ſtatuente Concilio Tridentino *ſeſſ. 24. cap. 1. de Reform. Matrimonii* -- Illis &c. qui aliter, quàm „ præſente Parocho, vel alio Sacerdote de „ ipſius Parochi, ſeu Ordinarii licentia, & „ duobus, vel tribus Teſtibus Matrimonium „ contrahere attentabunt, eos Sancta Synodos ad ſic contrahendum omnino inhabiles „ reddit, & hujuſmodi contractus irritos, „ & nullos eſſe decernit, prout eos præſenti „ Decreto irritos facit, & annullat &c. --

Duplex præſentia Parochi.

Porro duplex præſentia Parochi conſiderari poteſt; localis una, & phyſica; altera moralis, & civilis, ſeu humana. Localis dicitur, quando homo eſt loco præſens corpore quomodocumque, ſive dormiat, ſive vigilet, ſive ſcribat, ſive ludat, ſive comedat, ſive confabuletur. Moralis dicitur, & humana, quando eſt in loco videns, advertens, attendens, quid in loco agitur.

6 His præmiſſis, quærimus, an præſentia neceſſariò, & eſſentialiter requiſita in Parocho, ut Matrimonium non ſit clandeſtinum, debeat eſſe moralis, & humana; ideſt, an Parochus debeat advertere, & percipere quid agant Contrahentes; vel ſufficiat præſentia phyſica, etiam ſi nihil videat, non intelligat mutuum conſenſum, ſive per verba, ſive per nutus ſufficientes.

DICENDUM eſt: ad validitatem Matrimonii neceſſariò requiritur præſentia Parochi moralis, & humana. Meæ tenuitati hæc veritas eſt adeo certa, & evidens, ut neque umbra dubietatis, aut ſuſpicionis imaginari, & excogitari poſſit.

 7 PROB.

Tridentinum exigit præſentiam Parochi moralem.

7 PROB. I. Præſentia intelligentis conſenſum Contrahentium eſt præſentia moralis, & humana; atqui Tridentinum ibidem hujuſmodi in Parocho exigit præſentiam, ut conſtat illis verbis — Si nullum legitimum opponitur impedimentum, ad „ celebrationem Matrimonii in facie Eccleſiæ procedatur; ubi Parochus, Viro, „ & Muliere interrogatis, & eorum mutuo conſenſu intellecto, vel dicat &c. — Vult ergo, quod intelligat Parochus mutuum conſenſum, vel formaliter, auribus percipiendo, ſi per verba exprimatur conſenſus, vel virtualiter, conſpiciendo ſigna, ſi per nutus declaretur; ſicut pariter interrogatio neceſſaria eſt, vel formalis, & explicita, ſi Sponſi taceant, vel virtualis, & implicita, ſi ultro Contrahentes Parochum adeant, & exponant mutuum conſenſum; ea ratione proportionali, qua diſcurrunt Theologi de cognitione, & interrogatione requiſita in Sacerdote Confeſſiones audiente.

Elucidatur I. Illam præſentiam Parochi exigit Tridentinum, ut validum ſit Matrimonium, quam præcipit Concilium Lateranenſe IV. *Can.* 51., ne Matrimonia ſint clandeſtina illicita; hoc enim clarum eſt ex contextu, ſiquidem docet, quod cum Eccleſia ſæpe prohibuerit clandeſtina Matrimonia, & nihil effecerit, efficaciùs aliquod remedium adhibere judicavit; porro efficaciùs remedium aſſumptum dividit in duas partes, videlicet, innovando Decretum denunciationis publicæ, & annullando contractum clandeſtinum. Sed Lateranenſe exquirit præſentiam moralem Parochi: nam, peractis denunciationibus, præcipit, etiamſi nullum compareat impedimentum, ut *& ipſi Presbyteri nihilominus inveſtigent, utrùm aliquod impedimentum obſiſtat*: præſentia autem Parochi inveſtigantis eſt præſentia moralis, & humana; ergo a fortiori in actu contrahendi debet eſſe humana. Hoc explico, ni fallor, evidenter. Magis, vel ad minùs æqualiter, ad valorem Matrimonii eſt neceſſaria realitas, & veritas conſenſus ſenſibilis duorum, ac vera carentia legitimi impedimenti: ſed Eccleſia exigit Parochum ſollicitum, attentum oculatum in inveſtigatione carentiæ impedimentorum, ut patet clauſulâ citatâ Lateranenſis, & ſequenti, qua præcipit, ut Sacerdos abſtineat, & ſuſpendat contractum, ſi probabilis conjectura impedimenti alicujus appareat: quam diligentiam præſcribit pariter Tridentinum, ut patet; ergo exigit Eccleſia Parochum præſentem, vigilem, attentum, oculatum, ne deficiat realitas mutui conſenſus ſenſibilis, cujus carentia eſt ſubſtantiale impedimentum.

Lateranenſe exigit præſentiam Parochi moralem.

Elucidatur II. Eam præſentiam exigit Tridentinum ad valorem in quolibet Matrimonio, quam exigit in Matrimonio Vagorum; ſed in Matrimonio Vagorum exigit præſentiam moralem: habemus enim *cap.* 7. ejuſdem decreti -- Parochis autem præcipit, ne „ illorum Matrimoniis interſint, niſi priùs „ diligentem inquiſitionem fecerint, & re „ ad Ordinarium delata, ab eo licentiam id „ faciendi obtinuerint — ergo humanam vult præſentiam in quolibet. Oſtendo majorem propoſitionem, & conſequentiam ſimul. Aſſignat quoad Vagos motivum, quia ſcilicet aliqui ex iſtis ſunt improbi, qui, vivente priori uxore, aliam ducunt: quod eſt unum ex impedimentis dirimentibus; ſed hoc ipſiſſimum eſt, quod movit Concilium ad annullandos contractus clandeſtinos, & ad requirendam præſentiam Parochi, ut clare patet ex cauſali inſerta ſub initio capituli 1. illis verbis — Verùm cum Sancta Synodus animadvertat, „ prohibitiones illas propter hominum ino„ bedientiam jam non prodeſſe, & gravia „ peccata perpendat, quæ ex eiſdem clan„ deſtinis Conjugiis ortum habent — & pergit explicare exemplo contrahentis cum duplici; ergo ſi Eccleſia idem habet motivum, quare non habebit eamdem intentionem circa præſentiam Parochi? Si ergo in primo caſu illum exigit ſollicitum, & oculate invigilantem, cur dicendum eſt, non velle illum pariter attendentem in ſecundo caſu?

Matrimonium Vagorum quomodo contrahendum.

Explico ſenſibiliter. Ponamus ex una parte accedere Juvenem unum ex vagantibus ad Parochum Sanctæ Mariæ Transtyberim cum una Muliere, & duobus Teſtibus, qui petat a Parocho, ſe velle ducere illam Mulierem; tunc in hoc caſu vult Concilium, quod Parochus ſedulo invigilet, accurate inveſtiget, uno verbo, ut humano modo illum contractum exerceat, & non oſcitanter, & non dormitanter. Demus ex altera parte alium Juvenem ſuæ Parochiæ ex ſtabili domicilio accedentem cum una Muliere, vel ejuſdem, vel alterius Parochiæ, & duobus Teſtibus, & clamet coram Parocho, accipio hanc Mulierem in Uxorem, & illa, accipio iſtum hominem in Maritum. Peto nunc; nonne inter hos duos poſſunt adeſſe impedimenta occulta dirimentia, æque, immo magis, ac inter duos primos? Utique: poteſt eſſe Mulier rapta, Monialis, conſanguinea, affinis ex copula illicita, cognata ſpiritualis; poteſt adeſſe impedimentum honeſtatis, criminis &c. Si ita res eſt; cur non exiget hic Concilium Parochum æque ſollicitum, ſicut in primo? Quis prudens credere poterit, quod Sapientiſſimi Patres adeo ſolliciti pro amovendis illegitimis Matrimoniis non exegerint Parochum vigilem, accuratum, attentum? Eſt ne rationabiliter credibile, quod voluerint, ſufficere præſentiam quamcumque, etiam tumultuariam, etiam talem, in qua neque audiat, vel moraliter neque audire poſſit ex eo quod graviori alio negotio incumbat, puta ſi audiat Confeſſiones, celebret Miſſam, lavet infantem, Moribundo adminiſtret, doceat Doctrinam Chriſtianam? Sane non poſſum ſuſpicari. Quod ſi hæc vera ſunt circa impedimenta dirimentia, urget a fortiori neceſſitas in ipſa actuali deſponſatione, in ipſo mutuo conſenſu præſentaneo, circa quem adeſſe, & accidere poſſunt tot defectus ſubſtantiales, ut ſit evidens ex variis difficultatibus, quas circa illum movent Caſuiſtæ. Piiſſimi ergo Patres, & zelantiſſimi Antiſtites Tridentini, qui adeo inſudarunt, ut invenirent modum annullandi clandeſtina Conjugia, præſentiam abſque dubio exigunt moralem, & humanam in Parocho. Sciebant doctiſſimi Præſules, & experti, quod non ſemper Vagantes habent aliam

Uxo-

Uxorem, ſed in quibuſdam caſibus tantùm. Sciebant pariter, quod non ſemper in caſibus ſecundo loco poſitis interveniunt impedimenta dirimentia, ſed quandoque ſolùm. Sciebant etiam, quod in iſtis caſibus tumultuariis, in quibus non obſervatur via, & forma conſueta, ſolent adeſſe præcipitantia, obcæcante paſſione, & inordinatione amoris, ac perconſequens adeſſe prudentiale motivum ſuſpicandi de aliquo defectu; ac proinde agnoverunt neceſſitatem prudentialem aſſiſtentiæ humanæ in Parocho.

8 DICES. Verum eſt, Sapientiſſimos Concilii Patres pro Matrimonio rectè, & rite celebrando ultra ſolemnitates præſcripſiſſe per illa verba: *Parochus Viro, & Muliere interrogatis, & eorum mutuo conſenſu intellecto, vel dicat* &c. Sed tamen ubi tranſeunt ad inducendam irritationem nequaquam repetunt Parochi intelligentiam, ſed tantùm præſentiam, ibi: *Qui aliter quàm præſente Parocho, vel alio Sacerdote de ipſius Parochi, ſeu Ordinarii licentiâ, & duobus, vel tribus Teſtibus, Matrimonium contrahere attentabunt, eos Sancta Synodus ad ſic contrahendum omnino inhabiles reddit*, &c. Sic *Romana Matrimonii 4. Februarii 1697.*

Sed hoc eſſe purum effugium, & etiam ex arte extortum, en evidens demonſtratio. Sicut non repetunt intelligentiam Parochi, ſic non repetunt proprietatem, ſed dicunt ſimpliciter, *præſente Parocho*, non repetunt proprio: etiam non repetunt mutuitatem conſenſus, ſed dicunt ſimpliciter, *Matrimonium contrahere attentabunt*; atqui, his non obſtantibus, ad evitandam clandeſtinitatem, & ad valorandum Matrimonium, requiritur indiſpenſabiliter proprietas Parochi, & mutuitas conſenſus; ergo, his pariter non obſtantibus, ſubintelligitur, & prærequiritur intelligentia Parochi.

Tridentinum vult intelligentiam Parochi ſicuti proprietatem ejuſdem, & mutuitatem conſenſus.

Rurſus item ad hominem. Concilium ſicut nullam repetit intelligentiam in Parocho, ita non repetit intelligentiam in Teſtibus, ſimpliciter enim dicit *& duobus, vel tribus Teſtibus*: immo nullibi ponit intelligentiam in Teſtibus; & tamen, nullo refragante Catholico, & ipſamet Romana conſitente, præſentia Teſtium eſt neceſſaria, ut moralis, & humana, ut intelligentium, ut audientium; ergo his non obſtantibus multò magis requirit in Parocho intelligentiam.

Teſtium præſentia moralis neceſſaria.

Rurſus ibidem agens de pœna infligenda Parocho, vel Sacerdoti aſſiſtenti iſtis Matrimoniis cum minori numero Teſtium, non repetit illud de licentia ipſius Parochi; & tamen Sacerdos ſufficiens, & neceſſarius ad valorem, debet habere licentiam a Parocho, unde cum præſentia alterius Sacerdotis non deputati non efficitur Matrimonium.

Ex non repetitione ergo intelligentiæ omnino illegitime colligitur, non eſſe neceſſariam intelligentiam Parochi. Et ratio eſt aperta, quia explicatis conſtitutivis alicujus rei in aliquo contextu, non ſunt ſemper repetenda in proceſſu, dum deſcenditur ad explicanda alia pertinentia ad illam eamdem rem, niſi facienda ſit aliqua exceptio, quæ tunc debet exprimi. Porrò ſicut mutuitas conſenſus eſt qualitas omnino reflectens ſupra Perſonas matrimonialiter contrahentes, unde ſemel explicata, non eſt ſemper repetenda, ſed ſubintelligitur, quoties fit mentio contractus; ita quia intelligentia eſt qualitas reflectens ſupra præſentiam Parochi, ſemel eâ explicatâ, abſque nova repetitione ſubintelligitur quoties exquiritur Parochi præſentia. Idem accidit in pluribus aliis caſibus; v. g. explicuit ſemel Florentinum, & Tridentinum, in Miniſtro Sacramentorum requiri intentionem faciendi, quod facit Eccleſia, & abſque eo quod id repetat, pluries agit de neceſſitate Miniſtri in materia Sacramentorum; & hinc male inferret, qui negaret, non requiri intentionem.

Res jam explicata non eſt ſemper repetenda, ſed ſubintelligitur.

9 PROB. II. Fert vulgare adagium, ex ungue Leonem: & Chriſtus Dominus docuit, ex fructibus eorum cognoſcetis eos; ſed Concilium Tridentinum *ſeſſ.* 24. *de Reform. Matrim. cap.* 1. in Parocho aſſiſtente talia exigit, quæ evidenter nequeunt eſſe ſine præſentia morali, humana, & attenta; ergo hanc præſentiam eſſentialiter exigit. Oſtendo minorem. Etſi Parochus habeat proprium Sacerdotem Capellanum, non poteſt per ipſum aſſiſtere, ſi ipſe nolit, vel ſit impeditus, niſi det illi Sacerdoti licentiam; hæc conceſſio eſt actus humanus. Rurſus Concilium ſubjicit pœnis Parochum, ſi cum minori numero Teſtium aſſiſtat illis contrahentibus; ergo vult eam præſentiam, quæ advertat ſufficientia ad impediendam clandeſtinitatem. Item ſubjicit pœnis Parochum, ſi Matrimonio jungat Sponſos alterius Parochiæ ſine licentia, & annullat Matrimonium; ergo vult talem præſentiam, qua diſtinguat Oves ſuas a non ſuis. Bone Deus! quomodo Concilium tamquam reum damnat Parochum in his deficientem, ſi eam præſentiam non exigit, quæ conſtituat capacitatem culpæ adnittendæ? Modus moralis, non phyſicus, efficit capacitatem reatus. Bone Deus! ſi Concilium vult, ut ſuos jungat, & non alienos, coram duobus Teſtibus, & non paucioribus; & deficientem Parochum graviter puniri præcipit, quis credat, Concilium contentum eſſe de præſentia phyſica, ita quod accedente Viro, & Muliere cum duobus Teſtibus coram Parocho aliis occupato, vel non advertente, clamantibus, hanc accipio in Uxorem, & ego illum in Virum, ipſo non intelligente niſi ſonum verborum, nec diſtinguente ſenſum, nec cognoſcente ullum contrahentium, Matrimonium valeat? Si iſta duo de neceſſitate valoris exigit in actu exercito contractus, quomodo capi poteſt, non requirere præſentiam humano modo aſſiſtentem?

Tridentinum talia exigit, quæ ſine præſentia morali fieri nequeunt.

Aliud exigit Concilium, quod licèt non ſit de neceſſitate contractus, eſt tamen ſignum urgens, & manifeſtum, exquirere præſentiam moralem, & attentam: videlicet, quod Parochus habeat librum, in quo Conjugum, & Teſtium nomina, diemque, & locum contracti Matrimonii deſcribat, utique veraciter, & non fallaciter; ergo vult Concilium, quod Parochus attendat, dum actualiter peragitur contractus. Si non percepit mutuum conſenſum in proprietate, quomodo veraciter

citer deſcribet, hos duos legitime contraxiſſe? Certe mens Concilii non eſt, ut deſcribat, legitime contraxiſſe, quia audivit ab aliis ſic factum, ſed quia ipſe præſentialiter novit.

Et hic obiter formo alium ſyllogiſmum. Omnes contractus civiles, in quibus ſub nullitate requiruntur Teſtes, & Notarius, petunt, & recipiunt ad valorem aliquam concurrentiam, & vim influxivam ex parte Teſtium, & Notarii: ſed Parochus præter alia munera debet aſſiſtere Conjugiis, etiam ut quaſi Notarius, qui tranſcribat acta; ergo debet exhibere in ſuo genere aliquam concurrentiam. Sola aſſiſtentia phyſica nullam exhibet vim influxivam; ac proinde debet eſſe moralis. Et ratio eſt; quia ſicut contractus civilis inter Perſonas rationales petit, ut modo humano fiat a Contrahentibus; ita quando dependet ab aliis Perſonis rationalibus, ut aſſiſtentibus, exigit, exerceri aſſiſtentiam humano modo.

Alium addo obiter ſyllogiſmum. Concilium habet -- Quod ſi quis Parochus &c. al- „ terius Parochiæ Sponſos ſine illorum Paro- „ chi licentia Matrimonio conjungere, aut „ benedicere auſus fuerit &c. -- Ex his habetur, quod Parochi aſſiſtentia concurrentiam, & influentiam aliquam debet præſtare: id enim ſignificat verbum illud *Conjungere*, quod tangit ſubſtantiam Matrimonii, ſicut ly *benedicere*, quod tangit ſolemnitatem; ſed pura localis præſentia nullam præſtat influentiam, ut ſecundùm ſe patet, & eſt æque indifferens ad contractum Matrimonii, ac ad confabulationem, nec plus facit, quàm faciat alterius Perſonæ ibidem phyſice præſentia; ergo ita debet eſſe præſens, ut, per attentionem ad hoc opus ſingulariter applicatam, verificetur influere, & concurrere.

10 PROB. III. Motivum intrinſecum, & cauſa formalis, ob quam Concilium exigit præſentiam Parochi, & Teſtium, eſt, ut Matrimonium poſſit probari in Foro exteriori, caſu, quo occurreret occaſio controverſiæ. Poſtquam enim declaravit peccata, quæ a clandeſtinis oriuntur Matrimoniis, ſic diſcurrit -- Quæ ex eiſdem clandeſtinis Conju- „ giis ortum habent, præſertim verò eorum, „ qui in ſtatu damnationis permanent, dum, „ priore Uxore, cum qua clam contraxerant, „ relicta, cum alia palam contrahunt, & „ cum ea in perpetuo adulterio vivunt: cui „ malo, cum ab Eccleſia, quæ de occultis „ non judicat, ſuccurri non poſſit, niſi &c. -- Sed niſi requirat eſſentialiter præſentiam moralem, qua Parochus ſincere audiat, & ſciat, tam ratio, quàm remedium evaneſcit, & nihil effecerunt Sapientiſſimi Patres, quod non eſt dicendum: nam crimen remaneret formaliter occultum, licèt materialiter commiſſum coram aliis: veritas, vel falſitas contractus nequiret legitime probari, ſiquidem ſi Aſſiſtentes vere non perceperunt, quid actum ſit, veraciter non poſſunt teſtari; ergo Eccleſia mediâ aſſiſtentiâ harum Perſonarum, quas præſcripſit de neceſſitate, non poteſt judicare de Matrimonio; ergo indiſpenſabiliter petit in Aſſiſtentibus intelligentiam actualem.

Cur exigat Tridentinum præſentiam Parochi, & Teſtium.

Explico ſenſibiliter. Si Parochus eſſet cæcus, & venirent duo Sponſi cum duobus Teſtibus, & coram Ipſo contraherent, non verbis, ſed nutibus claris, & ſenſibilibus: poſſet ne Eccleſia per aſſiſtentiam illius Parochi judicare de illo contractu? Certe nullus prudens affirmabit. Idem exemplum enucleatur in Parocho ſurdo, qui videat Sponſos movere labia, ſed nihil percipiat. Quantùm ad judicium ferendum nihil refert, quod vel non viderit, vel non audierit ex defectu potentiæ impeditæ, vel ex alio capite, ſi revera non vidit, nec audivit. Demus Petrum proferre hæreſim coram tribus, qui revera non audiant, quid ille dixerit, etſi ſonum aliquem confuſum verborum perceperint: accuſetur Petrus ad Tribunal Inquiſitionis; poterit ne Tribunal illud per illos Teſtes judicare de illa cauſa? poterit ne Petrum damnare? Nequaquam. Ergo illud delictum, quantum eſt ex vi illorum trium, remanet occultum judicio Tribunalis; ergo ut efficiatur judicabile prærequiritur in Aſſiſtentibus vera cognitio de veritate prolatæ propoſitionis. Ergo Sapientiſſimi Patres Tridentini jocantur, quando requirunt Parochi præſentiam, ut fiat judicabile Matrimonium, ſi non eſt neceſſe, quod audiat, quod videat, quod attendat.

Teſtes veram debent habere cognitionē rei.

Addo aliam paritatem. Prohibet Eccleſia ſub anathemate lectionem Talmud Hebræorum, non in odium Auctoris, ſed ob periculum perverſionis, propter malam doctrinam: ego percurro materialiter characteres illos Hebraicos, ſed ſenſum veraciter non intelligo; ſi lego, pecco ne contra præceptum Eccleſiæ? Utique non, quia facta eſt prohibitio lectionis ſufficientis ad prævaricandum, qua ſufficientiâ caret lectio pure materialis. Cum ergo Eccleſia requirat præſentiam Parochi, ut ſuccurrat malo Clandeſtinantium per legitimum judicium, non poteſt eſſe contenta ſolius aſſiſtentiæ localis, ſed indiſpenſabiliter requirere debet moralem, actualem, qua actu percipiat mutuum contractum, nec ſufficit ea ſolùm, qua poſſit percipere.

11 DICES. Ut non remaneat formaliter occultum Matrimonium, ſufficit intelligentia Teſtium; quibus contraponitur Parochus.

Verùm voluntarie hoc dicitur, & directe contra Textum. In primis, nullibi Concilium mentionem facit alicujus rei exercendæ per ipſos Teſtes, ſive agatur de ſubſtantia Matrimonii, ſive de rectitudine: plura autem agenda præſcribuntur Parocho; & tamen præſentia Teſtium exigitur, ut moralis, & ut actualiter percipiens; ergo a fortiori neceſſe eſt, ut præſentiam pariter Parochi exigat ut moralem, & ut actu percipientem. „ Quia ad veritatem Teſtis neceſſaria eſt teſtificatio, hæc enim eſt Teſtis natura, quotquot ſunt Catholici intelligunt, Concilium loqui de præſentia Teſtium humana; ergo, quia natura Parochi eſt nomen, & munus Paſtoris, quod conſiſtit in paſtura, exigere neceſſe eſt in eo Matrimoniis adſtante præſentiam moralem, ſine qua adminiſtratio, & paſtura non ſubſiſtit. Deinde Concilium ſemper ſub eadem formula, & particula copulativa, jungit præſentiam Parochi cum Teſtibus, ita quod unum ab aliis

Non ſufficit Teſtium moralis præſentia.

num-

nunquam dividat, vulique non ſufficere Teſtium præſentiam a Parochiali diviſam; igitur A clariſſime utrobique eumdem tenorem præſentiæ exigit humanæ; & nonniſi ex mero placito Parocho attribuitur ſufficiens phyſica, Teſtibus moralis. Quia copulat dualitatem Teſtium, in utroque Teſte indiſpenſabiliter exigunt Tridentini Præſules præſentiam actualem humanam ad valorem Matrimonii; ergo quia copulat Teſtes cum Parocho, eandem in Parocho exigunt humanam præſentiam.

Corroboratur. Abſque dubio quotieſcunque ad aliquem contractum Jus plures requirit Teſtes, inter quos unus aſſumitur ut principalior, & primarius, ſi in minus B principalibus exigit præſentiam moralem actualiter intelligentem, a fortiori illam requirit in principaliori: ſed Eccleſia in Matrimonio ad valorem requirit inter Teſtes Parochum tamquam principalem, & primarium; ergo cum in aliis Teſtibus exigat præſentiam moralem, aptam ad teſtificandum, eamdem prærequirit in Parocho. Quod Parochus requiratur a Tridentino tamquam Teſtis primarius, ita verum reperio, quod ex pluribus Theologis, quos datâ operâ evolui, nullum repererim negantem, immo nec dubitantem, ſed poſitive aſſerentes invenio: & hoc ducti principio plurima reſolvunt dubia C unanimiter, quæ aliàs parerentur gravem difficultatem. Verùm non egemus Teſtibus exterioribus; Patres ipſi Tridentini ſatis clare tradunt. Semper enim Parochum connumerant primo loco cum ceteris Teſtibus: ipſum qualificant, alios nequaquam: in aliis non curant de dignitate, & qualitate, in hoc maxime ſolliciti ſunt: Parochum volunt, qui ſolet eſſe Perſona excellens, & debet eſſe vi muneris: ſi non poteſt ipſe adeſſe, volunt quod mittat ipſe Sacerdotem, & non aliam Perſonam inferiorem conditione: Parochum volunt non qualemcumque, ſed proprium: Parochum volunt adnotantem in Libro Conjugii celebrationem; ergo innegabiliter D exigunt tamquam principalem. Ad rem noſtram ſatis deſervit illa conditio, *proprius Parochus*; proprius, quia obligatus ad invigilandum ſupra ſuos Parochianos: ad curam de illis habendam: ad illos promovendos quoad bona animæ: ad illis tradenda Sacramenta, & ſimilia; ergo Parochi requiritur præſentia humana, aliàs æque haberet Eccleſia intentum, ſive proprius, ſive alienus aſſiſteret Parochus, immo qualiſcumque Sacerdos. Addo: Matrimonium habet rationem contractus civilis, & rationem Sacramenti. Ut civili aſſignantur duo Teſtes qualeſcum- E que habentes uſum rationis, ut poſſint aſſiſtere humano modo: ut Sacramento aſſignatur determinate Perſona Sacra; ergo cum ratio Sacramenti ſit nobilior, & ratio etiam Perſonæ Sacræ, ſequitur quod præſentia iſtius debeat eſſe nobilior, & principalior; eſſet autem valde vilis, & indecora, ſi ſola ſufficeret phyſica præſentia.

12 PROB. IV. Tridentinum ad valorem Matrimonii prærequirit Parochi præſentiam, tamquam præſidentis nomine Eccleſiæ, & reſpondentis, & acceptantis nomine ejuſdem, & cibantis pabulo Sacramentorum; ergo innegabiliter, & abſque ulla ſuſpicionis umbra exigit, & exigere debet præſentiam vere humanam, quia ſola phyſica, ſola localis, non ſufficit ad illa munera, nec ſufficere poteſt. Oſtendo quod Parochum requirat veſtitum illis muneribus. Exigit ut Perſonam excellentem, ut Paſtorem, ut in facie Eccleſiæ procedatur; non enim pro facie Eccleſiæ intelligitur facies lapidea Templi materialis, vel Altare, in quolibet enim loco contractus Matrimonii celebrari poteſt, ſubſtantialis tamen; ſed pro facie Eccleſiæ intelligitur formalis, ſeu fieri nomine Eccleſiæ, acceptatione Eccleſiæ, approbatione Eccleſiæ. Et ratio eſt. Cùm Matrimonium inter Fideles habeat rationem veri Sacramenti, ad Eccleſiam pertinet providere, ut debitis modis celebretur, adhoc, ut locum habeat illud Pauli, ad Heb. 13. *Honorabile ſit Connubium in omnibus, & thorus immaculatus*: ac proinde deputat determinatum Miniſtrum ex ſuis, qui ipſius nomine aſſiſtat, & ſine quo non ſubſiſtat ratio contractus Sacramentalis. Ob eamdam rationem, quia Matrimonium eſt res ſacra, cauſas matrimoniales ad Judices Eccleſiaſticos ſpectare decernit *Canon.* 12. *ſeſſ.* 24., qui nomine Eccleſiæ judicia exercent. Ita quia Matrimonium ſubſtantialiter acceptum includit veram rationem Sacramenti, requirit Perſonam Sacram nomine ſuo celebrationi aſſiſtentem, ſine qua non ſubſiſtit valor; ac proinde præſentiam modo humano exercendam requirit pro valore. Addo. Ante Tridentinum Matrimonia clandeſtina celebrata abſque benedictione Sacerdotali dicebantur illegitima, adulteria, ſtupra, ut patet ex Epiſtola Evariſti Papæ relata *in Can. Aliter* 30. *qu.* 5., & Concilium Lateranenſe IV. *cap.* 51, proles ex clandeſtinis natas illegitimas cenſeri decernit (quod pro Foro exteriori intelligendum docent communiter Doctores) ex quo ex defectu Teſtium, & Parochi non poterant probari. Nunc verò Tridentinum ita exigit Parochum, & Teſtes, ut non ſolùm in Foro exteriori, ſed revera, & coram Deo nullum ſit Matrimonium abſque illis celebratum. Sed tunc ad valorem, & legitimitatem pro Foro exteriori requirebatur Parochus humano modo aſſiſtens, videlicet benedicens; ergo nunc pariter requiritur Parochus humano modo aſſiſtens, videlicet audiens, acceptans, præſidens tamquam deputatus ab Eccleſia, aliàs non ſtaret æqualitas ſubſtitutionis intenta a Patribus.

13 PROB. V. Pro certo habeo, prout Docti advertunt, non eſſe fidendum Declarationibus Cardinalium Concilii Interpretum, abſque examine, & clauſis oculis ab Auctoribus Caſuiſtis quandoque relatis, prout ab ipſis relatis; quia experientiâ conſtat, de eadem re, ſub iiſdem circumſtantiis, omnino afferri contradictorias Declarationes apud Summiſtas, quibus unuſquiſque utitur pro ſuo placito ſtatuendo; quod cedit in gravem injuriam Sacræ Congregationis, quaſi quod fluctuans, & inconſtans circumferatur omni vento doctrinæ, modò hoc, modò illud contrarium adſtruens; quod ſi verum foret, totum pondus auctoritatis ammitteret

Parochus requiritur a Tridentino ut Teſtis primarius.

Parochus aſſiſtit Matrimonio nomine Eccleſiæ.

Declarationibus S. Congreg. quando fides adhibenda.

veret circa hoc munus Concilium interpretandi , quia careret neceſſaria luminis firmitate , pro inveſtiganda mente Patrum Conciliariorum, in detrimentum evidens veritatis, quæ ſemper una eſt , & conſtans, nec nunc alba, altera die nigra ; & tolleretur de medio ſitis , & utilitas intenta a Concilio in tradendo pabulum ſalutaris doctrinæ . Hinc falsò plures Declarationes tribuuntur Sacræ Congregationi ; ob quam rem Urbanus VIII. an. 1631. Conſtitutionem evulgavit , qua voluit collectioni Declarationum Cardinalium fidem non eſſe adhibendam , niſi exhibeantur authentico ſigillo, aliiſque ſolitis formis roboratæ : *Declarationibus ejuſdem Sacræ Congregationis tam impreſſis , & imprimendis , quàm manuſcriptis , nullam fidem eſſe in judicio , vel extra adhibendam* . Nihilominus unam , vel alteram ſubjicio ex illis , quæ circumferuntur , quæ ſi veræ ſint , rem evincunt , quam intendimus . Prima eſt aſſerens -- Valere Matrimonium , dummodo Parochus „ ſit præſens , & intelligat id . quod agitur , „ licèt diſſentiat , & contradicat : adhibitus „ verò Parochus intelligitur , etiamſi ex alia „ cauſa vocatus ſit , dummodo ſit adhibitus „ ad talem effectum , dummodo intelligat „ id , quod agitur -- Ait Declaratio ſecunda -- Congregatio Concilii cenſuit , Matrimo- „ nium coram Parocho , & Teſtibus contra- „ ctum , niſi aliud obſtet , validum eſſe , „ quamvis Parochus invitus interfuerit , & „ alia de cauſa , quam ut Matrimonio intereſſet , a Contrahentibus accerſitus fue- „ rit , cum tamen ad actum matrimonialem „ vere, & formaliter fuerit adhibitus : vere , „ & formaliter non adducitur , niſi audiat , „ & intelligat , quid agitur : ſi verò nihil „ audiat , nihil intelligat , adducitur mate- „ rialiter --

14 Requiri in Parocho præſentiam moralem , & humanam , qua ſcilicet ſciat , & advertat , quid agatur , docet Gonettus *Diſput. 4. de conſenſu Matrimonii* 55. *artic.* 3. ſpeciali quæſito , ubi inter alia -- De Teſti- „ bus conſtat ; non poſſunt enim alioquin „ teſtificari de re geſta . De Parocho autem „ major adhuc eſt ratio ; quia debet eſſe , „ ut repræſentans Perſonam Eccleſiæ , ac „ cognoſcentis rem , quæ geritur , ut ſic dici „ poſſit Matrimonium contrahi in facie Ec- „ cleſiæ --

N. P. Gabriel a Sancto Vincentio *de Matrimonio diſput. 3. quæſt. 5. difficultate undecima* , ubi ex profeſſo inquirit qualis attentio requiratur in Parocho , & Teſtibus , & reſpondet , requiri actualem , qua advertat , quid fiat ; & probat -- Hic tamen actualis re- „ quiritur , cum Aſſiſtentes debeant taliter „ attendere , ut teſtificari valeant ; quod „ cum ſola attentione virtuali fieri nequit ; „ qui enim virtualiter ſolùm attendit , & „ actualiter eſt diſtractus, neſcit quid fiat. & „ perinde eſt , ac ſi abſens eſſet. Unde ſicut „ in Sacerdote Confeſſionem audiente , non „ ſufficit attentio virtualis , ſed actualis re- „ quiritur , quia ut Judex aſſiſtit , ut judi- „ care valeat ; ita quia Parochus , & Teſtes „ aſſiſtunt , ut teſtificari poſſint , actualem „ habere debent attentionem --

Tamburinus *lib* 8. *de Matrimonio tract.* 6. *cap.* 2. 55. 3. idem docet aperte -- Non „ eſt ſatis phyſica ſolùm, & materialis , ſed „ requiritur humana , & moralis , qua ſci- „ licet ipſi intelligant , & advertant quid „ a Contrahentibus agatur &c. Reſpondeo , „ hanc non eſſe ſatis (idest virtualem atten- „ tionem) quamvis enim attentio virtualis „ ſatis ſit in Miniſtro , ut conficiat Sacra- „ menta , tamen in caſu noſtro , in quo Pa- „ rochi , & Teſtes debent teſtificari de facto „ aliorum , ſufficiens non eſt , quia ſine at- „ tentione actuali vere Teſtes eſſe non poſ- „ ſunt -- pluries idem repetit .

Bonus Merbeſius *Tom.* 2. *Summa Chriſtiana , diſſert. 7. de Matrim. quæſt.* 5. -- Re- „ ſpondeo non ſolùm requiri phyſicam , & „ naturalem Parochi præſentiam , ſed inſu- „ per moralem , & humanam , qua humano „ modo ipſe Parochus Matrimonium con- „ trahi animadvertat , & cum occaſio popo- „ ſcerit ipſum , cui per moralem præſentiam „ adfuerit , celebratum eſſe, Eccleſiæ , & pri- „ vatis, quorum intererit, ſine tergiverſatione „ teſtificari valeat --

N. P. Andreas a Matre Dei *Tract. 9. de Matrim. cap.* 8. *puncto* 5. *num.* 61. -- Tam „ Parochus , quàm Teſtes debent intereſſe „ Matrimonio non ſolùm phyſice præſentia „ corporali , ſed moraliter , & ſic cum ad- „ vertentia , & uſu rationis , ut intelligant, „ quid agatur , & de hoc teſtificari poſſint -- *& num. ſequenti* probat , requiri actualem attentionem , unde & ſi velit attendere , ſi tamen mente diſtractus non intelligat , non ſufficere docet .

Petrus Marchant *De Matrim. titul.* 7. *quæſt.* 5. *concl.* 1. , *&* 2. exprofeſſo idem docet , cujus rationes ſupra expendimus , ideò verba omitto .

Verricellus *De Apoſtolicis miſſionibus tract.* 12. *de Matrim. qu.* 180. quærit , an valeat Matrimonium , ſi Parochus intelligat mutuum conſenſum per Interpretem , & reſpondet affirmative -- Contrahentes ſatis eſt ſi in- „ vicem mutuum conſenſum intelligant per „ interpretem ; ergo a fortiori ſatis erit ſi „ Parochus , qui Miniſter non eſt , neque „ Judex , ſed Teſtis , quæ aguntur , intelli- „ gat per Interpretem &c. Confeſſarius , qui „ vere , & proprie eſt Judex poteſt per In- „ terpretem inveſtigare peccata ; ergo etiam „ Parochus poteſt per Interpretem intellige- „ re conſenſum Conjugum -- Totus ſemper in eo eſt quod Parochus intelligat , Et ut ſolvat argumenta Pontii , numquam recurrit , quod non ſit neceſſe intelligere conſenſum , circa quod vim facit Pontius , quod non ſufficiat per Interpretem , quia requiritur vera intelligentia .

Cabbaſſutius *In praxi Juris Canonici lib.* 3. *cap.* 26. *num.* 12. -- Communis Doctorum „ Sententia eſt , ad Matrimonii validitatem „ ſufficere Parochi etiam inviti præſentiam , „ qua rem , quæ gerit , ſufficienter agno- „ ſcat &c. neque aſſiſtit niſi , ut principalis , „ & primarius Teſtis --

Gavardus *Quæſt.* 2. *de Matrimonio art.* 8. *num.* 16. -- Nam Parochi præſentia , & Te- „ ſtium neceſſaria eſt per Tridentinum , ut cer-

„ certam reddant Eccleſiam de Matrimonio
„ contracto ; unde ſi Parochus , & Teſtes A
„ audirent per Interpretem , vel per alium ,
„ vel aures occluderent , ne audirent , Ma-
„ trimonium eſſet nullum ; quia debent eſſe
„ Teſtes de viſu , & auditu immediato , &
„ non mediato —

Peſſantius *in Commentariis D. Thomæ in addit. ad D. Tho. 46. diſp. 1. concluſ. 6.* --
„ Dico , non ſatis eſſe phyſicam præſentiam
„ Parochi , & Teſtium , ſed requiri mora-
„ lem —

Coninck *Diſp. 27. de Matrim. clandeſtino dubio 4. concl. 3.* -- Parochus , & Teſtes de-
„ bent ita aſſiſtere , ut intelligant , quid aga-
„ tur ; idque ſufficit , etſi omnino inviti , B
„ ac pugnantes adhibeantur . Eſt communis
„ Doctorum . Prior pars patet ; quia non
„ poſſunt eſſe Teſtes ejus, quod neſciunt geri.
„ Confirmatur quia aliàs dormientes poſ-
„ ſent adhiberi Teſtes ; quod eſt ridiculum.
„ Nec ſufficit , eos audire verba , aut videre
„ externa ſigna , niſi determinate intelligant
„ quid iis ſignificetur ; quia non debent te-
„ ſtari , talia verba prolata eſſe , ſed Matrimo-
„ nium eſſe contractum ſaltem quoad appa-
„ rentiam externam --

Layman. *lib. 5. tract. 10. part. 2. cap. 4. Notandum eſt tertiò* -- Præſentia Teſtium , uti
„ & ipſius Parochi , debet eſſe moralis , ut C
„ intelligatur , quod agitur , ideoque teſtifi-
„ cari poſſint Matrimonium utriuſque con-
„ ſenſu celebratum eſſe *arg. leg.* 209. *de verb.*
„ *ſignif. Coram Titio aliquid facere juſſus , non*
„ *videtur præſente eo feciſſe , niſi is intelligat ,*
„ itaque ſi furioſus aut infans ſit , vel animo
„ nihil omino advertens &c. --

Renzius *in Encyclopedia Univerſ. Theolog. moral. tom. 2. lib. 1. tract. 8. cap. 3. ſect. 4. Quæres 21. fol. 706.* -- Requiritur præſentia
„ non tantùm corporalis , & phyſica , ſed
„ etiam moralis , & humana ; ut ſcilicet Pa-
„ rochus , & Teſtes uſum rationis habeant ,
„ & intelligant conſenſum utriuſque Conju- D
„ gis &c. --

Brognolus *in Speculo Clericorum Tract. 18. cap. 5. reſolut. 12. fol.* 532. -- Validum eſt
„ Matrimonium , quando Parochus ſui com-
„ pos adeſt , ſed affectat non intelligere ,
„ dummodo tamen vere intelligat --

Amandus Hermanus *ſuper 4. ſententiarum , tract. 9. diſp. 2. quæſt. 8. num. 14.* --
„ Dico octavò . Præſentia Parochi, idem eſt
„ de Teſtibus , non ſufficit ſimpliciter phy-
„ ſica , & materialis , ſed requiritur , ut ſit
„ moralis . & humana , & aliquo modo po-
„ ſitiva , itaut intelligat , quid agatur , ſive
„ vi, metu, vel dolo fuerit adductus , etiam E
„ diſſentiens --

Ludovicus Abellli *in medulla Theologica part. 2. cap. 8. de Sacram. Matrim. ſect. 2.* --
„ Porro tam Parochi , quàm Teſtium præ-
„ ſentia non tantùm phyſica , ſed etiam mo-
„ ralis requiritur , itaut intelligant , quid
„ agatur , & de eo teſtari poſſint , ut ob-
„ ſervat Laymanus &c. --

Petrus a S. Joſepho *in Idea Theologiæ Sacramentalis lib. 4. cap. 4. Reſol. 7.* -- Quartò
„ adverte , Parochum , vel alium ab eo de-
„ putatum debere eſſe præſentem contractui
„ Matrimonii , non ſolùm corporaliter , ſed
„ etiam moraliter , ſeu cum advertentia ,
„ & uſu rationis ; quia aliàs non poſſet te-
„ ſtari Matrimonium initum fuiſſe . Quæ
„ etiam ratio eſt , cur debeat attendere ad
„ ea , quæ peraguntur ; ſi enim quamdiu fit
„ contractus , mente vagetur , quomodo te-
„ ſtari poterit Matrimonium rite peractum
„ eſſe ? hoc certe perinde erit , ac ſi dormi-
„ ret , vel omnino abeſſet --

Laurentius Neeſen *Theologus in univerſa Theologia Tom. 2. Tract. de Sacramentis tract.* 8. *quæſt. 5. dubio 4. fol.* 330. *col.* 1. -- Qualis
„ præſentia Parochi , & Teſtium requiratur
„ *col.* 2. ad hoc , ut Matrimonium coram
„ illis contractum ſit validum .

„ Reſpondeo . Horum non ſolùm re-
„ quiri præſentiam phyſicam , & corpora-
„ lem , ſed inſuper etiam moralem ; ita ſci-
„ licet , ut cum advertentia , & uſu ra-
„ tionis adſint , & intelligant , quid agatur ,
„ & de hoc teſtificari poſſint ; & ea propter
„ ſi Teſtes eſſent ebrii , dormientes , aut ca-
„ rentes uſu rationis , inepti eſſent ad hoc
„ munus , eſto forent phyſice præſentes . Suf-
„ ficiet tamen , ut Parochus , & Teſtes ali-
„ quo ſenſu externo percipiant conſenſum
„ Contrahentium ; ut ſi v. g. non audiant
„ verba ipſorum , videant tamen ſigna externa
„ mutui conſenſus . Immo ſatis eſt , ſi Pa-
„ rochus , & Teſtes per Interpretem intelli-
„ gant conſenſum , ut ſi v. g. Contrahentes
„ ſint diverſi idiomatis ; ſiquidem alii con-
„ tractus poſſunt per Interpretem celebrari ;
„ ergo & Matrimonium ; quo tamen caſu
„ ſtandum erit dictis ipſius Interpretis .

„ Petes , quid ſi Paſtor occludat aures ,
„ & oculos , & nolit intelligere quid agatur ,
„ an Matrimonium ſic contractum erit vali-
„ dum ?

„ Reſp. ſi non intellexerit , nec adver-
„ tit quid actum ſit , tunc Matrimonium
„ non valere ; quia tunc revera non eſt mo-
„ raliter præſens , itaut poſſit teſtificari de
„ Matrimonio contrahendo . Secus dic ſi ad-
„ vertat quid agatur , ſed affectat non intel-
„ ligere , aut datâ operâ fingit ſe non in-
„ telligere .

„ Petes , quid ſi Parochus accedat cum
„ animo aſſiſtendi Matrimonio , ſed tempore
„ contractus in tantùm diſtrahatur , ut ni-
„ hil ſciat quid actum ſit : an valebit Ma-
„ trimonium ?

„ Reſp. neg. , eo quod attentio Parochi,
„ & Teſtium requiratur , ut ipſorum teſtimo-
„ nio poſſit comprobari , & conſtare Eccleſiæ
„ de Matrimonio contracto ; quod teſtimo-
„ nium ferre non poſſit, niſi actu advertant --

Si quis turbam Auctorum hanc veritatem docentium cupiat videre , adeat Advocatum Dominicum Urſayam *libello de Matrimonii nullitate ex defectu conſenſus &c.* * & ſatiabitur ; quibus aliquos ab ipſo non citatos inter allegatos addidi .

* *Tom. 2. diſc. 2. part. 2.*

15 Concludo nunc . Ubi agitur de valore Sacramenti tutior pars eſt adhibenda , ut habetur in Propoſitione ex damnatis ab Innocentio XI. : ſed hic agimus de valore Sacramenti , ſiquidem materia neceſſaria Sacramenti , & eſſentialis , eſt contractus mu-

Kk tuo

Tutior Pars in Sacramentis adhibenda.

tuo conſenſu expreſſus publice, hoc eſt, in facie Eccleſiæ, videlicet coram Parocho, & duobus Teſtibus; ergo pars tutior eſt ſequenda. Sed pars tutior eſt, non eſſe in facie Eccleſiæ, ſeu coram Parocho, & duobus Teſtibus, ſi non ſint præſentes humano modo, ut intelligentes, ut attendentes; ergo hoc eſt eligendum, & non aliud; ſicut, ſi parte tutiori conſtaret, hanc aquam non eſſe naturalem, adhibenda non eſſet, & collatum Baptiſma iterari deberet. Etſi tutiorem dixerim noſtram doctrinam, non eſt, quod credam, oppoſitum eſſe probabile. Abſit. Hoc aperte falſum judico. Sed ſyllogiſmum hunc volui efformare ad abundantiam pro coronide.

SOLVITUR OBJECTIO PRIMA.

16 OBJIC. I. Non eſt credendum, Sapientiſſimos Patres ita voluiſſe Matrimoniorum libertatem coanguſtare, ut eſſet in cujuſque Parochi poteſtate eorum impedire celebrationem, & irrita reddere: ſed ſi requireretur præſentia moralis intelligentis, hoc eveniret, nam poſſet nolle intelligere; ergo non requiritur præſentia talis, qua Parochus intelligat.

Hoc argumentum ſolvendum eſt ab omnibus noſtris Theologis, cum ſit ipſiſſimum Calvini *in Antidoto Concilii Tridentini ſeſſ. 7. Can. 11.*, & Kemnitii *in Examine ejuſdem Concilii*, quo improbant doctrinam Eccleſiæ exigentis in Miniſtro Sacramentorum intentionem faciendi Sacramentum, ideſt faciendi, quod facit Eccleſia. Dicunt enim ab uno pendere ſalutem noſtram, valorem Sacramentorum; ab uno, qui ſuo arbitrio poteſt non habere intentionem; ab uno qui ſuâ malitiâ poteſt nolle facere, quod facit Eccleſia. Sciebant hanc Heterodoxorum doctrinam Sapientiſſimi iidem Patres Tridentini, & tamen ſecuti Florentinos *in Inſtructione Armenorum* Canonem illum undecimum condiderunt *ſeſſ. 7.* -- Si quis dixerit, in Mini-
„ ſtris, dum Sacramenta conficiunt, & con-
„ ferunt, non requiri intentionem ſaltem fa-
„ ciendi, quod facit Eccleſia, anathema ſit—
Novit Eccleſia, & Miniſtros dari iniquos, & caſus aliquos datos a Florentino ad Tridentinum, & a Tridentino ad nos, in quibus Miniſtri nullam habuerunt intentionem conficiendi Sacramenta; nec inde mutavit doctrinam; quinimò conantibus quibuſdam Caſuiſtis, hoc prorſus motivo doctrinam hanc pauliſper relaxare, obſtitit, & reſtitit, unde damnavit ſub Alexandro VIII. 28. propoſitionem, quæ aſſerebat -- Valet Baptiſmus
„ collatus a Miniſtro, qui omnem ritum ex-
„ ternum, formamque baptizandi obſervat,
„ intus verò in corde ſuo apud ſe reſolvit:
„ non intendo, quod facit Eccleſia -- Sane quid majus eſt, requiri ad valorem Sacramenti opus intellectus, & voluntatis, & applicationem exteriorum potentiarum, quàm opus applicationis ad audiendum, ad actualiter attendendum: ſane major eſt neceſſitas, quæ ſingulos afficit in ordine ad ſalutem æternam, quàm ea, quæ afficit aliquos de multitudine; ſi ergo Patres Sapientiſſimi exquirunt in Sacramentorum adminiſtratione ſingulis neceſſariorum id, quod eſt majus, & difficilius, quare credendum eſt noluiſſe requiri, quod eſt minus, & facilius in celebratione unius Sacramenti non omnibus neceſſarii? Quod ſi ad inconvenientia attendamus, multa majora ſunt, quæ ſequuntur, ſi admittamus quandoque dari Miniſtros, qui Sacramenta nulla efficiunt ex defectu intentionis, quàm ſi Parochos admittamus quandoque dari, qui nolint contrahentium audire conſenſum. Da Epiſcopum una vice tantùm unum, vel alterum Sacerdotem nulliter ordinantem: quæ abſurda non ſequuntur? Didicerunt Supremi Patres, Chriſtum Dominum elegiſſe Miniſtros Sacramentorum homines rationales, ratione utentes; & inde intellexerunt, voluiſſe exerceri humano modo Sacramenta, adminiſtrari, confici uſu rationis. Voluerunt Sapientiſſimi Patres pro conditione legitimante contractum matrimonialem, præſentiam hominis rationalis, ratione utentis; ergo a Chriſto Domino edocti exigerunt præſentiam exercitam humano modo, & hanc ſciunt requiſitam in quolibet contractu humano politico. Et finis, quem habuerunt, evitandi inconvenientia ſequentia in Matrimoniis male celebratis, & clandeſtinis, evidenter id petit; nam ſi Parochus, ut audiens neceſſarius eſt, poteſt advertere defectus, poteſt & corrigere, cum & Paſtor ſit.

Finis Trid. petit præſentiam Parochi moralem.

Dic quæſo, ſi duo contrahant in Parochia Sanctæ Mariæ Tranſtyberis, maneant ſimul uno anno: deinde unus ſeparetur ab altera, & maxime cum ſcandalo, nonne Parochus id reſciens tenetur facere quod poteſt, ut ſcandalum impediatur, & redeant ad unionem? Utique ex proprio munere. Demus, quod Vir nequam reſpondeat: non eſt mea Uxor legitima: non dedi ei conſenſum: vel dicat, non acceptavit meum conſenſum: vel dicat, non erat præſens niſi unus Teſtis; ſi Parochus audivit, vel vidit, nonne poteſt ſtatim obſtruere os, mendacii ipſum arguendo? Nonne ſi in judicium contentioſum cauſa adducatur, faciliùs reſolvitur? Utique. Secus ſi non audivit, nec vidit. Cum ergo hæc, & ſimilia intenderint amovere inconvenientia Tridentini Patres, & hanc expoſtularunt præſentiam, expreſſe docent, ſe efficacius velle adhibere remedium pro impediendis clandeſtinis. Nullus prudens negabit, efficacius fore per neceſſitatem præſentiæ moralis, quàm ſolius phyſicæ; immo nullum ponitur remedium ex parte hujus medii, nam ad nullum finem conducit ſola præſentia phyſica, nec magis conducit, quàm præſentia unius Statuæ. Deinde difficultas objecta proportionaliter vim habet ex parte Teſtium, qui facilè corrumpi poſſunt, & a quorum nullitate, & poteſtate dependet impedire, & annullare Matrimonia. Quis prohibet, quod unus, vel ambo pecuniam accipiant, ut non attendant, ut non audiant?

In Miniſtro requiritur intentio faciendi Sacramentum.

Itaque Patres Tridentini, utpote prudentiſſimi, ſequuti ſunt regulam illam relatam *l. Nam ad ea ff. de Legib.*, quæ docet, a lege ſpectari ea, quæ per ſe, & communiter ſolent evenire, non ea, quæ per accidens,

Lex ſpectat quæ per ſe ſolent evenire, non quæ per accidens.

& in

& in quibuſdam caſibus. Impoſſibile enim eſt occurrere omnibus caſibus; nec ulla eſt lex tam ſancta, tam prudens, tam cauta, quæ aliquibus caſibus, & depravationibus non ſubjaceat, maxime ex malitia, & aſtutia hominum, quæ nihil ſanctum reliquit intactum. Porro ſecundùm ea, quæ communiter occurrunt, non eſt hoc periculum, quod Parochi ea ſua poteſtate velint impedire Matrimonia. Experientiâ edocti ſumus, prout referunt Eccleſiaſtica monumenta, aliquoties eveniſſe, quod Parochi, & Capellani nulla effecerint Baptiſmata, quod Epiſcopi nullas fecerint Ordinationes, malitioſe nolenteſ facere, quod facit Eccleſia: & novimus his in caſibus reiterata, ſub conditione ſaltem, Sacramenta; & tamen nullo certo caſu legimus malitiâ Parochi quaſſarum aliquod Matrimonium a Concilio Tridentino uſque ad hæc tempora. Ex eo etiam in Parocho minus imminet periculum in materia Matrimonii, quàm in aliis Sacramentis; quia poteſt faciliùs puniri, & convinci de malitia, cum adſint cum Sponſis duo, vel plures Teſtes, qui poſſunt contra ipſum deponere, ſecus in aliis, in quibus ſufficit reiicere intentionem faciendi, quod facit Eccleſia.

17 DICES. Cauſa Matrimonii ſemper fuit favorabilis, & libertas judicata fuit neceſſaria, etiam poſt Tridentinum, prout ex oraculo Summi Pontificis reſcriptum fuit anno 1616. ad Archiepiſcopum Mechlinienſem, & ea Cardin. Bellarmino tranſcripſit Pignatellus *Tom. 4. conſult. 145. num. 12.*

Hæc inſtantia valde infirma eſt, & habet retorſionem in ceteris Sacramentis, pro quibus ſuſcipiendis ſemper neceſſaria fuit libertas, & tamen dependent a Miniſtri intentione. Si adeo neceſſaria eſt libertas in Matrimoniis, cur Eccleſia in Tridentino Concilio confirmavit impedimenta dirimentia antiqua, quæ plura ſunt vincula libertatis, & novum addidit? Si adeo neceſſaria eſt libertas, cur duos Teſtes exquiſivit? nonne major foret libertas, ſi unus tantùm foret adhibendus, vel unus ſolùm ſufficeret, qui intelligeret? Si adeo eſt neceſſaria libertas, cur determinate exigit Parochum, & quidem proprium? cur non ſufficit quilibet de Clero? cur in Sacerdote adhibendo, ubi Parochus non poteſt, exigitur Parochi licentia? Aperte patet quod hæc eſſet major libertas, ſi abeſſent tot iſtæ modificationes, quas tamen non potuit infringere oraculum illud Pontificia.

Libertas Matrimonii quomodo judicata neceſſaria.

Libertatem neceſſariam judicavit Eccleſia: ideoque liberum utrumque determinat conſenſum: ideo vim Principum minantium damnat: ideo a valore Parentum placitum excludit: ideo a valore removet neceſſitatem Proclamationum. Libertas ſemper judicata fuit neceſſaria: ſed quæ non foveret clandeſtinitatem: quæ ſalvaret venerationem, & dignitatem Sacramenti: quæ faveret bono communi, occludendo viam innumeris inconvenientibus, quæ occurrunt, & oriuntur ex tumultuaria celebratione Matrimonii: quæ non deſtruat efficacitatem remedii adhibiti: quæ non evertat prudentialem, & rationalem formam judicandi de occultis. Cum autem nullum ex his habeatur, ſi ſola phyſica præſentia dicatur neceſſaria, libertas a morali, & humana, libertas non eſt, ſed effrenis licentia omni æquitati odioſa.

18 INSTABIS. Irritatio non eſt inducenda ex illo defectu, de quo Concilium non diſponit expreſſe, ſtante Theorica Textus *in l. Præcipimus, C. de appellatione* — quod „ quidquid in nova lege non apparet ſpecialiter expreſſum, id ſub veterum legum, „ conſtitutionumque regulis relictum intelligitur, nec per ſubauditos intellectus inducendum eſt, quod expreſſe non legitur; „ ac proinde, cum in ea parte Concilii, in „ qua Matrimonia irritantur, non legatur „ expreſſe repetita Parochi Intelligentia, ſed „ tantùm præſentia, nequaquam inducenda „ eſt irritatio ultra terminos ipſos a Concilio expreſſos; ideoque dum loquitur Concilium ſolummodo de præſentia, illius tantùm defectus ex mente Concilii irritare „ debet Matrimonium, non autem defectus „ intelligentiæ — Sic *Romana Matrimonii*.

Defectus intelligentiæ Parochi irritat Matrimonium ex Trid.

Huic replicæ inſolubiliter reſponſum eſt inter probandam aſſertionem; ſed iterum illam expendo, quia a Romana repetitur. Sub majori poſita in argumento, ideſt, *quod quidquid in nova lege non apparet ſpecialiter expreſſum, id ſub veterum legum, conſtitutionumque regulis relictum intelligitur, nec per ſubauditos intellectus inducendum eſt, quod expreſſe non legitur*, ſubſumo hanc minorem; ſed in ea parte, qua Concilium irritat Matrimonia, non legitur expreſſe repetita Parochi proprietas, ſeu qualitas proprii, ſed ſolùm præſentia; ergo defectus ſolius præſentiæ ex mente Concilii irritare debet, non autem defectus proprii. Atqui hoc a nemine conceditur, nec concedi poteſt; ergo illatio argumenti nulla eſt.

Item ſub illa majori ſubſumo hanc aliam minorem ad hominem; ſed Concilium in ea parte, qua irritat, non repetit expreſſe intelligentiam vi naturalis potentiæ poſitam, ſed ſolùm præſentiam; ergo ſolùm præſentiæ defectus irritat, non autem defectus intelligentiæ ortæ vi naturalis, vel accidentariæ impotentiæ. Sed per Romanam defectus intelligentiæ ortæ vi naturalis, vel accidentariæ impotentiæ irritat, ſic enim ſuperiùs habet, referens Cardinalem de Luca — Idemque „ dixerat *in diſc. de Matrim. num. 9.*, ubi di„ ſtinguit inter Parochum vi naturalis, vel „ accidentalis impotentiæ non audientem, „ & inter nolentem, ſeu affectantem non „ audire, idemque concludunt Riccius, & „ alii ſupra laudati — ergo ea vi argumentationis poſitæ ſufficeret præſentia Parochi obcæcati, quando contrahitur Matrimonium per nutus: ſurdi, quando per verba: ebrii, ſrænetici, dormientis. Profectò qui hæc aſſereret coram Hæreticis, Sapientiſſimos Patres Tridentinos exponeret irriſioni, & ſubſannationibus; & meritò, cum illico appareat ridicula conditio, nulli conſequendo fini utilis.

Item ſub illa majori ſubſumo hanc aliam minorem; in ea parte, in qua Concilium irritat, non legitur repetita diſjunctiva præſentia expreſſa Ordinarii, ſed præſentia ſolius Parochi; ergo defectus Parochi ob præſen-

tiam Ordinarii , irritat Matrimonium ; nam ſicut defectus intelligentiæ non expreſſe repetitæ non irritat Sacramentum , ita defectus repetitæ præſentiæ expreſſe irritat . Atqui expreſſe non repetitur præſentia Ordinarii ; ergo deficiente Parocho , ſed ſtante Ordinario , nullum erit Matrimonium : quamvis valeat , ſi Parochus deſit , & ſit præſens alius Sacerdos de licentia Ordinarii , quia expreſſe legitur . Cogeris ergo per ſubauditos intellectus inducere conditionem proprii in Parocho expreſſe non repetitam : conditionem non habentis potentiam ad audiendum non expreſſe repetitam : conditionem diſjunctivæ præſentiæ Parochi , vel Ordinarii non expreſſe repetitam . Eadem applica Teſtibus , de quibus nulla ſit mentio expreſſa , quod debeant intelligere .

Lex quomodo interpretanda.

Quare non ſunt inducendi ſubauditi intellectus extranei , & diſparati ; ſecus intrinſeci , & neceſſarii , ut lex vim habeat , & ſortiatur effectum ; aliàs lex conſtituitur inutilis , quod accidit in noſtro caſu . Licèt pro certo habeam , verba Concilii eſſe clariſſima , nec indigere interpretatione ; tamen ad majus robur veritatis , placet unam , vel alteram regulam expendere ex illis , quæ communiter adducuntur pro interpretandis legibus .

19 Prima regula eſt . Ut recta ſit interpretatio , attendendum eſt ad finem legis intrinſecum , & menti ſtandum eſt Legislatoris , etiamſi verba videantur aliud ſignificare ; unde *l. 15. de legibus* dicitur — Scire „ leges non eſt eorum verba tenere , ſed „ vim , & poteſtatem — & *l. Non dubium* eodem titulo — In legem committit , qui ver„ ba legis amplectens contra legis nititur vo„ luntatem — & S. Hilarius *lib. 4. de Trinitate circa med. apud D. Th. 1. 2. quæſt. 96. art. 3.* — Intelligentia dictorum ex cauſis eſt „ aſſumenda dicendi ; quia non ſermoni res , „ ſed rei debet eſſe ſermo ſubjectus — Sed mens , & finis intrinſecus Concilii exigentis præſentiam Parochi ad evitanda clandeſtina , eſt , ut nomine Eccleſiæ ſuſcipiens conſenſum Conjugum , poſſit eam certiorare , quando fuerit neceſſe : quod abſque vera præſentia morali haberi nequit ; ergo iſta eſt omnino neceſſaria .

Secunda regula . Quando verba legis ſunt ambigua ; tunc attendenda eſt materia legis cum ſuis antecedentibus , & conſequentibus , & præcipue inſpiciendum eſt exordium legis , quia in eo ponitur finis , & cauſa legis , ut conſtat *ex l. regula circa finem ff. de jur. , & facti ignorantia , l. finali ff. de teſtament. tutela* — attendenda eſt ratio , qua „ utitur legislator in ipſa lege — Atqui ex antecedentibus , & conſequentibus poſitis a Concilio in eo capite , quo exigit Parochi præſentiam , manifeſte conſtat velle præſentiam humanam intelligentis , cum illi tot facienda præſcribat ; ergo . Atqui ex his , quæ leguntur in exordio , & in ratione , clariſſime habetur , quod debet eſſe præſentia moralis , cum & prætendat remedium adhibere valde efficax , & prætendat habere modum judicandi de contractibus matrimonialibus , ex quo Eccleſia non judicat de occultis ; ergo .

Tertia regula eſt , quod verba legis debent accipi ſecundùm proprium eorum ſenſum , & ſecundùm quod communiter accipiuntur in eo loco , tempore , circumſtantiis , quæ conſueverunt uſurpari , ubi de clara mente Legislatoris non conſtat ; & non debent deflecti ad ſenſum improprium , & extraneum . Et ratio clara eſt . Cum una ex conditionibus legis ſit , ut ſit clara , & diſtincta , ne exponat confuſionibus omnia , pro certo tenendum eſt , Legislatorem uſurpare verba in ſuo ſenſu proprio , & communi pro loco , & tempore ; aliter cavillis totum repleretur , & nihil efficeretur . Atqui innegabiliter apud omnes , quoties ad aliquem contractum firmandum poſtulatur præſentia alicujus hominis , & præcipue excellentis , illud verbum , *præſentia* , accipitur de morali , & humana ; ergo .

Quarta regula eſt , ut verba legis nunquam in eo ſenſu uſurpentur , in quo ſequatur aliqua abſurditas , & iniquitas in Legislatore , vel lex reddatur inutilis . hinc *in cap. Si Civitas , de ſententia excommunicationis in 6.* — Ne Sententia interdicti illuſoria vi„ deatur extenditur ad ſuburbia — & *l. 19. ff. de legibus* in ambigua voce legis in ea ſignificatione eſſe accipiendam , quæ vitio caret . Atqui ſi illud *præſentia Parochi* non accipiatur de morali , redditur inutilis lex quoad illam conditionem : quia nihil operatur , nulli effectui deſervit , & eſt ac ſi non eſſet , idem facit , quod faceret Statua ; ergo .

20 Deinde ſic arguo demonſtrative . Quotieſcumque lex exigit in aliquo contractu conditionem aliquam pro evitando periculo nullitatis , aut alterius mali , & defectus , toties abſque dubio conditionem illam rationabiliùs , fortiùs , & ſtrictiùs prærequirit ubi , & in caſu urgentioris , & majoris periculi : ſed Concilium Tridentinum exigit intelligentiam mutui conſenſus ob periculum nullitatis , & alterius mali in caſu minoris periculi ; ergo rationabiliùs , fortiùs , & ſtrictiùs illam intelligentiam prærequirit ubi urget majus periculum . Atqui majus periculum imminet in caſu ejus partis Concilii , in qua irritat Matrimonia ; ergo ibi præſentia Parochi humana , moralis , attenta , & vigilans a fortiori prærequiritur .

Ubi fortius periculum, ibi fortius urget remedium.

Explicatur argumentum . Sacroſancta Tridentina Synodus in caſu ordinario , quo ſolent celebrari Matrimonia , præmiſſis debitis Proclamationibus , expectato convenienti tempore , ut poſſint denunciari , ſi quæ ſunt impedimenta , ex æquo , & bono convenientibus Sponſis , & Parocho , & Teſtibus in Eccleſiam , & Parentibus , & Amicis , exigit ut Parochus intelligat conſenſum ; *& eorum mutuo conſenſu intellecto , dicat &c.* Hic valde minus periculum ſubeſt nullitatis Matrimonii ex inattentione Parochi ; ſiquidem exquiſitam diligentiam præmiſit pro agnoſcendis , & detegendis impedimentis , exactam habet cognitionem Contrahentium , eorum exploratam expertus eſt voluntatem ſimul nubendi . Secus accidit , quando accedunt duo velut ex improviſo , & conductis Teſtibus volunt nubere , nullâ ſervatâ formâ Eccleſiæ circa Proclamationes , & alia requiſita ; quis hic non videt majus ſubeſſe periculum nullitatis ? Parochus

rochus neſcit qualee ſint Perſonæ, quomodo accedant, non habet eaploratas, præcipue Sponſorum, voluntates, per nullum medium potuit detegere irritantia ligamina, quæ Contrahentes occultant, vel ex malitia, paſſione vincente, vel ea ignorantia, quæ in pluribus abundat; ergo hic evidentet ſubeſt majus periculum; ergo hic Sapientiſſimi Patres potiſſimo jure prærequirunt actualem Parochi attentionem. Quis ab imprudentia eacuſaret Medieum, qui foret ſollicitus in præcavendo morbo lethali in cura ægroti, ubi periculum eſſet ut duo, & eamdem non adhiberet ſollicitudinem, ubi periculum foret nt ſea? Quis Regem non redargueret inſcitiæ, qui tempore belli præciperet Duci Exercitus vigilare ubi eſſet periculum amittendæ victoriæ, ut quatuot, & non præciperet eamdem diligentiam, ubi periculum eſſet, ut octo? Quis ut inſipientem non damnaret Dominum, qui committeret ſuo Œconomo diligenter incumbere, ne exundans flumen agros ſuos obruet illis circumſtantiis, quibus periculum imminet ut tria, & idero non committeret, ubi periculum eſſet nt ſeptem? Neceſſe eſt ergo imprudentiæ, inſipientiæ, & oſcitantiæ notare Sanctiſſimos Patres Tridentinos, vel palam, & candide fateri, voluiſſe a fortiori attentum Parochum in ſecundis caſibus.

Periculum ex non intelligentia Parochi.

Exigit juſtis de cauſis intelligentiam mutui conſenſus ubi, & quando præmiſſæ fuerunt Proclamationes, & tota forma a Conciliis præſcripta prævie obſervatur; quia in ipſomet actu contrahendi ſubſtantiales defectus evenire poſſunt, & abſque dubio non rarò evenerunt. Sunt Puellæ, quæ etſi in privata domo promiſerint nubere, in Eccleſia tamen erubeſcunt coram aliie conſenſum proferre; ad Parochum pertinet animare, nt proferant. Sunt & Puellæ, quæ ob reverentiam Parentum fidem dant ſe accepturos hunc, vel illum Sponſum, ſed animum non habent ſincerum, expectantque occaſionem, nt coram Parocho, & in Eccleſia tutiores ſuum apetiant cor, & ora ſolvant; ad Parochum ſpectat, vel ſuadere, ut ſtent promiſſis, vel libertatem tueri Mulieris. Sunt, quæ palam uni verbum daut apparens, alteri clanculum revera promittunt, & conventione facta, diſponunt, ut eadem die, hora, & loco conveniant eum Teſtibus, ſtentque ex altera parte, & dom exhibere debent conſenſum, non primo præſtant, ſed ſecundo ex condicto reſpondenre. Quoties legimus eveniſſe: & quoties Eccleſia ſuſum ob haoc cauſam ſanguinem flevit: quoties ſanctitas Templi violata eſt, adſtantibus hinc inde armatis hominibus, ad tutelam prætendentium: & quandoque noſtra ætate audivimus ante ipſum Altare Sponſos peremptos. Ob hæc, & alia ſimilia, quæ poſſunt evenire, & aliquando evenerunt, declaraverunt prudentiſſimi Præſules actualem intelligentiam in Parocho, etiam in caſibus Proclamationum præmiſſarum, ne eaponeretur periculo nullitatis Matrimonium. Ne igitur dormitaſſe dicamus, oportet concedere, voluiſſe in Parocho actualem intentionem in caſibus omiſſarum Proclamationum, & præcipue in caſibus tumultuariæ, & ſubitaneæ celebrationis; cum hine ea pluribus capitibus ſubſit periculum nullitatis. Poſſemus inſtantiam retorquere etiam ea parte Teſtium; verùm quia ſupeciùs tetigimus, abſtinendum ducimus.

SOLVITUR OBJECTIO SECUNDA.

21 OBJIC. II. Quæ ſunt de eſſentia contractus, & Sacramenti, in omni caſu ſuot neceſſaria: atqui præſentia moralis Parochi non eſt neceſſaria in omni caſu ad valorem Matrimonii; ergo. Probatur antecedens. In caſu, quo Parochus affectet non audire, valet Matrimonium, declarante Sacra Congregatione in una *Giennen.* 26. *Julii* 1582. his verbis -- Quid ſi Sacerdos nihil „ eorum, quæ agebantur vidit, atque audi„ vit? Congregatio reſpondit: Non valere „ Matrimonium ſi non intellexit, niſi affe„ ctaſſet non intelligere -- Similiter in altera *Sarzanen.* 16. *Febr.* 1648. In altera *Patavina* 16. *Maji* 1669. In *Tolentinen.* 28. *Novembris* 1671. *Vicentina* 11. *Martii* 1653. Quibus declaratum eſt, valere Matrimonium, non audiente Parocho, quia affectavit non audire.

Affectatio non intelligentia eſt duplex.

Priuſquam ſolvam præſentem objectionem, placet aliquid præmittere in eaplicatione hujus dicti: *affectare non intelligere*. Affectare in præſenti ſtare poteſt dupliciter. Primò ut dicat ſeriò applicare ſe ad non intelligendum, aſſumendo media conducentia, ut claudere aures, fugere, excitare rumorem, & ſimilia. Secundò, ut dicat fingere, & ſimulare, ſe non audire, revera tamen attente aures erigit, ut percipiat. Pro utroque ſenſu demus exempla vulgaria. Exemplum primi. Vir caſtus, dum accumbit cum aliis in aliquo loco, advertit, vel ſuſpicatur, quod inducuntur turpia colloquia: affectat non audire, ne coinquinetur, & ſtudioſe applicat, ut non intelligat. Exemplum ſecundi. Sedet famulus ante Portam alicujus Officinæ: ingrediuntur duo, qui ſecretò, ſeu voce ſubmiſſa colloquuntur ad invicem: curioſitate motus ſciendi ſecretum, ſimulat ſe ad alia attendere, & interim aures applicat ad penetrandum ſecretum. In utroque ſenſu, & caſu ſtare poteſt, & ſtat ſæpe, quod affectans non intelligere, de facto intelligat. Pro ſecundo caſu non eſt dubium. Pro primo caſu Teſtem appello ſingulorum conſcientiam. Quoties evenit, quod ſtudio applicamus nos in familiaribus colloquiis, ut non audiamus, quæ non placent; & tamen contingit totum audire? Quot ſunt Viri timorati, qui ſeriò ſe divertunt, ut non audiant hiſtorias detrahentium, & nihilominus totum percipiunt? Quoties dum in Refectoriis leguntur in libris piis facta indecentia magis timidi intrant intra ſe, applicant ſe ſtudio, ut nihil intelligant, & tamen concipiunt ita narrationem, quod ex integro referre poſſunt? Hinc manifeſte falſa convincitur, niſi aliunde conſtet, hæc illatio: Cajus affectavit non audire Titium blaſphemantem, detrahentem; ergo non intellexit. Ulteriùs progredior. Cum hoc ſtat, quod in communi

modo loquendi, & ſecundùm id quod apparet, dicatur non audire, qui affectat exteriùs non audire, quamvis audiat; ſicut fatuus dicitur, qui affectat exteriùs ſtultitiam, etiamſi ſapiens ſit, ut conſtat de Sancto Propheta David in domo Achis Regis. E contra audire dicimus, qui ſe applicat ea profeſſo ſignis manifeſtis. Diverſitas hæc diverſos inducit effectus; ſufficiat, pro explicatione, textus relatus *Cap. Ut animarum de Conſtit.* in 6. ubi dicitur — Ut animarum pe-
A
„ ricolis obvietur, Sententiis per ſtatuta
„ quorumcumque Ordinariorum Prælatis li-
„ gari nolumus ignorantes; dum tamen eo-
„ rum ignorantia craſſa non fuerit, aut ſu-
„ pina — His poſitis
B

Affectatio non audiendi in Parocho revera non audiente annullat Matrimonium.

Dicendum eſt: ſi Parochus affectans non audire, revera non audivit, nec vidit ſigna ſincere exprimentia conſenſum mutuum, Matrimonium eſt nullum omnino. Hoc probant quæcunque ſuperiùs diximus; quia demonſtrative evincunt, Concilium exigere eſſentialiter præſentiam Parochi moralem; nec poſſent aliter ſubſiſtere motiva Concilii. Quod ſi in hoc caſu ſubſiſtit Matrimonium, ſemper erit in quocunque fingibili, in quo Parochus non audiat, validum Matrimonium; quia ſemper urget ipſiſſima rationis identitas, & finis intrinſecus Eccleſiæ. Si eſſemus in pœnalibus fortè affectatio inducere poſſet motivum diverſitatis, & poſſet
C
dari titulus ad aliquid faciendum in pœnam culpæ; at ſumus in materia eſſentiali, & conſtitutiva rerum, quæ non variatur ad libitum hujus, & illius voluntatis, ſed ſemper eadem manet. Quod ut palpabiliter evincatur, formo ſequentes caſus. Fingamus primò, Parochum in actu contrahendi Matrimonium, ita affectare nolle eſſe præſentem, quod de facto phyſice non fiat præſens, vel citiſſimâ fugâ, vel arte Magica ſublatus; hæc affectata carentiæ phyſicæ præſentiæ nullum reddit Matrimonium. Fingamus ſecundò, Parochum affectare veram præſentiam, ſed
D
revera uſu artis Magicæ, non ſit præſens, niſi apparenter; Matrimonium revera nullum eſt. Fingamus tertiò, aliquem de Clero affectare ſe eſſe Parochum proprium illius Parochiæ, & non ſit, neque habeat licentiam a proprio Parocho, vel Ordinario, non ex errore communi, ſed accidentali, & particulari; Matrimonium nullum efficitur illo præſente celebratum; & de facto juſſit Eccleſia, reiterari celebrata coram non Parocho proprio. Explico parumper. Si Contrahentes, vel ex ſingulari ignorantia, vel ex malitia celebrent coram Presbytero, qui nec ſit Parochus, nec proprius, nec ullam habens
E
licentiam; Matrimonium nullum eſt, etſi Presbyter ille ſolemniſſime præſens ſit. Porro quod facit ignorantia, & malitia ſtans ex parte Contrahentium, facit affectatio ſtans ex parte Parochi; ſi ergo illa non ſuffragatur valori, neque iſta; eſt enim utrobique par ratio. Fingamus quartò, ex quocumque capite eveniat defectus, ſive per ignorantiam, ſive per malitiam, ſive ſponte, ſive per violentiam, vel omnes Teſtes, vel unum ex duobus affectare non intelligere, ita quod revera non intelligat; nullum eſt Matrimonium. Fingamus quintò, unum ex Contrahentibus affectare non conſenſum, fingendo deliquium, ita quod revera non conſentiat; nullum erit Matrimonium. Cum ergo hac inductione circa alia requiſita pro evitanda clandeſtinitate fiat certum, affectationem excludentem realitatem requiſitorum non ſuffragari valori, ſequitur evidenti conſequentia, affectationem Parochi excludentem veritatem intelligentiæ non ſuffragari valori.

Et ratio in omnibus iſtis caſibus eſt eadem. Quamdiu non datur, vel pars aliqua conſtitutiva rei, vel conditio eſſentialis, numquam res illa conſequitur eſſe: ſed eſt eſſentialis in Teſte, ut poſſit, & debeat teſtificari, cognitio ſincera facti teſtificandi; ergo cum a Concilio prærequiratur præſentia Parochi tamquam Teſtis, & quidem principalis, ſequitur de neceſſitate in eo requiri actualem intelligentiam. Per hoc enim quod affectavit non intelligere, affectatio non ſubſtituitur pro cognitione; ſiquidem nec ipſe habet quomodo veritatem proferat abſque culpa mendacii, vel falſitatis, aut temeritatis, caſu deponendo quod non percipit, & ignorat, nec alii ex ejus dictis in cognitionem veritatis devenire poſſunt, non aliter ac ſi dormientis teſtimonium poſtularent, quibus illud Auguſtini congrueret: *Dormientes teſtes adhibes, vere & tu obdormiſti.* Parochus debet eſſe ita diſpoſitus, ut poſſit juridice interrogatus jurare circa factum matrimoniale, cum Teſti injurato non præſtetur fides *c. Tua c. Nuper de Teſtibus, & atteſtat. l. Juſjur. cod. de Teſtibus.* Sed affectatio, qua non intellexit, non tribuit Parocho diſpoſitionem ad jurandum legitime; cum ad legitimum juramentum requiratur cauſæ honeſtas, præcautio, & veritas locutionis, juxta illud Jeremiæ 4. v. 2. *Jurabis: vivit Dominus, in veritate, in judicio, & juſtitia*: deeſt facultas ad veritatem locutionis: deeſt poteſtas ad præcavendam indiſcreti, & incauti judicii præcipitantiam; ergo Parochi præſentia taliter eſt neceſſaria, quod debet poſſe conteſtificari cum aliis duobus de ſingulari facto ſecundùm conditiones requiſitas a Jure in Teſtibus. Atqui affectatio, qua non audivit, nec percepit, quid actum ſit individualiter, non præſtat, quod poſſit conteſtificari cum aliis, aut cum alio de ſingulari facto; ergo. Parochi concurſus debet eſſe talis, quod non poſſit excipi a Parte onerata, quæ vellet reſilire in caſu controverſiæ circa nullitatem Sacramenti matrimonialis: eſt enim hæc certa regula in Jure, quod non poſſit Reus damnari, ſi juſte excipit contra Teſtem; ſed affectatio excludens intelligentiam, tribuit legitimum Jus excipiendi contra Parochum; ſiquidem unum ex præcipuis capitibus excipiendi contra Teſtem eſt ignorantia, & neſcientia ſubſtantiæ facti, & eſſentialium circumſtantiarum, ex quocunque proveniat, ſive ex oſcitantia, ſive ex induſtria, ſive ex malitia, ſive ex bona voluntate; ergo. Parochi præſentia requiritur ut ſuppleatur defectus aliorum Teſtium, *argum. cap. Cum eſſet de Teſt.*: ſed affectatio, qua non percipit, non tribuit habilitatem ad ſupplendum defectum Teſtium: ſiquidem ſupplet

Præſentia Parochi talis debet eſſe ut poſſit conteſtari juridice.

Præſentia Parochi talis eſſe debet ut non poſſit excipi.

Et ut ſuppleatur defectus aliorum Teſtium.

plet ratione qualificationis, & dignitatis, porro abſque facti notitia non juvat perſonæ qualitas; ergo.

Si Parochus affectat dare licentiam alteri Sacerdoti, & revera non det, ſed neget, maxime rationabiliter: affectatio non ſupplet defectum licentiæ; ergo ſi affectet non audire, affectatio non ſupplet defectum intelligentiæ.

In omni actu, & diſpoſitione finis exceptandus eſt: *l. dicinus ff. de Excuſat. Tutor.* Finis diſponentis Concilii in præſentia Parochi eſt evitare periculum fraudis in contractu matrimoniali; affectatio Parochi, qua non intelligit, non præcavet periculum, ſed fovet; ergo excluditur ut inſufficiens a diſpoſitione Concilii. In quocumque caſu lex Concilii locum habet, quoties id exigit ſubſtantiale judicium prudentiæ, quo uſi ſunt Sapientiſſimi Patres in ea condenda: porro prudentia dictat, in rebus gravioribus maturiùs eſſe procedendum, & inter negotia Matrimonium eſt graviſſimum, & ob hoc, eſt adeo privilegiatum, & ob hoc, Parochi præſentiam expoſtulat, ut ejuſdem gravitati conſulat; ac proinde præſentia debet eſſe proportionata; & hujuſmodi non eſt pure localis; cui equiparatur affectatio excludens intelligentiam.

Præſentia Parochi debet eſſe talis ut ſervet finem Tridentini.

Quod ſi attendamus naturam Sacramenti in Matrimonio incluſam, multò magis creſcit neceſſitas intelligentiæ, creſcente dignitate, & majeſtate hujus contractus; nam involvit excellentiſſimum myſterium conjunctionis Chriſti ad Eccleſiam, juxta illud Pauli: *Sacramentum hoc magnum dico ego cum Chriſto, & Eccleſia.* Et quoniam Eccleſia præſcit ipſi præſentiam Parochi, nomine ſuo acceptantis, & præſidentis, non potuit velle, nec debuit niſi eam, quæ decet tantæ ſignificationi, tantoque myſterio: nemo autem non videt, præſentiam pure materialem nedum incongruam, ſed indecentem fore majeſtati tanti Sacramenti; ac per conſequens legitime concludendum eſt, neceſſariam eſſe intelligentiam in affectante, ex quo affectatio, nec dignitatem, nec pondus minuit ſignificationis.

Quare declaratio Sacræ Congregationis ſubintelligit veram intelligentiam, & attentionem; & in hoc ſenſu admittitur a communiſſima Theologorum cohorte, exceptis quibuſdam pauciſſimis, quos occidit littera, & non vivificat ſpiritus, cui ſtandum eſt. Immo Bonacitia *Tom. 1. operum moralium de natura, & proprietate Matrimonii quaſt. 2. punct. 8. num.* 80. probat citando alteram declarationem Sacræ Congregationis.

22 Nec valet dicere, hanc interpretationem eſſe contrariam contextui, in quo ſupponitur, Parochum non intelligere: dum ſi revera intelligeret, caſus dubitationis non emergeret, cum nullus unquam dubitaverit de Matrimonii validitate, Parocho revera intelligente; ideoque quæſtio in propriis terminis agebatur, ſi Sacerdos nihil eorum, quæ agebantur vidit, neque audivit, ut ſunt verba præciſa dubii diſputati in Sac. Cong.

Non valet inquam; nam optime datur locus quæſtioni, & valde rationabilis. Quia affectare non intelligere, exteriùs videtur A non intelligere; qui enim affectate claudit aures accipitur exteriùs ut non audiens; ſicut affectate claudens oculos, uſurpatur, ut non videns. Et quia ſtare poteſt, quod aliquis affectet non audire, & audiat, ideo de auditione ſub hoc modo, & circumſtantia reputatæ non auditionis exteriùs, oriebatur prudentiale dubium controvertendi; quia Matrimonium debet perfici per contractum exteriorem publicum, & in facie Eccleſiæ, cui publicitati videtur obeſſe illa exterior, & apparens non intelligentia. Eſt ſimile in exemplo de ignorantia, cujus ſpecies, quæ affectata dicitur. Quia in Jure uſurpatur pro B ſcientia, in Cenſuris latis contra atteſtantes aliquid ſcienter, illa non excuſat, licèt revera, qui eâ laborat ſit ignorans; ita etſi exteriùs illa affectatio videatur non auditio, quia tamen revera eſt auditio, acceptatur tamquam ſufficiens.

Hanc eſſe rectiſſimam mentem Sacræ Congregationis oſtendo, ni fallor, demonſtrative ſolidiſſima inductione, aſſumendo eamdem illam propoſitionem ſcilicet -- Dum, „ ſi revera intelligeret, caſus dubitationis „ non emergeret, cum nullus umquam du„ bitaverit de Matrimonii validitate, Paro„ cho revera intelligente -- Sic itaque oſten- C do. Stante veritate intelligentiæ, & præſentiæ actualiter attendentis, dubitatum eſt, an valeret Matrimonium, præſente Parocho excommunicato, ob circumſtantiam Cenſuræ; & reſponſum eſt affirmative. Dubitatum eſt, an valeret, Epiſcopo prohibente, ob circumſtantiam prohibitionis. Dubitatum eſt, an valeret, Parocho ſimulate ad alia negotia adducto, ob circumſtantiam fictionis. Dubitatum eſt, an valeret Parocho caſualiter tranſeunte, ob circumſtantiam caſualitatis. Dubitatum eſt, an valeret coram Parocho violenter tracto, & detento, ob circumſtantiam violentiæ. Dubitatum eſt, an valeret D coram Parocho diſſentiente, & poſitive repugnante, ob circumſtantiam contradictionis. Et in omnibus reſponſum eſt affirmative, dummodo Parochus intellexerit, & attenderit ad ea, quæ facta ſunt, ſufficienter ad teſtificandum. Vides ergo clariſſime, Sacram Congregationem exquirere ſemper attentionem ſufficientem. Vides, moveri dubium circa præſentiam veſtitam circumſtantiis. Vides, modos involvendi advertentiam dare cauſam quæſtioni. Scientes ergo prudentiſſimi Interpretes, dari ſpeciem quamdam affectationis ad non intelligendum, quæ realiter conjungitur cum intelligentia; de hac affectatione E loquuti ſunt, quando dixerunt, *niſi affectaſſet non intelligere*. Et fuiſſet manifeſta tentatio injurioſa prudentiæ Interpretum, ſupponere caſum, in quo abſolute Parochus non audiat, nec videat, movendo eos ad Reſolutionem directe oppoſitam intentioni Concilii.

Explicatur mens Sacræ Congregationis.

Sed ulteriora proferamus ad evidentiam. Si ex Contrahentibus coram Parocho, unus affectat contrahere, & vere non habet animum contrahendi, revera de facto coram Deo non ſubſiſtit Matrimonium; quia licèt appareat exteriùs forma contractus, tamen de

facto

facto non datur . Duo exempla profert Marchant. *Tom. 5. Reſolut. de Matrim.* Primum exponit caſu primo de quodam Jacobo , qui rem habuit cum quadam Margarita , habuitque prolem . Hæc poſt partum importune ſollicitavit Jacobum, ut eam duceret in Uxorem, comminatione agendi contra ipſum juridice: qui abjit , & coram Parocho , & Teſtibus iniit Matrimonium, ſed proteſtatus eſt Parocho ſe nolle cum illa inire Matrimonium, allegans impedimentum dirimens ob culpam commiſſam cum ſorore Margaritæ , ſed ſolùm id faciebat , ut honori Margaritæ conſuleret , & Amicis ejus ſatisfaceret: & de facto intactam reliquit Margaritam , & cum alia , nomine Catharina , ejuſdem Oppidi contraxit . Secundum exponit caſu tertio de Petro quodam , qui volens contrahere cum quadam Maria ante omnium Sponſaliorum rationem , conveniens in Eccleſiam advocavit Presbyterum poteſtatem habentem , & duos Teſtes , coram quibus accepit manum Mariæ , his verbis : *Accipio Mariam in Conjugem meam* : Maria nihil ad hæc reſpondit , ſed nec manum retraxit , nec fuit interrogata de conſenſu , ſed ſolùm a Presbytero , an Matrimonium alteri promiſiſſet , & negative reſpondit . Iſtis ſimiles alii caſus evenerunt , & evenire poſſunt , in quibus affectetur conſenſus , & tamen non adſit : nec inde poſſunt Cardinales interpretari valere contractus coram Deo ; ergo neque in caſu affectatæ non intelligentiæ in Parocho , ſi de facto non adſit . Nam ſicut non poſſunt prædictum , quia , ubi Concilium ponit verbum illud , *contrahere attentabunt* , accipit pro realiter , & in re contrahere , non autem ſimulate , & affectate ; ita non poſſunt ſecundum , quia ibidem Concilium dicens , *præſente Parocho* , illud accipit pro vera , & ſincera præſentia morali , & non ficta , & ſimulata .

Quod ita ſit , patet ex illa declaratione , quam ſecundo loco nos poſuimus *num. 12.* , quæ dicit : *cum tamen ad actum matrimonialem vere , & formaliter fuerit adhibitus*: affectatio autem excludens formaliter intelligentiam non componit , eſſe vere , & formaliter adhibitum Parochum , ut ex ſe patet ; ergo Sacri Interpretes non poſſunt extendi ad hanc affectationem . Patet item ex Sarzanenſi , quam objicit ipſa Romana Matrimonii . In ea enim refertur , quod Contrahentibus abſque præmiſſis Proclamationibus Parochus contradicebat , & audivit tantummodo verba conſenſus præſtiti per Sponſum , dum Sponſam habebat præ manibus ; Congregatio cenſuit -- „ Matrimonium ſuſtineri , etiamſi Parochus „ non intellexerit verba Sponſæ , dum tamen „ de illius conſenſu ex aliis ſignis juxta Ju„ ris communis diſpoſitionem legitime con„ ſtet -- Vides cautelam . Vult Sacra Congregatio , quod caſu , quo non audiat , debeat advertere ſigna , non quæcumque , ſed juxta Juris communis diſpoſitionem , quæ ſunt illa actualia , quæ per nutus claros non patientes tergiverſationem diſponuntur a Lege . Illud *legitime conſtet* , cadit ſupra Parochum etiam ; nam Eccleſiæ de iſtis actualibus ſignis non conſtat legitime , niſi per Parochum , & duos Teſtes , qui ſunt taxati a Concilio , ad verificandam Eccleſiam , quæ de occultis non judicat . Patet item ex Paravina , quam pariter objicit Romana . In ea enim abſque tergiverſatione omnia intellexit , & bene ipſe Parochus ; ſic enim eſt : Sponſus innuens Parocho Mariam Sponſam pronunciavit hæc verba -- Vide : Iſta eſt mea Uxor : „ Sponſa ſtatim ſubdit : Iſte eſt meus Mari„ tus : ita Domine , Dominus Gambara de„ bet eſſe meus Sponſus ; & Parochus cœpit „ indignatus eos increpare , & redarguere -- Ecce quomodo aperte aderat perfecta intelligentia ; patet enim ex ipſa *Giennen.* prout refertur a Petro de Ledeſma *De Matrim. quæſito 45. art. 5. dub. 2.* , in qua revera Parochus totum intellexit , ſed reclamavit , ſe nolle , nec poſſe ei Matrimonio clandeſtino aſſiſtere , neque ut Parochum , neque ut Teſtem , & cœpit obturare aures , licèt ei vis fieret . Et laudabiliter ſe geſſit Parochus nolens concurrere graviſſimo peccato , quod a Contrahentibus committebatur , agendo contra formam ab Eccleſia ſtatutam ; unde Sapientiſſimi Judices debuiſſent illum præmiare , & juxta Statuta Concilii , Contrahentes graviter punire .

SOLVITUR OBJECTIO TERTIA .

23 OBJIC. III. Ideo requiritur præſentia moralis in Parocho , ut poſſit Eccleſia certificari de valore Matrimonii (*Ita Romana Matrimonii*) ſed adhuc Parocho non intelligente , poteſt haberi certificatio ſufficiens per ſigna , & conjecturas præcedentes , & ſubſequentes ; ergo non eſt neceſſaria præſentia moralis .

Signa adjacentia Matrimonio .

Hæc objectio ex dictis eſt ſufficienter ſoluta ; nihilominus lubet parumper explicare pro illis , qui ex ſuperficialiter inſpectis moventur . Et pro claritate ſuppono , quod ſigna præcedentia ſint , quæ communiter occurrunt , ut quod mutuo conſenſu Sponſi verbum dederint nubendi coram Parentibus , & Amicis , vel aliis Perſonis : quod Proclamationes procuraverint fieri per Parochum : quod certum ſtatuerint diem celebrandi Matrimonium : quod die ſtatuto lubentes cum Teſtibus , & Parocho adiverint Eccleſiam , publicæ Miſſæ nuptiarum interfuerint ; & ſimilia . Subſequentia ſigna : lubentes Sponſos cum Amicis exire ab Eccleſia , vel domo Parochi : lætos cum Conſanguineis convivium celebrare : ſimul cohabitare , & alia adminicula inter Uxoratos familiaria . His conjecturis fortiores , & clariores difficilè invenientur . Nunc dico complexum antecedentium , & ſubſequentium circumſtantiarum non ſuffragari , ſi Parochus indubie non audierit actu verba Contrahentium , vel manifeſtos nutus perceperit . Evinco a poſteriori , deinde a priori . A poſteriori ſic

Signa adjacentia Matrimonio non ſufficiunt ad ejus valorem.

Primò . Hæc ſigna omnia concurrunt quoties celebrantur Matrimonia ordinario ritu Eccleſiæ : ſed tunc Concilium requirit , quod Parochus intelligat , ideo dicit : *Et eorum mutuo conſenſu intellecto* ; ergo ex mente Concilii non ſufficiunt adminicula antecedentia

dentia abſque intelligentia Parochi. Porro Coocilium ad ſupplendum defectui circumſtantiarum, quæ occurrunt in Matrimoniis ordinariis, & deſunt in extraordinariis, adjunxit Parocho duos, vel tres Teſtes; ergo etiam in iſtis non ſufficiunt Eccleſiæ adminicula extrinſeca abſque Parochi intelligentia; & a fortiori, cum ſit magis neceſſaria ob deficientiam majorum ſignorum.

Secundò. Ante legem Tridentinam clandeſtina Matrimonia habebant plura ſigna indicantia, ſuadentia, & probativa contractus: & hoc non obſtante ad evitandam Polygamiam non eſt viſum ſatis Sapientiſſimis Patribus, niſi adeſſet proprius Parochus, cum duobus, vel tribus Teſtibus, & quidem pro valore eſſentiali; ergo non eſt de mente Concilii fidere conjecturis adjacentibus, ſed formæ intrinſecæ.

Tertiò ad hominem. Sicut Parócho præſente, ſed non intelligente, per extrioſecas conjecturas, & ſigna certificari poteſt Eccleſia: ita Parocho non præſente, per eadem ſigna, & majora certificari poteſt Eccleſia de celebrato Matrimonio; & tamen ea mente Concilii Matrimonium eſt nullum: unde nullum eſt apud Doctores celebratum coram Senatu, coram omnibus Parentibus, & Amicis notiſſimis ſpecialiter vocatis, quinimmo celebratum in publiciſſimo Theatro, & regiſtratum publicis tabulis Notariorum. Hic abundantiſſime eſt per æquivalentiam ſuppleta fides per Parochum præſtabilis: & tamen hunc non acceptat Concilium: hus caſus non excipit; ergo pariter non ſuffragatur adminiculatio, & æquivalentia per ſigna ſufficientiſſime ſuppletiva fidei præſtabilis per intelligentiam Parochi, niſi vere intelligat.

Quartò item ad hominem. Ponamus hunc caſum practice poſſibilem: ex æquo, & bono conveniant Sponſi ſub omnibus circumſtantiis ordinariis exigitis ab Eccleſia, adſit ſolùm alius Sacerdos diſtinctus a Parocho, qui ſit Amicus Parochi, & a Sponſis deſideretur, & cui ſit aſſuetus Parochus alia munia Parochialia committere: ſtatutâ horâ celebrandi Matrimonium, ſimul accedant ad Eccleſiam cum ceteris de comitatu: interim dum diſponuntur res pro celebranda Miſſa nuptiarum, Parochus vocetur ad Confeſſionale, vel ad Moribundum, vel ad lavandum puerum e fonte, vel adveniat aliqua Perſona nobilis tractatura negotium grave, & in aliquo angulo detineat eum ad loquendum: interim Sacerdos ille ingrediatur Eccleſiam, dicat habere licentiam a Parocho, celebret Matrimonium, notet in libro Parochiali deinde ſuperveniat Parochus, nihil dicat, ne diſturbet lætitiam, immo cum aliis deſcendat ad convivium nuptiarum: ſed ſupponamus, Parochum non dediſſe licentiam, ſed poſitive petitam ei negaſſe, immo quando receſſit ad unum ex præcitatis negotiis pertractandis actu repererit ſe non concedere illam licentiam, ſed velle quod Sponſi parumper illum expectent. Elapſis ſex menſibus ſeriò uni ex Sponſis dicat ſe non dediſſe, ſed negaſſe licentiam illi Presbytero; quo audito Sponſus velit reſilire, quia turbulentias patitur cum Coojuge. Tunc ſic Matrimonium illud eſt innegabiliter nullum; quia deficit debita licentia. Sed Eccleſia habet ex conjecturis, & ſignis, quomodo poſſit certificari, tum de conſenſu Sponſorum, tum de legitimitate facultatis in Sacerdote: nam complexum illud, quod Presbyter eſſet Amicus Parochi, cui ſolebat Parochialia committere, ſimul iverint ad Eccleſiam, ſimul redierint, non reclamaverit exteriùs contra factum, Sacerdos ille (quem volo ſupponamus aliunde boni nominis) dixit publice ſe habere licentiam, facit vim maximam, quod fuerit revera legitima facultas; & tamen hoc genere certificationis non eſt contenta Eccleſia, ſed nullum vult tale Matrimonium non obſtante tam gravi æquipollentia; aliunde ergo petenda eſt certioratio.

Quintò ad hominem. Item adſint omnia plana more conſueto, tum antecedentia, tum concomitantia, & ſubſequentia; ſed ſolùm in actu celebrandi unus ex Teſtibus aſſuetus ad tempus pati ſtultitiam, ſeu ſtoliditatem talem, qua remaneat velut lapis, nihil advertens, tunc illam patiatur, vel alios (liceat hæc fingere) conſiderans in Matrimonio carnali figurari deſponſationem Chriſti cum Eccleſia, rapiatur in extaſim omnino abſorbentem. Certe coram Deo, & Eccleſia, hoc Matrimonium eſt nullum: ſicut nullum eſſet, ſi celebraretur coram duabus Statuis, vel uni; & tamen eſſent ordinariiſſima, & clara adminicula extrinſeca ad certificandam Eccleſiam de conſenſu Sponſorum, & de celebrato Matrimonio. Patet igitur indubitanter, quod Eccleſia huic viæ certificanti per extrinſecas conjecturas non fidit Matrimonii valorem. Et ſi aliquam fidem meretur authoritas Cardinalis Pallavicini, Concilii Tridentini hiſtoriam texentis, res ſatis conſtat. Nam referens varia media, quibus Sanctiſſimi Patres tentabant annullare clandeſtina, illud unum erat de complexo probationum extrinſecarum, his verbis conceptum *lib. 22. cap. 8. num. 9.* -- *Argomento delle queſtioni diſputate era il Matrimonio Clandeſtino, e per agevolare la deliberazione fu propoſta un' altra forma, nella quale ſi attemperava l'annullamento con queſte parole: ſe pure il Veſcovo non giudicaſſe opportuno ec. che gli Matrimoni, e gli Sponſali contratti in preſenza di tre teſtimoni ſi poſſano provare con due di loro, e con altra legitima prova*: Igitur &c.

Ratio a priori eſt, quod quoties aliqua forma contractus, vel Sacramenti eſt ita eſſentialis, vel neceſſaria, ut ſine ea nullus ſit contractus, nullum ſit Sacramentum, toties ea deficiente, omnia alia quæcumque extrinſeca adminicola, etiam vehementiſſima non conducunt ad valorem illius actus. Quod etiam verificatur de materia eſſentiali, ita ut ſi haberem momenta probantia, in Calice eſſe vinum de vite, & de facto non eſſet, conſecratio nulla eſſet. Sed ad valorem Matrimonii exigit Eccleſia formam conſtitutam per proprium Parochum, & per duos Teſtes ad minus, qua deficiente annullatur Matrimonium; ergo probatio per hos tres eſt neceſſaria, & ita quod, ea deficiente, & alia quacumque ſtante etiamſi validiſſima, nihil efficiatur.

Explico argumentum. Chriſtus, quia homines ſumus ſenſibiles, inſtituit Sacramenta ſenſibilia, & in ſignis ſenſibilibus, qua ſenſibilitate deficiente, deficit Sacramentum. Sed non qualiſcumque ſenſibilitas ſufficit; ſed ea prærequiritur, quæ eſt propria ex ſua inſtitutione. Hinc ſi quis aperiat ſua peccata Presbytero, aliàs Confeſſario, etiam cum dolore, ſed non ſacramentaliter: illa ſenſibilitas non ſufficit ad conſtitutionem Sacramenti Pœnitentiæ. Porro in Matrimonio ſenſibilitas requiſita eſt conſenſus expreſſus exterior; ſed non qualiſcunque, ſed ille, qui exprimitur in ipſo actu contractus. Hinc etiam quando Matrimonium clandeſtinum erat validum, non ſufficiebat quicunque conſenſus ſignis, verbis, promiſſionibus explicatus; ſed ille prærequirebatur, qui in actuali promiſſione de præſenti exprimebatur, unde ſi in illo actu Mulier immobilis permanſiſſet, nec verbis, nec ſignis exponens conſenſum Viro dicenti, *te accipio in uxorem*, contractus non valebat, etiamſi mille ſigna præceſſiſſent. Nunc mutuus iſte conſenſus exterior debet exire a finibus clandeſtinitatis per ea, quæ conſtituta ſunt ad clandeſtinitatem auferendam; hæc autem alia non ſunt niſi præſentia Parochi, & duorum Teſtium ad minus, quibus deficientibus, & millenis aliis ſignis circumſtantibus, nullum eſt Matrimonium, ac proinde per hanc ſolam formam efficitur coram Eccleſia, & per hanc ſolam capax probationis; quare clare conſtat, alia quæcumque adjacentia adminicula non valere.

Sine præſentia morali Parochi, & Teſtium Matrimonium non eſt capax probationis.

Sine autem præſentia morali, qua intelligat Parochus mutuum conſenſum, non datur intrinſeca capacitas probationis. Hinc Concilium non dixit, coram duobus, vel tribus hominibus, ſed Teſtibus, quia neceſſariam expoſtulat præſentiam ſufficientem ad teſtificandum. Ex quo fit, quod nullum foret Matrimonium celebratum coram duobus Moſcovitis ex illis, qui Romæ tranſierunt anno elapſo, nec linguam Italicam, nec Latinam intelligentibus, nec ſcientibus quomodo noſtra fiant Matrimonia; non ob aliam rationem, niſi quia nequirent reſpondere interrogati. Et ſi quis auderet concedere validum, utpote contractum coram tribus quibuſcumque, eâdem facilitate concedere poterit, ſubſiſtere celebratum coram Statuis Parochi, & duorum hominum. Neceſſaria eſt ergo advertentia actualis ad ea, quæ aguntur.

Parochus requiſitus debet poſſe jurare, ſi fuerit neceſſe; ſi autem non perceperit diſtincte actualem conſenſum mutuum, etiamſi habeat ſigna plurima antecedentia, & ſubſequentia, nequit jurare, actualiter, & legitime fuiſſe celebratum contractum, ſed ſolùm poterit jurare adfuiſſe illa ſigna. Antecedentia verò non conſtituunt ipſum Sacramentum, nec extrahunt a finibus clandeſtinis, ſicut nec conſequentia; ergo ſcientia illorum in Parocho non ſufficit ad mentem Concilii; adeoque actualis advertentia prærequiritur.

Verba Parochi ego vos conjungo ſunt neceſſaria.

Licèt non admittatur a Doctoribus ad valorem Sacramenti prolatio in Parocho illorum verborum, *ego vos conjungo*; conceditur tamen, eſſe neceſſariam neceſſitate præcepti, ita quod eorum omiſſio abſque motivo rationabili apud aliquos ſit lethalis, apud alios venialis. Cum hoc autem non ſtat, quod non requiratur præſentia moralis ad ſubſtantiam Sacramenti. Si ad valorem non eſt neceſſaria advertentia actualis, omiſſio illorum verborum nequit ex præcepto eſſe damnabilis; ſi enim ad id, quod eſt majus, nempe ad eſſentiam, non exigitur applicatio actualis, multò minùs ad complementum, & ad accidentalia. Certe durum eſt capere, quod peccet Parochus non perficiendo Sacramentum media forma illa cæremoniali præſcripta, & quod in eo non requirat Eccleſia advertentiam actualem, cum annullat contractum celebratum abſque Parochi præſentia. Durum intellectu eſt, quod ſufficiat probatio per ſola adminicula antecedentia, & conſequentia, & tamen indiſpenſabiliter velit Eccleſia Parochi præſentiam in ipſo actu ſub modo inutili ad præbendum Teſtimonium de ipſa actuali celebratione. Sufficeret enim quod Parochus haberet cognitionem illorum adminiculorum extrinſecorum abſque ea præſentia, cum per hæc ſigna conſurgat probatio, ſecundùm mentem Romanæ Matrimonii.

Affectante Parocho non audire &c. & revera non audiente, invalidum eſt Matrimonium.

24 Ex dictis remanet reſolutum quæſitum in tertio loco propoſitum, videlicet — „ An affectante Parocho non audire verba, „ vel non videre nutus attentantium clande„ ſtine contrahere Matrimonium, & revera „ illo non audiente, vel non vidente, vali„ dum ſit Matrimonium coram ipſo attenta„ tum — Remanet inquam reſolutum *negative*.

Quoties enim ad aliquem actum deeſt eſſentialis conditio, vel forma, ex quocumque capite deſit, actus ille eſt nullus: atqui ad valorem contractus matrimonialis exigitur eſſentialiter præſentia Parochi actu advertentis, & attendentis; ergo ex quocumque capite non attendat, nec intelligat, contractus eſt nullus. Ex pari ratione, qua ſi realiter conſenſus non exprimatur exteriùs, ex quocumque capite procedat, ſive quia affectat unus ex Contrahentibus non exprimere, ſive quia aliquod accidens ſuperveniat, quo impediatur exponi, Matrimonium eſt nullum; porro ſicut conſenſus eſt neceſſarius eſſentialiter ad naturam contractus, ita præſentia Parochi actu intelligentis eſt eſſentialiter neceſſaria ad extrahendum contractum a finibus clandeſtinitatis.

Quoties ad aliquod Sacramentum deficit ſenſibilitas requiſita neceſſariò ex ejus inſtitutione, & per Eccleſiam declarata, toties Sacramentum illud nullum eſt, ex quocumque capite oriatur defectus. Hinc ſi Sacramento Pœnitentiæ deſit abſolutio ore prolata, nullum eſt, ſive omiſſio proveniat ex affectatione Miniſtri, ſive ex ſuperveniente aliquo impedimento, ut ſi ex improviſo moriatur, vel obmuteſcat. Porro ſenſibilitas eſſentialis declarata ad valorem Matrimonii eſt conſenſus manifeſtatus coram Parocho actu intelligente; ergo ſi ea deficiat, ſive quia affectat Parochus, ſive non, nullus eſt ille contractus matrimonialis.

Non eſt minoris ponderis præſentia moralis

Google

ralis Parochi, quàm Teſtium requiſitorum: immò tanti Eccleſia facit Parochi authoritatem, ut totum onus in ipſum rejiciat, & ipſum *cap. 1. de Reformatione Matrimonii ſeſſ. 24.* duodecies nominat Concilium Tridentinum: ſed in Teſtibus præſentia moralis debet eſſe actualiter percipiens, unde ea quocunque capite non percipiant, ſive ſit, quia affectant non percipere, ſive quia aliunde impediantur, revera clandeſtinum eſt Matrimonium; ergo a fortiori, ſi deſit in Parocho intelligentia actualis, & perceptio, nullum erit. Affectatio, ſub qua revera non percipitur, vere impedit cognitionem neceſſariam ad teſtificandum: ſicut impedit actualis ebrietas, ſtultitia, carentia linguæ vernaculæ, qua profertur conſenſus: ſicut impedit, ſi violenter retrahatur per Sicarios, ne præſens ſit, ſi ex improviſo in ipſo actu occupetur a paraliſia; in quibus omnibus nullum eſt Matrimonium.

Affectatio Parochi non audiendi quando culpabilis.

Solùm illa affectatio poterit eſſe culpabilis, ſi Parochus abſque rationabili motivo affectet non audire; & poterit eſſe dignus pœnâ. Ceterum malitia Parochi non ſuffragatur valori contractus; ſed ſolùm ipſum conſtituit reum, & punibilem. Non ſuffragatur malitia Parochi, ſi ſuâ culpâ nolit aſſiſtere, & ideo ſe intra domum claudat; ſicut non ſuffragatur Pœnitentiæ Sacramento malitia Confeſſarii, ſi affectate non proferat verba abſolutionis, ſed ſolùm ei nocet ſubjiciens cum pœnis. Ex dictis hæc clara ſunt.

25 Præſentiam moralem talem, ſub qua Parochus, & Teſtes debeant actu audire, vel videre nutus, tenent communiter Auctores Concilio Tridentino poſteriores.

Auctores poſt Tridentinum.

Riccardus ARSDEKIN *in ſua Theolog. tripartita p. 2. tract. 4. cap. 8. §. 6. n. 6.* -- „ Sufficiunt quicunque Teſtes, modò intelligant, quid fiat, & ſufficit Parochus Viri, „ vel Fœminæ, etiam in aliena Diœceſi, & „ etiamſi nondum ſit ipſe Sacerdos, & „ etiam ſi præſens contradicat, aut vi detineatur, modò Parochus præſens cum Teſtibus intelligat, quid fiat, ſcilicet videndo, aut audiendo --

Buſenbaus *Medulla Theologiæ moralis lib. 6. tract. 6. c. 3. dub. 2. n. 9.* -- Parochus & Teſtes, ſic „ debent eſſe præſentes, ut advertere poſſint, „ quid agatur, & de eo teſtari. Et quidem „ non eſt neceſſe, ut ipſi videant Contrahentes, dummodo audiant verba contractus, „ ſi voces Contrahentium noverint --

Gaſpar Jueninus *in Commentario hiſtorico dogmatico de Sacramento Matrimonii c. 3. de præſentia Parochi, Teſtium &c. concl. 2.* -- „ Circa Teſtium qualitatem nihil prorſus eſt „ determinatum; in praxi non habetur, „ ut fit in ceteris contractibus, ratio æta„tis, aut profeſſionis: ſatis nimirum eſt, „ ut Teſtes fruantur uſu rationis, poſſintque „ de iis reſpondere quæ ſpectant partium „ conſenſum. Expedit tamen, ut fraus quælibet vitetur, ut Parochus notos ſibi Teſtes „ vocet ad Matrimonium --

Matthæus Renzi *in ſua Encyclopedia univerſa Theologiæ moralis de Matrimonio cap. de præſentia Parochi* ait -- Requiritur præſentia „ non tantùm corporalis, & phyſica, ſed „ etiam moralis, & humana, ut ſcilicet Parochus, & Teſtes uſum rationis habeant, „ & intelligant conſenſum utriuſque Conjugis. Probatur *ex l. coram Titio ff. de verborum ſignif.* ubi dicitur *coram Titio aliquid* „ *facere juſſus, non videtur eo præſente feciſſe, niſi is intelligat*. Et ratio eſt, quia „ Tridentinum idcirco requirit horum præſentiam, ut hi de Matrimonio contracto „ teſtificari poſſint; ergo debent hi conſenſum Contrahentium intelligere &c. --

Natalis ab Alexandro *in ſua Theologia morali dogmatica lib. 2. de Sacramento Matrimonii, Regula decima* -- Præſentiam enim „ duntaxat non aliud miniſterium Parochi „ Concilium Tridentinum exigit, ne Matrimonium clandeſtinum, & irritum ſit, præſentiam, inquam, illius, tamquam Teſtis „ præcipui, & authoritatem habentis, &c. „ *Regula* 18. quod verò ad Teſtium qualitatem attinet, non ſunt ad ſeveram legum „ normam exigendi, ſed ſufficiunt quicumque rationis compotes, quamvis impuberes, conſanguinei, domeſtici, fœminæ, „ aut infames, quia moraliter præſentes eſſe „ poſſunt, & de re geſta teſtimonium ferre, „ quales enim Teſtes eſſe debeant, Concilium Tridentinum non præſcribit. Curandum tamen eſt, Parocho, ut noti ſint, ac „ probi --

Franciſcus Bonæſpei *Tom. 6. de Sacram. diſp. 6. de Matrimonio dub. 5. reſol. 4.* -- Dico „ 4. præſentia Parochi, & Teſtium non debet eſſe talis, ſub qua per ſe Contrahentium conſenſus percipiant, ſed ſufficit quod „ per Interpretem. Virtualis tamen ad illos „ conſenſus attentio non ſufficit; quia ſub „ illa eſſe poſſunt ad alia omnino diſtracti. „ Ac actualis requiritur; hæcque ſufficit, „ licèt inviti aſſiſtant. Prob. 2. pars. Quia alioquin Parochus, & Teſtes certò teſtari non „ poſſunt contra volentes tranſire ad ſecundas nuptias, eſſe initum Matrimonium, „ defectu advertentiæ actualis ad conſenſus; „ unde revera non eſſent Teſtes. Reſp. quod „ ſi hi vere advertant contrahi Matrimonium, nihil obſtare, quia advertentia illa „ ad teſtandum de Matrimonio contracto, „ ac ſi ipſi ex propoſito eſſent præſentes --

Joannes Præpoſitus Atrebatis *in 3. part. D. Thomæ Sect. 4. de Matrim. dub. 15.* -- Requiri phyſicam, & moralem præſentiam, „ ideſt ut Paſtor, vel alius ſit præſens corpore, & anima, ſeu humano modo, ac „ advertens, quid agatur, patet ex Tridentino requirente præſentiam Parochi, ut „ poſſit Eccleſiæ conſtare de Matrimonio „ initu, ſi fortè Partes ad alias nuptias vellent convolare; non poteſt autem conſtare, ſi Parochus non advertat quid agatur. „ *Part.* 2. Non valere ſi Parochus ita diſtrahatur, & animum ad alia applicet, ut „ nullo modo noſcat, quid fiat, immo ſi advertat quidem ſigna conſenſus maritalis „ expreſſiva adhiberi, ut talia, ſeu ut expreſſiva conſenſus matrimonialis; nam præſentia humana requiritur, ut notet contractum, & de eo poſſit teſtari; quod nullo modo eo caſu præſtare poſſet. Addi, „ quod non ſufficiat, ut poſtmodum per

„ quemdam diſcurſum , & mentis reflexio-
„ nem ſuper eo quod vidit fieri , notet par-
„ tes per hujuſmodi ſigna voluiſſe contra-
„ ctum matrimonialem celebrare , & ea ſigna
„ fuiſſe conſenſus maritalis expreſſiva , ut il-
„ lud notet dum initur contractus —

Adamus Tannerus *Theol. Scholaſt. diſp.* 8. *de Matrim. qu.* 3. *diſp.* 6. *n.* 6. — Parochus , „ & Teſtes debere eſſe præſentes non ſolùm „ phyſice , ſed etiam moraliter ; prudentes , „ & ſcientes , quid agatur &c. —

Petrus Ledeſma *de Conſenſu occulto facto cap.* 6. *Theol. moralis* — Præſentia verò „ moralis ultra phyſicam addit advertentiam, „ & præſupponit uſum rationis , ut poſſit „ reddere teſtimonium &c. —

Stephanus Beunii Moſonenſis *Tract.* 6. *de Imped. Matr. quæſt.* 4. — Moralis animi „ præſentia eſt in eo , quod qui moraliter eſt „ præſens ſic rebus interſit , quæ geruntur , „ ut poſſit eſſe Teſtis oculatus , qualis eſt „ habendus , qui ita rem actam audit , & „ intelligit , ut eam juramento factam eſſe „ affirmare valeat . Prima Aſſ. Tam Parochus , quàm Teſtes ita præſentes debent „ eſſe Matrimonio , ut ſciant illud vere „ fieri ; quod idem eſt re , non ſufficere , il- „ los corpore eſſe præſentes —

Hæc dicta ſufficiant quantùm ad duo poſteriora puncta propoſita *num.* 4. Supereſt modò alia duo priora reſolvere ; ideo ſit .

DISSERTATIO THEOLOGICA II.

AN PAROCHUS TENEATUR PROHIBERE , ET QUANTUM IN SE EST POSITIVE RESISTERE CLANDESTINIS MATRIMONIIS .

Titulus quæſtionis mihi propoſitæ , ut in ſuperiori Diſſertatione dictum eſt ſub *num.* 3. , & 5. , de utroque genere clandeſtini loquitur , ſive de illo , quod validum eſt , ſed abſque debita ſolemnitate celebratum , ſive de illo , quod nullum eſt , quia deficit præſentia debita Parochi , & Teſtium . Ad cujus claram reſolutionem duo ſunt præmittenda certa apud omnes .

ALIQUA PRÆMITTUNTUR NOTANDA .

Matrimonia clandeſtina ſemper prohibita etiam ante Tridentinum .

26 Primum . Matrimonia clandeſtina licèt ante Concilium Tridentinum irrita non forent , ſemper tamen fuerunt graviter , & ſevere prohibita .

Hoc ipſum Concilium docet *Seſſ.* 24. *cap.* 1. *de Reformatione Matrimonii* — Tametſi „ dubitandum non eſt , clandeſtina Matrimo- „ nia libere Contrahentium conſenſu facta , „ rata , & vera eſſe Matrimonia , quandiu „ Eccleſia ea irrita non facit &c. Nihilominus Sancta Dei Eccleſia ex juſtiſſimis cau- „ ſis illa ſemper deteſtata eſt , atque prohi- „ buit — Concil. Lateranenſe IV. *Can.* 51. habet — Unde Prædeceſſorum Noſtrorum „ inhærendo veſtigiis clandeſtina Conjugia „ penitus inhibemus ; prohibentes etiam , ne „ quis Sacerdos talibus intereſſe præſumat — Concilium Foroliviense *Can.* 8. — Ut nemini „ liceat furtim , raptimque nuptias contra- „ here — Concilium Vernenſe *Can.* 16. — „ Ut omnes homines publicas nuptias fa- „ ciant , tam nobiles , quàm ignobiles — Concilium Arelatenſe *cap.* 6. — Nec ſine pu- „ blicis nuptiis quidam nubere , vel Uxorem „ ducere præſumat — 30. *quæſt.* 5. *Can. Aliter*, *Can. Noſtrates* , *Can. Nullus* , & alibi .

Tertullianus *lib. de pudicitia cap.* 4. — „ Penes nos occultæ quoque conjunctio- „ nes , ideſt non priùs apud Eccleſiam profeſſæ , juxta Mœchiam , & fornicationem judicari periclitantur — Ambroſius *ep.* 19. *ad Vigilium Epiſcopum* ait — Conjugium vela- „ mine Sacerdotali , & benedictione ſancti- „ ficari oportet — Ignatius *ad Polycarpum* — „ Decet verò , ut & ducentes Uxores , „ & nubentes , cum Epiſcopi arbitrio co- „ njungantur , ut nuptiæ juxta præceptum „ Domini , non autem ob concupiſcentiam , „ coiiſſe videantur — Similia alii Patres .

S. Thomas 4. *ſent. diſt.* 28. *qu.* 1. *art.* 3. *ad* 3. — Prohibentur autem clandeſtina Ma- „ trimonia , propter pericula , quæ inde „ evenire ſolent , quia frequenter in talibus „ eſt aliqua fraus , ex altera parte frequenter „ etiam ad alia Conjugia tranſeunt , dum „ pœnitent de iſtis , quæ ſubitò facta ſunt , „ & multa alia mala inde accidunt , & ſpe- „ ciem turpitudinis præter hoc habent &c. —

Matrimonia clandeſtina lethaliter peccaminoſa .

27 Secundum . Abſque legitima cauſa celebratio Matrimonii clandeſtini eſt lethaliter peccaminoſa .

Hæc propoſitio eſt ita communis apud Doctores , quod nullum viderim citari in oppoſitum . Si loquamur de clandeſtino proprie dicto , ideſt de eo , quod caret ſolemnitate eſſentiali , præſentiâ ſcilicet Parochi , ac Teſtium , non eſt dubitationi locus ; nam nullitati exponere Sacramentum , graviſſimum peccatum eſt : fit enim notabiliſſima injuria rei ſacratiſſimæ . Si loquamur de clandeſtino impropria dicto , ideſt de eo , quod caret ſolemnitate accidentali , ſcilicet Proclamationibus , Parochi interrogatione in actuali contractu , & prolatione verborum juxta præſcriptum Sacroſancti Concilii Tridentini , pariter eſt certum , loquendo de omiſſione totius complexi . Apud aliquos omiſſio unius tantùm publicationis , ſeu denunciationis non eſt lethalis ; apud alios omiſſio interrogationis explorativæ voluntatis Sponſorum , vel prolationis verborum non eſt gravis culpa —

Docet hanc veritatem S. Th. 4. *ſent. diſt* 28. *quæſt.* 1. *art.* 3. *in corp.* — Dicendum „ quod ſicut in aliis Sacramentis , quædam „ ſunt de eſſentia Sacramenti , quibus omiſſis „ non eſt Sacramentum , quædam autem ad „ ſolemnitatem Sacramenti pertinent , quibus „ omiſſis verum perficitur Sacramentum , „ quamvis peccet , qui omittit : ita etiam „ conſenſus expreſſus per verba de præſenti „ inter Perſonas legitimas ad contrahendum

„ Matri-

„ Matrimonium, facit; quia hæc dno ſunt „ de eſſentis Sacramenti, alia autem omnia „ ſunt de ſolemnitate Saeramenti, qnia ad „ hoc adhibentur, nr Matrimonium conve„ nientiùs fiat, unde ſi omittantur, verum „ Matrimonium eſt, quamvis peceeut ſic „ Contrahentes, niſi per aliquam legitimam „ cauſam excuſentur --

Pulcher, & ſolidus diſcurſus. Certum eſt, folùm legitimam cauſam excuſare a culpa lethali violationem legis Eeclefiaſticæ graviſſimæ ob fines graviſſimos editæ: ſed abſque dubio lex Eccleſiaſtiea prohibens hujuſmodi nuptias fie elandeſtinas eſt graviſſima, ut pater ex verbia Lateranenſis, & Tridentini Concilii, & eſt laza ob fines graviſſimos, qui ſecundùm ſe numquam evacoantur, & in generali ſemper perſiſtunt; intendit enim Eccleſia adulterinas nuptias evitare; ergo. Tridentinum ait -- Cui malo, eum ab Eccle„ ſia, quæ de occultis non judicat, ſucurri „ non poſſit, niſi efficaeiua aliquod reme„ dinm adhibeatur: idcireo Saeri Lateranen„ ſis Concilii ſub Innocentio III. celebrati „ veſtigiis inhærendo, præcipit, ut impo„ ſterum antequam Matrimoninm contraha„ tur, ter a proprio Contrahentium Paro„ ehn tribus continuis feſtivis diebus in Ec„ elefia inter Miſſarum ſolemnia publice de„ nuncietur, inter quos Matrimonium ſit „ contrahendum &c. -- Adeo ſolicitum eſt de hoe puncto, quod præcipit præmittendas ante conſummationem Matrimonii denunciationes, caſu quo non potuerint præmitti ante celebrationem, propter graviſſimum impedimentum; & præcipit quod, interveniente cauſa juſta, debeat peti ab Epiſcopo diſpenſatio.

Lex prohibens Matrimonia clandeſtina eſt graviſſima.

Eccleſia ſubjicit gravibus pœnis clandeſtine Contrahentes. Hine Tridentinum *eadem Seſs. 24. de Reformat. Matrim.* habet -- Inſu„ per Parochum, vel alium Saeerdotem, qui „ cum minori Teſtium numero, & Teſtes, „ qui ſine Paroeho, vel Sacerdote, hujuſ„ modi contractui interſuerint, nec non „ ipſos Contrahentea, graviter arbitrio Or„ dinarii puniri præcipit -- Lateranenſe ſuperiùs citatum ait -- Sed & iis, qui taliter „ eopulari præſcripſerint, etiam in gradu „ conceſſo, condigna pœnitentia injunga„ tur -- His poſitis

Clandeſtine Contrahentes ſubjiciuntur gravibus pœnis.

RESOLVITUR DUBIUM.

DICENDUM. Quoties non adeſt graviſſima cauſa, tenetur Parochus poſitive reſiſtere clandeſtinis Matrimoniis. Hæc Concluſio eſt certiſſima.

28 PROB. I. Ad Miniſtrum ſpecialiter deputatum pertinet, quantum eſt in ſe, præcavere irreverentiam Sacramentorum: ſed Parochus eſt Miniſter ſpecialiter deputatus Saeramento Matrimonii, Miniſter inquam non collativus, ſed auctoritativus; ergo ad ipſum pertinet, quantùm eſt ex ſe, impedire irreverentiam hujus Sacramenti. Sed quotieſcumque celebratur Matrimonium clandeſtinum rigoroſum ſemper intervenit peccatum mortale, niſi valde ſumma ignorantia Contrahentium excuſet: ſemper etiam intervenit lethale peccatum quoties celebratur elandeſtinum minus rigoroſum, niſi adſit gravis cauſa excuſans a ſolemnitate accidentali; ergo, quantum eſt ex ſe, tenetur Parochus reſiſtere.

Parochus debitum Sacramentorum honorem debet procurare.

Parochus Matrimoniis præſidet nomine Eccleſiæ, adeoque debet partes Eccleſiæ ſacere: porro Eccleſia reſiſtit hujuſmodi Matrimoniis; ac proinde tenetur Parochus reſiſtere. Quantum eſt de ſe, Parochus procurare debet, ne oves, quorum eſt Paſtor, noxiis paſcuis veſcantur: hine omnes Doctores concedunt, quod teneatur Parochus facere quod eſt in ſe, ne Conjuges contrahant in peccato mortali, ſed præmittant conſcientiæ emundationem, media Confeſſione, vel ad minus contritione: ſed celebratio Matrimonii clandeſtina, eſt cibus noxius; ergo quantum eſt ex ſe, debet hunc cibum ſubtrahere. Et quoad hoc eſt eadem ratio, quæ currit in omnibus Sacramentis, quibus debitum honorem tenetur procurare, & præcipue eum, ex cujus ſubtractione gravis injuria divinis myſteriis irrogatur. Parochi ſunt, quibus particulariter dictum eſt: *nolite ſanctum dare canibus*. Parochi ſunt, quibus dicitur, Ezechielis 3. 17. *Fili hominis, dedi te ſpeculatorem domui Iſrael: & audies de ore meo verbum, & annunciabis eis ex me. Si dicente me ad impium: Morte morieris: non annunciaveris ei, neque loquutus fueris, ut avertatur a via ſua impia, & vivat: ipſe impius in iniquitate tua morietur, ſanguinem autem ejus de manu tua requiram. Si autem tu annunciaveris impio, & ille non fuerit converſus ab impietate ſua, & a via ſua impia: ipſe quidem in iniquitate ſua morietur, tu autem animam tuam liberaſti.* Superintendes, ad caulam Domini conſtitutus eſt Parochus: adeoque ei invigilare oportet, ne lupus rapiat; rapit autem quoties cum peccato Sacramenta exercentur.

29 PROB. II. Prohibet Lateranenſe citatum: *Ne quis Sacerdos talibus intereſſe præſumat*; & gravi pœnæ ſubjicit non recedentem -- Sane ſi Parochialis Sacerdos tales „ conjunctiones prohibere contempſerit, aut „ quilibet etiam Regularis, qui eis præſum„ pſerit intereſſe, per triennium ab officio „ ſuſpendatur, graviùs puniendus, ſi culpæ „ gravitas poſtulaverit -- Prohibet item Concilium Tridentinum, & infligi pœnas mandat non obedientibus; onus ergo habet Parochus impediendi.

Lateranenſe, & Tridentinum ſollicitant Parochũ, ne fiant Matrimonia clandeſtine.

Præcipit Lateranenſe, ut præmiſſis Declamationibus, & ſi nullus impedimentum denuntiet, & diligentiam præmittat, an aliquod ſubſiſtat: *Et ipſi Presbyteri nihilominus inveſtigent, utrum aliquod impedimentum obſiſtat*. Præcipit Tridentinum ſi urgeat grave periculum, quo poſſit malitioſe impediri Matrimonium, ſi omnes præmittantur Denunciationes, ut ante conſummationem Denunciationes in Eccleſia fiant, ut ſi aliqua ſubſunt impedimenta faciliùs detegantur; ſollicitat ergo Eccleſia Parochum, ut recte celebrentur Matrimonia, ut clandeſtina non fiant.

Præcipit Tridentinum -- Habeat Paro„ chus

„ chus Librum , in quo Conjugum , & Teſtium nomina , diemque , & locum contracti Matrimonii deſcribat ; quem diligenter apud ſe cuſtodiat — ob illud finale motivum , quod ſi contigerit , unum Conjugem reclamare de nullitate , probari poſſit , legitime contraxiſſe . Hoc porrò onus quod eſt ſub peccato lethali , ut Doctores omnes docent , non injungeret Eccleſia , niſi vellet , quod Parochus clandeſtina impediat Matrimonia .

Tridentinum *cap.* 7. , ubi de Vagorum Matrimoniis agit -- Parochis autem præcipit , „ ne illorum Matrimoniis interſint , niſi priùs „ diligentem inquiſitionem fecerint , & re ad „ Ordinarium delata , ab eo licentiam id faciendi obtinuerint -- Quare ſpecialis hæc diligentia ? Ob periculum palliandi Polygamiam . Atqui in quolibet caſu clandeſtini Matrimonii ſuum eſt periculum Polygamiæ , ut advertit idem Concilium *cap.* 1. , vel nullitatis Sacramenti ; ergo & diligentia exigitur in Parocho ad hoc evitandum .

Docet Cathechiſmus Romanus Concilii Tridentini , pertinere ad Parochum Populum inſtruere circa naturam Matrimonii , & fines , ob quos aſſumi oportet , non ex libidinis affectu , quo quis Contrahens peccat . Porro eſt certum argumentum impudici affectus , velle clandeſtinè contrahere , ubi rationabilis cauſa excuſans non miſcetur ; ergo Parochi munus , & obligatio eſt iſtis contractibus reſiſtere , quantùm in ſe eſt ; ac proinde ad eos impediendos debet adhibere omnia media ſibi poſſibilia pro qualitate loci , & temporis , & ſibi convenientia .

30 Ex quibus legitime infertur , in caſibus inopinatis , in quibus deficiunt alia media prohibendi , & reſiſtendi , poſſe tentare fugam , claudere oculos , obturare aures , dummodo graviter non urgeat cauſa excuſans . Quid minùs facere poteſt , ut peccatum lethale in proximo ſuo fieri non ſinat , quàm fugam tentare , quàm oculos claudere , quàm aures obturare ? Si animam ſuam bonus Paſtor tenetur quandoque ponere pro ovibus ſuis , ut eos ſalvet , quomodo non tenebitur hæc minima facere , ut graviſſimum crimen æternis damnans cruciatibus impediat ? Quid minus facere poteſt Cuſtos , cui demandata ſunt cœleſtium theſaurorum Sacramenta , ne polluantur ? Tenetur hæc facere , & aliquod etiam majus incommodum ſubire , ſi opus ſit , ut divina Myſteria ſanctè tractentur . Cuſtos terrenæ ſuppellectilis tenetur furi advenanti obviam ire , fores claudere , denegare claves ; & Cuſtos ſupernorum Sacramentorum , ne dilapidentur per injurioſam contaminationem , non tenebitur ad tam modica , & facilia media ? modicum lumen Fidei in nobis eſt , ſi hæc credimus , & nos ipſos fallimus .

Poteſt Parochus tentare fugam , ne fiant Matrimonia clandeſtina .

31 Nec quis ſe decipiat permiſſionis colore , hoc eſt , Parochum ſolùm permiſſive ſe habere .

Non eſt hæc ſimplex permiſſio , ſed poſitiva cooperatio . Locum habet excuſationis permiſſio , ubi graviſſima aliunde urget cauſa , & gravioris , vel ſaltem æqualis mali periculum eſt . Parochus Paſtor , & Cuſtos eſt , Miniſter eſt Chriſti , & Eccleſiæ ; cui proinde incumbit Eccleſiæ bonum procurare , & Chriſti honorem . Si a Parocho quis ſuffurari attentet indigne abſolutionem , permittere nequit Parochus , denegare debet , exire a Confeſſionali , ubi monita non profecerint . Si Peccator etiam occultus in occulto indigne petat Euchariſtiam , permittere non poteſt Parochus ob Sacramenti venerationem , denegare debet , recedere ab Altari , Sacrarium claudere . Sua non deeſt ſanctitas Matrimonio , & quidem magna ; ſua & ideo debetur ei poſitiva reverentia .

Parochus nequit ſervare clandeſtinitatem .

32 Nec quis iterum proclamet , libertatem hinc violari matrimonialem unicuique ab Eccleſia , & a Deo conceſſam .

Libertas non violatur ; ſed tollitur iniquitas . Libertatem concedit Eccleſia ; ſed juſte exerceri mandat . Libertas contra Dominum , & ſanctos ejus , a Deo non eſt . Non officitur libertati ; ſed obſiſtitur pravitati . Nubere quiſque poteſt ; illicite nemo debet . Illicitis reſiſtit Eccleſia nuptiis , has prohibet , & ut impediantur , ſuis committit curam Miniſtris .

Libertas Matrimonii in quo ſit .

DISSERTATIO THEOLOGICA III.

AN SIT VALIDUM , AUT POTIUS CLANDESTINUM , MATRIMONIUM EORUM , QUI MUTATIS NOMINIBUS , ET VESTIBUS , ADSTANTIBUS DUOBUS PEREGRINIS TESTIBUS , CONTRAXERUNT CORAM PAROCHO DEPONENTE IN EXAMINIBUS CONTRADICTORIA .

CASUS PECULIARIS EXPONITUR .

33 CArolus Franciſcus nobilis , & Epiphania plebeja per multos annos carnale habuerunt commercium . Hi , ut dicebatur , habita priùs Denunciationum diſpenſatione , nocte media in Oratorio Sanctiſſimi Sacramenti in Terra S. Conſtantii Diœceſis Fanenſis adfuerunt die 16. Januarii 1601. coram Parocho Fulſone , & duobus Teſtibus , Buſſans ſcilicet , & Marazzano , ut Matrimonio conjungerentur . Ne verò ulla prorſus Contrahentium haberetur a Teſtibus cognitio , vocati fuerunt ab eodem Parocho pro Teſtibus datâ operâ præfati homines , qui per Orbem vagabantur , & Carolus Franciſcus comparuit habitu plebejo indutus , finxitque ſibi nomen Titii , Epiphania quoque mutata veſte apparuit , & fictum nomen aſſumpſit Bertæ . His ita diſpoſitis , ut dicebatur , petiit Parochus a Titio , an vellet Bertam in ſui Uxorem , qui reſpondit , utique volo : deinde petiit eodem modo a Berta , an vellet Titium in ſuum Virum , quæ pariter reſpondit , etiam volo ; ſicque eos Matrimonio conjunxit ſervato Eccleſiæ ritu .

Caſus particularis Fanenſis .

34 Ma-

34 Matrimonium itaque defendebat Epiphania. Adducebat ipſa inter alias probationes annotationem Parochi in calce licentiæ diſpenſationis Denunciationum obtentæ ab Eminentiſs. Fanen. Epiſcopo, his verbis expreſſam. *A dì 28. Genaro 1691. S. Coſtanzo. Carlo Franceſco, ed Epiſania furono congiunti in Matrimonio da me infraſcritto nella Chieſa dell' Oratorio di queſta Terra, detto il Sacramento, preſenti Giuſeppe Boſſana, e Gio. Antonio Marazzani teſtimonj &c. Io D. Antonio Pulzoni Economo, mano propria.* Promebat etiam atteſtationem ejuſdem Parochi factam in judiciali Conſtituto, quo ipſe factum exponebat, & fatebatur, contractum fuiſſe Matrimonium coram ipſo, & duobus Teſtibus die 16. Januarii 1691.; præterea ejuſdem adnotationem in libro, cui titulus *Circulus Aureus*, diei ſcilicet, & Teſtium; rurſus publicam vocem, & famam, notorietatem, & divulgationem hujus Matrimonii per Terram S. Conſtantii.

Motiva unius Partis.

35 Ex adverſo Matrimonium acriter impugnabat Carolus Franciſcus. Referebat & ipſe pariter Parochi atteſtationem, qui pluries contrarium teſtatus eſt. Inter alias ipſi favebat jurata atteſtatio ab ipſo Parocho facta die 10. Decembris 1694. his verbis. *Mai in detto tempo, ne in Chieſa, ne altrove, ne quì in S. Coſtanzo, ne fuori, mi ſono trovato, ne ho aſſiſtito al Matrimonio, che ſi ſuppone tra il Sig. Carlo Franceſco, ed Epiſania, che di ciò ne meno ho informazione alcuna, ne mai me n' è ſtato parlato.* Quam atteſtationem confirmavit Eminentiſs. Epiſcopus in Folio Sacræ Congregationi tranſmiſſo die 6. Jun. 1695., ibi. *Per il tempo che lui è ſtato Vicecurato ha congiunto in Matrimonio molte Perſone, ma non ha mai congiunto il Sig. Carlo Franceſco, ed Epiſania ſudetta.* Confirmavit inſuper Eminentiſs. Legatus in alio Folio dictæ Sacræ Congregationi tranſmiſſo die 30. Jun. 1695., ibi. *D. Antonio Pulzoni aſſeriſce, non avere ſaputo coſa alcuna di detto Matrimonio, e molto meno eſſere ſtato a quello preſente, anzi aver fatta una fede giurata in contrario, ed averlo ſolamente ſentito dire da detta Epiſania.*

Motiva alterius Partis.

36 Pluriès ad diverſa Tribunalia hinc inde cucurrerunt Litigantes, donec cauſæ cognitio remiſſa fuit Sacræ Congregationi. In hac, referente Eminentiſs. D. Card. Acciajolo, propoſitum fuit dubium die 14. Martii 1697. *An conſtaret de Matrimonio*; & reſolutum fuit *affirmative*. Nova etiam fuit conceſſa audientia, & iterum, atque iterum propoſita cauſa cum dubio, *An eſſet ſtandum, vel recedendum a deciſis*; at nihil inde fuit deciſum. Tandem verò obtentum fuit reſcriptum: *Coadjuventur probationes, ac ſcribant pro veritate Theologus, & Canoniſta.* Hinc novum examen inſtitutum eſt, & novis acceptis notitiis, probationes coadjuvatæ ſunt. Canoniſta, qui pro veritate ſcriberet, delectus fuit egregius in Urbe Advocatus Dominicus Urſaya; ſed pro Theologo egomet fui deputatus. Huic igitur honori, & præcepto, ut parerem, pro veritate, ſequens conſcripſi Theologicum Reſponſum.

A

REPROBATUR EXISTENTIA SUPPOSITI MATRIMONII.

37 SI ex regula D. Thomæ periculoſe determinatur omnis quæſtio, in qua de peccato agitur, unde diligens cautio adhibenda eſt, multò magis urget in ſolutione Cauſæ prætenſi Matrimonii inter Carolum Franciſcum, & Epiphaniam: cum, & periculum immineat exponendi amborum conſcientias pluribus, & gravioribus peccatis, & irrogandi injuriam Sacramento, & violandi jura Sacroſancti Concilii Tridentini; ac proinde non niſi ſerio ſtudio eam diſcutere fas eſt, B & implorata Divini Numinis ope, a quo omne lumen, quod mihi præſtò eſſe exopto, ne erroneum proferam judicium. Sub cujus Duce pro clariori elucidatione in duas partes quæſtionem partiri opportunum duxi; in eam videlicet, quæ dicitur Facti, & in eam, quæ Juris. In prima quæremus de veritate exiſtentiæ hujuſmodi contractus, prout aſſeritur ab Epiphania. In ſecunda, an, admiſsâ exiſtentiâ, ſub illis circumſtantiis celebratus ſubſiſtat, & retinendus ſit. In expenſione utriuſque, brevitati mihi repetitò injunctæ conſulam, pluribus reciſis, momenta quæ- C dam ſolùm percurrendo, & inhærendo juratis depoſitionibus in legitimo Summario Proceſſus ipſius Epiphaniæ, & Antonii Pulzoni Parochi.

Ubi de peccato agitur, diligens cautio adhibenda.

38 Veniendo ad primum, mihi certum videtur, non extitiſſe prætenſum Matrimonium inter præcitatos, ſed eſſe ſuppoſititium. Moveor plano diſcurſu ſequenti.

Nequit affirmari veritas alicujus facti, quod principiis contradictoriis innititur: porro exiſtentia prætenſi Matrimonii plena eſt contradictoriis, a Patronis illud defendentibus, evulgatis; igitur non eſt ſubſiſtens. Declaro aſſumptum. Cauſæ, a quibus pendet D exiſtentia contractus matrimonialis, ſunt, debita licentia, Parochi aſſiſtentia, Teſtium præſentia, locus, & tempus; in ſingulis autem horum contradictio reperitur. Quantùm ad licentiam contrahendi abſque Proclamationibus: Pulzonus teſtatur habitam ab Epiſcopo Fanenſi; Epiphania verò a Sancta Sede Apoſtolica emanatam conſtanter fatetur. Ille aſſerit figuratum in ea caſum ſub fictitiis nominibus Titii, & Bertæ; iſta ſub vocabulis Bertæ, & Baldi, de utroque adjiciens: *che detta licenza da Roma non conteneva gli noſtri nomi, ma gli nomi di Berta, e Baldo, che ſempre me ne ſono ricordata.* Quantùm ad E locum: Pulzonus judicialiter faſſus eſt, ſe ab Epiphania audiviſſe, hoc Matrimonium celebratum fuiſſe, modò Laureti, modò in S. Conſtantio: *una volta diceva eſſer ſtato celebrato in Loreto, ed altre volte in S. Coſtanzo.* Quantùm ad tempus: Epiphania firmiter aſſeruit, fuiſſe celebratum die 20. Januarii 1691.; Pulzonus alicubi poſuit die 16., alicubi die 20., alicubi die 28.; quæ eſt maxima contradictio, & quidem in ſubſtantialibus, inde enim pendet tota veritas de præſentia prætenſorum Peregrinorum, tamquam Teſtium. Quantùm ad Perſonam Parochi aſſiſtentis per

Prætenſum Matrimonii eſt plenum contradictoriis.

per verba ipſius Epiphaniæ relata a Pulzono, ac Teſtibus in juratis depoſitionibus, aſſeritur modò Pulzonus ipſe, modò Lelius Paſcucci, modò Archipresbyter Balducci: *che erano ſtati ſpoſati, o da me, o da D. Lelio Paſcucci, o dall' Arciprete morto Balducci*. Quibus palpabilibus contrarietatibos ſtantibus, omnis prudens affirmare cogitur, erroneam fore prætenſi Matrimonii exiſtentiam. Hanc regulam ſequentes Eruditi, minoribus ducti contradictionibus, expunxerunt ex calculo veritatis pleraque facta evulgata vel ab Hæreticis, vel a ſciolis Authoribus, & inter fabulas connumeraverunt, ut pluribus exemplis oſtendere facile eſſet, niſi vetaret demandata mihi brevitas.

Plura facta propter contradictoria a veritate expuncta.

39 Sed illud in præſenti vehementiſſimum falſitatis, & impoſturæ argumentum eſt, quod Principales ſtantes pro parte affirmativa, nulla ſunt fide digni.

Principales pro parte affirmativa non ſunt fide digni.

Si de Fœmina loquimur, quæ ſe Conjugem declamat, vilis eſt propter Natalia, filia enim eſt vulgò *di Sbirro*; vilior propter nuptias, Cauponario namque olim nupſit, & Marito defuncto, cauponariam ipſa officinam adminiſtravit; viliſſima propter mores, ſi fides danda eſt Teſtibus Viri, dum zelotypiæ igne ſuccenſa movit litem adversùs Amaſium deſertorem: nemo autem ignorat, quales machinas ſtruere ſoleat impurus, & diuturnus amor illuſus. Prætermiſſis, quæ ad infirmandam fidem prætenſæ Uxoris adnotant Scribentes pro Viro, illud urget, quod eſt Pars litigans, & in cauſa propria quantùm ſibi favorabili, tantùm nobilii Familiæ odioſa.

Si de Pulzono agimus, prout juratæ deponunt teſtimonia, ſemper cerebro levis eſt creditus, & tandem fatuus cubiculo clauſus, ab Epiſcopo a Confeſſionibus audiendis ſuſpenſus; ſatis ignarus circa ſubſtantialia Viceparochialis muneris ſibi delegati, vel indobie ignorantiam malitioſe affectans, cum ſub ſigillo Confeſſionis exceperit contractum Connubii in facie Eccleſiæ celebratum; infidelis Chriſti Miniſter, qui lethaliter delinquens neglexit nomina Conjugatorum in libro Paroehiali tranſcribere, qui notatum die 20. Januarii artificioſe mutavit in 28.; non ſemel juridice perjurus, nam in legitimo examine a Judice interrogatus, rotundis verbis negavit, individuo huic Matrimonio adjutiſſe: *D. Antonio Pulzoni aſſeriſce non avere ſaputo coſa alcuna di detto Matrimonio, e molto meno eſſervi ſtato preſente, anzi aver fatta una fede giurata in contrario*. Nec ullum apparet fundamentum ſentiendi, quod poſterioribus depoſitionibus verum protulerit. Æque enim potuit primis vicibus mentiri ob timorem Viri, ut ipſe ait, ac ſecundis, ob amorem Fœminæ, cum qua non laudabilem habuit conſuetudinem, prout ex actis conſtat; aliunde autem magis dementat amor mulieris, quàm timor viri. Accedit non irrationabilis ſuſpicio, quod mulier zelotypa, cujus ira non eſt major, teſte Spiritu Sancto, comminata ſit, ſe ejus turpia producturam, niſi ſtaret contra virum; e contra verò ex toto proceſſu nec verbum quidem habetur, ex quo colligi poſſit, vel leviter Virum, aut ejus Fratres, timorem incuſſiſſe Pulzono, ne prodederet ſecretum Conjugium. Perjurii gravamen non minuit addita excuſatio prætenſæ ignorantiæ ſigilli Sacramentalis, ſed crimen auget. Ab eodem Concilio Tridentino, ex quo didicit, non eſſe celebrandum Matrimonium abſque Proclamationibus, didicit etiam, celebratum, eſſe adnotandum in Libro, ad publicam fidem, & ipſemet confeſſus eſt cetera matrimonia notaſſe; ac proinde aperte ſciebat, ſub ſigillo Sacramentali nequaquam cadere poſſe. Adhuc palpabiliùs convincitur emendicata excuſatio. Tantum luminis habuit, ut crediderit coofulendum eſſe Epiſcopum, an ſub fictitiis nominibus liceret contrahere Matrimonium iſtud: hoc ipſum lumen ipſi dictabat conſulendum eſſe eumdem Epiſcopum, vel Theologos, an, neceſſitate urgente, poſſet illud prodere; motivum illud magni ſecreti ad utrumque dubium poſtulandum extimulabat. Sed quid ultra egemus Teſtibus pro evincenda affectata excuſatione? Ex Proceſſus Summario abunde conſtat, extraſacramentalem habuiſſe notitiam, & de eo extraſacramentaliter non ſemel fuiſſe locutum.

40 Veritati omnia cooperantur in bonum. Adminicula ipſa, quibus Pars ſe ſuſtentat, Aſſertioni noſtræ robur maximum conferunt.

Fama prætenſi Matrimonii inanis, & vacua.

Primum eſt illud quod adſtruitur a divulgatione famæ aſſerti Matrimonii apud Oppidanos S. Conſtantii. Verùm fama hæc inanis eſt, & vacua. Primò de hac voce nulla mentio fit per illos octo menſes, quibus pacifico jure maritali cohabitaſſe fatetur Fœminam cum Viro; ſed audiri cœpit poſt exortam diſcordiam, ut principalis Teſtis ejuſdem famæ deponit. Debuiſſet autem & intra illud tempus ſubodorari; cum Vir publice frequentaret domum Epiphaniæ, ſi ad medendas conſcientias, ac ſcandalum tollendum Matrimonium iniiſſent. Secundò plena contrarietatibus diſſeminatur in ſubſtantialibus quoad Parochum, Teſtes, & locum; ſicut conſtat ex Proceſſu. Tertiò Teſtes examinati in favorem divulgationis, nullam merentur fidem. Duo minus principales ſunt ex auditu; ac per conſequens nullius juridicæ authoritatis; omitto, quod ſunt vilis conditionis. Principalis verò Teſtis N. N. convincitur inimicus manifeſtus Viri, & apertus Patronus Uxoris, ex relatis ab Eminentiſs. Legato; Teſti porro inimico Jura non credunt. Quartò 18. Teſtes ex principalioribus Oppidanis S. Conſtantii, quorum ſex Eccleſiaſtica dignitate illuſtrantur, interpoſito jurejurando, deponunt, huic famæ numquam præſtitam fuiſſe fidem: immo falſam fuiſſe creditam, proditoriam, diſſeminatamque ad illaqueandum Virum. Quintò qualiſcumque ſit hæc fama: concedatur; ſed quantam habet auctoritatem? quantam obtinet vim? non majorem ea, qua pollet dictum unius Epiphaniæ prætenſæ Uxoris. Unice ipſa eſt authrix hujus divulgationis, unice ab ipſa ſola pendet. Ecce argumentum evidentiſſimum, cui nequit replicari. Hoc Matrimonium fuit celebratum, prout deponit Parochus, ſecretiſſime, & ſolùm præſentes fuerunt ViceParochus, Vir, Fœmina, & duo Peregrini. Vir non publicavit; quis conſtantiſſime ſemper

nega-

negavit. Peregrini non publicaverunt; quia ſtatim media nocte taciti diſceſſerunt a S. Conſtantio; immo nec publicare potuiſſent, ſi voluiſſent, cum omnino ignorarent, Virum eſſe Carolum Franciſcum, Fœminam eſſe Epiphaniam. ViceParochus ſemper obmutuit, ſemper negavit, ſcrupulo frangendi Sacramentale ſigillum, donec Romam vocatus Theologos conſuluit. Reſtat ergo ſola Epiphania, quæ evulgare potuit, & vulgavit. Ad unicam itaque Fœminam tota famæ authoritas revocatur. Et Viri ſapientes in re tam gravi uni garrulæ Mulieri fidem dabunt? Abſit.

41 Secundum adminiculum deſumitur a notatione diei, in quo fuit celebratum Matrimonium, & nomina Teſtium poſita, & recognita in Circulo aureo, quo ſe uſum fatetur in benedicendis Nuptiis dictus Pulzonus. Sed hic defecerunt ſcrutantes in ſcrutationibus ſuis. Omitto pleraſque reflexiones in actis Proceſſus contra talem deſcriptionem. Illud expendo, quod aſſignata dies in Circulo aureo contradicit diei aſſertæ ab Ipſa Epiphania. Ibi enim dies 16. Januarii notatur; hæc verò diem 20. ſemper conſtans affirmavit, quo tempore minime præſentes eſſe poterant præcitati Peregrini, cum tunc jam Romæ eſſent. Aliunde autem in hoc præferendum eſt dictum Mulieris, utpote intereſſatæ, quæ optime, & meliùs individuitatem diei, in quo tantum bonum ipſi advenit, memoriæ tradidit. Illud etiam recolo, quod dictus Pulzonus, prout ipſe libenter faſſus eſt, ex notatis in Circulo aureo tranſcripſit memoriam recenſitam, & exhibitam in Folio præhabitæ licentiæ ab Epiſcopo: & quidem hoc fecit poſt examen juridicum ex Decreto Sacræ Congregationis, tam coram Eminentiſſimo Legato, quàm coram Eminentiſſimo Epiſcopo, poſt præmiſſam diligentem inquiſitionem in Hoſpitali Sanctiſſimæ Trinitatis, per quam cognovit adventum Peregrinorum in Urbem ſub die 19. Januarii, & per conſequens incompoſſibilitatem apertam, quod celebrari potuerit Matrimonium in S. Conſtantio die 20. coram duobus tunc Romæ exiſtentibus; & tamen in hac memoria non poſuit diem 16., ſicut in libello notatum eſt, ſed diem 20. Quid hìc colligitur? Unum ex duobus: vel dictum Pulzonum ſummæ ſtupiditatis Virum tunc extitiſſe, cum ad tam evidentem, & palpabilem contradictionem non advertit: vel ſummæ malitiæ hominem, qui hujuſmodi implicantiis voluit res permiſcere; & hoc ſecundum veroſimilius apparet, cum & ipſum diem 20. iterum ea induſtria in 28. alteraverit, ut conſtat ex Actis Proceſſus.

Contradictiones dati prætenſi Matrimonii.

Verùm demus, non eſſe confictam notationem libelli aurei. Quid inde? nihil prorſus. Hæc ſunt verba præciſa: *Giuſeppe Boſſana, Gio. Antonio Marazzani di Genaro* 16. 1691. Et quid hæc ad faciendam fidem pro contractu conjugali inter Carolum Franciſcum, & Epiphaniam? Hic mentio Matrimonii, nulla: nominatio Perſonarum contrahentium, nulla: indicatio conditionis teſtimonialis, nulla. Verba ſunt omnino indifferentia; Scriptura centenis eſt caſibus applicabilis. Repugnat autem ſano judicio intellectus illatio determinata ad unum ex indifferenti omnino principio, & præcipue in rebus facti. Temere unum certum colligitur ex diſparata undequaque conjectura.

Omitto, quod non concordat nomen unius aſſerti Teſtis cum nomine poſito in Regiſtro Peregrinorum Hoſpitalis Sanctiſſimæ Trinitatis. In libello aureo habetur: *Giuſeppe Boſſana*; in Regiſtro autem: *Giuſeppe Boſnà*. Porro in iſtis terminis, unius ſyllabæ, vel literæ diverſitas mutationem facit conſiderabilem, & ſubſtantialem; ſiquidem Familiarum diſtinctio recognoſcitur, ut in *Corſi*, & *Corſini*, aliiſque innumerabilibus exemplis, notum eſt. Nec tamen faellè error tribuendus eſt lapſui calami, ſi urgens fundamentum non movet. Certe Officiales Hoſpitalis accuſandi non ſunt; ipſe verò Pulzonus ſatis commode nomen proprium potuit ſcire, qui ad cœnam domi ſuæ excepit, ut paratos haberet pro ſtatuto tempore celebrandi Matrimonii; ſed &c.

Alius ſcopulus frangendus occurrit ſequenti ponderatione incluſus. Conſtat, Peregrinos Romam perveniſſe die 19. Januarii. Cum hoc minime componitur, quod quarta hora noctis diei 16. ejuſdem menſis potuerint reperiri in S. Conſtantio; diſtat enim ab Urbe ſecundum calculum Peritorum per viam breviorem 150. milliaribus, & per Lauretanam 180. Nunc quis credet, quod duo *Birbanti*, ut depoſitio loquitur, tribus diebus iter confecerint 150. milliariorum per loca aſpera, montuoſa, & valloſa, ſub rigoribus hyemalibus? Nec Curſori celerrimo conceditur: quantò minùs duobus Peregrinis, quorum unus erat ſenex: quorum mos eſt divertere huc, illucque, ad quæritandas eleemoſynas: quorum mos eſt in Hoſpitalibus parumper immorari, ut vires reficiant: quorum mos eſt moderatum iter ſingulis diebus taxare, ut poſſint peregrinationem continuare, notum enim eſt per violentos currendi conatus etiam fortiores defatigari, ita quod nequeant eodem tenore ſucceſſivis diebus itinera proſequi: quorum mos eſt Romam pergere non impellente negotiorum gravitate, ſed devotionis causâ. Non reperimus, fuiſſe dimiſſos a S. Conſtantio ſuper equos, vel plena crumenâ, vel additis calcaribus, unde ſollicitiores fuiſſe colligamus; totum munuſculum fuit veſpertina refectio in domo ViceParochi, quam ſumpſiſſent in Hoſpitali.

Peregrini eſſe non potuerunt præſentes Matrimonio etc. ſuppoſita.

Hinc tribus diebus perfici non poſſe illud iter, etiam per breviorem viam, fatentur jurati Teſtes in hac materia digni omni fide, utpote experimentaliter omnino certi, quales ſunt Tabellariorum Socii, Muliones, eorumque Comites. Hi penitus evacuant authoritatem duorum Teſtium pro Fœmina ſtantium, qui ſolis verbalibus conjecturis utuntur, qui menſes Septembris, & Octobris referentes, maxime diſſentiunt, qui partem noctis includunt, qui nec ſemel ſpatio trium dierum illud iter compleverunt.

42 Tertium adminiculum accipitur ab aſſerta frequentia Sacramentorum Ipſius Fœminæ a tempore, quo ſupponitur celebratum

Frequentia Sacramentorum in Epiphania non ſuffragatur prætenſo Matrimonio.

Matrimonium. Sane nec ſpecies minimæ probabilitatis inde infertur. Fide digni, inter quos ViceParochus, juramento confirmant, æqualem ſemper adnotatum, tum ante, tum poſt illud tempus, uſum in acceſſu ad Sacramenta, ſeptem videlicet, vel octo vicibus in anno. Deinde ab Amaſio ſpreta, potuit hæc fingere; quæ alia eſt molita. Non permiſiſſent, inquit illa, Confeſſarii, niſi uxorata fuiſſem. Sed unde conſtat, illos permiſiſſe? unde ſciebant, ipſam eſſe uxoratam? quia ipſa dicebat. Porro Confeſſarii in his ſimplici verbo credunt, nec ulterius progrediuntur inquirere circa valorem contracti Matrimonii, niſi dubium aliquod exortum proponatur. Si veracem admittimus Fœminam ob præſumptionem ſalutaris acceſſus ad Sacramenta, cur veracem non admittimus Virum tam ſeriò negantem hujuſmodi Matrimonium? cum & pie credendum ſit, nolle æternaliter damnari, & numquam a Sacramentis accuſetur repulſus.

Concluditur abſolvendus Carolus Franciſcus.

43 His prælibatis, quæro a juſtiſſimis Judicibus; ſi ageretur de gravi delicto, dicamus, homicidio, propter quod ad triremes damnandus eſſet Vir, & itarent prædicta motiva tam urgentia pro ejus innocentia, auderent ne eum damnare? Nemo mediocriter in Jure inſtructus id affirmabit. Quantò minùs damnabilis eſt ad perpetuam ſervitutem adeo indecoris Matrimonii. Bonum ipſum commune, cui potiſſime invigilant Leges juſtitiæ, poſtulat Caroli Franciſci abſolutionem; graviter enim illud periclitaretur, ſi tantis momentis munitus adjudicaretur reus; foret namque in poteſtate cujuslibet mulierculæ honeſtos Viros perdere conſimilibus machinationibus, quæ ſunt valde faciles verſipellibus, & Lenonibus.

Fateor, Matrimonii cauſam favorabilem eſſe quoad libertatem, qua unuſquiſque eſt ſui juris, ut cui vult nubat, & quando: ſed multò magis oneroſum concedo quoad jugum; unde æquitas non dictat, quod ut fiat ſatis uni ex levi fundamento petenti, gravetur alter ex fortiſſimis motivis reluctanti.

Verbale nō reale conſtituitur prætenſum Matrimonium.

Concludenter reſolvendum mihi videtur, Matrimonium reale nullum extitiſſe; ac proinde dictum Carolum Franciſcum eſſe abſolvendum. Verbale tamen non dubitarem admittere; facile enim creditu, quod in exercitio turpis amoris, ut aſſolet, & Amaſius Sponſam ſuam quandoque vocaverit, eamque ducere in Uxorem oretenus promiſerit; hiſque decepta lenociniis, ut aliquid lucretur, tamquam Maritum evulgavit, & vexat.

EVINCITUR, MATRIMONIUM DESCRIPTIS CIRCUMSTANTIIS VESTITUM, ESSE CLANDESTINUM.

Clandeſtinitas, alia expreſſa, & altera palliata.

44 VEnio nunc ad ſecundam Partem. Quoniam tamen imaginatio in his rebus præoccupans intellectum decipit, unum eſt oculate advertendum circa clandeſtinitatem Matrimonii, videlicet duplicem eſſe, & expreſſam, & palliatam. Expreſſe Matrimonium clandeſtinum eſt, quando duo contrahunt, nullo præſente. Palliate clandeſtinum eſt, quando duo contrahunt coram Presbytero, & Teſtibus, ſed inſufficientibus; ut ſi Presbyter fingatur proprius Parochus, & non ſit; ſi Teſtes fingantur idonei, & non ſint, ut ſi artificioſe aſſumerentur cæci, & ſurdi, vel fatui, vel ebrii. Ita proportionali ratione, qua diſtinguunt Theologi uſuram, in expreſſam, qua accipitur aliquid ſupra ſortem ex mutuo, nullo titulo intercedente, & in palliatam, qua accipitur lucrum ſupra ſortem titulo aliquo, ſed ficto. Quare non eo ipſo adjudicandum eſt Matrimonium aliquod, non eſſe clandeſtinum, quia coram aliis celebratum eſt; ſed videndum, an illi ſufficientes ſint. Hoc præſuppoſito pro cautela eorum, qui ultronee proclamant legitimum Matrimonium, quia audiunt ViceParochum interfuiſſe cum duobus Peregrinis.

45 Dico, & pro conſcientia ſentio, Matrimonium inter Carolum Franciſcum, & Epiphaniam, illis circumſtantiis veſtitum, quibus a Parocho ponitur, realiſſime eſſe clandeſtinum, ſed palliato colore.

Evinco ſequenti diſcurſu, qui in hac materia demonſtrativus mihi videtur. Quoties forma, ſub qua contrahitur Matrimonium, directe, per ſe, & abſolute evacuat finem præintentum, & Legem Concilii Tridentini annullantis Matrimonia clandeſtina, toties Matrimonium contractum clandeſtinum eſt. Hæc propoſitio eſt certiſſima. Sed Matrimonium præſens celebratum eſt ſub forma, quæ directe, & per ſe tollit legem, & evacuat finem præintentum a Concilio; ergo clandeſtinum eſt. Expono aſſumptum. Finis Concilii præcipientis præſentiam Parochi proprii cum duobus, vel tribus Teſtibus, ille, & unicus eſt, ut Matrimonium poſſit probari coram Eccleſia, quæ non judicat de occultis. Contextus Concilii *Seſs. 24. cap. 5. de Reform. Matrim.* hic eſt — Verùm cum Sancta „ Synodus animadvertat, prohibitiones illas „ propter hominum inobedientiam, jam non „ prodeſſe, & gravia peccata perpendat, „ quæ ex eiſdem clandeſtinis Conjugiis ortum habent, præſertim verò eorum, qui „ in ſtatu damnationis permanent, dum, „ priore Uxore, cum qua clam contraxerat, „ relictâ, cum alia palam contrahunt, & „ cum ea in perpetuo adulterio vivunt: cui „ malo cum ab Eccleſia, quæ de occultis „ non judicat, ſuccurri non poſſit, niſi efficacius aliquod remedium adhibeatur; idcirco &c. — Deſcenditque præcipere Proclamationes, & præſentiam proprii Parochi, duorumque, vel trium Teſtium. Quapropter petit Concilium media, quibus per ſe, & attentâ naturâ rerum, poſſit probari, quamvis ex accidenti dari poſſit caſus, in quo nequeat. Porro in noſtro caſu eſt omnino impoſſibile, quod probetur per ſe, & ex natura ſua celebratum Matrimonium inter Carolum Franciſcum, & Epiphaniam, per illam formam, ſub qua contractum aſſeritur. Nam occultata ſunt Teſtibus nomina propria Contrahentium, expoſita ſunt fictitia Titii, & Ber-

Prætenſum Matrimonium eſt contra legem, & finem Tridentini.

Lex & finis Trid. eſt quod Matrimonia poſſint probari.

Prætenſum Matrimonium per ſe non poteſt probari.

Bertæ: non eſt propalata eis hujuſmodi mutatio: incognita eis eſt Perſona utriuſque Contrahentis; qua arte per hos Teſtes probare poteſt Eccleſia, Carolum Franciſcum nupſiſſe cum Epiphania? Interroget centies hos Teſtes: reſpondeant vidiſſe duos nubentes, quorum unus dictus eſt Titius, & altera vocata eſt Berta; unde colliget, hos eſſe Carolum Franciſcum, & Epiphaniam? Interroget iterum centies, an viderint Contrahentes, an eos cognoſcant, an audierint aliquando, hos commutaſſe nomen in Titium, & Bertam? centies etiam reclamabunt, ſe prorſus horum omnium nihil ſcire; & ita revera eſt. Niſi ergo revelationem a Deo accipiat Eccleſia, nullo artificio, nullo ſtudio, devenire poteſt ex depoſitione horum Teſtium in cognitionem, quod Carolus Franciſcus inierit Conjugium cum Epiphania.

Si Matrimonium contrahatur ſub forma contraria naturæ, & fini intrinſeco ejuſdem, puta ſub conditione, ut Mulier non prolificet: per omnes Theologos contractus iſte nullus eſt; ergo ſi contrahatur ſub forma contraria publicitati naturæ, & viæ per ſe probativæ, non erit publicum tale Matrimonium, ideoque clandeſtinum; non erit capax probationis, ideoque non in facie Eccleſiæ. Porro præſens eſt hujuſmodi; quoniam ex vi illius modi, quo fuit celebratum, numquam certificari poteſt de nuptiis inter Carolum Franciſcum, & Epiphaniam. Certificabitur quidem de nuptiis Titii, & Bertæ; ſed qui iſti ſint, Deus ſcit. Mulieris dictum non ſuffragatur: Parochi teſtimonium, quamvis aliàs magni ponderis, non ſufficit; ſed Parochi, & utriuſque ſimul Teſtis præſentia teſtificari potentis, indiviſibiliter, & eſſentialiter prærequiritur, ibidem declarante Concilio.

Secundùm regulam utriuſque Juris, toties Teſtis non eſt per ſe ſufficiens, quoties Pars litigans poteſt per ſe excipere contra eum; puta quod ſit rei teſtificandæ ignarus. In præſenti facto per ſe Carolus Franciſcus poteſt rationabiliter excipere contra hos duos Teſtes. Si vocarentur ad judicium, ipſis deponentibus, audiviſſe Titium duxiſſe Bertam, promptiſſime, & veriſſime reſpondebit, nonne ſum Titius? & evidenter probabit, afferendo tabulas Baptiſmales, adducendo totius ſuæ Familiæ, totiuſque Oppidi certiſſimam ſcientiam. Teſtes nihil noverunt de nominis mutatione: nihil noverunt de individuo Epiphaniæ, deque individuo dicti Caroli Franciſci, qui præter nomen, etiam habitum exteriorem mutaſſe affirmatur. Non poſſunt ergo eſſe Teſtes ſingulares de facto individuali; quæ eſt alia conditio requiſita ab utroque Jure in Teſte per ſe ſufficiente.

Teſtes adhibiti in hoc Matrimonio poſſunt excipi.

46 Hinc ſponte corruit, quod ſpeculatur, potuiſſe detegi Contrahentes, ſi, completa functione, accurriſſent Satellites, vulgò *gli Sbirri*, quibus aliunde eſſent noti Contrahentes, & deprehenſos Peregrinos interrogaſſent, quid hic feciſtis? ipſique reſpondiſſent, præſentes fuimus Matrimonio, quod iſti duo contraxerunt.

Siquidem nec res ita evenit, nec evenire potuit ſub conſtitutis circumſtantiis; cùm, clauſis januis, ſecretiſſime omnia peregerint, & ſeparatim a nubentibus diſceſſerint Teſtes, nec in S. Conſtantio erant *Sbirri*. Deinde caſus eſt omnino abſtractus, & metaphyſicus, & de iis, quæ per accidens incidunt, a Lege minime comprehenſis. certa eſt enim regula omnium Theologorum, quod Leges diſponunt de rebus prout moraliter, & humano modo evenire ſolent. Injunctæ brevitati conſulens evincam exemplo ad propoſitum aptiſſimo. Demus duos Perſonatos, vulgò *due Maſcherati*, nubere coram proprio Parocho, & duobus Teſtibus, quibus illi ſunt omnino incogniti. Iſte contractus, abſque dubio eſt nullus, & clandeſtinus, eo motivo, quod non eſt capax probationis per ſe, & ex ſui natura; & tamen eſt caſu accidentali revelabilis. Ponamus, completa functione, occurrere Satellites, ſeu *gli Sbirri*, qui tempore bacchanalium circumeunt Civitatem, capiant Teſtes egredientes e domo Parochi, eos interrogent: quid feciſtis apud Parochum? reſpondeant, præſentes fuimus Matrimonio, quod contraxerunt duo illi Perſonati, quos videtis: tunc Satellites expollient Perſonatos, & eos cognoſcant; en cognitio via accidentali, ſub qua nullo modo ſtat valor Matrimonii. Quod ſi quis, ne ſuccumbat argumento, auderet concedere validum Matrimonium deſcriptum inter duos Perſonatos, actum eſt de Lege Concilii: via occultandi polygamiam faciliſſima aperta eſt: fient Matrimonia inter Amantes Perſonatos coram Teſtibus omnino incognitis, & poterunt ſingulis menſibus variare nuptias, abſque periculo, quod poſſint ab Eccleſia convinci. Nunc ad rem noſtram. Quod facit perſonatio, vulgò *l'abito da maſchera*, multò magis facit nominis extranei confictio; quia nomenclatura totam Perſonam refert, & demonſtrat. Eccleſia pro valore Matrimonii poſtulat non qualemcunque præſentiam Teſtium; ſed talem, quæ ex natura apta ſit ad teſtificandum, ad probandum; unde ſi Vir, & Mulier inebrient duos Teſtes, & coram illis contrahant, contractus ille eſt formaliter clandeſtinus, quamvis ex accidenti poſſent cognoſci nubentes, puta ſi clam laterent duo Clerici in angulo Eccleſiæ, qui & audirent, & cognoſcerent Perſonas. Neceſſe eſt igitur, quod forma ipſa contrahendi vim probativam includat; & in caſu noſtro ſubſtantialis modus contrahendi continet media impoſſibilitantia probationem.

Matrimonium ne ſit clandeſtinum, non ſufficit, poſſe per accidens probari.

47 Replicabis fortè, non eſſe neceſſariam præviam cognitionem in Teſtibus: ſed ſufficere eam, quæ in actuali contractu colligitur per externam corporaturam Sponſorum; & ideo valent Matrimonia ſecreta, & quæ ex conſcientia dicuntur, coram exteris, & ignotis Teſtibus; hinc ſi occurrerent Carolus Franciſcus, & Epiphania illis duobus vagibundis, facili negotio cognoſcerentur per aſpectum corporaturæ, quamvis pro Titio, & Berta haberentur.

Continet replica aliquam veritatem, & quidem eam, in qua totum pondus radicatur; ſed non bene applicatur, nec vere. Lubenter admittimus, non eſſe neceſſariam

præcedentem notitiam . Ultro fatemur ſufficere eam , quæ in actu contractus hauritur . Sed ut hæc legitima ſit , neceſſe eſt quod exterior apparatus , ſaltem eſſentialis , ſit verus , & non falſarius ; ſi enim falſarius ſit , aptus non eſt pro acquirenda veritate , ſed multùm opportunus pro inducendo errore . Volumus ſufficere corporaturam Sponſorum ; ſed debet eſſe naturalis , non veſtita fallacibus coloribus ex artificio aſſumptis ad fallendum . Si quis hominem ſibi incognitum attente perſpiciat medio ſpeculo variegato , ſeu lineato . & ſpecies præſentes alterante , numquam illum diſtinguet remoto ſpeculo, etiamſi millies in via ei occurreret . Pleno ore damus , Teſtes Matrimonii non oportere eſſe omni exceptione dignos , intraneos , concives ; ſed tamen debent eſſe tales , ut poſſint teſtificari ; debent taliter aſſumi , ut adſit illa qualitas , quæ requiritur a jure naturæ ad deponendum , ad probandum . Si autem hac conditione ſpolientur, nihil efficitur . In Matrimoniis conſcientialibus ſubſtantialis apparatus exterior verax eſt : forma eſſentialis externa non eſt mentita , nec fictionibus colorata , quamvis quoad aliquas circumſtantias accidentales non adſit omnimoda connaturalitas , ex qua oritur , quod quandoque ex accidente nequeant probari , ut ſi poſt contractum Connubium occiderent Sponſi legitimos Teſtes .

Cognitio contrahentium a Teſtibus habenda eſt vera , non falſaria .

In caſu verò noſtro ſubſtantialis apparatus eſt fictionibus veſtitus , forma neceſſaria eſt mentitis circumſtantiis involuta , & totum ex induſtria factum eſt pro occultanda realitate . Carolus Franciſcus mentitus eſt alienam Perſonam , Plebei unius videlicet , cujus ruſticalia veſtimenta induit , occultatis ſignis Viri nobilis ; ac proinde etiam corporaturæ ſpeciem , motum , loquelam opportunam Perſonæ , quam gerebat , affectavit . Sponſus uterque , nedum proprium nomen reticuit , ſed novum ſibi finxit ; nec qualecumque , ſed Titii , & Bertæ , quæ ſunt univerſalia vocabula , ſub quibus in litteris ſupplicibus ſolent configurari caſus ad occultandam individualitatem Perſonarum poſtulantium . Quæſiti ſunt Peregrini ex remotis Regionibus adventantes , quibus prædictarum Perſonarum conditio , nec nominis confictio eſt indicata . In actu Confeſſionis ſtabilitus eſt modus contrahendi ; & ſub ſigillo Sacramentali ſe obligavit ſecreto ViceParochus . Electa eſt media nox , quæ non modicum conducit ad alterandas ſpecies viſuales pro recta cognitione Perſonarum incognitarum . Si iſte non eſt modus per ſe occultativus , & impoſſibilitans probationem per ſe , neſcio qualis ſit , & libenter aliam formam artificioſiorem audirem .

48 Totum ſubſidium devolvitur tandem ad Epiſtolam Eminentiſſimi Epiſcopi , & P. Belluſii ſui Theologi ; ſed hoc eſt totaliter evacuatum per ea , quæ reflectunt Scribentes pro Viro . Mihi unum ſufficit , omnino evidens , videlicet , totam notitiam , quam habuiſſe fatetur Epiſcopus cum ſuo Theologo , unice reſolvi in dictum Pulsonum ViceParochum , & Epiphaniam , ſicut ex Epiſtola , & aliis monumentis clare conſtat , Authoritas autem Pulſoni non ſufficit pro evitanda clandeſtinitate ; cum Conciliaris diſpoſitio præter Parochum requirat etiam Teſtes , ſub ea qualitate , quæ eſt neceſſaria per ſe ad teſtificandum . Fides Mulieris non ſuffragatur ; ipſi enim non creditur , utpote Parti principali litiganti . Si ageretur de damnando Carolo Franciſco ad exilium trium annorum pro homicidio , non puto quod juſtiſſimi Judices ferrent Sententiam moti dictâ Epiſtolâ , quæ tota innititur relatis a ViceParocho , & publicatis a Fœmina accuſatrice ; multò minùs moveri debent ad eumdem damnandum perpetuæ ſervituti diſparis , & ignominioſi Matrimonii . Addo, quod etiamſi ſubſiſteret bene adminiculatæ Epiſtolæ authoritas , adhuc non ſufficeret pro valore Matrimonii . Quia notitia Perſonarum contrahentium , de qua in illa fit mentio , præcedit actualem celebrationem Matrimonii ; notitia autem præcedens non ſuffragatur , ſi in actu contrahendi non ſervetur forma eſſentialis per ſe apta ad probandum : valor enim matrimonialis non pendet ex antecedentibus, vel conſequentibus adminiculis, ſed ex forma actuali legitima ; unde etſi notiſſimum fuiſſet Epiſcopo , ceteriſque , quod duo contracturi ſunt Matrimonium , ſi tamen in actu Teſtes aſſumantur inidonei , ver. gr., ſatui , contractus nullus eſt , notitia præcedens non deſervit . Porro ſi Epiſcopi concedunt facultatem contrahendi abſque Proclamationibus , ſemper intendunt , quod in actu obſerventur debita conſtituta .

Epiſtola Emin. Epiſcopi non ſuffragatur .

49 Aliâ viâ oſtendi poteſt nullitas præſentis Matrimonii , eâ videlicet , quod defuerit neceſſaria intentio pro conficiendo Sacramento ; quod Matrimonio Catholicorum eſſentialiter adnectitur . Conficientes Sacramenta , ut in hoc ſunt Conjuges , debent habere intentionem faciendi id , quod facit Eccleſia , quæ certe excludi videtur per modum contrahendi adeo artificioſum ; & Carolum Franciſcum non habuiſſe legitimum conſenſum , ſed fraudolentum , machina ipſa adinventa ceteris fulcita adjacentibus ſatis ſuperque indicat .

Defuit intentio neceſſaria .

APPENDIX AD IDEM RESPONSUM .

50 AUthor Reſponſi Theologici in Matrimonio Fanenſi fundat ſuam reſolutionem in eo , quod Matrimonium prædictum non ſit per ſe probationis capax ; hoc autem eſt falſum , ſiquidem eſt per ſe probabile ; ut fit clarum , ſi fingatur caſus practice poſſibilis ſub his terminis . Demus , quod Carolus Franciſcus ſecunda die a celebrato Matrimonio amorem mutaverit , quo nihil facilius , vel turbolentias paſſus cum Epiphania , ab ea recedat : Mulier reclamet , ſtatim Romam veniat antequam duo Peregrini diſcedant , Judices interpellet , qui jubeant Peregrinos detineri , jubeant Carolum Franciſcum Romam venire , & ſecum deferre habitus illos , quibus illa veſpere in eo actu uſus eſt , jubeant illis veſtiri , & Fœminam ſimiliter iiſdem , quibus eſt uſa , & indu-

indutos præſentent eos illis duobus Peregrinis, interrogentque, an cognoſcant illos duos, an fuerint alicubi præſentes Matrimonio inter eos celebrato? optime reſpoudebunt agnoſcere, & in S. Conſtantio contraxiſſe nuptias. Neſcient quidem, hunc eſſe Carolum Franciſcum, & illam Epiphaniam: ſed agnoſcent eſſe illas duas individuales Perſonas, quæ ibi contraxerunt; & hoc ſufficit, ut patet in ordinariis Matrimoniis, quæ plurima Romæ fiunt aſſumptis birbantibus pro Teſtibus, qui nec Familiam, nec cognomen, nec Perſonam agnoſcunt Contrahentium, ſed ſolùm audiunt nomen v. g. Franciſci, & Claræ, quæ ſunt commonia pluribus. Eſt ergo ille contractus capax probationis per ſe.

Replica hæc confirmat reſolutionem Anthoris. Ad cujus claritatem bene advertenda ſunt duo.

Plura in abſtracto ſunt poſſibilia, & impoſſibilia in concreto.

Primum, quod aliud eſt conſiderare res in abſtracto, & prout ſub imaginabilibus, & ſomniabilibus circumſtantiis evenire poſſunt; aliud eſt conſiderare res in concreto, & in facto eſſe, ſeu prout eveniunt. Plurima ſunt in abſtracto poſſibilia, quæ in concreto accepta non ſunt talia. Do exemplum. Si dicam in abſtracto, canis venaticus paulò velocior lepore, poteſt leporem capere; rem poſſibilem, & veram aſſero. Si autem ponam caſum in concreto: pota quod lepus ſit prope collem aſperum, denſum, & ſpinoſum, & per decem, vel duodecim paſſus ante canem, tunc per ſe eſt impoſſibile, quod canis leporem capiat, quia in aſcendendo lepus eſt velocior, canis verò minus velox, lepus per condenſa facilè ſe abſcondit penetrando, ſecus canis.

Res accipiendæ ſecundum poſſibilitatem moralem, non metaphyſicã.

Secundum eſt, quod res cadentes ſub legibus humanis accipiendæ ſunt ſecundùm poſſibilitatem moralem, non autem metaphyſicam; quia ordinatæ ſunt ad modum vivendi humanum; modus autem vivendi humanus non reſpicit metaphyſicos caſus, hi enim ſunt extra regulam, ſed reſpicit caſus, ut ſubſiſtunt circumſtantiis moraliter evenibilibus, hi enim ſunt capaces regulatione.

Prætenſum Matrimonii moraliter eſt impoſſibilis probationis.

Nunc caſus, quem Replica meditatur, eſt omnino abſtractus, & ſolùm metaphyſice poſſibilis; in concreto autem acceptus, prout debet accipi, eſt evidenter impoſſibilis ſecundùm ea, quæ moraliter, & per ſe eveniunt, ſi attente perpendamus. Si attendamos ad naturam Matrimonii, quod eſt vinculum amatorium, per ſe non evenit, quod in tam brevi tempore Conjuges disjungantur; & in caſu Epiphaniæ multo minùs, quæ erat captiva Caroli Franciſci, a quo victum recipiebat. Si attendamus ad naturam Mulieris: hæc non ſolet eſſe prompta ad tentanda ea, quæ in caſu Replicæ finguntur; & quoad hanc Mulierem res non eſt moraliter excogitabilis. Mulier paupercula, viliſſima, exiſtens in Pago parvo, in rigoribus hyemis, iter Romanum ſatis longum, qua arte, quibus auxiliis, arriperet, taliter ut perveniat ad Urbem priuſquam diſcedant Peregrini prætenſi ab Hoſpitali Sanctiſſimæ Trinitatis? Si verò exierint, quomodo per Urbem vagantes inveniet homines omnino incognitos? Si extrahendus eſt Commiſſarius ab Urbe, ſumma notabilis pecuniæ eſt depoſitanda; ubi eam accipiet Mulier non boni nominis? Si attendamus & Curiæ ſtylum, & ſimilium negotiorum conditionem, non creditur Fœminæ aſſerenti: ſed deputatur Ordinarius pro informatione, aliaque fiunt, prudentiâ, & æquitate poſtulante, pro quibus exequendis tempus rationabile prærequiritur, interim & prætenſi Peregrini evaneſcunt, & Carolus Franciſcus res ſuas diſponit, ſibique provider, & cautiones proportionatas aſſumit. Sed apertam impoſſibilitatem conficti caſus quis non videt? De facto Carolus Franciſcus conſtanter perſiſtit in negatione contracti Matrimonii cum Epiphania. Qualiter ergo quæret illum veſtitum ruſticalem priorem, illumque induet, ut compareat coram Teſtibus? Si omnia negat, ſi mendacem proclamat Epiphaniam, & verſipellem, falſariam, quomodo Judices jubere poſſunt, ut compareat ſub forma præſcripta in caſu Replicæ? Convincendus ergo priùs eſt de facto: atqui per Sapientiſſimum Dominum meum nequit convinci de facto, cum approbet lubenter primam partem Reſponſi Theologici; ergo aperte non eſt moraliter poſſibilis caſus, quem deſcripſit in Replica; adeoque, ut planum eſt attente conſideranti, caſus ponitur ſub circumſtantiis tantùm metaphyſice evenibilibus, ac proinde caſus eſt de per ſe accidens omnino, non autem de per ſe, nec de intentis a Lege.

Matrimonium Perſonatorũ nullum eſt.

Ulteriùs procedamus, & figuremus, Romæ duos Perſonatos, vulgò *in Maſchera* coram Teſtibus ignotis contrahere Matrimonium: pectus diſcoopertum in utroque demonſtret, unum eſſe Fœminam, & alterum Maſculum: de reliquo denſiſſimâ, & largiſſimâ maſcherâ totaliter uterque contegatur: a tribus diebus Sponſus mutet amorem: reclamet Mulier, adeat Judices, narret factum: Judices detinere faciant Teſtes, jubeant eoſdem ſub illa eadem maſchera coram Teſtibus comparere, interrogent, an agnoſcant illos duos? an aliquando viderint illos inter ſe contrahere Matrimonium? reſpondeant id, quod noverunt. En caſus ſimillimus illi in Replica deſcripto: en inventa ſpeculatio, ſub qua videtur poſſe probari Perſonatorum Matrimonium: quibus tamen non obſtantibus, Matrimonium illud eſt omnino nullum abſque dubio. Quod ſi quis Camelum vellet deglutire, ut excutiat pulicem, concedens, validum fore Matrimonium, non video quid fecerit Sacroſanctum Concilium ſua lege: certe non providit polygamiis: certe non attulit remedium ullum horrendis illis adulteriis, quæ ibi deplorat: certe integra remanet Juvenibus forma decipiendi Puellas, & mutandi Uxores.

51 Dicis Sapientiſſimus meus Dominus: in caſu Maſcheratorum reſpondebunt Teſtes, ſe vidiſſe duos ſimiles homines Matrimonium celebraſſe a tribus diebus; in caſu verò Caroli Franciſci, reſpondebunt Teſtes, has duas Perſonas contraxiſſe; quia vultus, & frons diſcooperta magnum eſt ſignum cognoſcibilitatis.

Sed hoc eſt punctum difficultatis. Cur in caſu Perſonatorum, ſimiles tantùm cogno-

gnoſcentur, & in caſu Caroli Franciſci, Perſonæ? ſi utrobique realiter ſunt eædem Perſonæ: ſi utrobique ſunt in ea poſitione, ſub qua contraxerunt: ſi utrobique eſt occultatio Contrahentium: ſi utrobique aſſumuntur ſigna per ſe fallentia, & decipientia. Deponenda eſt allucinatio vultus, ſuæ connaturali diſpoſitioni relictus; & ſi paullo magis expolitus, & inunctus, eſt ſignum veræ cognoſcibilitatis; non autem vultus artificioſe confictus, diverſus ab eo, quem quis habet, tum ex parte habituum, tum ex parte geſtuum, tum ex parte modi deferendi corporaturam, ſub quibus apparet quis diſtincta Perſona ab ea, quæ revera eſt. Parum refert, quod maſchera immutans ſit pro delineamento ſupra unam cartam vultui adjunctam, vel ſit pro lineamento immediate afficiente vultum medio artificio. Exemplum quotidianum, & palpabiliſſimum habemus in Theatris. Unus in uno actu Comœdiæ perſonam gerit unius Nobilis, in alio verò actu perſonam gerit Scurræ, vulgò *di buffone*: & non dignoſcitur, quod hic poſterior ſit idem ille prior, niſi ab illo, qui priùs aliunde noverat eum; & tamen vultus eſt diſcoopertus, ſed immutatus conformiter ad perſonam, quam repræſentat. Hæc ſunt ordinariâ experientiâ evidentia. Recurſus ergo ad vultum ſic in abſtracto, non eſt firmum argumentum, ſed debet eſſe recurſus ad vultum in concreto.

Perſonatorum Matrimonio æquiparatur præſens Matrimonium.

Addo, majorem eſſe occaſionem decipiendi in caſu dicti Caroli Franciſci, quàm in caſu Perſonatorum. En planum motivum. In caſu Maſcheratorum nullum eſt ſignum determinans ad judicandum, maſculum v. g. plebejum eſſe potius, quàm nobilem, ex vi maſcheræ. In caſu autem Caroli Franciſci omnia ſigna expreſſe determinant ad formandum judicium, quod ſit plebejus, non autem nobilis, qualis ipſe eſt; adeoque explicite datur major, & vera ratio per ſe fallens, inducenſque cognitionem unius Perſonæ omnino diſtinctæ ab altera.

Major deceptio in præſenti Matrimonio quàm in illo Perſonatorum.

52 Si quis porro vellet dare (quod tamen falſum eſt) caſum Replicæ eſſe de moraliter evenibilibus, nihil adhuc concluder. Nam numquam Carolus Franciſcus comparens ſub illo eodem habitu eamdem Perſonam exteriùs repræſentabit, quam ſub illo repræſentavit prima vice, quando nupſit; non ſolùm quia artificioſe diverſam corporaturæ formam confinget, ut non ſe prodat, v. g., finget ſe luſcum, ſtolidum &c., ſed etiam quia naturaliter, & per ſe, & ſecundùm veram naturam aliter eſſe non poteſt. Certum eſt, Philoſophia docente, atque experientia probante, quod juxta qualitatem affectuum naturalium interiorum fiunt mutationes exteriores in corpore. Carolus Franciſcus prima vice amantis affectibus ducebatur ſub illo habitu plebejo, & calvitio, & *berrettone con gli orecchioni* ad Matrimonium celandum: ſecunda vice angeretur affectibus iracundi, infamati, timentis, ac proinde diverſas animi expreſſiones exteriores faceret connaturaliter, & ea induſtria, ſub quibus diverſas oportet ex neceſſitate appareat a ſe ipſo in priori. Et quomodo illum diſtinguent duo Peregrini, qui ſub prima forma eum viderunt in vultu (fortè terga verterit) ad momentum tranſeuntes, ad lumen duplicis candelæ accenſæ ſuper Altare in media nocte? Certe non, etiamſi lynceos habuiſſent oculos.

Affectus interni mutant vultum exteriorem.

53 Addo, in celebratione prætenſi Matrimonii exigitum eſt ſecretum ſigilli Sacramentalis, quod per ſe eſt rigidiſſime inſolubile. Ex hac conditione annullatur Matrimonium, & inter confinis clandeſtinitatis recluditur. Quod ut evincam, formo alium caſum. Jacobus habuit rem cum Margarita: hæc minatur ſe prodituram ejus crimen: Jacobus ſpondet eam accepturum: vadunt ad Parochum cum debitis Teſtibus, & Parentibus; ſed antea Jacobus ſeriò convenit Parochum, & proteſtatur, ſe nolle eam ducere revera, ſed faciet illum actum externum, ut ſatisfaciat Mulieri, ne ſequatur ſibi infamia. Hoc Matrimonium coram Deo eſt nullum, defectu legitimi conſenſus, ob quem ille actus externus efficitur ſolùm apparens, non realiter. Erit etiam nullus in Foro externo, ſi ſufficienter probetur ſerietas proteſtationis præmiſſæ; quamvis, ob crimen deceptionis, dignus eſſet Sponſus pœnâ. Ita March. *in Reſolutionibus de Matrimonio*.

Matrimonium celebratum ſub ſigillo Confeſſionis nullum.

Nunc ad rem noſtram. Carolus Franciſcus de conſenſu Epiphaniæ, & ViceParochi tractare voluit Matrimonium in Confeſſione: exegit occultari ſub conditione ſigilli Sacramentalis; ideſt proteſtatus eſt, ſe nolle cum Epiphania contrahere, niſi ſub indiſpenſabili ſecreto Sacramentali, quo deficiente, non contraheret. Conſtat ex Actis Proceſſus, voluiſſe abſque Teſtibus contrahere: Parocho nolente, expoſtulavit prædictam conditionem, quæ directe, & per ſe evacuat omnem vim probativam illius actus exterioris, & aufert omnem efficaciam, redditque actum apparentem, ac proinde nullum coram Deo, utpote ex diametro tollens eſſentiam, & naturam Matrimonii. Eſt etiam nullum coram Eccleſia, ſi conſtet ſufficienter de illa proteſtatione: atqui illa conſtat abundanter ex Proceſſu legitimo; ergo in utroque Foro nullum eſt.

54 Nec valet dicere quod Eccleſia exigit illam formam præciſe externam, ut ſit coram Parocho, & Teſtibus, non attendens ad intentionem, de qua non judicat, tamquam de occulto.

Non valet inquam. Nam Eccleſia etiam non judicat de interno conſenſu, utpote de occulto, ſed attendit conſenſum exteriùs exhibitum; & tamen ſi præceſſit proteſtatio prædicta, non ſubſiſtit valor Matrimonii; & ratio eſt, quia Eccleſia petit externum conſenſum verum, & non præciſe apparentem. Hæc eadem ratio currit in hoc caſu. Exigit externam publicitatem Eccleſia, non materialem, ſed formalem, non apparentem, ſed realem; hinc præcipit fieri Matrimonium, non coram hominibus, ſed coram Teſtibus, qui debent habere requiſita eſſentialia ad teſtificandum. Sed ſigillum Sacramentale eſſentialiter impedit in quolibet actu externo vim probativam in Foro exteriori; ergo tollit naturam probationis exterioris.

Eccleſia exigit Matrimonii publicitatem realem, non apparentem.

Fal-

Falſum etiam eſt, hic ſolùm agi de intentione interna, ſed eſt vera, & realis conditio exterior appoſita actui exteriori.

55 Nec valet ſecundò, quod illud ſecretum non teneat. De hoc nolo diſputare. Sed vis conſiſtit in eo, quod involvitur proteſtatio de non contrahendo, niſi ſub hoc ſecreto, quo ceſſante, non contraheret Carolus Franciſcus. Sufficit quod in errore, & ignorantia Contrahentium credatur tenere, & valere, ad hoc ut Matrimonium habeat conditionem contrariam ſuæ naturæ. Quod non teneat ſecretum, per accidens eſt, quia applicatur materiæ non debitæ. Ceterum ex ſua natura, & per ſe inſolubile eſt: & quia tale creditur, aſſumitur a Contrahentibus; ac per conſequens ex mente Contrahentium, & intentione, eamdem vim retinet. Error materialis non tollit efficaciam intentionis formalis. Non contraheret Carolus Franciſcus, ſi putaret æqualiter eſſe revelabile, vel publicabile illud Matrimonium, ſive apponatur, ſive non, conditio ſigilli Sacramentalis; ſicut non contraheret prædictus Jacobus, ſi crederet æque valere Matrimonium, ſive præmittat, ſive non, proteſtationem. Cum ergo Eccleſia noverit legitime ex actis Proceſſus hanc expoſtulatam conditionem proteſtativam, ſequitur, & coram Deo, & coram eadem Eccleſia, nullum fore contractum inter Carolum Franciſcum, & Epiphaniam.

Error materialis non tollit efficaciam intentionis formalis.

Et ita pro veritate ſentio, ſalvo ſemper meliori judicio.

DISSERTATIO THEOLOGICA IV.

AN CONFESSARIUS DEBEAT UXORATUM PŒNITENTEM IMPEDIMENTO DIRIMENTE IGNORANTIA INVINCIBILI IRRETITUM ADMONERE, INFRUCTUOSAM PRÆVIDENS ADMONITIONEM.

56 SI Confeſſarius in actu Sacramentalis Confeſſionis, alicujus ex Contrahentibus impedimentum ſubeſſe noverit, tenetur actu, & non aliter, Pœnitentem removere a Matrimonio contrahendo, donec legitima habeatur Diſpenſatio: quod quidem intelligendum eſt, quamvis immediate poſt Confeſſionem contrahendum foret Conjugium; debet enim modis omnibus ſtudere, ut aliquo prætextu protrahatur. Quod ſi Pœnitens acquieſcere nolit, debet abſolutionem denegare. Sed ejuſdem Conjugio, ſi petatur, aſſiſtere debet; tum ex generali regula de Sacramentorum adminiſtratione indigne, & publice petentibus; tum propter arctiſſimum Sacramentalis ſigilli vinculum. Confeſſarius quidam, detecto impedimento affinitatis ex crimine obveniente, dum tempus inſtabat contrahendi, in eodem Confeſſionis actu ſuaſor fuit, ut Puella votum caſtitatis ad tempus emitteret, quo voto, ipſa annuente, manifeſtato, Nuptiæ dilatæ fuere, donec ſuper impedimento diſpenſatum fuit. Ludovicus Beja *p. 2. caſuum conſcient. caſu* 32. aliud excogitavit modum pro evitando ſcandalo; conſuluit nempe Sponſos, ut ex mutuo conſenſu contraherent ſub conditione futuræ Diſpenſationis, interim cohabitare poſſent ſub eodem tecto, abſtinendo tamen a maritali commercio, & implorato divino auxilio ad periculum incontinentiæ evitandum.

Confeſſarius noſcens impedimentum dirimens debet amovere Pœnitentem a Conjugio contrahendo.

57 Quando uterque Contrahentium cum dubio impedimenti dirimentis celebravit Matrimonium, nec petere, nec reddere poteſt debitum, niſi dubio rite depoſito; uterque ſiquidem fornicationis periculo exponitur. Si verò alter tantummodo ſit dubius, adeoque mala fide contraxerit, petere nequit, ſed debitum reddere poteſt. Ubi bona fide, contracto Conjugio, rationabile dubium ex parte utriuſque ſupervenit, tenetur uterque ob periculum illicitæ cohabitationis abſtinere tum a petitione, tum a redditione debiti; ſi verò unus tantummodo dubitet, hic nequit petere, tenetur autem Parti innoxiæ ſatisfacere poſtulanti. Quod ſi alter certam aſſequatur impedimenti notitiam, nullimode petere, aut reddere poteſt debitum, etſi ſub Excommunicatione præcipiatur; quia ſcienter fornicarie miſceretur; adeoque, donec Diſpenſatio obtineatur, honeſtis motivis declinare debet thori cohabitationem, vel impedimentum revelare, quod facilè continget, ſi non ſit ex delicto. Si verò ex crimine habeatur, cautiùs incedendum eſt, & conſulendi ſunt prudentes, & potiſſimùm Epiſcopus.

Sub dubio impedimenti, quid agendum.

58 Habita impedimenti Diſpenſatione, nullitas Matrimonii, Parti neſcienti manifeſtanda eſt, ut novus habeatur conſenſus, caute tamen, præcipue ſi ſit impedimentum ex delicto; unde in Diſpenſationibus, quæ dantur ex Sacra Pœnitentiaria ſemper apponitur: *Cum ipſo Latore diſpenſa, muliere de nullitate prioris conſenſus certiorata, ſed ita caute, ut Latoris delictum nunquam detegatur*. Vid. Tract. de Matrim *Diſp. VI. Controv. VI. num.* 100. uſque in finem.

59 Dubium, idque momentoſum ſuboritur, quid agendum ſit in caſu de ignorantia invincibili impedimenti dirimentis, quod a Confeſſario detegitur poſt conſummatum Matrimonium, inſciis omnimode Contrahentibus. Si ignorantia ſit vincibilis, omnes in id conveniunt, ut Pars eâ laborantem ignorantiâ admoneatur; hæc quippe nullatenus a crimine excuſat; adeoque ei deneganda eſt abſolutio, ſi nolit a thoro abſtinere. Exiſtente invincibili ignorantia, ſi prudenter credatur, quod Pars ignorans abſtinere velit, dubio-procul manifeſtandum eſt impedimentum, atque nullitas initi Connubii, dein ſollicitanda Diſpenſatio.

Difficultas itaque verſatur in caſu, quo juxta dictamen prudentiæ noſceret Confeſſarius nequaquam profuturam admonitionem, ſive ob timorem rixarum, atque occiſionum inter Conſanguineos, ſive ob periculum quod Conjuges perſeverare velint in maritali cohabitatione. Contingere autem poteſt, quod impe-

impedimentum ſit ſolius Eccleſiaſtici Juris, puta Affinitatis, quod ſæpenumero contingit; quandoque verò Juris naturalis, ut in Archiepiſcopatu Grationopolitano contigit, ubi Mater filium ignoratum invincibiliter duxit. Cum enim filius adhuc infantulus in Regionem longinquam fuerit translatus, atque adoleverit in Virum, ad Patriam redux Matrem Viduam duxit in Uxorem in facie Eccleſiæ, ignorato prorſus impedimento, & poſt aliquod temporis, conſummato jam Matrimonio, aperte innotuit, filium cum Matre nupſiſſe.

60 Hac ſuper re ſunt, qui dicunt, ignorantem haud fore monendum; nec deſunt qui velint, Confeſſarium peccare, ſi fortè admoneat; alii verò contrariam propugnant Sententiam. Cui parti ſit adhærendum judicent Sapientiores, quamque velint adoptent. Pro ſecunda Sententia

DICENDUM quod Confeſſarius tenetur Pœnitentem impedimento dirimente ignorantia invincibili irretitum admonere, quamquam prudenter noſcat nequaquam profuturam admonitionem.

61 PROB. I. Tertiâ regulâ Juris *Tit.* 41. *Decretalium* -- Utilius ſcandalum naſci „ permittitur, quàm veritas relinquatur -- ſcilicet non eſt deſerenda veritas ob quodcunque malum, quod inde timeatur; ſed Confeſſarius, qui aliàs ex munere, & per ſe veritatem docere tenetur, non manifeſtans impedimentum, ſtante præſcientia futuræ illegitimæ cohabitationis, veritatem deſerit, ne ſcandalum oriatur; ergo agit contra Juris regulam.

Non eſt deſerenda veritas ob quodcumque malum.

62 DICES. Regula Juris laudata ſervanda utique eſt, ſed quando profutura dignoſcitur: in noſtra ſuppoſitione nulla ſpes affulget; adeoque non urget.

RESP. Hujuſmodi effugium facilè præcluditur. Cum enim fructus ſperatur, Juris regula locum non habet: ſiquidem jam non oriretur ſcandalum, tolleretur namque prava cohabitatio; cumque ipſa clare dicat permittendum potiùs ſcandalum, quàm veritatem derelinquere, fateri neceſſe eſt, regulam illam innuere caſum, in quo fructus non ſperatur.

Pro clariori tamen intelligentia notandum eſt, triplicem dari veritatem, ut habet Gloſſula ad præcitatam Regulam; veritatem nempe vitæ, juſtitiæ, & doctrinæ, ad quam homo conformari debet. Veritas vitæ ad actionem pertinet in his, quæ homo per ſeipſum agere debet; veritas juſtitiæ ſpectat quidem ad actionem, ſed relate ad ea, quæ aliis obſervanda promulgare quis debet; veritas doctrinæ ad cognitionem refertur, ut quod Deus unus eſt, & trinus, quod furtum non eſt faciendum. His prælibatis

Triplex veritas.

S. Thom. 4. *Diſt.* 38. *quæſt.* 2. *art.* 4. *quæſtiunc.* 1. generalem firmat regulam; videlicet: *Quicunque autem veritatem relinquit, peccat*; & eâdem regulâ repetitâ *ad Galat.* 2. explicans reprehenſionem a Paulo factam Petro ad ſingulas elucidandas veritates deſcendit, oſtenditque, veritatem vitæ ob quodcunque malum nuſquam poſſe dimitti, onde nullimode peccare licèt etiam venialiter, ut alter graviſſimo licèt crimine ſe non deturpet. Oſtendit *ad* 2. nuſquam deſerendam eſſe veritatem juſtitiæ, & doctrinæ. Et *in corpore articuli* ſic diſcurrit -- Sed tunc dici„ tur aliquis veritatem dimittere, quando „ dimittit, vel facit aliquid, quo omiſſo, „ & facto veritas non manet: quod ſine „ peccato eſſe non poteſt; & ideo nullo „ modo veritas propter ſcandalum paſſivum „ alterius dimittenda eſt -- Atqui in noſtro caſu, prætermiſſa admonitione de impedimenti exiſtentia, non manet veritas Conjugii, nec veritas liciti congreſſus Conjugum; ergo deſeritur veritas, quæ etiam pro evitando ſcandalo abſque noxa derelinqui nequit. Clarius *ad* 3. reſolvendo objectionem, quæ oppoſitæ Sententiæ fundamentum præcontinet, poſitâ doctrinâ de actu docentis, & de re, quæ docetur, ſic loquitur -- Sed „ res ipſa, quæ docetur, eſt, quæ pertinet „ ad veritatem doctrinæ. Nec veritas do„ ctrinæ prætermittitur, quando aliqua res „ vera tacetur, ſed quando veritati illius rei „ præjudicium generatur, ſicut ex contraria „ doctrina, ſive ex taciturnitate aliquorum; „ & ſic propter nullum ſcandalum eſt veritas „ doctrinæ relinquenda -- Sed impræſentiarum ex Confeſſarii ſilentio præjudicium generatur veritati Conjugiu debitæ; cum falſitas non tollatur, ſed corroboratur: error enim, cui minime reſiſtitur, ex regula Juris approbatur; ergo.

63 PROB. II. Per Adverſarios ſi quis invincibili laboret ignorantia alicujus articuli neceſſarii, ut ajunt, neceſſitate medii ad ſalutem, inſtrui debet, quamvis prudenter prævideatur, quod nuſquam credet; ergo ſimiliter Confeſſarius tenetur Conjuges admonere, ſi invincibili ignorantiâ laborent, licèt prudenter prævideatur, quod in illicita cohabitatione perſeverare velint. Oſtenditur vis illationis, ſalva tamen ſtrictiori obligatione eorum, quæ ſunt neceſſaria neceſſitate medii. Qui prædictum articulum invincibiliter ignorat, non peccat formaliter, & licèt non foret ſalvandus, nihilominus illa ignorantia deſervit, ut in judicio Dei mitiùs cum eo agatur, mitiùſque puniatur, ſecundùm Regulam Auguſtini relati Cap. *ſi quis autem, de pœnit. diſt.* 3., ubi docet, laudabile eſſe in Schiſmaticibus, qui perituri ſunt, ea facere, quæ ad tolerabilius ſupplicium deſerviunt. Ablatâ Ignorantiâ deſervit ſcientia ad gravius ſupplicium; quia materialis incredulitas in formalem tranſit; & tamen Pœnitentem inſtruere tenetur Confeſſarius. Quamvis ergo Conjuges, ſtante ignorantia invincibili, formaliter non peccent, peccatori habitâ notitiâ nullitatis Conjugii, nullimode excuſari poteſt Confeſſarius, ſi admonitionem prætermittat; quia ſui muneris eſt docere neceſſaria neceſſitate medii, & præcepti, potiſſimùm illius generis, quæ Fideles vi ſtatus peculiaris expreſſe ſcire debent, ut in caſu, ubi nullitas Conjugii eſt deſtructiva ipſius iſtros quoad ſubſtantiam.

Confeſſarius inſtruere debet pœnitentem.

64 PROB. III. Ex communi Doctorum placito, qui invincibili laboraret ignorantiâ circa aliquod Myſterium implicite de neceſſitate credendum, puta, quod Juſtorum animæ

Edocendus qui invincibiliter ignorat aliquam veritatem Fidei.

Animæ ab omni labe expiatæ ſtatim æternam conſequuntur felicitatem, a Parocho, qui errantem animadvertit, foret edocendus, quamvis ob oppoſita momenta firmiùs quàm par eſt, indita, probabiliter credatur, nolle a ſuo errore recedere; urget enim præceptum negativum de non credenda falſitate. Sed itidem urget præceptum negativum de non accedendo ad non ſuam; ergo ſicut Parochus ſciens errorem invincibiliter errantis tenetur ad inſtructionem, permittendo peccatum Infidelitatis formalis, ita ſciens irritum Matrimonium tenetur ignorantes Conjuges inſtruere, cum permiſſione peccati formalis. Porro ratio utrobique eadem id plane ſuadet, ſcilicet, veritas Fidei per ſe ſpectat ad bonum commune, & falſitas in ejuſdem præjudicium vergit; ſimiliter Conjugii veritas per ſe ad commune bonum ordinatur, & falſitas in damnum.

Vir Apoſtolicus ad Fidem converſum debet docere reprobatam eſſe Polygamiam.

65 PROB. IV. Nemo eſt, qui dubitet, debere Virum Apoſtolicum inſtruere, non obſtante præviſione perſeverandi in errore, ad Fidem converſum, in caſu Polygamiæ ſimultaneæ. Dari poſſe hac de re invincibilem ignorantiam facilè eſt apud Gentiles; non enim ſimultanea Polygamia primario naturæ Juri refragatur, aliàs in Lege Veteri fuit permiſſa, & nunc quoque apud aliquas, licèt barbaras, Nationes in uſu eſt. Vir itaque Apoſtolicus advertens, Neophitum duas inſimul habere Uxores, neutram dimiſſurum, vel propter divitias, vel propter præclaras earundem dotes, poſſetne accedentem ad ſacrum Pœnitentiæ Tribunal ſine prævia admonitione abſolvere? Nequaquam ſane; quia Polygamia omnino per Chriſtum obliterata eſt. Et tamen poſt admonitionem ille formaliter peccabit. Cur ergo tacere debet in caſu irriti Matrimonii, cum utrobique acceſſus habeatur ad non ſuam?

66 PROB. V. Si Confeſſarius advertat, & probe noſcat, Pœnitentem non eſſe rite Sacerdotio inauguratum, utpote a ficto Epiſcopo conſecratum, quamvis invincibili ignorantia a pluribus annis Sacra peregiſſet, & ex quo a Sacris abſtineat, magna timeantur ſcandala, tenetur nihilominus illum admonere, etiam ſub præviſione perſeverantiæ in malo, itaut ſacrilegia, quæ ex bona fide innoxia erant, fierent peccaminoſa. Atqui non minùs eſt ab intrinſeco malum accedere ad non ſuam, quàm nulliter celebrare; ergo etiam in hoc caſu neceſſaria eſt admonitio.

67 Sunt & alii caſus invincibilis ignorantiæ paſſim apud Doctores, de quibus admonendi ſunt Pœnitentes, etiam ſub præviſione non futuræ emendationis. Legimus, Mulieres mortem, quæ evitari non poterat, infirma valetudine laborantibus ex pietate acceleraſſe, ne videlicet diu doloribus anxiarentur. Legimus, Adoleſcentulos ex ignorantia utique invincibili pollutos. Ex falſis Moliniſtarum Dogmatibus præventi Simplices non pauci quædam crimina licita volebant, quin ſpes effulgeret emendationis, ſive ob veterem conſuetudinem, ſive ob apparentia momenta. Et tamen in his, aliiſque caſibus, admonendi ſunt Pœnitentes, aliàs Chriſtiana Religio practice falſitati, atque hypocriſi aſtipularetur.

Chriſtiana Religio falſitati non aſſentitur.

A 68 Hinc intrinſeca exoritur ratio, quæ innititur a Cardinali de Lugo, & ſequentibus enucleatur. Confeſſarius ex vi ſui muneris eſt Medicus, Magiſter, & Judex, eaque munia Eccleſiæ nomine exercet. Porro Medici conditio exigit, ut quandoque pharmacum aliàs ſalubre non tradatur Infirmo, cum ſcilicet nociturum prævideatur; quia per ſe reſpicit ſanitatem, quæ hic & nunc a remediis opportune accommodatis, atque a ſubjecti diſpoſitione habetur; propterea quandoque haud debet Confeſſarius corripere Pœnitentem. Magiſtri verò, Doctoriſque conditio immediate reſpicit veritatem, quæ eſſentialiter ſita eſt in conformitate rei prout *B* eſt in ſe, nullimode pravâ, aut bonâ ſubjecti diſpoſitione inſpectâ; proindeque Confeſſarius juxta utrumque munus, Magiſtri, & Doctoris, veritatem palam facere debet, nec poteſt falſitatem docere. Tenetur ultro veritatem docere, quando actu fungitur munere, ad quod aſſumptus eſt. Si a Pœnitente interrogetur, ad unum omnes volunt, Confeſſarium debere rem plane explicare, quamvis nulla futura ſit emendatio; quia in ſpiritu, & veritate, inſtruere tenetur ſciſcitantem. Si verò non interrogetur, debet adhuc ut Eccleſiæ Miniſter ignota recludere, *C* remque totam patefacere; etenim ex vi miniſterii adſtringitur vices gerere veracis Eccleſiæ, quæ non tantùm formalis, ſed materialis veritatis columna eſt, & firmamentum, unde ipſa errore, & falſitate invincibili haud errare poteſt, ſive tacendo, ſive docendo, cum omnem errorem, omnemque falſitatem intendat propulſare. Ipſa porro publicis monumentis declaravit, illicitum eſſe acceſſum ad non ſuam, nullos eſſe hujuſmodi contractus, etiam ſub quacunque ignorantia initos, quoties certâ ſcientiâ hoc deprehendit; cumque immediate nequeat de omnibus, ſinguliſque caſibus diſponere, uti- *D* tur Miniſtris, qui veritatem dilucident, aperiantque. E munere igitur horum eſt, ignorantiæ tenebras repellere; ſi verò inde mala ſequantur, Pœnitentium malitiæ imputandum erit.

Confeſſarius Medicus, Magiſter, & Judex.

69 DICES I. Confeſſarius, ut Magiſter, practicam ſolummodo veritatem debet docere, ſecus ſpeculativam: eſt enim Magiſter juxta dictamen prudentiæ, quæ verum practicum reſpicit; ſtante autem invincibili ignorantia cum præviſione fruſtraneæ admonitionis, habetur practica veritas de licito acceſſu; ergo tacendo defectum irriti Conjugii ſuo muneri ſatisfacit.

E RESP. Perperàm dicitur, Confeſſarium debere tantummodo practicam veritatem docere. Nam per ſe primò ſpeculativam veritatem, unde practica dependet, manifeſtare tenetur; adeoque ſæpenumero Confeſſarius delinquit, nequaquam manifeſtando invincibiliter ignoranti veritatem, v. g. obligationem reſtituendi. Addas velim, ex parte Confeſſarii non habere locum practicam veritatem ob impedimenti certitudinem. Etenim ex parte Pœnitentis practica veritas eſt, teneri, ad evitandam incontinentiam, accedere ad Conjugem creditam invincibiliter ſuam: & tamen

Veritas ſpeculativa, & practica manifeſtanda.

tamen ſi Confeſſarius noſcat nullitatem Conjugii, inſimul & incontinentiam, nequaquam acceſſum conſulere valet, ſed ſolummodo monere de incontinentia vitanda. Sicut ſtat veritas practica ea parte Pœnitentis, quod uti poſſit re alterius invincibiliter ignoratâ, v. g. fructu ex uſura, ad familiæ ſuſtentationem: & tamen Confeſſarius ſciens eum reſtitutioni obnoxium eſſe, nequit conſumptionem illius fructus conſulere; quia ex ſuo munere ad veritatis jura tenetur. Nec dicas, in hoc caſu tertium damnificari. Nam damnum eſt ſolummodo phyſice illicitum, potiſſimùm invincibili ignorantiâ intercedente ex parte ſolventis uſuras; quod phyſicum damnum impræſentiarum occurrit, damnificatur ſiquidem ſanctitas Conjugii; aliàs Confeſſarius cuſtos eſt ſingularis ſanctitatis Sacramentorum.

70 DICES II. Judex tenetur ſolùm ad formalem juſtitiam; unde Innocentem privatâ ſcientiâ cognitum, ſi ſecundùm Juris regulas reus probetur, damnare debet; ergo ſacer Miniſter ad ſolam practicam veritatem tenetur, adeoque, cum Conjuges Matrimonii nullitatem ignorant, ex ſcientia, quam ipſe habet, admonere non debet.

RESP. Ex relata inſtantia oppoſitum evincitur. Siquidem eo in caſu ſtudium omne, omnemque adhibere debet diligentiam Judex, ut Innocentem abſolvat, ita ut contendant nonnulli, ſi aliud non ſuppetat remedium, debere Judicem alteri cauſam demandare, atque Teſtis officium aſſumere; quomodo igitur poterit Confeſſarius veritatem reticere? Deinde latum intercedit diſcrimen inter civile, & Sacramentale judicium. In illo publicæ attenduntur teſtificationes; in hoc jura conſcientiæ. Quapropter agnoſcens Confeſſarius Conjugii nullitatem, hanc revelare debet. Hinc compertum fit, Confeſſarium eſſe Judicem, Doctorem inſimul, & Magiſtrum, quæ munia Judici laico nequaquam conveniunt.

Munia Judicis laici, alia a Judice ſacra.

71 DICES III. Chriſtus in parabola nos docet, evellenda non eſſe ziaanis, ſi eradicandi triticum periculum occurrat: atqui in noſtro caſu occurrit periculum incontinentiæ, diſſidiorum, & hujuſmodi; ergo veritas non eſt recludenda.

RESP. Inſtantia nimis probat. Confeſſarius admonere non deberet, quando Conjuges ignorantiâ craſſâ laborarent; quod & per Adverſarios falſum cenſetur. Chriſtus in illa parabola loquitur de ziſaniis cognitis, & patentibus, quæ non rarò juvat tolerare, ubi gravius damnum Eccleſia timere poteſt. Hic obiter placet advertere, in præſenti quoſdam Caſuiſtas in unum veluti aggerem congerere futura mala, puta rixas, homicidia, ſcandala, quæ ex manifeſtatione impedimenti haberentur, cum tamen, temporalibus quandoque occurrentibus motivis, ultro conſulant, aut ſaltem permittant, divortia, ex quibus ſimilia haberentur abſurda.

72 PROB. VI. Pœnitens quacunque laborans invincibili ignorantia debet eſſe paratus ad obtemperandum Legi, quoties obligatio innoteſcat, potiſſimùm ſi Lex ſpectet ad proprium ſtatum, atque illam ſcire teneatur: ſed ad ſtatum Conjugii proprie ſpectat ſcire ejuſdem valorem, aut nullitatem, ſicut illicitam fore cohabitationem thori, quoties nullius valoris eſt Matrimonium; ergo accedens ad Sacramentum debet eſſe paratus ad abſtinendum a maritali commercio, quoties illicitum agnoverit, etſi prævie nulla hâc ſuper re ſuborta fuerit dubitatio.

Pœnitens debet eſſe paratus ad legem ſervandam.

Res exemplis clareſcet. Si quis invincibiliter ignoret, pejerare in re levi fore grave peccatum, inimicum non eſſe excludendum ab officiis communibus, & precibus, acceptum ſupra ſortem in mutuo obnoxium eſſe reſtitutioni, peccatum inculpabiliter oblitum, dum memoriæ occurrit, ſubjiciendum Clavibus, debet in præparatione animi velle non pejerare in re levi, inimicum non rejicere, non retinere acceptum ex mutuo, confiteri oblitum crimen: quod ſi Confeſſarius prudenter adverteret, quod de his admonitus Pœnitens nollet juſſa exequi, non eſſet utique abſolvendus; ergo idem dicendum in noſtro caſu.

73 DICES. Si Pœnitens vere, efficaciterque deteſtetur peccata, paratus de cetero ad non peccandum, & Confeſſarius prudenter advertat, quod ſi ab eo exquireretur, num eſſet paratus potius in fruſta concidi, Patrem, & Matrem perdere, comburi, quàm peccare, reponeret, haud talia velle perpeti, adhuc foret abſolutione donandus, dummodo in genere firmiter, efficaciterque proponeret velle potius quodlibet aliud malum ſuſtinere, quàm graviter delinquere; ergo a pari in noſtro caſu ob rationis identitatem; ſufficit namque præparatio animi in genere, & ſub illa cognitione, quæ hic, & nunc occurrit.

RESP. Equidem Pœnitens in caſu non eſſet capax abſolutionis. Volens namque efficaciter aliquid ex pluribus conflatum, vult itidem omnia, & ſingula diſtributa, in particulari propoſita; & revera Chriſtus, ut dilectionem Dei ſuper omnia explicaret, non tantùm vult, Patrem, & Matrem, Uxorem, & filios, ſed & animam propriam, ideſt corpus ſuum odio haberi. Contritio ex charitate oritur, quæ omnibus Deum præponit; adeoque ſi quis non foret paratus Deum alicui particulari bono præferre, quamvis generaliter diceret, ſe Deum amare ſuper omnia, Deum utique non diligeret. Contritus paratus eſſe debet ad quæcunque mala pati potius quàm peccare. Et quidem ſufficit talem habere voluntatem in genere; verùm ſi affectum aliquem virtualem haberet nequaquam ſuſtinendi determinatam pœnam pro evitando peccato, illa generalis voluntas non eſſet efficax, nec abſolute contritus Pœnitens; unde nec capax abſolutionis. Porro paritas æqualiter ſe habet in Conjuge, quantùm ad affectum in generali, quatenus, ut ſit contritus, ſat eſt, quod totam legem, ſibi notam velit in genere adimplere. Diſpar tamen eſt ratio circa particulares caſus; quia ipſe ſcire tenetur in particulari leges ſingulas determinatas, quibus ligatur; & conſequenter tenetur velle edoceri circa leges ignoratas. Non idem occurrit quantùm ad pœnas; non

Conjux ſcire debet propria ſui ſtatus.

enim

enim debet homo ſingulas ſcire, & determinatas pœnas, quæ perpeti poſſunt; ſiquidem determinate acceptæ ad eſſentiam contritionis non ſpectant.

74 REPLICABIS. Perperàm ageret Confeſſarius, ſi, ut doloris efficaciam probaret, ſingulas pœnas proponeret. Nam ut ait S. Th. *Quodl. 1. quæſt. 5. art. 9.* — De„ ſcendere in talibus ad ſingula, eſt inducere „ hominem in tentationem, & præbere oc„ caſionem peccandi -- Sed etiam Confeſſarius nullitatem Conjugii invincibiliter ignoratam revelans, induceret hominem in tentationem, atque occaſionem peccandi præberet; ergo male ageret, adeoque impedimentum revelare non debet.

RESP. Diſcrimen ex dictis in aperto eſt. Conjux vi ſtatus hanc peculiarem legem ſcire tenetur, eamque obſervare; & ideo debet eſſe paratus ad eam dignoſcendam, ſi quandoque ipſam ignoraret. Tenetur itaque Pœnitens eſſe paratus ad abſtinendum a maritali congreſſu, quoties noverit nullitatem Conjugii, & inſimul diſpoſitos ad percipiendam veritatem de nullitate, ſi de ea habeatur ignorantia. Confeſſarius verò debet ut Doctor Pœnitentem edocere legem ignoratam, nec indiſpoſitum abſolvere; quapropter, ſi rationabilibus momentis Pœnitentem noverit nolle abſtinere ab illicito commercio, deneget abſolutionem. Quod ſi ex manifeſtatione mala inde evenient, non Confeſſario, ſed Pœnitenti imputanda erunt.

75 SUBDES. Si impedimentum ex delicto habeatur, puta ex Affinitate culpabiliter conſtitutâ, Conjux abſtinere non debet ab Uxore, ne bonum nomen periclitetur: quare Parochus volentibus coram ipſo in Eccleſia contrahere, etſi ſcientiam habeat de impedimento, debet aſſiſtere; ergo ſaltem in hoc caſo impedimentum poterit reticere.

RESP. Argumentum probat neque poſſe revelari nullitatem, ſtante vincibili ignorantia; ſiquidem, eâ ſpectatâ, motivum bonæ famæ urget; immo Parochi exemplum evincit, haud fore monendum Pœnitentem, ſtante ſcientia actuali impedimenti. Quare inſtantia oſtendit, congrua excogitanda eſſe media pro ſervanda fama, ſecus reticendam eſſe veritatem, etſi prævideatur, quod profutura non erit admonitio. Accedens ad ſacrum Confeſſionis Tribunal eſt æger, ignorans, reus, & implicite, ſeu virtualiter petit ſanari a quocunque vulnere, edoceri de quacunque lege quomodocumque ignorata, abſolvi demum a quolibet crimine, & Confeſſarius talia petenti formaliter, vel virtualiter, debet ſacere ſatis, propterea impedimentum etiam in caſu detegere.

SOLVUNTUR OBJECTIONES ALTERIUS SENTENTIÆ.

76 OBJIC. I. Monitio, ſicut & fraterna correctio non cadit ſub obligatione, quoties fructus inde non ſperatur, juxta illud Auguſtini effatum relatum Cap. *Si quis autem. Diſt. 7. de Pœnit.* — Si ſcirem non „ tibi prodeſſe, non te admonerem -- ergo.

RESP. Hujuſmodi momentum nullius eſt roboris. Hi namque Doctores abſolvunt a fraternæ correctionis præcepto, etiam cum Frater peccavit, immo & perſeverabit in crimine ex ignorantia invincibili, ſi nulla affulgeat ſpes emendationis, & tamen non renuunt adſtruere in Confeſſario obligationem admonendi Conjuges de impedimento, ſi vincibilis adſit ignorantia. Debent itaque noſcere, latum intercedere diſcrimen inter debitum fraternæ correctionis, & manifeſtationem impedimenti dirimentis.

Textus Auguſtini abs re affertur. Agit enim eo loci de pœnitentia, quæ ad vitæ uſque extremum differtur, de qua merito dubitari poteſt, num a Deo acceptetur. Quoniam igitur incertum eſt, ideo Auguſtinus ſuaſor eſt pœnitentiæ; ſi enim certò ſciret ipſam a Deo rejiciendam, neutiquam, Peccatorem moneret ad pœnitendum. Igitur Auguſtini ſenſa non tendunt ad inſtruendum de correctionis fraternæ mandato, ut intendebant Adverſarii.

77 OBJIC. II. Nemini laqueum injicere debemus Cap. 2. *De Viduis* 27. q. 1. atqui in noſtro caſu admonitio Confeſſarii ſolummodo deſerviret ad laqueum; ergo.

RESP. Argumentum hujuſmodi æque urget in caſo ignorantiæ vincibilis, immo & ſcientiæ. Nam eo loci *de Viduis* agitur de eo, qui poſt votum ſimplex ſcienter contraxit; quo caſo reſolvit Pontifex, Contrahentem pro violato voto ſubjiciendum eſſe pœnitentiæ, ſed a Conjugio non eſſe ſejungendum, quia laqueum injicere non debemus. Et meritò ſane. Conjugium namque validum erat; ſi enim irritum fuiſſet, aliter dubioprocul reſpondiſſet. Laqueus itaque injicitur, cum prohibetur quod licitum eſt, nec contra legem; non quando prohibetur quod recto rationis dictamini adverſatur. Acceſſus porro ad non ſuam eſt contra legem naturalem, omnibus quidem compertam, licèt ſub his circumſtantiis ignoretur, quod hæc Mulier non ſit ſua; adeoque Confeſſarius fungens munere ſuo, dum admonet, perperàm dicitur injicere laqueum, ſed ipſum, ſtante gravi cauſa, permittere.

78 OBJIC. III. Nulla Lex ad inanes, inutileſque actus adſtringit: fruſtraque nititur, ubi nihil ſperatur; hoc idem in noſtro caſu facilè occurrit, ergo.

RESP. Eadem eſt paritas de ignorantia vincibili. Etiam ille, qui vincibiliter ignorantem, admonet cum prudenti prævisione quod in peccato perſeverabit: inanis monitor foret cenſendus; & tamen ex Adverſantium doctrina in hoc caſu Lex urget.

Quod ſi dicas, vincibiliter ignorantem tunc quidem non abſtinere a peccato, ſed in poſterum conſcientiæ ſtimulis adactum forte ab iniquitatis ſemita declinaturum. Iisdem reſpondebimus & nos; adeoque ignorans invincibiliter, licèt impræſentiarum admonitus non proficiat, proficiet fortè. Miniſtri Eccleſiæ ad propria obeunda munia tenentur, quia ex ſe ordinantur ad uberem in Eccleſia reddendum fructum, non autem ad fructum actu colligendum. Hinc habemus Chriſtum Ju- *Admonitio habenda quandoque ſine ſpe emēdationis.*

Judæos viam ſalutis docentem, licèt compertum haberet, pleroſque non credituros.

79 OBJIC. IV. Ex duobus malis, juxta commune effatum, minus eſt eligendum; ſed minus malum eſt ſolummodo materiale præ formali peccato: aliàs ſtante ignorantia invincibili per acceſſum ad non ſuam materialiter peccatur, accedente ſcientiâ malitioſe delinquitur; ergo.

RESP. Semper inſtat argumentum de ignorantia vincibili. Equidem minus malum eſt peccatum tantummodo in cauſa, & ex ignorantia vincibili perpetratum: minorem namque habet voluntarietatem, quàm peccatum in ſe, & ex completa malitia; & tamen per Adverſarios tenetur Confeſſarius vincibiliter ignorantem monere, etſi prævideat futurum gravius peccatum. Et quamvis major illa gravitas non habeat fortè malitiæ ſpeciem immutare, ad majorem tamen impellit damnationem, quam a Proximo, ſecundùm Auguſtini regulam infra adducendam, avertere ſummo ſtudio debemus. Contendunt Doctores, haud fas eſſe hoſtiam non conſecratam dare indigne petenti palam, accedente etiam ipſius conſenſu, ne adſtantes materialis Idololatriæ rei habeantur: atque ob idem momentum negant, poſſe v. g. Parochum publicæ adorationi hoſtiam non conſecratam exponere, etſi conſecrata deficiat. Non ergo eſt per ſe licitum materialia crimina ab intrinſeco mala permittere ad formalia evitanda; aliàs circa præcepta Fidei, Spei, & Charitatis, non eſſent admonendi Pœnitentes, cum prævidetur admonitio non profutura; quod ſane abſurdum eſt. Itaque ſicut Lex non eſt reprobanda, ut docet Apoſtolus, ex quo ab ea oriatur peccatum, ita non eſt criminanda veritatis manifeſtatio, ex quo quia ex prava voluntate peccet habitâ illius cognitione.

Materiale peccati evitandum.

80 OBJIC. V. Quoties duo occurrunt præcepta inter ſe nequaquam compoſſibilia, quod fortiùs urget, ſervandum eſt: ſed fortiùs adſtringit præceptum reddendi debitum, utpote clarius, notiuſque, quàm præceptum abſtinendi a concubitu, qui fornicarius ignoratur; ergo Confeſſarius detegendo impedimentum nequit impedire redditionem debiti, ſed hanc potius conſulere, atque præcipere debet.

RESP. Nemo unus eſt, qui non videat, Argumentum urgere pro caſu vincibilis ignorantiæ, ubi indubie præceptum reddendi debitum clariùs eſt, quàm aliud de fornicatione vitanda. Latet itaque in argumento æquivocatio, Aliud eſt loqui de Conjugibus, ac de Confeſſario. Pro Conjugibus quando impedimentum ignorant, valet præcitata regula. Sed Confeſſarius non ignorat nullitatem Conjugii; ideoque abs re affertur. Scit Confeſſarius certò, quod per ſe, & ab intrinſeco illis illicitus eſt acceſſus, ſolumque licitus per accidens; aliunde rem per ſe ab intrinſeco malam nequit conſulere. Quod ſi eos admonere non teneretur, caſus eveniret, in quo malum teneretur conſulere, atque præcipere. Ver. gr. ſi Conjux ex ira nollet debitum reddere: hoc abſurdum videtur, deberet enim mentiri, aſſerendo, ideo teneri debitum reddere, quia Pars altera ratione legitimi Conjugii certum jus habet; eſt autem indubia doctrina, non licere venialiter peccare pro quocunque evitando ſcandalo.

81 DICES. Impræſentiarum mendacium non intervenit, eo plane modo, quo B. Virgo non eſt mentita, cum dixit: *Ego, & Pater tuus, dolentes quærebamus Te*, etſi S. Joſeph tantummodo putativus foret Chriſti Pater; in noſtro caſu ſunt putative Conjuges, ideo mendax non eſſet Confeſſarius ſi eos tali nuncuparet vocabulo.

RESP. In caſu mendacium evitari nullimode poteſt; cum certò noſcat Confeſſarius nullum fore Conjugium. B. Virgo ſolummodo in ſenſu de Patre legali illam uſurpavit locutionem, atque in ea ſignificatione fuit a Chriſto intellecta; in præſenti verò Conjuges locutionem intelligerent in ſenſu reali, & Confeſſarius probe ſcit eodem modo ab iiſdem uſurpari. Quod ſi illius locutionem in ſenſu putativo intelligerent, jam noſcerent impedimentum, adeoque nullimode thori cohabitationem ipſis permiſſam. Itaque ut locutio mendacii notam effugiat, fas eſt, quod taliter proferatur, ut ab audientibus intelligatur, aut intelligi poſſit juxta loquentis ſenſum, & ſecundùm obvium, communemque verborum ſignificationem, ſignificatio porro verborum aſſerentium Conjugem teneri debitum reddere propter jura Conjugii, innuit aperte, Conjugium legitimum eſſe. Ex his palam fit, recitatam opinionem talibus non roborari momentis, ut quis prudenter eam deſerere non poſſit.

DISSERTATIO THEOLOGICA V.

AN RELIGIOSUS, QUI LABORIS, AC PŒNITENTIÆ PERTÆSUS, AD DEFORMATOS TRANSIT EJUSDEM RELIGIONIS CONVENTUS, SIT TUTUS IN CONSCIENTIA, ET POSSIT SACRAMENTALITER ABSOLVI.

CASUS.

82 TItius Religioſus ſpeciali Dei munere veſtitus, nutritus, ac Profeſſus in Conventu, & pro Conventibus, in quibus Regularis obſervantia viget, emiſſa Profeſſione, laboris, ac pœnitentiæ pertæſus, vel alia conſimili cauſa motus, Superioribus contradicentibus, ſed tandem ob duritiam cordis annuentibus, reformatos Conventus deſerere ſtatuit, atque ad alios declinare ejuſdem Religionis deformatos, ubi communis vitæ ratio non ſervatur, atque in præcipuis Ceremoniis, ac Conſtitutionibus, plurimùm deficiunt. Quæritur, an ſit tutus in conſcien-

Caſus exponitur.

ſcientia, & an poſſit Sacramentali abſolutione donari, & ad Sanctiſſimæ Euchariſtiæ perceptionem admitti?

A

NONNULLA PRÆNOTANDA.

83 ANte difficultatis ſolutionem notandum eſt I. ex Joanne a S. Thoma 2. 2. *quæſt.* 88. *de Voto Diſp.* 29. *art.* 10. quod ſi quis vovens Religionem in communi non admittatur in illis Religionibus, ubi Regularis Obſervantiæ vigor habetur, licèt in aliqua valde laxa admittatur, ita quod in illa non vigeat Obſervantia neque quantùm ad ſubſtantialia vota, neque quantùm ad graves Ceremonias, nequaquam talem adoptare ſtatum tenetur, cum tunc impletio voti cenſeatur moraliter impoſſibilis. Neque enim cenſendus eſt, ſe huic Religioni obligare voluiſſe, ubi nullum fere obſequium Deo exhibetur. Huic præluſit Cajetanus 2. 2. *quæſt.* 88. *in Comment. art.* 3. -- Dicendum quod ſive „ vocentur Monaſteria reformata, ſive non, „ ſi publice conſtat, quod non ſervatur ibi „ Regularis diſciplina . . . non tenetur Perſona, quæ vovit Religionem in veritate „ ſubire converſationem talium Monaſteriorum: ſcriptum eſt enim, cum perverſo „ perverteris. Secus autem ſi vocarentur „ vitæ communis, & tamen in veritate bene „ viverent cum timore Domini in ſubſtantialibus, & multis accidentibus --

Qui vovet Religionem in communi non admiſſus in Religionibus obſervantibus non tenetur ingredi inobſervantẽ &c.

84 Notandum II. ex Nazario *de Statu, & Obligatione Religioſorum quoad obſervantias Regulares dubitatione* 5. prædictas graves Religionis Ceremonias, quibus neglectis, totum Religionis decorem, Statumque, concidere neceſſe eſt, reduci ad jejunia a Religionum Fundatoribus inſtituta, ad ciborum delectum unicuique Religioni proprium, vilitatem, & aſperitatem veſtium, puta non deferre lineam ſubuculam, quando a Regula prohibetur, jura ſilentii, defectuum correctiones, orationis ſtudium, & devotam Divini Officii recitationem.

Quænam ſint graves Religionis Ceremoniæ.

85 Notandum III. ex eodem Nazario laudato loco Tit. *De receptione Novitiorum*, Prælatos Religionum, Provinciarum, vel Monaſteriorum, in quibus non obſervantur Regula, Conſtitutiones, & ſubſtantialia Religionis, itaut horum Transgreſſores abeant impuniti, non poſſe abſque gravi crimine ad habitum, vel Profeſſionem, Novitios recipere; idemque dicendum de inducentibus, & voto ſuo conſentientibus, ut Novitii in tali Religione recipiantur, atque Profeſſionem emittant.

Prælati non poſſunt Novitios recipere ubi ſubſtantialia Religionis nõ obſervantur.

Hujuſmodi porro doctrina colligitur per evidentem conſequentiam ex Domini Sententia Matth. 23. verſ. 15. *Væ vobis Scribæ, & Phariſæi Hypocritæ, quia circuitis mare, & aridam, ut faciatis unum Proſelytum, & cum fuerit factus, facitis eum filium gehennæ duplo quàm vos.*

Evincitur etiam evidenti ratione. Etenim plerunque Adoleſcentes in aliqua Religione recepti, juxta ceterorum ejuſdem Religionis mores educantur, & provectiores, Senioreſque tanquam Magiſtros imitantur, eiſque ſimiles, immo ob corruptam humanæ naturæ inclinationem pejores efficiuntur; ergo qui in hiſce Conventibus Novitios recipiunt, vel ad recipiendum inducunt, aut conſentiunt, quantùm eſt ex parte ipſorum id præſtant, ut reformandi nuſquam reformentur, dum Regularis Obſervantiæ Tranſgreſſores continuò nutriunt, augentque, ut apte obſervavit Cajetanus 2. 2. *quæſt.* 189. *art.* 5. *in Comment.* Experientia etiam docet, a ducentum, & amplius annis, quibus Supremi Romanæ Eccleſiæ Antiſtites Religionum Reformationem intentarunt, irritus eſt labor, caſſuſque conatus; quia quantò magis ipſi male affectas radices reſecare conantur, tantò magis inutilia, ni noxia dicamus, Novitiorum germina excreſcunt, ſicut conqueritur Clemens VIII. Sed qui impediunt quomodocunque Regularium Ordinum Reformationem, graviſſime delinquunt, & quidem in Spiritum Sanctum, ut contendit Joannes a Turrecremata *in Regulam S. Benedicti*, eò quia, ait Nazarius, Spiritus Sancti Gratiam per Pontifices ad tantæ pietatis opus excitantem impugnant, ſi non verbis, ſaltem factis; ergo recipientes, conſentientes, vel inducentes ad recipiendos Novitios in præfatis Conventibus lethaliter, graviſſime, delinquunt.

B

Qui impediunt quomodocunq; Religionis Reformationem graviſſime peccant.

C

86 Notandum IV. ex Joanne Excuria, ſeu potius ex S. Antonino *in Epiſtola reſponſiva ad Carolum Burgundiæ Ducem*, quod Religioſi, quorum voluntas Ordinationibus Regulæ, ſeu Conſtitutionum ſubjici renuit, & deliberate nolentes reformari, extra Regularem Obſervantiam ſatius vivere volunt, ſive reſiſtant, ſive non, ſi in tali ſtatu perſeverent, non niſi damnabiliter morientur; quoniam noluerunt Reformationem; dicit enim Humbertus *ſuper Regulam S. Auguſtini*, quod contemnere remedia contra delicta tranſgredientium pejus eſt omni contemptu. His prænotatis

Religioſi nolentes reformari &c. damnabiliter morientur.

D

CASUS RESOLVITUR.

DICENDUM, Religioſum, de quo occurrit quæſtio, non fore tutum in conſcientia, nec poſſe Sacramentali abſolutione donari, vel ad Euchariſtiæ Sacramentum admitti, niſi efficaciter promittat perſeverare in reformatis Conventibus, pro quibus, & in quibus, Religioſæ vitæ nomen dedit, atque votis ſe obſtrinxit.

87 PROB. I. ex primo Notabili ſub hac forma. Vovens Religionem in communi, aliquam non inveniens reformatam, quæ ipſum ad habitum admittat, ſi quæ deformata præſto ſit, in qua non vigeat vitæ communis diſciplina, atque in gravibus deficiat Ceremoniis in ſecundo notabili cum Nazario recenſitis, non adſtringitur hanc eligere, atque in ea profiteri: quia adimpletio voti eſſet illi moraliter impoſſibilis, & talis Religio eſſet illi potius in laqueum, & in ruinam, quàm ad ſalutem; quod ſi ſciens, & lubens in ea Profeſſionem emitteret, ſtulte omnino, imprudenterque ageret,

E

quem-

quemadmodum Jephte, de quo ſcribit S. Hieronymus, quod ſtultus fuit in vovendo, quia diſcretionem non habuit. Sed ille, qui eſt nutritus, & profeſſus in Conventu, & pro Conventibus reformatis, ſi ob duritiam cordis, etiam ex Superiorum licentia, ad alios ejuſdem Ordinis deformatos Conventus declinet, ex quo non ſunt communis vitæ, atque in præcipuis deficiunt Ceremoniis ſuperiùs enumeratis, ſibi facit moraliter impoſſibilem adimpletionem eorum, quæ in Profeſſione Sancta Deo promiſit, & Religioſum Statum non quidem utilem, ſed noxium reddit; ergo ſi volens, & lubens prædicta peragit, ſtultitiæ, & imprudentiæ, reus prorſus efficitur. Atqui ſtultitia, & imprudentia in materia gravi, uti eſt æternæ ſalutis negotium, nemine refragante, peccatum mortale involvunt; ergo Titius cenſendus eſt lethali irretitus laqueo, vel ad ipſum, niſi conſilium mutet, proxime diſpoſitum; adeoque abſolutionis, aliorumque Sacramentorum incapax eſt; ea pari ratione, qua, nec abſolutione donantur, nec ad alia Myſteria admittuntur, exiſtentes in mortali, vel ad ipſum proxime diſpoſiti, diſpoſitione quam poſſunt, & removere renuunt, immo directe, & voluntarie quærunt.

Titius de quo in præſenti imprudens eſt in materia gravi.

88 PROB. II. Recipientes, Inducentes, ſeu ſuo voto conſentientes ad recipiendos Novitios in Conventibus ob defectum obſervantiæ deformatis, mortaliter peccant, peccato quodammodo in Spiritum Sanctum, propter damnum, quod Religioni inferunt, dum e re ſua ſtudent, ut reformandi nuſquam reformentur, cum Regularis vitæ Tranſgreſſores continuò nutriant, augeantque, tum quia factis Spiritus Sancti Gratiam ad pium Reformationis opus excitantem impediant. Sed idem damnum infert Titius Religioni, niſi mavis dicere gravius, nec minus hic Gratiæ Spiritus Sancti, quàm illi, obſtat; ergo &c. Conſequentia bonæ argumentationis regulas ſervare in aperto eſt. Major ea Notabili III. comprobata eſt. Minor verò tum ea ſe, tum ea plurium Seculorum experientiâ manifeſta eſt. Non enim alia de cauſa quaſdam Religiones, inſtantibus licèt Pontificibus pro Reformatione, collapſas adhuc deflemus, niſi quia Novitii vel contra Apoſtolicæ Sedis mentem in Conventibus, ubi Regula, & Conſtitutiones, non vigent, recipiuntur, atque profitentur, vel quia poſt emiſſam Profeſſionem ad alios non reformatos Conventus declinant. Ita de ipſis vere dicitur quod de filiis Iſrael Regius Pſaltes canebat Pſal. 105. verſ. 35. *Et commiſti ſunt inter Gentes, & didicerunt opera eorum . . . & factum eſt illis in ſcandalum*: ſic noviter Religionis Candidati, In Obſervantia, & pro Obſervantia Profeſſi, ad Monaſteria digredientes, quæ majori fortè indigent Reformatione eorum, qui ibidem commorantur, diſcunt opera, quæ indubie fiunt illis in ſcandalum. Hinc nuſquam Religio reformatur; quod quàm ingens ſit malum, nemo non videt. Impedit ergo Reformationem qui in Obſervantia profeſſus, Obſervantiæ domus deſerit. Et ſicut laudabiles Religioſi in Obſervantia perſeverantes, eamque hoc medio reſtaurantes illud demerentur præmium, quod primis Regularis Diſciplinæ Inſtitutoribus elargitur Deus; ita Obſervantiæ deſertores eâdem mulctandi ſunt pœnâ, ac qui Religionem everterent; id enim oppoſitorum Leges evincunt. Quomodo ergo hi Sacramentali poterunt abſolutione donari, vel ad alia Sacramenta recipi?

Graviter nocet Religioni.

89 Nec momenti eſt, ſi non Prælatum, ſed ſimplicem ſe dicat Religioſum; proindeque e re ſua non eſſe Religionis Reformationem. Siquidem Inducentes, vel voto ſuo conſentientes ad recipiendum Novitium In Conventibus deformatis, Prælati non ſupponuntur, nihilotamenminus Doctores, ut vidimus in IV. Notabili, graviter delinquere, & jure, & meritò affirmant, ob impedimentum, quod Reformationi apponunt; non ergo a mortali excuſabitur Titius in idem confluens damnum, quia nullà Prælationis prærogativa inſignitus. Tenetur equidem Prælatus ad Ordinis Reformationem totis viribus procurandam, ea juſtitia, & ex officio; ſimplex verò Religioſus huic aptus muneri (& is eſt, qui in Obſervantia, & pro Obſervantia profeſſus eſt) ad eam tenetur ex debito pietatis erga Religionem, quæ velut Mater ſanctioribus Legibus ipſum ad perfectionis culmen perducere ſollicita eſt. Tenetur idem ſoplex Religioſus ex gratitudine erga ipſammet Religionem, quæ eum a Seculi tempeſtatibus eripuit, & a Mundi calamitatibus ſervavit. Porro Ingratitudinem hanc fore mortale peccatum eruitur ex S. Thoma 2.2. *quæſt.* 107. *art.* 3.--Poteſt tamen contin„gere, quod etiam talis ingratitudo ſit mor„tale peccatum, vel propter interiorem „contemptum, vel propter conditionem „ejus, quod ſubtrahitur, quod ex neceſſi„tate debetur Benefactori ſive ſimpliciter, „ſive in aliquo neceſſitatis caſu -- in quo conſtituta videtur collapſa Religio. Eſt itidem hujuſmodi ingrati animi vitium graviter peccaminoſum, ut ibidem notat laudatus Angelicus, dum aliquis non ſolùm prætermittit debitum gratitudinis exſolvere, ſed etiam contrarium agit; porro in caſu Religioſus in Obſervantia, & pro Obſervantia profeſſus pro bonis malà retribuit, dum eam deſerit. Debet ergo ſaltem ex vi ſimplicis promiſſionis, atque fidelitatis, qua ſe obligavit, in Conventibus pro Obſervantia deputatis permanere, Reformationi operam dare, in ea perſeverando Religione, cui nomen dedit; hac ſiquidem intentione inter Fratres fuit adoptatus, nuſquam ſane approbandus, niſi deſertis verbis ad permanendum in Obſervantia fidem ſuam obſtrinxiſſet. Iuxta commune Theologorum placitum ſimplex acceptata promiſſio in re gravi, cujus violatio quammaxime alteri noxia eſt, graviter obligat; ergo violatio promiſſionis Titii, cum in magnum Religionis detrimentum cedat, a lethali culpa immunis eſſe non poteſt.

Eſto non ſit Prælatus.

Eſt reus gravis ingratitudinis, & infidelitatis.

90 PROB. III. ex IV. Notabili. Religioſi, quorum voluntas Ordinationibus Regulæ, & Conſtitutionum ſubjici renuit, & deliberate nolentes reformari extra Regularem Obſervantiam vivere volunt, lethali crimine cenſentur irretiti, & tandem damnabiliter

Falſit, ſi non verbis, refugit Reformationem.

biliter morituri , ut ibidem oſtenſum eſt : ſed Titius , & alii , qui veſtiti , & profeſſi , in Regulari Obſervantia , ab illa diſcedunt , ut ad non reformata Monaſteria accedant , jam renuunt ſubjici Ordinationibus Regulæ , & Conſtitutionum , adeoque reſugiunt reformationem ; ergo mortalis culpæ rei cenſendi ſunt . Minorem propoſitionem neminem puto negaturum . Si enim reformari , vel Ordinationibus Regulæ , & Conſtitutionum ſubjici vellent , reformata non fugerent Monaſteria , a quibus non diſcedunt , niſi ut liberiùs vivant . Quod ſi fortè contingeret , deformata Monaſteria ad meliorem formam componi ; hæc , ſicut priora , derelinquerent ; & licèt verbis adverſus Regularis diſciplinæ Reformationem non aſſurgant , factis tamen id aperte teſtantur ; ergo &c.

91 His pondus additur ea doctrina S. Thomæ 2. 2. *quæſt.* 186. *art.* 2. *in Corp.* -- Ille qui ſtatum Religionis aſſumit , non „ tenetur habere perfectam charitatem , ſed „ tenetur ad hoc tendere , & operam dare , „ ut habeat charitatem perfectam -- quæ obligatio , ut bene *ibidem* advertit Cajetanus graviter urget ratione materiæ , quatenus Religioſus notabiliter recedit a via , quæ ad perfectionem tendit . Sed Titius Profeſſus , ubi Regula , & Conſtitutiones , exacte obſervantur , tranſeundo ad Monaſteria , ubi graviores Ordinis Ceremoniæ negliguntur , a via tendente ad perfectionem notabiliter elongatur ; ergo mortaliter delinquit , Profeſſionis ſuæ finem irritum faciens . Minorem innuit *laudato loco* Angelicus -- Reli- „ gioſus non tenetur ad omnia exercitia , „ quibus ad perfectionem pervenitur ; ſed „ ad illa , quæ determinate ſunt ei taxata „ ſecundùm Regulam , quam profeſſus eſt -- ergo ſicut Scholaris , qui dimittit exercitia ſcholaſtica determinate taxata ſecundùm morem ſcholæ , ſe elongat a via ducente ad Doctoratum , ut loquitur S. Doctor *in reſp. ad* 1. ; ita Religioſus ad Monaſteria deflectens , quæ præcipua ſaltem exercitia non ſervant determinata ſecundùm Regulam , longe divertit a via ad perfectionem perducente . Hinc apte quidem , non concionatorio modo , ſed juxta laudabiles Theologiæ leges , ſcripſit Nazarius *De ſtatu , & obligatione Religioſorum* dub. 8. tit. *Ad quos pertineat Reformatio Religioſorum* -- Sublatis piis exercitiis , quæ ſunt „ Obſervantiæ Religionis , & Tranſgreſſoribus Regulæ multiplicatis , quæ ſunt impe- „ dimenta charitatis , nulla remanet via , qua „ Religioſi ad perfectionem tendere , & eam „ aſſequi valeant , ſed quæ pervia priùs , ac „ plana cernebantur , nunc tota ſaxis , ſpi- „ nis , ac vepribus obſita Viatores omnes ar- „ cet ab ingreſſu , & Errantes dimittit per „ vagas , & incertas Seculi vias , donec ad „ abrupta præcipitia veniant , & ibi ſpe ſa- „ lutis amiſsâ præcipites ruant in barathrum „ æternæ perditionis --

Graviter delinquit contra Charitatem.

A

SOLVUNTUR OBJECTIONES.

92 OBJIC. tamen I. Religioſi , qui Religioni nomen dederunt in Conventu , ubi Obſervantiæ ſpiritus viget , eandem emittunt Profeſſionem , ac hi , qui veſtiti ſunt ubi Regularis diſciplina in pluribus , hiſque præcipuis Ceremoniis defecit ; ſed abſurdum , immo injurium foret aſſerere , hujuſmodi Religioſos eſſe in ſtatu lethalis culpæ , atque a Sacramentis amandandos : cum compertum ſit , plures ex illis eſſe boni nominis , virtute , ac doctrina præditos ; er-
B go nec illi cenſendi ſunt indigni beneficio Sacramentalis abſolutionis , nec ceterorum Sacramentorum ſuſceptione .

RESP. Argumentum hoc Achilles eſt Titii , eique ſimilium . Huic tamen ſit ſatis ea doctrina S. Antonini *in Confeſſionali* relata , atque adoptata a P. Joanne Exeuria , atque a pluribus Doctoribus ab ipſomet conſultis . Dicit itaque adinveniri quidem extra Obſervantiam Religioſos quoſdam , quibus nullum ſtudium eſt de Regulari Obſervantia , ſed paſſim , & torpidâ quâdam indifferentiâ ſui Ordinis Ceremonias violant . Iſti ſi ad finem uſque in hoc damnabili vi-
C vendi genere perduraverint , etſi poſitive , & perfracte nolint Regulari diſciplinæ ſubjici , quia tamen non ſtuduerunt , prout e munere ſuo erat , tendere in perfectionem , non inficias imus in tremendo Dei judicio ipſis quammaxime trepidandum de ſua æterna felicitate .

Quinam Religioſi in deformatis Monaſteriis degentes non vivent damnabiliter.

Alii ſunt , qui Regulæ , & Conſtitutionum Ordinationibus ſubjici renuunt , nolentes reformari , quamvis verbis non reſiſtant . Iſti iidem mortali noxa infecti , atque ſine ſalutis ſpe morituri cenſentur .

Sunt & alii , qui vivunt quidem , ubi Regula , & graviores Obſervantiæ non vi-
D gent , dolentes tamen , atque pro viribus contendentes *in bonum monſtra converti* . 2. Machab. 5., ad Reformationem adſpirant . Hi perperàm criminoſis accenſerentur . Satiùs equidem foret , ſi æmulantes chariſmata meliora eò convolarent , quò ſanctiori vivendi ratione Deo ſervire fas eſt . His favere non dubito S. Thomam 4. *Sent. Diſt.* 38. *quæſt.* 1. *art.* 2. *quæſtiunc.* 1. *ad* 5. ubi ait , quod Religioſus -- ad tria vota Religionis principalia „ in omni caſu tenetur : ſed ad alias Obſer- „ vantias , quarum tranſgreſſio ex diſſimula- „ tione Prælatorum inducitur , qui , dum
E „ videntes non corrigunt , indulgere viden- „ tur , non videtur obligari ; & præcipue ſi „ ſint ſimplices , qui talia diſcernere ſuffi- „ cienter neſciant -- In aperto itaque eſt , non omnes extra Obſervantiam veſtiti , atque ibidem commorantes , eſſe criminis reos ; adeoque nonniſi injuſte Sacramentorum incapaces judicarentur ; quod intendebat Argumentum .

Supereſt , ut videamus in qua ſtatus diſcretione ea aſſignatis adinveniantur veſtiti , & Profeſſi in Obſervantia , atque pro Obſervantia , eamque tædio pœnitentiæ , & laboris deſerentes . Dubio-procul iis , qui tertio

loco

loco recenſiti ſunt, adſcribi nequeunt. Si enim ex animo ad Reformationem adſpirarent, reformata non fugerent Monaſteria; ſi ſuper transgreſſionibus dolerent, tanto ſtudio, ac deſiderio mitigationem, ſeu potius relaxationem non exquirerent; ſi denique eorum conatus ad Reformationem tenderent, permanerent utique ubi ſarta tecta Regularis Obſervantia floreſcit. Ergo de his non ſunt, qui licèt extra reformatos Conventus degant, non tamen judicantur damnabiliter vivere. Sunt itaque vel ex his, qui quamvis verbis non obſtent, renuunt nihilominus Regulæ, & Conſtitutionibus ſubjici, ut fuſe Probatione III. declaratum eſt, quoſque præfati Doctores mortalis criminis reos faciunt; vel ſaltem ſunt ex primo loco relatis, qui ſui Ordinis Ceremonias paſſim, & indifferenter violant, quorum proinde finis lacrymabilis eſt ob juſtum æternæ damnationis timorem. Quomodo autem ad Sacramenta admitti poteſt is, de quo vehementiſſime trepidatur, num ſit in via ſalutis, cum ſacer reconciliationis Miniſter, nemine reſtagante, antequam Pœnitentem abſolvat, moraliter certus eſſe debeat, ipſum non amplius ambulare in via damnationis æternæ, paratum inſuper ea omnia ſervare, ad quæ quocunque jure, & proprii ſtatus ratione adſtringitur?

Argumentum igitur in Deſertores retorquetur. Religioſi extra Obſervantiam induti tutò vivunt, quatenus ſuper Irregularitatibus dolent, ex animo ad Reformationem adſpirant, atque ea peragere ſtudent, ut aliis ſint virtutis exemplum: ſed præcitati Deſertores non ſunt hujuſmodi, ut ipſimet ultro concedere debent, potiſſimùm cum ſint in ſcandalum Fratrum ſuorum, quos in Obſervantia relinquunt, & ad quos accedunt, cum experientiâ compertum habeamus pejores fieri; ergo.

Nec mirandum ſi hujuſmodi Deſertores pejores evadant. Nam juxta commune effatum corruptio boni mala, optimi peſſima. Et S. Auguſtinus teſtatur, ſicut nullos adinveniſſe meliores, quàm qui in Monaſteriis profecerunt, ita nec pejores, quàm qui a ſemita declinaverunt perfectionis.

93 OBJIC. II. Pontifices in Brevibus erectivis, ſeu deputativis Conventuum pro exacta Regulæ Obſervantia expreſſe teſtantur, atque declarant, neminem deberi in iiſdem invitum retineri, ſicut nec invitum a ſuo retrahi fervore; ergo cum reliquis extra laudatos Conventus degentes, vel tacite intendunt diſpenſare, vel eos volunt ad Obſervantiam non adſtringi; ergo in Obſervantia, ac pro eâdem induti, ut primùm ab ea receſſerint, non ſunt amplius ad ea, quæ Obſervantiam ſapiunt, obligati.

RESP. Sicut ſapientiſſimus Legiſlator Moyſes ad duritiem cordis Hebræis indulſit dare legitimis Uxoribus libellum repudii, atque hoc medio diſſolvere Conjugia, ut Uxoricidia, aliaque hujuſmodi impedirentur; ita Romani Pontifices Moyſis æmulatores in edendis Legibus pro Obſervantia, ut occurrerent Regularis perfectionis excidio, quod imminere poſſet, ſi coacte cum veris Obſervantibus deſides, & tepidi habitare cogerentur, hos permiſerunt abire. Norunt enim Summi Eccleſiæ Moderatores, quod morbida pecus totum ovile corrumpit, & ex retroactis hiſtoriis, immo ex quotidiana experientia edocentur Regularis Obſervantiæ incremento plus nocere, atque obſtare unum fictum, coactumque Religioſum in eâdem domo commorantem, quàm mille extra eam degentes; quapropter Leges illæ a Sapientiſſimis Viris evulgatæ ſunt in favorem Obſervantiæ, non ad tutamen Deſertorum, circa quos nil decernere voluerunt; ſatis namque adversùs ipſos inclamat Chriſtus Luc. 9. verſ. 62. *Nemo mittens manum ſuam ad aratrum, & reſpiciens retro, aptus eſt regno Dei.*

Cur Pontifices declarent, neminem invitum retinendum in Conventibus Obſervantiæ.

Hinc Religioſiſſimi æque ac Doctiſſimi PP. Ordinis Prædicatorum in Generalibus Comitiis Bononiæ habitis anno 1706. monuere, Mandatum Clementis XI. tunc temporis feliciter Regnantis, & Declarationem XI. Generalis Capituli Romæ 1656. celebrati de ſeligendis in unaquaque Provincia aliquibus Conventibus pro exacta Regulæ, atque Conſtitutionum Obſervantia -- non eo ſenſu accipi debere, quaſi per hoc cum reliquis „ domibus, aut Religioſis extra prædictos „ Obſervantiæ Conventus manentibus cen„ ſeatur tacite diſpenſatum, & ne deinceps „ ad ipſos ea pertineant, quæ Obſervantiam „ ſapiunt, vel quaſi non teneantur & ipſi „ adniti pro viribus, ut ſecundùm Regu„ lam, & Conſtitutiones vivant prout in „ ſuæ Profeſſionis formula promiſerunt -- Quod corroboratur ex Cajetano 2. 2. *quæſt.* 189. *art.* 9. *in Comment.*, ubi docet eſſe ex genere malum, & vituperabile, inducere ingredi, & recipere ad vitam irregularem Perſonas utriuſque ſexus, quamvis Eccleſia toleret hoc permiſſive.

Religioſiſſimi PP. Ord. Prædic. Clem XI. mandatum explicarunt.

94 OBJIC. III. Regula, & Conſtitutiones, quibuſdam in Religionibus ad culpam ſaltem lethalem non obligant; ergo illarum Religioſi etiam in Obſervantia induti, licèt ad Monaſteria, ubi Regula, & Conſtitutiones non ſervantur, ſe transferant, non inde cenſendi ſunt mortalis criminis rei; adeoque a Confeſſario prohibendi non ſunt a Sacramentorum receptione.

RESP. Conſtitutiones non obligantes ad culpam, ſed tantummodo ad pœnam magnum quidem afferunt timoratis ſolamen, ne ſcrupuloſis agitentur perplexitatibus; nullum tamen remedium afferunt renuentibus illas obſervare, dicente B. Humberto Ordinis Prædicatorum Generali in expoſitione cujuſdam Conſtitutionis, quæ ponitur in Prologo, quod ſi aliquis ſuper occaſione illius Conſtitutionis minùs ſervare vellet Ordinem, non evaderet culpam contemptus. Porro contemptus juxta S. Bernardum damnabilis eſt.

Qui renuunt obſervare Conſtitutiones non obligantes ad culpam non evadunt culpam contemptus.

95 OBJIC. IV. Qui Sacrum Religionis habitum in Obſervantia, & pro Obſervantia ſuſceperunt, dicunt quidem ſe obligaſſe ad Regulam, Conſtitutioneſque ſervandas, non tamen ad ſemper permanendum in Conventibus pro Obſervantia deputatis; ergo dummodo intentionem habeant ſervandi Regulam, & Conſtitutiones, ubicumque

fuerint

fuerint, poſſunt tutâ conſcientiâ ad quodcunque ſe transferre Monaſterium eſto non reformatum ejuſdem Religionis.

RESP. Sicut is, qui ad Epiſcopatum aſſumptus eſt, per ſe primò ſeſe obligavit ad Paſtoralia munia, ad prædicandum ſcilicet Dei verbum, & hujuſmodi, ſed inſimul adſtringitur ad reſidendum in Diœceſi, quia ſine reſidentia nequit Paſtorali fungi munere, & ſi alterutrum omittat, indubie mortaliter delinquit; ita Religioſus Clauſtralem ſtatum aſſumens ad Regularem Obſervantiam primò obligatur, ſed hinc tenetur in Conventibus commorari, ubi Regularis Obſervantia viget. Quapropter ſi ſub mortali ad ſubſtantialia Religionis, atque ad graves illius Ceremonias tenetur, ſub eadem prorſus obligatione dicendum eſt debere in Conventibus permanere, in quibus prædicta poſſit ſervare, potentiâ quidem practicâ, quæ in Deſertoribus in Conventibus deformatis, niſi ſpeciale Dei privilegium præſto ſit, omnino deſiderabitur, eamque ſibi promittere abſque temeritatis nota non poſſunt.

Religioſus tenetur morari ubi Obſervantia viget.

Cum autem in argumento dicitur, prædictos Deſertores habere intentionem ſervandi Regulam, & Conſtitutiones, ubicunque fuerint, mentitur iniquitas ſibi. Nonne recedunt ab Obſervantia, laboris, ac pœnitentiæ pertæſi, liberioriſque vitæ deſiderio acti? quomodo ergo ea intendunt exequi, quæ refugiunt? Et ſane efficax intentio finis ſine executione mediorum componi nequaquam poteſt; unde dicebat S. Gregorius -- Si amor „ eſt, *efficax utique*, magna operatur -- Fallunt igitur, ſed & falluntur, dum dicunt velle efficaciter ſervare Regulam, atque Clauſtralem amare diſciplinam, ſi in Monaſteriis, ubi id commode præſtare valent, morari faſtidiant.

96 Verùm ultro detur, Deſerentes reformata Monaſteria ſinceram habere intentionem ſervandi Regulam ubicunque fuerint, nec tædio laboris diſcedere, Regularem diſciplinam nec virtualiter, ſeu interpretative contemnere, velle adhuc in via Domini progredi, atque adhuc ad Religioſam tendere perſectionem, ſicut ea præcepto adſtringuntur. Concedamus, ipſos nec impedire Reformationem, aut graviter nocere Religioni, non eſſe reos perfidiæ, ingratitudinis, impietatis, ex quo nec honorant, nec periclitanti Matri Religioni occurrant, cui aliàs obſequi promiſerant in Conventibus exactæ Obſervantiæ. Demus tandem non peccare contra prudentiam, & Charitatem ſibi debitam, dum ad ea loca declinantes, ubi Regularis Obſervantia collapſa eſt, Obſervantiam moraliter impoſſibilem ſibi faciunt. Hæc omnia in tota hac Diſſertatione adverſus Deſertores pugnare vidimus. Num licebit eis tutò Sacramenta ſuſcipere? Liceat, ſi meliori judicio, cui rationes noſtras inſtructionis, ac correptionis gratiâ perpendendas ſubjicimus, ita licere videbitur. *Videte*, verbis utar Apoſtoli 1. ad Corinth. 8. verſ. 9., & ſeqq. *Videte ne fortè hæc licentia veſtra offendiculum fiat infirmis. Si enim quis viderit eum, qui habet ſcientiam in Idolio recumbentem: nonne conſcientia ejus, cum ſit infirma, ædificabitur ad manducandum Idolothyta? & peribit infirmus in tua ſcientia Frater, propter quem Chriſtus mortuus eſt? Sic autem peccantes in Fratres, & percutientes conſcientiam eorum infirmam in Chriſtum peccatis.*

Quis ad hæc non paveat, quis non contremiſcat? In Idolio, ſeu in Templo Idoli, non propter Idolum, nec idolatrandi animo, recumbens, ob Infirmorum ſcandalum mortalis criminis reus ab Apoſtolo damnatur; & interim ſe ſecurum credet Religioſus vivens in deformatis Conventibus, eſto commoretur ibi animo non tranſgrediendi Regulam, quam Patres ejus poſuere? Nonne dum puſilli Fratres ipſum videntes in Idolio, ut ſic loquamur, recumbentem, ſcandalizantur, percutitur eorum conſcientia infirma, & perit in inſipida Deſertorum ſcientia Frater, propter quem Chriſtus mortuus eſt? De facili Sectatores habent, qui ipſos quandoque ferventes præiverunt, potiſſimùm ſi Deſertor alicujus ſit nominis, aut auctoritatis. Caveant ergo Senes propter ſcandalum, caveant Juvenes propter periculum, caveant omnes propter ea mala, in quæ incidiſſe Obſervantiæ Deſertores in deciſo caſu comprebenſos cum Titio, longe, lateque in hac Diſſertatione probatum eſt.

97 Unum ſupereſt pro abſoluta, numeriſque omnibus completa Reſolutione, ut innuamus Epiſtolam Sancti Bernardi ad Robertum Nepotem ſuum, quem S. Abbas a Cluniacenſi Cœnobio laxioris vitæ ad Claravallenſe Monaſterium rigidioris Obſervantiæ, ex qua diſceſſerat, revocare ſtudebat. Hujuſmodi Epiſtola eſt ordine prima, Deo patrante miraculo, exſcripta, ut ſic compertum foret, quanti apud Deum valeat ſtudium revocandi ad meliorem frugem Deſertores Regularis Obſervantiæ. Hanc legant, & reſipiſcant.

PARS

PARS SECUNDA.

DISSERTATIONES DOGMATICÆ.

DISSERTATIO DOGMATICA I.

AN ECCLESIA IN SUO CAPITE POSSIT ERRARE IN FACTO DOGMATICO DOCTRINALI.

1 Hujuſmodi quæſtio licèt non in re, ſub hiſce tamen terminis fuit Antiquis incognita: ut enim compertum fier, in omnibus fere Conciliis practice fuit adoptata; at verò hac noſtra tempeſtate ob fervidas Partium diſceptationes celebris evaſit. Sed quoniam ob debitæ intelligentiæ defectum inviſa quibuſdam facta eſt, operæ pretium erit eam dilucidare.

Facti quid, & quotuplex ſit.

Factum igitur quid ſingulare eſt peculiaribus definitum circumſtantiis. Apud Eruditus duplex diſtinguitur; privatum nempe, ſeu Forenſe, & Dogmaticum. Primum eſt, quod ſub ordinario ſive Civilis, ſiva Eccleſiaſticæ Reipublicæ gubernio verſatur; puta circa lites, & Perſonarum delicta adversùs Leges patrata. Dogmaticum autem illud cenſetur, quod cadit ſub poteſtate Eccleſiæ Fideles ad æternam ſalutem dirigente per regulas Fidei, & Morum; atque a duobus circumſcribitur terminis, a Sanctitate videlicet determinatæ Perſonæ, & ab ejuſdem doctrina.

Facti Dogmatici duplicitèr uſurpatur.

Hoc ſecundum dupliciter uſurpatur. Primò ſpectando doctrinam ſecundùm ſe, quæ ex Libris determinatæ Perſonæ deſumpta eſt, puta ex Libris Arii Chriſtus eſt Creatura; & in hac acceptione ad quæſtionem Juris directe ſpectat: Secundò uſurpatur ſumendo propoſitionem ad mentem Hæretici, ideſt; eam propoſitionem in hoc determinato, ſive hæretico, ſive catholico ſenſu, eſſe ab Auctore prolatam: ſeu clarius: hanc determinatum eſſe Auctoris ſenſum; & ſecundùm hanc intelligentiam, ſi materia propoſitionis ad Fidem, aut ad Mores pertineat, dicitur Factum Dogmaticum.

Senſus alius internus, alter externus.

Porro duplex itidem ad rem noſtram Auctoris ſenſus habetur; externus ſcilicet, & internus. Primus ille eſt, quem explicat, atque manifeſtat naturalis, & obvia verborum intelligentia. Alter is eſt, quem Auctor interiùs reſtringit, apud ſe verbum aliquod a ſua naturali ſignificatione detorquendo. Qu[illegible] ad hoc non eſt impræſentiarum apud Theologos Controverſia.

Librorum approbatio ab Apoſtolica Sede.

2 Utque ad difficultatis punctum propius accedamus, notandum, approbationem Librorum ad Sedem Apoſtolicam, vel ad ejus Delegatos ſpectare. Clare evincitur ex Epiſtola Nicolai I. *ad Galliæ Epiſcopos* — Sic „ enim ipſorum Decreta (Romanorum ſcilicet Pontificum) cæterorum Opuſcula Tractatorum approbantur, vel reprobantur, „ ita ut, quod Sedes Apoſtolica probat, „ hodie teneatur acceptum, & quod illa „ repulit, haſtenus inefficax habeatur, at „ quantò potius, quæ ipſa pro Catholica Fide, profanis Dogmatibus repellendis, pro „ variis, & multifariis Eccleſiæ neceſſitatibus, & Fidelium moribus diverſo tempore „ ſcripſit, omni debent honore præferri, & „ ab omnibus prorſus in quibuslibet opportunitatibus, diſcretione, vel diſpenſatione „ Magiſtra, reverenter aſſumi? — Hinc Godefridus Viterbienſis conſcripto Chronico Univerſali, atque Urbano III. dicato in Epiſtola nuncupatoria de Eccleſiæ judicio in Librorum cenſura habet — Cujus doctrina, & „ regimina, omnes Reges, & Principes, „ & Univerſæ Eccleſiæ adornentur, & ab „ ea tanquam à fonte juſtitiæ, totius ſapientiæ regulis inſtruantur; quia nullum Scripturarum elogium noſcitur eſſe authenticum, niſi ab ejus ſapientiæ fluminibus „ ſitientibus propinetur. Quare, ſi quod „ Hiſtoriarum opus nova per aliquem inſtitutione conficitur, ratio ſuggerit, ut antequam in publicum deveniat, Apoſtolico „ examini præſentetur, quatenus, ſi acceptione dignum eſſe perpenditur, ejus mandato, & judicio approbetur, & ab eo vires, auctoritatemque recipiat, cui terrena, & cæleſtia divinitùs ſunt commiſſa —

Gradus approbationis Librorũ multiplex.

Multiplex autem eſt gradus Eccleſiaſticæ approbationis Librorum. Primus gradus eſt ſimpliciter permiſſivus; & ille communis eſt, quo conceditur facultas Libros publici juris facere per Eccleſiaſticorum Superiorum placitum. Secundus conceſſivus eſt; atque ille dicitur, quo pro Univerſitatis electione conceditur, illique peculiaris Auctor deputatur ſequendus, puta S. Thomas, vel S. Bonaventura. Tertius eſt aſſumptivus; atque ille ſic nuncupatur, quo aliquis in Doctorem Eccleſiæ aſſumitur, atque inter Sanctos Patres adſcribitur; pro quo ſpeciale Decretum emanare debet, vel Eccleſiæ acceptatio accedere, ut ſive in Licæis, ſive in Officiis illorum utamur doctrinis. Quartus eſt diſcretivus: atque ille eſt, quo vel doctrina aliqua ſpeciali judicio approbatur, ſicut Martinus V. ſcripta Thomæ Waldenſis adversùs Wiclephum comprobata voluit; vel determinata Propoſitio alicujus Doctoris, ſicut exemplum occurrit in Baptiſmo parvulorum in Clementina *de Summa Trinitate* ex Concilio Viennenſi ſub Clemente V., & Cap. *Martha, de Celebratione Miſſarum*, quoad mixtionem aquæ cum vino. Gradus tandem ultimus eſt definitivus, qui tunc habetur, cum Eccleſia declarat de Fide aliquam peculiaris

liaris Auctoris doctrinam; quo pacto Canonica dicitur Epiſtola Leonis Papæ ad Flavianum, Anathematiſmi S. Cyrilli Alexandrini in Concilio Epheſino, Opuſcula Sophronii in Conſtantinopolitano.

3 His prælibatis difficultas ea eſt, utrum quando Apoſtolica Sedes in alicujus Sancti Canonizatione declarat *ex Cathedra*, aliquam illius doctrinam eſſe rectam in ipſo ſenſu ab Auctore intento, aut in anathemate alicujus Hæreſiarchæ compertum facit, aliquam Propoſitionem fore hæreticam in ſenſu ab ipſomet Hæretico in contextu verborum determinate intento, abſolute, & ſimpliciter ſit infallibilis.

DICENDUM itaque. Canonicum Eccleſiæ judicium de ſenſu alicujus Propoſitionis ut ab Auctore intento eſſe infallibile in materia Dogmatis.

PROBATUR EX SENTENTIA ECCLESIÆ.

4 PROB. I. Quod a primordiis Legis novæ ab Eccleſia adoptatum fuit, ut pertinens ad Fidei objectum, indubie ſub infallibili judicio cadit: etenim ſine hoc Fidei objectum dari non poteſt; ſed poſita declaratione de ſenſu ab Auctoribus intento in materia Dogmatica, Eccleſia quovis tempore ipſum ut objectum Fidei adoptavit; ergo judicium declarativum infallibile cenſendum eſt. Minor propoſitio, pluribus omiſſis, paucis comprobatur.

Eccleſia execrando Hæreſes nuſquam factum a doctrina, doctrinam a ſubjecto, diſcrevit.

Semper Eccleſiæ ſolemne fuit execrari, Hæreſeſque damnare, inſimul directe cum earum Auctoribus, ſemperque Chriſtifideles abſque ullo prorſus diſcrimine complexum illud ut anathematizatum noverunt, & nuſquam Factum a doctrina fuit diſcretum, doctrina a ſubjecto. In Nicæno ſiquidem I. expreſſe Arianorum doctrina damnatur; in Epheſino ſignate Neſtorius; in Chalcedonenſi Eutyches; Theodorus Mopſveſtenus in Conſtantinopolit. II.; in Conſtantinopolit. III. Sergius, Pyrrhus Monothelitæ, in Nicæno II. Arius, Macedonius, Neſtorius, Cyrrhus, Dioſcorus; in Conſtantienſi Wiclephus, Joannes Hus; in Florentino luculentiſſime Ebion, Cerinthus, Valentinus, Apollinaris, aliique. Porro in prædictis damnationibus pro re præſenti perpendendæ ſunt dicendi formulæ, quibus præcitati Hæretici damnati fuere.

Igitur in Concilio CP. II. *Can.* 11. legitur -- Si quis non anathematizat Arium, „ Eunomium, Macedonium &c. cum impiis „ eorum conſcriptis . . . anathema ſit -- *Can.* 12.--Si quis defendit impium Theodorum „ Mopſveſtenum, qui dixit &c. anathema ſit -- *Can.* 13. -- Si quis defendit impia Theodoreti conſcripta, quæ contra &c. anathema „ ſit -- In Nicæno II. -- Anathematizamus „ Arium, & Aſeclas ejus, & qui communicant cum illius improbis opinionibus -- In Lateranenſi IV. -- Damnamus perverſiſſimum „ Dogma impii Almarici, cujus mentem ſic „ Pater mendacii excæcavit, ut ejus doctrina „ non tam hæretica cenſenda ſit, quàm inſana -- In Conſtantienſi Concilio *Seſſ.* 12. -- Cum „ nuper in Sacro Concilio Romæ celebrato „ decretum fuerit, doctrinam damnatæ memoriæ Joannis Wicleph damnandam eſſe, „ & Libros ejus talem doctrinam inſanam, „ & peſtiferam continentes fore tanquam „ hæreticos comburendos, & doctrinam „ damnatam . . . Nihilominus quidam Joannes Hus in hoc Sacro Concilio perſonaliter conſtitutus Joannis Wiclephi Hæreſiarchæ diſcipulos, errores plures, & Hæreſes dogmatizavit . . . qui in Libris ipſius „ Joannis Hus, & Opuſculis notorie continentur . . . Hæc Sacro-Sancta Conſtantienſis Synodus declarat, & definit, articulos infraſcriptos, qui habita collatione „ per plures Magiſtros in ſacra Pagina reperti fuerunt contineri in ejus Libris, & „ Opuſculis, manu propria ſcriptis, & quos „ etiam ipſe Joannes Hus confeſſus eſt in „ ſuis Libris, & Opuſculis contineri, non „ eſſe Catholicos &c. -- Concilium Florentinum productis ſingillatim nominibus duodecim Hæreticorum cum ſuis erroribus *Conſtitutione Conciliari unionis* §. 10. habet -- „ Hos omnes cum Hæreſibus ſuis anathematizat Sacro-Sancta Romana Eccleſia -- Porro nemo eſt, qui non videat, omnes prædictas fore Canonicas, & Dogmaticas Definitiones ex Facto, & Jure complexas, indiſcriminatim ab omnibus Fidelibus adoptatas; nec uſquam diſtinctio Facti, & Juris audita eſt, proindeque totum complexum; ut objectum Fidei fuit acceptatum.

Eccleſia vult Fideles teneri credere indiſtincte complexum ex facto, & jure.

Eam fore Eccleſiæ Sententiam, quod teneantur Fideles indiſtincte credere complexum ex Facto, & Jure, in aperto eſt evidentiſſimo exemplo in Inſtructione Martini V. pro ſecernendis Catholicis ab Hæreticis, quibus ſequens inſtituenda erat interrogatio -- Utrum credant, quod condemnationes Wicleph, Joannis Hus, & Hieronymi de Praga factæ de Perſonis, eorum „ Libris, & documentis per Sacrum Generale Concilium fuerint rite, & juſte factæ, & a quolibet Catholico pro talibus „ tenendæ, & firmiter aſſerendæ? -- Et iterum validior efformatur interrogatio, in qua aperte præcipitur credi totum complexum ut in partes ſuas diſtributum. Hinc ſubditur -- „ item ſpecialiter Litteratus interrogetur, „ utrum credat Sententiam Sacri Conſtantienſis Concilii &c. -- Verùm quare ſpecialiter Litteratus interrogandus? Quia hic ſubdolis momentis detorquere poſſet intelligentiam execratæ doctrinæ ut alienæ a damnatorum Auctorum ſenſu; Concilium autem vult, quod illum credat eſſe ſenſum ab Auctore intentum. Itaque Eccleſia nominati Auctoris doctrinam damnando, damnat in ſenſu Auctoris. Duo enim hæc in idem reddunt; illa ſiquidem expreſſio determinat Auctorem illius damnati ſenſus.

Dilucidatur Sententia Eccleſiæ.

5 Res dilucidatur, quædam perpendendo relate ad laudatas Conciliares formulas. I. Anathema quandoque Auctorem afficit in recto, ut ajunt, & in obliquo, ſeu con-

PARS SECUNDA.

DISSERTATIONES DOGMATICÆ.

DISSERTATIO DOGMATICA I.

AN ECCLESIA IN SUO CAPITE POSSIT ERRARE IN FACTO DOGMATICO DOCTRINALI.

1 HUjuſmodi quæſtio licèt non in re, ſub hiſce tamen terminis fuit Antiquis incognita: ut enim compertum fiet, in omnibus fere Conciliis practice fuit adoptata; at verò hac noſtra tempeſtate ob fervidas Partium diſceptationes celebris evaſit. Sed quoniam ob debitæ intelligentiæ defectum inviſa quibusdam facta eſt, operæ pretium erit eam dilucidare.

Facti quid, & quotuplex ſit.

Factum igitur quid ſingulare eſt peculiaribus definitum circumſtantiis. Apud Eruditos duplex diſtinguitur; privatum nempe, ſeu Forenſe, & Dogmaticum. Primum eſt, quod ſub ordinario ſive Civilis, ſive Eccleſiaſticæ Reipublicæ gubernio verſatur; puta circa lites, & Perſonarum delicta adversùs Leges patrata. Dogmaticum autem illud cenſetur, quod cadit ſub poteſtate Eccleſiæ Fideles ad æternam ſalutem dirigente per regulas Fidei, & Morum; atque a duobus circumſcribitur terminis, a Sanctitate videlicet determinatæ Perſonæ, & ab ejuſdem doctrina.

Facti Dogmatici duplicitèr uſurpatur.

Hoc ſecundum dupliciter uſurpatur. Primò ſpectando doctrinam ſecundùm ſe, quæ ex Libris determinatæ Perſonæ deſumpta eſt, puta ex Libris Arii Chriſtus eſt Creatura; & in hac acceptione ad quæſtionem Juris directè ſpectat. Secundò uſurpatur ſumendo propoſitionem ad mentem Hæretici, ideſt, eam propoſitionem in hoc determinato, ſive hæretico, ſive catholico ſenſu, eſſe ab Auctore prolatam: ſeu clarius: hunc determinatum eſſe Auctoris ſenſum; & ſecundùm hanc intelligentiam, ſi materia propoſitionis ad Fidem, aut ad Mores pertineat, dicitur Factum Dogmaticum.

Senſus alius internus, alter externus.

Porro duplex itidem ad rem noſtram Auctoris ſenſus habetur; externus ſcilicet, & internus. Primus ille eſt, quem explicat, atque manifeſtat naturalis, & obvia verborum intelligentia. Alter is eſt, quem Auctor interiùs reſtringit; apud ſe verbum aliquod a ſua naturali ſignificatione detorquendo. Qu[illegible] ad hoc non eſt impræſentiarum apud Theologos Controverſia.

Librorum approbatio ad Apoſtolica Sede.

2 Utque ad difficultatis punctum propius accedamus, notandum, approbationem Librorum ad Sedem Apoſtolicam, vel ad ejus Delegatos ſpectare. Clare evincitur ex Epiſtola Nicolai I. *ad Galliæ Epiſcopos* — Sic

A „ enim ipſorum Decreto (Romanorum ſcilicet Pontificum) ceterorum Opuſcula Tractatorum approbantur, vel reprobantur, ita ut, quod Sedes Apoſtolica probat, hodie teneatur acceptum, & quod illa repulit, haſtenus inefficax habeatur, at quantò potius, quæ ipſa pro Catholica Fide, profanis Dogmatibus repellendis, pro variis, & multifariis Eccleſiæ neceſſitatibus, & Fidelium moribus diverſo tempore ſcripſit, omni debent honore præferri, & ab omnibus prorſus in quibuslibet opportunitatibus, diſcretione, vel diſpenſatione

B „ Magiſtra, reverenter aſſumi! — Hinc Godefridus Viterbienſis conſcripto Chronico Univerſali, atque Urbano III. dicato in Epiſtola nuncupatoria de Eccleſiæ judicio in Librorum cenſura habet — Cujus doctrina, & „ regimine, omnes Reges, & Principes, & Univerſæ Eccleſiæ adornentur, & ab ea tanquam à fonte juſtitiæ, totius ſapientiæ regulis inſtruantur; quia nullum Scripturarum elogium noſcitur eſſe authenticum, niſi ab ejus ſapientiæ fluminibus ſitientibus propinetur. Quare, ſi quod

C „ Hiſtoriarum opus nova per aliquem inſtitutione conficitur, ratio ſuggerit, ut antequam in publicum deveniat, Apoſtolico examini præſentetur, quatenus, ſi acceptione dignum eſſe perpenditur, ejus mandato, & judicio approbetur, & ab eo vires, auctoritatemque recipiat, cui terrena, & cœleſtis divinitùs ſunt commiſſa —

Gradus approbationis Librorum multiplex.

Multiplex autem eſt gradus Eccleſiaſticæ approbationis Librorum. Primus gradus eſt ſimpliciter permiſſivus; & ille communis eſt, quo conceditur facultas Libros publici juris facere per Eccleſiaſticorum Superiorum

D placitum. Secundus conceſſivus eſt; atque ille dicitur, quo pro Univerſitatis erectione conceditur, illique peculiaris Auctor deputatur ſequendus, puta S. Thomas, vel S. Bonaventura. Tertius eſt aſſumptivus; atque ille ſic nuncupatur, quo aliquis in Doctorem Eccleſiæ aſſumitur, atque inter Sanctos Patres adſcribitur; pro quo ſpeciale Decretum emanare debet, vel Eccleſiæ acceptatio accedere, ut ſive in Licæis, ſive in Officiis illorum utamur doctrinis. Quartus eſt diſcretivus: atque ille eſt, quo vel doctrina ali-

E qua ſpeciali judicio approbatur, ſicut Martinus V. ſcripta Thomæ Waldenſis adversùs Wiclephum comprobata voluit; vel determinata Propoſitio alicujus Doctoris, ſicut exemplum occurrit in Baptiſmo parvulorum in Clementina *de Summa Trinitate* ex Concilio Viennenſi ſub Clemente V., & Cap. *Martha, de Celebratione Miſſarum*, quoad mixtionem aquæ cum vino. Gradus tandem ultimus eſt definitivus, qui tunc habetur, cum Eccleſia declarat de Fide aliquam peculiaris

liaris Auctoris doctrinam ; quo pacto Canonica dicitur Epiſtola Leonis Papæ ad Flavianum , Anathematiſmi S. Cyrilli Alexandrini in Concilio Epheſino , Opuſcula Sophronii in Conſtantinopolitano .

3 His prælibatis difficultas ea eſt , utrum quando Apoſtolica Sedes in alicujus Sancti Canonizatione declarat *ex Cathedra* , aliquam illius doctrinam eſſe rectam in ipſo ſenſu ab Auctore intento , aut in anathemate alicujus Hæreſiarchæ compertum facit , aliquam Propoſitionem fore hæreticam in ſenſu ab ipſomet Hæretico in contextu verborum determinate intento , abſolute , & ſimpliciter ſit infallibilis .

DICENDUM itaque . Canonicum Eccleſiæ judicium de ſenſu alicujus Propoſitionis ut ab Auctore intento eſſe infallibile in materia Dogmatis .

PROBATUR EX SENTENTIA ECCLESIÆ .

4 PROB. I. Quod a primordiis Legis novæ ab Eccleſia adoptatum fuit , ot pertinens ad Fidei objectum , indubie ſub infallibili judicio cadit : etenim ſine hoc Fidei objectum dari non poteſt ; ſed poſita declaratione de ſenſu ab Auctoribus intento in materia Dogmatica , Eccleſia quovis tempore ipſum ut objectum Fidei adoptavit ; ergo judicium declarativum infallibile cenſendum eſt . Minor propoſitio , pluribus omiſſis , paucis comprobatur .

Eccleſia execrando Hæreſes nuſquam factum a doctrina , doctrinam a ſubjecto, diſcrevit .

Semper Eccleſiæ ſolemne fuit execrari , Hæreſeſque damnare , inſimul directe cum earum Auctoribus , ſemperque Chriſtifideles abſque ullo prorſus diſcrimine complexum illud ut anathematizatum noverunt , & nuſquam Factum a doctrina fuit diſcretum , doctrina a ſubjecto . In Niceno ſiquidem I. expreſſe Arianorum doctrina damnatur ; in Epheſino ſignate Neſtorius ; in Chalcedonenſi Eutyches ; Theodorus Mopſveſtenus in Conſtantinopolit. II. ; in Conſtantinopolit. III. Sergius , Pyrrhus Monothelitæ , in Nicæno II. Arius , Macedonius , Neſtorius , Cyrrhus , Dioſcorus ; in Conſtantienſi Wiclephus , Joannes Hus ; in Florentino luculentiſſime Ebion , Cerinthus , Valentinus , Apollinaris , aliique . Porro in prædictis damnationibus pro re præſenti perpendendæ ſunt dicendi formulæ , quibus præcitati Hæretici damnati fuere .

Igitur in Concilio CP. II. *Can.* 11. legitur -- Si quis non anathematizat Arium , „ Eunomium . Macedonium &c. cum impiis „ eorum conſcriptis . . . anathema ſit -- *Can.* 12. -- Si quis defendit impium Theodorum „ Mopſveſtenum , qui dixit &c. anathema ſit -- *Can.* 13. -- Si quis defendit impia Theodo„ reti conſcripta , quæ contra &c. anathema „ ſit -- In Nicæno II. -- Anathematizamus „ Arium , & Aſeclas ejus , & qui communi„ cant cum illius improbis opinionibus -- In Lateranenſi IV. -- Damnamus perverſiſſimum

„ Dogma impii Almarici , cujus mentem ſic
A „ Pater mendacii excæcavit , ut ejus doctrina „ non tam hæretica cenſenda ſit , quàm inſana -- In Conſtantienſi Concilio *Seſſ.* 12. -- Cum „ nuper in Sacro Concilio Romæ celebrato „ decretum fuerit , doctrinam damnatæ me„ moriæ Joannis Wicleph damnandam eſſe , „ & Libros ejus talem doctrinam inſanam , „ & peſtiferam continentes fore tanquam „ hæreticos comburendos , & doctrinam „ damnatam . . . Nihilominus quidam Joan„ nes Hus in hoc Sacro Concilio perſonali„ ter conſtitutus Joannis Wiclephi Hære„ ſiarchæ diſcipulus , errores plures , & Hæ„ reſes dogmatizavit . . . qui in Libris ipſius
B „ Joannis Hus , & Opuſculis notorie conti„ nentur . . . Hæc Sacro-Sancta Conſtan„ tienſis Synodus declarat , & definit , arti„ culos infraſcriptos , qui habita collatione „ per plures Magiſtros in ſacra Pagina re„ perti fuerunt contineri in ejus Libris , & „ Opuſculis , manu propria ſcriptis , & quos „ etiam ipſe Joannes Hus confeſſus eſt in „ ſuis Libris , & Opuſculis contineri , non „ eſſe Catholicos &c. -- Concilium Florentinum productis ſingillatim nominibus duodecim Hæreticorum cum ſuis erroribus *Conſtitutione Conciliari unionis* §. 10. habet -- „ Hos omnes cum Hæreſibus ſuis anathema-
C „ tizat Sacro-Sancta Romana Eccleſia -- Porro nemo eſt , qui non videat , omnes prædictas fore Canonicas , & Dogmaticas Definitiones ex Factis , & Jure complexas , indiſcriminatim ab omnibus Fidelibus adoptatas ; nec uſquam diſtinctio Facti , & Juris audita eſt , proindeque totum complexum ; ut objectum Fidei fuit acceptatum .

Eccleſia vult Fideles tenere credere indiſtincte complexum ex facto, & jure.

Eam fore Eccleſiæ Sententiam , quod teneantur Fideles indiſtincte credere complexum ex Facto , & Jure , in aperto eſt evidentiſſimo exemplo in Inſtructione Martini V. pro ſecernendis Catholicis ab Hæreticis , quibus ſequens inſtituenda erat interrogatio -- Utrum credant , quod condemna-
D „ tiones Wicleph , Joannis Hus , & Hiero„ nymi de Praga factæ de Perſonis , eorum „ Libris , & documentis per Sacrum Gene„ rale Concilium fuerint rite , & juſte fa„ ctæ , & a quolibet Catholico pro talibus „ tenendæ , & firmiter aſſerendæ ? -- Et iterum validior efformatur interrogatio , in qua aperte præcipitur credi totum complexum ut in partes ſuas diſtributum . Hinc ſubditur -- „ Item ſpecialiter Litteratus interrogetur , „ utrum credat Sententiam Sacri Conſtan„ tienſis Concilii &c. -- Verùm quare ſpecialiter Litteratus interrogandus ? Quia hic ſubdolis momentis detorquere poſſet intelli-
E gentiam execratæ doctrinæ ut alienæ a damnatorum Auctorum ſenſu ; Concilium autem vult , quod illum credat eſſe ſenſum ab Auctore intentum . Itaque Eccleſia nominati Auctoris doctrinam damnando , damnat in ſenſu Auctoris . Duo enim hæc in idem reddunt ; illa ſiquidem expreſſio determinat Auctorem illius damnati ſenſus .

Dilucidatur Sententia Eccleſiæ.

5 Res dilucidatur , quædam perpendendo relate ad laudatas Conciliares formulas . I. Anathema quandoque Auctorem afficit in recto , ut ajunt , & in obliquo , ſeu

concomitanter, doctrinam; quod nil aliud eſt, quàm damnare Arium v. g. ut Auctorem illius ſenſus hæretici, qui in doctrina continetur.

II. Anathema aliquando percellit Defendentes Auctores in eorum Scriptis; quæ patrocinatio in eo ſita eſt, quod alium velint eſſe ſenſum ab Auctore intentum.

III. Non rarò ferit anathema v. g. Theodorum, qui eas Propoſitiones, quæ recitatæ damnantur, enunciavit; quapropter Eccleſia definit, a Theodoro prolatas in eo damnabili ſenſu.

IV. Sæpe cadit anathema ſupra Dogma v. g. Almarici in genitivo poſſeſſivo; quia illemet ſenſus Dogmatis eſt ſenſus ipſe Almarici.

V. Anathema etiam dirigitur ad Dogma, & ad Perſonam, ſub demonſtrativo pronomine *illius*, *ejus*, quod ſignificat, proprium Dogmatis ſenſum eſſe verum, & proprium, enunciati Auctoris.

VI. Pluries anathema verſatur circa doctrinam declaratam hæreticam, inſimul circa Auctorem itidem hæreticum enunciatum. Si autem definitio non eſſet in propriu Auctoris ſenſu, nequiret Auctor ut hæreticus damnari; ejus namque ſenſus alius eſſet ab hæretico.

VII. Tandem anathema ſpectat Propoſitionem ut alicui attributam, quæ bonam, ſicut & malam, habere poteſt intelligentiam; v. g. *Pater major me eſt*, ſenſum habet juxta Fidei regulas & bonum, & malum; *Pater major eſt me homine*, vera eſt Propoſitio; *Pater major eſt me Deo* falſa eſt & Fidei repugnans. Quoniam verò Arius illam ſecundo modo uſurpabat, ipſe, & Propoſitio, damnantur; proindeque definitur, ſenſum hunc hæreticum, eſſe ipſummet ab Ario intentum. Alia ſimiliter Propoſitio: *Maria non eſt Mater Dei* juxta diverſam perceptionem falſa, aut vera, cenſenda eſt. Non eſt Mater Dei dando eſſe divinum; eſt ex adverſo Mater Dei dando eſſe humanitati perſonatæ divinâ ſubſiſtentiâ. Neſtorius negabat eſſe Dei Matrem ſecundùm hanc intelligentiam, idcirco damnatur, & quidem in ſenſu ab ipſo intento. Quare compertum habemus, idem fore definire Propoſitionem Arii eſſe hæreticam, ac definire ſenſum hæreticum illius Propoſitionis eſſe Arii ſenſum, & ab Ario intentum.

Exemplis roboratur.

6 Exemplis id ipſum comprobatur. In Niceno Concilio damnatâ Arii doctrinâ, dictoque eidem anathema, Euſebius Nicomedienſis, & Theognides Nicænus reclamarunt dicentes, Arium non ſic dixiſſe; attamen Patres nullimode adoptarunt diſtinctionem, & diviſionem Facti a Jure, ſed præceperunt & ſubſcriptionem definitioni, & anathema Arii; ut apud Sozomenum *lib.* 1. *Hiſt. cap.* 20.

In Chalcedonenſi Synodo *Act.* 4. poſita damnatione Dogmatis, & Eutychetis anathemate, quatuordecim Epiſcopi Ægyptii renuentes anathematizare Euthychetem reclamabant: *De Fide eſt certamen*, hoc eſt, ſola doctrina ad definitionem pertinet, ſecus Perſona; verùm nil illis profuit excogitatum diſcrimen, & ad utrumque execrandum adſtricti fuere. Porro ſi Patrum definitio doctrinam in ſenſu Eutychetis non ſpectaſſet, jure nequiviſſent Eutychetis damnationem velle.

In laudato Concilio recitatis Epiſtolis S. Leonis Papæ, clamant Patres — Per os „ Leonis locutus eſt Petrus. Hæc eſt Fides „ Apoſtolorum &c. — hinc Eutychetem damnarunt; hoc autem quid aliud eſt, quàm dicere: credimus de natura in Chriſto, quæ ſentit Leo: damnamus, quod ſentit Eutyches. Et agebatur de Propoſitione, quæ duplicem referebat ſenſum, bonum nempe, & malum: mixtio ſiquidem naturarum per unionem in uno ſuppoſito inconfuſe, a Catholicis admittitur; mixtio naturarum per converſionem unius in aliam, ut hæretica reprobatur.

Idem videre eſt in Epheſino. Cæleſtinus quædam declarat circa Incarnationis diſcrimen; hæc adoptat Synodus, atque Neſtorium damnat. Hoc certe non aliud importat, niſi quoad Chriſti Perſonam Neſtorii ſenſum reprobare, illumque Cæleſtini ſuſcipere.

In Arauſicano execrata eſt doctrina Pelagii de Gratia juxta animadverſiones, oppoſitioneſque S. Auguſtini. Concertatio autem S. Auguſtinum inter, & Pelagium, circa Gratiæ ſenſus verſabat. Callide ſiquidem, fraudolenterque Pelagius ſub Catholica doctrina pravos ſenſus occultabat; & ſecundùm hoſce fuit damnatus.

In damnatione Propoſitionum Baji per S. Pium V., Gregorium XV., & Urbanum VIII. *In eminenti* legitur — Quas quidem Sententias ſtricto coram nobis examine ponderatas, quanquam nonnullæ aliquo pacto ſuſtineri poſſent, in rigore, & proprio verborum ſenſu ab Aſſertoribus intento, hæreticas, erroneas... damnamus — Hæc damnatio indiſtincte fuit ſuſcepta; ergo in ſenſu prout ab Auctore intento cadit ſub objecto Fidei. Damnatio cum ſola expreſſione nominis Auctoris, & damnatio cum expreſſione ſenſus ab eodem intenti in re eadem eſt, ejuſdemque æquipondii; uterque namque modus damnatum ſenſum determinat. Attamen Eccleſia quandoque uno dicendi modo, quandoque alio uſa eſt, prout major, vel minor cavillatio ex parte pertinacium occurrebat.

PROBATUR EX SCRIPTURALIBUS MOMENTIS.

7 PROB. I. Orthodoxi Doctores ad unum omnes propugnant, dari in Eccleſia legitimam poteſtatem canonizandi Sanctos, quia in Divinis Scripturis Canonizationis exempla præſto ſunt, videlicet *Eccleſ.* 44., *& ſeqq.*, *Matth.* 8. *verſ.* 11.; *Luc.* 6. *verſ.* 22., *ad Heb.* 11. *verſ.* 32., & alibi; hinc apte colligunt, ad Fidem pertinere. Sed ex eadem Scriptura momenta occurrunt irreformabilis judicii in Facto Dogmatico; ergo in Eccleſia Dei datur poteſtas irreformabiliter judicandi de Facto Dogmatico.

Res

Rer clareſcat. Apoſtolus 2. *ad Timoth.* 2. *verſ.* 17. enunciat, Hymenæum, & Philetum a veritate excidiſſe, *dicentes Reſurrectionem jam factam*, & quidem ex proprio ſenſu ab ipſis intento in profanis, & vaniloquis, quibus ipſi utebantur, verbis, ad myſticum, & ſpiritualem ſenſum Scripturas detorquendo. Porro duo impræſentiarum obſervanda ſunt. Primum eſt, Apoſtolum definire, ac irreformabiliter declarare, articulum Reſurrectionis quoad doctrinam. Aliud eſt, eadem infallibilitate enunciare Hymenæum, & Phyletum, a veritate excidiſſe, atque ſuaſor eſt Timotheo circa utrumque, ut ſcilicet ab errore inſimul, & ab ipſis Hæreticis declinet. Atqui datur in Eccleſia Dei & neceſſitas, & præceptum, declinandi a falſa doctrina, atque a docentibus eam; ergo apprime neceſſaria eſt poteſtas irreformabiliter judicandi de doctrina, ejuſdemque Patronis juxta proprium eorum ſenſum.

Apoſtolus irreformabiliter enunciat, Hymenæum, & Philetum a veritate excidiſſe.

8 PROB. II. Eccleſiæ Capiti unitæ ſupremam contulit Chriſtus intelligentiam, cum *Luc.* 24. *verſ.* 45. Apoſtolis aperuit ſenſum, *ut intelligerent Scripturas*, utique ad mentem Auctoris, primò quidem divini, ſed inde etiam humani, qui ad Sacra Myſteria enucleanda, ſtatuendaque Dogmata, quandoque bene, & quandoque male iiſdem utitur Scripturis, Teſte ſiquidem S. Petro *Epiſt.* 2. *cap.* 3. & Hæretici, & indocti, Sacras Scripturas in deteriorem partem detorquent, nec aliter ſane quàm juxta proprium ſenſum eam explicantes. Sed ſumma datur neceſſitas hanc depravationem dignoſcendi, quæ in ſingulari ſenſu illius indocti, aut Hæretici adinvenitur: & ideo laudatus Apoſtolus ibidem monet verſ. 17. *Vos igitur Fratres præſcientes cuſtodite, ne inſipientium errore traducti, excidatis a propria firmitate*; ergo neceſſe eſt, ſenſum illum rite ab eo percipi, ad quem ſpectat auctoritative Sacrarum Scripturarum depravationes caſtigare. Error dogmatizantis Hæretici is eſt, ut innuit S. Petrus, quem proprio judicio fingit; ab hoc cuſtodire ſe debent Fideles, ne excidant; nec ſe ſatis cuſtodire valent, niſi habeat Eccleſia infallibilem regulam ſcrutandi, atque evulgandi errantis mentem in Libris involutam.

Eccleſiæ collata eſt intelligentia Scripturarum ad mentem Auctoris Divini, ſed etiam humani.

9 PROB. III. Matth. 7. verſ. 15. habemus: *Attendite a falſis Prophetis, qui veniunt ad vos in veſtimentis ovium, intrinſecus autem ſunt lupi rapaces*. Falſos inter Prophetas principem locum tenent Hæreſiarchæ, qui Libros perverſâ doctrinâ refertos promunt. Veſtimentum ovis eſt veritatis ſpecies in verborum æquivocorum ſuperficie. Luporum rapacitas non alia eſt, quàm latens falſitas in verborum involucris, ſeu artificioſæ propoſitionis diſpoſitione. Neminem latet quali verſutia Ariani, Neſtoriani, Pelagiani in formulis, quas Fidei vocant, tradendis, venenum inſeruerint, terminorumque ambiguitate ſenſum Fidei fundamentum labefactare ſtuduerint, atque anathematis vim aufugerint. Noverunt Patres, quantum laboraverint, ut ab illis locutionibus illectos, deceptoſque revocarent, quot inſtituerint diſceptationes, ut quæ in verbis, quæ in fraſibus, & quæ in Auctoribus latitabant, decipulas detegerent. Evincitur itaque ſumma neceſſitas Eccleſiæ, univerſali Magiſtræ, irreformabile concedendi judicium in dijudicandis Hæreticorum ſenſibus.

Hæretici ſunt falſi Prophetæ in veſtimentis ovium &c.

10 PROB. IV. Eccleſia auctoritate gaudet irreformabiliter judicandi de doctrina Fidei, vi divinarum promiſſionum Joan. 14. verſ. 16., & ſeqq. *Rogabo Patrem, & alium Paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiſcum in æternum, Spiritum veritatis &c.*, & verſ. 26, *Paraclitus autem Spiritus Sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & ſuggeret vobis omnia, quæcumque dixero vobis*, & Cap. 16. verſ. 13. *Cum autem venerit ille Spiritus veritatis docebit vos omnem veritatem*. Atqui ad hoc judicium ſpectat proprios ſcrutari cujuſque Doctoris ſenſus de Fidei, Morumque, rebus ſcribentis; ergo debet irreformabiliter Eccleſia reclusum cujuslibet privati Magiſtri ſenſum poſſe penetrare. Et ſane examen illius Facti non eſt tantummodo Facti particularis, ſed Dogmatici ob connexionem cum rebus Fidei, & Morum. Judicium Eccleſiæ quoad doctrinam eſt diſcretivum unius doctrinæ ab alia, veræ a falſa; ut ergo rite, ſciteque, judicare poſſit de doctrina privati Magiſtri conformiter ad doctrinam Chriſti, fas eſt poſſe pervadere irreformabiliter proprium Scribentis ſenſum.

Promiſſiones divinæ de judicio irreformabili Eccleſiæ.

11 PROB. V. Chriſtus Petro commendans ſuum Ovile præcepit, ut illud paſceret. Joan. 21. verſ. 17. *Paſce oves meas*: Porro Chriſti Vicarius Oves paſcit doctrinæ pabulo, non ſolùm Canonicos exhibendo Codices, ſed etiam privatorum Doctorum, nec aliter regi poteſt Eccleſia, aut Hierarchia ſubſiſtit; propterea poſuit Deus *alios Doctores, & Paſtores*, qui verbo, ſcriptove Fideles doceant, committens autem Petro paſcendas Oves, ei, ejuſdemque Succeſſoribus, contulit privilegium irreformabiliter judicandi de bonitate, aut pravitate, pabuli, Ovibus per inferiores Hierarchas exhibiti, ubi, & quando, exurgunt dubitandi rationes circa doctrinam traditam ad ſenſum hujus, illiuſve Paſtoris, ac Magiſtri; aliàs non ſatis fuiſſet proviſum Gregi.

Chriſti Vicarius quomodo paſcat oves.

12 PROB. VI. Juxta Theologorum Sententiam dignoſcitur a Deo conceſſum Eccleſiæ, atque explicatum Privilegium irreformabilis poteſtatis quoad Fidem, & Mores, per illa verba ad Epheſ. 4. verſ. 11., & ſeqq. *Et ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas, alios verò Evangeliſtas, alios autem Paſtores, & Doctores . . . . ut jam non ſimus parvuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, in aſtutia ad circumventionem erroris*. Sed hujuſmodi privilegium ibidem directe extenditur ad dignoſcendum, ſcrutandumque ſenſum a ſingularibus Magiſtris intentum, ut clare ſuadent illa verba: *Omni vento doctrinæ in nequitia hominum, in aſtutia ad circumventionem erroris*: etenim doctrinæ ventus in nequitia, in aſtutia, ad decipiendum, eſt ille proprius peculiaris Auctoris ſenſus in æquivocis verbis involutus; ergo e re Eccleſiæ eſt ipſum irreformabiliter per-

Unde dignoſcatur Eccleſiæ privilegium irreformabilis poteſtatis quoad Fidem, & Mores.

pervadere . Prænovit , & ſæpenumero monuit Apoſtolus magnum futurum Eccleſiæ damnum ex fraudolentis hominum verbis : *Doſtrinis variis , & peregrinis nolite abduci* ; ad Heb. 13. verſ. 9. *Spiritus autem manifeſte dicit , quia in noviſſimis temporibus diſcedent quidam a Fide , attendentes ſpiritibus erroris , & doſtrinis dæmoniorum , in hypocriſi loquentium mendacium* . 1. ad Timoth. 4. verſ. 1., & ſeq. *Et ſermo eorum ut cancer ſerpit* . 2. ad Timoth. 2. verſ. 17., occultatus videlicet in profanis , & vaniloquis verbis , in ſermonibus prurientibus aures , & ſpeciem pietatis habentibus . Si ergo ex hiſce privatis ſenſibus tam grave imminet periculum , hocque tenentur præcavere Fideles , jam plane fit , privilegium irreformabilis judicii extendendum eſſe ad eos dignoſcendos . Et meritò ſane . Nam prava doctrina adverſatur doctrinæ a Chriſto traditæ , ſicut recta eidem conformatur ; porro per examen conferens profanam, aut Catholicam doctrinam in privatis Scripturis latentem, peculiaris ſenſus detegitur , atque indubia habetur regula pro illo intelligendo in conformitate , vel diformitato doctrinæ radicata .

PROBATUR THEOLOGICIS RATIONIBUS.

13 PROB. I. Catholicum Dogma eſt , plures Fidei articulos ſoli verbo tradito fore innixos , adeoque Eccleſia nequaquam errare poſſe in legitima dignoſcenda Traditione . Sed ad hoc neceſſe eſt , ut ipſa infallibilis ſit in dignoſcendo proprio Patrum ſenſu , a quibus ſæpe latentem Traditionem deſumere debet ; neceſſe itidem eſt , ut Traditionis veritas habeatur , conſonantiam Sententiarum perpendere ; neque enim ſummæ certitudinis erit Fides per Traditionem firmata , niſi ſummam certitudinem habeat judicium Eccleſiæ perpendentis principia , a quibus eſſentialiter firmitas Traditionis dependet ; ergo .

Eccleſia nequit errare in dignoſcenda legitima Traditione .

14 PROB. II. Cujus eſt finem conſiderare , ejuſdem eſt de his judicare , quæ ad finem ordinari debent : ſiquidem ratio eorum , quæ ad finem ordinantur , a fine deſumitur . Sicut autem ad illum , qui aliquem finem intendit, ſpectat ea , quæ fini ſunt congrua , eligere: ita ea auferre , quæ aſſecutioni finis obſtare poſſunt . Atqui ſupremæ poteſtati Eccleſiæ ſpectat ſupernaturalem finem , ad quem Fideles ordinantur , inſpicere ; ergo ipſius eſt judicare de omnibus dictis , aut ſcriptis hominum , per quæ declinare poſſunt , vel alios movere ad declinandum a ſemita ſalutis . Hoc autem contingere non poteſt , niſi ſuprema poteſtas , quoties Sententiam dicit ex Cathedra , privilegium habeat infallibilitatis ; adeoque verſari debet circa facta , dicta , atque ſcripta privatorum hominum .

Ad Eccleſiam ſpectat judicare de dictis , aut ſcriptis hominum in ſemita ſalutis .

15 PROB. III. Angelici Doctoris effatum eſt , eum , qui dat eſſe , dare conſequentia ad eſſe : ſed Eccleſiæ datum eſt infallibiliter conſequi Fidei definitiones ; ergo eidem datum eſt conſequi infallibiliter intelligentiam Scripturarum , Conciliorum , Patrum , cæterorumque Doctorum , quæ neceſſariò conſequitur , ordinaturque , ad eſſe Canonicæ definitionis .

Eccleſiæ data eſt infallibilis definitio Fidei .

16 PROB. IV. S. Thomas 2. 2. *quæſt.* 1. *art.* 2. propugnat , objectum Fidei ex parte credentis eſſe complexum , quatenus , ut erudite explicant NN. PP. Salmantic. , intellectus humanus aſſentiri nequit , niſi componendo : propter hoc , ſi interior præſtetur aſſenſus , multiplicibus indiget internis conceptibus : vocalibus , & ſcriptis , ſi voce , vel ſcripto , exhibeatur ; ſed dubio-procul ad infallibile Eccleſiæ judicium ſpectat objectum Fidei etiam ex parte credentis acceptum ; ergo illud idem ad ſingulares conceptus legitime ordinandos, oportet extendi.

Eccleſia infallibiliter judicat de objecto Fidei accepto etiam ex parte credentis .

17 PROB. V. Ex eodem Angelico Doctore 2. 2. *quæſt.* 11. *art.* 2. aliquid directe , & principaliter , ſpectat ad Fidem , & ſunt ipſi articuli credendi ; aliquid verò indirecte , & ea ſunt , ex quibus vel alicujus articuli Fidei læſio conſequitur , vel pendet , aut habetur alicujus articuli Fidei eſſormatio . Sed ex inordinata locutione ſequi poteſt corruptio Fidei ; cum inimici Chriſti , mediis verbis , Religioni parant inſidias , unde ortum illud Hieronymi : *Verba faciunt hæreſes* , & ex adverſo ex ordinata locutione haberi poteſt ædificatio Fidei ; ergo infallibile Eccleſiæ magiſterium Fidei myſteria principaliter complectitur , minus principaliter individuas ordinatas locutiones , ut approbentur , inordinatas , ut reprobentur .

Aliquid ad Fidem ſpectat directe , & aliquid indirecte .

18 PROB. VI. Teſte Apoſtolo, Fides ex auditu , auditus autem ex prædicatione uſque ad conſummationem Seculi per eos , qui ab Eccleſia mittendi ſunt . Ut verò recta ſit Fides , recta debet eſſe prædicatio . Aſt quomodo erit hujuſmodi prædicatio , niſi Prædicatorum doctrina ſit juxta Fidei regulas ? Porro Eccleſia eſt regula infallibilis a Domino conſtituta ad proponendam Fidem ; ergo itidem debet eſſe infallibilis regula ad definiendum loquendi modum in rebus Fidei , adeoque ad percipiendam mentem loquentium , & ſcribentium . Et revera ad proponendas , intelligendaſque , veritates , vocabula neceſſaria fore in aperto eſt ; unde meritò ad Fidem ſecundariò ſpectant . Hinc in Conciliis ſolemne fuit apud Patres primò definire rerum veritates , modos verò loquendi propter ipſas veritates conſequenter .

Eccleſia infallibilis regula ad definiendum loquendi modū in rebus Fidei .

PROBATUR EXEMPLIS.

19 PROB. I. Ad Factum Dogmaticum ſpectat Evangelium v. g. S. Matthæi eſſe Dei verbum , ſecus illud S. Andreæ adſcriptum , ſicut & aliud Nazaræorum nuncupatum . Nemo Catholicorum inficias ibit in eo infallibilitatem judicii Eccleſiæ . Nullus exiſtit in Eccleſiaſticis monumentis Codex , aut verſio propria S. Matthæi manu conſcripta : omnia exemplaria ſunt a prioribus exemplaribus , verſiones omnes a prioribus verſionibus exſcriptæ per particulares inter-

Ad Factum Dogmaticum ſpectat, Evangelium v.g. S. Matthæi eſſe verbum Dei .

terpretes; ut autem Codex, ſeu verſio, quæ in vulgata circumfertur, ſit verbum Dei de Fide ſuſcipiendum, ut præ ceteris definivit Tridentinum, omnino neceſſe eſt, certiorem fieri de individuali conſonantia ſenſus expreſſi a Translatore in ſuis locutionibus, cum ſenſu expreſſo in verbis a S. Matthæo uſurpatis, atque a Spiritu Sancto dictatis. Et hoc prorſus infallibiliter; non enim ad verbum Dei ſufficit moralis certitudo, quamvis in ſummo gradu perfecta. Cur ergo proportionali quadam ratione, non erit cenſenda infallibilis Eccleſia in pervadenda privatorum Doctorum mente in materia Religionis per conformitatem, vel diſcrepantiam ad verbum divinum?

Concilia Generalia referre Eccleſiam univerſalem ſpectat ad objectum Fidei.

20 PROB. II. Ad objectum Fidei ſpectat, Concilia Generalia fuiſſe legitima, atque Univerſalem referre Eccleſiam; aliàs Fidei Dogmata nequirent proponere; cum ſupernaturalis effectus a cauſa ſimpliciter naturali procedere non poſſit. Atqui hoc eſt Factum Dogmaticum doctrinale; propterea Martinus V. ad diſcernendos Hæreticos Wiclephiſtas, præcepit ſexto loco interrogare -- „ Utrum credat, quod illud quod Sacrum „ Concilium Conſtantienſe Univerſalem Ec- „ cleſiam repræſentans approbavit, & ap- „ probat in favorem Fidei, & ad ſalutem „ animarum, quod hoc eſt ab univerſis „ Chriſtifidelibus approbandum, ac tenen- „ dum, & quod condemnavit, & condem- „ nat eſſe Fidei, vel bonis Moribus con- „ trarium, hoc ab eiſdem non eſſe tenen- „ dum; & quod condemnavit, & condem- „ nat eſſe Fidei, vel bonis Moribus contra- „ rium, hoc ab eiſdem eſſe tenendum pro „ condemnato, credendum, & aſſeren- dum -- Ea verò, quæ condemnavit, non ſunt niſi Perſonæ Wiclephi, Joannis Hus, & Hieronymi de Praga, & eorum ſcripta, & Articuli 75. formaliter accepti in ſenſu ab illis intento.

Chalcedonenſe damnatâ voluit doctrinam Neſtorii in ſenſu a Neſtorio intento.

21 PROB. III. In Chalcedonenſi Synodo, efformata Fidei definitione adversùs Neſtorium, atque Eutychem, dictoque anathemate Neſtorio, Eutychi, atque, Dioſcoro, *Act.* 8. Theodoreti cauſâ ad examen revocatâ -- Reverendiſſimi Epiſcopi clama- „ verunt, Theodoretus modò anathematizet „ Neſtorium. Acceſſit Theodoretus, atque „ ad innocentiæ ſuæ defenſionem dixit -- „ Veni ſatisfacere, me eſſe Orthodoxum; & „ omnem Hæreticum, qui converti noluerit, „ anathematizo; & quia Neſtorium, & Eu- „ tychem, & omnem hominem dicentem, „ vel opinantem duos filios, anathematizo. „ Et cum diceret, Reverendiſſimi Epiſcopi „ clamaverunt; dic aperte anathema Neſto- „ rio, & qui ea, quæ ejus ſunt, ſapiunt -- Theodoretus autem volens Fidei ſuæ rationem afferre ait -- Ego niſi expoſuero, quomodo „ credo, non dico. Credo autem -- Verùm inter hæc Patres iterum clamaverunt -- Iſte „ hæreticus eſt; Iſte Neſtorianus eſt. Hære- „ ticum foras mitte -- Tunc Theodoretus Neſtorio dixit anathema. Volebant igitur Patres non doctrinam tantummodo, ſed etiam Perſonam Neſtorii, ut illius Dogmatis Auctorem, anathematizari, nec ulla conceditur interpretatio, ſeu explicatio ex parte perſonæ Neſtorii, ſed damnandam dixerunt hæreticam doctrinam in ſenſu a Neſtorio intento.

Quod hic numero Pontifex ſit Eccleſiæ Caput, eſt Factum dogmaticum.

22 PROB. IV. Quod hic numero Pontifex canonice electus, ſit Eccleſiæ Caput, atque Chriſti Vicarius, cadit ſub objecto Fidei, ſicut ſub eodem objecto cadit, quod hæc Romana Eccleſia nunc exiſtens, ſit vera Eccleſia. Unde quæ decernuntur, ſi ſermo ſit de definitionibus Canonicis Dogmaticis, ſuſcipere tenemur ut ſpectantia ad objectum Fidei; regulatum enim haud eſſe poteſt majoris certitudinis, quàm ſit ipſamet regula. Hinc in inſtructione Martini V. ad detegendos Wiclephiſtas præſcribitur interrogandum: an Papa canonice electus, qui pro tempore fuerit (ejus proprio nomine expreſſo) ſit Succeſſor B. Petri, habens ſupremam auctoritatem in Eccleſia Dei. Sed hoc eſt Factum Dogmaticum ab humano dependens ſcrutinio ſuper Perſonam, quæ ſecundùm ſe incapax eſſe poteſt; ergo etiam ad Fidei objectum ſpectare poterit Factum Dogmaticum doctrinale, quamvis ab humana dependeat diligentia, & Auctor aliunde ſentire potuerit. Veritatem majoris propoſitionis non eſt hujus loci, cum abunde ſupponatur probata ex traditis a Theologis in Tract. de Fide.

ADVERSANTIUM MOMENTA DISSOLVUNTUR.

23 OBJIC. I. In propoſitione Hypoteticâ v. g. *Doctrina Arii eſt hæretica*, duplex involvitur categorica propoſitio: atqui una ex illis ad Fidem non pertinet; ergo in Conciliaribus propoſitionibus hæreticam doctrinam, inſimul & Auctorem declarantibus totum complexum ad Fidem non ſpectat. Et ſane in ea propoſitione una categorica illa eſt, *Doctrina eſt hæretica*, altera verò, *Eam docuit, propugnavitque Arius*; hæc porro nullimode res Fidei eſt, quoniam hoc non dixit Deus, ſed ſenſu ſuo homo percipit, atque ipſemet Arius faſſus eſt.

Duplex propoſitio in unâ conſiſtens ſpectans ad Fidem.

RESP. Quando una categorica propoſitio ab alia ſejungitur, atque duplex elicitur aſſenſus; tunc fieri poteſt, quod una non ſit de Fide. Si verò utraque conjunctim habeatur, & tanquam una proponatur; tunc tota propoſitio ad Fidem ſpectat. Nam Eccleſia illam proponit per modum unius, atque unus præbetur aſſenſus; unum enim ſenſum facit ratione unius prædicati, & copulæ unientis jus cum facto. Hujuſmodi doctrinam admittamus oportet in pluribus. Iſtæ propoſitiones v. g. *Hæc Petri anima eſt immortalis: Hic infans eſt originali labe infectus: Hic homo eſt a Chriſto redemptus*, de Fide adoptandæ ſunt; & tamen in duplicem categoricam propoſitionem reſolvi poſſunt, ut in aperto eſt.

24 DICES. Illud ſolummodo in illo complexo ad Fidem ſpectat, quod revelatum eſt: ſed doctrinam illam eſſe Arii non eſt revelatum; ergo non ſpectat ad Fidem.

RESP. Licèt ſubjectum propoſitionis poſſit eſſe non revelatum, cum tamen cadit ſub

Quomodo ſubjectum propoſitionis cũ prædicato ſpectet ad Fidem.

ſub una copula, & prædicato, ad unum complexum formaliter ſpectat; ac proinde non multiplicat propoſitionem, nec diverſum aſſenſum expoſtulat ab eo, qui illi complexo debetur, videlicet ab aſſenſu Fidei. Illud objectum in ſe, ut ſupponitur, non eſt revelatum: proindeque ſecundùm ſe nec ad objectum Fidei pertinet; quia tamen per modum unius duplex categorica in hypotetica conjungitur, unico Fidei actu complexum attingitur.

25 INSTABIS. Hunc ſenſum fuiſſe Arii eſt aliquid naturaliter notum: ipſe enim ſic ſe intelligere declaravit; ergo ſenſus ille non ingreditur objectum Fidei.

RESP. Stante illa declaratione, ſolùm inde habetur, ſenſum illum non ſpectare ſecundùm ſe ad Fidem; ſecus prout conflat objectum Fidei, unam conſtituens hypoteticam propoſitionem. Igitur quando Factum, ſeu ille ſenſus conjungitur cum jure, velut ſubjectum ad prædicatum, & complexum, ab Eccleſia proponitur, in duas dividi nequit partes, quarum una ſit credenda, altera non, ſed indiſtincte recipiendum eſt.

26 REPLICABIS. Illa Propoſitio vere in duas reſolvi poteſt: ſed Fidelis non eſt criminandus, ſi illam ſejungat dicens: Dogma hoc fore hæreticum, credo, quia revelatum: quod autem illud docuerit, teneo propter Hiſtoricos; ergo totum complexum nequit ad Fidem ſpectare.

Practice nequit ſejungi complexũ ab Eccleſia propoſitum.

RESP. Speculative poteſt Fidelis illam reſolvere Propoſitionem: non enim Deus hoc damnat, nec incongruum eſt vim utriuſque categoricæ Propoſitionis expendere; practice tamen nequit, quando Eccleſia complexum proponit; quia non crederet, ſicut ei credendum proponitur. Ipſa hæretica Propoſitio v. g. *Chriſtus eſt Creatura* ſpeculative poteſt dividi, expendendo meritum ſubjecti, quod eſt Chriſtus, & meritum prædicati, quod eſt Creatura; attamen practice nullam admittit diviſionem.

27 OBJIC. II. Inter Fidei objecta non recenſentur Magiſtri docentes veritatem: cum nullibi hoc legatur; ergo neque Magiſtri falſitatis.

Quinam cenſendi Hæretici.

RESP. Sicut non omnes Magiſtri veritatis inter Fidei objecta recenſentur, ſed aliqui ſolummodo: ita non omnes Hæretici, ſed ſolummodo aliqui Magiſtris falſitatis accenſentur, hi videlicet, qui per Canonicum Eccleſiæ judicium declarantur. Sæpius Eccleſia Canonice declaravit Hæreticos; quia ex conſortio cum Hæreſiarchis ſubdolis locutionibus inſidiantibus, grave imminet Fidelibus ſubverſionis periculum, & faciliùs prona eſt natura ad malum, quàm ad bonum.

28 DICES. Qui negaret, aliquem eſſe damnatum Hæreticum, Fidei habitum non amitteret: ſed ſi ad objectum Fidei pertineret, qui negaret, a Fide excideret; ergo.

Damnatio alia Canonica, & altera pœnalis.

RESP. Majorem non renuimus, ſi damnatio non ſit Canonica, ſed tantummodo pœnalis. Ex factis Chalcedonenſis, & Conſtantienſis Concilii in aperto eſt, nolentes anathematizare v. g. Neſtorium, inter Hæreticos fuiſſe recenſitos, atque Hæreticorum pœnis mulctatos; quia Concilia Canonica definitione illum declaraverat Hæreticum.

29 INSTABIS. Ut quia velut Hæreticus habeatur, debet alicui revelato opponi: ſed Arium dixiſſe, Chriſtum eſſe Creaturam, nullibi revelatum legitur, ſed ſola naturali habetur cognitione; ergo.

Hæretici implicite revelati.

RESP. Arium illam docuiſſe Propoſitionem utique explicite non eſt revelatum; bene verò in univerſali principio Matthæi 24. verſ. 4., & ſeqq. enunciato: *Videte ne quis vos ſeducat. Multi enim venient in nomine meo, dicentes: Ego ſum Chriſtus; & multos ſeducent... Et multi Pſeudoprophetæ ſurgent, & ſeducent multos*. 2. Petri 2. verſ. 1. *In vobis erunt Magiſtri mendaces, qui introducent Sectas perditionis*. Act. 20. verſ. 29. *Ego ſcio, quoniam intrabunt poſt diſceſſionem meam lupi rapaces in vos, non parcentes gregi*. In his porro, aliiſque ſimilibus Propoſitionibus Hæretici referuntur.

30 REPLICABIS. Omnes calamitates, quæ in dies eveniunt, in illis generalibus continentur Propoſitionibus, quibus Deus mala comminatur hominibus propter peccata: ſed ridiculum foret aſſerere, quotidianas calamitates ad Fidem ſpectare; ergo.

RESP. Ex quo aliquid in univerſali contineatur principio, non ſufficit ad Fidem; ſed ad hoc, ut aliquid, dum exiſtit, ad Fidem pertineat, neceſſe eſt, quod certo judicio ab Eccleſia proponatur contineri in illo principio. Porro calamitates, quæ in dies eveniunt, ab Eccleſia nequaquam proponuntur ut deductæ ab hujuſmodi univerſalibus principiis.

31 SUBSUMES. In deductione ex univerſalibus principiis neceſſe eſt nullam ſubeſſe deceptionem: ſed hæc ſubeſſe poteſt, cum ipſa ad doctrinam non pertineat; ergo.

Spiritus Sanctus nuſquam deficit in definitionibus Eccleſiæ de Fide.

RESP. Inſtantia urget etiam in deductionibus pure doctrinalibus, quæ a Conciliis habentur; & tamen eas firmiſſime credimus. Ne igitur ſubſit deceptio, præſto eſt Spiritus Sanctus, qui nuſquam deficit, quoties Eccleſia definitive declarat ſpectantia ad Fidem; Fides autem non ſolùm falſa execratur Dogmata, ſed Dogmatizantes, ſicut non ſolùm ſanctitatem, ſed ſanctificatos adoptat.

32 OBJIC. III. S. Thomas 2. 2. *quæſt. 1. art. 7.* docet, Fidei articulos temporum ſucceſſione non creſcere quoad ſubſtantiam; ſed ſi Facta contingentia ad Fidem ſpectarent, Fides in dies nova incrementa ſuſciperet; ergo.

Eccleſia non multiplicat ſubſtantiales articulos Fidei.

RESP. Argumentum etiam doctrinales ferit definitiones, quæ temporum ſucceſſione ſunt multiplicatæ. Itaque ſicut Iſtæ non multiplicant ſubſtantiales articulos, quia tantummodo explicationes dicuntur præcontentæ veritatis; ita quoad Facta explicative ſe habet Eccleſia, particularia ex univerſalibus principiis deducendo.

33 DICES. Eccleſia, ut teſtatur Apoſtolus, non a ſe inventum, ſed ſibi creditum cuſtodit depoſitum; ſed peculiaria Facta in dies contingentia, v. g. utrum ille Auctor hæretice ſenſerit, utrum talis fuerit, nec ne ejus ſenſus, non continentur in illo

depo-

depoſito, quod aliud ſane non eſt, niſi verbum Dei exaratum, vel traditum: ut in aperto eſt; ergo.

RESP. Depoſitum, de quo Apoſtolna, ſunt a Deo revelata vel in ſeipſis immediate, vel in univerſalibus principiis. Revelata ſive primi, ſive ſecundi generis docuit Timotheum Paulus. Inter hæc quædam ſunt, quæ ad peculiaria Facta ſpectam. Itaque quod iſte v. g. ſenſerit perverſe de Fide, in univerſalibus propoſitionibus continetur, puta, Act. 29. verſ. 29. *Intrabunt lupi rapaces in vos*. 2. Timoth. 4. verſ. 3. *Erit tempus cum ſanam doctrinam non ſuſtinebunt, ſed coacervabunt ſibi Magiſtros prurientes auribus*, & hujuſmodi. In dies contingunt in ſeipſis immediate, ſed jam in primis extabant principiis; eâ plane ratione, qua doctrinalia in ſeipſis in dies contingunt, ſed in primævis fontibus præextiterunt. Addita eſt Symbolo particula *Filioque*, ſed in generali depoſito jam habebatur.

Revelata a Deo in duplici differentia.

34 INSTABIS. In diſceptandis Fidei Controverſiis Eccleſia infallibili Dei Spiritu regitur; ſed in dilucidandis Facti quæſtionibus, in percipiendis privatorum Doctorum ſenſibus, humanæ innititur diligentiæ, quæ ſæpenumero fallitur, cum timidæ ſint cogitationes hominum, & incertæ providentiæ noſtræ; ergo.

RESP. Argumentum æque urget in definitionibus doctrinalibus. Eccleſia Romana in ipſis definitionibus humanam diligentiam adhibet. Quot ſtudia præceſſerunt in eliminanda Hæreſi Ariana, quot diſceptationes circa Pelagii Hæreſim, quot labores pro abſolvenda Controverſia de Rebaptizatione &c. Utrobique igitur Eccleſia, definitive judicans, Dei ſpiritu regitur; quia utrobique urget neceſſitas boni Religionis, principaliter quidem in doctrinalibus, conſecutive in factis.

Eccleſia definitive judicans Spiritu Dei regitur etiam in Factis.

35 REPLICABIS. Ut Eccleſia occurrat periclitanti Religionis bono, ſat eſt damnatio Librorum, & Auctorum, vi poteſtatis ei conceſſæ ad vindicanda crimina; per hanc enim Fideles, Eccleſiæ proſcriptioni obſequentes, in tuto ſunt; ergo ſuperflua eſt infallibilis Spiritus Sancti directio.

RESP. Ad perfectum Animarum regimen nrromque requiritur. Quandoque Pontifices aliquas proſcripſerunt propoſitiones; verùm cum ob pertinacem Dogmatizantium contradictionem evanidum hujuſmodi compererint remedium, ad definitivam declarationem devenire neceſſarium duxerunt. Hoc itidem in Factis contingit. Damnat Eccleſia Librum aliquem, & Auctorem: ſed inde exurgunt contendentes, Librum illum non eſſe hæreticum, Auctorem hæretice non ſenſiſſe: proindeque perperàm evulgatam damnationem, nec Excommunicationis vinculum tenere; adeoque ulterior, certiorque declaratio neceſſaria eſt.

Ad bonum Religionis non ſufficit ſola damnatio hæreticorum Librorum, & Auctorum.

36 SUBSUMES. Sicut in Eccleſiaſtico judicio ſæpe occurrit falſa crimina imponi Innocenti, ſic Catholicis Viris quandoque erroneæ adſcribuntur Aſſertiones: ſed ob primum aliquando Innocens damnatur; ergo ob ſecundum continget Hæreſeos affici Catholicos.

RESP. Inſtantia ſolvenda eſt ab Adverſario. Fidei hoſtes ſæpe Sacros Codices corruperunt, ſæpe prava interpretatione ſenſus Scripturæ explicarunt, immo ipſam Scripturam detruncarunt, aut alienas propoſitiones malitioſe eidem inſeruerunt, quin Eccleſia Librum aliquem Canonicum repulerit damnando Innocentem, nec ad expurgandas Scripturas, ob ſuggerentis Spiritus Sancti præſentiam, quidquam de legitimis propoſitionibus læſerit; ita proportionali modo Deus Eccleſiam diriget, vel ut accuratâ diligentiâ dignoſcat, Libros illos fuiſſe corruptus, vel ut ad definitivam Sententiam non deveniat, ſed ſolùm ſimplicem, & pœnalem prohibitionem ferat.

Deus Eccleſiam dirigit.

37 ADDES. Non eſt adſtruenda Eccleſiæ poteſtas, quæ fruſtranea ſit: ſed poteſtas infallibiliter judicandi de Factis peculiaribus prorſus fruſtranea eſt; ergo. Evincitur minor propoſitio. Ad evitandos, anathematizandoſque Hæreticos ſat eſt humana certitudo; unde nemo ſanæ mentis negabit Arii, Neſtorii, aliorumque hujus furfuris hominum, perfidiam, quam Catholici Scriptores ad unum omnes teſtatam voluerunt; & ſenſum proſcriptorum Librorum non inficiantur ipſimet Hæretici, Calviniani namque v. g. optime norunt ſenſum Calvini fuiſſe tranſubſtantiationem abnegare.

RESP. Haud ſuperflua cenſenda eſt poteſtas ad rectum Animarum gubernium neceſſaria; hujuſmodi porro eſt, quæ ad Facta Dogmatica infallibili judicio ſe extendi poteſt. Ceterum inſtantia urget in Doctrinalibus. Non rarò humana certitudine comperta habetur alicujus propoſitionis malitia, nec eam Aſſeclæ Magiſtri eam docentis negabunt; & tamen Canonicâ Definitione Propoſitio illa fuit ab Eccleſia proſcripta. Cur idem dici non poteſt de Factis? Non ſemper ſub primordiis humanâ conſtat certitudine de ſenſu, & de Auctore, nec Sectatores Pſeudomagiſtrorum ultro concedunt pravum illum ſenſum ipſorum fuiſſe; neceſſaria eſt igitur definitiva Eccleſiæ declaratio.

Poteſtas judicandi infallibiliter de Factis non eſt fruſtranea.

38 OBJIC. IV. Nihil dubium ſub Fidei objecto cadere poteſt; ſed quandoque ſenſus Auctoris dubius eſt, & incertus: quia vix aliquid invenire eſt, quod æquivocatione non laboret: aliàs cujuſvis idiomatis locutiones variam admittunt intelligentiam; ergo illæ damnationes etiam quoad complexum ad objectum Fidei ſpectare nequeunt, ſive ratione ſubjecti, quod eſt Factum dubium, ſive ratione prædicati, quod incerto applicari non poteſt ſubjecto.

RESP. Utique nil incertum cadit ſub objecto Fidei; illud tamen, quod ſpecie tenus incertum videbatur, certum evadit. Quamvis enim verba quandoque æquivoca ſint, nihilotamenminus Scriptor in determinato ſenſu iis utitur, ac eum morali certitudine per diſcuſſionem Theologi percipiunt; qua præmiſsâ diligentiâ Spiritus Sanctus Eccleſiam dirigit, ne erret, quando Canonicam declarationem edere expedit. In præcitato Argumento ea contingit æquivocatio, quæ in damnatione Propoſitionum probabilium latebat. Implicatorium videbatur, Propoſitio-

Propoſitio probabilis quomodo damnabilis.

nem probabilem eſſe damnabilem. Hoc utique verum eſt in ſenſu compoſito; ſecus dum ea non amplius probabilis eſt; quod tunc contingit, dum Eccleſia, quatenus infallibilis regula Morum, ſub Divini Numinis directione detegit, alicui certo principio adverſari.

39 DICES. Teſte experientia, inter Factioſos diſſenſiones oriuntur, quæ ipſos in diverſa ſtudia trahunt, aliis pugnantibus pro claro, aliis pro non claro ſenſu: ſed hoc ſtante, damnatio in determinato ſenſu Auctoris incerto innititur fundamento; ergo nequaquam poteſt damnatum Fidei objectum conſtituere.

Diſſentiones nil officiunt Canonicæ dānationi.

RESP. Inſtantia ferit etiam doctrinales definitiones, circa quas Factioſæ diſſenſiones ſæpenumero exortæ fuerunt; qua de re recens occurrit exemplum in damnatione Propoſitionum Archiepiſcopi Cameracenſis. Etenim ex decem Theologis, & Qualificatoribus, quinque pro bono, itidem quinque ſtabant pro damnabili ſenſu; & tamen ſubſecuta damnatio ab Eccleſia fuit adoptata. Itaque diſſenſiones præviæ non officiunt, ſed legitimæ favent Sententiæ; mire namque deſerviunt ad clariorem rerum cognitionem. Si qua verò diſcrepantia ſubſequatur ad damnationem, nihili facienda eſt; quippequæ rationi incongrua.

40 INSTABIS. Contingere poteſt, quod Theologi, quibus rei examen demandatur, vel erga Auctorem ſint male affecti, vel ab Adverſantibus in deterius præventi; ſed fieri poteſt, ut his utatur Pontifex; ergo certum nequit inde efformari judicium.

RESP. Idem in doctrinalibus definitionibus occurrere poteſt. Præcitatus caſus his accenſeri debet, in quibus e divina Providentia eſt, ad quam non rarò Theologi confugiunt, recta diſponere, ut veritas inter tenebras eluceſcat. In ſimilibus divina Lux fulgebit, quæ illuminabit abſcondita tenebrarum, & conſilia manifeſtabit adversùs veritatem intentata.

41 REPLICABIS. Frequens eſt apud Catholicos Doctores, ut quis ſua ſcripta judicio Sanctæ Romanæ Eccleſiæ ſubdat, & nihilominus, quod ſenſus ut ab Auctore intentus damnetur; ſed tunc damnatum ad Fidei objectum nequit pertinere: cum ſenſus Auctoris, ſtante illa proteſtatione, non ſit hæreticus; ergo Eccleſia abſolute non habet infallibilem poteſtatem in ſimilibus Factis.

RESP. Caſus duobus modis evenire poteſt. Primus eſt, ſi Auctor ſub proteſtatione aliquid dicat, quod aperte Sacræ Scripturæ, vel Eccleſiæ Definitionibus, non adverſatur; & tunc tanquam falſus damnabitur ſenſus Auctoris, ſecus Auctor, quippe minime pertinax. Non enim prorſus inſuetum eſt, aliquem intendere ſenſum, qui malus eſt, ſed abſque pertinacia; ut compertum habemus in S. Cypriano contendente rebaptizandos, qui ab Hæreticis juxta Eccleſiæ ritum Sacro regenerati erant lavacro. Modus alter eſt, ſi Auctor palam enunciet doctrinam Eccleſiæ contrariam; & tunc damnari poterit, quia facto contradicit proteſtationi.

Quomodo Auctor poſſit damnari etiā ſtante proteſtatione Catholica.

42 OBJIC. V. Judicium, cui fraus ſubeſſe poteſt, nequaquam infallibile cenſendum eſt; ſed in Pontificio judicio quoad quæſtiones Facti fraus ſubeſſe poteſt, ut teſtatur Alexander III. Cap. *Si quando, de reſcriptis*, ubi Ravenatenſem Præſulem monet, ut ſuum adimpleat mandatum, vel de omiſſione rationem reddat, ſubdens -- Quia patienter ſuſtinebimus ſi non feceris, quod „ prava nobis fuerit inſinuatum ſuggeſtione -- ergo.

RESP. Argumentum, quod ab Arguente ut invictum proponitur, non eſt ad rem noſtram. Etenim caſus iſte, cum Factum præciſe Forenſe importet, communem, atque ordinariam regendi poteſtatem non excedit. Clericus quidam nonnulla habens Eccleſiaſtica beneficia, habito de his ſilentio, Romanum Pontificem exoravit, ut aliud in Ravenatenſi Eccleſia conſequeretur. Roganti annuit Pontifex. Verùm cum ſuper hoc conqueſtus fuerit Archiepiſcopus, reſpondit Alexander III., fraudolentam fuiſſe poſtulationem.

43 DICES. Judicium, cujus ratio formalis fallibilis eſt, ſub irreformabili nequit cadere poteſtate. Porro judicium Pontificium in quæſtionibus Facti innititur fallibili rationi formali Cap. *A nobis, de Sent. Excommunicationis* -- Judicium Dei veritati, „ quæ non fallit, nec fallitur, ſemper innititur; judicium autem Eccleſiæ nonnunquam opinionem ſequitur, quam & fallere ſæpe contigit, & falli &c. -- Ecce quod judicium Dei ſic ſe habet ad veritatem, ſicut judicium Eccleſiæ ad opinionem; ergo illud ſemper verum eſt, ſecus iſtud.

RESP. Inſtantia ſeipſam deſtruit. Primò quidem, quia Reſolutio Pontificia palam fatetur, Eccleſiæ judicium quandoque inniti opinioni, non autem ſemper. Secundò quia caſus verſatur in materia prorſus Forenſi. Etenim quidam Excommunicatus omnem lapidem moverat, ut a Cenſura abſolveretur, irrito licèt, caſſoque conatu, morte præventus. Quæſitum eſt, an pro abſoluto habendus eſſet, & pro ipſo fieri poſſet eleemoſyna. Cui reſpondit Pontifex, contingere poſſe, quod Cenſurâ innodatus in facie Eccleſiæ, ſit ſolutus coram Deo, & e converſo; adeoque Defunctum illum ſolvendum fore, atque pia Legata pro eo relicta ab Hæredibus exequenda.

Diſcrimen inter judiciū Dei, & judicium Eccleſiæ.

44 REPLICABIS. Quod eſt a Judice ex ſuis intrinſecis fallibili, nequit eſſe infallibile; ſed judicium quodlibet Pontificium eſt hujuſmodi, ut fatetur Gregorius *lib. 1. Dialog. cap. 4.* -- Quid miraris, quia fallimur, „ quia homines ſumus? Quid mirum ſi ore „ mentientium aliquando in aliud ducimur, „ qui Prophetæ non ſumus? -- Subdens hinc aliud momentum, videlicet, quia multitudo cauſarum mentem diſtrahit; propterea & ipſi Pontifices Pœnitentiæ utuntur Sacramento.

RESP. Inſtantia æque urget adversùs doctrinales Definitiones; illæ ſiquidem emanant itidem a Pontifice, qui eſt homo, qui non eſt Propheta, qui multitudini ſubeſt cauſarum. Itaque S. Gregorius de his loquitur caſibus, qui ab ordinaria, & quaſi domeſtica gubernatione diriguntur. Loquitur ſimi-

Pontifex in ordinaria quaſi domeſtica gubernatione, & ut privata Perſona, fallibilis.

ſimiliter de privata Pontificis Perſona, quæ utique ſubjecta eſt peccatis; non autem de primo Hierarcha, ut Eccleſiæ Magiſtro ex Cathedra docente.

45 SUBSUMES. Splendidum Sedis Apoſtolicæ decus eſt erratum revocare, ut ait S. Bernardus *Epiſt.* 80. -- Hoc ſolet habere præcipuum Apoſtolica Sedes, ut non „ pigeat revocare, quod a ſe fortè depre- „ henderit fraude elicitum, non veritate „ promeritum. Res plena æquitate, & laude „ digna, ut de mendacio nemo lucretur, „ præſertim apud Sanctam, & Summam „ Sedem -- Hinc plura habemus revocata, quæ a Deceſſoribus peracta fuere. Sed ſi in Factis eſſet irreformabilis Eccleſia, non poſſet eidem Bernardi encomium aptari; ergo.

Quænam ex Canonibus revocata.

RESP. Cum verba S. Bernardi ſint indefinita, doctrinalibus æque Definitionibus poſſent accommodari. Itaque S. Doctor aperte loquitur de caſibus communibus circa Diſpenſationes, Cenſuras, Collationes, verſantibus; & quæ ex Canonibus referuntur revocata hujuſmodi ſunt, ut videre eſt *Cauſa* 24., & 25., & *De re judicata* per plura capita.

46 ADDES. Nemo meliùs Conciliorum mentem novit, quàm legitimus eorundem Interpres, Sacra videlicet Congregatio: ſed hæc ſentit, in Factis Dogmaticis definitis Sanctam Sedem, & Concilia, non judicare irreformabiliter; ergo. Res in aperto eſt ex judicio habito in Concilio Lateranenſi IV. de Libro Abbatis Joachim adversùs Magiſtrum. Gregorius de Laude Sagittarienſis Abbas Apologiam edidit Neapoli anno 1660., qua intendebat ipſum ab erroribus vindicare: opus a Sacra Congregatione ad examen fuit revocatum, reque diſcuſſa, mandatum eſt, Auctoris verba in hæc alia mutari: *Conabimur tamen, ſi fieri poteſt, Joachimum defendere*; ergo perſuaſum fuit Sacræ Congregationi, Lateranenſe judicium non fuiſſe irreformabile.

Deciſiones S. Congr. quā fidē ſortiantur.

RESP. Infirmum eſt Argumentum. Ex Decreto ſiquidem Sacræ Congregationis nihil firmi colligitur, ſtante Decreto Urbani VIII., qui voluit, Sacræ Congregationis Deciſiones nullam fidem, ſive intra, ſive extra judicium ſortiri, niſi ſub quibuſdam exhiberentur conditionibus, quæ in caſu habitæ non fuerunt.

Ceterum oppoſitum ab eo, quod intenditur ab Arguente, ex relatis colligitur. Nam dum dicitur, *Conabimur tamen, ſi fieri poteſt &c.*, huic æquivalet, *Conabimur volare, ſi fieri poteſt*. Itaque formula illa eſt conditionalis adjectiu de impoſſibili; de quibus conditionibus Canones nonnunquam loquuntur.

Qualis permiſſio facta defendendi Abb. Joachimum.

Deinde defenſio intelligi poteſt quoad ſenſum in propoſitionibus intentum, & ſupra motivum impugnandi Magiſtrum Sententiarum, & ſupra modum eaſdem propugnandi. Permiſſio Sacræ Congregationis dubio-procul non verſatur ſupra primum. Verba namque Concilii plane aperta ſunt, & verba, ſicut & momenta aſſumpta ab Abbate Joachimo manifeſta adeo ſunt, ut ejus ſenſus percipi certò poteſt a quolibet, qui etiam a longe Theologiam ſalutavit. Verſatur itaque permiſſio ſupra reliqua. Etenim audacter nimis Magiſtrum Sententiarum vocavit Hæreticum, & inſanum. Scripturas contra communem Patrum Intelligentiam interpretari auſus eſt, ante denuntiationem pertinax fortaſſis videri potuit. Circa hujuſmodi ergo permiſſio verſatur. Ipſe tamen Abbas Joachim non fuit a Concilio declaratus Hæreticus, quoniam Concilium ipſum damnatâ ejus doctrinâ ſubdit -- In nullo tamen per hoc „ Florenſi Monaſterio, cujus ipſe Joachim „ extitit Inſtitutor, volumus derogari, quo- „ niam ibi & Regularis Inſtitutio eſt, & „ Obſervantia ſalutaris. Maxime cum idem „ Joachim omnia ſcripta ſua nobis aſſignari „ mandaverit, Apoſtolicæ Sedis judicio ap- „ probanda, ſeu etiam corrigenda, dictans „ Epiſtolam, cui propria manu ſubſcripſit, „ in qua firmiter confitetur, ſe illam Fidem „ tenere, quam Romana tenet Eccleſia, „ quæ cunctorum Fidelium, diſponente Do- „ mino, Mater eſt, & Magiſtra -- Porro ſi aliter ſenſiſſet, ac intellexit Concilium, non tam ſimpliciter ſe judicio Eccleſiæ ſubmiſiſſet, quàm proprium ſenſum explicaſſet; quod factum non legitur.

Abbas Joachim non fuit a Concilio declaratus Hæreticus.

47 OBJIC. VI. Non minùs infallibilitatis privilegio gaudebat Moſaycum Senedrion in cauſis Religionis, quàm Eccleſia. Illud erat fallibile in Facto Dogmatico. Nam in Jeroſolymitano Concilio erravit circa Perſonam Chriſti; ac proinde in Facto Dogmatico, & quidem fundamentali *Joan.* 11. Caipha Summo Pontifice ferente Sententiam, non intellecto Scripturarum ſenſû de Chriſto loquentium. Eccleſia itaque in Facto Dogmatico errare poterit.

Senedrium Moſayci ſub tempore Paſſionis Chriſti a privilegiis deſtituebat.

RESP. I. Moſaycum Senedrium ſub tempore Paſſionis Chriſti jam declinabat, nova Eccleſia jam cœperat, brevi perficienda Chriſti morte; idcirco in Synagoga defecerat vis Privilegiorum.

RESP. II. Perperàm dicitur, erraſſe Pontificem in ferenda Sententia. Teſtatur namque Evangelium, Caipham prophetaſſe, neſciendo quid diceret, dirigente Spiritu Sancto ipſius linguam; ut hinc compertum habeamus, in Dogmaticis Definitionibus præcipuum Magiſtrum non alium eſſe a Spiritu Sancto.

ALIA ARGUMENTA SOLVUNTUR.

48 OBJIC. VII. Qui hæretica Dogmata in bono ſenſu explicat, licèt judicium inde retractet, in judicio erraſſe meritò dicendus eſt. Porro Zephyrinus Pontifex Prophetias Montani, Priſcæ, & Maximillæ, approbavit, deditque communicatorias Literas, licèt has poſtmodum revocaverit, ut refert Tertullianus Lib *adversùs Praxeam cap.* 1. -- Nam idem tunc (*Praxeas*) Epi- „ ſcopum Romanum, agnoſcentem jam Pro- „ phetias Montani, Priſcæ, Maximillæ, & „ ex ea agnitione pacem Eccleſiis Aſiæ, & „ & Phrygiæ, inferentem, falſa de ipſis „ Prophetis, & Eccleſiis eorum aſſeveran- „ do, & Prædeceſſorum ejus auctoritates

„ defen-

„ defendendo, coegit & Litteras pacis revocare jam emiſſas, & a propoſito recipiendorum Chariſmatum ceſſare — ergo erravit in Facto vere Dogmatico.

RESP. I. Tertulliano, ubi de rebus Montani agit, non eſt habenda Fides; cum enim Montani Hæreſes adoptaverit, pro iſto pugnabat. Hæretici autem, ut ſibi nomen facerent, ſueverunt ſuoſmet errores Romanis Pontificibus affingere. Sic Artemonis diſcipuli, aſſerentes Chriſtum eſſe ſolum hominem, Victori, ejuſdemque Deceſſoribus, Magiſtri ſui Dogma tribuerunt.

Tertulliano nulla fides ubi de Montano agit.

RESP. II. Duo præcipue notantur Montani tempora; unum hypocriſis, apertæ Hæreſis aliud. Ob Montanum turbatis Aſiæ Provinciis, ipſius Prophetias execrantibus adhæſerunt Zephirini Prædeceſſores. Ut ab Apoſtolica Sede approbationem conſequeretur Hæreticus, ovinam pellem induit, qua verbis, & factis, exteriùs Catholice ſentiebat. His permotus Pontifex communicatorias Litteras dedit, nequaquam ad examen revocatis Prophetiis, licèt eas Montani fore noſſet. Romam interim acceſſit Praxeas Hæreticus Patropaſſianus Sabellianus, qui & Montani tenebras diſſipavit, ejuſque errores detexit; quibus cognitis Pontifex datam pacem revocavit; hinc damnavit Cataphrygas, Montaniſtas, Marcionem, Sabellium, Valentinum cum Praxea. Ex quibus compertum eſt, non circa Fidem, ſed circa Perſonam erraſſe.

Zephyrinus Pontifex non erravit in Facto vere Dogmatico.

49 OBJIC. VIII. Subſcribens in Concilio Generali Formulæ hæreticæ, non percepto hæretico ſenſu, errat in judicando proprio Auctoris ſenſu. Hoc fecit Liberius Papa in Concilio Sirmienſi, ut teſtatur Athanaſius *Epiſt. ad ſolitarios*, aliique; ergo erravit in Facto Dogmatico, & erravit ut Eccleſiæ Caput, utpote vocatus ad conciliandam Synodo auctoritatem.

RESP. Triplex fuit Fidei Formula in Sirmienſi Concilio elaborata. Orientales ægre ferentes inter Hæreticos enunciari, ex quo Filii Conſubſtantialitatem negarent, Concilium Sirmienſe curarunt indicere adversùs Photinum, qui blaſphemabat, Chriſtum nihil aliud eſſe, quàm purum hominem. Hinc primam Fidei Formulam ediderunt, in qua contra Photinum Anathematiſmi continebantur. Hæc prima Fidei Formula ab hoſtibus quidem edita fuit, qui Catholicam ſimulabant communionem; nihilutamen minus Hæreſim ſecundùm ſe non ſapit, ſed ſenſum pariter orthodoxum. Quamquam enim in ea Conſubſtantialitatis vocabulum ſubticuerint; ſtuduerunt tamen totis viribus, ut cum Eccleſia Catholica componerent pacem, ea exſcribere vocabula, quæ Conſubſtantialitatis nomen ſignificant, & expreſſe ſubſtantiæ nomen Filio, & Patri communis appoſuerunt, ut conſtat ex Epiphanio *Hær.* 37., & ex Gregorio Nazianzeno Orat. *De laudibus Athanaſii.* S. Hilarius *De Synod.* catholice eam explicat. Et S. Auguſtinus *Epiſt.* 174. fatetur, huic Formulæ, ſe quoque ſubſcribere non renuere, ſi nihil aliud obſtaret, quàm vocabulum Conſubſtantialitatis, quod deſiderabatur. Quoniam verò vocabula illa nomen Conſubſtantialitatis ſignificantia Arianis non arridebant; idcirco, ablegatâ illâ Fidei Formulâ, aliam hæreticam ediderunt, in qua tum ſubſtantiæ, tum ſimilitudinis nomen ablegatum eſt. Hæc tamen illicò conſopita fuit, & prodiit tertia Formula, in qua Filius per omnia Patri ſimilis dicebatur; cui Baſilius Ancyranus addidit, ſecundùm eſſentiam.

Formula Fidei Sirmienſis triplex.

His ſuppoſitis, plane compertum eſt, Liberium hæreticæ Formulæ non ſubſcripſiſſe. Non enim ſubſcripſit ſecundæ, ſed primæ; ut Eruditi Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ propugnant. Et ſane ſi ſecundæ Formulæ ſubſcripſiſſet Liberius, ab exilio dubio procul fuiſſet illico revocatus; etenim cum jam ab Athanaſii communione receſſiſſet, ab eo nil aliud deſiderabant Ariani, niſi ut eam Formulam ſuo obſignaret nomine. Liberius tamen non ſolùm Formulæ ſubſcripſit in exilio, verùm etiam poſt ſubſcriptionem in exilio relegatus permanſit, ut ipſemet conqueritur in Epiſtola ad Orientales, & in illa, quam Urſacio, Valenti, & Germinio conſcripſit.

Liberius ſubſcripſit primæ Formulæ.

50 OBJIC. IX. Damaſus, recitatâ a Vitali Apollinariſta Fidei Formulâ, quâ aliàs errorem ſuum propugnabat, eum abſolvit, atque in communionem recepit: ſed ex hoc plane fit, Pontificem non intellexiſſe Fidei Formulam ad mentem Vitalis; ergo erravit in quæſtione Facti doctrinalis Dogmatici. Et quidem erravit ut Eccleſiæ Magiſter; etenim & cauſam Vitalis ad examen vocavit, & totius Eccleſiæ communioni reſtituit, cui alii Orthodoxi Epiſcopi adhæſerunt.

RESP. Argumentum rem probaret, ſi profitens errorem ex Formula ſenſum non occultaret per reſtrictionem mentalem. Vitalis Catholicam Fidei Formulam mentali reſtrictione vitiabat. Accuſatus namque de Hæreſi in crimen vocatus Romam ad dicendam cauſam de accuſatione conqueſtus eſt, & communem Formulam obtulit, immo Libello juſſu Damaſi edito ſubſcripſit utens interiori mentis reſtrictione, quam refert circumventus & ipſe S. Gregorius Nazianzenus *Epiſt. 2. ad Cledonium*, quæ eſt Orat. 32. Expetebatur ab Apollinariſtis, num confiterentur, Chriſtum eſſe verum Deum, verumque hominem ſecundùm carnem, & ſecundùm mentem, & rationem perfectum? Reponebant affirmative coram Judicibus. Verùm ſubdole intelligebant Divinitatem fore loco animæ, mentis, & rationis; quod declarabant, ubi ſoli conveniebant. Detecta fraude, Vitalem unà cum aliis Apollinariſtis damnavit Damaſus, ut idem Nazianzenus teſtatur, & Theodoretus *lib. 5. Hiſt. cap.* 10., & conſtat ex Synodo, quam Romæ habuit, & ex Libello Synodico, quem ad Paulinum Antiochenum Epiſcopum miſit, ut videre eſt apud eundem Theodoretum laudato loco *cap.* 11.

Apollinariſtæ Fidei Formulam mentali reſtrictione vitiabant.

Detecta fraude, a Damaſo damnatur.

51 OBJIC. X. Is errat in Facto doctrinali Dogmatico, approbatque Hæreſim, qui Libellum, in quo Hæreſis continetur, Catholicum pronunciat: ſed Zoſimus Papa Libellum Cœleſtii apertam referentem Hæreſim pronunciavit Catholicum; ergo. Quod Libellus Cœleſtii hæreſim contineret, in aperto eſt ex Auguſtino *De peccato originali cap.* 6., ubi

ubi deſcribit Cœleſtium negantem Originale peccatum. Quod Zoſimus Libellum approbaverit, apte colligitur ex ejuſdem Epiſtola ad Africanos Epiſcopos, in qua Accuſatores Cœleſtii Erotem, & Lazarum increpat. Quod Hæreſim, ſeu Fidem Cœleſtii ut Catholicum approbaverit, declarat Facundus Hermianenſis *lib. 7. cap. 3.*, & clare patet ex quo damnatum ab Innocentio I. Cœleſtium ad audientiam admiſerit, ejuſque Libellum ſuſceperit. Ergo erravit in Facto doctrinali Dogmatico.

Quomodo Zoſimus Pp. Libellum Cœleſtii approbaverit Catholicum.

RESP. Cœleſtii Libellus Catholicus pronunciatus fuit, non quidem habitâ ratione Propoſitionum, earumque ſenſus, ſed ſpectata perſonali ejuſdem proteſtatione. Cum enim ab Attico CP. Antiſtite, ad quem confugerat, ejectus fuiſſet Cœleſtius, Romam appulit, ſedente in Petri Cathedra Zoſimo; huic Fidei ſuæ Libellum obtulit, profitens ſe paratum emendare errorem, ſi quis ex ignorantia obrepſiſſet. Sctiò a Pontifice interrogatus, ut damnaret, quæ Innocentius I. damnaverat, annuit Cœleſtius -- Beati Papæ In„ nocentii Litteris non eſt auſus obſiſtere, „ immo ſe omnia, quæ Sedes illa damnaret, „ damnaturum eſſe promiſit -- ut habet S. Auguſtinus Lib. *De Peccato Originali cap. 7.*, & Lib. 2. *ad Bonifacium cap. 3.* -- Cum hoc „ (*Dogma ſcilicet de Peccato Originali*) Cœ„ leſtius in ſuo Libello poſuiſſet, inter illa „ dumtaxat, de quibus ſe adhuc dubitare, „ & inſtrui velle confeſſus eſt, in homine „ acerrimi ingenii, qui profectò ſi corrige„ retur, plurimis profuiſſet, voluntas emen„ dationis, non falſitas Dogmatis approbata „ eſt. Et propterea Libellus ejus Catholicus „ dictus eſt, quia & hoc Catholicæ mentis „ eſt, ſi qua fortè aliter ſapit, quàm veritas „ exigit, non ea certiſſime definire, ſed de„ tecta, ac demonſtrata reſpuere --

His tamen non obſtantibus ſubdit S. Doctor *laudato cap. de Peccato Originali* -- A „ vinculis tamen Excommunicationis non„ dum eſt creditus eſſe ſolvendus. Sed in„ terpoſito duorum menſium tempore, do„ nec reſcriberetur ex Africa, reſipiſcendi ei „ locus ſub quadam medicinali Sententiæ le„ nitate conceſſus eſt; quoniam revera, ſi „ depoſita pervicaciæ vanitate, quod promiſ„ ſerat, vellet attendere, & eaſdem litte„ ras, quibus ſe conſenſurum eſſe reſponde„ rat, diligenter legeret, ſanaretur. Sed „ poſteaquam ex Africano Epiſcoporum Con„ cilio Reſcripta directa ſunt; quid fuerit „ conſecutum, ut juſtiſſime in eum Sententia „ proferretur, cuncta legite, quia cuncta „ tranſmiſimus -- Zoſimus itaque habita de dolis Pelagianorum ſincera inſtructione, Cœleſtium vocavit ad examen, ut ſine fuco reſponderet; agnoſcens ille, ſe non poſſe reſpondere, & interrogatis juxta promiſſa nolens ſatisfacere (venerant enim ex Africa Teſtes) Româ aufugit. Quare in eo ſolummodo defeciſſe dicendus eſt Zoſimus, quod dolum ſub appoſita exteriori proteſtatione non detexit. Unde egregie dixit Auguſtinus *cit. loco cap. 8.* -- Fefellit Judicium Palæſti„ num; propterea ibi videtur eſſe purgatus. „ Romanam verò Eccleſiam, ubi eum eſſe „ notiſſimum ſcitis, fallere uſquequaque non „ potuit, quamvis & hoc fuerit utrumque „ conatus; ſed ut dixi, minime valuit -- Hinc cognita fraude, Pelagium, Cœleſtiumque damnavit, & Epiſtolam, quæ Tractatoria dicitur, ad omnes Eccleſiæ Epiſcopos dedit, qua per univerſum, qua late patet, Orbem Pelagiana Hæreſis fuit execrata.

Facundus Hermianenſis aſſerit, Zoſimum Catholicum approbaſſe Cœleſtii Fidem, ſed ſpecie tenus, quatenus ſuppreſſam in illius mente verſutiam non agnovit; ſed inde declarat, hoc non ei eſſe vitio vertendum, nec in ea approbatione in Hæreſim prolapſum --Quoniam non debet crimini deputari ſim„ plicium, non intellecta verſutia malignan„ tium --

Nec adversùs Innocentium ſtetit Zoſimus. Siquidem ipſe ita Pelagium, & Cœleſtium damnaverat, ut indulgentiam promiſerit, ſi reſipuiſſent; cum ergo illi aperto ore dicerent, ſe errorem depoſuiſſe, & Decretis Innocentii ſubſcribere velle affirmarent, nil contra Innocentii Statuta egit Zoſimus. Et quamvis Orthodoxum illum dixerit, non tamen ab Excommunicatione illum abſolvit, ut ſuperiùs vidimus ex Auguſtino. Non igitur criminandus eſt Pontifex, cum Cœleſtio audientiam indulſit, Libellumque ſuſceperit; immo ſtante ſuſpicione ob interpoſitas querelas, quod Accuſatores ei affinxiſſent errores, potuit cauſam iterum ad examen revocare, & tanquam Supremus Judex Sententiam dicere.

52 OBJIC. XI. Ex duobus contrariis judiciis circa ſenſum alicujus Propoſitionis ut ab Auctore intento, neceſſe eſt unum ex illis eſſe erroneum. Hoc manifeſte accidit circa Propoſitionem a Monachis Scythiæ propugnatam, nempe: *Unus de Trinitate crucifixus eſt carne*. Nam Hormiſdas, ut videre eſt *ex Epiſt. ad Poſſeſſorem*, eam ut propoſitam, atque ipſis Monachis intellectam tanquam Hæreticam damnavit; quia appellat ſupra naturam, & diviſionem facit Trinitatis; cum ille unus ſit alius a Trinitate, ſicut alius eſt Filius a Patre, atque in idem redit, ac Propoſitio Petri Fullonis. Ex adverſo Joannes II in Concilio Romano damnavit tanquam Neſtorianiſmi reos illam Propoſitionem negantes, quam Catholicam probat Propheticis, Apoſtolicis, Patrumque teſtimoniis. Alter igitur ex duobus erravit.

RESP. Concedimus primam Propoſitionem, ſi circa idem verſetur contrarietas; ſecus ſi circa diverſa. Hormiſdas non pronunciavit Hæreticam illam Propoſitionem prout a Monachis propoſitam, ſed prout tranſmiſſam a Dioſcoro uno ex ipſius Legatis, videlicet: *Unus de Trinitate crucifixus eſt*: omiſſa particula *carne*, ſine qua dubio procul aliter ſonat Propoſitio. Integram itidem Propoſitionem rejecit Pontifex, non quidem ut Hæreticam, ſed tanquam novam, atque a Synodis nequaquam uſurpatam; ut conſtat ex Epiſtola Legatorum communi nomine datâ ad Pontificem -- Si voluerit Do„ minus Noſter qualemvis novitatem ſcribe„ re, pejus erit iſtud vitium, quàm illud „ quod factum eſt per Eutychetem. Suffi„ cere

De propoſitione Unus de Trinitate paſſus eſt Hormiſdæ, & Joannis II.

„ eere debet Eccleſiæ, quod pec ſexaginta „ annos ab Eurychete uſque modò ſuſtinuit -- Hinc Propoſitiooem illam ſcribens ad Poſſeſſorem Epiſcopum Africanum declarat continere *diabolica ſemina nefanda Zizania* ob diſſenſiunes, & diſcordias ex illius peopugnatiooe esortas. Monachi enim moleſte admodum hanc defendere cauſam ſtuduerunt. Juannes II. laudatam Propoſitionem approbavit, laudavitque ſive ſecundùm ſe, ſive in ſenſu plane Catholico ab Ipſiſmet Monachis intento. Hi namque palam fatebantur ſubſiſtentium Veebi, ſeu Perſonam, quæ eſt Filius Dei Unigenitus, & iſte eſt ille unus, qui de Trinitate crucifiaus eſt in caene; unde Propoſitio non reſpieit naturam divinam, nea diviſionem facit Trinitatis. Hæc apte eaplicat Fertandus Carthaginenſis Diaconus *Epiſtolâ ad Anatolium* diſſolvens objectiones, quas io ſua Epiſtola Legati inſeruerat, peobans haud fuiſſe reprobatam in Chalcedonenſi Concillo, immo per eam evelli Eutycheris, atque Neſtorii errores. Quare longe diſtat a Sententia Petri Fullonis. Hic Triſagio, quo Deus *Sanctus, Sanctus, Sanctus* ab Eccleſia proclamatur, addebat: *Qui crucifixus eſt pro nobis*, contendens, Filium Dei in ſubſtantia Deitatis, vel Trinitatem totam paſſum eſſe; duas ſiquidem in Chriſto negabat naturas. Scythæ autem Monachi aliter a Fullone ſenſiſſe ſuperiùs dictum eſt. Itaque Hormiſdæ, & Joannis judicia non fuere contraria. Nam illa Propoſitio fuit reprobata, prout pronunciabatur tanquam reſpiciens ſubſtantiam, ſeu Divinitatem; adoptata verò fuit prout pronunciabatur tanquam reſpiciens Verbi Perſonam, ſubſiſtentem in natura humana. Unde ſecundùm diverſam intelligentiam fuit approbata, & reprobata.

53 OBJIC. XII. Sergius hæretice ſentiebat cum Monothelitarum Secta unam tantùm in Chriſto voluntatem admittendo, & operationem. Hæreticam ejus Epiſtolam intellexit tamen Honorius Papa in ſenſu Catholico: non enim tantùm eum laudavit, ſed faſſus eſt *Epiſt.* 1. cum eo ſentire, & conſenſit, quod una in Chriſto ſit admittenda voluntas -- Unde & unam voluntatem fatemur „ Domini Noſtri Jeſu Chriſti -- ergo.

RESP. Sergius in ſua Epiſtola Hæreticus non apparebat, immo Orthodoxæ Fidei propugnator egregius videbatur. Sedem conſulebat Apoſtolicam, remedium exquirens pro componendis Orientis perturbationibus, & proponebat tamquam omnino neceſſariam ſilentii œconomiam, qua videlicet, neque una, neque gemina, in Chriſto deinceps diceretur operatio, vel voluntas, ob emergens, ut dicebat, ex intempeſtivo illarum vocum uſu ſcandalum, quod poſſet ſimplicibus generare. In hoc laudavit Sergium Honorius, & cum eo ſenſit; atque præcepit, ut nec una, nec gemina diceretur operatio, ne unam aſſerendo, videretur una quoque cum Eutichete admitti natura, vel duas affirmando, duplex cum Neſtorio cenſeretur adſtrui natura, & Perſona. Hac ſuper re nullus error; potiſſimùm cum aſſereret, quæſtionem hujuſmodi de vocibus Fidei Summam non attingere; novam eſſe, a Patribus nuſquam eliquatam, & ad Grammaticos potius, Philoſophoſque ſpectare.

Porro Honorius non adoptavit in Chriſto unam tantummodo phyſicam voluntatem, in quo hæretice ſentiebat Sergius, ſed unam voluntatem moralem, ſeu conformitatis, in quo Sergius Hæreticus non erat. Res tota clareſcit ex litteris tum Sergii, tum Honorii. Innuebat Sergius ex voce geminæ operationis inferri poſſe -- & inſuper prædicare „ duas voluntates, contrarietates circa invi„ cem habentes, tamquam Deo quidem „ Verbo ſalutarem volente adimpleri paſſio„ nem, humanitate verò ejus obſiſtente ejus „ voluntati, & reſiſtente, ac perinde duo „ contraria volentes introduci; quod im„ pium eſt; impoſſibile quippe eſt in uno, „ eodemque ſubjacenti duas ſimul, & erga „ hoc ipſum contrarias ſubſiſtere voluntates -- Clariora habet Honorius -- Unde & unam „ voluntatem . . . . quia profectò a Divini„ tate aſſumpta eſt noſtri natura, non cul„ pa; illa profectò, quæ ante peccatum „ creata eſt, non quæ poſt prævaricationem „ vitiata -- Oſtendit quomodo vitiatam non aſſumpſit naturam, & carnis vocabulum ſive in bonum, ſive in malum ſenſum verti poſſe; hinc profert tes Scripturæ textus, quos inter refert illum ad Rom. 7. verſ. 23. *Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captivantem me in lege peccati, quæ eſt in membris meis*; & ſubdit -- non „ eſt itaque aſſumpta, ſicut præfati ſumus, „ vitiata natura, quæ repugnaret legi men„ tis ejus, ſed venit quærere, & ſalvum „ facere quod perierat, ideſt vitiatam hu„ mani Generis naturam: nam lex alia in „ membris, aut voluntas, diverſa non fuit, „ vel voluntas contraria Salvatori, quia ſu„ per legem natus eſt humanæ conditionis -- His palam fit, Honorium duplicem excludere contrariam voluntatem. Rurſus Honorii ſenſus evincitur ex S. Maximo. Objiciente enim Pyrrho Honorii auctoritatem, petiit ab eo: num admittenda eſſet auctoritas Scribæ Honorii? cui Pyrrhus -- Verior „ eo, qui ſcripſit -- Tunc Maximus -- At „ is ad Imperatorem Conſtantinum de illa „ Epiſtola, juſſu Joannis Pontificis, ſcripſit, „ Sane quod unam Domini Noſtri volunta„ tem diximus, non eſt accipiendum, quaſi „ de duabus divinæ, & humanæ naturæ di„ ctum voluntatibus, ſed humanæ tantùm. „ Cum enim Sergius ſcripſiſſet, prædicare „ quoſdam, duas eſſe Chriſti voluntates con„ trarias: nos reſcripſimus, duas voluntates „ contrarias non habere -- Quid clariùs?

Denique, ut eluceſcat, Honorium agnoviſſe in Chriſto unam Perſonam, duas naturas, duas itidem operationes, unumque Operatorem, omiſſis aliis pluribus momentis, teſtimonium facit ejuſdem Epiſtola prima. Sub fine ſic legitur -- Hortantes vos, „ ut unius, vel geminæ novæ vocis indu„ ctum operationis vocabulum aufugientes, „ unum nobiſcum Dominum Noſtrum Jeſum „ Chriſtum Filii Dei vivi Deum veriſſimum „ in duabus naturis operatum divinitùs, at„ que humanitùs Fide Orthodoxa, atque „ Catholica unitate prædicetis -- Quid eſt

divi-

divinitus operari; niſi media divinitate agere? Quid humanitùs, niſi media humanitate?

54 OBJIC. XIII. Vigilius *in Conſtituto ad Imperatorem Juſtinianum* Orthodoxam judicavit Ibæ Epiſtolam -- Cum ſatis apertiſ-
„ ſima luceat veritate ex verbis Epiſtolæ Viri
„ Venerabilis Ibæ rectiſſimo, ac piiſſimo in-
„ tellectu perſpectis, & ex Geſtis apud Pho-
„ tium, & Euſtathium habitis, & ex ipſius
„ Ibæ Epiſcopi præſentis a præſentibus in-
„ tentione diſcuſſa, Patres noſtros in Chal-
„ cedone reſidentes juſtiſſime Orthodoxam
„ ejuſdem Ven. Ibæ Epiſcopi pronunciaſſe
„ Fidem, & reprehenſionem B. Cyrilli,
„ quam humanitùs per errorem intelligentiæ
„ eveniſſe cognoverant, congrua ſatisfactio-
„ ne purgatam, præſentis Sententiæ Noſtræ
„ auctoritate ſtatuimus, atque decernimus,
„ cum in omnibus, tum etiam in ſæpius
„ memorata Ven. Ibæ Epiſtola intemeratum
„ Patrum in Chalcedone reſidentium manere
„ judicium -- Hæc Vigilius. In hoc porro erravit Pontifex; nam ipſam Ibæ Epiſtolam anathematizavit Synodus Œcumenica V. tamquam impiam, ſubjecitque anathemati omnes docentes, eam Orthodoxam eſſe vel quoad primam partem, vel quoad ſecundam — Epiſtola hæretica eſt. Epiſtolam, quæ
„ dicitur Ibæ, omnes condemnamus; iſtam
„ omnes anathematizamus. Epiſtola aliena
„ Synodo eſt. Epiſtola contraria definitioni
„ eſt. Tota Epiſtola hæretica eſt. Tota Epi-
„ ſtola blaſphema eſt. Qui hanc non ana-
„ thematizat, hæreticus eſt — ergo.

Ibæ Epiſtola quonam modo a Vigilio approbata.

RESP. Non approbavit Vigilius Ibæ Epiſtolam abſolute, ſed ut explicatam ſecundùm regulas Fidei; & ideo dixit -- Patres
„ noſtros in Chalcedone reſidentes juſtiſſime
„ Orthodoxam ejuſdem Ven. Ibæ Epiſcopi
„ pronunciaſſe Fidem. -- Synodus V. eam Epiſtolam abſolute, non ſpectata ejuſdem explicatione, hæreticam dixit.

Ibas anathematizavit Neſtorium.

In ſecunda parte Epiſtolæ agit Ibas de pace Cyrillum inter & Orientales, cui paci conſentit ipſe, quamvis duriora quædam adversùs Ipſum Cyrillum proferat. Fieri tamen nequaquam potuit, quod Ibas ſubſcriberet paci, niſi Neſtorianam oppugnaret Hæreſim; quia Cyrillus hoſtis erat acerrimus Neſtorii, nec pacem dabat Neſtorianis. Porro Ibas anathema dixit contra Neſtorium, confirmavitque -- Et jam, ſcripto anathema-
„ tizavi Neſtorium, & nunc anathematizo
„ cum decem millies, quod enim ſemel cum
„ ſatisfactione fit, ſi fiat decem millies,
„ non contriſtat. Anathema Neſtorio, &
„ Eutieheti, & unam dicenti naturam, &
„ omnem eum, qui non ſapit, ſicut hæc
„ Sancta Synodus, anathematizo — Hinc accedente anathematiſmo tum ſcripto, tum verbis in Neſtorium, acquievere Patres, nec profundiorem ſcrutationem proſequi voluerunt, impiam doctrinam, quæ in Epiſtola occultabatur, ſufficienter in ſincera Neſtorii abjuratione revocatam intelligentes. Audiamus Anatolium CP., qui, lectâ Ibæ Epiſtolâ, male de ipſo ſentiebat, & conceptam mutavit ſententiam, dum vidit illum Concilio ſubſcribentem — Omnem in præſenti
„ ſuſpicionem de eo abjicio, quoniam con-
„ ſenſit, & ſubſcribit ei, quæ nunc de Fide
„ data eſt a Sancto Concilio, & Epiſtolæ
„ Sanctiſſimi Archiepiſcopi Romæ Leonis --
Audiamus Juvenalem Jeroſolymitanum Epiſcopum -- Qui convertuntur, hos divina
„ Scriptura ſuſcipi jubet; quapropter & eos,
„ qui ab Hæreticis revertuntur, ſuſcipimus.
„ unde pervideo, Reverendiſſimum Ibam
„ impetraſſe clementiam; quia & ipſe ſenex
„ eſt, & ut habeat Epiſcopatus gradum,
„ Orthodoxus exiſtens -- Dicendum itaque venit, per poſteriorem partem juxta Fidei regulam aliqualiter Ibam elucidaſſe primam.

Hoc modo Ibæ Epiſtolam declaratam fuiſſe Orthodoxam evincitur ex Eunomio Nicomedienſi Metropolita -- Dudum ex ſele-
„ ctis innoxius demonſtratus eſt Reverendiſ-
„ ſimus Ibas; In quibus etiam viſus eſt cul-
„ pare, male loquens Beatiſſimum Cyrillum,
„ in poſterioribus recte confeſſus reſpuit illa,
„ quibus culpaverat — Evincitur etiam ex ipſo Vigilio *in ſuo Conſtituto* -- Propter illam
„ prædicationem Fidei, per quam veneran-
„ dæ recordatinnis Cyrillus Alexandrinus
„ Epiſcopus, & Reverendiſſimus Joannes
„ Antiochenus Antiſtes, atque omnes Orien-
„ tales Epiſcopi per Paulum Emeſenæ Civi-
„ tatis Epiſcopum ad concordiam redierunt
„ ...... Orthodoxa eſt Ibæ Epiſcopi a Patri-
„ bus pronunciata dictatio. Illa verò, quæ
„ in ipſa Ibæ Sacerdotis Epiſtola in injuriis
„ Beatæ recordationis Cyrilli per errorem
„ intelligentiæ dicta ſunt, Patres in Sancta
„ Chalcedonenſi Synodo Epiſtolam pronun-
„ ciantes Orthodoxam, nullatenus recepe-
„ runt --

Prætereundum denique non eſt, quod Synodus Chalcedonenſis quoad Fidei Dogmata completa eſt Actione Sexta; quidquid vero poſt eam Actionem peractum eſt, ſicuti eſt Ibæ cauſa, quæ Actione decima fuit definita, ad privatos potius congreſſus, quàm ad Conciliares pertinebat Seſſiones. Compertum quidem hoc eſt ex eo, quod Patres poſt illam Sextam Actionem petunt ab Imperatore veniam diſcedendi -- Supplicamus,
„ dimitte nos, pie Imperator, dimitte nos
-- cui petitioni reſpondit Auguſtus -- Mul-
„ tum quidem eſtis itinere fatigati, laborem
„ perferentes; verumtamen ſuſtinete adhuc
„ tres, aut quatuor dies, & præſentibus
„ magnificentiſſimis Noſtris Judicibus, quæ-
„ cunque vultis movere, competens ade-
„ pturi ſolatium -- Quibus notum ſit, pro-
pter privatas diſcuſſiones, non propter Synodales Seſſiones fuiſſe retentos Epiſcopos. Hinc Gregorius palam facit, quod Ibæ cauſa poſt Synodales Seſſiones acta fuit *lib. 7. Epiſt.* 37. in V. Synodo -- De Perſonis tantummo-
„ do, non autem de Fide aliquod geſtum
„ eſt, & de his Perſonis, de quibus in
„ Chalcedonenſi Concilio nihil continetur,
„ ſed poſt expreſſos Canones facta conten-
„ tio, & extrema actio de Perſonis ventilata
„ eſt -- Et *lib. 7. Epiſt.* 54. -- Sancta Chal-
„ cedonenſis Synodus uſque ad definitionem
„ Fidei, & prolationem Canonum de gene-
„ ralibus cauſis locuta eſt; nam poſt prola-
„ tionem Canonum ſpecialia Epiſcoporum

Cauſa Ibæ poſt Act. 6. definita.

„ cer-

„ certamina ſopire curavit -- Nec Leo Synodum Chalcedonenſem confirmavit quoad omnia ibidem geſta, ſed ſolummodo quoad Fidem, ut evincitur ex *Epiſt.* 61. ejuſdem Leonis ad Epiſcopos, qui Concilio interfuerunt, explicat enim, in quo cum ipſis conſenſerit -- Per approbationem geſtorum Sy„ nodalium, eandem iniiſſe Sententiam, in „ ſola videlicet Fidei cauſa, propter quam „ Generale Concilium ex præcepto Chriſtia„ norum Principum, & ex conſenſu Apoſto„ licæ Sedis placuit congregari -- Et *Epiſt. ad Maximum Antiochenum* habet -- Si quid „ ſane ab his Fratribus, quos ad Sanctam „ Synodum vice mea miſi, præter id, quod „ ad cauſam Fidei pertinebat geſtum eſſe „ perhibetur, nullius erit penitus firmita„ tis, quia ad hoc tantùm ab Apoſtolica „ Sede ſunt directi, ut excisis Hæreſibus, „ Catholicæ eſſent Fidei Defenſores. Quid„ quid enim præter ſpeciales cauſas Synoda„ lium Conciliorum ad examen Epiſcopale „ defertur, poteſt aliquam dijudicandi ha„ bere rationem -- Quod ſi plurimi ex his Canones in Conciliorum Cathalogis apponuntur, & etiam apud alia Concilia, & Pontifices adinveniuntur, non ideo hoc eſt, quia approbati, ſed quia utiles.

55 OBJIC. XIV. S. Bernardus *Epiſt.* 327. dicit Innocentium II. deceptum a mendacibus quibuſdam Monachis, hortaturque Pontificem, ut omni ſpiritui non credat. Leo IX. pronunciavit, inſtantibus nonnullis Ratiſponenſibus, corpus S. Dionyſii Ratiſponam translatum; cum tamen Gallia eo frui glorietur. Zacharias Sacerdotio ſpoliavit S. Virgilium, eo quod aſſeruerit dari Antipodas.

RESP. Prædicta abs re objiciuntur; ſunt enim Facta omnino peculiaria, nullimode ad Mores, vel ad Fidem ſpectantia, in quorum judiciis Canonica non interceſſit definitio. Nemo unus ad examen revocavit, num in hiſce Factis Pontifex errare poſſit? Quis uſquam inficias ibit, poſſe Papam damnare innocentem a falſis Accuſatoribus tanquam Reum declaratum? Sic Innocentius II. iratus eſt adversùs Arelatenſem Epiſcopum falsò accuſatum a fraudolentis Monachis. Quid ad Factum Dogmaticum, ad Fidem, vel Mores, quod corpus S. Dionyſii dicatur Ratiſponam translatum, & quod Leo id declaraverit innixus Teſtibus deponentibus, ſicut & dari, vel non dari Antipodas? Ceterum Baronius oſtendit, falſas fuiſſe accuſationes in Virgilium, nec fuiſſe Sacerdotio privatum, ſed potius Salizburgenſem Epiſcopum inauguratum.

Virgilius inauguratus Epiſcopus.

56 OBJIC. XV. S. Athanaſius ſcripta Dionyſii Alexandrini defendebat ut Catholica, deflectens eorum ſenſum ad principia, quæ a Baſilio judicabantur Arianâ labe infecta: ſed ob hoc Athanaſius Orthodoxæ Fidei Propugnator acerrimus non fuit Arianiſmi reus; ergo.

Synodus V., plurimi Patres, aliquot Pontifices, Libros Origenis, ut Hæreſibus ſcatentes, proſcripſerunt: ſed Picus Mirandulanus, Genebrardus, Binettus, aliique, eos abſque Hæreſeos labe ab erroribus vendicarunt; ergo.

Eadem Synodus V. Libros Theodoreti A damnavit, tanquam Neſtorianâ nequitiâ infectos: ſed ejuſdem Libros innoxios fore propugnat P. Sirmundus, quin Hæreticis accenſeatur; quia in omnibus hiſce caſibus quæſtio eſt non jam de jure, ſed de facto; ergo & in noſtro caſu.

RESP. Perperàm prædicta referuntur. Latum ſatis intercedit diſcrimen privatos inter Auctores, & Eccleſiam. Nemo dubitat, particularem Doctorem, ut erat S. Athanaſius, aliàs Sanctiſſimus, & doctiſſimus, poſſe legitimum alicujus Auctoris ſenſum non percipere, ſive quia verba obſcura ſunt, ſive quia Auctor apud ipſum bene audit; non B inde tamen valet illatio ad Eccleſiam, ubi definitive rem declarat ſub aſſiſtentia Spiritus Sancti. Immo ultro admittimus apud privatos Doctores diſcrepantiam non tantùm circa Facta, ſed etiam circa Doctrinalia. S. Cyprianus plurima Scripturæ loca in deteriorem partem intelligebat, licèt ſincero animo, pro firmando errore de Rebaptizatione. Dicendum ne hinc erit, Eccleſiam ſimiliter detorquere poſſe Scripturam?

Apud privatos Doctores diſcrepantia non ſolùm circa Facta, ſed etiam circa Doctrinalia.

Synodus V. quæſtionem non examinavit, num illæ Propoſitiones hæreticæ eſſent ab Origene dictatæ, & conſcriptæ, vel eidem ab aliis affictæ, ejuſque operibus aſſutæ: com- C pertum namque erat Patribus, ea ſuper re diſceptatum fuiſſe Hieronymum inter, & Ruffinum; ſed ſtante communi opinione, quod eſſent Origenis partus, opus illud, & Propoſitiones in Libro Origenis contentas, & attributas damnavit. Proindeque aliqui ejuſdem defenſionem ſuſcipere potuerunt.

Synodus V. quomodo Origenis Libros damnavit?

Quoad Libros Theodoreti quid de uno P. Sirmundo? Affulſit ne illi clarius divini Numinis lumen, quàm toti Synodo? Criticium hujuſmodi nihili faciendum eſt. Habemus exempla in Doctrinalibus, cum aliqui proſcriptas Propoſitiones auſi ſunt interpretari, impropriam, a ſenſu proprio diſtin- D guentes, totamque damnationis vim enervantes, fas ne eſt inde colligere in iiſdem diſcernendis Eccleſiam errare poſſe? Utinam non eſſet invenire, qui, ut inter Eruditos ſibi nomen acquirat, in ſimilibus Criticiis præpoſtero labore conſummitur. Plures tamen inter Hæreticos non enumerantur, ſiquidem ut quis Hæreticus dicatur, non ſufficit contra definita ſcribere, ſed ſcribant oportet hæretice, idest cum pertinacia. Quandoque quidam ex his coram Deo Hæretici ſunt; quoniam verò nominatim non denunciati, ideo non ſunt vitandi.

Quinam neceſſ-atur Hæreticus.

E

§ § § §
§ § §
§ §
§

DISSERTATIO DOGMATICA II.

DE CULTU, INVOCATIONE, RELIQUIIS, IMAGINIBUSQUE SANCTORUM.

Habita Romæ in Academia Dogmatica.

57 A Cultu, Invocatione, Reliquiis, & Imaginibus Sanctorum in Cœlis triumphantium bona quammaxima ad Militantes in Terris evenire, vel inde dubio procul conjici poteſt, quod Novatores ad unum omnes Eccleſiam Dei talibus auxiliis deſtituere nervis omnibus contendunt. Vix Lutherus Cathedram peſtilentiæ aſcenderat, ut unà cum Zuinglianis, Anabaptiſtis, aliiſque hujus furfuris hominibus, adversùs Sanctos, inſurrexit non minori equidem conatu ac Eunomiani, Valentiniani, Euſtathiani, & Manichæi inſurrexerunt, immo concordi Sententia, uno conſilio, uno pene ore, Sanctorum cultum rejecerunt, eorum execraverunt Invocationem, Reliquias profanaverunt, Imaginum deteſtati ſunt venerationem.

Novatores adversùs Sanctorum Cultum, Invocationem &c.

58 Contra hanc Hagiomachorum colluviem quæſtio eſt de primo Decalogi præcepto; an ſcilicet Sanctorum Cultus, & Invocatio, Reliquiarum honor, Sacrarum Imaginum uſus, & veneratio, huic refragentur mandato?

Cum quæſtionem hanc in hoc Sapientiſſimo Eruditorum Virorum Cœtu, non tam ut Catholica innoteſcat veritas, quàm ut Hæreticorum pravitas refellatur, verſare conſtituerim, id genus armorum mihi adhibendum videtur, quo ſolummodo ſe vinci poſſe ipſimet profitentur Hæretici. Sermonem ergo inſtituam non quidem ex infallibili Eccleſiæ auctoritate, quam parvipendunt: non ex Apoſtolicarum Traditionum certitudine, quam condemnant: non ex Conciliorum Definitionibus, quas reprobant: non ex doctrina Patrum, quos erroris arguunt; ſed ex Sacris, & Divinis Scripturis.

SENSUS REFERTUR CATHOLICUS DE CULTU SANCTORUM.

59 A Tque ut de Cultu incipiam. Apud Hæreticos ſolemne eſt eloquenti dicacitate, quæſtionem pluribus involvendo, Domini præceptum elevare: *Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſervies* Deut. 6. verſ. 5.: exempla itidem detrectantium, conſciſſis etiam tunicis, Pauli, & Barnabæ *Act.* 14. oblatos honores. Verùm non ea occurrit diſceptatio: num Sanctis fas ſit divinos tribuere honores. Hiſce honoribus eos colere vetat & Domini præceptum, & Apoſtolorum exemplum, qui ſacrificia tanquam Jovi, & Mercurio parata refugerunt.

Nefas eſt, Sanctis tribuere Divinos honores.

60 Inclamant illi *Non habebis Deos alienos coram me.* Exod. 20. verſ. 3. Aſt quia nunquam Catholicorum ad trutinam revocavit: an Deo Altiſſimo tanquam quidam Minores Gentium Dii adjungendi, venerandique ſint Sancti? Hoc primo huic præcepto refragari ultro confitemur.

Non ſunt venerandi Sancti ut Dii Minores Gentil.

61 Sed Petrus, ajunt, *Act.* 10. *verſ.* 26. Cornelii adorationem renuit, immo Angelum *Apoc.* 19. habemus eandem Joanni prohibuiſſe. Vera hæc; ſed extra chorum. Neque enim impræſentiarum exquirimus: quid a Sanctis præſtandum, dum homines eos honoribus proſequuntur; ſed an criminandi ſint, qui ipſos colunt? Optimum duxit Petrus humiliter reſpuere quod religioſe impendebatur, ut exemplo comprobaret Crucis humilitatem, quam verbo enunciare debebat. Porro „ Angelus, *ut ait S. Thomas* 2.
„ 2. *quæſt.* 103. *art.* 2. *ad* 1., prohibuit Joan-
„ nem non a quacunque adoratione, ſed ab
„ honoratione adorationis Latriæ, quæ de-
„ betur Deo, vel etiam ab honoratione Du-
„ liæ, ut oſtenderet ipſius Joannis dignita-
„ tem „ Quidquid eligant Hæretici, quæſtionis ſtatum non attingunt. Nos enim diſputamus, liceatne colere Sanctos ut famulos, amicos, & filios Dei. Hoc ſolummodo ex Concilio Nicæno II. *Act.* 3. affirmat Eccleſia, hoc declarat S. Auguſtinus *lib.* 20. *contra Fauſtum cap.* 21. „ Ubi colimus, *in-*
„ *quit*, Martyres eo cultu dilectionis, &
„ ſocietatis, quo coluntur Sancti Dei homi-
„ nes, quorum cor ad talem pro Evan-
„ gelica veritate paſſionem paratum eſſe
„ ſentimus; illos autem tantò devotiùs,
„ quantò ſecuriùs poſt incerta omnia ſupe-
„ rata „ Eo igitur cultu, & obſervantia, proſequimur Sanctos, quibus eximios Dei Servos, dum in humanis agunt, honoramus.

Honorandi ut Famuli, Amici, & Filii Dei.

LAUDATUR ADVERSUS HÆRETICOS SANCTORUM CULTUS.

62 Q Uæſtione itaque in ſenſu Catholico declarata, accedamus ad Scripturam. Hæc triplici velut gradu ad dignoſcendam veritatem nos deducit. Habemus enim ea adoratione, de qua recurrit ſermo, adoratum Eliam 3. *Reg.* 18. *verſ.* 7. ab Abdia timente Dominum ab infantia ſua, adeoque non ab Idololatra, aut ab impio Divinæ Legis tranſgreſſore. Habemus itidem 4. *Reg.* 1. *verſ.* 13. Prophetam a tertio Quinquagenario Ochoſiæ veneratum, atque placatum; quod ſane non eveniſſet, ſi actus ille Divinæ Gloriæ injurius fuiſſet. Nonne poſtquam requievit Spiritus Eliæ ſuper Eliſeum, filii Prophetarum adoraverunt eum proni in terram? 4. *Reg.* 2. *verſ.* 15. Nonne Sunamitis ad ejuſdem Prophetæ pedes corruit? *& adoravit ſuper terram.* 4. *Reg.* 4. *verſ.* 37.

Elias adoratur ab Abdia.

Eliſeus a Filiis Prophetarum adoratur.

63 Nec quidquam hac ſuper re in Lege Gratiæ innovatum eſt. Eliſabeth namque Mariam Virginem ea animi demiſſione honoravit, ut ſe indignam crederet, ut Mater Domini ad eam diverteret, *Luc.* 1. Turba ita Apoſtolos magnificabat, *ut cæterorum nemo auderet ſe conjungere illis*, Act. 5. verſ. 13.

Maria Virgo, & Apoſtoli, adorantur.

 64 Nec

Cur venerandi ſint Sancti.

64 Nec Scriptura tantummodo hujuſmodi exhibitos refert honores, ſed & cultus rationem tradit, ipſumque exhiberi mandat. *Gloria*, inquit Apoſtolus ad Rom. 2. verſ. 10., *& honor, & pax omni operanti bonum*: & 1. ad Timoth. 5. verſ. 17. *Qui bene præſunt Presbyteri, duplici honore digni habeantur: maxime qui laborant in verbo, & doctrina*. Hinc idem Apoſtolus, qui 1. *ad Corinth. 5. verſ.* 10. præcipit in deteſtationem, criminoſis Fratribus non commiſceri, mandat iiidem *ad Rom. 12. verſ.* 10., Sanctos honore invicem prævenire. Itaque Sanctos, Servos, Amicos, & Filios Dei, in Terris rite veneramur. Igitur & Sancti in Cœlis excolendi ſunt, & tantò devotiùs, quantò ſecuriùs Deo adhærent.

Præceptum Cultus Sanctorum.

SS. Angeli ſunt colendi.

65 Si quis autem Illationem hanc in dubium revocaret, iterum Scripturam adeat. Hæc Angelos cultu, & obſervantia, proſecutos affirmat Joſue 5 verſ. 15. *Cecidit Joſue pronus in terram* (coram Angelo) *& adorans ait; quid Dominus meus loquitur ad ſervum ſuum?* Quid plura. Deus ipſe obſervantiæ cultum Angelo ſuo impendendum. imperavit, Exod. 23. verſ. 20., & ſeq. *Ecce ego mittam Angelum meum, qui præcedat te . . . obſerva eum, & audi vocem ejus*; ergo id ipſum rectè hominibus coronâ Gloriæ decoratis præſtatur. *Æquales enim Angelis ſunt, & filii ſunt Dei, cum ſint filii reſurrectionis*, Luc. 20. verſ. 36., immo quandoque meritis ſuperiores, quod abunde compertum eſt loquendo potiſſimùm de Sanctiſſima Angelorum Regina, quæ, ut verbis utar Apoſtoli *ad Heb. 1. verſ.* 4. tantò major Angelis effecta eſt, quantò præ illis differentius nomen hæreditavit, Matris, inquam, Dei, cui Angeli famulantur.

Etiam homines Sancti.

66 Utque rem abſolvamus; quod crimen eſt, quæve legis tranſgreſſio, venerari, quos honorificat Deus? quibus miniſtrat Christus? *Si quis mihi miniſtraverit, honorificabit eum Pater meus*. Joan. 12. verſ. 26., *Beati ſervi illi, quos cum venerit Dominus, invenerit vigilantes. Amen dico vobis, quod præcinget ſe, & faciet illos diſcumbere, & tranſiens miniſtrabit illis*, Luc. 12. verſ. 37. His dat Deus poteſtatem ſuper Gentes, ut regant eas in virga ferrea, *Apoc. 2. verſ.* 27.; hos collocat ſuper ſedes duodecim, judicantes duodecim Tribus Iſrael, *Matth. 19. verſ.* 28.; eos condecorat coronâ vitæ, *Jacob. 1. verſ.* 12.; & regnabunt in Secula ſeculorum, *Apoc. 22. verſ.* 5.; quibus illud Davidicum completur Pſal. 138. verſ. 17. *Nimis honorificati ſunt amici tui Deus*. Eſt igitur proſequi Sanctos cultu, & obſervantiâ juxta Scripturæ ſenſa; ergo Prædicantes Hæretici (qui perperàm Diſpenſatores myſteriorum Dei ſe dicunt, quique non refugiunt, ſed honores appetunt) venerari non poſſe Sanctos, irrito, caſſoque conatu contendunt. Hoc primo loco erat probandum.

Sanctos ſuos Deus honorificat.

UTILIS, ATQUE LAUDABILIS OSTENDITUR CONTRA NOVATORES INVOCATIO SANCTORUM.

Dupliciter intelligitur Sanctorum Invocatio.

67 SAnctorum cultui ſuccedit Invocatio. Duplici momento hac adjuvari credimus; vel cum Deum per eorum merita exoramus; vel cum ipſoſmet Sanctos immediate in patrocinium expoſcimus.

Utrumque improbant Novatores, quamvis utrumque approbet Scriptura. Primo namque modo Moyſem oraſſe conſtat Exod. 32. verſ. 13. *Recordare Abraham, Iſaac, & Iſrael ſervorum tuorum*, Salomonem 2. Paralip. 6. verſ. 42. *Domine Deus ne averteris faciem Christi tui: memento miſericordiarum David ſervi tui*, tres Pueros Dan. 3. verſ. 35. *Neque auferas miſericordiam tuam a nobis propter Abraham dilectum tuum, & Iſaac ſervum tuum, & Iſrael ſanctum tuum*, Populum Iſraeliticum in Cantico graduum, quod eſt Pſal. 131. verſ. 1. *Memento Domine David, & omnis manſuetudinis ejus*.

Propitius eſt Deus per invocationem Sanctorum.

68 Precantium vota audivimus, precationis fructum videamus. Ad orationem Moyſis *placatus eſt Dominus, ne faceret malum, quod locutus fuerat adverſus populum ſuum*, Exod. 32. verſ. 14. Salomon ad mortem uſque ſceptro potitus eſt propter David Patrem ſuum, 3. Reg. 11. verſ. 12. Tres Pueros inter flammas innocuos legimus, laudato capite, ſicut propter David divinam protectionem ſuper Civitatem Jeruſalem, Iſaiæ 37. verſ. 35. Ergo nobis propitia eſt Dei miſericordia per Sanctorum merita implorata.

Quomodo invocandi ſint Sancti.

69 Utque veritas eluceſcat, notent velim Adverſarii, diſceptationem non inſtitui, an Sancti ſint invocandi, ut nobis ex propria ſua virtute præſto ſint in adjutorium. Hoc enim e re divina eſt, ut apte evincunt, quæ ab Hæreticis afferuntur ex Pſal 49. verſ. 15. *Invoca me in die tribulationis; eruam te, & honorificabis me*, & ex Epiſt. ad Rom. 10. verſ. 14. *Quomodo invocabunt, in quem non crediderunt*, tum ex formula Dominicæ Orationis, quæ ordinatur ad Patrem Noſtrum, qui eſt in Cœlis.

Quæſtio igitur eſt ex Tridentino *ſeſſ.* 15. *De Invocat. Reliq., & Cultu Sanctorum*: ſintne invocandi Cœlites, ut preces ſuas pro nobis offerant ad impetranda a Supremo Numine beneficia per Filium ejus Jeſum Chriſtum, qui ſolus Noſter Redemptor, & Salvator eſt; quemadmodum Sanctorum, qui nobiſcum converſantur, preces exoptamus, atque exquirimus, qui & ipſi per Jeſum Chriſtum impetrant, quæcunque impetrant.

Scriptura formulas exhibet, & effectus Invocationis Sanctorum.

70 Quæſtione ſic enucleata, iterum audiamus Scripturam. Hæc nobis & formulas taliter invocandi, & taliter factæ invocationis effectus exhibet. 1. Reg. 7. verſ. 8. Populus Samuelem deprecatur: *Ne ceſſes pro nobis clamare ad Dominum Deum noſtrum, ut ſalvet nos de manu Philiſtinorum . . . . . & clamavit Samuel ad Dominum pro Iſrael, & exaudivit eum Dominus*. Miſſis a Deo igniris Serpentibus, ut murmurantes Iſraelitas pœnâ mulctaret, ad horum plagas, & mortes

tes plurimorum, reſipiſcentes acceſſerunt ad Moyſem, eumque deprecati ſunt, ut pro eis preces funderet ad Dominum: *Oravitque Moyſes pro populo* Numeror. 21. verſ. 17.; & adversùs Serpentum morſus Divinum præſto fuit auxilium. *Ora pro nobis*, dicebant Ozias, & Presbyteri Judith. Cap. 8. verſ. 29. *quoniam mulier Sancta es, & timens Deum*; & ad ejuſdem Orationem facta eſt ſalus in manu fœminæ. Cum Deus iratus eſſet adversùs Amicos Job, eo quo non recte locuti fuerant, præcepit Dominus, ut mediatorem ipſummet Job aſſumerent: *Job autem Servus meus orabit pro vobis: faciem ejus ſuſcipiam, ut non vobis imputetur ſtultitia*, Job. 42. verſ. 8. Et ne longior ſim, ipſemet Apoſtolus pluribus in locis Fideles deprecatur, ut pro ipſo orent: *Nam ſpero*, ajebat ad Philem. verſ. 22. *per orationes veſtras donari me vobis*. Ergo Sancti militantes in Terris utiliter, & laudabiliter invocantur; ergo & triumphantes in Cœlis.

Illationem hanc, quæ ex prædictis plana eſt, manifeſtam facimus ex eadem Scriptura. Lot Angelos invocavit, & exauditus fuit, Gen. 19. verſ. 21. *Ecce etiam in hoc ſuſcepi preces tuas, ut non ſubvertam Urbem, pro qua locutus es*. Jacob, dum luctaretur cum Angelo Gen. 32. verſ. 26., *rogavit eum*, ut ait Oſeas cap. 12. verſ. 4., *& benedixit ei in eodem loco*, cit. Gen. verſ. 29. Preces Abrahæ ad Angelum ita efficaces fuere, ut Sodomæ parcere ſe paratum dixerit, ſi vel decem Juſti in eadem reperirentur. Status ergo Beatitudinis non officit fructuoſæ Sanctorum invocationi.

71 His addere placet, quod ſi Sancti pro nobis orant, quid quæſo obſiſtere poteſt, ne ad hoc invocentur a nobis? Generaliter ipſos preces fundere pro neceſſitatibus, quæ Univerſum Orbem afficiunt, ſicut & pro Eccleſia ultro concedunt Novatores; renuunt tamen admittere pro ſingulis orare.

Sancti pro ſingulis orant.

Verùm Zachar. 1. verſ 15. Angelus oravit pro Jeruſalem, & Urbibus Judæ, pro iis, qui vexabantur anguſtiis deſertionis, ob Babylonicam captivitatem. Breviùs. Quomodo Sancti pro bonis ſingulis miſericordiam non exorant, ſi contra ſingulos Prævaricatores clamant vindictam, Apoc. 6. verſ. 9., Animæ interfectorum magna voce clamantes? audivit Joannes: *Uſquequo Domine non judicas, & non vindicas ſanguinem noſtrum de iis, qui habitant in terris*. Porro ſi Dei vindictam contra impios exquirunt, pro piis hominibus preces fundere & jure, & merito cenſendum eſt.

72 Verumenimvero his refragatur, Inquiunt Adverſarii, quod Sancti in Cœlis preces noſtras ignorant prorſus, juxta illud Iſaiæ 63. verſ. 16. *Abraham neſcivit nos, & Iſrael ignoravit nos*, & Job. 14. verſ. 19., & 21. *Hominem ſimiliter perdes... ſive nobiles fuerint filii ejus, ſive ignobiles, non intelliget*.

Hic eſt Hæreticorum Achilles, ad quem Argumentis preſſi poſtremò confugiunt, itaut, quemadmodum ego ipſe quamſæpiſſime expertus ſum, jam obliti criminum, quæ Sanctorum invocationi affingere ſolent, ultro confiteantur; etiam Sanctos poſſe invocari, ſi quo pacto viventes preces noſtras audiunt, ita & Sancti in Cœlis eas poſſent audire.

Inane Hæreticorum effugium.

Aſt inane effugium. Vel enim Iſaias de duobus Patriarchis in Lymbo exiſtentibus ſermonem habet; & inde male concluditur quoad regnantes in Cœlis. Vel de iiſdem jam Beata Viſione fruentibus, & Judæos non noverunt, ut neſciebat peccatores Chriſtus Matth. 7. verſ. 23. *Nunquam novi vos; diſcedite a me, qui operamini iniquitatem*. Job loquitur de ultimo hominis fato juxta naturæ leges ſpectato, ut verba ipſa ſatis innuunt; *Hominem ſimiliter perdes &c.*

Sancti preces noſtras non ignorant.

73 Ceterum licèt ignorent tum Abraham, tum ille, de quo Job laudato capite, ſtatum filiorum, an ideo neſcient Sancti Fidelium preces? Si ita eſt, ignorabunt itidem peccatorum reſipiſcentiam, refragante Scriptura Luc. 15. verſ. 7. *Gaudium erit in Cœlo ſuper uno peccatore pœnitentiam agente*. Noſtra quædam novit Diabolus, de quibus nos accuſat, Apoc. 12. verſ. 10.; & noſtras non percipient ſupplicationes Beati, ut eas Deo offerant? Sancti aſſimilantur Deo, Joan. 3.; nihil ergo eorum, quæ eos ſcire æquum eſt, latere debet. Neque intelligi poteſt ſtatus ille Beatitudinis omnium bonorum aggregatione perfectus, ſi potiſſima Sanctorum potentia earum rerum ignorantiâ involuta dicatur, quæ, dum in humanis agerent Viri ſanctitate celebres, ſæpenumero prophetico ſpiritu quantumvis occulta cognoverunt. Sciunt ergo homines æterna felicitate donatos preces noſtras. Quare Novatores haud inficias ire debent, ipſos orare pro nobis: adeoque rite a nobis invocari; quod ſecundò probandum mihi erat.

SANCTORUM RELIQUIAS, ET IMAGINES ESSE VENERANDAS COMPROBATUR.

QUæ de Reliquiis, & Imaginibus dicenda ſuperſunt, ne tempus longius quàm par eſt, protraham, & veſtra abutar humanitate, brevi ſermone abſolvam.

Sanctorum corpora tum ab hominibus tum a Feris honorata.

74 Sanctorum corpora tanquam viva Dei Templa, ad breve tempus diſſoluta, ſed glorioſiùs reædificanda, tum ab hominibus, tum a Feris honorata legimus in Scripturis. Cur igitur iiſdem honorem præſtare interdicere volunt Hæretici? Deus, qui diſſipat oſſa eorum, qui hominibus placent, *Pſal.* 52. *verſ.* 6., oſſa eorum cuſtodit, qui ſibi famulaverunt, itaut unum ex his non conteratur, *Pſal.* 33. *verſ.* 31. Honorificatus eſt Moyſes Servus Domini, dum ab ipſo ſepultus legitur: *Mortuuſque eſt ibi Moyſes, Servus Domini, in terra Moab, jubente Domino, & ſepelivit eum in valle terræ Moab*, Deut. 34. verſ. 5. Cadaveri Eliſei virtutem largitus eſt Deus mortuos ſuſcitandi 4. *Reg.* 4. *verſ.* 32.; adeoque honoribus proſequendum voluit, cum Medicos, qui minora utique nobis impertiuntur, honorare præcipiat *Eccli.* 38. *verſ.* 1. Joſias veneratus eſt oſſa Viri Dei, qui venerat de Juda, præcipiens ne

 extu-

exhumularentur, 4. *Reg.* 23. *verſ.* 18. Leo, Deo jubente, non eſt auſus demortui Prophetæ corpus tangere, immo & adſtanti Aſino pepercit, 3. *Reg.* 13. *verſ.* 18. Sepulchrum Chriſti glorioſum prædicatur ab Iſaia 11. verſ. 10. Quid, quæſo, majus eſt, Chriſti ſepulchrum, in quo mortuus tantiſper depoſitus fuit, an Sanctorum corpora, quæ vivus incoluit? Lamentabatur Jeremias *Thren.* 4. diſperſos lapides Sanctuarii in capite platearum, Machabæus itidem lapides Altaris holocauſti haud projicere voluit, ſed optimo conſilio eos decenter repoſuit, donec accederet Propheta, & de eis reſponderet, 1. *Mach.* 4 *verſ.* 46. Nonne Sanctorum oſſa plusquam lapides, utpote partes myſtici Tabernaculi Dei viventis? Breviùs. Inhonoratio cadaverum poſt mortem eſt extraordinariæ impietatis pœna, ut de Jezabel legere eſt 3. *Reg.* 21. *verſ.* 23.; ergo ſingularis eorundem honor eximiæ probitatis præmium erit; ergo Reliquiarum honor eſt laudabilis.

Eccleſia Figuras Dei, Chriſti, & Sanctorum veneratur.

75 Supereſt pauca proferre de Imaginum veneratione. Deum figuris deſcribi non poſſe, & tamen ſub figuris apparuiſſe notius eſt, quàm ut probationibus indigeat. Hujuſmodi igitur figuras, ſicut & Chriſti, Sanctorumque, ſervat Eccleſia, eaſque veneratur. Ex Scriptura diſcimus id primo Dei præcepto non adverſari, immo ipſius mandato ſculptos eſſe noſcimus Cherubim, atque in Sanctuario poſitos, *Exod.* 25. *verſ.* 18., & Serpentem æneum ejuſdem juſſu a Moyſe efformatum, poſitum fuiſſe pro ſigno, in quod aſpicientes viverent, 3. *Reg.* 7 *verſ.* 25., *&* 29., ac in Templo Dei habemus a Salomone expreſſos ſive Cherubim, ſive Leones, ſive boves, & palmas, quaſi in ſimilitudinem hominis. *Ibid. verſ.* 36.

Cur venerandæ ſint Sanctorum Imagines.

76 His porro nititur Eccleſia ad excitandam beneficiorum Dei memoriam, & ad pietatis exercitationem, ut docet Tridentinum; qua ratione Deus ipſe memoriam ſuorum mirabilium extare voluit in Scripturis. Præcepit Deus *Exod.* 16. *verſ.* 33. reponere in vaſe Manna ad ſervandum in generationes: *Levit.* 23. *verſ.* 42., *& ſeq.* Feſtum Tabernaculorum quotannis faciendum mandavit, ut rememorarentur Filii Iſrael eductionis ex Ægypto. Laminæ ab Eleazaro ex thuribulis Rebellium productæ, & Altari affixæ commonebant Filios Iſrael Numer. 16. verſ. 39., & ſeq. *Ne quis accedat Alienigena, & qui non eſt de ſemine Aaron ad offerendum incenſum Domino, ne patiatur, ſicut paſſus eſt Core.*

Exempla in Scripturis.

77 Imagines demum veneratur Eccleſia, ut Joſue cum Senioribus ſtratus in terram Arcam adoravit, *Joſue* 7. *verſ.* 6.: ut eandem honoravit Rex David ſive ſaltibus, ſive magnifico cultu, & ſolemnitate, 2. *Reg.* 6. *verſ.* 14.; & ob cujus Irreverentiam Deus Philiſtæos Berſamites, & Ozam, etiam morte mulctavit.

Sed quid ultra immoramur? Nulla occurrit Lex uſum Imaginum, earumque venerationem vetans; ubi porro non eſt Lex, non eſt prævaricatio, juxta Apoſtolum *ad Rom.* 4. *verſ.* 15.; ergo prævaricatoribus haud ſunt accenſendi, qui eas venerantur.

78 Verbo totum abſolvam. Honor Imaginum ad eorum prototypa refertur: veneratio Reliquiarum ad Spiritus earundem quondam incolas: horum verò cultus poſtremò ad Deum tanquam Finem ultimum: Sanctorum Invocatio ad Chriſti Gloriam, ex cujus meritis ſuam habet efficaciam; ergo nil horum poteſt improbare, niſi qui Dei, & Chriſti Cultum, & Gloriam exccrari contendit.

DISSERTATIO DOGMATICA III.

AN ANGELI, APOSTOLI, MARTYRES, CETERIQUE CŒLITES, SANCTORUM NOMENCLATURA NUNCUPARI DEBEANT.

Hiconomachi Sanctori nomen inficiantes quomodo rejiciendi.

79 Hiconomachi, ut Sanctorum cultum, atque obſervantiam ſuſdeque vertant, poſtquam adversùs Imagines, Reliquias, aliaque hujuſmodi inſurrexerunt, ipſam Sanctorum nominationem totis viribus exſcindere ſtuduerunt. Verùm enim verò, qui Sanctorum nomen Beatis inficiantur, abſurde adeo a veritate aberrant, ut riſu potius, atque contemptu, quàm momentis, eorum ſit rejicienda doctrina, ne aliquid ponderis in tam inani mentis cogitatu latere videatur. Hoc ſolemne fuit apud doctiſſimos illos Patres, qui Sanctorum venerationem viriliter propugnantes, atque Hiconomachorum perverſa Dogmata, Scripturis, Traditionibus, efficaciſſimiſque rationibus penitus obliterantes, errorem hunc, ne dicam deliramentum, de execranda Sanctorum nuncupatione, neque a longe impugnare aggreſſi ſunt. Ego verò, quoniam juſſus, omiſſis, quæ ad Hiſtoriam pertinent, cum egregie ab Eruditiſſimis in antea ctis Diſſertationibus fuerint elucidata, hac de re pauca referam, dicente Scriptura Proverb. 26. verſ. 5. *Reſponde ſtulto juxta ſtultitiam ſuam, ne ſibi ſapiens eſſe videatur.*

SCRIPTURIS SACRIS ADVERSUS HICONOMACHOS ORTHODOXA FIRMATUR VERITAS.

80 *Sapientis oculi in capite ejus: ſtultus in tenebris ambulat*, dicit Eccleſiaſtes cap. 2. verſ. 14. Ad Caput porro diriguntur oculi, dum Chriſti, Eccleſiæ Capitis, conſpicitur doctrina, quæ lux eſt, & lucerna pedibus noſtris. Adeat igitur, ſi Sapientis nomine gloriari contendit Hiconomachus, adeat Apoſtolicorum Actuum caput 10. verſ. 22., ubi Centurionis refertur ad Fidem vocatio, & per Baptiſmum ablutio. Ibi leget Angelum Sancti nomine decoratum: *Reſponſum accepit ab Angelo Sancto.* Hoc ipſo pariter inſignitum nomine habemus Angelum a

Angeli Beati in Scripturis vocantur Sancti.

Deo

Deo miſſum, ut Tobiam in afflictione ſolaretur, Tob. cap. 3. verſ. 25. *Miſſus eſt Angelus Domini Sanctus Raphael &c.* Quis porro, auſu temerario, Beatis Spiritibus Sancti nomenclaturam denegabit?

Quod ſi quis veritatem hanc fateri erubuerit, *Filius hominis confitebitur eum, cum venerit in gloria Patris ſui cum Angelis Sanctis*, Marc. 8. verſ. 38. *Hic bibet de vino iræ Dei, quod miſtum eſt mero in calice iræ ipſius, & cruciabitur igne, & ſulphure in conſpectu Angelorum Sanctorum, & ante conſpectum Agni*. Apocal. 14. verſ. 10.

81 Verùm ne tam ſubito anathemate percellamus Adverſarium ſcrutantem adhuc Scripturas. Placet audire reclamantem, hujuſmodi nominationis privilegium Angelis quidem conceſſum, hominibus verò nequaquam donandum.

Attamen defeciſſe iniquum Scrutatorem, ipſimet plane compertum fiet, ſi Pauli Epiſtolam ad Epheſios cap. 3. percurret. Ibi videre eſt Gentes cohæredes, & comparticipes promiſſionis Dei in Chriſto Jeſu per Evangelium, & myſterium, *quod aliis generationibus non eſt agnitum, Filiis hominum, ſicut nunc revelatum eſt Sanctis Apoſtolis ejus, & Prophetis in Spiritu*, verſ. 5. Sancti itaque dicuntur Apoſtoli, non quidem Angelico ſpiritu, ſed humana carne donati.

Apoſtoli in Scripturis vocantur Sancti.

Id ipſum ſæpenumero in Apocalypſi refertur: cap. 13. verſ. 10. *Hic eſt patientia, & fides Sanctorum*: cap. 16. verſ. 6. Angelus aquarum commendat divinæ juſtitiæ vindictam in Seculi Principes, *quia ſanguinem Sanctorum, & Prophetarum effuderunt*: cap. 17. verſ. 6. vidit Joannes *mulierem ebriam de ſanguine Sanctorum, & de ſanguine Martyrum Jeſu*: & cap. 18. eaſcripta Civitatis magnæ deſtructione, ſubditur verſ. 20. *Exulta ſuper eam Cœlum, & Sancti Apoſtoli, & Prophetæ: quoniam judicavit Deus judicium veſtrum de illa*. Quid clariùs?

Plura prætermittimus Scripturæ teſtimonia, cum relata abunde ſufficiant, ut fateatur Iconomachus Homines utique a Scripturis Sanctos nuncupatos.

82 Verùm, inquit, ecquis nos compellit eos a nobis ſic fore nominandos? nonne hujuſmodi nomenclatura, quam in ſignum ſibi aſſumet Antichriſtus, ſuperbæ ſuperſtitionis præfert characterem? Nemo bonus, niſi unus Deus, eique unice canit Eccleſia: *Tu ſolus Sanctus*. Immo Traditio, Sacrarum Litterarum interpres, nuſquam Martyrum, aliorumque illuſtrium Virorum ſepulcra Sanctorum titulo exornavit; quod experientiâ compertum habemus, ubi Martyrum corpora ex Cryptis eruuntur, in quibus hac de re nulla inſcriptio. Apud Gentiles utique hæc nota legitur; propterea Romanorum erat Imperatores ſuos appellare Divos. Nec prudens quiſquam inficias ibit, indignum fore in terra peccatorum, ubi homicidium, & furtum, & adulterium inundaverunt, hominem Sanctum vocare.

Nemo unus ex Orthodoxis aſſerit, Scripturam præcipere, Viros pietate celebres Sanctos nuncupare. Aſt ubinam tali uti nominatione proſcribitur? Nefas fortè eſt eadem, quæ adhibet Scriptura, nomina adoptare? Aut fallaciter ipſa Sanctos vocat; aut veraciter. Si primum; ergo mendacem facis Deum. Si veraciter; cur imitari detractas? Præcipit Dominus, Sanctos vocari dies, qui divino deputantur obſequio, Levit. 23. verſ. 2. *Loquere filiis Iſrael, & dices ad eos: hæ ſunt feriæ Domini, quas vocabitis Sanctas*. Cur igitur Viros, qui toti in Divinis fuere obſequiis, Sanctorum nomine decorare renuemus?

Iconomachorum momenta rejiciuntur.

Superbiæ nomen fore ultro fatemur, ſi mendaci, vel adulatorio ſpiritu cuiquam tribuatur; ſecus ubi veraciter. Superbientem quis unquam dicet Paulum, qui ad Epheſios ſcribens cap. 3. verſ. 8. ſe Sanctum nominat? *Mihi omnium Sanctorum minimo data eſt gratia hæc, in Gentibus evangelizare inveſtigabiles divitias Chriſti*. Nec mirum quod Antichriſtus ſibi falsò Sancti nomen aſſumat; cum Lucifero pejor non ſimilem tantùm ſe faciet Altiſſimo, ſed, Scriptura teſtante, *elevabitur, & magnificabitur adverſùs omnem Deum, & adverſùs Deum Deorum loquetur magnifica*. Dan. 11. verſ. 36.

Inepte refers, Eccleſiam unice Deo canere: *Tu ſolus Sanctus*; cum unice itidem dicat: *Tu ſolus Dominus*. Mentitur ergo Petrus, dum Epiſt. 1. cap. 2. verſ. 18. noſcens inter homines quoſdam excellere dominatione, hos Dominos vocat: *Servi ſubditi eſtote Dominis in omni timore*: mentitur Paulus ad Coloſſen. 3. verſ. 22. præcipiens Servis obedire *per omnia Dominis carnalibus*. Si ſolus Deus Sanctus eſt; cur, ut & nos Sancti efficiamur, præcipit? Levit. 11. verſ. 44. *Sancti eſtote, quia & ego Sanctus ſum*.

EX TRADITIONE CONFIRMATUR EADEM VERITAS.

83 QUoniam verò ad Traditionem nos provocat Adverſarius, ipſam adeamus.

Ex Traditione nomenclatura Sanctorum comprobatur.

In Liturgia, quæ Jacobo adſcribitur, quamque ad vetuſtiſſima Chriſtiani nominis tempora refert Dallæus, legitur — Sanctiſ„ ſimæ, Inviolatæ, Glorioſiſſimæ, Benedictæ „ Dominæ Noſtræ, Dei Genitricis, & ſem„ per Virginis Mariæ, & omnium San„ ctorum, ac Juſtorum, memoriam faci„ mus &c. — Legitur apud Origenem *Lib. 8. contra Celſum* — Audeamus dicere, homini„ bus bonæ voluntatis precantibus ultrò ſe „ adjungere innumera Sanctorum Angelo„ rum millia — Apud Euſebium *Lib. 13. de Præparatione Evangelica cap. 7. de Martyribus* — Veræ pietatis milites, & Dei Amicos ho„ norantes, ad monumenta illorum accedi„ mus, votaque illis facimus, tanquam Vi„ ris Sanctis — S. Baſilius *Orat. in 40. Martyres* eos vocat Sanctum Chorum. S. Ambroſius *Epiſt. 22. ad Marcellinam Sororem* agens de Inventione Corporum Sanctorum Gervaſii, & Protaſii, ſcribit — Gratias tibi, Do„ mine Jeſu, quod hoc tempore tales nobis „ Sanctorum ſpiritus excitaſti &c. — S. Hieronymus *Lib. adverſùs Vigilantium* — Sancti

„ non appellamur mortui ; ſed viventes — Epiſcopi Europæ in Epiſtola *ad Leonem Auguſtum* , quæ legitur *p.* 3. Concilii Chalcedonenſis *num.* 27. de S. Proterio ita ſcribunt — „ Sanctiſſimum quidem Proterium in ordine , „ & Choro Sanctorum Martyrum ponimus —

84 Perperàm igitur Sanctorum inſcriptiones exquiruntur ; cum in aperto ſit , etiam primis rei Chriſtianæ Seculis Sanctos tali nomenclaturâ fuiſſe donatos , non quidem adulatoria acclamatione , ſed juſta meritorum diſcuſſione . Hujuſmodi ſunt veræ Traditionis momenta .

Viri pietate celebres etiã in terra peccatorum vocantur Sancti.

Terram peccatorum inhabitant , inquis . Uſque ; ſed terram , quæ cœleſtis Gratiæ rore fœcundata , lilia , & roſas , didicit progerminare . Naſcitur in ea arbor mala ; quæ malos fructus facit ; ſed & bona , quæ fructum dat in tempore ſuo . Inhabitant terram , quos Sanctos vocamus ; ſed terreno non volutantur in luto . Hic vivunt ; ſed eorum converſatio in Cœlis eſt ; non enim quæ ſua ſunt , quærunt , ſed quæ Jeſu Chriſti .

Quomodo Deus, & quomodo Homines ſint Sancti.

85 Verùm rem totam , clariùſque abſolvamus . Deus eſſentialiter Sanctus eſt ; homines verò per participationem ; quod tripliciter intelligitur , legaliter nempe , miniſterialiter , & ſubjective . Legaliter homo Sanctus nuncupatur a Chriſtianæ Legis profeſſione , quæ ſanctam continet doctrinam , ſancta præcipit opera , ſanctum promittit felicitatis finem ; ideoque 1. Petri 2. verſ. 9. dicitur : *Gens Sancta , Populus acquiſitionis* . Miniſterialiter verò a muneris conſecratione , quo ſpecialiter Dei cultui , Templorum obſequio , adminiſtrationi Sacrorum deputantur ; unde 1. Eſdræ 8. verſ. 28. *Dixi eis , Vos Sancti Domini* . Subjective demum quis Sanctus nominatur , a forma ſanctificante , qua interiùs a culparum maculis emundatur , & Deo gratus efficitur : Act. 2. verſ. 4. *Repleti ſunt omnes ſpiritu Sancto* . Faxit Deus , ut hac formâ donati ad æternam requiem pervenire mereamur .

DISSERTATIO DOGMATICA IV.

ADVERSUS PETRUM ABÆLARDUM.

DE VERBI DIVINI CONSUBSTANTIALITATE.

86 NIhil ſub Sole novum , dixit Eccleſiaſtes cap. 1. verſ. 6., & 10. *nec valet quiſquam dicere : Ecce hoc recens eſt . Jam enim præceſſit in Seculis , quæ fuerunt ante nos . . . Luſtrans univerſa in circuitu pergit ſpiritus , & in circulos ſuos revertitur* . Spiritus ille , qui circuit quærens , quem devoret , ſpiritus vertiginis , quem Deus Pſeudomagiſtris immiſit , ſpiritus , inquam , erroris , cujus eſt falſa Dogmata ſpargere , ſæpenumero jam conſepulta , novis licèt coloribus obumbrata , extumulat , ut , dum novitatis ſpecie allicit , illaqueat animum . Veteres , ut ajunt , crepidas ad nundinas defert , recentioribus variegatas delineamentis , ut perdant , dum curioſiùs mulcent . Harum illiciis irretitus Petrus Abælardus , involvens Sententias ſermonibus imperitis turbavit Eccleſiam , atque novarum locutionum lenocinio diſcipulos ſeducens , antiquæ perfidiæ propinavit venena .

HISTORICA NOTIO PETRI ABÆLARDI.

87 UTque leviter aliquid de Hiſtoria attingam , fuit Abælardus quodam minoris Britanniæ Oppido , quod Palatium vocant , non longe ab Urbe Nannetica oriundus . Pariſios poſt varios caſus perveniens Heloiſſam tum formâ , tum doctrinâ præſtantem , quamque unice deperierat , & ex qua furtivum ſuſceperat filium , uxorem duxit . Sed hinc a Seculo uterque ſeſe relegavit ; illa primùm in Monaſterio Argenteolenſi benedictum ab Epiſcopo velum ſuſcepit , dein in Paracleti Cœnobium , quod Maritus jam Monachus extruxerat , ſe contulit , reſitque ut Abbatiſſa ; iſte verò Ordini S. Benedicti nomen dedit , præfuitque Monaſterio S. Gildaſii Rivenſis .

Ab ineunte ætate litterarum ſtudiis operam dedit ; ſed tam arrogans , ſuoque tantùm ingenio confidens (ut verbis utar Octonis Friſingenſis *Lib. 1. de Rebus geſtis Frederici*) ut via ad audiendos Magiſtros ab altitudine mentis ſuæ humiliatus deſcenderet . Habuit primò Præceptorem Roſcelinum quendam , qui primus illa tempeſtate Sententiam vocum in Logica inſtituit ; ſed adiit poſtmodum Guillelmum Campellenſem . In Theologicis hinc audivit Anſelmum Laudunenſem ; æqua tamen ubique ſorte , faſtu nempe tumens ; atque aliorum diſciplinam ut inanem inſimulans , Magiſterium ſumma cum laude auſpicatus eſt .

Multas , eaſque graviſſimas paſſus eſt perſecutiones , potiſſimùm ex quo propugnavit , Dionyſium Areopagitam Corinthiorum potiùs , quàm Athenienſium fuiſſe Epiſcopum ; hinc etenim in aperto erat , Galliarum Apoſtolum non eſſe Dionyſium Areopagitam , quem Athenienſium Epiſcopum ejus acta teſtantur . Effervescente procella , fugâ ſe abripuit , atque apud Trecenſes Monachos ſe contulit , donec factâ tranquillitate , in ſolitudinem Trecenſis agri receſſit ; ſed juſſus iterum docendi munus aſſumpſit , flebiliori tamen eventu . Factum namque eſt , ut plurimos ſpargeret in Fide errores , quibus Galliam , univerſamque turbavit Eccleſiam .

88 Præſtat audire S. Bernardum Epiſt. 190. *ad Innocentium II.* datâ — Habetis in „ Francia novum de veteri Magiſtro Theologum , qui ab ineunte ætate ſua in arte „ Dialectica luſit , & nunc in Scripturis Sanctis inſanit . . . Qui dum omnium , quæ „ ſunt in Cœlo ſurſum , & quæ in Terra „ deorſum , nihil præter ſe ſolum , neſcio „ quid neſcire dignatur , ponit in Cœlo os „ ſuum

„ ſuum -- & Epiſt. 199. *ad Eundem* — No-
„ vum cuditur Populis, & Gentibus Evan-
„ gelium, nova proponitur Fides, funda-
„ mentum aliud ponitur præter id, quod
„ poſitum eſt. De virtutibus, & vitiis, non
„ moraliter: de Sacramentis Eccleſiæ, non
„ fideliter: de Arcano Sanctæ Trinita-
„ tis, non ſimpliciter, nec ſobrie diſputatur;
„ ſed cuncta nobis in perverſum, cuncta
„ præter ſolitum, & præterquam accepi-
„ mus, miniſtrantur. Procedit Golias, pro-
„ cero corpore, nobili illo ſuo bellico appa-
„ ratu circummunitus, antecedente quoque
„ ejus armigero Arnaldo de Brixia. Squama
„ ſquamæ conjungitur, & nec ſpiraculum
„ incedit per eas; ſiquidem ſibilavit apis,
„ quæ erat in Francia, api, quæ de Italia,
„ & venerunt in unum adversùs Dominum,
„ & adversùs Chriſtum ejus. Intenderunt
„ arcum, paraverunt ſagittas ſuas in phare-
„ tra, ut ſagittent in obſcuro rectos corde.
„ In victu, & habitu habentes formam pie-
„ tatis, ſed virtutem ejus abnegantes, eò
„ decipiunt plurimos, quò transfigurant ſe
„ in Angelos lucis, cum ſint Satanæ. Stans
„ ergo Golias cum armigero ſuo in utraſque
„ acies, clamat adversùs Phalanges Iſrael,
„ exprobatque agminibus Sanctorum, eò ni-
„ mirum audaciùs, quò ſentit David non
„ adeſſe --

Bernardo concinit Trithemius *Lib. de Scriptoribus Eccleſiaſticis* -- Petrus Dialecticus
„ Pariſienſis dictus Abælardus, natione Gal-
„ lus, Vir in Sæculari Philoſophia erudi-
„ tiſſimus, & in Divinis Scripturis nobiliter
„ doctus, gaudens novitate terminorum, &
„ altiora ſe ſcrutari tentans, oppreſſus a glo-
„ ria in plures incidit errores --

Itidem Vincentius Bellovacenſis *in Speculo Hiſtoriali Lib. 27. cap. 13.* -- Eo tempore
„ fuit Petrus Abælardus Magiſter Inſignis,
„ celeberrimus in opinione ſcientiæ, ſed de
„ Fide peſſime Dogmatizans --

Similia leguntur apud alios Hiſtoricos, qui in eam confluunt Sententiam, ſub ornatu verborum apparatu ipſum falſa Dogmata diſſeminaſſe.

89 Ut ejus falſis Dogmatibus occurreret Eccleſia, Provincialis Synodus Sveſſionenſis indicitur, quæ ſub præſentia Legati Romani Pontificis congregata, convenientibus egregiis Viris, Librum, quem ediderat de Trinitate, propria manu, igni tradere coegit, nullâ ei datâ reſpondendi copiâ, eo quod diſceptandi peritiâ plurimum valeret.

Hinc reaſumpto Magiſterii munere, frequentem habuit diſcipulorum turbam. Poſt annos undeviginti ad Senonenſe Concilium fuit accitus, ut ab Hæreſibus, quibus palam criminabatur, ſeſe defenderet. Præſentibus Lodovico VII. Francorum Rege, Theobaldo Comite Palatino, nec non plurimis, hiſque nobilibus Viris, Petri ſcripta in medium deferuntur, notantur errores, data poſtmodum optione vel negandi, fuiſſe a ſe exarata, vel corrigendi, vel reſpondendi. Sed Abælardus, aut non valens Spiritui Sancto reſiſtere, qui per os Patrum loquebatur, aut nolens reſipiſcere, Concilio ſe ſubduxit, Romanumque Pontificem appellavit. Nihil proinde actum eſt adversùs ipſum Abælardum, ſed perverſa Dogmata cenſurâ notata, atque Romam tranſmiſſa fuere, quibus itidem ab Innocentio damnatis, Auctori ceu Hæretico ſilentium impoſitum fuit. Errores ſuos emendavit -- Deinde, *ut legitur in Chro-*
„ *nico Cluniacenſi*, mens ejus, lingua ejus,
„ opus ejus, ſemper divina fuere --

90 Alia inter hujuſce Viri proſcripta Capitula illud unum mihi examinandum committitur, quod artificioſa verborum circumlocutione adversùs Divini Verbi æqualitatem cum Patre protulit. Illud præſtat audire ex S. Bernardo Epiſt. 190. *ad Innocentium II.* — Conſtituit denique Deum
„ Patrem plenam eſſe potentiam, Filium
„ quandam potentiam, Spiritum Sanctum
„ nullam potentiam; atque hoc eſſe Filium
„ ad Patrem quod quandam potentiam ad
„ potentiam, quod ſpecies ad genus, quod
„ materiatum ad materiam, quod hominem
„ ad animal, quod æreum ſigillum ad æs --

Sunt, qui velint, Abælardum talia quidem ſcripſiſſe, ſed alio plane ſenſu; Patrem videlicet plenam eſſe potentiam, quatenus ipſi ſpeciatim attribuatur, ſicut ſapientia Filio, bonitas Spiritui Sancto.

Ut ut res ſe habeat, de quo alii judicent, nemo inficias ibit, relata verba Hæreſim præſeferre. Si enim Filius non eſt plena potentia, æqualis non eſt Patri; ſi ut ſpecies ad genus, utique minor eſt Patre; ſi ut ſigillum ad æs, dubio procul Patri minime conſubſtantialis.

VERBI DIVINI CONSUBSTANTIALITAS ENUCLEATUR.

91 PLura tamen ſunt, eaque dilucida Scripturarum teſtimonia, quibus Verbi aſtruitur Divinitas, probatur Conſubſtantialitas, inæqualitas reprobatur.

In principio, inquit Joannes cap. 1., *erat Verbum*. Verùm quale Verbum? Illud ſane, quo æternus Pater ſeipſum perfectè cognoſcit, illud quod eſt Patris imago, Chriſtus Jeſus. At cur Verbum dicitur, non Filius? Ne per hujuſce nominis nuncupationem vitioſa ſuggeratur ſuſpicio inferioritatis, advertit Chryſoſtomus. Sed cur Verbum indefinite, non Verbum Dei appellatur? Ne forte participatam veritatem fingat incautus; ſed veritatem per eſſentiam, quæ eſt ipſum eſſe Divinum, fateatur Sapiens. Verbum abſolute dicitur, utpote Verbum per ſeipſum, Verbum ſuper omnia elevatum, Verbum denique, per quod omne aliud verbum. *In principio erat Verbum.*

In principio, hoc eſt, in Patre Filius; per identitatem nempe eſſentiæ, non extra principium partitione naturæ, diviſione ſubſtantiæ. *In principio*, ante omnia, ut hinc facilè percipiamus, æternam ſortitum eſſe originem. *Quomodo in principio.*

Erat, dicit Evangeliſta, non autem fuit, vel erit; ne temporale credatur Verbum, ſed rurſus confirmetur æternum. Et apte admodum, ait S. Thomas *ibid.*, ad deſignandum æternum, præteritum imperfe- *Cur erat, & non dicitur fuit, vel erit.*

ctum

ctum uſurpatur . Siquidem — quod futurum
A „ eſt, nondum eſt actu, præſens autem, actu
„ eſt, & per hoc quod eſt actu præſens, non
„ deſignatur fuiſſe . Præteritum autem per-
„ fectum deſignat, aliquid extitiſſe , & eſſe
„ jam determinatum , & jam defuiſſe ; ſed
„ præteritum imperfectum ſignificat, aliquid
„ fuiſſe , & non eſſe adhuc determinatum ,
„ nec defuiſſe , ſed adhuc remanere ; ideo
„ ſignanter Joannes, ubicunque ponit aliquid
„ æternum, dicit: Erat -- Angelico prævit
Hilarius *ad Pſal.* 122. verba Joannis: *In prin-
cipio erat Verbum*, explanans -- Ideirco Deus
„ unus , quia neque duo innaſcibiles , neque
„ Unigeniti duo , ſed unus ex uno , & ambo
B „ unum , non diſſimili ſcilicet , aut diffe-
„ renti a ſe ſubſtantia divinitatis in utroque.
„ Ideo namque Deus Filius in Patre tanquam
„ in principio eſſe dicitur , quod a Patre ve-
„ lut ex principio fluat , a quo ex ſuamet
„ ſubſtantia generetur --

92 *Et Verbum erat apud Deum* proſe-
quitur Evangeliſta , *Apud* conjunctionem
Verbum erat apud Deum firmat conjunctionem, & diſtinctionem. ſignificat, & diſtinctionem . In diſtinctione,
Perſonarum diſcretio indicatur ; in conjun-
ctione identitas divinæ naturæ , ideo *apud
Deum*, non apud Creaturis . Hinc Tertullia-
nus contra Praxeam ſcripſit -- Nam etſi Deus
„ ſermo , ſed apud Deum , quia ex Deo
C „ Deus -- *Apud Deum* , utpote ſemper ma-
nens , non tranſiens ; ſubſtantialiter ſubſi-
ſtens , non accidentaliter inhærens .

93 *Et Deus erat Verbum*, prædicatione
Quomodo Deus erat Verbum. Deitatis, identificatione Conſubſtantialitatis,
indiviſibilitate æternitatis ; ideoque *Hoc erat
in principio apud Deum* . Hinc egregie dixit
Ambroſius *in Tract. de Symbolo cap.* 4. -- Ergo
„ qui erat , non cœpit, & qui apud Deum
„ erat , non cœpit , & quia Deus erat , non
„ cœpit , & quia hoc erat in principio apud
„ Deum , non cœpit --

94 *Omnia per ipſum facta ſunt* ; Deus
Per Verbum facta ſunt omnia. ergo magnus , & Patri coæqualis . Solius
D enim Dei eſt rerum omnium eſſe principium.
Omnia per ipſum facta ſunt ; ergo & omne
tempus per ipſum factum eſt . Omne igitur
præceſſit tempus ; adeoque æternum . *Omnia
per ipſum facta ſunt* ; ipſum non ergo factum ,
nam omnia per Verbum facta . Perbelle Au-
guſtinus *Tract.* 1. *in Joan.* -- Quomodo po-
„ teſt fieri , ut Verbum Dei factum ſit ,
„ quando Deus per Verbum fecit omnia ?
„ Si & Verbum Dei ipſum factum eſt , per
„ quod aliud Verbum eſt ? Si hoc dicis ,
„ quia hoc eſt Verbum Dei, ipſum dico eſſe
„ unicum Filium Dei . Si autem non dicis
„ Verbum Verbi , concede non factum , per
E „ quod facta ſunt omnia --

95 *Et ſine ipſo factum eſt nihil* . Si
Sine Verbo factũ eſt nihil. ſine ipſo nihil factum eſt ; quomodo Pater
plena potentia , non Filius ? Si nihil ; quo-
modo quædam potentia, non tota ? Si nihil ;
quomodo potentia ad potentiam ? Totum,
quod Pater poteſt , totum valet & Filius ;
totum quod ille , totum fecit & iſte .

Hinc Gen. 1. ubi hominis deſcribitur
Creatio , legere eſt : *Dixit Deus ; faciamus
hominem ad imaginem , & ſimilitudinem no-
ſtram* . Pluralis numerus non unam, ſed plu-
res deſignat Perſonas ; ſuadetque ſimultatem
operationis, nec non poteſtatis æqualitatem .
A Cumque ipſemet Deus dixerit: *Faciamus* , fa-
teri neceſſe eſt , Perſonas illas unum eſſe
Deum .

Audiamus ex Calvino laudatæ Scripturæ
explanationem ; etenim , ut ait Auguſtinus ,
ad corroborandam veritatem mire deſervit
Adverſariorum teſtimonium. Igitur *lib.* 1. *In-
ſtit. cap.* 13. §. 24. habet — Quos alloquitur
„ Pater dicens: Faciamus hominem ad ima-
„ ginem , & ſimilitudinem noſtram, certum
„ eſt fuiſſe increatos ; nihil verò increatum ,
„ excepto ipſo Deo , & quidem uno . Nunc
„ ergo niſi concedat Patris , & Filii , &
„ Spiritus , unam fuiſſe creandi poteſtatem ,
B „ & commune jubendi imperium, ſequetur ,
„ Deum non intus ſecum ita locutus eſſe ,
„ ſed direxiſſe ad alios extraneos Opifices ſer-
„ monem ſuum -- Hæc ille, qui aliàs Spiritu
vertiginis actus Lib. adversùs Gentilem *Re-* *Calvinus ſibi contrarius.*
ſut. 10. ſcripſerat — Nomen Dei per ex-
„ cellentiam ad ſolum Patrem pertinet , qui
„ ſolùm, & proprie, Cœli , & Terræ Crea-
„ tor eſt , immo & Filius Patri ſubjectus eſt
„ etiam ſecundùm Divinitatem --

96 Idem Evangeliſta cap. 16. verſ. 15.
aliud ſuppeditat momentum ad evincendam *Omnia ſunt Verbi quæcunque habet Pater.*
plenam potentiam in Filio . *Omnia , quæcun-
que habet Pater* , *mea ſunt* . Porro ubi totum
C comprehenditur , quidnam exceptum dice-
tur ? Si omnia , plena Patris potentia utique
Filii erit .

Rem apte dilucidat . S. Baſilius *Homil.*
15. *de Fide* — Pater omnium principium &c.
„ unde vitæ fons orta eſt: ſapientia , poten-
„ tia , imago ipſiſſima inviſibilis Dei . Filius
„ ex Patre genitus , Verbum vivens, Deus
„ exiſtens , & ad Deum exiſtens , exiſtens
„ non factus . . . . Cuncta exiſtens , quæ eſt
„ & Pater , Filius , inquam, & Pater . . . .
„ Manens igitur in eſſentia Filius , omnia
„ eſt , quæ Pater eſt , ſecundùm ipſius Do-
„ mini vocem dicentis : Cuncta , quæ habet
D „ Pater , mea ſunt --

97 Nec illationis vim enervat Calvi-
nus , dum locum hunc explicandum ducit
per alium , quo Joan. 5. verſ. 19. dicitur ;
*Non poteſt Filius a ſe facere quidquam , niſi
quod viderit Patrem facientem . Quæcunque
enim ille fecerit , hæc & Filius ſimiliter facit.*
His dubio-procul (infert ipſe) minor in Fi-
lio poteſtas abunde innuitur. Et revera (ſub-
dit Prævaricator) Patre minor cenſendus eſt
Filius , ſi quid a Patre accipit , quod priùs
deſiderabat ; porro ipſemet Chriſtus dicit
Matth. 28. verſ. 18. *Data eſt mihi omnis po-
teſtas in Cælo , & in Terra* .

E Verùm enim verò Calvinus non vult
intelligere, ut cretet . Ergone Filium Patre *Calvinus retunditur.*
minorem dicis , quia non niſi quæ viderit
Patrem facientem , peragit ? dic quæſo , ubi
legis , Patrem ſiccis pedibus ſuper aquas
deambulaſſe , jejunaſſe quadraginta diebus ,
& hujuſmodi alia ? Ceterum tuo te gladio
jugulas . Si enim non aliqua tantummodo ,
ſed quæcunque facit Pater , facit itidem Fi-
lius ; quo pacto inferiorem in Filio fingis
poteſtatem ? Ubi legis , Filium non poſſe a
ſe quidquam facere , intellige Filii poten-
tiam eſſe originaliter a Patre ; ſed dum au-
dis ,

dis, quæcunque agere, quæ Pater operatur, æqualitatem cum Patre confitere. Data quidem eſt omnis poteſtas Filio, ſed æterna generatione communicata. Ita plane ait Auguſtinus *lib. 2. de Trinit. cap. 1.* — Filium „ quippe dicimus Deum de Deo, Patrem „ autem Deum tantùm, non de Deo. Unde „ manifeſtum eſt, quod Filius habeat alium, „ de quo ſit, & cui Filius ſit: Pater au„ tem non Filium, de quo ſit, habeat, ſed „ tantùm cui Pater ſit. Omnis enim Filius „ de Patre eſt, quod eſt, & Patri Filius „ eſt —

98 Perperàm igitur ſibi plaudunt Calviniani inſimul, & Tranſylvani, dum legunt Joan. 14. verſ. 18. *Pater major me eſt*: Matth. 20. verſ. 23. *Sedere autem ad dexteram meam, vel ſiniſtram, non eſt meum dare vobis, ſed quibus paratum eſt a Patre meo*: Joan. 1. verſ. 30., ubi Præcurſor ait: *Qui poſt me venit, ante me factus eſt*: & 1. ad Corinth. 15. verſ. 28. *Cum autem ſubjecta fuerint illi omnia, tunc & ipſe Filius ſubjectus erit ei*.

In Scripturis alia de Chriſto homine, alia de Chriſto Deo.

Perperàm, inquam, ſibi plaudunt. Noverunt Tranſylvani, noverunt Calviniani, alia in Scripturis de Chriſto homine, alia de Chriſto Deo prædicari; ſed & ſeipſos fallere noverunt, ne reſipiſcant. Audiant Auguſtinum *lib. 1. de Trinit. cap. 7.* — Non imme„ rito Scriptura utrumque dicit, & æqua„ lem Patri Filium, & Patrem majorem Fi„ lio. Illud enim propter formam Dei; hoc „ autem propter formam Servi, ſine ulla con„ fuſione intelligitur — Et *in Enchiridio cap.* 35.— Exinanivit ſe, formam Servi accipiens, „ non amittens, vel minuens formam Dei; „ ac per hoc & minor factus eſt, & manſit „ æqualis, utrumque unum, ſicut dictum „ eſt, ſed aliud propter Verbum, aliud pro„ pter hominem. Propter enim Verbum „ æqualis Patri; propter hominem minor — Diſcant a S. Joan. Damaſceno *Lib. 3. de Fide Orthodoxa cap. 4.* — Humanitati tribui, quæ „ incrementum nominis, vel poteſtatis ſo„ nant, quæ ſubjectionis, quæ infirmitatis; „ Divinitati verò, quæ ſublimitatem præſe„ ferunt —

Quomodo Filius æqualis Patri, & Pater major Filio.

Hinc poterat Chriſtus ut Deus morem gerere Matri poſtulanti pro filiis dexterum, & ſiniſtrum locum; ſed quia quaſi homo fuerat rogatus, quaſi homo reſpondit, e re ipſius non fore præmia largiri, ut apte innuit S. Ambroſius *Lib. 5. de Fide cap. 30.* — Quaſi „ hominem rogaverat, & Dominus, quaſi „ tantummodo homo de ſua paſſione reſpon„ dit: Poteſtis bibere calicem, quem ego „ bibiturus ſum? —

Chriſtus quaſi homo reſpondet: Sedere autem &c.

Dixit quidem Præcurſor: *Qui poſt me venit, ante me factus eſt*; verùm non ſecundùm Divinitatem, ut impie ſentiebat Arius, ſed, teſte Chryſoſtomo, prælatione dignitatis, prioritate prædeſtinationis, ſuperioritate auctoritatis.

Nec alia ſane eſt ſubjectio, de qua Apoſtolus, quàm ſubjectio conſummatæ Beatitudinis, perfectæ victoriæ, atque exaltationis, tum in corpore, tum in membris; ut explicat S. Ambroſius *Lib. 1. de Fide cap. 6.*

Quomodo Chriſtus ex Apoſtolo ſubjiciendus Patri.

99 Itaque, qui inficiatur Filium Patri coæqualem, cum Nicænis Patribus credat in unum Dominum Jeſum Chriſtum Filium Dei Unigenitum. Et ex Patre natum ante omnia Secula. Deum de Deo, lumen de lumine &c. Hoc namque fatentur Scripturæ, Patres, & Concilia.

DISSERTATIO DOGMATICA V.

AD CANONEM III. CÆSARAUGUSTANUM.

DE GRATIA EUCHARISTICA.

Romæ in Academia Concilii.

100 HÆretici Homines arbores illæ autumnales ſunt, infructoſæ, bis mortuæ, eradicatæ, quas in ſua Canonica deſcribit Apoſtolus Judas; ſeu oſſa illa arida in medio campi, quæ vidit Ezechiel *cap.* 37., utinam ſuper ea veniat Spiritus, & reviviſcant. His & jure & merito eos accenſeri debere, qui Euchariſticæ Menſæ efficaciam oppugnant, nemo inficias ibit.

Meſſaliani, ſeu Pſaliani, Euchariſtiam nec lædere, nec quidquam prodeſſe, deprædicant. Hiſce Hæreticis adſtipulantur Armeni; at in eo diſcriminantur, quod illi nec animæ, nec corpori, hi verò corpori, prodeſſe affirmant. Eàdem laborantes amentiâ fas eſt ſuſpicari Priſcillianiſtas, quos Canon III. Cæſaraugustani Concilii redarguit; cum ad præſtigia exercenda Euchariſtiam domi aſportarent.

FIDELIBUS RITE, SANCTEQUE DISPOSITIS PRODESSE OSTENDITUR SACRAMENTUM EUCHARISTICUM, ET AB HÆRETICORUM INJURIIS VINDICATUR.

101 VErùm Euchariſticum Sacramentum Fidelibus rite, ſancteque diſpoſitis prodeſſe Scripturarum evincit veritas.

Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum .... Et qui manducat me, & ipſe vivet propter me. Sic legitur Joan. 6. verſ. 52., & 58. Quo pacto igitur nihil prodeſſe quis affirmare audebit, quod prægustatum vitam conferi æternam, quod manducantem vivificat?

Euchariſtia vitã confert æternam.

102 Domini ſenſa ad futurum referre ſtudent Hæretici, quaſi dixerit Dominus, manducantem vitam habiturum æternam, nullo verò ditari fructu cum primùm ſumitur.

At verò jam ultro fatentur, maximum inde reportari commodum in jure ſempiternæ hæreditatis. Si hæres, jam filius, nec filius, niſi de plenitudine Chriſti gratiam recipiat, quæ eſt fons aquæ ſalientis in vitam æternam. Hinc ſpes illa, quæ non confundit;

Non in futurum tantum vitã confert, ſed & de præſenti Gratiã largitur.

dit; dicit namque Joannes Epiſt. 1. cap. 3. verſ. 3. *Omnis, qui habet hanc ſpem in eo, ſanctificat ſe, ſicut & ille ſanctus eſt.* A

Omnes theſauros Sapientiæ, & Scientiæ Dei in Chriſto abſconditos novit Apoſtolus: in eo ſiquidem Divinitatis inhabitavit plenitudo; non niſi igitur inſaniendo, Cœleſtium chariſmatum vacua cenſeri poteſt Altaris Menſa, in qua humanitati conjuncta traditur ſuſcipientibus Divinitas ipſa. Chryſoſtomus explicans Apoſtoli verba: *Panis, quem frangimus, nonne &c.* ait -- Eſt nervi noſtræ „ ſalutis, mentis vinculum, fiduciæ fundamentum, ſpes, ſalus, lux, vita -- Et *Hom.* 83. *in Matth.* -- Ea re nos alimur, „ quam Angeli videntes tremunt, nec abſque B „ pavore propter emicantem inde fulgorem „ aſpicere poſſunt: & nos in unum cum illo „ maſſam reducimur; facti ſumus unum „ Chriſti corpus, & una caro -- Porro ſi Euchariſtiâ alimur, ſi unum efficimur cum Chriſto, inficiabitur nemo, hoc ſpeciale fore impræſentiarum privilegium, atque peculiare Dei donum.

Qui ſumit Sacramentū Corporis, & Sanguinis Christi, manet in Christo.

103 Sed redeamus ad Scripturas. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in illo.* Joan. 6. verſ. 57. *In me manet*, inquit Jeſus; & quidem in præſenti, ut hinc compertum ſit, non omnem in futuro reſervari fructum. Et C ſane qui in Deo manet, in charitate manet, & Deus in eo.

104 Attamen neſcio quem oblatrantem audio: quæ ex Joanne retulimus, Chriſtum quidem ſpectare, ſecus Euchariſtiæ Sacramentum.

In Menſa Eucharistica Christi Corpus datur, & Sanguis.

Sed hunc falſitatis redarguit Apoſtolus, qui 1. ad Corinth. 10. verſ. 16. in myſterio Altaris Chriſti corpus, & ſanguinem datum profitetur: *Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio ſanguinis Chriſti eſt? & panis, quem frangimus, nonne participatio corporis Domini eſt?* Redarguit itidem ipſemet Chriſtus, qui ſeipſum in cibum tradit: *Accipite, & comedite: Hoc eſt corpus* D *meum*, Matth. 26. verſ. 26. Inſcite igitur, impudenterque, ut ſterile venditatur hujuſmodi Sacramentum.

105 At jure & meritò, inquis, ſterile cenſendum eſt hujuſmodi alimentum. Si enim quod intrat per os, non coinquinat, utique neque mundat.

Inter vigilantis hominis ſomnia indubie tale effugium accenſendum fore plane fit ex Apoſtolo 1. ad Corinth. 11. verſ. 27., & 29. *Quicunque manducaverit panem hunc, vel biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis, & ſanguinis Domini . . . Qui enim man-* E *ducat, & bibit indigne, judicium ſibi manducat, & bibit, non dijudicans corpus Domini.*

Mors eſt malis, & vita bonis.

Quid ad hæc, o impie? fœtida adeo ne dicam, formidanda coinquinatio non te terret? Si tamen mors eſt malis, vita eſt bonis. Qui digne hoc utuntur cibo, pingueſcunt; prophetice namque dictum eſt Gen. 49. verſ. 20. *Pinguis panis ejus, & præbebit delicias Regibus.* Inebriata divinæ bonitatis dulcedine ſpiritualiter delectatur animus, quæ tanto reficitur Sacramento, juxta illud Cant. 5. verſ. 1. *Comedite amici, & bibite, & inebriamini chariſſimi.* Hinc terribilis fit Diabolo, dicente Propheta Pſal. 22. verſ. 5. *Paraſti in conſpectu meo menſam, adversùs eos, qui tribulant me.*

106 *Spiritus eſt, qui vivificat*, inclamas importune, *caro non prodeſt quidquam.* Joan. 6. verſ. 64.

Caro Christi tripliciter ſumitur.

Utique carnaliter intelligentibus, utique his, qui Chriſti corpus nullo cordis affectu deguſtant. Triplici ſiquidem comeſtionis genere Chriſti caro ſumitur; tantummodo nempe ſpiritualiter; tantummodo corporaliter; ſpiritualiter inſimul, & corporaliter. Spiritualis comeſtio, Charitate enutrita, paſcit; verùm Sacramentum ne dicas. Corporalis verò Sacramentum quidem eſt, ſed vacuum, ſubjecto obicem ponente; quæcumque enim eſca, ſaluberrima licèt, nocet, ubi neceſſarius ad decoctionem deficit calor. Spiritualis autem, & corporalis ſumptio, & Sacramentum eſt, & mirabiliter alit.

Hæc habes ex Auguſtino *Tract.* 26. *in Joannem* -- Hoc eſt ergo manducare illam „ eſcam, & illum bibere potum, in Chriſto „ manere, & illum manentem in ſe habere. „ Ac per hoc, qui non manet in Chriſto, „ & in quo non manet Chriſtus, procul dubio nec manducat ſpiritaliter carnem ejus, „ nec bibit ejus ſanguinem, licèt carnaliter, „ & viſibiliter premat dentibus Sacramentum „ corporis, & ſanguinis Chriſti: ſed magis „ tantæ rei Sacramentum ad judicium ſibi „ manducat, & bibit, quia immundus præſumpſit ad Chriſti accedere Sacramenta, „ quæ aliquis non digne ſumit, niſi qui „ mundus eſt -- Habes itidem ex Chryſoſtomo *Hom.* 46. *in Joannem*, quid nobis proſit Chriſti caro -- Hic Sanguis facit, ut imago „ in nobis regia floreat. Hic Sanguis pulchritudinem, atque nobilitatem animæ, „ quam ſemper irrigat, & nutrit, langueſcere non ſinit. Sanguis enim a cibo non „ fit repente, ſed priùs aliud quiddam. „ Hic quamprimum irrigat animam, eamque vi quadam magna imbuit. Hic myſticus Sanguis Dæmones pellit, Angelos, „ & Angelorum Dominum ad nos allicit. „ Dæmones enim, cum Dominicum Sanguinem in nobis vident, in fugam vertuntur; Angeli autem concurrunt. Hic Sanguis effuſus Univerſum abluit Orbem Terrarum, de quo multa Paulus *ad Hebræos* „ proſecutus eſt. Hic Sanguis abdita, & „ Sancta Sanctorum purgabat. Quod ſi ejus „ figura tantam habuit vim in Templo Hebræorum, in media Ægypto liminibus „ aſperſus, longe magis veritas --

Confundantur igitur, qui in Euchariſtico Sacramento nullam vim deprædicant, atque cum Sancto Thoma *Opuſc.* 59. exclamare non deſinant -- O pretioſum, & admirandum convivium, ſalutiferum, & omni „ ſuavitate repletum! Quid enim hoc convivio pretioſius eſſe poteſt? . . . Quid hoc „ Sacramento mirabilius? . . . Nullum etiam „ Sacramentum eſt iſto ſalubrius, quo purgantur peccata, virtutes augentur, & „ mens omnium ſpiritualium Chariſmatum „ abundantiâ impinguatur --

107 Quidam ex Græcis, de quibus

Le

De Caſtro *De Hæreſibus, hær. 9. Verbo Euchariſtia*, fabulati ſunt, præſtantiſſimum hujuſmodi Sacramentum die Cœnæ celebratum excellentioris fore virtutis; idcirco illa die conſecratum pro Infirmis aſſervant.

Quidam ex Græcis fabulantur de hoc Sacramento.

Verùm & hos cum præcedentibus tanquam a veritate aberrantes rejicimus. Quoties enim legitime Conſecrationis verba proferuntur, Sacramentum conficitur. Ex temporis circumſtantia nequaquam dependet; abſolute namque Chriſtus dixit Lucæ 22. verſ. 19. *Hoc facite in meam commemorationem*; & Paulus indefinite locutus eſt 1. Corinth. 11. verſ. 26. *Quotieſcunque enim manducabitis panem hunc, vel calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis*. Porro ubi idem eſt Sacramentum, eadem quoque virtus adinvenitur; ideoque pro quolibet tempore dictum eſt: *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in illo*. Joan. 6. verſ. 57. Utinam ad unum omnes in eo maneamus, dum peregrinamur a Domino, cum ipſo victuri in æternum.

DISSERTATIO DOGMATICA VI.

DE SIMONIA.

Romæ in Academia Dogmatica.

108 SUprema Numinis Providentia, qua Eccleſiam dirigit, calicem verſat plenum mixto, dum proſperis miſcet adverſa, ut inde tamen purior evadat. *Oportet*, dicebat Apoſtolus 1. ad Corinth. 11. verſ. 19. *& hæreſes eſſe, ut & qui probati ſunt, manifeſti fiant in vobis*. Eo conſilio maximum Evangelicæ prædicationis opus malignantium hominum inſectationibus tradidit, ut hoſtibus tandem profligatis, Divina virtus, & Gloria clariùs eluceſceret, magiſque innoteſceret Fidei veritas; teſte namque Auguſtino *Lib. 16. de Civit. Dei* -- Multa ad Fidem pertinentia, dum Hæ„ reticorum callida inquietudine excogitan„ tur, ut adversùs eos defendi poſſint, & con„ ſiderantur diligentiùs, & intelliguntur cla„ riùs, & prædicantur inſtantiùs -- Nil ergo inde mirum, ſi ſub primordiis naſcentis Eccleſiæ, dum Verbi Dei Semen feliciter cœperat multiplicari, ſuperveniens inimicus homo, ſcilicet Simon Magus, hæreticæ pravitatis Zizania ſuperſeminaverit.

Eccleſia ex Hæreſi purior eluceſcit.

HISTORICA NOTIO SIMONIS MAGI.

109 ORtum duxit Simon e vico Samariæ, qui dicitur Gitthon. Magicis artibus operam dedit, quibus, Samaritis deceptis, grande nomen ſibi acquiſivit. A Philippo Diacono, qui poſt Stephani Martyrium in Samariam deſcenderat, Sacro regenerationis lavacro ablutus eſt. Cumque, ſuperveniente Petro, vidiſſet, per manus impoſitionem Spiritum Sanctum ſuper Baptizatos deſcendere, hujuſmodi poteſtatem ab Apoſtolorum Principe ſacrilege voluit pecuniâ comparare. Sed acriter, ut par erat, increpatus, Chriſtum ejuravit.

Hinc perverſa evulgando Dogmata univerſam peragravit Samariam, ibique Deum ſe eſſe aſtruens, qui deſcenderat apud Samaritas ut Pater, ut Filius apud Judæos, ut Spiritus Sanctus apud Gentes. E publico libidinis loco evocatam Helenam meretricem circumducebat, quam primum ſuæ mentis partum, omnium Matrem nominabat.

Romam veniens tantam ſibi nominis celebritatem præſtigiis conciliavit, ut reſte Juſtino *Apologia* 2., in Inſula Tiberina eidem Statuam erexerint Romani cum hac epigraphe: *Simoni Deo Sancto*. Præ ceteris Neronem Præſtigiatorum amantiſſimum ſibi addictum habuit, cui volatum pollicitus ſtatuta die, a tartareis Spiritibus in ſublime levatur, ſed accurrens Petrus, fuſis ad Deum precibus, fugatis Dæmonibus, diſſolutiſque præſtigiis, Magum in ima præcipitem dedit, qui confractis cruribus, totoque eliſus corpore, extremos inter cruciatus efflavit animam.

110 Hic itaque Simon Magus, quem Primogenitum Satanæ dicebat Martyr Ignatius *Epiſt. ad Trall.*, & Epiphanius *hær.* 21. Hæreticorum omnium Principem, & Auctorem, alia inter veſana Dogmata illud ſtatuit nempe Spiritus Sancti Gratiam poſſe venundari. At verò hanc Hæreſim Sacra utriuſque Teſtamenti Pagina execrabilem proclamat.

Simonia vocatur in Scripturis nefarium, & inauditum Scelus.

SIMONIÆ DEMONSTRATUR EXECRABILE VITIUM, GRAVISSIMUMQUE MALUM.

111 NEfarium, *& inauditum ſcelus* Simonia vocatur 2. Machab. 4. verſ. 13., ubi emptum a Jaſone plurimo talentorum pondere refertur Sacerdotium.

Sane quis ſcelus execrandum non fore crediderit, quod juſtus, & miſericors Deus gravi mulctatum voluit ſupplicio? Duo talenta recepit Giezi pro ſalute, quam Naaman Syro, divina virtute, Eliſeus Propheta contulerat; & perpetuo Lepræ morbo affectus eſt. 4. Reg. 5. verſ. 26., & ſeq. *Nunc ergo accepiſti argentum . . . ſed & Lepra Naaman adhærebit tibi, & ſemini tuo uſque in ſempiternum. Et egreſſus eſt ab eo leproſus quaſi nix*. Hinc *c. Altare* 1. q. 1. dicitur -- „ Cito turpem ſequitur lepra mercedem, & „ pecunia corpus, animumque male quæſita „ commaculat . . . Vides, quia facto Au„ ctoris ſucceſſio damnatur hæredis. Inex„ piabilis eſt enim vendìti culpa myſterii, & „ Gratiæ vindicta Cœleſtis tranſit ad poſte„ ros --

Simonia graviter mulctatur ſupplicio.

Ob Simoniæ labem traditi ſunt in interitum imitatores Balaam, qui prophetandi munus vendidit, mercede namque conductus ibat ad maledicendum Iſrael, de quibus in Catholica Judæ verſ. 11. *Errore Ba-*

 laam

tuam mercede effuſi ſunt, & 2. Petri 2. verſ. 15. *Derelinquentes rectam viam erraverunt, ſecuti viam Balaam, ex Boſor, qui mercedem iniquitatis amavit*.

Propter hujuſmodi ſcelus delevit Dominus domom Jeroboam, qui Sacerdotes excelſorum conſtituit juxta illud 3 Reg. 13. verſ. 33., & ſeq. *Fecit de noviſſimis populi Sacerdotes excelſorum; quicunque volebat implebat manum ſuam, & fiebat Sacerdos excelſorum, Et propter hanc cauſam peccavit Domus Jeroboam, & everſa eſt, & deleta de ſuperficie terræ*.

Severiùs punitur quàm Idololatria.

112 Tanta porro in hoc crimine reperit pravitatem Deus, ut ſeveriùs illud puniat, quàm Idololatriæ flagitium; ut legere eſt ex Ambroſio 1. *q.* 1. *cap. cit.* -- Sed cum „ illi, *de Moabitis occurrit ſermo*, quia in „ Deum Idololatriæ errore deliquerunt, in „ quartam generationem videantur eſſe mul- „ ctati, profectò durior videtur eſſe Senten- „ tia, qua Giezi ſemen uſque in æternum „ pro cupiditate habendi prophetica aucto- „ ritate damnatur -- Et jure quidem. Nam Idololatra tantummodo Creaturæ tribuit honorem Deo debitum; Simoniacus autem contendit, Servum ſibi facere Spiritum Sanctum. Quod dicebat Tharaſius *in Epiſtola ad Adrianum Papam*, & refertur laudata quæſt. cap. *Eos* -- Tolerabilior eſt Macedonii, „ & eorum, qui circa ipſum ſunt, Spiritus „ Sancti impugnatorum impia Hæreſis. Illi „ enim Creaturam, & Servum Dei Patris, „ & Filii, Spiritum Sanctum delirando fa- „ tentur; iſti verò eundem Spiritum efficiunt „ ſuum Servum. Omnis enim Dominus, „ quod habet, ſi vult, vendit ſive Servum, „ ſive aliquid aliud eorum, quæ poſſidet; „ ſimiliter & qui emit, Dominus ejus vo- „ lens eſſe quod emerit, per pretium pecu- „ niæ illud emit -- Quapropter Paulus 1. ad Corinth. 4. Eccleſiæ Miniſtros admonet, ſpiritualium charismatum, rerumque Eccleſiaſticarum Dominos nequaquam fore: *Sic nos exiſtimet homo, ut Miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei*.

Divina contemnuntur per Simoniam.

113 Porro quonam pacto innoxia cenſeri poterit ſacrilega Divinorum venditio, ſi per hanc indigne tractantur Sancta, donum Dei contemnitur, Cœleſtia vili pretio redimuntur? Apte dicebat Hormildas -- Quis „ non vile putat, quod venditur? -- Et tamen quod terreno lucro ſupponitur, pretioſius eſt cunctis opibus, & omnia, quæ deſiderantur, huic non valent comparari. Quid mirum igitur ſi Canonica Sanctio Cap. *Eos*, Judæ, qui Chriſtum vendidit, comparet Simoniacos.

Simoniaci comparantur Judæ, qui Chriſtum vendidit.

Hinc ſingulis inclamat Petrus Act. 8. verſ. 20. *Pecunia tua tecum ſit in perditionem, quoniam donum Dei exiſtimaſti pecunia poſſideri, Non eſt tibi pars, neque ſors in ſermone iſto. Cor enim tuum non eſt rectum coram Deo. Pœnitentiam itaque age ab hac nequitia tua, & roga Deum, ſi forte remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui. In felle enim amaritudinis, & obligatione iniquitatis video te eſſe*. Quibus in aperto eſt, Simoniam graviſſimum fore crimen, quod tanquam execrabile anathematizat Canon *Reperiuntur* 1. *q.* 3.

Sacrilega eſt Simonia, ſive in parvis, ſive in magnis.

114 Nec ſacrilegii labem aufugit, ex quo quis parva recipiat. Nam, ut egregie notat Angelicus 4. *ſent. Diſt.* 25 *quæſt.* 3. *art.* 3. -- Apud Deum, qui cor videt, Si- „ monia eſt & in parvis, & in magnis mu- „ neribus, ſi animus Judicis ex eis flectatur -- immo eò magis ſpiritualia parvipendi videntur, quo viliori pretio comparantur, & coæquantur.

Injuriam irrogat præcepto Domini.

115 *Gratis accepiſtis, gratis date*, ait Dominus Math. 10. verſ. 8. Itaque tum Salvatoris præcepto, tum Sanctitati Divinæ Gratiæ irrogat injuriam terrenus rerum Cœleſtium Mercator. Siquidem, Hieronymo teſte *ibidem* -- Semper dona ſpiritualia, ſi „ merces media ſit, viliora fiunt, adjun- „ gitur avaritiæ condemnatus, gratis acce- „ piſtis, gratis date -- Quod optime elucidant Petri verba Epiſt. 1. cap. 4. verſ. 10. *Unuſquiſque, ſicut accepit gratiam, in alterutrum illam adminiſtrantes, ſicut boni diſpenſatores multiformis gratiæ Dei*.

Pœna Simoniæ a Concilio Toletano mulctata.

116 Criminis gravitatem ſatis innuit pœna, quibus Simonia mulctatur a Patribus Concilii Toletani XI. *Cap.* 8., qui ſic hac ſuper re definierunt -- Quidquid inviſibilis „ Gratiæ conſolatione tribuitur, nunquam „ quæſtu, vel quibuslibet præmiis venundari „ penitus debet, dicente Domino: *Quod* „ *gratis accepiſtis, gratis date*. Et ideo qui- „ cunque deinceps in Eccleſiaſtico Ordine „ conſtitutus, aut pro baptizandis, conſignan- „ diſque Fidelibus, aut collatione Chriſma- „ tis, vel promotionibus graduum pretia „ quælibet, vel præmia . . . pro hujuſmodi „ ambitione ſuſceperit, equidem ſi ſciente „ loci Epiſcopo, tale quidquam a ſubditis „ perpetratur, idem Epiſcopus duobus men- „ ſibus Excommunicationi ſubjaceat pro eo „ quod ſciens mala contexit, & correptio- „ nem neceſſariam non adhibuit. Sin au- „ tem ſuorum quiſpiam, eodem neſciente, „ de ſupradictis quodcunque capitulis acci- „ piendum eſſe ſibi crediderit, ſi Presbyter „ eſt, trium menſium Excommunicatione „ plectatur, ſi Diaconus quatuor, Subdia- „ conus verò, vel Clericus his cupiditatibus „ ſerviens, & competenti pœna, & debita „ Excommunicatione plectendus eſt --

117 Quod ſi Patrum interpretationem adoptare vellmus, a corpore Eccleſiæ ſejungendos Simoniacos palam docuit Chriſtus, dum ementes, & vendentes ejecit de Templo.

Simoniaci a corpore Eccleſiæ ſejungendi.

Audiatur Alexander II. 1. q. 3. Can. *Ex multis* -- Unde humani generis Redemptor „ omnes ementes, & vendentes, de Tem- „ plo ejiciens, cathedras vendentium co- „ lumbas evertit, nummulariorum effudit „ æs, præcepti ſui auctoritate denuncians, „ & dicens, *Nolite facere Domum Patris mei* „ *Domum negotiationis*. Illud quoque in eo- „ dem facto ſolicite conſiderate, quod per „ totum textum Sancti Evangelii nunquam „ reperitur, Dominum tanta ſeveritate, tam „ diſtinctâ cenſurâ juſtitiæ peccantes corri- „ puiſſe, cum non ſolùm eloquio increpans, „ verùm etiam facto flagello de funiculis „ verberans omnes eliminavit de Templo, „ aperte demonſtrans, quod tales negotiato-

„ res

„ res, non ſicut cæteri Peccatores ſunt corripiendi, ſed a Templo Dei, ideſt a Sancta Eccleſia, longiùs ſunt projiciendi. Nam ſicut per columbarum venditores illi denotantur, qui ſacram manus impoſitionem vendere conantur, ſic per nummularios, Eccleſiaſtici beneficii venditores deſignantur, qui Domum Dei, teſte Evangelio, ſpeluncam Latronum efficiunt — Et hæc dixiſſe ſufficiat.

DISSERTATIO DOGMATICA VII.

AN ORDINATIONES AB HÆRETICIS EPISCOPIS FACTÆ VALIDÆ CENSENDÆ SINT.

118 SPiritu vertiginis acti Pſeudoprophetæ quæcunque clara, quæcunque ſana, quæcunque firma ſomniatis circulationibus obnubilant, inficiunt, convellunt. Eodem ducti Novatores pulcherrimum Eccleſiaſticæ Hierarchiæ ſplendorem, tetra quadam caligine, offundere, atque Sacrorum Miniſtrorum Dignitatem evertere ſtudent. Horum Princeps meritò cenſetur Lutherus, qui nuſquam ſibi

Lutherus nunquam ſibi conſtans.

conſtans, nunc quoslibet de Plebe, nunc delectos Sacramentorum Miniſtros deſiderat; nunc ad legitimam inaugurationem, Fidei fundamentum vult neceſſarium, nunc nihili facit; ipſoſque adoptat Dæmones, quos pro magnis habuiſſe Theologis gloriatur. Malis hiſce artibus ſive Laicorum, ſive Clericorum animos ſibi conciliare ſatagebat. Ceterum ſinguli Sacrorum Ordinum Gradus erant Luthero infenſi, potiſſimùm tamen Epiſcoporum, quos diris devovebat, Papales larvas vocitabat, eorumque Ordinationes figmenta.

Univerſam hanc excurrere Provinciam, hujus loci non eſt. Impræſentiarum igitur ſermo erit de Ordinationibus ab Hæreticis, Schiſmaticiſve Epiſcopis celebratas; has namque irritas deprædicant Novatores, atque obſcura pleraque Canonum Jura in ſui patrocinium perperàm evocant.

I.

ADVERSUS NOVATORES ADSTRUITUR, VALIDAS ESSE ORDINATIONES AB HÆRETICIS EPISCOPIS FACTAS.

Quæſtio præſens etiam primis Seculis Propugnatores habuit.

119 UTque veritas dilucide innoteſcat, illud animadvertendum occurrit, quod ſive hiſce temporibus, ſive primis rei Chriſtianæ Seculis, quibus hujuſmodi quæſtio utrinque Propugnatores habebat, quibuſdam aliàs de Fide bene ſentientibus viſum eſt, apud Hæreticos Epiſcopos nullam fore poteſtatem. Hoc autem propugnare contendebant, ex quo Sacramentum ab effectu, vel ejuſdem uſu, non diſcriminabantur. Verùm ſi Divinarum Scripturarum oracula, ſi Apoſtolicam conſuetudinem, ſi Conciliorum Statuta, æqua lance perpendere velimus, ſatis compertum fiet, etiam a Fide aberrantes valide conferre, valideque recipere ſacræ inaugurationis Sacramentum.

Eccleſia Regno & Civitati aſſimilatur.

120 In Scripturis Eccleſiam Regno bene ordinato aſſimilari, & Civitati ſupra montem poſitæ, ignorat nemo. At quis inficiabitur, Regem non amittere, quam habebat poteſtatem procreandi neceſſarios, utileſque Reipublicæ Miniſtros, quamvis Infidelitatis labe polluatur? Ipſe veritatis Magiſter Ethnico Principi præcipit tributum ſolvere. Sublimioribus poteſtatibus obtemperandum eſſe affirmat Apoſtolus, illis nempe, quæ impie in Chriſti ovile deſæviebant. Petrus obedientiæ reverentiam Dominis modeſtis æque, ac dyſcolis prædicat.

Epiſcoporum conſecratio perpetuam exigit poteſtatem.

121 Equidem novi, non unam eſſe Theologorum Sententiam; num Epiſcopalis Ordo ſuum habeat Characterem; concedentibus enim pleriſque, denegant ceteri. Illud tamen compertum habeo, perpetuam ſibi vendicare poteſtatem, id exigente natura ſpecialis conſecrationis, quâ deputatur Miniſter ad Hierarchica exercenda munia, quâ divino cultui ſingulariter adjicitur, quâ peculiari jure Sacerdotii Chriſti, quod in æternum manet, particeps creditur.

Audiatur Auguſtinus *Lib. 2. adverſùs Parmenianum cap* 13. — Utrumque enim Sacramentum eſt, & quadam Conſecratione utrumque homini datur, illud cum baptizatur, illud cum ordinatur. Ideo in Eccleſia Catholica utrumque non licet iterare — Audiatur Angelicus *quæſt.* 38. *Suppl. art.* 2. — Omnis poteſtas, quæ datur cum aliqua „ Conſecratione nullo caſu contingente tolli „ poteſt, ſicut nec ipſa Conſecratio annullari, „ quia etiam Altare, vel Chriſma, ſemel „ conſecrata perpetuò conſecrata manent; „ unde cum Epiſcopalis poteſtas cum quadam Conſecratione detur, oportet, quod „ perpetuò maneat, quantumcumque aliquis „ peccet, vel ab Eccleſia præcidatur... „ Quare exequendo ſuam poteſtatem veram „ Conſecrationem faciunt.... Et ſic ab eis „ ordinati, vel promoti, habent eandem „ poteſtatem, quam & ipſi —

Epiſcopalis Poteſtas Conſecratione datur.

122 Dari porro Epiſcopalem poteſtatem Conſecratione, teſtatur Apoſtolus ad Timotheum ſcribens Epiſt. 1. cap. 4. verſ. 14. *Noli negligere gratiam, quæ in te eſt, quæ data eſt tibi per Prophetiam, cum impoſitione manuum Presbyterii.*

S. Ambroſius *Lib. De dignitate Sacerdotali cap.* 5. ait — Quis dat, Frater, Epiſcopalem gratiam? Deus, an homo? Reſponde ſine dubio, Deus; ſed tamen per „ hominem dat Deus — Dat igitur Deus Epiſcopalis Dignitatis poteſtatem, quam nemo auferre poteſt, ut fatetur Concilium Carthaginenſe III. *Can.* 38. — Illud autem „ ſuggerimus mandatum vobis, quod etiam „ in Capuenſi plenaria Synodo videtur ſtatutum: non liceat fieri rebaptizationes, „ & reordinationes — Hinc Gregorius Magnus ad Joannem Ravenatem Epiſcopum ſcribebat de Ordinatis ab Hæreticis — Illud „ autem quod dicitis, ut is, qui ordinatus

„ eſt

„ eſt, iterum ordinetur, valde ridiculum „ eſt, & ab ingenii veſtri conſideratione „ extraneum . . . Abſit a Fraternitate Veſtra „ ſic ſapere. Sicut autem baptizatus ſemel, „ iterum baptizari non debet; ita conſecra„ tus ſemel in eodem Ordine iterum non „ valet conſecrari --

123 Sed quid ultra in hiſce immoramur? Eccleſia ipſa validas Hæreticorum Ordinationes affirmat, Conciliorum conſuetudo non reprobat, Apoſtolicæ Sedis Oracula recognoſcunt.

Antiqua diſciplina Ordinationes Hæreticorū non cenſuit irritas.

Sacras Schiſmaticorum inaugurationes nequaquam irritas priorum Seculorum diſciplina cenſuit, ut nos docet S. Auguſtinus, eam referens *Epiſt.* 50., quæ cum Donatiſtis ad Eccleſiam redeuntibus ſervata fuit -- Hoc „ erga illos ab initio ſervavit Africa Catho„ lica ex Epiſcoporum Sententia, qui in „ Eccleſia Romana inter Cæcilium, & par„ tem Donati judicaverunt, damnatoque „ quodam uno Donato, qui Auctor Schiſ„ matis manifeſtatus eſt, ceteros correctos, „ etiamſi extra Eccleſiam ordinati eſſent, in „ ſuis Ordinibus ſuſcipiendos eſſe cenſue„ runt -- Et *Epiſt.* 162. plurimùm Melchiadis Papæ commendat prudentiam, & indulgentiam -- Qui Donato ſolo, quem totius „ mali principem invenerat, maxime culpa„ to, ſanitatis recuperandæ optionem libe„ ram ceteris fecit, paratus Communicato„ rias Litteras mittere etiam iis, quos a „ Majorino ordinatos eſſe conſtaret; itaut „ quibuſcumque locis duo eſſent Epiſcopi, „ quos diſſenſio germinaſſet, eum confirmari „ vellet, qui fuit ordinatus prior, alteri au„ tem eorum Plebs alia regenda providere„ tur -- Idem legitur apud Tharaſium ad calcem Actionis 1. Synodi VII. Generalis, ubi quid de Monothelitis factum ſit, diſſerentem habemus -- Qui verò intermediis „ temporibus fuerunt, Thomas ſcilicet, Joan„ nes, & Conſtantinus, ab Hæreticis fue„ runt ordinati. Verùm ea de cauſa non „ ſunt reprobati. Circiter enim quinqua„ ginta annos Hæreſis illa viguit, & tamen „ in VI. Synodo quatuor illos prænominatos „ (*Sergium*, *Pyrrum*, *Paulum*, *&* *Petrum*) „ tantùm damnarunt; ceteros cum Ordini„ bus ſuſceperunt --

Gregorius validas recognovit Hæreticorum Ordinationes.

In Neſtorianorum cauſa habet Gregorius *Lib.* 9. *Indict.* 4. *Epiſt.* 61. -- Neſtorium cum „ omnibus ſequacibus ſuis, & reliquas Hære„ ſes anathematizent, venerandas quoque „ Synodos, quas Univerſalis Eccleſia reci„ pit, ſe recipere, & venerari promittant, „ & abſque ulla dubitatione eos Sanctitas „ Veſtra, ſervatis eis propriis Ordinibus, „ in cœtu recipiat -- Ulteriora referre non vacat, cum indubiam verſemus cauſam.

Canones non irritant ſubſtantiam Ordinationum Hæreticorū, ſed effectum.

124 Equidem non ignoro, Canones quoſdam vacuas, & fictitias enunciare Hæreticorum Ordinationes: ſunt & Pontificum Sanctiones, quæ Schiſmaticorum Conſecrationes dicunt execrationes. At verò hujuſmodi Canones, ſeu Sanctiones, non Ordinationum ſubſtantiam, ſed earundem effectum feriunt; validitatem non irritant, ſed honorem; Sacramentum non damnant, ſed uſurpatam reprobant juriſdictionem. Dilucide explicat Urbanus II. ad Lucium Præpoſitum Sancti Juventii apud Ticinum -- Ce„ terum Schiſmaticorum, & Hæreticorum „ Sacramenta, quoniam extra Eccleſiam „ ſunt, juxta Sanctorum Patrum Traditio„ nes, ſcilicet Pelagii, Gregorii, Cypria„ ni, Auguſtini, Hieronymi, formam qui„ dem Sacramentorum, non autem virtutis „ effectum habere profitemur --

PARS TERTIA.

DISSERTATIONES CANONICÆ.

DISSERTATIO CANONICA I.

AD CANONEM DECIMUM CONCILII AURELIANENSIS QUINTI:

Epiſcopatum, ſola Dei vocatione aſſumendum, haud fas eſt appetere.

Judicium duriſſimum his, qui præſunt.

1 T*Empus eſt, ut incipiat judicium a domo Dei*, inquit S. Petrus Epiſt. 1. cap. 4. verſ. 17. Qui enim Sacra Domini vaſa portant, apparebunt primi rationem reddituri; & quia primi dignitate, primi itidem gravitate diſcuſſionis. Duriſſimum ſiquidem judicium his, qui præſunt, fiet. Et meritò ſanc. Nullum namque majus patitur detrimentum Eccleſia Dei, quàm ab iis, quorum ſollicitudini demandatur cuſtodienda. *Qui bene præſunt Presbyteri*, ſcribebat Apoſtolus ad Timotheum Epiſt. 1. cap. 5. verſ. 17., *duplici honore digni habeantur*; qui igitur male, duplici contritione conterendi. Porro male præeſt, qui non vocatus Paſtorale munus exoptat, atque ſuſcipit; male præeſt, qui pecuniis Inſularum emit ſplendorem. Hos execratur Canon Concilii Aurelianenſis V. Porro jus, & meritum hujuſce execrationis expendere cura mihi demandata eſt. Huic muneri ut faciam ſatis, breviter narrabo.

IMPROBATUR AMBITIO EORUM, QUI NON VOCATI EPISCOPATUM EXOPTANT, ET SUSCIPIUNT, VEL AD EUM EMPTIONIBUS ASCENDUNT.

Non intrant per oſtium, qui emptionibus ad Epiſcopatum aſcendunt.

2 TEſtatur Dominus Joan. 10. verſ. 1., & ſeqq. *Qui non intrat per oſtium in ovile ovium, ſed aſcendit aliunde, ille fur eſt, & latro . . . Fur non venit niſi ut furetur, & mactet, & perdat . . . . Qui autem intrat per oſtium, Paſtor eſt ovium. Huic oſtiarius aperit*, qui alius eſſe non valet, niſi ſpiritus ille, qui & omnia docet, & omnia dirigit, non verò quem ultro aut cæca ambitio, aut blanda admittit adulatio.

Parum refert, inquit Chryſoſtomus *hom.* 3. *in Acta Apoſtolorum* -- Si non das pecuniam,
„ ſed pecuniæ loco adularis, ſubornas . . .
„ Pecunia tua ſit tecum in perditionem, ad
„ illum (*ſupple Simonem*) dictum eſt, &
„ his dicetur: Ambitio tua ſit tecum in
„ perditionem, quoniam putaſti, ambitu hu-
„ mano parari Regnum Dei -- Et *in Lib. 7. Capitularium cap.* 449. legitur -- Ille in
„ ovile ovium intrat per oſtium, qui intrat
„ per Chriſtum. Ipſe autem per Chriſtum
„ ingreditur, qui de eodem Creatore, ac
„ Redemptore humani Generis vera ſentit,
„ ac prædicat, & prædicata cuſtodit, cul-
„ men regiminis ad officium portandi oneris
„ ſuſcipit, non ad appetitum gloriæ tranſi-
„ torii honoris, curæ quoque ſuſcepti ovilis
„ ſolerter invigilat, ne Oves Dei, aut per-
„ verſi homines prava loquentes dilanient,
„ aut maligni ſpiritus oblectamenta vitiorum
„ ſuadentes devaſtent --

Præſtat audire S. Thomam in laudatum Joannis caput *lect.* 1. -- Sciendum autem
„ quod ut qui ſicut ovis per oſtium non in-
„ trat, non poteſt conſervari, ita nec qui
„ ut Paſtor intrat, conſervare poteſt, niſi
„ per oſtium intret, ſcilicet per Chriſtum,
„ per quod quidem oſtium intraverunt veri
„ Paſtores, de quibus Heb. 4. . . . Mali verò
„ Paſtores non intrant per oſtium, ſed per
„ ambitionem, & potentiam Secularem, &
„ Simoniam; & iſti ſunt fures, & latrones.
„ Oſeæ 8. *Ipſi regnaverunt . . . & non co-*
„ *gnovi*, ideſt, non approbavi. Et dicit:
„ ſed aſcendit aliunde; quia oſtium illud
„ ſcilicet Chriſtus, cum ſit parvum per hu-
„ militatem, Matth. 11. *Diſcedite a me, quia*
„ *mitis ſum, & humilis corde*, non poſſunt
„ intrare, niſi qui Chriſti humilitatem imi-
„ tantur. Qui ergo non intrant per oſtium,
„ aliunde aſcendunt, ideſt, ſuperbi ſunt. &
„ non imitantur illum, qui cum Deus eſſet,
„ factus eſt homo, & humilitatem ſuam non
„ recognoſcit --

3 Novimus, Epiſcopos Succeſſores fore Apoſtolorum, dicente Pſalmiſta Pſal. 44. verſ. 17. *Pro Patribus tuis nati ſunt tibi Filii. Conſtitues eos Principes ſuper omnem terram* --
„ Patres miſſi ſunt Apoſtoli, *ſubdit S. Au-*
„ *guſtinus*, pro Apoſtolis filii nati ſunt tibi:
„ conſtituti ſunt Epiſcopi. Hodie enim
„ Epiſcopi, qui ſunt per totum Mundum,
„ unde nati ſunt? Ipſa Eccleſia Patres illos
„ appellat; ipſa illos genuit, & ipſa illos con-
„ ſtituit in ſedibus Patrum -- Quos itaque in

Ab Eccleſia aſſumendi ſunt Epiſcopi.

munere æquat ſucceſſionis Privilegium, hos & æquare oportet electionis ſimilitudo. *Non vos me elegiſtis*, inquit Salvator Joan. 15. verſ. 16., *ſed ego elegi vos*. A Deo eſt aſſumptio. Aſſumptioni viam ſternit non quidem ambitio, aut vana cupiditas, ſed juge Orationis ſtudium, quod & Dominus exemplo ſuo firmavit, Luc. 6. verſ. 12., & ſeq. *Exiit in montem orare, & erat pernoctans in Oratione Dei. Et cum dies factus eſſet, vocavit Diſcipulos ſuos, & elegit duodecim ex ipſis, quos & Apoſtolos nominavit*. Non igitur ad Inſulam vocandi ſunt, eligendique, qui ab ejuſdem fulgore illiciuntur, ſed qui aſſidua Cœleſtium contemplatione ſe Deo vo-

vent

vent, parati, ut Deo placeant, animam
ſuam ponere pro Chriſti Grege. Scitè nam-
que dicebat Origenes *Hom. 6. in Iſaiam* --
„ Bonum eſt non proſilire ad eas, quæ a
„ Deo ſunt Dignitates, & Principatus, &
„ Miniſteria Eccleſiæ, ſed imitari Moyſen,
„ & dicere cum eo: pruvide alium, quem
„ mittas. Neque ad Principatum Eccleſiæ
„ venit, qui ſalvari vult, ſed ad ſervitutem --

4 Alte conqueritur Deus Jerem. 23.
de Paſtoribus, qui non vocati virgam dire-
ctionis aſſumunt: *Non mittebam Prophetas,*
& ipſi currebant verſ. 21. Adversùs ipſos di-
ram minatur vindictam: *Ecce ego cibabo eos*
abſinthio, & potabo eos felle verſ. 15. Et me-
ritò ſane, Nam ut habet S. Leo 1. q. 1. Can.
Principatus -- Principatus, quem aut ſeditio
„ extorſit, aut ambitus occupavit, etiamſi
„ moribus, aut actibus non offendit, in
„ ipſo tamen initio ſui eſt perniciſus exem-
„ plo, & difficile eſt, ut bono peragantur
„ exitu, quæ malo ſunt inchoata principio --

Vindictam minatur Deus iis qui non vocati Epiſcopatum aſſumunt.

5 Nec alios profectò urget Apoſtolus
ad Heb. 5. niſi hujuſmodi ambitioſos homi-
nes, dicens: *Nec quiſquam ſumat ſibi honorem,*
ſed qui vocatur a Deo tanquam Aaron. Sic &
Chriſtus non ſemetipſum clarificavit, ut Ponti-
fex fieret; ſed qui locutus eſt ad eum: Filius
meus es tu, Ego hodie genui te. Ubi Ange-
licus -- Hoc eſt enim contra naturam, quod
„ aliquid producat ſe ad ſtatum altiorem ſuâ
„ naturâ; ſicut aer non facit ſeipſum ignem,
„ ſed fit a ſuperiore. Unde diſciplina Dei
„ non habet, quod quiſquam ſibi ſumat bo-
„ norem, favore, pecuniâ, potentiâ: Amos
„ 6. *In fortitudine noſtra aſſumpſimus nobis*
„ *cornua*. Sed debet vocari a Deo, ſicut
„ Aaron Exod. 28. *Applica ad te Aaron*; &
„ ideo Dominus confirmavit Sacerdotium
„ ejus, ſicut patet Num. 18. per virgam,
„ quæ floruit. Tales ergo debent aſſumi,
„ qui non ſe ingerunt -- Hinc 1. q. 1. Can.
In Scripturis apte dicitur -- Sicut locus regi-
„ minis deſiderantibus negandus eſt, ita fu-
„ gientibus offerendus: & ſicut ſcriptum
„ eſt: nec quiſquam ſumit ſibi honorem,
„ ſed qui vocatur a Deo tanquam Aaron --

Adversùs eos urget Apoſtolus.

DIGNITATUM AMATORUM EFFUGIA PRÆCLUDUNTUR.

6 INſularum ſplendore decepti ſibi oblan-
diuntur nonnulli, dum lippis oculis
Scripturas percurrendo ſcriptum legunt apud
Apoſtolum 1. ad Timoth. 3. verſ. 1. *Si quis*
Epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat.

Quomodo exoptabilis ſit Epiſcopatus.

Operatio utique, quæ in Epiſcopatu
adinvenitur, utilitas ſcilicet proximi, bona
eſt, atque ſecundùm ſe exoptabilis; ſecus ut
gradui præeminentiæ conjuncta. Sic Chry-
ſoſtomus ſuper Matthæum ad illa verba:
Principes Gentium dominantur eorum -- Opus
„ quidem deſiderare bonum eſt; quia noſtræ
„ voluntatis eſt, ut noſtra merces. Prima-
„ tum autem honoris concupiſcere vanitas
„ eſt. Neque enim Apoſtolus laudem habe-
„ bit, quia Apoſtolus fuit, ſed quia opus
„ Apoſtolatus bene implevit --

Porro ſi opus hoc, ut inquiunt Triden-
A tini Patres, onus involvit Angelicis humeris
formidandum, quis uſquam illud concupi-
ſcet? Quis uſquam credet tali pollere ſan-
ctitate, ut propria Epiſcopi munia valeat
implere? *Omnis Pontifex*, ait Apoſtolus ad
Heb. 5. verſ. 1. *ex hominibus aſſumptus, pro*
hominibus conſtituitur in iis, quæ ſunt ad
Deum, ut offerat dona, & ſacrificia pro pec-
catis. Ubi Angelicus *Opuſc.* 18. *cap.* 18. --
„ Cum enim Epiſcopus mediator inter
„ Deum, & hominem conſtituatur, opor-
„ tet, ipſum & in actione præcellere, in
„ quantum Miniſter hominum conſtituitur,
„ & in contemplatione præcipuum eſſe, ut
B „ ex Deo hauriat, quod hominibus tradat --
Quis autem adeo ſuperbe ſapiat, ut ad hæc,
aliaque rite, ſancteque peragenda ſe aptum
dijudicet?

Epiſcopatus opus formidandum.

7 Periclitabitur Eccleſia, inquiunt, ſi
non itur ad Inſulas, Quis paſcet Gregem, ſi
ultro ſeſe non offerant, qui Paſtoris officium
velint aſſumere? Pauci admodum ſunt, qui
tantummodo Divino acti ſpiritu Sacris ac-
cenſeantur Miniſtris: plerique humanis etiam
alliciuntur; nec reprobandi: *Quid enim?*
ſcribit Apoſtolus ad Philipp. 1. verſ. 18. *Dum*
omni modo ſive per occaſionem, ſive per veri-
tatem, Chriſtus annuntietur: & in hoc gau-
C *deo, ſed & gaudebo*.

Verùm enim verò quid hoc flebilius ex-
cogitari poteſt? Non Medicorum multitudo,
ſed unus, iſque in arte præcellens, maleva-
lentem ſanat. Sed audiamus Bernardum
Tract. *De Converſ. ad Cler.* cap. 30. -- Di-
„ latata videtur Eccleſia, ipſe Cleri etiam
„ Sacratiſſimus Ordo, Fratrum numerus
„ ſuper numerum multiplicatus eſt. Verùm
„ etſi multiplicaſti Gentem, Domine, non
„ magnificaſti lætitiam, dum nihil minus
„ apparet deceſſiſſe meriti; quàm numeri
„ acceſſiſſe. Curritur paſſim ad Sacros Or-
D „ dines, & reverenda ipſis quoque Spiritibus
„ Angelicis miniſteria homines apprehen-
„ dunt ſine reverentia, ſine conſideratione --
Nec dum hi ad Eccleſiæ regimen aſſumun-
tur, Populis conſulitur, ſed ad eorundem
perniciem eliguntur -- Non eſt hoc conſu-
„ lere Populis, ſed nocere; nec præſtare
„ regimen, ſed augere diſcrimen -- docet
Leo Diſt. 61. Can. *Miramur*.

Multitudo Miniſtrorum, niſi ſint digni, non prodeſt, ſed officit.

Quod ſi pauci adinveniantur, qui Pa-
ſtoralis officii habeantur digni, nil timendum
eſt; etenim in protectione Cœli commoratur
Eccleſia, adversùs quam neutiquam præva-
lebunt Portæ Inferi.

Si pauci ſint Miniſtri digni, nihil timendum.

E Fateor cum Auguſtino tolerandos fore
Mercenarios. Verùm dum eorum Evange-
lizatio Fidelibus prodeſt, ipſiſmet nocere
indubium eſt. Sic S. Doctor *De verbis Do-*
mini Ser. 49. -- Sunt homines in Eccleſia,
„ de quibus dicit Apoſtolus, qui ex occa-
„ ſione evangelizant, quærentes ab homini-
„ bus commoda ſua, ſive pecuniaria, ſive
„ honorum, vel laudis humanæ . . . & non
„ tam ſalutem ejus quærunt, cui annun-
„ ciant, quàm commodum ſuum. Ille au-
„ tem, qui audit ſalutem a Deo, qui non
„ habet ſalutem, ſi ei crediderit, quem ille
„ annunciat, neque in illo ſpem poſuerit,

„ per

„ per quem illi annunciatur ſalus, qui an„ nunciat , habebit detrimentum , cui an„ nunciatur , habebit lucrum -- Hi ſunt de quibus ait Catechiſmus Romanus *Parte* 2. *De Sacram. Ordinis cap.* 7. §. 4. -- Verùm „ etiam efficit , ut ipſi nihil amplius ex Sa„ cerdotio conſequantur , quàm Judas ex „ Apoſtolatus munere , quod illi ſempiter„ num exitium attulit --

Et licèt ea Apoſtoli Sententia Lex ſive naturalis , ſive Divina velit , ut qui Altari ſervit , de Altari vivat ; quæſtus tamen , & lucri causâ ad Altare accedere maximum ſacrilegium eſt -- Nam , *inquit idem Catechiſ„ mus* , qui in hoc Miniſterium ſeipſos arro„ ganter inferunt , atque introducunt , de „ his Dominum intellexiſſe dicendum eſt , „ cum inquit ; Non mittebam Prophetas , & „ ipſi currebant ; quo quidem hominum „ genere nihil infeliciùs , ac miſeriùs , nihil „ Eccleſiæ Dei calamitoſiùs eſſe poteſt --

8 His momentis preſſi Eccleſiaſticarum Dignitatum Amatores , ſeſe continere non valentes , clamoribus aerem verberant , atque voce contendunt , nos damnare tum Prophetam , qui dicebat : *Ecce ego , mitte me* , tum præſtantiſſimos Viros , qui ultro prædicationis munus , quod utique minoris perfectionis non eſt , quàm Epiſcopatus , adoptant , atque exercent . Nonne præſto eſt Numinis auxilium , ubi humanæ non ſuppetunt vires ? Illi quiſque meritò ſe credat , nil de humana infirmitate pertimeſcens .

Iſaias ſpiritu charitatis dixit : Ecce ego mitte me .

Utinam , qui Iſaiæ venditant effatum , Iſaiæ ſpiritus forent æmulatores ! A Domino jam fuerat conſtitutus Propheta : *Et nunc Dominus meus miſit me , & ſpiritus ejus* cap. 48. verſ. 16. A Domino jam fuerat Seraphici ignis calculo emundatus . A Domino legitimæ vocationis ſignum acceperat , maxima ſcilicet urgente neceſſitate , quam ſatis innuebat vox illa : *Quem mittam* ? Hinc non ſpe lucrandi ibat Propheta , ſed irriſionibus appetendus , utpote dura ingrato Populo enunciaturus ; proinde non ſpiritu præſumptionis , ſed charitatis . Nec priuſquam purgatus , aut requiſitus eſſet , ſe obtulit , ait S. Thomas .

Munus evangelizandi gratiam prærequirit vocationis .

Excellentiſſimum evangelizandi munus veneramur , ſed ad huc itidem gratiam vocationis prærequirit Apoſtolus : *Quomodo prædicabunt , niſi mittantur* , ad Rom. 10. verſ. 15. -- Quaſi dicat non digne -- ut ſubdit D. Thomas . Duplex vocationis genus exponit idem Angelicus ; per interiorem ſcilicet inſpirationem , ut de Præcurſore habetur ; vel per legitimam Prælatorum auctoritatem , 2. ad Corinth. 8. verſ. 18. *Miſimus cum illo fratrem , cui laus eſt in Evangelio per omnes Eccleſias* . Qui ſic mittitur , quamvis facundiæ , & potentiæ , inops ſit , Dei ſperet adjutorium .

Primatum Eccleſiæ concupiſcere , neque juſtum , neque utile eſt .

9 Rem totam cum Chryſoſtomo *Hom.* 35. *in Matth.* placet abſolvere -- Primatum „ Eccleſiæ concupiſcere , neque juſtum eſt , „ neque utile . Quia enim ſapiens vult ultro „ ſe ſubjicere ſervituti , & periculo tali , ut „ det rationem pro omni Eccleſia , niſi fortè „ qui non timet Dei judicium --

A

DISSERTATIO CANONICA II.

AD CANONEM XIV. CONCILII SARDICENSIS.

DE RESIDENTIA EPISCOPORUM .

10 S*I quis Epiſcopatum deſiderat , bonum opus deſiderat* ; opus , ut explicat S. Hieronymus Epiſt. *ad Oceanum*, non dignitatem , laborem non de-
B liſias. Inter oves ſiquidem medius a Domino conſtituitur Epiſcopus , non tanquam qui recumbit , ſed velut qui adminiſtrat . In ſublimi ſedet Sanctuarii Cathedra , venerabili Clericorum ſtipatus coronâ , num ut turgidam obſequentium ebibat auram , ut decimarum opulentiâ avaritiæ expleat ingluviem ? Falleris . Audi Auguſtinum *in Pſal.* 126. -- „ Quomodo Vinitori altior locus fit ad cu„ ſtodiendam vineam , ſic & Epiſcopis altior „ locus factus eſt , & de iſto alto loco peri„ culoſa redditur ratio -- Vinitor eſt Præſul ; & ideo ne vulpes Chriſti vineam demoliantur , obdormire ne audeat . Vinitor
C eſt ; ideo ut omnem palmitem non ferentem fructum purget , apprime unumquemque noſcere opus eſt . Vinitor demum eſt ; adeoque arbores debet excolere , ut dent fructum tempore ſuo . Si vitis inutilibus frondeſcat pampinis , aut vomere non foſſa , nec innovata areſcat , ſi devaſtetur non cuſtodita , Vinitoris crimini vertitur . Si ergo ſordent Altaria , conſtuprantur Templa , Sacra violantur , profanantur Sanctuaria , nonne criminandi erunt Epiſcopi ? Oſcitanti Præſidi commendati Gregis adjudicantur delicta . Hujuſmodi plane cenſendi ſunt , qui aliorſum a Grege divagantur Epiſcopi , quibus
D Divino Jure mandatur Reſidentia .

Epiſcopus comparatur Vinitori .

Oſcitanti Præſidi adjudicantur delicta Gregis .

DECLARATUR EPISCOPORUM RESIDENTIA DE JURE DIVINO .

11 IPſa multimodæ nomenclaturæ privilegia , quibus divinitùs inſignitur Epiſcopalis Dignitas , realis Reſidentiæ jura indubie ſtatuere videntur . *Apoc.* 2. Angeli , idest Nuncii nuncupantur Epiſcopi : *Iſaia* 22. Vigiles , & Cuſtodes ſuper muros Jeruſalem : 1. *ad Corinth.* 4. Miniſtri , & Diſpen-
E ſatores : 1. *Petri* 5. Dominici Gregis Paſtores : *Ezech.* 3. Speculatores . Jam verò qualis Nuncius alieno loquitur ore ? Quis Cuſtos ſedulò non agit excubias ? Quis Vigilator aliena circumſpicit oculis ? Quis Speculator longe diſcedens nuſquam proſpectat , an hoſtes veniant ? Agnoſce , clamat Auguſtinus *Lib.* 19. *de Civit. Dei cap.* 19. Agnoſce , onus tuum , Epiſcope ; quia nomen operis habes , non honoris . *Paſcite , qui in vobis eſt , gregem Dei* , clamat Apoſtolorum Princeps 1. Petri 5. verſ. 2. *providentes non coacte , ſed ſpontanee ſecundùm Deum : neque*

Epiſcoporum multiplex nomenclatura .

S ſ *turpis*

turpis lucri gratiâ , ſed voluntarie : neque ut dominantes in Cleris , ſed forma facti gregis ex animo ; morum ſempe integritate , vitæ innocentiâ , exercitio virtutum , ſanctimoniæ exemplo , prudentiâ , conſilio . Ideo dicebat Areopagita *Eccleſiaſtica Hierarchia cap.* 13. — Oportere ordinem purgativum alio„ rum , ex abundantia purgationis , quam in „ ſe habent, aliis communicare--Facti itidem forma Gregis ex animo , ut ovis morbida ſanetur , ſana conſiſtat , ut errans revocetur , revocata non fugiat , ut eſuriens paſcatur , ſatiata pingueſcat , ut ſterilis virtutibus fœcundetur, fœconda coronetur . Aſt quomodo forma Gregis efficitur Epiſcopus , qui luporum incurſus flocci faciens , atque a Grege alienus aut delicias conſectatur , aut Eccleſiæ Dignitatem , jura , & diſciplinam Procerum libidini fœdiſſime ſubjicit , ut eorum benevolentiam aucupando ſuis ſimuleotur cupiditatibus ? Quomodo ad Paſtoris exemplum ſuos component mores Populi , ſi ejus vultum ignorant ? Mercenarius eſt , qui oves deſerit ; Paſtor autem & ſuas agnoſcit oves , & ab eiſdem agnoſcitur . Nec aliunde ſane depravatos Eccleſiaſticorum mores collacrymatur Eccleſia , collapſam Sacrorum Canonum obſervantiam , exundantem in Populis vitiorum eluviem , quàm ex Prælatorum abſentia a Diœceſibus . Hos redarguit Dominus Zachariæ 11. verſ. 17. *O Paſtor , & Idolum , derelinquens gregem* ! Hos privationi communionis ſubjicit Canon Sardicenſis XIV. — Epiſcopo in aliena Civitate , & Provin„ cia , commorari non liceat abſque urgenti „ neceſſitate ultra tres ſeptimanas , aliter „ communione privandus -- Hos fructus facere ſuos vetat Tridentina Synodus *ſeſſ.* 23. *cap.* 1. utpote divini .

12 Verùm Divinum Reſidentiæ jus clarìus innoteſcit ex Sacris eloquiis , quibus
Epiſcoporum munia. Epiſcoporum munia referuntur . Act. 20. verſ. 28. legitur . *Attendite vobis , & univerſo gregi , in quo vos Spiritus Sanctus poſuit Epiſcopos , regere Eccleſiam Dei* . Et Matth. 24. verſ. 45. *Quis putas eſt fidelis ſervus , & prudens , quem conſtituit Dominus ſuus ſuper familiam ſuam , ut det illis cibum in tempore* . Porro quiſnam Dominus Gregem regit , eique dat cibum in tempore , niſi qui verbo , & exemplo , navat operam pro ſalute Populorum , publicis itidem eleemoſynarum largitionibus , quibus Subditi recreentur ? Vacuum Epiſcopi nomen gerit , qui his liberaliter non incumbit ; ut habetur Diſt. 85. Cap. *Fratrem noſtrum* , & Diſtinctione eadem Cap. *Florentinum* . Vigilet etiam oportet , ut ad Sacrorum Canonum obſervantiam dirigat Presbyterium , ut idoneos præficiat Miniſtros, ut doctos , proboſque Viros ad Sacrum Pœnitentiæ Miniſterium aſſumat . Annua Diœceſis luſtratione ovium mores debet exquirere , punire crimina , ſchiſmata componere, Clericos in officio continere , & quæcunque ad Eccleſiæ cultum , Fideliumque incrementum pertinent , conſtituere , atque præſcribere -- Quæ omnia (inquit Tridentina Sy„ nodus *Seſſione ſupralaudata*) nequaquam ab „ iis præſtari , & impleri poſſunt , qui Gregi „ ſuo non invigilant , ſed Mercenariorum „ more deſerunt . Sacroſancta Synodus eos „ admonet , & hortatur , ut Divinorum „ præceptorum memores , factique forma „ Gregis , in judicio , & veritate paſcant , „ & regant —

13 Quod ſi caſti Connubii jura ſpectemus ; quis unquam inficias ibit , Sponſum debere inſimul cum Sponſa vitam agere ?
Epiſcopus ſponſus eſt Eccleſiæ , cui præficitur. Eccleſiæ , cui adſcribitur Epiſcopus , Sponſus eſt , Cap. *Inter corporalia . De translatione Epiſcoporum* , ubi Innocentius habet — „ Cum ergo fortius ſit ſpirituale vinculum , „ quàm carnale , dubitari non debet , quin „ Omnipotens Deus ſpirituale Conjugium , „ quod eſt inter Epiſcopum , & Eccleſiam , „ ſuo tantùm judicio reſervaverit diſſolven„ dum — Et Cap. *Licèt* eodem titulo legitur -- Quod in electione initum , ratum in „ Confirmatione , & in Conſecratione intel„ ligitur conſummatum -- Violator igitur ſacri fœderis dicetur Antiſtes , qui poſthabitis Reſidentiæ vinculis ab Eccleſia Sponſa longe vagatur .

OBJECTA REFELLUNTUR .

14 VErùm neſcio quem obmurmurantem audio , qui me , ac meam Orationem tanquam Pontificiæ Sedi injurioſam ſuccenſet , a qua omnis Epiſcopalis deſcendit auctoritas , atque ad ejus nutum huic , vel illi Eccleſiæ præficitur Epiſcopus . Sacrilegi erunt in Jus Divinum Sanctiſſimi Pontifices , cum plures ex Epiſcopis ab onere reſidendi liberare non dubitent . Si Spirituale ipſorum Connubium fortius aſtruitur carnali , jam ſemel initum neque Pontificia diſſolvi poterit poteſtate . Inter vigilantis hominis ſomnia hujuſmodi Conjugium recenſendum eſt , niſi Linum , & Cletum larvatos Epiſcopos dicere velimus , nulli namque præerant Eccleſiæ .

Sed hoſtem fingit , quem feriat Adverſarius . Primæ Sedis ſplendorem prædicta non obnubilant ; ſed plurimum dilucidare valent . Amabo te : hunc , illumve in Pontificem eligunt Purpurati Patres ; ergone Papatus Juris eſt humani ? Si aſſentiris , non Pontificiæ Dignitati , ſed Regiæ famularis , & quem Eccleſiæ Principem extollis , alieno ſubdis judicio . Si autem illud refugis ; cur vereris admittere Epiſcopalis Reſidentiæ onus Divini Juris ? — Si , cum Pe„ tro dicitur , omnibus dicitur , ama me ?
Epiſcopalis Poteſtas a Deo eſt , ſed Pontifici ſubordinata . „ Paſce oves meas -- ait Auguſtinus Lib. *de Agone Chriſt.* cap. 30. Votum relaxat Pontifex ; non ergo Divini Juris erit ejuſdem obligatio ? Conjugem duxit Servus : quod autem Deus conjunxit , homo ſejungere non valet ; ergo non debet ad tempus thorum deſerere , ut Domini juſta exequatur ? A Deo eſt Epiſcopalis poteſtas ; ſed Pontificiæ ſubordinata.
Non eſt Epiſcopus ſine Eccleſia . Sine Eccleſia Epiſcopum non admitto ; quod ſatis innuit Concilium Chalcedonenſe *Can. 6.*, ubi abſolute ordinari Clericos prohibet ſine titulo , ideſt ſine Eccleſia ; & ideo Joannes III. *Epiſt. unica cap.* 2. Linum , & Cletum , inſolius exterioris adminiſtrationis adjutorium

abſque

abſque ulla Clavium prærogativa a Petro adſeitos fuiſſe declarat .

15 Quod ſi quis nervis omnibus contendat , verum fore Epiſcopum nulli licèt Eccleſiæ adſcriptus habeatur ; non Juriſdictionis , ſed puri Ordinis dicetur , Sacramentorum Miniſter , ſecus ovium Paſtor . Hunc porro mea hæc non ferit Oratio ; quippe quæ ad eum dirigitur , quem ut Servum fidelem conſtituit Dominus ſuper familiam ſuam . Hic Sponſus eſt , de quo Evariſtus Epiſt. 2. *de Epiſcopis ejectis* , & refertur Cap. *Sicut vir* 7. q. 1. — Sicut el , *ſcilicet Chriſto* , „ ſua conjuncta eſt Sponſa , ideſt Eccleſia , „ ſic Epiſcopis junguntur Eccleſiæ , unicui- „ que proportione ſua . . . Et ſicut Vir non „ debet adulterare Uxorem ſuam ; ita nec „ Epiſcopus Eccleſiam ſuam , ideſt , ut illam „ dimittat , ad quam ſacratus eſt , abſque „ Inevitabili neceſſitate —

Sicut Vir Uxorem ita Epiſcopus Eccleſiam non debet dimittere .

16 Sed quid plura ? Audiant Epiſcopi Dominum per Ezechielem loquentem cap. 34., & contremiſcant . *Væ Paſtoribus Iſrael , qui paſcebant ſemetipſos : nonne greges a Paſtoribus paſcuntur ? Lac comedebatis , & lanis operiebamini , & quod craſſum erat , occidebatis : gregem autem meum non paſcebatis . Quod infirmum fuit , non conſolidaſtis , & quod ægrotum , non ſanaſtis , quod confractum eſt non alligaſtis , & quod abjectum eſt , non reduxiſtis , & quod perierat , non quæſiſtis ; ſed cum auſteritate imperabatis eis , & cum potentia . Et diſperſæ ſunt oves meæ , eo quod non eſſet Paſtor , & factæ ſunt in devorationem omnium beſtiarum agri , & diſperſæ ſunt . Erraverunt greges mei in cunctis montibus , & in univerſo colle excelſo . . . Propterea Paſtores audite verbum Domini . Hæc dicit Dominus Deus : Ecce ego ipſe ſuper Paſtores requiram gregem meum de manu eorum ; & ceſſare faciam eos , ut ultra non paſcant gregem &c.*

Alloquitur Dominus in Scripturis Epiſcopos .

DISSERTATIO CANONICA III.

AD CAP. II. SESSIONIS VII. CONCILII TRIDENTINI .

DE BENEFICIIS ECCLESIASTICIS .

BENEFICIORUM PLURALITAS REPROBATUR .

27 Optimo ſane conſilio , nec ſine ſpeciali divini Numinis afflatu Tridentina Synodus agens de Reformatione , indignam execratur Beneficiorum pluralitatem , atque mandat laudato capite ut — Nemo quacunque etiam „ dignitate , gradu , aut præeminentia præ- „ fulgens , plures Metropolitanas , ſeu Ca- „ thedrales Eccleſias , in titulum ſive Com- „ mendam , aut alio quovis nomine , con- „ tra Sacrorum Canonum inſtituta , reci- „ pere & ſimul retinere præſumat ; cum val- „ de felix ſit ille cenſendus , cui unam Ec- „ cleſiam bene , ac fructuoſe , & cum ani- „ marum ſibi commiſſarum ſalute regere „ contigerit —

Tridentinum prohibet Beneficiorũ pluralitatem .

18 Nec aliter ſane regenda , inſtituendaque Eccleſia eſt , ſi modum ſpectemus , quo eam Chriſtus condidit , atque ſacravit . Mittens enim per Univerſum terrarum Orbem Apoſtolos , ut Evangelicæ veritatis lucem ubique gentium diffunderent , atque Idololatriæ diſſiparent tenebras , ipſis præcepit *Luc.* 9. ne duas tunicas haberent ; in his porro affabre deſcriptas peculiares voluit Eccleſias Hugo Cardinalis , laudati textus ſcrutator egregius . Dum ergo duas habere tunicas prohibet Dominus , Prælatos edocet , ne plures adeant Præbendas , unius Præfecturæ contenti .

Chriſtus docet ne quis duas habeat Præbendas .

19 Eccleſiæ Antiſtites velut Chriſti milites conſiderat Apoſtolus 2. ad Timoth. 2. verſ. 3. *Labora ſicut bonus miles Chriſti Jeſu* . E munere namque ipſorum eſt Crucis vexillum deferre , tueri Evangelium , Fidei hoſtes arcere , & vincere . At verò militem duobus nomen dare , Juris vetat auctoritas , *l. qui militat , ff. Impoſterum* .

Eccleſiæ Antiſtites velut Chriſti milites .

Fateor equidem cum Apoſtolo 1. ad Corinth. 9. neminem ſuis ſtipendiis unquam militare ; & qui Evangelium enunciat , de Evangelio vivere debere ; attamen ubi de Evangelio vivitur , duplicia denegantur ſtipendia . Audi ſibimet loquentem Hieronymum *in cap.* 3. *Mich.* — Permittitur Tibi , o „ Sacerdos , ut vivas de Altari , non ut luxu- „ ries — Delicatus Magiſter eſt ; qui pleno ventre de jejuniis diſputat . Accuſare avaritiam , & latro poteſt . Sacerdotis Chriſti os , mens , manuſque , concordent . Qui plurium Titulorum emolumenta ; ſed non operam , nec plurium Eccleſiarum labores aſſequitur , ipſe quidem de Altari non vivit , ſed luxuriatur . Propterea S. Bernardus *ſer.* 23. *ſuper Cantic.* clamabat — Timeant Clerici , „ timeant Miniſtri Eccleſiæ , qui in terris „ Sanctorum , quas poſſident , tam iniqua „ gerunt , ut ſtipendiis , quæ ſufficere de- „ beant , minime contenti , ſuperflua , qui- „ bus egeni ſuſtentandi forent , impie , ſa- „ crilegeque ſibi retineant , & in uſus ſuæ „ ſuperbiæ , atque luxuriæ victum pauperum „ conſummere non vereantur —

20 Boni nominis ſit oportet , qui de Altari vivens , Altari deſervit ; & ideo Dominus Levit. 21. verſ. 17. locutus eſt ad Aaron dicens : *Homo de ſemine tuo per familias , qui habuerit maculam , non offeret panes Deo ſuo* . Porro inter maculas , quæ Sacerdotium vitiare poſſunt , dubio-procul recenſetur ab Apoſtolo Beneficiorum pluralitas ; ſcribens enim ad Timotheum Epiſt. 1. cap. 3. vult Epiſcopum unius uxoris virum . Carnalis ne Uxoris , an ſpiritualis ? Spiritualis utique ; cum Sacerdotum Sponſa ſit Eccleſia , cui præſunt . Dividit autem cum Meretricibus ſpiritum ſuum , qui plures appetit , aditque , Commendas . Naturale Jus humanum indulget , ut unum unam tantum-

Qui Altari deſervit oportet eſſe ſine macula .

Apoſtolus vult , unum unam habere Eccleſiam .

S f 2 modo

modo quis carnalem Conjugem habeat, & maximo deturpatur piaculo. qui plures ſibi vendicat. Damnabilis itaque criminis reus erit, qui plures habebit Eccleſias.

OBJECTIONI FIT SATIS, ET ROBORATUR DOCTRINA.

21 VErùm ex laudata Pauli Epiſtola ſibi plaudunt Adverſarii, dum inibi Cap. 5. verſ. 17. legunt: *Qui bene præſunt Presbyteri, duplici honore digni habeantur; maxime qui laborant in verbo, & doctrina.*

Quomodo Præſules duplici honore honorandi.

Bene equidem; utinam non ad inſipientiam. Duplici utique honore digni ſunt, qui & docendo præſunt, & operando. Attamen qualis eſt duplex hujuſmodi honor? Non alius ſane, niſi ſpiritualis obedientiæ humilitas, & temporalis providentia. De illa dicitur Eccleſiaſtici 4. verſ. 7. *Presbytero humilia animam tuam*; de hac verò ad Gal. 6. verſ. 6. *Communicet autem is, qui catechizatur verbo ei, qui ſe catechizat, in omnibus bonis*. Perperàm igitur legit, qui ad duplicia Præbendarum diſtrahit textum; quoniam præeſſe debent Paſtores, non ut a Sede honorem aucupentur, ſed ut eidem conferant; non ut de Subditis pingueſcant, ſed ut Subditi ab ipſis paſcantur. Non datum quærebat, ſed fructum ſpiritualem requirebat Apoſtolus ad Philipp. 4. v. 17. De hoc honorandus eſt Præſul; ideo dicebat Dominus Luc. 22. verſ. 25. *Qui poteſtatem habent ſuper eos, benefici vocantur*. Quodnam quæſo largiuntur beneficium Populis? ſi dum plures congerunt Præbendas, unicè ſibi ſtudere in aperto eſt. Eccleſiaſtica bona ſunt Fidelium vota, & pretia peccatorum, ut ait Urbanus Pontifex in ſua Decretali, quibus Sacerdotum laborem, quaſi dixerim, emunt, quo in viam ſalutis dirigantur.

Præſul tanquam fidelis ſervus, & prudens.

22 A Domino ſuper familiam ſuam conſtituitur Præſul tanquam fidelis Servus, & prudens, ut det eſcam in tempore. E re ipſius eſt, ut prava, indirecta, & aſpera fint in vias planas, ut aberrantes ad veritatem revocentur; delinquentes corrigantur, ne pereant; rudes inſtruantur, ne deſipiant; ſolentur triſtes, ne deſperent; fortes roborentur, ut proficiant. Hæc omnia ſane perſtrinxit Tridentinum *Seſs. 23. cap. 1. de Reformat.* — Præcepto divino mandatum eſt omnibus, quibus cura animarum commiſſa eſt, oves ſuas agnoſcere, pro his ſacrificium offerre, verbi Dei prædicatione, Sacramentorum adminiſtratione, ac bonorum operum exemplo paſcere, pauperum, aliarumque miſerabilium perſonarum curam paternam gerere, & in cetera munia Paſtoralia incumbere — Aſt quomodo hæc præſtabunt, qui Beneficiorum pluralitate diſtracti, Eccleſiis ſuis aſſiſtere non valent? Quomodo huic obtemperabunt mandato, qui Præbendarum pluralitate præpediti, Gregem ſuum nequeunt dignoſcere? Mercenariorum more commendatas ſibi oves deſerere neceſſe eſt, qui multiplicia exquirunt Beneficia, pia Fidelium vota fraudantes.

Paſtoralia munia nequeunt præſtare qui multiplicia Beneficia occupant.

23 De his Paſtoribus conqueritur Dominus apud Jeremiam cap. 12. verſ. 10., & ſeq. *Paſtores multi demoliti ſunt vineam meam, conculcaverunt partem meam, dederunt portionem meam deſiderabilem in deſertum ſolitudinis, poſuerunt eam in diſſipationem: luxitque ſuper me.* Durioribus tamen lacrymis flebunt illi cupiditatem ſuam; quoniam ipſorum non erit Regnum Cœlorum. Quod innuit S. Bernardus *Ad Comitem Theobaldum Epiſt. 271.* — Offendo procul-dubio, ſi habeo, quod requiritis.... Nam nec cuiquam vel Adulto plures in pluribus Eccleſiis habere licet, niſi diſpenſatorie quidem ob magnam, vel Eccleſiæ neceſſitatem, vel Perſonarum utilitatem... Hinc eſt, quod contra Deum nolo aliquid habeat, ne non habeat Deum —

Regnum Cœlorum non poſſidebunt.

Infauſtum hocce omen comprobatum habemus a Philippo Magno quondam Pariſienſi Cancellario. Quid illi profuerunt duplicia Beneficiorum ſtipendia? Quid multiplices Præbendarum fructus? Detractus eſt ad Inferos, atque ſempiternis addictus ſuppliciis. Sic ipſemet retrà ſub hominis larvâ teſtatus eſt Guillelmo Pariſienſi Epiſcopo, qui eum paterna ſollicitudine admonuerat, ut pluralitati cederet Beneficiorum. Hiſtoriam habes apud Dionyſium Cartuſianum *Opuſc. de Pluralitate Beneficiorum*. Et licèt nec ſcientia, nec ratio ſit apud Inferos; eſt tamen non fallax experimentum, quo viventes edoceantur, ut rectè ſapiant.

Exemplum Philippi Magni Pariſienſis Cancellarii.

DISSERTATIO CANONICA IV.

AN EXCOMMUNICATIO AB HOMINE LATA ABSQUE PRÆVIA ADMONITIONE SIT VALIDA.

INJUSTA EST EXCOMMUNICATIO AB HOMINE LATA SINE PRÆVIA ADMONITIONE.

24 QUantùm exhorrenda, pertimeſcendaque ſit Excommunicationis Sententia, ex eo facilè quiſquam conjicere poteſt, quod per eam, qui Chriſto nomen dedit, viſibiliter ab Eccleſia præſcinditur; ut habet Auguſtinus Cap. ult. *De unit. Eccl.*; ſeu ut Cyprianus loquitur *Epiſt. 62.* — Spirituali gladio ſuperbi, & contumaces necantur, dum de Eccleſia ejiciuntur — Verùm, proh dolor! quò altiùs infligitur vulnus, eò minùs ſentitur. Væ tamen ſpernenti. Sciat, non hominem, ſed Chriſtum ſpernere, ut nos docet Canonica Sanctio 11. q. 3. Cap. *Nemo* — Nemo contemnat Eccleſiaſtica vincula, non enim homo eſt, qui ligat, ſed Chriſtus, qui nobis hanc poteſtatem dedit — Apage nunc inſanum Eraſmi effatum *In colloquiis de Fide*, quo aſſerere non

Excommunicatio multùm pertimeſcenda.

eru-

erubuit, Excommunicationem territare pueros, non quidem Viros fortes. Hæc igitur terrifica pœna, ut juſta ſit, præviam exigit monitionem.

De charitate venire debet Excommunicatio.

25 Corripiantur (Auguſtinus habet Can. *Corripiantur* 24. q. 3. relatus) — Corripiantur a Præpoſitis Subditi Fratres correptionibus de charitate venientibus, pro culparum diverſitate, diverſis, vel minoribus, vel amplioribus; quia & ipſa, quæ damnatio nominatur, quam facit Epiſcopale judicium (quâ pœnâ in Eccleſia nulla major eſt) poteſt, ſi Deus voluerit, in correptionem ſaluberrimam cedere, atque proficere — Verùm enim verò de charitate nequaquam venit Excommunicatio, quam non præcedit monitio.

Canones præviam admonitionem expoſcunt.

26 Qui tanto percutitur fulmine, prævenientis fulgoris coruſcationem videat, inde ictum ſuſtineat; ita traditum habemus Can. *Reprehenſibilis. De Appellationibus* — Præſenti « Decreto ſtatuimus, ut nec Prælati, niſi Canonica commonitione præmiſſa, Suſpenſionis, vel Excommunicationis Sententiam proferant in Subditos » —

Excommunicatio a Jure monitione non indiget.

27 De ea porro Excommunicatione loqui Canones decet vos ſcire, quæ ab homine dicitur, illa enim, quæ a Jure nuncupatur, videlicet per Legem, aut Statutum, pronunciatur, monitione non indigere haud dubium eſt; quippe Lex ipſa ſemper loquitur, ſemperque urget tranſgreſſorem.

NON TANTUM INJUSTA EST, SED ETIAM INVALIDA.

28 AT verò nedum injuſtam, ſed nullius fore momenti Excommunicationem abſque prævia admonitione Jura proclamant. Irritus ſiquidem meritò cenſetur actus ille, cui eſſentialis deficit forma.

Ex Evangelio eruitur monitio præmittenda.

Adeamus primò Evangelium, & Chriſto Magiſtro, percipiamus, quæ forma, quiſve ſubſtantialis præmittendus ſit modus. *Si autem Eccleſiam non audieris, ſit tibi ſicut Ethnicus, & Publicanus*, Matth. 18. verſ. 17. At quomodo dicetur, non audire Eccleſiam, quem ipſa Eccleſia non monet?

Itidem ex Apoſtolo.

Primum formalis Excommunicationis teſtimonium exhibuit Paulus, ubi inceſtuoſum Corinthium tradidit Satanæ; ſed & exemplar ferendæ Sententiæ docuit, cum 2. ad Theſſal. 3. verſ. 14. ſcripſit: *Si quis non obedit verbo noſtro per Epiſtolam, hunc notate, & ne commiſceamini, cum illo, ut confundatur*, Ad Titum 3. verſ. 10. vitandum præcipit aberrantem a Fide; verùm non niſi admonitum: *Hæreticum hominem poſt unam, & ſecundam correptionem devita*.

Canones volunt pedetentim Judices procedere.

29 Hinc etiam Canones volunt, pedetentim Judices procedere — Ut Judices non « feſtinato, temere, & imprudenter ... ex quacunque leviſſima cauſa, unico verbo, Cenſuræ gladio, quem jugulent » — Temerariæ feſtinationis crimen dubio-procul non effugiet Paſtor, qui Subditum nil tale cogitantem graviter anathemate percellit. Et meritò ſane. Cum enim monitio præcedit, quid magis deceat, attenditur, mens componitur, ira ſedatur.

Excommunicatio non ligat ignorantem.

Ignorantem non ferit Eccleſiaſticus gladius Can. 2. *De Conſtitut.* in 6. — Ut animarum « periculis obvietur, Sententiis per Statuta quoruncumque Ordinariorum prolatis ligati nolumus ignorantes: dum tamen ignorantia craſſa non fuerit, aut ſupina » — Et Can. *Si verò. De Sententia Excommunicationis* — Si verò aliquis in Clerum nutrientem « comam manus injecerit violentas, propter hoc non debet Apoſtolico præſentari conſpectui, nec etiam Excommunicatione notari: dummodo ipſum eſſe Clericum ignoraverit » — Utique criminis ignorat turpitudinem, qui nec lege, nec verbo, minantem novit Judicem.

30 Heu quot perdidit improvidus Prælati Zelus! — Quo circa (eum admonet « Nazianzenus *Orat.* 26.) ne citò, ac temere membrum ſeces, ac projicias; cum incertum ſit, an hac ratione partes quoque ſanæ perniciem aliquam contracturæ ſint » — Diſcat a Chriſto, qui curaturus Aſiæ Antiſtites gladium deferebat in ore: Apoc. 1. verſ. 16. *Et de ore ejus gladius utraque parte acutus exibat*. Appareat in ore monentis, inde ad manum exequentis deſcendat.

UNA DILUITUR OBJECTIO, ET COROLLARIUM ANNECTITUR.

Qualis pœna ſit Excommunicatio.

31 CLamas, medicinam non fore Cenſuras ſed pœnam. Eſto. Sed qualis ſit, habes ex Auguſtino Lib. 1. *contra Adverſarium Legis, & Prophetarum cap.* 17. — « Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus, & Publicanus; quod gravius eſt, quàm ſi gladio feriretur, ſi flammis abſumeretur, ſi feris ſubigeretur » — Ecquid enim magis reformidare debet Chriſtianus, quàm a Chriſti corpore ſeparari? Si ab ipſo ſejungitur, jam non eſt membrum ejus; propterea nec ab ejus ſpiritu roboratur. Quo pacto igitur gravis adeo pœna, monitione prætermiſſa, poterit infligi?

Nemo inauditus punitur.

Juris naturalis eſſe novimus, neminem inauditum poſſe puniri. Immo priuſquam a Fidelium cœtu quemquam ſejungat Eccleſia, modis omnibus, hiſque ſuavibus ſtudere debet errantem revocare, infirmum ſanare; ut ſatis apte innuit Canon *Ecce* 24. *q.* 3. — Quæcunque (*crimina*) non fuerint « patientiæ leni medicamento ſanata, velut igne quodam piæ increpationis urenda ſunt, & curanda; quod ſi nec ſic quidem æquanimiter ſuſtinentis, ac pie increpantis medela proceſſerit, in iis, qui diu portati, ac ſalubriter objurgati corrigi noluerint, tanquam putres corporis partes debent ferro Excommunicationis abſcindi » —

Solùm contumax Excommunicatione feriendus.

In eam ad unam omnes confluunt Sententiam, tantummodo contumacem Excommunicatione feriendum; quod & S. Thomas ajebat *in Suppl. quæſt.* 21. *art.* 3. — Excommunicatio « infligi non debet etiam pro peccato mortali, niſi contumax fuerit » — Porro contumax ille cenſetur, qui obtempe-

tare

jure retractat — Tunc enim (proſequitur „ S. Doctor) poſtquam monitus fuerit, ſi „ contempſerit, contumax reputatur — Si autem quis non moneatur, quo jure obedire nolle judicabitur? Quomodo contumax dicetur? Monitionem itaque omnimode præmittenda eſt.

32 Hanc monitionem decernunt Canones Cap. *Sacro de Sentent. Excommunicationis* in 6., Cap. *Statutum* ſub eodem titul., & alibi ſæpe, & unam quidem pro ſubſtantiali valore, trinam pro ſolemnitate Fori. Can. *Conſtitutionem, de Sentent. Excommunicationis* in 6. — Statuimus quoque, ut inter moni-„ tiones, quas ut Canonice promulgetur Ex-„ communicationis Sententia, ſtatuunt Jura „ præmitti, Judices ſive monitionibus tribus „ utantur, ſive una pro tribus, obſervent „ aliquorum dierum competentia intervalla, „ niſi facti neceſſitas ea ſuaſerit moderanda —

Canones ad validam unam petunt monitionem, trinam ad ſolemnitatem.

33 Excipies tamen Excommunicationem latam in Communicantes cum Excommunicatis; ut in aperto eſt ex Canone *Statuimus, de Sentent. Excommunic.* in 6. Hanc quippe Generale Concilium Lugdunenſe ſub Innocentio IV. nullam declarat, niſi trina in proprietate præcedat monitio. Id etiam ad Sententiam Suſpenſionis, & Interdicti, extendit Gregorius X. Can. *Statutum* eodem Titulo; cujus Conſtitutionis rationem reddit Gloſſa, ut nimia facilitas cohiberetur anathematizandi participantes. Hoc autem momentum apte deſervit, ut nulla quæcunque declaretur Cenſura, ubi nulla præceſſit monitio.

Exceptio aliqua.

34 Hæc quidem certa credimus, niſi criminis notorietas a communi regula cogat recedere. Notorium porro aliud eſt facti, contumaciæ alterum. Notorium facti tunc cenſetur, cum delictum publicum eſt, atque nullimode obvelari poteſt. Notorium contumaciæ importat evidentiam perverſæ voluntatis, qua reus admonitionem ſe conculcaturum profitetur. Notorium facti ſine prævia admonitione puniri non valet. Poteſt tamen ſine prævia admonitione puniri Notorium contumaciæ; ipſa enim obduratæ pravitatis manifeſtatio æquivalet inobedientiæ præmiſſarum admonitionum. Potiſſimùm cum Excommunicatio, utpote ea eſſentiali conceptu medicinalis, Evangelicæ ſapit naturam correptionis, quæ præcepti vim non conſequitur, quoties ſpes non apparet emendationis; propterea inquit S. Thomas 2. 2. *quæſt.* 33. *art.* 6. — Ubi probabiliter æſtimatur, quod „ Peccator admonitionem non recipiat, ſed „ ad pejora labatur, eſt ab hujuſmodi cor-„ reptione deſiſtendum —

Notorium aliud facti, & aliud contumaciæ.

35 Ex hoc inferas velim, Judicem non debere Reum diris vovere, ſi nulla ſubſit ſpes reſipiſcendi, niſi delicti gravitas exigat, vel ut alii terreantur, vel ut a ſimili noxa abſtineant. Can. *Quapropter* 2. q. 7. — Ut „ tranſgreſſionis ultio fiat, & ceteris inter-„ dictio delinquendi — Can. *Ad liberandum, de Judæis, & Saracenis* — Quod ſi fortè ſol-„ vendo non fecerint, ſic aliàs reatus talium „ caſtigetur, quod in pœna ipſorum aliis „ interdicatur audacia ſimilia præſumendi —

Utinam omnes ea, qua par eſt reverentia, obediant Evangelio, ne tam acri medicina contumaces curari debeant.

DISSERTATIO CANONICA V.

AD CANONEM I. CONCILII ANDEGAVENSIS ANNO 453. IN GALLIA CELEBRATI.

DE EXEMPTIONE ECCLESIASTICORUM A JUDICIIS SECULARIBUS.

36 UNiverſam Eccleſiaſticæ immunitatis Provinciam elucidandam minime aggredior. Quis enim in tanta rerum, & difficultatum varietate, temporis coarctatus anguſtiis, pro rei dignitate verba faciet? In præſentia itaque ſermonem inſtituo de Concilii Andegavenſis Canone, qui eò tendit, ut Valentiniani III. infirmaret Sanctionem, qua anno 452. qualcunque Eccleſiaſticorum cauſas, iis dumtaxat exceptis, quæ ad Fidem immediate pertinent, Secularibus Judiciis ſubjecerat. Imperialis hujuſmodi Conſtitutio infauſta illa ſacrilegæ impietatis projecit ſemina, quibus toties Eccleſia vexata fuit, donec in apertam erumperent Hæreſim, quam in Angliam invexit Henricus VIII., atque inde Apologeticis Scriptis tutatus eſt Jacobus Primus Britanorum Rex, eique agglomeratis Argumentorum quiſquiliis ſuppetias tulit Marcus Antonius De Dominis Apoſtata Spalatenſis. Attamen ea quovis tempore fuit veritatis conditio, ut vividior exurgeret, atque felicior vireſceret. Hinc ad Clericalis Dignitatis ſplendorem plura inita Concilia, multiplices editi Canones.

DEFENDITUR PRIVILEGIUM FORI CLERICORUM.

37 ET ſane quid indignius, quàm Paſtorem ab ove judicari, liberum a Servo, filium ab alienigena, Sacrum a profano? Tantò altior effectus eſt Eccleſiaſticus Ordo, quantò nobilius præ aliis nomen hæreditavit. Hoc apprime novit Magnus Conſtantinus, quo oblatos querimoniarum Libellos, quæ quoſdam inter Epiſcopos verſabantur, juſſit exuri, ſubdens — Vos etenim „ nobis a Deo dati eſtis Dii, & conveniens „ non eſt, ut homo judicet Deos — Sic apud Ruffinum *Lib.* 1. *cap.* 2.

Indignum eſt Superior ab Inferiori judicari.

Dii ſunt, quos ſibi ipſe ſpeciali jure in obſequium delegit Deus, ſui cultus præfecit Miniſtros, Dominici Corporis conſtituit Cuſtodes, effectores Sacramentorum, atque Myſteriorum Diſpenſatores; propterea — „ Non a Legibus publicis, non a Poteſtati-„ bus Seculi, ſed a Pontificibus, & Sacer-„ dotibus, Omnipotens Deus Chriſtianæ Re-„ ligionis Clericos, & Sacerdotes, voluit or-„ dinari, & diſcuti — Can. *Imperator* diſt. 96.

38 Eo Dignitatis, ac excellentiæ gradu Chriſti Sacerdotium excedit Aaronicum, quo corpus umbram, veritas figuram, utque

Sacerdotium Chriſti excelſior Aaronico.

cum

cum Apoſtolo loquar, Domina Ancillam, caro Spiritum, Magiſterium Pedagogſam; unde egregie dicebat Leo Magnus Serm. 8. *De Paſſione Domini* -- Nunc, & Ordo clarior „ Levitarum, & Dignitas amplior Seniorum, „ & ſacratior eſt unctio Sacerdotum -- Æquum igitur eſt, melioris Teſtamenti Clericos meliori etiam veneratione excipi; ut apte Alexander III. in Concilio Lateranenſi relatus Can. *Non minus, de Immunitate Eccleſiaſt.* in 6. -- Non decet, Eccleſiam Dei

Sacerdotes liberos eſſe voluit Pharao.

„ minùs liberam eſſe tempore Principum „ Chriſtianorum, quàm fuerit tempore „ Pharaonis -- Porro Gen. 47. cum Joſeph univerſam Ægypti Terram ſubjiceret Pharaoni, liberos voluit Sacerdotes. Artaxerſes quoque Perſarum Rex pro Miniſtris Sanctuarii ad Miniſtros ſuos ſcripſit: *Vobis quoque*

Quid Artaxerſes Perſarum Rex.

notum facimus de univerſis Sacerdotibus, & Levitis, & Cantoribus, & Janitoribus, Nathinais, & Miniſtris Domus Dei hujus, ut vectigal, & tributum, & annonas, non habeatis poteſtatem imponendi ſuper eos. 1. Eſdræ cap. 7. verſ. 24. Quid damnabiliùs itaque in Lege Gratiæ laicali poteſtati ſubdere Eccleſiaſticum Ordinem?

Hinc meritò Marcellinus Papa II. q. 1. Can. *Clericum*, ajebat -- Clericum cujuſli-

Canones de privilegio Fori Clericorum.

„ bet Ordinis, abſque Pontificis ſui permiſſu, „ nullus præſumat ad Sæcularem Judicem „ attrahere, nec Laico quemlibet Clericum „ liceat accuſare -- Et Can. *Nullus, de Foro competenti* gravi pœna mulctatur, qui id attentare præſumit -- Nullus Judicum, neque „ Presbyterum, neque Diaconum, aut Cle- „ ricum ullum, aut minores Eccleſiæ ſine „ permiſſu Pontificis, per ſe diſtringere, aut „ condemnare præſumat. Quod ſi fecerit ab „ Eccleſia Dei, cui injuriam irrogare digno- „ ſcitur, tandiu ſit ſequeſtratus, quouſque „ reatum ſuum cognoſcens emendet --

39 Et ſane ſi Aaron Sacerdotum Principi Levitas ſubeſſe voluit Dominus, ne in eos Jus ullum terrena Poteſtas haberet, Nu-

Nullum Jus habebat terrena Poteſtas in Levitas.

mer. 3. verſ. 9., & ſeq. *Dabiſque dono Levitas Aaron, & filiis ejus, qui traditi ſunt a filiis Iſrael*; quantò magis decuit, ut Præſulibus ſuis ſubeſſent Chriſtianæ Religionis Miniſtri?

Ita plane -- Nullus Clericus alium Cle- „ ricum ad Judicem Secularem accuſare, „ aut ad cauſam dicendam trahere quocun- „ que modo præſumat, ſed omne negotium

Alii Canones.

„ Clericorum, aut in Epiſcopi ſui, aut „ Presbyterorum, cum Archidiacono præ- „ ſentia finiatur -- Sic definivit Concilium Matiſconenſe 1. q. 1. Canoni 6. inſertum. Et eâdem causâ Can. *Si quis* -- Si quis au- „ tem Laicus Clericum cujuſcunque gradus „ eſſe pulſandum, ad Epiſcoporum judicium „ in eadem Civitate, vel Territorio conſti- „ tutorum proponat eis, quas ſe habere exi- „ ſtimat actiones -- Quod & ſequenti Canone ex Concilio Agathenſi *cap.* 32. reperitur -- Clericum nullus præſumat apud Secu- „ larem Judicem, Epiſcopo non permittente „ pulſare, ſed ſi pulſatus fuerit, non re- „ ſpondeat -- His concinunt Bonifacius I. *ad Honorium Auguſtum*, Cajus *ad Felicem*, Leo *ad Epiſcopos Thraciæ*, Gelaſius I. *ad Anaſtaſium Imperatorem*, aliique paſſim.

A

VERSUTIÆ MARCI ANTONII DE DOMINIS, ET MAIMBOURGI EVERTUNTUR.

40 AD hæc erigit aures verſipellis Apoſtata Marcus Antonius de Dominis, noſque irridet, quaſi Clericos Chriſto majores efficere velimus, magiſque deferre Presbyteris, quàm Evangelicæ Legis Auctori. Se Cæſaris Miniſtro ſubjectum agnovit Chriſtus: *Non haberes poteſtatem adverſum me ullam, niſi tibi datum eſſet deſuper.* Joan. 19. verſ. 11.; & exundans Romanorum Eccleſiaſticorum ſuperbia Regibus ipſis dedignatur ſubeſſe? Vere cum Lucifero in

B

lateribus Aquilonis poſuit Sedem ſuam, ut inde in barathrum detrudatur confuſionis! *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit*, clamat Apoſtolus ad Rom. 13. *Subjecti igitur eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum, ſive Regi tanquam præcellenti, ſive Ducibus tanquam ab eo miſſis*, repetit Petrus Epiſt. 1. cap. 2.

Quis non execratur os blaſphemum? Siccine in Filium Dei aſſurgis? Siccine tibi vileſcit Salvatoris Majeſtas? Haud tamen mirandum, quod Domini Majeſtatem deprimas; cum ejuſdem veracitati ſacrilegus De-

C

ſertor non credas. Si Chriſtum Pilato ſubdis, ex quo legis: *Non haberes poteſtatem adverſùm me ullam, niſi tibi datum eſſet deſuper*; cur ipſum non ſubjicis Militibus, Satellitibus, Tortoribus, immo & Dæmonibus, cum audis Lucæ 22. verſ. 53. *Hæc eſt hora veſtra, & poteſtas tenebrarum?* Si oblatus eſt, quia ipſe voluit, jam in aperto eſt, voluntarium Judicem, a quo damnaretur, eligere voluiſſe.

Chriſtus Pilato, & Militibus, quia voluit, ſe tradidit.

41 Verùm quoniam ad Scripturas nos appellat, Scripturas adeamus. Matth. 17. verſ. 23., & ſeqq. litteraliter hujuſmodi quæſtio occurrit. Petrum alloquuntur Judæo-

D

rum Miniſtri: *Magiſter veſter non ſolvit Didrachma... Et cum intraſſet in domum, prævenit eum Jeſus dicens: quid tibi videtur Simon? Reges terræ, a quibus accipiunt tributum, vel cenſum? a filiis ſuis, an ab alienis? Et ille dixit, ab alienis. Dixit illi Jeſus: ergo liberi ſunt Filii.* Liber itaque eſt Filius Dei; terrenæ non ſubjicitur poteſtati.

Terrenæ Poteſtati non fuit Chriſtus ſubjectus.

Quod ſi ubi Regis Filius immunis eſt, eodem immunitatis privilegio familiares ejuſdem obſequio ſpecialiter addicti congaudent, fas eſt immunem quoque Eccleſiaſticum Ordinem peculiariter in ſortem Domini vocatum concedere. Hoc ſatis innuit ipſe Do-

E

minus ſubdens verſ. 26. *Da eis pro me, & te.* Quaſi dicat: Liber ſum ab onere ſolvendi, utpote Filius Regis: liber tu quoque, utpote domeſticus meus: *Ut autem non ſcandalizemus eos, vade ad Mare, & mitte hamum, & eum piſcem, qui primus aſcenderit, tolle: & aperto ore ejus, invenies ſtaterem; illum ſumens, da eis pro me, & te.*

42 Ex his Scripturis ſatis ſuperque eruitur eſſe Juris Divini Immunitatem Eccleſiaſticam. Et ſane Divini Juris fore pluta declaravere Concilia. Colonienſe II. ſub Julio III. *Can.* 1. *partis* 2. -- Immunitas Eccle- „ ſiaſtica

Immunitas Eccleſiaſtica eſt de Jure Divino.

„ ſiaſtica vetuſtiſſima res eſt , Jure pariter „ Divino , & humano introducta -- Lateranenſe ſub Leone X. *Seſſ. IX.* -- Cum a Jure „ tam Divino , quàm humano Laicis poteſtas „ nulla in Eccleſiaſticas Perſonas attributa „ ſit , innovamus omnes , & ſingulis Con„ ſtitutiones &c. -- Lateranenſe ſub Innocentio III. , ut habetur in Cap. *Nimis* , *de jurejurando* -- Nimis de Jure Divino quidam „ Laici uſurpare nituntur , cum Viros Ec„ cleſiaſticos nihil temporale obtinentes ab „ eis , ad præſtandum ſibi fidelitatis Sacra„ menta compellunt -- In Can. *Quanquam, de cenſibus* in 6. Bonifacius VIII. habet -- Eccle„ ſiæ, Eccleſiaſticæque Perſonæ non ſolùm Jure „ humano , ſed etiam Divino a Secularium „ Perſonarum exactionibus ſunt immunes -- Tridentinum denique *Seſſ. XXV. cap.* 20. *de Reform.* -- Eccleſiæ , & Eccleſiaſticarum Per„ ſonarum immunitas Dei ordinatione , & „ Canonicis Sanctionibus inſtituta eſt --

Quod ſi legitima Scripturarum Interpres , Apoſtolica Sedes Eccleſiaſtici Ordinis exemptionem a Seculari Poteſtate Juris Divini credidit , fieri nequaquam poteſt , ut Scripturis adverſetur .

43 Laicos igitur ſunt allocuti ſive Petrus , ſive Paulus , ubi Principibus coactivam præceperunt ſubjectionem ; Laicos monuere , ubi Regum timere gladium docuerunt .

Quævis anima ſuis Poteſtatibus ſubdita .

Omnis quidem anima ſublimioribus Poteſtatibus ſubdita ſit , ſed quæque ſuis . Annon ſublimes Poteſtates ſunt Presbyteri , quos duplici honore dignos cenſuit Apoſtolus ? Annon Epiſcopi præcellenti hujuſmodi fulgent præeminentia , quos regere Eccleſiam Dei poſuit Spiritus Sanctus ?

Sapientiſſimi Imperatores hic inventem agnoverunt Eccleſiaſticâ

Hoc noverunt ſapientiſſimi æque , ac potentiſſimi Principes , qui olim Imperii Jura propugnabant . Audiant Caroli Magni , & Ludovici Pii legem *lib. 6. cap.* 109. relatam -- „ Clerici etiam non Secularibus Judicibus , „ ſed Epiſcopali audientiæ reſerventur . Fas „ enim non eſt , ut Divini muneris Miniſtri „ temporalium Poteſtatum ſubdantur arbi„ trio -- Audiant Valentiniani Senioris effatum -- Super nos eſt veſtrum negotium , & „ iden vos de veſtris inter vos agite cauſis ; „ quia ſupra nos eſtis -- Et Marcianus Cap. *De Epiſcopali Audientia* , habet -- Volentes „ Eccleſiarum Clericum aliqua lite pulſare , „ ad Epiſcopum cauſam dicant -- Et Juſtinianus *Conſtit.* 123. -- Si Eccleſiaſticum ne„ gotium ſit , nullam communionem habeant „ Civiles Magiſtratus cum ea diſceptatione , „ ſed Religioſiſſimi Epiſcopi ſecundùm Sa„ cros Canones negotio finem imponunto -- Propterea & jure , & meritò Alexander III. Lib. 2. *Decretalium* Tit. *De Judiciis* Can. 4. concludit -- At ſi Clerici coram Seculari „ Judice convicti fuerint , vel confeſſi de „ crimine , non ſunt propter hoc a ſuo Epi„ ſcopo aliquatenus condemnandi ; ſicut „ enim Sententia a ſuo non Judice lata non „ tenet , ita nec facta confeſſio coram ipſo --

44 Veneranda ſunt hæc Venerabili Eccleſiaſticorum Choro conceſſa privilegia , ſubmurmurat Ludovicus Maimbourg ; at ubi abuſus ſubrepit poteſtatis , Regium patet Parlamentum ; Appellationi tanquam ab abuſu, præſto eſſe debet Secularium Judicum examen , atque Sententia .

Privilegium Fori Clericorum nequit eludi .

Verùm quis unquam Politicum Hominem docuit , Sacroſanctas illas Sanctiones fallaciis eludere , quas iteratis Seſſionibus firmarunt innumera cujuſcunque , & potiſſimùm Gallicanæ , Nationis , Concilia : quas repetitis Canonibus ab univerſis Catholici Orbis Academiis adoptatis , Apoſtolica Sedes roboravit : quas Imperatores , atque Chriſtianiſſimi Principes Populis ſervandas tradiderunt : quas , ut propugnarent , tot Sanctiſſimi Præſules exilia paſſi ſunt , & ſæpenumero fortiſſimi Martyres ſanguinem fuderunt ; quas demum naturale lumen dictat , Juſque Divinum approbat ?

45 Aſt , inquit , in Eccleſiaſtico judicio ſi abuſus obrepat , quis vindex habebitur, niſi Parlamentum ?

Appellatio ad Parlamentum nulla .

Admirabile ſane magiſterii genus , minorem injuſtitiam velle majori vindicare . Si Eccleſiaſtica poteſtas excelſior eſt Seculari , pluris ne faciendum eſt privatum unius Clerici damnum , quàm Hierarchici Ordinis perverſio , quàm Superioris dignitatis Jus , atque decus ? Si Appellatio , ut ajunt , ab abuſu , adoptetur , quænam Eccleſiaſticorum cauſa a laicali Juriſdictione erit immunis , cum juſtiſſima quæque de abuſu criminentur ? In Tridentina adversùs Novatores actum eſſe , legimus , qui cum vocati accedere noluerint , calumniati ſunt Patres , quod , Inaudita Parte Sententiam dixerint . Parlamentum itaque hac ſuper re judicet , & ſanctiora quæque Jura ſuſdeque vertet . Cavete igitur vigilantiſſimi Præſules , ne delinquentem Clericum puniatis ; nam æquam criminis pœnam abuſum dicet . Sinite Presbytero , ut perdite vivat ; ad Parlamentum appellabit , ſi in ipſum animadvertet Eccleſiaſtica poteſtas . Quid porro abſurdius ?

Clerus Gallicanus .

Præſtat audire , quid ſentiat Clerus Gallicanus Tract. *De libertate Eccleſiaſtica* Tom. 1. cap. 9. -- Omnium malorum, vulnerumque, „ quibus Eccleſiaſtica Poteſtas , & diſciplina „ aliquando afflicta eſt , illud maximum , „ quod ab Appellationibus tanquam ab abuſu „ recepit . Artificium a Regiis Officialibus „ excogitatum , ut omnes cauſas Eccleſiaſti„ cas , quarum nulla eis cognitio , aut ju„ dicium competit , ſuis Tribunalibus adi„ cerent . Cum enim nihil in Mundo ſit , „ cui non abuſus aliquis objectari poſſit ; ita „ nulla jam erit Perſona Eccleſiaſtica cujuſ„ cunque gradus , aut dignitatis ſit , quæ „ colore , obtentuque exerciti abuſus , non „ ad pedes ſiſti poſſit profani Tribunalis , „ proſtratâ interim , captivâque ea libertate , „ quæ & Galliæ ornamento , & toti Terra„ rum Orbi olim exemplo fuit , id eſt , quod „ ultimo hoc Seculo Eccleſiæ Gallicanæ au„ ctoritatem juſta & venerationem ſubtrahit , „ ac ſacram morum diſciplinam plane ſub„ vertit --

46 Canonum Cuſtodes , inſtat ille , conſtituti ſunt Principes , Juriſque naturalis Cuſtodes .

Cuſtodes Canonum debent tueri Canones .

Egregie ſane . Si igitur Cuſtodes ſunt , tueantur Canones , non evertant . In aperto eſt , ipſos Eccleſiaſticum Ordinem a Secula-

ribus

tibus Judicibus immunem velle. Quomodò igitur Cuſtodes Canonum cenſendi erunt; qui ad profanum Tribunal Clericos attrahunt?

47. Conſuetudinem jam inoletam urget Adverſarius, quam veriùs dixiſſet corruptelam.

Conſuetudo adverſus Eccleſiaſticam Immunitatem irrita.

Ceterum Privilegii robur non ſortitur conſuetudo etiam immemorabilis, ſi Jus quovis tempore obſtet. Porro Jus naturale, Divinum, tum Canonicum, tum Civile, antiquitatis pondus, effuſuſque Martyrum ſanguis, incapaces reddunt Laicos pro Eccleſiaſticorum cauſis judicandis.

Nec damnata conſuetudo longiſſimo etiam tractu valet præſcribere. Quamlibet autem conſuetudinem adverſùs Eccleſiaſticam Immunitatem reprobant Canones, quorum Cuſtos Secularis Poteſtas dictitatur. Can. *Noverit*, *de Sentent. Excommunic.* legitur — Nec non excommunicamus, & qui „ de cetero obſervare fecerint Statuta, Edi„ cta, & Conſuetudines introductas contra „ Eccleſiæ libertatem — Et Can. *Clericis*, *de Judiciis* — Cum Imperator dicat, quod Le„ ges non dedignantur Sacros Canones imi„ tari, in quibus generaliter traditur, ut de „ omni crimine Clericus debeat coram Ec„ cleſiaſtico Judice conveniri, non debet in „ hac parte Canonibus ex aliqua Conſuetu„ dine præjudicium generari — Ubi Gloſſa — „ Conſuetudo irrationabilis eſt, quæ contra „ nervum Eccleſiaſticæ diſciplinæ, vel Ec„ cleſiæ libertatem tendit — Hinc quotidiè inclamant Romani Pontifices, conqueruntur, Cenſuras infligunt adverſùs violatores Eccleſiaſticæ libertatis.

Quandoque ad evitanda Scandala vim patiuntur Clerici.

Quod ſi quandoque inviti vim patiuntur Clerici; ut majora evitentur ſcandala, injuriam ſuſtinent. Noverunt ſiquidem, plurimos potentiâ fretos ſpiritualem gladium parvipendere. Verùm non ideo juſtior cenſenda eſt cauſa, quia potentior.

Rem igitur abſolvamus cum Tridentino *Seſſ. 25.*, *de Reformat. cap. 3.* — Nefas ſit „ Seculari cuilibet Magiſtratui prohibere „ Eccleſiaſtico Judici, ne quem excommu„ nicet, aut mandare, ut latam Excommu„ nicationem revocet, ſub prætextu quod „ contenta in præſenti Decreto non ſint ob„ ſervata, cum non ad Seculares, ſed ad „ Eccleſiaſticos hæc cognitio pertineat —

PARS QUARTA.

DISSERTATIONES HISTORICÆ.

DISSERTATIO HISTORICA I.

DE SYMBOLO APOSTOLORUM.

Romæ in Academia Concilii.

APOSTOLI FIDEI SUMMAM, QUÆ SYMBOLUM VOCATUR APOSTOLORUM, CONCINNARUNT.

1. Quamvis, ut teſtatur Chryſoſtomus *Hom.* 4. *in Act. Apoſt.*, quamvis eſſet Petrus os omnium, cauſam Fidei ageret pro omnibus, doctrinâ ſuâ inſtrueret omnes; ipſe præcipuus Fidei Aſſertor, præcipuus Catechiſta haberetur, & primus extiterit Verbi Concionator, primuſque coegerit Eccleſiam: cum omnium Paſtor fuerit a Domino conſtitutus, ex omnibus Nationibus cogere cœperit oves, docens eos Fidem ſimul, & Apoſtolicos mores; nihilotamenminus ingraveſcente in Judææ Regionibus perſecutione, graviquè procellâ, quaſſatâ Eccleſiæ naviculâ, dùm Apoſtoli quæruntur ad necem, conſilium iniere, ut in omnem Terram Evangelicæ prædicationis ſonus exiret. In eam jampridem devenerant Sententiam, ut Gentibus veritatem enunciarent, licèt iiſdem jam pateret Eccleſiæ oſtium, atque ob hoc Evangelium conſcripſiſſet S. Matthæus. Verumenimverò ut Domini mandatum, ſtatutumque conſilium complerent, Herodis Agrippæ odium eos compulit, & demandatâ ſingulis prædicandi Provinciâ die decima quinta Julii, ut plurima referunt Martyrologia, anno Chriſti 37., ſive 44. ut pluribus placet, Jeroſolymis diſceſſerunt Apoſtoli.

Apoſtoli conſilium ineunt, ut per totum Orbem Evangelizarent.

Horum Princeps Petrus ad Arcem Romani deputatur Imperii, ut lux veritatis, quæ in omnium Gentium ſalutem revelabatur, fortiùs ab ipſo Capite in præcipua Orbis parte diffunderetur, ibique omnium ſacrilegiorum deſtrueretur impietas, ubi exquiſita ſuperſtitione collectum adinveniebatur quidquid per Univerſum, qua late patet, Orbem vanis erroribus fuerat inſtitutum. Joannis prædicationi minor Aſia concreditur, Andreæ Suſtharum converſio, Philippo Aſia ſuperior. Thomas apud Parthos, Medos, Perſas, Brachmanos, Indos evulgavit Evangelium. Bartholomæus majorem Armeniam, & citeriorem Indiam docuit: Æthiopiam Matthæus: Meſopotamiam Simon Zelotes: Thadæus Arabiam, & Idumæam peragravit; ſicut & Judæam Matthias, ubi cum prædicaſſet Jacobus Major ante Apoſtolorum profectionem ad Gentes, Herodis juſſu, obtruncato capite, Martyrio coronatus eſt. Jacobus verò Alphæi cognomento Juſtus, Domini Frater, primus Jeroſolymorum creatus Epiſcopus, ibîdem Fideles excolebat in Fide.

Diviſio prædicationis Apoſtolicæ.

Hinc faceſſant eorum commenta, qui aut ſortibus commiſſam Provinciarum partitionem contendunt, aut eam cuique commendatam, cujus dialectum peculiariter quis noverat, Omnes ſane die Pentecoſtes repleti Spiritu Sancto loquebantur Apoſtoli omnium linguis. Et licèt ante Paracleti adventum ſortibus commiſerint proditoris Judæ Apoſtolatum, poſtmodum dirigente Numine operabantur; quod ſatis innuit S. Marcus cap. 16. verſ. 20.: *Illi autem profecti prædicaverunt ubique, Domino cooperante, & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis.*

Dirigente Numine facta fuit hæc partitio.

2 Sed antequam Apoſtoli commendatum ſibi Gregem inſtituendum ſuſciperent, communi conſilio Fidei Summam, quæ univerſa Catholicæ Religionis Dogmata perſtringeret, conſtituerunt, quamque vulgari vocabulo Apoſtolorum Symbolum Eccleſia nuncupare conſuevit. Eo veri Chriſti Milites a ſimulatis diſcriminabantur, & conſona etiam in verborum ſerie doctrina Gentibus tradebatur. Hanc igitur Fidei Summam concinnarunt Apoſtoli, ut in Evangelii evulgatione apparens non haberetur diverſitas; & ut recenter converſi faciliùs Myſteriorum veritate imbuerentur, altiuſque commendaretur memoriæ.

Quandonam, & cur Apoſtoli Symbolum conſtituerint.

3 Porro ab ipſiſmet Apoſtolis fuiſſe concinnatum non niſi impudenter negari poteſt. Præclare ſiquidem ab Auguſtino *Lib.* 5. *de Baptiſmo contra Donatiſtas cap.* 24. habemus -- Quod univerſa tenet Eccleſia, nec „ Conciliis inſtitutum, ſed ſemper retentum eſt, non niſi Apoſtolica auctoritate „ traditum rectiſſime creditur --

Imprudenter negatur Symbolum ab Apoſtolis fuiſſe concinnatum.

Nec hac ſuper re veneranda antiquorum Patrum deſiderantur teſtimonia. Etenim Irenæus *Lib.* 1. *adverſùs Hæreſes cap.* 2. ſcribit -- Eccleſia per Univerſum Orbem ad „ fines Terræ ſeminata, & ab Apoſtolis, & „ a Diſcipulis eorum accepit eam Fidem, „ quæ eſt in unum Deum Patrem omnipo- „ tentem --

Tertullianus *Lib. de Præſcriptionibus cap.* 37. -- In ea regula incedimus, quam „ Eccleſia ab Apoſtolis, Apoſtoli a Chriſto, „ Chriſtus a Deo tradidit -- Porro regulæ nomine Symbolum intelligere compertum eſt ex his, quæ tradit *laudato loco cap.* 13., & 31.

Clariùs ex S. Ambroſio *Sermone ult. de Jejunio Eliæ*, ubi de Symbolo agens ſcribit -- „ Iſta autem ipſa Clavis, quam Fidem di- „ cimus, videamus quemadmodum conſtet, quem-

„ quemadmodum ſolida ſit . Arbitror illam
„ duodecim Artificum operatione conflatam ;
„ Duodecim enim Apoſtolorum Symbolo Fi-
„ des Sancta concepta eſt , qui velut periti
„ Artifices in unum convenientes , Clavem
„ ſuo conſilio conflaverunt . Clavem enim
„ quandam ipſum Symbolum dixerim , per
„ quam reſerantur Diaboli tenebræ , ut lux
„ Chriſti adveniat --

Ruffinus in idem confluit , in Præfatione namque Expoſitionis Symboli *ad Laurentium* habet -- Tradunt Majores Noſtri , quod
„ poſt Aſcenſionem Domini , cum per ad-
„ ventum Spiritus Sancti ſupra ſingulos quoſ-
„ que Apoſtolos igneæ linguæ ſediſſent , ut
„ loquelis diverſis , variiſque loquerentur ,
„ per quod eis nulla Gens extranea , nulla
„ linguæ barbaries inacceſſa videretur , &
„ invia , præceptum eis a Domino datum
„ hoc , ad prædicandum Dei verbum , ad
„ ſingulas quemque proficiſci Nationes . Di-
„ ſceſſuri itaque ad invicem , normam ſibi
„ priùs futuræ prædicationis in commune
„ conſtituunt ; ne fortè alii aliò adducti ,
„ diverſum aliquid his , qui ad Fidem Chri-
„ ſti invitabantur , exponerent . Omnes enim
„ in uno poſiti , & Spiritu Sancto repleti ,
„ breve illud futuræ ſibi , ut diximus , præ-
„ dicationis indicium conferendo , quod ſen-
„ tiebat unuſquiſque , componunt , atque
„ hanc credentibus dandam eſſe regulam ſta-
„ tuunt -- Quid manifeſtius ?

Demum pluribus prætermiſſis , Epheſina Synodus in relatione ad Theodoſium Auguſtum de Neſtorii depoſitione , agens de Symbolo -- Fides , *inquit* , initio quidem a
„ Sanctis Apoſtolis tradita , poſtea verò a
„ trecentis decem & octo Patribus in Me-
„ tropoli Nicæna expoſita -- Quid igitur certius ?

4 Sed quid de modo concinnandi Symbolum dicam ? Anne ſinguli ſingulas protulere Sententias ? aut unus Petrus , ceteris approbantibus , omnes retulit ?

Indubie Symbolum ita conditum fuit , ut Apoſtolus quilibet unum Fidei Articulum enunciaverit . Hoc teſtatum habemus ex Ruffino *loco ſuperiùs cit.* -- Omnes igitur in uno

Quomodo Symbolum conſtituerint Apoſtoli .

„ poſiti , & Spiritu Sancto repleti , breve
„ illud futuræ , ut diximus , prædicationis
„ indicium in unum conferendo , quod ſen-
„ tiebat unuſquiſque componunt --

Ejuſdem labii fuiſſe S. Leonem in aperto eſt ex Epiſt. 13. *ad Pulcheriam Auguſtam* --
„ Siquidem ipſius Catholici Symboli , brevis ,
„ & perfecta confeſſio , quæ duodecim Apo-
„ ſtolorum totidem eſt ſignata Sententiis ,
„ tam inſtructa ſit in munitione cœleſti , ut
„ omnes Hæreticorum opiniones ſolo ipſius
„ poſſint gladio obtruncari --

Quod ſi Auguſtino concedimus Sermonem 115. *De tempore* , & Clementi Epiſtolam *ad Jacobum* , quæ ſaltem antiqui Auctoris dubio-procul cenſenda eſt , ullus non ſupereſt ambigendi locus .

Et ſane æquum erat , ut qui omnes Sancto Spiritu fuerant repleti , generalia Fidei rudimenta ſuis confirmarent Sententiis .

Porro ſi hujuſmodi opinio , quam veriorem credimus , propugnetur , jam palam fit ,

A Symbolum ab Apoſtolis ante Jacobi necem conditum , privatis illis congreſſibus , in quibus aptiora ad enunciandum Gentibus Evangelium meditabantur .

Ante Jacobi necem pſum condiderant ;

A CALUMNIIS VINDICATUR .

5 EXeat nunc neſcio quis ex Anglia ſacrilegus Chriſti Deſertor , & inſcite laudatum Symbolum venditare ſtudeat tanquam a Romanis Presbyteris confictum , ex quo in Apoſtolorum Actis hac de re altum ſit ſilentium .

B An ignorat impius Evangelicæ legis dignitatem , quæ , utpote amoris , tabulis non indiget commendari ? Audiat Hieronymum Epiſt. 61. *ad Pammachium* ipſum redarguentem -- Symbolum Fidei , & Spei noſtræ ,

Non fuit a Romanis Pontificibus confictum .

„ quod ab Apoſtolis traditum , non ſcribitur
„ in charta , aut atramento , ſed in tabulis
„ cordis -- Audiat Chryſologum -- Symbo-
„ lum Fidei , ſola Fide firmatur : non lit-
„ teræ , ſed ſpiritui creditur , & mandatur
„ cordi , non chartæ --

Et ſane ea omnia , quæ vera Dei credit Eccleſia , num ſcripta ſunt ? Num quæ tantummodo Scriptis tradiderunt Apoſtoli , docuerunt ? Num ſolùm quæ litteris man-
C data legimus , Chriſtus enunciavit ? Ubinam legis , quæ per quadraginta dies Apoſtolos docuit loquens de Regno Dei ? Ubinam quæ incipiens a Moyſe , & Prophetis , interpretatus eſt ? Perperàm igitur nos admonet Apoſtolus ? 2. Theſſal. 2. verſ. 15. *Tenete Traditiones , quas didiciſtis ſive per ſermonem , ſive per Epiſtolam noſtram* . Tene & tu , o Hæretice , & crede , inquit Ambroſius Epiſt. 7. *ad Siricium* -- Symbolo Apoſtolorum , quod
„ Eccleſia Romana intemeratum ſemper cu-
„ ſtodit , & ſervat -- *Intemeratum cuſtodit* ; non ergo illud finxit . *Semper* ; non ergo poſt tertium cœpit Seculum . *Apoſtolorum* ; non
D igitur a Romanis Presbyteris confictum .

6 Neque verò criminandi ſunt illi , imo laudibus ſunt prædicandi , qui non niſi poſt alias Eccleſias in Sacris uſurpare cœperunt Symbolum Conſtantinopolitanum . Apoſtolorum doctrinæ addictiſſimi illud omittebant , ne in eo execratas approbare viderentur Hæreſes . Ita Berno Augienſis Lib. *de rebus ad Miſſam ſpectantibus* cap. 2. -- Cum

Non ſunt criminandi Romani qui in Sacris CP Symbolum non canebant .

„ Romanorum Presbyteri ab Henrico impe-
„ ratore interrogarentur , cur poſt Evange-
„ lium , ut in aliis Eccleſiis fiebat , Symbo-
„ lum (*ſupple CP.*) non canerent , me aſſi-
„ ſtente , audivi eos ejuſmodi reſponſum red-
E „ dere , videlicet , quod Romana Eccleſia
„ non fuiſſet aliquando ulla Hæreſeos fæce
„ infecta , ſed ſecundùm Sancti Petri doctri-
„ nam in ſoliditate Catholicæ Fidei perma-
„ neret inconcuſſa ; & ideo magis ipſis ne-
„ ceſſarium eſſe illud Symbolum ſæpius can-
„ tando frequentare , qui aliquando Hæreſi
„ potuerunt maculari . At Imperator non an-
„ tea deſiit , quàm omnium conſenſu id Do-
„ mino Benedicto (ſcilicet VIII.) perſuaſit ,
„ ut ad publicam Miſſam illud decantaret --

Unica igitur Fidei regula ab Apoſtolis

 tra-

tradita ſat erat Romanæ Eccleſiæ, nuſquam Hæreſis coinquinatæ, pro qua rogavit Chriſtus, ut non deficeret; immo ipſâ ſolâ, ut inquit S. Leo Epiſt. 13. *contra Eutb.* -- Om„ nium fere Hæreticorum machinæ deſtruun„ tur -- Nec immeritò; cum & ipſis Hæreticis compertum ſit, omnes Fidei articulos ab ea complecti. Hoc fatetur Lutherus *In tria Symbola tom.* 7. -- Apoſtolorum Symbolum „ breviſſime, & quodam veluti compendio, „ omnes Chriſtianæ Fidei Articulos comple„ ctitur -- Fatetur & Calvinus Lib. 2. In„ ſtit. cap. 16. §. 8. dum affirmat Symbolum plenam, & omnibus numeris abſolutam Fidei Summam continere; quamvis ejuſdem Auctores Apoſtolos renuat aſſerere.

In ſymbolo Apoſtolorum omnes Fidei articuli.

DISSERTATIO HISTORICA II.

DE EODEM SYMBOLO APOSTOLORUM.

Variæ appellationes Symboli Apoſtolorum.

7 SYmbolum ab Iſidoro Lib. 2. *de Eccleſiaſticis Officiis* cap. 22. dicitur collatio, ex quo plures in unum conferunt; a Ruffino *de Expoſitione Symboli ad Laurentium* vocatur Indicium, quatenus Indicantur, qui recte credunt, & Fideles ab Infidelibus ſecernuntur; a Maximo Taorinenſi *de Tradit. Symboli* ſignaculum Fidei; Regula a Smaragdo *Dominica I. poſt Pentec.*; a Paſchaſio *in Præf. lib. de Spiritu Sancto* Summa, qua brevi methodo eredenda complectuntur; Teſſera denique nuncupatur a S. Petro Chryſologo Serm. 62. *de Symbolo Apoſtolorum*, quatenus per illud cum Deo pactum inimus in Baptiſmate.

Hæretici qui negarunt Symbolum ab Apoſtolis eſſe compoſitum.

8 Laurentius Valla Lib. 4. *Invect.* contra Pogium primus omnium auſus eſt affirmare, Apoſtolicum Symbolum falsò adſcribi Apoſtolis. Eraſmus *in Præf. Comment. in Matth.* ſe neſcire faſſus eſt, an ab illis conditum, Brentius *in ſua Catecheſi* dubitavit. Calvinum Lib. 2. *Inſtit.* cap. 16. hac ſuper re nil ſollicitum habemus. Chamierus Lib. 9. *de Canone* cap. 10. vel falſum eſſe affirmat proditum ab Apoſtolis, vel parum a falſo diſtare. Spinas, & Smæus, ne Traditiones adoptent, nuſquam Ipſos Auctores fateri voluerunt Apoſtolos; quod & perfracte propugnavit Colloquium Pariſienſe, aliique ejuſdem furfuris homines.

DICENDUM tamen eſt, Symbolum Apoſtolorum fuiſſe ab ipſiſmet Apoſtolis compoſitum.

9 PROB. I. Ex S. Auguſtino *Epiſt.* 118. *cap.* 5. -- Ut quid horum ſit facien„ dum, ſi Divinæ Scripturæ præſcribit au„ ctoritas, non ſit dubitandum, quin ita „ facere debeamus, ut legimus, ut jam non „ quomodo faciendum, ſed quomodo Sacra„ mentum intelligendum ſit, diſputemus. „ Similiter etiam ſi quod horum totum per „ Orbem frequentat Eccleſia. Nam, & hinc, „ quin ita faciendum ſit, diſputare inſolen„ tiſſime inſaniæ eſt -- Sed Eccleſia laudatum Symbolum frequentat, atque adoptat ut ab Apoſtolis proditum, dicente S. Irenæo Lib. 1. *adverſùs Hæreſes* cap. 2. -- Eccleſia enim „ per Univerſum Orbem, uſque ad fines „ Terræ ſeminata, & ab Apoſtolis, & a „ Diſcipulis eorum, accepit eam Fidem, „ quæ eſt in unum Deum Patrem omnipo„ tentem -- ergo.

10 PROB. II. Apoſtolus ad Philipp. 3. ſcribens ait verſ. 16. *Veruntamen ad quod pervenimus, ut idem ſapiamus, & in eadem permaneamus regula.* Porrò regula hujuſmodi alia non eſt, teſte Tertulliano Lib. *De Velandis Virginibus* cap. 1., niſi Symbolum Apoſtolorum -- Regula Fidei una omnium „ eſt, ſola immobilis, & irreformabilis, „ credendi ſcilicet in unum Deum Omnipo„ tentem, Mundi Conditorem, & in Fi„ lium ejus Jeſum Chriſtum &c. -- hancque ab Apoſtolis habitam fatetur Lib. *de Præſcriptionibus* cap. 37. -- In ea regula incedimus, „ quam Eccleſia ab Apoſtolis, Apoſtoli a „ Chriſto, Chriſtus a Deo tradidit -- Et Lucifer Calaritanus confirmat Lib. 2. *adverſùs Conſtantium Imp.* -- Formam diſciplinæ, & Re„ gulam Fidei per Apoſtolos traditam -- ergo.

11 PROB. III. Eccleſia *in Canticis* bene ordinato aſſimilatur Exercitui: *Terribilis ut caſtrorum acies ordinata*; unde Ruffinus Lib. *de Expoſitione Symboli* habet -- Denique, „ & in bellis civilibus hoc obſervari ferunt, „ quoniam, & armorum habitus par, & ſo„ nus vocis idem, & mos unus eſt, atque „ eadem inſtituta bellandi; ne qua doli ſur„ reptio fiat, Symbola diſtincta unuſquiſque „ Dux ſuis militibus tradit, quæ latinæ ſigna, „ vel Indicia, nuncupantur, ut ſi fortè oc„ currerit quis, de quo dubitetur, interro„ gatus Symbolum prodat ſi ſit hoſtis, vel „ ſocius -- Atqui hæc adoptari ſunt Apoſtoli pro Spirituali militia, ut præfatus Ruffinus *ibidem* refert -- Id enim fecerunt Apo„ ſtoli &c. -- Cui concinit S. Maximus Hom. *De Traditione Symboli* -- Apoſtoli Eccleſiæ Dei „ Myſterium Symboli tradiderunt, ut quia „ ſub uno Chriſti nomine credentium futura „ erat diverſitas, ſignaculum Fidei inter Fi„ deles, perfidoſque, diſcerneret -- ergo.

12 PROB. IV. De Lege nova ſcribitur Jerem. 31. verſ. 33. *Dabo legem meam in viſceribus eorum, & in corde eorum ſcribam eam*; ſed ut ſcriberetur in corde, Symbolum condiderunt Apoſtoli, ut docet præter Hieronymum *Epiſt.* 61. Ruffinus *in Expoſitione Symboli* -- Idcirco hæc non ſcribi chartulis, „ aut membranis, ſed requiri credentium „ cordibus tradiderunt -- & S. Petrus Chryſologus *Serm.* 62. -- Symbolum Fidei ſola „ Fide firmatur: non litteræ, ſed ſpiritui „ creditur, & mandatur cordi, non char„ tæ -- ergo.

13 PROB. V. Neceſſe eſt, unam eſſe Fidem per Univerſum Orbem enunciandam, ſicut unam Eccleſiam, unumque Caput ejus, ad Epheſ. 4. verſ. 5. *Unus Dominus, una Fides, unum Baptiſma*; ſed ob hoc Symbolum condiderunt Apoſtoli, ut ſæpe laudatus Ruffinus affirmat *in Præf. Expoſit. Symboli* -- Di„ ſceſſuri itaque ad invicem, normam ſibi „ prius futuræ prædicationis in commune „ conſtituunt, ne fortè alii alió adducti, di-

verſum

„ verſum aliquid his , qui ad Fidem Chriſti „ invitabantur , exponerent -- ergo .

14 PROB. VI. Ad Rom. 10. verſ. 10. *Corde creditur ad juſtitiam , ore autem confeſſio fit ad ſalutem.* Cum autem fieri nequaquam poſſit , ut omnes ſingula Dogmata retineant , opus fuit ad compendium ea revocare, quæ & corde credere , & ore confiteri quilibet poſſet . Audiatur Caſſianus Lib. 6. *de Incarnat.* cap. 3., & 4.-- Collata ab Apo„ ſtolis Domini totius Catholicæ Legis Fide , „ quidquid per diverſum Divinorum Volumi„ num corpus immensâ funditur copia, totum „ in Symboli colligitur brevitate perfecta -- Et S. Leo Epiſt. 13. *ad Pulcheriam Auguſtam* -- Siquidem ipſius Catholici Symboli , brevis, „ & perfecta confeſſio , quæ duodecim Apo„ ſtolorum totidem eſt ſignata Sententiis , „ tam inſtructa ſit in munitione cœleſti , ut „ omnes Hæreticorum opiniones ipſius poſ„ ſint gladio detruncari -- ergo .

OPPOSITA DISSOLVUNTUR MOMENTA .

15 OBJIC. I. De Symbolo hoc altum eſt ſilentium apud Lucam ; ergo non ipſum condiderunt Apoſtoli , ſed veriùs finxerunt Romanæ Eccleſiæ Pontifices .

Cur in Act. Ap. altum ſilentium de Symbolo .

RESP. Fidei Symbolum utpote quod amoris eſt Lex , non indiget tabulis commendari , ſed in corde , ut habet Chryſologus -- Symbolum Fidei , ſola Fide firmatur: „ non litteræ, ſed ſpiritui creditur ;& man„ datur cordi , non chartæ -- Sic etiam Hieronymus reſpondit Pammachio ipſum redarguens *Epiſt.* 61. -- Symbolum Fidei , & „ Spei noſtræ , quod ab Apoſtolis traditum, „ non ſcribitur in charta , aut atramento , „ ſed in tabulis cordis --

16 DICES . Non eſt utique minoris momenti Fidei confeſſio , moduſque illam confitendi , quàm oratio , orandique modus: ſed Apoſtoli ſuis ſcriptis commendarunt orandi formam a Chriſto traditam ; ergo potiori jure conſcribere debuiſſent Fidei Summam .

RESP. Proh quàm inſcite talia pronuntur ? Quiſnam Spiritus Sancti conſiliarius fuit ? Quis conſcribendi normam tradidit ? Quæ voluit, Canonicis dictavit Scriptoribus, & ſecundùm Sapientiam beneplaciti ſui calamum Scribæ direxit . Innumera fere , ut teſtatur Joannes, Chriſtus , dum in humanis agebat , peregit ; plurimum itidem laboraverunt Apoſtoli , plura paſſi ſunt , ut ipſis enunciatum eſt a Chriſto , plurima ſimiliter patraverunt prodigia , ut Marci ult. promiſſum fuerant . Nunc placet inquirere , cur hæc potius de Chriſto Scriptis tradita, præ aliis , quæ indubie præclariſſima fuiſſe certo certius eſt ? Cur tot itinera , tot labores , tot converſiones , tot Apoſtolorum miracula prætermiſſa ? Una plane omnium ratio eſt : Spiritus , ubi vult , ſpirat .

17 OBJIC. II. Si compendium Fidei fuiſſet immediate ab Apoſtolis traditum , Canonicis jure merito accenſendum eſſet documentis . Canonici namque Doctores erant Apoſtoli ; ſed dubio-procul nuſquam fuit in Canone relatum ; ergo .

RESP. Bannes 2. 2. *quæſt.* 1. *art.* 9. contendit , ea ratione in Canone non fuiſſe deſcriptum, quia , non Spiritu Sancto revelante, ſed ſolummodo ſuggerente , editum eſt ; ob quod in Canone non reponerentur familiaria Apoſtolorum colloquia , ſi ab audientibus ſcripta non fuiſſent , & de facto in eo deſcribuntur Concilia. Verùm momentum hoc pluribus non arridet . Etenim Apoſtoli immediata revelatione agebant : cum fundamentales eſſent Eccleſiæ lapides ; propterea æquali aflatu Symbolum edidere .

Cur in Canone non deſcribitur Symbolum Apoſtolorum .

Lorca *ibid.* aſſerit , non contineri in Canone ; quia primam non continent revelationem, ſed revelatæ doctrinæ explicationem . Attamen neque hujuſmodi ſolutio adoptanda videtur . Siquidem univerſaliores Fidei Articuli ſunt primariò revelati , & totius Spiritualis ædificii fundamenta ; hos porro immediate continet laudatum Symbolum .

Satius igitur eſt dicere , in Canone non recenſeri ; quia ab Apoſtolis Scriptis non eſt commendatum. Quommodo enim inter Scripturas recenſeri debet, quod non eſt ſcriptum? Dicamus itaque ad Verbum Dei traditum ipſum ſpectare .

18 DICES . Quod non eſt indubiæ veritatis , ab Apoſtolis editum nequaquam dici debet : ſed Symbolum eſt hujuſmodi : cum probari fas ſit per Scripturas , in quas reſolvitur , & ex quibus componitur , ut docet Caſſianus ſuperiùs *num.* 14. laudatus ; ergo.

RESP. Inſtantia habetur a Waldenſibus, eorumque Sectatoribus ; ſicut e Calviniana Confeſſione *art.* 5. contendentibus, Symbolum fore adoptandum , quatenus Verbo Dei cohæret . Verùm prælaudati Patres in noſtris probationibus relati omnimodam Symbolo infallibilitatem attribuere non dubitant . Et meritò ſane ; ejuſdem ſiquidem certitudinis eſt revelatio habita ſive oretenus , ſive ſcripto , ſive verbo , ſive chartæ commendata . Indubiam prorſus ſortitur auctoritatem , ſive ex parte Auctorum , qui ſunt Apoſtoli a Spiritu Sancto miſſi , atque edocti ; ſive ex parte Myſteriorum , quæ in eo continentur , utpote præcipua , ſpectantia ad Deum , ad creaturas , & ad gloriam ; ſive ex parte ſuſcipientium , nempe Fidelium , qui Eccleſiam conſtituunt , cujus fundamentum ſunt Apoſtoli , unde ſi nutaret Symbolum , nutaret & fundamentum .

Symbolum Apoſtolorum omnino infallibile .

Perperàm dein dicitur , Symbolum probari per Scripturas . Nam aliud eſt probari per Scripturas , alind conſonare Scripturæ . Fides utique tum per Symbolum , tum per Scripturas comprobatur : utrique namque conſonat ; nec incongruum eſt duplici medio idem evinci . Quædam habemus ex novo , veterique probata Teſtamento ; quia in utroque adinveniuntur . Ceterum ſi apte loquendum eſt , Symbolum ex Scripturis non conflatur ; ſive quia non omnes illius Articuli in Scripturis leguntur ; ſive quia novum Teſtamentum præceſſit , ſi Matthæi Evangelium excipias , de quo quæſtio occurrere poſſet , num priùs conſcriptum . Illud tamen invicte propugnandum eſt , Apoſtolos & in Symbolo , & in Scripturis , eandem nobis Fidem tradidiſſe .

Proprie non probatur per Scripturas .

19 OBJIC.

19 OBJIC. III. Abs re dicitur ab Apoſtolis editum, quod prævie ad ipſos legebatur. Symbolum prævie ad Apoſtolos legebatur; non enim in veteri Lege illorum Articulorum deſiderabatur notitia; & in antiquo Hebræorum Symbolo, quod omnibus proponebatur, in tredecim capita diſcreti erant Articuli, de Dei ſcilicet Unitate, Simplicitate, Æternitate, Scientia, Providentia, & mediis Prophetis promittebantur præmium, & pœna, Meſſias, mortuorumque reſurrectio, ut ex Breviario Hiſpanico Hebræorum refert Genebrardus in Symbolo Fidei ex Rabbi Moſe Ægyptio Pariſienſis editionis an. 1569. Symbolum igitur perperam dicitur ab Apoſtolis editum.

RESP. Quæ nos præſentia credimus, ut futura videbant Patriarchæ, & Prophetæ; & ideo Joan. 8. dicebat Chriſtus verſ. 56. *Abraham Pater veſter exultavit, ut videret diem meum*. Verùm cum res eadem aliter annuntietur in figura, aliter in veritate, ut docet S. Auguſtinus *Lib.* 19. *contra Fauſtum cap.* 16., hinc fit, Articulos Fidei excellentiori modo ab Apoſtolis fuiſſe traditos, quàm ab antiquis Patribus, & longe plura luculentiùs inſoruiſſe myſteria, quæ ab ipſis nequaquam explicata fuere, ut Trinitatis Myſterium, Incarnationis Chriſti, Nativitatis, Paſſionis. Propterea vere ipſi Apoſtoli fuere Auctores Symboli, licèt quidam ex Articulis quoad ſubſtantiam in Hebræorum Symbolo reperiantur.

In Symbolo Hebræorum plura myſteria non erant explicata, ut in Symbolo Apoſtolorum.

20 OBJIC. IV. Symbolum male dicitur Apoſtolorum opus; cum incongrue ſit diſpoſitum.

I. Recenſet inter Fidei Articulos veritates naturales, ut eæ ſunt, quæ ad Dei unitatem, & Providentiam, pertinent.

II. Divinas inter Perſonas inæqualitatem conſtituere videtur, dum de una plures, de altera pauciores conſtituit Articulos.

III. Deficit itidem in neceſſariis; nam de Sacramentis, quæ ſunt Eccleſiæ fundamenta, & potiſſimùm de Euchariſtia, ad quam reliqua ordinantur, eſtque ſpecialioris difficultatis, altum habet ſilentium.

RESP. Symbolum concinne diſpoſitum eſſe affirmat S. Thomas 2. 2. *quæſt.* 1. *art.* 8., *&* 9. Fides namque reſpicit pro objecto Deum, quæque ad ipſum ordinantur. Deus autem, & in ſe, & relate ad ſuos effectus conſideratur. In ſe Unus eſt, & Trinus. Unitas in primo; Trinitas in diverſis Articulis ad Perſonas ſpectantibus renunciatur. Effectus Dei ad triplicem ordinem referuntur, Naturæ ſcilicet, Gratiæ, & Gloriæ. Ordo Naturæ in Articulo Creationis exprimitur; ordo Gratiæ in Myſterio Incarnationis, quod eſt gratia unionis, & primum, ſicut & menſura ceterorum. Attinent ad hoc Nativitas, Paſſio, Sepultura, inſimul Reſurrectio, & Aſcenſio, ſuntque media nobis Gratiam demerentia, & Sancti Spiritus miſſionem ſanctificantis Eccleſiam, & dantis remiſſionem peccatorum. Demum ordo Gloriæ in Articulo de Reſurrectione, & vita æterna apte deſcribitur.

Symbolum concinne diſpoſitum.

Nec obſtant objecta. Ad I. Ultro admittimus doctrinam Pauli ad Rom 1., qua evincit, inexcuſabiles fuiſſe Philoſophos, eo quod Deum non cognoverint, nec coluerint, nec Juris naturæ præcepta ſervaverint; cum Deus, ejuſque Providentia ex viſibilibus dignoſcatur. Multa tamen occurrunt circa Dei Providentiam difficillima, quæ perſpicue Fidei lumine percipiuntur, & declarantur. Quapropter optime etiam pro Sapientibus Dei unitas Fidei Articulis accenſetur. Præterea Deus unus Auctor eſt, & Proviſor ordinis ſive Naturæ, ſive Gratiæ; & quantum ad utrumque in Symbolo refertur.

Dei unitas etiam pro ſapientibus Fidei articulis accenſetur.

Hæc per naturalia momenta Deo convenire compertum ſit, ſicut per ſcientiam plures dignoſcuntur veritates, quas nihilominus credere neceſſe eſt, ſive quia citiùs, expeditiuſque homo ad divinæ veritatis agnitionem per Fidem pervenit, quàm per ſcientiam, quæ non niſi duro labore comparatur; ſive quia Divinitatis notitia communis eſſe debet, & plerique ſunt, qui eam vel ob ingenii tarditatem, vel ob terrenorum involucra, vel ob torporem acquirere non valent: ne autem hi tali fraudentur cognitione, proponitur per modum Fidei; ſive tandem, quia humana ratio circa Divina eſt fallibilis, ex propter in multos prolapſi ſunt errores Philoſophi. Unde Fide credenda traderentur, oportuit, ea etiam, quæ omnimodam habent certitudinem, ut legere eſt apud S. Thomam 2. 2. *q.* 2. *art.* 4.

Ad II. Nulla inæqualitatis ſuſpicio conjici poteſt in Perſonis, ex quo plures Articuli de Perſonis Filii, & Spiritus Sancti, quàm de Patre conſtituantur. Pater ſiquidem non mittitur, ſecus Filius, & Spiritus Sanctus, qui ad Creaturarum utilitatem mittuntur; unde plura credenda occurrunt; adeoque multiplicandi erant Articuli.

Cur de Filio, & Spiritu Sancto plures articuli quàm de Patre.

Ad III. Sacramentum Euchariſtiæ comprehenditur ſub Gratiæ effectibus, qui in Articulo de Eccleſia, & Remiſſione peccatorum continentur; & difficultates, quæ occurrere poſſunt, per Articulum Omnipotentiæ enucleantur.

21 OBJIC. V. Ab Apoſtolis nequaquam editum eſſe poteſt, quod præintento fini adverſatur, atque ducit in errorem: ſed Symbolum prout impræſentiarum diſpoſitum, eſt hujuſmodi; ergo. Evincitur Minor. Nam finis is eſt, ut per Symbolum Fideles ad unum omnes corde, & ore profiteantur Fidem ad juſtitiam, & ad ſalutem; hoc porro Peccatoribus adverſatur; quod ſic probatur. Peccatores nequeunt dicere, *Credo in Deum*; etenim Fidem, quam formatam vocant, non habent, & aliàs talis actus ab ipſa elici debet, ſiquidem dicit motum in Deum tanquam in ultimum finem per dilectionem. Hinc error Lutheranorum, qui volunt, Peccatores non aliam habere Fidem, niſi quam Dæmones habent. Eſt & error alter circa Articulum Eccleſiæ, in quam credere dicimus. Eccleſia enim quid creatum eſt; particula autem *in* innuit tendentiam in Deum, cum ſit motus Fidei in ultimum finem. Fieri igitur nequaquam poteſt, ut Symbolum taliter concinnatum fuerit ab Apoſtolis. Hoc ducti momento negant Eruditi, ab iiſdem conditos fuiſſe Canones, qui Apoſtolorum nuncupantur. RESP.

Quid ſit credere.

RESP. Utique finis condendi Symboli is fuit, ut omnibus æqualiter deſerviret. A Quod ut explicetur, notandum, quod credere, ut ex Auguſtino Lib. *De Prædeſt. Sanctorum* cap. 2. habemus, nil aliud eſt, quàm *aſſenſione cogitare*; triplicem habens habitudinem, & reſpectum. Primus reſpectus eſt ad objectum materiale, idque præcipuum, quod eſt Deus, ſicut & ea, quæ ad ipſum ſunt; & ſecundùm hunc dicitur credere Deum; quia Deum exiſtere confitemur. Eſt alter reſpectus ad formale objectum, quod eſt revelatio, ſeu prima veritas loquens; & ſecundùm hunc dicitur credere Deo, quia ipſi loquenti, & revelanti aſſentimur. Tertius eſt ad objectum ut ad finem; & ſecun- B dùm hunc dicitur credere in Deum, quia in ejus aſſecutionem movemur. Duo primi communes ſunt Fidei ſive informi, ſive formatæ. Ultimus Fidei Formatæ tantummodo competit; ſiquidem credere in Deum importat aſſenſum intellectus moti, & directi a voluntate in ultimum finem, propter quem credere volumus, & ad quem Fidei actum referimus.

Doctrina hujuſmodi eſt Auguſtini *Serm.* 181. *De tempore* ad illa verba Symboli *Credo in Deum*, ubi habet — Non dicit: Credo „ Deum, vel Credo Deo, quamvis & hæc „ ſaluti neceſſaria ſunt. Aliud eſt enim cre- C „ dere in illum, aliud credere illi, aliud „ credere illum. Credere illi eſt credere „ vera eſſe, quæ loquitur; credere illum, „ credere, quia ipſe eſt Deus; credere in „ illum, diligere illum — Idem tradit Tract. 29. *in Joan.* — Quid eſt credere in eum? „ Credendo amare, credendo in eum ire, „ & ejus membris incorporari — Diverſi hi reſpectus actum Fidei non multiplicant, ſed ſolummodo in eodem actu diverſæ dantur habitudines ad diverſas formalitates in adæquato Fidei objecto adinventas. Tertia tamen habitudo actum charitatis in voluntate requirit; propterea ipſa in ſolis Juſtis eſt in- D venire, dicente Auguſtino *loco laudato de tempore* — Credere vera eſſe quæ loquitur, „ multi & mali poſſunt; credere autem ipſum eſſe Deum, & Dæmones poſſunt; „ credere verò in Deum ſoli noverunt, qui „ diligunt illum, qui non ſolùm nomine „ Chriſtiani ſunt, ſed & factis, & vita, quia „ ſine dilectione Fides inanis eſt — Et ea Tract. cit. — Sed ſi creditis in eum, credi- „ tis ei; Non autem continuò qui credit ei, „ credit in eum —

His poſitis, quantùm ad objectionem Lutheranorum jam patet ex modo dictis. Quoad primum principale argumentum re- E ſponderi poteſt ex S. Thoma 2. 2. *quæſt.* 1. *art.* 9. *ad* 3. — Quod confeſſio Fidei traditur in Symbolo quaſi ex Perſona totius „ Eccleſiæ, quæ per Fidem unitur; Fides „ autem Eccleſiæ eſt Fides formata. Talis „ enim Fides invenitur in omnibus illis, qui „ ſunt numero, & merito de Eccleſia, & „ ideo confeſſio Fidei in Symbolo traditur, „ ſecundùm quod convenit Fidei formatæ, „ ut etiamſi aliqui Fideles Fidem formatam „ non habent, ad hanc formam pertingere „ ſtudeant —

22 Quibuſdam ſolutio hujuſmodi non arridet; ſiquidem qui gravi irretiti ſunt crimine, quandoque ad Fidei confeſſionem tenentur, atque ſecundùm Symbolum credere. Porrò in eo caſu vel eliciunt actum Fidei formatum, quaſi in Perſona Eccleſiæ, vel informem. Si primum; jam ſunt juſtificati. Si ſecundum; non credunt in Deum. Unde credunt actu Fidei, quomodo plures Infideles credunt, ſcilicet Deum eſſe; ideoque nonnulli affirmant, ipſos delinquere, niſi Charitatis actum eliciant quia omnia, & ipſum actum Fidei tenentur in Deum referre; & inſuper mendacii reos volunt.

Peccatores veraciter credunt in Deum ſed imperfecto modo.

RESP. itaque, actum Fidei elici poſſe ab intellectu moto a voluntate dirigente in finem ultimum perfecte, & imperfecte, ſeu per Charitatem, & Spem. Actus Fidei relatus in finem ultimum perfecte, in ſolis Juſtis adinvenitur, & ipſi proprio etiam nomine in Deum credunt; alii verò ſolùm objective, & Eccleſiæ nomine. Hic porro actus imperfectus eſt etiam in Peccatoribus, & vere inter Fidei actus recenſetur; non enim Fides informis eſſentialiter a formata diſcriminatur, & Spes vere tendit in Deum ut aſſequendum. Veraciter itaque credunt in Deum, licèt imperfecto modo. Hinc Joan. 12. verſ. 42., & ſeq. dicitur: *Verumtamen & ex Principibus multis crediderunt in eum; ſed propter Phariſæos non confitebantur, ut e Synagoga non ejicerentur. Dilexerunt enim gloriam hominum magis, quàm gloriam Dei.* Proinde non peccant, nec mentiuntur; moventur enim ſub pia affectione per Spem in Deum. Hoc modo Dæmones non credunt, omni charitate, & ſpe carentes. Infideles verò non credunt ſecundùm regulam Fidei: unde de ipſo Deo perperàm ſentiunt; adeoque in eis non eſt vera Fides.

An ſit articulus Fidei in Eccleſiam.

23 Quoad Articulum de Eccleſia duplex occurrit ſolutio. Prima propugnans, adeſſe in Symbolo illam particulam *in*, uſurpat *Eccleſiam*, ut facit unum cum Articulo de Spiritu Sancto; quatenus creditur in Spiritum Sanctum Eccleſiam ſanctificantem. Unde Anſelmus affirmat, dici poſſe *in Eccleſiam*; cum in iſto effectu Increata Veritas, nempe Spiritus Sanctus invenitur; reddit enim ſenſum: Credo in Sanctam Eccleſiam, ideſt in Spiritum Sanctum ſuis donis venientem, & ſanctificantem Eccleſiam. S. Auguſtinus Epiſt. *ad Neophitos*, relata *diſtinct.* 4. *de Conſecrat. cap.* 1. circa hanc difficultatem eos ſic admonet — Intelligite, nos dicere, & dixiſſe, „ ut in Eccleſia Sancta Catholica in Deum „ crederetis —

Solutio altera negat, apponendam eſſe particulam *in*; cum hæc importet tendentiam in ultimum finem, & nullum creatum eſt finis Fidei noſtræ. Propterea S. Cyprianus *in Expoſitione Symboli*, ſeu potius Ruffinus, cui merito illud Opuſculum adſcribitur, aſſerit particulam *in* diſcriminari Creatorem a Creaturis. Redarguendus tamen Eraſmus, dum *in Colloquio de Fide* ob eam rationem, non fore admittendam ſcribit, quia Eccleſia falli poteſt, utpote aggregata ex hominibus; cum illud indubium ſit, eſſe Columnam veritatis. Quarè particula *in* non fuit ab Apoſtolis appoſita,

poſita , ut innuit Ruffinus , ſed fortuito A adjecta ob connexionem cum anterioribus Articulis . Rem totam habemus ex S. Thoma *laudato loco ad* 5. — Dicendum , quod „ ſi dicatur : In Sanctam Eccleſiam Catholicam , hoc eſt intelligendum ſecundùm quod Fides noſtra refertur ad Spiritum „ Sanctum , qui ſanctificat Eccleſiam , ut ſit „ ſenſus : Credo in Spiritum Sanctum ſanctificantem Eccleſiam . Sed melius eſt , & „ ſecundùm communiorem uſum , ut non ponatur ibi *in* , ſed ſimpliciter dicatur , „ Sanctam Eccleſiam Catholicam , ſicut etiam „ Leo Papa dicit —

24 OBJIC. VI. Symbolum ſub pri- B mordiis naſcentis Eccleſiæ non erat Fidelibus neceſſarium , niſi ut ſeſe adversùs Hæreticos munirent : ſed temporibus Apoſtolorum non erant Hæretici ; ergo non fuit neceſſarium ; adeoque perperàm dicitur ab iiſdem conditum , cum nil ſuperfluum ab ipſis peractum.

RESP. Munire ſe adversùs Hæreticorum fraudes non unum fuit momentum condendi Symbolum . Plura nos dedimus ſupra in Probationibus . Verùm eſto tunc temporis nullus fuerit devius a Fide , adhuc neceſſarium erat Symbolum , ut Apoſtoli Fidei conſulerent , ea aptando , quæ Hæreticorum ictus valerent retundere .

Temporibus Apoſtolorum plures Hæreſes ,

C Ceterum falsò dicitur , tunc nullas exortas fuiſſe Hæreſes . Plures refert in ſuis Epiſtolis Paulus , Hæretici erant Simon Magus , a quo Simoniani , ſicut & Cherintus , & Ebion , Apoſtolis ſuppares . Ruffinus agens de Symbolo monet , ob multos de circumciſis Hebræis , ſe Chriſti Apoſtolos ſimulantes , obque turpe lucrum Chriſtum annunciantes , conditum fuiſſe ab Apoſtolis Symbolum — Idcirco ergo iſtud indicium poſuere , per quod agnoſceretur is , qui Chriſtum vere ſecundùm Apoſtolicas Regulas „ prædicaret —

25 DICES . Ad revincendum Arium D oportuit novum condere Symbolum , & Nicænum celebrare Concilium: atqui hoc abs re fuiſſet , ſi invicte probatum fuiſſet , Symbolum editum fuiſſe ab Apoſtolis : cum in eo expreſſa habeatur Divinitas Verbi ; ergo .

RESP. Solvit objectum S. Leo Epiſt. 13. *ad Pulcheriam Auguſtam* — Cujus Symboli „ plenitudinem , ſi Eutyches puro , & ſimplici voluiſſet corde concipere , in nullo „ a Decretis Sacratiſſimi Nicæni Concilii deviaret — Sat erat etiam ad Arium , & ad Macedonium revincendos , ſi corde ſincero , & humili , Symbolum ſcrutati fuiſſent . Verboſi Hæreſiarchæ ea brevitate , atque veri- E tatum compendio , occaſionem captabant Fidem labefactandi ; quapropter e re Conciliorum fuit illam pleniùs explicare , & quæ in paucis erant comprehenſa fuſiori Symbolo exponere Myſteria . Unde egregie laudatus Pontifex plenitudinem Fidei Symbolum nuncupavit , quæ ut habemus ex Concilio Epheſino *ad Theodoſium Aug.* — Initio quidem „ a Sanctis Apoſtolis tradita , poſtea verò a „ trecentis decem , & octo Patribus in Me- „ tropoli Nicæna expoſita —

Hinc palam fit , cur Apoſtolorum Symbolum in Solemniis non cantetur , ſed ſolummodo ſub ſilentio , dum Horæ Canonicæ recitantur ; quia ſcilicet conditum fuit adversùs Hæreticos , ſed ad numeros Sacræ Scripturæ , quæ ſub paucis plura involvit , ut locus detur Magiſterio Eccleſiæ . Symbolum verò Patrum cantatur , dum Solemnia peraguntur ; quia reddita Eccleſiæ pace , Fides clariùs fuit manifeſtata .

26 INSTABIS . Apoſtoli nequaquam uſi ſunt Symbolo ad errores eliminandos , ut in aperto eſt in quæſtione de Legalibus , quam ex Scripturis S. Jacobus in Jeroſolymitano Concilio reſolvit . Itidem Patres non Symbolo , ſed Scripturis uſi ſunt ad confundendos Arium , & Macedonium . Porro ſi editum fuiſſet ab Apoſtolis , ut foret Fidei regula , eo uſi fuiſſent tum Apoſtoli , tum Patres in Conciliis ; ergo .

RESP. Argumentum Adverſarios ferit , Ex quo vim regulæ in Symbolo non agnoſcant Hæretici , nolunt ab Apoſtolis conditum : atqui ipſum ut Fidei regula fuit creditum , atque ſuſceptum a Patribus ; ergo . Irenæus Lib. 1. *adversùs Hæreſes* cap. 1. , & 15. ipſum Symbolum vocat regulam veritatis per Baptiſmum acceptam , Tertullianus *de Velandis Virginibus* cap. 1. Regulam Fidei immobilem , & irreformabilem , Auguſtinus *Serm.* 119. completam Fidei regulam ; quod vel ſimilibus , vel æquipolentibus terminis plures ex Patribus ſuperiùs enunciatis tradunt .

Symbolum , ut Fidei regula , conditum , & ſuſceptum .

Et meritò ſane Symbolum regula nuncupatur . Etenim Regula illa dicitur , quæ recte ducit , dirigitque cetera ; porro ſtante ordine per Symbolum conſtituto , apte ducimur ad Deum , qui primum ſalutis noſtræ principium eſt , dein ad Chriſtum , qui eſt medium præcipuum , per quem ad æternam perducimur felicitatem , quæ eſt finis nobis propoſitus . Quem ordinem innuit S. Joannes cap. 17. verſ. 3. *Hæc eſt vita æterna , ut cognoſcant te , ſolum Deum verum , & quem miſiſti Jeſum Chriſtum* . Dirigit itidem cetera , quatenus , ut ait Tertullianus Lib. *de Præſcriptionibus* cap. 13. — Regula eſt Fidei , ut „ jam hinc quid defendamus , profiteamur — Et S. Leo ſupra laudatus in ea eſt Sententia — Ut omnes Hæreticorum opiniones ſolo „ ipſius gladio poſſunt obtruncari —

Hujuſmodi autem regula eſt per principia generalia ; ſecus per particularia , quæ in illis involvuntur , atque ab eis derivantur . Unde ad expugnandos errores , quandoque particularia ex generalibus principiis deducenda ſunt . Nec momenti eſt , Apoſtolos uſos eſſe Scripturis veteris Teſtamenti ; arguebant enim ex iis , quæ a Judæis per Cherintianos ſeductis adoptabant . Deinde ſicut perperàm diceretur , novum Teſtamentum non fore Fidei regulam , quia eo non ſunt uſi Apoſtoli ; ita in noſtro caſu .

Principiis generalibus , vel etiam particularibus Hæreſes confutantur .

Patres generalibus quandoque principiis , quandoque particularibus , Hæreticos impetere non dubitarunt . Generalibus uſus eſt S. Gregorius Nazianzenus Orat. 2. *de Theologia* — Ut alia omittamus præſidia , nobis „ ſufficere debet , quod abhorret hinc Ec- „ cleſiæ Noſtræ doctrina — Potiſſimùm eo utebatur principio S. Auguſtinus adversùs

Do-

Donatiſtas, & Lib. *de Hæreſibus* prope finem habet — Quid contra iſta ſentiat Catholica „ Eccleſia .... ſuperfluò quæritur, cum propter hoc ſcire ſufficiat, eam contra iſta „ ſentire — Et S. Hieronymus in Dialogo *adversùs Luciferianos* ſcribit — Poteram .... „ omnes propoſitionum tuarum rivulos, uno „ Eccleſiæ Sole ſiccare — Idem legere eſt apud pleroſque Patres. Peculiaribus etiam principiis utebantur. Hac de re plurima occurrunt momenta in Scriptis Patrum, qui ex Scripturis, atque ex Theologicis principiis efformant rationes ſive ad Catholicam firmandam veritatem, ſive ad Hæreſes evellendas. Primus modus eſt compendioſior; amplior alter, magiſque obvius fallaciis.

27 OBJIC. VII. Traditio fallax cenſeri debet, quoties circa idem diſcriminantur Auctores; atqui hoc impræſentiarum verificatur: cum Auctores diſſideant ſive in aſſignanda ratione condendi Symbolum, ſive referendo tempus, quo ab Apoſtolis editum fuit; ergo.

RESP. Conſtans eſt Auguſtini Canon Lib. 5. *de Baptiſmo* cap. 24. — Quod Univerſa tenet Eccleſia, nec Conciliis inſtitutum, ſed ſemper retentum eſt, nonniſi „ authoritate Apoſtolica traditum, rectiſſime creditur — Indubie autem a nullo Auctore, a nullo Pontifice, a nullo Concilio hoc Symbolum legitur conſcriptum. Etiam ipſimet Hæretici neſciunt tempus conſcriptionis aſſignare. Ferunt alii quarto Seculo, alii quinto editum. Varii etiam ſunt in Auctore. Unde argumentum Adverſarios ferit.

Ignorantia circumſtantiarum non officit ſubſtantiæ.

Ceterum ignorantia circumſtantiarum rei, ſubſtantiæ non officit. Hujuſmodi exempla præſto ſunt ſive in Eccleſiaſticis, ſive in profanis monumentis. Catholici ad unum omnes in ea perſiſtunt Sententia, Symbolum conditum ab Apoſtolis fuiſſe, antequam demandatam ſibi provinciam ipſi ſuſciperent peragrandam. Quare diſcrimen in eo verſatur, ut tempus aſſignetur, quo ad Gentes profecti ſunt; adeoque ad accidentalia lis devolvitur. Quoad motivum condendi Symbolum alii alia dicunt. Verùm plures etiam occurrere potuerunt rationes Apoſtolis ad illum edendum; idcirco nil mirum, ſi unus ex Patribus unam referat, alius aliam.

28 DICES. Potiſſimum momentum, unde deſumitur Traditio affingens Apoſtolis Symboli editionem, eſt Epiſtola Clementis Papæ ad Jacobum Fratrem Domini. Hæc Epiſtola dubio-procul ſuppoſititia eſt, atque ob apertam contradictionem rejiciendam. In ea ſiquidem occurrit mentio de obitu Sancti Petri, qui anno XIV. Imperii Neronis notatur, octo videlicet annis poſtquam Jacobus vita functus erat, obierat namque anno VII. ejuſdem Imperatoris.

Qualis ſit Traditio editionis Symboli ab Apoſtolis.

RESP. Non eſt hujus loci propugnare veritatem Epiſtolæ Clementis Jacobo inſcriptæ; quidquid enim de hac Epiſtola dicatur, non urget inſtantia. Siquidem Teſtes Traditionis a Catholicis relati Sententiam ſuam non quidem ad Clementem referunt, ſed ad ipſam Traditionem ab Apoſtolorum Diſcipulis derivatam, atque ab Eccleſia conſervatam, & evulgatam. Ceterum veritatem prælaudatæ Epiſtolæ ſatis comprobavi

A in alia Diſſertatione *De veritate Epiſtolarum Clementis I., ceterorumque Pontificum uſque ad Siricium*. Vide Tom. II. Diſſert. Critica in reſponſ. ad Object. XII. *colum.* 650.

29 OBJIC. VIII. Symbolum, quod circumfertur in Catechiſmis, Apoſtolicam dedecet dignitatem. Modus namque, quo ibidem aſſeritur conditum, videlicet, quemlibet ex Apoſtolis unum Articulum dictaſſe, æqualitatem innuit inter ipſos, & partitas aſtruit revelationes: porro æqualitas inter Apoſtolos, & partitio revelationum, ipſorum dedecorant dignitatem. Deinde Articulus tertius Jacobo adſcribitur, martyrio jam coro-

B nato; ergo falsò adſtruitur a duodecim Apoſtolis compoſitum Symbolum, erant namque tantummodo undecim.

RESP. Non inficias imus diſcrimen eſſe inter Catholicos de modo, quo Symbolum fuerit concinnatum. Contendunt namque aliqui, ipſum editum fuiſſe a Petro, ceteris approbantibus Apoſtolis; alii verò ſingulis ſuum adſcribunt Articulum. Hæc porro opinandi varietas rei ſubſtantiam non ferit. Placet tamen Objectionem ſolvere, ſecundum conſcribendi modum adoptando, quem nervis omnibus quidam ex Theologis reprobare contendunt.

C Igitur Symbolum non abs re in his præfiguratum aſſeritur, quæ Joſue cap. 4. verſ. 2., & ſeqq. leguntur. *Elige duodecim viros ſingulos per ſingulas Tribus, & præcipe eis, ut tollant de medio Jordanis alveo, ubi ſteterunt pedes Sacerdotum, duodecim duriſſimos lapides, quos ponetis in loco caſtrorum, ubi fixeritis hac nocte tentoria &c.* Æternus Pater loquitur ad Filium ſuum. Duodecim Viri ſunt duodecim, quos Chriſtus nominavit Apoſtolos. In duodecim duriſſimis lapidibus intelliguntur Articuli duodecim veritate firmiſſimi. Tolluntur de alveo Jordanis, ideſt de profunditate Scripturarum. Ubi ſteterunt pedes Sacerdo-

Quilibet Apoſtolus unum condidit articulum.

D tum. Sacerdotio quippe munus collatum eſt intelligendi Scripturas. In loco Caſtrorum ponuntur, videlicet in Eccleſia, quæ ut Caſtrorum acies ordinata deſcribitur, in qua Fideles in nocte præſentis vitæ deambulantes in ænigmate figunt tentoria, ut Diabolo reſiſtant in Fide. Atqui Joſue ibidem verſ. 5. mandavit: *Ite ... ad Jordanis medium, & portate inde ſinguli ſingulos lapides in humeris veſtris*; ergo convenienter etiam Apoſtoli ſuum Articulum ad conflandum Symbolum protulere. Eſt & alia in Scripturis figura *Apocalyp.* 12. relata. Deſcribitur ibidem Mulier duodecim coronata ſtellis. Mulier eſt Eccle-

E ſia, Fides corona, Stellæ ſunt duodecim Articuli Symboli. Porro Stellæ ſibi proprium in Cœlo vendicant locum. Non igitur incongrue ſinguli Apoſtoli, Spiritu Sancto inſpirante, Articulum proprium ediderunt. Hanc propugnant Sententiam Gloſſa in Proœmio ad caput *Firmiter, de Summa Trinitate*, S. Eucherius, ſeu alius Gallicanæ Eccleſiæ Pater, Lib. 1. *de Symbolo*, S. Leo *loco ſuperiùs laudato*, Ruffinus *De Expoſitione Symboli*, Innocentius III. Lib. 2. *De Myſter. Miſſæ* cap. 49., S. Ambroſius, ſeu alter Auctor Sermonis 38. *De Jejunio Eliæ*, Cœleſtinus I. Epiſt. *ad Neſtorium*,

V u

ſtorum, aliique plures, quorum Sententiam adoptat Eccleſia in inſtructione Fidelium.

Petri præeminentia.

Nec oppoſita momenta quidquam negotii faceſſunt. Non primum. Siquidem abunde ex Symbolo colligitur Petri præeminentia; cum primus locutus ſit, & primus ipſe ſuum ediderit Articulum de Unitate Dei, qui radix, & omnium principium eſt. Addas velim, ex actis conventionaliter factis inter plures, non inſertur, juxta regulas Juris, præjudicium Primatui.

Omnibus Apoſtolis revelati articuli.

Secundum, de partitis revelationibus inſcite objicitur. Non enim Spiritus Sanctus unum uni, alium alteri revelavit Articulum, ſed omnes omnibus, & ad Symbolum componendum ſingulos movit Apoſtolos, ut ſuum Myſterium proferrent.

Tertium, quod objicitur, aliquibus quidem arduum viſum eſt. Attamen Andreas Sauſſaint Epiſcopus Tullenſis *Prima parte Sui Andrea lib. 2. cap. 4.* facili negotio difficultatem reſolvit. Nam Paulus, ait ille, tunc temporis Apoſtolatum ſuſceperat, eique Petrus, Joannes, & Jacobus dictus Minor, dexteras Societatis dederant, & in locum Jacobi Zebedæi jam fato functi ſubrogatus fuerat. Verùm hujuſmodi ſolutio non arridet. Etenim conſtans omnium Seculorum Sententia eſt, ab his Apoſtolis editum fuiſſe Symbolum, qui deſcendente Spiritu Sancto Pentecoſtes die aderant in Cœnaculo. Hos inter dubio-procul non erat Paulus. Hinc optime docet S. Bonaventura, Paulum non recepiſſe dexteram Societatis, quando Symbolum fuit concinnatum. Compertum eſt igitur, conditum fuiſſe Symbolum adhuc in vivis agente S. Jacobo, dum in privatis congreſſibus Apoſtoli de evulgando Evangelio ſermonem inſtituebant.

Symbolum conditum fuit vivente S. Jacobo.

30 DICES. Nullius momenti ea eſt opinio, quæ in aperto errore verſatur; porro hujuſmodi eſt opinio eorum, qui aſſerunt, ſingulos Apoſtolos ſuum protuliſſe Articulum. Etenim hoc evincere ſtudent, ex quo Symbolum dictum ſit collatio, ſeu Cœna collatitia; in hoc autem manifeſta adeſt allucinatio. Nam nec Græcum vocabulum id refert, nec Grammatici adoptant; ſiquidem collatitiam Cœnam, ad quam quiſque bolum, ſeu partem ſuam apponebat, Symbolam quidem dixerunt, ſecus Symbolum; ergo.

RESP. Non omnes, qui hanc propugnant Sententiam, Symbolum explicant juxta prædictam ethymologiam. Ceterum Ruffinus in Expoſitione Symboli notat, Symbolum, non Symbolam, duo ſignificare, indicium videlicet, & collationem -- Symbolum „ autem hoc multis, & juſtiſſimis ex cauſis „ appellari voluerunt. Symbolum enim Græ„ ce, & indicium dici poteſt, & collatio; „ hoc eſt, quod plures in unum conferunt--

Symbolum quid ſignificet.

31 INSTABIS. Eruditi plerique volunt, conditum eſſe Symbolum in Concilio Jeroſolymitano, de quo *Act.* 15. Sed in illo nequaquam potuerunt ſinguli Apoſtoli ſuam dicere Sententiam; cum non omnes ibi adeſſent; ergo.

RESP. Si argumentum quidquam evinceret, probaret neque ab Apoſtolis conditum fuiſſe Symbolum; cum in eo Concilio non niſi duo, aut tres ex undecim interfuerint, jam enim obierat Jacobus. Potiſſimùm momentum, ob quod denegandum eſt. Symbolum ibidem conditum, illud eſt, quod tempus celebrationis illius Concilii non cohæret, cum ea temporis ſerie, 25. ſcilicet annorum, qua volunt Catholici, Petrum ſediſſe Romam. Hæretici ut veritatem hanc eludant, & cum ea Romani Pontificis Primatum evertant, eo utuntur argumento, quod Petrus illi Concilio præſens fuit, proindeque nondum Jeroſolymis diſceſſerat Romam; illud porro Concilium contigit anno IX. Imperii Claudii, a quo uſque ad annum XIV. Neronis, quo interfectus eſt S. Petrus, nequaquam anni 25. intercedere potuerunt. Huic argumento faciunt ſatis Catholici, quod Petrus Romam venit anno II. Claudii, ibique ad IX. uſque ejuſdem Imp. commoratus eſt, ſed juſſis Judæis Romà diſcedere, aſcendit Petrus Jeroſolymam, atque Concilium celebravit. Jam itaque a multis annis ad Gentes diſceſſerat Apoſtolorum Princeps, ſicut & ceteri Apoſtoli. Atqui ejuſdem labii ſunt Patres, affirmantes Symbolum ante diſperſionem ad Gentes editum; ergo longe ante Jeroſolymitanum Concilium conditum fore Symbolum meritò cenſendum eſt.

Non fuit conditum in concilio Jeroſolymitano.

32 OBJIC. IX. Symbolum variis formulis, variiſque Sententiis adoptatum habemus a pluribus Eccleſiis. Hoc autem palam evincit, Symbolum hujuſmodi ab Apoſtolis non fuiſſe conditum; nulla namque Eccleſia audax adeo fuiſſet, ut Apoſtolorum Sententias mutaret, invertereve; ergo. Hanc porro mutationem ſubiiſſe Symbolum, ex plurium collatione in aperto eſt.

I. Symbolum Orientale habet: *Credo in unum Deum Patrem*. *Unum* non legitur in Symbolo Apoſtolorum.

II. In Aquilejenſi deſiderantur verba, *Creatorem Cœli, & Terræ*; additum tamen legitur, *Inviſibilem, & impaſſibilem*.

III. Eſt & in tertio Articulo mutatio; apud nos namque dicitur: *Qui conceptus eſt de Spiritu Sancto, natus ex Maria Virgine*: ſed apud Aquilejenſe: *Qui natus eſt de Spiritu Sancto, ex Maria Virgine*.

IV. In quarto Articulo deſunt verba hæc, *Paſſus, & mortuus*.

V. Etiam in nono Articulo deficit vox *Catholicam*.

VI. In undecimo ad verbum *carnis* additur *hujus*, prætermittuntur tamen verba *Vitam æternam*; quod & Romanum Symbolum facit, nullam ſimiliter faciens mentionem deſcenſus ad Inferos, ſicut & Orientale.

VII. Articulus de Communione Sanctorum non invenitur, nec in Ravenatenſi, nec in Aquilejenſi.

RESP. Integritas Symboli non ab una particulari, aliave Eccleſia, ſed a generali Eccleſiarum conſenſione deſumenda eſt. Siquidem particulares Eccleſiæ quædam addidere, ut exortas Hæreſes eliminarent; vel aliqua prætericrunt ad majorem conciliandam brevitatem, utpote in aliis Articulis præcontenta. Patres itidem neque omnes referunt Articulos, neque ſemper Symboli ſeriem prætexunt, ſed ſummatim Fidei Articulos explicant,

Cur in variis Eccleſiis Symbolum variis formulis adoptatū.

cant, atque in his altiùs inſiſtebant, qui loco, tempori, & neceſſitati, magis congruebant. Itaque Traditio primorum Seculorum adoptanda eſt; hæc autem commendat Symbolum, quod Romana ſervat Eccleſia. Nam ut ait S. Ambroſius *Lib. 1. Epiſt. 7. ad Siricium* -- Credatur Symbolo Apoſtolorum, „ quod Eccleſia Romana intemeratum ſem- „ per cuſtodit, & ſervat -- Et Ruffinus in Expoſitione Symboli poſtquam notavit, in aliquibus Eccleſiis quædam fuiſſe adjecta, ſubdit -- In Eccleſia tamen Urbis Romæ hoc „ non deprehenditur factum -- Qua de re duplex refert momentum; primum videlicet, quia ea in Urbe nulla Hæreſis ſumpſit exordium: alterum, quia Populo audiente, ſolet Symbolum publice recitari, quoties Baptiſma confertur. Hinc

Ad I. Uſurpare licet, quæ in ſimili uſus eſt Vigilius *Lib. 4.* adversùs Eutychetem criminantem Catholicos, qui non dicebant: *In unum Jeſum Chriſtum Filium ejus* juxta Nicæni Concilii Decretum--Nec præju- „ dicant verba, ubi ſenſus incolumis permanet -- Porro hoc ipſo quod dico *Deum*, unum dico, cum pluralitas Deorum nullitas ſit Deorum. Sicut cum dico *Filium ejus*, unum dico; cum pluralitas Filiorum Dei eorundem eſſet nullitas; nequit enim dari naturalis Filius Dei, qui non ſit in linea filiationis infinitus, univerſamque exhauriens lineam generationis.

Ad II. Similiter in verbo *Omnipotentem* continetur eſſe *Creatorem Cæli, & Terræ*. Omnipotens non foret Deus, niſi poſſet creare, immo niſi exiſtentem Mundum ab ipſo conditum non fuiſſet. Aquilejenſis Eccleſia adjecit Symbolo *Inviſibilem, & impaſſibilem* ob Hæreſim Patripaſſianorum Patrem viſibilem factum, paſſumque affirmantem.

Ad III. Articulus conceptionis in nativitate habetur; non enim natus ex Spiritu Sancto, ab alio conceptus eſt. Aquilejenſis Eccleſia utitur termino natus, quia ſub hoc Myſterium Incarnationis Angelus S. Joſepho annunciavit: *Quod enim in ea natum eſt, de Spiritu Sancto eſt*. Dicitur tamen *Qui conceptus eſt de Spiritu Sancto*, ad auferendam quamcumque libidinis ſuſpicionem, etiam in umbra, in Verbi Divini Incarnatione.

Ad IV. Paſſio, & Mors, aperte declarantur, dum dicitur Chriſtus crucifixus, ſepultus, indeque reſurrexiſſe. Qui enim crucifigitur, dubio-procul patitur, & qui ſepultus reſurgit, jam mortuus erat.

Ad V. Quidam volunt, vocem illam *Catholicam* additam fuiſſe Symbolo Apoſtolorum, quatenus ipſa eſt proprietas conveniens Eccleſiæ in ſtatu perfecto: Fides autem temporibus Apoſtolorum non niſi in paucis inveniebatur; adeoque Chriſtiani tunc non dicebantur Catholici, ut colligitur ex S. Paciano *Epiſt. 1. ad Sympronianum*. Illud indubium eſt, quod apud Ruffinum non legitur, ſicut nec apud Auguſtinum *de Symbolo ad Catechumenos*, licet ipſe majoris explicationis causâ eam apponat.

Verùm trepidatur, ubi non eſt timor. Eccleſia triplici titulo dicitur Catholica; univerſalitate Dogmatum, quatenus omnia complectitur Fidei Dogmata; univerſalitate A temporum, utpote duratura per omnia Secula; univerſalitate locorum, prædicanda namque erat, immo fuit enunciata per univerſum Orbem. Tribus hiſce modis Apoſtolorum temporibus Eccleſia univerſalitatem habebat; quia omnem Fidei doctrinam complectebatur; uſque ad conſummationem Seculi erat perſeveratura; promulganda etiam ubique gentium. Cum hæc apprime noſcerent Apoſtoli, meritò Catholicam dicere potuerunt Eccleſiam, immo & dixerunt.

Apoſtoli Eccleſiam dixerunt Catholicam.

Ad VI. In Aquilejenſi Eccleſia addita B fuit particula *hujus*, ut oppugnaretur illorum error, qui Reſurrectionem in identitate carnis, qua homo vixit, negabant. Ultro concedimus, in Symbolis Orientalis, & Romanæ Eccleſiæ deſiderari, *Deſcendit ad Inferos* -- „ Vis tamen verbi (ait Ruffinus *in Expoſi-* „ *tione Symboli*) eadem videtur eſſe, in eo „ quod ſepultus dicitur -- Idem Auctor affirmat, Articulum de Vita æterna virtute contineri in Articulo de Reſurrectione; non enim reſurgent mortui niſi ad pœnam, vel ad præmium. Propterea S. Thomas *2.2. quæſt.1. art. 8.* tum carnis Reſurrectionem, tum Vitam æternam unum efformare Articulum in- C nuit--Proponitur nobis alius Articulus de Re- „ ſurrectione carnis, & de Vita æterna --

Ad VII. Articulus de Communione Sanctorum non conſtituit quid diſtinctum ab Articulo, quo Sanctam Eccleſiam Catholicam profitemur; unde non eſt niſi ejuſdem explicatio, ut declarat Catechiſmus Concilii Tridentini *Part. 1. de IX. Symboli articulo num. 24.* Nil igitur mirum ſi in Symbolo Aquilejenſi fuerit prætermiſſus.

33 INSTABIS. Tertullianus, a quo potiſſimum Traditionis pondus habetur, Lib. *de Velandis Virginibus* cap. 1, *de Præſcript.* D cap. 13., *Adversùs Praxeam* cap. 2., non recipiat Articulos de Deſcenſu ad Inferos, de Spiritu Sancto, de Eccleſia, de Sanctorum Communione, de Remiſſione peccatorum, de Vita æterna; ergo non eodem modo Symbolum traditum fuit Eccleſiis; adeoque neque Apoſtolorum cenſendum eſt.

Reſponderi poſſet, Tertullianum nimiùm deferentem Montaniſtarum erroribus male inſurrexiſſe adversùs Eccleſiam; adeoque Symbolum obtruncaſſe. Satius tamen eſt dicere, Tertullianum iis in locis indicaſſe Symbolum ab Apoſtolis traditum, ſed nec integrum, nec per eorundem Sententias re- E citaſſe; hoc enim non intendebat, ſed ea tantummodo ad intentum elegit, quibus revincere poterat Praxeam, Valentinianos, Marcionitas, alioſque, quos confodere intendebat.

SOLVITUR ULTIMA OBJECTIO.

34 OBJIC. ultimò. Nemo unus, quacunque pollens auctoritate, Apoſtolorum doctrinam valet immutare: ſed quandoque a Patribus per varias additiones Symbolum, quod Apoſtolicum dictitatur,

fuit immutatum ; ergo non eſt cenſendum opus ab Apoſtolis editum .

RESP. Hac objectione celebris concertatio recurrit : an liceat additio ad Symbolum; qua de re jam plura ſcripſi *Tom. I. Tract. I. Controv. X.* Hic breviter notandum eſt , acriter diſputatum a Græcis adversùs Latinos ob additionem Nicæno Symbolo factam , declarantem proceſſionem Spiritus Sancti a Patre , & Filio , per illa verba : *Qui ex Patre , Filioque procedit* . Marcus Epiſcopus Epheſinus contendebat anathematis ictu perculſos, quicunque quidquam addere fuiſſent auſi . Græcorum Prodromi fuere Ariani ablegantes ab Eccleſia hujuſmodi poteſtatem , clamantes , abradendum eſſe a Nicæno verbum ὁμοούσιον . Fortiùs inſtant Pſeudoevangelici , nullamque in Eccleſia recognoſcunt auctoritatem in Verbo Divino declarando ; hinc Conciliorum Decreta commenta hominum effutiunt . His concinit Philippus Mornæus *in ſuo Myſterio Iniquitatis* pag. 523. de poſterioribus potiſſimùm Conciliis loquendo . Ochinus , quidquid Symbolo additur , hæreticum vocat . Verumenimverò mirum eſt , Sectarios urgere hac ſuper re Catholicos , cum ipſi tot Fidei regulas , quot Confeſſiones , ediderint .

Eccleſia Symbolum poteſt ordinare , & explicare .

Additio itaque alia eſt contraria , impertinens altera , alia demum explicativa . Prima additio eſt contra Fidei regulam ; quapropter hæretica meritò cenſetur . Secunda eſt præter regulam Fidei , & inutilis , immo inſanientis eſt . Tertia verò eſt juxta regulam Fidei , & ut prudens habetur. Hoc plane valet Eccleſia , eandem enim habet poteſtatem , qua donati ſunt Apoſtoli et Paſtores : ut Paſtores autem Symbolum condiderunt , ad certam methodum revocando Fidei Dogmata , ut Eccleſiæ Filios æqualiter inſtituerent ; unde ipſamet Eccleſia Symbolum poteſt ordinare , atque potiori jure explicare . Spiritus Sanctus , qui datus eſt ad docendam omnem veritatem , & Eccleſiam regit , ſervabitque uſque ad conſummationem Seculi , rectam Myſteriorum intelligentiam eidem innuit . Ante Nicænum a pleriſque non percipiebatur perfecte naturalis Filiatio Dei in Symbolo deſcripta ; ideo Patres addiderunt ὁμοούσιον , clare manifeſtans Filii Divinitatem . Articuli Symboli ut quædam generalia principia ſub ſe plura involvunt ; propterea Divini Numinis afflatu Eccleſia , cum opus fuerit , ea explicat , traditque credenda . Et ſane non ſatis Eccleſiæ proviſum eſſet , ſi dum ab Hæreticis falſis ſophiſmatibus impetitur , haud poſſet Fidei Dogmata propugnare , & clarioribus verbis elucidare ; quod ſæpe fit aliqua , explicandi causâ , Profeſſioni Fidei addendo .

35 DICES . Symbolum Apoſtolicum ad Evangelizationem ſpectat : ſed Paulus ad Galat. 1. verſ. 8. anathema dicit ei , qui evangelizat præter id , quod enunciatum eſt ; ergo .

RESP. Apoſtolus dicit anathema adversùs eos , qui doctrinam præſumpſerint prædicare Fidei a ſe evangelizatæ contrariam ; aliàs S. Joannes Evangeliſta , qui poſt avulgatam Pauli Sententiam , Evangelium ſcripſit , fuiſſet ſub anathemate ; quo nil abſurdius .

36 INSTABIS . Quod eſt invariabile , nullius capax eſt additionis : ſed Symbolum eſt Fidei regula invariabilis , ut teſtatur Tertullianus Lib. *de Velandis Virgin.* cap. 1. ; ergo .

Veritas revelata eſſentialiter invariabilis .

RESP. Quod eſt omnino invariabile , utique nullius capax eſt mutationis , quantumvis leviſſimæ , ſicut Deus . Ceterum quod eſt tantùm eſſentialiter invariabile , aliquam ſubire poteſt mutationem . Quælibet veritas revelata , eſt quidem eſſentialiter invariabilis : implicat enim , quod aliter ſe habeat ; ſed quod his , aliiſve verbis declaretur , non eſt ipſi eſſentiale ; & in hoc cadere poteſt variatio . Tertullianus ſecundùm hanc diſtinctionem intelligendus eſt .

37 REPLICABIS . Quod additur diſtinctâ gaudet naturâ ab eo , cui additur; ſed natura diſtincta eſſentialem inducit diverſitatem ; ergo ſi quid addatur Symbolo , eſſentialiter mutat Fidei regulam .

RESP. Quod additur , diſtinctam habet naturam , ſi transferat in aliam ſpeciem ; ſecus ſi non transferat . Additamentum per modum explicationis non transfert Symbolum ad aliam ſpeciem , ut ſic dicamus , Fidei ; nam tota natura Symboli ſita eſt in ſignificatione . Si quod additur ſenſum mutat , illud certe corrumpit ; ſi autem tantummodo explicet , quod implicite continebatur , non dicitur mutari .

38 URGEBIS . Quod ab imperfecto transfert ad perfectum , eſſentialem inducit variationem ; ſed additamentum Symbolo factum ab imperfecto ipſum transfert ad perfectum ; priùs namque non erat ſufficiens pro communi Eccleſiæ bono , alioqui abs re facta fuiſſet additio ; ergo .

Perfectum ab Apoſtolis editum fuit Symbolum .

RESP. Perfectum editum fuit ab Apoſtolis Symbolum , ſufficienſque ad bonum Eccleſiæ pro quovis tempore , ſi ſincero corde , atque ſervata verborum proprietate intelligatur . Sed quia pravo animo , praviſque ſophiſmatibus Hæretici illud expendere auſi ſunt , apte , prudenterque Eccleſia notioribus terminis præſtò fuit , ut veritas innoteſceret ; & hoc eſſentialem non importat mutationem .

39 SUBSUMES . Additamentum illud jure non fit , atque eſſentialem inducit mutationem , quod ſub anathematis pœna vetitum fuit . Ex Concilio Epheſino additamentum quodlibet ſub dicta pœna fuit vetitum . Legitur enim — Decrevit Sancta Sy„ nodus alteram Fidem nemini licere pro„ ferre , aut ſcribere , aut exponere , præter „ eam , quæ definita fuit a Sanctis Patribus „ apud Nicænam Urbem in Spiritu Sancto „ congregatis — Hinc contra Refractarios ſubditur anathema . Porro Nicænum Symbolum in idem redit cum Apoſtolico ; ergo .

Concilium Epheſinum mutationem prohibuit contrariam Symbolo .

RESP. Prohibita fuit ab Epheſinis Patribus mutatio contraria doctrinæ jam traditæ , & non qualiſcumque . Hujus rei invictum habemus argumentum , ex quo Chariſius Presbyter , & Philadelphiæ Œconomus a Photio , & Anaſtaſio Neſtorianis excommunicatus ſuam Fidei confeſſionem in Epheſino Cœtu protulit , quæ licèt in quibuſdam a Nicæno , & Conſtantinopolitano Symbolo diſcreparet , quia tamen nil prædictis adver-

ſum

ſum in eo referebatur, non fuit a Concilio reprobata, ſed ipſe Chariſius ut Catholicus ab omnibus habitus, atque ſuſceptus.

40 ADDES. Qui aſſerunt neque *voculam* addendam eſſe Nicæno Symbolo, intelligunt, Epheſinam Synodum prohibere quameumque additionem Symbolo. Id aſſerunt Patres, ut clare habetur ex S. Cyrillo Epiſt. *ad Joan. Antiochenum*, quæ incipit: *Lætentur Cæli*, quæque Orientalium Fidei confeſſionem continet -- Nullo autem modo „ patimur, ut ab aliquo Fides illa, ſive „ Fidei Symbolum conculiatur, quod a San„ ctis quondam Patribus Nicænis editum eſt. „ Neque enim aut a nobis, aut ulli omnino „ alteri, vel unam voculam ibi poſitam im„ mutare, aut unam etiam ſyllabam præ„ terire permittimus &c. -- ergo.

Ex additione unius vocis ſæpe habetur Hæreſis.

RESP. Nil mirum, ſi reprobetur additio unius vocis, cum ſæpenumero hinc habeatur Hæreſis. Lutherus Apoſtolo dicenti ad Rom. 1. verſ. 17. *Juſtus autem ex Fide vivit* addidit *ſoli*; & Hæreſim conflavit. Paſſim ſimilia occurrunt; propterea potiſſimùm proſcribuntur voces, quæ Catholicam coinquinare valent doctrinam. Diximus potiſſimùm ob ea, quæ mox ſubduntur.

41 SUBSUMES. Sed Patres omnem prorſus vocis cujuſcunque additionem excludunt; ergo. Actione II. Chalcedonenſis Concilii petentibus Judicibus Fidei expoſitionem reſponderunt Patres -- Expoſitionem alteram „ nullus fecit, neque tentamus, neque au„ demus exponere. Docuerunt enim Pa„ tres, & in Scriptis cuſtodiuntur, quæ ab „ eis ſunt expoſita, & citra ea dicere non „ poſſumus -- His omne additamentum reprobatur. Clariùs eruitur ex Synodo VII. Nam poſt Fidei definitionem dixerunt -- Nos „ leges Patrum cuſtodimus. Nos eos, qui „ addunt quid, vel adimunt, anathematiza„ mus --

RESP. Quamvis proprie in prædictis Intelligatur vetita ſive additio, ſive expoſitio Symbolo contraria, attamen dici poteſt reprobata etiam verbalis expoſitio per verba a præexiſtentibus diverſa. Ad cujus intelligentiam recolenda eſt conventio inter Orientales inita, occaſione Neſtorianæ Hæreſis. Conventio fuit ut ſine technis, & in ſinceritate res elucidarentur; utque palam fieret, qui Orthodoxam Fidem ſervaret, & ut a Neſtorianis diſcriminarentur Catholici, decretum fuit, ut Nicænum Symbolum abſque ulla verborum variatione cuſtodiretur. Hoc innuit S. Cyrillus in laudata Epiſtola ad Joannem Antiochenum præcipuum Neſtorii Patronum. Hinc eſt, quod S. Doctor clamat, nec voculam quidem addendam, aut Syllabam immutandam; quod Chalcedonenſe ſuo Decreto firmavit. In cauſa Arianorum

Omnis mutatio ſ[illegible] prohibita, ſed non abſolute.

conſtantiſſime Patres, & Concilia propugnarunt vocem *conſubſtantialis* nullimode immutandam, nec uſquam pacem dare voluerunt Adverſariis, niſi eam profiterentur. Et quidem jure optimo; ſæpe enim Ariani nominum varietate Catholicos deceperant. Itaque, juſta urgente cauſa, æquum eſt omnem mutationem vetare; non tamen abſolute, atque ineluctabiliter.

42 INSURGIT demum adversùm nos Mornæus, plurimoque verborum apparatu inſtat. Additio recentium Articulorum formalem importat variationem, & ab Apoſtolo anathemate perculſa eſt, & a Niceno proſcripta: ſed Romano-Catholici Articulos plane novos, primiſque Eccleſiæ Seculis ignotos, ab antiquiſſimis Conciliis nuſquam recognitos addiderunt, ut Miſſæ Sacrificium, Tranſubſtantiationem, Purgatorium, Indulgentias, Cultus Sanctorum, aliaque plura, quæ in confeſſione Fidei a Tridentino compoſita recenſentur, credendaque proponuntur; ergo.

Tridentinum in unum collegit confeſſionem Fidei ab Apoſtolis conſignatam.

RESP. Crambe recocta faſtidium parit, & nauſeam. Omnia, quæ in ſua Fidei confeſſione tradit Synodus Tridentina, primitivæ Eccleſiæ ab Apoſtolis conſignata fuere, explicite, vel ſaltem implicite in Scripturis contenta, per Traditionem nobis commendata, atque per uſum confirmata. Non eſt hujus loci veritatem hanc comprobare, cum ſuis apte locis abunde fuerit propugnata.

Aliquorum utique in antiquis Conciliis nulla recurrit mentio; verùm hoc ita contigit, quia, ut ait S. Baſilius *Epiſt. 60.*, non ſuevit Eccleſia quidquam addere Fidei confeſſioni, niſi exurgentibus Hæreſibus. Propterea in Nicæno nil de Spiritu Sancto additum legitur; quia nondum Macedonius adversùs ipſum inſurrexerat; quod tamen factum fuit in Concilio Conſtantinopolitano, ut ejuſdem error deſtrueretur. Idem habes de Cultu Sanctorum, & hujuſmodi. Itaque cum Hæreſis aliqua evulgabatur, tunc Conciliaria Decreta efformabantur, ſed evolvendo depoſitum, & primorum Seculorum Traditionem. Omnia porro Univerſalis Tridentina Synodus in unum collegit; quia Novatores, prætextu Reformationis, omnium Seculorum Hæreſes extumulaverunt.

Hæreſes adverſùs Symbolum.

43 Illud ultimò hac ſuper re notandum occurrit, ad noſtra uſque tempora ordine quodam Hæreſes adversùs Symbolum excitatas fuiſſe. Primo, & Secundo rei Chriſtianæ Seculo contra primum Articulum inſurrexerunt Simon, Menander, Baſilides, Valentinus, Marcion, Mannes, atque univerſus Gnoſticorum Grex. Poſt illa Secula Praxeas, Sabellius, Paulus Samoſatenus, aliique prodiere, qui de ſecondo Articulo male ſentientes, plures evulgaverunt errores. His poſt Seculum Tertium ſuppetias ferre auſus eſt Arius. Quinque ſequentibus Articulis Myſterii Incarnationis adverſati ſunt Theodorus Mopſveſtenus, Neſtorius, Eutyches. Sergius, Pyrrus, Paulus Monothelitæ, Macarius Antiochenus, Apollinaris &c. His ab Eccleſia profligatis, circa Seculum IX. Articulum de Spiritu Sancto impetiere Photius, & potiſſimùm Græci, qui apertè Marte pugnaverunt. Non inficias imus Hæreticos per hæc tempora alias quoque Fidei veritates oppugnaſſe; verùm fortiùs adversùs præcitatos Articulos pugnatum eſt.

Poſterioribus Seculis Catholica Fides infenſos habuit Berengarianos, Waldenſes, Albigenſes, Lutheranos, Calvinianos, Anabaptiſtas, aliosque hujus furfuris homines, qui adversùs reliquos Symboli Articulos de Eccleſia, de Communione Sanctorum, de

Pec-

Peccatorum Remiſſione &c. decertarunt, quos omnes anathemate confixit Tridentina Synodus.

44 Ea his, quæ hucuſque diximus, pro comperto habemus, Apoſtolos immediate Symbolum edidiſſe, velut earum rerum compendium, quas diſtincte, & explicite prædicaverunt. Cumque Symbolum hujuſmodi primaria, & principaliora contineat Fidei principia, optimo jure majus Symbolum dicitur; alia verò dicuntur minora. Illud eſt Fidei fundamentum; idelrco quotidie in Eccleſia recitatur. Alia duo, Nicænum ſcilicet, & Athanaſianum, in Solemniis, conveniente Populo, alta voce decantatur, utpote quæ a Sanctis Patribus conflata ad Hæreſes eliminandas. Omnia tamen veneranda, atque ſincere ſuſcipienda ſunt.

Apoſtolorum Symbolis dicitur majus, & quare.

DISSERTATIO HISTORICA III.

DE CONCILIO CARTHAGINENSI, QUOD VULGO FERTUR QUINTUM.

Romæ in Academia Concilii.

45 CArthaginenſis Concilii, quod Quintum nuncupatur, Hiſtoria, quam dilucidare aggredior, denſas inter caligines ea varia Africanorum Canonum collectione involvitur. Sunt, qui cum Cardinali Perronio ejuſdem celebrationem ad annum 401. referunt; ſunt & alii, qui cum Emmanuele a Schelſtrate anno 400. celebratum affirmant; reliqui verò cum Annalium Eccleſiaſticorum Parente congregatum, abſolutumque volunt anno 398.

Variæ ſententiæ de anno, quo fuit celebratum.

Illud quidem hac ſuper re indubium eſt, Concilium hocce, quod Quintum vulgariter enunciatur, Quartum revera eſſe cenſendum. Licèt enim eodem anno utrumque habeatur; hoc tamen menſe Majo, illud menſe Novembri fuit completum. Sed improba Collectorum translatione factum eſt, ut Quartum Quinto poſtpoſitum errandi occaſionem dederit, ita ut communibus Tabulis Quartum Concilium ſub Quinti nomine circumferatur.

Quartum revera cenſendum eſt.

AFFIRMATUR CELEBRATUM ANNO CCCXCVIII.

46 NUnc ad rem noſtram deveniendo, meum equidem non eſt Eruditorum placita dijudicare; attamen ſi illationes ea certis, atque ab omnibus ultro probatis momentis quidquam valent, propugnandam crediderim ſupputationem, quæ hujuſce Concilii celebrationem anno CCCXCVIII. conſignat.

Etenim ad unum omnes Africanorum Canonum Collectores in hac Synodo Decretum agnoſcunt, ut a piiſſimis Imperatoribus ſupplici libello expoſcerent Patres, ut relicta Idololatriæ ſemina prorſus diſperderentur. Porro invicta hujuſmodi veritas poſitionem noſtram apte dilucidat. Siquidem laudatæ poſtulationi occaſionem præbuit evulgatum a Gentibus Oraculum, quo enunciabant, Petrum maleficiis conſtituiſſe, ut Chriſti nomen per annos trecentos ſexaginta quinque coleretur, quibus completis Chriſtianam Religionem finem habituram; ſi verò prædictis annis tres ſupra triginta, qui a Chriſti nativitate præteriere, ſuperaddamus, jam plane habemus annum CCCXCVIII., Honorio, & Eutychiano Conſulibus. Sic legimus apud Auguſtinum *Lib.* 18. *de Civit. Dei cap.* 53. --
„ Excogitaverunt neſcio quos verſus græcos
„ tanquam conſulenti cuidam Divino Ora-
„ culo effuſos, ubi Chriſtum quidem ab hu-
„ jus tanquam ſacrilegii crimine faciunt in-
„ nocentem, Petrum autem maleficia feciſſe
„ ſubjungunt, ut coleretur Chriſti nomen
„ per trecentos ſexaginta quinque annos,
„ deinde completo memorato numerorum
„ anno, ſine mora ſumeret finem -- Idcirco ne fallacibus hiſce Oraculis Vulgus allucinaretur, in eam devenerunt Sententiam Africani Patres, ut funditùs everteretur, Imperatorum ope, Idololatria.

Poſtularunt Patres Impp. opem pro Idololatriæ exſtirpatione.

Præterea anno CCCXCIX. XIV. Calendas Aprilis Honorii Imperatoris Decreto Idolorum delubra ubique fuerunt everſa; ut teſtatur laudatus Auguſtinus *Lib.* 18. *cap.* 54. -- Porro ſequenti anno, Conſule Manlio
„ Theodoro, quando jam ſecundùm illud
„ Oraculum Dæmonum, aut figmentum ho-
„ minum, nulla eſſe debuit Religio Chriſtia-
„ na, quid per alias Terrarum partes forſi-
„ tan factum ſit, non fuit neceſſe perqui-
„ rere. Interim quod ſcimus, in Civitate
„ notiſſima, & eminentiſſima Carthagine
„ Africæ Gaudentius, & Jovius Comites
„ Imperatoris Honorii XIV. Calendas Aprilis
„ falſorum Deorum Templa everterunt, &
„ Simulacra fregerunt -- Igitur in aperto eſt, præcedenti anno, qui eſt CCCXCVIII. factam fuiſſe poſtulationem, Epiſcoporumque Conventum.

Idolorum delubra ann. 399. everſa.

47 Nec momenti eſt Canon LVIII. Codicis Africanæ Eccleſiæ Concilii Carthaginenſis poſt IV. Conſulatum Honorii, & Eutychiani, quo inſtante, Honorius Imp. Reſcripto ad Apollodorum Africæ Proconſulem dato Idola Gentium a Templis auferri præcepit, & eorundem Sacrificia aboleri, integra ædificiorum mole; quæ cum an. CCCXCIX. acciderint, jam cogimur admittere Carthaginenſem Synodum, quam Quintam dicimus, ſequenti anno celebratam, cum hæc tantummodo reliquias Idololatriæ abolendas petierit. En verba Canonis XV. -- Item
„ placuit, ab Imperatoribus Glorioſiſſimis pe-
„ ti, ut Reliquiæ Idololatriæ non ſolùm in
„ Simulacris, ſed in quibuſcunque locis vel
„ lucis, vel arboribus, omnino deleantur --

Non, inquam, momenti eſt laudatus Canon LVIII. Nam ſub eodem tempore, quo primum editum fuit Decretum, illud inſimul emanavit de abolendis Idolis in lucis, & arboribus; ut abunde conſtat ex Reſcripto Arcadii Imp. in Oriente ad Eutychianum, relato in Theodoſiano Codice *Lib.* 16. *de Pagan.*

Quando emanatum Decretum de abolendis Idolis.

Google

gan. ſub hac forma -- Si quæ in agris Tem-
„ pla ſunt, ſine turba, & tumultu diruantur.
„ His enim dejectis omnis ſuperſtitionis ma-
„ teria conſummetur -- Utromque autem Patres poſtulaſſe, verba laudati Canonis XV. compertum faciunt -- Non ſolùm in Simula-
„ cris, ſed in quibuſcunque locis -- Unde Imperator poſterioribus litteris, de quibus Canon LVIII. Reſcriptum præcedens, quoad Templorum deſtructionem temperavit, ne Urbes depopulatæ viderentur.

48 Noſtræ ſupputationi pondus additur ex MS. Codice, qui hujus Concilii celebrationem reponit poſt Cæſarii, & Attici Conſulatum die 6. Calendas Junii; cui plane antiqua concinunt Exemplaria. Porro Cæſarii, & Attici Conſulatus an. CCCXCVII. incidit. Si ergo poſt eorundem Conſulatum conſignatur hujus Synodi celebratio, dubioprocul ad an. CCCXCVIII. referri debet.

Carthaginenſe Concilium celebratum fuit poſt Cæſarii, & Attici Conſulatum.

49 His mendoſa apparet Iſidori Mercatoris collectio; cujus poſt Stiliconis Conſulatum hoc Concilium initum velit. Crede, ſi placet, ab aliquo Interpolatore Codicem fortaſſe vitiatum.

Non poſt Stiliconis Conſulatum.

50 Magis tamen eorum ſupputatio aberrat, qui ad annum CCCCI. celebrationem referunt, ex quo S. Auguſtinus *Epiſt.* 236. *ad Xantippum* duodecimum dicti Concilii Canonem, quo præſcribitur, non audiendos Clericos damnatos, qui infra annum cauſam non egerint, velut noviſſimum reſcribit. Data autem videtur Epiſtola anno CCCCII.; adeoque præcedenti anno convocata Carthaginenſis Synodus meritò cenſenda eſt.

Verùm enim verò quomodo hæc adoptanda, ſi nullus ex antiquis conſonat Codicibus? Si nullum poſt annum CCCXCIX. datum legimus ab Honorio adversùs Idola Reſcriptum?

Falſa ſupputatio, quæ ad annum 401. refert Concilium.

Nec momentum ex Auguſtini Epiſtola deſumptum quidquam urget. Etenim potuit S. Doctor Canonem illum appellare noviſſimum, quamvis ante tres circiter annos fuerit editus; cum familiaris ſit hujuſmodi locutio.

RELIQUA REFERUNTUR DE EJUS HISTORIA.

51 HÆc de anno celebrationis hujuſce Concilii. De die autem, & loco nulla difficultas. Exemplaria ſiquidem quælibet utrumque innuunt. Habent enim --
„ Poſt Conſulatum placuit, ut die ſexta Ca-
„ lendarum Junii, Carthagine in Secretario
„ Baſilicæ Reſtitutæ ſuperinſerta ſtatueren-
„ tur --

Dies, & locus Concilii.

52 Præſedit Aurelius Carthaginenſis Eccleſiæ Paſtor. Duo ſupra ſeptuaginta præter ipſum Aurelium interfuerunt Epiſcopi, ut ſubſcriptio teſtatur -- Aurelius Epiſcopus
„ Eccleſiæ Carthaginis ſupra comprehenſis
„ in noſtro Concilio Statutis ſubſcripſi; ſimi-
„ liter ſeptuaginta duo ſubſcripſerunt --

Quis Præſes, & quot Epiſcopi interfuerint.

Aderant ex Diaconorum ordine nonnulli, non ut ferent ſuffragia, ſed ut miniſtrarent; legitur namque -- Cum Aurelius
„ Epiſcopus unà cum Epiſcopis ſuis conſe-
„ diſſet, adſtantibus Diaconibus, conſtituta
„ ſunt hæc --

Diaconi quidem ut miniſtrarent.

53 His colligitur, Provincialem fuiſſe Cœtum. Apoſtolicæ Sedis Clavum tenebat Anaſtaſius Pontifex; Imperiale verò Sceptrum Arcadius, & Honorius. Quindecim, ut communior fert opinio, editi ſunt Canones, quibus abſolutum fuit Concilium.

Fuit Provinciale.

Ejus Canones.

DISSERTATIO HISTORICA IV.

DE CONCILIO CELENENSI IN CAUSA PRISCILLIANISTARUM.

Romæ in Academia Concilii.

OB QUAM CAUSAM FUERIT INDICTUM CONCILIUM CELENENSE, QUOMODO, A QUO, ET QUIS FUERIT PRÆSES.

54 CUm inſcrutabili Divinæ Providentiæ conſilio Barbarorum ingluvies per Hiſpaniarum Regiones debaccharetur, inclyta Gens illa ſinceris quovis tempore Evangelicæ doctrinæ pabulis enutrita, quæque erat veritatis Propugnatrix, facta eſt ſibimet aliena; diſperſis enim Lapidibus Sanctuarii, Paſtoribus videlicet, non erat, qui ei panem frangeret. Hinc obſcurata eſt pietas, & mutatus color optimus, Pſeudomagiſtrorum Lamiæ nudaverunt mammam, & peſtifero errorum viru parvulos lactavere petientes cibum.

Priſcilliana Secta per Hiſpaniam ſerpebat.

Unus Priſcillianus, nobilitate celebris, dives opibus, ſed profanarum rerum ſcientiâ inflatus, magiciſque artibus addictus, ut refert Severus Sulpitius *Lib.* 2. *Hiſtoria Sacra*, ab Agape non ignobili Muliere, & Rethore Helpidio Diſcipulis Marci Ægyptii de Gnoſticorum peſte, peſſime inſtructus floridas Iberiæ Eccleſias blandiendi arte, ſuadendique auctoritate, pluribus, hiſque nefandis, infecit Hæreſibus. Teſte ſiquidem Auguſtino *Hær.* 70. -- Ex omnium Hæreticorum ſen-
„ tina Hæreſes hauſit -- Auguſtino adſtipulatur S. Leo *Epiſtola* 93. -- Nihil eſt ſordium
„ in quorumcumque ſenſibus impiorum, quod
„ in hoc Dogma non confluxerit; quoniam
„ de omnium terrenarum opinionum luto
„ multiplicem ſibi fæculentiam commiſcue-
„ runt, ut ſoli totum biberent, quidquid
„ alii ex parte guſtaſſent --

55 Petennil præſtò fuit vigili affectu Paſtoralis Romanorum Præſulum ſollicitudo, ſive admonitionibus, ſive conſiliis, ejaculatis etiam anathematum telis, ſublatiſque per Imperialem gladium Auctoribus. Exundans viſus eſt exſiccatus Torrens; ſed rivuli, qui in caveis latitabant, Theodoſio II., & Valeminiano III. imperantibus, iterum excreverunt in fluvium.

Innundantium aquarum ſonitum ſubaudivit Turibius Aſturicenſis Epiſcopus, humilitate minimus, ſapientiâ magnus, maxi-

mus

mus Sanctitate, qui zelo Domus Dei fervens, & Catholicæ veritatis ardore ſuccenſus peregrinationem inſtituens, Hiſpaniarum Provincias peragravit: qui Eccleſiarum ſtatus, quæ Fides, quæ unitatis foret communio, ſedulò inſpexit; hinc datis litteris ad Idacium, & Ceponium, Epiſcopis rem totam manifeſtavit — Quapropter mihi poſt „ longas annorum metas ad patriam reverſo, „ ſatis durum videtur, quod ex illis Tradi„ tionibus, quas olim Catholica damnavit „ Eccleſia, quaſque jamdudum abolitas eſſe „ credebam, nihil penitus imminutum eſſe „ reperio. Immo etiam pro uniuſcujuſque „ ſtudio, & voluntate, prava Dogmata, „ velut quibuſdam hydrinis capitibus pullu„ lare cognoſco: cum alii veteri errori blaſ„ phemiarum ſuarum argumenta contule„ rint: alii integrum eum uſque adhuc re„ tineant: alii verò, quos ex parte aliqua „ ad reſpectum ſui contemplatio veritatis ad„ duxit, ex illius ſenſibus retinendo non„ nulla, reliquis vinculentur; quod quidem „ per mala temporis noſtri, Synodorum „ Conventibus, Decretiſque ceſſantibus, li„ beriùs crevit, & impiiſſime (quod eſt cun„ ctis deterius) ad unum Altare diverſis Fi„ dei ſenſibus convenitur —

Zelus Turibii Aſturicenſis Epiſcopi.

His ut efficaciùs conſuleret, nec in dies effunderetur venenum, ad Apoſtolicam Sedem confugit, hac ſuper re certiorem faciens Leonem Supremæ Cathedræ Moderatorem, ut ipſemet Pontifex ſequentibus teſtatur — „ Quàm laudabiliter pro Catholicæ Fidei „ veritate movearis, & quàm ſollicite Do„ minico Gregi devotionem officii Paſtoralis „ impendas, tradita Nobis per Diaconum „ tuum Fraternitatis tuæ Scripta demon„ ſtrant, quibus notitiæ noſtræ inſinuare „ curaſti, qualis in Regionibus veſtris de „ antiquis peſtilentiæ reliquiis errorum mor„ bus exarſit —

56 Acceptis itaque a Summo Antiſtite Turibii litteris, & pro opportunitate temporis omnibus mature conſideratis, præmiſsâ ad ſexdecim Hæreſeos capita, quæ vigere perceperat, erudita conſtitutione, Generale Hiſpaniarum indixit Concilium — Habeatur „ ergo inter vos Epiſcopale Concilium, & „ ad eum locum, qui omnibus opportunus „ ſit, vicinarum Provinciarum conveniant „ Sacerdotes, ut ſecundùm ea, quæ ad tua „ Conſulta reſpondimus, pleniſſimo diſqui„ rantur examine: an ſint aliqui inter Epi„ ſcopos, qui hujus Hæreſeos contagio pol„ luantur, a Communione ſine dubio ſepa„ randi, ſi nefandiſſimam Sectam per om„ nium ſenſuum pravitates damnare nolue„ rint —

A Leone Pp. indicitur Concilium.

Hic obiter adnotare juvat avitam Romani Præſulis conſuetudinem dirigendi ad Concilia inſtructionis formulam.

57 Interea litteras dedit ad Epiſcopos Tarraconenſes, Carthaginenſes, Luſitanos, atque Gallicanos, ut ad Generalem Synodum convenirent. Idacium, & Ceponium cum ipſo Turibio Præſides voluit, ſicut laudata innuit Epiſtola — Quod ſi aliquid (quod „ abſit) obſtiterit, quo minus poſſit cele„ brari Generale Concilium, Galliciæ ſaltem „ in unum conveniant Sacerdotes, quibus „ congregatis, Fratres noſtri Idacius, & „ Ceponius imminebunt, conjuncta cum „ eis inſtantia tua, quo citius vel Provin„ ciali Conventu remedium tantis vulneri„ bus adferatur —

Idacium, & Ceponium cum Turibio Præſides voluit Leo.

58 Præcipienti Leoni obtemperarunt Præſules, convenerunt, Fidei Symbolum decreverunt, edideruntque.

Id teſtatum habemus a Concilio Bracharenſi I. *in Præf.*, ubi his Patres alloquitur Lucretius Epiſcopus — Credo autem Veſtræ „ Beatitudinis Fraternitatem noſſe, quia eo „ tempore, quo in his Regionibus nefandiſ„ ſimæ Priſcillianæ Sectæ venena ſerpebant, „ Beatiſſimus Papa Urbis Romæ Leo, qui „ quadrageſimus * fere Apoſtoli Petri Suc„ ceſſor extitit, per Turibium Notarium Se„ dis ſuæ ad Synodum Galliciæ contra im„ piam Priſcillianæ Hæreſis Sectam Scripta „ ſua direxit: cujus etiam præcepto Tarra„ conenſes, & Carthaginenſes Epiſcopi, „ Luſitani quoque, & Bætici, facto inter ſe „ Conſilio, Regulam Fidei contra Priſcil„ lianam Hæreſim, cum aliquibus Capitulis „ deſcribentes, ad Balconium tunc hujus „ Brachatenſis Eccleſiæ Præſulem direxe„ runt —

** Adde Septimus.*

UBINAM, QUO ANNO, CELEBRATUM, ET QUÆNAM FIDEI DOCTRINA.

59 AT quot numero Epiſcopi, quales doctrinâ, & pietate, ubinam locorum, convenerint, obſcura omnia, atque incerta.

Sunt, qui hocce Concilium Toleti celebratum autument, ex quo Fidei regula a Leone approbata, & ad Balconium tranſmiſſa, inter Acta primæ Toletanæ Synodi inſerta legatur. Verùm quo pacto hoc veritati Hiſtoriæ, annorumque ſupputationi congruat, non ſatis compertum eſt. Communi enim calculo Toletanum I. ſub primo Stiliconis Conſulatu ſcribitur convocatum: porro hujus Conſulatus, juxta Conſulum ſeriem per Caſſiodorum, Proſperum Aquitanicum, & Marianum Scotum, elaboratam, ad annum Domini 402., vel ut aliis placet, 400. refertur: Leo autem, ſub quo dubio-procul prædicta Regula exarata fuit, circa annum 440. Pontifex renunciatus eſt; itaque prædicto Concilio male aſſuta cenſenda eſt.

Ubinam inditum Concilium.

Initum eſt igitur Concilium a Tarraconenſibus, & Carthaginenſibus, Luſitanis inſimul, & Bæticis Epiſcopis. Verùm cur in Galliciæ Provincia non convenerunt juxta Leonis mandatum, qui Generale Concilium inibi indixerat? Non aliud ſane occurrit momentum, niſi quia Gallæci ſub Imperio Svevorum Regis Rachilæ vivebant, reliqui verò ſub Gothis Principibus Theodorico, & Toriſmundo. Unde factum eſt, ut Gallæci ſejunctim Synodum celebraverint, quæ tamen unius labii dicenda eſt, cum ad ipſos miſerint Patres Fidei Regulam, ſtatutoſque Canones ſimul conferrent, ſuſciperent, confirmarentque, ut uno animo, uno ſpiritu,

una-

unaque Sententia ex duobus Cœtibus integra nationalis conſurgeret Synodus; quod non ſemel evenit.

Prædicta apte colligere juvat ea relata auctoritate Lucretii Epiſcopi mox laudati -- „ Tarraconenſes, & Carthaginenſes Epiſcopi, Luſitani quoque, & Bætici, facto inter ſe Concilio, Regulam Fidei contra Priſcillianam Hæreſim cum aliquibus Capitulis deſcribentes, ad Balconium tunc hujus Bracharenſis Eccleſiæ Præſulem direxerunt -- Seorſim igitur convenerunt, ſed una omnium Sententia.

Sub Balconio itaque collectum eſt Concilium in Gallicia, ut ſentit Baronius *ad annum* 447. *num.* 16. in Municipio Celenenſi apud Lucenſem Civitatem, ut ex antiquis monumentis habetur, & a recentioribus Hiſpanis adoptatur.

Quo anno. 60 Annum colligimus ex Epiſtola præcitata S Leonis ad Turibium, quæ data eſt ſub Callypio, & Ardabure Conſulibus, videlicet anno CCCCXLVII.

Fidei Doctrina. 61 Fidei doctrina per ſexdecim capita fuit diſtributa, atque per Turibium ad Apoſtolicam Sedem, ut examinaretur, tranſmiſſa, quam ſummarie in ſequentibus ſubjicere operæ pretium fore videtur.

Canon I. Anathemate percellit veram in una Deitate abnegantes Trinitatem, unamque tantummodo ſub triplici nomine ſtatuentes Perſonam.

II. Confundentes Divinitatis, & Trinitatis nomina, ita quod ipſa Divinitas ſit Trinitas.

III. Statuentes Dei Filium Dominum Noſtrum ante temporalem ex Virgine nativitatem non fuiſſe.

IV. Dominico, vel Natalis Domini die jejunantes; quia in vera hominis natura Chriſtum non credunt.

V Admittentes Angelos, vel humanas naturas, ex Dei ſubſtantia extare.

VI. Dicentes, humanas Animas priùs in Cœlo peccaſſe, atque ob hoc in corpora dejectas in Terram.

VII. Docentes, Diabolum non priùs bonum Angelum fuiſſe, nec a Deo creatum, aut Dei opificium, ſed e tenebris emerſiſſe, nullumque ſui habuiſſe Auctorem, ipſumque eſſe principium abſque mali ſubſtantia.

VIII. Credentes, Diabolum, aliquas, immundas licet, feciſſe Creaturas, ipſumque Auctorem fore tonitruum, fulgurum, tempeſtatum, & ſiccitatum.

IX. Tradentes, Animas, humanaque corpora, fatalibus Stellis adſtricta fore.

X. Propugnantes, duodecim Signa cœleſtia a Mathematicis obſervata per ſingula animæ, corporiſque membra fore diſtributa, & Patriarcharum nominibus inſcripta.

XI. Humana Conjugia damnantes, horrenteſque procreationem.

XII. Humani Corporis formationem Diabolo adſcribentes, ejuſdemque ope conceptiones in Matrum utero figurari, indeque carnis Reſurrectionem abnegantes.

XIII. Aſſerentes non Dei, ſed pravorum Spirituum opus, creationem univerſæ carnis.

XIV. Abjicientes uſum carnium, ut immundum, oleraque cum eis cocta recuſantes.

XV. Clericos, vel Monachos, ſecum retinentes, & cohabitantes cum aliquibus quaſi adoptivis fœminis, excepta Matre, aut Germana, vel etiam, quæ proxima jungitur Conſanguinitate.

XVI. Solventes jejunium die Cœnæ Domini ante horam tertiam, atque hujuſmodi Solemnitatem celebrantes per Miſſas Defunctorum.

Suſcipientes denique Scripturas a Priſcilliano depravatas, & Tractatus Dictinii, execrati fuere. Etenim ut venenata pocula linirent, ſecretas quaſdam ſpecioſis nominibus Scripturas veluti Canonicas venerabundi ſuſcipiebant, tradebantque, apocryphos admiſcentes Codices, quos Leucius peſtifero calamo exſcripſerat. Evulgaverant Acta Sanctorum Joannis, Andreæ, & Thomæ, in quibus quamvis ſint, ut ſcribit S. Leo — „ quædam, quæ videantur ſpeciem habere pietatis, nunquam tamen vacua ſunt venenis, & per fabularum illecebras hoc latenter operantur, ut mirabilium narratione ſeductos laqueis cujuſcunque erroris involvant -- Præ ceteris autem maximo proſequebantur honore ſacrilegum Librum, qui *Apoſtolorum Memoria* inſcribebatur. In eo tota evertitur Lex vetus, & quidquid diviniùs revelatum tradidit Moyſes. Alio quoque iniquitatis artificio in foveam Auditores ſuos trahebant. Dictinius namque in Hæreſim lapſus ex Priſcilliani, Manetiſque Dogmatibus Librum conſcripſerat: Hunc Pſeudomagiſtri plurimùm commendabant; cumque ejurata Hæreſi ad Fidei unitatem rediiſſet Dictinius, illum tanquam Catholici Viri legendum tradebant: Verùm ut S. Leo habet -- Non Dictinium, ſed Priſcillianum „ legunt, & illud probant, quod errans docuit, non quod correptus elegit -- Malis hiſce artibus, & ut ait S. Hieronymus *Lib.* 18. *in cap.* 64. *Iſaia* — Per hanc occaſionem, „ multaſque hujuſmodi, Hiſpaniarum, & Luſitaniæ deceptæ ſunt Mulierculæ, oneratæ peccatis, quæ ducuntur deſideriis vanis &c. -- Iſtiuſmodi itaque Scripta prorſus damnata fuere in Celenenſi Concilio, de quo ſatis.

PARS QUINTA.

DISSERTATIONES SCRIPTURALES SUPER GENESIM.

DISSERTATIO SCRIPTURALIS I.

Ad illa verba Geneſeos 3. verſ. 1.

Sed & Serpens erat callidior cunctis animantibus terræ, quæ fecerat Dominus Deus.

AN SERPENS FUERIT VERUS; QUÆNAM EJUS CALLIDITAS; QUALIS TENTATIO; ET AN PECCATUM EVÆ GRAVIUS CENSENDUM PECCATO ADÆ.

Recitata Romæ in Academia Dogmatica.

1 QUatuor ea præcitatis Scripturæ verbis elucidanda mihi mandata fuere. Primò quidem, num Serpens, qui Evæ laqueum tetendit ad ruinam, verus fuerit, an ſimulatus. Secundò, qualis ejus calliditas, & qua ratione, cunctis animantibus Terræ major dicatur. Tertiò, externa ne tantummodo, aut inſimul interna fuerit tentatio. Quartò demum, gravius ne cenſendum ſit Evæ, quàm Adæ peccatum. Equidem ſingula prolixe forent verſanda; verùm ne temporis leges, quibus adſtringor, tranſgrediar, breviloquentiam in dicendo colam.

CONFUTATIS CONTRARIIS OPINIONIBUS, VERUS ASSERITUR SERPENS, NON SIMULATUS.

2 UTque a primo exordiar. Multiplex ea de re occurrit Sententia. Prima Cajetanum Propugnatorem habet, qui *in Commentario ad caput 3. Gen.* contendit, in tota tentationis ſerie non verum Serpentem, ſed Diabolum interveniſſe, qui Serpentis nomine notatur. Sententiam ſuam pluribus communire conatus eſt.

Verùm opinionem hanc Fideles ad unum fere omnes refugiunt; ipſis namque compertum quovis tempore fuit, corporeo, ac ſenſibili quodam modo Protoparentem Mulierem fuiſſe deceptam.

Scriptura litteraliter intelligenda ſi nullũ abſurdum.

Nec ſatis concinit Patrum regulæ, qua rite, ſanċteque decretum eſt, Sacræ Scripturæ verba litterali ſenſu eſſe intelligenda, quoties evidens non urget abſurdum, aut Eccleſiæ Definitio. Adverſatur itidem hiſtoricæ methodo, qua Spiritus Sanctus per Moyſem proſequitur conditi Orbis, humanæque propaginis narrationem.

A Et ſane Epiphanius *Hær.* 64. erroris damnat Origenem, Hieronymus *ad Pamachium* carpit Joannem Jeroſolymitanum, Auguſtinus *Hær.* 59. Hermetem, & Seleucum redarguit, ex quo Paradiſum voluptatis ſecundo Geneſeos capite relatum allegorice fuerint interpretati; & Synodus VI. *Act.* 13. approbat Epiſtolam Sophronii Patriarchæ Jeroſolymitani recitatam *Act.* 11., quà Origeniſtarum fermenta damnantur, quatenus *Extra paternam, & Apoſtolicam Traditionem Paradiſi plantationem projecerint*. Hujuſmodi

B notæ periculum haud facilè effugiet, qui ad metaphoram trahere ſtudebit, quæ de Serpente narrantur; cum utrobique contextus æqualem vim locutionis habeat. Hinc egregie dicebat S. Joannes Chryſoſtomus *Hom.* 13. *in Gen.*, quod Moyſes deſcribens Paradiſum, nomen loci, in quo erat, ſcilicet Eden, & plagam Orientalem, quam ſpectabat, & nomina fluminum ex Paradiſo egredientium fere nota omnibus, tam ſubtiliter, & accurate enarravit — Ut non liceat nugari, volentibus imponere ſimpliciorum auribus,

C „ & dicere, nullum eſſe in Terra hortum, „ quem vocant Paradiſum, ſed in Cœlo, & „ fabulas, quaſdam ejuſmodi ſomniare —

3 Opinio altera, quæ Cyrillo Lib. 3. *adverſus Julianum Apoſtatam* affingitur, Serpentem ſimplex credidit ſimulacrum, ſub quo deliteſcens Dæmon Evam eſt allocutus. Huic opioioni ſuppetias ferre videtur Angelicus Doctor *in Geneſim cap.* 3. — Si quæritur, utrum ille Serpens eſſet Serpens verus, vel aſſumptus, ex vaporibus formatus, non eſt magna vis. Tamen veroſimile eſt, quod fuit ex vaporibus; quia

D „ ille modus eſt communis Dæmonis —

Angeli aſſumptũ corpus ocyus dimittunt.

Ceterum Opinio hæc nec litteræ candorem ſalvat, nec ſpeciem præſefert veritatis. Angelis ſiquidem ſive bonis, ſive malis, ſolemne eſt, peracto miniſterio, aſſumptum ocyus dimittere corpus; impræſentiarum autem, tentatione, lapſuque abſolutis, adhuc ſuperſtes proponitur Serpens; ipſum namque in excuſationem adduxit Mulier, illum alloquitur Deus coram Adam, qui apprime Serpentum naturam noverat.

Maledictio confiſto Serpenti non competit.

E Verùm enimvero ſi ſimulatus Serpens; quo tendit maledictio? *Super pectus tuum gradieris, & terram comedes cunctis diebus vitæ tuæ*, eodem cap. verſ. 14. Confiċto ne competunt hæc? Solummodo verum Serpentem terram comedere ex Propheta didicimus: *Et Serpenti pulvis panis ejus*. Iſaiæ 65. verſ. 25. Num Mulierem inter, & larvatum Serpentem, ſicut & inter unius, alteriuſque ſemen poſitæ ſunt inimicitiæ? *Inimicitias ponam inter te, & Mulierem, & ſemen tuum,*

&

& ſemen illius: ipſa conteret caput tuum, & tu inſidiaberis calcaneo ejus verſ. 15.; quod utique perpetuam innuit diſſenſionem. Utique confiſti cenſendi eſſent Serpentes, qui in dies hominum pedes mordent: & quotidie ſub aſſumptis Serpentum ſpeciebus Diabolum humano Generi inſidiari dicendum eſſet; quo nil abſurdius. Quæ igitur Serpenti ſub primordiis fuerant naturalia, ut humi repere, clanculum latere, venena diffundere, eidem deputantur ad pœnam; ſicut quæ ſub ſtatu innocentiæ juxta naturæ leges novimus, ut Terram progerminare ſpinas, hominem herbis veſci, Uxorem Viro ſubdi, peccantibus Prothoparentibus a Domino in probrum ſunt deputata.

Nec fingimus naturale quoddam odium hominis in Serpentem, & viciſſim Serpentis in hominem. Licèt enim ex ipſa utriuſque conditione, & origine dimanet, ante lapſum velut ſuſpenſum habebatur, & poſt illum uterque naturæ ſuæ redditus eſt, ut ambo ſeſe hoſtiliter inſidientur. Speciali tamen quodam modo viget in Muliere; nam ut inquit Rupertus *Lib.* 3. *cap.* 20. *in Gen.* — Si „ nuda Mulieris planta dentem Serpentis „ prævenerit, & vivaciſſimum caput ejus vel „ leviter preſſerit, ſtatim totum cum capite „ corpus repente interit, ita ut nullus omnino „ motus, nullus ſenſus in aliqua parte „ reſiduus ſit, quod nec malleis, aut vectibus, „ certe nec gladiis concidentibus, cito, „ aut leviter effici poteſt —

Serpens naturalis deſcribitur.

Quid plura? Si nos Scriptura docet, Serpentem, qui Mulierem allucinatus eſt, a Deo factum: non niſi perperàm Simulacrum ab ipſo efformatum dicetur. Quomodo cunctis animantibus Terræ callidior deſcriberetur Monſtrum prorſus inanime? Meritò itaque dicebat Rupertus *Lib.* 3. *in Gen. cap.* 3. — „ Terrenum quippe animal nos littera cogit „ intelligere, dum dicit, quia Serpens erat „ callidior cunctis animantibus — Quod clareſcit ex Hebraico textu, ubi legitur: *Serpens erat in multas ſpiras, & giros complicatus, & involutus.* Naturalis hujuſmodi corporis deſcriptio verum animal a ceteris diſcretum abunde innuit.

Eva Serpentem non exhorruit.

Unum tandem addendum ſupereſt, Mulierem nempe nec Serpentem exhorruiſſe, neque fuiſſe admiratam, non ob aliud ſane, niſi quia ipſe jam occurrerat, cum Adam animantibus nomen appoſuit; ſive quia, ut ſentit Rupertus *cap.* 2. girogava Mulier *proſpectans qualis extra Paradiſum Mundus haberetur*, Serpentem fuerat intuita; ſive quia cum quibuſvis animalibus confidenter, teſte Chryſoſtomo *Lib.* 16. *in Gen.*, converſabantur Prothoparentes. Quis autem ea Serpentum Simulacra credet, quibus nomen impoſuit Adam intra Paradiſum, vel quæ foris ſylvas incolebant, & ſaltus, vel quorum utebantur conſuetudine?

4 Fabellæ ſimilem aliam profert opinionem Joſephus *Lib.* 1. *Antiquitatum cap.* 1. Ultrò admittit, verum fuiſſe Serpentem, qui Evam ſeduxit; ſed qui ſublimis, erectiſque pedibus inſiſtens gradiebatur, cuique naturalis loquendi vis, atque ingenita intelligendi facultas inerat, qui humanæ felicitatis invidus, Mulieri eſus vetiti pomi ſuaſor fuit, „ ut eam perderet, hinc — Serpenti vocem ademit „ Deus, iratus ob malitiam, qua erga „ Adamum eſt uſus, venenumque linguæ „ ejus indidit; ad hæc pedibus privatum, „ trahi per terram fecit —

Ophitæ cur inter Hæreticos adſcripti.

Credant Joſepho Judæi, qui in ſuo Talmud turpiora confingunt; nobis ſat eſt noſſe Ophitas ideo inter Hæreticos ab Eccleſia adſcriptos, quia primum illum Serpentem cognitionis capacem effinxerunt, ut teſtatur Epiphanius *Hær.* 37. — Attribuunt au„ tem & hi, Ophitæ appellati, huic Ser„ penti omnem cognitionem, dicentes quod „ hic principium fuerit cognitionis homini„ bus —

Quovis tempore compertum fuit, hominibus ſolummodo loquendi, intelligendique vim fuiſſe conceſſam, ut bonum inter, & malum, diſcrimen agnoſcerent, perpenderent æternæ Beatitudinis dignitatem, Divinorum præceptorum perſcrutarentur conditionem, atque profunda Divinæ Providentiæ arcana rimarentur. Novimus prævaricatorem Angelum, ubi condignas ſuperbiæ pœnas ſubjit, in naturalibus haudquaquam mulctatum; & aſſerere quis audebit, pedibus, voce, cognitione, naturâ totâ mutatum Serpentem?

Demus tamen primum illum Serpentem tali pœna damnatum; quonam jure Serpentes reliqui conſimili ſupplicio puniri, qui criminis participes haud eſſe potuerunt? An ſicut Adamum totius humani Generis caput conſtituit Deus, ceterorum etiam Serpentum caput fecit illum Dominus, ut ipſo fallente Mulierem, ad unum omnes, priori deperdita, novum naturæ genus ſortirentur? — „ Ridiculum ergo eſt (Sic Salianus *in Annalibus Eccleſiaſt. Vet. Teſtam. an. Mundi* 1. „ *die* 13. *n.* 25.) ei vocem ademptam, quam „ nunquam habuit; recens venenum linguæ „ inditum, quo nunquam caruit, etſi contra „ hominem tum uti non potuerit; pedibus „ privatum, quos nunquam poſſedit — Quod aperte de gradiendi modo teſtatur Theodoretus *Quæſt.* 34. — At ipſe quidem Serpens, „ nullum inde damnum accepit, cum ita „ gradi natus ſit, hanc enim habet a natura „ motus ſpeciem. Nihil autem naturale mo„ leſtum videtur eſſe —

5 Quarta adinvenitur hac ſuper re opinio, quam Moyſes Barcephas *Lib. de Paradiſo cap.* 27. proſequitur. Propugnat, Serpentem illum corporeum fuiſſe animal de genere Reptilium; ſed cui Dominus, inſtante Dæmone ut Evam in errorem induceret, uſum loquendi, intelligendique facultatem ad tempus conceſſit.

Serpens locutionis, & intellectionis incapax.

Sed quæ Auctor iſte commentus eſt, perſpicue falſitatis revincuntur. In aperto ſiquidem eſt, nemini loquendi facultatem tribui poſſe, ſi apta deſint efformandæ vocis organa: cognitio itidem actio vitalis eſt, a proportionato intrinſeco principio exigens oriri; quomodo ergo fieri potuit, ut animal locutionis, & intellectionis incapax loqueretur, & intelligeret? Num dicetur, ad tempus elargita fuiſſe idonea tum efformandæ voci, tum mentis conceptui organa? Jam

Brutum in hominis naturam mutatum habemus. Velut intelligentem, inquies, allocutus eſt Dominus Serpentem? Ita plane. Verùm intelligere ne dixeris Montes Gelboe, quos velut intelligentes maledixit Propheta Domini? Nequaquam ſane. Cur igitur dabimus Serpenti intelligentiam?

Verus fuit Serpens.

6 Receptiſſima itaque tum veterum Patrum, tum recentiorum Sententia ea eſt, quæ aſtruit, verum fuiſſe Serpentem, quem velut organum aſſumpſit Diabolus, ut præconceptum in humanum Genus evomeret invidiæ virus. Hæc Sententia litteræ majeſtatem ſervat, hiſtoriæ veritati congruit, myſteriorum elucidat conſonantiam.

Hanc adoptavit S. Auguſtinus *Lib.* 11. *de Gen. ad litt. cap.* 27. -- Non eſt permiſſus „ Diabolus tentare fœminam, niſi per Ser„ pentem, nec virum, niſi per fœminam, „ ſed in ſerpente ipſe locutus eſt, utens eo „ velut organo, movenſque ejus naturam eo „ modo, quo vere ille movere, & moveri „ illa potuit ad exprimendos verborum ſo„ nos, & ſigna corporalia, per quæ Mulier „ ſuadentis intelligeret voluntatem -- Et *cap.* 28. idem evincit exemplo Energumenorum, qui a malo ſpiritu aguntur -- Non „ itaque Serpens verborum ſonos intellige„ bat, qui ex illo fiebant ad Mulierem. „ Neque enim converſa credenda eſt anima „ ejus in naturam rationalem, quandoqui„ dem nec ipſi homines, quorum rationalis „ natura eſt, cum Dæmon in eis loquitur ea „ paſſione, cui Exorciſta requiritur, ſciunt, „ quid loquantur -- Indeque *in quæſtionibus ſuper Geneſim* ortum eſſe duxit, quod ad homines fallendos præ ceteris animantibus gaudeat Diabolus Serpentum incantationibus uti.

Non diſſentit ab Auguſtino Cyrillus *Lib.* 3. *contra Julianum*; irridenti enim hiſtoriam collocutionis Serpentis ad Evam, & ſubſannationibus ſciſcitanti -- Quonam idiomate Ser„ pentem, qui cum Eva locutus eſt, uſum „ dicemus? nunquid humano? Et quid diſ„ ferunt hæ fabulæ ab iis, quas Græci finxe„ runt? -- reſpondet S. Doctor -- Vocem „ hanc impii, & auctoris malorum, Dæ„ monis operatione factam, Serpente vela„ mentum malignitatis illius adumbrante -- Hinc tum Poetarum, tum Philoſophorum teſtimoniis palam oſtendit, id a Dæmonibus facilè præſtari poſſe.

Nec aliam ſane propugnat Epiphanius Sententiam *Hær.* 37. -- Hac enim de cauſa „ etiam Dominus ipſum hunc Serpentem in „ humani Generis inimicitiam conſtituit, „ quoniam omnino vas Diaboli factus eſt, „ & qui pecus ſit, & per ipſum Diabolus „ hominem in Paradiſo decepit --

Quod ſi Patres alios placet audire, occurrit Rupertus *Lib.* 3. *in Gen. cap.* 3. -- Si „ autem ſcivit, Serpentem non niſi alieno ſpi„ ritu potuiſſe loqui, profectò in eo miræ „ ſeductionis immenſitas eſt, quod quaſi „ omnipotentiam Spiritus ejus mirata eſt „ Mulier, qui per irrationale animal huma„ na formare verba potuiſſet -- Occurrit Beda *in cap.* 6. *Joan.* -- Spiritus ſalvavit nos „ utens organo carnis ad ſalutem humani „ Generis, quia Diabolus utebatur Serpente „ quaſi organo ad ſubverſionem primi Pa„ rentis noſtri --

Si recentiores quærimus Doctores, eligimus Magiſtrum Sententiarum, & S. Thomam. Ille 2. *diſt.* 21. habet -- Diabolus per „ Serpentem tentabat, in quo loquebatur; „ ſic autem loquebatur Diabolus per Serpen„ tem ignorantem, ſicut per Energumenos, „ & Phanaticos -- Solvens alter *cap.* 3. *in Gen.* quæſtionem, cur Mulier Serpentem non exhorruerit, ſcribit -- Ideo credo, eam non „ crediddiſſe, eſſe purum Serpentem, ſed ſci„ vit Angelum ſibi in Serpente loquentem, „ & quamvis crederet fortè eum bonum An„ gelum, non propter hoc deprehendebat „ ejus fraudem, quia Angelus eo modo lo„ quebatur, quo poterat loqui homini pro „ illo ſtatu --

Verùm cur Serpentis organum aſſumpſit Diabolus? -- Nec ſane debemus opinari, „ *ait Auguſtinus lib.* 11. *de Gen. ad litt. cap.* 3. „ quod Serpentem ſibi, per quem tentaret, „ perſuaderatque peccatum, Diabolus elege„ rit, ſed cum eſſet in illo propter perver„ ſam, & invidam voluntatem decipiendi „ cupiditas, non niſi per illud animal, per „ quod poſſe permiſſus eſt. Nocendi enim „ voluntas poteſt eſſe a ſuo quoque animo „ prava, non eſt autem poteſtas, niſi a „ Deo --

Serpentis nomine Eugubinus *in Coſmopeia* Draconem intelligit -- Poteſt nomine „ Serpentis intelligi aut Draco ingens & „ alatus, aut coluber. Magis autem Draco„ nem crediderim, ut quaſi in forma Baſi„ liſci ſe obtulerit, quem latine Regulum „ potes appellare, quod geſtet in capite „ quaſi coronam, perinde atque Gallus -- Et infra -- Credendum eſt autem fuiſſe Dra„ conem pulcherrimum, criſtatum, ſublato „ pectore, & collo, qui ſpeculatus formo„ ſiſſimam fœminam per Paradiſum exultan„ tem, corporeaſque delicias captantem, „ eam minime occupatam, atque ad Crea„ torem ſuum animo, ſed ad delicias illas „ intentam, invaſit -- Solinus tamen *cap.* 39. mavult eſſe Scytalem eximia pulchritudine fulgentem.

SERPENTIS CALLIDITAS EVINCITUR CONGENITA, TENTATIO EXTERNA, ET PECCATUM ADÆ GRAVIUS PECCATO EVÆ.

7 Veniamus ad partem alteram de Serpentis calliditate. Hac ſuper re triplicem habemus Sententiam. Docet prima, loqui Scripturam de calliditate tantummodo quoad Dæmonem; ita ut Scripturæ verba, *Serpens erat callidior* in idem redeant, ac, *Diabolus erat callidior*. Concedit altera, Textum fore intelligendum de Serpente, non quidem ejuſdem ſpectatâ naturâ, ſed prout a Dæmone agebatur. Contendit ultima, Moyſem de reali Serpente, atque de congenita eidem calliditate ſermonem inſtituiſſe.

8 Hæc ultima Sententia tanquam veritati conſona, a Patribus communiùs tradita,

dita, & Scripturis aprime conformior adoptanda eſt. Etenim Divini Verbi majeſtas ineptas refugit comparationes; quæ porro ineptior comparatio, ſi de Diabolo litteraliter intelligeretur? *Et ſerpens erat callidior cunctis animantibus*. Nunquid ad ſtatum animantium dejectus eſt Dæmon? Utique Serpens ille callidior nuncupatur, cui poſtea dictum legitur: *Super pectus tuum gradieris, & terram comedes cunctis diebus vitæ tuæ*; nunquid ſuper terram reptat Diabolus, aut terram comedit Satanas?

Calliditas Serpentis inepte diabolica intelligitur.

Novi equidem ſæpenumero in Scripturis Sanctis Dæmonem vocari Serpentem; ubique tamen appoſita nominis ſignificatione. *In illa die*, ſcribit Iſaias cap. 27. verſ. 1. *viſitabit Dominus . . . ſuper Leviathan Serpentem vectem, & ſuper Leviathan Serpentem tortuoſum*. Apoc. 12. verſ. 9. *Et projectus eſt Draco ille magnus, Serpens antiquus, qui vocatur Diabolus, & Satanas*. Idem legimus cap. 20. verſ. 2. *Et apprehendit Draconem, Serpentem antiquum, qui eſt Diabolus*. Impræſentiarum ubinam hujuſmodi declaratio?

Docet nos Epiphanius *Hær.* 37. ideo Diabolum vocari Serpentem; quia veri Serpentis calliditate uſus eſt ad decipiendum -- Serpentem autem Divina Scriptura vocat „ Diabolum, non quod talis ſit forma, ſed „ propter apparentem hominibus obliquita- „ tem, & eam, quæ in primis facta eſt, „ per Serpentem fraudis ſtructuram --

Pluries Canonici Scriptores naturalis calliditatis Serpentis meminere; & ipſa Æterni Patris Sapientia eam in exemplum ſub prudentiæ nomine nobis proponit, Matth. 10. verſ. 16. *Eſtote prudentes ſicut Serpentes*. Eccur ergo ad impropriam confugimus ſignificationem?

Nec melior ſane ea cenſenda eſt explanatio, qua contenditur, callidior appellari calliditate a Diabolo ipſum impellente acceptâ. Nemo enim inficias ibit, Diaboli vaſritiem fore intellectivam, qua indubie incapax eſt animal.

9 Quæ verò in eo major ſit calliditas, quod alterum eſt ſub Diſſertationis exordio propoſitum, ut clareſcat, noſcere operæ pretium eſt, in Scripturis duplex calliditatis genus Serpenti adſcribi; unum, quo ſibi proſpicit; aliud, quo alterius damnum molitur. Ut ſibi conſulat, dum inſectatur, circumvoluto corpore, caput obtegit, & ne incantantium ligetur carminibus, aurem unam terræ admovet, alteram caudâ obturat, de quo Pſal. 57. verſ. 5. -- *Sicut aſpidis ſurdæ, & obturantis aures ſuas*. Senectutem præterea verno tempore, fœniculi uſu, exuit; ait namque Plinius *Lib.* 20. *cap.* 23. -- Fœ- „ niculum nobilitavere Serpentes, guſtatu „ ſenectam exuendo, oculorumque aciem „ ſucco ejus reficiendo -- Talia ſpectavit Salvator, dum Diſcipulos ſuos prudentes ſicut Serpentes voluit, ut myſticis ſignificationibus erudiret Eccleſiam.

Calliditas Serpentis duplex.

Attamen laudabilem hanc calliditatem deturpat Serpens, dum inſidioſe, & quaſi oblandiens inter flores lethali vulnere ſauciat. Peſſimum hoc lædendi genus apte innuit tentationem, qua Diabolus Mulierem fefellit; inſidioſis namque quæſtionum ambagibus, *Cur præcepit vobis Deus*, clanculis fallaciarum circulationibus, *Scit enim Deus, quod aperientur oculi veſtri*, blanda promittens, *Nequaquam morjemini*, Genus perdidit humanum.

A

10 Qualis autem fuerit tentatio, externa tantummodo, vel inſimul interna, quod tertiò elucidandum eſt, inter Scholaſticos meritò verſandum foret. Cum autem mihi Angelici Doctoris arrideat doctrina, externam tantummodo fuiſſe cenſeo. Interna ſiquidem tentatio peragi nequit a Dæmone, niſi vel appetitum ſenſitivum ad illicita excitando, vel phantaſmata, quæ ad malum moveant hominem, confingendo; utrumque autem perfectioni ſtatus innocentiæ repugnabat, ut egregie probat Sanctus Doctor 1. *Part. quæſt.* 94. *art.* 4., & *in Quæſtionibus diſput. de veritate quæſt.* 18. *art.* 6., ſicut & alibi. Igitur dubio-procul Diaboli tentatio ſolummodo externa dicenda eſt.

Tentatio interna quomodo a Dæmone.

B

11 Ultimum ſupereſſet diſcutiendum, videlicet, num Adam, vel Eva graviùs deliquerit?

Ut multa, quæ hac ſuper re dici poſſent, contraham in pauca, audiamus Apoſtolum ad Rom. 5. verſ. 12. *Per unum hominem peccatum in hunc Mundum intravit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertranſiit, in quo omnes peccaverunt*. Ibi plura verſat, per quæ abunde innoteſcit, damna hominibus obveniſſe, non ex Evæ, ſed ex Adami delicto. Illa ruinæ noſtræ occaſionem dedit; hic vera, & propria cauſa fuit. Graviùs igitur deliquit Adam, quàm Eva. Qui plura exoptat, adeat Scholaſticos, qui fuſe Prothoparentum crimen inter ſe conferunt. Mihi ſat eſt ſummis labiis naviter, licèt ſine ullo eloquentiæ fuco, propoſita abſolviſſe.

C

Eva fuit occaſio, Adam cauſa noſtræ ruinæ.

D

DISSERTATIO SCRIPTURALIS II.

Ad Caput 4. Gen. verſ. 8., & 15.

Conſurrexit Cain adversùs Fratrem ſuum Abel, & interfecit eum . . . . . Poſuit Dominus Cain ſignum, ut non interficeret eum omnis, qui inveniſſet eum.

E

QUO MUNDI ANNO CAIN TRUCIDAVERIT ABELEM, ET QUALE SIGNUM POSUERIT IN FRATRICIDA DOMINUS, UT NEMO INTERFICERET EUM.

12 Quæ explicanda juſſus aggredior, utique obſcura ſunt, Rabbinorum fabulis deturpata, atque Scripturarum ſilentio ſunt obvoluta. Siluit Spiritus Sanctus; quia forte hujuſmodi cognitio utilitate caret, niſi ſatiùs dicere velimus magnum arcanum ſilentium ipſum, cujus ſcrutatione Sapientum mentes erudiuntur, ſacriſque allegoriis imbuti,

buti, piorum affectus ad Cœleſtia diriguntur. Ita plane, Abelis occiſio, Fratricidæ punitio myſtagogiis ſcatet ſaluberrimis, quas ad Eccleſiæ bonum proſequuntur Patres. Nobis impræſentiarum operæ pretium eſt hiſtoricæ conſiderationi inſiſtere.

QUÆDAM REFERUNTUR DIFFICULTATES CIRCA ANNUM, QUO OCCISUS FUIT ABEL.

13 PUerilis nequaquam ætatis, ſed grandioris fuiſſe Abelem, cum Martyrium ſubjit, Sacra innuit Hiſtoria, utpote quæ paſtoralem ex conſuetudine vitam tunc agiſſe certò affirmat, & de ovibus, quas ipſe educaverat, Domino munera obtuliſſe.

14 Qui verò eſſet determinatus annorum curſus, haud facilè deprehendi poteſt. Difficultatem auget incertitudo temporis, quo Adam cœpit propagationi incumbere. Obſcuritatem adjicit dubietas, num Cain, & Abel, primi extiterint Adæ filii.

15 Triginta quatuor numeraſſe annos ſuadere poſſet allegoria, qua Chriſtum præſignavit, qui opus ſuum tali ætate abſolvit, quem magnum ovium Paſtorem in ſanguine Teſtamenti æterni appellavit Paulus *ad Heb.* 13.

16 Nondum pubertatem nactum fuiſſe innuere videtur altum de ejuſdem Conjugio ſilentium.

17 Centeſimum compleviſſe annum propugnat Scholaſticarum Hiſtoriarum Magiſter *cap.* 25. Methodii Martyris innixus teſtimonio.

In Revelationibus Methodii in Bibliotheca Patrum legitur anno 30. expulſionis de Paradiſo genitus Cain, & poſt trigeſimum annum genitus Abel.

Fertur itaque, Methodium ſub cuſtodibus ob Fidei confeſſionem conſtitutum, orantemque, ut quidquam de principio, Seculorumque fine Deus ei revelaret, per viſum accepiſſe, Prothoparentes mœrore affectos propter vetitæ arboris eſum, quo ſibi, atque univerſo humano Generi originariæ juſtitiæ, proindeque totius felicitatis jacturam fecerant, ad annum uſque decimum quintum abſtinuiſſe a thoro, habito inde a Domino præcepto, Cain, & Chalmanam Sororem procreaſſe, aliiſque decem & quinque annis continenter peractis, Abelem genuiſſe, & Delboram; cumque ante ortum Seth, qui anno contigit centeſimo trigeſimo ætatis Mundi & Adæ, Abelis occiſio acciderit, jam plane compertum fit, Virum extitiſſe annorum centum.

Huic ſupputationi pondus additur ea Septuaginta Interpretum littera, quæ ducenteſimo anno ſupra trigeſimum conſignat Seth nativitatem; quod ſi verum foret, Abelem majoris fuiſſe ætatis ultro fateri oporteret.

Ut difficultati, quam Septuaginta Interpretum computatio ingerit, fiat ſatis, dicerunt quidem, a morte Abelis uſque ad Seth centum fluxiſſe annos, quos Adam, & Eva in fletu egerunt in Valle apud Hebron, quæ lacrymarum dicitur, a thoro prorſus ſejuncti; cui recenſita opitulatur viſio Methodii, qui ob deſolationem de morte Abel votum continentiæ emiſiſſe affirmat, ſuper quod, humani Generis propagandi gratiâ, a Deo diſpenſationem obtinuit. Tali pacto conciliare ſe putant Septuaginta litteram cum Hebraica, quæ ad annum tantummodo centeſimum trigeſimum reponit partum Seth; Hebraica quippe littera centum annos luctus prorſus præteriit, utpote ad Mundi populationem, atque ad Adæ genealogiam, quam inſtituere intendebat Sacer Textus, nihili facientes. Ad centum annos luctus alios triginta addiderunt Rabbini, confingentes, tunc temporis Evam maſculos Dæmones peperiſſe, Adamum verò fœmineos; cui fabellæ perperàm accommodant illud 2. Reg. 7. verſ. 14. *Qui ſi inique aliquid geſſerit, arguam eum in virga virorum, & in plagis filiorum hominum.* Hæc apud Talmudem Babylonicum Lib. *Erubin*, & apud Bereſchit Rabba in illud 3. Gen. verſ. 20. *Et vocavit Adam nomen Uxoris ſuæ Eva, eo quod Mater eſſet cunctorum viventium.* Trigenario ante Abelis nativitatem, & centenario anno ab ejuſdem fato ad Seth favere itidem contendunt Scripturam, quæ raros admodum partus, magnoque annorum ſpatio interpollatos recenſet.

FIRMATUR INTRA ANNUM CXXX. AB ORBE CONDITO OCCISUM FUISSE ABELEM, ET OPPOSITIS DIFFICULTATIBUS FIT SATIS.

18 VErùm enim verò tum Patrum, tum Sacrorum Interpretum Traditio intra annum centeſimum trigeſimum ab Orbe condito, & ab Adami creatione, Abelis necem conſignat.

Huic opinioni certum præbet fundamentum hebraica lectio, cui per omnia concinit Vulgata, quam ſequendam tanquam Fidei regulam nobis exhibet Eccleſia. Seth namque nativitatem eo tempore refert Geneſ. cap. 5. verſ. 3. *Vixit autem Adam centum triginta annis, & genuit filium ad imaginem, & ſimilitudinem ſuam, vocavitque nomen ejus Seth*; id porro paulò poſt a nece Abelis contigiſſe compertum facit gaudium, quo ſuperfuſus Adam, Deo gratias retulit dicens cap. 4. verſ. 25. *Poſuit mihi Deus ſemen aliud pro Abel, quem occidit Cain.* Hujuſmodi animi exultatio ſatis innuit præconceptum deſiderium vehemens filium alterum ſuſcipiendi pro demortuo. Propterea meritò credendum eſt, defuncto Abele, quamprimum incubuiſſe Prothoparentes ut filium alterum ſuſciperent; quod conjici apprime valet ex contextu, enarratis ſiquidem, quæ ad Abelem, & Cainum ſpectant, ſubdit Scriptura: *cognovit quoque Adam uxorem ſuam.* His conſentit nominis Etymologia, quod non ſine myſterio Adam naturalium rerum cognitor impoſuit. Seth enim ab Hebraico verbo Suth derivat, quod locare, & ponere ſignificat; unde Seth theſis, & poſitio dicitur, hoc eſt, fundamentum concupitæ poſteritatis, ad quam ocyus reparandam naturalis extimulat inclinatio.

Seth genitus paulò poſt necem Abelis.

Etymologia nominis Seth.

19 Quod ſi allegoria, in qua præfinita erat Abelis Genealogia Adamo utique revelata,

Digitized by Google

lata, ſpectetur, res plane clareſcet. Nam ſicut a Caino exordium ſortita eſt Civitas Diaboli: ita ab Abele Civitas Dei; quemadmodum ergo illa nullâ temporis intercapedine propagabatur: & hæc pari paſſu creviſſe jure merito cenſendum eſt. Equidem a veritate alienum videtur, centum annorum ſpatio, Sanctæ Civitatis defeciſſe fundamentum, obi adeo feraciter exurgebat diabolica.

Ejuſdem Seth allegoria.

20 Nec centum annorum conjugalis continentia foret commendanda in Viro, cui humani Generis propagatio demandata fuerat. Pariter injurioſe affingitur ob unius filii mortem integri Seculi fletus Viro Sapienti, qui tot viventes natos habebat, & cui præſto erat novæ prolis ſolatium. Immo hujuſmodi ploratus ſilentium Moyſi verteretur in vitium; etenim licèt in lacrymarum valle elapſi fuiſſent illi centum anni, nihilotamenminus prætermitti non poterant, utpote ad vitam Adæ ſpectantes, ſicut ceteri, quorum ſeriem ſtudioſe ſuſceperat deſcribendam.

21 Methodio igitur attributa viſio Inter ſomnia amandanda eſt, quippe quæ tot næniis conferta Martyri Chriſti incongrua prorſus videtur. Quis uſquam credet, de rebus ſub Mundi primordiis peractis, æternæ ſaluti neutiquam obſequentibus, eo tempore Deum rogaſſe, quo catenis conſtrictus Carnificem, ut ſanguinem pro Chriſto effunderet, lætanter imminere noverat?

Viſio Methodio attributa inter ſomnia amandanda.

Inter aniles fabulas accenſendum itidem eſt continentiæ votum in Eva effictum. Quomodo enim Dei præcepto contraire auderet, quæ Deum ipſum ſuæ legis vindicem quotidiania ærumnis experiebatur?

Nec momenti eſt Septuaginta Interpretum litera, quam indubie errare compertum eſt. In omni namque generatione ad Diluvium uſque, teſte Hieronymo *de Hebraicis quaſt.* in annorum ſupputatione, quæ partum a partu diſtinguit, diſcriminatur, licèt in totali Genitorum numero conveniat. Addit Auguſtinus *Lib.* 15. *de Civit. Dei cap.* 11., *&* 12. ex dicta Septuaginta Interpretum computatione inferendum fore, Mathuſalem poſt Cataclyſmum quatuordecim annis ſuperſtitem fuiſſe, reclamante S. Petro *Epiſt.* 1. *cap.* 3., atque affirmante octo tantummodo animas ſalvas factas per arcam.

Error in littera 70. Interpretum.

Unde autem hujuſmodi error evenerit, non una omnium Sententia eſt. Nonnulli eum Judæorum perfidiæ adſcriptum volunt; ſiquidem ut noſtris detraherent fidem, ſuos turpiter corruperunt Libros. Hoc tamen reprobat S. Hieronymus *in Prologo ſuper Geneſim* ea ratione, quia Chriſtus, ſicut & Apoſtoli, Chronologiam referunt, ut impræſentiarum adinvenitur in Hebraica littera, non verò ut eſt apud Septuaginta; hi porro mentiti dicendi forent, ſi ab Hebræis Textus mutatus fuiſſet. Addit S. Auguſtinus *Lib.* 15. *de Civit. Dei cap.* 14. haud poſſibile videri, Gentem toto Orbe diffuſam uno conſilio conſpiraſſe ad conſcribendum mendacium, nec credibile cenſetur ſibi veritatem auferre voluiſſe, ut aliis inviderent auctoritatem.

Unde evenerit talis error.

Contendunt alii hoc de induſtria factum a Septuaginta, qui, cum eſſent de Populo Dei, Ethnico Regi veritatem palam facere renuentes, aliter ab Hebræo contextu litteram ſunt interpretati. Verùm S. Auguſtinus grande nefas hoc credidit, alienum prorſus ab eximia tantorum Virorum probitate.

Ex ignorantia id contigiſſe credunt alii, quatenus non eoſdem tunc annos ac nunc, ſed menſtruos crediderunt, vel ſaltem unum ex noſtris decem ex illis annis continere; ceterum cum eam noverint difficultatem, quod, ubi littera Hebraica dicit quoſdam ætatis annorum ſeptuaginta, vel centum genuiſſe, ſequeretur ſeptimo, vel decimo anno procreaſſe, quod a natura alienum eſt, propterea duplo majorem numerum addiderunt, ut ætas generationi apta conſignaretur. Attamen ignorantiam hujuſmodi refugit Auguſtinus. Eccleſia namque Septuaginta inter Sapientes veneratur; neque eo calculo omnis evincitur difficultas. Etenim nemo unus ex hominibus primæ ætatis ultra octoginta duos annos vixiſſet; quod non raro noſtra hac tempeſtate contingere videmus. Tantus itaque tunc dies, ac nunc, quem diurnum, nocturnumque horarum curriculum determinat: tantus nunc menſis, ac tunc, quem Lunæ curſus concludit: tantus demum nunc annus, ac tunc, quem Solis circuitus perficit.

Sanam porro tradiderunt Ptolomæo Hebraicam interpretationem Septuaginta, ſed qui exemplar inde conſcripſit, falſatos ſive caſu, ſive per imprudentiam tradidit numeros, quod facilè contingere potuit, additâ, ſeu imminutâ litterâ, ut ſentit Auguſtinus; hinc Latius error in omnes Codices dimanavit.

22 Æquali veritatis jure compertum fit, paulo poſt ab egreſſu a Paradiſo Prothoparentes Cainum, & Abelem progeneraſſe; in ea namque ætate creati fuere, ut generationi vacare poſſent, urgente potiſſimùm præcepto de Mundi propagatione. Quare inter fabulas amandanda eſt Sententia illa, quæ affirmat, Adam annis quindecim, multoque magis annis triginta continenter vixiſſe.

Cain, & Abel geniti paulo poſt egreſſum Prothoparentum a Paradiſo.

23 Primos maſculinos partus fuiſſe Cainum, & Abelem, ſatis innuit Scriptura. Primogenitum Cainum declaravit Eva gratulabundis illis verbis Geneſ. 4. verſ. 1. *Poſſedi hominem per Deum*: quaſi dicere vellet primum peperi filium, jam facta ſum viventium Mater; hæc acquiſitio, ſeu poſſeſſio apte Primogenito convenit. Si ergo alter a Caino primus fuiſſet, illi prædicta accommodaſſet Eva — Quod enim negari non poteſt, „ prior omnibus Cain ex conjunctione maris, & fœminæ natus eſt. Neque enim „ nato illo dixiſſet Adam, quod dixiſſe legitur: Acquiſivi hominem per Deum, „ niſi illis duobus ipſe fuiſſet homo naſcendo „ additus primus — Sic Auguſtinus *Lib.* 15. *de Civit. Dei cap.* 15. Et certe quoties Scriptura ſpecialiter partum aliquem notat, particulas, ex quibus colligitur alios præceſſiſſe, ſubnectit, ut legenti compertum fiet; iſtæ porro, ubi Caini nativitas enaratur, deſiderantur;

Cain fuit Primogenitus.

rantur ; ſignum proinde evidens eſt , ante omnes fuiſſe progenitum Cainum .

Abelem ſecundum fuiſſe nos docet Textus verſ. 2. *Rurſumque peperit fratrem ejus Abel*. Hujuſmodi immediata copulatio ipſum & primum poſt Cainum, diſeretumque conceptum declarat , falſitatis inſimul evincens aſſerentes gemellos fuiſſe .

Abel fuit ſecundus.

Idem oſtendit rerum ſeries. Diſpar munus Agricolæ , & Paſtoris , ſanctitas morum unius , pravitas vitæ alterius , prima duplicis lineæ deſignant principia . Duobus hiſce Fratribus Civitates duas , Dei nempe , & Diaboli præſignatas , atque inchoatas , conſtans eſt Eccleſiæ doctrina , quam ex Auguſtino *cit. Lib. de Civit. cap.* 1. adoptavit — „ Natus eſt igitur prior Cain , ex illis duobus Generis humani Parentibus, pertinens „ ad hominum Civitatem , poſterior Abel „ ad Civitatem Dei -- Ex nominum Etymologia roboratur . Cain enim poſſeſſio dicitur terrenorum ; Abel verò luctus , vanitas , & nihil ; piorum quippe eſt ſua , & aliena flere crimina , & nihili facere mundana .

24 Sunt , qui Abelem impuberem fuiſſe necatum ſcribant; cum in Scripturis de ejuſdem nuptiis altum habeatur ſilentium.

Abel non fuit occiſus impubes.

Verùm non hoc tenerioris ætatis , ſed magnæ virtutis, nempe virginitatis argumentum eſſe poteſt . Si enim in illis duobus Fratribus duplicem Civitatem, Dei ſcilicet , & Diaboli, præfiguratam diximus, æquum erat, ut utriuſque inſignia primitùs haberentur , excellentia quidem in Abele , probroſa in Caino . Idcirco Auctor mirabilium Sacræ Scripturæ apud Auguſtinum *Tom.* 3. *lib.* 1. *cap.* 3. triplicem juſtitiam in Abele agnovit; videlicet virginitatem non generando ; Sacerdotium grata Deo munera offerendo ; & Martyrium innocentem fundendo ſanguinem. Hinc Abel mire Chriſtum , qui Virgo , Sacerdos , & Martyr fuit , retuliſſe dicitur .

Nec inde inferas velim , circa annum XXXIV. occiſum ; cum ea ætate paſſus ſit Redemptor noſter . Configuratio ſiquidem Electorum cum Chriſto non temporis rationem , ſed ejuſdem geſta reſpiciunt ; ſicut , quæ nobis Chriſti commendatur imitatio , non corpus, ſed mores ſpectat .

25 Sunt, qui contendunt, raros fuiſſe conceptus , partuſque Evæ , ut innuit Scriptura : adeoque non niſi poſt multos annos procreatum Abelem , alioſque plures poſt ejus mortem prætériiſſe ante ortum Seth ; unde ante centeſimum trigeſimum annum a Mundi exordio occiſum deprædicant .

Hoc tamen communi fere Traditioni refragatur . Sentiendum namque videtur cum Hebræorum Traditionibus , ſingulis annis partus fuiſſe geminos , alterum marem , fœminam alterum .

Eva partubus fœcunda.

Nec aliter ſane intelligi poteſt Mundi propagatio , aut ſedula Terræ cultura Caini , ipſiuſque Abelis ſollicita ovium cuſtodia . Quorſum ab hominibus occidi metuebat profugus Cain, ſi Prothoparentes tantùm, ipſiuſque Uxor , ſupererant ? Ad quid unius Civitatis ædificatio , ſi tres ſolummodo Mundum incolebant ? Si partus unice admittendi ſunt , quos diſtincte indicat Textus , ſpatio

A circiter bis mille annorum, tota prima Mundi ætate vix triginta extitiſſe homines cogemur admittere . Quis profectò hoc credet ? cum Deus ſicut ærumnas , ſic & conceptus multiplicatos prædixerit . Quadringentorum annorum curriculo a nativitate Iſaac ad egreſſum uſque ab Ægypto , præter multitudinem Gentium ex Abraham , Madianitarum nempe , Idumæorum , Iſmaelitarum , ex ſola ſtirpe Jacob ſexcenta millia peditum Virorum , abſque parvulis , mulieribuſque

B enumerati ſunt Exod. 12. verſ. 37. Si infrequentes adeo generationes, perperàm Geneſ. cap.6. verſ. 1. legeretur : *Cum cœpiſſent homines multiplicari ſuper terram* , & verſ. 5. *Multa malitia hominum eſſet in terra* ; quod per recapitulationem utique dictum eſt ; non enim ſub diebus Noe cœperat hominum, eorumque malitia multiplicari , cum & raræ recenſeantur generationes , & Dominus jam hominem delere ſtatuerat .

Scio equidem ſolos tres Noe filios cum Uxoribus ſuis ingreſſos in Arcam ; cum tamen ſexcentos numeraret annos . Sed vel Noe alios habuit filios , qui aut demortui

C erant , ne , exundante Diluvio , futura mala viderent , aut & ipſi , moribus corrupti , aquis deperiere , vel quid ſingulare diſpoſuit Deus in Noe propter allegoriæ dignitatem .

Quare autem reliquos ſileat partus Scriptura, paucorum mentione facta , docet Auguſtinus loco ſæpe laudato *cap.* 15. -- Non „ enim quia ſoli numerati ſunt propter ordi- „ nes generationum , quas commemorare „ oportebat , ideo conſequens videri debet , „ ſolos fuiſſe tunc generatos ex Adam . Cum „ enim ſilentio , coopertis omnium nomini- „ bus ceterorum , legatur , eum genuiſſe „ filios , & filias , quota fuerit iſta proles

D „ ejus , quis præſumat aſſerere , ſi culpam „ temeritatis evitat ...... Sed cum Sacræ „ Scriptor Hiſtoriæ ad ortum, vitamque „ Noe , cujus tempore Diluvium factum „ eſt , per ſucceſſiones generationum , nota- „ tis temporibus intenderet pervenire , eas „ utique commemoravit , non quæ primæ „ ſuis Parentibus fuerint , ſed quæ in propa- „ gationis ordinem venerint --

26 Quo autem loco , nefario ſcelere , trucidatus fuerit innocens Abel , non ſatis innuit Scriptura . Communiùs ager Damaſcenus creditur ; non ille quidem , qui eſt apud Syriam , ſed qui apud Hebron . Hic

Quo loco occiſus Abel.

E enim ab Hebraico vocabulo *Damſac* derivatur , idest ſanguinis ſaccus ; quia effuſum Abelis ſanguinem hauſit , cujus vox de terra clamabat ad Dominum .

27 Incertum itidem eſt , quonam inſtrumento Cain Fratrem occiderit . Hebræi morſibus laceratum dicunt : lapidibus obrutum Abulenſis : Irenæus falce truncatum : ſarculo Prudentius : ferro proſtratum Iſidorus : gladio Chryſoſtomus : Pictores mandibulâ : ruſticanâ furcâ , vel fuſte nonnulli ; alii denique ipſum ſuffocatum volunt , at his contradicit Scriptura effuſi ſanguinis mentionem faciens . Non præſtat ulteriori inquiſitione his inſiſtere ; oportet enim aliud , quod explicandum ſuſcepi , brevibus perſtringere .

Quonam inſtrumento.

QUI-

QUIBUSDAM CONFUTATIS FABULIS, RECENSETUR PRO SIGNO TREMOR, ET TIMOR INGENS.

28 POſuit itaque Dominus ſignum in Caino, ut nemo ipſum interficeret, atque per illud agnitus Fratricida abominabilis haberetur, ſervareturque ad diuturniores anguſtias, ut tandem ſupplicio infimul, & beneficio revocaretur ad pœnitentiam. Quodnam fuerit hocce ſignum alii alia dicunt.

29 Rabbinorum quidam canem fuiſſe venditant, qui Cainum quovis tempore præibat, atque per ſemitas ab hominibus infrequentes deducebat.

Verùm hujuſmodi fabella Scripturæ adverſatur. Ipſa enim Scriptura ſignum illud Caini Perſonam afficere abunde declarat, illumque profugum ſuper terram in homines offendere debuiſſe teſtatur.

30 Rabbi Salomon Jarchi putat ſignum hoc fuiſſe ipſum Caini nomen, fronti ejus impreſſum.

At verò fini a Domino præſignato hujuſmodi figmentum non cohæret. Etenim non omnes illud noſcere potuiſſent; utpote nonnulli litteratum ignari. Nec Caino cederet in pœnam; cum eo minime gravaretur.

31 Vult Rabbi Eliezer *in Pirke cap.* 21., unam fuiſſe ex Hebraico Alphabeto litteram ſuper brachium ſugillatam.

At tunc temporis nec tale Alphabetum extabat, nec in brachio facta obſignatio parere poterat occurrentibus ad cognitionem, illiuſque ignominiam.

32 Alii ex Rabbinis in *Tanchuma* fabulantur, ſignum illud fuiſſe Sabbathum, quod in remiſſionis ſignum Adamo conceſſum a Deo fuerat, hinc Caino.

Sed nec Prothoparenti in ſignum remiſſionis conceſſum eſt Sabbathum, quod divino cultui fuit ſacratum; nec Fratricidæ fuiſſet ad ſupplicium; nec ad ſecuritatem deſerviret, cum vagus, & profugus, futurus eſſet in terra Gentium, qui Sabbathum nequaquam venerabantur.

33 Communis Sententia ea eſt, quæ propugnat, ſignum a Deo impreſſum non alium fuiſſe ab ingenti capitis, totiuſque corporis, tremore, quem Paralyſim nuncupamus, cui addita ingenti animi perturbatione, vultu prorſus concidebat; unde omnia perditi hujus hominis membra peccatum loquebantur. Ingeminabat corporis trepidationem, animumque concutiebat perpetua quædam, atque ſecreta vox ſanguinis effuſi clamantis de terra vindictam.

Tremor, & timor Caini. 34 Tremorem hunc nobis declarant Septuaginta Interpretes, qui verba illa cap. 4. verſ. 12. *Vagus, & profugus eris ſuper terram* verterunt: *Suſpirans, & tremens ſuper terram*, ſicuti ſequentia verſ. 14. *Ero vagus, & profugus in terra*, verterunt: *Ero gemens, & tremens*.

35 Audiamus S. Hieronymum *Epiſt.* 125. -- Ejicior a conſpectu tuo, & conſcien-
„ tia ſceleris tremebundus lucem ipſam ferre
„ non ſuſtinens, abſcondar, ut latitem,
„ eritque omnis, qui invenerit me occidet
„ me, dum ex tremore corporis, & furiatæ
„ mentis agitatu eum eſſe intelligit, qui
„ mereatur interfici --

Ejuſdem labii ſunt Theodoretus, & Chryſoſtomus, quorum primus *quæſt.* 42. *in Gen.* habet -- Ipſa Dei Sententia, quæ pro- *SS. Patres in tremore, & timore agnoſcunt ſignum Cain.*
„ hibebat illum occidi, ſignum erat, & ipſa
„ membrorum concuſſio notum, manife-
„ ſtumque ipſum reddebat -- Alter verò *hom.* 19. *in Gen.* -- Rurſus & hoc maximum eſt
„ ſupplicii genus, aſſidue gemere, ac tre-
„ mere. Quia enim abuſus es robore cor-
„ poris, & membrorum viribus, propter
„ hoc continuum hunc tremorem, & mo-
„ tum tibi infero, ut non ſolùm ipſe habeas
„ jugem admonitionem, & memoriam hu-
„ jus nefarii ſceleris, ſed & omnes, qui te
„ intuebuntur, viſo te, quaſi clara illis voce
„ denunciaretur, diſcant, ne talia audeant --

36 Eſt & aliud momentum. Ubi enim Scriptura deſcribit, Cainum egreſſum a facie Domini habitaſſe in terram Eden, legunt Septuaginta *Naid*. Porro S. Hieronymus *in Quæſtionibus Hebraicis ſuper Geneſim* ſcribit -- Quod Septuaginta *Naid* tranſtule-
„ runt, in Hebræo *Nod* dicitur, & interpre-
„ tatur fluctuans, & inſtabilis, ac ſedis in-
„ certæ --

Rem totam verbis laudati Chryſoſtomi *hom.* 20. *in Gen.* abſolvamus -- Et verò locus
„ ille, in quo habitavit Cain perpetua me-
„ moria fuit, non illi ſoli, ſed & Seculis
„ poſterioribus ob tremorem, & motionem,
„ nomen enim *Naid* Hebraica dictio eſt, &
„ vertitur motio. Itaque crimen illius no-
„ tum, & a loco quaſi in columna ærea
„ ſcriptum eſſet --

DISSERTATIO SCRIPTURALIS III.

Ad Caput 5. Geneſeos verſ. 23., & ſeq.

Et facti ſunt omnes dies Henoch trecenti ſexagintaquinque anni. Ambulavitque cum Deo, & non apparuit, quia tulit eum Deus.

AN HENOCH VIVUS TRANSLATUS FUERIT, ATQUE ADHUC VIVAT?

37 NOnnulli apud Judæos in eam devenerunt Sententiam, ut legere eſt apud Sixtum Senenſem Lib. 2. *Bibliotheca Sancta*, Verbo *Henoch*, ut Henoch Virum quidem juſtum commendent, ſed ante terminum, ſub quo ceteri tunc temporis homines mori conſueverunt, fato functum, ne in peccatum laberetur, juxta illud Sapientiæ 4. verſ. 11. *Raptus eſt, ne malitia mutaret intellectum ejus, aut ne fictio deciperet animam illius.* *Quorundam Judæorum Sententia.*

Aben-Ezra, cui adſtipulatur Calvinus,

ſuaviter efflaſſe animam aſſerit, eamque illicò in Cœlum translatam affirmat, ſocialis tamen viſionis dono uſque ad Chriſti Aſcenſionem careuiſſe.

Philo autem *de vita Sapientis* translationem Henoch, nil aliud fuiſſe aſſeverare non dubitavit, quàm ſejunctionem ab impiorum frequentia; credidit namque in locum vulgaribus hominibus ignotum receſſiſſe, paucis, iiſque perfectiſſimis cognitum, ibique Eremiticæ auſteritatis fervore dies ſuos egiſſe.

38 Graviori, & quidem temerario auſu Sereniſſimus Britannorum Rex Jacobus, nomine Primus, Scotorum verò Sextus, celeberrimæ, atque cum laude quammaxime memorandæ, Mariæ Stuardæ Proles, in ſua *ad Principes* Præfatione, qua impie Catholici Orbis Primates ad Hæreſim adoptandam ſollicitare ſtuduit, ut blaſphemam propugnaret Sententiam, Papam videlicet fore Antichriſtum, ultrò concedit Henoch vivum raptum fuiſſe, verùm ex tuoe glorioſi corporis dote donatum, atque immortali vita frui ita conſtanter aſſeverat, ut Patribus indulgendum eſſe affirmet, dum moriturum adhuc, & cum Elia adversùs Antichriſtum in Fidei, Eccleſiæque defenſionem venturum tradiderunt; quid autem de recentioribus Theologia ſentiat, his evomit -- Tantum abeſt, ut „ huic futili, & anili fabulæ credam, ut „ contra iſto tam erudito Seculo (*Seculum* „ *eruditum nuncupat Lutheranorum*, *Calvi-* „ *nianorum*, *Puritanorum progeniem*) hoc „ qui credat, Deum teſtor, non modò pro „ magni nominis Theologo, ſed nec Chri- „ ſtiano quidem habeam, quin potius Scri- „ bis, & Phariſæis accenſeam -- Lutoſam hanc doctrinam ex Theodori Bibliandri Chronico *Tabula* 14. hauſit, ibi namque ut puerilem imaginationem, judaicumque ſomnium fore criminator, -- expectare vel „ Eliam, vel Henoch, ut Perſonas ſuis pro- „ prietatibus definitas -- omnia, quæ hac ſuper re de laudatis Viris affirmat Scriptura, ad metaphoram referens.

Jacobi I. Britannorum Regis doctrina.

Procopius *in Geneſim* innuere videtur, translationem Henoch non jam mortem fuiſſe, ſed immutationem quandam ex mortali ad immortale corpus,

EVINCITUR, HENOCH VIVUM FUISSE TRANSLATUM, ATQUE IN HUMANIS AGERE.

VErùm Henoch vivum fuiſſe translatum, atque adhuc in humanis agere, Scriptura ſuadet, Traditio evincit, univerſus Eccleſiæ conſenſus adoptat.

39 Et ſane peculiaris illa locutionis forma, qua præ ceteris Sacer Textus Henoch deſcribitur, ſatis apte ſpeciale aliquod portendit privilegium; calamus ille velociter ſcribentis, qui in minimis Scripturæ apicibus ſublimia abſcondit arcana, dubio-procul in varià adeo locutionis phraſe maximum debuit occludere myſterium. Si novit, ſupputatis ſingulorum Deceſſorum annis, ſimplici verbo, *Et mortuus eſt*, eorundem vitam abſolvere, ſicut & Poſterorum periodos comprehendere, cur loquendi modum immutat, dum de Henoch ſermo occurrit? Mortui dicuntur ceteri, Henoch non apparuiſſe, Henoch raptus, ſeu, ut Septuaginta legunt, translatus. Palmare hocce loquendi diſcrimen quid aliud innuit, niſi Henoch inter mortuos ſuperſtitem fore?

Ex Scriptura evincitur Henoch vivus translatus.

Ita plane. Servatus eſt, ut, præfinito tempore, Gentes doceat pœnitentiam, ut teſtatur Eccleſiaſticus 44. verſ. 16. *Henoch placuit Deo, & translatus eſt in Paradiſum, ut det Gentibus pœnitentiam*; cumque munus hoc ad hæc uſque tempora non expleverit, fas eſt tandiu vivere, donec illud abſolvat.

Diſerte rem noſtram declarat Apoſtolus ad Heb. 11. verſ. 5. *Fide Henoch translatus eſt, ne videret mortem*. Qui mortem non vidit, quomodo mortuis accenſendus eſt?

40 Patres ejuſdem labii fore in aperto eſt. Tertullianus Lib. *adversùs Judæos* cap. 2. habet -- Nam & Henoch juſtiſſimum non „ circumciſum, nec Sabbathizantem de hoc „ Mundo tranſtulit, qui necdum mortem „ guſtavit, ut æternitatis candidatus -- Et Lib. *de Anima* cap. 50. -- Translatus eſt He- „ noch, & Elias, nec mors eorum reperta „ eſt, dilata ſcilicet; ceterum morituri re- „ ſervantur, ut Antichriſtum ſanguine ſuo „ extinguant -- Idem ſentit Lib. *de Reſurrectione carnis* cap. 58. -- Quod Henoch, & „ Elias, nondum reſurrectione diſpuncti, „ quia nec morte functi, quia tamen de „ Orbe translati, & hoc ipſo jam æternita- „ tis candidati, ab omni vitio, & ab omni „ damno, & ab omni injuria, & contume- „ lia immunitatem carnis ediſcunt --

SS. PP. in eandem confluunt Sententiam.

Habet Epiphanius *in Ancorato* -- Hi „ duo (Henoch ſcilicet, & Elias) perma- „ nent in corpore, & anima, propter ſpem „ æternæ nempe felicitatis --

Audiamus Hieronymum *Epiſt. 61. ad Pamachium* -- Henoch translatus eſt in car- „ ne, Elias carneus raptus eſt in Cœlum, „ necdum mortui, & Paradiſi jam coloni, „ habent quoque membra, cum quibus rapti „ ſunt, atque translati --

Hieronymo concinit Auguſtinus Lib. *De peccat. meritis* cap. 3 -- Neque Henoch, & „ Elias per tam longam ætatem marcue- „ runt -- Et Lib. 2. *De Gratia* cap. 23. -- „ Quos tamen non dubitamus, in quibus „ nati ſunt, corporibus vivere --

Hieronymo, & Auguſtino præluſit S. Ambroſius Lib. 4. *de Fide* cap. 1. -- Tran- „ slatus ergo Henoch, raptus Elias, ambo „ famuli, ambo cum corpore, ſed non cum „ reſurrectione, nec cum manubiis mortis --

S. Iſidorus Lib. *de vita, & obitu Sanctorum* cap. 3. ſcribit -- Henoch ſeptimus ab „ Adam mortis ignarus, meruit in eum lo- „ cum transferri, unde fuerat Protoplaſtus „ excluſus --

In eandem confluunt Sententiam Chryſoſtomus Hom. 21. *in Geneſim*, Nazianzenus Orat. 34. *de Henoch*, Gregorius Magnus Hom. 29. *in Evangel.*, & reliqui ad unum omnes, qui hac de re ſcripſere, quos proſequitur Angelicus, ſed invicte, ut aſſolet,

eao-

eandem comprobans veritatem *in Comment. cap. 5. Geneſeos*, ubi itidem declarat, hujuſce rei Traditionem Spiritus Sancti afflatu fore directam.

41 Verùm enim verò ſi vivus translatus eſt Henoch; cur Scriptura certos ejuſdem ſuppntat annos, ſicut ceterorum, qui Adæ Genealogſam componunt? *Facti ſunt omnes dies Henoch trecenti ſexaginta quinque anni* cap. 5. verſ. 23.

Raptus Henoch quando contigit.

Supputat quidem, ſed eos, quibus ante raptum cum hominibus converſatus eſt. Porro raptus Henoch contigit annis ante Diluvium ſexcentia ſexaginta novem, poſt Adami mortem annis quinquaginta ſeptem, ante obitum Patris ſui Jared quatuorcentis triginta quinque, ante nativitatem Noe annis ſexaginta novem.

CONFUTANTUR DELIRIA JACOBI I. REGIS ANGLIÆ.

42 ADverſùs dicta oblatrat Anglicanus Princeps: & quæ utilitas, inquit, quiſve finis, ut tanto tempore contra naturæ leges inter vivos degat Vir omni juſtitiâ inſignis?

Perpetàm objurganti egregie occurrit Angelicus *in cap. 5. Geneſeos* -- Sicut judicia „ Dei occulta, non ſunt temere, & præ„ ſumptuoſe diſcutienda, ſed potius vene„ randa, & metuenda; ſic ejus arcana, „ opera, & conſilia, non ſunt curioſe, & „ præſumptuoſe perſcrutanda, ſed fideliter „ magnificanda, & ſobrie ſpeculanda. Ratio „ tamen aliqua poni poteſt de ipſo, & de „ Elſa conſimilia. Secundùm enim teſtimo„ nium Chriſti, & Malachſæ Prophetæ, „ Elías fuit reſervatus, ut in fine Seculi „ filios Iſrael converteret. Item ad confir„ mandam Fidem, & fortem, & grandem „ æſtimationem magnalium illius temporis „ ultimi, & propter hoc duo erant maximi „ ſui temporis, & ſuæ ætatis, ætatis dico „ Mundi. Nam Henoch fuit maximus ante „ legem, & Propheta ſecundùm quod dicit „ Judas in Canonica ſua, & de judicio pro„ phetavit; propterea ad illud tempus reſer„ vatus fuit. Elſas autem fuit maximus Pro„ pheta poſt legem, & maximus juſtitiæ „ Zelator; ideo debet eſſe judicii (in quo „ fiet plena juſtitia) teſtis. Uterque fuit circa „ tempus grandis judicii, ſicut Henoch circa „ tempus diluvii, Elſas circa tempus magnæ „ perſecutionis; nam tunc fuit magna per„ ſecutio Prophetarum ab ipſa Jezabel 3. Reg. „ 8. Inſtetit etiam captivitas decem Tri„ buum. Item iſti duo Prophetæ, ſicut Pa„ tres, & quædam capita Prophetarum, „ ideo convenienter reſervantur in Teſtes il„ lius temporis, in quo de univerſo Orbe in „ Gentibus, & Judæis neceſſe erit dare ſin„ gulare teſtimonium de Chriſto, & immi„ nentis judicii dare ſigna, & reducere di„ ſperſa in unum, ita quod ex Gentibus, „ & Judæis fiet unum ovile --

Cur Elſas, & Henoch adhuc vivant.

Neve S. Thomæ ſenſa inter nupertimas Theologorum fabulas enumeret Adverſarius, videat, quæ ex Tertulliano ſuperiùs dedimus, audiatque Damaſcenum Lib. 4. *de Fide Orthodoxa* cap. 27. — Mittentur Henoch, „ & Elſas Teſbites, & convertent corda „ Patrum in filios, hoc eſt, Synagogam ad „ Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, & „ Apoſtolorum prædicationem, & ab illo „ (*nempe Antichriſto*) interficientur — Audiat Magnum Gregorium *Lib. 14. Moral. cap. 11.* -- Illi, qui a prioribus Mundi parti„ bus proceſſerunt Henoch, & Elſas, ad „ medium revocabuntur, & crudelitatis „ ejus (*Antichriſti*) ſævitiam in ſua adhuc „ mortali carne paſſuri ſunt -- Quid plura? „ Quotquot Patres illud Apocalypſis 11. verſ. 3., & ſeqq. *Dabo duobus teſtibus meis, & prophetabunt diebus mille ducentis ſexaginta, amicti ſaccis &c.* affirmant Henoch, & Elſam, adverſùs Antichriſtum in fine Mundi propugnaturos.

43 Infremit hæc audiens Regius Apologiſta, & conviciis carpit Catholicos, haud valens percipere, quod laudati Prophetæ — „ e Cœlo deſcendant, prædicent, pugnent „ contra Antichriſtum, interficiantur ab eo, „ poſteaquam per multa annorum millia „ exempti fuerunt a maledictione mortis -- Hinc clamat -- blaſphemum eſſe credere, ex „ quo Adam ab illo Paradiſo ejectus eſt, „ aliquem ex Adami poſteris illuc perve„ niſſe -- His Sapientiſſimos illos traducens, qui Henoch, & Elíam, in hortum voluptatis translatos volunt.

Veritatem utique non percipit, qui arbitrarie audet Scripturas interpretari, atque ſuo pertinaciter adhæreat judicio, Patrum contemnit Sapientiam, atque Eccleſiæ Doctrinam nihili facit. Ultro aſſerit, Henoch ſuo, in quo natus eſt corpore adhuc vivere, atque translatum? verùm ne fateri cogatur, abs re affirmaſſe Pontificem Romanum fore Antichriſtum, nondum enim apparuit Henoch, ut adverſùs ipſum bellum gerat, fingit a die raptus glorioſi corporis dote donatum.

Attamen quàm longe a veritate Anglus aberret, palam facit Apoſtolus 1. ad Corinth. 15. verſ. 36. *Inſipiens, tu quod ſeminas, non vivificatur, niſi priùs moriatur*, & verſ. 42., & ſeq. *Seminatur in corruptione, ſurget in incorruptione. Seminatur in ignobilitate, ſurget in gloria.* Audax ſane conſilium, Prophetam unum ab ea lege excipere, cui ipſe Dominus ſubjici voluit: *Quemadmodum ſtatutum eſt hominibus ſemel mori, poſt hoc autem judicium; ſic & Chriſtus ſemel oblatus eſt*, ad Heb. 9. verſ. 27., & ſeq. Quis itidem credet Servum cœleſtis Gloriæ participem, priuſquam æterni Patris Filius hæreditatem adiret? *Nemo aſcendit in cœlum, niſi qui deſcendit de cœlo, Filius hominis, qui eſt in cœlo*, Joan. 3. verſ. 13. Unde egregie dicebat S. Ambroſius Lib. 4. *De Fide* cap. 1. — Translatus erat Henoch, raptus Elſas, ſed non „ eſt Servus ſupra Dominum. Nullus enim „ aſcendit in Cœlum, niſi qui deſcendit de „ Cœlo. Nam & Moyſem licèt corpus ejus „ non apparuerit in Terris, nuſquam tamen „ in Gloria cœleſti legimus, niſi poſtquam „ Dominus Reſurrectionis ſuæ pignore vin„ cula

Elias, & Henoch in mortali corpore peregrinantur a Domino.

„ cula ſolvit Inferni, & piorum animas elevavit . Tranſlatus ergo Henoch , raptus „ Elias ; ambo famuli , ambo cum corpore , „ ſed non poſt reſurrectionem , non cum manubiis mortis -- Rem clariùs evincont Patres , qui Henoch , & Eliam noviſſimis temporibus Martyrio coronandos docent . Hinc diſcat Sereniſſimus Adverſarius nedum adhuc vivere , ſed in mortali corpore peregrinari a Domino , in Fide ambulantes , & in ænigmate ſublimis quidem contemplationis .

44 Ubi verò degant , ut alteram Regiæ Objectionis diluam partem , certò ſcire , parùm referre crediderim , cum inter quæſtiones , quæ , ſalva Fide , contrariis diſcutiantur opinionibus , id reponat Auguſtinus Lib. 2. *De Gratia Chriſti adverſùs Pelagium* .

In terreſtri Paradiſo degunt .

Verùm inter Patres plures , hique magni nominis , volunt in terreſtrem Paradiſum Henoch , & Eliam tranſlatos . Sic Irenæus Lib. 5. *contra Hæreſes* cap. 5. -- Ubi ergo „ primus poſitus eſt homo , ſcilicet in Paradiſo , quemadmodum Scriptura dicit . Et „ plantavit Deus Paradiſum in Eden contra „ Orientem , & poſuit ibi hominem , quem „ plaſmavit , & inde projectus in hunc „ Mundum non obediens . Quapropter dicunt Presbyteri , qui ſunt Apoſtolorum „ Diſcipuli , eos qui tranſlati ſunt , illuc „ tranſlatos eſſe -- Sic Athanaſius in Epiſt. *De Nicæna Synodo contra Euſebium* -- Siquidem & Adam anticipans gratiam , & ſtatim ubi natus eſt in Paradiſo collocatus , „ nihil quicquam differentiæ habuit ab Henoch , qui poſt tempora nativitatis ſuæ , „ cum Deo placuiſſet , in Paradiſum tranſlatus eſt -- Sic Juſtinus Martyr q. 85. *ad Orthodoxos* , ſic Iſidorus in Lib. *de vita , & morte Sanctorum* , ſic Procopius Gazæus *in cap.* 4. *Gen.* , aliique paſſim , quorum ſenſa non uno in loco adoptavit S. Thomas , & potiſſimùm 1. *Part. quæſt.* 102 *art.* 2. *ad* 3. -- Et ſimiliter Henoch raptus eſt ad Paradiſum terreſtrem , ubi cum Elia ſimul creditur vivere uſque ad adventum Antichriſti --

45 His abunde compertum eſt , perperàm male feriatum Regem eam Sententiam , quam venerabiles adeo in Eccleſia Doctores tutati ſunt , fabulis accenſuiſſe .

Equidem ſcio , Rupertum Lib. 3. *in Gen.* , alioſque Patres , negare Henoch in Paradiſum tranſlatum , quemque Diluvii aquis deletum affirmant , ſicut nuſquam in Græco Textu vocem Paradiſi adinveniri . Nullimode tamen hæc oppoſitio urget. Nam in vulgata editione , quam authenticam agnoſcit , atque ab omnibus haberi vult Tridentina Synodus , vox Paradiſi aperte legitur . Porro Patres , licèt quoad tranſlationis locum non ejuſdem labii ſint , ſervatos nihilominus eos aſſerunt -- quouſque ad finem „ Mundi redeant , & mortis debitum ſolvant -- ſic Rupertus *loco laudato* ,

DISSERTATIO SCRIPTURALIS IV.

Ad Caput 7. Geneſeos verſ. 2. , 8. , & 9.

Ex omnibus animantibus mundis tolle ſeptena , & ſeptena , maſculum , & fœminam , de animantibus verò immundis duo , & duo , maſculum , & fœminam . . . De animantibus quoque mundis , & immundis , & de volucribus , & ex omni , quod movetur ſuper terram . Duo , & duo ingreſſa ſunt ad Noe in Arcam , & maſculus , & fœmina.

AN SEPTEM , VEL QUATUORDECIM , EX ANIMANTIBUS MUNDIS IN ARCAM NOE INGRESSA FUERINT , ET QUOT EX IMMUNDIS .

46 Sicut lucidiſſimum Divinitatis Thronum circumdant caliginis umbræ , dicente Pſalmiſta Pſal. 96. verſ. 2. *Nubes , & caligo in circuitu ejus* ; ſic Divinum eloquium in Scripturis enunciatum tenebris involvitur . Verùm *ſicut tenebræ ejus , ita & lumen ejus* ; ipſa namque Sacri Codicis veritas , difficultatem involucris implicata , lux eſt , quippe quæ ut adversùs malignantes invicte defendi valeat , evolvitur diligentiùs, clariùs intelligitur , atque efficaciùs prædicatur , ut apte ex S. Auguſtino adnotat Angelicus ad illud 1. ad Corinth. 11. *Oportet & hæreſes eſſe* . Utinam id mihi contingat propoſitam quæſtionem perſcrutanti . Implexam litteræ conſtructionem , plurimamque Sententiarum varietatem præſeferre obſcuritatem ad unum omnes facilè conjicere poſſunt .

Sacra Scriptura eſt Lux in tenebris .

Unam Titulus innuit quæſtionem , triplici tamen nodo colligatam . Primò videlicet , an ſub temporibus Noe mundorum animalium , & immundorum occurreret diſcrimen ? Secundò , quot ea qualibet eorundem ſpecie individua Arcam fuerint ingreſſa? Tertiò ſolùm ne perfectorum animantium genus ipſa incluſerit ?

SUB TEMPORIBUS NOE DISCRIMEN FUISSE OSTENDITUR MUNDORUM ANIMALIUM , ET IMMUNDORUM .

47 Circa primum . Solemne eſt apud Abulenſem *quæſt.* 3. *in cap.* 7. *Gen.* , ante Moſaicam legem nullum animalis ſive mundi , ſive immundi extitiſſe diſcrimen , quod non niſi per legalia præcepta innotuiſſe affirmat , & per anticipationem in laudato Geneſis capite appoſitum fore propugnat ; quo pacto *Exod.* 24. , & 32. prævia narratione ſermo inſtituitur de Joſue , cui tantummodo *Numer.* 13. a Moyſe tale nomen fuit accommodatum . Hujuſmodi opinio vera

falſis

Digitized by Google

falſis involvit, quod ut perſpicue appareat, diſtinctione opus eſt.

Dupliciter animal vocatur mundum, vel immundum.

48 Duplici itaque ſignificatione animal mundum, vel immundum nuncupatur; nempe in ordine ad cibum; & in ordine ad Sacrificium. Quoad primum, illud cenſetur immundum, nullo ſpectato præcepto, quod qualitatibus humanæ naturæ adverſatur, individui corruptionem gignens, vel horrorem provocans, & abominationem. Quoad Sacrificium verò illud eſt immundum, quod vel ineptum ad teſtificandam Divini Dominii excellentiam creditur, vel minùs æquum, ut Dei majeſtati offeratur.

Utroque modo ab Adami lapſu ad Noe uſque tempora immundum animal extitiſſe, dubio-procul cenſendum eſt, non ſingulari aliqua divinæ legis Sanctione, ſed naturali lumine, & humana conſuetudine firmatum.

Sub temporibus Noe quædam animantia noſcebantur hominibus noxia.

49 Equidem novi ad Dei imperium productas beſtiarum ſpecies, omneque jumentorum, atque reptilium genus divino laudatum præconio. Novi nil rejiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur, neque quod per os intrat animam coinquinare. Verùm illud indubium eſt, in unius Serpentis damnatione homines inter, & bruta inimicitias fore conſtitutas; adeoque quædam ſibi noxia fore apprime cognoverunt. Et ſane a primordiis Creationis communes hominibus inſimul, & animantibus, cibos fecit Deus, Gen. 1. verſ. 29., & ſeq. *Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem ſemen ſuper terram . . . Ut ſint vobis in eſcam: & cunctis animantibus terræ, omnique volucri cæli, & univerſis, quæ moventur in terra, & in quibus eſt anima vivens, ut habeant ad veſcendum.* At quos latet, jumenta naturalem habere pabulorum delectum, quibuſdam reſici, inſici aliis?

50 Verùm enim vero ſi rationali Creaturæ terræ fructus dati ſunt in eſcam: ſi nemo unus ex Adæ poſteris ad Diluvium uſque carnes comedit: ſi prima, Orbe jam aquis purgato, facta eſt familiæ Noe permiſſio veſcendi volatilibus, cæteriſque animantibus: *Et omne, quod movetur, & vivit, erit vobis in cibum: quaſi olera virentia tradidi vobis omnia*, Gen. 9. verſ. 3.; quomodo mundorum, & immundorum confingitur delectus relate ad cibum?

Naturaliter diſcrimen mundorum, & immundorum noſcebatur.

Audiatur Chryſoſtomus *hom.* 24. *in Gen.* hac ſuper re egregie differentem -- Operæ „ pretium fuerit hoc loco inquirere, unde „ juſtus ille noverit, quæ animalia pura „ eſſent, & quæ impura; nondum enim „ diſtinctio hæc facta erat, quam poſtea „ Moyſes in ſuis legibus ſtatuit. Unde ergo „ ſciebat? num a ſe ipſo, & ab inſita na- „ turæ ſuæ doctrina? Nihil autem per ſe „ immundum eſt ex his, quæ fecit Deus: „ quo pacto enim immundam vocemus crea- „ turam ullam, cum omnia ſemel a Deo „ approbata ſint, dicente Moyſe: vidit Deus „ cuncta quæ fecerat, & erant valde bona? „ Verum deinde natura a ſe ipſa hæc diſtin- „ xit. Quod autem id ſit verum, conſidera „ quemadmodum nonnullis locis quidam ab- „ ſtinent ab aliquibus ut immundis, alii verò „ illis ipſis veſcuntur; tanta eſt vis conſue- „ tudinis apud homines in utramque par- „ tem. Sic & fuit tempore Noe. Ipſa verò „ ſcientia ei Viro inſita docebat eum, quæ „ eſſent ad cibum commoda, & quæ im- „ munda; non quod talia per ſe eſſent, ſed „ quia pro immundis habebantur -- Si natura hæc diſtinxit, poterant indubie Antediluviani homines mundorum, & immundorum diſcrimen noſcere, licèt hiſce non veſcerentur.

Sacrificia a Mundi exordio.

51 Certiora ultro prædictum confirmant diſcrimen, ſi Sacra ſpectentur. Sub Lege naturæ jam inde a Mundi exordio Sacrificia, Sacroſque ritus extitiſſe Sacræ Litteræ nos docent: *Factum eſt autem poſt multos dies, ut offerret Cain de fructibus terræ munera Domino, Abel quoque obtulit de primogenitis gregis ſui*. Gen. 4. verſ. 3. Ubi Angelicus Doctor -- Ex hoc patet, quod „ falſa eſt opinio dicentium, quod Sacrificia „ eſſent in Lege introducta ſolùm ad tollen- „ dam Idololatriam; cum conſtet hìc ab ini- „ tio Mundi ſecundùm naturam generis in- „ cœpiſſe --

Habemus quidem laudato Geneſis capite verſ. 26. *Sed & Seth natus eſt filius, quem vocavit Enos. Iſte cœpit invocare nomen Domini*. Nunquid Abel, ad cujus munera reſpexit Deus, nomen Domini invocare non novit? Nunquid tot annorum intercapedine nulla extitit Eccleſia Deo fidelis? Cogitanti talia horret animus. Cur tamen dicitur, Enos cœpiſſe invocare nomen Domini? Non alia ſane ratione, niſi quia Sacrificia, quæ nullo ſtatuto ritu Deo offerebantur, certa lege præſcripſit. Illud namque lumen, quod ſignatum eſt ſuper nos, ſicut Deum palam facit vitæ, & mortis Auctorem, ita colendum proponit, ejuſdemque Omnipotentiam, atque Majeſtatem excellentiorum creaturarum immolatione venerandam. Quod optime Euſebius *Lib.* 1. *De Demonſtrat. Evangel. cap. ult.* explicuit -- Hominem debere vitam ſuam „ Deo in Sacrificio; quia tamen hoc non „ expedit, ideo Lege naturæ introductum „ fuiſſe, ut in Sacrificium animalis, vel ali- „ quod hujuſmodi commutaretur -- Omnis quippe Religio ſive vera, ſive falſa, docente Auguſtino, per ſenſibile aliquod ſignum conſtituitur, atque diſtinguitur. Neceſſe proinde eſt ante Noe tempora, vel omnem abnegare Religionem, vel determinatum aliquod rituum genus concedere.

D. Th. Doctrina.

52 Sed quid plura? audiatur S. Thomas 1. 2. quæſt. 103. art. 1., ubi quam propoſui, demonſtrative reſolvit quæſtionem -- „ Dicendum, quod ſicut patet ex dictis, „ Ceremoniæ legis ad duo ordinabantur, „ ſcilicet ad cultum Dei, & ad figurandum „ Chriſtum. Quicunque autem colit Deum, „ oportet quod per aliqua determinata eum „ colat, quæ ad exteriorem cultum pertinent. „ Determinatio autem divini cultus pertinet „ ad Ceremonias, ſicut etiam determinatio „ eorum, per quæ ordinamur ad Proximum, „ pertinet ad præcepta judicialia, ut ſupra „ dictum eſt; & ideo ſicut inter homines „ communiter erant aliqua judicialia, non „ tamen ex auctoritate alicujus Legis divinæ „ inſtituta, ſed ratione hominum ordinata; „ ita etiam erant quædam Ceremoniæ, non

„ qui-

„ quidem ex auctoritate alicujus Legis de-
„ terminatæ, ſed ſolùm ſecundùm volunta-
„ tem, & devotionem hominum Deum co-
„ lentium. Sed quia etiam ante Legem fue-
„ runt quidam Viri præcipui, prophetico
„ ſpiritu pollentes, credendum eſt, quod ex
„ inſtinctu divino, quaſi ex quadam privata
„ lege, inducerentur ad aliquem certum
„ modum colendi Deum, qui & conveniens
„ eſſet interiori cultui, & etiam congrueret
„ ad ſignificandum Chriſti myſteria, quæ
„ figurabantur etiam per alia eorum geſta,
„ ſecundùm illud 1. ad Corinth. 10. Om-
„ nia in figuram contingebant illis. Fue-
„ runt igitur ante legem quædam ceremo-
„ niæ, non tamen ceremoniæ legis, quia
„ non erant per aliquam legislationem in-
„ ſtitutæ -- Et *ad* 4. ſubdit -- Dicendum,
„ quod diſtinctio mundorum animalium, &
„ immundorum non fuit ante legem, quan-
„ tùm ad eſum, cum dictum ſit Gen. 9.
„ Omne quod movetur, & vivit, erit vo-
„ bis in cibum; ſed ſolùm quantùm ad Sa-
„ crificiorum oblationem; quia de quibuſdam
„ determinatis animalibus Sacrificia offere-
„ bant. Si tamen quantùm ad eſum erat
„ aliqua animalium diſcretio, hoc non erat,
„ quia eſus illorum reputaretur illicitus,
„ cum nulla lege eſſet prohibitus, ſed pro-
„ pter abominationem, vel conſuetudinem;
„ ſicut nunc videmus, quod aliqua cibaria
„ ſunt in aliquibus Terris abominabilia, quæ
„ in aliis comeduntur --

53 His falſitatis revincitur opinio prima, omnem prorſus negans delectum: ſicut & altera quorundam Judæorum poſitiva Dei Lege adſtruens conſtitutum diſcrimen: tertiam itidem rejiciendam duximus, eum mundi, immundique diſcretionem deſumendam affirmet, juxta majorem, minoremve ad humanæ Naturæ perfectionem acceſſum. Haud enim percipi valet, cujuſnam qualitatis participatione hujuſmodi metiendus ſit acceſſus. Nam ſi rationis, jam nullum erit animal mundum: ſiquidem quodlibet ratiocinandi caret facultate; ſi ſenſationis: jam nullum erit immundum; ſi figuræ non niſi monſtra quædam aliqualem hominis referre imaginem viſa ſunt; ſi denique imitationis Pſittaci tantummodo, & Simiæ ad mundorum claſſem revocabuntur.

TANTUM SEPTEM EX ANIMANTIBUS MUNDIS IN ARCAM NOE DECLARANTUR INGRESSA.

54 UT ad ſecundum accedamus. Juſtinus Martyr *in reſponſione ad quæſt.* 43. *Orthod.*, Origenes *hom.* 2. *ad cap.* 6. *Gen.*, Oleaſter *ſuper* 7. *caput Gen.*, aliique, quatuordecim volunt ex mundis animantibus in Arcam ingreſſa. Attamen ſeptem ſolummodo fuiſſe gravioribus momentis comprobatur.

Quonam ſenſum habeant ſeptena, & ſeptena.

55 Etenim termini numerales, ubi pluribus, hiſque diverſis accommodantur, ea diſtribuunt, non multiplicant: porro termini illi *ſeptena*, *& ſeptena* directe univerſo mundorum animalium generi accommodantur; propterea illud diſtribuunt, atque hunc reddunt ſenſum: ex ſpeciebus ſingulis animantium, quæ mundis accenſentur, ſeptem aſſumes.

56 Et meritò ſane, nam ut ait Theodoretus *quæſt.* 50. *in Gen.* -- Cum hominibus
„ permiſſurus eſſet Deus manducare carnes,
„ & homines pii ſacrificaturi eſſent, majo-
„ rem numerum mundorum animalium cu-
„ ſtodiri juſſit, nempe tres conjugationes ad
„ augmentationem generis, unum verò ani-
„ mal reliquum ad ſacrificandum; ſtatim
„ enim ubi ceſſavit ultio, Noe Sacrificium
„ obtulit Deo gratiarum actioni conveniens;
„ ita ut certum ſit, hac de cauſa Deum
„ juſſiſſe ex unaquaque ſpecie mundorum
„ animalium ſeptena in Arcam introduci,
„ ut Noe unum animal offerens ex unaqua-
„ que ſpecie, non perimeret conjugatio-
„ nes --

57 Quoniam verò, teſte Auguſtino Lib. 15. *de Civit. Dei* cap. 27. errat, quiſquis putat -- Aut tantummodo rerum geſta-
„ rum veritatem ſine ullis allegoricis ſignifi-
„ cationibus hic eſſe quærendam, aut e con-
„ trario hæc omnia geſta non eſſe, ſed ſo-
„ lùm verborum figuras . . . . Ubi certe,
„ ut alia omittam, ſi numeroſitas animalium
„ cogebat Arcæ tantam fieri magnitudinem,
„ immunda bina, & munda ſeptena intro-
„ mitti animalia, quid cogebat, cum æquali
„ numero poſſent utraque ſervari? -- Egregie quidem, & conſone ad Apoſtolum, qui omnia in figura contigiſſe affirmat. Porro ſi res geſta myſterio non caret, ſeptem individua tenemur intelligere, ſecus quatuordecim. Septenarius namque numerus, non quartodecimus in Scripturis ſacratus habetur. Hinc S. Ambroſius Lib. *De Arca*, *& Noe* cap. 12. habet -- Et ut ego arbitror inire
„ mundam aſſerit hebdomadam, quia mun-
„ dus, & ſacer ſeptenarius numerus eſt.
„ Nulli enim miſcetur, nec ab alio genera-
„ tur, idemque virgo dicitur, quia nihil ex
„ ſe generat --

Septenarius numerus in Scripturis ſacratus habetur.

58 His refragari videtur Chryſoſtomus *hom.* 24. *in Gen.* quatenus arcana ex numeris deprompta inter fabulas recenſet.

Verùm nec Ambroſio, nec graviſſimis Doctoribus, qui agentes de Sacris Litteris multa pie, utiliterque tradidere, adverſatur, ſed Valentinianos, Marcionitas, & Gnoſticos juſte traducit, qui fabuloſis computationibus imperitos fallebant, atque impia dogmata exornabant.

59 Aſt, inquies, cur finguntur myſteria, ſi littera hiſce reſiſtit. *De animantibus verò immundis duo, & duo, maſculum, & fœminam. De animantibus quoque mundis, & immundis, & de volucribus, & ex omni, quod movetur ſuper terram. Duo, & duo ingreſſa ſunt ad Noe in Arcam, & maſculus, & fœmina*. Geneſ. 7. verſ. 2., 8., & 9. Habuit ergo maſculus quilibet unam fœminam, & ex adverſo.

Placeat audire Angelicum Doctorem apte ſeptenarii numeri inæqualitatem cum littera conciliantem -- Quod autem dicitur
„ de omnibus duo, & duo, intelligitur
„ communiter, quaſi diceret; communiter
„ uni

Inæqualitas ſeptenarii numeri cum littera conciliatur.

,, uni correſpondebit compar ſuus in ſexu ,, diſtinctus. Unde ſi unus erat ibi non ha- ,, bens comparem, non impedit modum ,, loquendi communem; ſicut cum imus ,, proceſſionaliter, & eſt unus impar, ,, ultimus videlicet, dicitur, quod omnes ,, imus bini, & bini, quamvis ſit unus, cui ,, non reſpondet aliquis ſocius --

60 Nec officit generationi inæqualitas. Siquidem in Arca ſicut homines ab ea abſtinuerunt, id univerſali exigente tribulatione conſepulti Orbis; ita & animalia quælibet. Aliàs abſoluto Diluvio, impares maſculi oblati ſunt Domino in Holocauſtum; ut notat Theuduretus ſupralaudatus.

IMPERFECTORUM ANIMANTIUM DIFFICULTAS ENUCLEATUR DOCTRINA D. AUGUSTINI.

61 TErtium, quod diſcutiendum ſupereſt, præclare elucidat Auguſtinus Lib. 15. *de Civit. Dei* cap. 27.

Ait itaque S. Doctor -- Quod autem ,, ſcrupoloſiſſime quæri ſolet de minutiſſimis ,, beſtiolis, non ſolùm quales ſunt Mures, ,, & Stelliones, verùm etiam quales Locuſtæ, ,, Scarabæi, Muſcæ denique, & Pulices, ,, utrum non amplioris numeri in Arca ,, illa fuerint, quàm qui eſt definitus, cum ,, hoc imperaret Deus, priùs admonendi ,, ſunt, quos hæc movent, ſic accipiendum ,, eſſe, quod dictum eſt: quæ repunt ſuper ,, terram, ut neceſſe non fuerit conſervari ,, in Arca, quæ poſſunt in aquis vivere, ,, non ſolùm merſa ſicut Piſces, verùm etiam ,, ſupernatantia, ſicut multæ Alites. Deinde ,, cum dicitur, maſculus, & fœmina erunt, ,, proculdubio intelligitur ad reparandum ,, genus dici, ac per hoc, nec illa neceſſe ,, fuerat ibi eſſe, quæ poſſunt ſine concubitu ,, de quibuſque rebus, vel rerum corruptionibus naſci. Aut ſi myſterium ſacratiſſimum, quod agebatur, & tantæ rei figura ,, etiam in veritate facti aliter non poſſet ,, impleri, niſi ut omnia ibi certo illo numero eſſent, quæ vivere in aquis natura ,, prohibente non poſſent, non fuit iſta cura ,, illius hominis, vel illorum hominum, ſed ,, divina. Non enim ea Noe capta intromittebat, ſed venientia, & intrantia admittebat. Ad hoc enim valet, quod dictum eſt: Intrabunt ad te, non ſcilicet ,, hominis actu, ſed Dei nutu. Ita ſane, ,, ut non illic fuiſſe credenda ſint, quæ ſexu ,, carent; præſcriptum eſt enim, atque definitum: Maſculus, & fœmina erunt. ,, Aliæ ſunt quippe quæ de quibuſque rebus ,, ſine concubitu ita naſcuntur, ut poſtea ,, concumbant, & generent, ut Muſcæ; ,, alia verò, in quibus nihil ſit maris, & ,, fœminæ, ſicut Apes. Ea porro, quæ ſic ,, habent ſexum, ut non habeant fœtum, ut ,, Muli, & Mulæ, mirum ſi ibi fuerunt, ,, ac non potius parentes eorum ibi fuiſſe ,, ſuffecerit, equinum videlicet, atque aſininum genus. Et ſi aliqua ſunt, quæ ex ,, commiatiune diverſi generis, genus ali- ,, quod ducunt, ſed etſi hoc ad myſterium ,, pertinebat, ibi erant: habet enim & hoc ,, genus maſculum, & fœminam --

Quorum animantium numerus definitus,

Quoniam verò recentiores Philoſophi male audiunt, quædam animalia ex rerum corruptionibus generari, juxta eos non abs re erit, ſi dicas, eorundem ova etiam in aquis ſervata, donec exſicatâ terrâ a Sole fota in genus ſuum eruperunt.

DISSERTATIO SCRIPTURALIS V.

Ad Caput 16. Geneſeos verſ. 3., & ſeq.

Tulit Agar Ægyptiam ancillam ſuam . . . & dedit eam viro ſuo uxorem, qui ingreſſus eſt ad eam.

AN ABRAHAMO, CETERISQUE PATRIARCHIS, SIMULTANEA POLIGAMIA FUERIT LICITA.

DIFFICULTATES RECENSENTUR PROPOSITÆ QUÆSTIONIS.

62 SIcut Eva humani Generis Prothoparentem perdidit Adamum, dum ei fructum tradidit comedendum *Gen.* 3., ita dum Sarai in uſum Conjugii ancillam dedit Viro ſuo, timendum ſane ne Patrem Credentium perdat Abrahamum. Utrinque enim divinum præceptum urgere videtur. Ille namque Dominus, qui in ſubjectionis, & obedientiæ, argumentum, ligni eſum reſervavit, unam tantummodo Mulierem Viro conceſſit in Uxorem: *Quamobrem relinquet homo Patrem ſuum, & Matrem, & adhærebit Uxori ſuæ, & erunt duo in carne una*. Gen. 2. verſ. 24. Utrobique Muliebris pruriginis intercedit affectu. Illic Eva ſcientiæ cupidine acta: *Eritis ſicut Dii, ſcientes bonum, & malum*, Gen. 3. verſ. 5., refragante Domini præcepto, pomum comedit, ſibique ærumnas, laboreſque Viro multiplicavit; hic Sarai prolis ſuccenſa deſiderio: *Si fortè ſaltem ex illa ſuſcipiam filios*, Gen. 16. verſ. 2., ancillam profert, unde ſibi contemptum, Viro dedecus comparavit. Audio namque Lamechum, qui omnium primus, ut legere eſt Gen. 4. duas accepiſſe Uxores, nomen uni Ada, nomen alteri Sella, maledictis traduci a Tertulliano Lib. *De Exhortatione caſtitatis* -- Numerus matrimonii a maledicto Viro cœ- ,, pit -- atque tanquam maximæ iniquitatis reum, maximis damnatum fore ſupliciis, ut ſcribit S. Hieronymus Lib. 1. *adverſùs Jovinianum* -- Primus Lamech ſanguinarius, ,, & homicida, unam carnem in duas diviſit ,, Uxores. Fratricidium, & Digamiam eadem cataclyſmi delevit pœna. De altero ,, ſepties, de altero ſeptuagies ſepties vin- ,, dica-

„ dicatum eſt . Quantùm diſtant in numero,
„ tantùm & in crimine --

63 Manichæi, venenato calamo mali-
gnantes, duplicis reum criminis Abrahamum
inſimulant; nefariæ videlicet libidinis ob me-
retricium conſortium, & infidelitatis ob ne-
gatam Divinæ promiſſioni fidem . Audiamus
Fauſtum viperinam Manichæorum progeniem
apud Auguſtinum *Lib. 22. adverſus Fauſtum
cap.* 30. impie obloquentem -- Habendæ pro-
„ lis inſanâ flagrans cupidine, & Deo , qui
„ id jam ſibi de Sara Conjuge promiſerat
„ minime credens , cum pellice volutatus
„ eſt --

64 Fornicarium eum faciunt Judæi
Joan. 8. , ubi , ut Nothorum maculam effu-
giant , *Nos ex fornicatione non ſumus nati* ,
verſ. 41. ab Agar ſe progenitos negant .

65 Quin immo ipſemet Abraham id
fateri videtur , dum Agarem e domo ejecit
Gen. 21. verſ. 14. *Surrexit itaque Abraham
mane , & tollens panem , & utrem aqua ,
impoſuit ſcapula ejus, tradiditque puerum , &
dimiſit eam* ; & jamjam moriturus hæredita-
riis tabulis filios ex Concubinis genitos ſpo-
liavit . Gen. 25. verſ. 5., & ſeq. *Deditque
Abraham cuncta , quæ poſſederat Iſaac : filiis
autem Concubinarum largitus eſt munera , &
ſeparavit eos ab Iſaac filio ſuo* .

66 Hoc ipſo ductus exemplo Leo Ma-
gnus *Epiſt. 92. cap.* 4. Spuriorum conditio-
nem explicuit , atque jura diſtinxit -- Non
„ omnis Mulier juncta Viro Uxor eſt Viri ;
„ quia nec omnis filius hæres eſt Patris .
„ Nuptiarum autem fœdera inter ingenuos
„ ſunt legitima, & inter æquales. Multò priùs
„ hoc ipſum , Domino conſtituente , quàm
„ initio Romani Juris extitit . Itaque aliud
„ eſt Uxor , aliud Concubina ; ſicut aliud
„ ancilla , aliud libera . Propter quod etiam
„ Apoſtolus ad manifeſtandam harum perſo-
„ narum diſcretionem , teſtimonium ponit
„ expreſſum ex Geneſi , ubi dicitur Abrahæ :
„ Ejice ancillam , & filium ejus. Non enim
„ erit hæres filius ancillæ cum filio liberæ --

67 Adulterum declamat Abrahamum
Ambroſius, qui ut culpæ minuat gravitatem,
ingeminat , cum nondum adulterium Lege
prohibitum aſſerere videatur, *Lib. 1. de Abra-
ham cap.* 4. -- Movere aliquos poſſet , quo-
„ modo Abraham, Vir tam carus , & fami-
„ liaris Deo , ingreſſus ſit ad ancillam ? Sed
„ conſideremus primùm , quia Abram ante
„ legem Moyſis , & ante Evangelium fuit ;
„ nondum interdictum adulterium videbatur.
„ Pœna criminis ex tempore Legis eſt , quæ
„ crimen inhibuit , nec ante Legem ulla rei
„ damnatio eſt -- Aſt ſi ante Legem nulla
rei damnatio fuit ; cur Paulus ad Rom. 2.
verſ. 12. inclamat . *Quicumque enim ſine lege
peccaverunt , ſine lege peribunt* ? Quo pacto
aſſeveranter adeo ſcripſit cap. 5. verſ. 13.
Uſque ad legem peccatum erat in Mundo ?
Nondum Lex data erat ; & tamen juſtus Do-
minus , miſſo cœlitus igne , Pentapolim con-
flagravit . Ante Legem Lamechus duas duxit
Uxores; verùm adulterii flagitio deturpatum
agnovit Nicolaus I. Pontifex Max. , dum Lo-
tharium Regem reprehendit -- Annon di-
„ ſtincta ultione feriendus es , qui in duas
„ Uxores adulterium Lamech , & flagitium
„ imitatus eſſe dignoſceris , quod Dominus
„ non niſi poſt ſeptuaginta ſeptem genera-
„ tiones , ſuo ſalutifero adventu , delevit ,
„ cum Cain fratricidium ſeptima generatio-
„ ne aquis abolitum ſit Cataclyſmi ? --

68 Et ſane ut Polygamiæ dignoſcere-
tur turpitudo, cur Legis ſcriptæ lumine opus
fuit , cum ipſa Naturæ æquitas Juri naturali
refragari docebat ? Hæc eſt , quæ illuminat
omnem hominem venientem in hunc Mun-
dum ; atque ſatis innuit , quod ſemel uni
traditum eſt, alteri concedi nequaquam poſſe:
corpus autem ſuum ei , quam in Uxorem ſu-
ſcipit , tradit Maritus . Hæc eſt , quæ con-
fuſam , atque inæqualem damnat filiorum
educationem , quam ſatis incommodam , in-
vidamque parturit Polygamia . Hæc eſt , quæ
domeſtici principatus ſuadet ſingularitatem ,
ſociali contubernio apprime neceſſariam,quam
funditùs evertit Mulierum pluralitas , jurgiis
replens familias . In aperto ſunt exempla
Annæ, & Phenennæ , Liæ, & Rachelis , fœ-
minarum alioqui Sanctarum .

69 Id ipſum evincit Sanctitas Sacra-
menti , cujus per Polygamiam totus deper-
ditur decor , myſteriique evacuatur majeſtas ,
& dignitas . De hoc præclare Hieronymus
Epiſt. 11. ad Ageruchiam -- Unus Adam , &
„ una Eva , immo una ex eo coſta ſeparatur
„ in fœminam , rurſumque quod diviſum
„ fuerat , Nuptiis copulatur , dicente Scri-
„ ptura : Erunt duo in carnem unam , non
„ in duas , nec in tres . Propter quod relin-
„ quet homo Patrem , & Matrem , & adhæ-
„ rebit Uxori ſuæ , certe non Uxoribus .
„ Quod teſtimonium Paulus ediſſerens , ad
„ Chriſtum refert , & ad Eccleſiam , ut pri-
„ mus Adam in carne , ſecundus in ſpiritu
„ monogamus ſit . Sit una Eva Mater cun-
„ ctorum viventium , & una Eccleſia parens
„ omnium Chriſtianorum . Sicut illam ma-
„ ledictus Lamech in duas diviſit Uxores ,
„ ſic hanc Hæretici in plures lacerant Ec-
„ cleſias --

Hinc Leo Magnus *Epiſt. 92. cap.* 4. illud
finale protulit decretum -- Ubi cum ſocietas
„ Nuptiarum ita ſit ab initio conſtituta , ut
„ præter ſexuum commixtionem haberet in
„ ſe Chriſti , & Eccleſiæ Sacramentum , du-
„ bium non eſt, eam Mulierem non pertinere
„ ad Matrimonium, in qua docetur nuptiale
„ non fuiſſe myſterium --

70 Illud tamen præ ceteris exitiale oc-
currit , quod Abrahami exemplo , in Lege
Gratiæ haud reprobanda videtur Mulierum
pluralitas ; eo namque uſus eſt Valentinia-
nus Imp. , ſi Socrati *Lib. 4. Hiſt. cap.* 27. cre-
damus ; eo Anabaptiſtæ , ut tutiùs imitaren-
tur , quod perperàm intelligebant Act. 2.
verſ. 44. *Habebant omnia communia* ; eo de-
mum Philippus Landgravius Haſſiæ Princeps,
qui , priori vivente Uxore , Margaretam de
Saal ſibi copulavit , præmiſſa cum Bucero ,
Luthero , aliiſque ejuſdem furfuris homini-
bus , conſultatione . Hæc porro ſunt , quæ
involutam reddunt propoſitæ quæſtionis reſo-
lutionem .

DE-

DEFENDITUR INNOCENTIA ABRAHAMI.

71 QUanquam verò prædicta urgere videantur; ſolidiora tamen occurrunt, quæ Abrahami comprobant innocentiam.

Abraham a Deo commendatur.

Et certe nefas eſt, eum reprobare, quem Deus commendat; porro ita Deus ſibi charum fatetur Abrahamum, ut glorietur ſe Deum ipſius fore: *Ego ſum Deus Abraham*. Exod. 3. verſ. 6., Matth. 22. verſ. 33., Marci 12. verſ. 26., Lucæ 20. verſ. 37.

Quomodo mœchiæ crimine ipſum notare audebimus, quem per ſemitam ſanctitatis deambulaſſe teſtatur Scriptura? *Deus, in cujus conſpectu ambulaverunt Patres mei Abraham, & Iſaac*. Gen. 48. verſ. 15.

In meretricio dicemr ne vitam duxiſſe, quem Deo dilectum deſcribit Daniel cap. 3. verſ. 35.? *Neque auferas miſericordiam tuam a nobis propter Abraham dilectum tuum*.

Fidelem deprædicat, & cum benedicendis enumerat Paulus ad Gal. 3. verſ. 9. *Igitur qui ex fide ſunt, benedicentur cum Fideli Abraham*.

Vetitæ Polygamiæ labes abſit a Nuptiis, quibus ob nubentis virtutem magnifice benedixit Deus: *Sed & filium Ancillæ faciam in Gentem magnam, quia ſemen tuum eſt*. Gen. 21. verſ. 13. Impium enim eſt credere, Deum ob Genitoris dignitatem fœtum illum benedicturum, in quo edendo ſeſe turpiſſimo flagitio obſtrixerat Parens, & graviſſimo crimine Omnipotentem ad iram provocavit.

Bala, & Zelpha maritali jure Jacobo traditæ.

72 Quod ſi ab exemplis momenta exquirimus; Balam, & Zelpham, maritali jure Jacobo traditas habemus, quarum filii tum ex Scriptura, tum ex Hebraici Populi tabulis legitimi cenſentur, atque jure hæreditario partem Terræ promiſſionis perinde ac filii Liæ, & Rachelis, acceperunt; ſcriptum eſt enim Gen. 50. verſ. 23. *Poſt mortem meam Deus viſitabit vos, & aſcendere vos faciet de terra iſta ad terram, quam juravit Abraham, Iſaac, & Jacob*. Porro non niſi legitimis portio dividitur hæreditatis; propterea Jephte filio meretricis dicitur Judic. cap. 11. verſ. 2. *Hæres in domo Patris noſtri eſſe non poteris, quia de altera Matre natus es*. Ejuſdem autem conditionis fuiſſe Conjugium Abrahæ cum Agar, ac Conjugium Jacob cum Bala, & Zelpha in aperto eſt; utrobique infœcunda Uxor ancillam ſubſtituit Viro; utrobique multiplicationis Divina promiſſio; utrobique præſignatio myſterii, quod innuit Auguſtinus Lib. *De bono conjugali* cap. 18. -- Sicut
„ Sacramentum plurium Nuptiarum illius
„ temporis ſignificavit futuram multitudinem
„ Deo ſubjectam in terrenis omnibus Genti-
„ bus, ſic Sacramentum Nuptiarum ſingula-
„ rum noſtri temporis ſignificat unitatem
„ omnium noſtrum ſubjectam Deo futuram
„ in una cœleſti Civitate --

73 Sed quid ultra egemus teſtibus? Spiritus Sanctus in veteri Teſtamento, dum Leges præſcribit Regibus, reprobato in multitudine exceſſu, fœminarum pluralitatem concedit; Deut. 17. verſ. 17. *Non habebit Uxores plurimas, quæ alliciant animum ejus, neque argenti, & auri immenſa pondera*. Hunc locum verſans Auguſtinus Lib. *quæſt. in Deut.* q. 27. ita ſcribit -- Quæritur, utrum

In Deut. pluralitas Uxorum conceſſa.

„ David contra hoc præceptum fecerit; non
„ enim unam tantùm habuit Uaorem. Nam
„ de Salomone manifeſtum eſt, quod tran-
„ ſgreſſus fuerit hoc præceptum tam in fœ-
„ minis, quàm in auro, & argento. Sed
„ hinc potius intelligitur, permiſſum fuiſſe
„ Regibus plures unà Uxores habere, pluri-
„ mas autem habere prohibitum; quæ qui-
„ dem prohibitio non habebat tranſgreſſio-
„ nem in paucis Uxoribus, ſicut Davidi fue-
„ runt, ſed in pluribus, ut fuerunt Salo-
„ moni. Quamvis cum addidit: ut non di-
„ ſcedat cor ejus; hoc magis videtur præce-
„ piſſe, ne multiplicando nimis Uaores,
„ deveniret etiam ad alienas, per quas fa-
„ ctum eſt, ut cor Salomonis diſcederet a
„ Deo. Multiplicatio tamen generaliter ita
„ prohibita eſt, ut etiamſi ex Hebræis ſolis
„ eas valde multiplicaſſet, contra hoc præ-
„ ceptum feciſſe meritò argui poſſet --

Nec pro Regibus tantùm, quibus æquandus eſt Abraham; ſed & pro aliis regula præſcribitur Deut. 21. verſ. 15., & ſeqq. *Si habuerit homo Uxores duas, unam dilectam, & alteram odioſam, genueritque ex eis liberos, & fuerit filius odioſæ primogenitus, volueritque ſubſtantiam inter filios ſuos dividere, non poterit filium dilectæ facere primogenitum, & præferre filio odioſæ; ſed filium odioſæ agnoſcet primogenitum &c.* Sane adulterinis fœtibus jura primogeniti non tribuit Scriptura, ut ſupra ea Lib. Judicum adnotavimus.

SS. PP. polygamiâ Abrahamum ab omni labe vindicant.

74 Quamobrem ab omni labe Polygamiam Abrahami, ceterorumque Patriarcharum, vindicant Hieronymus Epiſt. *ad Oceanum* -- Sciebat Paulus Apoſtolus lege con-
„ ceſſum, & exemplo Patriarcharum fami-
„ liare fuiſſe Populo Hebræo noverat, in
„ multis Uxoribus liberos ſpargere, ipſis
„ quoque Sacerdotibus hujus licentiæ pate-
„ bat arbitrium --

Chryſoſtomus *hom. 56. in Gen.* -- Au-
„ diens quod Jacob accepit majorem natu,
„ & poſtea minorem, ne turberis, neque
„ juxta ſtatum, qui nunc eſt, opera tunc
„ facta judices. Tunc enim quia principia
„ erant, permiſſum fuit cum duabus, vel
„ tribus, vel etiam pluribus Uxoribus miſce-
„ ri, ut humanum Genus propagaretur, &
„ pietas incrementum acciperet. Adveniens
„ autem Chriſtus, & virtutem in homini-
„ bus plantavit, & Angelos, ut ita dicam,
„ ex hominibus fecit, omnemque illam ve-
„ terem conſuetudinem abolevit --

Auguſtinus Lib. 3. *De Doctrina Chriſtiana* cap. 12 -- Sufficiendæ prolis cauſâ, erat
„ Uxorum plurium ſimul uni Viro habenda-
„ rum inculpabilis conſuetudo -- Et Lib. 22.
contra Fauſtum cap. 47. -- Quando mos erat,
„ crimen non erat, & nunc propterea cri-
„ men eſt, quia mos non eſt. Alia enim
„ ſunt peccata contra naturam, alia contra
„ mores, alia contra præcepta. Quæ cum

„ ita ſint, quid tandem criminis eſt, quod „ de pluribus ſimul habitis Uxoribus objicitur „ Sancto Viro Jacob? Si naturam conſulas, „ non laſciviendi, ſed gignendi cauſâ illis „ mulieribus utebatur. Si morem, illo tem„ pore, atque in illis terris hoc factitaba„ tur; ſi præceptum, nulla lege prohibe„ batur —

75 Deſinant ergo Manichæi adversùs Patrem Credentium blaterare, eumque libidinis criminari. Deſinat Calvinus ut lenam carpere Saram. Deſinant Tertullianiſtæ conviciis Veterum impetere Polygamiam, quam & Scriptura, & Patres, commendarunt. Immo horum doctrinâ facilè, quæ canino dente objectabant, diluuntur.

DIFFICULTATIBUS OBJECTIS RESPONDETUR.

Sarai, Deo inſpirante, ancillam Viro ſuo ſubſtituit.

76 ITaque muliebri prurigine culpanda non eſt Sarai; non enim ultro, ſed Deo inſpirante, Ancillam Viro ſuo ſubſtituit. Impulſu pariter Dei ſuaſit Abrahamo de domo ejicere Ancillam, ubi Iſmaelem cum Iſaac filio ſuo ludentem animadvertit; unde reluctanti Marito dixit Deus Gen. 21. verſ. 12. *Non tibi videatur aſperum ſuper puero, & ſuper ancilla tua; omnia, quæ dixerit tibi Sara, audi vocem ejus*. Hinc Auguſtinus *Lib. cit. contra Fauſtum cap.* 32. — Quid ergo mirum „ ſi videns Abraham ſterilem Uxorem cu„ pientem ſibi prolem, quam parere ipſa „ non potuit, ex famula ſua, & ex Marito „ provenire, non ſuæ carnali cupiditati ceſ„ ſit, ſed conjugali poteſtati obtemperavit, „ credens hoc Saram ex Dei nutu voluiſſe, „ qui jam ex ſeipſo illi hæredem promiſe„ rat, ſed ex qua fœmina non prædixerat —

Manichæorum calumnia repellitur.

77 Hinc ad hominem, ut ajunt, alteram pellit Sanctus Doctor calumniam, qua infidelitatis reum inſimulabant Manichæi Abrahamum, quod Deo non crediderit promittenti ex Sara multitudinem poſteritatis; ait enim — Sed apertiſſime falſum eſt. Non„ dum hoc promiſerat Deus. Recenſeant „ Scripturæ illius ſuperiora, qui volunt, in„ veniant ſemini Abraham jam promiſſam „ terram, & innumerabilis multitudinis „ abundantiam, nondum tamen fuiſſe pate„ factum, quando illius ſeminis eſſet futura „ propagatio; utrum ex carne Abrahæ, ſi „ de ſe ipſe generaret, an ex voluntate, ſi „ aliquem fortè adoptaret. Denique ſi de „ carne ipſius, utrum ex Sara, an ex alia, „ prorſus nondum manifeſtum fuit. Legant, „ inquam, qui volunt, & invenient, Fau„ ſtum aut falli imprudenter, aut fallere „ impudenter —

Saræ pietas, humilitas, & continentia.

78 Impræſentiarum mirandæ potius ſunt Saræ pietas, humilitas, & continentia; pietas, dum ſuæ oblita dignitatis Agarem dedit Viro, ne promiſſio de prole evaneſceret; humilitas, qua ſibi Ancillam prætulit; continentia demum, dum a thoro ſe ſubtraxit, ubi ſe infœcundam agnovit.

79 Porro ubi ſubdebatur, Principes Phariſæorum cum Chriſto diſputantes adulterinam affirmaſſe Agaris Progeniem, a vero plane aberrat inſtantia; non enim de carnali, ſed de ſpirituali fornicatione ibidem ſermo occurrit. Præſtat audire S. Thomam in hunc locum rem apte explicantem — Ne„ gant, *inquit*, ſe ex fornicatione natos; „ quod quidem ſecundùm Origenem, quaſi „ improperando Chriſto proponunt, laten„ ter deſignantes ipſum ex adulterio produ„ ctum fore, quaſi dicat, nos ex fornica„ tione non ſumus nati, ſicut tu. Sed me„ liùs poteſt dici, quod Sponſus animæ ſpi„ ritualiter Deus eſt. Oſeæ 3. Sponſabo Te „ mihi. Sicut enim fornicatur Sponſa cum „ præter Sponſum ſuum carnalem, alium „ Virum admittit, ita in Scripturis Judæa „ fornicari dicebatur, quando Deum verum „ deſerens, Idolis adhærebat: Oſeæ 2. For„ nicans fornicabitur terra a Domino. Di„ cunt ergo Judæi, nos ex fornicatione non „ ſumus nati; quaſi dicant: ſi aliquando Ma„ ter Noſtra Synagoga a Deo recedens for„ nicata eſt cum Idolis, nos tamen non re„ ceſſimus, nec cum Idolis fornicati ſumus. „ Pſal. 43. Nec obliti ſumus te, & inique „ non egimus in teſtamento tuo, & non re„ ceſſit retro cor noſtrum: Iſaiæ 57. Aſcen„ dite huc filii fornicationis &c. Affirmant „ autem ſe eſſe filios Dei, quod videbatur „ ſequi, ex quo non credebant ſe natos ex „ fornicatione; unde dicunt unum Patrem „ habemus Deum, Malachiæ 2. Nonne unus „ eſt Pater omnium noſtrum? Jerem. 3. Pa„ trem vocabis me — Hoc ille.

Judæi de fornicatione ſpirituali loquuntur.

Concubinæ duplicis generis.

80 Quoad Concubinæ nomen plana eſt Reſponſio. Illæ enim reprobantur, de quibus Auguſtinus Lib. *De bono Conjugali* cap. 14. — Concubinæ ad tempus adhibitæ, „ nec etiam ſi cauſa filiorum concumbant, „ juſtum faciunt concubinatum ſuum — Secus aliæ, quæ pro incontinentiæ remedio copulantur, ſed uſque ad mortem, licèt prætermiſſa juris ſolemnitate, de quibus loquitur Juſtinianus *Novellâ* 18. *cap.* 5. legitimis Uxoribus Concubinas quaſdam comparans, quæ ſine dotalium tabularum formulâ fuerant nuptæ. De hiſce ſermonem habet Concilium Toletanum I. *Can.* 17. — Ceterum is, qui „ non habet Uxorem, & pro Uxore Concu„ binam, a communione non repellatur, „ tantùm unius Mulieris, aut Uxoris, aut „ Concubinæ, ut ei placuerit, ſit conjun„ ctione contentus —

S. Leo ſimilitudinaria ratione loquitur.

81 Equidem ſcio, S. Leonem Agaris exemplo conditionem Concubinarum primi generis reſolvere, & jura diſtinguere; ſed eo utitur non quidem veritatis ſuppoſitione, ſed ſimilitudinaria ratione, quatenus nec omnino perfectæ Conjugis dignitas ſervata eſt, cum ad tempus, non vinculi diſſolutione, ſed a contubernii ſocietate fuerit ejecta, ejuſque filius ad hæreditatem non fuerit admiſſus.

S. Ambroſius quomodo adulterii vocat Abrahamum.

82 Ambroſii auctoritate, qua adulter appellatur Abraham, nonnullos angi, ac moveri non ignoro. Verùm ſi Ambroſii conſtans ſervetur ſtylus, evaneſcit difficultatis pondus; cum in eo totus ſit, ut a peccato ipſum excuſet, quod aliter ſane ſalvari non poteſt, niſi Agar legitima fuerit Uxor.

Digitized by Google

Fateri igitur cogimur, Sanctum Doctorem adulterii nomen ſecundùm loquendi proprietatem nequaquam uſurpaſſe.

Equidem Uxorum pluralitas primevæ Matrimonii inſtitutioni adverſatur; & ubi nullum admiſceatur privilegium, carnale commercium veritatem ſortitur adulterii. Si verò Legiſlatoris accedat remiſſio, dici valet, latâ quadam ſignificatione, adulterium; vulnus namque legis dicitur diſpenſatio. Hinc Hebræos furatos dicimus Ægyptiorum vaſa, ubi ea Dominus aſportare præcepit: fornicariam itidem Oſeæ Uxorem, non quæ maritalem frangeret fidem, ſed quam ex numero Meretricum dederat Deus Prophetæ.

Nec Sapientiſſimus Præſul lege naturali minime vetitum intellexit adulterium, cum ſcripſit: *Nec ante legem ulla damnatio eſt*, cum cap. 11. ejuſdem libri referens qualiter Pharao ſublatam Abrahamo reſtituerit Saram, ait -- Etſi naturâ ferus, ac barbarus, tamen
„ ſignificat . . . & adulterii crimen ſibi eſſe
„ cavendum. Qui prætendit ignorantiam,
„ condemnat intemperantiam . . . Ita major
„ lex naturæ, quam legum præſcriptio eſt --
Itaque eam negat damnationem, & pœnam, quibus Lex ſcripta per Moyſem delinquentes ſubjiciebat.

Unde aliter Abraham adulter nuncupatur, aliter Lamech. Ille ſpecie tenus ob conceſſam diſpenſationis rectitudinem, & involutam myſterii celſitudinem; iſte veritate ob violatam ultro legem. Primus a Scripturis Sanctus prædicatur; ſecundus ut homicida execratur. Unus a Deo benedictionibus cumulatur; maledictionibus alter.

Polygamia non adverſatur fini naturali primario.

83 Ea autem, quæ ut naturali æquitati contraria objiciuntur, plane diſſolvit Angelicus 4. *Sent. diſt.* 33. *quæſt.* 1. *art.* 1., ubi poſtquam naturalis legis vim, finemque tum primarium, tum ſecundarium explicuit, ſubdit -- Matrimonium ergo habet pro fine prin-
„ cipali prolis procreationem, & educatio-
„ nem, qui quidem finis competit homini
„ ſecundùm naturam generis, unde & aliis
„ animalibus eſt communis, ut dicitur in 8.
„ Ethic., & ſic bonum matrimonii aſſigna-
„ tur proles, ſed pro fine ſecundario, ut di-
„ cit Philoſophus, habet in hominibus ſolùm
„ communicationem operum, quæ ſunt ne-
„ ceſſaria in vita, ut ſupra dictum eſt, &
„ ſecundùm hoc fidem ſibi invicem debent,
„ quæ eſt unum de bonis matrimonii. Ha-
„ bet ulteriùs alium finem in quantum in
„ Fidelibus eſt, ſcilicet ſignificationem Chri-
„ ſti, & Eccleſiæ; & ſic bonum matrimo-
„ nii dicitur Sacramentum. Unde primus
„ finis reſpondet matrimonio hominis, in
„ quantum eſt animal; ſecundus in quantum
„ eſt homo; tertius in quantum eſt Fidelis.
„ Pluralitas ergo Uxorum neque totaliter
„ tollit, neque aliqualiter impedit primum
„ finem; cum unus Vir ſufficiat pluribus
„ Uxoribus fœcundandis, & educandis filiis
„ ex eis natis. Sed ſecundum finem etſi non
„ totaliter tollat, tamen multum impedit, eo
„ quod non facilè poteſt eſſe pax in familia,
„ ubi uni Viro plures Uxores junguntur; cum
„ non poſſit unus Vir ſufficere ad ſatisfacien-
„ dum pluribus ad votum: & quia commu-
„ nicatio plurium in uno officio cauſat li-
„ tem, ſicut figuli corixantur ad invicem,
„ & ſimiliter plures Uxores unius Viri. Ter-
„ tium autem finem totaliter tollit -- Addit
art. 2. -- Lex autem de unitate Uxoris non
„ eſt humanitùs, ſed divinitùs inſtituta, nec
„ unquam verbo, aut litteris tradita, ſed
„ cordi impreſſa, ſicut & alia, quæ ad le-
„ gem naturæ qualitercunque pertinent; &
„ ideo in hoc a ſolo Deo diſpenſatio fieri
„ potuit per inſpirationem internam; quæ
„ quidem principaliter Sanctis Patribus facta
„ eſt, & per eorum exemplum ad alios de-
„ rivata eſt eo tempore, quo oportet prædi-
„ ctum naturæ præceptum prætermitti, ut
„ major eſſet multiplicatio prolis ad cultum
„ Dei educandæ. Semper enim principalior
„ finis magis conſervandus eſt, quàm ſecun-
„ darius; unde cum bonum prolis ſit prin-
„ cipalis matrimonii finis, ubi prolis multi-
„ plicatio neceſſaria erat, debuit negligi ad
„ tempus impedimentum, quod poſſet in
„ ſecundariis finibus evenire; ad quod re-
„ movendum præceptum, prohibens plura-
„ litatem Uxorum, ordinatur --

Hujuſmodi diſpenſationem agnovit Innocentius III. Cap. *Gaudemus*, Extra, *De Divortiis* -- Nulli unquam licuit inſimul plures
„ Uxores habere, niſi cui fuit Divina revela-
„ tione conceſſum . . . per quam ſicut Jacob
„ a mendacio, Iſraelitæ a furto, Samſon ab
„ homicidio, ſic & Patriarchæ, & alii Viri
„ Juſti, qui plures leguntur ſimul habuiſſe
„ Uxores, ab adulterio excuſantur --

Quomodo Polygamia opponatur Matrimonio.

84 Opponitur quidem Polygamia Matrimonio ut Sacramenti myſterium involvit; verùm laudatus Angelicus poſtquam oſtendit *in reſp. ad* 5., prolem educandam pertinere ad Dei cultum, & fidem Conjugi ſervandam ſignificare fidem Deo debitam, ſubdit -- Nec
„ tamen omnino tolluntur, quia & fides
„ manet ad plures, & Sacramentum aliquo
„ modo; quia quamvis non ſignificatur co-
„ njunctio Chriſti ad Eccleſiam in quantum
„ eſt una, ſignificatur tamen diſtinctio gra-
„ duum Eccleſiæ per pluralitatem Uxorum,
„ quæ quidem eſt non ſolùm in Eccleſia Mi-
„ litante, ſed etiam in Triumphante; & ideo
„ illorum Matrimonia aliquo modo ſignifi-
„ cabant conjunctionem Chriſti ad Eccle-
„ ſiam non ſolùm Militantem, ut quidam
„ dicunt, ſed etiam Triumphantem, in qua
„ ſunt diverſæ manſiones --

In Lege Gratiæ vetita eſt Polygamia ſimultanea.

85 In aperto itaque eſt, licitam fuiſſe Abrahami, ceterorumque Patriarcharum Polygamiam; ſed inſimul compertum quiſque habere poteſt, quàm ſordide Novatores ſub Lege Gratiæ propugnare contendant, liberam eſſe Uxorum pluralitatem, ac propterea nec vetitam, nec præceptam.

Chriſtus ad priſtinam inſtitutionem reduxit Matrimonii jura Matth. 19. verſ. 4. & ſeqq. *Qui fecit hominem ab initio, maſculum, & fœminam fecit eos; & dixit: propter hoc dimittet homo Patrem, & Matrem, & adhærebit Uxori ſuæ, & erunt duo in carne una. Itaque jam non ſunt duo, ſed una caro. Quod ergo Deus conjunxit, homo non ſeparet.* Inſtantibus autem Judæis, permiſiſſe Moyſem libellum repudii, reſpondit: *Moyſes ad du-*

ritiam cordis veſtri permiſit vobis dimittere Uxores veſtras; ab initio autem non fuit ſic. A

Innocentius III. laud. cap. *Gaudemus* ad illa verba. *Quicunque dimiſerit Uxorem ſuam ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur*, ſubdit — Si ergo Uxore dimiſſa duci alia
„ de jure non poteſt, fortiùs & ipſâ retentâ: per quod evidenter apparet, pluralitatem in utroque ſexu, cum non ad imparia judicentur, circa Matrimonium reprobandam —

Et ſane haud decet hujuſmodi Uxorum pluralitas pro ſtatu Evangelicæ perfectionis, ubi Virginitatis conſilia laudantur. Unde perbelle dicebat Chryſoſtomus *hom.* 56. *in Gen.* — Nunc verò, quia per Dei gratiam
„ humanum Genus valde multiplicatum eſt; gratia quoque incrementum accepit: adveniens enim Chriſtus, & virtutem in hominibus plantans, Angeloſque, ut ita dicam, ex hominibus faciens, omnem illam veterem conſuetudinem abolevit —

Rem totam abſolvamus Canone 2. Seſs. 24. Tridentini — Si quis dixerit, licere
„ Chriſtianis plures ſimul habere Uxores, & hoc nulla Lege Divina eſſe prohibitum: anathema ſit —

PROTESTATIO AUCTORIS.

OMnia ſcripta, omnia & dicta quæcunque mea ſincero corde, affectu puro, conſcientia non ficta, judicio, & Cenſuræ Sacræ Romanæ Eccleſiæ ſubjicio. Si quid minùs rectum vel dixi, vel ſcripſi, ex nunc libentiſſime retracto, & deleo, interiùs, exteriuſque. Utor ipſe verbis S. Petri Damiani *Opuſc. V.* — Nos ſi quid erravimus, ad Petri Magiſterium corri-
„ gendi libenter accedimus, & retractationis opprobrium non veremur.
„ Hæc eſt enim, ut ita dicam, Officina illa fabrilis, cui nimirum is, qui
„ Fabri Filius dicebatur, præſidet; ad cujus regulam omnis meritò moneta
„ reducitur, ad cujus rectitudinis lineam quidquid uſpiam depravatum
„ fuerit, reformatur — Ulteriùs ex nunc retracto, & deleo, ſi verbum aliquod minùs honorificum protulerim, & ſcripſerim adversùs Catholicos Scriptores, ſive faventes, ſive non, opinionibus meis. Addo cum Auguſtino *Lib. 1. de Trinitate cap. 3.* — Quiſquis hæc legit, ubi pariter certus eſt,
„ pergat mecum: ubi pariter hæſitat, quærat mecum: ubi errorem ſuum
„ cognoſcit, redeat ad me: ubi meum, revocet me. Ita ingrediamur ſimul
„ charitatis viam, tendentes ad eum, de quo dictum eſt: *quærite faciem*
„ *ejus ſemper*. Et hoc placitum, pium, atque tutum coram Domino Deo
„ Noſtro, cum omnibus interim, qui ea, quæ ſcribo, legunt, & in omni-
„ bus ſcriptis meis —

INDEX
RERUM NOTABILIUM,
Quæ in Tractatu Octavo de Sacramento Matrimonii, & in Appendice Variarum Diſſertationum continentur.

Numerus deſignat paginæ columnam, littera verò columnæ locum, & ſeq., vel ſeqq., columnam ſequentem, vel ſequentes ſignificat.

A

Abælardus deſcribitur. 628. B., & ſeq. in Concilio Sveſſionenſi cogitur igni tradere propria manu Librum, quem ediderat de Trinitate. 629. D. Ejus Dogmata cenſurâ notantur a Concilio Senonenſi. Ibid. E. Item ab Innocentio I. damnantur. 630. A.

Abbates reſpectu ſuorum Subditorum poſſunt Proclamationes Matrimonii diſpenſare. 414. E.

Abel genitus paulò poſt egreſſum Prothoparentum de Paradiſo. 710. D. Non fuit partus gemellus. 711. B. Fuit ſecundogenitus. Ibid. A. Ejus nominis etymologia. 711. B. Triplex in eo juſtitia deprehenditur. Ibid. C. In eo Civitas Dei præfiguratur, ſicut in Caino Civitas Diaboli. 709. A. 711. B. In Scripturis altum ſilentium de ejus Conjugio, & quare. 711. C. Cum Martyrium ſubiit nequaquam puerilis erat ætatis, ſed grandioris. 707. B. 711. C. Intra annum centeſimum trigeſimum ab Orbe condito contigit ejus occiſio. 708. D., & ſeqq. Occiſus creditur communiùs in Agro Damaſceno apud Hebron. 712. E. Quo inſtrumento fuerit occiſus non una eſt Sententia. Ibid. Ipſius occiſio, & Fratricidæ punitio myſtagogiis ſcatet ſaluberrimis. 707. A.

Abiſag certe non conſtat, an fuerit Uxor David 251. E. 449. E.

Abraham a Deo commendatur. 729. A. Deo dilectus in Scriptura deſcribitur. 729. B. Secundùm ſpiritum eſt Pater noſter. 167. D. Non ignorat ſtatum Filiorum ſuorum. 622. A. Laudabiliter, prudenterque Saram Uxorem ſuam vocavit Sororem. 447. C. Quomodo vocavit eam Sororem. 449. B. Ipſi, ceteriſque Patriarchis fuit licita ſimultanea Polygamia. 729. A., & ſeqq. Deus ipſe diſpenſavit cum Abraham in Polygamia. 150. E. 153. C. E. Non eſt criminandus in Polygamia. 150. E. 141. D. Vindicatur a Manichæorum calumniis. 731. D. Ab omni labe vindicatur ejus Polygamia a SS. Patribus. 730. D. Immo laudatur ab Auguſtino. 145. D. 141. D. Etiam ab Apoſtolo. 146. B. Ejus Nuptiis benedixit Deus. 729. C Ejus Conjugium cum Agar ejuſdem fuit conditionis ac Conjugium Jacob cum Bala, & Zelpha. 729. E. Fuit hoc Conjugium Myſterium, non peccatum. 153. B. Verum fuit Matrimonium ſubſtantialiter, ſed non perfectum quoad ſignificationem. Ibid. D. Nequaquam ſolvit conjugale vinculum cum Agar. 174. C. Exemplo ſuo licitam demonſtravit Polygamiam ſucceſſivam. 167. E.

Abſolutio Sacramentalis ex gravi metu ficte impertita nequit a ſimulatione excuſari, & eſt ſacrilega. 381. B.

Abulenſis nullum extitiſſe affirmat ante Moſaycam Legem diſcrimen animalis mundi, vel immundi, & revincitur. 720. E., & ſeqq.

Abyſſini ſolubile propugnant adulterii cauſâ conſummatum Matrimonium. 194. B.

Acceptatio mutua nequit intelligi ſine mutua manifeſtatione. 323. A.

Acceptio perſonarum quandonam contingat. 259. D.

Acceſſorium quandonam ſequatur principale, & quando non. 482. E.

Accidentia quædam a ſubjecto inſeparabilia. 279. C.

Acta Tutoris tenent in bonum Pupilli, & quare. 27. E.

Actio dupliciter fieri poteſt fini improportionata. 144. B. Duplex eſt contra Legem naturalem, vel ſecundùm finem primarium, vel ſecundùm finem ſecundarium. 144. C. Quæ violat jura congruentiæ, & honeſtatis non excedit lineam culpæ venialis. 314. B.

Actus validus, vel nullus eſt non a ſola ſpecifica ratione, verùm etiam ab individualibus conditionibus. 235. D. Non irritatur ex prohibitione, licèt abſoluta, & efficaci. 401. B. Poteſt intendi, & ſubſiſtere primus ſine ſecundo quotieſcunque a ſecundo ſeparabilis eſt. 362. A. Quandonam poſterior ſolvat priorem. 56. E. Plura ad ſecundum, quàm ad primum requiruntur. 374. A. Componitur poſſibilitas actus cum impoſſibilitate futuritionis ejuſdem. 362. C. Actus proprii Pœnitentis, & Nubentis ſunt materia Sacramenti. 117. A. Actus Contrahentium Matrimonium non ſunt id, quod unionem Chriſti ſignificat

cum

cum Eccleſia. 198. C. Quomodo in Sacramento Matrimonii inter abſentes perſonaliter interveniant. 112. D.

Actus internus nequit alteri jus ad rem conferre. 10. E. Poteſt tamen quis per eum rem ſuam abdicare. Ibid. Signis manifeſtatus tranſit ab uno Foro ad aliud. 10. D.

Adam corpus habuiſſet in ſtatu Innocentiæ ea ſe mortale. 8. C. Quam ſuperfluitatem alimenti in eo ſtatu non habuiſſet. 89. E. In ſtatu integritatis fuit ſicut Angelus, & quomodo. 88. E. Injurioſe affingitur ei ploratus integri Seculi ob mortem Abelis. 709. B. Nullum poſitivum habuit præceptum præter illud de eſu Arboris. 172. D. Graviùs peccavit quàm Eva. 706. C. Non erat Conſanguineus cum Eva. 444. B. Non fuit proprie Sacramentum ejus Matrimonium. 104. E. Fuit tamen benedictum a Deo, & qua benedictione. Ibid. Contraxit Conjugium per verba de præſenti. 338. B. Miniſter ejus Conjugii non alius fuit a Contrahentibus. 124. D. Præfigurabat ejus Matrimonium Conjugium Fidelium. 104. E 99. E.

Adjectiones, quæ ſupponunt perfectum conſenſum, non ſuſpendunt contractum, ſed obligationem imponunt. 345. D. Quædam in Matrimonio apponuntur, & quænam ſint. Ibid. B. Quædam cum juramento apponuntur in Matrimonio Catholici cum Hæretica. 474. D. Vid. *Conditio*.

Admonitio etiam ſine ſpe emendationis quandoque habenda. 574. E.

Adonias an licite petierit a Salomone Abiſag in Uxorem ſuam. 450. A. 252. A. Morti fuit traditur, ea quo petierit Abiſag. Ibid.

Adoptio quid ſit. 429. B. Subrogatur ſucceſſioni naturali. Ibid. Eſt duplex, perfecta, & communis. 429. B. Utraque explicatur. Ibid. Communis ſex requirit conditiones in Adoptante. Ibid. D. Perfecta requirit in Adoptante annos quadraginta completos. 429. C. Perfecta, & non communis inducit impedimentum Cognationis Legalis. 430. D. In linea recta, & Affinitatis eſt perpetua, niſi intercedat diſpenſatio. Ibid. C. Ceſſat in linea tranſverſa, quando tollitur Patria poteſtas. Ibid. C.

Adrianus Pp. I. nequaquam approbavit Canonem LXXII. Trullanum. 470. C.

Adrianus Pp. II. declaravit, non poſſe Pontificem pro ſuo beneplacito in Sanctionibus Conciliorum diſpenſare. 258. E.

Adulterium quid ſit. 194. E. Punitur a Deo diſperſionis pœnâ. 221. C. Eſt contra Jus Naturæ. 442. A. Magis quàm Infidelitas opponitur Conjugio ut eſt in officium naturæ, ſecus ut Sacramentum. 186. B. Plures lædit. 229. C. Ejus certitudo unde haberi poſſit. 230. D. Committitur a Conjugatis etiamſi cum ſoluto, vel ſoluta rem habeant. 211. A. Committitur ab eo, qui ſuperſtite prima Uxore aliam ducit. 155. D. 156. D. Etiam causâ fornicationis aliam ducens Uxorem, prima ſuperſtite, committit adulterium. 204. C. D. 205. D. 206. A. Adulterium committit, qui perpetuò Uxorem dimittit quoad thorum, exceptâ causâ fornicationis, & quomodo. 204. C. D.

Adulterii causâ non ſolvitur conſummatum Matrimonium Catholicorum quoad vinculum. 194. C., & ſeqq. Quovis tempore fuit indiſſolubile adulterii causâ. 202. B. Nequit adulterii causâ Status Conjugio incompoſſibilis aſſumi, niſi poſt Judicis Sententiam. 232. D. Causâ adulterii eſt licitum perpetuum divortium quoad thorum. 194. D. 220. E., & ſeqq.

Adulterium ab homicidio diviſum quando dirimat Matrimonium. 483. B. E., & ſeq. Cum homicidio conjunctum quando Matrimonium dirimat. Ibid.

Adulteræ lapidibus obruebantur in Lege Moyſis, non tamen Adulteræ repudiatæ. 180. B.

Ægyptii cum Sororibus inire conſueverunt Conjugia. 446. C. D. Execrabiles in hoc fraterno Conjugio. 451. A.

Ænhamenſe Concilium Conjugii impedimenta præſcribit. 236. D. 237. B.

Affectus interni vultum mutant exteriorem. 563. E.

Affinitas quid ſit. 430. E. Unde conſurgat. 171. B. Non ſolùm ex licito, ſed ex illicito oritur concubitu. 431. A. Uſque ad ſeptimum gradum extendebatur, deinde tantummodo uſque ad quartum. 431. B. Ex copula fornicaria tantùm extenditur uſque ad ſecundum gradum. Ibid. Conſtituit impedimentum dirimens Matrimonium. Ibid. Firmatur hoc impedimentum in variis Conciliis. 236. C. E. 237. B. C. Ex copula licita in primo gradu tranſverſali non dirimit Jure naturæ Conjugium. 431. C. Neque ex copula illicita. Ibid. In linea recta an dirimat Jure naturæ. Ibid. D., & ſeq. Vid. *Gradus*, & *Linea*.

Agar Vide *Abraham*.

Agathenſe Concilium inceſtuoſum cenſuit Virum, qui ſuæ Conſobrinæ ſe ſociavit. 434. A. Diris devovet Virum, qui ſine probatione adulterii Uxorem dimittit. 214. D. Ipſum non approbat poſſe alteri nubere, probato adulterio. Ibid. Clericus eximit a judiciis Secularibus. 661. E.

S. Albertus Carmelita Judæos quoſdam a naufragio liberavit cum pacto ſuſcipiendi Baptiſmum. 46. C.

Alexander Pp. II. Leges confirmavit Connubia dirimentes intra ſeptimum Conſanguinitatis gradum. 238. E. Filium criminatur ex quo juraverat Concubinam ducere, nullo exquiſito judicio circa Conſanguinitatis vinculum, & dedecus. 321. B. Inceſtuoſorum hæreſim damnavit. 238. E.

Alexander Pp. III. ſupponit, Sponſalia tractu temporis non convalidari. 294. A. Solo conſenſu docet contrahi Matrimonium. 290. E. Senſibilem conſenſum evincit eſſentialiter requiri in Conjugio. 322. B. Ubi aſſerit, locum non habere conſenſum, ubi metus, vel coactio intervenit, intelligendus eſt de conſenſu abſoluto. 377. E. Nullum declarat ipſo facto Conjugium gravi metu initum. Ibid., & ſeq. Etiam nullum declarat Conjugium doloſum. 327. D. Eum, qui coactus Uxorem duxerat, concedit

cedit poſſe ad ſecundam accedere. 378. B. Nequaquam prohibuit Divortium ob alias cauſas præter fornicationem. 225. E. Perperàm aſſeritur, ipſum diſpenſaſſe in Voto ſolemni Caſtitatis. 285. D. E. Benedictionem Matrimonii nuncupat Sacramentum in lata quadam ſignificatione. 133. C.

Alexander Pp. VI. nullum declaravit Conjugium Ludovici XII. Galliarum Regis cum Joanna Conſanguinea initum. 239. A.

Alimenta ſunt debita Filiis nubentibus etiam contra voluntatem Parentum. 316. C. Juxta naturæ leges etiam debentur Filiis ingratis. Ibid. D. In animali perfecto ſuperfluitas alimenti eſt duplex. 89. D. Quam alimenti ſuperfluitatem habuiſſet Adam in Statu Innocentiæ. Ibid. E.

Almaricus Pariſienſis Doctor non ſolùm carnalem negabat copulam pro Statu Innocentiæ, ſed & nullam contendebat futuram fuiſſe Sexuum differentiam. 86. D.

S. Ambroſius Neophytus ex diſpenſatione ad Epiſcopatum aſſumitur. 236. D. Ipſi perperàm adſcribuntur Commentaria in omnes Pauli Epiſtolas. 197. A. An ſit Auctor genuinus Tractatus ad Virginem lapſam. 274. D. Eliam, & Henoch nondum mortuos affirmat. 716. E.

Liberam agnoſcit in Filiis voluntatem nubendi cui volunt. 304. D. Hos hortatur nubere cum Parentum conſenſu. 309. D. Non ex neceſſitate, ſed ex honeſtate. 321. B. Execratur clandeſtina Conjugia. 544. B. Velationum aſtruit neceſſitatem. 417. E. Juri naturæ repugnare ſentit Conjugium Patris cum Filia. 443. E. Irritas decernit Nuptias Virginis Deo Sacræ. 274. E. Cultus diſparitatem obeſſe cognoſcit Matrimonio contrahendo. 239. E. Cum Infideli ne contrahatur Conjugium docet. 460. E. Secundas Nuptias abſolute non reprobat, ſed repetitas non approbat. 164. B. 170. B. Polygamiam damnat ſimultaneam. 156. D. Vocat myſterium, non peccatum, Abrahæ Conjugium cum Agar. 153. B. Quomodo Abrahamum vocat adulterum. 732. E., & ſeq.

Ambroſius Catharinus indiſſolubilitatem Matrimonii propugnat eſſe de Jure Eccleſiaſtico. 198. D. Refellitur. Ibid., & ſeqq., 208., & ſeqq. Ab Auguſtino, & in Auguſtino dictitat ſumpſiſſe vires doctrinam indiſſolubilitatis Conjugii etiam adulterii cauſà. 203. C. Vid. *Catharinus*.

Amens nequit Sponſalia contrahere. 21. E. Qui nuſquam mentis eſt compos, contrahere nequit Conjugium, bene verò qui aliquando ſanæ mentis eſt. 291. C. Contractus in amentia non ſubſiſtunt, quamvis prævoliti. 21. C.

Amram ſine noxa in Uxorem duxit Jochabed ſui ipſius Amitam, & quomodo. 436. D., & ſeq.

Andegavenſe Concilium infirmavit Sanctionem Valentiniani III., qua Secularibus judiciis quaſcunque ſubjiciebat Eccleſiaſticorum cauſas, iis exceptis immediate pertinentibus ad Fidem. 660. B. Communione privat celebrantes, & procurantes clandeſtina Conjugia. 400. E.

Angeli beati vocantur Sancti. 624. E. Sunt colendi. 619. B. Invocantur, & exaudiunt. 621. C. Sive boni, ſive mali aſſumptum corpus ocyus dimittunt. 700. D.

Anglicana Synodus Conjugii indiſſolubilitatem firmavit. 201. E.

Anima deſponſatur cum Chriſto per Fidem. 242. B. Ejus pericula vitanda præcipiuntur a quolibet Jure. 459. C.

Animantia ſub temporibus Noe quædam noſcebantur hominibus noxia, & quomodo. 721. B. E. Sub his temporibus diſcrimen erat mundorum, & immundorum. 720. E., & ſeqq. Duplex mundorum genus, vel immundorum. 721. A. Ex mundis tantùm ſeptem, & non quatuordecim ingreſſa fuere in Arcam Noe. 723. E., & ſeq. An perfectorum tantùm animantium genus fuerit incluſum in Arca Noe. 725. B.

Anſgarda a Ludovico II. Galliarum Rege cognomento Balbo perperàm repudiata. 312. A.

Antichriſtus ex ſuperbia nomen Sancti ſibi falsò aſſumet. 626. B. Adversùs ipſum pugnaturi erunt Elias, & Henoch. 717. C. Jacobus I. Britannorum Rex blaſphemans propugnat, Antichriſtum eſſe Papam. 715. B.

Apoſtoli magnificabantur a Turbis. 618. E. In Scripturis vocantur Sancti. 625. B. Plura docuerunt, quæ ſcripta non ſunt. 670. C. Quædam condiderunt ut Paſtores, alia ut Interpretes explicuerunt. 463. B. Quomodo ſuam condelectabantur doctrinam. 145. A. Sub eorum temporibus quidam erant Hæretici. 679. C. Conſilium inierunt, ut per totum Orbem evangelizarent. 667. C. Eorum prædicationis diviſio. Ibid. E. Dirigente Numine facta fuit partitio prædicationis Apoſtolicæ. 668. B. Ipſi Fidei Summam, quæ Symbolum vocatur Apoſtolorum, concinnarunt. 667. B., & ſeqq. Hoc Symbolum ediderunt velut Compendium earum rerum, quas diſtincte, & explicite prædicaverunt. 691. A. Immediata Spiritus Sancti revelatione ipſum condiderunt. 674. A. Vid. *Symbolum*. Polygamiam ſimultaneam prædicaverunt Doctrinæ Chriſti contrariam. 160. B. Oneroſam agnoverunt in Conjugio ſervitutem. 313. A. Cur ſcandalizati de indiſſolubilitate Matrimonii. 174. B. Ipſis a Chriſto collata fuit poteſtas conſtituendi impedimenta dirimentia Matrimonium. 235. A.

Appellatio ad Parlamentum in cauſis Eccleſiaſticorum eſt nulla. 664. A. B.

Aquilejenſis Eccleſia cur diverſum in aliquo habeat Symbolum a Symbolo Apoſtolorum. 685. D., & ſeq. B.

Arca Noe Vid. *Animantia*.

Arcadius Imp. abrogavit Theodoſii legem irritantem Conjugia Conſobrinorum. 433. E. 245. C. Hæc ejus abrogatio vim non obtinuit. 434. A. Eccleſia eandem abrogationem revocavit. 433. E. 245. C.

Arelatenſe Concilium clandeſtina prohibet Conjugia. 544. A. Excommunicationis pœnâ

mul-

mulſtat clandeſtine contrahentes Conjugia. 400. D. Quomodo hortetur, ne quis alteri non nubat, vivente licèt adultera Uxore. 214. B.

Arelatenſe Concilium II. Fœminas, quæ Diaconalem obtinuerant Benedictionem, ſi nupſerint, arcet a Communione. 236. E.

Arelatenſe Concilium III. impedimenta Cognationis, & Affinitatis Matrimonium dirimentia inſtauravit. 236. E.

Arelatenſe Concilium IV. ſuos præſentavit Canones Laicali Poteſtati, non neceſſitatis, ſed honoris cauſâ. 247. D.

Argumentatio a particulari ad commune falſa eſt. 166. A.

Ariſtoteles Paternum Conjugium cum Filiis agnovit repugnare Juri naturæ. 443. D.

Armeni effutiunt, nullatenus Nuptiarum uſu propagata fuiſſet humana ſpecies, ſi in integritate naturæ ſtetiſſent Protoparentes. 85. E. Non ſunt Auctores Hæreſis negantis Sacramentum Matrimonii. 97. E. Quid ſentiant de indiſſolubilitate Matrimonii. 194. B. In Sacramento Euchariſtiæ Meſſalianis adſtipulantur, ſed cum diſcrimine. 634. C.

Arrha ſponſalium non ſunt pœna, ſed potius pignora. 42. E. Non denominant, ſed confirmant Sponſalia. 7. B. Conſtituendæ ſunt in rebus tantùm mobilibus. 41. E. Debent eſſe ad conditionem Contrahentium commenſuratæ. Ibid. Poſſunt in aliquibus caſibus duplicari, & quadruplicari. Ibid. Eas non perdit reſiliens ex juſta cauſa. 42. C. Eas perdit reſiliens ob impedimentum, ſi præſcius impedimenti contraxit. Ibid. Injuſte reſiliens quomodo illas amittat. 42. B. Reſtitutio dupli quando urgeat. Ibid. Reſtitutio dupli a Lege ſtatuta obligat poſt Judicis Sententiam. Ibid E. Ex conventione hæc reſtitutio ſtatuta obligat ante Judicis Sententiam, & ante Partis petitionem. 43. A. Sunt licitæ Arrhæ cum pacto amplectendi Statum Religioſum. 45. C., & ſeqq.

Artaxerxes Perſarum Rex Sanctuarii Miniſtros voluit a Laicali Poteſtate liberos. 661. B.

Aſſiſtentia ad Matrimonium non eſt adminiſtratio Sacramenti. 411. B. Vid. *Parochus.*

Aſſuerus juxta uſum Gentilium repudiavit Vaſthi. 175. C.

S. Athanaſius in terreſtrem Paradiſum tranſlatum ſentit Henoch. 719. C.

S. Auguſtinus validum admittit Simonis Magi baptiſmum, & quare. 337. D. Docet quid ſit credere. 677. A. Abraham excuſat a mendacio cum dixit Saram ſuam Sororem. 449. B. Benedictionem explicat, quam Filio ſuo Jacob dedit Iſaac. 385. B. Improbat Filias Loth, quæ cum ebrio Patre concubuerunt, ut humani Generis quærerent conſervationem. 443. E. Henoch, & Eliam in humanis agere cenſet. 716. D. Æqualia enunciat Conjugum Jura. 210. C. Expendit quomodo tantùm in Domino nubendum. 461. A.

Matrimonium nuncupat non largo modo, ſed proprie Sacramentum. 102. D. 106. D. Conjugii finem eſſentialem tantùm collocat in ſocietate naturali diverſi ſexus. 363. C. Quomodo intelligendus dum aſtruit, in Lege Gratiæ nullum dari præceptum prohibens Conjugium Fidelium cum Infidelibus. 463. E. Obeſſe agnoſcit Matrimonio diſparitatem cultus. 239. D. Dicens Fœminarum Nuptias, quæ continentiam voverunt, non eſſe irritas, de ſimplici Voto loquitur, non de ſolemni. 282. C., & ſeq. 284. B. Quo pacto Fraternum Conjugium vocat damnabilius, Religione prohibente. 451. B. Plenam concedit Filiis poteſtatem nubendi ad eorum placitum. 304. D.

Suo tempore viguit Dogma de Indiſſolubilitate Matrimonii. 216. C. Quare dicat obſcuram quæſtionem indiſſolubilitatis Conjugii. Ibid. B. Pluribus in locis docet indiſſolubilitatem Conjugii, etiam adulterii cauſâ. 203. C. Aperte fatetur, ex Evangelio conſtare, Mulierem mœchari, quæ adultero Viro dimiſſo, alteri nubit. 216. B Polygamiam ſucceſſivam non damnat. 164. C. Simultaneam reprobat Polygamiam. 156. E. Ab adulterio excuſat Polygamos Veteres Patriarchas. 156. E. Immo eorum ſimultaneam laudat Polygamiam. 145. A. 141. D. Ipſis hanc Polygamiam oſtendit permiſſam. 730. E. Morem poſt Diluvium invaluiſſe aſſerit nubendi ſimul pluribus. 141. E.

Aurelianenſe Concilium I. Affinitatis impedimentum dirimens Matrimonium præſcribit. 236. E.

Aurelianenſe Concilium II. irritum facit Fidelium Conjugium cum Hebræis. 468. A. Pro Diaconiſſis ſtatuit impedimentum Voti. 243. A.

Aurelianenſe Concilium IV. vim omnem Conjugio vetat. 310. A. Expectandum vult a Filiis conſenſum Parentum in Nuptiis non ea neceſſitate, ſed ex honeſtate. 321. B. Impedimentum conditionis dirimens Matrimonium conſtituit. 237. A.

B

B*Alduinus Belgii Comes* cum Juditha Caroli II. Galliarum Regis Filia validum iniit Conjugium quoad rationem Sacramenti, licèt invalidum ſecundùm effectus civiles. 311. E.

Bala Filii cenſentur legitimi 729. D.

Balſamon in Conjugiis exquirit Parentum conſenſum ſecundùm Jus civile, & quoad effectus civiles. 310. A.

Baptiſmus, cur carnali nativitati aſſimiletur. 427. D. Analogatur cum Matrimonio. 292. D. Diſcriminatur ab eo. Ibid. Requiritur ad rationem Sacramenti Matrimonii. 121. B. Ratum efficit Matrimonium. 127. D. Non ſolvit Conjugia, ſed crimina. 459. A. Non ſolvit ſimpliciter Conjugium Infidelis converſi ad Fidem. 183. E. Prorſus reddit indiſſolubile Conjugium. 186. E. Nulla lege poſitiva poteſt impediri, bene verò Conjugium, & quare. 456. D.

Nequit ſeriò eligi, quin ſaltem virtualiter eligatur obligatio ſervandi Evangeli-

cam

cam Legem. 119. C. Subſiſtit ſine proprio conſenſu, quin poſſit Puer ad uſum rationis perveniens reclamare. 292. E. Si in ebrietate, vel amentia ſuſcipiatur prævolitus, valet, ſecus ſi in ebrietate, vel amentia miniſtretur. 21. D. Gravi metu ſuſceptus valet. 372. C. Nequit gravi metu ſuſceptus, vel adminiſtratus ab Ecclefia irritari, & quare 380. A. Eſt validus cum errore Perſonæ. 386. B. Adminiſtratus a Calviniano intendente baptizare juxta Chriſti inſtitutionem, eſt validus, eſto habeat explicitam intentionem adſcribendi Baptizatum Calvinianæ Eccleſiæ. 117. D. Collatus ſine intentione formali, aut virtuali faciendi quod facit Eccleſia, eſt invalidus, etiam ſervato omni ritu externo, formaque Eccleſiæ. 118. E. Invalidus, ut revalidetur non ſufficit prior Intentio non revocata. 335. E. Ubi nullus, nulla vis conſenſus, nullusque character. 336. B. Quomodo cauſatur ejus character. 386. B. Diſponit immediate ejus character ad productionem Gratiæ. 198. D. Significatio Baptiſmi primariò inſpecta numquam obliteratur, neque in peccato. 200. E. Ejus Miniſter validus, vel invalidus ab Eccleſia declaratur. 236. A. Patrinus debet puerum tenere contactu phyſico. 428. D. Sufficit Patrino ætas quæcunque poſt rationis uſum. Ibid. Contrahitur in Baptiſmo Cognatio ſpiritualis. 427. C. Etiam baptizans privatim in caſu neceſſitatis contrahit Cognationem. 428. D. Vid. *Cognatio ſpiritualis*.

S. Baſilius agnovit Voti Impedimentum dirimens Matrimonium. 239. B. 274. A. Etiam Conſanguinitatis impedimentum. 239. B. Filiorum Conjugia ſine Parentum conſenſu vocat fornicaria quantùm ad effectus civiles, ſecus in ratione Sacramenti. 309. D. Abſolute non reprobat ſecundas Nuptias. 170. A. Ejus ſenſus circa indiſſolubilitatem Matrimonii. 217. D.

Baſilius Macedo Imp. legem condidit adversùs Trigamiam, & Tetragamiam. 161. E.

Beauſordius perperàm patrocinatur Manichæos. 92. C.

Benedictio Matrimonii ævo Tertulliani invaluerat. 417. D. Non ſpectat ad valorem Conjugii. 474. B. Eſt de Solemnitate acceſſoria, non de neceſſitate eſſentiali. 128. E. 132 D. 134. D. In lata quadam ſignificatione nuncupatur Sacramentum. 133. C. Eſt quoddam Sacramentale, & vim ſortitur cujuſdam ſanctificationis. 129. A. 418. B. Ejus contemptus eſt peccatum mortale. 418. B. Contemnitur ab Huſſitis. Ibid. Sine contemptu, & ſcandalo non videtur eſſe peccatum lethale eam omittere. 418. D. Peccatum eſt veniale, aut nullum urgente neceſſitate, vel juſtâ cauſâ, ipſam omittere. Ibid., & 474. B. Quomodo Nicolaus Pp. non eſſe aſſerat peccatum Benedictiones Matrimonii prætermittere. 418. D. Evariſtus Pp. Matrimonia ſine benedictione Sacerdotali contracta vocat adulteria, & ſtupra, & quomodo. 133. B. 401. C. Infames declarantur a Calliſto Pp. contrahentes ſine benedictionibus, & quomodo. 132. D. 418. A. Benedictionis neceſſitatem commemorat S. Ambroſius. 417. E. Non eſt ſtatim ex præcepto poſt contractum Matrimonium ſuſcipiendi. 418. D. Habenda eſt in Templo ante cohabitationem in eadem domo. 510. B 415. E. Non præcipit Tridentinum, ſed hortatur, ne Matrimonium ante Benedictionem conſummetur. 288. C. 418. D. Ante eam Matrimonium conſummare, peccatum eſt tantùm veniale, aut nullum. 418. E. An poſſit ſub Excommunicationis pœna Epiſcopus præcipere, quod ante Benedictionem Matrimonium non conſummetur. 418. E. Certis anni temporibus prohibetur. Ibid. Secundæ Nuptiæ ex Jure communi numquam ſunt benedicendæ, & quare. 421. A. Ex conſuetudine in aliquibus Diœceſibus benedicuntur, ſi Sponſa adhuc numquam fuerit benedicta. Ibid. E. Ex nulla conſuetudine benedicuntur, ſi Sponſa ſecundò nubat, & fuerit benedicta. 422. B. Jus benedicendi Nuptias proprio competit Sponſorum Parocho. 419. D. Cui, & quomodo poſſit a Parocho concedi licentia hujus Benedictionis. Ibid. E., & ſeq. Pœna benedicenti ſine licentia proprii Parochi, vel Ordinarii. 420. E. 421. E. Pro Benedictione Matrimonii pecuniam accipere eſt Simonia. 133. C.

Benedictus Pp. IX. nequaquam diſpenſavit in Voto ſolemni Caſtitatis. 286. B.

Beneficiorum Eccleſiaſticorum pluralitas reprobatur. 653. E. Cedere nolentes Beneficiorum pluralitati Regnum Cœlorum non poſſidebunt. 656. A. B. Philippus Magnus Pariſienſis Cancellarius ad Inferos detractus, quia Beneficiorum pluralitati cedere noluit. Ibid. Simoniacæ Beneficiorum commutationes ab Eccleſia irritæ. 403 B.

S. Bernardus Abælardum deſcribit. 628. E. Diſpenſationem declarat quandoque laudabilem, immo utilem. 259. E.

Bernardinus Ochinus omnibus plures concedit Uxores, ſed immoderatam multitudinem Epiſcopis dicit illicitam. 143. B.

Beza ſceleſtiſſimum factum deprædicans adversùs Martinum Pp. V. de mendacio revincitur. 450. C. Impugnatur dum Canonicæ ſupputationi graduum Conſanguinitatis contumelioſe adverſatur. 233. E. 425. B. Qua œconomia ſuper hac re ſequendas velit Civiles Leges. 233. E.

Bigami ab Altaris miniſterio arcentur. 157. D. 169. A. Quare ſecundùm Hieronymum a Synaxi arceantur. 170. B.

Bituricenſe Concilium Interdicit Connubia Conſanguineorum, & Affinium, & cum Clericis, vel eorum Filiis, aut Uxoribus. 237. C. Excommunicatione percellit clam Contrahentes, & Cooperatores, aut ſcienter præſentes clandeſtino Conjugio. 400. D.

Blanditia an Jure Eccleſiaſtico irritent Conjugium. 382. B.

Bona Eccleſiæ ſunt Fidelium vota, & peccatorum pretia. 655. C.

Bonifacius Pp. VIII. ex Jure Divino immunes declarat a Secularium exactionibus Eccle-

ſiaſticas Perſonas . 663. B.

Bonum cujuſque proprium bono alterius præferendum . 224. C. Aliquod bonum quod ſecum affert detrimenta, exerceri non debet, niſi ob bonum inde ſecutum honeſtetur . 97. B.

Bonum commune inſpicitur directe, vel indirecte . 250. A. Reſpicit quod plerumque contingit . 174. A. Ipſi non aliter providendum niſi mediis licitis, & poſſibilibus . 278. E. Eſt cauſa ſufficiens, ne Votum fiat, ſed non eſt ſufficiens ut Votum factum ſolvatur . 278. C. Non læditur a legitima diſpenſatione . 250. A.

Brentius referre præcipit Magiſtratibus Conjugia ſine Parentum conſenſu inita, ab ipſis ut approbentur, vel reprobentur . 303. A. Quid ſentiat de poteſtate ferendi Leges conſtitutivas graduum dirimentium Matrimonium . 233. D. De Symbolo Apoſtolorum dubitat, an ab ipſiſmet Apoſtolis fuerit conditum . 671. D.

Bruta carnale commercium cum Matre refugiunt . 443. C.

Bucerus approbat diſſolubilitatem Conjugii ub quamcumque cauſam, propter quam ſibi invicem diſplicent Conjuges . 172. A. Polygamiam tuetur ſimultaneam . 143. A. Quid ſentiat de gradibus Conſanguinitatis . 436. A.

Bulla pro Epiſcopis Religioſis non eodem modo expediuntur, ac pro Epiſcopis Clericis . 280. E.

C

Cadaverum inhonoratio eſt extraordinariæ impietatis pœna . 623. B.

S. Cæcilia validum contraxit cum Valeriano Matrimonium . 464. C.

Cajetanus videtur inclinare, penitus eſſe diſſolubile Matrimonium cauſâ adulterii, ſed excuſandus eſt . 172. C. Contractum inter abſentes Matrimonium ſentit non eſſe Sacramentum . 108. E. Quid ſentiat de Polygamia . 143. C.

Cain fuit Primogenitus Prothoparentum . 710. E. Ejus nominis etymologia . 711. B. Signum, quod in eo poſuit Dominus, non fuit canis, qui eum ſemper per vias infrequentes deduceret . 713. B. Non fuit ipſius nomen in fronte impreſſum . Ibid. C. Neque una ex Hebraico Alphabetho littera ſuper brachium ſugillata . Ibid. Neque Sabbathum in ſignum remiſſionis conceſſum . Ibid. Fuit tremor, & timor . 713. E., & ſeq. Vid. *Abel*.

Calliſtus Pp. infames proclamat Contrahentes Matrimonium abſque Sacerdotali Benedictione . 418. A. Quomodo . 132. D.

Calliſtus Pp. II. nulla declaravit Matrimonia Clericorum majorum, & Monachorum . 269. E.

Calix conſecratus aſſumi valet, ſi neceſſitas urgeat, ad uſum laicalem . 278. B. Ejus conſecratio ab ipſo Calice inſeparabilis eſt. Ibid.

Calvinus ſibi contrarios agens de Conſubſtantialitate Verbi . 632. B. D. Adverſatur Sacramento Matrimonii . 98. B. Audet aſſerere, neminem ante Gregorium agnoviſſe Matrimonium ut Sacramentum . 1 3. B. Eccleſiam criminatur quod præter aliarum Gentium, & Moyſis politiam gradus conſtituerit Cognationis dirimentes Matrimonium . 233. E. 416. A. Tridentinum carpit circa Indiſſolubilitatem Matrimonii. 172. B. Nuptias dictitat irritas non interveniente Parentum conſenſu . 290. B. Juri Divino, & naturali repugnare autumat Polygamiam ſimultaneam . 143. E. Adulterii criminatur veteres Patriarchas Polygamos . 152. D. 143. E. Ejus calumniæ refelluntur . 152. D., & ſeq.

Canones quidam revocati referuntur . 605. B. Nonnulli falſati . 159. D. Nulla diſpenſatio in Canonibus Fidei . 258. E. Vetant, irritantque pactum ſolvendæ pecuniæ in Sponſalibus appoſitum . 313. B. Parentum conſenſum declarant haud eſſe neceſſarium pro Conjugiis Filiorum . 304. C. Benedictionem Sacerdotis exquirunt in Matrimonio pro forma publicæ Solemnitatis . 132. D. Perperàm aſſeritur, ipſos ſimultaneam concedere Polygamiam . 159. D.

Captivi apud Gentiles validum contrahunt clandeſtinum Conjugium . 409. A.

Caro eſt vocabulum, quod in bonum, vel in malum ſenſum verti poteſt . 612. C. Aliquando ut vitium uſurpatur, quandoque pro humana Natura . 89. C.

Carolus Magnus Imp. Eccleſiaſticam agnovit poteſtatem circa Conjugia . 243. E. Agnovit inſuper Eccleſiaſticam Immunitatem . 663. D.

Carthaginenſe Concilium I. damnat Divortium quoad thorum, & habitationem auctoritate privata . 231. C.

Carthaginenſe Concilium II. Ordinis impedimentum dirimens Matrimonium firmavit . 236. D.

Carthaginenſe Concilium III. Clericorum Filiis prohibet cum Hæreticis nubere . 473. A.

Carthaginenſe Concilium IV. præcipit, Sponſos eſſe a Sacerdote benedicendos . 418. A. Quoad ſolemnitatem exigit offerri Sponſos a Parentibus ſuis, ſeu Paranymphis . 309. E. Hortatur Sponſos ipſa nocte Benedictionis in Virginitate permanere, & quare . 135. A. 418. A. Nullum declarat Conjugium cum voto ſolemni Caſtitatis contractum . 236. D. 272. E. Communionem ſubtrahit Viduis continentiam ſolemniter profeſſis cum ad ſecundas tranſeunt Nuptias . 236. D.

Carthaginenſe Concilium vulgò Quintum revera cenſendum Quartum . 791. D. Quo anno fuerit celebratum variæ ſunt Sententiæ . 691. C. Non fuit celebratum poſt Stiliconis Conſulatum . 693. B. Poſt Cæſarii, & Attici Conſulatum fuit celebratum . Ibid. Anno CCCXCVIII. fuit celebratum . 691. E. Quo die, & loco . 693. E. Ut Idololatriæ ſemina Imperatorum ope extirparentur fuit celebratum . 692. A. Fuit Provinciale . 694. A. In eo præſedit Aurelius Carthaginenſis Antiſtes . 693.

Digitized by Google

693. E. Ejus Canones quindecim. 694. A.

Caſimirus Regis Poloniæ Filius, & Monachus Ciſterciensis proprie non fuit in Voto ſolemni Caſtitatis diſpenſatus. 286. B.

Catechiſmus quomodo ſit impedimentum Matrimonium impediens. 288. C.

Catechiſmus Romanus furibus accenſet Pauperes ficτos. 389. D.

Catechumenus merito, & virtute dicitur de Eccleſia. 55. A. Cum ipſo irritum contrahitur Matrimonium. 468. E. Ab initio tamen non erat irritum. Ibid.

Catharinus peculiarem profert Sententiam de Miniſtro, & forma Sacramenti Matrimonii. 123. C. Videtur inclinare, Matrimonium adulterii causâ penitus eſſe diſſolubile, ſed excuſandus eſt. 172. C. Vid. *Ambroſius Catharinus*.

Catholici Principum Infidelium Sanctionibus adſtringebantur quoties ipſæ Fidei non adverſabantur. 250. B. Divinæ potius Legi, quàm Mundi Subditi eſſe debent. 211. B. Vid. *Chriſtiani*, & *Fideles*.

Cauſa finalis, & motiva quomodo differat ab impulſiva. 49. A. Cauſæ Sacramentales efficiunt quod ſignificant. 339. A. Cauſæ Matrimoniales ad Eccleſiam, non ad Laicos Principes pertinent. 243. C. Pro dimittenda ad tempus Uxore quoad thorum multæ aſſignantur cauſæ. 206. C. Cauſa dimittendi perpetuò Uxorem quoad thorum ſola eſt Fornicatio. Ibid. Vid. *Divortium*.

Cautio Mutiana quid ſit. 46. B.

Celenenſe Concilium inſcite aſſeritur Toleti celebratum. 696. D. Quo anno indictum. 697. B. Indictum fuit a Leone Pp. 695. D. Præſides ejus fuerunt Idacius, & Ceponius cum Turibio. Ibid. E. Regulam Fidei condidit adversùs Hæreſim Priſcillianam. 696. B. Ejus Canones fuere ſexdecim. 697. C.

Cenſura qualis ſit pœna. 658. C. Vid. *Excommunicatio*.

Chamierius vel falſum eſſe, fabulatur, ab Apoſtolis conditum Symbolum Apoſtolorum, vel parum a falſo diſtare. 671. D.

Chalcedonenſe Concilium quoad Fidei Dogmata completum eſt Actione Sexta. 614. D. Fuit a Leone comprobatum quoad Fidem, ſecus quoad omnia ibidem geſta. 615. A. Cur plurimi ejus Canones non approbati apponantur in Conciliorum Cathalogis. Ibid. B. Damnatam voluit Neſtorii doctrinam in ſenſu intento ab ipſo Neſtorio. 597. D. Quomodo Ibæ Epiſtolam approbaverit, quam Synodus V. reprobaverat. 613. D. Ibæ cauſam definivit poſt Actionem Sextam. 614. D. Prohibet Fidelium Conjugia cum Hæreticis, Judæis, & Paganis. 461. B. Monachorum, & Sanctimonialium Matrimonium definit nullum. 272. A.

Childericus Francorum Rex Eccleſiaſticam agnovit auctoritatem circa Conjugia. 243. D.

Chriſtiani an temporibus Apoſtolorum dicerentur Catholici. 685. E. Quomodo ſint Filii Abrahæ. 167. D. Sacris non inſigniti non niſi myſtica quadam ſignificatione ſunt Sacerdotes. 168. B. Non ſunt prænunciati Monogami. Ibid. Non ligantur præceptis Levitici quoad omnes Gradus ibi vetitos. 436. C., & ſeqq.

Chriſtus quomodo ex Apoſtolo ſubjectus Patri. 633. E. Quomodo æqualis Patri, & minor Patre. Ibid. C. Terrenæ poteſtati non fuit ſubjectus. 662. D. Voluntarie eligere voluit Judicem, a quo damnaretur. Ibid. C. Quaſi homo reſpondit: Sedere ad dexteram meam &c. 633. D. Uni Eccleſiæ, non pluribus deſponſatus. 156. A. Magis Eccleſiæ, quàm Synagogæ conjunctus. 201. C. Uſque ad conſummationem Seculi perſeverabit ejus unio. 198. E. Nuſquam ex toto ſeparatur ab Eccleſia, aliqualiter tamen ſeparatur, & quomodo. 199. D. Indiſſolubiliter eſt Eccleſiæ conjunctus. 201. C. Ejus conjunctio alia corporalis, ſpiritualis altera. 99. A. Plura conſtituit dependenter a regulis apponendis per Eccleſiam. 240. C. Mandavit Eccleſiæ ut quoad particularia diſponeret ipſa, quæ congrua viderentur. 454. B. E. Ipſi Eccleſiæ poteſtatem contulit conſtituendi impedimenta dirimentia Matrimonium. 235. A. Plura enunciavit, quæ litteris conſignata non ſunt. 670. C. Cur non omnia, quæ fecit, fuerint conſcripta. 673. E.

In Lege Gratiæ quid majus expoſcit quàm in Lege veteri. 207. C. Moyſis Legem adimplevit, exceptis figuris. 94. E. Nihil eorum, quæ fecit Pater, reprobavit, ſed ea immutavit, quæ ad ſtatum Pædagogiæ ſpectabant. 207. D. Errores reformavit, quibus Legis Doctores vitiati corrumpebant Judæos. 205. A. Conjugium reformavit ſecundùm primævam inſtitutionem. 155. B. 156. C. Non ſolùm circa Conjugium interpretatus eſt Dei verbum, ſed judicavit. 244. D. Naturam contractus Matrimonii non immutavit. 111. A. Illud ad Sacramenti rationem elevavit Matrimonium, quod Gen. 2. deſcribitur. 124. D. Matrimonii Sacramentum non inſtituit in Cana Galilææ. 138. D. Miniſtrum conſtituit Conjugii non alium a Contrahentibus. 125. A. Epulas in Nuptiis approbavit. 107. D. Reduxit Matrimonium ad actualem unitatem. 165. A. Non abſtulit Polygamiam ſucceſſivam. 163. A. 165. A. Abrogavit conſuetudinem dimittendi Uxores quacunque ex cauſa. 225. D. Libellum repudii docuit, pure permiſſum Judæis, non licitum. 178. E. Divortium conceſſit fornicationis causâ in correctionem veteris Legis. 221. B. Perpetuum permiſit Divortium ob ſolam fornicationem, non excludens temporarium ob alias cauſas. 224. D. 225. D. Ejus Sententia de Divortio debet per Judicem applicari. 232. A. Non docuit eſſe Matrimonium ſolubile quoad vinculum causâ fornicationis. 204. C., & ſeqq. Immo aperte docuit eſſe quoad vinculum indiſſolubile. 205. B., & ſeq. Cuique conceſſit libertatem in electione Status. 304. A. Non cogit abſolute ad Cœlibatum, bene

verò aliquando ex quadam ſuppoſitione. 207. B.

Cibi plures quarè ſimul ſunt liciti, non verò ſunt ſimul licitæ plures Nuptiæ. 157. E., & ſeq. A. Eorum delectum abrogavit Chriſtus. 167. C. Eos fecit Deus a primordiis creationis hominibus communes inſimul & animantibus. 721. C.

Circumciſio a Chriſto abrogata. 167. C.

Clemens Pp. eſt Auctor genuinus Epiſtolæ ad Jacobum Fratrem Domini. 682. A. Uxorem pudicitiæ Viri inſidiatricem vult eſſe repellendam. 228. E. Indiſſolubilitatem Matrimonii docet, etiam adulterii cauſâ. 202. D.

Clemens Pp. II. nequaquam diſpenſavit in Voto ſolemni Caſtitatis. 286. B.

Clemens Pp. III. eorum ſtudium laudat, qui depravatas Mulieres a lupanaribus eripiunt, & in Uxores ducunt. 230. B. Conſenſum Parentum non exigit eſſentialiter in Conjugio. 310. C. Immo non eſſe neceſſarium decernit. 304. C.

Clemens Pp. VII. diligenter inquiſivit ſuper diſpenſationem a Julio II. conceſſam Henrico VIII. Anglorum Regi ut nuberet cum Uxore Fratris defuncti. 431. C.

Clemens Pp. VIII. diſpenſavit cum Barienſi Duce, ut hæreticam duceret Uxorem, & quomodo. 471. D.

Clemens Pp. XI. quomodo ſine novo Contrahentium conſenſu quædam revalidavit Conjugia ab initio nulla. 299. D., & ſeq.

Clerici majores a Nuptiis interdicti ſub primordiis Eccleſiæ. 236. C

Clerus Gallicanus nullam eſſe agnovit appellationem ad Parlamentum in cauſis Eccleſiaſticis. 664. D. Commonitorium ſcriptum Ludovico XIII. porrexit ſuper ejus Edictum de Conjugiis Filiorum invitis Parentibus. 249. B. Duas ſupplicavit elucidandas difficultates ſuper idem Statutum Ludovici XIII. 301. D. Perperàm declaravit irritum Matrimonium Joannis Baptiſtæ Gaſto Ducis Aurelianenſis. 302. A.

S. Cletus in ſolius exterioris adminiſtrationis adjutorium adſcitus fuit a S. Petro. 652. E.

Clotildes valide nupſit cum Clodovæo Ethnico. 464. C.

Coactio ad media eſt illicita, quando non deſerviunt fini. 34. E. Juſta coactio a Judice libertatem non lædit. Ibid. C. Coactio, ſub qua quis paſſive ſe habet, perpetuitati opponitur, ſecus illa, ſub qua quis active operando eligit libere. 372. B. Coactio adverſatur connaturalitati Conjugii, ſecus eſſentiæ. 375. B. D. Cogens ad Conjugium, ſi ſit unus ex Contrahentibus, tenetur ante Judicis Sententiam deceptam ducere. 381. D. Coactus ad Conjugium poteſt ſine peccato interiùs non conſentire, & verba conſenſus exteriùs proferre. 380. C. Etiam interiùs poteſt conſentire, quin ſit ſacrilegus. Ibid. Talis non ſimulat Sacramentum, ſed fingit contractum. 381. C.

Cœleſtinus Pp. I. numquam eſſentialiter exigit Parentum conſenſum in Conjugio Filiorum. 310. C.

Cœleſtinus Pp. III. non diſpenſavit in Voto ſolemni Caſtitatis. 285. D.

Cœlibatus majus eſt bonum quàm Conjugium. 28. B. 54. A. Cuique particulari eſt liber. 28. B. Aliquando ex quadam ſuppoſitione cogitur. 207. B. Ipſum eligere ſine Parentum conſenſu ſecundùm ſe non eſt contra præceptum Domini. 305. B.

Cognatio naturalis quid ſit. 423. E. Ab Orbe condito ad hæc uſque tempora non unam habuit Legem, aut Conſuetudinem. 432. D. Uſque ad ſeptimum Gradum extendebatur. 434. B. Infra ſeptimum Gradum confirmatur impedimentum dirimens Matrimonium ab Alexandro Pp. II. 238. E. Ad quartum ſolummodo fuit redacta ab Innocentio III. 434. C. Ipſam agnovit impedimentum dirimens Matrimonium S. Baſilius. 239. B. Nicolaus I., & Gregorius V. docuerunt. 238. C. Pluribus in Conciliis inſtauratur, Arelatenſi III., Moguntino, Ænhamenſi, Rhemenſi, Bituricenſi, & Leondonienſi. 236. E. 237. B. C. Vid. *Linea*, & *Gradus*.

Cognatio ſpiritualis quid ſit. 427. C. Impedit, & dirimit Conjugium Jure Eccleſiaſtico. Ibid. Ex ſolis Sacramentis Baptiſmi, & Confirmationis contrahitur. 429. A. Cur tantùm in his Sacramentis contrahatur. 427. D. Quinam ipſam contrahunt. Ibid. E. Qui baptizat, etiam in caſu neceſſitatis privatim, eam contrahit. 428. D. Non contrahitur ab Infideli baptizante. Ibid. B. Non contrahitur ſi tantùm Baptiſmi ſolemnitates ſuppleantur publice in Eccleſia. ibid. B. Neque ſi validus reiteratur Baptiſmus. Ibid. In dubio validitatis contrahitur. Ibid. Sine intentione exequendi munus juxta mentem Eccleſiæ non contrahitur. 428. D. An incurrant impedimentum ubi plures non deputati ſuſcipiunt Baptizatum. Ibid. C.

Cognatio legalis quid ſit. 429. B. Triplicem habet ſpeciem. Ibid. Ad quem Gradum ſe extendat. 430. B. Humano, non naturali Jure impedit Matrimonium. 429. E. Vid. *adoptio*.

Cognitio, *& appetitus* ſunt principia agendi. 143. E.

Colonienſe Concilium clandeſtina Conjugia prohibuit. 400. E. Optaverat ut Canon Evariſti Pp. de Conjugiis clandeſtinis in Generali Concilio renovaretur. 401. C. 310. D. Evincit, non ex abſoluta neceſſitate, ſed ex honeſtate expectandum a Filiis in Nuptiis Parentum conſenſum. 321. B. Acceſſoria agnoſcit, non eſſentialia in Sacramento Matrimonii verba Parochi. 137. B.

Colonienſe Concilium II. Immunitatem Eccleſiaſticam definit eſſe de Jure Divino. 662. E.

Commentaria in omnes Pauli Epiſtolas a Falſariis male falſificata. 196. E. 197. A. Perperàm D. Ambroſio adſcribuntur. Ibid.

Commercium familiare cum Infidelibus eſt prohibitum. 460. B.

Commercium humanum non periclitatur ex neceſſitate conſenſus interioris in contractibus humanis. 330. B.

Com-

Commercium carnale cum Matribus repugnat inclinationi Naturæ. 443. C. 448. B.

Commercium conjugale quandonam concupiſcentiam augeat. 147. A. Non præmiſſis Proclamationibus, cum præmitti deberent, toties quoties eſt letbaliter peccaminoſum. 414. C.

Compenſationis jus non acquiritur ex interna alterius promiſſione. 10. E.

Concilia Fidei confeſſioni quidquam addere non conſueverunt, niſi exurgentibus Hæreſibus. 690. C Generalia referre Univerſalem Eccleſiam ſpectat ad objectum Fidei. 597. B.

Concubina ſunt in duplici differentia. 732.D. Quid ſint juxta antiquam locutionem, & intelligentiam. 153. A. Similitudinarie, & non proprie Leo Pp. reſolvit earum conditionem exemplo Agaris. 732. E.

Concupiſcentia dupliciter accipitur. 95. C. Non augetur in Conjugali commercio ſi amore prolis habeatur. 147. A. Ejus remedium eſt finis ſecundarius Conjugii. 146. E.

Conditio non influit in effectum. 50. A. Dum in contractibus ponitur, præexiſtentem explicat virtutem. 358. C. Poteſt apponi in contractibus de rebus ſuis, quæ iniquitatem non ſapit. 65. E. Implicita ſuſpendit contractum. 54. A. Si ſit honeſta de præſenti, vel de præterito non ſuſpendit contractum. 345. D. 350. E. De futuro contingenti ſuſpendit contractum. 350. E. De futuro neceſſaria, ſi cognoſcatur ut neceſſaria non ſuſpendit, bene verò ſi non cognoſcatur. 345. E. Vana conditio rejicitur a contractu. 66. A. Contraria ſubſtantiæ contractus annullat contractum. 16. E. Quænam conditiones in contractibus cenſendæ pro non adjectis. 16. E. 19. C. 331. B. 346. C.

Conditio impoſſibilis in multiplici differentia. 346. D. Cenſetur impoſſibilis, quæ a natura, vel Jure reprobatur. 40. B. Inhoneſta Jure eſt impoſſibilis, & pro non adjecta. 39. D. 117. B. 298. B. 349. E. Dependens a voluntate Principis cenſetur impoſſibilis quando eſt de iis, quæ a Principe concedi non ſolent. 349. A. Hæc conditio, ſi Papa diſpenſaverit, quando habenda impoſſibilis, vel poſſibilis. 348. E.

Adjecta contractui non rejicitur, ſed vitiat contractum. 40. B. Quando cum ea ſubſiſtat contractus. 298.B. Impoſſibilis ex ſuppoſitione non abiegatur. 348. D. Impoſſibilis de facto non amandatur, nec ſtatim reddit nullum contractum. 348. C. Si non dignoſcitur ut impoſſibilis ſuſpendit contractum. 346. E. Cognita impoſſibilitate tunc tollit obligationem. Ibid. Cum non conſtat certò de intentione, alios contractus præter ultimam voluntatem, vitiat, eoſque irritos reddit. 347. E. 348. A. B. Si ſeriò exigatur non rejicitur, ſed cenſetur pro nolle contrahere. 346. E. Si luſorie adjiciatur, & conſtet de intentione, reputatur pro non adjecta. Ibid. In dubio num joco, vel ſeriò appoſita, decernitur in favorem Conjugii. 347. A.

Conditio ſervilis impedimentum dirimens Matrimonium. Vid. *Servitus*, & *Error*.

Confeſſarius eſt Medicus, Magiſter, & Judex. 570. A. Diſcrimen inter ipſum, & Judicem Laicum. 571. C. Ut doloris efficaciam probet in Pœnitente, non debet pœnas ſingulas proponere. 573. A. In actu Confeſſionis noſcens Pœnitentem impedimento irretitum tenetur actu ipſum removere a Matrimonio contrahendo. 565. E. Inſtruere debet Pœnitentem. 568. E. Ignorantem Pœnitentem ignorantiâ etiam invincibili aliquem Articulum neceſſarium neceſſitate medii debet inſtruere, quamvis prævideat, quod nuſquam credet. 568. C. Tenetur Uxoratum Pœnitentem impedimento Juris naturalis Matrimonium dirimente irretitum ignorantiâ vincibili, vel invincibili admonere, quamvis noſcat nequaquam profuturam admonitionem. 567. B., & ſeqq. Non ſolùm practicam, ſed & ſpeculativam tenetur docere veritatem. 570. E.

Conjugium a communi jugo vocatur. 85. B. Vid. *Matrimonium*.

Conjuges ſunt duo in carne una, & quomodo. 205. B. Affectio dilectiva inter eos diverſimode verſatur, ac inter Parentes, & Filios. 445. C. Hæc eſt ſingularis, & excellens. 150. A. 172. E. 173. A. Eorum jura ſunt æqualia ex parte utriuſque. 155. E. 157. B. 210. B. Sunt velut duo fugitivi, quorum pedes communi vinculo ſunt obligati. 218. E. Eorum ſalus æterna non eſt alligata perſeverantiæ Filiorum in Sanctitate, & Juſtitia. 101. A. Gravius eorum periculum eſt Filiorum educatio. Ibid. Ad quæ officia ſint obligati. 209. A. Ipſis præcipitur, ut unuſquiſque ſuam Uxorem habeant, & quomodo. 207. E. Eorum fides apud Apoſtolum intelligitur Fidelitas thori. 100. B. Sobrietas quid intelligatur. Ibid. Quænam ipſis ſpecialiter neceſſariæ ſint virtutes. 100. C. Quandoque ad Continentiam tenentur. 229. E. Alterius adulterii causâ nequit unus Statum Conjugio incompoſſibilem aſſumere, niſi poſt Judicis Sententiam. 232. D. Poſt hunc Statum aſſumptum, ſi accederet ad ſuam, contra Religionem, non contra Juſtitiam delinqueret Ibid. Si unus alterius conſenſu perpetuam voverit Continentiam, nequit alter alterum repetere, nec, hoc ſuo functo, poteſt ille ad ſecundas Nuptias tranſire. 192. E. Vid. *Ingreſſus in Religionem*.

Connubium a velando dicitur. 85. B. Vid. *Matrimonium*.

Conſecratio intrinſeca, & eſſentialis nequit auferri. 266. E.

Conſenſus requiritur in quolibet contractu. 291. B. Illegitimus non ſufficit ad contrahendum. 334. D. Eſt illegitimus ubi contrahens incapax eſt ad contrahendum Ibid. E. Formalis, & virtualis eamdem vim ſortiuntur. 353. E. Perſeverans tantùm habitualiter non eſt perfectus. 342.E. An perſeveret ex non retractatione actus. 344. A. Interpretativus quando datur. 397. B. Interpretativus non eſt actualiter a vo-

a voluntate. Ibid. Tacitus, & expreſſus ſunt ejuſdem virtutis. 64. E. Internus prævalet exteriori. 327. B. Conditionatus, purificata conditiune, tranſit in purum, & abſolutum ſine alio conſenſu. 358. E., & ſeq. C. Efficitur etiam perfectiſſimus. 359. A. Conſenſus de præſenti in duplici differentia. 357. D. Ex dolo, aut errore, quandonam ſubſiſtat, vel non. 67. A. 384. A. Conſenſus Legiſlatoris, ſaltem tacitus, requiritur ad firmandam Conſuetudinem Legi contrariam. 252. D. Quomodo habeatur. Ibid.

Conſenſus in Matrimonio mutuus eſt eſſentialis. 290. C., & ſeqq. 400. A. Exigitur a Jure naturæ pro valore legitimus. 405. A. Quomodo ſolus ſufficiat ad Conjugium. 323. D. Ipſe eſt cauſa efficiens Conjugii. 384. A. Materiam applicat, & Formam, & vinculum efficit conjugale. 344. C. Eſt cauſa efficiens Matrimonii formaliter in eſſe Sacramenti. 115. C. Secundùm ſe naturalis quomodo ſit forma Sacramenti. 331. E. Qualem ſignificet effectum ſpiritualem. 131. E. Vim totam habet in fieri quatenus cauſat vinculum perpetuum. 336. A. Debet eſſe ſimul murali virtuali coexiſtentia, ſecus habituali. 342. A., & ſeqq. Permanens habitualis non ſufficit ad elevandum Conjugium in Sacramentum. Ibid. E. Non ſufficit interpretativus, ſeu in æſtimatione hominum. 335. A. 397. B. Debet eſſentialiter exteriùs manifeſtari. 322. A., & ſeqq. Non debet eſſe quomodocunque manifeſtatus, ſed humano modo. 324. B. Exterior ſine animo interiori non ſufficit ad valorem Conjugii in eſſe contractus. 326. D., & ſeqq. Ab Eccleſia requiritur interior exteriùs explicitus. 315. D. Neceſſitas interioris conſenſus non arguit, male proviſum Reipublicæ, & honori Virginum. 328. D. Neque exponit incertitudini Conjugia, nec ſummo periculo Deſponſatas. 329. A. Neque etiam quid aliud ſequitur inconveniens ex illa neceſſitate. 332. B. Quomodo requiratur inter abſentes. 309. D. 310. A. B. C. Nullus ex parte unius Contrahentis etiam eſt nullus ex parte alterius. 334. E. Ejus ratihabitio non ſufficit ad revalidandum Conjugium ab initio nullum. 334. B., & ſeqq. Neque etiam ſufficit conſenſus a puella mediis artificioſis extortus ſine manifeſtatione nullitatis. 335. C.

Conſenſus Parentum in Nuptiis Filiorum Vid. *Matrimonium Filiorum-Familias*, & *Filii*.

Conſilium mutare quando ſit prudens, vel imprudens. 63. A.

Conſtantia Filia Rogerii Siciliæ Regis perperàm aſſeritur in Voto ſolemni Caſtitatis diſpenſata. 285. D.

Conſtantienſe Concilium præſcribit interrogandum ſuſpectum de Hæreſi, an credat quod Chriſtianus contemnens ſuſceptionem ſolemnizationis Matrimonii peccet mortaliter. 135. B.

Conſtantinus Imp. Eccleſiaſticorum cauſas ad Judices Laicos non pertinere judicavit. 660. D

Conſtantinopolitanum Concilium II. Ibæ Epiſtolam abſolute damnavit, non expectata ejuſdem explicatione. 613. D. Quomodo Origenis Libros damnavit. 616. C.

Conſuetudo etſi immemorabilis non ſemper habet vim Legis. 314. C. Unde dignoſcatur introducere Legem. 472. A. Qualis ſit valida. 251. A. Nulla eſt, etiam immemorabilis, ubi obſtat Jus quovis tempore. 665. A. Ad eam firmandam contra, aut præter Legem tria potiſſimùm neceſſaria. 252. D. Requiritur Legiſlatoris conſenſus ſaltem tacitus. 252. D. Oppoſita Legi Divinæ nullam coram Deo valet diſcretionem afferre. 211. B. Prævalere nequit contra Jus Naturæ. 150. E.

Conſuetudo irritans Conjugia Fidelium cum infidelibus ubique circa Seculum XII. invaluit. 468. E. Conſuetudo Laicorum adversùs Canonicam Legem de Conjugiis nulla eſt. 253. D. E. Conſuetudo alteri nubendi, dimiſſo Adultero Conjuge, nulla eſt, ſed corruptela. 218. A. Conſuetudo veteris Polygamiæ ſimultaneæ impræſentiarum eſt nulla. 156. B.

Contactus phyſicus eſt neceſſarius, ut verificetur teneri puerum in Baptiſmo. 428. D.

Continentia perfectior Conjugio. 108. A. C. Eſt eſſentialis Religioni. 267. B. Non eſt forma conſtitutiva conſecrationis Religioſorum, ſed effectus. Ibid.

Continentia Clericalis illicitum, irritumque reddit Conjugium intentatum ab eo, qui Sacris Ordinibus inauguratus eſt. 480. B. Illicitam reddit cohabitationem thori in eo, qui ante Ordines Uxorem duxerat. Ibid. Cuique actui contra Caſtitatem addit malitiam ſacrilegii neceſſariò explicandam in Confeſſione. Ibid. Ejus obligatio, & vis eſt Juris tantùm Eccleſiaſtici. 480. C. Fuit ſanctiſſime indicta. Ibid. Non immediate dimanat ab Eccleſiæ præcepto, ſed a Voto, & quomodo. Ibid. D., & ſeq. Nullam vim ſortitur ſi metu gravi injuſte incuſſo ſuſcipitur Ordo. 482. D. Neque obligat in ratione Voti ſimplicis ſi ſuſceptio Sacri Ordinis ſit invalida. 481. E. Obligat tamen in ratione Voti ſimplicis ſi Religioſa Profeſſio ſit invalida. 482. A.

Contractus in amentia initus, quamvis prævolitus, non ſubſiſtit. 21. C. Capacitas ad contrahendum in ſeptennio verificatur. 27. A. Sine interno conſenſu eſt nullus. 330. A. Non periclitatur commercium humanum ex neceſſitate interioris conſenſus. Ibid. B. Quid reſolvendum ſi dubitatur de advertentia. 20. D. Stipulatus actualem exigit, ſaltem virtualem, permanentiam conſenſus, & non ſufficit habitualis. 343. A. Ex utraque parte onerosus mutuum petit conſenſum. 9. A. Eſt nullus inter invitos. 296. C. Non vitiatur ex errore circa cauſam motivam. 388. B. Cum errore circa qualitatem dantem cauſam contractui non eſt irritabilis, niſi Jus diſponat. 390. D. Error, vel dolus dans cauſam contractui, ſive a parte proveniat, ſive a tertio, annullat ſubſequentem contractum. 66. E. Metu gravi initus non eſt Jure Naturæ nullus. 376. C. Metu gravi initus Jure Naturæ eſt illicitus. 379. C.

Digitized by Google

C. Eſt a Judice irritabilis metu gravi ini-tus. 376. C. 378. E. Ex paſſioue quando irritus. 20. A. Humanus eſſentialiter poſtulat aliquo ſigno ſenſibili compleri. 322. D. Conſuetodo loci in eo ſervanda eſt. 408. E. Perfectus omnem poſtulat firmitatem. 9. B. Ejus perfectio ſita eſt in duarum voluotatum unione. 14. A. Cooditionatus, impleta conditiuoe, purus, perfectuſque habetur. 353. B. Contractus eſt validus obi objectum primarium, & eſſentiale contrabentis ſubſiſtit. 387. D. Illicitus nun firmatur a jotamento. 38. A. Contractos nullus juratus non indiget diſpenſatione. 78. B. Ad revalidandum cootractum ab ioitio nullum non ſufficit ratihabitio prioris illegitimi conſenſus. 335. B. Coottactus ſolubilis per eadem principia diſſolvi poteſt, per quæ eſſe habuit. 62. D. Societatis contractus ſubſiſtit etiam accedente pacto aſſecurationis capitalis, immo etiam rationabilis partis fructuum. 362. E.

Contritio io Sacramento Pœoitentiæ oequit longe præcedere Abſolutionem. 343. D.

Contumax quinam ſit. 658. E.

Correptio de Charitate venire debet. 657. A.

Cophti propugnant eſſe ſolubile conſummatum Matrimonium, adulterii cauſâ. 194. A.

Credere quid ſit. 677. A. Diverſos habet reſpectus, ſcilicet Deum, Deo, & in Deum. Ibid. C. Non multiplicant hi diverſi reſpectus actum Fidei. Ibid. C.

Creditor diſtrahere nequit pignus, niſi præmonito Debitore. 32. E.

Crimen atrox coercebat olim a Nuptiis. 214. E. Quale ſit impedimentum impediens Matrimonium. 288. D. Quale dirimens. 483. B., & ſeqq. Eſt impedimentum Juris Eccleſiaſtici. 484. E. Rationabiliter decretum. Ibid. Vid. *Adulterium*, & *Homicidium*.

Cultus diſparitas Vid. *Diſparitas cultus*.

Cultus Dei in Lege antiqua propagabatur per carnalia, in Lege Gratiæ per ſpiritualia propagatur. 242. A. 453. B. Colere Deum ob bona temporalia quando deordinatum. 47. E.

S. Cyprianus Excommunicationis gravitatem expendit. 656. E. Conjugia Fidelium cum Iofidelibus execratur. 460. D.

D

DÆmon in Scripturis ſæpe vocatur Serpens, ſed proprii nominis appoſita ſignificatione. 705. B. Per Serpentem allocutus eſt Evam, ſicuti per Energumenos. 703. C. 704. A. Cur Serpentis orgaoum aſſumpſerit tentans Evam. 704. B. Externe tantùm per Serpeotem tentavit Evam, noo interne. 706. B. Quomodo interne poſſit tentare. Ibid.

S. Damaſus Pp. Vitalem Apollinariſtam damnavit. 608. D. Noo erravit in quæſtione Facti Dogmatici. Ibid.

David fuit Polygamus. 142. A. Criminandus non eſt io Uxorum pluralitate. 730. B. Valide nupſit filiæ Regis Geſſur. 464. C. Non una eſt Sententia, an vere duxerit Abiſag in Uxorem. 251. E. 449. E. Adulterium commiſit noo cum promiſſione futuri Matrimonii, nec Uriæ homicidium inteotavit, ut Bethſabeam duceret. 485. A.

Deceptor Puellæ ſub ſpe Matrimonii tenetur ſecundùm ſe eam ducere. 332. B. Novum tenetur verum contractum apponere. 333. E. Quomodo. 334. A. Si longæ ſit diſparis conditionis, noo tenetur eam ducere, ſed ſufficit ei illam dotare, vel de honeſto Conjugio providere. 332. E. Similiter ſi iode rixæ timeantur, ſcandala, damna. Ibid. C.

Declarationes Cardinalium Concilii Interpretum quam fidem ſortiantur. 605. D. 518. E., & ſeq. Etiam ſtante Conſtitutione Urbani VIII. pluris ſont momenti. 128. C. Validum declarant Matrimonium, aſſiſtente Parocho cum affectatione noo audiendi, ſi tameo vere audiat. 533. E., & ſeq.

Defenſio juſta ab injuſto Agreſſore. 224. B.

Definitiones rerum actum primum ſignificaot. 225. C.

Defunctus e mortuis excitatus nequit cum Uxore ſuperſtite maritaliter cohabitare. 170. E. Inhonoratio cadaverum Defunctorum eſt extraordinariæ impietatis pœna. 623. B.

Deliberatio alia ſemiplena, plena altera. 15. E. Ad plenam deliberatiouem noo eſt neceſſaria conſideratio omniom circumſtantiarum. 16. A.

Denominationes quædam accidentales velut eſſentiales, & inſeparabiles efficiuntur. 279. C. Uode habeantur denominationes Sacramentorum. 132. A.

Denunciationes Matrimonii Vid. *Proclamationes*.

Detractio exterior, etiam noo inteota, eſt peccatum, & quare. 22. C.

Deuteronomium ubi præcipit, quod ſi quis abſque liberis vitâ functus fuerit, ſuperſtes Frater ducat illius Uxorem, intelligitur de Fratre germaoo. 437. D., & ſeq. Reprobat Uxorum exceſſivam multitudinem, ſed pluralitatem concedit. 730. A.

Deus quomodo Sanctus. 626. C. 627. C. Mentiri non poteſt. 181. C. Ejus virtus terminis noo coarctatur. 114. C. Ad triplicem referuntur ordinem ejus effectus. 675. D. Optime recenſentur ioter Fidei Articulos ipſius Unitas, & Providentia. 676. A. Peccatores ad converſionem provocat promiſſione, & collatione temporaliom booorum. 51. C. Ab Idololatria avocabat bonorum expoliatione. 49. B. Adulteros punit diſperſionis pœnâ. 221. C. Legem daturus Iſraelitis cur ab Uxoribus abſtinere mandaverit. 96. B. Divortium præcipit in caſu Hæreſis. 223. E. Ipſe ſolvit conjugale vinculum Infidelis converſi ad Fidem, ſi Uxor Iofidelis ſine injuria Creatoris non conſentit cohabitare. 283. D. Populo ſuo Conjugia prohibuit cum Infidelibus cootrahere. 459. E. Cum Abraham, & ceteris Patriarchis diſpenſa-

vit

vit in Polygamia ſimultanea . 150. E. 153. C. E. Auctor eſt Matrimonii , etiam pro Statu Naturæ reparatæ . 93. B. Eſt Auctor Conjugii quoad eſſentialia , ſecus quoad accidentalia . 305. B. Eſt Auctor principalis , non miniſterialis omnium Sacramentorum . 123. D. Inſtituit Conjugium contrahendum per verba de præſenti . 338. B. Per quod medium Sponſos conjungit . 305. D.

Diaconiſſæ Votum vovebant ſimplex Caſtitatis . 283. B. Impediebantur a Matrimonio contrahendo . 243. A.

S. Dionyſius non ignoravit, Matrimonium eſſe Sacramentum . 108 C.

Dionyſius Melanther Polygamiam ſimultaneam imitatus eſt . 143. A.

Diſparitas cultus eſt impedimentum dirimens Matrimonium , & quomodo . 458. C. Ipſum agnoverunt S. Auguſtinus , S. Ambroſius , & Tertullianus . 239. D. In Concilio Illiberitano aſſignatur . 236. C. Solo Eccleſiaſtico Jure dirimit Matrimonium . 464. B. , & ſeqq. Apud Hebræos non dirimebat . 466. A. Vid. *Matrimonium Fidelium cum Infidelibus* .

Diſpenſatio quid ſit . 255. D. Differt ab Interpretatione , Irritatione , Abrogatione , & Derogatione . Ibid. Non ſolùm eſt pro Lege irritante , ſed etiam pro prohibente . 471. C. Solùm pro aliquo caſu ab obligatione abſolvit . 437. C Sine juſta cauſa eſt illicita . 257. A. An ſine juſta cauſa ſit valida . Ibid. B. C. Quænam cauſa ſufficiat . 258. B. Quandonam cauſa debeat perſeverare . 264. A. Ut prudens ſit , & licita , non requiritur evidens , & certa poteſtatis diſpenſandi cognitio , ſed ſufficit probabilis . 284. E. Legitima non lædit bonum commune . 250. A. Non adverſatur Juſtitiæ diſtributivæ, aut legali. 259. D. Reſpicit ſemper bonum commune , & quomodo . 260. E. Quandoque laudabilis, immo utilis . 256. B. 259. E. Sæpe ad majus bonum ordinata . 256. E.

Diſpenſationis Reſcriptum Pontificium quando ſit ſubreptitium, & nullum . 264. D. Nulla eſt diſpenſatio in Canonibus Fidei . 258. E. Rara primis Eccleſiæ Seculis in quibuſdam Conſanguinitatis Gradibus, fuit tamen ante XI. Seculum. 249. E. Quænam cauſæ ſufficiant pro diſpenſatione in impedimentis Matrimonii . 263. C.

Diſpenſatio Divina in Polygamia poſt Diluvium tantùm, & non antea probabiliſſime adfuit . 141. C. Ad Gentiles etiam fuit extenſa . 154. E. Hæc eſt abſolute derogata . Ibid. E. Pro quibuſdam gradibus in Levitico prohibitis perperàm effingitur in veteribus Patriarchis . 427. B.

Divitiæ non ſpectant ad ſubſtantiam Conjugii , ſed magnam ponunt inæqualitatem inter Contrahentes . 333. A.

Divortium ſimplex quid ſit . 220. B. Reformatum in Lege Gratiæ ſucceſſit Repodio veteris Legis . 230. E. Conceſſum fuit a Chriſto in correctionem veteris Legis. 221. B. D. Quomodo permiſſum . 229. B. Non deſtruit naturam Conjugii . 225. C. Eſt juxta naturale principium Juſtitiæ , & Juris Gentium . 221. E. Eſt pœna juſta violati Conjugii . Ibid. C. Ordinatur ad correptionem , & emendationem partis fœdifragæ . 222. B. 228. E. Componitur cum Sanctitate . 221. C. Quam impediat officioſitatem . 209. A.

Cauſâ majoris perfectionis ex mutuo conſenſu eſt laudabile . 220. B. C. Eſt licitum cauſâ fornicationis . 194. D. 220. E. , & ſeqq. Quid intelligitur nomine fornicationis . 224. D. Fit licite cauſâ fornicationis conſentiente Deo . 222. A. Cauſâ materialis fornicationis eſt illicitum . 223. B. Eſt etiam illicitum quando Conjux ipſe ad fornicationem impellit . 223. A. 225. A. Neque licet quando uterque Conjux eſt adulter . 222. D. Poſt fornicationem , ſi fiat reconciliatio , eſt illicitum . 223. B. Quando liceat , vel non , perſeverare in Divortio . 226. C. Perpetuum quoad thorum ob ſolam fornicationem eſt licitum . 194. D. 224. E. 226. C.

Divortium ſimplex ad tempus etiam ob alias cauſas præter fornicationem eſt licitum . 222. E. , & ſeqq. Non ſufficit quodcumque crimen . 225. E. Cauſâ ſterilitatis non approbatur . 222. C. Eſt licitum ſi Conjux ſit furioſus , maleficus , crudelis . 224. B. Rurſus ſi ſit leproſus , peſte infectus , Gallico morbo laborans . Ibid. C. Reducuntur cauſæ licitæ ad Apoſtaſiam , ſcandalum , & ſævitiem . 225. D. 227. C. In quibuſdam caſibus etiam eſt licitum ſi malum , quod timetur , poſſit alio medio evitari . 226. A. Quandoque eſt præceptum . 227. B. 228. C., & ſeqq. Eſt præceptum in cauſa Hæreſis . 223. E. Inſuper quando eſt in periculum ſalutis cohabitatio Conjugum . 224. B.

Quandonam Judicis Sententia exigatur , & quando non . 227. D. Quoad thorum, ubi certa eſt Mœchia , & non reclamat Pars rea , licitum eſt privata auctoritate ex parte Innocentis , 230. C. Tunc eſt licitum privata auctoritate etiamſi per Judicem mediis Cenſuris compellatur , præciſo tamen ſcandalo . Ibid. Quoad thorum , & habitationem , illicitum eſt propria auctoritate , ſi Pars rea reclamet . 130. E., & ſeqq. Diſcrimen inter Divortium ex privata auctoritate , & illud ex publica . 226. D. Vid. *Repudium* .

Dolus non eſt præſumendus quamdiu non apparent ſigna clara , & evidentia . 329. A. Ipſum probare tenetur qui aſſerit . Ibid. C. Aſſerenti dolum in celebratione Conjugii facili negotio non aſſentitur Eccleſia . 329. C Nemini patrocinatur . 117. B. 328. B. 374. C. Alius eſt dans cauſam contractui , & alter incidens . 66. E. Eorum diſcrimen . Ibid. Dans cauſam contractui , ſive a parte proveniat , ſive a tertio , annullat ſubſequentem contractum . 66 E.

Domicilii conditio a Sponſis in pactum deducta ſubſiſtit . 65. E. , & ſeq. A.

Dominium rei non importat eſſentialiter jus utendi pro libito re ſua . 376. C. Dominium exterioris rei non transfertur per

actum

actum ſolummodo internum. 322. E.

Donatio quid ſit. 7. B. Non datur inter homines per actum pure internum. 323. E. Nulla eſt ſine interiori conſenſu cum ſolis, licèt ſeriis, exterioribus verbis. 330. A. Actualis Donatio quomodo magis obligat quàm Interna. 331. C. Cauſâ mortis non tranſit in Donationem inter vivos, etſi conditio adjiciatur ut ſit irrevocabilis. 368. E.

Dos exſolvenda Filiabus etſi contra voluntatem Parentum nubant. 316. C. Reſtituenda eſt in Divortio Conjugii contracti ex errore ſervilis conditionis. 394. E. Reſtituenda quoties dimittatur Uxor, detecto impedimento dirimente antecedente Matrimonium. 213. C.

Durandus quid ſentiat de Sacramento Matrimonii. 98. C. Perperàm a Kemnitio adoptatur ut Matrimonium aſſerat non eſſe vere Sacramentum. Ibid.

E

Ecclesia una eſt. 156. A. Subſtantialiter eſt una ab initio Mundi uſque in finem Seculi. 201. C. Univerſalis non eſt alia a particularibus. 158. C. Triplici titulo dicitur Catholica. 685. E. Aſſimilatur Regno, & Civitati. 642. A. 234. E. Aſſimilatur Exercitui bene ordinato. 672. C. Ejus doctrinæ non refragatur per Seorentiam paucorum Theologorum. 442. C. Ex Hæreſi purior eluceſcit. 637. D. Conſulere debet bono Fidelium, & Sacramentorum venerationi. 403. C. Eſt ſollicita de veneratione Sacramentorum. 379. A.

Jus habet ferendi politicas Leges in bonum Fidelium, & relate ad vitam æternam. 453. E. Poteſt de profanis diſponere ſub conditione futuræ conſecrationis. 254. E. Jus habet a Deo plura decernendi, quæ apta fuerint judicata. 240. C. Vim confert Legibus Principum. 246. C. Principum Leges emendat, & abrogat. 243. E. Aliquibus Civilibus reſiſtit Legibus. 164. D. Quandoque Principum ſubſidium exoptat pro ſuarum Legum executione, & quare. 247. A. Quomodo Imperiales Leges executioni mandari jubeat. 246. C. Ordinantur ejus Leges ad Dei cultum. 242. A. Ordinantur inſuper ad bonum commune Reipublicæ 245. B. 75. E. Ejus poteſtas circa actus humanos, qui ad Sacra pertinent 235. B. Modum præſcribit in pluribus, quo licite, & valide peragantur. Ibid. C. Quandoque ſupplet juriſdictionem. 300. A. De his, qui foris ſunt, non judicat puniendo, ſed diſcretive. 186. C. Majorem, ampilioremque habet circa ſpiritualia poteſtatem, quàm Reges circa temporalia. 452. E.

Matrimoniales cauſas agnoſcere ſpectat ad ipſam Eccleſiam, non ad Laicos Principes. 243. C. Genti Romano Imperio non ſubditæ Leges dedit Conjugii. Ibid. B. Revocavit Leges Arcadii, Honorii, & Juſtiniani Impp. abrogantes Legem Theodoſii irritantem Conjugia Conſobrinorum, & hanc Theodoſianam inſtauravit Legem. 245. C. 433. D. Quandoque non reſtitit Principibus diſpenſantibus ſuper impedimenta Conjugii, & quare. 248. A. Non ſolùm ad ipſam Eccleſiam ſpectat Dei verbum circa Conjugia interpretari, ſed etiam judicare. 244. D. De Conjugio diſponit, quia ad eſſe Sacramenti elevatum. 244. A., & E. Ipſum regulat ut eſt in officium naturæ, non ut Sacramentum. 242. B.

Reddere poteſt Perſonas ad contrahendum Conjugium inhabiles. 404. A. 236. B. Non ſibi ſenſim arrogavit jus conſtituendi impedimenta Conjugii. 249. E. Non habet hanc poteſtatem a Laicorum Principum conceſſione. 242. C., & ſeqq. Jure ſuo intrinſeco habet hanc poteſtatem. 234. D., & ſeqq. Cur poſſit, & debeat apponere impedimenta Matrimonium dirimentia. 240. E. Dum impedimenta dirimentia conſtituit, non diſſolvit Conjugium legitime contractum. Ibid. A. 376. E. Quomodo nullum efficiat Conjugium, quod Jure naturæ ſpectato eſſet validum. Ibid. E.

Optimo jure Conjugium coarctavit intra certos Conſanguinitatis gradus, & quomodo. 456. B. Rite potuit certos Affinitatis, & Conſanguinitatis gradus determinare conſtituentes impedimentum dirimens Matrimonium. 452. D., & ſeqq. Quovis tempore nullum eſſe credidit Conjugium poſt votum ſolemne Caſtitatis 269. C., & ſeq. Rite potuit dirimere Matrimonia inter Fidelem, & Infidelem. 403. E. Ante Tridentinum numquam Conjugia irritavit clandeſtina. 399. B. Potuit clandeſtinum irritare Conjugium. 402. D., & ſeqq. Irritans clandeſtinum Conjugium non variavit materiam Sacramenti. 405. B. Neque aliquid intentavit contra finem Matrimonii. 406. A. Aſſerenti dolum in celebratione Conjugii facili negotio non aſſentitur. 329. C. Conſenſum ſupponit ſub gravi metu, ſed ſufficientem non eſſe declarat ad Conjugium. 378. A. Irritans Conjugia metu gravi inita, non abrogat Legem naturalem. 379. C. Quibus momentis irritaverit Conjugium metu gravi initum. 374. E., & ſeq. D.

Ex circumſtantiis declarare valet, adfuiſſe in Conjugio conſenſum, ſicuti etiam in Religioſa Profeſſione. 298. A. B. Contrahentium tamen conſenſum nequit ſupplere. 296. E. Neque poteſt validum efficere Conjugium ab initio nullum defectu conſenſus. 347. E. Internum requirit conſenſum exteriùs explicitum ad legitimum Matrimonium. 115. D. Parentum conſenſum in Conjugio numquam agnovit eſſentialem, ſed ſolùm deſiderat quoad perfectionem, & ſolemnitatem. 309. A. Numquam admiſit Amentium Matrimonium, qui numquam mentis ſunt compotes 292. C. Probat Conjugia inter abſentes contracta. 3. D. Poteſt præcipere ut quis Matrimonium contrahat. 297. E.

Diſpenſare poteſt in quibuſdam Gradibus in Levitico exſcriptis. 442. C. Valide, & licite diſpenſavit in iiſdem Gradi-

bus . 436. C., & ſeqq. Poteſt diſpenſare in impedimentis Juris humani . 256. A., & ſeqq. In impedimentis Juris naturalis non poteſt . 255. E. Qualis ſit ejus poteſtas in Jus naturale . 403. B. Nequit in Jure Divino diſpenſare . 161. A. 255. E. Non poteſt Sacramentorum immutare ſubſtantiam . 295. E. Diſponere nequit quoad materiam , & formam Sacramentorum a Chriſto determinatas . 380. A. 405. B. Legitimam habet poteſtatem diſpoſitivam circa Sacramenta , ut licite , vel illicite fiant , valide , vel invalide . 235. E. Validos declaravit Miniſtros , vel invalidos Baptiſmi . 236. A. Pœnitentiæ , & Baptiſmi Sacramenta metu gravi adminiſtrata nequit irritare , & quare . 380. A. Nequit in impedimento Voti ſolemnis Caſtitatis diſpenſare . 266. A., & ſeqq. Ejus privilegia non læduntur aſſerendo , non poſſe in hoc Voto diſpenſare . 279. A. Symbolum poteſt ordinare , & explicare . 687. C. Non conſuevit quidquam addere Fidei Confeſſioni , niſi exurgentibus Hæreſibus . 690. C. Fidei ſubſtantiales articulos non multiplicat . 600. E. Eſt de Fide , ipſam habere poteſtatem canonizandi Sanctos . 592. E.

Ad ipſam ſpectat judicare de Dictis , aut Scriptis hominum in via ſalutis . 595. E. Definitive judicans ſive in Doctrinalibus , ſive in Factis , Spiritu Dei regitur . 601. C. Nihil officiunt ejuſdem Canonicæ Definitioni Diſſenſiones factioſæ . 603. B. Nequit errare in dignoſcenda legitima Traditione . 595. C. Eſt infallibilis regula a Domino conſtituta ad definiendum modum loquendi in rebus Fidei . 596. D. Etiam de objecto Fidei ex parte Credentis accepto infallibiliter judicat . Ibid. B. Eſt infallibilis in judicio de ſenſu alicujus Propoſitionis ut ab Auctore intento in materia Dogmatis . 589. B., & ſeqq. Ipſi collata eſt intelligentia Scripturarum ad mentem Auctoris Divini , ſed etiam humani . 593. C. Numquam Catholicum definitive judicabit Hæreſos infectum . 602. A. Execrando Hæreſes nunquam diſcrevit Factum a Doctrina , doctrinam a ſubjecto . 589. D., & ſeqq. Ejus poteſtas judicandi infallibiliter de Factis non eſt fruſtranea . 602. C. Unde dignoſcatur ejus privilegium irreformabilis poteſtatis quoad Fidem , & Mores . 594. E. Vi Divinarum promiſſionum poteſtatem habet irreformabiliter judicandi de Doctrina Fidei . Ibid. B.

Eccleſiaſtici a judiciis Secularibus eximuntur. 660. D., & ſeqq. Nulla eſt appellatio ad Parlamentum in cauſis Eccleſiaſticorum . 664. A. B. Clerus Gallicanus nullam eſſe agnovit hanc Appellationem . Ibid. D. Quandoque a Secularibus Eccleſiaſtici injuriam patiuntur ad evitanda ſcandala . 666. B. Laicis Judicibus non erant ſubditi Levitæ . 661. D. Sanctuarii Miniſtros Artaxerxes liberos voluit a Laicali Poteſtate . Ibid. B. Conſtantinus Imp. ad Laicos Judices non pertinere judicavit Eccleſiaſticorum cauſas . 660. D. Bonifacius VIII. ex Jure Divino a Secularibus immunes declarat Eccleſiaſticos 663. B. Vid. *Immunitas Eccleſiaſtica , & Miniſtri Eccleſiæ .*

Eleemoſyna ficto Pauperi data quomodo non ſit voluntaria . 389. E.

Elias ab Abdia adoratur . 618. D.

Eliſæus a Filiis Prophetarum adoratur . Ibid. E.

Emptio ante rei traditionem jus importat ad rem . 8. B.

Encratitæ Matrimonium velut Fornicationem explodunt . 92. B.

Enos quomodo cœpiſſe dicitur invocare nomen Domini . 722. C.

Epheſinum Concilium ſub anathematis pœna mutationem prohibuit inducere in Symbolo Nicæno contrariam , non verò qualemcumque . 688. E.

S. Epiphanius nullimode ſentit , permiſſas ſecundas Nuptias priori vivente Conjuge . 219. D. Licitam agnoſcit ſucceſſivam Polygamiam . 164. A. Henoch , & Eliam cenſet adhuc in humanis agere . 716. C.

Epiſcopatus an proprium habeat characterem . 642. B. Opus involvit Angelicis humeris formidandum . 648. A. Execrabilis ejus ambitio . 645. D., & ſeqq. Fur eſt , & latro , qui per ambitionem , aut Simoniam Epiſcopatum aſſumit . Ibid. E., & ſeq. Vindictam minatur Deus iis , qui non vocati Epiſcopatum ſuſcipiunt . 647. B. Quomodo ſit exoptabilis . Ibid. E.

Epiſcopi aſſumendi ſunt ab Eccleſia . 646. D. Quinam eligendi . Ibid. E. 647. D. Pro Religioſis Epiſcopis non eodem modo expediuntur Bullæ ac pro Epiſcopis Clericis. 280. E. Nomen habent operis , non honoris . 650. E. Multiplex ipſorum nomenclatura . Ibid. Comparantur Vinitoribus . 650. B. Eorum munia . 651. D. Sunt Succeſſores Apoſtolorum . 646. D. Debent eſſe forma Gregis . 651. A. Ipſis oſcitantibus adjudicantur delicta Gregis . 650. C. Deſcriptio , & comminatio in Scripturis oſcitantium Epiſcoporum . 653. C. Non ſunt Religioſi Epiſcopi in Voto paupertatis diſpenſati . 280. E. Tenentur ipſi ad reſtitutionem , ſi bonis abutuntur . Ibid. Cur Eccleſia non ſit ſollicita de reſtitutione male expenſorum ab Epiſcopis Religioſis . 280. E.

Nullus Epiſcopus ſine Eccleſia . 652. E. & ſeq. Sunt Sponſi Eccleſiarum , quibus præficiuntur . Ibid. A. Uni una Eccleſia . 654. E. Unius debent eſſe Uxoris , videlicet uni tantùm Eccleſiæ præfigendi . 157. D. Suam non debent Eccleſiam dimittere , ſicut Vir ſuam Uxorem . 652. A. 653. B. Ultra tres ſeptimanas in ſuis Diœceſibus non commorantes a Sardicenſi Concilio Communione privantur . 651. C. Eſt de Jure Divino eorum Reſidentia . 650. E., & ſeqq.

Eorum poteſtas Conſecratione datur . 642. E. Perpetuam exigit poteſtatem eorum Conſecratio . Ibid. B. Poteſtas ipſorum a Deo eſt , ſed Pontifici ſubordinata . 652. E. Epiſcopi Hæretici valide conferunt Ordinis Sacramentum . 641. E., & ſeqq. Electi , licèt non Sacerdotes , copiam faciunt ſubditis confitendi alieno Sacerdoti , 411. A. Ordines conferre nequeunt in alle-

na juriſdictione. 410. C. Proclamationes Matrimonii poſſunt diſpenſare. 414. E. Etiam extra propriam Diœceſim valent Proclamationes diſpenſare. 415. C. Lethaliter peccant Proclamationes diſpenſando ſine gravi momento. Ibid. Quandoque tenentur diſpenſare Proclamationes, ſed non ſemper, etiam ſtante cauſa. 416. B. Quid in Galliis ſoleant in diſpenſatione Proclamationum. 415. C. An poſſint ſub Excommunicationis pœna præcipere quod ante Velationes Matrimonium non conſummetur. 418. E. Invalide diſpenſant pro libito in impedimentis Conjugii. 257. C. Diſpenſare nequeunt in impedimento Conjugii mala fide ex parte utriuſque contracti. 261. C. Qualis eorum auctoritas quoad impedimenta Conjugii. Ibid. A. Quid requiratur ut recte judicent de veritate alicujus impedimenti. 417. C. Quomodo ſe gerere debeant, ſi ipſimet aliquod noſcant impedimentum in Contrahentibus. Ibid. B. Vid. *Miniſtri Eccleſiæ*.

Epulæ pro Nuptiis ſunt licitæ. 107. D.

Eraſmus Eccleſiaſticas aſpernatur Excommunicationes. 656. E. Se neſcire aſſerit, an Apoſtolorum Symbolum ab ipſiſmet Apoſtolis fuerit conditum. 671. D. Quid ſentiat de indiſſolubilitate Matrimonii. 171. E. Facto Divortio ob fornicationem, ſentit, Virum poſſe alteri nubere, non tamen Fœminam. 196. D. Vult ſolvi ex utraque parte conjugale vinculum, adulterii cauſâ, & tamen vetitum dimiſſæ, alteri nubere. 194. E. Divino, & naturali Juri repugnare cenſet Filiorum Conjugia ſine Parentum conſenſu. 303. B.

Erchembaldus Archiepiſcopus Turonenſis a Gregorio Pp. V. ſuſpenſus, quia Robertum Francorum Regem cum Berta Conſanguinea in Matrimonium conjunxerat. 238. D.

Error opponitur voluntario. 383. E., & ſeq. A. Error unius circumſtantiæ cauſat involuntarium circa ipſam, non circa totum, quod afficit. 389. A. Quando excuſet a peccato. 388. C. Cui non reſiſtitur, approbatur. 568. C. Alius eſt dans cauſam contractui, & alius incidens. 66. E. Horum diſcrimen. Ibid. Dans cauſam contractui, ſive a parte proveniat, ſive a tertio, ſubſequentem annullat contractum. Ibid Error circa cauſam motivam non vitiat contractum. 388. B. Error circa accidentalia non irritat Sacramenta. 387. E. Error facti, negotio nondum finito, nemini nocet. 384. D.

Error in Matrimonio multiplex explicatur. 383. D. Vincibilis vel concomitans, aut antecedens ſufficit ad irritandum Conjugium. 397. A. Non ex natura generis, ſed ex natura adjunctæ differentiæ impedit Matrimonium. 388. E. Circa Perſonam, ſeu ſubſtantiam omni Jure irritat Conjugium. 383. E., & ſeqq. Incompoſſibilis eſt circa Perſonam cum legitimo conſenſu. 384. A. B. Circa qualitatem Perſonæ pure concomitans non irritat Matrimonium. 387. B. Neque irritat Conjugium dans cauſam contractui error circa qualitatem Perſonæ. Ibid. C., & ſeqq. Suum hic habet voluntarium ſimpliciter in ſubſtantiam. Ibid. C.

Error ſervilis conditionis non reddit Jure naturæ Matrimonium nullum. 300. E., & ſeqq. Dirimit tamen ipſo facto Jure Eccleſiaſtico. 393. E., & ſeqq. Si habitâ notitiâ ſervilis conditionis acceſſerit copula, nullum eſt Divortium. 394. E. 395. A. Error ſervilis conditionis in voto non dirimit Matrimonium neque Jure Eccleſiaſtico. 398. C. Vid. *Servitus*

Eſau Conjugium cum tribus Uxoribus fuit verum, licèt invitis Parentibus contractum. 303. D.

Eſther valide nupſit Aſſuero. 464. C. Divino conſilio in Conjugium fuit copulata cum Aſſuero. 462. B.

Eva tantùm fuit occaſio, non cauſa noſtræ ruinæ. 706. C. Minùs peccavit quàm Adam. Ibid. Dæmon eam tentavit per verum Serpentem. 703. B., & ſeq. Tentatio ipſius fuit tantummodo externa, non interna. 706. B. Serpentem non exhorruit, & quare. 701. D. Inter aniles fabulas accenſendum Votum Continentiæ ab ipſa emiſſum poſt Abelis mortem. 709. C. Ejus partus non fuerunt rari, ſed frequentes. 711. E. Quare paucorum facta mentione, reliquos ejus partus ſileat Scriptura. 712. D. Vid. *Serpens*, & *Dæmon*.

Evariſtus Pp. Filiorum Conjugia ſine Parentum conſenſu vocat illegitima, ſed ſolùm in facie Eccleſiæ. 309. B. Etiam vocat Adulteria, ſed in præſumpta radice. Ibid. C. Expectandum evincit ex honeſtate Parentum conſenſum, non ex abſoluta neceſſitate. 321. B. Quomodo Matrimonia clandeſtina, vel ſine Sacerdotali Benedictione contracta, vocat Adulteria, & Stupra. 133. B. 401. C.

Euchariſtia Fidelibus prodeſt rite, ſancteque diſpoſitis. 634. D., & ſeqq. Cum eam ſumere debebant Fideles, a carnali abſtinebant commercio. 135. A. Æternam confert vitam. 634. E. Mors eſt malis, & vita bonis. 635. E. Non ſolùm confert vitam in futuro, ſed & de præſenti confert Gratiam. 634. E. Datur in ea Chriſti Corpus, & Sanguis. 635. D. Qui ſumit Chriſti Corpus, & Sanguinem, manet in Chriſtu. Ibid. C. Tripliciter ſumitur Caro Chriſti. 636. A. Terribilis eſt Diabolo. Ibid. Sacramentum hoc die Cœnæ celebratum, non eſt, ut Græci quidam fabulantur, excellentioris virtutis. 637. A. In Symbolo Apoſtolorum comprehenditur, & quomodo. 676. D.

Eugenius Pp. IV. mutuum conſenſum exigit de eſſentia Matrimonii. 290. D. Conſenſum eſſentialiter requirit exteriùs manifeſtatum. 322. A. Miniſtrum explicat, materiam, totamque naturam Sacramenti Matrimonii. 125. B. Quomodo intelligendus dum aſtruit cauſam efficientem Matrimonii. 292. A. Licitam docet ſeparationem Matrimonii quoad thorum cauſâ fornicationis, ſecus quoad vinculum. 202. A. Septem definit eſſe Eccleſiæ Sacramenta. 102. A.

Eunuchi perfecti invalide Jure Naturæ nubunt. 477. C.

Eu-

Euthymius Syncellus Nicolao ſubſtituitur in Sede CP. a Leone Imp., & ab Alexandro Imp. Succeſſore dejicitur. 162. A. B.

Excommunicatio multùm pertimeſcenda. 656. E. Qui eam ſpernit, non hominem, ſed Deum ſpernit. Ibid. Qualis ſit pœna. 658. C. Ignorantem non ligat. Ibid. A. Solummodo in contumacem ferenda. Ibid. E. An poſſit infligi ubi ſpes non ſubeſt reſipiſcendi. 659. E. Pedetentim ferenda, non feſtinanter. 657. E., & ſeq. B. De Charitate venire debet. 657. A. Quænam forma, quiſve modus ſubſtantialis præmittendus. Ibid. D. Quæ eſt a Jure prævia non indiget monitione. 657. C. Ab homine lata ſine prævia admonitione eſt injuſta. 656. E., & ſeq. Eadem non tantùm injuſta, ſed etiam invalida. 657. D., & ſeq. Una requiritur monitio ad valorem, trina pro ſolemnitate. 659. B. Quædam exceptio. Ibid.

F

Fabiola publicam egit pœnitentiam, quia dimiſſo ob Adulterium Viro ſuo, alium duxerat. 203. A. 215. D. Crimen ejus non tantùm levis fuit culpa, ut vult Kemnitius, ſed lethalis. 215. D. Factum deſcribit S. Hieronymus, & execratur. Ibid.

Factum quid ſit. 587. C. Aliud Forenſe, & aliud Dogmaticum. Ibid. Dupliciter uſurpatur Dogmaticum. Ibid. D. Ad Factum ſpectat Dogmaticum, quod Evangelium, ex. gr., S. Matthæi ſit verbum Dei, ſecus illud Sancto Andreæ adſcriptum. 596. E. In Facto Dogmatico doctrinali Eccleſia in ſuo Capite nequit errare. 589. B., & ſeqq. Vid. *Eccleſia*. Facta quædam particularia ſunt a Deo revelata in principiis univerſalibus. 601. A. Facti veritas nequit affirmari, quod principiis innititur contradictoriis. 550. C., & ſeq. Plura Facta propter contradictionem a veritate expuncta. 551. A. Plura Facta tenent, quæ fieri non valent. 278. C. Factum tempore inhabili relatum ad tempus habile valet pro illo. 349. A.

Fama alterius quomodo cavenda in defenſione proprii juris. 76. E. Fama publica, ad judicandum quandoque debet eſſe juridice probata. 77. D.

Familiarum conſervatio non eſt curanda cum æternæ ſalutis diſpendio. 227. B.

Fauſtus Manichæus Abrahamum inſimulat duplicis criminis reum. 727. A. Ejus calumnia refellitur. 731. D.

Feſtorum dies divino obſequio deputati vocantur Sancti. 626. A. Quomodo ex Laica Conſuetudine poſſint introduci. 254. A.

Fidelitas eſt virtus a Veritate diſtincta. 31. B. In quo differat a Juſtitia. Ibid. C. In re gravi obligat ſub lethali. Ibid. A.

Fideles cum Martyrum Cryptas ingrediebantur, & cum Eucharistiam ſumere debebant, a carnali abſtinebant commercio. 235. A. Vid. *Catholici*, & *Matrimonium Fidelium*.

Fides ut ſuſcipiatur, non datur coactio. 185. E. Ad Fidem ſpectat aliquid directe, & aliquid indirecte. 596. B. Ejus objectum ex parte Credentis eſt complexum. 506. A. Definitiones Fidei multiplicatæ ab Eccleſia non multiplicant ſubſtantiales Fidei Articulos. 600. E. Numquam deficit Spiritus Sanctus in Definitionibus Fidei. Ibid. D. Nulla diſpenſatio in Canonibus Fidei. 258. E. Vid. *Credere*.

Filii adulterini, vel ſpurii quinam ſint. 8. C. Quando ex Conjugio nullo legitimi. 329. E. Filii Converſorum ad Fidem, ad quem ſpectant. 185. E.

Ad pubertatem nacti, invitis Parentibus, ad plura ſe adſtringere valent. 313. E. Ipſorum vota ante pubertatem poſſunt a Parentibus irritari, ſecus poſt pubertatem. 307. A. Sunt ſui juris in electione Status. 304. A. Parentibus ſunt ſubditi, ſed ſalva conditione in electione Status. 305. D. Non tenentur ingredi Religionem ex quo Parentes ipſos Deo voverint. 316. A. Neque nubere tenentur ſi Sponſalia eorum promiſerint Parentes. Ibid. Quomodo Sponſalia ratificare debent pro ipſis a Parentibus contracta. 27. E. Sunt Patris poſſeſſio, non ut Mancipia, ſed ut naturâ liberi. 307. E. Non eſt abſolute Filia, & in perpetuum, ſub Patria-poteſtate ſicut Servus ſub Domino. 320. C. Abſque Patris injuria extra domum paternam ſibi acquirunt Filii ſuſtentationem, ſi Pater ope Filiorum non indiget. 315. D. Delinquunt, ſi oblatam a Patre determinatam ſuſtentationem renuunt, ut ad proprium placitum vivant. Ibid. D. Jus fortius habent circa Conjugium quàm circa ſuſtentationem. Ibid.

Capaces ſunt prudenter perpendendi onera Matrimonii. 314. E. Plenam habent poteſtatem nubendi, non expectato Parentum conſenſu. 303. C. Non indigne nubentes contra voluntatem Parentum, nullam abſolute ipſis irrogant injuriam. 316. C. An poſſint exhæredari nubentes contra Parentum voluntatem. 316. E., & ſeqq. Ipſis nubentibus contra voluntatem Parentum non poſſunt alimenta denegari. 316. C. Secundùm ſe graviter non delinquunt. 312. D., & ſeqq. Non peccant ſecundùm ſe contra præceptum: Honora Patrem tuum. 305. B. Venialiter peccant contra debitum honeſtatis, & convenientiæ. 321. A. Ex quibuſdam circumſtantiis graviter poſſunt delinquere. 312. C. 314. E. 321. A. Tenentur obedire Parentibus eos a malo Conjugio avocantibus, licèt non teneantur obedire iis dirigentibus ad bonum Conjugium. 315. B. Vid. *Matrimonium Filiorum-familias*, & *Parentes*.

Finis Conjugii eſt triplex. 144. D. Præcipuus eſt mutua ſocietas. 363. C. Secundarius eſt concupiſcentiæ remedium, & communicatio operum. 146. E. 150. B. Primarius Naturæ in Conjugio eſt Prolis generatio. 146. B. Oppoſitio fini Conjugii eſt duplex. 367. B.

Flammeum Nuptiarum quid ſit. 85. B.

Fœdi-

Digitized by Google

Fœdifragus Sponſalium per ſe cogi poteſt in Foro interiori, & exteriori Eccleſiaſtico ad ſervandam fidem. 33. E., & ſeq. A. Etiam cogi poteſt a Judice Civili. 34. B. Aliquando cogi non poteſt, & quando. 34. E. Quomodo teneatur damnum reparare. 37. A. Si pœnam ſolvat, quandonam recipiens ſolutionem teneatur ad reſtitutionem. 39. B. Vid. *Deceptor*.

Fœmina non ab omni Sacro munere interdicitur. 138. E. Non adoptat, niſi ex privilegio. 429. D. Rapiens Virum non incurrit pœnas a Tridentino Raptoribus inflictas. 487. A.

Fœmina conjugata ex veteri conſuetudine ſtipulabatur. 6. D. Non eſt a ſalutis tramite aliena. 100. A. In quo facta adjutorium ſimile Viro. 87. A. In Familia ſuam habet dominationem. 151. D. Pauperem Maritum exulem tenetur alere ex propriis particularibus bonis, & non ſolùm ex dotalibus. 66. C. An Virum alibi migrantem ſequi debeat. Ibid. A. B. C. Quandoque coacta ad Cœlibatum. 180. A. Alligata eſt quamdiu Vir ejus vivit. 195. D. E. An debeat Marito credere aſſerenti dolum in celebratione Matrimonii, & tunc poſſit cohabitare cum eo, vel ad alia vota tranſire. 329. C. Si Maritum exiſtimans mortuum, & ipſa in Religione emittit Profeſſionem, vivo Marito, & ipſa e Religione educta, debitum reddere poteſt, ſed non petere, quod ſi Mariti ſequatur mors ad Clauſtrum nequit compelli. 193. A. Dolo, aut minis indulgens Marito ingreſſum in Religionem, ſi ipſa alienos admiſit Amatores, Maritum repetere non poteſt. Ibid. Vid. *Ingreſſus in Religionem*. Virum dimittens causâ fornicationis debet vel ad ipſum redire, vel ab aliis Nuptiis abſtinere. 196. A. B. C. Apud Judæos non poterat dare Viro libellum Repudii, bene verò apud Gentiles. 175. E.

Inſidiatrix pudicitiæ Viri eſt repellenda. 228. E. Repudiata non poterat alteri nubere. 180. D. Repudiata apud Judæos alteri nubendo peccabat. 177. D. Etiam poſt obitum Mariti Repudiata non poterat a Sacerdotibus Judæis in Uxorem duci. 179. D. Adultera lapidibus obruebatur in Lege Moyſis. 180. B. Non tamen adultera repudiata. Ibid. Adultera non peccat ſolummodo in Virum. 229. C. Nequit adultera Maritum in Religione ſine ejus conſenſu profeſſum repetere. 192. E. Sub qua cautela a Viro recipienda Adultera. 227. E. Habet jus adultera ne privatis moleſtiis a Marito vexetur. Ibid. Perpetuò quoad thorum poteſt ob fornicationem dimitti, ſed ob alias cauſas non poteſt. 206. C. Vid. *Conjuges*.

Forma Sacramenti Matrimonii aſſignatur. 111. B. 128. E. Eſt mutuus conſenſus Contrahentium. 125. C. Determinata eſt quoad ſignificationem, ſecus quoad verba materialia. 132. A. Non ſunt eſſentialia hæc verba: Ego te accipio. 112. E. Perficitur non ea ſolis verbis. 327. D. Juxta pleroſque Doctores ſufficiunt nutus, quamvis Contrahentes loqui poſſint, 325. B.

Fornicatio repugnat Naturæ legibus. 458. E. Eſt cauſa ſufficiens reſiliendi a Sponſalibus ex parte Innocentis. 73. C. Etiamſi Sponſa fuerit vi oppreſſa. Ibid. Quid dicendum in caſu Fornicationis utriuſque Partis. Ibid. Vid. *Divortium*, & *Adulterium*.

Forojulienſe Concilium clandeſtina prohibet Conjugia. 400. D. 544. A.

Fortunatus Epiſcopus Maritum ſeparari decrevit ab Uxore, quam de ſervili conditione redemerat, donec Controverſia declararetur. 394. D.

Forum externum judicat de internis connexis cum exterioribus. 331. D.

Frater quomodo conſanguinitatem dicat ad Fratrem. 426. A. Unico diſtat Gradu ab eo. 425. E. Cum Sorore eſt una caro in Patre. 448. A. Irritum eſt Jure Naturæ ejus Conjugium cum Sorore. 446. B., & ſeqq. Pleræque gentes hoc Conjugium refugiunt. Ibid. C. Germanus, & non propinquus intelligitur in Deuteronomio, ubi præcipitur, ſi quis abſque Liberis vitâ functus fuerit, ſuperſtes Frater Uxorem illius ducat. 437. D., & ſeq. Fratris Uxorem ducere prohibetur in Levitico abſolute, & non ſolùm Fratris viventis. 438. B. Vid. *Gradus*.

Fraus nemini patrocinatur, & quomodo. 328. B. 374. C. Neque Injuriam patienti debet nocere. Ibid. Vid. *Dolus*.

G

Galliarum Leges Conjugia Filiorum-familias invitis Parentibus contracta irritant quoad effectum tantùm Civilem. 301. B. & ſeq.

Galli varie ſentientes de Conjugiis Filiorum-familias invitis Parentibus contractis. 302. D. In Tridentino petierunt, ut irrita definirentur Conjugia Filiorum invitis Parentibus inita, & noluerunt Patres. 318. E. Supplicarunt, non imperarunt, in eodem Tridentino irritationem Conjugii clandeſtini. 251. A. Agnoverunt Eccleſiæ poteſtatem in Matrimoniis. Ibid. Vid. *Clerus Gallicanus*.

Gentiles etiam, & non ſolùm Patriarchæ divinitùs fuerant diſpenſati in Polygamia ſimultanea. 154. C. Ipſis innotuit abrogatio Divinæ Diſpenſationis in Polygamia ſimultanea. 155. A. Apud eos uſus Repudii. Ibid. C. Cur in Levitico dicantur Deo abominabiles. 439. D. Vid. *Infideles*.

Gentiletus adverſatur Canoni III. Seſſ. 24. Tridentini. 233. D. Perperàm affirmat, Leges Levitici quoad omnes Gradus non fuiſſe ceremoniales. 455. A.

Germanorum antiquus uſus Proclamationum Matrimonii. 413. B. Reges ipſorum Apoſtolica petierunt præcepta circa Conjugium. 243. C.

Gradus Conſanguinitatis quid ſint. 424. D. Quomodo computandi in linea recta. Ibid. E. Quomodo in linea obliqua. 425. A. In linea tranſverſali inæquali quomodo com-

computandi. Ibid., & 426. E. Prima Perſona demenda eſt in ſupputatione Graduum Conſanguinitatis, & quare. 425. C. Triplex aſſignatur Regula pro cognoſcenda Graduum diſtantia. 424. E., & ſeq. Triplex hæc Regula a contumeliis Bezæ vindicatur. 425. B., & ſeq. Cur Conſanguinitatis, & Affinitatis Gradus determinati ad quartum uſque, & non ultra. 455. E. Quomodo determinati. 456. B. Utilis eſt Chriſtianæ Reipublicæ determinatio Graduum Conſanguinitatis, & Affinitatis. 453. C. Novatores tamquam ſacrilegas reprobant Pontificias Sanctiones determinantes certos Conſanguinitatis Gradus, & Affinitatis, & conſtituentes impedimentum dirimens Matrimonium. 452. C. Jus Civile, & Canonicum conveniunt in ſupputatione Graduum in linea recta, ſecus in obliqua. 424. D. Græcorum praxis. Vid. *Græci*. Laici Principes ab Eccleſia petierunt qualiter intelligendi, & obſervandi eſſent Cognationis Gradus. 243. C. In quibuſdam Conſanguinitatis Gradibus rara diſpenſatio primis Eccleſiæ Seculis, fuit tamen ante XI. Seculum. 249. E.

In primo Gradu Conſanguinitatis lineæ rectæ irritum eſt Conjugium Jure Naturæ. 442. E., & ſeqq. Quomodo Juri Naturæ adverſetur hoc Conjugium. 444. E. An Jure Naturæ ſint irrita Conjugia in omnibus Conſanguinitatis Gradibus lineæ rectæ. 445. E. Eſt irritum Conjugium Jure Naturæ in primo Gradu Conſanguinitatis lineæ tranſverſæ. 446. B., & ſeqq. An eſſet irritum in hoc Gradu, ſi totum humanum Genus periret, exceptis Fratribus, & Sororibus. 448. D. Sub initio Mundi quare validum, & licitum Conjugium Fratris cum Sorore. Ibid. Primus Affinitatis Gradus in linea recta probabiliter adverſatur Conjugio ex Jure Naturæ. 441. B. 450. A. In primo Affinitatis Gradu lineæ tranſverſæ Matrimonium non eſt irritum Jure Naturæ. 437. C. Non omnes Gradus in Levitico prohibiti naturalem continent juſtitiam. 436. C., & ſeqq. In omnibus invenitur radicalis turpitudo, ſecus formalis. 440. A. In quibus Gradibus Conſanguinitatis, vel Affinitatis fuerit licitum Conjugium in Lege Naturæ, & in Lege Moſayca. 432. D., & ſeq. In Lege Gratiæ, in quibus licitum. 433. C., & ſeq.

Græci recentiores Nomocanone, ut rectiſſima Regula, utuntur. 216. D. Baſilii auctoritati velut primo Canonico principio innituntur Orientales. ibid. Conſanguinitatis, & Affinitatis Gradus ſupputant ſecundùm Jus Civile. 434. C., & ſeq. Hanc eorum praxim improbavit Innocentius Pp. IV. Ibid. E. Septimum Civilem Gradum in Affinitate remittunt, ſecus in Conſanguinitate, & quare. 435. B. Nequicquam aſtipulantur Montaniſtis quoad ſecundas Nuptias. 161. C. Propugnant, ob adulterium Matrimonium penitus diſſolvi. 172. C. 202. C. Sacris Ordinibus initiati Nuptias contrahunt, vel ſaltem Nupti ad Altaris miniſterium aſſumuntur. 190. C. Quidam eorum fabulantur, excellentioris virtutis eſſe Sacramentum Euchariſtiæ celebratum die Cœnæ. 637. A.

Gratia confertur in Sacramento Euchariſtiæ. 634. E. Ad quid confertur in Sacramento Matrimonii. 198. D.

Gregorius Pp. in ordinaria quaſi domeſtica Gubernatione ſe fallibilem agnovit, ſecus in Definitionibus ex Cathedra. 604. B. Auguſtinum Anglorum Epiſcopum monuit, nullam habendam rationem Legi Arcadii, & Honorii Impp., qua legitimum fiebat Conjugium inter Conſobrinos 434. A. Legem exponit irritantem Conſobrinorum Conjugia. 245 D. Vetavit, ne in primo, & ſecundo Gradu Connubia fierent. 238. B. Anglorum Genti diſpoſuit circa Impedimenta Conſanguinitatis. 243. B. Cum ipſis diſpenſavit in quibuſdam Conſanguinitatis Gradibus. 249. A. Pro Anglis ad Fidem converſis diſpenſavit, ut extra quartum Gradum valerent Nuptiæ. 434. B. Separationem a Viro injunxit, cui ſe copulaverat Fœmina Religioſa. 269. E. Virgilium, & Syagrium redarguit, quod defenſionem non ſuſceperint Syagriæ Deo ſacratæ, & per vim Marito ſociatæ. 238. A. Legitimum declaravit Conjugium Viri cum Serva, quam ipſe Vir de Servitute redemerat. 394. D. Reſtituendam voluit Mulierem a Viro dimiſſam propter ſervitutis diſſimulatam conditionem, cum ejus fuerit probata libertas. 238. A.

Gregorius Pp. II. Matrimonium declaravit nullum ob impotentiam perpetuam. 159. E. Diſpenſavit cum Germanis in quibuſdam Conſanguinitatis Gradibus. 249. E. Cum his diſpenſavit ut extra quartum Gradum valerent Nuptiæ. 434. B.

Gregorius Pp. III. Diſpenſationem Prædeceſſoris ſui Gregorii II. revocavit, qua pro Germanis diſpenſatum erat, ut extra quartum Gradum valerent Nuptiæ. 434. C. Ob quam Uxoris infirmitatem conceſſerit Viro ad alia tranſire vota. 213. C.

Gregorius Pp. V. irritum declaravit Roberti Francorum Regis Connubium cum Berta Conſanguinea, & ſeptem annorum pœnitentiam injunxit, atque ſeparationem mandavit. 238. C. Erchembaldum Turonenſem Archiepiſcopum ſuſpendit, quia Robertum cum Berta conjunxerat. ibid. D.

Gregorius Pp. IX. edere juſſit Decretales. 238. E. Errorem facti nemini præjudicare cenſuit. 384. D. Validum dixit Conjugium cum conditione impoſſibili, aut turpi initum. 298. B. 347. A. Quomodo intelligendus. Ibid., & 350. A. Definivit, eum, qui Matrimonium contraxit per verba de futuro, & aliam duxit de præſenti, cohabitare non poſſe cum prima, etiamſi carnalis acceſſerit copula, aut juramentum. 339. C. Novum judicavit intervenire conſenſum in Sponſis, accedente cohabitatione thori. 296. E. Irritavit Conjugia cum pactionibus non ſervandi Fidem ad evitandam prolis generationem. 365. E Quomodo. 366. A.

Gregorius Pp. X. ad Sententiam Suſpenſionis,

&

Digitized by Google

& Interdicti trinam exigit in Proprietate monitionem. 659. C.

Gregorius Pp. XIII. ceſſare declaravit Vota ſimplicia Patrum Societatis, ſecuta eorum dimiſſione a Religione. 276. B. An diſpenſaverit cum duabus Mulieribus Catholicis, ut cum duobus copularentur Hæreticis. 471. D.

S. Gregorius Nazianzenus Matrimonii ſeparationem permittit quoad thorum, non quoad vinculum. 219. C. Secundas Nuptias ſucceſſivas comprobat licitas. 169. E. Excommunicationem docet nec cito, nec temere ferendam. 658. B.

Guillelmus Pariſienſis nequaquam contendit, Benedictionem in Sacramento Matrimonii eſſe eſſentialem. 140. D.

H

HÆreſis non importat diſparitatem cultus, ſed Fidei. 469. D. Non ſolvit Conjugium. Ibid. E., & ſeq. A. Eſt cauſa licita Divortii. 223. E. Vid. *Matrimonium Catholicorum cum Hæreticis*.

Quænam Hæreſes adverſùs vinculum Conjugale. 171. C. Quænam excitatæ adverſùs Symbolum. 690. D. Sæpe habentur Hæreſes ex additione unius vocis. 689. B. Quandoque generalibus, quandoque particularibus confutantur principiis. 680. E., & ſeq.

Hæretici quinam dicantur. 616. D. Non ſemper vitandi. 474. A. Quibus aſſimilentur. 634. C. Sunt falſi Prophetæ in veſtimentis ovium. 593. E. Non explicite, ſed implicite ſunt revelati. 6no. B. Hæreticorum damnatio alia Canonica, & altera pœnalis. 599. E. Ipſorum Dogmata eſtumulata, & novis coloribus obumbrata. 627. E. Suoſmet errores Romanis Pontificibus ſueverunt affingere. 607. A. Vitiarunt Opus imperfectum in Matthæum. 92. E. Quidam erant Hæretici ſub temporibus Apoſtolorum. 679. C. Quinam adverſùs cultum, Invocationem, Reliquias, & Imagines Sanctorum. 617. B.

Sunt capaces Sacramenti Matrimonii, ſi ſecundùm Chriſti inſtitutionem celebretur. 469. D. Quomodo intendant nubentes perpetuam vitæ ſocietatem. 473. E. Ipſi Novatores fuerunt primi adverſùs Sacramentum Matrimonii Dogmatizantes. 97. E. Propugnant Novatores, conſummatum Conjugium adulterii causâ eſſe ſolubile. 194. A. Hos errores adverſùm indiſſolubilitatem Matrimonii ab Eraſmo didicerunt. 171. E. Plura objiciunt, quæ jam Pollentius objecerat. 197. A. 208. A. Quid ſentiant de Gradibus Conſanguinitatis, & Affinitatis. 435. D., & ſeq. Quid de Impedimentis Matrimonii. 423. B. Poteſtatem admittunt in Chriſtiana Republica conſtituendi impedimenta impedientia Matrimonium, ſed poteſtatem renuunt conſtituendi dirimentia. 233. A. Contra Eccleſiam inſurgunt ex quo alios a Levitico aſſignatos Gradus conſtituerit in Tridentino dirimentes Matrimonium. Ibid. B. Defectum conſenſus Parentum ipſi volunt eſſe impedimentum dirimens Matrimonium Filiorum. 290. B. In varias tamen abiere Sententias circa Connubia Filiorum invitis Parentibus inita. 302. E. Malitioſe effingunt, propugnare Catholicos, poſſe Eccleſiam in impedimentis Juris Naturalis, & Divini diſpenſare. 256. A.

Hæretici Epiſcopi. Vid. *Ordinationes*.

Hebræi plura non habebant myſteria in ſuo Symbolo explicata, quæ in Symbolo Apoſtolorum explicantur. 675. B. Eis permiſſa fuit, ſed non licita, Uſura cum alieno, & Vindicta de Inimico. 177. E. Propinquos vocabant Fratres, & Sorores. 449. B. Quomodo negaverint ſe ex fornicatione natos. 732. A. In gravi ſuſpicione de crimine probabant Uxores per aquas maledictas. 176. E. Mos eis invaluerat pluribus ſimul nubendi. 142. A. Dabant Libellum Repudii, & quomodo. 175. E. Ob quam cauſam hunc dabant Libellum. 176. A. Non fuit eis licitum perfectum Repudium. 177. C., & ſeqq. Perperàm Interpretabantur Moyſem ſuper Libellum Repudii. 206. E. Repudiantes Uxorem excuſabantur a pœna, non a culpa. 178. E., & ſeq. B. Antiqui tamen poterant a crimine excuſari. 181. E. An potuerint Uxorem dimiſſam iterum reducere. 176. E. Sacerdotes repudiatas ducere nequibant, etiam poſt Mariti obitum. 179. D. Conjugium cum Alienigenia erat eis prohibitum, & quare. 306. C. 459. E. Non erant irrita eorum Conjugia cum Alienigenis. 466. A. Conjugium cum Idololatris erat eis licitum quando Idololatræ parati erant ad Fidem converti. 462. D. Prohibitio Hebræis facta non nubendi cum Infidelibus etiam nunc obligat Chriſtianos. 460. A. 463. A.

Henoch vivus translatus fuit, atque adhuc in humanis agit. 715. E., & ſeqq. Sic ſentiunt SS. Patres Auguſtinus, Hieronymus, Epiphanius, Iſidorus. 716. B., & ſeq. Cur adhuc vivat. 716. A. 717. C. Non eſt a die raptus glorioſi corporis Dote donatus. 718. D. In terreſtrem Paradiſum fuit translatus. 719. B. Hæc eſt Sententia SS. PP. Irenæi, Athanaſii, Juſtini Martyris, Iſidori, & aliorum. Ibid. Quando contigit ejus Raptus. 717. B. Pugnaturus erit cum Elia adverſùs Antichriſtum. Ibid. C. Jacobus I. Britannorum Rex huic Raptui adverſatur, & quare. 715. B. Confutatur. 117. C., & ſeqq.

Henricus VIII. Anglorum Rex diſpenſationem obtinuit a Julio II. Pp. ut nuberet cum Catharina, quæ fuerat Fratris Uxor. 431. C. Diligenter inquiſivit Clemens Pp. VII. ſuper hanc Diſpenſationem. Ibid. Quos Doctores ipſe Henricus conſuluit ſuper eamdem Diſpenſationem. 442. C.

Henricus II. Galliarum Rex Legem condidit irritantem Filiorum Conjugia invitis Parentibus contracta, ſed quoad effectus civiles tantùm. 301. B. 318. A.

Henricus III. Galliarum Rex Legem confirmavit irritantem Filiorum Conjugia invitis Parentibus contracta, ſed quoad ef-

fectus

fectus civiles tantùm. 301. B. 318. A.

Herodis Conjugium cum Uxore Fratris ſui quare nullum. 441. C.

Hetzerus Anabaptiſta tredecim ſimul duxit Uxores. 143. A.

S. Hieronymus Fabiolam deſcribit, & damnat, quæ dimiſſo Viro ob adulterium, alium duxerat. 215. D. Ex Scripturis evincit, Adulterum fore Conjugem, qui criminoſâ dimiſsâ, alteri nubit. 203. A. Libellum Repudii Judæis permiſſum aſſerit ut minus malum. 178. E. Non deprimit Matrimonii Sacramentum. 108. C. Secundas non reprobat Nuptias, nec abſolute Bigamum arcet a Synaxi. 170. B. Licitam agnoſcit ſucceſſivam Polygamiam. 164. A. Simultaneam Polygamiam Abrahamo, ceteriſque Patriarchis conceſſam non ignorat. 730. D. Sermonem inſtituit de impedimento Ordinis Matrimonium dirimente. 239. D. Non tam adulteras, quàm inceſtas vocat Virgines, quæ poſt Conſecrationem nubunt. 274. E. Fidelium Conjugia cum Infidelibus execratur. 460. E. Henoch, & Eliam nondum mortuos ſentit, ſed adhuc in humanis agere. 716. D. Signum a Domino poſitum in Caino fuiſſe affirmat timorem, & tremorem. 713. E.

Hiſpania a Priſcilliano hæreſibus infecta. 694. D.

Homicidium quomodo volitum in ebrietate. 21. D. Simplex Uxoris impedit Matrimonium, & dirimit ſi cum animo, & mutuo conſenſu Viri, & Fœminæ aliud contrahendi Matrimonium. 288. E. 483. B. E., & ſeq. Conjunctum cum adulterio quando dirimat. 483. E. Maritum ſimpliciter occidere non eſt impedimentum impediens Matrimonium. 288. E. Occiſio Presbyteri privat jure nubendi. 289. A.

Honorius Pp. unam tantummodo phyſicam non adoptavit in Chriſto voluntatem, ſed duplicem excluſit contrariam. 612. A. Duas naturas, duas operationes, unumque Operatorem in Chriſto agnovit. Ibid. E. In quo laudavit Sergium. 611. E.

Honorius Pp. III. nullum declaravit Matrimonium cum metu gravi contractum. 378. C.

Honorius Imp. Idolorum Delubra obique evertit. 692. C. Abrogavit Theodoſii Legem irritantem Conjugia Conſobrinorum. 433. E. 245. C. Hæc ejus abrogatio vim non obtinuit. 434. A. Eccleſia eandem abrogationem revocavit. 433. E. 245. C.

Hormiſdas Pp. quomodo damnavit Monachorum Scythiæ Propoſitionem: Unus de Trinitate &c. 610. E. Quomodo intelligendus ubi ait, teneri Filium adimplere Sponſalia a Parentibus promiſſa. 316. A. Clandeſtinas Nuptias execrator. 133. C. 400. C.

Huſſitæ contemnunt Sacerdotalem Benedictionem Matrimonii. 135. B.

Hybernenſe Concilium Sanctimonialium Connubia decernit nulla. 236. D. 279. E.

I

JAcob benedicitur ab Iſaac Patre ſuo, & quomodo. 385. B. Excuſatur a mendacio, & quomodo. 154. A. Plures ſimul habuit Uxores. 141. E. Ejus Conjugium cum Lia primò fuit nullum, deinde validum 384. E. Filias Laban Idolorum cultoris duxit in Uxores. 464. C. Non interveniente Patris conſenſu legitime nupſit. 303. D. Duas duxit Sorores abſque noxa. 436. D., & ſeq.

Jacobus I. Britannorum Rex fabulatus eſt circa Henoch, & quare. 715. B. Confutatur. 717. C., & ſeqq.

Iba anathematizavit Neſtorium. 613. E. Ejus Epiſtola quomodo a Vigilio Pp. in Chalcedonenſi Concilio approbata, & a Synodo V. reprobata. 613. D. Ejus cauſa in Synodo Chalcedonenſi poſt Actionem Sextam fuit definita. 614. D.

Idololatria materialis evitanda. 575. C. Thus Idolo ſi fuerit incenſum violenter, nempe coacta manu, non execratur Deus, bene verò ſi voluntas conſenſerit. 373. C. Deus ab Idololatria avocabat bonorum expoliatione. 49. B. Idolorum Delubra ab Honorio Imp. ubique everſa. 692. C.

Jejunium quomodo poſſit ex Laicorum conſuetudine introduci. 254. A.

Jephte ſtultus fuit in vovendo, quia diſcretionem non habuit. 579. A.

Jeroſolymitanum Concilium quandonam contigerit. 684. B. In eo non niſi duo, aut tres ex undecim Apoſtolis fuere. Ibid. A.

Ignorantia tollit voluntarium, vel ſaltem facit actum non voluntarium. 397. A. Ignorantia Legis Tridentini irritantis clandeſtina Conjugia non reddit Conjugium validum. 408. B. Invincibilis alicujus Articuli neceſſarii neceſſitate medii deſervit, ut in judicio Dei minùs quis puniatur. 568. D.

Illiberitanum Concilium vetat Fidelium Nuptias cum Infidelibus. 461. B. 236. C. Irritum reddit Virginum Conjugium, quæ ſe Deo dicarunt. 273. B. Uxori, quæ Viro intentavit mortem, prohibet ſecundum Conjugium etiam poſt mortem Viri, concedit tamen Viro innocenti poſt mortem Uxoris nubere. 214. C.

Illicitum dupliciter dicitur. 461. E. Non omne cenſetur irritum. 442. E.

Immunitas Eccleſiaſtica eſt de Jure Divino. 662. E. Colonienſe Concilium II., Lateranenſe ſub Leone X., Lateranenſe ſub Innocentio III., Julius III., eam dicunt de Jure Divino. Ibid., & ſeq. A. Nulla eſt adversùs eam conſuetudo. 665. A. Eandem agnoverunt Imperatores Carolus Magnus, Juſtinianus, Ludovicus Pius, Marcianus, Valentinianus Senior. 663. D. E. Vid. *Eccleſiaſtici*.

Impedimenta Matrimonii alia ſunt Juris Divini, alia naturalis, & altera Juris humani. 255. E. Novum conſuetudine nequit introduci. 253. D. Cur poſſint, & debeant ab Eccleſia conſtitui. 240. E. Eccleſia

cleſia non habet a Laicorum Principum conceſſione poteſtatem conſtituendi impedimenta Matrimonii. 242. C., & ſeqq. Ex Jure intrinſeco Eccleſiæ procedit hæc poteſtas. 234. D., & ſeqq. Fuit eadem poteſtas a Chriſto collata Apoſtolis, & Eccleſiæ. 235. A. Quare non reſtitit quandoque Eccleſia Principibus diſpenſantibus ſuper impedimenta Matrimonii. 248. A.

Impedimentum publicum tenetur quilibet, factis Proclamationibus, denunciare. 416. C. Occultum ſciens, & potens illud juridice probare, tenetur denunciare Superiori. Ibid. Etiam ſciens, ſed non valens illud per Teſtes probare. Ibid. D. Quamvis etiam notitia ſit ſub ſecreto, vel juramento firmata. Ibid. Quod noſcitur ex auditu quando debeat, vel non, denunciari. 416. D. E. Debet impedimentum revelari etiam ab ipſiſmet Contrahentibus, quamvis infamiam ingereret, ſi nolint a Matrimonio deſiſtere. 417. A. Ut recte ab Epiſcopo judicetur, quid requiratur. 417. C.

Impedimentum impediens quid, & quotuplex ſit. 287. C. D., & ſeqq. Sufficit impediens ex parte Innocentis ad reſiliendum a Sponſalibus. 72. E.

Impedimenta dirimentia quid ſint. 287. C. Quomodo ſint. 254. B. Quænam ſint. 289. D. Quænam aſſignentur a Novatoribus. 290. B. Vid. *Hæretici* Omnia reducuntur ad duo Capita. 289. E. Inhabiles reddunt Perſonas ad contrahendum. 240. A. Abſolute opponuntur ſubſtantiæ Conjugii, & inhabilitant ad translationem dominii. 369. C. Sufficiunt ad ſolvenda Sponſalia. 72. A. Tenetur Pars rea diſpenſationem petere, ſi requirat eam Pars innocens. Ibid. Contrahentes ſub dubio impedimenti dirimentis non poſſunt petere debitum, immo nec reddere, ſi ambo ſic contrahunt. 566. B. Quænam cauſæ ſufficiant pro diſpenſatione Impedimentorum. 263. C.

Impotentia ad Matrimonium quænam, & quotuplex ſit. 475. B. Superveniens Conjugio tam rato, quàm conſummato, quæcunque ſit, non ſolvit Conjugium. 478. C. Antecedens, & certò perpetua dirimit Matrimonium. 478. D. 159. E. Quid in dubio, an anteceſſerit, vel ſupervenerit. Ibid. Quid in dubio, an ſit perpetua. Ibid. E., & ſeq. Temporalis quænam ſit. 475. E. Hæc non dirimit ſubſequens Matrimonium ſive ignorata, ſive cognita. Ibid. Abſoluta naturalis perpetua, ſi ignoretur, Jure Naturæ dirimit Matrimonium. 475. C. Etiam dirimit Jure Eccleſiaſtico. Ibid. Quid ſi non ignoretur. Ibid. D. Quomodo naturalis ad cohabitationem thori opponatur fini Conjugii. 367. C. Reſpectiva quænam ſit. 476. D. Quando hæc dirimat, vel non, Conjugium. Ibid. Paſſiva quænam dicitur. 476. B. Si hæc ſit perpetua dirimit Conjugium Jure Naturæ, & Eccleſiaſtico. Ibid. Non revalidatur Conjugium, ſi fortè miraculo, vel peccato, aut periculo vitæ tollatur. Ibid. An Uxor impotens teneatur medicamenta, vel inciſiones adhibere, ut fiat potens. Ibid. B. Quando judicanda ſit hæc impotentia paſſiva perpetua. Ibid. C. Impotentia unde dignoſcatur a Dæmone proveniens. 477. D. Quando hæc judicanda perpetua, vel temporaria. Ibid. Cur contraria ſubſtantiæ Conjugii impotentia ad cohabitationem thori, quæ eſt ab extrinſeco. 369. B. Impotentia ex ætate quænam ſit. 477. A. Quando dirimat, vel non, Conjugium. Ibid.

Impuberes quinam ſint. 62. C. Nequeunt, etiam mutuo conſenſu, Sponſalia diſſolvere. 64. E. Pubertatem nacti poſt triduum non reclamantes, cenſentur firmata eorum Sponſalia. Ibid. B. Quomodo poſſint poſt pubertatem reclamare. Ibid. B.D. Eorum Conjugia ſunt infirma, & quare. 307. A. B. Sacris initiati non adſtringuntur ad Clericalem continentiam. 482. C. Quid tunc agere debeant. Ibid.

Inceſtus quid ſit. 288. D. Cum Conſanguineis Sponſæ de futuro impediebat nubere cum quacunque, & Jure novo uſque ad ſecundum Gradum dirimit Conjugium. 288. D. Cum Conſanguineis Sponſæ de præſenti impedit cohabitationem thori. Ibid. Inceſtuoſis ablata fuit ſpes Nuptiarum in quibuſdam Conciliis. 318. E. 214. E.

Inclinatio naturalis ſubditur regulæ, quæ commune reſpicit bonum. 456. C. Regulatur a Jure poſitivo. 396. C.

Indiſſolubilitas Matrimonii. Vid. *Matrimonium conſummatum*.

Infamatio ſine animo lædendi obligat ad damna reparanda, quæ ſequuntur. 331. D.

Infans promiſſiones ſibi factas acceptat per alienam voluntatem ipſius reputatam. 11. B. Subſiſtit promiſſio ipſis facta. Ibid.

Infideles muneribus, blanditiis, ſeu etiam pacto poſſunt allici ad Fidem ſuſcipiendam. 44. E. 45. E. 51. C. Cum ipſis prohibitum eſt familiare commercium. 460. B. Periculoſa eſt cum ipſis converſatio. ibid. C. Ipſi baptizantes nullam contrahunt ſpiritualem Cognationem. 428. B. Vid. *Gentiles*, & *Matrimonium Infidelium*.

Infortunia implicite prævisa veram non tollunt rationem voluntarii in Contrahentibus. 393. C.

Ingreſſus in Religionem non ſolvit vota præcedentia. 56. C. Non cedit Juri Beneficiario. 56. B. Pro eo nihil accipiendum, & quomodo. 50. C. Eſt vinculum fortius Sponſalibus. 54. E. Poſt Sponſalia non eſt illicitus, immo eſt validus. 58. A. C. Poteſt eſſe illicitus poſt Sponſalia non ex natura ſua, ſed ratione ſcandali evitandi. 61. D. Eſt renunciatio Sponſalium ex legitimo titulo. 54. E. Eſt ceſſio abſoluta Sponſalium. 55. E. Nequaquam vergit in præjudicium Sponſæ, vel Sponſi. 57. E. Eſt initiative Mors ſpiritualis, & onus operum profitendorum. ibid. A. Poteſt Conjux ingredi Religionem, altero inconſulto, ſi Matrimonium ſit ratum. 187. D. Nulli facit injuriam tunc Conjux Religionem

nem ingrediens. 188. A. Bimeſtri elapſo, licèt adhuc rato Matrimonio, nullum eſt jus in Conjuge ingrediendi Religionem ſine alterius conſenſu. 193. D. Conſummato Matrimonio non eſt in Religione edmittendus Conjux, etiam ea conſenſu Partis, niſi hæc in Seculo permanens perpetuam voverit Continentiam, vel longævæ ſit ætatis. 193. B. Si alter prolabatur in Hæreſim, & lata ſit Sententia Divortii, ipſo etiam reluctante, vel ab Hæreſi revertente, poteſt Innocens ingredi Religionem. 193. A.

Injuria, licèt gravis, non reddit Jure Naturæ Conjugium nullum. 372. D. Non omnis eſt reparabilis in eodem genere boni, quo fuit illata. 375. E. Quomodo reparanda injuria ex adulterio illata. 229. C. D.

Innocentius Pp. perverſa Abælardi Dogmata damnavit. 630. A. Illegitimum definivit Matrimonium Fortunii, ſuperſtite Urſa priori Uxore a Barbaris rapta. 237. E. Eos vocat adulteros, qui interveniente Repudio, alteri nubunt. 203. D. Indiſſolubilitatem Matrimonii docet diſertis verbix. 214. A. Nullum declarat Matrimonium a Virgine Deo Sacra contractum. 271. E.

Innocentius Pp. II. nullum decrevit Conjugium Monachorum, & Sanctimonialium. 269. D. Perperàm effingitur, diſpenſaſſe Ramirum in Voto Solemni Caſtitatis. 285. B. Non erravit in Facto Dogmatico. 615. D.

Innocentius Pp. III. Continentiam docet Religioſis eſſentialem. 267. B. Matrimonium explicat ſive Fidelium, ſive Infidelium. 327. D. Definit, Conjugium in veritate contrahi per mutuum conſenſum. 290. E. Conſenſum Conjugii expoſcit exteriùs manifeſtatum, & quomodo. 324. C. Reſpondet interrogationi, utrum ex ſolis verbis, & quibus, Matrimonium contrahatur. 327. D. Mutix, & Surdix, non eſſe denegandas Nuptias aſſirmat, quia ſignis poſſunt conſenſum declarare. 322. C. Nullum declarat Conjugium dolotum ex parte unius. 327. D. Significationem exponit, quam habet Matrimonium ut Sacramentum. 188. D. Præcipit Proclamationes Matrimonii. 413. C. Conſanguinitatis, & Affinitatis Gradus ad quartum ſolummodo reſtringit. 434. C. 452. B. Quare hos Gradus determinet. 455. E. Quomodo. 456. B. Eum, qui primò contraxit ficte cum una, deinde ſincere cum altera, debere potiùs ſtatuit Excommunicationis Sententiam ſuſtinere quàm habere commercium cum prima. 327. B Definitive reſolvens quæſtionem, num Pagani in ſecundo, aut remotiori Gradu conjuncti, ad Fidem converſi, poſſint habitas retinere Uxores, reſpondet affirmative. 447. E. Definit, Converſum ad Fidem poſſe ad ſecundum tranſire Conjugium, ſi Uxor Infidelis non vult ſine injuria Creatoris cohabitare. 183. C. Legalem aufert infamiam a Viduis intra annum nubentibus. 164. D. Polygamſam ſimultaneam Jure naturali fatetur illicitam. 150. E. Pro antiquis Patriarchis Divinam agnoſcit adfuiſſe Diſpenſationem in Polygamſa ſimultanea, 734. C.

Innocentius Pp. IV. improbavit Græcorum praxim in ſupputatione Graduum Conſanguinitatis. 434. D. Hanc eorum praxim non potuit eradicare, & quare. Ibid. E. Nullam eſſe decernit Excommunicationem latam in Communicantes cum Excommunicatis, niſi trina præcedat in proprietate monitio. 659. C.

Innocentius Pp. XI. tutiorem opinionem in Sacramentis ſtatuit ſequendam. 354. D. Illicitam ſancivit ſimulationem Sacramenti ex metu gravi. 380. E. Simoniacum eſſe definivit dare temporale non ut pretium, ſed ut motivum conſequendi ſpirituale. 48. C.

Innocentius Pp. XII. quomodo Conjugia quædam ab initio nulla revalidavit ſine novo Contrahentium conſenſu. 499. D., & ſeq.

Inſidiatores repellendi. 228. E.

Intentio ab advertentia diſcriminatur. 19. E. Virtualis legitima, & generalis non inficitur ab expreſſa particulari erronea nolitione. 117. D. Ex duplici contraria intentione ſubſiſtit revocatoria. 17. D. Quænam cenſenda alterius revocatoria. Ibid. D. Nequit eſſe Intentio circa eſſentiam rei quin etiam ſit circa proprietates ejus. 116. D. Quæ conſtituit contractum Matrimonii eſt inſimul volitiva Sacramenti. 115. C. In Fidelibus Matrimonium contrahentibus intentio non faciendi Sacramentum habetur non adjecta. 117. B. Requiritur in Adultis ad validam ſuſceptionem Sacramentorum. 114. E. Interior requiritur ad valorem Sacramentorum novæ Legis. 327. E. Virtualis Sacramenti ſufficiens eſt ad valorem Sacramenti. 117. D.

Joachim Abbas non fuit declaratus Hæreticus. 606. A. Qualis permiſſio facta ipſum defendandi. 605. E.

S. Joannes Baptiſta cur Herodem reprehenderit. 441. C. Ejus ævo non ceſſaverat Lex Moyſis. Ibid.

S. Joannes Chryſoſtomus irritum oſtendit Conjugium Virginis Deo ſacræ. 274. C. Diſerte patrocinatur indiſſolubilitatem Matrimonii. 218. B. Etiam adulterii cauſà. 202. E. Perperàm a Græcis aſſumitur adversùs hanc indiſſolubilitatem. 218. E., & ſeq. A. Polygamſam reprobat ſimultaneam. 156. B. Permiſſam hanc docet Abrahamo, ceteriſque Patriarchis. 730. D. Quomodo ſucceſſivam Polygamſam vocat Fornicationem. 169. E. Fructum expendit Sacramenti Euchariſtiæ. 636. D. Signum a Domino poſitum in Caino vult eſſe timorem, & tremorem. 714. B. Falsò ipſi adſcribitur Opus imperfectum in Matthæum. 170. A.

S. Joannes Damaſcenus pugnaturos aſſerit Henoch, & Eliam adversùs Antichriſtum. 718. A.

Joannes Pp. II. quomodo approbaverit Monachorum Scythiæ Propoſitionem: Unus de Trinitate &c. 611. A.

S. Job

S. Job non famulabatur Deo unice ob temporalia. 47. E. Ipſum judicabat Satanas a Dei cultu receſſurum, ſi temporalibus ſpoliaretur. Ibid.

S. Joſeph cur Virginem Mariam dimittere voluit 232. B. Quomodo Sponſus B. V. Mariæ. 8. A.

Joſeph Filiam Putipharis Ægyptiam legitime duxit in Uxorem. 464. C. Eam duxit Divino conſilio. 462. B.

Iſaac benedicens Jacob pro Eſau, cognita fraude, ratam habuit benedictionem. 385. B.

Iſaias Propheta quonam ſpiritu ſe obtulit prædicare verbum Dei. 649. D.

Iſrael non ignorat ſtatum Filiorum ſuorum. 622. A.

Iſraelita abſtinere debebant ab Uxoribus cum Dominus erat eis Legem daturus, & quare. 96. B.

Judas Uxorem defuncti Primogeniti Filii ſui dedit abſque noxa ſecundo Genito, promiſitque tertio, & quomodo. 436. D., & ſeq.

Judex & Actor nemo ſimul eſſe poteſt. 231. B. Teſtis ſimul & Judex, Superior in aliquo caſu eſſe poteſt. 417. B. Cur Criminalis Judex ab Altari repulſus. 169. A. In incerto jure Judicis Sententia expectanda eſt. 75. B. Quandonam Sententia Judicis non obliget in conſcientia. 76. D. 78. E. Sæpe requiritur Judicis Sententia ad diſſolvenda Sponſalia ob cauſas præbentes jus reſiliendi. 74. D., & ſeqq. Quid ſit Judicis Sententia. 232. A.

Judex Civilis poteſt Fœdifragum legitimorum Sponſalium compellere ad ſervandam Fidem. 34. B. De valore tamen eorum examen inſtituere non poteſt. Ibid. Publicus Judex Divortii debet eſſe Eccleſia. 231. A. Vid. *Laici*.

Judicium debet eſſe publicum, ubi pœna eſt publica. 231. A.

Judith Filia Caroli II. Franciæ Regis valide nupſit cum Balduino Belgii Comite in ratione Sacramenti, quamvis invalide quoad effectus civiles. 311. E.

Julius Pp. II. diſpenſationem conceſſit Henrico VIII. Anglorum Regi, ut nuberet cum Catharina, quæ fuerat Fratris Uxor. 431. C. Super hanc diſpenſationem diligenter Clemens Pp. VII. inquiſivit. Ibid. Henricus VIII. quos Doctores conſuluit ſuper eam. 442. C.

Julius Pp. III. Immunitatem Eccleſiaſticam definit eſſe de Jure Divino. 662. E.

Juramentum ut ſit legitimum quid requirat. 532. C. Poteſt peti a parato jurare per falſos Deos. 478. A. Homini factum in utilitatem hominis, illo renunciante, poteſt diſſolvi, ſecus homini factum ſimpliciter in honorem Dei. 63. D. Illicitum non firmat contractum. 38. A. Contractum afficiens nullum non indiget diſpenſatione. 78. B. Quo quis jurat ducere Uxorem, non conſtituit Matrimonium, ſed obligationem inducit ad illam ducendam. 340. C. Si nulli determinatur, tranſit in Votum. 63. E. Quo quis ducere jurat unam pauperem indeterminate, diſſolvi poteſt. 63. E.

Juriſdictio contentioſa in alieno Territorio exercita reprobatur. 410. C.

Jus ad rem alteri conferri non poteſt per actum internum. 10. E. Non transfertur in alium ſine conſenſu. 9. B. 201. B. Quandonam poſſit quis juri ſuo cedere. 152. B. Jus inter Maritum, & Uxorem æquale. 155. E. 157. B. Jus radicale, non verò proximum ad thorum, eſt de eſſentia Conjugii. 365. B. Non eſt abſolutum, nec neceſſarium in Conjugatis Jus petendi, aut reddendi debitum. Ibid. C.

Juſtificatio etiam in ſomnis contingere poteſt, & quomodo. 114. A.

Juſtinianus Imp. Immunitatem agnovit Eccleſiaſticam. 663. D. Quoad effectus tantùm civiles irritavit Conjugia Filiorum invitis Parentibus contracta. 301. A. Revocavit Legem Theodoſii irritantem Conjugia Conſobrinorum. 245. C. Hæc ejus abrogatio vim non obtinuit. 434. A. Eamdem abrogavit Eccleſia inſtituens Theodoſianam Legem. 245. C. 433. D.

Juſtitia in quo diſcriminatur a Fidelitate. 31. C. Commutativa obligat ad idem reſtituendum, ſi contractus eſt de re individua reddenda. 25. D. In pactis oneroſis de re gravi obligat ſub gravi. 31. C. Diſtributiva quomodo lædatur. 259. D.

Juveninus Votum Solemne Caſtitatis per quinque priora Secula contendit non fuiſſe impedimentum dirimens Matrimonium. 281. B. Hoc impedimentum autumat primò conſtitutum ſub temporibus Gregorii Magni. 269. D. Impugnat Bellarminum, ſed perperàm. 99. C. Textum D. Pauli ad Timotheum male intelligit. 100. C.

K

K*Emnitius* Conjugium conſtituit in uſu. 225. C. Filiorum Conjugia inita ſine Parentum placito vult eſſe referenda Magiſtratibus, ut approbentur, vel reprobentur. 303. A. Quid ſentiat de impedimentis Matrimonii ex gradibus Conſanguinitatis, & Affinitatis. 233. C. Adverſatur Sacramento Matrimonii. 123. B. Negat, ipſum eſſe Sacramentum, ex diſcrimine Theologorum varie opinantium circa ejus materiam, & formam. Ibid. A. Largo modo admittit eſſe Sacramentum. 98. C. Abs re adoptat Durandi Sententiam. Ibid. Quid ſentiat de poteſtate Eccleſiæ circa Matrimonia. 244. D. Eccleſiam criminatur ex quo ſimplex Divortium admittat ad tempus ob alias cauſas præter fornicationem. 223. D. Fatetur, Patres Tridentinos rectè execraſſe Polygamiam ſimultaneam. 143. E. Fabiolæ crimen levem tantùm culpam contendit. 215. D.

L

L*Aici* nullam habent poteſtatem in cauſas Eccleſiaſticorum. 660. D., & ſeqq. Gravi mulctantur pœna talem præſumentes

tea attentare poteſtatem. 661. C. Ipſorum eſt propria materia Conjugium quoad executionem, ſecus quoad directionem. 254. A. Conſuetudinem nequeunt introducere abrogantem Canones circa Conjugium inſtitutos. 253. E. Poſſunt Matrimonii Sacramentum conficere. 139. A. Vid. *Principes Laici*.

Lamech primus, & ſolus ante Diluvium duas ſimul accepit Uxores. 141. B. 726. E. Probabiliſſime eas duxit ex libidine, non ex Divina diſpenſatione. 141. C. 733. C. SS. Patres ipſum criminantur. 141. C.

Laodicenum Concilium Clericorum Filiis prohibet cum Hæreticis nubere. 473. A.

Lateranenſe Concilium II. nullum declarat Conjugium Monachorum, aut Sanctimonialium. 269. D.

Lateranenſe Concilium IV. Conjugia prohibet clandeſtina. 400. D. 544. A. Illegitimam decernit prolem clandeſtini Conjugii, & quomodo. 518. C. Moralem exigit præſentiam Parochi ad licite contrahendum Conjugium. 511. C. Decernit, ne ultra quartum Gradum Conſanguinitatis, vel Affinitatis extendatur impedimentum dirimens Matrimonium. 452. B. Quare hos determinaverit Gradus. 455. E. Quomodo. 456. B. Abbatem Joachimum non declaravit Hæreticum. 606. A. Immunitatem Eccleſiaſticam Divini Juris eſſe innuit. 663. A.

Lateranenſe Concilium V. ſub Leone X. Immunitatem Eccleſiaſticam declarat eſſe de Jure Divino. 663. A.

Launojus quid intelligat nomine Eccleſiæ. 234. A. Quid ſentiat de poteſtate conſtituendi impedimenta dirimentia Matrimonium. Ibid. B.

Legatum conditionatum quandonam effectum non ſortiatur, niſi adveniente conditione. 346. B. Ab eo rejiciuntur impoſſibiles conditiones, niſi habeantur ut poſſibiles. 347. C. Quare. 348. A. Cum pacto amplectendi Religionem, eſt licitum. 45. C., & ſeqq. Cum Legato provocare ad Religionem eſt opus bonum. 52. A. Triplex tamen deordinatio eſſe poſſet. Ibid. Avertens a Religione ſuſtinetur pro volente Religionem. 51. E., & ſeq. A. Limitatur hæc doctrina. 52. C. D. In Sponſalibus quandonam ſubſiſtat, vel non. 43. D., & ſeq. A. Avertens a Nuptiis ſuſtinetur pro volente Nuptias. 51. D. Pro Viduis cum pacto non nubendi eſt licitum. 46. B. Cum pacto ut quis cum determinata Perſona nubat, ſubſiſtit. Ibid.

Legiſlator plura decernit dependenter a regulis apponendis per Judicea inferiores. 240. C. Poteſt obligare ſub levi, etiam in materia gravi. 19. A. Quandonam tacite conſentiat Conſuetudini, quæ eſt præter, aut contra Legem. 252. D. Nuſquam pleniſſime diſpenſat in Lege, niſi ex poſitivo bono fine. 178. B. Supremus poteſt quem vult a Lege eximere. 256. B. An in propriis Legibus valide diſpenſet ſine juſta cauſa. 257. C.

S. Leo Magnus Concilium indixit Celenenſe. 695. D. Huic formulam inſtructionis direxit. Ibid. Chalcedonenſe confirmavit quoad Fidem ſolummodo, ſecus quoad omnia ibidem geſta. 615. A. Sacerdotem Bigamum ab Ordine removet. 213. E. Quoad ſolemnitatem Conjugii, vult, Sponſos a Parentibus tradi. 309. E. Irritum declarat Conjugium cum errore ſervilis conditionis. 394. A. Confirmavit Ligaminis impedimentum dirimens Matrimonium. 237. E. Decernit impedimentum Ordinis, & plura de impedimento conditionis habet. Ibid. Votum diſtinguit Solemne a ſimplici voto. 281. E. Publicâ pœnitentiâ damnat eos, qui cum ſimplici voto Caſtitatis nubunt. Ibid. Quare altum habeat ſilentium de ſeparatione Monachorum, qui cum Voto Solemni nupſerunt. 282. A. Similitudinarie, & non proprie reſolvit Concubinatum conditionem Agaris exemplo. 732. E.

Leo Pp. X. non erravit in Facto Dogmatico. 615. D.

Leo Sapiens Imp. Conſtitutionem edidit reprobantem tertias, & quartas Nuptias, quam tamen ipſe violavit. 161. E., & ſeq. A.

Levitæ Poteſtati terrenæ non erant ſubjecti. 661. D.

Lex a Judicibus debet applicari. 232. A. Non reſpicit metaphyſicos, ſed morales caſus. 561. D. 524. E. Quædam eſt ſimpliciter directiva, alia mixta, & alia pure pœnalis. 181. C. Particularis in duplici differentia. 278. E. Irritans eſt virtute prohibens. 29. A. 36. A. Quandoque malum non vetat. 180. C. Quomodo ſit interpretanda. 527. C., & ſeq. Tota ejus vis ab intentione Legiſlatoris dependet. 256. B. Quomodo. 257. E. Supremi Principis Lex nequaquam a Subditorum acceptatione dependet. 254. A. Cujus ſit juris Legem condere circa Matrimonia. 317. C., & ſeq. Vid. *Conſuetudo*.

Lex naturalis quid ſit. 144. A. Nuſquam a Jure humano deſtruitur, ſed ſæpe dirigitur, & perficitur. 376. E. 379. D. Permittit defenſionem adversùs injuſtum Aggreſſorem. 224. B. Polygamiam non reprobat ſucceſſivam. 162. E. Duplicem habet finem, primarium, & ſecundarium. Ibid. B. Primarius non patitur mutabilitatem. 144. E. Secundarius quandoque non obligat. 151. C. Diſpenſationem non patitur in præceptis primæ lineæ, bene verò in præceptis ſecundæ. 153. E. In linea ſecundaria admittit explicationem. 181. E. Quandoque variatur ſtante ſumma neceſſitate. 448. C. Primaria Lex in Conjugio inſpecta convenit homini ſecundùm eſſe genericum. 144. D.

Lex humana numquam deſtruit Legem naturalem, ſed ſæpe dirigit, & perficit. 376. E. 379. D. Naturalem regulat inclinationem. 396. C. Laudabiliter variatur ſecundùm varietatem temporum. 241. C. 452. B. Præceptiva patitur interpretationem pro caſu neceſſitatis. 407. E. Irritativa nuſquam patitur interpretationem. 408. A.

Lex Canonica potior eſt Civili. 246. A.
Quan-

Google

Quandoque datur ex multiplicibus decretalibus Sanctionibus, quamvis non ſit determinata. 395. D. Ordinatur ad Dei cultum. 242. A. Etiam ordinatur ad commune bonum Reipublicæ. 245. B. 75. E. Multiplex fuit circa Conſanguinitatis, & Affinitatis Gradus. 433. C., & ſeq. Quandonam Filios ex Conjugio nullo declaret legitimos. 329. D. Quæ eſt de Conjugio, nequit laica Conſuetudine abrogari. 253. E. Quæ circa Matrimonia verſatur, non eſt ſimpliciter politica. 453. E. Juſta eſt, quæ cogit Stupratores deceptam ducere. 328. D. Datur Lex prohibens Sponſalia ante præfinitam ætatem, & hæc loquitur de Parentibus, qui pro Filiis Sponſalia contrahunt. 28. E., & ſeq A.D. Datur dirimens ipſo Facto Conjugium cum errore ſervilis conditionis. 394. E., & ſeq. A. C. Irritans clandeſtinum Conjugium non deſtruit ſignificationem Conjugii, non eſt immutativa materiæ Sacramenti, non adverſatur Fini Conjugii, non deſtruit libertatem a Jure Divino conceſſam, neque eſt contra bonos mores, neque conſcientias adigit ad perplexitatem. 405. B., & ſeqq. Quales Polygamos ſubjiciat pœnitentiæ. 169. B.

Lex Civilis potior eſt tempore Lege Eccleſiaſtica, ſed non potior Jure. 246. A. Ab Eccleſia vim obtinet. 246. C. Valet in Foro conſcientiæ, quando Canonicæ Legi non adverſatur. 14. B. Emendatur, vel abrogatur a Lege Canonica. 164. D. 169. C. 243. E. Quomodo ab Eccleſia executioni mandari jubetur. 246. C. Convenit cum Lege Eccleſiaſtica in ſupputatione Graduum Conſanguinitatis in linea recta, ſecus in obliqua. 424. D. Vetans ſecundas Nuptias, nondum expleto Viduitatis anno, emendatur, & abrogatur ab Eccleſia. 243. E. Irritans Conjugia Conſobrinorum a Theodoſio Imp. lata, revocata fuit ab Arcadio, & Honorio Impp., ſed ab Eccleſia reſtaurata. 245. C. Illa de Conjugiis Filiorum-familias invitis Parentibus, an obliget in conſcientia. 316. E., & ſeq. C. 318. A. Irritans Fidelium Conjugia cum Infidelibus non ſtatim invaluit, nec ab omnibus fuit recepta. 468. D. Declarat irritandos contractus metu gravi initos aliàs Jure Naturæ validos. 378. E. Irritat Connubia cum errore ſervilis Conditionis contracta. 395. B. Ex quo momento. Ibid. C., 396. E. Quomodo quædam irritet Conjugia. 401. E.

Lex Evangelica perfectior Moſaycâ. 452. D. Correctiva eſt veteris Legis. 221. B. Quid majus expoſcit quàm illa. 207. C. 210. E. Diſcrimen inter unam, & aliam. Ibid. Ordinatur ad ſpiritualia. 453. B. Non corporaliter, ſed ſpiritualiter propagatur. 158. B. Saltem radicaliter adſtringit omnes. 148. D. Eos obligat actu, quibus eſt ſufficienter enunciata. Ibid. Obligat Baptizatos ante uſum rationis. 482. B. Obliteravit cauſas Repudii veteris Legis. 210. E. Indiſſolubile reddens Conjugium non eſt feralis. 208. C. Diſpenſationem abrogavit, qua erat licitum Viro, plures ſimul habere Uxores. 210. E. 160. B.

Lex Moſayca non fuit mala, & ad peccatum non impellebat. 181. E. Juſta, & Sancta declaratur. 180. C. Nun tamen ad perfectum ducebat. Ibid. Non ceſſavit diebus Joannis Baptiſtæ. 441. C. Per Chriſti mortem fuit evacuata. Ibid. Polygamſam ſimultaneam non vetabat. 150. D. Succeſſivam approbabat Polygamiam. 162. E. Repudium permittebat, non concedebat. 181. C. Libellum Repudii præcipiebat, ſuppoſito quod Vir daret Repudium. Ibid. E. 176. D. Ex conſuetudine male interpretantium Legem poterant & Vir, & Mulier, dato Libello Repudii, cum aliis nubere. 210. E. Supra Legem Naturæ quoſdam addidit Conſanguinitatis Gradus Conjugia dirimentes. 452. D. Quæ in Levitico eſt de Gradibus Conſanguinitatis, nequaquam erat Divina, ſed ceremonialis. 455. A. In quibus Gradibus Conſanguinitatis, & Affinitatis prohibuerit Conjugium. 432. E., & ſeq. Illa Levitici non obligat Chriſtianos quoad omnes Gradus. 436. C., & ſeqq. Vid. *Deuteronomium*. Illa prohibens Hebræis Conjugium cum Infidelibus etiam nunc obligat Chriſtianos. 460. A. 463. A.

Libellus Repudii cur in Lege Moyſis non fuerit prohibitus. 180. C. Ipſum dare poterat Vir Uxori, ſed non e contra. 210. E. Apud Gentiles tamen etiam Mulier poterat illum dare Viro. 175. E. Cur tradebatur Mulieri dimiſſæ. 176. C. Ejus forma. Ibid. D. Non faciebat copiam tranſeundi ad alias Nuptias. 219. C. Vid. *Hebræi*, & *Repudium*.

Liberius Pp. hæreticæ Fidei Formulæ non ſubſcripſit, ſed Catholicæ. 607. D.

Libertas non læditur a coactione juſta. 34. C. Non læditur ab obligatione ſolvendi damnum poſitivum. 37. B. Qualis ſit libertas nubendi a Jure Divino conceſſa. 406. C.

Libri approbandi ſunt a Sede Apoſtolica. 587. E. Simplex Librorum Hæreticorum pœnalis prohibitio non ſufficit ad bonum Religionis, ſed definitiva requiritur damnatio. 601. E. Quomodo poſſit Librorum Auctor ab Eccleſia damnari, etiam ſtante Catholica proteſtatione. 603. E. Gradus Eccleſiaſticæ approbationis Librorum eſt multiplex. 588. D.

Licentia aſſiſtendi Matrimonio cui poſſit concedi. 411. B. Quomodo concedenda. 419. D. 420. A. Qualis requiratur. 412. C.

Licita, & honeſta non omnia ſub præcepto. 313. E.

Ligamen eſt impedimentum dirimens Matrimonium. 237. E.

Limenſe Concilium nonnulla diſponit de Conjugiis Infidelium ad Fidem converſorum. 262. D.

Linea Conſanguinitatis quid ſit. 424. B. Alia recta, tranſverſalis altera. Ibid. Utraque explicatur. Ibid. Vid. *Gradus*.

Lingonenſe Concilium Excommunicatione mulctat Conjugia Contrahentes, prætermiſſis Proclamationibus, & hujuſmodi

Con-

Conjugiis Aſſiſtentes. 414. B.
S. Linus a S. Petro in ſolius exterioris adminiſtrationis adjutorium fuit adſcitus. 652. E.
Londinenſe Concilium decernit, ne Cognati uſque ad ſeptimam generationem copulentur, vel copulati ſimul permaneant. 237. C. Anathemate ferit clam nubentes. 400. D. E. Prohibet, ne Conjugia ſine trina publica Denunciatione in Eccleſia contrahantur. 413. C.
Loth quomodo dicitur Abrahæ Frater. 449. B. D. Ejus Filiæ inexcuſabiles ſunt in concubitu cum Patre. 444. C. Eas damnat S. Auguſtinus. Ibid., & 443. E.
Lotharius Imp. rejecta prima Uxore, ſecundam accepit. 159. B. Ipſius ſecundas Nuptias execratur Nicolaus Pp. 159. B. Idem Pontifex Delegatos Judices inſtruit qualiter ſe gerere debeant in hac Lotharii cauſa. 133. A.
Lucius Pp. Panormitanum Epiſcopum diſpenſavit in Bigamia. 256. D.
Ludovicus Pius Imp. Immunitatem agnovit Eccleſiaſticam. 663. E.
Ludovicus II. Galliarum Rex cognomento Balbus perperàm Anſgardim repudiavit, ut Adelaidem duceret. 312. A.
Ludovicus XII. Galliarum Rex invitus Joannam ſanguine conjunctam duxit in Uxorem. 239. A. Fuit hoc ejus Conjugium ab Alexandro Pp. VI. declaratum nullum. Ibid. Joannam repudiavit, & veniâ a Pontifice impetratâ Annam itidem Conſanguineam duxit. Ibid.
Ludovicus XIII. Galliarum Rex Legem edidit de Connubiis Filiorum-familias invitis Parentibus. 318. A. Hanc Legem declaravit. 249. B. Eandem confirmavit irritantem Matrimonia ſolùm quoad effectum civilem. 301. C.
Lumen naturæ in multis obtenebratum. 451. B.
Lugdunenſe Concilium nullam declarat Excommunicationem in Communicantes cum Excommunicatis, niſi trina præcedat in proprietate monitio. 659. C.
Lutherus fatetur, in Symbolo Apoſtolorum omnes Fidei Articulos contineri. 671. A. Numquam ſibi conſtans. 641. C. Malignatur adversùs Sacramentum Matrimonii. 98. A. Firmum ſentit Filiorum Conjugium invitis Parentibus initum, ſi ſecutus eſt partus, ſecus ſi non eſt ſecutus. 302. E. Polygamiam tuetur ſimultaneam. 142. C. Ejus conſultatio Philippo Landgravio Haſſiæ Comiti ſuper Polygamiam. 142. E. Pluribus ex cauſis dictitat, Matrimonium conſummatum poſſe diſſolvi etiam quoad vinculum. 171. E. Quid ſentiat de impedimentis Matrimonii. 423. B. Negat Ordini Sacro poteſtatem conſtituendi impedimenta Matrimonii. 255. A. Adverſatur Impedimento Criminis. 485. A. Quid ſentiat de Gradibus Conſanguinitatis, & Affinitatis. 435. D.

M

Magiſtratus cogens ad Nuptias inodatur Excommunicatione majori. 319. D. Quomodo Leges ferre poſſit circa Matrimonium. 317. E. Vid. *Principes Laici*.
Mahometes duas, tres, aut quatuor permittit ducere Uxores, & unam pro altera commutare. 142. B.
Maimbourgus Immunitati adverſatur Eccleſiaſticæ. 663. E
Maleficium nequit maleficio ſolvi. 477. E. Neque etiam licet ſolutionem ejus poſtulare a Malefico parato. Ibid.
Malum non ſemper a Lege prohibetur. 180. C. Omne malum fugiendum, ſed non omne bonum amplectendum. 315. B. Malum reddere pro malo, amore vindictæ eſt illicitum, ſecus amore juſtitiæ. 222. B. Quale ſit grave malum, per quod gravis cenſendus metus. 371. D.
Mandatum quomodo a Procuratore exequendum. 109. B.
Manichæi veteres Patriarchas Polygamos adulterii criminantur. 152. D. Eorum refelluntur cavillationes. Ibid., & 153. A. B. C. Abrahamum duplicis criminis reum inſimulant. 727. A. Repellitur eorum calumnia. 731. D. Nuptias reprobant. 92. C. Quandoque eas permittunt ut minus malum. Ibid. E.
Marcellinus Pp. II. Clericos eximit a judiciis Secularibus. 661. C.
Marcianus Imp. Immunitatem agnovit Eccleſiaſticam. 663. D.
Marcion ſecutus eſt Dogma de duobus principiis, & Nuptias execravit. 92. A. Conjugatos a Baptiſmo arcebat. Ibid.
Marcus Antonius de Dominis adverſatur Immunitati Eccleſiaſticæ. 660. C. 662. A.
B. Maria Virgo, & S. Joſeph quomodo dicantur Sponſi. 8. A. Ipſa eſt meritis ſuperior Angelis. 619. C. Ab Eliſabeth honoratur. 618. E.
Maritus per uſum Nuptiarum fit una caro cum Uxore. 87. B. Tenetur ad correptionem Uxoris. 228. E. Æqualiter ipſe puniendus ac Uxor, ſi impudicitiæ reus inveniatur. 211. B. Extraneos Filios ſupponendo, damnificat alienum thorum, ſicut Mulier injuriam facit ſuo Viro alienos ſupponens Filios. Ibid. A. Eſt adulter etſi cum ſoluta rem habeat, ſicut eſt adultera Uxor, ſi cum ſoluto fornicatur. Ibid. Rem habens cum Sorore Uxoris, etiam propria Uxore defuncta, a ſecundo Conjugio impeditur. 213. D. Privatur etiam jure petendi debitum a propria Uxore. Ibid. Dimittens Uxorem ob antecedens impedimentum dirimens Matrimonium reſtituere tenetur dotem. 213. C. Faciens Divortium ob Uxoris fornicationem nequit ad alia tranſire vota, ſicut & Uxor ob fornicationem Mariti. 197. B. Per ſe loquendo poſitive tenetur fœdifragam impœnitentem dimittere. 228. C., & ſeqq. Jus ſuum non amittit adulteram dimittens Uxorem, ſed expurgat, ſolidatque. 229. D.

D. Impius eſt, & Fœdifragæ criminibus conſentit, ſi eam impœnitentem non dimittit. 228. D. Uxorem adulteram emendatam non tenetur dimittere. 229. A. E., & ſeq. B. Vid. *Conjuges*.

Martinus Pp. V. ſuſpectum de Hæreſi interrogandum voluit de Solemnizatione Matrimonii, & quare. 135. B. 418. B. Falsò effingitur, ipſum diſpenſaſſe, ut Frater Sororem duceret in Uxorem. 450. C.

Materia Sacramenti Matrimonii aſſignatur. 111. B. 117. A. 328. E. Non eſt quicumque Contrahentium conſenſus, ſed legitimus. 405. B. Materia proxima ubique eſt una, & invariabilis. 260. C. Non immutatur per irritationem clandeſtini Conjugii. 405. B. Vid. *Verba*.

Matiſconenſe Concilium I. Clericos eximit a judiciis Secularibus. 661. D. Ab illegitimo conſortio ſeparare mandat Sanctimoniales, & a Communione arcet. 237. A.

Matiſconenſe Concilium II. Sanctimonialium conjunctiones tamquam inceſtas execratur. 237. A.

Matrimonium a Matre dicitur, & quare. 85. A. Diverſimode appellatur. Ibid. Oneroſam dicit ſervitutem. 312. E. Aliqua involvit incommoda, quæ bonis compenſantur. 97. B. Validum ſolvit ex omni parte priora Sponſalia. 59. E. Non tamen invalidum. 60. D. Etiamſi copula, vel juramentum acceſſerit, priora ſolvit Sponſalia. 339. B. Ceſſabit poſt reſurrectionem, & quare. 88. E. Dividitur in legitimum, ratum, & conſummatum. 171. A. Triplicem habet ſtatum. 218. E.

Quid ſit. 289. E. Explicatur juxta diverſos ſtatus. 105. A. Explicatur capite ſecundo Geneſeos. 87. B. Ejus Definitiones. 86. A. Definitur ſine ordine ad thorum. 363. E. Non conſiſtit in actuali cohabitatione, obſequio, & hujuſmodi. 208. E. 225. C. Subſiſtere poteſt ſine ſexuum commixtione. 95. B. Validum, & licitum eſt cum perpetuo voto Caſtitatis. 361. D. Salvatur ejus eſſentia, ſolo intento fine primario, & non omnibus finibus ejus. 364. D. Tribuit quidem jus ad thorum, ſed non obligat, niſi ad placitum Contrahentium. 362. E. 365. C. Non conſiſtit ejus ſubſtantia in proxima facultate cohabitandi, ſed in jure radicali cohabitationis thori. 361. E.

Non eſt ſimplex Donatio. 323. E. Sequitur naturam contractus. 356. D. Æquivalet contractui ſtipulato. 343. A. In quo conſiſtat eſſentia ipſius contractus. 277. B. Eſt amicabilis ſocietatis contractus. 227. E. Transfert Dominium unius Perſonæ in aliam. 322. E. 291. A. Duplex ejus Dominium, directum, & utile. 364. A., & ſeq. B. Eſſentialiter exigit mutuam Perſonarum traditionem. 8. E. Conſiſtit in contractu de præſenti. 338. E. Contrahitur per verba de præſenti, & non ſufficiunt de futuro. 338. B., & ſeqq. Subſiſtit, ſi juxta Eccleſiæ Leges contrahatur, etſi contra Civiles Leges. 244. B.

Eſt vinculum mutui, perfectique amoris vincentis amorem Parentum. 326. D. Ex ſuis intrinſecis dicit animorum ſpecialem conjunctionem. 295. C. Eſt medium aptum, & neceſſarium ad humanæ Naturæ propagationem. 94. B. Eſt juxta primariam Naturæ inſtitutionem. 391. C. Jure Naturæ ad bonum Prolis commune ordinatur. 174. A. Per totam vitam ex intentione Naturæ ordinatur ad educationem Prolis. 173. B. Injuria eſt æqualis ſive ex parte Viri, ſive ex parte Mulieris. 155. E. 157. B. Eſſentialiter importat ſocietatis æqualitatem in procreanda, educandaque Prole, inſuper etiam in œconomica gubernatione. 443. B.

Perfectum exigit uſum rationis. 293. A. Pro ipſo contrahendo definita eſt ætas ſicuti pro Sponſalibus, ſed non eodem modo. 28. C. Non omne voluntarium ſufficit ei, ſed formale, expreſſum, & explicitum requirit. 386. C. Eſſentialiter plenam exigit voluntarietatem. 12. D. Ab Amente, qui nuſquam mentis compos eſt, nequit contrahi, bene verò qui aliquando eſt ſanæ mentis. 291. C. An inter abſentes valeat, ſi Procurator, vel Principalis inciderit tempore executionis in amentiam. 110. C. Nulla eſt creata poteſtas conſtituendi Conjugium ſine Contrahentium conſenſu. 294. E., & ſeqq. Eſſet hæc poteſtas boni communis deſtructiva. 296. D. Requirit in eo Eccleſia legitimum conſenſum interiorem exteriùs explicitum 115. D. Ea neceſſaria eſt moralis conſenſus ſimultas, quam naturaliter poſtulat actualis Contrahentis promiſſio. 342. C. Eſt eſſentialis conſenſus mutuus. 290. C., & ſeqq. 400. A. Vid. *Conſenſus in Matrimonio*. Plenam exquirit libertatem. 7. D. Ejus electio prorſus eſt libera. 313. E. Quomodo judicata neceſſaria libertas. 525. E. Per gravem injuriam non redditur jure Naturæ nullum. 372. D. Vid. *Coactio*. *Metus gravis*. *Error*.

Spectat quoad ſubſtantiam ad Jus Naturæ, ſed quoad cetera ad Jus humanum. 96. C. Quoad executionem eſt propria Laicorum materia, ſecus quoad directionem. 254. A. Quomodo a Civilibus Legibus irritetur. 401. E. Vid. *Principes Laici*. Ad Judices Eccleſiaſticos ſpectant ipſius cauſæ. 518. A. Regulatur ab Eccleſia ut eſt in officium naturæ. 242. B. Magis ſubjacet Eccleſiæ diſpoſitioni, quàm Baptiſmus. 456. D. Vid. *Eccleſia*. Tutius eſt eligendum circa valorem Conjugii. 337. A. Poſt factum, perſeverante dubio, videtur ſtandum pro Matrimonio. 340. E. Aſſignatur ſufficiens ejus certitudo pro humano convictu. 329. A.

Matrimonium non eſt malum. 105. E. Eſt licitum in ſtatu Naturæ reparatæ. 93. A., & ſeqq. 158. A. Honeſtas ejus in Scripturis declaratur. 93. E. 99. A. Laudabile eſt cum Meretrice emendata, vel ut emendetur. 230. B. Eſt medium ad evitandum malum. 93. D. Tendit ut per ipſum ſalutis pericula amoveantur. 224. B. Quomodo a Deo ſejungit. 96. B. Ejus uſus inordinatus reprobatur. 95. E. Culpam invol-

involvit lethalem contra interdictum Eccleſiæ celebratum. 287. D. Tantùm in Domino nubendum, & quomodo. 163. D. In eo ſunt licitæ epulæ. 107. D. Pecunis pro eodem ad quid ordinatur. ibid. Quinam Hæretici ipſum reprobent. 91. E., & ſeq. A.

Matrimonium neceſſarium eſt pro univerſa Hominum Communitate, ſed non pro ſingulis. 207. E. Aliquibus indeterminate eſt neceſſarium, non cuilibet. 28. B. Sub præcepto eſt, & quomodo. 96. A. Quomodo ſit Lex particularis. 278. E. Si nemo contrahere vellet Matrimonium, ad Principem ſpectaret deſignare Perſonas ad nubendum, & iſtæ tenerentur contrahere. 96. A.

Matrimonium Sacramentum eſt vere, & proprie novæ Legis. 98. E., & ſeqq. Etiam ſecundum Matrimonium, defuncto primo Conjuge, verum eſt Sacramentum. 129. C. 168. D. Eſt verum Sacramentum etiam inter abſentes contractum. 111. A., & ſeqq. Eſt Sacramentum ſenſibile. 323. B. Tridentinum ipſum vocat in Evangelica Lege Sacramentum. 116. A. Patres noverunt eſſe Sacramentum. 102. B. Ante Gregorii tempora fuit agnitum Sacramentum. 103. B. Quare ante Lateranenſe Concilium nihil fuerit definitum de eo ut eſt Sacramentum. 107. A. Non in omni Lege fuit vere Sacramentum. 104. E., & ſeq. C. In veteri Lege erat Sacramentum in ſtatu imperfecto. 106. D. Unde denominatur Sacramentum. 132. A. Quomodo rem habeat Sacram. 130. E. Quomodo efficiat rem Sacram. 103. E., & ſeq. B. Cauſare ipſum Gratiam evincitur ex Apoſtolo. 99. A. Propter Gratiam, quam cauſat, dicitur Myſterium. ibid. D. Quos primos habuerit Hoſtes. 97. E., & ſeq. Vid. *Matrimonium Fidelium*.

Eſt unum, & idem Sacramentum ubique. 407. C. Eſt Sacramentum in fieri, non in facto eſſe. 120. B. Non eſt duplex partiale Sacramentum. 122. B. Aliis Sacramentis exæquatur. 101. C. Cum Baptiſmo analogatur. 292. D. Diſcriminatur ab ipſo Baptiſmi Sacramento. 28. B. 292. D. 325. A. 456. D. Ejus diſcrimen a Pœnitentis. 113. C. 325. A. 381. B. Item ab Euchariſtia. 122. C. Diſcrimen inter eum, & alia Sacramenta. 117. A. 118. B. 356. D. E. 380. A. 386. B. Fundatur eſſe Sacramenti in ratione contractus. 122. D. Eſſentialia Sacramenti juxta Canonicas Sanctiones non ſunt, niſi mutuus Contrahentium conſenſus. 127. E. & ſeq. A. Verbis ſubſiſtit æquivalenter, licèt non formaliter talibus. 130. D. Bonum Sacramenti perpetuam compenſat Matrimonii ſervitutem. 97. C. Habet a Sacramento firmitatem. 186. B. Vid. *Forma. Materia. Significatio. Miniſter. Solemnitas. Benedictio*.

Matrimonium inſtitutum fuit primò ante carnalem cohabitationem. 172. E. Deus eſt Auctor Matrimonii, etiam pro ſtatu Naturæ reparatæ. 93. B. Quoad ejus eſſentialia Deus eſt Auctor, ſecus quoad accidentalia. 305. B. Ipſum inſtituit Deus contrahendum per verba de præſenti. 338. B. Prima ejus inſtitutio perfectiſſima. 146. A. Inſtitutum fuit a Chriſto ut ſignum rei Sacræ productivum Gratiæ. 98. E. Secundùm naturam legitimi contractus ipſum elevavit Chriſtus ad eſſe Sacramenti. 125. A. 380. A. Non fuit inſtitutum Sacramentum a Chriſto in Cana Galilææ. 138. D. Quandonam a Chriſto inſtitutum Sacramentum. ibid.

Matrimonium ratum dicitur per ſolam connotatam Baptiſmatis conditionem. 127. D. Nequit eſſe ratum in eſſe contractus, & non in eſſe Sacramenti. 127. A. Non dicit perfectam traditionem, nec abſolutam. 192. D. Non habet omnimodam firmitatem, neque perfectam Sacramenti ſignificationem. 189. E. Conjunctionem Chriſti ſignificat cum anima, media Charitate. 188. D. Firmitatem dicit minorem quàm conſummatum. 200. A. Qualis ſit, & unde habeatur ejus firmitas. 200. A. Non ſolvitur per adulterium. Ibid. Diſſolvitur per Solemnem Profeſſionem in approbata Religione. 187. C., & ſeqq. 193. D. Divinitùs ſolvitur per Religioſam Profeſſionem. 190. A. Vid. *Ingreſſus in Religionem*, & *Profeſſio Religioſa*.

Matrimonium conſummatum indiſſolubile eſt quoad vinculum ſive licite, ſive illicite dimittatur Conjux. 195. B. Non ſolvitur eo quo Vir ſine Uxoris licentia ſe in ſervitutem redigat. 398. D. Non ex infirmitate Uxoris. 213. C. Neque adulterii causâ. 194. C., & ſeqq. Quovis tempore fuit indiſſolubile adulterii causâ. 202. B. Quacunque urgente neceſſitate, etiam per diſpenſationem Pontificis, eſt indiſſolubile. 267. E.

Non attenditur indiſſolubilitas Matrimonii penes objectum perfectius, ſed penes propria conſtitutiva. 279. D. Magis opponitur Matrimonio ſolubilitas quàm ſimultanea Polygamia. 173. C. Non eſt ſeralis hujuſmodi indiſſolubilitas. 208. C. Diſceptatores habuit Hæreticos indiſſolubilitas Matrimonii ſub temporibus Auguſtini. 196. E. Comperta tamen fuit tempore Auguſtini. 216. C. Sive Quarto, ſive Quinto Seculo fuit comperta. 214. A. Quomodo dicatur ab Auguſtino obſcura hæc Quæſtio. 216. B. Non derivavit ejus indiſſolubilitas a Jure Pontificio. 173. C. In ſua primæva inſtitutione Matrimonium fuit conſtitutum indiſſolubile. 172. D. Non ex præcepto poſitivo emanavit indiſſolubile in ſua primæva inſtitutione. Ibid. Naturali Jure eſt indiſſolubile. 172. D., & ſeqq. Ad ſecundaria Juris naturalis præcepta ſpectat indiſſolubilitas. 174. D. Ex natura Sacramenti habetur Matrimonium indiſſolubile. 111. E. 116. B. 197. E., & ſeqq. Qualis habeatur a Sacramento indiſſolubilitas. 175. A. Vid. *Matrimonium Fidelium*.

Matrimonium ſolvitur per mortem. 170. E. Cur per mortem ſolvatur. 198. E. Per Infidelitatem ſupervenientem non ſolvitur. 186. E. Ob bonum Fidei Matrimonium

Inſi -

Infidelium tribus in caſibus poteſt diſſolvi. 185. A. Vid. *Matrimonium Infidelium*. An ſit Matrimonium ſolubile quoad thorum. Vid. *Divortium*.

Matrimonium conditionatum ſub conditione honeſta de futuro contingenti ante, vel in ipſo contractu appoſita ſuſpenditur. 351. A. Non aliam vim habet quàm Sponſalium. 357. D., & ſeq. Ex iiſdem cauſis poteſt ſolvi, quibus Sponſalia ſolvuntur. 351. B. 358. A. Retractato conſenſu, ſtatim ſolvitur. 351. B., & ſeq. E. Graviter peccat, qui Matrimonii Sacramentum ſub ea conditione, etiam honeſta, contrahit. 350. D. In Foro conſcientiæ judicandum eſt juxta intentionem Contrahentia. 350. D. Purificata coodirione, an poſſiot Contrahentes reſilire, & cum altero nubere. 352. E. 358. A., & ſeq. D. Purificata conditione, non peccant graviter, ſi novum non apponuns conſenſum. 352. D. Eſt perfectum Matrimonium, purificata conditione, ſine novo conſenſu. 353. A., & ſeqq. Cum perficitur, non exigit actu aliquod ſenſibile, & phyſicum. 356. E. Quomodo ſit phyſice productivum Gratiæ. 357. A. Etiam perficitur ſtatim, purificata conditione, ſi couditionis purificatio ignoretur. 351. B. Licita tamen non eſt cohabitatio, niſi impleta cognoſcatur conditio. Ibid. An debeat conditionis complementum innoteſcere Parocho, ut ſit validum. 360. E., & ſeq. Si inſcio Parocho Contrahentes cohabitent maritaliter, valet in utroque Foro, & quare. 361. A. B.

Sub honeſta conditione de præſenti, vel de præterito valet, ſi ſubſiſtit conditio, ſecus ſi non ſubſiſtit. 350. E. Nequit ab una Parte diſſolvi, altera refragante. 351. B.

Subſiſtit ſub hac conditione: Si Pater conſentit de præſenti, dum Pater ſciens, & volens ſtatim approbet. 351. C. Si verò Pater tunc ſui compos non ſit, & poſtea ſit, & gratum habeat, non ſubſiſtit. Ibid. Sub hac conditione: Si Pater conſentiet, dum Pater primò diſſentiat, deiode couſentiat, nullum eſt. 351. E. Si verò nec conſentiat, nec diſſentiat, etiam eſt nullum. 352. A. Sub conditione impoſſibili ſubſiſtit, & quare. 298. B. Cum conditione perpetui voti Caſtitaris in pactum deducta eſt validum. 361. D., & ſeqq. Eſt autem irritum cum pacto non ſervandi fidem ad evitandam prolis generationem. 365. E. Quomodo. 366. A. Quænam ſint conditiones, quæ in Matrimonio apponuntur. 345. B. Quædam cum juramento apponuntur in Matrimonio Catholici cum Hæretica. 474. D. Quænam ſint Conditiones contrariæ Conjugio. 368. D. Vid. *Conditio*.

Matrimonium inter abſentes valet, & non requirit phyſicam præſentiam Contrahentium. 112. E. Quatuor requirit conditiones ex parte Procuratoris. 109. A. Quomodo per Procuratorem contrahendum. 110. D. Quomodo perſonaliter contrahatur. 112. D. Conſenſus Principalis contrahentis eſt actualis virtualis in mandato. 343. C. Debet conſenſus Principalis contrahentis permanere tempore executionis. 109. D., & ſeq. A. B. C. Subſiſtit, ſi quando Procurator agit, non mutavit Principalis contrahens voluntatem. 352. E. Quid dicendum, ſi Procurator, vel Principalis in amentiam inciderit tempore executionis. 110. C. Poteſt contrahi per Epiſtolas, & quomodo. 110. E. An ſit ratificandum. 107. E. Non iteratur coram Parocho, & Teſtibus, præſente Principali. 114. D. In eo verificantur Parochi verba: Ego vos conjungo. 113. A. Gratiam poteſt phyſice cauſare. 114. C. Veram ſortitur inter Fideles rationem Sacramenti. 111. A., & ſeqq. Approbatur ab Eccleſia. 111. D. Ejus cauſas ad ſe avocat Eccleſia. 112. A.

Matrimonium Filiorum-familias non ſpectat ad domeſticam Œconomiam. 313. D. Non ſubordinatur pleno Parentum dominio. Ibid. Ex convenientia, & congruentia contrahendum eſt, poſtulato, & expectato Parentum conſenſu. 305. E. 312. D. Laudabiliter ſic contrahitur. 321. B. Ad ejus tamen valorem non requiritur Parentum conſenſus. 303. C., & ſeqq. Quoad perfectionem, & ſolemnitatem exigitur conſenſus Parentum, ſecus quoad ſubſtantiam. 309. A. Sine hoc conſenſu non eſt clandeſtinum. 319. B. Quomodo vocetur illegitimum, adulterium, fornicario. 309. B. C. D. Pro eo quædam aſſignatur Regula. 321. D. Perperàm dicitur a Tridentino execratum, ſi invitis Parentibus celebratur. 319. B. Conſuetudo quærendi Nuptias, niſi exquiſito, & expectato Parentum conſenſu, non habet vim Legis. 314. C. Galli varie ſentientes de eo contracto invitis Parentibus. 302. D. Hi petierunt in Tridentino ut irritum definiretur initum ſine Parentum conſenſu, & noluerunt Patres. 318. E. Quomodo poſſit a Civilibus Legibus ſic contractum prohiberi. 248. C., & ſeq. Clerus Gallicanus Commonitorium ſcriptum Ludovico XIII. porrexit ſuper ejus Edictum de Conjugio Filiorum invitis Parentibus. 249. B. Duas ſupplicavit elucidandas difficultates ſuper idem Statutum Ludovici XIII. 301. D. Henricus II. Galliarum Rex irritavit hoc Conjugium, ſed quoad effectus Civiles tantùm. 301. B. 318. A. Hoc idem confirmavit Henricus III. Ibid. Etiam Romani ipſum irritum fecerunt quoad effectus Civiles tantùm. 300. D. Calvinus defectum conſenſus Parentum autumat eſſe impedimentum dirimens, cui concinunt alii Novatores. 290. B. Melancthon, & Lutherus firmum eſſe cenſent hoc Conjugium, ſi ſecutus ſit partus, ſecus ſi non ſit ſecutus. 302. E. Vid. *Parentes*, & *Filii*.

Matrimonium clandeſtinum ante Tridentinum erat validum. 399. B., & ſeqq. Erat ratum, & verum Sacramentum. 126. C. E. 407. A. Erat tamen prohibitum ſub ævo Tertulliani. 138. C. In pluribus Conciliis fuit prohibitum, Arelatenſi, Rothomagenſi, Forojulienſi, Lateranenſi IV. 237.

C. 400. D. 544. A. Quovis tempore fuit prohibitum. 400. C. 543. E., & ſeq. Dicebatur illegitimum, Adulterium, Stuprum. 518. C. Quandoque a crimine poterat excuſari. 401. E. In caſu neceſſitatis erat licitum, & quare. 408. A.

Nunc etiam præſumitur adulterium, 309. C. Quomodo. 401. C. Ejus referuntur abſurda. 399. D. Gravibus ſubjicitur pœnis. 545. D. Eſt irritum ex Tridentino. 402. B., & ſeqq. 510. D. Quare in Tridentino fuerit annullatum. 403. D., & ſeqq. 512. A. Potuit ab Eccleſia irritari. 402. D., & ſeqq. Irritans Eccleſia clandeſtinum Conjugium non variavit materiam Sacramenti. 405. B. Neque aliquid contra finem Matrimonii intentavit. 406. A. Lex irritans Conjugium clandeſtinum non deſtruit libertatem a Jure Divino conceſſam, non eſt contra bonos mores, neque conſcientias adigit ad perplexitatem. 407. E., & ſeq. D.

Quomodo intelligatur Matrimonium in facie Eccleſiæ celebratum. 518. A. Non ſufficit quod per accidens poſſit probari. 558. A. Debet eſſe moraliter, non metaphyſice poſſibilis probationis. 561. D. Contractum inter Perſonatos Teſtibus incognitos, eſt clandeſtinum. 558. A. 562. D. Debent Teſtes vere, & non falſe cognoſcere Contrahentes. 559. A. Eorum præſentia requiritur moralis. 513. E. Sola eorum moralis præſentia non ſufficit. 516. E. Requiritur etiam præſentia Parochi. 537. C. Ejus præſentia phyſica non ſufficit, ſed debet eſſe moralis. 510. E., & ſeqq. Ipſo Parocho affectante non audire, & revera non audiente, Matrimonium eſt vere clandeſtinum, & invalidum. 540. C. 531. B. Vid. *Parochus*. Valet coram Parocho Excommunicato. 634. C. Coram Parocho ſub ſigillo Confeſſionis quid ſit. 564. B.

Captivi apud Gentiles validum contrahunt Matrimonium clandeſtine. 409. A. Mercatores, ſecluſa fraude, valide contrahunt clandeſtinum Matrimonium in Terris Infidelium. 409. A. Clandeſtinum Conjugium dupliciter dicitur, late, & ſtricte. 510. B. 398. E., & ſeq. Abſque legitima cauſa Matrimonium clandeſtinum ſive proprie, ſive improprie tale contrahere, eſt peccatum lethale. 544. D. 546. A. Proprie dictum eſt duplex, unum expreſſum, & aliud palliatum. 515. E.

Matrimonium Infidelium etiam diverſæ Sectæ Jure Naturæ eſt validum, & licitum. 458. E., & ſeq. Etiam eſt validum cum gravi metu initum, ſi Principum Jura aliter non decernant. 377. B. Verum exiſtit, ſed non ratum. 127. D. Lata quadam ſignificatione dicitur Sacramentum. 102. E., & ſeq. A. Non eſt proprie Sacramentum, & quare. 105. C. 149. A. Quomodo dicatur habitualiter Sacramentum. 121. A. Quare ſit a ratione Sacramenti ſeparabile. 119. D. Accedente Baptiſmate, non tranſit in Sacramentum. Ibid. E. Etiamſi denuo ſe tradant Contrahentes. Ibid. Accedente Baptiſmate, indiſſolubile eſt ex privilegio Baptiſmi, & non ex ratione Sacramenti. 120. E. Non niſi a Deo ſolubile eſt ob bonum Fidei. 377. B. Converſus ad Fidem tenetur plures jam ductas Uxores dimittere, unâ exceptâ. 148. C. Quas debeat dimittere, & quam retinere. Ibid. E. Solubile eſt quoad vinculum, ſi unus convertatur ad Fidem, & Uxor Infidelis non conſentiat habitare ſine injuria Creatoris. 182. C., & ſeqq. 186. D. Alteri poteſt nubere in hoc caſu. 182. C., & ſeqq. Non ſolvitur immediate per converſionem ad Fidem. 184. E. An poſſit Converſus ad Fidem cum Uxore Infideli cohabitare, ſi hæc in Gentilitate permaneat pacifice, & ſine injuria Creatoris. 183. E. 184. E., & ſeq. Subſiſtit, reſipiſcente Uxore Infideli. 182. B. 184. B. An ſit ratificandum. 107. E.

Matrimonium Fidelium præfiguratur in Conjugio Protoparentum, & quomodo. 104. E. Secundùm primævam inſtitutionem fuit reformatum. 155. B., & ſeq. C. Altioris eſt ordinis ordine politico, & Civili. 244. A. E. Non eſt profanum. 107. D. Verum eſt, & ratum. 127. D. Spiritualem dicit conjunctionem. 291. D. De Fide eſt, eſſe Sacramentum. 407. A. Quo pacto vocatur ab Auguſtino minimum. 106. D. Toties eſt Sacramentum, quoties conſenſus apponitur ab Eccleſia exigitus. 115. D. Nequit in Eccleſia legitime contrahi quin intendatur contrahere juxta Eccleſiæ formam. 116. A. Non eſt ſeparabile vi intentionis a ratione Sacramenti. 115. E., & ſeqq. Quamvis quis expreſſe nollit Sacramentum, virtualiter intendit Sacramentum, ſi legitime nubit. 117. D. Diſcriminatur a Conjugio Infidelium ratione Sacramenti. 102. E. Eſt indiſſolubile. 116. B. Firmius eſt Conjugio Infidelium, & quare. 175. A. Summam habet indiſſolubilitatem ex Baptiſmo. 186. E. Vid. *Matrimonium conſummatum*. Differt a Conjugio veteris Legis, & quomodo. 111. C. Quoad ritus non diſtinguitur a Conjugio veteris Legis, ſed ſolùm quoad collationem Gratiæ. 115. E. 126. B.

Cum Infidelibus, & Judæis periculum involvit perverſionis in Fide. 459. C. Quovis tempore Jure naturali, Divino, & Eccleſiaſtico hoc fuit illicitum. Ibid., & ſeqq. Non eſt ab intrinſeco illicitum, ita quod nullâ circumſtantiâ fieri poſſit licitum. 461. E. Licitum eſt, ſtante Diſpenſatione Divina. 462. B. Solo Eccleſiaſtico Jure eſt irritum. 464. B., & ſeqq. Vid. *Diſparitas cultus*.

Matrimonium Catholicorum cum Hæreticis non eſt irritum Jure naturali, neque Divino. 460. B. Neque etiam Jure Eccleſiaſtico. Ibid. C., & ſeqq. Secundùm ſe eſt illicitum. 472. B. Ex cauſa poteſt eſſe licitum. Ibid. E., & ſeqq. Sæpe eſt bonum, quamvis aliquando malum. 473. C. Non eſt cooperatio ad peccatum. 474. C. Poteſt eſſe, vel non eſſe Sacramentum, & quando. Ibid. D. Habetur ratum. 469. C. Exigit diſpenſationem, & quare. 471. C., & ſeq. E. Quænam cauſa requiratur ad

ejus

ejus diſpenſationem. 472. E. Quædam in eo conditiones apponuntur cum juramento. 474. D. Conditio, qua paciſcitur, ut Filii a Patre, & Filiæ a Matre inſtituantur, amandanda eſt. Ibid. E. Ubi viget Tridentinum, requirit præſentiam Parochi, & Teſtium. 474. B.

Matrimonium nullum tractu temporis non convalidatur. 293. E. Cum revalidatur perfectum requirit voluntarium. 336. C. Ut revalidetur debet Innocens abſolute admoneri de nullitate, & novus requiritur expreſſus utrinſque conſenſus. 334. B., & ſeqq. 566. D. In caſu tantùm neceſſitatis poteſt per exquiſitum artificioſe conſenſum Innocentis revalidari. 337. A. 344. E. Non exigitur neceſſariò præſentia Parochi, & Teſtium, ut occulte revalidetur. 337. B. Quandonam deſideretur Judicis Sententia, ut Matrimonium nullum ſolvatur. 397. C. Ex Matrimonio nullo quandonam naſcantur illegitimi Filii. 329. D.

Melanchon Matrimonium negat eſſe Sacramentum. 98. B. Firmum ſcotit Conjugium Filiorum invitis Parentibus contractum, ſi ſecutus ſit partus, ſecus ſi non ſit ſecutus. 302. E. Adverſatur impedimento criminis. 485. A. Quid ſentiat de impedimentis ex gradibus Conſanguinitatis, & Affinitatis. 233. C. Quibus caſibus admittat Matrimonium eſſe diſſolubile. 172. B. Polygamiam tuetur ſimultaneam. 142. A.

Melchior Canus Mutorum Conjugia contendit non eſſe Sacramenta. 324. E. Etiam Matrimonium inter abſentes tenuit eſſe Sacramentum. 108. E.

Mendacium non patitur diſpenſationem. 154. A. Impoſſibile eſt in Deo. 181. C. Nullum eſt in Sacra Scriptura. Ibid. C. Non eſt mentitus Abraham quando Saram dixit ſuam Sororem. 447. C. 449. B. Jacob excuſatur a mendacio, & quomodo. 154. A.

Mendoza non eſt audiendus ubi refert Ramirum in Voto Solemni Caſtitatis diſpenſatum. 285. B.

Mercatores, ſecluſa fraude, valide contrahunt Matrimonium clandeſtinum in Terris Infidelium. 409. A.

Meretrices apud Gentes extra Civitatem conſtitutæ. 458. E. Laudabiliter contrahitur Matrimonium cum ipſis emendatis, vel ut emendentur. 230. B.

Meſſaliani Euchariſtiam nec lædere, nec quidquam prodeſſe, audent aſſerere. 634. C.

S. Methodio Martyri quædam fabuloſa inſcite affingitur viſio. 709. C.

Metus definitur, & dividitur. 370. E. Cenſetur levis reſpectu unius, & gravis reſpectu alterius. 382. B. Reverentialis eſt duplex, ſimplex, & mixtus. Ibid. Primus non irritat Conjugium, bene verò ſecundus. Ibid.

Metus gravis quinque dicit conditiones. 371. B. Qualiſcumque ſit, etiam ad extorquendum conſenſum, non tollit voluntarium ſimpliciter. 371. E. 374. E. Componitur cum plena, & deliberata dilectiva electione. 372. E. Irritat obligationem executionis, ſed non productionem obligationis, & quare. 374. A. Non irritat Jure Naturæ contractum. 376. C. Ipſum Jure Naturæ reddit illicitum. 379. C. Eum reddit a Judice irritabilem. 376. C. 378. E. Non invalidat Jure Naturæ Religioſam Profeſſionem. 373. A. Jure Eccleſiaſtico eandem annullat. 378. D. Non excuſat a ſacrilegio Abſolutionem Sacramentalem ficte impertitam. 381. B. Non irritat Baptiſmum. 372. C.

Non adverſatur ſubſtantiæ Conjugii, bene verò ejus connaturalitati. 372. B. 375. B. D. Non impedit translationem dominii inter Conjuges. 375. A. Neque fines Conjugii. 372. E. Neque perfectam unionem, quam exigit Conjugium. 375. B. Qui eſt a cauſa neceſſaria, vel libera, aut juſte infertur, non ad extorquendum Conjugium, ſed ad alios fines, nullimode irritat Conjugium. 382. E., & ſeq. Injuſte incuſſus non irritat Jure Naturæ Matrimonium, etſi ſit ad illud extorquendum. 371. E., & ſeqq. Jure Naturæ reddit illicitum. 379. C. Jure Eccleſiaſtico ipſo facto reddit nullum. 377. E., & ſeqq. Hunc metum incutiens, ſi eſt unus ex Contrahentibus, tenetur ante Judicis Sententiam Deceptam ducere. 381. D.

Milevitanum Concilium impedimentum Ligaminis ab Apoſtolica Diſciplina dimanatum explicat. 274. A. Indiſſolubilitatem Matrimonii denunciat. 201. E.

Miniſtri Eccleſiæ ſunt Diſpenſatores Myſteriorum Dei. 453. A. Tamquam fideles Servi, & prudentes 655. D. Velut Chriſti Milites. 654. B Eſſe debent ſine macula. Ibid. E. De Altari vivere, ſed non luxuriari, debent. Ibid. C. Pluralitati Beneficiorum cedere nolentes Regnum Cœlorum non poſſidebunt. 656. A. B. Quomodo duplici bonore honorandi. 655. B. Qui tamquam Mercenarii evangeliſant, ſibi ipſis maxime nocent, quamvis Fidelibus proſint. 648. E. Ipſorum multitudo, niſi ſint digni, non prodeſt, ſed officit Eccleſiæ. Ibid. C. Nihil timendum, ſi pauci ſint Miniſtri digni. Ibid. E. Vid. *Eccleſiaſtici*, & *Miſſionarii*.

Miniſter Sacramenti Matrimonii eſt duplex, unus intrinſece conſtituens Sacramentum, alter quoad Solemnitatem. 140. A. Intrinſece conſtituens Sacramentum non eſt Parochus, ſeu alius Sacerdos. 124. B., & ſeqq. Certus intervenit, non interveniente Sacerdote. 130. E. Non eſt neceſſe, quod ſit baptizatus. 122. A. Alius non eſt ab ipſis Contrahentibus. 124. B., & ſeqq. 111. B. Sacerdos eſt Miniſter quoad Solemnitatem. 140. A.

Minor invalide contrahit ſine Curatorum conſenſu. 403. B. Contrahens cum Majori abſque Curatoris conſenſu poteſt ipſe reclamare, & non poteſt Major. 64. C.

Miſſionarii inſtruere tenentur in caſu ſimultaneæ Polygamiæ Converſum ad Fidem, quamvis ipſum prævideant in errore perſeveraturum. 569. C. Eorum munus evangeliſandi Gratiam prærequirit vocationis.

Digitized by Google

649. E. Qui a Sacra mittuntur Congregatione quibuſdam gaudent privilegiis ſuper Matrimonia Converſorum ad Fidem. 263. A. Quænam habeant privilegia Carmelitæ Diſcalceati in Perſide Miſſionarii. 262. A. Quænam Patres Societatis Jeſu. Ibid. Vid. *Miniſtri Eccleſiæ*.

Moguntinum Concilium ſuos præſentavit Canones Carolo Magno, non neceſſitatis, ſed honoris causâ. 247. D. Cauſæ Eccleſiaſticæ in hoc Concilio ſpectarunt ad Sacerdotes, & Laicis laicales. Ibid. C. Parricidas coercet a Nuptiis. 214. E. Adultero vetat poſt mortem Conjugis aliam ducere, quod permittit Innocenti. Ibid. D. Conjugium prohibet in quarto Conſanguinitatis gradu, & contractum dirimit. 237. B.

Monachatus extitit in ſua proprietate per tria Solemnia Vota conſtitutus ſub exordio naſcentis Eccleſiæ. 275. A. Vid. *Religioſus Status*.

Monachi Scythiæ aliter a Fullone ſentiebant in Propoſitione: Unus de Trinitate &c. 621. B. Quomodo hæc eorum Propoſitio approbata fuerit, & reprobata. 610. E.

S. Monica S. Auguſtini Mater valide nupſit cum Patricio Infideli. 464. C.

Monogamia cur ſub conſilio, & non ſub Lege præſcripta. 167. C. Æqualis eſt juris ex parte Viri, & ex parte Mulieris. 155. E. 157. B.

Montanus an docuerit diſſolubilitatem Matrimonii. 171. C. Duo præcipue in eo diſtinguenda tempora, unum hypocriſis, aliud apertæ Hæreſis. 607. B.

Montaniſtæ Polygamiam ſucceſſivam Jure Divino damnatam dixerunt. 161. B.

Moyſes Filiam duxit Jethro Æthiopiſſam. 464. C. Plenam declarat poteſtatem nubendi, nullo expectato Parentum conſenſu. 303. C. Cur repudium non prohibuit in Lege. 180. C. Vid. *Lex Moſayca*.

Mulier Vid. *Fœmina*.

Munera allicientia ad Religionem ſunt licita. 45. A.

Mutatio quænam prudens, vel imprudens. 63. A. In humanis Legibus quandoque laudabilis. 241. C. In his, quæ ad Diſciplinam ſpectant, ſecundùm diverſa tempora laudabilis. 455. E.

Mutatio ſtatus paupertatis, vel divitiarum, an ſufficiat ad diſſolvenda Sponſalia. 71. C. Subſequens phyſica, & gravis, qua prævia, prudentes non contraxiſſent, ſufficit ad diſſolvenda Sponſalia. 72. A. 54. C. Omnis mutatio gravis, quæ ſi fuiſſet præviſa, prudentes non contraxiſſent, ſufficit ad diſſolutionem Sponſalium. 67. D., & ſeqq. Quædam exceptiones. 69. A. Gravis antecedens, ſed nota ante Sponſalia, non eſt per ſe loquendo ſufficiens cauſa diſſolvendi Sponſalia. 70. B. 68. E.

Muti, & Surdi ſi volunt Nuptias contrahere, non poſſunt, nec debent eis denegari. 322. C. Eorum Conjugium verum eſt Sacramentum. 324. E. Melchior Canus hoc idem negat eſſe Sacramentum. Ibid.

Mutuum poteſt peti a parato dare cum uſura. 478. A.

Myſteria Divina primis Eccleſiæ Seculis coram Gentilibus non celebrabantur. 460. D.

N

Nannetenſe Concilium indiſſolubile Matrimonium affirmat, etiam adulterii causâ. 202. A.

Nativitas carnalis eſt duplex. 427. D.

Neceſſitas dupliciter voluntati repugnat. 373. E.

Neocæſarienſe Concilium pœnitentiam injungit Polygamis ſucceſſivis, & quare. 216. C. Impedimentum Affinitatis conſtituit eſſe dirimens Matrimonium. 236. C.

Neſtorii Doctrina damnata fuit a Concilio Chalcedonenſi in ſenſu intento ab ipſo Neſtorio. 579. D.

Nicænum Concilium cur Symbolo Apoſtolorum addiderit ὁμοούσιον. 687. D. Conjugium prohibet Fidelium cum Infidelibus. 461. C. Non tamen hoc idem irritat. 468. B. Ejus Canones non niſi viginti. 468. B.

Nicolaus Pp. Lotharium Imperatorem, qui primâ rejectâ alteram duxerat Uxorem, excommunicandum duxit. 159. A. Suos inſtruxit Delegatos Judices in cauſa ejuſdem Lotharii. 133. A. Legem adoptavit Imperialem de Conſanguinitate, eique vim tribuit. 246. C. Præſcribit quid ſentiendum de Conſanguineorum Matrimoniis. 238. C. Bulgaros docet, quibus in Gradibus Conſanguinitatis liceant Conjugia. 243. B. Eſſentialem aſſerit in Matrimonio mutuum conſenſum. 291. A. Non eſſe tamen definit neceſſarium Parentum conſenſum. 304. C. Varios Nuptiarum refert ritus, ſed non omnes declarat eſſentiales. 310. B. Quomodo aſſerat, peccatum non eſſe, Matrimonii Benedictiones prætermittere. 418. D.

Nicolaus CP. Patriarcha dictus Myſticus tertias, & quartas reprobabat Nuptias. 162. A. Stetit adversùs Leonem Imp., qui quartam accepit Uxorem. Ibid. Exilio mulctatur ab ipſo Leone, & ab Alexandro Succeſſore ſuæ Sedi reſtituitur. Ibid.

Nicolaus Juſtinianus Monachus perperàm effingitur in Voto Solemni Caſtitatis diſpenſatus. 285. E.

Nobilitas non ſpectat ad ſubſtantiam Conjugii, ſed magnam ponit inæqualitatem inter Contrahentes. 333. A.

Nomocanon Photianus conſenſum Parentum exigit in Conjugio ſecundùm Jus Civile, & quoad effectus civiles. 310. A.

Notarii pro abſente poſſunt ſtipulare. 14. E.

Notorium eſt duplex, unum Facti, & alterum contumaciæ. 659. D.

Novatiani Polygamiam reprobant ſucceſſivam. 161. C.

Novitii non poſſunt in Religioſis Monaſteriis recipi, in quibus ſubſtantialia Religionis non obſervantur. 577. D. 579. C.

Numerus ſeptenarius in Scripturis ſacratus habetur. 724. C.

Nuncii Pontificii qualem habeant poteſtatem in impedimentis Conjugii. 261. A.

Nuptiæ unde ſic dictæ. 85. B. Vid. *Matri-*

trimonium, & *Polygamia*.

Nuptiæ ſpirituales quænam ſint. 44. D. In duplici ſunt differentia. 283. E. Non ſolùm habentur per Solemne Caſtitatis Votum, ſed etiam aliquo modo per quodcunque Votum. 283. E. Ordinantur ad Reipublicæ bonum. 51. A. E. Analogantur cum corporalibus. 236. B. 256. D. 273. A. 274. B. C., & ſeq. B. 297. D. 354. A. 378. D. Inter ipſas, & corporales aſſignatur diſcrimen. 393. D. Poſſunt ex pacto promitti, & dari pignora, arrhas, Legata, & ſimilia pro Spiritualibus Nuptiis. 45. C., & ſeqq. Vid. *Profeſſio Religioſa*. *Ingreſſus in Religionem*. *Votum*.

Nupti quandoque dicuntur Sponſi. 8. A.

Nutus quoad civiles contractus æquiparantur verbis. 325. A.

O

OBligatio quamdiu eſt in libera poteſtate ſe obligantis, nullius roboris reputatur. 10. D. Non fit ad Hominem, niſi per externa ſigna ſenſibiliter manifeſtetur. 10. B. 322. E. Hon oritur unice ex obligatione esterna, ſed etiam ab interiori voluntatis conſenſu. 331. C. Ubi deeſt animus ſe obligandi, etiam ſubſtantia obligationis deficit. 19. A. Non oritur, niſi ex mutuo duorum conſenſu. 13. E.

Spectat ad rationem formæ contractus, & promiſſionis. 17. E. Eſt vis cujuslibet promiſſionis. 16. E. Non ſequitur ad doloſam promiſſionem obligatio adimplendi promiſſum, ſed ad veram. 331. E. Obligatio ſolvendi damnum poſitivum non lædit libertatem. 37. B. Obligatio vitandi prolem, uſu thori exiſtente, contraria eſt ſubſtantiæ Conjugii, ſecus ſi maritale non habeatur commercium. 368. A.

Oldendorpius, annuente Luthero, priori Conjuge adhuc ſuperſtite, alteram duxit Uxorem. 142. E.

Ophitæ cur inter Hæreticos adſcripti. 702. A.

Opus imperfectum in Matthæum falsò attribuitur S. Joanni Chryſoſtomo. 170. A. Vitiatum fuit ab Hæreticis interpolatoribus. 92. E.

Ordinationes ab Hæreticis Epiſcopis, vel Schiſmaticis factæ, ſunt validæ. 641. E., & ſeqq. Quomodo hæ vocentur fictitiæ, vacuæ, & execrationes. 644. C. Priorum Seculorum Diſciplina nequaquam eas cenſuit irritas. 643. B. Gregorius Magnus non eſſe iterandas decrevit. 642. E. Hoc idem ſtatuit Concilium Carthaginenſe III. Ibid. Novatores irritas deprædicant. 641. D. Lutherus in hac quæſtione numquam ſibi conſtans. Ibid. C.

Ordo ante uſum rationis, vel ante pubertatem ſuſceptus, non obligat ad Continentiam Clericalem. 482. B. C. Ante legitimam ætatem Ordinatus, vel ex metu gravi, nequit tranſiens ad Nuptias Sacrum peragere. Ibid. E. Quid agere debeat ſic Ordinatus. Ibid. C. Ad Ordinem ſuſcipiendum ſufficit Epiſcopus Originis. 409. D. Non eſt Ordini Sacro eſſentialiter annexum Votum Continentiæ. 276. B. Fuit impedimentum dirimens Matrimonium ſub primordiis Eccleſiæ. 236. C. Hoc idem impedimentum declaravit Leo I. 237. E. Et Concilium Carthaginenſe II. 236. D. Ipſum agnovit S. Hieronymus. 239. D. Non ſolvit præcedens Conjugium. 479. D. Perfectiorem conſtituit Statum, ſed non importat perfectam ſpiritualem mortem. 190. C. Minores Ordines neque initiative dicunt ſpiritualem mortem. 59. A. Non ſolvunt Sponſalia. 58. E. Vid. *Continentia Clericalis*.

Orientalium contentio de Trigamia, & Tetragamia. 161. D. Eorum Lex de iiſdem tertiis, & quartis Nuptiis. 162. C.

Origenes indiſſolubilitatem Matrimonii docet, etiam adulterii cauſâ. 202. E. Quomodo dicat, Epiſcopos quoſdam ſecunda vota indulſiſſe quibuſdam Mulieribus, prioribus viventibus Viris. 215. B. Quomodo aſſerat, ſecunda, & ulteriora Conjugia ejicere nos de Regno Dei. 170. D. Quo pacto Synodus V. damnaverit ejus Libros. 616. C.

Oſcula, & ſimilia, in Conjugibus ſunt licita etiam impotentibus, ſi ſubſequatur impotentia Matrimonium, ſecus ſi antecedat, & certò ſit perpetua. 478. C. D. An ſint cauſa ſufficiens diſſolvendi Sponſalia. 73. E.

P

PActum impediendi præciſe futuritionem Prolis non innuit animum non contrahendi. 368. C. Pecuniarium in Sponſalibus appoſitum, ſi alter a promiſſis reſiliat, eſt irritum Jure Canonico, & Civili. 313. B. Domicilii Pactum a Sponſis initum, ſubſiſtit. 66. A. Legati Pactum cum Viduis non nubendi, eſt licitum. 46. B. Ut quis nubat cum determinata Perſona, ſubſiſtit. Ibid. A. Pignoris, vel Legati, ut quis Religionem ingrediatur, eſt licitum. 45. C., & ſeqq. Nuptiarum cum Infideli, ut Catholicam ſuſcipiat Fidem, eſt licitum. 45. E. In ſpiritualibus damnatur. 51. C.

Papa jure præeſt in Chriſtiana Republica. 235. B. Quod hic numero Papa canonice electus, ſit Eccleſiæ Caput, & Chriſti Vicarius, cadit ſub objecto Fidei, & eſt Factum Dogmaticum. 598. A. Quomodo paſcat Chriſti oves. 594. D. Fidelis eſt Diſpenſator Myſteriorum Dei. 453. A. Majorem, ampliorenque habet poteſtatem circa ſpiritualia, quàm Reges circa temporalia. 452. E. Ejus poteſtas circa illegitimos. 260. E. Nequit diſpenſare in humana promiſſione alteri facta, & acceptata. 280. E. Poteſt diſpenſare in impedimentis Conjugii, quæ ſunt Juris humani. 256. A., & ſeqq. Sine juſta cauſa diſpenſans, illicite diſpenſat. 257. A. In propriis Legibus ſine juſta cauſa diſpenſans, an valide diſpenſet. 257. C. In iis, quæ ſunt de Jure Divino ſine juſta cauſa diſpenſans, invalide diſpenſat. 257. B.

Ne-

Nequit abſolote in Jure Divino diſpenſare. 161. A. Divinam, & naturalem Legem poteſt quidem interpretari, non verò diſpenſare, niſi aliter a Deo conceſſum ſit. 259. C. Nequit in impedimento Voti Solemnia Caſtitatis diſpenſare, ut contrehatur Matrimonium. 266. A., & ſeqq. Contraria tamen Sententia eſt opinio probabilis. 284. E. io iis, quæ ad Eccleſiaſticam ſpectant diſciplinam, eaiſtente cauſa, poteſt diſpenſare, non tamen in Conciliorum Sanctionibus, quæ ad Fidem pertinent. 258. E. Eſt etiam ſubjectus Conciliorum Sanctionibus pertinentibus ad Fidem, reliquis verò vi directiva. 259. B. Vid. *Eccleſia*.

Paradiſus voluptatis, de qno Geneſeos ſecundo, non eſt allegoricus. 700. A. In ipſum fuit tranſlatus Henoch. 719. B.

Parentes proprium Filium extra neceſſitatis caſum baptizantes, ſcienterque id exequentes, privantur uſu Conjugii. 428. E. Filiis debent Virginitatis virtutem ſuadere. 306. C. Circa Conjugia debent eos inſtituere, & in omnibus ab bene agendum. ibid. Eorum vota pro Filiis non obligant, niſi rata ab ipſiſmet Filiis. 27. E. Prohibitum eſt eis pro Liberis Sponſalia contrahere ante ipſorum ſeptennium. 29. D. An pro Filio pubere, vel impubere poſſint contrahere. 12. C., & ſeq. C. Poſſunt Sponſalium Filiorum adimpletionem urgere, ſed non effective concludere. 36. C. Non poſſunt eos cogere ad Nuptias. 319. D. Si tamen cogant, non innodantur Majori Excommonicatione. Ibid. Non rarò peccant contentioſe impediendo Filiorum Nuptias. 321. D. Opportunas debent Filiis Nuptias procurare, ſed Filiorum voluntate. 313. D. Non ſunt rationabiliter inviti quantùm ad ſubſtantiam Connubii, cum Filii contra eorum voluntatem nubunt. 316. C. Quandoque injuſtæ ſunt eorum querelæ adversùs Filios, ipſis invitis, Statum eligentes. 314. B. An poſſint Filios, aut Filias exhæredare, ſi contra eorum voluntatem nubant. 316. E., & ſeqq. Filias dotare tenentur, & Filiis alimenta præſtare, etiamſi contra eorum voluntatem nubant. 316. C. Vid. *Matrimonium Filiorum-familias*.

Pariſienſe Concilium vetat rapere Filiam contra Parentum voluntatem. 321. C. Vetat etiam expoſcere Filiam beneficio Regis. Ibid.

Parochus ſciens Ignorantem Invincibiliter aliquod Fidei Myſterium tenetur eum inſtruere, quamvis prævideat quod nuſquam credet. 568. E., & ſeq. Debitum Sacramentorum honorem debet procurare. 545. E., & ſeq. Non Sacerdos poteſt abſolutionem ab Excommunicatione non reſervata impertiri. 411. B. Quænam munia non Sacerdos exerceri non poſſit. 420. D. Juſte repellit a Paſchali Communione eum, qui exteriùs, ſeriò, ſed interiùs ficte promiſit Sponſalia, & urgente ſcandalo, Sponſalia recuſat. 78. E.

Tenetur ſub lethali in Libro deſcribere nomina Conjugum, & Teſtium, diem, & locum Matrimoniorum. 547. A. Ad ipſum ſpectat Conjuges declarare, eſſe legitime conjunctos, & quare. 136. D. Quale ſit ejus munus in Sacramento Matrimonii. 136. E., & ſeq. C. Permittere non debet Puellarum Conjugia omnino tacentium. 325. E. Exigere debet declarationem conſenſus per verba, vel per nutus. 294. C. Quomodo in Galliarum Regno ſe gerere debeat in Conjugiis Filiorum-familias. 318. B. Quam debeat habere diligentiam in Matrimoniis Vagorum. 547. B.

Tenetur Conjugium impedire, ſi ipſi revelatum fuerit impedimentum. 417. B. Non ei incumbit cognitio de veritate revelati impedimenti, aut ab ipſo intellecti, ſed ad Epiſcopum caſum deferre. Ibid Nequit in clandeſtinis Matrimoniis permiſſive ſe habere. 547. E. Poſitive tenetur reſiſtere, quoties graviſſima cauſa non adſit. 545. E., & ſeqq. Ab Eccleſia inſtatur, ne fiant clandeſtina Conjugia, & quod recte celebrentur. 546. E. An poſſit, & debeat tentare fugam, aures obturare &c., ne fiant Matrimonia clandeſtina. 547. D. Clandeſtinis obſiſtendo Matrimoniis, non lædit Matrimonialem libertatem a Deo conceſſam. 548. B.

Conjugio Aſſiſtens debet eſſe proprius, & quomodo proprius. 409. C. Sufficit ſive Maris, ſive Fœminæ. 410. A. Quænam cenſenda Contrahentium Parochia. 413. D. Matrimonio poteſt aſſiſtere Parochus non Sacerdos. 411. A. 420. C. Sufficit Parochus titulo colorato, & errore communi, ad valorem Conjugii. 412. A. Etiam aſſiſtit valide Excommunicatus. 411. D. Extra propriam Diœceſim valide, liciteque privato Subditorum ſuorum Conjugio poteſt aſſiſtere. 410. C. Vagorum Conjugiis poteſt Parochus quilibet aſſiſtere. Ibid. Peccat tamen, ſi ſine licentia Epiſcopi, vel ſine prævia diligenti inquiſitione aſſiſtit. ibid. Illicite quidem, ſed valide aſſiſtit Affinium Matrimonio, ignorata Diſpenſatione. 360. E. Quare. 361. B. Graviter peccat aſſiſtendo Matrimoniis ſub conditione etiam honeſta. 350. D. Nequit ipſe alteri non Sacerdoti licentiam impertiri aſſiſtendi Conjugio. 411. B. Quam licentiam debeat Delegato concedere. 412. C.

Gravibus mulctatur pœnis aſſiſtens Conjugio, prætermiſſis Proclamationibus. 414. B. Poteſt in aliquo caſu Conjugiis aſſiſtere ſine Proclamationibus, quamvis neget Epiſcopus Diſpenſationem. 416. B. Urgente cauſa Diſpenſationis cum periculo in mora poteſt aſſiſtere prætermiſſis Proclamationibus, ſecus ſi patet aditus ad Epiſcopum. 415. B. Extra Diœceſim Proclamationes, & Benedictiones agere non poteſt. 410. C. Ipſi proprio Parocho competit jus benedicendi Nuptias. 419. D. Poteſt alteri licentiam benedicendi dare, & quomodo. Ibid., & 420. A. Secundas Nuptias benedicens non incurrit ex Jure communi Suſpenſionem, ſed mitiorem pœnam. 421. D. Vid. *Benedictio Matrimonii*.

Ejus

Ejus præſentia ita neceſſaria eſt ad valorem Matrimonii, quod non valet ſine ea coram Senatu, vel etiam in publiciſſimo Theatro, & regiſtratum publicis Notariorum Tabulis. 537. C. Requiritur a Tridentino præſens Parochus ut primarius Teſtis. 517. B. Etiam quaſi Notarius. 515. A. Nomine Eccleſiæ aſſiſtit. 518. A. Aliquam debet præſtare concurrentiam, & influentiam ejus præſentia. 515. B. C. Taliter debet eſſe præſens, ut non poſſit excipi. 532. D. Sed poſſit juridice conteſtari. 532. C. Ut ſuppleantur aliorum Teſtium defectus, requiritur ejus præſentia. Ibid. E. Duplex eſt ejus præſentia, localis, & phyſica, altera moralis, ſeu humana. 510. D. Localis non ſervat finem Tridentini. 533. B. Moralis exigitur a Concilio Lateranenſi IV., ut licite contrahatur Matrimonium. 511. C. Etiam ad valorem requiritur moralis præſentia, & non ſufficit phyſica. 510. E., & ſeqq. Hæc a Tridentino exigitur. 511. A. Etiam exigitur ex natura ipſius Sacramenti. 533. C. Neceſſitas hujus moralis præſentiæ non officit libertati Matrimoniorum. 525. D. In occultis revalidationibus non requiritur ejus Præſentia. 337. B.

Ejus intelligentia conſenſus Contrahentium requiritur ad valorem Matrimonii, omiſſis, vel etiam præmiſſis Proclamationibus. 528. D., & ſeq. Hæc eſſe debet formalis, vel virtualis. 522. A. Non ſufficiunt ſigna, & conjecturæ legitimi Matrimonii. 536. D., & ſeqq. Sufficit quod advertat ſigna, quæ non patiuntur tergiverſationem, licèt non audiat conſenſum. 535. E. Ipſo diſſentiente, & poſitive repugnante, dummodo intellexerit, licèt violenter tractus, & detentus, valet Conjugium. 634. D. Dupliciter poteſt affectare non intelligere conſenſum Contrahentium. 530. C. Affectante non audire, & revera non audiente, eſt invalidum Conjugium. 540. C. 531. B. Affectans non intelligere, & revera non intelligens, poteſt excipi. 532. E. Neque Teſtium defectus poteſt ſic ſupplere. Ibid. Nec juridice jurare circa Factum Matrimoniale. Ibid. D. Quando ſit culpabilis ejus affectatio non audiendi. 541. B.

Ejus verba: Ego vos conjungo, non ſunt eſſentialia in Sacramento Matrimonii. 113. A. 128. B. 136. D. Neque a Tridentino exiguntur ut eſſentialia. 127. B. Non faciunt vinculum. 135. C., & ſeq. A. B. Quem ſenſum habeant. 135. C. Rationem ſortiuntur cujuſdam Sacramentalis. 136. D. Spectant ad Solemnitatem. Ibid. E. Sunt neceſſaria neceſſitate præcepti. 539. E. Vid. *Miniſter Sacramenti Matrimonii*.

Parricidæ a Nuptiis coercebantur. 214. E.

Particula alius non ſemper eſt repetitiva ſimilium. 420. C. Regula dignoſcendi, quando ſit repetitiva ſimilium. Ibid.

Paſſio vehemens dupliciter conſideratur. 80. D. Quandonam tollat advertentiam. 20. B. Quando irritet contractum. Ibid. A.

Patriarchæ veteres poſt Diluvium fuerunt Polygami, ſed ante Diluvium nemo fuit, excepto Lamech. 141. C. Calvinus vult eos Adulteros, quamvis non eis imputatum hoc crimen, quia de numero Prædeſtinatorum. 143. E. Criminandi non ſunt. 150. E. 152. E. 141. D. Ab omni labe vindicantur a SS. Patribus. 730. D. Immo laudantur ab Auguſtino. 145. A. B. Propter Divinam Diſpenſationem, ab Adulterio excuſantur. 150. E. 153. C. E. Quomodo Divina Diſpenſatio eis innotuit. 154. B. Cur eorum ſecundæ Uxores dictæ Ancillæ, & Concubinæ. 153. A. Nullam habuerunt a Deo Diſpenſationem in Gradibus in Levitico prohibitis. 437. B. Quibuſdam Levitici præceptis non fuerunt aſtricti. 436. D., & ſeq.

S. Paulus Apoſtolus ſine ſuperbia ſe Sanctum nominat. 626. B. Dexteram ſocietatis non accepit quando Symbolum fuit ab Apoſtolis concinnatum. 683. C. Quædam condidit ut Paſtor, alia explicavit ut Interpres. 463. B. Perſæpe tranſit de numero ad numerum. 101. B. Nonnulla præcepit circa Euchariſtiam. 236. A. Irreformabiliter enunciavit, Hymenæum, & Philetum a veritate excidiſſe, & quomodo. 593. A. Quomodo dicat anathema ei, qui evangeliſat præter id, quod enunciatum eſt. 687. E.

Oneroſam agnoſcit in Conjugio ſervitutem. 313. A. Matrimonium docet eſſe Sacramentum novæ Legis. 99. A. Liberum facit Conjugium ſine Parentum conſenſu. 304. B. Ut Apoſtolus, & præcepto Divino jubet, non nubendi cum Infidelibus. 463. B. Prohibet hoc Conjugium cum Infidelibus, ſed non irritat. 466. E. Quomodo intelligendus ubi ait: Auditur talis Fornicatio, qualis nec inter Gentes, ut Uxorem Patris ſui aliquis habeat. 441. B. Primâ ad Corinthios ſeptimo loquitur de Divortio illicito, inſuper & licito. 224. E. Indiſſolubile declarat Matrimonium, etiam Adulterii causâ. 195. D. E. Simultaneam reprobat Polygamiam in ſuis Canonicis Libris. 106. B. Non ſolùm Virorum excludit Polygamiam ſimultaneam, ſed & Mulierum. 157. B. Succeſſivam Polygamiam ut licitam approbat. 163. B. Non permittit ſecundas Nuptias ſucceſſivas ut minus malum, ſed ut aliquid boni. Ibid. E.

Pauperes ficti tenentur ad reſtitutionem acceptæ eleemoſynæ. 389. D. Accenſentur Furibus. Ibid.

Peccatores veraciter credunt in Deum, ſed modo imperfecto. 678. B. Ad converſionem provocantur a Deo promiſſione, & collatione temporalium bonorum. 51. C.

Peccatum in Scripturis nuncupatur Fornicatio. 224. D. Quomodo ſit ex Lege. 181. E. Quomodo in ſomnis contingere poſſit. 113. E. Per metum commiſſum non eſt peccatum nolentis. 373. C. Quando excuſetur ab errore. 388. C. Ei non datur venia, niſi adſit correctio. 229. A. Non deſtruit ſignificationem Baptiſmi. 200. E. Non eſt per ſe licitum permittere peccatum materiale ab intrinſeco malum ad

evi-

evitandum formale. 575. C.
Pecunia in Matrimoniis ad quid ordinatur. 107. D.
Pelagius Pp. conſenſum Parentum præſcribit in Nuptiis expectandum a Filiis ex honeſtate, non ex abſoluta neceſſitate. 322. B.
Peregrini tenentur Legibus, & Conſuetudinibus Locorum quantùm ad requiſitas ſolemnitates contractus. 408. E. Ubinam poſſint valide Conjugium contrahere clandeſtinum, vel non. 408. E.
Periculum ſubverſionis Fidei evitandum. 459. C. Periculum alterius incontinentiæ quando evitandum. 225. B.
Perjurium non patitur Diſpenſationem. 154. A.
Permiſſio multiplex 177. A. Non excuſat a peccato, ſi eſt talis ob duritiem cordis. 178. A. Quæ eſt per privationem prohibitionis, contra præceptum non dividitur. 229. B.
Perſæ execrabiles ob Conjugium fraternum. 451. B. Execrantur ob Conjugium cum Matribus. 443. D. Hæc eorum conſuetudo nubendi cum Matre, Filia, aut Sorore, ejuratur ut ſcelus contra dictamen rationis. 447. B.
Perſona unius lateris in linea Conſanguinitatis quomodo dicat habitudinem ad Perſonas alterius lateris. 426. E.
S. Petrus Apoſtolus quo anno Romam venerit. 684. A. Linum, & Cletum adſcivit in adjutorium ſolius exterioris adminiſtrationis. 652. E.
Petrus Soto perperàm propugnat, Matrimonium in omni Lege fuiſſe Sacramentum. 104. D. Falsò contendit, Mutorum Conjugia non eſſe Sacramenta. 324. E.
Pharao cum univerſam Ægypti Terram ſubjiceret, Sacerdotes voluit liberos. 661. B.
Phariſæi Uxores dimittebant quacunque ex cauſa, & vinculum ſolvebant Conjugale. 205. B.
Philippus Magnus Cancellarius Pariſienſis ad Inferos detractus, quia Beneficiorum pluralitati cedere noluit. 656. B.
Philippus Landgravius Haſſiæ Comes Polygamiam ſimultaneam tutatus eſt. 142. E. Lutherus fuit ejus Conſiliarius ſuper eam. Ibid. Confutantur ejus momenta futilia. 160. B. E.
Phraſes negativæ, & æquivocæ, an conſtituant Sponſalia. 22. E.
Pignora nequeunt diſtrahi a Creditore, niſi præmonito Debitore. 32. E. Sunt licita cum pacto amplectendi Religionem. 45. C., & ſeqq. In Sponſalibus quomodo licita. 41. B.
Pius Pp. V. Publicam honeſtatem ortam ex Conjugio rato declaravit dirimere Matrimonium uſque ad quartum Gradum. 457. C. Etiam declaravit, Parochi, vel Teſtium præſentiam non fore neceſſariam in occultis Matrimonii revalidationibus. 337. B.
Pœna alia poſitiva, altera negativa. 35. C. Negativa quandonam ſubſiſtat in Sponſalibus. 39. D. Poſitiva adjecta Sponſalibus a Parentibus, Conſanguineis, & Amicis, irritat Sponſalia. 35. D. Hæc eſt prohibita ſub gravi. 36. A. Eſt licita pro executione Sponſalium. Ibid. B. Subſiſtit determinata conventio pœnæ in Sponſalibus pro injuſte Reſiliente. 37. D. Solutio pœnæ legalis pendet a Judicis Sententia. 43. A. Ubi pœna eſt publica judicium debet eſſe publicum. 231. A. Nemo ſine culpa pati debet pœnam. 396. A. Nemo punitur inauditus. 658. D.
Pœnitens ſi Abſolutionem petat, & attritione correptus abſolvatur, juſtificatur. 114. A. Quacunque laboret ignorantia invincibili debet eſſe paratus ad ſervandam Legem. 571. E., & ſeq. Qui non eſt paratus ad quæcunque mala pati potius, quàm peccare, non eſt capax Abſolutionis, & quomodo. 572. D. Non debet tamen Confeſſarius, ut ejus doloris efficaciam probet, pœnas ſingulas ei proponere. 573. A.
Pœnitentia Sacramentum ex gravi metu nequit ſine ſacrilegio ficte adminiſtrari. 381. B. Gravi metu adminiſtratum non poteſt ab Eccleſia irritari, & quare. 380. A. Ejus materia quænam ſit. 117. A. Ejus diſcrimen ab aliis Sacramentis. 117. A., & ſeq. B.
Pœnitentia Solemnis pro eo tempore, quo durat, impedit nubere. 289. B.
Pœnitentiale Romanum vetus Maritum, qui Uxorem invitam jubebat ad crimen, hac demortua, coercebat a ſecundis Nuptiis, ſecus ipſam Uxorem, defuncto Marito. 214. E.
Pollentius diſputans cum Auguſtino de indiſſolubilitate Matrimonii, non erat Hæreticus. 216. C. Non contradicendi animo, ſed percipiendi, conſulebat Auguſtinum. Ibid. Plura objecit, quæ impræſentiarum Novatores objiciunt. 197. A. 208. A.
Polygamia ſimultanea imparem reddit Virum ad juſtitiæ debitum perſolvendum. 149. E. Cum ea non invenitur amor debitus. 150. A. Parit rixas, fovet diſcordias. 149. E. Per ſe infert rixas, & per accidens poteſt Pax in Polygamis inveniri. 152. C. Adulterii crimen involvit. 155. D., & ſeq. D. Propter vinculum, non propter poteſtatem corporis, quam habent ad invicem Conjuges, nequeunt alteri nubere. 209. C. Certiùs, communiùſque, adverſatur Juri Naturæ. 148. C. Non adverſatur tamen Juri Naturali primario. 144. D., & ſeqq. 733. D. In quibuſdam animalibus eſt contra finem primarium Naturæ, ſecus in homine, & quare. 147. D. Adverſatur Juri Naturæ ſecundario. 149. D., & ſeqq. Cum ipſa finis ſecundarius Naturæ non compatitur. 146. E. 150. B. Majorem explicat turpitudinem in Fœmina, quàm in Viro. 157. B. In Viro non ita ſtricte adverſatur Juri Naturali, ſicut in Fœmina. 151. D. Repugnat in Fœmina Juri naturali primario, ſecus in Viro, & quare. 145. D., & ſeq. D. Sub primis Mundi ætatibus, quomodo nulla Lege erat prohibita. 151. C.
In prima inſtitutione Conjugii nulla fuit Polygamia ſimultanea, & quare. 146. A. Ante Diluvium ſolus, & primus Lamech fuit ſimultaneus Polygamus. 141. B. 726. E. Probabiliſſime plures ipſe duxit Uxo-

Uxores ex libidine, non ex Divina diſpenſatione. 141. C. 733. C. Ipſum criminantur SS. Patres. 141. C. Poſt Diluvium mos invaluit nubendi ſimul pluribus. 141. E. Ipſimet SS. veteres Patriarchæ poſt Diluvium fuerunt Polygami. Ibid. C. Hos vult Calvinus Adulteros, quamvis non eis imputatum hoc crimen, quia de numero erant Prædeſtinatorum. 143. E. Criminandi tamen non ſunt. 150. E. 152. E. 141. D. 726. B., & ſeqq. Ab omni labe vindicantur a SS. Patribus. 730. D. Immo laudantur ab Auguſtino. 145. A. B. Propter Divinam Diſpenſationem ab Adulterio excuſantur. 150. E. 153. C. E. Hæc Diſpenſatio SS. Patriarchis innotuit per internam revelationem. 154. B. Quomodo Uxores eorum ſecundæ dicantur Ancillæ, & Concubinæ. 153. A. Divina Diſpenſatio etiam fuit extenſa ad Gentiles. 154. C. In Lege Moſayca non erat prohibita ſimultanea Polygamia. 150. D.

In Lege Gratiæ eſt illicita. 734. E., & ſeq. Nulla eſt antiqua ipſius Conſuetudo. 156. B. Non eſt proſcripta ſolummodo Lege humana. 159. E. Evangelica Lege prohibita eſt. 155. B., & ſeqq. Ab Apoſtolis, & Prophetis reprobatur. 160. B. Etiam a SS. Patribus reprobatur. 156. B. Quomodo Sacramento Matrimonii opponatur. 734. D. Etiam apud Ethnicos invalidæ ſunt ſecundæ Nuptiæ, prima ſuperſtite Uxore. 148. D. Ipſis Gentibus innotuit Divinæ Diſpenſationis abrogatio. 155. A. Cur ante adventum Chriſti licita, & poſt ipſum illicita. 156. B. Qualis Uxor ex pluribus dimittenda, & quænam retinenda. 148. E.

Polygamia ſucceſſiva reprobatur a Montaniſtis, & Novatianis. 161. B. Commendabile eſt ab ea abſtinere. 40. E. Non excludit tamen a Regno Dei, ſed a ſubliniori gradu Gloriæ. 170. D. Non reprobatur a SS. Patribus abſolute. 164. A. 169. E. Non pugnat cum Evangelica Lege. 163. A. Non adverſatur Juri naturali. 162. E. Lata quadam ſignificatione appellatur Fornicatio. 169. E. Non ſubjicitur pœnæ. 169. B. C. Subjiciebatur pœnitentiæ, & quare. 216. C. 219. D. Eſt licita. 157. D. 162. E., & ſeqq. Conſonat doctrinæ Chriſti. 165. A. Approbatur ab Apoſtolo. 163. E. Approbatur a SS. Patribus. 169. E. Etiam in Lege Moſayca erat approbata. 162. E. Eſt aliquid boni, & non tantùm minus malum. 163. E. Conceditur ut minus bonum, ſicut Repudium concedebatur ut minus malum. 181. A. Permiſſa eſt non tantùm ob Prolis multiplicationem, ſed & in remedium concupiſcentiæ. 168. C. Intra annum luctus non incurrit Infamiam. 164. D. Permittitur intra annum luctus ab Eccleſia, quamvis a Lege Imperiali prohibeatur. 243. E. Verum eſt Sacramentum ſecundum ſucceſſivum Matrimonium. 129. C. 168. D. Suam hoc habet ſignificationem eſſentialem. 422. B.

Poſſeſſiones habere eſt licitum, ſed inordinatus earum uſus illicitus. 95. E.

Præcepta ſi ſub diverſis motivis multiplicentur, multiplicant obligationes, ſecus ſi ſub uno motivo. 370. C. Nullum poſitivum fuit datum præceptum Prothoparentibus, niſi de eſu Arboris. 172. D.

Præcepta Levitici non omnia referuntur ad Decalogum. 442. A. Non omnia Chriſtianos obligant. 436. C., & ſeqq. Non omnia continent naturalem juſtitiam. Ibid.

Præcepta naturalia non dignoſcuntur ex inflictis pœnis. 441. E. Semper obligant. 436. C. Secundaria ſunt diſpenſabilia. 174. D. 153. E. Primaria ſunt ſolo extraordinario quodam Divinæ potentiæ uſu diſpenſabilia. Ibid. Quomodo intelligendum præceptum illud: Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris. 146. C. Vid. *Lex naturalis*.

Prælati judicium duriſſimum ſuſtinebunt. 645. B. Comparantur Vinitoribus. 650. B. Debent eſſe forma Gregis. 651. A. Ipſis oſcitantibus adjudicantur delicta Gregis. 650. C. Oſcitantium deſcriptio, & comminatio in Scripturis. 653. C. Prælaturarum ambitio execrabilis. 645. D., & ſeqq.

Præmotio ad materiale peccati non deſtruit poſſibilitatem evitandi peccatum, ſed impoſſibilitatem efficit futuritionis evitandi peccatum. 362. C.

Preces importunæ an irritent Jure Eccleſiaſtico Conjugium. 382. B.

Principes laici an poſſint Leges condere circa Matrimonia. 317. C., & ſeq. Circa eſſentiam Sacramenti Conjugii nihil poſſunt. 248. C. Ad ipſos non ſpectat Matrimoniales cauſas agnoſcere. 243. C. Cogentes ſuos Subditos, vel quoſcumque ad Nuptias, innodantur Excommunicatione majori. 319. D. Ab ipſis non procedit poteſtas Eccleſiaſtica conſtituendi impedimenta Conjugii. 242. C., & ſeqq. Ab Eccleſia exquirunt ipſi Leges circa Conjugia. 243. C. Quandoque diſpenſarunt ſuper impedimenta Matrimonii, nec reſtitit Eccleſia, & quare. 248. A. Non poterant in Lege ſcripta ſolvere impedimenta Conjugii in Levitico deſcripta. 251. D. Quid poſſint in materia Conjugii. 248. C. Eorum Leges emendantur, abroganturque ab Eccleſia. 243. E. 245. C. 433. D. Quomodo eorum exoptatur ſubſidium pro executione Eccleſiaſticorum Legum. 247. A. Agnoverunt Immunitatem Eccleſiaſticam. 663. D.

Principia agendi quænam ſint. 143. E. Alia primaria, alia ſecundaria. 144. C.

Priſcillianus an ſentiat, Matrimonium quoad vinculum eſſe ſolubile. 171. D. Hiſpaniam Hæreſibus infecit. 694. D. Contra ejus Hæreſim Regulam Fidei condidit Celenenſe Concilium. 696. B.

Priſcillianiſtæ Meſſalianis aſtipulantur in errore de Euchariſtia. 634. C. In ſuſpicionem traducuntur ſolubilitatis Matrimonii quoad vinculum. 171. D.

Proclamationes Matrimonii antiquitùs in uſu. 412. E., & ſeq. Cur invaluerint. 413. A.

A. Quibuſdam in Regionibus earum uſus antiquatus, ſed a Tridentino reſtitutus. Ibid. C. Præcipiuntur a Concilio Londonienſi, & ab Innocentio Pp. III. in Lateranenſi. 413. C. Si poſt duos menſes differatur Matrimonium, debent repeti. Ibid. D. Si ex juſta cauſa præmiſſæ non fuerint ante Matrimonium, habendæ ſunt ante conſummationem. 414. A. Quo die facta fuit ultima Proclamatio non eſt celebrandum Conjugium, niſi in aliquo caſu. 413. E. Ubi, & a quo fieri debeant, & quibus diebus. 413. D. Habendæ ſunt dum Populi frequentia occurrit. Ibid. E. Extra propriam Diœceſim nequit Parochus eas agere. 410. C.

Quinam poſſint eas diſpenſare. 414. E. Poſſunt Epiſcopi etiam extra propriam Diœceſim Proclamationes diſpenſare. 415. C. Earum Diſpenſatio poteſt alteri delegari. Ibid. A. Pro Diſpenſatione non requiritur judicialis diſquiſitio per examen Teſtium. 415. C. Quid Epiſcopi ſoleant in Galliis. Ibid. Earum Diſpenſatio juſtam exquirit cauſam. 415. C. Sine gravi momento diſpenſantes Epiſcopi, lethaliter peccant. Ibid. Ex quibus cauſis poſſint diſpenſari, vel differri. 415. D. Quandoque tenentur Epiſcopi eas diſpenſare, ſed non ſemper, etiam ſtante cauſa. 416. B.

Earum prætermiſſio ſine Diſpenſatione non irritat Conjugium. 414. D. Quoad effectus Civiles irritat in Galliis. Ibid. C. Earum prætermiſſio, re ipſa ſpectata, lethale crimen eſt. 414. B. Parochus gravibus mulctatur pœnis aſſiſtens Conjugio prætermiſſis Proclamationibus. 414. B. Lingonenſe Concilium Excommunicatione mulctat Conjugia Contrahentes, illis prætermiſſis, & hujuſmodi Conjugiis Aſſiſtentes. 414. B. In aliquo caſu poteſt Parochus Conjugio aſſiſtere ſine Proclamationibus, quamvis neget Epiſcopus Diſpenſationem. 416. B. Poteſt, urgente cauſa Diſpenſationis cum periculo in mora, ſecus ſi patet aditus ad Epiſcopum. 415. B.

Prodicus Adamitarum Sectæ Inſtitutor Nuptias negabat futuras, perſeverante Innocentiæ Statu. 85. E.

Prodigi Jure Civili inhabiles ſunt ad Civiles contractus. 405. A.

Profeſſio Religioſa eſt conſecratio hominis Deo. 266. C. Transfert, & ſubjicit hominem ſub dominio Dei. 268. C. Perfectam dicit traditionem totius Perſonæ in Deum. 275. C. Æquiparatur Morti. 188. B. In ordine ad Secularia eſt ex Divina inſtitutione perfecta Mors ſpiritualis. 268. C. Analogatur cum Matrimonio. 267. E. 273. A. 378. D. Quomodo ſit Lex particularis. 278. E. Quædam datur in lata quadam ſignificatione, licèt vera. 284. B.

Ex metu gravi elicita non eſt Jure Naturæ invalida. 373. A. Jure Eccleſiaſtico eſt invalida ex metu gravi elicita. 378. D. Sub conditione emiſſa, an purificata conditione ſubſiſtat ſine novo conſenſu. 360. C. Ex circumſtantiis poteſt ab Eccleſia declarari legitime elicita. 298. A.

Solvit Vota præcedentia. 56. C. Solvit Sponſalia. 53. B. Diſſolvit Matrimonium ſimpliciter ratum. 54. B. 187. C., & ſeqq. Etiam poſt Bimeſtre, & ſine conſenſu Partis. 193. D. Divinitùs per eam diſſolvitur hoc Matrimonium. 190. A. Incompoſſibilis eſt cum Conjugio rato. Ibid. E. Alios contractus non ſolvit, & quare. 191. B. Ex natura ſua irritat ſubſequens Matrimonium. 275. B. Non datur repugnantia inter Matrimonium antecedens, & ſubſequentem Profeſſionem, bene verò inter Profeſſionem antecedentem, & Matrimonium ſubſequens. 286. E. Niſi ex mutuo conſenſu, Matrimonio conſummato, nequit unus, vel alter Conjux in Religione profiteri. 191. C. Vid. *Ingreſſus in Religionem*, & *Votum Solemne Caſtitatis.*

Prohibitio, licèt abſoluta, & efficax, non irritat actum. 401. B.

Proloquium, Quod parùm diſtat, nihil diſtare videtur, non valet in eſſentialibus rei conſtitutivis. 398. A. Aliud, Qui dat eſſe dat conſequentia ad eſſe, quomodo intelligendum. 250. D.

Promiſſio quid ſit. 7. B. Quamdam imperfectam addit Propoſito obligationem. 10. D. Actum intellectus, & voluntatis importat. 15. D. Non adimit libertatem. 7. D. Una eſt gratuita, altera oneroſa, & mutua. 11. E. Gratuita repromiſſionem non exigit, bene verò oneroſa, & mutua. Ibid. E. Quæ circa Perſonas verſatur, diſcriminatur a promiſſione, quæ circa res. 57. D. Qualis ſit Promiſſio exultans in ſuperbiis. 7. C.

Promiſſio facta Deo per ſolam interiorem cogitationem, obligat. 10. B. Hæc interna facta Deo nequit ſine infidelitate non ſervari. Ibid. C. Inter homines vera non datur promiſſio per actum pure internum. 323. E. Interna facta homini non inducit obligationem. 10. B. Ipſa poteſt ſine mendacio non ſervari. 10. C. Revocabilis eſt ad placitum Promittentis. Ibid. D. Ex ea nullum acquiritur jus compenſationis. Ibid. E. Nemo tenetur internam manifeſtare Promiſſionem. 11. A. Manifeſtata vere obligat. 10. E. Simplex in re gravi acceptata, cujus violatio graviter alteri nocet, graviter obligat. 580. E. Si non præfigatur tempus, per ſe ſtatim obligat, & quomodo. 32. C., & ſeq. A. Superveniente cauſa, poteſt differri. 33. C.

Triplex intentio adeſſe poteſt in Promiſſione. 16. C. Ubi ignorantia obligationis, & voluntas ſe non obligandi, eſt nulla. 18. A. Cum voluntate ſe non obligandi, verbalis eſt, & evanida. 18. C. Etiamſi ſit jurata, ſine interiori conſenſu cum ſolis verbis, licèt ſeriis, exterioribus, eſt nulla. 330. A., & ſeq. C. Si inde ſequantur damna, obligat ſine interiori conſenſu. 331. D. Sine animo promittendi, etiam eſt nulla. 16. C. Cum animo promittendi, & ſe obligandi, ſubſiſtit ſine animo adimplendi. Ibid. D.

Ut inducat obligationem debet acceptari. 11. B. Abſenti facta eſt revocabilis

ante

ante acceptationem. 13. E. Etiam eſt revocabilis ante expreſſam notitiam acceptationis repromiſſivæ. 14. A. Etiam Deo facta non obligat, niſi Deus acceptet, & repromittat. 9. C. Facta Infanti, vel in favorem cauſæ piæ quomodo acceptetur. 11. B. Humana alteri facta, & acceptata, nequit a Pontifice diſpenſari. 280. E.

Promiſſor duplici titulo fit debitor. 31. B. Fictus Promiſſor Sponſalium negative illudens, per ſe ad nihilum tenetur. 25. B. Poſitive illudens ad quid teneatur. Ibid. C. 333. B. Vid. *Deceptor*.

Propagatio Generis humani in Statu Innocentiæ fuiſſet per uſum Nuptiarum. 86. E., & ſeqq. Quoad ſubſtantiam non eſt pœna peccati, ſed quoad ærumnas. 87. D. Secundùm ſe non eſt opus concupiſcentiæ ut eſt vitioſa. 95. D. Dependet a dictamine rationis. 96. C.

Prophetæ Polygamiam reprobarunt ſimultaneam, ac punierunt. 160. C.

Propinqui apud Hebræos dicebantur Fratres, & Sorores. 449. B.

Propoſitio univerſalis diſtributiva ad omnes caſus extenditur. 195. B. Quædam eſt de Fide quoad ſe, ſecus quoad nos. 355. D. Quomodo Propoſitionis ſubjectum cum prædicato ſpectet ad Fidem. 599. A. Quando duplex categorica in unum confluit hypotheticam de Fide, tota Propoſitio ſpectat ad Fidem. 598. E. Hipothetica ad Fidem ſpectans poteſt quidem ſpeculative dividi, ſecus practice. 599. C. Quomodo probabilis ſit damnabilis. 603. A. Æquivoca quomodo ab Eccleſia irreformabiliter poſſit judicari. 602. E. Propoſitiones Archiepiſcopi Cameracenſis, non obſtantibus factioſis diſſenſionibus damnatæ fuerunt ab Eccleſia. 603. B. Propoſitio: Unus de Trinitate &c., ſecundùm diverſa fuit approbata, & reprobata. 610. E. Quomodo Alexander VIII. vigeſimam octavam proſcripſerit. 518. E.

Protoparentes Noſtri cum quibuſvis Animalibus confidenter converſabantur. 701. D. Poſt quindecim, aut triginta annos cœpiſſe generationi incumbere, inter aniles Fabulas accenſendum eſt. 710. D. Defuncto Abele, quamprimùm incubuere, ut Filium alterum ſuſciperent. 708. E., & ſeq. Vid. *Adam*, & *Eva*.

Pubertas quid ſit. 62. C. Ejus Status capax eſt ad deliberandum. 307. C. Pubes contrahens Sponſalia cum Impubere nequit reclamare ante pubertatem alterius, poteſt tamen Impubes. 64. C.

Publica honeſtas quid ſit, 456. E. Explicatur. 31. E. Non oritur ex Sponſalibus invalidis. 457. A. Neque oritur ex Sponſalibus indeterminatis, vel conditionatis pendente conditione. Ibid. C. 349. D. In Sponſalibus validis non extenditur ultra primum Gradum. 457. A. Ex Conjugio rato oritur, licèt invalido, niſi ſit invalidum ex conſenſu, vel in præjudicium priorum Sponſalium. Ibid. E. Eſt impedimentum perpetuum, etſi Sponſalia diſſolvantur. 457. B. Dirimit Matrimonium Jure Eccleſiaſtico. 456. E. Ex Siricio Pp. dirimit. 239. C. Orta ex Conjugio rato dirimit uſque ad quartum Gradum. 457. C.

Puer ante Septennium nequit Sponſalia contrahere. 293. A. Vid. *Impuberes*.

Q

Qualitates ſæpe fallunt. 388. A. Quædam redundant in ſubſtantiam rei. 390. A. Qualitas Perſonæ in Conjugio ſpectat ad accidentalia. 387. D. Quædam accidentales velut eſſentiales a ſubjecto inſeparabiles. 279. C.

Querimonia Parentum adversùs Filios ipſis invitis Statum eligentes, quandoque ſunt injuſtæ. 314. B.

R

Ramirus Ordinis S. Benedicti Profeſſus perperàm aſſeritur diſpenſatus in Voto Solemni Caſtitatis. 285. B.

Raptus in generali acceptatione quid ſit. 485. C. Conſtituens impedimentum Matrimonii quinam ſit. Ibid. E. Raptus Sponſæ alienæ de præſenti, invito Viro, impedit nubere cum quacunque. 288. E. Pœnæ ipſius a Tridentino inflictæ. 486. B. Fœmina rapiens Virum non incurrit pœnas Raptoribus conſtitutas a Tridentino. 487. A.

Ratificatio fit, vel verbo, vel etiam facto. 69. C. Prioris illegitimi conſenſus Ratihabitio non ſufficit ad revalidandum Contractum ab initio nullum. 335. B.

Reconciliatio inter Conjuges poſt Divortium quando habenda. 226. C. Poſt Fornicationem delet jus Divortii. 223. B. Quomodo habeatur. Ibid. C. Cenſetur inter eos, ſi acceſſus habeatur Maritalis. 230. C.

Religio quælibet, ſive vera, ſive falſa, per aliquod ſignum ſenſibile conſtituitur, & diſtinguitur. 722. D.

Religioſus Status eſt Reipublicæ utilis. 52. A. Extitit in ſua proprietate per tria Solemnia Vota conſtitutus ſub exordio naſcentis Eccleſiæ. 275. A. Ex natura ſua irritat ſubſequens Matrimonium. Ibid. B. Ejus vinculum fortiùs eſt vinculo Conjugii. 188. B. Licitum eſt pactum pignoris, vel Legati, ut quis Religionem ingrediatur. 45. C., & ſeqq. Vovens Religionem in communi, & non admiſſus in Religionibus, quibus Diſciplina viget Regularis, non tenetur eam ingredi, in qua illa non viget. 577. B., & ſeq. E. Quænam ſint ejus graves Ceremoniæ. Ibid C. Vid. *Ingreſſus in Religionem*. *Profeſſio Religioſa*. *Votum Solemne Caſtitatis*.

Religioſi prohibebantur a Nuptiis prioribus Eccleſiæ Seculis. 237. D. Execrantur a Siricio Pp. nubere volentes. Ibid. Votum Caſtitatis in ipſis eſt perpetuum. 268. D. Eſt eis eſſentialis Continentia. 267. B. Deficientibus reliquis hominibus, non tenerentur, nec poſſent nubere. 280. A.

 Qui

Qui renuunt obſervare Conſtitutiones non obligantes ad culpam, non evadunt culpam contemptus. 584. E. Graviter peccant, qui notabiliter elongant a via tendente ad perfectionem. 581. C. Prælati graviter peccant recipiendo Novitios, ubi Diſciplinæ Regularis ſubſtantialia non obſervantur. 577. D. 579. C. Etiam non Prælati peccant quomodolibet conſentientes. Ibid., & 580. B. Religionis Reformationem quomodocumque impedientes graviſſime peccant. 578. B. Nolentes reformari damnabiliter morientur. Ibid. C., & 580. E. Quinam degentes in Monaſteriis deformatis damnabiliter non vivant. 582. C., & ſeq. Qui laboris, & pœnitentiæ pertæſi ad deformatos tranſeunt ejuſdem Religionis Conventus, non ſunt tuti in conſcientia, nec poſſunt Sacramentaliter abſolvi. 578. E., & ſeqq. Cur declarent Pontifices, neminem invitum detinendum in Conventibus exactæ Obſervantiæ. 583. E.

Repudium duplex eſt. 175. B. Diſcrimen inter ſeparationem per Repudium, & ſeparationem per mortem. 165. D. Diſcrimen inter ipſum, & ſecundas ſucceſſivas Nuptias. 180. E., & ſeq. In Lege Moſayca publica fiebat auctoritate. 230. E. Non fuit Judæis præceptum. 179. B. Simplicem involvebat permiſſionem, non diſpenſationem. 177. E., & ſeq. B. Non fuit Judæis permiſſum ob finem directum bonum. 178. B. Ut minus malum fuit permiſſum, & ad evitandum majus malum. 177. C., & ſeq. A. C. D. Ob duritiam cordis fuit permiſſum. 178. A. C. Ejus uſus apud Gentiles. 175. C. Vid. *Divortium. Hebræi. Libellus.*

Res per quas cauſas naſcuntur, non ſemper per eaſdem diſſolvuntur. 173. E. Determinatæ neceſſariò habent determinatum conſtitutivum. 339. A. Earum eſſentia per nullam potentiam creatam poteſt ſuppleri. 294. E. Earum exiſtentia ab objecto primario dependet. 387. D. Inquiſitio rerum non eas reddit incertas. 216. A. Quæ ſunt Juris poſitivi, variantur. 260. C. Quandoque laudabilis harum rerum mutatio. 452. C. Secundùm ſe naturales ad ordinem altiorem Divina inſtitutione elevatæ, poſſunt eſſe materia, & forma Sacramenti. 131. E. In aliquo Sacramento intervenit Res æquivalenter, licèt non formaliter talis. 130. D. Quomodo in Matrimonio habeatur res Sacra. Ibid. E. Profanæ poſſunt ab Eccleſia diſponi ſub conditione futuræ Conſecrationis. 254. E. Acquiſitæ per contractum gravi metu extortum quare debeant reſtitui. 376. C. Uni traditæ, & ſub ejus dominio exiſtentes nequeunt ſub eadem ratione alteri tradi. 275. B. 287. B. Pro re ſpirituali temporale recipere ſincero titulo eleemoſynæ, non eſt Simonia. 50. C.

Reſcriptum ſubreptitium quando contingat. 264. D.

Reſpublica poteſtatem habet in Subditos circa civiles Contractus. 404. B. Liberum non habet, abſolutumque Dominium corporum ſuorum Civium. 297. B. Ejus poteſtas eſt juxta æquitatem. Ibid. C.

Revelata a Deo alia ſunt in ſeipſis immediate, & alia in principiis univerſalibus. 601. A.

Reus nequit damnari, ſi juſte excipit contra Teſtem. 532. E.

Rhemenſe Concilium inceſtuoſas damnat Nuptias, & plectit bonorum expoliatione. 237. B.

Ritualia quomodo Parochum vocent Miniſtrum Sacramenti Matrimonii. 137. D.

Robertus Francorum Rex irritum iniit Conjugium cum Berta. 238. C. Gregorius Pp. V. ſeptem annorum pœnitentiam ei injunxit, & ſeparationem ſub anathemate mandavit. Ibid.

Romani caſſa, irritaque fecerunt quoad civiles effectus tantummodo Filiorum Conjugia invitis Parentibus inita. 300. D. Non ſunt criminandi ex quo CP. Symbolum non canerent in Sacris. 670. D.

Romanum Concilium anathemate ferit eos, qui Sanctimoniales ducunt in Uxores. 237. B.

Rotbomagenſe Concilium clandeſtina prohibet Matrimonia, & poſt prandium celebrata, & inter Conſanguineos infra ſeptimam generationem. 237. C.

S

Sacerdos dicitur Miniſter Sacramenti Matrimonii quantùm ad exteriora, ſecus quantùm ad intrinſeca conſtitutiva. 137. C. Vid. *Miniſter Sacramenti Matrimonii.*

Sacerdotium cur Matrimonium excludat. 106. A. Sacerdotium Chriſti excelſius Aaronico. 660. E.

Sacramenta Novæ Legis quid ſint. 98. E. Non una eſt omnium natura. 112. B. Ex Scripturis venari debemus eorum naturam. 124. B. Unde habeant denominationem. 132. A. Ubique ſunt eadem. 406. C. Quale ſignum dicant. 103. C. Phyſice Gratiam producunt ex opere operato. 114. C. Hæc eorum Gratia ſpeciale dat robur. 100. E. Deus eſt Auctor omnium Sacramentorum principalis, non miniſterialis. 123. D.

Materia ipſorum eſt invariabilis. 405. B. Non in omnibus materia eſt res proprie talis. 130. D. Forma a Deo determinata eſt quoad formalem verborum ſenſum, ſecus quoad materialem ſyllabarum numerum. 132 A. Non ſufficit, fore Scriptis commendatam Formam, ſed repetenda eſt, dum Sacramenta conficiuntur. 123. D. Quoad materiam, & Formam Sacramentorum a Chriſto determinatas nequit Eccleſia diſponere. 380. A. 405. B. Legitimam habet Eccleſia poteſtatem diſpoſitivam circa ea, ut licite, vel illicite fiant, valide, vel invalide. 235. E. Quædam in Sacramentis ſunt de eſſentia, & quædam de Solemnitate. 400. A. Eſſentia eſt immutabilis. 295. E. Non poteſt Eccleſia eorum immutare ſubſtantiam. 295. E. Non irritantur ex errore circa acci-

Digitized by Google

accidentalia. 387. E. Vera ſunt, ſi omittantur, quæ ſpectant ad Solemnitatem. 400. B. Formalia verba ſunt eſſentialia, exceptis verbis in Matrimonio. 112. E. Subſiſtunt Sacramenta appoſitis rebus, & verbis æquivalenter, licèt non formaliter talibus. 130. D.

Miniſter certus eſſe debet unicuique Sacramento proportionatus. 130. E. Ipſe active concurrit. 124. E. Materiam exhibet, excepto Miniſtro Pœnitentiæ. 125. C. Omnium Sacramentorum Miniſtrum deſcribit Scriptura diſcretum a Suſcipiente Sacramentum, præter Miniſtrum Matrimonii. 124. C. In Miniſtro requiritur Intentio faciendi Sacramentum. 523. C. Ad ea conficienda non ſufficit ſeria exterior intentio. 327. E. Virtualis interior eſt ſufficiens ad valorem. 117. D. Simulatio Sacramentorum ex metu gravi prorſus eſt illicita. 380. E. Operatio, & receptio debet eſſe perſonalis juxta naturam Sacramenti. 112. D. Ad validam ſuſceptionem in Adultis requiritur intentio. 114. E. Non ſunt Sacramenta indignis, vel etiam incapacibus concedenda. 235. E. In dubiis quoad valorem tutius eſt eligendum. 337. A. 522. E. Innocentius Pp. XI. tutiorem opinionem ſtatuit ſequendam. 354. D. Quomodo tutior Sententia ſit ſequenda. Ibid.

Sacrificia non fuerunt introducta in Lege ad tollendam Idololatriam. 722. B. Ab initio Mundi cœperunt. Ibid. Coacta Sacrificia, cum Sacrificans prorſus paſſive ſe habet, renuit Deus. 373. C.

Sævities quid importet. 227. C. Jus dat Divortii. Ibid. Non dat jus perpetui, ſed temporanei Divortii. 228. A.

Salmurienſe Concilium clandeſtina prohibet Conjugia. 400. D.

Salomon fuit Polygamus. 142. A. In Uxorum pluralitate criminoſus. 730. B. Sterilis ex exorbitante Uxorum pluralitate ſub inordinato uſu. 147. C. Ejus Conjugium cum Filia Pharaonis. 464. C. Peccavit contrahendo cum Mulieribus Idololatris. 462. B. Morti tradidit Adoniam ex quo Abiſag petierit in Uxorem. 450. A.

Samſon Divino conſilio cum Philiſthæa in Conjugium copulatus. 462. B. Ab Uxore ſua repudiatur. 175. C.

Sancti quandoque meritis ſunt Angelis ſuperiores. 619. C. Ex Scripturis evincitur, Cœlitibus convenire Sanctorum nomenclaturam. 624. E., & ſeqq. Item ex Traditione. 626. D., & ſeq. Beati Angeli vocantur Sancti. 624. E. Apoſtoli vocantur Sancti. 625. B. Etiam Viri pietate celebres in Terra Peccatorum vocantur Sancti. 627. B. Quomodo Homines ſint Sancti, & quomodo Deus. 626. C., & ſeq. C.

Eorum cultus laudabilis. 618. D. Honorificantur a Deo. 619. D. Eorum cultus præcipitur in Scripturis. Ibid. A. Nefas eſt eis Divinos tribuere honores. 617. E. Neque ſunt venerandi ut Dii Minores Gentium. 618. A. Honorandi ſunt ut Famuli, Amici, & Filii Dei. Ibid. Cur ſint venerandi. 619. A. Eorum etiam Imagines ſunt venerandæ. 623. C. Quare. Ibid. Tum ab Hominibus, tum a Feris honorantur eorum Corpora, ſeu Reliquiæ. 622. E.

Peccatorum noſcunt reſipiſcentiam. 622. B. Vindictam clamant contra ſingulos Prævaricatores. 621. D. Pro nobis orant. Ibid. Non ſolùm pro Univerſo Orbe generaliter, ſed & pro ſingulis orant. 621. D. Preces noſtras non ignorant. 622. B. Propitius eſt Deus per eorum Invocationem. 620. C. Dupliciter intelligitur Sanctorum Invocatio. Ibid. A. Quomodo Invocandi. 620. D.

Sara quomodo dicitur Abrahæ Soror. 449. B. Inter eam, & Agarem rixæ, & diſcordiæ. 149. E. Non ultro, ſed Deo inſpirante, ancillam Viro ſuo ſubſtituit. 731. B. Ejus pietas, humilitas, & continentia commendantur. Ibid. E.

Sardicenſe Concilium privat Communione Epiſcopum ultra tres Septimanas a propria Diœceſi abſentem. 651. C.

Satanas perperàm judicavit, Job Deo famulari unice ob temporalia. 47. E. Vid. *Dæmon*.

Saturninus qua tempeſtate vixerit. 91. E. Nubere, & generare effutiit eſſe a Satana. Ibid.

Scandalum naſci utiliùs permittitur, quàm veritas relinquatur. 567. C. Hoc etiam intelligendum quando fructus non ſperatur. Ibid. D. Publicum ſcandalum ex Contractibus ortum publica poteſtate debet auferri. 75. A.

Scriptura Sacra nullum habet mendacium. 181. C. Unde ejus veritas deſumenda. 205. A. Eſt lux in tenebris. 720. C. Alia in ea prædicantur de Chriſto Homine, & alia de Chriſto Deo. 633. C. Quæ in veteri Teſtamento ad Mores pertinent, non cenſentur revocata, niſi certà innoteſcat Chriſti Lege. 460. A.

Secta multiplices exponuntur. 458. C.

Senes etiam decrepiti valide nubunt. 477. B.

Senonenſe Concilium Abælardi Dogmata Cenſurà notavit. 629. E.

Sententia verſari poteſt dupliciter in linea probabilitatis. 355. A. Non eſt cenſenda falſa ea, quæ eſt tuta in conſpectu tutioris. Ibid. E. In Sacramentis tutior eſt ſequenda. 354. D. 337. A. 522. E. Quomodo hæc ſit ſequenda. 354. D.

Judicis Sententia quid ſit. 232. A. Quandonam iſta non obliget in conſcientia. 76. D. In incerto Jure expectanda eſt Judicis Sententia. 75. B. Sæpe requiritur ad diſſolvenda Sponſalia ob cauſas præbentes jus reſiliendi. 74. D., & ſeqq. Quandonam requiratur, vel non, Sententia Judicis ad faciendum Divortium. 227. D.

Septennium eſt ætas capax contrahendi. 27. A.

Septuaginta Interpretum littera errat in aſſignando Seth nativitatem trigeſimo ſupra ducenteſimum annum. 709. E. Unde talis error evenerit. Ibid., & ſeq.

Sergius Monothelita in quo laudatur ab Honorio Pp. 681. E. In ſua Epiſtola non apparebat Hæreticus. Ibid.

Sermo

Sermo ſimpliciter prolatus de prima vice intelligendus eſt. 351. E.

Serpens, qui tentavit Evam, non fuit metaphoricus. 699. E., & ſeq. Non ſimulatus. 700. D., & ſeq. Non animal, cui Dominus uſum loquendi, intelligendique facultatem conceſſerit ad tempus. 702. E., & ſeq. Non erat ſublimis, erectiſque pedibus gradiens, nec naturaliter loquens, aut intelligens. 701. E., & ſeq. Fuit verus Serpens, quem velut organum aſſumpſit Diabolus ad tentandum. 703. B., & ſeq. Per ipſum locutus eſt Diabolus, ſicuti per Energumenos. 703. C., & ſeq. A. Cur per ipſum Diabolus locutus fuerit Evæ. 704. B. Ejus calliditas inepte de Diabolo intelligitur, ſed fuit ipſius Serpentis congenita. 705. A. Duplex adſeribitur in Scripturis Serpentis calliditas. Ibid. D. Quomodo fuit callidior. Ibid. Ejus pœna. 701. A. Naturale datur odium inter ipſum Serpentem, & Hominem, maxime Mulierem. Ibid. B.

Servitus eſt contra Naturam quantùm ad primam intentionem. 391. C. 396. A. Non eſt contra Naturam quantùm ad ſecondam intentionem. 396. A. Juris eſt Gentium, & poſitivi. 395. E. Determinata eſt a Jure poſitivo, ut pœna peccati. 396. B. Naturalem non aufert libertatem. 391. B. Non ligat omnes actiones. 392. E.

Non adverſatur Conjugio ſicuti naturalis impotentia. 392. B. Non opponitur ſubſtantiæ Conjugii. 391. A. Secundùm quid tantùm adverſatur ſubſtantiæ Conjugii. 392. A. C. Non adverſatur bonis Matrimonii. 391. D. Non tollit poteſtatem alendi Prolem. 393. A. Stante ſcientia Servitutis, Conjugium cum Serva eſt legitimum. 394. C. Si habitâ notitiâ ipſius Servitutis acceſſerit copula, nullum eſt Divortium. Ibid. E. Ignorata non dirimit Jure Naturæ Matrimonium. 390. E., & ſeqq. Ipſo facto dirimit ignorata, Jure Eccleſiaſtico. 393. E., & ſeqq. Hæc etiam dirimit Jure Civili. 395. B. Quare. Ibid., & 396. E. Si ſubdole Contrahens Servilem occultavit conditionem, tenetur denuo contrahere, inſtante Parte decepta. 397. C. An dirimat Conjugium, ſi ſit ignorata, mox ſolvenda, & non perpetua. 397. E., & ſeq. In voto, etſi ignorata, non dirimit, & quare. 398. C. In Servitutem poteſt Vir ſe tradere ſine licentia Uxoris, ſecus Uxor ſine licentia Mariti. 398. D.

Servus quinam ſit. 390. E. Quibus in actionibus ſubditur Domino. 392. E. Nequit alteri ſe tradere, vel Religionem ingredi, niſi conſentiente Domino. 320. C. 393. D. Nubere poteſt. 393. D. Etiam invito Domino, nubere poteſt. 319. E., & ſeq. Cur poſſit nubere. 287. B. Ejus Proles a Domino debet ali. 393. A. An poſſit Servus Uxoratus a Domino vendi apud remotas Regiones, ad quas Uxor ejus nequeat accedere. Ibid. C. Libertatem conſequitur Serva cum a Domino ducitur in Uxorem, vel ab eo dotale accipit inſtrumentum. 397. E. Liber egredietur Servus Uxoratus poſt ſeptennium, remanentibus Uxore, & Filiis ſub poteſtate Domini. 179. E. Licitum eſt dare Servo libertatem cum pacto ingrediendi Religionem. 45. D. Redemptionem debet ipſe procurare, ubi imminet periculum prævaricationis. 184. E.

Seth nominis Etymologia. 708. E. Ejus nativitas contigit paulò poſt necem Abelis. Ibid. D. Error eſt in litera Septuaginta Interpretum circa Seth nativitatem. 709. E. Unde talis error evenerit. Ibid., & ſeq.

Severus Tatiani adoptavit errores, & alios proprios addidit. 92. B.

Signum non omne eſt Sacramentum, ſed quod a Deo inſtitutum cum promiſſione Gratiæ. 103. C.

Significatio Matrimonii imperfecta veteris Legis evacuata eſt, fuitque elevata ad perfectam. 155. E. Perfecta non componitur cum Uxorum pluralitate. 156. A. Ipſa probat indiſſolubilitatem Matrimonii. 197. E., & ſeqq. Non oritur tamen ex indiſſolubilitate, ſed e contra. 200. C. Unde habeatur perfecta. 171. B. Eſſentialis qualis ſit. 168. D. Etiam ſecundæ Nuptiæ ſucceſſivæ ſuam habent eſſentialem ſignificationem. 168. D. 199. B. 422. B. Non datur duplex, ita ut una rationem ſortiatur Sacramenti, & altera non ſortiatur. 130. C. In Matrimoniis Fidelium inſeparabilis eſt a ratione contractus. 119. C. 116. D. Integra perſeverat ſub Divortio. 199. D. Non diſſolvitur, ſed completur per Mortem. Ibid. B. Matrimonium conſummatum ſignificat unionem Chriſti, & Eccleſiæ. 326. E. 99. A. Significat conjunctionem Chriſti cum Eccleſia, ut Sponſa. 197. E. Duplicem habet Significationem Chriſti cum Eccleſia, videlicet Charitatis, & unionis hypoſtaticæ. 191. A. 188. D. Non reſpicit Significatio Matrimonii conſummati conjunctionem Chriſti cum hac particulari anima, ſed cum tota Eccleſia. 201. A. Quid ſit, quod ſignificat unionem Chriſti cum Eccleſia. 198. C. Matrimonium veteris Legis unionem Chriſti cum Synagoga non ſignificabat. Ibid. C. Matrimonium ratum non habet perfectam Sacramenti Significationem. 189. E. Significat conjunctionem Chriſti cum anima media Charitate. 188. D.

Simon Magus quis, & qualis fuerit deſcribitur. 637. E., & ſeq. Non putabat, emi poſſe poteſtatem dandi Spiritum Sanctum. 48. D. Quale ejus vitium. 47. A. Fuit validus ejus Baptiſmus, & quare. 337. D.

Simonia dicitur a Simone Mago. 47. A. Quid ſit. Ibid. B. Vendere æquivalenter, licèt non formaliter, Spiritualia, eſt Simonia. 50. C. Sufficit intentio conſequendi Spirituale pro temporali. Ibid. E. Innocentius Pp. XI. definivit eſſe Simoniacum dare temporale, non ut pretium, ſed ut motivum conſequendi Spirituale. 48. C. Quo ſenſu intelligenda hæc Definitio. Ibid. E. Simoniacum eſt per pecuniam parare ſibi, vel alteri viam ad obtinendum Spirituale, & quomodo. 50. A.

Non

Non eſt Simoniacum mediâ pecuniâ amovere extrinſeca, & præſuppoſita impedimenta pro conſequendo Spirituali, benè verò impedimenta intrinſeca. 45. B. 49. D. Pro Benedictione Matrimonii pecuniam accipere, eſt Simonia. 133. C.

Simonia eſt vitium execrabile, graviſſimumque malum. 638. D., & ſeqq. Sive in magnis, ſive in parvis eſt ſacrilega. 640. A. Simoniaci comparantur Judæ, qui Chriſtum vendidit. 639. E. Per eam Divina contemnuntur. Ibid. Contenditur per eam Servum ſibi facere Spiritum Sanctum. Ibid. C. Præcepto Domini injuriam irrogat. 640. B. Gravi mulctatur ſupplicio. 638. E. Severiùs punitur a Deo quàm Idololatria. 639. B. Pœnâ mulctatur a Concilio Toletano. 640. C. Sejungendi ſunt Simoniaci a corpore Eccleſiæ. Ibid. E.

Siricius Pp. omnino prohibet, ne fiant Conjugia cum impedimento Publicæ Honeſtatis. 239. C. Irritat Sanctimonialium Matrimonia. 272. D. Monachos quoſdam execratur, qui nubere tentabant. 237. D. Ex duplici Lege Monachorum proſcripta Conjugia deſcribit, atque a Civili tamquam a notiori exorditur. 246. B. Quomodo ſacrilegam vocat violationem Conjugii, cui Sacerdotis Benedictio acceſſit. 132. E.

Sirmienſe Concilium triplicem Fidei Formulam edidit. 607. B. Prima ſecundùm ſe non ſapit Hæreſim. Ibid. Cui Formulæ ſubſcripſerit Liberius Pp. Ibid. D.

Sirmundus nihili faciendus ubi innoxios fore propugnat Libros Theodoreti. 616. D.

Sixtus Pp. V. Eunuchos juſſit a Mulieribus ſeparari, invalidum declarans eorum Conjugia. 477. C.

Societas mutua eſt Finis præcipuus Conjugii. 363. C. Periculoſa eſt vitanda. 223. E.

Socrates turpiter calumniatur Valentinianum Imperatorem. 158. E. 142. B.

Solemnitas Matrimonii certis quibuſdam temporibus prohibita. 419. A. Circa tempus feriandi a Solemnitate Matrimonii multiplex, & varia fuit Juris antiqui diſpoſitio. Ibid. Hoc Jus antiquum a Tridentino reſtrictum fuit. Ibid. Sine Solemnitate poſſunt Matrimonia quibuſvis Anni temporibus, etiam ſine Diſpenſatione, celebrari. 419. C. Solemnitas Matrimonii, quam requirit Tridentinum, ne fiat clandeſtine, ſed in facie Eccleſiæ, non eſt extrinſeca, & pro Foro tantùm externo, ſed intrinſeca, eſſentialis, & pro Foro etiam conſcientiæ. 405. D. 24. E.

Somno ſopitus poteſt peccare, & quomodo. 113. E. Poteſt etiam juſtificari, & quomodo. 114. A.

Soto immeritò contendit, Mutorum Conjugis non eſſe Sacramenta. 324. E. Perperàm e contra propugnat, in omni Lege Matrimonium fuiſſe Sacramentum. 104. D.

Sponſalia non denominantur ab Arrhis. 7. B. Nomen habent a Spondere. 6. C. Quandoque dicuntur Nuptiæ per quamdam extenſionem. 7. E. Non lædunt libertatem. Ibid. D. Poſtulant firmitatem. 9. B. Ex ſuis intrinſecis includunt fidelitatem. 31. A. Habent eſſe a veritate, & veracitate. 30. E. Effectum inducunt graviſſimi momenti, & materiam habent graviſſimam. 30. E., & ſeq. D. Æquitas ipſorum ſubſtantialis in quo conſiſtat. 70. D. Quomodo definiuntur. 6. A. Sunt diſpoſitiones Matrimonii. 5. A. 7. E. Cur præmittenda Matrimonio. 5. B. Virtute continent, quod actu Matrimonium. 8. E. Jus tribuunt ad rem. Ibid. B. Accedente cohabitatione thori, abſque novo conſenſu tranſibant in Conjugium, & quare. 296. E. Poſt Tridentinum ſolo commercio carnali nequeunt tranſire in Matrimonium. 336. D. Quomodo ſint impedimentum impediens Matrimonium. 289. C.

Perfectis Contractibus accenſentur. 9. B. Sunt Contractus oneroſus. Ibid. A. Ex valde oneroſus. 16. A. Similia ſunt Contractui Societatis. 62. E. Onus mutuum important, & mutuam utilitatem. 33. A. Vim ſortiuntur Legis particularis. 17. B. Promiſſionis naturam ſortiuntur. 6. A., & ſeqq. Firmatam, & completam dicunt Promiſſionem. 6. D. Oneroſam, & mutuam involvunt Promiſſionem. 11. E. 8. E., & ſeqq. Non ſufficit Sponſio gratuita, etſi mutua, niſi ſit reſpectiva. 15. A. Non contrahuntur, ſi cadat Promiſſio ſupra indeterminatam Perſonam. Ibid. B. Non ſubſiſtunt per ſolam exteriorem Promiſſionem. 331. B. Sub Promiſſione fictâ ſunt in duplici differentia. 25. B., & ſeq. Ficta cum animo promittendi, ſed ſe non obligandi, non ſubſiſtunt. 16. E., & ſeqq. Sine animo promittendi, vel cum animo promittendi, & ſe obligandi, non tamen adimplendi, ſunt graviter peccaminoſa. 16. D. Sunt graviter peccaminoſa seriò exteriùs, ſed interiùs ſimulate promiſſa. 78. D.

Ante præfinitam ætatem prohibentur a Lege. 28. E., & ſeq. A. Hæc ætas definita non eſt ut in Conjugio, & quomodo. 28. C. Non poſſunt contrahi ante Septennium. 293. B. Neceſſarium eſt Septennium moraliter completum. 26. B., & ſeqq. Inita ante Septennium, & poſt ipſum ratihabitione confirmata, valida ſunt, & inducunt impedimentum publicæ Honeſtatis. 294. A. Uſus rationis eſt de eorum Conſtitutivo. 30. C. Perfectus exigitur uſus rationis. 293. A. Cognitio requiritur diſcretiva inter bonum, & malum. 27. B. Cum ſemiplena deliberatione contracta non obligant, neque ſub veniali. 16. B. Perfectam requirunt deliberationem. Ibid. A. Requirunt deliberationem ſufficientem ad peccandum lethaliter. 27. C. 16. A. Vel etiam majorem requirunt deliberationem. Ibid. In ebrietate, vel amentiâ contracta non ſubſiſtunt, etiam prævoiita. 21. C. Ex paſſione quando irrita. 20. A.

Debent eſſe libera. 35. E. Contracta a Parentibus pro Filiis conditionem involvunt, ſi rata habuerint Filii. 316. A. Quomodo hæc a Filiis debeant ratificari.

27.

27. E. Tacentibus Filiis, quandonam ſubſiſtant. 12. C. Pactum pecuniarium in Sponſalibus vetitum eſt, & irritum. 313. B. Si a Parentibus, Conſanguineis, & Amicis pœna adjiciatur poſitiva, ſunt irrita. 35. D. Pro eorum executione pœna poſitiva eſt licita. 36. B. Quandonam ſubſiſtat in eis pœna negativa. 39. D. Subſiſtit pro injuſte Reſiliente determinata conventio pœnæ. 37. D. Quomodo ſint licita in ipſis pignora. 41. B. Quandonam ſubſiſtant, vel non, Legata, & Hæreditates. 43. D., & ſeq. A.

Nec prohibita, nec invalida ſunt Sponſalia clandeſtina de futuro Conjugio libero a vitio irritante. 23. E., & ſeq. Diſcrimen inter Sponſalia clandeſtina, & Conjugia clandeſtina. 24. E. An ſtante aliquo Conjugii impedimento, ſint valida. 29. E., & ſeq. A. Contracta ſub conditione, ſi Papa diſpenſaverit impedimentum, purificata conditione, tenent ſine novo conſenſu. 73. A. Inter Conſanguineos contracta, non expreſſa conditione, ſi Papa diſpenſaverit, nulla ſunt. 349. B. Sub conditione de futuro contingenti, ſuſpenduntur. 351. A. Pendente conditione, non dicunt impedimentum publicæ Honeſtatis, bene verò adimpleta conditione. 354. B. Sub conditione inita, ab una Parte nequeunt diſſolvi, refragante altera. 351. B. An contrahantur per phraſes negativas, & æquivocas. 22. E. Quandonam conſtituantur per ſubarrhationem annuli. Ibid. B. Quinam defectus ad Sponſalia prævii, ſint manifeſtandi. 69. D. Quales, & quomodo poſſint defectus occultari. Ibid. E. Invalida tractu temporis non convalidantur. 293. E.

Gravem inducunt obligationem. 30. D., & ſeqq. Graviter punitur injuſta ipſorum violatio. 31. E., & ſeq. A. Obligatio eſt ex juſtitia. 31. C. Si nullum præfigitur tempus, per ſe ſtatim obligant, & quomodo. 32. C., & ſeq. A. Quandoque, cauſa ſuperveniente, poſſunt differri. 33. C. Non obligant, niſi acceptentur. 11. B. Abſenti promiſſa non obligant ante acceptationem, & repromiſſionem. 13. D. Neque etiam obligant ante expreſſam notitiam repromiſſivæ acceptationis. 14. A. B. C. Celebrata a Parentibus pro Filiis, non obligant, niſi rata ab ipſiſmet Filiis. 27. D. Non obligant contracta effræni paſſione. 80. B. Ficte promiſſa an obligent, & ad quid obligent. 25. B., & ſeq. Seriò exteriùs, ſed interiùs ſimulate promiſſa, ſecluſo ſcandalo, non obligant. 78. D. Urget tamen in eis tunc obligatio ad reparandum damnum, & juſte a Judice compelluntur. Ibid E. An obligent contracta cum animo ſe non obligandi, ſed cum voluntate proferendi verba externa, quibus in facie Eccleſiæ contrahuntur. 79. A. An ficte promiſſa ad inducendum peccatum, obligent ſuſcepta Prole. 79. E.

Mutuo conſenſu poſſunt diſſolvi. 33. D. 62. D., & ſeqq. Sed conſenſu libero, & ſpontaneo. 67. B. Solubilitas Sponſalium ex mutuo conſenſu ſpectat ad bonum Reipublicæ. 62. E. Etiam jurata in honorem Dei poſſunt mutuo conſenſu diſſolvi. 63. D. Nequeunt tamen Jure poſitivo diſſolvi mutuo conſenſu Sponſalia Impuberum ante pubertatem. 64. B. In quo diſcriminantur Sponſalia Impuberum a Sponſalibus Puberum. Ibid. Quomodo poſſint poſt pubertatem diſſolvi, quæ in impubertate promittuntur. 64. C. D. Quandonam Teſtes, & quot requirantur pro diſſolvendis Sponſalibus. 77. B. Sæpe requiritur Judicis Sententia ad ipſa diſſolvenda ob cauſas præbentes jus reſiliendi. 74. D., & ſeqq. Non poſſunt per ſe loquendo diſſolvi ob gravem antecedentem mutationem, & prævisam, aut notam ante ipſa Sponſalia. 70. B. 68. E. Poſſunt diſſolvi ob ſubſequentem phyſicam gravem mutationem, qua prævisa, Prudentes non contraxiſſent. 71. A. 54. C. An poſſint diſſolvi per ſubſequentes morales defectus. 73. B. An per mutationem Status paupertatis, vel divitiarum ſolvi poſſint. 71. C. Poſſunt diſſolvi ex quacunque gravi mutatione, quæ ſi fuiſſet antea, Prudentes non contraxiſſent. 67. D., & ſeqq. Quædam exceptiones. 69. A. Cauſâ fornicationis poſſunt diſſolvi ex parte Innocentis. 73. C. Quid dicendum in caſu fornicationis ex utraque Parte. Ibid. D. Ob oſcula, actuſque impudicos cum altero, an poſſint diſſolvi. 73. E. Sunt ſolubilia ob impedimentum dirimens Conjugium. 72. A. Etiam poteſt reſilire Pars Innocens ob impedimentum impediens. Ibid. E. Pars rea tenetur Diſpenſationem petere, ſi eam requirat Pars Innocens. Ibid. B. Ob grave ſcandalum, graveſque diſcordias, juſte ſolvuntur. 70. E. Quandonam ſolvantur per abſentiam Sponſi 65. A. Poſteriora, etiam jurata, non ſolvunt priora. 60. D. Accedente copula, poſteriora ſolvunt priora. 61. D. Limitatur hæc doctrina. 62. A. Per validum poſterius Conjugium ſolvuntur priora Sponſalia. 59. E. Non tamen per invalidum. 60. D. Per ingreſſum in Religionem, & per Votum ſimplex Caſtitatis, abſolute ſolvuntur ex utraque Parte. 53. E, & ſeqq. Non ſolvuntur per Ordines Minores. 58. E. Contrahens Sponſalia tenetur ad expenſas factas pro præparatoriis Conjugii, ſi juſtam alteri dederit cauſam reſiliendi, ſecus ſi ipſe juſtam habeat cauſam reſiliendi. 340. E. Sponſalibus juratis legitime diſſolutis, non eſt neceſſe ad Eccleſiam recurrere pro juramenti diſpenſatione. 78. B.

Eccleſiæ judicio ſubduntur Sponſalia, etſi occulta. 76. B. Ipſius Eccleſiæ judicium in Sponſalibus. 74. E. Etiamſi non ſint jurata, mediis Cenſuris, poſſunt ab Eccleſia compelli. Ibid. B. D. Aliquando non poſſunt compelli. Ibid. E. Tutiores, & plauſibiliores Opiniones ſunt adoptandæ quoad Sponſalia. 15. B. 23. B. Vid. *Arrha Sponſalium*.

Sponſi dicebantur Promiſſi. 6. E. Unde denominentur. Ibid. C. Eorum Filii non ſunt adulterini, aut ſpurii, ſed naturales ille-

illegitimi. 8. C. Si peccant cum aliena, ſpecialem contrahunt malitiam in Confeſſione aperiendam. Ibid. B. Exhortantur, ipſa nocte celebrationis Conjugii in Virginitate permanere. 135. A. Eximuntur a debito pugnandi. 5. C.

Statu Innocentiæ perſeverante, fuiſſet ſexuum differentia. 86. D. Propagandum fuiſſet humanum Genus per uſum Nuptiarum. Ibid. E., & ſeqq. An ſalva fuiſſet in generatione Virginalis integritas. 90. B. C. Quis natus fuiſſet. Ibid. E. Corpus ex ſe fuiſſet mortale, ſed ſuperaddita Dei virtute a morte præſervatum. 88. C. Quænam alimenti ſuperfluitas defuiſſet. 89. E. Quænam indecora Statui Innocentiæ. Ibid.

Stipes Conſanguinitatis qualis ſit. 424. C. Qualis ſit Affinitatis. 430. E.

Stipulatio fit de promiſſis. 6. D. Tribuit jus ad rem. 14. D. Intrinſecam involvit conditionem, ſi Abſens acceptet. Ibid. Ut firmet contractum, debet Stipulator vices, & Perſonam gerere Abſentis. 14. D. Quinam eſſe poſſint Stipulatores. Ibid. E. An Stipulatio a Notariis facta pro Abſente valeat pro Foro interno. Ibid. E.

Stupratores juſte coguntur a Legibus Deceptam ducere. 328. D. Eorum pœnæ. 306. E. Decipientes Virginem ſub promiſſione ſine interiori conſenſu, & poſtea ſincere cum altera contrahentes, debent potius Excommunicationis Sententiam ſuſtinere, quàm cohabitare cum prima. 327. B. 328. D. Vid. *Deceptor*.

Subarrhatio annuli ſignum eſt ſatis æquivocum. 22 A. Quandonam ſufficiat ad Sponſalia. Ibid. B.

Sueſſionenſe Concilium Abælardum coegit igni propria manu tradere Librum, quem ipſe de Trinitate ediderat. 629. D.

Surius contradictionem involvit referens Nicolaum de Familia Juſtinianorum in Voto ſolemni Caſtitatis diſpenſatum. 285. E.

Symbolum Fidei poteſt ab Eccleſia ordinari, & explicari. 687. C. Eſſentialiter, ſed non omnino, eſt invariabile. 688. A. Prohibita eſt omnis mutatio, ſed non abſolute 689. D. 688. E. Quomodo ab Eccleſia fieri poſſit aliqua additio. 687. A. Cur in variis Eccleſiis adoptatum variis formulis. 684. E. 685. D. 686. A. Quid ſignificet Symbolum. 683. E.

Symbolum Apoſtolorum varias habet appellationes. 671. C. Dicitur majus, & quare. 691. A. Non fuit a Romanis Pontificibus confictum. 670. B. Non cœpit poſt Tertium Seculum. Ibid. D. Ab ipſiſmet Apoſtolis fuit concinnatum. 667. B., & ſeqq. 671. E., & ſeqq. Ab Eccleſia adoptatur ut ab Apoſtolis conditum. 672. A. Quinam Hæretici negarunt, ab Apoſtolis fuiſſe conditum. 671. D. Qualis ejus ſit Traditio. 681. E. Cur in Actibus Apoſtolorum altum de eo ſit ſilentium. 673. C. 670. B. Cur in Canone non deſcriptum. 674. A. Cur Scriptis non commendatum. 672. E. Spectat ad Verbum Dei traditum. 674. B. Proprie non probatur per Scripturas. Ibid. E. Non eſt ſolummodo revelatæ doctrinæ explicatio, ſed primam continet revelationem. Ibid. B. Eſt omnino infallibile. Ibid. C. Concinne eſt diſpoſitum. 675. D., & ſeq. Perfectum fuit ab Apoſtolis editum. 688. D. Ut Fidei Regula conditum, & ſuſceptum. 680. B. Velut Compendium earum rerum, quas diſtincte, & explicite prædicaverunt Apoſtoli, ediderunt. 691. A. In eo excellentiori modo, & plura luculentiùs Myſteria continentur, quàm in Symbolo Hebræorum. 675. B. Omnes in eo Fidei ſunt Articuli. 671. A. Articulus de Communione Sanctorum non eſt diſtinctus ab eo de Sancta Eccleſia Catholica. 686. C. An in hoc Articulo ſit apponenda particula *in* Eccleſiam. 678. D., & ſeq. A. An ab Apoſtolis fuerit appoſita Vox *Catholicam*. 686. A. Cur plures de Filio, & Spiritu Sancto Articuli, quàm de Patre. 676. C. Cur Apoſtoli hoc Symbolum condiderunt. 668. C. 681. D. Quando. Ibid. Adhuc vivente S. Jacobo, fuit ab eis conditum. 670. A. 683. C. Non fuit conditum in Concilio Jeruſolymitano. 684. A. Quomodo fuit conditum. 669. D. Ita fuit conditum, ut ſinguli unum ediderint Articulum. 682. C., & ſeq. Omnes Articuli omnibus Apoſtolis fuere revelati. 683. A. Immediata Spiritus Sancti revelatione ipſum condiderunt. 674. A. Colligitur ex editione hujus Symboli Petri præeminentia. 683. A. Hæreſes adversùs hoc Symbolum excitatæ. 690. D. Quare hoc Symbolum in Eccleſia quotidie recitatur, & non aliud. 691. A.

Symbolum Nicænum quare in Solemniis tantùm cantatur, & non quotidie. 691. A. Quare iſtud, & non illud Apoſtolorum in Solemniis cantatur. 679. E. Apud Romanos in Sacris non canebatur, & quare. 670. E. Cur in eo fuit addita Vox [illegible]. 687. A. Epheſina Synodus mutationem in hoc Symbolo inducere prohibuit ipſi contrariam, ſed non qualemcunque. 688. E.

Symmachus Pp. Nuptias prohibet Virginibus, & Viduis Deo ſacris. 238. A.

Synagoga quomodo a Chriſto derelicta. 202. C. In ea defecit vis Privilegiorum tempore Paſſionis Chriſti. 606. D.

Synedrium Moſaycum ſub tempore Paſſionis Chriſti a privilegiis deficiebat. 606. D. Non erravit tamen ejus Pontifex in ferendo Sententiam de Chriſto, ſed prophetavit neſciens quid diceret. Ibid.

T

Tabelliones publici pro Abſente poſſunt ſtipulare. 14. E.

Taciturnitas non ſemper involvit conſenſum. 12. C. E. 13. A. Nec ſemper habetur pro conſenſu. Ibid. Eſt medium quoddam inter expreſſam voluntatem, & expreſſam contradictionem. 352. B Quandoque ſtat pro conſenſu. 22. B. Quandoque æquivalet verbis, & declarat conſenſum. 294. C. Ex circumſtantiis æquivalet verbis. 325. D. Regulariter in actu oneroſo non habetur pro conſenſu. 294. C.

Tatianus Matrimonium reprobat velut Fornicationem. 92. B.

Temporalia ſubdere Spiritualibus ſecundùm ſe nullam involvit deordinationem. 48. B.

Tempus feriatum pro Nuptiis. 410. A Quomodo, & quando impediat Matrimonium. 287. E.

Tentatio interna quomodo poſſit eſſe a Diabolo. 706. B.

Tertullianus cur in aliquibus locis obtruncatum recitet Symbolum Apoſtolorum. 686. E. Hoc ipſum fatetur ab Apoſtolis conditum. 672. B. Execratur Conjugium Fidelium cum Infidelibua. 239. D. 459. D. Prohibita agnoſcit clandeſtina Conjugia. 544. B. Filiorum Conjugia ſine Parentum conſenſu vult eſſe illicita, ſecus invalida. 309. D. In his exigit Parentum conſenſum, non ex neceſſitate, ſed ex honeſtate. 321. B. Matrimonium ſentit ſolubile quoad thorum causâ adulterii, non quoad vinculum. 215. B. Diſerte docet indiſſolubilitatem Matrimonii quoad vinculum, etiam adulterii causâ. 202. E. Circa ſecundas Nuptias eſt ſibi contrarius. 163. D. Ipſi nulla fides, ubi de Montano agit. 407. A. Factus Montaniſta ſucceſſivam Polygamiam docuit Jure Divino damnatam. 161. B.

Teſtis ex auditu nullius eſt juridicæ auctoritatis. 552. D. Injurato non præſtatur fides. 532. C. Inimico Jura non credunt. 552. D. Simul eſſe poteſt Superior in aliquo caſu & Teſtis, & Judex. 417. B. Quando, & quot requirantur Teſtes pro diſſolvendis Sponſalibus. 77. B.

Teſtes Matrimonii graviter peccant aſſiſtendo Matrimoniis ſub conditione, etiam honeſta. 350. D. Ad valorem Matrimonii eorum præſentia debet eſſe moralis. 513. E. Debent vere, & non falſe cognoſcere Contrahentes. 559. A. Sola eorum præſentia moralis non ſufficit. 516. E. Parochus exigitur a Tridentino ut Teſtis primarius. 517. B.

Thamar vera fuit Soror Aman. 251. C. Ex errore intentavit Conjogium cum Fratre. 448. E. Legis ignara credidit minus malum Nuptias cum Fratre, quàm Stuprum, accedente Patris voto. 251. C.

Theodoretus ſignum a Domino poſitum in Caino conſentit fuiſſe timorem, & tremorem. 714. A. Ejus Libri a Synodo V. damnati tamquam Neſtorianâ nequitiâ infecti. 616. A. Nihili faciendus eſt Sirmundus, qui hos Libros propugnat fore innoxios. Ibid.

Theodoſius Imp. Legem condidit irritantem Conjugia Conſobrinorum. 245. C. 433. D. Hanc Legem revocaverunt Arcadius, Honorius, & Juſtinianus Impp. Ibid. Eamdem inſtauravit Eccleſia. Ibid.

S. Thomas Doctor Angelicus explicat cur Henoch adhuc vivat. 717. C. Perpetuus eſt in aſtruenda exiſtentia Sacramenti Matrimonii abſque Sacerdotis præſentia. 128. E. Sacerdotem affirmat Miniſtrum Sacramentorum, & quomodo. 139. E. Quomodo validum declaret Conjugium Jacob cum Lia. 384. E. Quo ſenſu comparat errorem Servitutis cum errore Perſonæ. 391. E. Quomodo comparat Servitutem cum naturali Impotentia. 392. B. An ſentiat, errorem Servitutis dirimere Jure Naturæ Matrimonium. 391. E. Non adverſatur Sententiæ aſſerenti validum Conjugium ſub conditione Voti perpetui Caſtitatis. 366. E. Polygamiam ſimultaneam non repugnare docet Juri naturali primario. 733. D., & ſeq.

Thus Idolo ſi fuerit incenſum violenter, nempe coacta manu, non execratur Deus, bene verò ſi voluntas conſenſerit. 373. C.

Tobias junior Saram legitime duxit in Uxorem, inſciis Parentibus. 303. E.

Toletanum Concilium I. nullum decernit Sanctimonialium Conjugium. 270. E., & ſeq. Celebrantes, & Procurantes Matrimonia clandeſtina privat Fidelium Communione. 400. E.

Toletanum Concilium III. liberum vult eſſe Conjugium. 309. E.

Toletanum Concilium IV. Clericis inferioribus vetat, ne Viduas ducant repudiatas, aut Fœminas malæ famæ. 237. B. Nullum decernit Conjugium cum Voto Solemni Caſtitatis initum. 270. C Irritum facit Conjugium Fidelium cum Hebræis. 468. A.

Traditio non omnis ad Jus Divinum pertinet. 308. E. Qualis cenſenda ſit ex Apoſtolica auctoritate, ſecundùm Auguſtinum. 269. B. 681. C. Ipſi non officit ignorantia circumſtantiarum. 681. C.

Triburienſe Concilium nullum declarat Conjugium cum Voto Solemni Caſtitatis contractum. 270. B. Antiquos renovat Canones de impedimento Voti Solemnis Caſtitatis. 272. B. Adultero vetat poſt mortem Conjugis alteram ducere. 214. D. Firmum decernit Matrimonium a quodam Franco initum cum Saxona adversùs Francicas Leges. 244. B.

Tridentinum Concilium jure, & merito gaudebat prærogativâ Univerſalis Eccleſiæ. 402. E. Eam Fidei Confeſſionem in unum collegit, quæ ab Apoſtolis fuit conſignata. 690. B. Immunitatem Eccleſiaſticam aſtruit eſſe de Jure Divino. 663. B. Pluralitatem Beneficiorum execratur. 653. E. Anathematizat Damnantes Matrimonii Velationes. 418. C. Conjuges hortatur, ut ante cohabitationem in eadem domo, ſuſcipiant Sacerdotis Benedictionem. Ibid. D.

Matrimonium in Evangelica Lege definit eſſe Sacramentum. 116. A. Diſcrimen aſſignat inter Matrimonium Novæ, & Veteris Legis. 115. E. 126. B. Mutuum conſenſum eſſentialiter requirit in Matrimonio. 290. D. Ipſum conſenſum innuit eſſentialiter requiri ſenſibilem. 322. B. Perperàm dicitur, ipſum ſupponere, Parentes cogere poſſe Filios ad Nuptias. 319. D. Magiſtratibus, & temporalibus Dominis prohibet ſub pœna Excommunicationis cogere Subditos ad Nuptias. 319. D. Non irritat Filiorum Conjugia ſine Parentum conſenſu contracta. 319. B. Variæ fuerunt Opinionum, & Opinantium Concertationes ſuper hoc Filiorum

Con-

Digitized by Google

Conjugium in ipſo Concilio. Ibid. A. Non adhæſit tamen petentibus Oratoribus Galliæ irritationem Matrimonii Filiorum ſine Parentum conſenſu. 318. E. Immo anathemate eos damnat, qui affirmant Matrimonia a Filiis-familias ſine conſenſu Parentum contracta irrita eſſe. 305. A.

Irritat Conjugia clandeſtina. 319. B. Ex quibus momentis clandeſtina Conjugia irritaverit. 403. D., & ſeq. Ejus Lex irritativa Conjugii clandeſtini non eſt æquivoca, & ſubobſcura, ſed clara. 409. C. Vult ad valorem Conjugii præſentiam Parochi tamquam Præſidentis nomine Eccleſiæ. 517. E. Exigit ad valorem Conjugii præſentiam Parochi moralem. 511. A. 514. B. 527. C., & ſeq. Cur velit in Matrimoniis præſentiam Parochi. 512. A. 515. D. Ipſum exigit Parochum ut Teſtem primarium. 517. B. Cur præcipiat ad valorem Conjugii præſentiam Parochi proprii cum duobus, vel tribus Teſtibus. 556. D. In clauſula irritationis Conjugii clandeſtini quare non repetat intelligentiam Parochi. 513. E. 526. B. Quare præcipiat Parocho quod Librum habeat, in quo Conjugum, & Teſtium nomina, diem, & locum contracti Matrimonii deſcribat. 547. A. Modum præſcribit Parochis aſſiſtendi Matrimoniis Vagorum. 511. E. 547. B. Parochi verba: Ego vos conjungo &c., non præſcribit ut eſſentialia, & neceſſaria Sacramento, ſed ut ceremonialia publicæ Solemnitatis. 127. B. 136. E.

Directe adverſatur Luthero, qui negabat Ordini Sacro poteſtatem conſtituendi impedimenta Matrimonii. 255. A. Decernit, impedimentum publicæ Honeſtatis oriri ex Sponſalibus ſolùm validis, & primum Gradum non excedere. 457. A. Affinitatem ex copula fornicatis coarctat ad ſecondum Gradum. 431. B. Perſonas deſcribit, quæ in Baptiſmate, & in Confirmatione contrahunt Cognationem ſpiritualem. 427. E. Reſtringit antiquum Jus de tempore feriandi a Nuptiis. 419. A. Ratum Conjugium declarat diſſolvi per Solemnem Religioſam Profeſſionem. 190. D. Indiſſolubilitatem docet Matrimonii, etiam adulterii cauſâ. 202. B. Quare non dicat anathema adversùs Propugnatores ſolubilitatis Matrimonii cauſâ fornicationis. Ibid. C. Licitum firmat Divortium ſimplex ob alias cauſas præter fornicationem. 223. D.

Trigamia apud Orientales controvertitur. 161. D. Eadem controverſia apud ipſos de Tetragamia. Ibid. Adversùs Trigamiam, & Tetragamiam Legem condidit Baſilius Macedo Imp. Ibid. E.

Troslejanum Concilium ſub Sergio Pp. III. Inhabiles decernit Religioſos ad Conjugium. 270. B.

Trullani Canones non fuerunt a Synodo VI., nec ab Eccleſia univerſaliter recepti. 470. C.

Turibius Aſturicenſis Epiſcopus prædedit cum Idacio, & Ceponio in Concilio Celenenſi. 695. E. Ejus zelus pro Catholicæ Fidei veritate. Ibid. A.

Turonenſe Concilium irritum declarat Monachorum Conjugium. 270. D. Ab illegitimo conſortio Monachos ducentes Uxorem ſeparare mandat, & a Communione pellere. 237. A. Municipales innuit Gallici Regni Conſtitutiones de Conjugio Filiorum invitis Parentibus contracto. 321. C.

V

VAgi poſſunt coram quolibet Parocho Conjugium contrahere. 410. C. Quomodo contrahendum eorum Conjugium. 511. E. 547. B

Valentinianus Imp. Immunitatem agnovit Eccleſiaſticam. 663. D. Laudatur ab Ammiano Marcellino. 158. E. Socrates eum turpiter calumniatur. Ibid. E. 142. B. Ab hac calumnia vindicatur. Ibid.

Valentinianus III. Imp. ſancivit, Secularibus judiciis ſubjici Eccleſiaſticorum quaſcunque cauſas, exceptis immediate pertinentibus ad Fidem. 660. B. Concilium Andegavenſe hanc ejus infirmavit Sanctionem. Ibid.

Venditio cum ſolis verbis, licèt ſeriis, exterioribus, ſine interiori conſenſu, eſt nulla. 330. A. Venditio rei ſpiritualis æquivalens, licèt non formalis, eſt Simonia. 50. C.

Venetum Concilium Excommunicatione mulctat Virum, qui ſine adulterii probatione dimittit Uxorem, non tamen approbat, ipſum poſſe, probato adulterio, alteri nubere. 214. D.

Verba exteriora ſunt ſigna æquivoca. 22. A. Præſumptionem exteriora fundant pro Foro externo. Ibid. Practica efficiunt quod ſignificant. 353. D. Dubia quomodo intelligenda. 340. E. Univerſalia ſæpe diſtributive intelligenda. 430. D. Quandonam generalia intelligenda de extremis habilibus. 349. C. Indefinita extenduntur ad omne tempus. 99. E. De futuro, important indeterminationem. 339. A. De futuro non ſolùm non ſunt certiora verbis de præſenti, ſed ſunt incerta. 341. B. Quomodo manifeſta de futuro majorem habeant firmitatem, quàm obſcura de præſenti. 340. E. Quædam ſecundùm grammaticalem expreſſionem ſunt de futuro, & ex adjunctis ſignificant de præſenti. Ibid. C.

Secundùm ſe naturalia, Divinâ inſtitutione elevata ad altiorem ordinem, poſſunt eſſe materia, & forma Sacramenti. 131. E. Quæ ſunt forma Sacramentorum debent materiæ aptari per actualem moralem conjunctionem. 123. D. Quæ accedunt ad elementum, & faciunt Sacramentum, creduntur. 131. D. Non poſſunt metaphorice explicari verba illa Sacramentalis Abſolutionis: Ego te abſolvo. 136. D.

Verba Fidelium contrahentium Matrimonium ſunt ſacra ex Fide Chriſti prolata. 131. D. Effectum ſignificant ſpiritualem, & qualem. Ibid. E. Sortiuntur rationem formæ, & materiæ. Ibid. Sola non perficiunt Conjugium. 327. D.

Exprimentia conſenſum debent eſſe de præſenti, & non ſufficiunt de futuro. 338. B., & ſeqq. Non ſolùm quoad materialem conſtructionem, ſed quoad ſignificationem, debent eſſe de præſenti. 339. E. Non ſunt Sacramento eſſentialia hæc ipſa: Ego te accipio. 112. E. Non ſemper ſunt neceſſaria pro conſenſu. 292. B. Quomodo ſint neceſſaria. 324. C., & ſeq. C. Æquivalenter, licèt non formaliter talia ſufficiunt ad complendum Sacramentum. 130. D.

Verba Parochi: Ego vos conjungo. Vid. *Parochus*.

Verbum Divinum quomodo erat in principio. 630. E. Quomodo apud Deum. 631. C. Per ipſum facta ſunt omnia. Ibid. D. Quomodo ei data omnis poteſtas. 633. A. Ejus conſubſtantialitas cum Patre enucleatur. 630. D., & ſeqq.

Veritas quid ſit, & ad quid obliget. 30. E. 570. A. Quomodo diſtinguatur a Fidelitate. 31. B. Non eſt deſerenda ob quodcumque malum. 567. C. Et hoc intelligendum etiamſi fructus non ſperetur. Ibid. D. Eſt triplex, ſcilicet vitæ, juſtitiæ, & doctrinæ. 567. E. Una eſt in omnibus Sacris Scripturis. 181. C.

Vermienſe Concilium a Nuptiis coercet Inceſtuoſos. 214. E. Quid ſentiat de indiſſolubilitate Matrimonii. 215. A.

Vernenſe Concilium clandeſtina prohibet Matrimonia. 544. A.

Vicarius Generalis Epiſcopi poteſt in impedimentis Matrimonii diſpenſare ex ſpeciali conceſſione Epiſcopi, quando poteſt ipſe Epiſcopus. 261. D. An poſſit Proclamationes Matrimonii diſpenſare. 414. E.

Viduæ intra annum luctus nubentes non incurrunt infamiam. 164. D. Quædam abjecta laicali veſte ſub Epiſcopi, & Eccleſiæ teſtimonio ſeſe dicabant Deo, aliæ vero retenta laicali veſte in domo Parentum, ſeu Dominorum, caſte vivebant. 282. C. 284. A. Poſt Votum Continentiæ prævaricantes puniuntur a Concilio Carthaginenſi IV. 282. C.

Viduitas eſt laudabilis. 163. E. Opus eſt Conſilii, non Præcepti. Ibid.

Vigilius Pp. quo pacto approbaverit Ibæ Epiſtolam. 613. D.

Vinculum conjugale a conſenſu efficitur. 290. D. 295. B. 336 A. Quomodo. 386. B. Importat animorum, corporumque unionem in domeſtica ſocietate. 291. C. Ex ſe ſingularis eſt, & maxima ejus amicitia. 172. E. Per ſe non eſt ſignum ſenſibile, neque effectivum Gratiæ. 120. B. Quomodo Res eſt, & Sacramentum, & ſignificat conjunctionem Chriſti cum Eccleſia. Ibid. 198. C. Æqualis eſt juris ex utraque parte in Conjugatis. 194. D. 197. B. Non ſolvitur, ſed firmatur, ubi Conjuges in perpetuum abſtinent. 191. D. Salvatur ſine reſpectu, & conſenſu ad thorum. 363. B. Vinculum Matrimonii rati eſt tantùm ſpirituale. 188. B. 190. E. Vid. *Matrimonium conſummatum*.

Vindicta privata eſt illicita. 231. B. De Inimico, Judæis fuit permiſſa, ſed non licita. 177. E.

Vis. Vid. *Coactio*.

Vitalis Apollinariſta Fidei Formulam mentali reſtrictione vitiavit. 608. D. Detecta fraude, a Damaſo Pp. damnatur. Ibid.

Voluntas ſequitur ductum intellectus. 389. B. Voluntas coacta vera voluntas eſt. 373. C. Negativa ſecundùm ſe non innuit conſenſum. 352. B.

Voluntarium in Contractibus non tollitur per Infortunia implicite prævisa. 393. C. Voluntarium habituale non eſt perfectum. 342. E. Quod eſt tale ſecundùm quid, habet magis, & minus. 392. C. Voluntarium ſimpliciter tale ſufficit ad Conjugium. 387. C. Interpretativum, imputativum, & virtuale, non ſufficit ad Conjugium. 386. C.

Votum ſubſiſtit cum ſolo interiori conſenſu, & quare. 326. A. Tam implicitum, quàm explicitum metu gravi injuſte incuſſo emiſſum nullam vim ſortitur. 482. D. Parentum Vota pro Filiis non obligant, niſi rata a Filiis. 27. E. Bonum commune eſt cauſa ſufficiens ne fiat Votum, ſed non eſt ſufficiens ut factum ſolvatur. 278. C. Religionis Votum fit Deo, non Religioni. 8. C. Solvitur Votum ſtrictioris Religionis per Profeſſionem laxioris. 60. A. Vovens Religionem in communi, & non admiſſus in Religionibus, quibus Regularis viget Diſciplina, non tenetur eam ingredi, in qua Diſciplina non viget. 577. B., & ſeq. E. Validum eſt Votum Monachale ſub conditione manendi Domi cum omni propria ſubſtantia. 369. E. Per Profeſſionem Religioſam ſolvuntur præcedentia Vota, non per ingreſſum in Religionem, & quare. 56. C. Non obligat Votum Caſtitatis, neque in ratione ſimplicis Voti, ubi Sacri Ordinis ſuſceptio eſt invalida. 481. E. Obligat tamen in ratione Voti ſimplicis ubi Profeſſio Religioſa eſt invalida. 482. A. Non eſt Continentiæ Votum eſſentialiter connexum cum Ordine Sacro. 276. B.

Votum Solemne an ſit ejuſdem ſpeciei cum Voto ſimplici. 280. C. Diſcriminatur a Voto Simplici. 275. E. Ejuſdem diſcrimen apud Auguſtinum. 282. C. Firmius eſt quam Votum Simplex, & quare. 281. A. Intrinſece conſtituit Religioſum Deo ſacrum. 266. B. Perfectam, & perpetuam importat traditionem Deo. 276. B. Nuptias conſtituit ſpeciales cum Chriſto. 283. E. Ejus eſſentia diſcriminatur ab Ipſius Solemnitate. 277. B. In quo conſiſtat. Ibid. An ejus Solemnitas ſit orta ex ſola Eccleſiæ inſtitutione. 276. E. Duplex ejus Solemnitas, una intrinſeca, alia extrinſeca. Ibid. Non involvit hanc conditionem: niſi obſtet Bonum commune, & Princeps ſupremus aliter decernat. 278. E.

Votum Solemne Caſtitatis in nullo Concilio fuit ex Lege conditum impedimentum dirimens Matrimonium. 269. C. Cognoſcitur tamen dirimens in pluribus Conciliis. 236. D., & ſeq. A. B. Ante Innocentium Pp. II. jam irritaverat ſubſequens Matrimonium. 269. E. Ipſum agnovit Gre-

Gregorius Magnus. 238. A. Etiam ante tempora Gregorii Magni irritaverat Matrimonium. 270. D. Patres priorum Seculorum ipſum agnoverunt. 274. A. Habetur apud Symmachum Pp. 238. A. Etiam S. Baſilius agnovit. 239. B. Quovis tempore fuit impedimentum dirimens Matrimonium. 269. A. Primis Eccleſiæ Seculis non alicubi tantùm, ſed ubique fuit impedimentum dirimens. 273. E. Jure naturali, & Divino dirimit Matrimonium. 269. A. 284. C., & ſeq. Quare dirimat. 365. D. Nequit ab Eccleſia diſpenſari. 161. A. 266. A., & ſeqq. Non ipſum diſpenſavit Alexander III., nec Cœleſtinus III., nec Benedictus IX., neque Clemens II. 285. D. E. 286. B. Cur ſit indiſpenſabile. 280. C. Ejus indiſſolubilitas non lædit privilegia Eccleſiæ. 279. A.

Votum ſimplex Caſtitatis perfectiorem conſtituit Statum, ſed non habet perfectam mortem ſpiritualem. 190. C. D. Aliquo modo Nuptias conſtituit cum Chriſto, licèt non ſpeciales, ſicuti Solemne. 283. E. Poſt Sponſalia non eſt illicitum, immo eſt validum. 58. A. C. Eſt renunciatio Sponſalium ex legitimo titulo. 54. E. Eſt vinculum fortius Sponſalibus. 54. E. Solvit abſolute ex utraque parte Sponſalia. 53. E., & ſeqq. Eſt impedimentum impediens Matrimonium. 289. C. Diaconiſſæ ex voto ſimplici Caſtitatis impediebantur a Matrimonio contrahendo. 243. A. Non dirimit Matrimonium. 574. C. Quare non dirimat. 365. D. Aliquod datur Votum ſimplex non conſtituens Statum Religioſum, & quale. 282. C. Votum ſimplex aliquam involvens traditionem Religioni dubitabatur ſub ævo Auguſtini, an dirimat ſubſequens Matrimonium. 282. E. Vota ſimplicia Patrum Societatis conſtituunt Statum Religioſum, at non ſunt abſoluta, ſed conditionata. 276. A. Veros hæc efficiunt Religioſos, ſed non Solemniter Profeſſos, & quare. 277. E. Ipſa dirimunt ſubſequens Matrimonium, ſed ratum præcedens non diſſolvunt. 190. D.

Vox una ſi addatur, ſæpe habetur Hæreſis. 689. B.

Urbanus Pp. III. declaravit, Viduas intra annum nubentes nullam infamiam incurrere. 164. D.

Urbanus Pp. V. diſpenſare noluit in impedimento Conſanguinitatis dirimente Matrimonium. 238. E.

Urbanus Pp. VIII. invalida definivit Conjugia clandeſtine contracta cum ſtande, ubi Lex Tridentini non viget. 409. A. Cur diſpenſaverit cum Henricia, ut Carolum Anglorum Regem Hæreticum duceret. 471. D.

Uſura cum alieno permiſſa Judæis, ſed non licita. 177. E. Alia eſt expreſſa, & altera palliata. 556. A.

Uſus rationis triplicem habet Statum. 291. B. Ante Septennium eſt imperfectus. 293. A. Eſt de Conſtitutivo promiſſionis Sponſalitiæ. 30. C.

W*iclephus* neceſſaria negat ad Conjugium ſigna ſenſibilia. 321. E. Ad ipſum contrahendum requiri dictitat verba de futuro, & non deſervire verba de præſenti. 317. E., & ſeq. Ejus momenta refelluntur. 341. A. Quid ſentiat de Gradibus Conſanguinitatis, & Affinitatis. 435. D.

W*inſerte* Polygamiam ſimultaneam tutatus eſt. 143. A.

W*itiza Hiſpaniarum Rex* Uxores multas ſimul habuit, & Regni Proceres, Plebemque hortatus eſt ad plures ducendas. 142. C.

Uxor. Vid. *Fœmina conjugata*.

Uxoricidium ſimplex impedit nubere cum quacunque. 288. E. Cum animo contrahendi aliud Matrimonium dirimit ipſum Matrimonium. 289. A.

Z

Z*acharias Pp.* nequaquam ſolutionem Conjugii conceſſit, adulterii causâ. 213. D.

Zelpha Filii cenſentur legitimi. 729. D.

Zephyrinus Pp. non erravit in Facto Dogmatico. 607. B.

Zoſimus Pp. nihil egit adversùs Statuta Innocentii Pp. I. in cauſa Cœleſtii. 610. B. Quo pacto Cœleſtii Libellum approbaverit Catholicum. 609. B.

Zurita nequaquam audiendus in eo quod refert Ramirum in Voto Solemni Caſtitatis diſpenſatum. 285. B.

FINIS.

TABELLA ERRATORUM.

Colum.	Litt.	Lin.	*ERRATA*	*CORRIGE*
18.	C.	2.	voluntas ſe non obligandi non adeſt	voluntas ſe obligandi non adeſt
33.	D.	7.	cogi potes fœdifrague	cogi poteſt fœdifragus
47.	E.	3.	ipſum Deum famulari	ipſum Deo famulari
87.	E.	12.	quia, ſic putant, niſi peccaſſent	quia ſicut putant, niſi peccaſſent
88.	A.	6.	quatenus nunc per Dei gratiam	quantus nunc per Dei gratiam
94.	D.	4.	cum Moyſes cam Judæis	cum Moyſes cum Judæis
125.	A.	5.	*Remitetur ei*, non, ſibi remites	*Remittetur ei*, non, ſibi remitter
131.	E.	10.	indiſcriminatim aſſumatur	indiſcriminatim aſſumantur
132.	A.	3.	indeterminata ſunt	indeterminata eſt
136.	C.	9.	Ea his tria prima	Ea his duo priora
Ibid.	C.	12.	Quattum quod addit	Tertiam, quod addit
Ibid.	D.	2.	Et quamvis Teſtes	Ad Quartam. Quamvis Teſtes
148.	C.	9.	eſſentialiter inhabilitabant	eſſentialiter inhabilitant
152.	D.	9.	voatur Ancilia	vocatur Ancilla
159.	C.	10.	ne aliam ducat	ut aliam ducat
183.	E.	3.	Si non non liceret	Si non liceret
214.	E.	13.	Quot aliqui Epiſcopi	Quod aliqui Epiſcopi
223.	C.	6.	ſincera condonationes	ſinceræ condonationis
224.	E.	1.	divortium perpepetuum	divortium perpetuum
232.	C.	9.	nequit ante Judicis Sententiam	nequire ante Judicis Sententiam
237.	C.	10.	Leondonienſe I. an. 1102.	Londonienſe I. an. 1102.
244.	C.	11.	Eccleſiam non habet	Eccleſia non habet
248.	B.	1.	uberiùs diſputari	uberiùs diſputavi
251.	A.	8.	Matrem interdicentem	Matrem intercedentem
356.	C.	13.	ſub conditione de præſenti	ſub conditione de futuro
382.	B.	8.	& exceſſive eſſe poſſunt	& acceſſivæ eſſe poſſunt
383.	D.	11.	craſſus, & prudens; ſicut etiam	craſſus; & prudens, ſicut etiam
387.	E.	3.	ſi rem probe noſſet	ſi rem probe noſceret
388.	C.	3.	ſi oppoſitum noſſet	ſi oppoſitum noſceret
390.	B.	7.	ipſam eſſe Regis filium	ipſam eſſe Regis filiam
Ibid.	C.	13.	in Sponſalibus contigit	in Sponſalibus contingit
393.	C.	7.	in perpetuum ſervitutem	in perpetuam ſervitutem
436.	D.	1.	duas ducere Uxores	duas ducere Sorores
438.	D.	7.	cum Sorore defuncti Fratris	cum Uxore defuncti Fratris
440.	C.	14.	Sororem Fratris defuncti	Uxorem Fratris defuncti
448.	D.	2.	omnium finem a deſſe	omnium finem adeſſe
449.	A.	12.	Errat enim & hoc	Erat enim & hoc
471.	A.	12.	alias irrita	aliàs irrita
481.	B.	8.	ad illud amittendum	ad illud emittendum
531.	C.	13.	hæc affectata carentia	hac affectata carentia
533.	A.	9.	finis exceptandus eſt	finis inſpectandus eſt
544.	A.	6.	Concilium Forolivenſe	Concilium Forojulienſe
546.	E.	2.	denuntiet, & diligentiam præmittat	denuntiet, diligentiam præmittat
556.	D.	2.	*Seſs.* 24. *cap.* 5.	*Seſs.* 24. *cap.* 1.
587.	D.	12.	ſanſus hebetue	ſenſus habetur
619.	B.	11.	impetraeit, Exod. 13.	impecavit, Exod. 23.
622.	D.	11.	cui hominibus placent	qui hominibus placent
646.	C.	4.	*Diſcedita a me*	*Diſcite a me*
678.	C.	5.	non peccant, nec metiuntur	non peccant, nec mentiuntur

RE-

REGESTUM.

a. A. B. C. D. E. F. G. H. I. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. T. V. X. Y. Z.
Aa. Bb. Cc. Dd. Ee. Ff. Gg. Hh. Ii. Kk. Ll. Mm. Nn. Oo. Pp. Qq.
Rr. Sſ. Tt. Vu. Xx. Yy. Zz. Aaa. Bbb. Ccc. Ddd. Eee. Fff.

Omnes ſunt Duerniones, exceptis a., & Gg., qui ſunt Terniones.

9-2